DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

RESİMLİ VE METİN ÖRNEKLİ

TÜRKİYE EDEBİYATÇILAR VE KÜLTÜR ADAMLARI ANSİKLOPEDİSİ

İHSAN IŞIK

-6-

ELVAN YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Elvan Yayınları: 5

1.Baskı: Ankara, 2006

Redaksiyon:
Hüseyin Atabaş - Hayriye Ünal

Dizgi, Düzelti:
Canan Sevinç, Murat Erol
Berman Erdoğmuş, Koray Gümüş, Tülin Özçakır,
Dudunur Karadaş, Levent Kozan, İlkay Acar

Kapak:
Mehmet Fidancı

İç Sayfa Düzeni:
Hüseyin Taha Seyrek, Ahmet Kocakurt, Selcan Demirci

Teknik Hazırlık:
Elvan Yayınları
Tel: 0312.2298884

Belgeç: 0312.2298824

Baskı-Cilt:
Pozitif Matbaacılık
Tel: 0312. 3974237-38

Copyright:
İhsan Işık

ISBN 975- 00315-2-0 (Takım)
ISBN 975- 00315-8-X (6. Cilt)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İHSAN IŞIK

Resimli ve Metin Örnekli

TÜRKİYE EDEBİYATÇILAR ve KÜLTÜR ADAMLARI ANSİKLOPEDİSİ

Cilt: 6

K-N

ELVAN YAYINLARI

Yazışma: P.K. 397 / 06443 Yenişehir/Ankara
Büro: Sümer 2 Sok. No: 30/11 Kızılay-Ankara
Tel: 0312.2298884-312.2298885
Belgeç: 0312.2298824
E-Posta: yazarans@yahoo.com
Web: www.yazarans.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Babam Salih Işık'ın aziz hatırasına…

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SUNUŞ

Bürokrasiyc geçene dek uzun yıllar severek sürdürdüğüm edebiyat öğretmcnliğim boyunca, öğrencilerimin birçok öncmli yazarımızın adını bile duymadığı, haklarında hiçbir şey bilmcdiği gerçeğiyle yüz yüze geldim. Öğrencilerim, oldukça önemli eserler veren bu yazarlardan örnekler sunduğumda; her defasında "Hocam, okuduklarınız çok güzel ama, nc yazık ki bu yazarın adını şimdiye kadar hiç duymadık" demek zorunda kalıyorlardı. Bilgilenmek için başvurdukları sözlük ve ansiklopedilerde de yazarların pek çoğunu bulamıyorlardı. Buldukları bilgiler ise çok kısıtlı idi.

Ayrıca, bu kaynaklarda sadece edebiyatçı yazarları kapsayan bilgiler vardı. Tarih, felsefe, sosyoloji, din, folklor, siyaset, iktisat gibi önemli sosyal bilimler alanlarında değerli eserler veren bilim ve düşünce insanlarımız ise hiçbir kaynakta bir araya getirilmemişti. Toplum hayatımızın bugününü ile yarınını yakından ilgilendiren konularda önemli düşünsel ve bilimsel ürünler verenler yoktu. Anılarıyla geçmişimize ışık tutanlara, kitaplaştırdıkları röportajlarıyla insanımızı tanıtan ve toplumsal yapımızı gözümüzün önüne serenlere, bir başka deyişle edebiyatımızın birikiminlerine işaret edilmemişti. Kaynaklarda küçük bir bölümü olanların hakkında ise güncellenmemiş, karmaşık, çelişkili ve yetersiz bilgiler vardı.

İşte ben bu kaygı verici durumu önemseyerek bütün sosyalbilimler alanında Türkçe eser veren yazarlarımızı -aralarında ayırım yapmadan- şimdiki ve gelecekteki kuşaklara tanıtacak bir kaynak eser hazırlamaya başladım. 1980'lerde başladığım bu çalışmanın ilk verimi 1990'da *Yazarlar Sözlüğü*'dür. Bu kitabın ilk basımında 1700 yazarımızın biyografisini bir araya topladım. Bu çalışmada ayrıca, 1990 yılına kadar hiçbir kaynakta biyografik bilgisi bulunmayan 500'den fazla yazar hakkında ilk kez bilgi verilmiş oluyordu.

Yazarlar Sözlüğü'nün ilgi gören ilk basımı, bir yandan önemli bir boşluğu doldururken aynı zamanda eksiklerin farkına varmamı da sağladı. Bu ilk çalışmadan sonra hemen her şehirden yazarlar, akademisyenler, böyle bir ansiklopedide olması gereken çok sayıda adı bildirmeye başladı. Yine de bu basımda sosyalbilimler alanında çalışma yapanların, bazı olanaksızlıklar nedeniyle ansiklopedide yer alamadığını belirtmek gerekir. Sonuçta ikinci basıma, 900 yeni biyografi ekleyerek, 2600 civarında biyografi hazırlamış oldum.

2001 yılında, toplamış olduğum bilgiler sözlük boyutunu aşıp ansiklopedi tanımına uygun hale geldi. Böylece, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*'ndeki yazar sayısı 3218'e ulaştı. Ardından yapılan ikinci basımda 70 yeni biyografi ile 3288 yazar hakkında düşünüyorum.

bilgiyi yayımlamış olduk. 2002 ve 2003 yılları boyunca yeni kaynaklara ulaşma çabasını sürdürdüm. Bunlar üzerinde yaptığım araştırma ve incelemeler sonunda, ansiklopedideki madde sayısı bir önceki basımın iki katına çıkarak 5786'ya ulaştı.

Üç ciltlik ansiklopediyi tamamladığım 2004 yılında, bu ansiklopedinin yabancı dillere çevrilmesi ile yazarlarımızın dış dünyaya tanıtımı gündeme geldi. Bunun üzerine binlerce yazar arasından bir kurul eşliğinde titizlikle seçtiğim 2023 yazar hakkındaki bilgilerin İngilizceye çevrilip üç ciltlik *"Encylopedia of Turkish Authors"* adıyla yayımlanmasını sağladım. Türkiye tarihi boyunca binlerce yazarımızı dış dünyaya tanıtan ilk çalışma olan bu ansiklopedi, dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç ile Müsteşar Prof. Dr. Mustafa İsen tarafından, Ekim 2005'teki Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarında dünyaya tanıtıldı. Yurda dönüşümüzde bu ansiklopediler Başbakanlık Tanıtma Fonu Genel Sekreterliği tarafından dünya kütüphanelerine gönderildi. *"Encyclopedia of Turkish Authors"*, ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığının İngilizce web sitesinde yayımlanarak dış dünyanın bu bilgilere ulaşması sağlandı.

Uzun yıllardır, biyografi çalışmalarımı 10.000 yazar biyografisini toplayarak sonlandırmayı amaçlıyordum. Üstelik, yaklaşık son bin yıllık Türk kültür birikimi bu çalışmanın malzemesini sağlamaya yeterliydi. Ayrıca bu ansiklopedi metin örnekli olursa, özellikle Tanzimat'tan sonraki yazarlarımızın dil ve üslûpları hakkında da fikir verilecek, yazarlarımızın önde gelenleri hakkında yine tanınmış yazarlarımızın yaptığı değerlendirmeler eklenirse edebiyat ve kültür tarihimizin büyük temsilcileri üzerine kapsamlı bilgiler sunulmuş olacaktı. Bu bağlamda, eserleri okul kitaplarına da girmiş olan 500'e yakın şair ve yazarımızın eserleri üzerinde ayrı ayrı durularak sanatçı kişilikleri hakkında doyurucu bilgiler verildi. Böylece, yazarlar hakkındaki kuru bilgilerin dışında, onların edebi kişiliklerini öğrenmek isteyenlerin gereksinimlerini de karşılamaya çalıştım. Özellikle edebi eser veren yazar biyografilerine haklarındaki eleştiri ve özgün yorumlardan örnekler aldım. Ayrıca, bu çalışmaların geniş birer kaynakçasını ekleyerek araştırmacılara kolaylık sağlamayı amaçladım.

Elbette bu sunuşta çok özet olarak anlattığım çalışma sürreci, burada söylendiği kadar kolay olmadı. Büyük emekler ve oldukça sınırlı imkânlarla günyüzüne çıkarılan *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*'nin bir boşluğu doldurduğunu, bundan sonra bu doğrultuda çalışma yapacak olanlara da yol açıcı olduğunu

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Sonuç olarak, Eylül 2006'da projemi tamamlayıp, 10.300'ü aşkın yazarımız hakkındaki yeni ve kapsamlı bilgileri toplamış oluyorum. Ayrıca ek bölümde yer alan iki indeks ile araştırmacılara büyük bir kaynakça sunulduğunu sanıyorum.

Bu çalışmayı okurların yararlanmasına sunarken; her şey ve her sözden önce, hazırlığı ve basımı büyük zorluklarla gerçekleşen bu 10 ciltlik çalışmayı tamamlamamı nasip eden, yüce Allah'a hamd ederim.

Ayrıca;

Hayatım boyunca süren bütün çalışmalarımda olduğu gibi bu çalışmam sırasında da tüm sıkıntıları benimle paylaşmak zorunda kalan sevgili eşim Gülay'a;

Bu çalışmamda bana önemli katkılar sağlayan ve ikisi de değerli birer şair ve yazarımız olan çalışma arkadaşlarım Hayriye Ünal ve Hüseyin Atabaş'a; manevi destekleri ve sürekli teşvikleriyle beni motive eden bütün şair ve yazar dostlarıma;

Bu çalışma sürecine değerli katkılarda bulunan dönemsel mesai arkadaşlarım Canan Sevinç, Murat Erol, Osman Özbahçe, Mahzun Doğan, Koray Gümüş, Tülin Özçakır, Dudunur Karadaş, Levent Kozan, Hüseyin Taha Seyrek, İlkay Acar, Selcan Demirci ve Ahmet Kocakurt'a;

Yaptığı güzel kapak çalışmasından dolayı grafik sanatçısı ve şair Mehmet Fidancı'ya teşekkürlerimi sunmayı vicdan borcu biliyorum.

İhsan IŞIK
Ankara, 1 Eylül 2006

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

A- KAPSAM

Bu ansiklopedide tarih dilimi itibariyle 19., 20. ve 21. yüzyılda edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında eser verenler esas alınmıştır. Öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak Türk edebiyatının önceki yüzyıllardaki ünlü temsilcileri (Fuzuli, Nedim, Şeyh Galib, Yunus Emre vb.) eklenmiştir.

Ansiklopedide edebiyat ve sosyal bilimlerin herhangi bir dalında telif eser vermiş her yazarın hakkında bilgi vermeye, bu bilgilerin kaybolmadan derlenmesine çalışılmıştır. Kendilerini tanıtma olanağına sahip olan yazarlarla birlikte, Anadolu'nun çeşitli köşelerinde yaşayıp değerli eserler veren, fakat ismi duyulmayan yazarların tanıtımına da özen gösterilmiştir.

B- BİYOGRAFİLER, ÖRNEKLER, FOTOĞRAFLAR

Ana gövdeyi oluşturan bu bölümde yazarların kimlik bilgileri, meşguliyetleri; edebiyat, kültür ve bilim dünyasındaki yerlerini tanıtan bilgiler ile eserlerinin türlerine göre listesi, kaynakça bilgileri verilmektedir.

Madde içlerinde, kendi değerlendirmelerimizin yanı sıra, başka yazarların değerlendirmeleri de eklenmiş; Türk edebiyatı, düşünce ve bilim tarihinin önde gelen isimleri hakkında ise ayrıca çerçeve içinde müstakil yazılar konulmuştur.

Prensip itibariyle, her yazarı, dil ve üslup özelliklerini gösteren metin örnekleriyle tanıtmak istedik. Bu amaçla edebiyatçımızın çeşitli türlerde eserlerinden örnekler sunduk. Uygun örnekler bulduğumuz düşünce adamlarımızı da edebiyatçılarımıza ekledik.

Ansiklopedimizde 6000 kadar yazar fotoğrafı yer almıştır.

Ç- İÇİNDEKİLER

Bu bölümde biyografilerin hangi sayfalarda yer aldığı belirtildiği gibi; takma adları, soyadları, ön adlarıyla bilinenlerin daha kolay bulunması için sık sık atıflar yapılmıştır.

İçindekiler bölümünde; biyografi sayfalarında olduğu gibi;

1. Genel olarak soyadına göre alfabetik sıralama yapılmıştır.

Örnek: **ADA, Ahmet.**

2. Aramayı kolaylaştırmak için yeterli göndermeler yapılmıştır.

Örnek: **ARİF, Ahmed.** Bkz. AHMED ARİF

3. Mahlas ve müstearlarıyla tanınıp, kitaplarında asıl isimlerini kullanmayanların tercih ettikleri isim tümüyle büyük harfle yazılarak, özgeçmişlerinde asıl veya tam isimleri belirtilmiştir.

Örnek: **YAVUZ BAHADIROĞLU, HEKİMOĞLU İSMAİL** vd.

4. İsim bulmayı kolaylaştırmak için gerçek isimlerden kitaplarında müstear isim kullananlara gönderme yapılmıştır:

Örnek: **OKÇU, Ömer.** Bkz. HEKİMOĞLU İSMAİL

5. Soyadı kanunundan önce vefat etmiş olanlar büyük harfle yazılmıştır.

Örnek: **ZİYA GÖKALP.**

6. Büyük harfle yazılan isimler aynı ise, parantezdeki isimlere göre sıralama yapılmıştır:

Örnek:

AYNÎ (Abdurrahman Zeyneddin)

AYNÎ (Bedreddin Ebû Muhammed Mahmud)

7. İlk iki kelimesi aynı olan isim ya da soyadlarından sonra isimlerinde ikinci bir kelime olanlar sonraya sıralanmıştır:

ARIT, Fikret

ARIT, Fikret Adil. Bkz. FİKRET ADİL

D- EK BÖLÜMLER

Ansiklopedimizde 10.300'ü aşkın biyografinin yer aldığı biyografi bölümünden başka 4 ek bölüm yer almaktadır:

1. TÜRK DÜNYASI YAZARLARI

Bu bölümde Orta Asya ülkelerinde yaşayan Türk-şair ve yazarlar alınmıştır. Bu ülkelerde doğmuş olsalar da Türkiye Türkçesi ile eser vermiş olanlar, çeşitli Avrupa ülkeleri ile Kıbrıs ve Kerkük'te yaşayan ve eserlerinde Türkiye Türkçesini kullananlar ansiklopedinin ana bölümünde belirtilmişlerdir. Ansiklopedinin tümünde, hakkında bilgi verilen Türk Dünyası yazarlarının sayısı 500 civarındadır.

2. DOĞUM ve ÖLÜM GÜNLERİ

Edebiyat ve düşünce hayatımıza önemli hizmetlerde bulunmuş yazarlarımızın anma günlerine yardımcı olsun diye kitabın sonuna ayrı ayrı "DOĞUM GÜNLERİ" ve "ÖLÜM GÜNLERİ" diye iki bölüm konulmuştur.

3. BİLİM VE SANAT - EDEBİYAT ÖDÜLLERİ

200 civarında kuruluşun Türkçe eser veren yazarlara verdiği ödüller listesinin yer aldığı bu bölümde, edebiyatçı, düşünür ve bilim adamlarımız için şimdiye verilmiş ödüllerin listeleri yer almaktadır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Son bölümde yer alan SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA'da, bu ansiklopedinin hazırlanmasında geniş ölçüde yararlanılan başlıca eserlerden oluşan bir seçme kaynakça sunulmuştur.

4. İNDEKSLER

a. YAZAR ADLARI İNDEKSİ

Bu indeks ile amacımız, her bir yazarımız hakkında, kendi maddesinin dışında, 10.300 biyografinin yer aldığı diğer sayfalarda geçen bilgilere işaret etmektir.

b. YER ADLARI İNDEKSİ

Bu bölüm, bu ansiklopedinin en önemli bölümlerinden biri olup, Türkçenin hinterlandında yer alan Türkiye ve dünya şehirlerinin hangi sayfalarda geçtiği belirlenmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ADD: Atatürkçü Düşünce Derneği
ADMMA: Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi
AİİBF : Ankara İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
AKDTYK: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi
AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi
Akt.: Aktaran, aktarma
AKÜ: Afyon Kocatepe Üniversitesi
ANSAN: Antalya Sanatçılar Derneği
AÖF: Açık Öğretim Fakültesi
AP: Adalet Partisi, Ajans Presse
APK: Araştırma, Planlama, Koordinasyon
ASEM: Alternatif Sanatçılar Edebiyatçılar Müzisyenler Derneği
ATAÜ: Atatürk Üniversitesi
AÜ: Ankara Üniversitesi
bas.: Basılış, basım
BASAD: Bakırköylü Sanatçılar Derneği
BASİSEN: Banka-Sigorta İşçileri Sendikası
BEKSAV: Bilim Estetik Kültür ve Sanat Vakfı
BEMBİRSEN: Belediye Mensupları Birliği Sendikası
BRT: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Radyo Televizyonu
BESAM: Bilim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
BSN: Bediüzzaman Said Nursî
BİLSAK: Bilim Sanat Kültür Hizmetleri Kurumu
Bkz.: Bakınız
BTTDD: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği
BYYO: Basın Yayın Yüksek Okulu
ÇEKÜL: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
çev.: Çeviri, çeviren
ÇYDD: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
D.: Doğumu
der.: Derleyen.derleme
DEÜ: Dokuz Eylül Üniversitesi
DÜ: Dicle Üniversitesi
DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü
DMMA: Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi
DT: Devlet Tiyatrosu
DTCF: Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi
DÜ: Dicle Üniversitesi
EAÜ: Erzurum Atatürk Üniversitesi
EGAY-DER: Egeli Araştırmacı ve Yazarlar Derneği
EKİ: Ereğli Kömür İşletmeleri
EUCH: Etos Universal Cultur House
EÜ: Ege Üniversitesi
FAK: Folklor Araştırma Kurumu
Fak.: Fakültesi
FIJET: Uluslararası Turizm Yazarları ve Gazetecileri Birliği
FP: Fazilet Partisi
FÜ: Fırat Üniversitesi
GEF: Gazi Eğitim Fakültesi
GESAM: Türkiye Güzel Sanat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
GÜ: Gazi Üniversitesi
Haz.: Hazırlayan
HÜ: Hacettepe Üniversitesi
İBŞT: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tiyatroları
İFSAK: İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği.
İHL: İmam - Hatip Lisesi
İHO: İmam - Hatip Okulu
İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İLESAM: İlim Edebiyat Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği
İİTİA: İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
İTİA: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ: İstanbul Üniversitesi
KASD: Kayseri Sanatçılar Derneği
KIBATEK: Kıbrıs - Balkanlar - Avrupa - Türk Edebiyatları Kurumu
Kom.: Komisyon
KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi
KÜSAD: Kültür Sanat Habercileri Derneği
MAZLUM-DER: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
MÇP: Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MESAM: Müzik Eserleri Sahipleri Meslek Birliği
MESS: Metal Eşya Sanayicileri Sendikası
MEŞYAD: Mersin Şairler ve Yazarlar Derneği
MGV: Milli Gençlik Vakfı
MHP: Milliyetçi Hareket Partisi
MP: Millet Partisi
MNP: Milli Nizam Partisi
MSP: Milli Selamet Partisi
MSÜ: Mimar Sinan Üniversitesi
MTTB: Milli Türk Talebe Birliği
MTV: Milliyet Film Televizyon Video Sanayi ve Ticaret A.Ş.
MÜ: Marmara Üniversitesi
OMÜ: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORSEV: Ordu Sanat Evi
Oyn.: Oyun, oynandı
Ö.: Ölümü
R.: Rumî
RP : Refah Partisi
RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurumu
RYD: Reklam Yazarları Derneği
Sad.: Sadeleştirme, sadeleştiren
Sah.: Sahnelendi
SAÜ: Sakarya Üniversitesi
SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ: Süleyman Demirel Üniversitesi
SED: Sanat Elçiltmenleri Derneği.
SEDER: Sanat Eğitimcileri Derneği
SESAV: Sanat Eğitim Sağlık Vakfı
SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SİSAV: Sivil Savunma Vakfı
SÜ: Selçuk Üniversitesi
TAEK: Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TAKVA: Tarımsal Kalkınma Vakfı
TBE Ansiklopedisi: Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2.bas.2003)
TCT Ansiklopedisi: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (5 cilt, 1985)
TDE: Türk Dili ve Edebiyatı
TDE Ansiklopedisi: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (8 cilt, 1976-1998)
TDK: Türk Dil Kurumu
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
TDK: Türk Dil Kurumu
TDOE-TDE Ansiklopedisi: Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi 1-5 (2002-2005).
TED: Türk Eğitim Derneği
TGC: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TGS: Türkiye Gazeteciler Sendikası
TEHA: Telif Hakları Ajansı
TEK: Türkiye Elektrik Kurumu
TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
THA: Türk Haberler Ajansı
THM: Türk Halk Müziği
TİKA: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TKİ: Taş Kömürü İşletmeleri
TMKV: Türkiye Milli Kültür Vakfı
TOBAV: Türkiye Opera ve Bale Çalışmaları Vakfı
TODAİE: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÖB-DER: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TÖYKO: Tüm Öğretmenler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
TÖS: Türkiye Öğretmenler Sendikası
TSYD: Türkiye Spor Yazarları Derneği
tsz: tarihsiz
TSİP: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TSM: Türk Sanat Müziği
TTB: Türk Tabipler Birliği
TTK: Türkiye Taşkömürü Kurumu
TÜ: Trakya Üniversitesi
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜRSAK : Türkiye Sinema ve Audiovisuel Kültür Vakfı
TÜSAV: Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı
TÜTAV: Türk Tanıtma Vakfı
TYB: Türkiye Yazarlar Birliği
TYS: Türkiye Yazarlar Sendikası
UÜ: Uludağ Üniversitesi
vb.: Ve benzerleri
vd.: Ve diğerleri
Yaz.: Yazan
YAZKO: Yazarlar ve Çevirmenler Kooperatifi
YİMDER: Yönetici İktisatçı ve Muhasebeciler Derneği
YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu
YÜ: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

AYŞE KİLİMCİ

İPEK GELİNLİK

Sevgili Kan Kardeşim Sabır,

Bir hayli vakitten beridir ki, size yazamıyoruz. Diyeceksin ki, bir kartpostal da olsun atamaz mı idiniz? Herhalde onu yapardık, ama, müşkülümüz boydan aştı. Kan kardeşliğin Muteber de bu olan işlere, bu köçek düzene şaştı.

Hâl hatır sormadan, töreyi çiğneyip, kendimizi dil edecektim az kalsın. Nasılsınız, nicesiniz? Mezbahadaki işinden çıkacak diye duyduk senin için. Hısımlar söyledi. Ne oldu, çıktın mı? Ayrılırsan bir iş tutabilecek misin? Çocuklar, yengemiz nasıllar? Bütün ev halkına selâmlar, selâmetler.

Bizleri soracak olursan, hamd olsun, iyiyiz. Hamdı bırakma elden, n'olursa olsun. Duyduğun, gelip, sağol. Allah razı olsun, zahmet edip kalktın; geldin. Gördüğün gibi kardeşçiğim, enişten o kazayı geçireli beri, evimiz ocağımız bir yangın yeri harabeliğinden üstün haraptır. Ocağımıza kül elenmiş, başımıza rahmet misali dert yağmıştır. Ossun. Allah'ına çok şükür, derdi veren Allah, derman için sabır da verir.

O, cansız kalası Çamaşır Makinası Fabrikası'nda iş bulduğu gün benimki, nasıl çocuklar gibi sevinmiş, mübarek bayramlarda da öte bayram etmiştik. Biliyorsun, siz de hurdaydınız... Sofralar kurup, et pişirmiştik. Siz ikiniz içki içmiştiniz. Çocuklarla tarlada uçurtma uçurmuştunuz... Ne günlerdi onlar, ah... Sonra işte, gitti geldi, hep çalıştı. Az buçuk eksik gedik kapatıyordu, boğaz köreltiyordu aldığı ücret. Muhanete muhtaçlığımız bitti diye, çocuğumuz gibi muhabbet besliyorduk fabrikaya, inan olsun. Bizim mülkümüz imişçesine seviniyordu, katettiği yola. Üretim arttı mıydı evcek şenleniyor, üretim yavaşladı ya da satış azaldı mıydı, yaslara bürünüyorduk. Bizim fabrika aşağı, bizim fabrika yukarı, Baba malından öteydi mübarek. (...)

Herkesler dağılınca, bir deneyim bakalım dedik, nasıl yıkarmış, görelim bir.

Suyu ısıttık, ilâcı koyduk. Suyun en sıcağından koyduk, iyice paklasın diye. İlâcı da öyle, fazla kattık. Her şeyi tamamlanınca, başladık kara kara düşünmeye, ilkin neyi yıkayalım diye. İlk yıkanacak çamaşıra paye vermek sayıyorduk, seçmeyi. Dedik ki, benim gelinliğimi yıkayalım dedik. On yıldır düğün gününün iziyle duruyordu. Sandığımın dibinden çıkardık. Zamanında ne kadar pahalıya oturmuştu bize. Ev, eşya düzememiştik, atadan kalanlara yetinmiştik. Amma, annemin de kocamın da özlemi idi, borç harç, iyek bir gelinlik dikilmişti. Düğünümden sonra, komşularını şenliklerine, kınasına, çocukların sünnetine, müsameresine giymiştim biriki. Yıkamaya da kıyamıyordum. Üstünün ve etek uçlarının kiri bir mübarek geliyordu gözüme. İşte, şimdi sevgili makinamızda yıkanacaktı.

Besmele çekerek koyduk ipek gelinliğimi makinaya. Çalıştırdık. İyice temizlesin diye de en uzun ayara kurmuştuk zamanını. Makina gürültüyle dönerken, bizler yıkama, ütüleme, kolalama atölyemizin düşlerini kuruyorduk. Atölyeyi, birlikte bahçeye kuracaktık, su katması, boşaltması bahçede kolay olurdu. İçerisi duman duman olacak, mis gibi sabun kokacaktı. Lavanta çiçeği de atardık, durulama suyuna. Daha sokağın başından sokağı tutardı bu temizliğin kokusu. Mahallenin adı bile değişirdi zamanla, temizlik sokağı derlerdi. Ya da miskî amber sokağı. Evimizi de kireçle badanalardık. Menekşelerimizin kokusu, kireç badanalı duvarlarımız ve buhar buhar atölyemiz... Ellerimiz ağarırdı sabunla sodalı sulardan, buruş buruş olurdu, ne güzel. Ben bohçaladığım temiz çamaşırları koluma takar, sabahları erkenden kendimi yollara vurur, dağıtırdım. Bir iş yapıyoruz diye eniştenin kaşlarının düğümü çözülürdü.

Gürültüyle döndü, döndü, döndü makinamız. Durunca, açtık kapağını. Bir de baktık ki, makina kazanının civarına yapışmış benim gelinlik; damla damla erimiş, akmış. İpeğin yıkama mesafesi iki dakikaydı. Biz çoğa ayarlamışız. Gelinliği bitirmişiz... Baktım, baktım... İçim bir fena oldu. Gittim odaya, bir güzel ağladım bağıra bağıra. Kocamın kopan kolu için de, ipek gelinliğim için de, yüreklerimiz, hayallerimiz için de, birkaç kat, iyicene ağladım. Hepsine mahsus ağladım...

Sonra, gözlerimi sildim. Gittim, makinayı temizledim, ovdum. Basma örtü dikmiştim, onu örttüm. Üstüne vazo koydum. Vazonun önüne de, duvardaki etamine nakışlı, muhtaçlık şiirini koydum. Oldu sana bir sehpa, bizim makina. Git gel, oku, nâmerde değil, merde de eyleme muhtacı. Oku da avun Muteber Hanım, dedim. Şimdilik tabi. Gene kurduğumuz hayalleri, umutları, onunla gerçekleştirebileceğiz, başka mümkünümüz yoktur. A bir zamanlığına küsüşmüştük işte. Gelinliğimi, hatıralarımı yoketmişti, suçu büyük.

Makinayı kapatırken bunları düşündüm. Kızlarımı, adamımı, küçüğümü düşündüm. İnsanoğlu işte, umut Kaf dağı berisinde bile olsa, yetip, alıp geliyor... Ucundan ucundan tutunuyor hayata, vazgeçmek yok.

Temizlik sokağı olacaktı mahallemiz ha, önce benim düşlerim temizlendi işte. Sokak deyip de geçmemeli ama, di mi. Sokak, veya dünya, farkı yok. Bazan bir insan bile bir dünya... Enişten söz timsali... Kopan kollar toplanır toplanır da bir gün, daha güzel yaşamaklara maya olur değil mi... O sebepten, diri olmak mecburiyetimiz vardır ve bu en yüce sevaptır. Ey makina, bunu böylecene kulağına kat. Dedim.

Yaa, kan kardeşim, desene en zoru insan olması. Hakkaten yani, en zoru insan olması

Herkeslere selâmımızı ilet.

Kan Kardeşin Muteber.

(2000 Yılında Türk Öykü Antolojisi III, 2000)

Her İşin Başı ile, 1990 Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülünü *Kanadı Gümüşlü Kuş* öyküsü ile, 1995 Yunus Nadi Öykü Ödülünü *Yeni Moda Aşklar Destanı* ile, 1989 Yunus Nadi Ödülünü *Anadilinde Çocuk Olmak* ile kazandı. *Aktör* ile 1999 Haldun Taner Ödülünün, *Yıldızları Dinle* başlıklı öyküsü Marsilya Akdeniz Kadınlar Forumu 2001 Uluslararası Büyük Öykü Ödülünün ve 2000 yılı Haldun Taner Öykü Birincilik Ödülünün sahibi oldu.

"Ayşe Kilimci'nin öykülerindeki dil zenginlikleri, ayrıntı ve incelik özellikleri; halk diliyle, deyimlerle günümüzde halkın konuştuğu dilin sentezlerinden oluşan dilsel çeşitlilik apayrı bir incelemenin konusu olabilir... Ben, sıradanlaşan, tatsızlaşan konuşma ve yazı dilimizin Ayşe Kilimci'deki gibi bir dil ve yaşam ustalığıyla nasıl renklenip derinleşeceğini gösteren saymakla tükenmez örneklerden birkaçıyla yetinmek yerine, dilimizin ve yaşama kültürümüzün sığlaşmasından tedirginlik duyan herkesin 'Yeni Moda Aşklar Destanı'nda bir soluk almalarını diliyorum..." (Ataol Bchramoğlu)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Yapma Çiçek Ustaları* (1976), *Sevdadır Her İşin Başı* (1983), *Sevgi Yetimi Çocuklar* (1987), *Gül Bek-*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

çisi (1989), *Yeni Moda Aşklar Destanı* (1997), *Mucize Var mıdır Mehmet Abla?* (2002).

ÇOCUK KİTAPLARI: *Benim Adım Çocuk* (1989), *Elimizdeki Işık* (1990), *Çöp Kraliçe* (1990), *Masal Ektim Umut Biçtim* (1991), *Dikenci Karga* (1991), *Kahraman Balkabağı* (2003), *Nar Masalı* (2003), *Padişah Çatlatan Horoz* (2003), *Gül Kız* (2003), Merhaba Dünya (2004), *Olimpos'ta Bir Kuş Var Mitolojik Masallar* (2005).

RÖPORTAJ: *Anadilinde Çocuk Olmak / Yabancı Dilde Eğitim* (1998).

HAKKINDA: Kemal Ateş (Varlık, Temmuz 1976), Feridun Andaç / Bir Dil ve Yaşam Ustası: Ayşe Kilimci - Sennur Sezer / Savunulacak Tek Değer: Aşk - Halk Edebiyatının Anlatım Özellikleri ve.. Günümüzün Gönül İlişkileri - Ataol Behramoğlu / Bir Dil ve Yaşam Ustası - Ayşe Kilimci / Yazardan Okura (Cumhuriyet Kitap, 11.6.1998), Zeynep Doğukan / Yeni Moda Aşklar Destanı (Virgül, Haziran 1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 10.9.1998), Anadilinde Çocuk Olmak (Virgül, Ekim 1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Sinan Sülün / Mucize Var mıdır Memet Abla? (Virgül, Eylül 2002).

KİLİSLİ RIFAT (Bilge)
Bkz. BİLGE, Rıfat (Kilisli)

KİPER, Mehmet
Halk ozanı (D. 1911, Kahramanmaraş - Ö. 1965-66 ?). Babası Âşık Mustafa, Maraş harbinde şehit olduğu için sadece üç ay öğrenim görebildi. Okuma yazma bilmemesine rağmen halk şairleri arasında bulunarak kendi kendini yetiştirdi.1933 yılında takdirnâme ile ödüllendirildi. Küçük yaşta bağlama çalmaya başladı. İstanbul ve Ankara radyolarında çalıp söyledi. Şiirlerini *Maraşlı Âşık Mehmet Kiper* (1939) adlı kitabında topladı.

HAKKINDA: Demokrasiye Hizmet Gazetesi (10.9.1952, 15.9.1953), Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

KİRAS, İbrahim
Şair. 1968, İstanbul doğumlu. Ahmethan Yılmaz'la birlikte, tek sayı yayımlanan *İkişiir* dergisini çıkardı. *Geniş Zamanlar* dergisini kurdu ve yönetti. Ebubekir Kurban'la birlikte Şehir Yayınlarını kurdu ve yönetti. Haftalık ve aylık *İzlenim* dergileri ile *Yeni Şafak* gazetesi başta olmak üzere çok sayıda günlük gazetede, haftalık ve aylık dergilerde yazı ve yorumları yayımlandı.

Şiirleri 1987'den itibaren *Argos, İkindi Yazıları, Defter, Geniş Zamanlar, Düşler, İkişiir, Dergâh, Kökler* vd. dergilerde yer aldı. *Gerçek Hayat* (1996) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Mehmet Çetin / Tanzi

İbrahim Kiras

mattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c.4, 2002), Kökler dergisi (sayı: 3, 2003).

KİRAZOĞLU, H. Ömer
Mimar, fikir adamı (D. 1916, Kayseri Ö. 1989, Medine / Suudi Arabistan). Kirazoğlu Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinde yüksek mimar olarak mezun (1946) oldu. Bir süre serbest çalıştı. 1959 yılında Süleymaniye Câmii restorasyonunda şantiye şefi olarak hizmet verdi. Anadolu'nun pek çok yerinde Osmanlı stilinde câmiler inşa etti. Van, Rize, Erzurum, İstanbul İlâhiyat, Afyon ve Bursa İmam-Hatip Câmilerinde imzası bulunmaktadır. 1951-53 yılları arasında Dr. Ali Kemal Belviranlı ile *İslâmın Nûru* dergisini çıkardı. 1962-71 yılları arasında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde İslâm Sanatları dersleri verdi. Bu döneme ait ders notları Arapçaya çevrildi.

1971-75 yılları arasında TBMM Millî Saraylar Başmimarı olarak hizmet eden Kirazoğlu, 1976 yılında Kayınpederi Şeyh Mahmud Sâmi Ramazanoğlu ve ailesi ile birlikte Medine-i Münevvere'ye göç etti. 1981 yılından ölümüne kadar Ümmü'l-Kura Üniversitesinde bağlı Hac Dairesinde uzman mimar olarak hizmetini sürdürdü.

"Kirazoğlu, kendinle mahsus stili ile taklitten tahkike yükselebilmiş müstesna bir değerdir. Yeni malzemeyle şahsiyetli bir mimarı vücuda getirmek cehd ve gayreti taşımaksızın kibrit kutusu gibi Avrupa taklidi binalarla şehir ve kasabalarımızı İslâmî görünüşten uzaklaştıran binlerce mimarın mevcûd olduğu bir ülkede bir ucuzluk ve kolaylığa iltifat etmemiş olmasıyla da Kirazoğlu abidevî bir şahsiyettir." (Kadir Mısıroğlu)

ESERLERİ:

İslâmiyet, Fatih ve Fetih Camii Ayasofya (1966), *Birinci İstişâre* (1980), *İkinci İstişâre* (1980), *Hak Elçisi Hz. Muhammed* (1981), *Birlik Dirlik* (1984), *Güzel Ahlâk* (1984), *Peygamberimize Selâm* (1985).

HAKKINDA: H. Kâmil Yılmaz / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KİREMİTÇİ, Osman
Şair. 1949, Karabük doğumlu. İlk ve ortaokulu Karabük'te bitirdi. Bolu Erkek Öğretmen Okulunu ve Bursa Eğitim Enstitüsünde yatılı okudu. 1965-75 yıllarını gurbette geçirdi. 1975'ten emekliye ayrılıncaya kadar Karabük Kız Meslek Lisesinde matematik öğretmenliği yaptı.

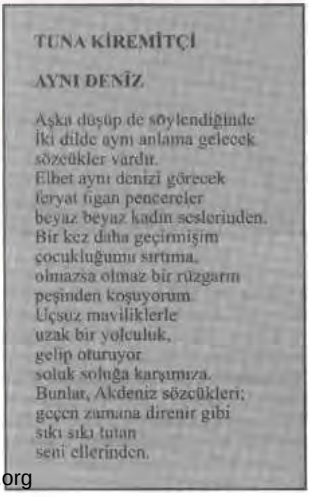
ESERLERİ (Şiir):

Radar (1979), *Rüzgarlı Kaya*.

HAKKINDA: Nursen Özdoğan Kurban – İsmail Arslan / Karabük Şairleri Antolojisi (2004).

KİREMİTÇİ, Tuna
Şair ve yazar. 24 Şubat 1973, Eskişehir doğumlu. İlkokulu Ankara'da okudu. Galatasaray Lisesi (1994) ve Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-Televizyon Bölümü (1999) mezunu. Müzik çalışmalarına yönelerek arkadaşlarıyla birlikte rock müziği yaptı (1991-96), şarkı besteledi. 1998'den itibaren İstanbul'da reji asistanlığı ve metin yazarlığı yapıp kısa filmler çekti. İlk şiiri *"Gece Şiirleri"*, 1991'de *Varlık* dergisinde, sonraki yıllarda şiirleri *kitaplık, Varlık, Gösteri, Nar, Tempo* dergilerinde yayımlandı. 1994 Yaşar Nabi Nayır Gençlik Şiir Ödülünü aldı.

"Romanın dili, şiir yüklü bir dil. Nasıl söylesem, cıva gibi bir şey. Avucunuza alıyorsunuz cıvayı, ama bir bakıyorsunuz avucunuzdan kayıp gidiyor. Gürül gürül akıyor. Yerinde büyük bir güzellik, bir tat kalıyor. Bu güzelliği ve tadı cıva gibi göremiyorsunuz ama, duyumsuyorsunuz, orada, avucunuzda bir şeyler kalmış. Kalanların içinde dil tadı var, imgeler var, ustalık

TUNA KİREMİTÇİ

AYNI DENİZ

Aşkın düşüp de söylendiğinde
İki dilde aynı anlama gelecek
sözcükler vardır.
Elbet aynı denizi görecek
feryat figan pencereler
beyaz beyaz kadın seslerinden.
Bir kez daha geçirmişim
çocukluğumu sırtıma,
olmazsa olmaz bir rüzgarın
peşinden koşuyorum.
Uçsuz maviliklerle
uzak bir yolculuk,
gelip oturuyor
soluk soluğa karşımıza.
Bunlar, Akdeniz sözcükleri;
geçen zamana direnir gibi
sıkı sıkı tutan
seni ellerinden.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Tuna Kiremitçi

var, yerindelik var, ölçü var, kurguya uygunluk var.

"Kiremitçi'nin romanlarındaki o güzelim dili, şiirlerinde ne yazık ki bulamadım." (Dinçer Sezgin)

"Hayatın lirizmini, coşkusunu, sıkıntılarını, ara renklerini bir uçtan bir uca kat ederek sonsuz bir zamana indirgeyen bu tünelde son nokta olarak Şair'de karar kılıyor Kiremitçi." (Hüseyin Köse)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Ayabakanlar* (1994), *Akademi* (1998).

ROMAN: *Git Kendini Çok Sevdirmeden* (2002), Bu İşte Bir Yalnızlık Var (2003), Yolda Üç Kişi (2005).

DENEME: *A.Ş.K. Neyin Kısaltması* (2005).

HAKKINDA: Enver Ercan / Kendimi Bir Arada Tutabilmek İçin Yazıyorum... (söyleşi, Varlık, sayı: 1042, 1994), P. Özer / Şiir Genelde 'Anlarla' Uğraşır (söyleşi, Cumhuriyet, 4.7.1994), Hüseyin Köse / Küçükken Ne Olduğunu Bilen Bir Şair (Virgül, Kasım 1998), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c.4, 2002), Git Kendini Çok Sevdirmeden (Cumhuriyet Kitap, 23.1.2003), Dinçer Sezgin / Tuna Kiremitçi-Bazı Şiirler Bazı Şarkılar (Varlık Kitap, Ocak 2004).

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih

Dil ve edebiyat araştırmacısı. 1958, Ankara doğumlu. İlk, orta ve lise tahsilini Ankara'da tamamladı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü *"Eski Türk Abidelerinde Cümle Unsurları"* adlı tezi ile(1985) bitirdi. Aynı yıl, bitirdiği bölümde Türk Dili Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1988 yılında *"Kamusal Okyanus'ta Uzuv İsimleri"* adlı tezi ile yüksek lisans, 1992 yılında *"Yakut Türkçesi'nde Fiil"* adlı tezi ile doktora yaptı. 1994 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde yardımcı doçent olarak göreve başladı. Fakültede Özbek Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Saha (Yakut) Türkçesi ile ilgili dersler verdi. Gazi Üniversitesi bünyesinde anabilim dalı başkanlığı (1996-2000 ve sonrasında), fakülte kurulu üyeliği (1996-2000 ve sonrasında), 2001'den sonra da bölüm başkanı olarak görevler aldı. 2001 yılında doçent oldu. Aynı yıl Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm Başkanlığına atandı.

M. Fatih Kirişcioğlu

Türk Dil Kurumu ve Dışişleri Başkanlığı TİKA'nın ortaklaşa yürüttüğü *"Türk Lehçelerinin Ortak Sözlüğü"* adlı projelerde uzman ve yürütücü olarak çalıştı. *Saha (Yakut) Türkçesi Grameri* adlı eseri Türkiye Yazarlar Birliği 1994 Dil Ödülüne layık görüldü. 1996 yılı yaz aylarında Sibirya'nın Yakutistan bölgesinde araştırma ve incelemelerde bulundu. Saha (Yakut) Türkleri üzerine yaptığı araştırmalar nedeniyle 1996 Türk Ocakları Ziya Gökalp İlim ve Teşvik ödülünü aldı.

Makalelerini 1992 yılından itibaren *Milli Folklor, Osmanlı Araştırmaları, SÜ Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, Türk Dili, GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Avrasya Dosyası, Bilge, Yeni Türkiye, Soydaş Dergisi, Milli Kültür, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı Dergisi, Türk Yurdu, Türk Hukuk* dergilerinde yayımladı. Türk lehçeleri, dil hareketleri gibi konularda birçok bilimsel toplantıda konuşma yaptı, bildiriler sundu. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi* ve *Türkler Ansiklopedisine* maddeler hazırladı. Türk Dil Kurumunun yürüttüğü Türk Dünyası Destanlar Projesi ve Atatürk Kültür Merkezinin yürüttüğü *Türk Dünyası Edebiyat Antolojisi*'nde görevler aldı.

ESERLERİ:

Saha (Yakut) Türkçesi Grameri (1994, gen. 2. bas. 1999), *Saha (Yakut) Halk Edebiyatı Örnekleri* (ortak çalışma, 1996), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (ortak çalışma, 1999).

KİRKOR ZOHRAB EFENDİ

Öykü yazarı, siyasetçi (D. 26 Haziran 1861, İstanbul – Ö. 1915). Beşiktaş Makruhyan Ermeni Okulu, Ortaköy Tarkmançats Ermeni Okulu, Katolik Lusavoriçyan Okulunda okudu. Galatasaray Mekteb-i Sultani'si bünyesindeki Mühendislik enstitüsünü 1879'da bitirdi. Galatasaray Sultanisi Hukuk Bölümüne kaydoldu, Darülfunun'un yeni açılan Mekteb-i Hukuk Bölümünde üç yıllık eğitimini tamamladı (1884). 1884'de Edirne'ye gidip vilayet nezdindeki özel kurul önünde verdiği sınavla "birinci sınıf avukat" diplomasını aldı. 1908'de avukatlığı engellendiği, istibdat rejimiyle de barışık olmadığı için Fransa'ya gitti. Ardından, Meşrutiyetin ilanıyla birlikte İstanbul'a döndü. Avukatlığın yanı sıra Darülfunun'da Ceza Hukuku müderrisliği yaptı, Ceza Kanunu'nda değişiklik yapacak komitede üye olarak yer aldı. 1915 yılında İttihat ve Terakki hükümetinin "Ermeni tehciri" politikası çerçevesinde, Erzurum mebusu Vartkes Serengülyan'la birlikte tutuklanıp Konya'ya, ardından Adana ve Halep'e gönderildi. Halep'ten Diyarbakır Harp Divanına sevk edilirken yolda çetebaşı Çerkez Ahmet ve Nazım tarafından öldürüldü.

Kirkor Zohrab Efendi

İlk yazıları *Lırakir* gazetesinde yayımlandı. Ünlü mizah yazarı Hagop Baronyan'ın başyazarlığında, *Yergrakunt* (Yerküre-1883-89) adlı bir edebiyat dergisi çıkardı (1883). Arpiar Arpiaryan'dan ve realizm akımından etkilendi. Eğitici, halkı bilinçlendirici yazılar yazmaya yöneldi. *Yergrakunt*'ta *Anhedatsadz Serunt Mı* (Yok Olan Kuşak) adlı romanı tefrika edildi (1885). 1891'de A. Arpiaryan'ın kurduğu *Hayrenik* (Vatan) gazetesinde yazmaya başladı. Hırant Asadur ve Dikran Gamsaragan'la birlikte *Masis* haftalık dergisini çıkardı (1892). 1909'da *Azadamard*'da (Özgürlük Mücadalesi) yazmaya başladı. "Eçer Uğevori Mı Orakren" (Yolcunun Güncesinden Sayfalar) başlığı altında Avrupa gezi notlarını tefrika etti (1909). Osmanlı Hürriyet ve Teavün-ü Milli Cemiyetine üye oldu (1909). Ahrar Partisi paralelinde, liberal fikirleri ve etnik gruplar arasında eşitliği savundu. Önce Ermeni cemaat meclisine üye seçildi, sonra üç kez seçim ka-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

KİRKOR ZOHRAB

İLK AŞK, İLK GÖZ AĞRISI

Takuk Dudu komşumuzdur. Evlenmemiş, sevimli bir kocakarıdır; evde kalmış kızlara özgü sevgisizlik ve kızgınlık yoktur yüreğinde. Tatlı dili, neşeli konuşması bana koparılmamış bir üzüm tanesinin, yabancı bir el değmeden, kaba temaslardan uzak, dalında buruşup daha da tatlanmasını, kuru üzüme dönüşmesini anımsatır.

Takuk Dudu tertemiz geçmişiyle tanınır ve gençlere karşı hoşgörülüdür. Bu yüzden herkes gönül rahatlığıyla ona derdini anlatır ve fikrini sorar.

Onu her akşam düzenli olarak, temiz giyinmeye alışmış bir kadının sade makyajıyla, penceresinin önünde otururken görürüm. Bu bakımlı haliyle, eski moda giyim tarzını değiştirmeden ve bozmadan korurdu. Zarif oyalarla bezenmiş siyah yazmasının altında bembeyaz saçları, karanlık bir gecede karla kaplı bir ovanın ışıldaması gibi parıldardı. Beyaz, kansız yüzü, tıpkı sütlaç kaymağı gibi temiz ve buruş buruştu.

Kış geceleri hepimiz onun etrafında toplanır, mazhum ve sabırlı tabiatından cesaret alarak şakalar yağdırırdık: yaşına, el değmemiş cazibesine, yatmasının tek tip düğümüne ve gözünde gözlük, tam bir sanatçı sevkiyle gece gündüz örüp işlediği, o dalli çiçekli örneklerle bitmez tükenmez obasına...

Süslerinden bir tek başının oyası değişirdi ara sıra, o da özel günlerde; Noel'de, Paskalya'da, Haç'ta*. Beklenen yenilik ise, oyanın zarif deseninde olurdu.

Takuk Dudu şimdiki dantelaların kaba ve zevksiz modellerini küçümser, kendi elişinin eşsiz mükemmelliğiyle böbürlenir ve zafer onun olurdu; yaşlanmış titrek parmakların, ışığı azalmış zayıf gözlerin zaferi.

* *

Bazı insafsızlar başına dikilir, zavallı kadının vasiyetini hazırlarlardı. Onun gözü önünde, iradesi dışında yazılan bir vasiyetname. Mirasını aramızda paylaşacaktık; çünkü kocası, çocuğu, kimi kimsesi yoktu ve onun terk edilmiş yalnızlığını şakalarımızla biz canlandırıp şenlendiriyorduk.

Günün birinde, varını yoğunu görmek arzusuna kapıldık. Elmasları yok muydu? Konsolit'e mi yoktu? O halde nesi vardı Takuk Dudu'nun? Öldüğünde ne gibi değerli bir miras bırakacaktı bize? Dışarıda, bir köşede, mütevazı bir ceviz sandıkta sakladığı işe yaramaz çaputlardan başka...

"Sandığa bakalım hele bir." dedi yandaki evin çocuğu.

Takuk Dudu itiraz etti, bağırdı. Ölümünden sonra bu sandık nasıl olsa bizim değil miydi? Şimdiden bütün malların karıştırmaya ne gerek vardı? Haklı itirazı, çıkardığımız patırtı içinde boğuldu.

"Sandık!" diye bağrıştık her taraftan.

Anahtarı elinden zorla aldık ve sandığı ağırlaşan bir tabut gibi içeri taşıyıp, leş kargalarını andırırcasına üzerine üşüştük.

Şimdi, Takuk Dudu oturduğu köşeden, hiç kızmaksızın bizi izliyordu. Gözlüğünü çıkarmış, elindeki işlemeyi yastığın üstüne koymuştu; bu onun ancak çok önemli durumlarda yaptığı bir şeydi.

Bütün yaşamı, nizamlı intizamlı bir şekilde bu sandığa özenle sıralanmıştı. Denize atılan bir demirin zincirinin halkaları gibi, gençliğine kadar uzanan bir dönemi gün ışığına çıkarıyordu. Derine indikçe, sandığın dibine yaklaştıkça bütün bu eşyaların kokusu daha keskin ve acı geliyordu, kırk yıl saklı kalmış bir koku gibi.

Yeniden yaşama döndürülen bütün bu eşyalar, tıkış tıkış bir müze izlenimi veriyordu ve ince zevkinin ispatını burada da görerek, müze müdürünü övmekten geri kalmıyorduk.

Şimdi, artık kullanılmayan parlak ve gözalıcı renklerde, çok değerli kumaşların geçmiş ihtişamının sergilenmesi başlıyordu. Bursa gazından* yapılmış entari-şalvarlar, renk renk diademler*, hakik* yüzükler, taraklar, saç iğneleri, bir hamam tası. Sonunda, Takuk Dudu'nun dini bütün bir Katolik olduğunu bilmeyenlere anlatmak için -biz zaten biliyorduk- İsa'nın ve Meryem Ana'nın küçük, renkli resimlerinden, tespihlerden, Venedik baskılı küçük boy dua kitaplarından oluşan eksiksiz bir koleksiyon.

Bizim gibi, kendisi de meraklı gözlerle, hiç tanımıyormuşçasına izliyordu sergilenen eşyaları. Ve onlar, kitap sayfaları arasına yerleştirilen çiçekler ve yapraklar gibi biraz yassılaşıp tozlanmış da olsa, o değişmeyen şekilleri, renkleri ve kokularıyla, onu eski günlere götürüyorlardı.

Gerçek mirasçılar arasında ender görülen bir şekilde, tartışmadan, aramızda herkes payını belirliyor, kendisine gerekeni ayırıp kenara koyuyordu.

Şimdi sandığın tamamen dibindeydik. Renkli ipekten, inanılmaz incelikte elişleri çıkarıyor ve hayranlıkla dönüp yaşlı kadına bakıyorduk. O alçakgönüllülükle gülerek:

"Bizim zamanımızda bütün kızlar bunları bilirdi." diyordu.

En sonunda da başlı başına bir sanat eseri olan mavi ipekten küçük bir kese içinde, kumral küçük bir saç tutamı...(...)

---

* Haç [Büyük Haç (Haçverats) yortusu]: 614'te Kudüs'ü işgal edip İsa'nın haçını ele geçiren Persler'den 628'de Kutsal Haç'ın geri alınışına ve Anadolu'da dolaştırılıp tekrar Kudüs'e geri götürülüşüne atfen, 14 Eylül'ü izleyen pazar günü kutlanan bayram.

* Gaz: [Farsça gezi] Gezi. İpek ve pamuk ipliğiyle karışık dokunmuş hareli bir kumaş. Bir arşın enindeki dokunduğu için bu adla anılmıştır. "Hini gezisi" denilen çeşidinden entari yapılırdı.

* Diadem: [Fr. diademe] Kadın şapkası.

* Hakik: Akik.

(*Mavis*, 19.9.1982; *Lur Tsaver* "*Sessiz Acılar*", 1911)

zanarak yedi yıl üyeliğini sürdürdüğü Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında İstanbul mebusluğu yaptı. Bu süre boyunca milletler arasında dost ve kardeşçe ilişkilerin ve toplumsal eşitliğin kökleşmesi yönünde düzenlemeler yapılmasına çalıştı; doğu vilayetlerinde can ve mal güvenliğini sağlayacak reformların öncemini savundu; güçlü bir donanma kurulması, bedelin kaldırılıp gayrimüslimlerin de askere alınması, "gayrimeşru çocuk" kavramının terk edilmesi, kadınlar lehine yasal değişiklikler yapılması yönünde ve daha birçok konuda etkili Meclis konuşmalarıyla tanındı.

ESERLERİ (Öykü):

Hymıdanki Tsayner (1994), *Osmanlı Meclisinde Bir Ermeni Mebus* (2001), *Hayat, Olduğu Gibi* (2000).

HAKKINDA: Kirkor Zohrab / Osmanlı Meclisinde Bir Ermeni Mebus (2001).

KİRKORYAN, Kevork

Öykü yazarı. 30 Temmuz 1967, İstanbul doğumlu. Anarat Hğutyan İlkokulu, Galatasaray Lisesi (1986), Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (1991) mezunu. Yüksek lisans çalışmasını aynı bölümde tamamladı. Çalışmalarını İstanbul'da turist rehberliği yaparak sürdürdü. *Kevgir'in Öyküleri* adlı dosyasıyla 1999 Milliyet Yayınları Öykü Ödülünü aldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Atların Yelesinde' tam bir Veli efendi romanı... Kitap, yarış atı olarak doğan ancak yaşamı, arabacı atı olarak bir kamyonun altında son bulan 1978 Gazi Koşusu şampiyonu Cihangir Harmony'ye ve benzer sonları paylaşan isimliisimsiz tüm atlara ithaf eden Kirkoryan, yarış atlarının hızlı temposuna bir aşk öyküsünü de ekliyor." (Aslı Örnek)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Kevgir Öyküler* (2000), *Aşkın Kör Noktası* (2004).

ROMAN: *Atların Yelesinde* (2002).

HAKKINDA: Varlık Dergisi (Ekim 2002), Aslı Örnek / Atların Yelesinde (Radikal Kitap, 22.10.2002), Atları Yelesinde Bir Veliefendi Romanı (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002), TBE Ansiklopedisi (2001), Feza Kürkçüoğlu / Kevork Kirkoryan ile Söyleşi: Atlar ve Yarışseverler Üstüne (Virgül, Şubat 2003).

KİŞEVİÇ, Enes

Şair. 1947, Bosanska Kurupa / Yugoslavya doğumlu. Zagrep Tiyatro ve Film Akademisinde eğitim gördü. Çalışmalarını Zagrep'te tiyatro sanatçısı olarak sürdürdü.. İlk şiir kitabını 1974 yılında, *Ve Sözde Hiçbir Şeyin Ağarmıyor* adlı kitabını 1980 yılında yayımladı. Birkaç şiir kitabı daha vardır.

KİTAPÇI, Zekeriya

Araştırmacı-yazar. 14 Mart 1937, Yalvaç / Isparta doğumlu. Orta ve yükseköğrenimini Türkiye'de tamamladıktan sonra Karaçi Üniversitesi bursuyla Pakistan'a gitti. Doktorasını *"Abbasiler Devrinde Türkler"* adlı tezi ile orada Edebiyat Fakültesinde tamamladı (1968). Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde *"Emeviler Devrinde Maveraü'n-Nehr'de İslâmiyet"* adlı çalışmasıyla doçent (1976), Selçuk Üniversitesinde tarih profesörü (1987) unvanını aldı. Karaçi'de Pakistan Radyosu Türkçe program şefliği (1956-67), DPT'de Sosyal Planlama Dairesinde Uluslararası Çok Yönlü Teknik İşbirliği uzmanlığı (1970-71), Atatürk (1976) ve Karaçi üniversitelerinde öğretim üyeliği (1978), Nijerya'da Jos Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim görevliliği, Dini Eğitimler Bölümü başkanlığı ve dekan vekilliği (1978-82), Fırat Üniversitesinde Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü başkanlığı (1982-87) yaptı. Emekliye ayrıldığı 2004 yılına kadar da Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü başkanlığı (1987-2004) görevini yaptı. Türkiye, İran ve Pakistan arasında kurulan Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (RCD) çerçevesinde çok sayıda kültürel program toplantısına katıldı.

Zekeriya Kitapçı

ESERLERİ:

Et-Türk fi Müellefât el-Cahız (Arapça, Beyrut, 1972), *Yeni İslâm Tarihi ve Türkler* (1986), *Türk Askerî Varlığının Ortadoğu'da Zuhuru* (1987), *Bediüzzaman Said Nursi ve Anadolu İman Hareketi* (1989), *Şafak Hatun* (1991), *Türkistan Milli Tarih ve Kültür Davamızın Meseleleri* (1993), *Abbasî Hilâfetinde Selçuklu Hatunları ve Türk Sultanları* (1995), *Mukaddes Çevreler ve Eski Hilafet Ülkelerinde Türk Hatunları* (1996), *Orta-Asya Türklüğünün İslâm Kültür ve Medeniyetindeki Yeri* (1996), *Hz. Peygamber'in Hadislerinde Türkler* (2004), *Doğu Turan Yurdu'nda İslâmiyet* (2004), *Türkler Nasıl Müslüman Oldu?* (2004), *Orta Asya'da İslâmiyet ve Türkler* (2004), *Türk Boyları Arasında İslâm Hidayet Fırtınası* (2004), *Doğu Türkistan ve Uygurlar Arasında İslâmiyet* (2004), *Türklerin Arap Dili ve Edebiyatına Hizmetleri: Hilafet Ülkeleri* (2004), *Türklerin Arap Dili ve Edebiyatına Hizmetleri Dil Ekolü* (2004), *Türk Moğol Boyları Arasında İslâmiyet* (2005), *Kuzey Türk Kavimleri Arasında İslâmiyet* (2005), *Azerbaycan - Harzem ve Türk Oğuz Boyları Arasında İslâmiyet* (2005), *İslâmi Türk Tarihine Giriş* (2005), *Hz. Peygamber'in Hayatı ve Orta Asya Türklüğü* (2005), *Türkistan'ın Müslüman Araplar Tarafından Fethi* (2005).

HAKKINDA: A. Müminoğlu / Doğu Türkistan ve Uygur Türkleri Arasında İslâmiyet (Doğu Türkistan'ın Sesi, sayı: 63-64, 2003).

KİTAPÇIGİL, Vefik

Devlet adamı (D. 1918, Erzurum – Ö. ?). Özel Ülkü Lisesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1940) mezunu. Fransa'da köycülük ve belediyecilik stajı (1948-49) gördü. Hadim, Karaman, Çeçikdağı, Hasankale, Ardahan ve Üsküdar kaymakamlığı, İstanbul vali yardımcılığı ve Elâzığ valiliği yaptı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Erzurum ve Civarı* (1941), *İbrahim Edhem Aykut: Hayatı ve Hatıraları* (Samsun, 1942), *Tarihi Su Tesisleri: Bentler Kemerler* (Konya, 1946).

ANI: *Erzurum'u Anarken* (1948).

HAKKINDA: Afşin Oktay - Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyicliler (c. V, 1968).

Birsen Koca

KOCA, Birsen

Şair. 1941, Alcı köyü / Sorgun / Yozgat doğumlu. Şair Kasım Kazancıklıoğlu'nun kızı. İlk ve ortaöğrenimini Yozgat'ta tamamladı. 1962 yılında öğretmenliğe başladı. Kendi köyünde ve çevre köylerde yedi yıl öğretmenlik yaptıktan sonra bu görevden ayrıldı. 1985 yılında eşini kaybedince Ankara'ya yerleşti. Ağıt, deyiş, türkü tarzındaki şiirlerinde dert, çile, ıstırap ve hasret duygularını işledi. *Salmamış* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

KOCA, Cezmi

Oyun yazarı. 1959, Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesini bitirdi. Mersin Üniversitesi Sahne Sanatları Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı.

ESERİ (Oyun):

Ormanda Şenlik (2000), *Vişne Bahçesi* (Bindokuzyüzdoksanbeş, 2005).

HAKKINDA: Tacettin Şimşek / Çocuk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, sayı: 104-105, Ağustos-Eylül 2005).

KOCA, Ferhat

İslâm hukuku araştırmacısı. 1956, Küçük Künye köyü / Develi / Kayseri doğumlu. Kayseri İmam Hatip Lisesi (1975), Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü (1979) mezunu. Kocaeli Karamürsel İmam Hatip Lisesi, Kahramanmaraş Pazarcık Narlı Ortaokulu, Kayseri Yahyalı İmam Hatip Lisesi, İstanbul Yalova İmam Hatip Lisesinde öğretmenlik (1979-89) yaptı. 1988

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ferhat Koca

yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde İslâm Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisansını tamamladı. Aynı üniversitede İslâm Hukuku Anabilim Dalında doktor (1993) oldu. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezinde (İSAM), İslâm hukuku alanında araştırmacı-müellif olarak (1993-2000) çalıştı. 1993-94'te, yabancı dilini geliştirmek amacıyla İngiltere'ye gitti. 1997'de doçent, 2004'te profesör oldu. 1998-99 öğretim yılında, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Bulgaristan Müslümanları Başmüftülüğüne bağlı olarak öğretim veren Sofya Yüksek İslâm Enstitüsünde dekan yardımcılığı ve İslâm hukuku öğretim üyeliği görevlerinde bulundu. 2000'de Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi İslâm Hukuku öğretim üyeliğine atandı. Çeşitli bilimsel dergilerde ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde makaleleri yayımlandı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *İslâm Hukuk Metodolojisinde Tahsis (Daraltıcı Yorum)* (1996), *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Hz. Peygamber'in Örnek Hayatı* (2000), *İslâm Hukukunda İbadet Kavramı* (2000), *İslâm Hukuk Tarihinde Selefî Söylem: Hanbeli Mezhebi* (2002), *Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'nin Hayatı ve Fetvaları* (2002).

SADELEŞTİRME: *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İslâm Düşüncesinde Arayışlar* (ortak, 1999), *Bulgaristan Mektupları* (Ahmet Hamdi Akseki'den, 2000), *Külliyât* (Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'den, 2002), *İslâm Nazarında Müskirât ve Meyyit Yakmak Meseleleri* (Musa Carullah'tan, 2003).

DERLEME: *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Siyaset ve Değer Tartışmaları* (2000), *İçkinin Zararları* (Abdülaziz Çâviş - Mehmet Akif Ersoy'dan, 2003).

ÇEVİRİ: *Türk Hukuk ve Kültür Tarihi Üzerine Makaleler* (Uriel Heyd'den, 2002), *Mukayeseli İslâm Hukuk Düşüncesinin Temellendirilmesi* (Ebû Zeyd ed-Debûsî'den, 2002).

KOCA, Feridun (Hayalî)

Halk ozanı. 1957, Dürmepınar köyü / Gürün / Sivas doğumlu. Şiirlerinde Hayalî mahlasını kullandı. Köyünde ilkokul olmadığı için üçüncü sınıfa kadar Karadoruk köyü ilkokuluna devam etti. Dördüncü ve beşinci sınıfı köyüne okududu. 1960 yılında ilkokulu bitirdikten sonra, ekonomik nedenlerle öğrenimine devam edemedi. 1964 yılında İstanbul'a gitti, burada üç yıl çeşitli işlerde çalıştı. 1967 yılında tekrar memleketine döndü ve Kangal'da çalıştı. 1978 yılında Ankara'da SSK'ya girdi. 1984 yılında buradan istifa ederek, yine Ankara'da ticaretle uğraşmaya başladı.

Şiir yazmaya küçük yaşlarda başladı. Başta Karacaoğlan, Aşık Veysel, Ruhsatı, Gürünlü Gülhani gibi ozanların şiirlerini okuyarak kendisini geliştirdi. Hayatı hakkında bilgiler ve şiirlerinin bir kısmı Mehmet Ali Öz tarafından *Yar Döne Döne* adlı kitapta toplandı.

HAKKINDA: Mehmet Ali Öz / Gürünlü Şairler (2002).

KOCA, Hüseyin

Araştırmacı-yazar. 1950, Kozlu / Zonguldak doğumlu. İlk ve ortaokulu Kozlu'da okudu. Mehmet Çelikel Lisesini bitirdi. Polis memuru olarak 1970'ten itibaren Muğla, Balıkesir, Eskişehir ve Erzurum'da görev yaptı. Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü lisans ve lisansüstü programlarına devam ederek "*Milli Mücadele Dönemi Çerçevesinde Fahrettin Altay Paşa'nın Hayatı ve Fikirleri*" adlı yüksek lisans çalışmasını tamamladı. Aynı yıl girdiği Emniyet Müdürlüğü sınavını başararak Emniyet Müdürü rütbesine yükseldi. "*Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Dönemi, Birinci ve İkinci Müfettişlikler, Genel Valiler 1927- 1947*" adlı doktora tezini vererek bilim doktoru (1994) unvanı aldı. Karabük, Bartın, Zonguldak, Karadeniz Ereğli, Konya Seydişehir havzasını kapsayan ağır sanayi bölgelerinin sosyal yapılara etkileri üzerine araştırmalar yaptı. Siirt Emniyet Müdürü iken (1998) emekliye ayrıldı.

ESERLERİ (Araştırma):

Zonguldak Havzası ve Karaelmas Gerçeği (1995), *Yakın Tarihimizden Günümüze Hükümetlerin Doğu ve Güneydoğu Politikaları* (1998).

HAKKINDA: Zonguldaklı Yazarlar Zonguldak'ı Yazanlar (1998).

KOCA, Mücahit

Şair ve yazar. 21 Haziran 1949, Çardakbelen Köyü / Mustafakemalpaşa / Bursa doğumlu. Şair bir babanın oğludur. İlk, orta ve liseyi Mustafakemalpaşa'da okudu. Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü (1975) bitirdi. Bursa Yüksek Tahsil Talebe Derneği Başkanlığı (1972-73) yaptı. *Millî Gazete*'de redaktör ve sayfa sekreteri (1973-78), *Bursa Marmara* gazetesinde yazı işleri müdürü, yayın danışmanı (1978-89) sanat eki yönetmeni (1984-85), olarak görev yaptı. Bursa'da kırk arkadaşı ile

FERİDUN KOCA

YAR DÖNE DÖNE

Sevdanın kışına tutuldu gönlüm
Durmadan yağıyor kar döne döne
Gerçek mi gördüğüm düş müdür bilmem
Göç etmiş yar gidiyor döne döne

Başın almış böyle nere gidersen
Yoksa çok mu uzak yere gidersin
Korkarım başka bir yere gidersin
Gel gitme sevdiğim döne döne

Dönem gel seninle yola çıkalım
Söyle gezip dolaşalım kol kola
O siyah saçların boynuma dola
İncitme kollarını sar döne döne

Şaşkın Hayali'yi gönlüm durmuyor
Halinden haber yok bilen olmuyor
Zalim annen seni bana vermiyor
İstersen babana sor döne döne

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mücahit Koca

birlikte Sur Kitabevini kurdu (1978-87) ve yönetti. Bursa'da edebiyat ve Türkçe öğretmenliği (1980-89), Çocuk Esirgeme Kurumu Sırameşeler Çocuk Yuvası Müdürlüğü (1989-92) yaparak emekliye (2001) ayrıldı.

1980'de amatör olarak yapmaya başladığı dağcılık sporunu geliştirerek, profesyonel dağcı olarak tanındı. Öğrencilik yıllarında *Sur* (Nisan 1972 -Temmuz 1973) adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. MTTB Sakarya Şubesinin yayın organı olan aylık *Akademi* (Şubat-Mart 1975) dergisini İstanbul'da yayına hazırladı.

İlk hikâyesi, Mustafakemalpaşa'da haftalık olarak çıkan *14 Eylül* gazetesinde yayımlanmıştı (Aralık 1968). İstanbul'un fethini konu alan *Övülmüş Şehir* isimli romanı *Milli Gazete*'de (1976) tefrika edildi. Gazete yazılarının dışında *Sur, Adım, Gölge, Akademi, Sanat-Edebiyat, Kardelen* ve *Yedi İklim* gibi dergilerde şiir, hikâye ve denemeleri yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Ebcedhan* (1987), *Ermiş Sevinci* (1990), *Yıldızdan Feleğe* (1994), *Bosna Kitabı* (1999), *Dağ Çağrısı* (1999).

HİKÂYE: *Veysel Hoca'nın Tufan Öyküsü* (2001), *Güçlü Rüzgârlar Üzerine Yemin* (2001).

DENEME: *Ateşte Gül Dansı* (2001), *Şair Gözünün Gör Dediği* (2001).

ROMAN: *Asım'ın Nesli* (2004).

HAKKINDA: Necmeddin Evci / Ebcedhan Şiir Kitabı Üzerine (Kelime, Mayıs 1987), Mehmet Şakir Çıplak / Ebcedhan'a Sorular (Üçüncü Yeni, Aralık 1988), Ömer Kuya / Ebcedhan'dan Ermiş Sevinci'ne (Yeşil Afşin, 19.6.1990), Ahmet Albayrak / Bosna Dramının Hikâyesi (Yedi İklim, Mayıs 1999), Ali Göçer Gelebek / Her Şahın Bir Dağı Vardır (Yedi İklim, Temmuz 2000), Ahmet Albayrak / Dağın Çağrısı (Yedi İklim, Nisan 2000), Mehmet Şeker / Asım'ın Nesli (Yeni Şafak, 23.10.2004), Hakan Güneş / 150 Yıllık Batılılaşma Serüveni (Vakit, 16.12.2004), Esra Karabiber / Asım'ın Nesli Romanı Üzerine (Ay Vakti dergisi, Ocak 2005).

MÜCAHİT KOCA

VEYSEL HOCA'NIN TUFAN ÖYKÜSÜ

Gök gürlüyor, şimşekler çakıyor, gök delinmişcesine yağmur yağıyordu. İnsanlar evlere kapanmış, yazlıkçılar, denizde ve kırda olanlar bir kuytuya sinmiş, etrafta canlı kalmamış gibiydi. Gündüz belirtileri zifiri karanlığın bir perde gibi örttüğü Yeşiller Köyü bu sırada derin bir uykudaymışcasına sessizdi. Karanlık koca köyü bir uçurum gibi yutmuştu sanki.

Veysel Hoca'nın bulunduğu yer, köyün oldukça dışında, denizden yükselen sarp bir kayalığın üstündeki Değirmen Mağarasıydı. Deniz kıyısında, kara, alâmet bir dağ gibi yükseldi bu kaya kütlesi.

Veysel Hoca, fırtınalı günlerde rüzgârlarla savrulan suları seyretmek için buraya çok gelmişti. Onun için burası çok önemliydi. Zaman zaman buraya gelir, günlerce inzivadaki bir derviş gibi yalnız kalırdı. Ne soğuktan etkilenir, ne sıcaktan zarar görürdü. O inziva günlerinde ne yer, ne içer kimse bilmezdi. Bugün Yeşiller'i terkederken, veda eden birisi gibi buraya uğramadan edememişti. Yola çıktığında çok güzel olan hava, mağaraya geldiğinde birdenbire bozmuştu.

Yeşiller Köyü, bir sahil köyüydü. Doğusu sert bir meyille denize doğru alçalırken, batısı boydan boya büyüleyici güzellikte deniz sahiliydi. Batıda denizden bin metre kadar yüksekte bir baraj vardı. Çevreye elektrik sağlamak ve geniş ovada sulama amaçlı yapılmıştı. Veysel Hoca, bu barajın her yanından geçiştе, köyün geleceğinin pamuktan bir ipliğe bağlı olduğunu düşünür, "Bu köy, eninde sonunda sudan gider." demeden edemezdi.

Köyün kaderini değiştiren yazlıklar, bu barajın çevresinde ve denize yakın bölgelerde inşa edilmişti.

Yeşiller Köyü, bir zamanlar, şehirden oldukça uzak ve görenlere terkedilmiş hissi verecek kadar tenhaydı. Gerçekte köy, deniz ile dere arasında, çevresi yemyeşil ormanlarla çevrilmiş cennet harikası bir yerdeydi. Köyün yukarılarından gelen dere, köye bir kavis çizerek denize dökülürdü. Baraj yapılmadan önce, sel suları ile dere sık sık taşar, sular köyü basar, taşkınlar ekili alanlara ve evlere büyük zarar verirdi. Bu nedenle, yıllar önce derenin üzerine bu büyük baraj yapılmıştı.

Yeşiller köylüsü önceleri denizden ziyade, köyün ormanı, kırı ve deresi ile ilgiliydi. Bunlar onların geçim kapısıydı. Denizi dışarıdan gelenler tarafından son yıllarda farkedildi. Birkaç yıl içinde de, Yeşiller Köyünün ilçe ile olan yolu asfalt oldu. Yazlıkçılar ve yeni yerleşenlerin sayısı, yolla birlik arttıkça artı. Yaz aylarında dağ taş çadır, barakla ile dolmaya başladı. Öte yandan, denizin ve kumsalın farkedilmesiyle, Veysel Hoca için de sonun başlangıcı gelmişti.

Veysel Hoca, sabah ezanını evde kendi başına kılmış, kimseye görünmeden sessizce bu vehalı köyü, kendinden bile gizlercesine terketmişti. Serçe parmağının kaldıracağından çok olmayan dünyalığını alıp, "Bana deli demeyecek yere gidiyorum." diye kendi kendine konuşa konuşa yola düşmüş, köyün alt yanındaki harmanlar mevkiinden, birkaç bahçe çitini de üstünü başını yırtına pahasına aşarak, kimseye görünmemek için yolunu da bayağı uzatarak köyü terketmişti. Kararlıydı. Arkasına bile bakmamıştı.

Amacı geri dönmemekti. Deniz tarafına yürünüş, denizden ve karadan oldukça yüksekteki bu Değirmen Mağarasına kadar gelmişti. Bu mağara onu ne kadar çekerse, köylüleri de o kadar iterdi. Bu yüzden olacak, köylüler bu bölgeden uzak dururlardı.

Mağaraya geldiğinde hafif hafif yağmur çiselemeye başlamıştı.

Veysel Hoca, Yeşiller Köyünü terkedercesine birlikte, nereye gideceği konusunda bir fikri yoktu. Hükümetin medreselerin kapısına kilit vurmasıyla birlikte İstanbul'dan gelip yerleştiği Yeşiller'de, kimi kimsesi yoktu. Evlenmemiş, talebe yetiştirmekle zamanını geçirmişti. Hem onun gibi bir yabana o zamanlar kim kız verirdi? Zamanı boldu. Gizli, açık hep öğrendiklerini başkalarıyla paylaşmak istemiş, bunda da ilk zamanlar çok başarılı olmuştu. Kimseye ihtiyaç duymayacak kadar dünyalığı vardı. Yanında getirdiği para ile aldığı evi ve oldukça verimli bahçesinden elde ettikleri ile kendi yağıyla kavrulan Veysel Hoca'ya fazla bile gelirdi. O yüzden kimseden hediye, yardım aldığı görülmemişti. Okuttuğu talebelerinin bile ihtiyaçlarını kendi karşılardı. Onun ilkesi her zaman, "Dini hizmetlerden para alınmaz." olmuştu. Her şeyin Allah rızası için olmasına özen gösterirdi. Ehl-i tarik olduğu düşünülse de, kimse onun nereye bağlı olduğunu bilmezdi. Kur'an'ı elinden, Hadis'i dilinden düşürmeyen bir âlimdi. Okuna okuna yıpranmış Hafız Osman hattı el yazması bir Kur'an'ı vardı. Hafız olduğu halde, yine de Kur'an'ı yüzünden okumayı tercih ederdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ayetleri kurşun kalem ile işaretler, bazen kenarına açıklama ve tefsir mahiyetindeki bilgileri yazardı. Arapça ve farsça bilir, Hafiz ve Sadi'nin beyitlerini okur, sık sık talebeleriyle onlar üzerinde ders yapardı. Şiir yazdığı söylense de, şiirlerini gören olmamıştı.

Zaman kötüydü. Maddi ve manevi baskı dayanılmazdı. Köylünün tahıl son tanesine kadar tespit edilip, zorla elinden alındığı günleri hep bu köyde yaşamıştı. Sık sık jandarmalar köyü basar, olmadık işkenceler yaparlardı. Yoksulluk, diz boyuydu. Hayvanlar bile açlıktan ölüyordu.

İşte bugünlerde Veysel Hoca'nın manevi dersleri köylüyü yatıştıran teselli ve sabır dersleri olmuştu. "Küfür devam eder, zulüm devam etmez." türü uyarıları o zamanlar çok tesirliydi.

Veysel Hoca, köyde adeta yeni bir cumhuriyet ilân etmiş, başına geçmiş gibiydi. Herkes ona bağlıydı. Jandarma tarafından birkaç kez göz altına alınmış, köyden şahitlik yapan çıkmaymca serbest kalmıştı. O da böyle günlerde kürsü yerine, evlerin ambar ve samanlıklarını kullanmış, gizlenmeyi bilmişti. Adeta tek başına bir üniversite gibiydi.

Birçok kişi için Veysel Hoca, hâlâ bilinmeyen birisiydi. Kendinden söz etmeyi hiç sevmezdi. Bazıları onun bütün ailesinin seferberlikte şehid olduğunu, kendisinin de medreseye yerleştirildiğini söylerdi. Yeşiller'e gelip yerleşmesi, memleketinde sığınacak kimsesi olmadığından diyenler bile vardı... Yirmisinde medreseli bir genç olarak geldiği bu köyü renk renk dokumuş, köylüyü toprak ve suyla barıştırmış, denizden balıkçılık yoluyla da olsa gelir sağlar hale getirmişti. Daha önce göç veren köyde, göç durmuş, gidenlerden geri dönenler bile olmuştu. Köyde, onun öncülüğünde, Allah rızasına uygun iş yapılır, karar alınır ve Kur'ânî bir yaşam sürülürdü.

Veysel Hoca, Yeşiller Köyüne geldiği yıllarda ele avuca sığmaz bir gençti. Azmetleri çok sertti. Kimsenin onun gibi uçta yürüyecek gücü olamazdı. Hızlı akan derin suda yüzer, en serkeş ata biner, en uzun ayı ile güreşir, spor olsun diye bergüzi köyün çevresini birkaç kez koşarak dolaşırdı. Sık sık olan sellerden insan, hayvan kurtarır, bir sümüklü kedi yavrusu için kör kuyuya inerdi. Azimetleri bunlarla sınırlı değildi elbet.

(Veysel Hoca'nın Tufan Öyküsü, 2001)

Feride Kocabaş

KOCABAŞ, Feride

Şair. 20 Ekim 1969, Kayseri doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Mersin'de tamamladı. Anadolu Üniversitesi AÖF Yönetim Organizasyon Bölümü mezunu. Mersin'de özel bir şirkette çalıştı. Şiirleri 1995'ten itibaren *Bizim Kuşak*, *Ozan*, *Ana* ve *Bizim Ece* antolojileri ile *Ana*, *Ece*, *Ozan* gibi çeşitli dergi ve gazetelerde yer aldı. Mersin Kanal 2000 televizyonunda, 2001 yılında "Duyguların Yansıması" adlı bir edebiyat programı hazırlayıp sundu. *Maviyse Mavi Gözleri* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Bizim Ece 2002 Şairler Antolojisi (2002), Ahmet Otman / Bizim Ece Şairler Antolojisi (2003, 2005).

KOCABAŞ, Süleyman

Tarihçi. 10 Mart 1950, Sindelhöyük kasabası / Develi / Kayseri doğumlu. Sindelhöyük İlkokulu (1964), Mimar Sinan İlköğretmen Okulu (1970), Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü (1975) mezunu. 1975'ten itibaren Kayseri Tarım İl Müdürlüğünde teknik eleman olarak görev yaptı.

İlk yazıları, okuduğu ilköğretmen okulunun yayın organı *Sinan* gazetesinin Mart 1969 sayısında yer aldı. Diğer yazılarını *Bizim Anadolu* (1976-78), *Bayrak* (1978-79, 1987), *Zaman* (1987, 1993-95), *Gündüz* (1995-96), *Tercüman* (1992-93), *Ortadoğu* (1992-93) *Erciyes* (1989-93), *Askeri Tarih Dergisi* (1995), *Türk Dünyası Tarih Dergisi* (1988-93) gazete ve dergilerinde yayımladı. Kitaplarının bir bölümü adı geçen gazetelerde tefrika edildi. Eserlerinin basımı, sahibi olduğu Vatan Yayınlarınca yapıldı. Kayseri Talas'ta sahip olduğu evlerden birini Süleyman Kocabaş Özel Kütüphanesi olarak düzenleyerek araştırmacıların hizmetine sundu. Türkiye Yazarlar Birliği ve İLESAM üyesidir.

ESERLERİ:

YAKIN TÜRKİYE TARİHİ: Türkiye Üzerine Emeller; *Ermeni Meselesi Nedir ve Değildir?* (1985), *Tarihte ve*

MÜCAHİT KOCA

ÇARKIFELEK

Kırılıyor kemiklerim
Sarp bir kayanın sırtında tırmanır gibi
Ağırlaşmış bedenim

İnilmiş merdiven
Düğümlenmiş ecel elimi
Beni koruyan perde inmede

Yıldızların parladığı anlar
Az da sıkıntı çok da sıkıntı
Kaygan zeminler

Dünyadan yükselsem yükselsem
diyorum
Bedir halindeki aydan
Hayatın sıcaklığını alsam
(Yıldızdan Feleğe, 1997)

Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi (1984), *Hindistan Yolu ve Petrol Uğruna Yapılanlar Türkiye ve İngiltere* (1985), *Avrupa Türkiyesi'nin Kaybı ve Balkanlarda Panislavizm* (1986), *Vaadedilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm* (1987), *Penceremizin "Şark'a Doğru" Politikası Tarihte Türkler ve Almanlar* (1988), *"Kuzey'den Gelen Tehdit" Tarihte Türk-Rus Mücadelesi* (1989), *Türkiye Nereye Gidiyor?* (1996), *Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar* (1990), *Alman Kapanı 1883-1913* (2002), *İngiliz Tuzağı 1783-1923* (2003).

Türkiye'nin Sosyal ve Siyasal Değişimi: *Kendi İtiraflarıyla Jön Türkler Nerede Yanıldı? 1890-1918* (1991), *Sultan II. Abdulhamid Şahsiyeti ve Politikası* (1995), *Sultan Abdülaziz ve I. Meşrutiyet Tarihi* (2001), *Bir Kuşağın Dramı* (2004).

İhtilaller ve Darbeler: *Osmanlı İhtilallerinde Yabancı Parmağı* (1993), *Türkiye'de Politikada Şiddetin Perde Arkası* (1996), *Refahyol Hükümeti*

Süleyman Kocabaş

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Sonunun Perde Arkası / Türkiye'nin Sendromları (1997), *Postmodern Darbe Süreci 28 Şubat'a Doping Şubat-Mart 1998 Sendromları* (1998), *2000'e Girerken Olaylarla Türkiye'nin Çıkmazları 1999-2000 Postmodern Darbe Sendromları* (2000).

Çeşitli Tarihî Konular: *Osmanlı Isyanlarında Yabancı Parmağı* (1992), *Türkiye'nin Canı Boğazlar* (1994), *Tarihte Adil Türk İdaresi* (1994), *Tarihimizde Yanlışlıklar Geçidi* (1997), *Tarihimizde Komplolar* (1997), *Tarihimizde ve Günümüzde Türkiye'yi Parçalama ve Paylaşma Planları* (1999), *Geçmişten Günümüze Çarpıtılan Tarihimiz* (1999), *Merak Edilen Tarihimiz* (2000), *Son Haçlı Seferi Balkan Harbi 1912-1913 Avrupa Türkiyesinin Kaybı* (2000), *Balkan Harbi* (2000), *Misyonerlik ve Misyonerler* (2002), *Alman Kapanı* (2002), *Geçmişten Günümüze Bilinmeyen Tarihimiz* (2004).

HAKKINDA: Taha Kıvanç / Güncelin Peşindeki Kitaplar (Zaman, 9.2.1998), Ahmet Kabaklı / Songar-Refahyol-Brifing-Metin Eriş (Türkiye, 4.3.1998), Mustafa Sahin / Evini Kütüphaneye Dönüştürdü (Zaman, 17.6.2003), Zafer Özcan / Yazdığı Kitaplar Hem Basıp Hem de Satıyor (Zaman, 30.10.2003), Ömer Faruk Raca / Uyanık Olmalıyız (Vakit, 23.10.2004), Özcan Ünlü / Tarih Sevdalısı (Türkiye, 6.11.2004), Osman Akkuşak / Bir Kuşağın Dramı (Yeni Şafak, 8.11.2004).

KOCABAŞ, Şakir

Araştırmacı-yazar (D. 1945, İstanbul – Ö. 20 Ağustos 2006, İstanbul). Kocamustafa Paşa İlkokulu (1957), Pertevniyal Lisesi (1963), İTÜ Teknik Okulu (1967), İTÜ Kimya Fakültesi (1971) mezunu. Ayrıca Londra Üniversitesinde yapay zekâ ve öğrenen sistemler konusunda öğrenim gördü. "*Functional Categorization of Knowledge: Applications in Modeling Scientific Discovery*" (Bilginin Fonksiyonel Sınıflandırılması: Bilimsel Buluşların Modellendirilmesi Üzerine Uygulamalar) adlı doktora tezini Londra Üniversitesi King's College'de (1985-90) tamamladı. 1991 yılında Türkiye'ye döndü ve TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezinde Yapay Zeka Bölüm Başkanı olarak göreve başladı. 1992 yılında İTÜ Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesine öğretim üyesi olarak atandı.

Şakir Kocabaş

Yazılarını *Yönelişler* (1982-85), *İlim ve Sanat* (1985-88), *MAAS Journal of Islamic Science* (1986-88) dergilerinde yayımladı. Yapay zekada bilgi organizasyonu, bilimsel buluşların modellendirilmesi ve zeki simülasyon sistemleri üzerine yayımlanmış uluslararası dergilerde yayımlanmış makaleleri, ulusal ve uluslararası konferans bildirileri bulunmaktadır. 1985'te *İfadelerin Gramatik Ayrımı* adlı kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği Ödülünün düşünce dalında, 1997'de *İslâmda Bilginin Temelleri* ile de aynı kuruluşun araştırma dalında Yılın Yazarı ödülünü aldı.

ESERLERİ:

DÜŞÜNCE: *İfadelerin Gramatik Ayrımı* (1984), *Fizik ve Gerçeklik / Bilim Felsefesine Kavramsal Bir Yaklaşım* (2001), *Kur'an'da Yaratılış: Uzayların ve Maddenin Yaratılışı* (2004).

ARAŞTIRMA: *The Qur'anic Concept of Intellect* (1988, Londra), *İslâmda Bilginin Temelleri* (1997), *İslâm'da Gerçeklik Kavramı: Kur'an'da Hakk Kelimesi* (2004).

HAKKINDA: İlim ve Sanat Vakfı 2002 Bahar Programı (2002).

KOCABAŞOĞLU, Uygur

Tarihçi. 2 Haziran 1945, İlişi köyü / Kastamonu doğumlu. İlkokulu Abana ve Bozkurt ilkokullarında okudu. Talas Amerikan Ortaokulu, Tarsus Amerikan Lisesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Şubesi (1968) mezunu. Doktorasını aynı bölümde *"TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri"* adlı tez çalışmasıyla tamamladı. Üç yıla yakın TRT Haber Merkezinde çalıştıktan sonra, 1973 yılında AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulunda asistan olarak göreve başladı. 1982 yılında yardımcı doçent, 1989 yılında yakınçağ tarihi doçenti, 1996 yılında profesör oldu. 1981-82 yıllarında ABD Harvard Üniversitesinde araştırmalar yaptı. 1991-93 yıllarında İngiltere Cambridge Üniversitesinde Mustafa Kemal Atatürk üzerine misafir öğretim üyesi olarak dersler verdi ve araştırmalarda bulundu. Siyasal Bilgiler Fakültesinde on yıl, ODTÜ Tarih Bölümünde yaklaşık onbeş yıl görev yaptıktan sonra 2002'de emekliye ayrıldı. Çalışmalarını emekli olduktan sonra da İzmir Ekonomi Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Uygur Kocabaşoğlu

Makaleleri yurtiçi ve yurtdışındaki birçok dergide yayımlandı. 1977 yılında İlber Ortaylı ile birlikte "'Karacan Armağanı Yazı Yarışması" üçüncülüğünü, 1984 yılında Mülkiyeliler Birliği Rüştü Koray Sosyal Bilimler Araştırma Ödülünü, 1984 yılında Gelişim Yayınları Araştırma Ödülünü, 1990 yılında Afet İnan Tarih Araştırmaları Ödülünü aldı. Türk Sosyal Bilimler Derneği, Mülkiyeliler Birliği üyesi ve Ekonomik ve Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı kurucu üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna* (1980), *Anadolu'daki Amerika: 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları* (1988), *Bolşevik İhtilali ve Osmanlılar* (Metin Berge ile, 1994), *İngiliz Sicimi* (1995), *SEKA Tarihi* (proje ekibi ile, 1996), *Salnamelerde Kayseri* (Murat Uluğtekin ile, 1997), *İki Arada Bir Derede: İmlaya Gelmez Tarih Yazıları* (1997), *Liseli Gençlerin Gözüyle Cumhuriyetimiz Yerel Tarih Yarışması* (1999), *İş Bankası Tarihi* (proje ekibi ile, 2001), *Majestelerinin Konsolosları* (2004), *Yoktur Zulme Rızamız* (2004).

ÇEVİRİ: *Tarihin Savunusu* (Richard Evans'tan, 1999).

HAKKINDA: Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululular V (2005).

KOCABIYIK, Mustafa

Şair. 1959, Söke / Aydın doğumlu. Söke Lisesinde okudu. Ekonomik şartlar nedeniyle yükseköğrenime devam edemedi. Esnaflığı ve baba mesleği olan kasaplık mesleğini seçti. Söke Şairler ve Yazarlar Derneği üyesidir. İlk şiir kitabı *Sevgi Tomurcukları* (1998) adını taşıyor.

HAKKINDA: Sarızeybek Dergisi 2004 Antolojisi.

KOCACIK, Faruk

Toplumbilim araştırmacısı. 30 Ağustos 1951, Yugoslavya doğumlu. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (1976) mezunu. Yüksek lisansını

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

(1976) ve doktorasını "*Bir Kasabanın Toplumsal Yapısı-Kemaliye*" tezi ile (1983) aynı üniversitede sosyoloji alanında yaptı. 1976-83 yılları arasında Hacettepe Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 1983'te Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde yardımcı doçent, 1994'te doçent, 1999'da profesör oldu. Kırkı aşkın tez danışmanlığı yaptı. Ayrıca CÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü (1994-2000), CÜ Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanlığı (1985-97), Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Başkanlığı (1986-96), Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Araştırma Merkezi Müdür Yardımcılığı (1989-96), Sosyoloji Bölüm Başkan Yardımcılığı (1990-98), CÜ Sosyal Bilimler Dergisi Genel Yayın Yönetmenliği (1987-2001), Sosyoloji Bölüm Başkanlığı (2004-) görevlerinde bulundu.

Makalelerini *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Revak, Türkiye Günlüğü, Yeni Türkiye Dergisi, TODAİE Amme İdaresi* dergileri ile *Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan Kitap*'ta (1999) ve *Türkler Ansiklopedisi*'nde yayımladı. Ayrıca *Baykan Sezer'in Sosyolojik Görüşleri* kitabına önsöz yazdı. Çeşitli kongre ve sempozyumlarda bildiriler sundu. Sosyoloji Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

Sivas'ta Küçük Sanayi ve Küçük Sanayide Çalışan Çocukların Sosyal Ekonomik ve Kültürel Özellikleri, Kent Seçmeninin Siyasal Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Sivas Merkez ve İlçeler Örneği, 1999), *Türk Toplumbilimciler I* (ed. Emre Kongar, ortak), *Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet* (2004).

KOCADAĞ, Burhan

Eğitimci, yazar. 15 Nisan 1936, Çobandağı köyü / Varto / Muş doğumlu. İlköğrenimini Varto'da, ortaöğrenimini Dicle Köy Enstitüsünde tamamladı. Beş yıllık ilkokul öğretmenliğinin ardından Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Grubu Bölümünü bitirdi. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. *Kemalizm, Su, Yön, Al-Gül, Ehlibeyt, Gönüllerin Sesi, Cem, Nefes* adlı dergiler ile *Ajans Türk* ve *Sosyal Şiirler Antolojisi*'nde yazı ve şiirleri yayımlandı.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Lolan Oymağı ve Yakın Çevre Tarihi, Doğu'da Aşiretler-Kürtler-Aleviler (1992), *Alevi-Bektaşi Tarihi* (1996).

HAKKINDA: Burhan Kocadağ / Alevi-Bektaşi Tarihi (1996).

KOCAER, Abdullah Feyzi

Çevirmen, araştırmacı. 1 Temmuz 1962, Bolvadin / Afyon doğumlu. İlkokulu doğduğu yerde okudu. Bolvadin imam Hatip Lisesini bitirdikten (1980) sonra Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu

Abdullah Feyzi Kocaer

(1984). Yüksek lisans çalışmasını "*Kuran-ı Kerim'de Yeminler*" konulu teziyle Ankara Üniversitesi SBE Temel İslami Bilimler Bölümünde (1994) tamamladı. Çalışmalarını 1985 yılından itibaren Konya'da öğretmenlik yaparak sürdürdü.

ESERLERİ (Çeviri-Araştırma):

Sahih-i Buhari'den Dersler (seçme hadisler, 2002), *Cennetle Müjdelenen Hanımlar I* (2002) - *Cennetle Müjdelenen Hanımlar II* (Ahmed Halil Cumua'dan, 2002), *Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Nûh [a.s.]* (2003) - *Kur'ân-ı Kerim'de Hz. İbrahim [a.s.]* (2003) - *Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Mûsâ [a.s.]* (2003) - *Kur'ân-ı Kerim'de Hz. İsâ [a.s.]* (Ömer Ahmed Ömer'den, 2003), *Kütüb-i Sitte Serisi: 1 Sahih-i Buhari Muhtasarı: Tecrid-i Sarih* (çeviri, notlar ve tahric, 2003), *Müttefekun Aleyh Hadisler* (çeviri, notlar ve tahric, 2004), *Kütüb-i Sitte Serisi: 2 Sahih-i Müslim Muhtasarı I-II* (sadeleştirme, çeviri, notlar ve tahric, 2005).

HAKKINDA: Ebubekir Sifil / "Tecrid-i Sarih"in Yeni Çevirisi (Millî Gazete, 2.9.2003), Eserin Çevirmeni Abdullah Feyzi Kocaer ile "Müttefekun Alcyh Hadisler" Üzerine Bir Söyleşi (Yeni Şafak, 19.10.2005).

KOCAGÖZ, Fadıl

Şair ve yazar. 21 Şubat 1953, İzmir doğumlu. Şair Halil Kocagöz amcası, öykücü Ferzan Gürel halası, siyaset ve devlet adamı Şükrü Sina Gürel halasının oğludur. Orta öğrenimini İzmir Saint Joseph ve Karşıyaka Erkek liselerinde tamamladı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1977) mezunu. 1983 yılına kadar Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde araştırma görevlisi ve akademisyen olarak çalıştı. 1974 yılından itibaren şiirleri *Adam Sanat, Yeni Biçem, Varlık, Öteki-siz* adlı edebiyat dergilerinde, çeviri, makale ve denemeleri çeşitli dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *İs Kandilin Uçurtması* (2002).

MİZAH: *Nenah Ebrehin Yazılmamış Anıları* (Baskın Oran ile birlikte, 1989), *Das Kapitali Nasıl Okudum?* (Ahmet Sipahioğlu ile birlikte).

HAKKINDA: Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), TBE Ansiklopedisi (2. bas. 2003).

KOCAGÖZ, Halil

Şair ve yazar (D. 1930, Söke / Aydın - Ö. 7 Ağustos 1984). Ressam Saliha Vahide Hanım'ın oğlu, roman ve hikâye yazarı Samim Kocagöz ile hikâye yazarı Ferzan Gürel'in kardeşidir. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1970) mezunu. Söke'de çiftçilik yaptı. 1967 yılında Haute-Acadcmice de Lutece şiir ödülünü kazandı. Bir oyun, iki çocuk romanı ve sekiz şiir kitabı, iki de çocuk romanı yayımladı. *Şairler Yaprağı, Yeditepe, Türk Dili* gibi dergilerde çıkan şiirleriyle tanındı. Ölümünden sonra ailesi anısına her yıl verilen Halil Kocagöz Şiir Şiir Ödülü düzenlendi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Bulutlar* (1944), *Yaşamak Türküsü* (1959), *Yitik Duman* (1961), *Geyik Düşmesi* (1965), *Atatürk'ün Işığı* (1965), *Uzay Duvarları* (1971), *Çiçekler Tüfek* (1980), *Bütün Şiirleri* (haz.: Asım Öztürk, 1980), *Adamlar* (1981),

ÇOCUK ROMANI: *Ötleğen Kuşu* (1971), *Ötleğen Kuşunun Sonu* (1980).

OYUN: *Yaşayanlar İçinde* (1957).

HAKKINDA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1977), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003).

KOCAGÖZ, Samim

Hikâye ve roman yazarı (D. 13 Şubat 1916, Burunköy [Kocagözoğlu] / Söke / Aydın - Ö. 5 Eylül 1993, İzmir). Hikâye yazarı Ferzan Gürel ile şair Halil Kocagöz kardeşleridir. İlkokulu Söke'de bitirdi (1928). İzmir Erkek Lisesi (1937), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1942) mezunu. Lozan Üniversitesinde sanat tarihi öğrenimi gördü (1942-45). Askerliğini yaptıktan sonra İzmir Ticaret Okulunda edebiyat, İzmir Devlet Konservatuvarında tiyatro tarihi ve edebiyat dersleri verdi. Hüsamettin Bozok'un kurduğu Yeditepe Yayınlarının ortağı oldu (1955-60). Türkiye İşçi Partisine girdi (1963), yönetim ve yürütme kurullarında görev aldı, parti içinde hizipleşme başlayınca partiden ayrıldı (1970). 1950'den itibaren yaşamını Söke'de çiftçilik yaparak sürdürdü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Samim Kocagöz

Son yıllarını İzmir'de geçirdi. Evli ve iki çocuk babasıydı.

İlk yazısı İzmir liselerinin ortaklaşa çıkardığı *Ege Işıldağı* dergisinde (1933), ilk hikâyesi *Yücel* dergisinde (1935) yayımlanmıştı. Gençlik yıllarında romantik duygularla yazdığı *İki Dünya* adlı romanından sonra yazarlığının temel özelliklerini yansıtan ilk hikâyesi *"Yarıntı"*, 1939'da *Ses* dergisinde yayımlandı. 1939-50 yılları arasında *Servetifünun-Uyanış*, *Ses*, *Yürüyüş*, *Hep Bu Topraktan*, *Vatan*, *Fikirler*, *Demokrat İzmir*, *Yenilikler* ve *Yeditepe* gibi dergi ve gazetelerde yayımladığı hikâyelerinde Sadri Ertem ve Sabahattin Ali çizgisinde toplumcu gerçekçi sanat anlayışını benimsemiş bir yazar olarak öne çıktı. 1950'den sonra hikâye ve yazılarıyla *Ataç*, *Sosyal Adalet*, *Yön*, *Türk Dili*, *Varlık*, *Yeni Ufuklar*, *Adam Sanat*, *Cumhuriyet* gibi dergi ve gazetelerde yer aldı.

Çocukluğunun ve yaşamının büyük bir bölümünün geçtiği Söke ovası ve Menderes vadisi çevresinden derlediği gözlem ve tanıklıklara dayanan ilk yapıtlarında köy ve kasaba gerçekliğini yalın bir dil ve klâsik bir anlatımla işledi. Ekonomik nedenlerle değişen toplum düzenini ve dünya görüşlerini irdeledi. Bir yandan, pamuk tarlalarında mevsimlik işçi olarak çalışan köylülerin güç yaşama koşullarını ve yoksulluğunu anlatırken, öte yandan tarımdaki makineleşmenin yarattığı sorunları işledi. Kırsal kesim insanının sorunlarını doğayla mücadeleleri içinde, sınıf çatışmasına dayanan toplumsal çelişkileriyle birlikte ele aldı.

Samim Kocagöz, hikâye kitaplarından *Telli Kavak*'ta (1941), küçük çiftçilerin ve tarım işçilerinin sorunlarına yönelttiği dikkatini ikinci kita-

SAMİM KOCAGÖZ

MOTOR

Müdürün kapısı ardına kadar açıktı. Yusuf Ak, bitmez tükenmez merdivenleri ahlaya oflaya çıktı; müdürün yanına girmeden önce, açık kapının karşısına, duvara sırtını dayayarak yere çömeldi. Dizleri titriyor, kalbi küt küt çarpıyordu. Ellerini göğsünün üstüne kavuşturdu. Parmaklarının arasındaki bir tomar kâğıt, beyaz sakalının altında kayboldu. Kaşlarının üzerine düşen kasketini siper ederek, müdürün odasını tetkike koyuldu. Müdür, gözlüğünü takmış, masasına eğilmiş, ha babam kâğıt imzalıyordu. Bir taraftan da yanına girip çıkanlarla kısa kısa konuşuyor, önündeki evrakı bırakıp, bu sefer, uzatılan kâğıda da bir imza çakıyordu. Bankanın öte yanları, şakır şakır yazı makinelerinin gürültüsü ile dolmuş taşmıştı. Camlı bir odanın içinde de veznedar, durmadan para sayıyordu. Yusuf Ak, uzun zaman etrafını, açık kapıdan müdürü seyretti. Birkaç kere kendi kendine, "Ülen kalk, tarı sırası..." diye söylendi. Lâkin bir türlü, kalkıp müdürün odasına giremedi. Bu sırada müdür, işini bitirmiş, servislerdeki memurlarını teftiş etmiş, odasına dönüyordu. Kapının önünde saatine baktı. Saatten kalkan gözleri Yusuf Ak'a ilişti:

"Hayrola baba, bir emrin mi var?"

Ne de olsa banka muamelesi, hükümet dairelerindeki muameleye benzemiyordu.

Yusuf:

"Estağfurullah oğul.." diye, doğruldu. Müdürün ardından odaya girdi. Müdür, masasının başına geçerken, ona da karşısında yer gösterdi. Yusuf'un korkusu, çekingenliği uçtu gitti. Elindeki kâğıtları, masaya koydu:

"Maraşal yardımından bi motor alacağım."

Müdür, bir cıgara uzattı. Kendi de yaktı. Yusuf Ak'ın kâğıtlarını karıştırmaya başladı:

"Muhtardan... Çiftçi belgesi... Bu da tarlanın tapusu... Tarlanın tapusu, tapusu ya. Bu kadarcık tarlaya karşılık sana nasıl kredi açalım?. Ne marka motor alacaksın?..."

Yusuf, yeleğinin ceplerini karıştırdı. Bir küçük pusula çıkardı. Müdür, pusulaya bir göz attı:

"Hiti... en ucuzundan..."

Kalemi cline alıp birtakım hesaplar yaptı.

"Yine de olmuyor... Tarlan küçük."

"Sen bilirsin beyim..."

Müdür gülümsedi:

"Bak, ben sana bildiğimi söyleyiyim: Tapun yetmez. Fakat itibarlı bir kefil bulursun. Bu iş olur. Peşin, motorun fiyatının yüzde yirmisini yatıracaksın, bin ikiyüz küsur lira tutar..."

"Bu parayı denkleştirdim."

"Sonra dört taksit olarak, bin küsur lira her yıl ödeyeceksin."

"Gayret ederiz."

"Ya ödemezsen?"

Bu suale Yusuf Ak, düşündü kaldı.

Müdür:

"Kefillerin ödeseler bile, yine senin yakana yapışırlar..."

"Eyvallah... pamuk ekiyoruz..."

"Her yıl, işler bu yıllardaki gibi gider mi bakalım?"

"Orasını Allah bilir."

"Gördün mü ya... Bu iş benden ziyade Allah'ın elinde. O, benden fazlasını biliyor."

"Şimdi bana motor vermeyecek misin?" diye, Yusuf, sordu.

Müdür, kâğıtlara bakarak, yumuşak bir sesle:

"Vermeyeceğim Yusuf Ağa" cevabını verdi.

İhtiyar sakalını sıvazladı. Müdürün yumuşaklığından cesaret alarak:

"Lâkin..." dedi, "dövlet veriyor. Amelika veriyor..."(...)

(*Cihan Şoförü*, 1954)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bı *Sığınak*'ta (1946) yer alan hikâyelerinde de korumaktadır. *Sam Amca* (1951) adlı üçüncü kitabında ise, belirgin bir ustalığa ulaşmış görünür. Özellikle bu kitaptaki hikâyelerinde tarımın makineleşmeye başlamasıyla birlikte, ortakçı köylülerin yaşamında görülen olumsuz dönüşümü işler. Hikâyelerde bireyler genellikle iyi/kötü olarak şematik biçimde çizilmektedir, ama dikkatli gözlemler de yapmaktadır. Attilâ İlhan, *Sam Amca* kitabı üzerine 1953 yılında yazdığı bir yazıda şöyle demektedir: *"Sistemli, yöntemli çalışan toplumsal gerçekçi bir hikayeci olarak, en iyi tanıdığını zannettiği köylülerimizi toplumsal çevre diye seçmiş, bütün iyi dilekleriyle onların dertleri, problemleri üzerine eğilmiştir. Şimdi bir de madalyonun öbür yanını çevirelim: toplumsal görevini yerine getirirken elbet ilkin bir zaman mekân'a bağlanacak, sonra bir ya da birkaç insana doğru sokulacak; toplumsal problemin nesnel işlenişine humaine ve öznel öğeleri de katıp eserinin atmosferini daha sağlam, daha sıhhatli, daha etli bir hale getirecekti. Bunu yapmaya çalışmış da. Ne var ki her defasında olmamış. (...) Sağlam fakat ayrıntısı fazla bir mimarisi var hikâyelerinin."* Özellikle *Cihan Şoförü* (1954), *Ahmet'in Kuzuları* (1958), *Yağmurdaki Kız* (1967) adlı kitaplarındaki hikâyelerinde Sait Faik çizgisine yaklaşarak "eski yapılı teori ve kitap kokan gerçekçi anlayışı yerine sanata daha yatkın bir yola girdiği" Tahir Alangu tarafından belirtilmiştir.

Samim Kocagöz, sadece köyün ve köy sorunlarının değil, zaman zaman kasaba ve kent yaşamının gerçeklerine de eğildiği ve toplumsal gerçekliği daha geniş bir plânda görmeyi istediği için, yine Alangu'nun sözleriyle, "hikâyelerinin peşinden kolayca romana geçebilmiş"tir.

Romanları; Cevdet Kudret'in de belirttiği gibi, 1- Köy ve köylü sorunlarının (*Yılan Hikâyesi, Bir Karış Toprak, Bir Çift Öküz* vb.), 2- Kasaba ve kent yaşamı ve sorunlarının (*Bir Şehrin İki Kapısı, Onbinlerin Dönüşü, İzmir'in İçinde* vb.), 3- Kurtuluş Savaşı yıllarının (*Kalpaklılar, Doludizgin*), 4- Askeri darbe dönemlerinin (*Tartışma, Eski Toprak*) işlendiği romanlar olmak üzere dört grupta toplanabilir. Bu şemalaştırma bile Kocagöz'ün, Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerini belirgin bir tarihsel perspektif altında anlatmayı istediğini göstermektedir. Örneğin *Bir Şehrin İki Kapısı* (1948) ile *Onbinlerin Dönüşü* (1957) biri kasabada öteki de kentte yaşayan aydınları, ilericilik/gericilik kavgalarını odağa alarak anlatmaktadır. Ancak, iki romanın sadece mekânları değil zamanları da farklıdır: Dolayısıyla ilerici/gerici çekişmesinin üzerinde temellendiği ekonomik/toplumsal sorunların dönüşümü daha iyi görülebilmektedir.

Bir Şehrin İki Kapısı'nda, Menderes nehrinin taşmasında kendileri yarar gören egemen çevre üyeleri ile Cumhuriyet kuşağının bürokratları arasına geçen çekişmenin köklerinin Millî Mücadele yıllarına kadar gittiği gösterilmektedir. *Yılan Hikâyesi* (1954) romanında, çok partili döneme geçiş sırasında topraksız köylülerin ağa ile mücadelesini ve kırsal kesimdeki bozuk düzeni anlatır. Toprağı ve gölü (Bafa Gölü) ağanın elinden kurtarmak amacıyla Cumhuriyet Halk Partisi iktidarından kaçarcasına Demokrat Parti'ye sığınan köylülerin yaşadıklarını, gelişen olaylar çerçevesinde röportaj tekniğiyle aktaran bu roman, yayımlandığı dönemde olduğu kadar sonraki yıllarda da ilgiyle okunmuş bir kitaptır. Özellikle Türkiye'nin demokrasi deneyimi açısından ilginç olabilecek gözlem ve tanıklıkları içerir. *On binlerin Dönüşü*'nde (1957) İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri arasında geçen olaylar bağlamında, demokrasiye geçiş sürecinde aydınların ve özellikle de üniversite gençliğinin toplumcu bir düzene geçme yolundaki mücadeleleri konu edinilir. Sağcı ve solcu söylemlerin karşılaştırıldığı roman, ilerici/gerici tartışmasının kazandığı yeni siyasal boyutu göstermektedir. *Kalpaklılar* (1962) ve *Doludizgin* (1963) adlı romanlarında Kurtuluş Savaşı'nı destansı bir dille ve belgesel roman tekniğiyle aktaran Kocagöz, *İzmir'in İçinde*'de (1973) 27 Mayıs 1960 ihtilâlini, *Tartışma*'da (1976) 12 Mart 1971 askeri müdehalesini dile getirdi.

Samim Kocagöz'ün hikâyeleri Almanca, Fransızca, Rusça ve Bulgarcaya çevrilerek dergi ve antolojilerde yer aldı. *Onbinlerin Dönüşü* adlı romanı Rusça (1961) ve Özbekçe (1965) basıldı, on sekiz hikâyesi M. Nicolas tarafından Fransızcaya çevrilerek *A la süite du Soleil* (Güneşin Ardından) adlı bir kitapta toplandı (1980). *Sayılı Günler* adlı oyunu İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından sahnelendi (1956), *Kalpaklılar* romanı aynı adla N. Saydam'ın yönetiminde (1959) sinema filmine aktarıldı. Kendi yazdığı yaşamöyküsü ve sanat anlayışı *Türk Dili* dergisinin Kasım 1968 tarihli sayısında yayımlandı.

Kocagöz, 1950 yılında *Yeni İstanbul* gazetesinin *New York Herald Tribune* gazetesiyle birlikte düzenlediği Dünya Hikâye Yarışmasında *Sam Amca* hikâyesiyle Türkiye birinciliğini, *Yağmurdaki Kız* kitabıyla 1967 Türk Dili Kurumu Hikâye Ödülünü, *Alandaki Delikanlı* ile 1979 Mecidiyeköy Lions Öykü Ödülünü, *Mor Ötesi* romanıyla 1987 Ferid Oğuz Bayır Kültür ve Sanat Ödülünü, *Eski Toprak* ile de 1989 Orhan Kemal Roman Armağanını kazandı.

"Yazın yaşamına baktığımızda: On iki hikâye, on iki roman, inceleme, anı ve makale türünde ürünleriyle yirmi yedi kitap görürüz. 1939 yılında 'Ses' dergisinde 'Yarıntı' hikâyesiyle katıldığı 'edebiyat dünyası'na soluk getirmiş, farklı bir yaklaşım sunmuştur. Anadolu insanının, antiemperyalist bakış açısını derinden sergileyerek etkileyen, Kuvayı Milliye ruhunu taşımıştır. İnsani değerinden, insanın kendisiyle ve çevresiyle çatışmasının sorgulanması bütün ürünlerini, başat konularını biçimlendirmiştir. Samim Kocagöz, çevresinde, ülkesinde ve dünyada olanlara tanık bir yazardır. Tanık kimliğiyle insanlara, olaylara, tarihe bakar. Siyasi kimliğini kazanmaya çalışan genç bir ülkenin, cumhuriyetin yakın döneminin tanığıdır. Gelişiminin, sosyo ekonomik değişimin tanığıdır. Bakış açısı Atatürkçülük, toplumculuktur... Gelişen ve değişen toplumun, cumhuriyetin, demokrasinin, çok partili sistemin temel sorunları, o sorunlara yataklık yapan ya da yaratan olayları, düşünsel/yaşamsal konumda çatışmaları kitaplarında sergiler. Samim Kocagöz'ün roman ve hikâyelerinden yola çıkarak yakın tarihimiz, mercek altına alınarak sorgulanabilir. Çünkü yaşadığı dönemin olaylarına, ülkesinde olup bitenlere yakın tanıklık etmiştir. Bütün bunları gerçeklik içersinde, toplumcu gerçekliğe sadık kalarak yansıtmasını bilmiş bir yazarımızdır." (Timuçin Özyürekli)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Telli Kavak* (1941), *Sığınak* (1946), *Sam Amca* (1951), *Cihan Şoförü* (1954), *Ahmet'in Kuzuları* (1958), *Yolun Üstündeki Kaya* (1964), *Yağmurdaki Kız* (1967), *Alandaki Delikanlı* (1978), *Gecenin Soluğu* (1985), *Simon Pépéta* (uzun hikâye, 1986), *Bütün Öyküleri* (1991).

ROMAN: *İkinci Dünya* (1938), *Bir Şehrin İki Kapısı* (1948, *Nabi'nin Park Kahvesi* adıyla, 1985), *Yılan Hikâyesi* (1954), *Onbinlerin Dönüşü* (1957), *Kalpaklılar* (1962), *Dolu Dizgin* (1963), *Bir Karış Toprak* (1964), *Bir Çift Öküz* (1970), *İzmir'in İçinde* (1973), *Tartışma* (1976), *Mor Ötesi* (1986), *Eski Toprak* (1988), *Baskın* (1990).

DERLEME-ELEŞTİRİ-DENEME: *Nasrettin Hoca Fıkraları* (1972), *Nasrettin Hoca* (1981), *Roman ve Yazarlık Oturu* (1988).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ANI: *Bu da Geçti Yahu* (1989).

ÇOCUK KİTABI: *Zar Kanat* (1981, yb. 1995), *Koca Tülü* (Yağmurdaki Kız adlı kitabında yer alan bir hikâye, 1984).

HAKKINDA: Tahir Alangu / Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman (c. 2, 1959-65), Mustafa Baydar / Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar (1960), İ. Tatarlı-R. Moilof / Marksist Açıdan Türk Romanı (1969), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1960) - Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (1973), Fethi Naci / Edebiyat Yazıları (1971) - İzmir'in İçinde (Yeni Dergi, Eylül 1973) - Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme (1981), A. Yakar / Türk Edebiyatında Millî Mücadele (1973), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resim Türk Edebiyatçıları Sözlüğü (1974), M. Kutlu / Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1977), Türker Acaroğlu / Ozanlar ve Yazarlar (2. bas. 1981), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Şükran Kurdakul / Çağdaş Türk Edebiyatı II (Cumhuriyet Dönemi, 1987) - Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (6. basım, 1999), Varlık / Samim Kocagöz Özel Sayısı (Temmuz 1989), Cevdet Kudret / Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 (III. Cilt, Cumhuriyet Dönemi: 1923-1959, 1990), Ahmet Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), Hikmet Çetinkaya / Çağının Tanığı Üç Yazar: H.V. Velidedeoğlu Muzaffer İzgü-Samim Kocagöz (1995), Beşparmak / Samim Kocagöz Özel Sayısı (Mayıs-Haziran 1998), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 2 (1999), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), Timuçin Özyürekli / Unutulan Değerlerimiz: Samim Kocagöz (Cumhuriyet Kitap, 6.12.2001), Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2001), Memet Fuat / İncelemeler (2002), Timuçin Özyürekli / O Unuttuğumuz Değerlerimizdcn Biri: Samim Kocagöz (Cumhuriyet Kitap, 21.3.2002), Ömer Lekesiz / Gözlemci - Eleştirel Gerçekçi Öykücü: Samim Kocagöz (Heceöykü, Ağustos-Eylül 2004), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

KOCAHANOĞLU, Osman Selim

Şair ve yazar. 1944, Amarat köyü / Kayseri doğumlu. Kayseri Lisesi ve İÜ Edebiyat Fakültesi mezunu. Gelirler Kontrolörü olarak Maliye ve Gümrük Bakanlığında görev yaparken 1983 yılında memurluktan ayrılarak serbest çalışmaya başladı. Şiir ve yazıları *Hakimiyet*, *Türk Yurdu*, *Toprak*, *Meşale*, *Erciyes*, *Küçük Dergi* vd. dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Beyaz Çığlık* (1969), *Sen Buna Şiirsin* (1989).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Millî Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler* (1975), *Türk Edebiyatında Necip Fazıl* (1983), *Derviş Vahdeti ve Çavuşların İsyanı* (2001), *Atatürk'e Kurulan Pusu / İzmir Suikasti'nin İçyüzü* (2005).

YAYINA HAZIRLAMA (Ali Fuat Cebesoy'dan): *Büyük Zaferden Lozan'a Siyasi Hatıralar 1-2* (2002), *Kuvayı Milliye'nin İçyüzü* (2002), *Lozan'dan Cumhuriyete-Siyasî Hatıralar 1-2* (2002).

YAYINA HAZIRLAMA: *Midhat Paşa'nın Hatıraları-Hayatım İbret Olsun* (Tabsıra-i İbret, 1. Cilt, 1997), *İttihatçı Liderlerin Gizli Mektupları* (Hüseyin Cahit Yalçın'dan, 2002), *Nutuk [Söylev] Cilt I - II Tam Metin* (M. K. Atatürk'ten, 2003), *Rauf Orbay'ın Hatıraları 1914 - 1945* (2005), *Sevgili Aliye'm: Maliye Nazırı Cavid Bey'in Hapishane Mektupları ve Savunmaları* (2006).

Ayrıca Süleyman Kâni İrtem'den çok sayıda kitabı yayına hazırlamıştır.

HAKKINDA: Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas. 1999), Elif Yılmaz / Atatürk'ün En Yakın Silah Arkadaşı Ali Fuat Cebesoy'un Tüm Hatıraları Elimizde Artık (Cumhuriyet Kitap, 9.5.2002).

KOCAKAPLAN, İsa

Araştırmacı-yazar. 1 Eylül 1956, Eskipazar / Karabük doğumlu. İlk ve ortaokulu İstanbul'da okudu. İstanbul, Tunceli ve Kırşehir İlköğretmen okullarında sürdürdüğü lise öğrenimini 1974'te Kırşehir Erkek İlköğretmen Okulunda tamamladı. Bir süre Siirt'in Eruh ilçesinde ilkokul öğretmenliği yaptıktan (1974-75) sonra İÜ Edebiyat Fakültesi ile Çapa Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirdi (1979). Çeşitli ortaokul ve liselerde Türkçe-Edebiyat

İsa Kocakaplan

öğretmenliği yaptı. 1990 yılında "*Yahya Kemal'in Şiirlerinde Edebi Sanatlar*" isimli tezi ile İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansını tamamladı. 1990 yılından itibaren Kültür Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başladı. İstanbul'da Kültür Bakanlığı Ansiklopediler Yayın Müdürü olarak görev yaptı. 2002 Aralık ayında İl Kültür Müdürlüğü Müdür Yardımcılığı görevinde iken emekliye ayrıldı. 2005 yılına kadar *Türk Edebiyatı* dergisinin genel yayın yönetmenliğini üstlendi. Çalışmalarını İstanbul Kültür Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak sürdürdü. İLESAM ve Türk Edebiyatı Vakfı üyesidir.

İlk makalesi "*Cengiz Dağcı*", *Hareket* (Ağustos 1979) dergisinde yer almıştı. Makale, inceleme ve röportajları *Hareket*, *Divan*, *Türk Edebiyatı*,

İSA KOCAKAPLAN

ECEL CELÂLİLERİ ALDI MUSTAFA HÂNİ

Şehzade Ahmed Türbesinin yukarıdaki bir türbede Şehzade Mustafa yatıyor. Askerin, dedesi Yavuz Sultan Selim'e benzettiği ve "şiirler gibi yavuz nigâhına" vurulduğu Amasya Valisi Şehzade Mustafa.. Onun hikâyesi de ne hazindir. Yavuz tahtı babası Bayezid'den zorla alır. Ama taht her zaman yavuz ve güçlü olana nasip olmaz. Bazen de sabretmesini bilen tahta geçer. Kanuni'nin beş oğlu Mustafa, Bayezid, Mehmed, Cihangir ve Selim arasında ismi ile en uyum sağlayanı herhalde Şehzade Selim'dir. Manisa Valisi Şehzade Mehmed genç yaşta hastalanıp ahirete göç edince (6.11.1543) Kanuni onun adına İstanbul'daki Şehzade Camii'ni yaptırır.

Cihangir hastadır. Son derece hassas ruhlu bir şehzadedir. Zaten anneleri ayrı olmasına rağmen ağabeyi Şehzade Mustafa'yı çok sevmektedir. Onun ölümünü haber aldığında, üzüntüden Halep'te vefat eder 27.11.1553). Kanuni Cihangir için de İstanbul'un Cihangir semti tepelerinden boğaza bakan Cihangir Camiini inşa ettirir.

Ve Kanuni'nin ölümünü gördüğü üçüncü yetişkin oğlu Şehzade Mustafa'dır (6.11.1553).

Hükümdarlık davası ile ayaklanıp İran Şahına sığınan Bayezid ve Anadolu'da can verir (23.7.1562). Bugün Sivas'ta sadece makamı vardır. Mezarı bile belli değildir yani. Kanuni, yetişkin oğullarından dördüncüsünün de ölümünü görür yani. Taht da sabretmesini bilen ve halim selim bir hayat süren beşinci oğlu Selim'in bahtına düşer.

Bu ölümlerden en acıklısı ve kamuoyunu en çok etkileyeni, Şehzade Mustafa'nın katlidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şehzade Mustafa,büyük şehzade olması dolayısıyla veliaht mevkiindedir. Kanûnî'nin belki de en çok sevdiği evlâdıdır. Fakat hükümdarlık baht meselesidir. Tahta yakın görününen Şehzade Mustafa aleyhinde birtakım haberler Padişaha sunulmaya başlanır. Önceleri sevgili şehzadesinin saltanat davasına kalkıştığına dair haberlere ve ikazlara Sultanın cevabı şöyledir:

" Hâşâ ki Mustafa Hânım bu küstahlığı cür'et ede ve benim hayatımda. Zinhar bu makûle mesâviye (kötülüklere) vücud vermeyin."

Sultan 1553 senesinin 28 Ağustos'unda Nahcivan Seferine çıkar. Ordu Konya Ereğli'sine geldiğinde Padişah, Amasya Sancak Beyi Şehzade Mustafa'yı Aktepe'deki ordugâhına davet eder. Önce devlet erkânı Şehzadenin otağına gidip el öper ve ödüllerini alırlar.

Ardından Şehzade Mustafa atına binerek Otağ-ı Hümayunda babasına bağlılık sunmak üzere hareket eder. Otağa yaklaşınca atından iner, silahlarını bırakır ve yaya olarak Sultan Babasının elini öpmek üzere Otağ-ı Hümayuna doğru ilerlemeye başlar. İçeri girdiğinde Sultan babasının yerinde olmadığını görür ve buradaki cellâtlar üzerine saldırır. Şehzade onlarla bir hayli mücadele ederse de sonunda boynunu yay kirişine, ruhunu Rabbine teslim eder.

Padişahın İstanbul'dan hareketinden itibaren yol boyunca tezvirat devam etmiş ve Sultan, oğlunun İran Şahı ile birlikte hareket edeceğine inandırılmıştır. Ve Muhteşem Süleyman "nizam-ı âlem için" 38 yaşındaki sevgili oğlunu feda etmiştir (6 Kasım 1553).

(*Türk Edebiyatı*, Ekim 2002)

Orkun, Türk Dili, Millî Folklor vb. gibi dergilerde yayımlandı. 1984-94 yılları arasında *Türk Edebiyatı* dergisinin editörlüğünü, Mart 2001 tarihinden itibaren de genel yayın yönetmenliğini yürüttü. Daha çok biyografi ve metin incelemesi türünde eserler verdi. Son yıllarda şehirlerin tarihî-kültürel yönüne ağırlık vererek kaleme aldığı şehir yazılarını *Türk Edebiyatı* dergisinde yayımladı (2001-).

ESERLERİ:

Türklük Mücahidi İsa Yusuf (Altan Deliorman ve Abdülkadir Donuk'la, 1991), *Açıklamalı Edebi Sanatlar* (1992), *Cengiz Dağcı'nın Dört Romanı* (1992), *Gök Kubbemizin Şairi Yahya Kemal* (1998), *Kırım'dan Londra'ya Cengiz Dağcı* (Cengiz Dağcı'nın Dört Romanı ile birlikte, 1998), *Namık Kemal* (1999), *İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy* (1999), *Ziya Gökalp* (2001), *Ahmet Hâşim* (2001), *Türkü Söyleyen Şehirler* (2005).

HAKKINDA: Mehmet Nuri Yardım / Canlı Hafıza (Türkiye, 12.9.1999), Osman Olcay Yazıcı / Millî Mücadelenin Yiğit Sesi (Ayyıldız, 30.10.1999).

KOCAMUSTAFA, Mehmet Alev

Öykücü. 1943, Danışmandere köyü / Koşukavak / Krumovgrat ilçesi / Bulgaristan doğumlu. İlköğrenimini köyünde tamamladıktan sonra, Kırcali Öğretmen Okuluna yazıldı. 1961'de bu okuldan mezun olduktan sonra bir süre hudut köylerinde öğretmenlik yaptı. 1964'te Sofya Üniversitesinin Türkoloji Bölümüne yazılarak dört yıl sonra bu okulu Türk dili ve edebiyatı uzmanı olarak bitirdi. Birkaç yıl *Yeni Işık* gazetesinin dış ilişkiler bölümünde tercüman olarak çalıştı. Bu dönemde makaleler ve öyküler yazdı. Bundan sonra Komünist Partisinin isteği üzerine birkaç yıl doğduğu yörede görev yaptı. 1978 yılında kendi isteği ile bu görevden ayrılarak Kırcali Belediyesi Kültür Şûrasında kütüphaneler sorumlusu oldu. *Nov Jivot* gazetesinin Türkçe olarak yayımlanan *Yeni Hayat* gazetesinin sanat sayfasının editörlüğünü yaptı. Bu arada Rodop bölgesini geniş olarak tanıma imkânı buldu.

Kocamustafa, hangi görevde ve makamda olursa olsun yazmayı hiç bırakmadı. Büyük göç sırasında köy muhtarı idi. Bulgaristan Türk'ünün göç çilesini *Dalga Dalga Göç* adlı kitabında anlattı. 1989 yılında ailcsiyle birlikte Türkiye'ye gclerek Bursa'nın Kestel ilçesine yerleşti. Sabri Katırcı İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yaparken, Bursa'da yayımlanan *Balkanlarda Türk Kültürü* dergisinin genel yayın yönetmenliğini üstlendi. O dönemde Türkçenin yasak olması ncdeniyle öykülerini Bulgaristan'da kitaplaştıramadı.

"Mehmet Alev Kocamustafa, Türkçeye sevdalı bir yazar. Edebiyata çocuk yaşta gönül verdi. Yaratıcılığının ilk yıllarında kısa öyküye yöneldi. Israrlı çalışmaları başarıya ulaşmasını sağladı. Bugün Bulgaristan Türkleri edebiyatında kısa öykü alanında önde gelen isimlerden biri odur." (Şaban M. Kalkan)

ESERLERİ:

Dalga Dalga Göç (1997), *Göz Hakkı Elmaları* (1999).

HAKKINDA: Şaban M. Kalkan / Balkanlarda Türk Edebiyatı (Kesan Önder, 15.5.2004).

Emre Kocaoğlu

KOCAOĞLU, Emre

Siyaset adamı. 1943, Manisa doğumlu. Robert Kolej mezunu. Dedesi Atatürk dönemi CHP Balıkesir Milletvekili Yahya Sezai Uzay'dır. Turist rehberliği, turizm acenteliği, yazarlık, tercümanlık gibi işler yaptıktan sonra, TEKSİF Sendikasında eğitim müdürü olarak sendikal hayata atıldı (1970). Ulusal ve uluslararası birçok sendikada görev aldı. *Yeni Yüzyıl* ve *Finansal Forum* gazetelerinde köşe yazıları yazdı. Anavatan Partisinde (1990) siyasi hayata girdi. Bu partinin bünyesinde çeşitli görevlerde bulundu. Avrupa'nın gelcceğini belirlemek ve Anayasa taslağını hazırlamak üzere kurulan Avrupa Konvansiyonunda TBMM'yi temsil eden dört parlamenter üyeden biri oldu. AB'nin parlamento organlarında görev yaptı. Anılarını *Acemi Milletvekilinin Ankara Anıları* (2003) adlı kitabında topladı.

HAKKINDA: Acemi Milletvekilinin Ankara Anıları (2003).

KOCAOĞLU, Sami

Araştırmacı-yazar. 1934, Nebişeyh köyü / Cebel bucağı / Mcstanlı / Bulgaristan doğumlu. 1951 yılında ailesiyle Türkiye'ye göç etti. Cebel İlkokulu, Eskişehir Atatürk Lisesi (1956) ve ordu adına okuduğu Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1960) mezunu. Çeşitli askeri okul ve birlik karargâhlarında öğretmen ve yönetici

Sami Kocaoğlu

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

olarak görev yaptı. Askeri okullarda modern planlamacılık çalışmalarını başlattı. Bursa Işıklar Askeri Lisesi Program ve Plan Şubesi Müdürü ve yarbay rütbesinde iken kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

Bulgaristan'daki Türklerin haklarını savunmak amacıyla Bursa'da Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği ile Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneğini kuranlar arasında yer aldı ve bu derneğin yöneticiliğini yaptı. *Balkanlar'da Türk Kültürü* dergisinin dört yıl yayın yönetmenliğini üstlendi. Gerek orduda görevliyken ve gerekse emekliye ayrıldıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına bağlı orta ve yüksek okullarında öğretmenlik yaptı. Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde dört yıl öğretim görevlisi olarak çalıştı. Çalışmalarını özel ve özerk kurumlarda yöneticilik yaparak sürdürdü. Yazılarını *Evlad-ı Fatihan Dergisi* başta olmak üzere çeşitli dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ:

Mehmetçikler (1985), *Malazgirt'le Vatanlaşan Toprak* (1998), *Bulgaristan Türkleri Ah!* (1998), *Belgelerle Bulgar Zulmü* (Bursa Hakimiyet gazetesinde tefrika edildi), *Mevlâna Denizinden Damlalar / Mesnevi'den Kıssalar Hikmetler Yorumlar, Çağdaş İslâm İlmihali* (2004).

KOCATEPE, Mehmet

Araştırmacı-yazar. 1966, Altınparmak köyü / Yusufeli / Artvin doğumlu. İlkokulu köyünde bitirdi. İstanbul İHL orta kısmı, Bursa Süleyman Çelebi Lisesi, Bursa İmam Hatip Lisesi (1998) ve Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1990) mezunu. 1992 yılından itibaren Malatya, Bursa ve Erzurum liselerinde öğretmenlik, TBMM'de danışmanlık yaptı. Makale ve şiirlerini çeşitli yayın organlarında yayımladı. Yüksek lisans tezini 1997'de *Hz. Muhammed'in Mekke Döneminde Uyguladığı Yaygın Eğitim* adıyla kitaplaştırdı.

KOCATÜRK, Saadettin

Edebiyat araştırmacısı. 1941, Develi / Kayseri doğumlu. İlk, orta ve yükseköğrenimini Ankara'da tamamladı. 1965 yılında yüksek lisans ve doktora yapmak üzere İran'a gitti. 1969'da Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Fars Dili ve Edebiyatı dalında doktor unvanını aldı. Fransa'da doçent, Kahire'de (Mısır) profesör oldu.

Türkçe, Farsça, Arapça ve Fransızca olmak üzere değişik konulardaki birçok bilimsel makalesi çeşitli dergilerde yayımlandı. Çalışmalarını daha çok Mevlâna üzerine yoğunlaştıran Prof. Kocatürk'ün, *"Fütüvvet ve Ahilik"* üzerine de araştırmaları vardır. Çalışmalarını Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Saadettin Kocatürk

ESERLERİ:

Külliyat-ı Şems-i Tebrizî, Şeyh Ahmed-i Gülşehrî - Felek-Nâme: Edebi İnceleme ve Metin Tercümesi (1982), *Gülşehri ve Felek-nâme: Dil İncelemesi ve Tashihli Metin* (1984), *Mevlâna'da Varlık-İnsan-Aşk ve Ölüm* (2001), *Mevlâna - Divan-ı Kebir Üzerine İncelemeler* (2003).

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KOCATÜRK, Utkan

Araştırmacı-yazar, siyaset adamı. 12 Ağustos 1937, Gümüşhane doğumlu. Edebiyat araştırmacısı, şair ve siyaset adamı Vasfi Mahir Kocatürk'ün oğludur. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi (1961) mezunu. Mezuniyetinden sonra Kadın Hastalıkları ve Doğum Dalında uzman (1966), doçent (1973) ve profesör oldu (1979). Bir süre Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde (1962-74), bir süre de Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinde (1974-81) çalıştı. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinde kürsü başkanlığı (1974-81) görevinin yanı sıra aynı üniversitede kurulan Atatürk Devrimleri Enstitüsünde müdürlük (1978-81) yaptı.

Utkan Kocatürk

12 Eylül (1980) askeri müdahalesi sonrasında oluşturulan Danışma Meclisine Erzurum'dan üye seçildi (15 Ekim 1981). Ekim 1983'te Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığına atandı. Bu görevi Ekim 1993'e kadar sürdü. Bir süre de Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı görevini vekâleten yürüttü (Ocak 1992 - Haziran 1993).

ESERLERİ:

İNCELEME - ARAŞTIRMA: *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri* (1969), *Atatürk'ün Hatıra Defterlerine Yazdıkları* (1971), *Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları* (1971), *Atatürk'ün Sohbetleri* (1971), *Atatürk'ün Yazdırdıkları* (1971), *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi* (1973), *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi* (1983), *Atatürk* (1987), *Doğumundan Ölümüne Kadar Atatürk Günlüğü* (1988), *Atatürk Çizgisinde Geçmişten Geleceğe* (2005).

SÖZLÜK: *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü* (1981).

KOCATÜRK, Vasfi Mahir

Şair, edebiyat araştırmacısı ve siyaset adamı (D. 1907, Gümüşhane - Ö. 17 Temmuz 1961, Ankara). Darüşşafaka Lisesi (1927) Mülkiye Mektebi (1930) mezunu. Ankara, İstanbul, Edirne, Bilecik, Kastamonu, Malatya ve Eskişehir liselerinde edebiyat öğretmenliği, okullardan son ikisinde müdürlük yaptı. 1944 yılında Haydarpaşa Lisesi edebiyat öğretmenli-

VASFİ MAHİR KOCATÜRK

SABAH TÜRKÜSÜ

Gün doğdu, kıpkızıl karşı kavaklar,
Yosmam, uyku yetmedi mi?
Rüyadan gözünü açtı yapraklar,
Bağda pırıldıyor top yapıncaklar,

Uyan da kolumdan al sepetimi,
Yosmam uyku yetmedi mi?
Kapının üstünde asmalar yeşil,
Güllerin yürek biçimi,

Saksında kor olmuş iki karanfil
Uyan, ak elinle gözlerini sil,
Yorulan kolumdan al sepetimi,
Yosmam, uyku yetmedi mi?

Yakuttan salkımlar getirdim sana,
Mercandan al ibrişimi.
Kimi taneleri benziyor kana,
Altın damlaları düşmüş bir yana,
Uyan da kolumdan al sepetimi,
Yosmam, uyku yetmedi mi?

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi, https://rantey.org

ğine atandı. Bir süre de Darüşşafaka Lisesi müdürlüğünü (1945-46) vekâleten yürüttü. 1948 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişi oldu. 1950-54 yılları arasında Gümüşhane milletvekilliği yaptı. Daha sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat öğretmeni olarak görev aldı (1954-61), bu görevde iken öldü.

Edebiyat hayatına "Yedi Meşale" şairlerinden biri olarak başlayan Vasfi Mahir, sonraki yıllarında özellikle edebiyat araştırmaları ve hazırladığı antolojilerle tanındı. 1945 yılında İstanbul'da *Divan* adlı aylık bir edebiyat dergisi çıkardı. Bazı yazılarını Abdülkerim Çelebi takma adıyla bu dergide yayımladı. Ölümünden sonra çıkan *Türk Edebiyat Tarihi* adlı eseri başlangıçtan bugüne kadar Türk edebiyat tarihinin tahlili ve eleştirisi açısından önemli bir eserdir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yedi Meşale* (ortak kitap, ilk şiirlerinin bir bölümü, 1928), *Dağların Derdi* (1928), *Tunç Sesleri* (1935), *Geçmiş Geceler* (1936), *Bizim Türküler* (1937), *Ergenekon* (1941), *Hayat Şarkıları* (1965).

OYUN (Manzum): *On İnkılap* (1933), *Yaman* (1933), *Sanatkâr* (1966).

ARAŞTIRMA-İNCELEME-MONOGRAFİ: *Fransız Edebiyatı* (1934), *Yeni Türk Edebiyatı* (1936), *Donkişot* (1947), *Osmanlı Padişahları* (monografiler, 1949), *Namık Kemal'in Hayatı* (1957), *Türk Edebiyatı Tarihi* (1964).

ANTOLOJİ: *En Güzel Türk Manileri* (1933), *Şaheserler Antolojisi* (1934), *En Güzel Türk Masalları* (1934), *Divan Şiiri* (Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle, 1946), *Şiir Defteri* (1954), *Tekke Şiiri Antolojisi* (1955), *Batı Edebiyatı Şaheserleri* (1955), *Türk Edebiyatı Şaheserleri* (1955), *Hikâye Defteri* (1956), *Namık Kemal'in Şiirleri* (1957), *Ziya Paşa'nın Şiirleri* (1959), *Türk Edebiyatı Antolojisi* (1961), *Saz Şiiri Antolojisi* (1963), *Divan Şiiri Antolojisi* (1963), *Türk Nesri Antolojisi* (1963), *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler* (1963).

ÇEVİRİ-SADELEŞTİRME-YAYINA HAZIRLAMA: *Leyla ile Mecnun Tercümesi* (Fuzuli'den, 1943), *Yusuf ile Zeliha Tercümesi* (Taşlıcalı Yahya'dan, 1944), *Hüsn ile Aşk Tercümesi* (Şeyh Galip'ten, 1944), *Mevlid-i Şerif* (inceleme-metin-tercüme, 1946), *Aşk ve Istırap Şiirleri* (Heine'dan 1948), *Ömer Hayyam'dan Rubailer* (1955), *Elem Çiçekleri* (Baudelaire'den, 1957), *Eski Yunan ve Latin Şiirleri* (1965), *Faust* (Goethe'den, 1965).

ÇOCUK EDEBİYATI: *Lafonten Hikâyeleri* (1934), *Altın Kalem* (Çocuklar için oyun, 1941), *Allo! Gel Oynayalım* (Çocuk Şiirleri, 1947), *Çocuk Kitabı* (Büyük Yazarların Çocuk Hikâyeleri, 1957), *Küçük Çocuk Piyesleri* (1970).

DERS KİTABI: *İzahlı Türkçe Metin-*

Vasfi Mahir Kocatürk

ler (lise sınıfları için, 1945), *Metinlerle Türk Edebiyatı* (Lise I, II, III, 1953), *Batı Edebiyatı Şaheserleri* (Lise son sınıf, 1955).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968), Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982), Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), Sabahattin Kömürcüoğlu / Gümüşhaneli Ozanlar II (antoloji, 1998), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Nazım H. Polat / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

VASFİ MAHİR KOCATÜRK

ŞAİRİN ÖLÜMÜ

Ne bir damla gözyaşı, ne yerde yaslı bir mum;
Hazin, loş odalarda ölümü sevmiyorum.
Bir çığ sesiyle nasıl inlerse bir uçurum
Benim öyle verecek kalbim son nefesini...

Titreyen dalların, açıp göklere kadar,
Hıçkıracak ney gibi sülün boylu kavaklar,
Talihimin göğsümde hapsettiği canavar
Derin çıtırtılarla kıracak mahpesini...

Ardımda bin bir gönül, ıstırabımdan derin,
Matemini tutacak bir mukaddes kederin;
Ölümüm gösterecek dünyaya ölümlerin
Hem en şereflisini, hem de en mukaddesini...

Gözlerim çektiğimi ifşa etmese bile
Kalbimden ayrılınca ruhum gelecek dile:
Yüz bin yıllık kâinat hummalı bir vecd ile
Dinleyecek ilk defa ıstırabın sesini...

Her gün bir parça daha fazla yalçınlaşarak
Bir uçurum olunca bana sevdiğim kucak,
Fırtınalı göklerden, ölümüm andıracak.
Yıldırımla vurulmuş kartalın düşmesini...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Abdullah Koç

KOÇ, Abdullah

Araştırmacı-yazar, şair. 1931 Uzunlu kasabası / Boğazlıyan / Yozgat doğumlu. İlkokulu Uzunlu'da bitirdikten sonra, bir süre köyünde çiftçilik yaptı. Askerlik dönüşü Kayseri Tayyare Fabrikasında çalıştı ve uzun süre sendika temsilciliği yaptı. İlk kez 1968 yılında seçildiği Uzunlu Kasabası Belediye Başkanlığı görevini dört dönem yeniden seçilerek sürdürdü.

Şiire küçük yaşlarda ilgi duymaya başladı. Şiirlerinde yöresel ağzını ve yöre folklor değerlerini ustaca kullandı. Halk kültürünün yaşatılmasına destek olmak amacıyla, evini yaşayan folklor açık hava müzesi haline getirdi. *Sev ki Sevilesin* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

KOÇ, Ali Fevzi

Araştırmacı-yazar, şair (D. 1927, Akdağmadeni / Yozgat – Ö. 1984, İstanbul). İlkokulu ilçesinde, ortaokulu ise Yozgat'ta tamamladı. Askerlik dönüşünde bir kamu kuruluşunda çalışmaya başladı. Ankara'da Akdağmadenililer Dayanışma ve Yardımlaşma Derneğinin Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulundu. Bir süreliğine yurtdışına gitti. Dönüşünde daha çok yazı çalışmalarıyla meşgul oldu.

ESERLERİ:

Akdağmadeni (1958), *Bütün Yönleriyle Yozgat* (1963).

HAKKINDA: Hakkı Yurtlu / Geçmişten Günümüze Akdağmadeni (2001), Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

KOÇ, Aylin

Dilbilimci. 24 Şubat İlköğretim Okulu (1985), Cumhuriyet Ortaokulu (1988), Trabzon Lisesi (1991) ve Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1995) mezunu. Yüksek lisansını (1998) *"Semetey Metin Aktan"* başlıklı tezi̇yle Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Bir süre öğretmenlik yaptı. MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde (1999-2003) ve Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde (2003-) araştırma görevlisi olarak çalıştı. Ulusl ve uluslararası sempozyumlara katılarak bildiriler sundu. *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler* (ed., Emine Gürsoy Naskali ile, 2003) adlı bir kitabı vardır.

KOÇ, Bekir

Araştırmacı-yazar, şair. 1960, Sarıkaya köyü / Çekerek / Yozgat doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaöğrenimini ilçesinde tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümünü bitirerek, 1986 yılında Malatya Kubilay Lisesinde öğretmenliğe başladı. 1990'da ilçesine dönerek, Çekerek Lisesinde tarih öğretmenliği yaptı. Askerlik dönüşü aynı okuldaki görevine dönerek, çalışmalarını öğretmen ve müdür başyardımcısı olarak sürdürdü. Edebiyata ilgi duyarak şiir, hikâye, tasvir, deneme ve okul piyesleri

Bekir Koç

yazdı. Bunlardan bir bölümünü yerel gazete ve dergilerde yayımladı. *Kültür ve Tarihiyle Çekerek* (2003) adlı bir araştırması basıldı.

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

KOÇ, Emel

Yazar. Ankara doğumlu. İlkokulu Ankara'da bitirip öğrenimine İstanbul'da devam etti. Çapa Öğretmen Okulundan sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümünden mezun oldu. Öğretmen olarak başladığı çalışma hayatına mimar olarak devam etti. 1993 yılında TRT'de yayımlanan Adnan Saygun, Sedat Hakkı Eldem, Füreya Koral, Semiha Berksoy, Seyyan Oskay, Cevad Memduh Altar, Ali Numan Kıraç gibi Cumhuriyet kuşağı temsilcilerinin yaşamlarını konu alan, "Cumhuriyet'e Kanat Gerenler" belgeselinde metin yazarlığı yaptı.

ESERLERİ:

BİYOGRAFİ: *Alyoşa - Aliye Berger Biyografisi* (2004).

ÇOCUK: *Bildik Kıssalara Bilmedik Öyküler* (2004).

KOÇ, Erdem

Araştırmacı-yazar. 1954, Yozgat doğumlu. Erciyes Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümünde doçent (1986), Çukurova Üniversitesi Tekstil Mühendisliği Bölümünde profesör (1992) oldu. Çalışmalarını aynı üniversitenin Tekstil Makineleri Anabilim Dalı Başkanı olarak sürdürdü. Milli Prodüktivite Merkezi genel kurul üyesidir. 2001 yılında çıkan *Yozgat'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu* adlı araştırma kitabından başka uzmanlık alanıyla ilgili ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

Ferhat Koç

KOÇ, Ferhat

Gazeteci-yazar. 11 Haziran 1949, Ankara doğumlu. Ankara Gazi Lisesi (1960), AÜ İlâhiyat Fakültesi (1973), Diyanet İşleri Başkanlığı (1973-75) ve Vakıflar Genel Müdürlüğünde (1975-78) verdiği hizmetlerden sonra 1979'da *Millî Gazete*'ye geçti ve o tarihten itibaren çalışmalarını *Millî Gazete*'nin Ankara Bürosunda sürdürdü.

Yazıları *Millî Gazete, Yeni Devir, Panel* gazete ve dergilerinde yer aldı. Yazılarından dolayı Irak Büyükelçiliğinin Barış ve Özgürlük Ödülünü, Batı Trakya Derneğinin Ahmed Sadık Barış Ödülünü, MÜSİAD Ankara Şubesinin Bosna-Çeçenistan Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Birliği, Birlik Vakfı üyesidir. *Kur'ani Kaynaklarla Peygamberler Tarihi* adlı bir eseri vardır.

KOÇ, Hamdi

Romancı, çevirmen. 20 Aralık 1963, Fatsa / Ordu doğumlu. Lise öğrenimini Kabataş ve Şişli liselerinde gördü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Filolojisi Bölümü mezunu. İstanbul'da çevirmenlik

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

(1984-93), televizyonculuk (1993-96), reklamcılık (1996-) yaptı. Bir süre *Hokka* dergisinin (6 sayı, 1989-90) editörlüğünü üstlendi.

İlk yazısı *"Robinson Cruose Üzerine"* 1985'te *Günümüzde Kitaplar* dergisinde yer almıştı. Yazı ve çevirilerini daha sonra *Yeni Düşün* ve *Hokka* dergilerinde yayımladı. S. Beckett'ten çevirdiği kısa oyunlar 1993'te Şahika Tekand Tiyatrosunda sahnelendi.

ESERLERİ:

ROMAN: *Çocuk Ölümü Şarkıları* (1992), *Melekler Erkek Olur* (2002), Çiçeklerin Tanrısı (2003), *İyi Dilekler Ülkesi* (2005), *Kalpten Parçalar* (2005).

ÇEVİRİ: *Kutsal Sığınak* (W. Faulkner'dan, 1987), *Pericles* (W. Shakespeare'den, 1992), *Toplu Kısa Oyunlar / 1956-62* (S. Beckett'ten, 1993), *O Akşam Güneşi* (W. Faulkner'dan, 1994), *Gurur ve Önyargı* (Jane Austen'den, 2006).

HAKKINDA: A.B. Koşar / Çağımızın Sağlıksız Bireyine (Nokta, Kasım 1992), TBE Ansiklopedisi (2001), Beyhan Sunal / Hamdi Koç'tan Bocalayan Bir Erkeğin Romanı - Melekler Erkek Olur (Cumhuriyet Kitap, 13.6.2002), Abdullah Tekin / Melekler Erkek Olur (Cumhuriyet Kitap, 15.8.2002), Asuman Kafaoğlu / Yazarın 24 Saati Hamdi Koç: Masayla Aramdaki Uzun Yol Cumhuriyet Kitap, 6.1.2005) - İyi Dilekler Ülkesi (Cumhuriyet Kitap, 10.2.2005).

KOÇ, Hülya

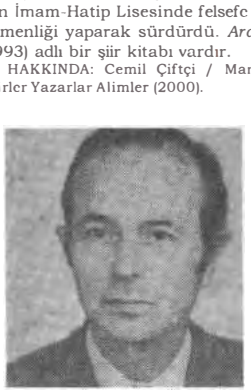
Gezi yazarı. 1967, İstanbul doğumlu. 1989, İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi (1989) mezunu. Ayrıca, 1992-95 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Fotoğraf Bölümünde okudu. 1986 yılından itibaren dağcılık sporuyla uğraştı. 1989 yılında bisiklet sporuna başladı. Türkiye'nin pek çok bölgesinde bisiklet turları düzenledi. 1993 yılında İran, Pakistan, Hindistan ve Nepal gezisine çıktı. Himalayalar bölgesinde, 8000 metrelik dağlardan biri olan Annapurna'da yürüyüş yaptı. 1994 yılında Fas'a gezi düzenleyen Koç, Ekim 1995 ayında başlayan dünya turunun ilk ayağı olan Güney Amerika kıtasını tamamladı. Gezilerine ait fotoğraf ve yazılarını çeşitli yayın organlarında yayımladı. Güney Amerika gezilerini anlattığı ve adını Bisikletle Güney Amerika kelimelerinin ilk harflerinden ve Hülya Koç'un gezdiği ülkelerin adlarının ilk harflerinden alan *Bigamekibasuyake - Rüzgâr İt Beni* adlı kitabı 1998'te çıktı.

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 23.7.1998), Mahmut Temizyürek / Uzakların Kalbine Yolculuk (Virgül, Ekim 1998).

KOÇ, Kandemir

Eğitimci, şair. 1952, Hacıömerli köyü / Göksun / Kahramanmaraş doğumlu. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Göksun Lisesinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1979) mezunu. Çalışmalarını Göksun İmam-Hatip Lisesinde felsefe öğretmenliği yaparak sürdürdü. *Arayış* (1993) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

Kemalettin Koç

KOÇ, Kemalettin

Şair. 20 Şubat 1926, Erdek / Balıkesir doğumlu. Beyoğlu Erkek Lisesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. 1963'ten itibaren çeşitli şehirlerde cumhuriyet savcısı olarak çalıştı, 1991'de cumhuriyet başsavcısı iken emekliye ayrıldı. Şiirleri *Varlık, Yeditepe, Kaynak, Yurd, Ekin* vd. dergilerde yer aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası, ADD üyesidir. *Cebimdeki Rüzgâr* (1991) adlı bir şiir kitabı vardır.

KOÇ, Kenan

Dilci, çevirmen. 1972, Malatya doğumlu. Sivas Teknik Lise (1987), İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (1992) mezunu. Yüksek lisansını 1998'de Muğla Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde, doktorasını 2001'de El-Fârabi Kazak Devlet Milli Üniversitesi Filoloji Fakültesi Kazak Filolojisi Bölümünde Kuzey- Batı (Kıpçak) Türk Yazı Dilleri Dalında tamamladı. 2001'den itibaren Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Kuzey-Batı (Kıpçak) Türk Yazı Dilleri Anabilim Dalında yardımcı doçent olarak çalıştı.

Türkiye Türkçesinden Kazak Türkçesine çeviriler yaptı. Telif ve çeviri makalelerini 1997 yılından itibaren *Ana Tili* (Almatı), *Hoca Ahmet Yesevi Uluslar Arası Türk-Kazak Üniversitesi Dergisi* (Habarşisi), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*'nde yayımladı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Kazak Tilirtdegi Kürdeli Etistikter* (Kazak Türkçesinde Birleşik Fiiller, Almatı, 2001).

ÇEVİRİ: *Yılmaz Durali, Yasavi Özenderi* (Yesevi Irmakları, Jibek Jolı, Şimkent,1998), *Mehmet Fuat Köprülü, Koja Ahmet Yasavi Tanımı Men Tağlımı* (Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar adlı kitabın "Ahmet Yesevi ve Tesirleri" bölümü , Şimkent, 1999), *Ali Abbas Çınar, Kazaktar Men Türikterde Jılkı Ösürüv Medeniyeti Jene Onın Roli, Şimkent* (Kazak ve Türkiye Türklerinde At Yetiştiriciliği ve Onun Rolü adlı doktora tezi, Almatı, 2001).

KOÇ, Mehmet Akif

İlâhiyat araştırmacısı. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1992) mezunu. Yüksek lisansını *"Aişe Abdurrahman ve Kuran Tefsirindeki Yeri"* konulu teziyle 1996'da, doktorasını *"İsnad Verileri Çerçevesinde Erken Dönem Tefsir Faaliyetleri - İbn Ebi Hatim Tefsiri Örneğinde Bir Literatür İncelemesi"* teziyle 2001'de tamamladı. AÜ İlâhiyat Fakültesi Tefsir Bölümü öğretim üyesi olarak görev yaptı.

Makalelerini 1996 yılından itibaren *AÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Yeni Ümit Dergisi, İslâmi Araştırmalar Dergisi*'nde yayımladı. *Aişe Abdurrahman ve Kuran Tefsirindeki Yeri* (1998) adlı bir basılı eseri vardır.

KOÇ, Murat

Edebiyat araştırmacısı. 23 Eylül 1970, Malatya doğumlu. Malatya Yeşiltepe Lisesi (1987), Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1991) mezunu. *"Cumhuriyet Devrinde Eski Şiirimize Bakışlar: Yahya Kemal Beyatlı, Abdülhak Şinasi Hisar, Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar"* (1994) adlı teziyle yüksek lisansını, MÜ Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında *"Boğaziçi ve Boğaziçi Medeniyeti"* (1998) adlı teziyle de doktorasını tamamladı.

Koç'un makaleleri, *Türk Edebiyatı, Türklük Araştırmaları, İlmi Araştırmalar, Türk Kültürü İncelemeleri, Dergâh, Kubbealtı Akademi Mecmuası* dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

Yeni Türk Edebiyatında Boğaziçi ve Boğaziçi Medeniyeti (2004), *Türk Romanında İttihat Terakki* 1908-2004 (2005).

KOÇ, Mustafa

Şair. 1971, Çorum doğumlu. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü mezunu. Çeşitli okullarda resim öğretmenliği

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaptı. Şiirlerini *Hırka Yara ve Rüzgâr* (2003) adlı kitapta topladı.

HAKKINDA: Ersan Erçelik - Sevil Çağlar / Mustafa Koç'a Sorular, Söyleşi (Damar, Ekim 2004).

KOÇ, Necmi

Şair. 1951, Kırankaş / Maçka / Trabzon doğumlu. Kaynarca Köyü İlkokulu, Karma (Kânuni) Ortaokulu, Trabzon Lisesi (1969) mezunu. Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesini kazandı; ancak öğrenimine devam edemedi. Vekil öğretmen olarak bir yıl görev yaptıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Matematik ve Mühendislik Bölümlerinden mezun oldu. Çalışmalarını Trabzon ve Ordu'nun çeşitli orta dereceli okullarında öğretmen ve yönetici olarak sürdürdü. Öğretmenlik görevinin yanında izci liderliği yaptı. Karadeniz Yazarlar Birliği üyesidir.

İlk şiirleri, Trabzon'da *Hizmet* gazetesinde "Genç Şairlerle Başbaşa" köşesinde yayımlandı. *Hizmet* gazetesinin ikinci sayfasında "Işınlandırma" başlıklı köşesinde toplumsal sorunlarla eğitim-öğretim konularını işleyen yazılar yazdı. *Ahenk* dergisinin yayın danışmanlığını yaptı. *Türksesi* gazetesi ile *Yunus* ve *Birlik* dergilerinde yazı ve şiirleri yayımlandı.

ESERLERİ (Şiir):

Gönül Dünyası (1993), *Deniz Sokak*.

Ayrıca ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Karadeniz Yazarlar Birliği Yayın Organı (Birlik, 2 Aralık 1992), Yunus Dergisi (sayı: 1- sayı: 2, 1993), Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 3 - Cumhuriyet Dönemi (1993).

KOÇ, Turan

Şair ve yazar. 3 Mayıs 1952, Çivril köyü / Kayseri doğumlu. Davut Dağ imzasını da kullandı. Çivril Köyü İlkokulu, Kayseri İmam Hatip Lisesi (1971), Sümer Lisesi (1972), Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1977) mezunu. *"Ölümsüzlük Açısından Ruh Beden İlişkisi"* (1990) adlı tezi ile doktora yaptı. Adalet Bakanlığı (1974-75), Azot Sanayii Genel Müdürlüğü (1975-81) ve EBK Kayseri Kombinasında (1981-84) çalıştı. 1984'te Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesine geçti, burada doçentliğe ve profesörlüğe yükseldi. Türk Felsefe Derneği ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

"Ay" isimli ilk şiiri *Edebiyat* dergisinde (Şubat 1975), diğer ürünlerini ağırlıklı olarak *Edebiyat*, daha sonra *Diriliş*, *Mavera* ve *Hece* dergilerinde yayımladı. *Kayıt* ve *Dolu Gün* adlı şiirleri 1992'de İngilizceye çevrilerek *Modern Turkish Poetry* adlı kitapta yer aldı. *Din Dili* adlı eseriyle inceleme dalında Türkiye Yazarlar Birliği 1995 ödülünü aldı.

"Şiirlerin tamamında lirik şiir tarzına uygun olarak konuşan özne 'ben' (ya da aslında benin deneyimini anlattığı halde siz ya da sen) dir. Kendini Seyreden Ayna, Ay Çekimleri, Tul, Bakışımlı Yalnızlık, Arkadaşlık Bildirisi gibi bazı şiirlerde tekil bir dinleyici var gibi görünse de şair kendi kendine konuşuyordur. Doğal olarak anlattıkları kelimenin tam anlamıyla şair kişinin

Turan Koç

TURAN KOÇ

KUTLAMA

bir şey var yıkıntılar içinde debelenen
bir kuşluk vakti açık bir gökyüzüne benzeyen

yanılgılarımızdan ilerde tutkularımızdan ötede
bir şey var benzeyen gövdemizin çiçek açan günlerine

su salâsı mı gözyaşı mı ne güzel şiir öyle
bir güzel yalnızlık ki kan veriyor hüznümüze

vakit kabarıyor bizi çağırıyorlar
vakit kabarıyor beğenilerimizden bir ateş yalımı vuruyor
yüzümüze

yaşamın köpürüyor sütü ve sevgilim
bir şey var bizi zorlayan, bizi yoran bu günlerde

yaşam tükenmiyor çünkü çocuklar yitiyor bir saklambaç
oyununda
elim elini buluyor işte bak bir inanılmazlık geçitinde

bir şey kalıyor yaşam denen bu çağıltıdan, öyle de
peki bu karmakarışık gördüğüm düşlerden gündüze
kalan ne

benzer bir yerde benim kahvelerde olgunlaşan
günlerim de
sarsıntılarla uyanışına senin üçüncü uykundan
ateşler içinde

kıpkırmızı bir imkân halinde yürek vuruyor işte
vakit kabarıyor umuda ve cumalara yakın turuncu
bir çizgide

yanılgılarımızdan ilerde tutkularımızdan ötede
bir şey var benzeyen gövdemizin çiçek açan günlerine

değil mi ki cahildik aktık çığlıktık yankılandık
kanadık güzel bir halkın içinde eğilerek umutlarımız
üstüne

biz tütün içen kentlerde kitap okuyan ve dülgerlik
öğrenenler
koca bir günü bir karanfil kokusu gibi usulca indirenler
yüreğine

her gün geçtiğimiz ırmak bu kuşluk vakitleri çınglar
halinde
her gün doğumla ölüm arasındaki o yerde ve hüzün
renginde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mıraldanmalandır. Bunların içeriğini incelediğimizde bu içeriğin şairin trajik, bazen acıklı, nadiren ironik deneyimlerinden ibaret olduğunu görürüz. Çoğunlukla ipucu kelime 'iç'tir. (...) Turan Koç son derece ciddi bir şiir yazar. İroniye seyrek olarak rastlanır." (Hayriye Ünal)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kan Gibi Vakte Düşen* (1980), *Fetret Zamanları* (1983), *Ara Dönem* (ilk iki kitap birlikte, 1992).

İNCELEME: *Ölümsüzlük Düşüncesi* (1991), *Din Dili* (1995).

DENEME: *Ceylan Kovalamak* (1998).

DERLEME: *Uluslararası Davud el-Kayseri Sempozyumu* (1998).

ÇEVİRİ: *Günümüzde İslâm ve Hıristiyanlık* (W. M. Watt'dan, 1991), *Zihin Felsefesi Açısından Bilinç Ruh ve Ötesi* (J. A. Shaffer'den, 1991), *İşgal Altında* (Nizar Kabbani'den, İ. Demirci ile, 1996), *Ortaçağ İslâm Felsefesine Giriş* (Ö. Leaman'dan, 1992), *İslâmi Hareketler ve Modernlik* (W. M. Watt'dan, 1997), *Varolmanın Boyutları* (William C. Chttick'ten, 1997), *Mukaddemat* (Davud el-Kayseri'den, H. Şahin ve Sevim ile, 1997), *İslâmın Vizyonu* (William C. Chttick - Sachica Musata'dan, 2000), *Mişkâtu'l Envâr* (Gazali'den, S. Sevim ile, 2000).

HAKKINDA: Ali Göçer / Turan Koç'la Mini Söyleşi (Hece, Mart 1997), N. Turinay - Ö. Lekesiz - M. Keramettin - S. Sahra, H. Su - E. Ölüç / Turan Koç'la Şiir Üzerine Söyleşi (Hece, Temmuz 1997), Hayriye Ünal / Turan Koç Şiiri Üzerine (Dergah, Şubat 2002), TBE Ansiklopedisi (2. bas. 2003).

KOÇ, Zerrin

Öykü ve roman yazarı. 26 Mart 1956, Samsun doğumlu. Bir erkek kardeşle üç erkek kuzen arasında, kız çocuğunun ayrıcalıklı tutulduğu bir aile ortamında büyüdü. İlk, orta, lise eğitimini Samsun'da tamamladı. İlk şiirleri 1985 yılında *Sanat Olayı* dergisinde yayımlandı. 1986' da iki roman denemesinin ardından öyküler yazmaya başladı. Eserlerinde kadın-erkek ilişkilerini birey-toplum ekseninde ele aldı.

Zerrin Koç

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Bir Ara Uğra Sevgin Kalmış Bende* (1991), *Ben Sizi Çok Aradım* (1994), *Aşkın Selamı Var* (1998).

ROMAN: *Islak Kentin İnsanları* (2000).

HAKKINDA: M. Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 12.11.1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOÇAK, Azmi

Yazar. İstanbul Kabataş Erkek Lisesinden sonra, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini bitirdi. Münih Üniversitesinde lisansüstü çalışmalar yaptı. 1968 yılından itibaren yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli yayın organlarında çalıştı. Makedonya Devlet Radyo-Televizyonunun İstanbul temsilciliğini yaptı. Bir dergi çıkardı ve çeşitli kurumlarda danışmanlık yaptı. *Atatürk'ün İlk Öğretmeni Şemsi Efendi* (2000) adlı bir biyografi çalışması vardır.

HAKKINDA: Azmi Koçak / Atatürk'ün İlk Öğretmeni Şemsi Efendi (2000).

KOÇAK, Bekir

Şair. 1946, Doğankent (Peyik) kasabası / Sorgun / Yozgat doğumlu. İlkokulu Doğankent'te okudu. Pazarören İlköğretmen Okulunu bitirerek (1966) bir süre ilkokul öğretmenliği yaptı. Ankara Gazi Eğitimi Enstitüsü Türkçe Bölümünü bitirdikten sonra Ankara ilköğretim okullarında mesleğini sürdürerek emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra da çalışmalarını Ankara'da sürdürdü. Şiir ve hikâyeleri 1965 yılından itibaren çeşitli yayın organlarında yayımlandı.

BEKİR KOÇAK

GÜZ AĞIDI

Camlara sinmiş leylak morunu
Kuşlar içer yudum yudum
Gece loşluğunda sönen korunu
Şimşek gibi yalayarak soludum

Bakışlar garipsi gözler acemi
Güneşler yalnızlığımıza doğar
Maviler içinde çırpınan gemi
Bir gün sana da uğrar

Hep yedi rengi kuşanır elem kuşağı
Şavkını vuru geçer toprakta hüznü
Mavi örtülerden aşağı
Yağmur değil elem yağdı güz günü

Oturup dibine o sarmaşığın
Öptüm yapraklarını bir iyice
Yeşildi candı Haziran kokan ışığın
Uzuyordu biraz daha ha deyince

Bekir Koçak

ESERLERİ (Şiir):

Özgürlüğün Elleri (1978), *Gizemi Temmuz'da Saklı* (2000).

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

KOÇAK, Cemil

Tarih araştırmacısı. 1956, İzmir doğumlu. Ortaöğrenimini İzmir'de tamamladıktan sonra, 1978'de Ankara Üniversitesi SBF Basın Yayın Yüksek Okulundan mezun oldu. SBF'de yüksek lisans ve doktora eğitimine (1978-1980) devam etti. 1990'da kamu yönetimi ve siyaset bilimi alanında *"Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945"* adlı adlı tezi ile doktora yaptı. 1991 yılında siyasal ve sosyal bilimler doçenti oldu.

Doktora tezi ile 1990 Âfet İnan Tarih Araştırmaları Ödülünü, *Abdülhamid'in Mirası* ile 1991 Sedat Simâvi Vakfı Sosyal Bilimler Ödülünü kazandı. "Türk-Alman İlişkileri 1923-1939" (1991) adlı araştırmaları yayınlandı. Makaleleri ve kitap tanıtma yazıları, başta *Tarih ve Toplum, Toplumsal Tarih* olmak üzere, çeşitli dergilerde yayınlandı. Samet Ağaoğlu'nun *Siyâsî Günlük* (Demokrat Parti'nin Kuruluşu) adını taşıyan günlüğünü (1992) ve Haldun Derin'in *Çankaya Özel Kalemini Anımsarken (1933-1951)* adlı anılarını (1995) yayına hazırladı. 1984 yılından itibaren TÜBİTAK'ta çalışan yazar, yakın dönem siyâsî târihimiz ile ilgili araştırmalar yaptı.

ESERLERİ:

Abdülhamid'in Mirası (1990), *Türkiye Tarihi Cilt: 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980* (1995) *Türkiye'de Milli Şef Dönemi Cilt 1 Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma* (1996), *Türkiye'de Milli Şef Dönemi Cilt 2 1938-1945* (1996), *Birinci Meclis* (1998), *Umûmî Müfettişlikler 1927-1952* (2003), *Belgelerle Heyeti Mahsusa* (2005).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KOÇAK, Gülayşe

Romancı. 27 Mart 1956, New York / ABD doğumlu. Emekli elçi Sacit Somel babası, siyasetbilimci Prof. Sina Akşin dayısıdır. Çocukluğu Amerika ve Habeşistan 'da geçti. İlkokulu Kopenhag'ta, ortaokulu Hannover'de okudu. Ankara Tevfik Fikret Lisesi (1975), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu (1979) mezunu. Kanada Büyük Elçiliğinde çevirmenlik ve konsolos yardımcılığı, yabancı bir şirkette personel müdürlüğü yaptı. 2000 yılından itibaren Sabancı Üniversitesi Rektörlüğü özel kaleminde çalıştı. Ayrıca oda müziği çalışmaları yapan Koçak, kilisede org sanatçısı olarak çalıştı.

İlk çevirisi *"Eski Yunan Özlemi ve Endüstri Toplumu, H. Arendt'den"*, Mete Tunçay'ın hazırladığı *Çağdaş Siyaset Felsefecileri* adlı kitapta yer aldı . Çevirilerinin yanı sıra *Tarih ve Toplum* dergisinde kitap eleştirileri yazdı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Çifte Kapıların Ötesi* (1994), *Gözlerindeki Şu Hüznü Gidermek İçin Ne Yapmalı?* (1999), *Topaç* (2004).

ÇEVİRİ: *Türkiye Kronolojisi 1938-1945* (G. Jaeschkc'den, 1990).

HAKKINDA: İ. Savaşır / Yalom'un Sorduğu Yanlış Soru: 'Siz Kimsiniz?' (Virgül dergisi, sayı: 30, Mayıs 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOÇAK, Hüzeyme Yeşim

Yazar. 24 Nisan 1958, Tunçbilek / Kütahya doğumlu. Ürünlerinde Hüzeyme Koçak ve Hüzeyme Bolay adlarını da kullandı. Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay ile Prof. Dr. Mehmet Naci Bolay amcalarıdır. İlk ve ortaöğrenimini Kütahya'da tamamladı. İstanbul Kandilli Kız Lisesi (1977) mezunu. Hayatını ve çalışmalarını Konya'da sürdürdü. Türkiye Yazarlar Birliği ve Türk Ocağı üyesidir.

İlk yazısı *Diyanet* dergisinde 1971, diğer yazıları *Merhaba*, *Yedi İklim*, *Gözyaşı*, *Külöykü*, *Barem*, *Berceste*, *40ikindi*, *Edebistan* adlı gazete, dergi ve internet sayfalarında yayımladı. *Sinderella'nın Pabucu* adlı romanıyla 2002 Beyan Yayınları İlk Romanlar Yarışmasında üçüncü oldu. Çeşitli hikâyeleri ile Ömer Seyfettin Hikâye Yarışmasındaödüllcraldı. Pakistan'da Mesut Akhtar Shaikh tarafından Urduca yayımlanan *"Türkiye'nin En Güzel Hikâyeleri"* (2002) isimli antolojide *"Hayriye'nin Düğünü"* adlı hikâyesine yer verildi.

"Hüzeyme Yeşim Koçak gerçekten kibar bir yazar. Dili ve anlatımıyla nazik bir tarzı var. Sözleri, vuruculuktan, incitici keskinliklerden uzak, küçük bir çocuğu sever gibi, ama bir o kadar da ciddi. Samimi üslûbuyla anlattığı duygularda hep bir sevecenlik, bir yumuşaklık var. Özellikle kullandığı sıfatlar,

Hüzeyme Yeşim Koçak

betimlemeler, güzel bir zincirin halkası gibi ardı ardına sıralanıyor ve insanın aklında hüzünlü ya da sevinçli bir olayı hoş bir hatıra halinde bırakweriyor. Hikâyelerindeki samimi hava, okuyucuyu kazanmasını sağlıyor. Dahası, yaşananları okuyanın hafızasına da kendi hatırası imiş gibi yerleştiriyor. (...) Koçak'ın hikâyeleri uzak bir diyara duyulan hasret gibi, kavuşulmamış bir maşuka duyulan sevgi gibi, bir annenin çocuğuna duyduğu şefkat gibi kucak açıcı bir duyguyu temsil ediyor. Hüzünlü bir mutluluk da denebilir, Hüzeyme Hanım'ın dünyasına. Ne çılgınca bir mutluluğa, ne de zavallı acılara yer var onun dilinde. Arabesk de yok, aşırılık da. Kanaat ve sabır anahtar kelimeleri." (Emre Miyasoğlu)

HÜZEYME YEŞİM KOÇAK

HAYRİYE'NİN DÜĞÜNÜ

Kanserliydi, altmış yaşındaydı. En kötüsü tek başınaydı. Hastalığına, hayatın acımasız şartlarına, insanların donuk bencil yaklaşımlarına tek başına göğüs germek zorundaydı. Tek başına varlığını idame ettirmek, yaşamını sürdürmek, tek başına direnmek, yalnızca.

Hastalığının vahametini pek iyi anlayamamıştı Hayriye, ya da komşularının deyişiyle "Hayroş Teyze". Bunu ona kader bir gün çok acı şekilde hatırlatacaktır.

Yalnızlıktan bunaldığı, senede bir kaç kez semtine uğrayan ilgisiz kardeşi Ganimet'in olduğu bir gün, kardeşinin mal bulmuş mağribi gibi Ahmet kadifesi perdelerine sarıldığını gördü ve keyfi kaçtı: "Evimden bir şey götüremezsin artık."

Kardeşi neşeyle gülümsedi: "Ama senin ihtiyacın yok ki şekerim. Mutfak perdeleriyle de idare edersin bu salonu."

Hayriye, titrek kuru sıska parmağıyla, kardeşinin gözünü işaret ederek; "Aç gözlü! Mal düşkünü kadın! Yetmedi mi daha " dedi.

Ganimet ağız büzerek, ayak diredi. "Senin kadar bu evde benim de hakkım var."

"Hayır! Hepsi benim emeğim, çalışmam.. Benim.. Benim..."

Onun ki hayatta hiç bir şeyi olmamıştı. Tek içini ısıtan, hayata döndüren, ona sahip çıkan, şu koca oymalı ceviz sandığın içindekilerdi. Madem yeşil kadife perdeler, hayalindeki yakışıklı, merhamet sevgi dolu erkeğim, artık o ötelerde, dağlarda, denizlerde mi bilinmez, sırlı küçük pembe evinin simgesiydi düşlerini süsleyen... Ölse de veremezdi perdelerini.

"Kimse alamaz benden... Hiç kimse". Daha devam edecekti, soluğu kesilir, tıkanır gibi oldu. Yorulmuştu.

Sinirli, aceleci, küfürden beter bir karşılık suratında sakladı. Ganimet'in cevabı; "Nasılsa yakında öleceksin."

"Defol! Defol evimden!" (....)

Hayriye yorgundu bitkindi. Gücünü bütün kuvvetini yitirmişti. Dışarıda güneş bütün canlıları ısıtıyorsa ya da soğuk bir fırtına varsa, insanlar hayata gülüyor, yahut sitemler edip hakaretler yağdırıyorsa, ona neydi. Onun kaderi kapkara, artık ömrü final çizgisine yaklaştıktan sonra... O daima okkanın altına, gümbürtüye gidenlerdendi. O daima ezilenlerdendi. Kalbi de buz gibiydi. Düşler, hayaller ne derece ısıtırdı ki.. Nafileydi aslında bu uğraş, bu hayat savaşı, bu kavga bu telâş.. Nafile..

Fakat inanmak istiyordu onu sevdiğine, evlenmek istediğine.. İhtiyacı vardı. Ve, ve inanıyordu bütün kalbiyle benliğiyle.. Aksi takdirde yaşayamazdı.

Ne için yaşanırdı. Sevgi, ah! sevgi... Soylu, bencil, acımasız gaddar sevgi.

Başka değerler kavramlar idealler içinde yaşanacağını öğretmemişlerdi. Çocukluğundan beri hep gelinlik masallarıyla büyümüştü."Büyüyünce ne olacaksın?" diye sorul-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

duğunda "Gelin olacağım." derdi, öylesine tatlı bir gururla, çocuksu bir hevesle. "Gelin olacağım."... O heves sevdalaşmış, yüreğine kök salmıştı. Hâlâ gönlünde barınıyordu. Hâlâ ölmemişti. O yara hâlâ kanıyordu.

Bütün dünyası evlilik üzerine kurulmuştu. Annesi daha okula gitmeden başlamıştı. "Ancak biter."derdi. "Kız kısmının çeyizi de derdi de bitmez". Bitmemişti. Peş peşe ağır hastalıklar, o güzelim evlilik masalını kaldıramayacak kadar sağlıksız, perişan bir bünye ..

"Otursun, evde çeyizini yapsın" demişlerdi, avunması için. O da yapmıştı. Bıkmadan usanmadan, yorulup bir "off!"cuk" diyemeden .. Dinlenmeden, evlilik hülyasından bir zerre olsun yitirmeden... Hayriye bunun için varolmuştu sanki. Bunun için yaşıyordu. Bunun için soluk alıyordu.

Aniden korna sesleri. Tasasız, kaygısız, saadet kokan kahkahalar. Mutluluk dolu, dünyaya meydan okuyan sevgili bir kalabalık ...

"Beni almaya geliyorlar. Doktorum, sevgilim de geliyor. Düğün alayı bu. Benim düğünüm ."

Hiç şimdiye kadar görmediği bilmediği bir kadın, ortalığı canlandırıcı, hava katıcı bir şeyler söylüyordu:

"Çalsın tüm müzisyenler! Dans etsin herkes. Gülüp, oynasşın, mutlu olsunlar."

"Hayatta bir defa olur bu.. iki değil, üç değil .. Bu coşku bir kez yaşanır."

"Kaçırmayın! Gelin, koşun! Mutlu olsun herkes.. Bakın Hayriye hiç böyle güzel olmuş muydu."

"Benzinden saadet, ümit, huzur akıyor .. Şahit olsun herkes! Bakın Hayriye hiç böyle aşkla dolmuş muydu."

"Geç kalmayın! hızlanın, acele edin biraz! Âtın dertlerinizi geriye. Gömün toprağa, rahat olun biraz!"

"Ölmüş mü acaba ? Hmm.. Kalbi atmıyor. Şuna bak be. Nasıl da keyifli. Gelin gibi. Son günlerde kafayı iyice bozduydu. Zavallıcık!"

"Çorbayı boşuna yaptım desene. Daireyi kırk milyara satabilir miyim acaba... Karnımı çabuk doyurmalıyım. Yoksa telâşeden aç kalabilirim. Sonra doktora, komşulara haber veririm"

Ganimet mutfağa girdi, bir dilim ekmek kesti.. Büyük bir keyifle masaya kuruldu.

Yeşil perdeler, bu ev artık hep onundu. Kızı da zaten "Anne! Teyzemin evi ne güzel değil mi." deyip duruyordu. Teyze, Hayroş Teyze. Bir izmarit kadar değersiz bir ad artık bu, geride kalmış, boşluğa karışmış.

Saati onu yirmi geçiyordu. "Gene durmuş" dedi. "Ne kötü."

Güneşsiz bir öğle üzeriydi.

(Sakît Değerler, 2003)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Saklı Değerler* (2003), *Muhabbet Buyursun Gelsin* (2005).

DENEME: *Bırakın Güzel Konuşsun* (2004).

HAKKINDA: Mesut Akhtar Shaikh / Türkiye'nin En Güzel Hikâyecleri (Turkey Ke Behtarin Efsane, 2002), Mustafa Miyasoğlu / Hüzeyme Hanım'ın Hikâyeleri (Vakit, 28.4.2003), Emre Miyasoğlu / Bizim Saklı Değerlerimiz (Milli Gazete, 31.12.2003), Çetin Oranlı / Sözün Ardı (Merhaba, 26.12.2004), Zinnur Erden / Okuyorum (Türk Ocağı, Ocak 2005), Ömer Galip / Saklı Değerler (Berceste, Şubat 2005).

KOÇAK, Muhsin

İslâm hukuku araştırmacısı. 1950, Derepınar köyü / Alaca / Çorum doğumlu. İlköğrenimini köyünde yaptı. 1971 yılında Çorum İmam Hatip Okulundan, 1976 yılında Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesinden mezun oldu. Çalışma hayatına İzmir Müftü Yardımcısı (1976) olarak başladı. 1977 yılında Samsun Yüksek İslâm Enstitüsüne fıkıh asistanı olarak girdi. 1982 yılında Yüksek İslâm Enstitülerinin İlâhiyat Fakültelerine çevrilmesi üzerine Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde İslâm Hukuku öğretim görevlisi oldu. 1988'de *"Hz. Ömer ve Fıkhı"* adlı tezini vererek doktor, 1991 yılında doçent, 1997 yılında profesör unvanlarını aldı. Çalışmalarını aynı kurumda öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Makalelerini 1991 yılından itibaren *OMU İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Şafak Fikir-Edebiyat ve Sanat Dergisi*'nde yayımladı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*'ne maddeler yazdı.

ESERLERİ:

İslâm Vasiyet Hukuku (1991), *Hadislere Göre Meşru Olmayan Alışverişler* (1995), *El-İmamu Züfer ve Fıkhuhu* (1995), *İslâm Hukukunda Devletin Bazı Gelir Kaynakları* (1996), *İslâm Hukukunda Hükümlerin Değişmesi Açısından Hz. Ömer'in Bazı Uygulamaları* (1997),

KOÇAK, Orhan

Eleştirmen, çevirmen. 1948, İstanbul doğumlu. TED Ankara Koleji, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi (1971) mezunu. 1977-84 yılları arasında Marmara Üniversitesi İdari İlimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Bir süre reklam sektöründe metin yazarlığı ve çevirmenlik, Metis Yayınlarında editörlük yaptı. 1987'den itibaren kuruculârından olduğu üç aylık *Defter* dergisinin yayın kurulu üyeliğini, 1997'den itibaren *Virgül* kitap dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı.

İlk eleştiri yazısı (Tomris Uyar'ın *İpek ve Bakır* adlı kitabı üzerine), 1971'de *Sosyalist Gençlik* dergisinde çıkmıştı. Yazılarının büyük bölümü 1987'den sonra *Defter, Sombahar, Gösteri, Virgül, Ludingirra* ve *kitaplık* gibi dergilerde yayımlandı. Yazdığı özgün denemeler ile yaptığı nesnel ve çözümleyici elçştirilerle tanındı. Birçok sempozyuma katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rantey.org

hat Şen'in Resmi Üzerine Üç Deneme (1995).

ÇEVİRİ: *Arap Dünyasında Milliyetçilik ve Sınıf Mücadeleleri* (A. El Kudsi'den, 1975), *Barış İçinde Birlikte Yaşama ve Dünya Devrimi* (E. Mandel'den, 1975), *Almanya'da Faşizme Karşı Mücadele* (L. Troçki'den, O. Dilber ile, 1977), *Akıl Tutulması* (M. Horkheimer'dan, 1985), *Bitmemiş Devrim: Rusya 1917-1967* (I. Deutscher'den, 1990), *Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar* (T. W. Adorno'dan, A. Doğukan ile, 1999).

HAKKINDA: Türkiye'de Kim Kimdir (2000), Kitap-lık dergisi (Ocak-Şubat 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOÇAK, Salim

Gazeteci-yazar. 1949, Konya doğumlu. İzmir Anadolu Lisesi (Bornova Maarif Koleji) mezunu. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne devam etti. *Hisar, Defne, Türk Edebiyatı, Millî Kültür* adlı dergilerde edebî yazıları; *Cumhuriyet, Tercüman, Ortadoğu, Bugün, Yeni Asya, Son Havadis, Yeni Şafak* adlı gazetelerde yazı dizileri ve siyasi makaleleri yayımlandı. Konya'daki *Yeni Konya* ve *Yeni Meram* adlı gazeteler ile *Tercüman* ve Antalya'da çıkan *Yeni İleri* gazetelerinde başyazarlık ve köşe yazarlığı yaptı. Konya Şehir Tiyatrosunu kurdu ve genel sanat yönetmenliğini yürüttü (1982-85). Kimi politikacılara profesyonel danışmanlık ve siyasal reklamcılık hizmetleri (1986-99) verdi. Kanal 6, Kanal A ve

Kanal E televizyonlarında programlar hazırlayıp sundu (1996-2002). Rusya Federasyonu, Polonya, Estonya ve Azerbaycan'da inceleme ve araştırma gezileri (1991) yaptı. Kanada merkezli uluslararası bir kültür, sanat ve spor etkinliğinin Türkiye temsilciliğini ve basın sözcülüğü (1992-93) görevini yürüttü. KKTC'de *Haber* adlı günlük gazeteyi kurdu (1997), genel yayın yönetmenliğini ve köşe yazarlığını yaptı. Antalya Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı basın ve başkan danışmanlığını (2000-2001) üstlendi. Kurum, kuruluş ve şirketlerde moral-motivasyon, NLP, bireysel gelişim, kültür ve sanat üzerine konferanslar ve seminerler verdi.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme): *Türk Şiirinin Yenileri* (1970), *Beynin Hürriyeti* (1976), *Demirel'de Bir Başka Boyut* (1991), *Ağaç Yaşken Doğrulur* (2000), *Ben de "Tayyipçi"yim* (2002).

HAKKINDA: Salim Koçak / Ben de "Tayyipçi"yim (2002).

KOÇAK, Serdar

Şair ve yazar. 15 Ağustos 1961, İstanbul doğumlu. Kadıköy Maarif Kolejindeki öğrenimini siyasi nedenlerle yarım bırakmak durumunda kaldı. Bir süre Üsküdar'da babasına ait işyerinde çalıştı. İlk denemesi *"Rick'in Yeni Yerinden"* 1986'da *Şiir Atı* dergisinde çıkmıştı. Şiirlerini *Sombahar, Gösteri, Varlık, Ludingirra, Göçebe* ve *Şiir Oku* dergilerinde yayımladı. *Radikal Kitap*'ta kitap tanıtımları yazdı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

"Koçak gelenekten beslenirken, deneysel sanat akımlarına da kapısını açık tutar. Gelenek, eritilmiş halde şiirine bir dip akıntı olarak katılır. Geldiği yerin özelliklerini terk eder. Denebilir ki; Serdar Koçak'ın şiirinde gelenek, geleceği okuyabilmek için şiire düşürülmüş bir el feneri gibidir; kâğıttan çok okurun yüzüne yansır. Ve bu anlamda Tanpınar'a, Hâşim'e, Asaf Halet'e; en çok da Turgut Uyar'a dönük şifreler taşır. İmgeye varan yolda buluş olarak Cemal Süreyya'yı anımsatsa da aralarından karşıdan karşıya geçmenin güç olduğu boğulmuş bir göl vardır." (Şeref Bilsel)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Pervazda* (1991), *Barışmalar* (1996), *Temmuz Ayazı* (2000), *Son Yaz Sokaklarında* (2002), *Avare Şiirler* (2005).

ANLATI: *Ben Napoli Radyosu* (1995), *Gemi Zamanları* (2001), *Kırmızı Yalılar* (2001), *Tika Lima Tu* (2001), *Erenköyü'nde Bahar* (2001), *Nâmodern Bir Bosna Saraylıydı* (2003).

DENEME: *Gezgin Aklın Günlüğü* (2001), *Zem Şehri* (2001).

HAKKINDA: Engin Turgut / Okurun Şiirine Doğru Büyümek Şairin Çocuksu Tutkusudur (Varlık, Temmuz 1992), TDE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 4, 2002), Şeref Birsel / İradesini Şiire Devreden Bir Şair: Serdar Koçak (Yasakmeyve, Mart-Nisan 2004), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 3.3.2005).

KOÇAR, Musa

Kelamcı ve felsefe araştırmacısı. 1966, Kurucuova kasabası / Beyşehir / Konya doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Konya'da tamamladı. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden (1989) mezun oldu. 1989 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelâm Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek lisansını 1992'de, doktorasını ise 1999 yılında tamamladı. 1989-2000 yılları arasında İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki çeşitli kolej ve liselerde öğretmen olarak görev yaptı. Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalında yardımcı doçent olarak görev aldı.

Özellikle ahlak felsefesi, İslâm felsefesi ve semantik konularında araştırmalar yaptı. *Dinî Araştırmalar, Tabula Rasa, Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Arayışlar* dergilerinde makale ve diğer çalışmaları yayımlandı. Birçok ulusal toplantıda sunularak tam metin olarak yayımlanan bildirileri vardır. Yüksek lisans tezi yönetti. Sempozyumlarda görev aldı. Alanı ile ilgili olarak birçok panel, konferans, seminer, açık oturum ve söyleşi gibi etkinliklere konuşmacı ve panelist olarak katıldı.

ESERLERİ:

Mâtüridî'de Esmâ-i Hüsnâ (2002), *Mâtüridî'de Allah-Âlem İlişkisi* (2004).

KOÇDEMİR, Kadir

Bürokrat, araştırmacı-yazar. 1964, Orhancli / Bursa doğumlu. 1985'te Ankara Üniversitesi SBF İktisat Bölümünü bitirdi. 1986'da Ağrı'da kaymakam adayı olarak görevе başladı. Yabancı dilini ilerletmek ve staj için Almanya'da (1987-88) bulundu. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nde daire başkanlığı ve genel müdür yardımcılığı yaptı. Hamburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1991-92) ve İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde (1994-96) yüksek lisans öğrenimi gördü. Milli Güvenlik Akademisini (1999) bitirdi. 2000 yılında Burdur Valiliğine, daha sonra Elazığ Valiliğine atandı.

ESERLERİ:

Federal Almanya'da Mahalli İdarelerin Bütçe Yapısı (1997), *Yönetim Hakkı* (1998), *Küreselleşme / Koordinatları Okumak* (2002).

HAKKINDA: Pelin Taran / Küreselleşme: Koordinatları Okumak (Virgül, sayı: 51, Mayıs 2002), Küreselleşme ve Koordinatları Okumak (Milliyet Kültür-Sanat, 24.7.2002).

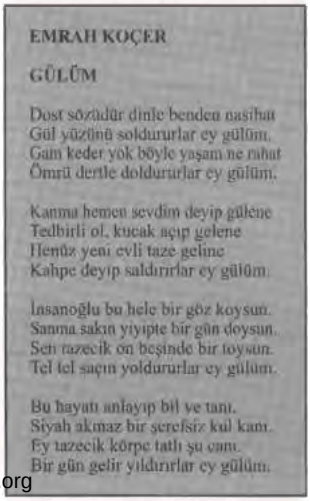
Emrah Koçer

KOÇER, Emrah

Şair. 26 Haziran 1975, Salihli / Manisa doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu yerde tamamladı. Serbest ticaretle uğraştı. Şiir yazmaya on dört yaşında başladı. Şiirleri, Salihli'de çıkan *Sevgi Yolu* dergisi ve antolojiler-

Kadir Koçdemir

EMRAH KOÇER

GÜLÜM

Dost sözüdür dinle benden nasihat
Gül yüzünü soldururlar ey gülüm.
Gam keder yok böyle yaşam ne rahat
Ömrü dertle doldururlar ey gülüm.

Kanma hemen sevdim deyip gülene
Tedbirli ol, kucak açıp gelene
Henüz yeni evli taze geline
Kahpe deyip saldırırlar ey gülüm.

İnsanoğlu bu hele bir göz koysun.
Sanma sakın yiyipte bir gün doysun.
Seni tazecik on beşinde bir toysun.
Tel tel saçın yoldururlar ey gülüm.

Bu hayatı anlayıp bil ve tanı.
Siyah akmaz bir şerefsiz kul kanı.
Ey tazecik körpe tatlı şu canı.
Bir gün gelir yıldırırlar ey gülüm.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

de yayımlandı. *Sevda Türküsü* (1999) adlı bir şiir kitabı vardır. Çalışmalarını Salihli'de sürdürdü.

HAKKINDA: Gündüz Aydın / Sevgi Yolu Şairler Antolojisi (2002).

KOÇER, Mehmet Zeki

Araştırmacı-yazar (D. 1913, Kayseri - Ö. 1984). İlköğrenimini Hasinli Medresesine bağlı mahalle mektebinde yaptı. Kuşçulu Hafız Mahmut Efendi'nin kurslarına katılarak hafız oldu, tecvid ve hüsnü hat (güzel yazı) dersleri aldı. Ayrıca Etiler İlkokulu ve Lisesine devam etti. Çitoğlu Ahmet Cevdet Bey'den Almanca öğrendi. Cami-i Kebir imamı Divrikli Ahmet Efendi, Kirazoğlu H. Ahmet Efendi ve Kavgacızade Osman Ustaoğlu gibi hocalardan Farsça ve Arapça ile, tefsir, fıkıh ve alet dersleri aldı.

Çalışma hayatına 1933'te Haymana Adliyesi'nde (Ankara) zabıt kâtibi olarak başladı. Ardından Beypazarı ve Bala'da da görev yaptıktan sonra, 1940 yılında Kayseri'de Grup Merkezi Belediye Ayar Memurluğuna atandı. Çeşitli camilerde vaaz veren Zeki Koçer, bedel-i hac ve Diyanet İşleri Başkanlığınca din görevlisi olarak on bir defa Hacca gitti. Almanya'da ramazan aylarında Türklere vaaz ve nasihat verdi. Belediye Ölçüler ve Ayar Memurluğundan 1971 yılında emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

Hac ve Harameyn Rehberi, Kayseri Ulaması, Tam Namaz Hocası.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KOÇER, Suavi

Şair (D. 1909, İstanbul - Ö. 12 Haziran 1987). Alman, Fransız ve Galatasaray Liselerinde ortaöğrenimini tamamlayarak çeşitli işlerde çalıştı, bankacılık ve gazetecilik yaptı. *Servet-i Fünün-Uyanış, Ses, Yeni Ses* dergilerinde yayımlanan şiirleriyle tanıdı. Şiirlerini tek kitabı *Uzay Yolcuları*'nda (1965) topladı.

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOÇER, Şevket Server

Araştırmacı, yazar. Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesini bitirdi. Çalışmalarını öğretmenlik yaparak sürdürdü *Necip Fazıl'da Ölüm ve Ölümsüzlük* adlı eseri basıldı.

KOÇHAN, Nurettin

Arkeolog. 1 Ocak 1955, Varto / Muş doğumlu. Erzurum Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü (1979) mezunu. Yüksek lisansını (1981) ve doktorasını (1987) Atatürk Üniversitesinde tamamladı. Aynı üniversitede araştırma görevlisi (1980-90), yardımcı doçent (1990-2002, 2004) ve öğretim görevlisi (2002-2004) olarak çalıştı. Makaleleri *TürkAD, Arkeoloji ve Sanat, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, Anadolu Araştırmaları* adlı dergilerde yayımlandı. Kazı Sonuçları Toplantılarında bildiriler sundu. *Hellenistik Çağ Anadolu Mimarisinde Lotus-Palmet ve Yumurta Dizisi* (1995) adlı bir kitabı vardır.

Koçi Bey

KOÇİ BEY

Devlet adamı, tarihçi (D. ?, Görüce - Ö. ?). Sultan I. Ahmed ve IV. Murat dönemlerinde Enderun'un çeşitli bölümlerinde hizmet gördü. IV. Murat'ın musahiblerinden olup padişahın Bağdat seferine katıldı. Musahibliğini IV. Murat'ın ölümünden (1640) sonra tahta çıkan I. İbrahim döneminde de sürdürdü. 1630'da IV Murat'a, 1640'ta Sultan Deli İbrahim'e sunduğu iki risalesinde Osmanlı devletinin içinde bulunduğu sorunlar ile bürokrasinin yapısı ve işleyişi konularında bilgiler vermiştir. İkinci risalesinin dili daha sadedir. *Koçi Bey Risalesi,* Ali Kemâli Aksüt (1939) ve Zuhuri Danışman (1972) tarafından iki kez yayımlanmıştır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Ömer Faruk Akün / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KOÇİN, Abdülhakim

Şair ve yazar. 1965, Bingöl doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Bingöl'de yaptı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunu. 1991'de yüksek lisans çalışmasını, 1998'de doktorasını tamamladı. Mezuniyetinin ardından TÜBİTAK'ta görev aldı. Yazı ve şiirlerini *TÜBİTAK Bilim ve Teknik* (1989-93), *İlim ve Sanat, Yedi İklim, Bilig* gibi dergilerde yayımladı.

Abdülhakim Koçin

Çalışmalarını Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi (yardımcı doçent) olarak sürdürdü.

ESERLERİ:

BİYOGRAFİ: *Çağını Aşanlar* (1993).

ŞİİR: *Yağmurlarla Gel* (1996).

KOÇSOY, Şevket

Tarih araştırmacısı. 1964, Cıcıklar köyü / Şefaatli / Yozgat doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da (1976) tamamladı. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalını *"Armenia-Ermeniler"* (Encyclopedia of Religion and Ethics) maddesinin Türkçeye çevirisi tezi ile 1987'de bitirdi. Aynı yıl HÜ Atatürk İnkılapları ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde başladığı yüksek lisans programını *"Türk-Irak İlişkileri (1932-1963)"* adlı tezi ile tamamladı. 1989'dan itibaren Ankara

Şevket Koçsay

Özel Büyük Kolej, Bitlis / Adilcevaz Lisesi, Ankara / Mamak Üreğil Ortaokulunda öğretmenlik yaptı. 1996 yılından itibaren çalışmalarını KTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim görevlisi olarak sürdürdü. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. 1991 yılında *Irak Türkleri Türk-Irak İlişkileri (1932-1963)* adlı bir eseri yayımlandı.

KOÇU, Reşat Ekrem

Tarihçi, hikâye ve roman yazarı (D. 1905, İstanbul - Ö. 7 Temmuz 1975). Bursa Lisesi (1927), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Reşat Ekrem Koçu

(1931) mezunu. İstanbul Kuleli Askerî Lisesi, Pertevniyal ve Vefa Liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. Tarih konularında araştırmalarıyla tanındı. Bu konularda gazete ve dergilerde fıkra ve söyleşileri yayımlandı. Çıkarmaya başladığı *İstanbul Ansiklopedisi*'ni (1944-51, 1958-69, 10 cilt) tamamlayamadan öldü. Son olarak *Tercüman* gazetesinde yazıyordu. Sahrayı Cedit Mezarlığında toprağa verildi. Eserlerinin yeni basımı 2002'den itibaren Doğan Yayıncılık tarafından yapıldı.

"Kimi zaman 'gündelik hayat tarihi', kimi zaman 'popüler tarih' denilen türdeki yapıtlardan söz açıldığında ilk akla gelen isim Reşad Ekrem Koçu. Koçu'nun neredeyse tek başına yazıp resimlediği İstanbul Ansiklopedisi konuyla ilgilenenler için efsanevî bir yapıttır. İstanbul'un sayısız ayrıntısını madde madde yazmıştır Koçu. Bugünlerde de, iki yapıtı birden yayımlandı: Dağ Padişahları ve Erkek Kızlar.

"Dağ Padişahları'nda çeşitli nedenlerle dağa çıkmış, dağlarda hükümranlıklarını, padişahlıklarını ilan etmiş olanların hikâyeleri anlatılıyor. Bunlar yalnızca şakilerden ibaret değil, rakiplerinin oyunlarıyla mevki ve rütbelerini kaybeden asilzadeler de var aralarında. Osmanlıdaki 'Bizans' oyunlarının kimleri nerelere taşıdığını görmek mümkün bu anlatılarda. Ama daha da önemlisi Osmanlının taşradaki teşkilatı, o dönemdeki toplumsal ve ekonomik yaşam ile Anadolu'daki gündelik hayat konusunda da önemli ayrıntıları okuyoruz Dağ Padişahları'nda. Reşad Ekrem anlatılarında fazla kaynak göstermemiş, ama yazdıkları uzun araştırmalar sonucunda edinilmiş bilgilere dayanıyor. Alıntı yaptığı bazı belgeleri ve Evliya Çelebi Seyahatname'sinden parçaları da bugünkü Türkçeye çevirerek aktarmış yapıtına.

"Erkek Kızlar'da anlatılanlarsa Osmanlı döneminde kamusal alana çıkamayan kadınların hikâyeleri. Kamusal alana çıkmanın çaresini erkek kılığına bürünmekte bulmuşlar. Aralarında Koçu'nun öbür kitabında anlatıl-

REŞAT EKREM KOÇU

DELİ KADI İLE ZİNDAN AZADLILARI

Köroğlu Ayvaz'ı alıp kaçtı mı?
Bolu Dağı üstünden yol aştı mı?
Cümle âlem bu işlere şaştı mı?
Hele sabah ola hayırlar ola
Beyaban sahrâlar çayırlar ola

Çökürcü İbâdî'nin Köroğlu türküleri söyliyerek bütün ümitlerini kaybetmiş ve dağılmak üzere olan yalnız otuz nefer çıplak ayaklı ihtilâlciyi 29 Eylül gecesi Et Meydanında sabaha kadar tutması, hâdiselerin akımını, Cuma günü daha güneş doğmadan değiştirmişti. Celbcilerin, topçuların ve Patrona'nın peşine takılan kalyoncuların kol kol, bayrak bayrak Et Meydanına koşup toplanması, meydana yeniçeri çadırlarının kurulması ve meydanın tam göbeğine de "Hacı Bektaş Kazanı" denilen Birinci Ağa Ortası kazanının konması üzerine meşru hükümetin elinde silâhlı kuvvet olarak Bostancı ve Zülüflü Baltacı saray Muhafızları ile enderunun eli silâh tutar gençleri kalmıştı.

İhtilâlcilerin tek noksanı ulemâ ve şeyh efendilerdi.

56. Çardak Kolluğu çorbacısı olan Kahveci Ali Usta, şehrin en faal piyasa yeminli zabıta âmiri olmak sıfatı ile yakından temas ettiği İstanbul Kadısı Paşazade İbrahim Efendi'yi kaldırıp getirmek istedi, fakat onu da bulamayınca hiddetinden efendinin konağını yağma ettirdi. İhtilâlcilerin arayıp da bulamadığı Paşazade İbrahim Efendi yerine bir Deli İbrahim Efendi kendi ayağı ile çıkıp geldi. Sultan Selim civarında oturan ve sözde müderris olan bu adam, taşıdığı kisvenin şerefini ayak altına almış süflî ve rezil bir sapıktı. Kahvehanelerde, bozahanelerde, kayıkçı odalarında yatar kalkar bir esrarkeşti. Perşembe günü vak'ayı yalandan takip etmiş, o cuma günü gecesi hiç uyumamış, yeniçeri çadırları ile Hacı Bektaş Kazanının Et Meydanına çıkarıldığını duyunca, kendisine bir İstanbul Kadısı süsü verdikten sonra deli kafasında esen rüzgârla, ihtilâlcilere de benzemek için meydana at üstünde çıplak ayakla gelmişti. Kazan başında ve bayrak altında bulduğu patrona Halil, Muslu Beşe ve Kahveci Ali Usta'ya:

- Bre serdengeçdi ağalar!.. Mürâsele (mektuplar) yazıp ulemâyı, halkı ve cümle esnafı bu bayrak altına çağırmak için size her şeyden evvel okuryazar molla şekilli İstanbul Kadısı olacak bir adam lâzım!... İşte ben geldim!.. Gelirken de ayağımdan pabuçlarımı attım ki canımı, başımı feda edip sizlere yoldaş, ayakdaş olduğum malûmunuz olsun!... dedi. Muslu Beşe:

Hoş geldin efendi!... Bize de İstanbul Kadısı olmak için ancak bu akılda ve bu şekilde adam gerekdir!..dedi.

Deli İbrahim Efendi'nin ayağına bir çift yeniçeri yemenisi bulup giydirdiler ve atma bindirip yeniçerilerin Et Meydanından eski büyük ihtilâllere sahne olagelmiş At Meydanı'nda Sultan Ahmet Câmii'ne şıtaflı bir alayla götürdüler. Patrona ve arkadaşları da Sultan Ahmed Camii 'ne gittiler, ihtilâl artık oradan idare edilecekti...

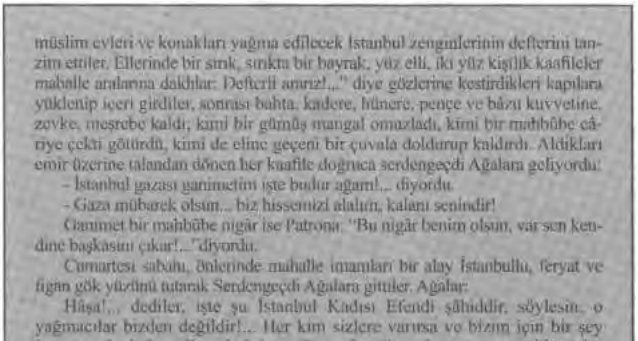
Patrona Halil, Muslu Beşe ve Ali Usta, Deli İbrahim Efendinin kendilerine hitap ederken kullandığı "Serdengeçdi Ağalar" tâbirini unvan olarak benimsediler. Serdengeçdi Ağalar o cuma günüdür ki öğle vaktine doğru zindan kapılarının açılmasını emrettiler; Baba Cafer Zindanı, Ağakapısı Zindanı, Yedikule Zindanları, Rumeli Hisarı Zindanları, Tersane Zindanları ve Tersanede Taş Kayıkları denilen deniz üstü zindanları birkaç saat içinde boşaldı ve haşerât şehir içine yayıldı. Deli İbrahim de şehre dellâllar çıkarıp o gün minarelerden ezan okunmasını ve cuma namazının kılınmasını yasak etti.

Yine o cuma günü sabahı pâdişah da Bâbıhümâyûnun üstüne "sancak-ı şerîf"i çektirdi; İbrahim Paşa da şehre dellâl çıkarıp "Müslüman olan sancağı şerîf altında toplansın," diye İstanbul halkının arz ehli olanlarını ihtilâlcilere karşı cenge davet etti. Ne tüfek, ne tabanca, ne de bıçak ve kılıç ellerine silâh almasalar, birer dal odun veya demir parçası kavrayarak hükümetten yana sokağa fırlasalar ve sancak-ı şerîf altında toplansalar yeterdi. "İstanbul'un ırz ve namus ehli halkının kökremesi muhakkak ki çok büyük kuvvetti, fakat çok geç kalmışlardı.

Vezirin dellâlları saray kapıları önünden ayrılıp şehir içine yayılmadılar. Dehşet içinde kalan İstanbul halkı, mahrem ve evlâd ile iyâlinin ırzını, namusunu koruma kaygısına düşmüştü. Namus erbabına tam bir panik havası yaratılmıştı.

Cumartesi gecesi ile cumartesi sabahı da şehrin yağması başladı. O gece Sultan Ahmet Câmii'nde toplanan Patrona Halil ile ayakdaşları, Müslüman ve gayri-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

müslim evleri ve konakları yağma edilecek İstanbul zenginlerinin defterini tanzim ettiler. Ellerinde bir sırık, sırıkta bir bayrak; yüz elli, iki yüz kişilik kafileler mahalle aralarına dalıdılar. Defterli amire!..." diye gözlerine kestirdikleri kapılara yüklenip içeri girdiler, sonrası bahta. kadere, hünere, pençe ve bâzu kuvvetine, zevke, meşrebe kaldı, kimi bir gümüş mangal ormazladı, kimi bir mahbûbe câriye çekti götürdü, kimi de elinc geçeni bir çuvala doldurup kaldırdı. Aldıkları emir üzerine talandan dönen her kafilde doğruca serdengeçdi Ağaları geliyordu:

– İstanbul gazası ganimetini işte budur ağam!... diyordu.

– Gaza mübarek olsun... biz hissemizi alalım, kalanı senindir!

Ganimet bir mahbûbe nigâr ise Patrona: "Bu nigâr benim olsun, var sen kendine başkasını çıkar!..."diyordu.

Cumartesi sabahı, önlerinde mahalle imamları bir alay İstanbullu, feryat ve figan gök yüzünü tutarak Serdengeçdi Ağalara gittiler. Ağalar:

Hâşa!.. dediler, işte şu İstanbul Kadısı Efendi şâhiddir, söylesin, o yağmacılar bizden değildir!... Her kim sizlere varırsa ve bizim için bir şey isterse ve bu bahane ile evlerinize girip şenâat ederse hemen vurup öldürün!... sizden onun kanı sorulmaz!

Yine dellâllar çıktı:"Serdengeçti Ağaların tembihidir!... "diye ayın kurulâri sokak sokak bağırarak ilân ettiler. Bir yandan da ağalar, içten, kazıktan, kılıçtan kurtulmuş kimsesiz ve hırsızların, sırtlarını okşadılar: "Göreyim seni arslanım, kaplanım, korsanım... fırsat bundan gayri olmaz, şekaavette hünerini göster," dediler.

(Patrona Halil, 1967)

dığı gibi 'dağ padişahlığı'na soyunanlar bile bulunuyor. Erkek Kızlar, Osmanlı toplumunda yaşamış kadınların tarihinden sıradışı ayrıntılara ışık tutuyor, denilebilir." (Behçet Çelik)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Acı Su* (1965).

TARİHÎ HİKÂYE-ROMAN: *Çocuklar* (1930), *Kızlar Ağası Piçi* (1933), *Esircibaşu Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı* (1944), *Forsa Halil* (1962), *Haşmetli Yosmalar* (1963), *Erkek Kızlar* (1962, 2001), *Patrona Halil* (1963), *Kabakçı Mustafa* (1968), *Kösem Sultan* (1972), *Haydut Aşkları* (1981).

İNCELEME: *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar 1300-1920 ve Lozan Muahedesi 24 Temmuz 1923* (1934), *Hatice Sultan ile Ressam Melling: Tarihten Hikâyeler* (1934), *Mimar Sinan* (Sedat Çetintaş ile, 1936), *Hayreddin Barbaros* (1937), *Tarihteki Güzel Kadınlar: Taçlı Fahişeler* (1944), *Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri* (1947), *İstanbul Camileri* (1948), *Osmanlı Tarihinde Yasaklar* (1950), *Tarihimizde Garip Vakalar* (1952), *Fatih Sultan Mehmed (1430-1481)* (1953), *Türk Tarihinin 50 Büyük Adamı* (1953), *Türk İstanbul* (1953?), *Osman Gazi'den Atatürk'e: 600 Yılın Panoraması* (1955), *İçinde Geçen Vakalar, Eski Saray Hayatı ve Teşkilatı ile Beraber Adım Adım, Köşe Köşe Topkapı Sarayı* (1960), *Osmanlı Padişahları: Tarihimizde Büyük Şekavet ve İsyanlar* (1960), *Dağ Padişahları* (1962), *Türk Zaferleri* (1964), *Yeniçeriler* (1964), *Osmanlı Tarihinin Panoraması* (1964), *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü* (1967), *Darülaceze (1895-1974)* (1974), *Yangın Var!: Eski İstanbul Tulumbacıları* (1981), *Tarihte İstanbul Esnafı* (2002), *Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş* (2002), *Aşık Şair ve Padişahlar* (2005).

DERLEME: *Ahmed Refik: Hayatı Seçme Şiir ve Yazıları* (1938), *Ahmet Rasim: Hayatı Seçme Şiir ve Yazıları* (1938).

ÇOCUK EDEBİYATI: *Kotra ile Akdenizde Bir Gezinti* (1932), *Timur ve Oğulları* (1933), *Korutesin Pabuçları* (1935), *Konuşan Eşek* (1935), *Gizli Yol: Meraklı Çocuk Romanı* (1944), *Eskici Baba* (1944), *Kara Korsanın Peşinde 248 Çocuk* (1944), *Yusufun Borcu* (1947), *Murat Reis'in Oğlu: Korsan Romanı* (1947), *Balabancık: İstanbul'un Taşı Toprağı Altın* (2. bas. 1951), *Sihirli Şamdan* (1953), *Kanuni Sultan Süleyman'ın Beş Fedaisi* (1952), *İstanbul Cenginde Fatih Sultan Mehmet'in On Fedaisi* (1953), *İlk Kurşun: Millî Hikâyeler* (1954), *Murat Reis* (1973), *Bağdat Kervanı* (1973), *Son Yeniçeri* (1973).

ÇOCUKLAR İÇİN TARİH: *En Eski Zamanlardan Bugüne Türk Tarihi Bilgisi* (Ahmet Halit ile, 1930), *Selçuk İmparatorluğu, Alpaslan ve Bizanslılar, Kılıç Aslan ve Haçlılar* (1933), *Büyük Deniz Keşifleri (XV ve XVI. Asırlarda)* (1933), *Attilâ ve Hunlar* (1933), *Sümer Türkleri: Eski Zaman Medeniyetlerinin İlk Ocağını Kuran Türk Ustalar* (1933), *Cengiz ve Türk Moğol İmparatorluğu* (1934), *Tarihten Evvelki Zamanlar* (1934), *Bizans Tarihi: Şarkî Roma İmparatorluğu 1453* (1934), *Tarihin Ön Çağları* (1938), *Sokullu Mehmet Paşa* (1943), *İlkokulda Tarihe Giriş* (1944), *Tarihimizde Kahramanlar* (1960).

ÇEVİRİYAZI: *Seyid Vehbi-Sürname: Üçüncü Ahmed'in Oğullarının Sünnet Düğünü* (1959), *Haşmet-Name-i Sultan Mustafa'nın Kızı Hibetullah Sultan'ın Doğum Donanması* (1940?), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (6 kitap, 1944), *Halil İbrahim Aşçıdede-Hatıralar: Geçen Asrı Aydınlatan Kıymetli Vesikalardan Bir Eser* (M.A. Akbay ile, 1960).

ÇEVİRİ: *1874'te İstanbul* (K. de Amicis'ten,1938), *1869'da Trabzon'dan Erzurum'a* (T. Deyrolle'den, 1939), *1876'da Türkiye* (E. Craven'den, 1939), *1717-1718'de (Lale Devri Başlarında) Türkiye* (M. Montague'den, 1939), *1588'de Anadolu'nun Bir Köşesi: İzmit-Geyve-Torbalı-Mudurnu-Nallıhan-Beypazarı-Sivrihisar-Gemlik* (J.F. Dauzats'tan, 1940), *1655-1656'da İstanbul ve Türkiye* (J. de Thevenot'dan, 1939).

ÇOCUK KİTABI: *Define Adası* (R.L. Stevenson'dan, 1942), *Gemici Sind Bad'ın Harikulade Maceraları* (1942), *Çocuklar Cumhuriyeti* (J. Verne'den uyarlama, 1974).

HAKKINDA: Feza Kürkçüoğlu / Koklaştı İt İt ile, Ateş Kondu Fitile (Virgül, Haziran 1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Ahmet Eken / Tarihi Yasaklarımız (Virgül, Eylül 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Ahmet Eken / Garip Vakalar Antolojisi – Behçet Çelik / Tuzu Biberiyle Reşad Ekrem Koçu (Virgül, Mayıs 2001), Semavi Eyice / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002), Aslı Örnek / Tarihte İstanbul Esnafı (Radikal Kitap, 29.9.2002), Tarihte İstanbul Esnafı (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002), Asuman Memen / Aşk Gibi İstanbul - Aşk Yolunda İstanbul'da Ne Olmuş? (Radikal Kitap, 10.1.2003).

KOÇYİĞİT, Ahmet Talat

İlâhiyatçı. 3 Ağustos 1937, Uşak doğumlu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1957) mezunu. Öğretim üyeliğini bitirdiği fakültede doçentliğe (1967) ve profesörlüğe (1975) yükselerek sürdürdü.

ESERLERİ:

Hadis Usulü, Hadis Tarihi, Hadis Istılahları, Hadisçi Kelamcı Münakaşaları, Hadis Külliyatı, Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri, Hadis Terimleri Sözlüğü (1992), *Hutbeler Sohbetler Va'z ve Nasihatlar* (1995), *İslâmi Davetin Mahiyeti ve Hazret-i Peygamberin Hutbeleri* (1995).

KOÇYİĞİT, Tahsin

İlâhiyatçı. 1969, Beyşehir doğumlu. İlkokulu 1980 yılında İstanbul'da bitirdi. İzmir İmam Hatip Lisesi (1987), Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1992) mezunu. Yüksek lisansını aynı yerde (1996) tamamladı. 1992 yılından itibaren İzmir Selçuk ve Karşıyaka ilçelerindeki orta dereceli okullarda öğretmenlik yaptı. Çalışmalarını 1997'den sonra DEÜ İlâhiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalında araştırma görevli-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

si olarak sürdürdü. 2002'de *İlâhiyat Fakültesi Dergileri Makale ve Yazarlar Fihristi* (Alim Yıldız ile) adlı bir araştırması yayımlandı.

KODAMAN, Bayram

Tarihçi. 2 Ocak 1943, Çamharman köyü / Yalvaç / Isparta doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaokulu ve liseyi Yalvaç'ta tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yakınçağ Bölümü Kürsüsü (1964) mezunu. Doktorasını Fransa'da Aix Marseille Üniversitesinde, yakınçağ tarihi alanında Fransız ve Osmanlı arşiv vesikalarına dayanarak "*Mustafa Reşid Paşa'nın Paris Elçilikleri*" adlı tezi ile (1971) tamamladı. Yurda dönüşten sonra Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümüne (1972) asistan olarak girdi. Aynı kurumda "*Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*" adlı tezi ile doçent (1976) ve "*Hamidiye Hafif Süvari Alayları ve II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası*" adlı eseri ile profesörlüğe (1981) yükseldi. Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi (1982-85) ve 1986'dan itibaren Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı yaptı. Türk Tarih Kurumu üyeliği ve yayın kolu başkanlığında bulundu.

Makaleleri *Millî Eğitim ve Kültür, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Türk Kültürü Araştırmaları, Tarih Dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Milli Kültür, Türk Kültürü, Yeni Çığ, Kemalist Atılım, Kültür ve Eğitim, Yeni Düşünce, Töre Dergisi, Kaynaklar, Belleten, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Kardelen, Tercüman, Türk Yurdu, Forum, Dış Politika, Samsun Rotary Kulübü Bülteni, Standart, Tarih ve Medeniyet, Yeni Türkiye, Akademik Açı, Yörtürk, Akdeniz, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Bülteni, Gülses, Millet, Kurultay, Eğitim* gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Çok sayıda bilimsel toplantıya katıldı. Özellikle Osmanlı yönetim sistemi, Ermeniler, etnik farklılıklar, Atatürkçülük gibi konularda konferanslar verdi, sempozyumlarda konuşmacı olarak yer aldı. Almanya'da "Ermeni Türk İhtilafının Başlangıcı", Başbakanlıkta "Türk Dünyasının Meseleleri" başlıklı konferanslar verdi.

ESERLERİ:

Şark Meselesi Işığında II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Siyaseti (1983), *Türk Milli Bütünlüğü İçerisinde Doğu Anadolu* (1986), *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi* (1987), *Les Ambassades De Moustapha Rechid Pacha a Paris / Imprimerie de la Societe Turque d'Histoire* (1991), *Tesalya Tarihi* (1993), *Türkler-Ermeniler ve Avrupa* (çeviri, 1994), *Son Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Efendi Tarihi* (1996), *Hafız İbrahim Demiralay'ın Hatıratı / Isparta'da Millî Mücadele* (yay. haz., Hasan Babacan ile, 1998), *Cumhuriyet'in Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk* (1999), *Ermeni Macerası* (2001), *Mustafa Reşid Paşa'nın Paris Elçilikleri.*

HAKKINDA: Hüdavendigar Onur / Türk Sağı Sözlüğü (2001).

KODAMANOĞLU, M. Nuri

Eğitimci-yazar, siyaset ve devlet adamı. 1923, Ulukışla / Niğde doğumlu. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Okulu mezunudur. Birçok lise ve Gazi Eğitim Enstitüsü ile Ankara Yüksek Öğretmen Okulunda matematik öğretmenliği yaptı. Bakanlık özel kalem müdürlüğü, bakanlık müfettişliği ve Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. 1963-65 yılları arasında MEB Müsteşarlığı yaptı. 1965'te milletvekili seçildi. 1972'de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına getirildi.

BAŞLICA ESERLERİ:

Yeni Eğitim Prensipleri (çeviri), *Türkiye'de Eğitim vd.*

KOHEN, Moiz

Bkz. TEKİNALP, Munis (Moiz Kohen)

Sami Kohen

KOHEN, Sami

Gazeteci, yazar. 1928, İstanbul doğumlu. Türkiye dışındaki yayın organlarında "Sam Cohen" takma adını kullandı. Gazeteci Albert Kohen'in oğludur. 1939-49 yılları arasında babasının Ladino ve Fransızca dillerinde çıkarttığı *La Boz de Türkiye* (Türkiye'nin Sesi) gazetesini babasının vefatından sonra Türkçe olarak önce *Türkiye'nin Sesi* ve sonra *Haftanın Sesi* adları altında yayımladı. Özellikle dış politika konusundaki köşe yazılarıyla tanındı. 1955 yılından itibaren *Milliyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Makaleleri, ayrıca ABD'de *Christian Science Monitor* ve *New York Times* gazetelerinde yaer aldı.

ESERLERİ:

Buzdağı Japonya (1982), *Değişen Çin* (1982).

Şecaattin Koka

KOKA, Şecaattin

Şair ve yazar. 1945, Prizren / Kosova doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Prizren'de tamamladı. Türk dili ve edebiyatı alanında yükseköğrenim gördü. *Üsküp Birlik* (1966-68) ve *Priştine Tan* gazetelerinde toplam otuz iki yıl çalıştı. 1999'da *Tan* gazetesi kapanınca işsiz kaldı. Türk toplumunun sesini duyurmaya çalıştığı yazı ve şiirlerini, görev yaptığı gazetelerden başka *Üsküp Sesler, Çevren, Esin, Sevinç, Tomurcuk, Filiz, Kuş, Türkçem, Türk Dili Dergisi* dergilerinde yayımladı. Kosova Türk Yazarlar Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ROMAN: *Karadüzen* (1978).

ÖYKÜ: *Sıradan Adamlar* (1983), *Gönül Sancısı* (1983), *Ceyhun Doktor Olacak* (1990).

ŞİİR: *Kurban Bayramını Beklerken* (1996).

HAKKINDA: Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000).

KOLCU, Ali İhsan

Edebiyat araştırmacısı. 3 Mart 1961, Rize doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini İyidere, Rize ve Trabzon'da tamamladı. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunu. Niğde ve Sivas'ta bir süre edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra, yüksek lisansını 1992 yılında Cumhuriyet

Ali İhsan Kolcu

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ŞECAETTİN KOKA

ABBAS DEDEMİN KILICI

(Osmanlı İmparatorluğunun 700. Yılı İçin)

Tam yedi yüzyıl olmuş
Kerpiç kerpiç
Örülmüş bir tarih
Bulut bulut yayılmış
Umut umut yazılmış
Unut,
Unut deseler
Mushaf mushaf silseler
Silinmez mehter marşlarının nağmeleri

Gülüm yüzüne konmuş umut kokusu
Ve bir denize dönmüş okyanuslar
Atlar yüklü heybe heybe
Akıncılar teke tek
Dağın tepesine varış koşusu
Ve erişmek yücesine...

Ve bir okyanus kadar toprak
Ağaçtan düşer gibi yaprak yaprak

Taş köprüler
Hamamlar süslü püslü
Şırıl şırıl akar çeşmeler
Taş camilerin mimari öylesine nazik
Tarih yıkılır mı yazık,
Ne kadar yıksalar da;
Yaksalar da,
Paramparça etseler de,
Yüzyıllarca biriken o uğur
İnsana verirmiş gurur
Her yerde Balkanlarda bile

Camilerin hala durur
O coşku, o heyecan yelleri
O onur,
Gözlerin yaş dolu olsa da
Hala Türk'e verir huzur

Bu kışta Kosova buz
Savaş var
Ölüm kol gezer

Mehmet Akif'in vefasız Kosova'sı ağlar

Türkülerimiz tutkal tutkal
Çoktandır inmiş konaklardan
Loş mahallelerde şarkılar

"Gönlün derviş eyleyen
hırkaya muhtaç değil" misali.

Udçular,
Neyciler,
Kemancılar,
Tamburcular

Neyler buralarda?

Buralarda kalanların gırtlağında bal
Tükürek türküler kalmış
Makamlar çiftetelliye indirgenmiş,
Yanık yüreklerden
Gah yüksek
Gah alçak
Gelir haykırışlar
Telleri gevşemiş
Karadüzen refakatında çıkar olmuş nağmeler
"Her şey güzel" diye derler ama,
Batılılar gibi
Gözüne baka baka

Yalan söylerler

Bu kışta Kosova buz
Savaş var
Ölüm kol gezer

Mehmet Akif'in vefasız Kosova'sı ağlar

Ve sırtım yere düştü
Bir Allah'ım
Bir babam aklıma geldi
1963'te
Uzun dalgadan Ankara'dan
Zır zır sesli radyodan haber alırdı
Kıbrıs'ta cani Rum'un yaptıklarından
Çocuk katliamlarından
Rahmetlinin içi yanardı

Ve aklıma geldi
Abbas dedemin kılıcı
Çanakkale'den kalan
Odanı başında duvarda sallanan

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. 1993'te Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi oldu. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, *"Tanzimat ve Servet-i Fünün Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinde Bir İnceleme (1859-1901)"* adlı tezi ile doktora öğrenimini tamamladı. Aynı bölümde 2003'ten itibaren doçent olarak çalıştı. *"Albatros'un Gölgesi - Baudelaire'in Türk Şiirine Tesiri Üzerine Bir İnceleme"* adlı eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği 2002 Yılı İnceleme Ödülünü kazandı.

Makale ve diğer çalışmaları *Bilig, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yeni Türkiye, Millî Kültür, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, Akademik Araştırmalar, Türklük Bilimi Araştırmaları, Hece, Kültür ve Edebiyat, Ayane, Türk Edebiyatı, Palandöken, Yedi İklim* gibi dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

İNCELEME: *Mâlî Kontrolün Ay-*

sından Cengiz Aytmatov (1997), *Tanzimat Edebiyatı I / Şiir* (1998), *Tanzimat Edebiyatı II / Hikâye – Roman* (1999), *Türkçede Batı Şiiri* (1999), *Alponse de Lamartine Tercümeleri ve Tesiri* (1999), *Alfred de Musset Tercümeleri ve Tesiri* (1999), *Tercüme Şiirler Antolojisi* (1999), *İsmail Gaspıralı Albümü* (1999), *Türk Şiirinde Yokluk Fikri Âkif Paşa'nın Adem Kasidesi* (2002), *Zamana Düşen Çığlık - Tanpınar'ın Şiirinin Epistemolojik Temelleri & Tanpınar'ın Şiir Estetiği* (2002), *Albatros'un Gölgesi Boudelaire'nin Türk Şiirine Tesiri*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ALİ İHSAN KOLCU

BİR AŞKA GECİKMEK

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
çekilse gözlerimin sisleri, kurtlar çekilse
dallarında bir sonbahar, rüzgârında yaprak kokusu
bir nilüfer, sudaki yalnızlığına bakıp
kapıları aralayıp bir fikrin ortasında
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
çocuk olsam
ve yine dönsem yaralı bir asker gibi sılama
çantamda eskimiş bir yâr mendili, bir tutam
siyah kehribar
yavuklum, yağmurum, yenilgim, nakışım
camlarda asılı bıraktığım efkârlı bakışım
orada olmayacaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
aşka ve acılara götüren gizli patikalardan
gecikmiş gençliğimde saklı heyecanlara,
ulaşsam kendi tenhalığımda kendi krallığıma
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
o mahçup, o tedirgin mektepli olsam

ve şimdi, herşeyimi bir denizin kıyısına terkettim
acıları yüklendim yorgun bir albatros gibi
hatıralar dindirir mi geçmiş fırtınaları
bu rüzgâr yetişir mi bir sevda limanına
menzilim uzaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
hayatın ortasında gönlümü pazar kılsam
kaçmasam, ağlamasam, bir suçlu gibi
kendimi ihbar etmesem yine kendime
cevabı 'sen' olan sırrımı
soracaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
ışıktan bir yağmur gibi ağabilsem gökyüzüne
bir yıldızlık aşkım olsa, tek ben karanlık olsam
başka biri olmadan kendi olamaz insan
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
âşık olsam, sen olsam

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
hayata bir çığlık gibi efkârımı haykırsam
bir çift elâ göze baksam, utanmasam, korkmasam
n'olur Tanrı'm, n'olur bir gün, bir gün kendim olmasam
sözlerimi tutmasam, gözlerimi kaçırmasam,
o olsam, onun olsam
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
içime hapsettiğin insan olsam, can olsam
o eski heyecan olsam

Üzerine Bir İnceleme (2002), *Bozkırdaki Bilge* (C. Aytmatov hk, 2003), *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası* (2003), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* (2004), *Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı* (2004), *Öykü Sanatı* (2005).

ŞİİR: *Aşkın Rengi Kırmızıdır* (1999).

ANTOLOJİ: *Batı Edebiyatı* (2002), *Türk Öykü Dağarcığı* (2 cilt, 2006).

KOLCU, Hasan

Edebiyat araştırmacısı. 15 Mart 1948, Konya doğumlu. İzmir Turgut Reis İlkokulu (1961), İzmir Namık Kemal Lisesi (1967), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1973) mezunu. Doktorasını İstanbul Üniversitesi SBE'de tamamladı (1989). Tez konusu: "*Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*". İzmir ve İstanbul'daki liselerde edebiyat öğretmenliği (1974-83), Yıldız Teknik Üniversitesi Kocaeli Mühendislik Fakültesi (1984-85, 1987-92) ve Saray Bosna Üniversitesinde Türk Dili okutmanlığı (1985-87), Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde öğretim görevliliği ve yardımcı doçent olarak öğretim üyeliği yaptı (1992). Çalışmalarını aynı fakültede Türk Dili Bölümü Başkanı olarak sürdürdü. İLESAM üyesidir.

İlk yazısı *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'nda (Ekim 1987); diğer makaleleri ve şiirleri *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, *Prilozi* (Yugoslavya), *Türk Dünyası Araştırmaları*, *Milli Kültür*, *Yedi İklim*, *Ahilik Yolu*, *Fayton* (İzmit) dergilerinde yayımlandı. Çeşitli bilimsel kongrelere katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

İNCELEME - ARAŞTIRMA: *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları* (1993), *Manas Destanının 1000. Yılına Armağan* (1995), *Ziya Paşa'nın Zafernamesi'ne Reddiye ve Tekzibiye* (1998), *Yirmisekiz Kânun-i Evvel*

Hasan Kolcu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

/ *Mithat Cemal Kuntay* (1999), *Kent Kültüründe Dil Kirlenmesi* (2004), *Türkçenin Şiiri Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Şiirler* (2005).

DERLEME: *Damlapınar Manileri* (1980).

ŞİİR: *Mecburum Alemine* (1981), *Şiire Vurdum Kendimi* (1990), *Bu Benim Türküm* (1999).

DİĞERLERİ: *Hilâlin Gölgesinde* (1991).

HAKKINDA: İsmail Ali Sarar / Cumhuriyet Dönemi Şiirimiz Üzerine Konuşmalar / 1923 - 1997 (1997), İsmail Ali Sarar / Hasan Kolcu'nun Son Eseri (Size dergisi, sayı: 310, Ağustos 1999), Sabahattin Engin / Değerlendirmeler (Türk Dili, sayı:577, Ocak 2000).

KOLÇAK, Sabri

Eğitimci, yazar (D. 1913, Bolu - Ö. ?). İstanbul Öğretmen Okulu (1934), Gazi Eğitim Enstitüsü (1938) mezunu. Çalışma hayatına 1939 yılında Cilavuz Eğitmen Kursunda eğitim şefi olarak başladı. 1940'ta Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü Müdürlüğüne getirildi. Enstitünün kuruluşunu gerçekleştirdi. Sonraki yıllarda İzmir ve İstanbul İlköğretim Müfettişliği görevleri ile çeşitli illerin Millî Eğitim Müdürlüğü görevinde bulundu. 1958'de İzmir'de bir eğitim kulübü kurdu. İstanbul'da *Temel* adlı bir öğretmen meslek dergisi çıkardı.

ESERLERİ:

Zamantı Mektupları (1943), *İlköğretimin Temel Davaları* (1946), *Eğitim ve Öğretimde Mizahtan Faydalanma Yolları* (1952), *Yaratıcı Öğretmen* (Nuri Arısoy ile, 1954).

KOLOĞLU, Orhan (Konyalı)

Gazeteci, tarih araştırmacısı. 11 Eylül 1929, Kadınhan / Konya doğumlu. Tam adı Orhan Eşref Koloğlu, Galatasaray Lisesi (1947), İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü (1965) mezunu. Doktorasını Strasbourg Üniversitesinde yaptı. Tripoli (Libya) Al Fateh Üniversitesinde doçent oldu. 1947 yılından itibaren *Son Saat*, *Yeni İstanbul*, *Yeni Sabah*, *Akşam*, *Milliyet*, *Barış*, *Aydınlık* gazetelerinde muhabir, yazı işleri müdürü ve yazar olarak çalıştı. Roma, Karaçi, Paris, Londra ve Beyrut'ta Turizm ve Basın Ataşesi (1964-71); *Milliyet* gazetesinin Almanya baskısı yazı işleri müdürü ve *Hürriyet* gazetesi muhabiri (1972-74), Basın Yayın Genel Müdürü (1974-75, 1978-79) ve CHP'nin dış ilişkiler danışmanı (1975-77) olarak görev yaptı. 1978'den sonra Hacettepe, Anadolu, Marmara, Galatasaray, İstanbul, Libya El Fateh üniversitelerinde çalıştı.

Orhan Koloğlu (Konyalı)

Araştırmaları nedeniyle 1962 İstanbul Gazeteciler Sendikası Gümüş Kalem Ödülünü, 1986 İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Araştırma Ödülünü, 1990 Yunus Nadi Araştırma Ödülünü, 1995 Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülünü, Afet İnan Ödülünü aldı. Türkçe, İngilizce, Fransızca, Arapça dillerinde yüzden fazla bildiri ve makalesi uluslararası yayınlarda yer aldı. Tarihi ve sosyal konuları işleyen kırk iki kitabı vardır. İstanbul gazeteciler Cemiyeti, Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti ve Tarih Vakfı (kurucu) üyesidir.

"Koloğlu, şimdiye kadar basın tarihimizle uğraşanların hemen hemen hiç dikkatini çekmeyen, ancak birtakım tarihsel olayları belgelemek amacıyla başvurulan bir alana el atmış ve mükemmel bir çalışma örneği vermiştir. Kitabı baştan başa süsleyen belgelere ulaşmanın güçlüğü de göz önüne alınırsa, yazarın gösterdiği çabanın boyutları daha iyi anlaşılır. Koloğlu'nun bu alanda 1940'tan sonra ortaya çıkan gelişmeleri de yazmak için hazırlıklara giriştiği anlaşılıyor. Bu girişimin Cumhuriyet dönemi reklamcılık tarihimize büyük bir katkıda bulunacağına şüphe yoktur." (Zeki Arıkan)

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Fikret Mualla* (1968), *Tarihte Aşk* (1969), *Le Turc dans la Presse Française 1470-1815* (Beyrut, 1971), *Müthiş Türkler* (1972), *Türk Subaylarının Libya Savaşı Anıları* (Arapça, Tripoli 1979), *İslâmda Başlık* (1979), *Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi* (1980), *Mustafa Kemal'in Yanında İki Libyalı Lider* (1981), *Takvim-i Vekayi* (1981), *Muslim Public Opinion During Libyan War* (1911-1912), *Osmanlı Meclislerinde Libya* (2 Cilt), *Miyop Çörçil Olayı* (1986), *La Turquie en Transition* (contribution, Paris 1986), *Basımevi ve Basının Gecikmesi ve Sonuçları* (1986), *Abdülhamit Gerçeği: Ne Kızıl Sultan Ne Ulu Hakan* (1987), *Türk'ü Dünyaya Saydıran Adam* (1988), *1911-12'de Trablusgarp Savaşı* (1989), *Mütareke ve İlk Polemik* (1989), *Abdülhamit ve Masonlar* (1991), *İttihatçılar ve Masonlar* (1991), *Türkiye'de Basın* (1992), *İslâm'da Değişim* (1993), *Gazi'nin Çağında İslâm Dünyası* (1994), *1919-1938 Türk Çağdaşlaşması* (1995), *Avrupa'nın Kıskacında Abdülhamit* (1998), *Osmanlı Basınının Doğuşu ve Blak Bey Ailesi* (çev. Erol Üyepazarcı, 1998), *Reklamcılığımızın İlk Yüzyılı* (1999), *Kim Bu Mustafa Kemal, 1918: Aydınların Bunalım Yılı* (2000), *Ecevit ile CHP / Bir Aşk ve Nefret Öyküsü* (2000), *Kim Bu Ecevit?* (2001), *M. Fahri Tuncel - Çeşme- i Beyt-i Dilden Damlalar* (Gönül Evinin Çeşmesinden Damlalar, yay.haz., 2003).

TARİHİ ROMAN: *Cem Sultan, Loti'nin Kadınları* (1999).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 16.7.1998), Erol Üyepazarcı / Sahafın Kitabı (Virgül, Şubat 1999), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), Zeki Arıkan / Reklamcılığın İlk Yüzyılı (Virgül, Mayıs 2000), Orhan Koloğlu ile Kitapları: Edebiyat ve Tarih Üzerine - "Uzun Süreli Bir Bakış Gerekiyor Bize" (söyleşi, Cumhuriyet Kitap, 22.03.2001), Abdülhamit ve Masonlar (Virgül, Kasım 2001), Kim Bu Ecevit? (Cumhuriyet Kitap, 14.12.2001).

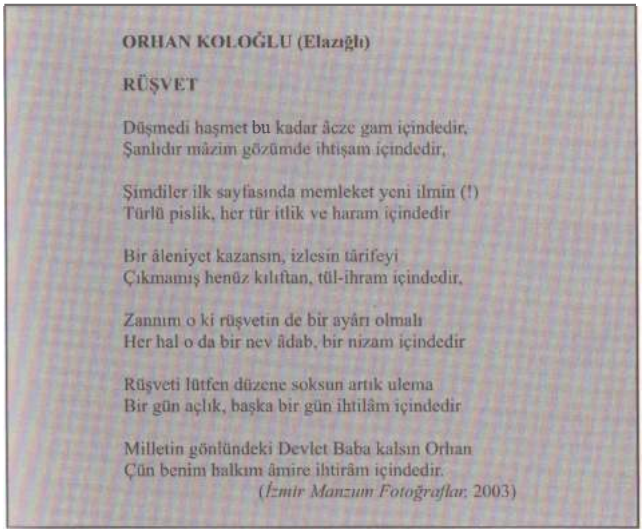

Orhan Koloğlu (Elazığlı)

KOLOĞLU, Orhan (Elazığlı)

Şair. 23 Mayıs 1926, Elazığ doğumlu. Kabataş Erkek Lisesi (1944), İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (1947) mezunu. Ortaokulda Karşıyakalı Türkçe öğretmeni Hasan Fehmi Erginol, Kabataş Erkek Lisesinde bir yıl Zeki Ömer Defne, iki yıl Faruk Nafiz Çamlıbel öğretmenleri oldu. Nihad Sami Banarlı ile Hıfzı Tevfik Gönensay'ın derslerine devam etti. Akademeyi bitirinceye kadar üç yıl İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın fasıl ve sohbetlerinden yararlandı, tarihî Türk müziği ve dil kurslarını izledi. 1950'de yerleştiği Ankara'da bir süre inşaat malzemesi ticareti ile uğraştı. Ankara Sanayi Odasının kuruluşunda ve ilk yönetim kurulunda çalıştı. Bu arada Ankara Bahçelievler Deneme Lisesinde ticaret dersi okuttu. Se-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ORHAN KOLOĞLU (Elazığlı)

RÜŞVET

Düşmedi haşmet bu kadar âcze gam içindedir,
Şanlıdır mâzim gözümde ihtişam içindedir,

Şimdiler ilk sayfasında memleket yeni ilmin (!)
Türlü pislik, her tür itlik ve haram içindedir

Bir âleniyet kazansın, izlesin tarifeyi
Çıkmamış henüz kılıftan, tûl-ihram içindedir,

Zannım o ki rüşvetin de bir ayârı olmalı
Her hal o da bir nev âdab, bir nizam içindedir

Rüşveti lütfen düzene soksun artık ulema
Bir gün açlık, başka bir gün ihtilâm içindedir

Milletin gönlündeki Devlet Baba kalsın Orhan
Çün benim halkım âmire ihtirâm içindedir.
(*İzmir Manzum Fotoğraflar*, 2003)

İzmir'e yerleşti. Orada da inşaat malzemesi ticareti ile meşgul oldu.

Koloğlu tüm şiirlerini taşlama tarzında yazdı. Şiirleri İzmir *Yeni Asır* ve *Haber Ekspres* gazetelcri ile *Turizm, Kürsübaşı* (Elazığ), *Bizim Külliye* (Elazığ) dergilerinde yer aldı. *Yeni Asır*'da Oklu Kirpi imzasıyla Özdemir Hazar'ın "Dert Babası" köşesinde manzum taşlamaları, *Gıcık*'ta mizahi manzumelerini yayımladı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Özdemir Hazar İçin - Oklu Kirpi 3* (1995), *Çeşme - Oklu Kirpi 8* (1999), *İzmir Manzum Fotoğraflar* (2003), *Ege'den Sesleniş, Mey Tortusu, Yumuşak Taşlar, Kırık Dökük, Karaburun Turizmin*... (2005).

YAYINA HAZIRLAMA: *M. Fahri Tuncel / Çeşme-i Beyt-i Dilden Damlalar* (Gönül Evinin Çeşmesinden Damlalar, 2003).

KONAK, Necdet

Karikatürcü (D. 23 Aralık 1957, Taşova / Amasya – Ö. 19 Temmuz 2004). Küçük yaşlarda karikatür çizmeye başladı. İlk ve ortaöğreniminin ardından Ankara Ticaret ve Turizm Yüksekokulundan mezun oldu. Sırasıyla Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunda görev yaptı. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlık Müşaviri olarak görev aldı. Yardım çalışmaları, kültürel etkinlikler, karikatür çalışmalarıyla Bosnalı Müslümanların hukuk davalarına uluslararası düzeyde destek verdi. Bosna konusunda düzenlenen konferans, panel ve seminerlerde hem katılımcı hem de düzenleyici olarak yer aldı. Bosna-Hersek lideri Aliya İzzetbegoviç'in hayatını anlatan "Aliya" belgeselinin metin yazarlığını yaptı. Aliya İzzetbegoviç ve Cahar Dudayev çizgi romanlarını çizdi. İbn-i Sina Hastanesinde kanser tedavisi görmekteyken öldü.

Bazı dergilerin kuruluşuna katkıda bulunan Konak, pek çok dergi ve gazetede karikatür çizdi. *Dinozor, Anadolu Gençlik Dergisi, Yörünge, Genç İstikbal, Mavikuş* ve *Filit* bu yayınlardan bazılarıdır. *Zaman* gazetesinin kuruluş yıllarında bu gazetede İle uzun yıllar *Millî Gazete*'de ülke ve dünya gündemini konu edinen karikatürler yayımladı. 1990 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Karikatüristi Ödülü, *Milliyet* Gazetesi Yılın Karikatürü Ödülü, 17 Haziran 1989'da Polatlı Onur belgesi aldı. Kairikatüleri *Necdet Konak* (2004) adlı bir kitapta toplandı.

HAKKINDA: Necdet Konak Hakka Yürüdü (Millî Gazete, 10.7.2004).

KONAN, Adem

Şair. 1964, Afşin / Kahramanmaraş doğumlu Gazi Üniversitesi (1987) mezunu. Elbistan'da başladığı öğretmenlik görevini Ankara'da sürdürdü. Şiirlerini, genel yayın yönetmenliğini yaptığı *Son Duvar* (Ankara) dergisinde yayımladı. *Tercüman* gazetesinin şiir yarışmasında mansiyon, *Yeni Düşünce* gazetesinin şiir yarışmasında ikincilik, MEB'in düzenlediği bir yarışmada birincilik ödüllerini kazandı. *Kanat, Araf* ve *Son Duvar* dergilerinin kuruculuğunu yaptı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Şiirlerini *Irmağın Yakarışı* (1994) adlı bir kitapta topladı.

KONDU, Hasan

Şair (D. 1933, Çiçekyurt / Gürün / Sivas – Ö. 1990, İstanbul). İlk, orta ve lisc öğrenimini Gürün'de tamamlayarak Diyarbakır Öğretmen Okuluna girdi. Buradan mezun olduktan sonra beş yıl öğretmenlik yaptı. Daha sonra bankalarda çalışmaya başladı ve çeşitli illerde bu görevini sürdürdü. Emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşti. *Ha Sen Ha Ben Gürünlü / Karadeniz* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Mehmet Ali Öz / Gürünlü Şairler (2002).

Kandemir Konduk

KONDUK, Kandemir

Mizah yazarı. 1945, İstanbul doğumlu, Edirne Lisesinde bir süre okudu. Gazete ve dergilere mizah yazıları yazdı. Müjdat Gezen'le Güldürü Üretim Merkezini (GÜM) kurdu. *Perihan Abla, Ana, Mahallenin Muhtarları* gibi televizyon dizilerinin yazarı olarak ünlendi. Çalışmalarını serbest yazar olarak sürdürdü.

ESERLERİ:

OYUN: *Yüzsüz Zühtü* (1971), *Dök İçini Rahatla, İnsanlığın Lüzumu Yok, Yasaklar, Beyoğlu Beyoğlu* (müzikal), *Şuna Buna Dokunduk*.

ÖYKÜ: *Televizyona Dokunduk* (1979), *Sayenizde Efendim* (1982), *Üniformanın Hatırı Var* (1989), *Kadınlar Hep Gülmeli* (2000), *Geldim Gördüm Çok Güldüm* (2002), *Mor Dönem Öyküleri* (2004).

ROMAN: *Aşklar da Değişti* (2005).

SENARYO: *Yerli Film* (1999).

ŞİİR: *Komik Hüzünlerim* (1992), *Masala Kanma Küçük* (1991).

ANI: *Ünlülerden Komik Anılar* (1990).

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Aslı Örnek / Geldim Gördüm Çok Güldüm (Radikal Kitap, 22.10.2002), Oylum Yılmaz / Geldim Gördüm Çok Güldüm (Radikal Kitap, 20.11.2002).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Emre Kongar

KONGAR, Emre

Yazar, toplumbilimci, bürokrat. 13 Ekim 1941, İstanbul doğumlu. Tam adı Reşit Emre Kongar. İlk, orta ve lise öğrenimini Şişli Terakki Lisesinde (1959) yaptı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü (1963) mezunu. 1964 yılında Birleşmiş Milletler bursu ile sosyal bilimler eğitimi için ABD'ye gitti. 1966 yılında Michigan Üniversitesi Sosyal Çalışma Yüksek Okulunda yüksek lisans yaptı. Aynı yıl Türkiye'ye dönerek Hacettepe Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak girdi. Burada iki yıl Nüfus Etütleri Enstitüsünde uzman olarak çalıştı. 1968 yılında üniversite bünyesinde Sosyal Çalışma Yüksek Okulunu kurdu ve buraya müdür olarak atandı. 1969 yılında *"İzmir'de Kentsel Aile"* adlı tezi ile doktora yaptı. Askerlik görevinden sonra, 1974 yılında Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümüne öğretim görevlisi olarak döndü. 1976 yılında *"Toplumsal Değişme Kuramları"* konulu tezi ile doçenti oldu. Aynı yıl Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümüne atandı ve bölüm başkanlığına (1976-78) seçildi. 1976-79 yılları arasında, Hacettepe Üniversitesi adına Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Turizm Planlaması Genel Müdürlüğünde danışmanlık görevi yaptı. İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Planların hazırlanmasında çeşitli ihtisas komisyonlarında görev aldı. 1978-79 yıllarında Kültür Bakanlığında Kültür Yüksek Kurulu üyesi olarak hizmet etti. Aynı yıl Gençlik ve Spor Bakanlığında "Toplumsal Kalkınmada Gençlik" projesini hazırladı ve uygulamasına yardımcı oldu. Bu yıllarda Milli Eğitim Bakanına da özel danışmanlık yaptı. 1978-81 yılları arasında AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde tiyatro kürsüsünde sanat sosyolojisi dersleri veren Emre Kongar, Temmuz 1981'de *"Atatürk ve Devrim Kuramları"* adlı takdim tezi ile profesörlüğe yükseldi. 1983 yılına kadar Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü ile Ekonomi Bölümünde

EMRE KONGAR

MEDYANIN BUNALIMI ANCAK DEMOKRASİYLE AŞILIR

Son günlerde (sanki politikadaki yozlaşma yetmiyormuş gibi) bir de kitle iletişim araçları açısından ahlak sorunları gündeme geldi.

Kişilerin şeref ve haysiyetleri, basın özgürlüğü zedelenmeden, haksız saldırılara karşı nasıl korunacak?

Kitle iletişim araçlarını yönetenlerin ellerindeki gücün, ekonomik çıkar sağlamak için, haksız bir biçimde kullanılması nasıl önlenecek?

Kitle iletişim araçlarının, kamuoyunu gerçeklere uygun olmayan bir biçimde yönlendirmesi nasıl engellenecek?

Medyadaki tekelleşme eğilimleri nasıl durdurulacak? Haberleşme gizliliğinin ihlali nasıl cezalandırılacak?

Şu anda yaşanan temel sorunu gözden kaçırırsak, bu soruların hiçbirine sağlıklı yanıt bulamayız.

Temel sorun, siyasetin yozlaşması sonunda, toplumdaki demokratik denetim gücünün, sadece kitle iletişim araçlarının elinde odaklaşması ve böylece medyanın, tarihte hiçbir ülkede hiçbir zaman görülmedik ölçüde büyük ve kontrolsüz bir güce Türkiye'de kavuşmuş olmasıdır.

Demokrasilerde, kitle iletişim araçlarını da bir yandan halkın, öte yandan da halk adına politikacıların denetlemesi gerekir.

Burada ikili bir çapraz demokratik denetim söz konusudur.

Demokratik hak ve özgürlüklerin korunması açısından kitle iletişim araçları siyaseti, politikacılar da kitle iletişim araçlarını denetleyeceklerdir.

Her ikisi de bu denetimi, halk adına, demokratik kurallara uyulması açısından yapacak, politikacılar basın özgürlüğünü kısıtlamaktan, medyacılar da, güçlerini kendi çıkarları için kullanmaktan sakınacaklardır.

Her iki denetim sırasında da demokratik hak ve özgürlüklerin, yani hem basın özgürlüğünün hem de bireyin hak ve özgürlüklerinin zedelenmemesi ve gerek politikacıların gerekse medyanın birbirlerine karşı nüfuz sınırını yapmaması esas olacaktır.

Günümüzde siyaset yozlaştığı ve güçsüzleştiği için, kitle iletişim araçlarını demokrasi adına denetlemekle yükümlü olan politikacılar bu görevlerini yerine getirememektedir.

Üstelik politikacılar tarihsel açıdan, demokratik denetim adına, basın özgürlüğünü yok etme çabaları bakımından sabıkalıdır.

Ama kitle iletişim araçları da, gerek ellerindeki gücü kendi çıkarları adına kötüye kullanma, gerekse gerçekleri çarpıtma konusunda hiç de temiz bir geçmişe sahip değildir.

Bu nedenle, halkın hem politikacılara, hem de medyaya olan güveni son derece düşük düzeylerdedir.

Günümüz Türkiye'sinde, her şey çığırından çıkmış, bütün değerler altüst olmuş, bütün kurumlar, basın siyaset ve medya olmak kaydıyle erozyona uğramıştır.

Medyayı parsellemiş olan büyük holdingler, yasaların açıkça yasaklamasına karşın, santral ihalelerini de aralarında paylaşmışlardır.

Medya kuruluşları, ait oldukları holdinglerin, devlet kapılarındaki iş takipçileri ve baskı öğeleri haline gelmişlerdir.

Yozlaşan ve zayıflayan politika ve politikacı, medyanın elinde oyun olmuştur.

Bu durumda gerek medya gerekse politika, tencere dibin karı, seninki benden kara anlayışı içinde, hukuk dışı, ahlak dışı, devlet-mafya-siyaset-ticaret-tarikat beşgeni içinde çirkin bir savaş sergilemektedir.

Bu durumun daha kötüsü olabilir mi? Evet.

Demokrasi olmasaydı, politikada da medyaya da tekelcilik egemen olsaydı ve ayrıca hem politika hem de medya, tek bir odak tarafından denetlenseydi, durum daha da kötü olabilirdi.

Bu bunalımdan tek çıkış yolu, demokrasimizin güçlendirilmesi, basın özgürlüğünün, hem politikacılara hem de medyaya rağmen, politikacılar ve medyacılarla birlikte korunması ve geliştirilmesidir.

Bunun için de hem sesinizi yükseltin, hem de gelecek seçimlerde yanmalıları oy vermeyin ki aralarında ittifak edip hepimizi yemesinler.

(*Konsantrem Bozma*, 1999)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

öğretim üyeliğini sürdürdü. 15 Şubat 1983 tarihinde, askeri rejimin üniversite konusundaki uygulamalarını protesto etmek için, üniversitedeki görevinden istifa etti.

Prof. Kongar, 1983-87 yıllarında *Hürriyet* gazetesinde danışmanlık yaptı. 1987'de kurduğu kamuoyu araştırma şirketinden 1991'de ayrıldı. 1992'de atandığı Kültür Bakanlığı Müsteşarlığını Kasım 1995'e kadar sürdürdü. 24 Nisan 1996 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümüne yeniden öğretim üyesi olarak döndü. 1997'de Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyeliğine atandı. 1997-2000 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde sözleşmeli olarak ders verdi. Temmuz 2000'de devlet hizmetinden emekliye ayrıldı. 2001'de *Cumhuriyet* gazetesi Yayın Kurulunda danışmanı oldu ve bu gazetedeki köşe yazarlığını sürdürdü. Aynı zamanda Yıldız Teknik Üniversitesinde sözleşmeli olarak görev aldı ve Müjdat Gezen Sanat Merkezinde de fahri olarak hocalık yaptı.

Emre Kongar, ABD'de yayımlanan *American Journal of Political and Military Sociology* adlı dergi ile yine aynı ülkede yayımlanan *International Journal of Sociology of Family* adlı dergilerin yazı kurullarında görev yaptı. 1996'da Federal Almanya Devleti tarafından Üstün Hizmet Madalyası Büyük Liyakat Haçı ile, 1996'da İtalya Devleti Commandatore Madalyası ile, 1996'da da Polonya Devleti Commandor nişanı ile ödüllendirildi. *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* adlı kitabı ile 1977 Türk Dil Kurumu Bilim Ödülünü, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* adlı kitabı ile 1979 yılında Sedat Simavi Vakfı Sosyal Bilim Ödülünü, *21.Yüzyılda Türkiye* adlı kitabı ile 1998 Aydın Doğan Sosyal ve Beşeri Bilimler Ödülünü kazandı. 1998 yılında *Nokta* dergisi tarafından sosyal bilimler alanında "Doruktakiler" ödülüne layık görüldü. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından verilen "Yılın İletişimcisi" ödülünü sosyal bilimler alanında kazandı. 2001 yılında *Kızlarıma Mektuplar* adlı kitabı ile Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesinin "Zirvedekiler 2001 - En Beğenilen Kitap" ödülünü aldı.

Emre Kongar'ın sosyal bilimler ve kültür alanında yirmiden fazla kitabı, bilimsel ve deneme türü yüzü aşkın makalesi vardır. Bilimsel çalışmalarının ve deneme kitaplarının yanında, 1990 yılının en çok satan kitapları arasına giren *Hocaefendi'nin Sandukası* adlı bir de roman yazdı. Müsteşarlık dönemi anılarını da *Ben Müsteşarken* adı ile kitaplaştırdı *21.Yüzyılda Türkiye* adlı incelemesi ve *Kızlarıma Mektuplar* adlı eseri en çok satan kitaplar arasında yer aldı.

"1950 ve 1960 kuşağının toplumbilimlerdeki temsilcileri kendi uzmanlık alanları dışında kalan alanları da kolaçan ettiler; sanatın dünyadaki ve ülkemizdeki serüvenine yabancı kalmadılar; hatta kimileri birinci elden izlediler sanatı. Emre Kongar bunların başında gelir." (Cemal Süreya)

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Türkiye' nin Toplumsal Yapısı* (1976; *21. Yüzyılda Türkiye- 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* adıyla, 1998), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* (1979), *Atatürk ve Devrim Kuramları* (1981), *Türk Toplum Bilimcileri* (1982), *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk* (1983), *Atatürk Üzerine* (1983), *Türkiye Üzerine Araştırmalar* (1986), *12 Eylül ve Sonrası* (1987), *21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu* (1992), *12 Eylül Kültürü* (1993), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* (1995), *Türk Toplumbilimcileri 2* (2. bas., 1996), *İstanbul Halkının Yaşam Biçimi ve Sorunları* (1999), *Küresel Terör ve Türkiye* (2001), *Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe* (2003), *Tarihimizle Yüzleşmek* (2006).

MİZAH: *Trajikomik* (2005).

MONOGRAFİ: *Cavit Orhan Tütengil* (1982).

DENEME: *Kültür Üzerine* (1982), *Demokrasi ve Kültür* (1983), *Kültür ve İletişim* (1986), *Yaşamın Anlamı* (1986), *Demokrasi ve Laiklik* (1997), *Yamyamlara Oy Yok* (1998), *Konsantremi Bozma* (1999), *Yaşamın Anlamı* (1999), *28 Şubat ve Demokrasi* (2000), *Demokrasi ve Vampirler* (2002).

ROMAN: *Hocaefendinin Sandukası* (1989).

ANI: *Ben Müsteşarken* (1995), *Babam Oğlum Torunum: 100 Yıllık Öykü* (2003).

MEKTUP: *Kızlarıma Mektuplar* (2001).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. 7, 1970), Cemal Süreya / 99 Yüz (1991), Ayten Sürer (Damar, Mart 1995), Feridun Andaç / 21.Yüzyılda Türkiye ve Emre Kongar - Alev Coşkun / Bir Başyapıt - Dr. Sezer Atcş Ayvaz / 'Toplumsal'dan 'Siyasal'a Değişme (Cumhuriyet Kitap, 12.11.1998), Arus Yumul / Emre Kongar'dan 21.Yüzyılda Türkiye (Cumhuriyet Kitap, 3.12.1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 31.12.1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 11.3.1999), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 7.10.1999), TDE Ansiklopedisi (2001), Demokrasi ve Vampirler (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002), Erdem Öztop / 'Halimiz Tam Anlamıyla Trajikomik' (Cumhuriyet Kitap, 20.1.2005).

KONRAPA, Mehmet Zekâi

Eğitimci, yazar (D. 1888, Bolu – Ö. 15 Haziran 1969, İstanbul). İlk ve ortaöğrenimini Bolu'da tamamladı. İstanbul Darülfünunu (üniversite) Darülmuallimin-i Âliye (yüksek öğretmen okulu) Edebiyat Şubesinden (1911) mezun oldu. Aynı yıl Çankırı İdâdisi (Lisesi) tarih-coğrafya öğretmenliğine tayin edildi. Yurdun çeşitli bölgelerinde öğretmen ve yönetici olarak görev yaptı. 1953 yılında emekli olduktan sonra İstanbul İmam Hatip Okulu ve Yüksek İslâm Enstitüsünde ahlâk ve siyer-i nebi (Hz. Muhammedin hayatı) dersleri vererek öğretmenlik hayatını sürdürdü.

Yükseokokul son sınıfındayken bir arkadaşıyla birlikte hocaları Abdurrahman Şeref Efendi'nin ders notlarını *Târîh-i Asr-ı Hâzır* adıyla yayına hazırladı. Bolu'da çıkan *Bolu, Dertli, Kürsi-i Millet* gazeteleriyle *Millî Gaye, Altun Yaprak* ve *Abant* dergilerinde, İzmir'de yayımlanan *Fikirler* dergisinde, Konya *Yeni Anadolu* gazetesinde mesleki makaleler yazdı. İstanbul'da çıkan *Tarihten Sesler, Bilgi, Öğretmen Dergisi, Her Ha fta, Resimli Tarih, Hilâl* ve *Tohum* dergilerinde İslâm medeniyeti tarihiyle ilgili makaleler yayımladı.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Bolu Tarihi (1960), *Peygamberimizin Hayatı I-II* (1958-1959, 1964, 1968, 1980, 1982, 1983), *İslâm Âleminde İlim Hayatına Toplu Bir Bakış* (1964), *1916 ve 1922 Bolu Salnâmeleri, Tarih Dersleri, Millî Eğitimin Felsefesi, Peygamberimiz, İslâm Dini ve Aşere-i Mübeşşere* (1968, 1999).

HAKKINDA: Enver Koray / Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası (1971-55), Yurt Ansiklopedisi (c. I, 1982), İ. Bedri Bilgin / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002, s. 175).

KONUK, A. Kadir

Gazeteci-yazar. 1947, Erzincan doğumlu. 1966'da Gümüşhane Erkek İlköğretmen Okulundan mezun olduktan sonra, köy öğretmenliğine başladı. 1973'te İstanbul'da öğretmenlikten ayrılmak zorunda kaldı ve siyasal çalışmalara yöneldi. Boyacılıktan seyyar satıcılığa kadar çok değişik işlerde çalıştı. 1982'de tutuklandı, 1983'te aldığı ölüm cezası 1984'te onaylandı. 1989'da kalp rahatsızlığından dolayı tedavi gördüğü hastaneden kaçarak yurtdışına gitti. Hayatı, siyasal faaliyet, hapis, ölüm hücresinde bekleyiş, kaçış, sürgünde yazarlık ve gazetecilik, Heinrich Böll Vakfı bursu, İngeborg Drewitz ödülü gibi romanlara konu olacak zenginlikte malzemeyle dolu geçti. Çalışma-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

larını Almanya'da serbest yazar olarak sürdürdü.

ESERLERİ:

ROMAN: *Gün Dirildi* (1987), *Çözülme* (1988, Almancaya çevrildi), *Sıcak Bir Günün Şafağında* (1989, Almancaya çevrildi), *Dağdan Kopan Özgürlük* (2 cilt, 1995), *Sarı Tipi* (1996), *Kurukafa Bir Kötünün Basit Felsefe Notları* (1998).

ŞİİR: *Martı Kanadı* (1990).

BELGESEL: *Gökçe Fidan-Erdal Eren* (1990), *Hıdır ve İlyas* (1992), *Bizim Ferhat / Bir Cinayetin Anatomisi* (1994).

ÖYKÜ: *Dağın Öte Yüzü* (1991), *Sünnet* (1993).

DERLEME: *Ateşkes ve Yankıları* (1994).

HAKKINDA: A. Kadir Konuk / Kurukafa Bir Kötünün Basit Felsefe Notları (1998).

KONUK, Ahmet Avni

Mutasavvıf, besteci, müzisyen (D.1285/1868 İstanbul - Ö. 20 Mart 1938, İstanbul). İlkokulu bitirdikten sonra Galata Rüştiyesine (ortaokul) girdi. Buradan Darüşşafaka'ya geçti. On yaşlarında iken önce babasını, sonra annesini kaybetti. Darüşşafaka'dan mezun olduktan sonra cami derslerine devam ederek hafız oldu ve icazet (yeterlilik) aldı. Bu arada Mevlevî tarikatına bağlandı. Mürşidi Mesnevihân Selânikli Esad Dede'den (ö. 1329/1911) *Mesnevî* okuyup icazet aldı. 1890da posta memurluğuna tayin edilerek bir süre Galata İttihad Postanesinde memurluk yaptı. Bu sıralarda Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne'ye (Hukuk Fakültesi) girerek 1898'de birincilikle mezun oldu. Posta Nezaretinde müdürlük (1909), genel müdür yardımcılığı (1922) görevlerine getirildi. Mayıs 1933'te genel müdür müşaviri iken emekliye ayrıldı.

Konuk, Zekâi Dede'den musikî dersleri aldı. Dini ve serbest temalarda klasik Türk müziğiyle uğraşan bir besteciydi. Çoğu şerh (yorum) veya çeviri olan tasavvufî eserler verdi. Büyük bölümü basılmayan eserlerinin örnekleri Konya Mevlâna Müzesindedir. Nota bilmemekle birlikte iyi bir hânende (şarkıcı) ve bestekârdı. "Dilkeşîde" ve "Bend-i Hisâr" adlı makamları düzenledi. Yüz on dokuz makamdan oluşan "Kâr-ı Nâtık'ı Türk" musikîsinde en geniş örnektir. Üç mevlevî âyini besteledi. Klasik Türk müziği güftelerini toplayan *Hânende* adlı geniş kapsamlı eserini yirmi sekiz yaşında yayımladı. Merkez Efendi Mezarlığında toprağa verildi.

ESERLERİ:

Hânende (güfte antolojisi, 1899), *Menakıb-ı Hazret-i Mevlâna Celaleddin Rûmî* (Risale-i Sipehsalar'ın çevirisi, 1912), *Mesnevi-i Şerîf Şerhi, Fîhi Mâ Fîh Tercemesi, Fusûsü'l-Hikem Terceme ve Şerhi* (Muhyiddin Arabi'den), *Tedbîrât-ı İlâhiyye Terceme ve Şerhi.*

HAKKINDA: Reşat Öngören / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KONUK, Osman

Şair. 1961, Emirdağ / Afyon doğumlu. Çocukluk ve gençlik dönemleri Ege ve Marmara Bölgesinde geçti. İlköğrenimini İzmir'de, ortaöğrenimini Bursa'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü mezunu. Malatya İnönü Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Çalışmalarını Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğretim üycsi olarak sürdürdü.

Şiirleri *Yeni Sanat, Yönelişler, Oluşum, Tan, İpek Dili, Atlılar, Kırklar, Hece* ve *Kökler* dergilerinde yayım-

OSMAN KONUK

MUHATAP

bunda merak edecek ne var
bir mısra, hayat kurtaran bir mısra
a'yı ne kadar uzatacağını bilmeyenlerden şair
intikam alacaktır
tercüme kokan yerli kahpeliklerden
telif olsa da fark etmeyecek
otuzuna gelmiş ama yirmisine gelememiş kızlardan şair
kırkına gelmiş ve adına para bastırmamış erkeklerden
hiç asabı bozulmayan, başka her yeri bozulan
aptallar için tekrar etmek gerekirse
şair intikam alacaktır
küçücük elleriyle büyük davranmaktadır
bunda haklıdır

telefonlar şarzda, her şey yolunda
doğal felaketler ajandalarda özenle işaretli
istatistik tabloları mükemmel görünmekte
çaresizlik eğrisi yükselerek sürmekte
sayfalardan taşan çılgın bir eğri hızlı bir eğri,
renkli, manyak, sapık bir eğri
hiçbir noktada doğru olmayacak bir eğri
adı şehvetle tekrarlanan bir eğri yükselen eğri

tacirler yeteri kadar kurnaz şairler yeteri kadar uykusuz
istiklalde satılır istiklal madalyaları en ucuz

etler ve oburlar kışa hazırlar
karılarının siparişini düşünürken ölmüş adamlar
harika bayatlamış poğaçalarından bir ısırık daha alabilir
ama şair
vazgeçmeyecek
çaresizlik sürmelidir
nedeni bilinmemektedir

bıktırıcı yeniden de eski bir hesap
deftere yazılmıştır
şımarık çocukları iyi okullara kaydettiren mütedeyyin esnaf
lacoste bir tişört giyip cnn'e çıkınca
timsah olmaktan da çıkmış sayılmaz
sümerbank botlarıyla büyümüş bir kuşaktan
ablaların ördüğü kazaklarla okumuş
bunun şiirde bir karşılığı olmalı
hayatçı mujikler, müsamere birincileri, kafaderisi avcıları
keyifle uzatırlar bir romalı'nın kılıcına kafalarını
bunun şiirde karşılığı yok
sadece muhataba anlamlı boş sözlerle
her poetikanın bittiği bir nokta var
hayat kurtaran bir mısra yok
hayat kurtaran bir mısra var

(*Dergâh*, sayı: 194, Nisan 2006)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

landı. Gençliğinde basketbol oynadı, amatör olarak dalgıçlık yaptı.

"Konuk'un ilk kitabında yer alan şiirlerde yaygın ve yumuşak bir yoğunluk vardı. Bu, zekanın, şiire konu olan eylemin poetik iç evrenine kazandırdığı kıvraklıktan kaynaklanıyordu.(...) Konuk'un şiirlerinde zeka dalgalanmıyor, yayılmıyor; bir mimiğe, bir espriye odaklanıyor." (Mustafa Aydoğan)

ESERLERİ (Şiir):

Seni Yalnız Ben Anlarım (1981), *Tehlikeli Belki* (2006).

HAKKINDA: Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 4, 2002), Söyleşi (Dergâh, Mayıs 2006), Mustafa Aydoğan (Yeni Şafak Kitap, 5.7.2006)

Himmet Konur

KONUR, Himmet

Tasavvuf araştırmacısı. 10 Ağustos 1966 Sarıgöl / Manisa doğumlu. İlköğrenimini (1977) ve ortaöğrenimini (1984) Sarıgöl'de tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1989) mezunu. 1989-90 öğretim yılında Muş İmam Hatip Lisesinde meslek dersleri öğretmeni olarak görev yaptı. 1990 yılında DEÜ İlahiyat Fakültesine araştırma görevlisi olarak atandı. DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans öğrenimini *"Kemalpaşazade'nin Kaside-i Hamriyye Şerhi"* adlı tezi ile (1992) tamamladı. Aynı yıl doktora öğrenimine başladı. 1994-95 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığının açtığı araştırma burs sınavını kazanarak Mısır'da doktora tez konusu ve alanıyla ilgili araştırma ve incelemelerde bulundu. 1998 yılında doktorasını *"İbrâhim Gülşenî / Hayatı-Eserleri-Görüşleri"* tezi̇yle tamamladı. 1999 yılında DEÜ Tasavvuf Anabilim Dalında yardımcı doçentlik kadrosuna atandı. Çalışmalarını İlahiyat Fakültesinde Tasavvuf Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Tasavvuf ve tasavvufi kişiler konulu yazı ve çevirileri *Bilge, DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, İslâmiyât, Tasavvuf, Türkiye Günlüğü* dergilerinde yayımlandı. Çeşitli bilimsel toplantılarda konuşmacı olarak yer aldı.

ESERLERİ:

İbrâhim Gülşenî / Hayatı-Eserleri-Tarikatı (2000), *Hasan Sezai ve Mektupları Işığında Tasavvuf Hayatı* (2003).

HAKKINDA: İdris Türk (Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, sayı: 5, Ocak 2001), Mehmet Demirci (Kubbealtı Akademi Mecmuası, sayı: 4, Ekim 2001).

KONYALI, İbrahim Hakkı

Araştırmacı, yazar (D. 1894, Konya - Ö. 20 Ağustos 1984). Konya'da Yıkık Mahalle Sıbyan Mektebinde ilköğrenimini yaparak bir süre Füyüzât-ı Hamidiye'de okuyup Islah-ı Medaris-i İslâmiyye'yi bitirdi. Birinci Dünya Savaşının başlangıç yıllarında ayrıca İzmir'de açılan Şimendifer Mektebinde okudu. Bağdat Demiryolunda çalışan ve Batum'da gar şefliği yapan Konyalı, Konya'da *Hakyolu* adlı bir dergi çıkararak gazetecilik hayatına başladı. *İntibah, Son Posta, Vatan, Van, Yedigün, Maşrık-ı İrfan, Tercüman-ı Hakikat, İleri* gazetelerinde yazılar yayımladı. *Tarih Hazinesi* ve *Tarih Dünyası* dergilerini çıkardı. Yazılarında bir süre Atis soyadını kullandı. Bir ara Şeyhülislâmlık Dairesinde görev alan Konyalı, Askerî Müze, Türk Sanatları Müzesi ile Vakıf Sanatlar Müzesi'nin kurucularındandır.

1931'de Bulgarlara resmi evrak satışını durdurmak, Topkapı Sarayı hazinesinin Amerikalılara rehin bırakılmasına engel olmak gibi kültürel konularda gösterdiği hassasiyet dikkat çekicidir. Topladığı kitap, fotoğraf ve belgelerden oluşan kitaplığını, Üsküdar Selimiye Camii bitişiğindeki II. Selim Kasrı'nda kurduğu "İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphane ve Arşivi"ne bağışladı. Kültürel çalışmalarda gösterdiği başarı nedeniyle kendisine Kültür Bakanlığı tarafından kendisine Üstün Hizmet Armağanı, Konya Selçuk Üniversitesince de fahri doktorluk payesi verildi. Eserleri yüzün üzerindedir.

BAŞLICA ESERLERİ:

Topkapı Sarayında Deri Üzerine Yapılmış Haritalar, İstanbul Abideleri (1941), *Harunü'r-Reşid* (1941), *Karacabey Mamuresi Vakfiyyesi Tarihi ve Diğer Eserleri* (1943), *Nasreddin Tarihi ve Diğer Eserleri* (1943), *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir* (1945), *Mimar Koca Sinan* (1948), *Fatih'in Mimarlarından Azadlı Sinan* (1953), *Alanya* (1956), *Söğüt'te Ertuğrul Gazi Türbesi ve İhtifali* (1959), *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum* (1960), *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi* (1964), *Bütün Tarihiyle Askerî Müze* (1964), *Atatürk* (1964), *Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi* (1967), *Abideleri ve Kitabeleriyle Aksaray Tarihi, Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Ereğli Tarihi* (1970), *Eski İslâmî Paralar, İstanbul Sarayları, Tarih-i Selatin-i Osmaniye* (Nişancı Mehmed Paşa'dan), *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde-Aksaray Tarihi* (3 cilt, 1974-74), *Abideleri ve Kitabeleri ile Üsküdar Tarihi* (2 cilt, 1976-77).

HAKKINDA: Erdem Yücel / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KONYAR, Hasan Basri

Bürokrat, yazar (D. 1891, Erdoğmuş / Kayalar / Manastır - Ö. 28 Aralık 1952, Dörtyol / Hatay). Rumeli'ye Konya'dan göç eden bir aileye mensup olduğu için bu soyadını aldı. Manastır Askeri Rüştiyesi (ortaokul), Şam İdadisi (lise) ve İstanbul Mülkiye Mektebi (1913) mezunu. Basra, Da-

İbrahim Hakkı Konyalı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hok (Musul), Aliyyü'l-Garbî (Bağdat) kaymakamlıklarında bulundu. Diyarbakır ve Kastamonu okullarında tarih, coğrafya, edebiyat derslerine girdi. Hakkari Valiliği ve Adana Bölgesi Mülkiye Müfettişliği yaptı. Temmuz 1949'da emekliye ayrıldı. İlk Dil Kurultayı çalışmalarına da katılmış olan Konyar'ın şiirleri kitaplaşamadan dergilerde kaldı.

ESERLERİ:

Sivas Dünbiliği (Sivas Tarihi, 1930, Sivas), *Diyarbakır Tarihi* (1. Cilt, 1936), *Diyarbakır Kitabeleri* (2 cilt, 1936), *Diyarbakır Yıllığı* (3 cilt, 1936).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. IV, 1968).

KONYAR, Naci

Yazar. 1950, Taşova / Amasya doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Taşova'da, lise öğrenimini Amasya Lisesinde tamamladı. 1975'te İstanbul Eczacılık Yüksek Okulunu bitirdi. 1977'den itibaren Taşova'da serbest eczacılık yaptı. Makale ve yazıları *Türk Edebiyatı* dergisi ile *Tercüman*, *Güneş*, *Yeni Yüzyıl* ve yerel *Yeni Taşova*, Amasya'nın *Güncel* ve *Yeşilırmak* gazetelerinde yayımlandı. Yazılarından bir bölümünü *Bize Göre* (2000) adlı eserinde bir araya getirdi.

HAKKINDA: M. Mehdi Ergüzel / Mektepten Memlekete Dönüşün Asil Bir Örneği (Bize Göre, 2000).

KOPAN, Yekta

Öykücü. 28 Mart 1968, Eskişehir doğumlu. Tam adı Ethem Yekta Kopan. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi İşletme Bölümü mezunu. Seslendirmeci, oyuncu, radyocu ve televizyoncu olarak çalıştı. İstanbul'da Murat Gülsoy ve Ayfer Tunç'la birlikte Açık Radyoda adını Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken* öyküsünden alan "Ubor Metenga" adlı bir program hazırlayıp sundu. İnternet ortamında yayın yapan altkitap.com'un kurucuları arasında yer aldı. Öyküleri ve denemeleri *Doğan Kardeş*, *Milliyet Çocuk*, *Yarın*, *Yeni Olgu*, *Milliyet Sanat*, *Çalıntı*, *kitap-lık* dergileri ile kurucusu ve editörü olduğu internet dergisi *altzine.net* ile *Hayalet Gemi*'de yayımlandı. *Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri* ile Sait Faik Hikâye Armağanını kazandı.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Fildişi Karası* (2000), *Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri* (2001), *Gece Öyküleri: 10 Yazar 10 Öykü* (ortak, 2002), *On Üç Büyülü Öykü: 13 Yazar 13 Öykü* (ortak, 2002), *Yedi Sene Vicdan Muhasebesi* (2003), *Yalancı Öyküler* (ortak, 2003), *Yedi Deste Vicdan Muhasebesi* (2003), *Kara Kedinin Gölgesi* (2005).

ROMAN: *İçimde Kim Var* (2004).

HAKKINDA: Cevat Yıldırım / Yekta Kopan: "İnsan Okuryazardır, Yazar-Okur Değildir..." (Virgül, Kasım 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Murat Gülsoy / Yekta Kopan'la "Fildişi Karası" Üstüne - Yazı Hızlı Koşan Bir At Ona Yetişmek Zorundayız (Cumhuriyet Kitap, 8.3.2001), M. Sadık Aslankara / İki Genç Öykücü İki Öykü Kitabı - 'İki Çırpı Kiraz Kız'la 'Fildişi Karası' (Cumhuriyet Kitap, 29.3.2001), Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri (Cumhuriyet Kitap, 6.12.2001), Simten Coşar

Yekta Kopan

YEKTA KOPAN

TAAMMÜDEN CİNAYET

"Alo..."

"Şu senaryonun bazı yerleri hakkında konuşmak istiyorum... İşin yoksa hemen banagel..." "Şeyy, aslında..." "Hadiuzatmadahemengel...Çayıdemledimbile..." Bu telefon konuşmasını yaklaşık üç saat önce yapmıştık. Gazetelerden kestiğim yazıları defterime yapıştırmakla uğraştığım bir sırada gelen telefonun beni bu noktaya getireceğimi nereden bilebilirdim?

Senaryonun ilk halini de yanıma alıp yola koyuldum. Engin'in evi yürüme mesafesindeydi. Hava yeni kararmaya başlamış, sokak kedileri çöp arabaları gelmeden ganimet toplama işine girişmişlerdi. Sokak kedileri çöp arabalarının gelme saatini çok iyi bilirler. Üniversite yıllarında, okulla ev arasındaki uzun mesafeyi kısaltmak için bulduğum en keyifli oyundu kedi davranışlarını incelemek. Hangi yazarların kedi düşkünü olduğunu çok iyi bilirdim, ne garip, şu anda birini bile hatırlamıyorum. Engin kapıyı her zamanki güleç yüzü ve acelecı tavrıyla açmıştı. "Sigaran var mı yahu?' Tekrar telefon etti, gelirken al demek için ama çıkmışsın..." Sigaram vardı. Hala var...

Onunla ilk tanıştığımda, yıllardır küçük defterime tuttuğum notlardan yola çıkarak kısa öyküler yazıyordum. Bunun için büyük bir defter almış, küçük defterdeki notları büyük defterde parıldayan küçük öykülere çevirmeye uğraşıyordum. Tanıştığımızda o da benim gibi öğrenciydi. Bir yandan bitirme filmini çekmeye çalışıyor bir yandan da sağda solda asistanlık falan yapıyordu. Gerçek bir sinema delisiyle tanışmak beni öylesine mutlu etmişti ki... Engin çok komik bir adamdı... İyi bir insan... iyi...

Okulun kantinindeki 'öylesine' sohbetlerden birinde (biraz da utanarak) öykülerimden söz açtığımda inanılmaz heyecanlanmış ve "Hemen okumak istiyorum," demişti. Gece boyunca en sevdiğim öykülerimi büyük defterden beyaz kağıtlara temize çekişimi dün gibi hatırlıyorum. Öyküleri ona verdikten üç gün sonra beni karşısına oturtup saatlerce konuşmuştu:

"Tamam, her şey güzel de, karanlık yahu... Açıkçası seni gören biri, öykülerinin bu kadar karanlık olacağını düşünemez. Neye kapatıyorsun kendini? Sence oluyor mu yani? Öykünü herkesin anlattıklarından farklı kılmaksa amacın, bu kötü yolda yürüyerek hiçbir yere varamazsın. Kısacası, yazdıklarınla kendinden başkasını huzursuz edemiyorsun..." Beynimden vurulmuşa dönmüştüm. O konuşmaya kadar farklılık, huzursuz etmek, karanlık bir anlatım gibi şeyleri hiç düşünmemiştim. Sadece yazmak istiyordum. Okuldan eve yürürken kedilere bakıp bakıp ağlamıştım. Kediler sır saklamayı bilir. "Yahu aslında çok önemli bir şey değil diye düşünebilirsin ama okudukça, şu adamın kadını öldürme olayı daha çok gözüme batmaya başladı. Sürekli aynı soruyu sorup duruyorum: Bu adam bu kadını neden öldürüyor? Adamımız iyi bir adam... Ee, işin içinde bir cinnet falan da yok... Peki kadını neden öldürüyor?" Bir yandan çayları koyarken bir yandan da o gür ve neredeyse kıskanılacak kadar kendinden emin sesiyle bağırıyordu. Bu samimi ses tonunun altında →

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

beni kırmamaya çalışan bir üstten bakış var mıydı? Artık bu sorunun yanıtını aramak için çok geç... Çok...

Aylarca ne büyük defteri ne de küçük defteri aldım elime. Engin'i gördükçe uzak durmaya, onunla aynı ortamlarda olmamaya çalışıyordum. O ise hiçbir şey yokmuş (tabii onun açısından hiçbir şey yoktu), her şey gayet sıcakmış gibi davranmaya devam ediyordu. Bir gün elinde bir dosyayla çıkageldi. "Şu senin öykülerinin birinden yola çıkarak bir senaryo denemesi yaptım. Okumanı ve bana fikirlerini söylemeni çok istiyorum," dedi.

Şaşırmıştım. Çok şaşırmıştım. "Tamam, okuyup yarın getiririm," diyeceğimi anlamış gibi devam etmişti:

"Hemen şimdi, yanımda oku. Yorumunu bekleyebilecek kadar sabırlı değilim. Hadi, hadi..."

Kantinde çay ve sigara eşliğinde her satırı en az iki kere okuyarak ve Engin'in bakışlarını her an üstümde hissederek yaklaşık iki saatte bitirmiştim kısacık senaryoyu. Birçok yerinde öykümü tanıyamamış, benden çıkan duyguların Engin'in kaleminde 'öteki'nin yolculuğuna dönüştüğünü görmenin acısını, kıskançlığı ve doyumsuz beğenisiyle kapamıştım dosyayı. O iyi bir yazardı. Benim gibi kötü bir yazarcığın kötü öyküsünden güzel bir senaryo oluşturacak kadar iyi bir yazar. Ama kötü de olsalar bunlar benim öykülerim. "Adamın karakterinde seyirciyi rahatsız edecek hiçbir şey yok. Basbayağı iyi bir adam. Zaten birçok yerdeki göndermenden de anlaşılıyor ki, yine 'hepimiz aslında iyiyiz' mesajını vermeye çalışmışsın. Tamam, senin dediğin gibi adam, özünde iyi bir adam olsun. Bu kötülüğü yapmasının nedeni de toplumsal baskının onu yozlaştırması olsun. Ama nedir o baskı? İyi o zaman, herkes aslında sütten çıkma ak kaşık ve aynı zamanda potansiyel birer katil. Bu da öyküyü iki ayak üstünde durmaya çalışan bir masaya çeviriyor. Bir çay daha içer misin?" (...)

(Fildişi Karası, 2000)

/ Yekta Kopan'dan 'Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri' (Cumhuriyet Kitap, 20.12.2001), Nazan Mengü / Bir Yazarın Mutfağından... (Hürriyetim Kültür-Sanat, 22.5.2002), www.altzinc.net, www.altkitap.com, On Üç Büyülü Öykü: 13 Yazar 13 Öykü (2002).

KOPARANOĞLU ÖZTİN, Belkıs

Hukukçu, yazar. 1960, Tavşanlı / Kütahya doğumlu. Aankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Türkiye'nin ilk kadın hakimlerindendir. *Bodrum Hakimi* (2002) adlı bir romanı vardır.

HAKKINDA: Belkıs Öztin Koparanoğlu / Bodrum Hakimi (2002).

KOPRAMAN, Kâzım Yaşar

Tarihçi. 15 Mart 1944, Akseki / Antalya doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü (1965) mezunu. Doktorasını *"el-Ayni'nin Ikdu'l-Cumân'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar"* adlı tezi ile (1972) yaptı. *"Mısır Memlükleri Tarihi: Sultan el-Melik el Müeyyed Şeyh el-Mahmûdi Devri (1412-1421)"* adlı tezi ile (1980) doçent, 1988 yılında profesör oldu. 1969-70 yılları arasında burslu olarak gittiği Kahire Üniversitesi Tarih Bölümünde ve 1977-78 yılları arasında burslu olarak Londra'da SOAS ve BM'de çalışmalarda bulundu. Çalışmalarını Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Kopraman, yurtiçinde ve yurdışında pek çok bilimsel toplantı ve konferansa katıldı. Türk Tarih Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü aslî üyesi, Selçuklu Tarih ve Medeniyetini Araştırma Enstitüsü aslî üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Türk Devletinin Tekâmülü* (1981).

YAYINA HAZIRLAMA: *Orta-Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler* (A. İ. Aka ile, 1975), *Z. Gökalp / Türk Medeniyeti Tarihi* (A. İ. Aka ile, 1976).

KOR, Hâlenur

Şair. 8 Şubat 1949, Samsun doğumlu. Müzik, resim ve edebiyatla uğraşan bir aile ortamında yetişti. Subay olan eşinin atandığı yerlerden biri olan Sivas'ta açtığı işyerinde kurslar düzenleyerek kadın ve genç kızlara kumaş boyama, çeyiz hazırlama dersleri verdi. Bazı yardım derneklerine el sanatları ile katkıda bulundu. Kendisi de kumaş boyama sergileri açtı. Çalışmalarını İstanbul'da sürdüren Kor, Türk sanat müziği dalında beste çalışmaları da yaptı.

Şiir, hikâye ve yazıları *Yeşevi, Erciyes MEV, Simav Anadolu, Yaba, Yeni Ozanlar* dergileri ile *Mehmetçik, Ekspres, Türkiye* gazetelerinde yayımlandı. *Papa Palas, Şiir İkindileri, Çanakkale ve 2000 Yılı Atatürk Türkiyesi*

Halenur Kor

şairler antolojileri ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinin çıkardığı *İstanbul Şiirleri - Yazıları* ile *Meşhur Şiirler* kitabında yer aldı. Şiirleri ayrıca radyo ve televizyonlarda seslendirildi. Çeşitli ödüllere layık görüldü.

"Hâlenur Kor, hem hayatın, hem de şiirin çilesini çekmiş ızdırabını yaşamış bir şairdir. Bilgi ve sanat tezgahında dantel dantel dokuduğu şiirler de, gerek teknik, gerekse mana ve ahenk bakımından son derece mükemmeldir." (Abdullah Satoğlu)

ESERLERİ (Şiir):

Gönlüme (1985), *Yalnızlığın Sesi* (2003).

HAKKINDA: Müjgan Üçer / Şair ve Sanatkar Bir Anne: Hâlenur Kor (Erciyes, Mart 1990), Gülpınar (Mayıs 2003) Çağrı (Ağustos 2003), Ahmet Özdemir / Kitap Rafından: 'Yalnızlığın Sesi' (Bizim Gazete, 22.11.2003), Sadettin Kaplan / Neva Telinden 'Yalnızlığın Sesi' (Size, Mayıs 2003), Mustafa Kuşçuoğlu / 'Yalnızlığın Sesi' (Haberde Ekspres, Haziran 2003), Abdullah Satoğlu / Hüzün Şairi Hâlenur Kor ve 'Yalnızlığın Sesi' (Erciyes, 310, Ekim 2003), Defne dergisi (Eylül 2003).

HÂLENUR KOR

SÜZÜLÜP DE GEL

Sıcacık kollarından yaz gecesinin
Süzülüp de gel serin sulara.
Deniz sevsin seni,
Ay görsün seni.

Tatlı bir ürperiş duy mavi sularda,
Seni kucaklayan şu dalgalarda,
Mavi sarsın seni,
Su bilsin seni.

Ay ışığında yürü ıslak kumlarda,
Gecenin meltemi okşasın seni.
Bu gece Marmara'nın serin
koynunda
Deniz sevsin seni,
Ay görsün seni...

(Yalnızlığın Sesi, 2003)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Esat Ahmet Koraltan

KORALTAN, Esat Ahmet

Şair. 25 Ağustos 1957, İstanbul doğumlu. TBMM eski başkanlarından Refik Koraltan amcasıdır. Haydarpaşa Lisesi (1978), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu mezunu. Çalışmalarını İstanbul'da Güzel Sanatlar Matbaasında yöneticilik yaparak sürdürdü.

Bir gün olur da / soğursa bedenim yavrum; / sıcacık kalacak yüreğim avuçlarında. / Dokun satırlarıma.

Gün olur da sorarsa yavrun dedesini! / Usulca bırak yavrum beni, / yavrının avuçlarına... dizeleriyle edebiyatın sonsuz yolculuğuna ilk adımlarını atan şair, dördüncü kitabında: *Tarihyazıyla başlıyormuş!.. / Adem'in alın yazısıyla... / Alın da alınmış hani / yaz yaz bitmiyor / yaz Allah'ım yaz! / Niye ki? / Okuyan mı var sanki!* dizeleriyle dalgalara yol verdi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hikâyeden Şiirler* (2001), *Dokun Sevgi Uyansın* (2002), *Yol Verdim Dalgalara* (2004).

MİZAH: *Rendelenmiş Deyimler* (2003)

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

KORAT, Gürsel

Roman ve öykü yazarı. 7 Temmuz 1960, Kayseri doğumlu. Çocukluğu ve ilk gençlik yılları Kayseri'de geçti. Ankara'da üniversite öğrenimi yıllarında dergilerde yazmaya başladı. 1987-90 yılları arasında film yapımcılığıyla uğraştı. 1990'dan 2001 yılına kadar felsefe öğretmenliği yaptı. "Kapadokya yazarı" olarak anıldı. Deneme ve eleştiri alanına yönelerek 2003 yılında yayımladığı *Kristal Bahçe* adlı kitabıyla beğeni topladı. 2003 yılında İstanbul'a yerleşti.

Gürsel Korat

ESERLERİ:

ROMAN: *Zaman Yeli* (Çiftaslan Dörtlemesi'nin birinci kitabı, 1994), *Ay Şarkısı* (1998), *Güvercine Ağıt* (Çiftaslan Dörtlemesi'nin ikinci kitabı, 1999).

ÖYKÜ: *Çizgili Sarı Defter* (1996), *Gölgenin Canı* (2004).

DENEME-ELEŞTİRİ: *Sokakların Ölümü* (1997), *Kristal Bahçe* (2003), *Taş Kapıdan Taçkapıya: Kapadokya* (2003), *Şehrin Zulası Ankara Kalesi* (ortak kitap, 2004).

HAKKINDA: Tufan Gündüz / Abartmayalım Alt Tarafı Bir Roman (Virgül, Nisan 2000), Meral-E. Attila Aytekin / Zaman Yeli ve Güvercine Ağıt'ta Farklı Dil Farklı Kültür ve Farklı İnanış - Mustafa Şahin / Gürsel Korat'la Romanları ve Romancılığı Üzerine (Cumhuriyet Kitap, 15.6.2000), Tufan Gündüz / Roman ve Tarih Üzerine Birkaç Söz (Virgül, Haziran 2000).

KORAY, A. Cenk

Gazeteci, şair, hukukçu (D. 1 Ağustos 1944, Adana - Ö. 23 Temmuz 2000, İstanbul). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu.

A. Cenk Koray

1964'te gazeteciliğe başlayarak *Son Havadis* ve *Tercüman* gazetelerinde çalıştı. Bir süre avukatlık (1971), Turizm ve Sağlık bakanlıklarında halkla ilişkiler müdürlüğü (1973), kurduğu reklam şirketinin yöneticiliğinin yanı sıra TRT'de sunuculuk yaptı. 1978'de Ülkücü Gazeteciler Cemiyetince yılın gazetecisi, 1981'de Müzik Sanatçıları Vakfı, 1987'de *Tercüman* gazetesi ve *TV'de 7 Gün* dergisi tarafından yılın sunucusu seçildi.

ESERLERİ:

Kutsal Vadide Toprak, Bay Tatya, Kan, Kur'an, İslâmiyet, Atatürk ve 19 Mucizesi (1994), *Rutubet* (fıkralar der. 1995).

ÇEVİRİ: *Yeni Ormanın Çocukları* (roman).

KORAY, Mebrure Sami

Romancı (D. 1907, İstanbul – Ö.?). Bezmiâlem Sultanisinde okudu. Yaman Koray oğludur. İlk öyküsü *"Gümüşi Odanın Sırrı", Akşam* gazetesinde (1926) yayımlandı. *Akşam* ve *Milliyet* gazetelerinde çıkan hikâyeleri ve roman tefrikalarının bazılarında çeşitli imzalar kullandı. Duygusal yönü ağır basan romanlarıyla tanınmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ:

ROMAN: *Sönen Işık* (Milliyet'te tefrika, 1929; bas. 1930), *Leylaklar Altında* (1936), *Çöl Gibi* (1938), *Gönül Cehennemi* (1943), *Kızkardeşim ve Ben* (1931), *O Kadın* (1940).

BİYOGRAFİ: *Garp Musikisinde Büyük Adamlar* (1934).

ANI: *Geçmişte Yolculuk* (1971).

ÇEVİRİ: *Ana* (1940) - *Gurbetteki Kadın* (P.S. Buck'tan, 1942), *Madame Curie* (1943), *Tours Papazı* (Balzac'tan, 1949).

HAKKINDA: Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KORAY, Meryem

Araştırmacı-yazar. 26 Nisan 1945, İzmir doğumlu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1974) mezunu. Yüksek lisansını Ege Üniversitesi İşletme Yönetim Organizasyon Bölümünde (1979), doktorasını Dokuz Eylül Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Bölümünde (1983) tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesinde 1986'da yardımcı doçent, 1988'de doçent, 1994'te profesör oldu. Bakan danışmanlığı (1994-95), Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu üyeliği (2000) görevlerinde bulundu.

Uluslararası hakemli dergilerde Almanca ve İngilizce makaleleri yayımlandı. Makalelerini Türkiye'de *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Dergisi, İktisat Dergisi, Sosyal Demokrat Değişim Dergisi, Toplum ve Bilim, İş Hukuku Dergisi, Sosyal Siyaset, Amme İdaresi, Mercek, Birikim, Egevizyon, İktisat ve Maliye, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, İktisadi Kalkınma Vakfı* dergilerinde yayımlandı. *Sosyal Demokrat Yaklaşımlar, Petrol-İş 2000-2003, Türkiye'nin Toplumsal Gerçekleri, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, 75 Yılda Çarkları Döndürenler, Kadınlar Olmadan Asla, Prof. Dr. Metin Kutal'a Armağan, Parmak Kaldıranlar* kitaplarına bölüm yazdı. *Yeni Liberalizm ve Sosyal Devlet Tartışmaları* ile Yunus Nadi Sosyal Bilimler Araştırma Ödülünü (1996) aldı. Türkiye Siyasal,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ekonomik Sosyal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) kurucu, Association of International Industrial Relations üyesidir.

ESERLERİ:

The Industrial Relations System in Turkey: Developments Problems and Expectations (1992), *Devlet-Kadın-Siyaset* (Ş. Tekeli ile, 1992), *Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri* (1993), *Değişen Koşullarda Sendikacılık* (1994), *Türkiye'de Kadınlar* (1995), *Endüstri İlişkileri* (3. bas., 1996), *Küreselleşme Sürecinde ve Değişen Koşullarda Türk Sendikacılık Hareketi: Fırsatlar ve Riskler* (yay. haz. 1996), *Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği* (1999), *Sosyal Politika* (2000), *Küreselleşme ve Ulus Devlet* (derleme, 2001), *Avrupa Toplum Modeli* (2002).

KORAY, Yaman

Romancı (D. 1934, İstanbul – Ö. 6 Mart 2006, Karacasöğüt köyü / Marmaris / Muğla). Romancı Mebrure Sami Koray'ın oğlu. İstanbul Saint Joseph Fransız Lisesini (1954) bitirdi. Ailesiyle birlikte önce Marmaris'e, sonra Erdek'e (1956) yerleşerek, otelcilik ve zeytincilikle uğraştı. Edebiyata *Cumhuriyet* ve *Akşam* gazetelerinde yayımladığı hikâyelerle girdi. Sonra, kıyı yörelerinde yaşayan halkın hayatını konu aldığı romanlar yazdı. Başından sekiz evlilik geçti. Türkiye'nin en eski dalgıçlarından olan Yaman Koray, 1970'lerde Marmaris Karacasöğüt'e yerleşerek "Mavi Yolculuk" kaptanlığı yaptı. Yirmi iki yıl hiç yazmadı, daha sonra yeniden yazmaya başladı ve iki ay gibi kısa bir sürede üç kitap tamamladı. Elektrik çarpması sonucu yaşamını yitirdi.

ESERLERİ:

Deniz Ağacı (1962), *Gelin Taşı* (1963), *Sığırcıklar* (1967), *Mola* (1970), *Bitmiş Orfoz* (Milliyet'te tef. 1974 / 75; bas. 1979), *Badanalı Yüzler* (1983), *Kumdaki Adam* (2005), *Ne Cennet Suyu Su Deniz* (2005), *Bir Ömür Yetmez* (2006).

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (2001), A. Ömer Türkeş / Deniz-ler Üstünde Bir Don Kişot (Radikal Kitap, 9.12.2005), Yazar Yaman Koray Öldü (Hürriyet, 7.3.2006).

Yaman Koray

KORAY, Yunus

Bkz. YUNUS KORAY

KORCAN, Kerim

Roman ve hikâye yazarı (D. 31 Ocak 1918, Aktefek köyü / Adapazarı - Ö. 9 Kasım 1990, İstanbul). İlkokulu dördüncü sınıfta bıraktı (1932). Çocukluk çağından itibaren çeşitli işlerde çalıştı. Yirmi iki yaşında İstanbul'da berber kalfası iken gizli örgüt kurmak iddiasıyla, Nâzım Hikmet'le birlikte Donanma Davası'nda yargılandı ve on yıl (1938-48) hapis yattı. 1954'te kuruculara arasına katıldığı Vatan Partisi yöneticileriyle birlikte yargılandı, 1959'da beraat etti.

Kerim Korcan, sonraki yıllarda marangozluk, kitapçılık ve yazarlık yaptı. *Köse* adlı röportajıyla 1962 Karacan Armağanı yarışmasında

Kerim Korcan

ikincilik ödülünü aldı. *Linç* romanı tiyatroya ve sinemaya uyarlandı. *Tatar Ramazan* oyunu İstanbul Şehir Tiyatrolarında (1976) oynandı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Linç* (1967), *İdamlıklar* (1971), *Ter Adamları* (1975), *Dimitrof Geçiyor* (1978), *Patrona* (1983), *Ateşten Köprü* (1989), *Harbiye Kazanı* (1990), *Ölüm Pusuda* (1990).

ŞİİR: *Ey Gaziler* (1989).

ÇOCUK KİTABI: *Capon* (1990).

HİKÂYE: *Tatar Ramazan* (1969), *Canlı Bayraklar* (1985), *Acılar Çemberi* (1990).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 5), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-1983), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (2001).

Ahmet Korkmaz

KORKMAZ, Ahmet

Şair. 1953, Eskişehir doğumlu. İlkokul, ortaokul ve liseyi memleketinde okudu. Çalışma hayatına Eti biskövi fabrikasında işçi olarak başladı, yöneticilik görevlerinde bulunarak emekli oldu. İş hayatının yanı sıra şiirle sürekli olarak ilgilendi. Şiirlerinden örnekleri kitaplaştırmaya başladı. 2003 yılında ilk şiir kitabı *Azap Çiçeğim*'i yayımladı. Hayatını ve çalışmalarını Eskişehir'de sürdürdü.

KORKMAZ, Alaaddin

Eğitimci, yazar. 1949, İbrahimşıh köyü / Tirebolu / Giresun / doğumlu. Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü (1970) mezunu. 1987'de Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde lisansını tamamladı. Devlet Memurları Yabancı Diller Eğitim Merkezi İngilizce Bölümünü bitirdi (1988). Yüksek lisansını Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde tamamladı (1987-88). Uzun yıllar öğretmenlik (1970-89) yaptıktan sonra, Kültür Bakanlığında Yayımlar Dairesi Başkanlığı (1989-91), Müsteşar Yardımcılığı (1996-97) ve yurtdışında Kültür Müşavirliği (1997-2000) yaparak emekliye ayrıldı.

Şiirle başladığı yazı hayatına fikir ve kültür-sanat yazıları ile devam etti. Yazıları *Hisar*, *Bursa'da Zaman*, *Ocak*, *Ülkü-Bir*, *Doğuş*, *Jas Türkistan* gibi dergilerde yayımlandı. *Yeni Türk Ansiklopedisi*'ne iki yüze yakın madde yazdı, redaktörlük yaptı. *Türk Yurdu* dergisinin umumi neşriyat müdürlüğünü üstlendi ve başyazılarını (1992-95) yazdı. Uluslararası Miras Üniversitesi (Çimkent / Kazakistan) tarafından kendisine kültüre ve Türkiye-Kazakistan kültürel ilişkilerine katkılarından dolayı fahri doktora ve profesörlük unvanı verildi.

ESERLERİ:

Tamamlayıcı Uygulama Metinleriyle Türkçe Kompozisyon (1986), *Ziya Gökalp Aksiyonu, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Üzerindeki Tesirleri* (1988), *İlkokullar İçin Örnekli Türkçe Sözlük* (Müjgan Korkmaz ile, 1994), *Ortaokullar İçin Örnekli Türkçe Sözlük* (Müjgan Korkmaz ile, 1994).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

KORKMAZ, Esat

Araştırmacı-yazar. 1946, Demirci / Manisa doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Demirci'de, lise öğrenimini Manisa'da tamamladı. Son dönem Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) genel yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. 12 Mart (1971) askeri muhtırasından sonra Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi ve Dev-Genç davalarından yargılanarak hüküm giydi. 1974 affıyla cezaevinden çıktı. Bir süre Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin (TSİP) Zeytinburnu İlçe Başkanlığında bulundu ve bu partinin yayın organları olan *İlke / Kitle* dergilerinin yazı kurulunda görev aldı. 1976'da İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesini bitirdi. 1980'e kadar Orman Bakanlığının değişik birimlerinde çalıştı. 12 Eylül (1980) askeri müdahalesinden sonrası siyasal görüşleri nedeniyle görevine son verildi.

Korkmaz, askerlik dönüşü yazar-araştırmacı olarak İstanbul'da çalışmaya başladı. *Yurt Ansiklopedisi, Büyük Larousse* vb. yayın çalışmalarında yazarlık ve redaktörlük yaptı. Makaleleri *Varlık, Pir Sultan Abdal, Berfin Bahar, Yol, Nefes* vb. dergilerde yayımlandı. *Nefes* dergisi ile *Serçeşme* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı ve Nefes Yayınlarını kurdu. Bazı Alevî-Bektaşî klâsiklerini yayına hazırladı. Alevilik-Bektaşilik kültürü zemininde Düşünce Atölyelerini kurarak burada çok sayıda öğrenci yetiştirdi. Çeşitli sempozyumlara katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Pir Sultan Abdal Divanı* (1994), *Alevi Sürecinde-Bektaşi Yolunda: Enel Hak* (1995), *Dört Kapı Kırk Makam* (1995), *Laiklik Nedir? Aleviler Niçin Laik Olmak Zorundadır?* (Doğu Perinçek ile, 1998), *Vilayetname: Menakıb-ı Hacı Bektaş Veli* (haz. Esat Korkmaz, 1995), *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü* (1993), *İmam Cafer Buyruğu* (1997), *Alevi Felsefesi* (1997), *İnsan Tanrı* (1997), *Alevilik ve Aydınlanma* (1997), *Alevilere Saldırılar* (1997), *Alevilik Eğitimi Ders Notları* (Fransa, 1999), *Anadolu Aleviliği* (2000), *Şamanizm Terimleri Sözlüğü* (2004), *Zerdüştlük Terimleri Sözlüğü* (2004), *Pir Sultan Abdal* (2005).

ANI: *Kafa Tutan Günler* (1992, *Kafa Tutan Günler (78 Güncesi* adıyla, 2004).

HAKKINDA: Esat Korkmaz / Kafa Tutan Günler (1992).

Esat Korkmaz

KORKMAZ, Fatih

Şair. 1964, Kavak köyü / Gürün / Sivas doğumlu. Gürünlü şairlerden Kavaklı Âşık Rıza'nın torunudur. İlk, orta ve lise öğrenimini Gürün'de tamamladıktan sonra Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İş İdaresi Bölümünü bitirdi. 1990 yılından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesinde müfettiş olarak çalışmaya başladı. 1991-94 yılları arasında özel kalem müdür yardımcılığı yaptı. *Siyahı Saldılar Üstüme* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Mehmet Ali Öz / Gürünlü Şairler (2002).

KORKMAZ, H. Hüseyin

Gazeteci-yazar. 1946, Bolvadin / Afyon doğumlu. Bolvadin Lisesi, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Fizik Bölümü (1971), İngiltere National Insitute of Modern Languages İngilizce Bölümü (1980) mezunu. Pendik Lisesinde (1971-73) öğretmenlikten sonra 1973'te Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesinde asistan olarak görev yaptı. 1976'da üniversiteden ayrılarak *Sur* dergisi yazı işleri müdürü oldu. Özel bir lisede dört yıl öğretmenlik yaptı (1973-83). Sonra *Zaman* gazetesinde araştırmacı-yazar olarak çalıştı (1989). Makalelerini *Zaman* gazetesi, *Sur* dergisi ve *Büyük Gazete*'de yayımladı.

ESERLERİ:

İlimler ve Yorumlar (H. İsmail ile), *Yoktan Varoluş, Vücudumuzdaki Harikalar, Hayvanlardaki Harikalar I. Hayvanlardaki Harikalar II. Kâinattaki Harikalar, Çocuk Eğitim* (1993), *Amerika Niçin Çöküyor* (1993), *Bilinmeyen Amerika* (2003).

KORKMAZ, H. Şaban

Şair. 11 Haziran 1950, Ekinhisar köyü / Sandıklı / Afyon doğumlu. İlk ve ortaokulu Konya'da okudu. Kütahya Öğretmen Okulu (1968) ve Anadolu Üniversitesi Önlisans (1987) mezunu. 1968 yılından itibaren Afyon ilçeleri ve merkezinde öğretmenlik, ilköğretim okul müdürlüğü yaptı. İLEM üyesidir.

H. Şaban Korkmaz

Şiir ve yazıları 1968'den itibaren *Türkeli, Zafer Odak-Gündem* gazeteleri ile *Sevgi Yolu* dergisi ve *Sevgi Yolu Şairler Antolojisi*'nde yayımlandı. Şiir yarışmalarında çeşitli ödüller aldı.

ESERLERİ:

Eğitici Çocuk Şiirleri (1993), *Afyonkarahisarlı Şairler Antolojisi* (1994), *Mektuplar* (1995), *Sevgi Kıvılcımları* (1996), *Yakamoz* (1998), *Cennet Bahçesinde Afyon Gülleri* (1999), *Atatürk'le Mehmetçiğin Destanı* (1999), *Duygu Selinin Nağmeleri* (2000).

HAKKINDA: Kitaplar Arasında-Duygu Selinin Nağmeleri ve H. Şaban Korkmaz (Sevgi Yolu dergisi, Mayıs-Haziran 2001), Gündüz Aydın / Sevgi Yolu Şairler Antolojisi (2002).

H. ŞABAN KORKMAZ

NEYE YARAR?

Engel çıktı önümüze
Aştık amma neye yarar?
Döndüp baktık dönümüze
Şaştık amma neye yarar?

İkbal, izzet niyaz ile
İsmet, ibret piyaz ile
İnsaf hikmet ayaz ile
Pişlik amma neye yarar?

Bu dünyaya derler oyun
Herkes söyler iyi duyun
Saffet ile şükür suyun
İçtik amma neye yarar?

Aceleyle taşınarak
Neden sonra düşünerek
Hak yoluna taşınarak
Göçtük amma neye yarar?

AŞIK KORKMAZ dalaraktan
Hikmet, lütuf salaraktan
Ümit, teşvik alaraktan
Taştık amma neye yarar?

(Duygu Selinin Nağmeleri, 2000)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ramazan Korkmaz

KORKMAZ, Ramazan

Edebiyat araştırmacısı. 17 Ağustos 1962, Çıldır / Kars doğumlu. İlkokulu Kayabeyi köyünde, ortaokulu Ardahan'da, liseyi Erzurum'da Yavuz Selim Öğretmen Lisesinde (1978) okudu. Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1985) mezunu. Yüksek lisansını *"Keçecizade İzzet Molla ve Mihnet Keşan Üzerine Bir Araştırma"* adlı tezi ile (1988), doktorasını *"Sabahattin Ali-İnsan ve Eser"* çalışmasıyla (2001) Fırat Üniversitesi SBE'de tamamladı. 1996'da *"Cahit Sıtkı Tarancı - Hayatı ve Şiir Dünyası"* çalışmasıyla (1996) doçent oldu. Bişkek Bilimler Akademisinde Aytmatov ile ilgili araştırmalar (2001) yaptı. 2002 yılında profesör oldu. Doğu Akdeniz Üniversitesinde (KKTC) 'konuk öğretim üyesi' olarak çalıştı. Bilkent Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türk Edebiyatı Tarihi Projesini yürüten grupta yer aldı. Çalışmalarını Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi olarak sürdürdü.

İlk yazısı *"Millî Romantik Duyuş Tarzı"*, 1984' te *Erciyes* dergisinde çıktı. Sonraki yıllarda makaleleri *Türk Edebiyatı, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Millî Eğitim, Türk Yurdu, Millî Kültür, Nilüfer, Yedi İklim, Türk Kültürü, Bilig, Zarf, Adam Sanat, Türk Dili* ve *Yaşasın Edebiyat* dergileri ile *Cengiz Aytmatov - Doğumunun 75. Yılı İçin Armağan* kitabında yayımlandı. *Sabahattin Ali - İnsan ve Eser* adlı çalışması ile 1997 TİSAV Edebiyat Bilim Ödülünü aldı. Alanı ile ilgili toplantılara katılarak bildiriler sundu. Cengiz Aytmatov Kulübü ve Vakfı (Bişkek) üyesidir.

ESERLERİ:

Sabahattin Ali: İnsan ve Eser (1997), *İkaros'un Yeni Yüzü-Cahit Sıtkı Tarancı* (2002), *Yeni Türk Edebiyatı / 1839-2000* (Editör ve yazar olarak, 2004), *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri* (2004).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), İkaros'un Yeni Yüzü-Cahit Sıtkı Tarancı (Cumhuriyet Kitap, 18.4.2002). Ülkü Eliuz (Türk Dili, sayı: 634), İbrahim Tüzer (Bilig, sayı: 27, Yaz 2003), Mutlu Deveci (Bilig, sayı: 30, Yaz 2004).

KORKMAZ, Şahbender

Şair. 1 Haziran 1964, Divriği / Sivas doğumlu. 1984 yılından itibaren çeşitli işlerde çalıştı. 1997'den itibaren öğretmenlik yaptı. Şiir ve yazıları

Şahbender Korkmaz

İmece Sanat, Damar, Cönk, Karşı ve *Sombahar* dergilerinde yer aldı. Edebiyatçılar Deneği üyesidir. İlk şiir kitabı *Aşeka*, 1994'te yayımlandı.

HAKKINDA: Aydoğan Yavaşlı / Lâf Şiirden Açılmışsa... (Damar dergisi, sayı: 52, 1995).

KORKMAZ, Tamer

Gazeteci-yazar. 1964, Bafra / Samsun doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Bafra'da yaptıktan sonra 1986'da Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulundan mezun oldu. Aynı yıl girdiği *Zaman* gazetesinde beş yıl parlamento muhabirliği yaptı. 1997-98 yılları arasında bir yıl Amerika'da bulundu. 1991 yılından itibaren *Zaman* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. *Yalan Haber Dosyası* (1988) adlı bir kitabı vardır. Günlük yazıları nede-

ŞAHBENDER KORKMAZ

KEZZAP

o mor zindanların zümrüdünden fışkırmış ankası
güneşmat otelinde kendini yalnız bir tel gibi düşünüyordu
çürüyen düşlerinin yakınında hepkara
dudaklarının dörtte üçü uyuşuk gibi
ulan kim gülden lâmba taktı bu sokağa

(*Aşeka*, 1994)

ŞAHBENDER KORKMAZ

ON YILDIR HABER YOK RÜZGARDAN

-k. celal için-

biliyorduk koşar adım çocukları yoktu ülkemizin
yoktu aptalları delileri ya da fahişeleri
biraz canlı hücre kuru hezeran
arasıra ay uğrardi sofrumuza arasıra ezan

sen hayatı takmıştın kafaya ben şiiri
oysa biraz çorba içiyorduk karlı bir akşamdan

ey uçurtmaları kanatları yaşlı çocuk
ve içine edilmiş deniz gibi ağlayan
elmasız elma bahçelerindeki yalnızlık
öyle içi delik ve yufka bir şair oldun sonunda

Tamer Korkmaz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

niyle 2000 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Basın / Fıkra Ödülünü aldı.

KORKMAZ, Türkây

Şair ve yazar. 17 Kasım 1948, Çorak köyü / Bayburt doğumlu. Çorak Köyü İlkokulunda başladığı ilköğrenimini Günedoğru (Manası) Köyü İlkokulunda (1960) tamamladı. Trabzon Kanuni Ortaokulunda (1963), Trabzon Erkek İlköğretmen Okulu (1966) mezunu. İlkokul öğretmeni olarak on iki yıl (1966-78) görev yaptıktan sonra Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü (1978) bitirdi. Trabzon ve Arhavi liselerinde Türkçe-edebiyat öğretmenliği yaparak 1995 yılında emekliye ayrıldı. Trabzon Lisesinde çalıştığı yıllarda Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü (1991) bitirdi. Emekli olduktan sonra çalışmalarını İstanbul'daki özel öğretim kurumlarında öğretmenlik yaparak sürdürdü.

Türkay Korkmaz

İlk yazıları 1966-78 yılları arasında *Sonhaber* (Trabzon) gazetesinde yayımlandı. Sonraki yıllarda öykü, deneme, şiir ve söyleşileri *Türk Dili, Kuzey Haber, Kıyı, Karadeniz* (Trabzon), *Öğretmen Dünyası, İnsancıl, Berfin Bahar, Güzel Yazılar, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili Dergisi, Ardıçkuşu, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Mavi Yeşil* (Rize) dergilerinde yayımlandı. *Eğitim Sanat* (Mayıs 1993, Haziran 1993, Trabzon), *Düşten* (2000-2001), *Çağrı* (Nisan 2001) dergilerini çıkardı. Trabzon'da yayın yapan *etv* adlı özel televizyonda "Eğitim Sanat" adlı programı, ayrıca *Akça TV* (Akçaabat-Trabzon), *Umut fm* (Ardeşen-Rize), *Cıha FM* (Arhavi-Artvin) televizyon ve radyolarında kültür-sanat programları hazırlayıp sundu. TÖMER Trabzon Şubesinin Mayıs 1995'te açtığı şiir yarışmasında *"Çoğalan"* adlı şiiriyle birincilik ödülünü aldı.

"Türkay Korkmaz, yaşamda gördüklerini ve duyduklarını yalın bir şiir diliyle şiirleştirmiştir. Mavi onun için bir esenlik öğesidir. Sevginin geniş yansımaları, tutkular, yalnızlık, dost

TÜRKÂY KORKMAZ

BOZBULANIK

azalıyor
uçuşan gönlüm
bozbulanık

yüreklerimiz ayrık
uslarımız şaşkın
köy başını ellerine

söylemeyin yeni türküler
vermeyin ateşe günü
kazıyorkorku

başladı geri sayma
beklemeyin çağrıyı
sallantıda büyük gemi

kalmadı bana ne
bırakmayın sonraya
kapanmış göz duymuyor kulaklar

(*Zaman Kanatlı Sözler*, 2002)

ve yaşam görülmekte." (Muzaffer Uyguner)

"Şair, yaşamın türlü hallerini sergilerken insandan doğaya, doğadan insana köprüler kuruyor. Bir yerde de 'düş' yolcusu oluyor. Kısa şiirleri severim. Türkây Korkmaz'ın kimi kısa şiirlerini de sevdim; o şiirlerde Behçet Necatigil havası buldum." (Ruşen Hakkı)

"İmgeyi seven ve onu kullanan bir şair korkmaz. Şiirler kısa ama anlamlı. İnsanı düşündürüyor, şiir okuma lezzeti veriyor." (Mehmet Tanju Akerman)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Sabahları Seviyorum* (1990), *Annem Aşık* (2002).

ŞİİR: *Doludizgin* (2000), *Kora* (2001), *Zaman Kanatlı Sözler* (2002).

TÜRKÂY KORKMAZ

GEZGİN

zaman damlar
doludizgin
bir dizeden öbürüne

kısacık sabahlar
uykusuzluğun soru imleri
sığmıyor düşlerime

koşuyor çığlık ışıklı pencerelere
çatlayacak tohum
ırmak dingin

uzun geceler batık denizler
ardında
daha hızlı dönüyor dünya

HAKKINDA: Muzaffer Uyguner (Türk Dili Dergisi, Mayıs-Haziran 2000), Ruşen Hakkı (Özgür Kocaeli, 26.3.2000), Mehmet Tanju Akerman (Haberde Ekspres, Nisan 2000), Özgür Bakış (12.3.2000), Bedrettin Aykın (Güzel Yazılar, Mayıs-Haziran 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Melahat Babalık (Ardıçkuşu, Ekim 2002), Hasan Hüseyin Yalvaç / Kitaplar Arasından (Berfin Bahar, Mayıs 2003).

KORKMAZ, Zeynep

Dilbilimci. 5 Temmuz 1923, Nevşehir doğumlu. İzmir Kız Lisesi (1940), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Edebiyat Şubesi (1944) mezunu. Aynı bölümde doktorasını tamamladı (1955); Türk Dili asistanlığı (1948-57) ve Türk Lehçeleri alanında öğretim üyeliği yaptı. 1964'te profesör oldu. *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* adlı kitabıyla 2003'te Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

Gençliğin Düşünceleri (1942), *H. Rahmi Gürpınar'ın Fikir Cephesi* (1944), *M. Tuğrul Çoban Armağanı, Hikâyeler/Tenkid* (1945), *Türkçede Asli Uzunluklar Mes'elesi* (1951), *Güney-Batı Anadolu Ağızları* (1956), *Fuzuli'nin Dilindeki Fonetik ve Morfoloji Özelliklerine Dair/Fuzuli'nin Dili Hakkında Notlar* (1956), *Atatürk ve Dil Devrimi* (1963), *Nevşehir ve Yöresi Ağızları - Sesbilgisi* (1963), *Türk Dilinde –ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* (2003).

HAKKINDA: Afşin Oktay - Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959), Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-1983).

KORKMAZGİL, Hasan Hüseyin

Bkz. HASAN HÜSEYİN (Korkmazgil)

KORKUSUZ, M. Şefik

Araştırmacı-yazar. 15 Ağustos 1956, Diyarbakır (Merkez) doğumlu. İnönü İlkokulu, Diyarbakır İmam Hatip Lisesi (1975), Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilimler

M. Şefik Korkusuz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölümü (1979) mezunu. Diyarbakır Bölge Çalışma Müdürlüğünde memur (1976-78), Dicle Üniversitesi Camiinde İmam-Hatip (1987-93), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğünde Eski Eserler Bölümü Şefi olarak (1994) hizmet verdi. *Fetih ve Fatih* başlıklı ilk yazısı bir yerel gazetede yer almıştı. Sonraki yıllarda yazıları *Çatı, Mektup, Katılım* vb. dergilerde yayımladı.

ESERLERİ:

Peygamberimizin (s.a.v.) Örnek Ahlâkından İktibaslar (1984), *Risale-i Nurda Tasavvuf veya Üstad Bediüzzaman'ın Tasavvuf Görüşü* (1991), *Gavsül Azam Seyyid Abdülkadir Geylani ve Kadiri Tarikatı* (1995), *Sâdât-ı Nakşibend* (1995), *Arşiv Belgelerinde Son Devir Diyarbekir Ulemâsı* (1996), *İslâmda Cemaat Cemaatleşme ve Tebliğde Metod Üzerine Bir Yaklaşım* (1997), *İslâm'da Milliyetçilik* (1997), *Tezkire-i Meşâyih-i Amid-i Diyarbakır Velileri* (1997; 1. ve 2. cilt bir arada, 2004), *Bir Zamanlar Diyarbekir / Zamanlar-Mekânlar-İnsanlar (fotoğraf albümü,* 1999), *Seyahatnamelerde Diyarbekir* (2003).

Ayrıca basılmamış eserleri vardır.

M. Şefik Korkusuz

KORLAELÇİ, Murtaza

Felsefe tarihi araştırmacısı. 1947, Kahramanmaraş doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu şehirde bitirdi. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1974) ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü (1980) mezunu. Doktorasını 1980'de *"Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi ve İlk Etkileri"* başlıklı tezi ile AÜ İlahiyat Fakültesinde tamamladı. 1983'te Konya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Din Felsefesi ve Mantık Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. Burada, 1986 yılında da doçent, 1992'de profesör oldu. 1996 yılında AÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi Anabilim Dalına atandı. Çalışmalarını AÜ İlahiyat Fakültesinde profesör öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Telif ve çeviri makalelerini 1984 yılından itibaren *EÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi, EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Felsefe Arşivi, Felsefe Dünyası, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi* Dergisi ve ortak kitaplarda yayımladı. *Felsefe Dünyası* dergisinin yayın kurulunda yer aldı. Din felsefesi alanında birçok bilimsel toplantıya konuşmacı olarak katıldı, bildiriler sundu. Türk Felsefe Derneği (yönetim kurulu) üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi* (1986).

ÇEVİRİ: *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler* (Roger Verneaux'den, 1994), *Çağdaş Ateizm Üzerine Dersler* (R. Vernaux'tan, 2001), *Ateistlerin Tanrısı* (R. Coffy'den, 2003).

KORLE, Sara Ertuğrul

Gazeteci-yazar (D. Aralık 1922, Dresden - Ö. Mayıs 2004). Sultan Abdülmecid'in torunlarından olup, Annesi Münire Hanım'ın babası Mehmed Celaleddin Bey, Sultan Abdülmecid'in kızı Cemile Sultan'ın oğludur. Sultan II. Abdülhamid, V. Murad, Mehmet Reşad ve son padişah Vahdeddin ise Münire Hanım'ın babaannesi Cemile Sultan'ın kardeşleridir. İlkokulu Ankara'da okudu. Robert Kolejden (1943) mezun oldu. Tiyatro ve sinemaya ilgisi öğrencilik yıllarında başladı. Robert Kolejden tanıdığı gazeteci Sinan Korle ile evlendi ve kendisi de gazeteci olarak çalışmaya başladı. *Vatan* gazetesinde, *Hayat, Ses* mecmualarında yazdı. 1951 yılında eşi Sinan Korle, Birleşmiş Milletlerde görev alınca, onunla birlikte Amerika'ya gitti. Eşiyle birlikte dünya gezisine çıktılar. Sara Korle, gazeteci olarak Anadolu Ajansı, Voice of America, *Hayat* ve *Ses* dergilerinde çalıştı. Mirasının yetmiş bin dolarını Boğaziçi Üniversitesi Film Merkezine bağışladı. 1953 yılında teyzesinin anılarını *Geçmiş Zaman Olur ki: Prenses Mevhibe Celaleddin'in Anıları* adıyla yayımladı.

HAKKINDA: Leyla Neyzi / İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak.

Sara Ertuğrul Korle

KORTANTAMER, Samira

Tarih araştırmacısı. 1948, Irak doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Bağdat, Şam ve Kahire'de, liseyi Almanya ve Brüksel'de (Belçika) tamamladı. 1967 yılında Freiburg (Almanya) Albrecht-Ludwigs Üniversitesinde Arap, Fars, Osmanlı dili, tarihi ve edebiyatını içeren orientalistik ve etnoloji öğrenimi gördü. 1973 yılında *"Ägypten und Syrien zwieschen 1317 und 1341 in der Chronik des Mufaddal b. Abi-l Fedail"* adlı tezle doktor unvanını aldı. 1970 yılında Tunca Kortantamer'le evlenerek Türk vatandaşlığına geçti. 1979 yılında EÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Osmanlıca okutmanı olarak göreve başladı. 1982 yılında yardımcı doçent olarak Tarih Bölümüne geçti. 1991 yılında doçent unvanı aldı.

Kortantamer'in ilgi ve çalışma alanları, Memluk tarihi, İslam ve Türk tarihi, İslam kültür tarihidir. Çeviri ve makalelerini, *Tarih İncelemeleri Dergisi, Prof. Dr. İsmail Aka Armağanı, Türkler, Realität und Virtualität der Berge, Belleten* dergi ve kitaplarında yayımladı. *Bahri Memluklular'da Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler* (1993) adlı bir kitabı vardır.

Fehmi Koru

KORU, Fehmi

Gazeteci-yazar. 24 Temmuz 1950, İzmir doğumlu. Kimi yazılarını Taha Kıvanç imzasıyla yazdı. İzmir İmam Hatip Lisesi ve Yüksek İslâm Enstitüsü (1973) mezunu. Harvard Üniversitesinde (ABD) yüksek lisans (1982), Uluslararası Araştırmalar Merkezinde (1980-82) araştırmalar yaptı. Akyanak Yayınlarında editör (1976-80), Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığında (1985) ve DPT İslâm Ülkeleri İşbirliği Başkanlığında müşavir (1985-86) olarak çalıştı. Londra'da City Üniversitesinde gazetecilik öğrenimi gördü. Şam'da Darü's-Selam Yabancı Diller Okulunda Arapça okudu. Parlamento Muhabirleri Derneği, Harvard Mezunları Derneği üyesidir.

Milli Gazete (1984) ile *Zaman* (1986-97) gazetelerinde genel yayın yönetmenliği ve köşe yazarlığı (1986-87) yaptı. 1997'den itibaren *Yeni Şafak* gazetesinde Ankara temsilciliği yaptı, köşe yazıları yazdı. *Zaman* gazetesindeki yönetim başarısı nedeniyle Türkiye Yazarlar Birliği 1986 Basın Yönetim Ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Mekke'de Ne Oldu?* (1987), *Yeni Dünya Düzeni* (1991), *Türkiye'de Laiklik ve Fikir Özgürlüğü* (1991), *Terör ve Güneydoğu Sorunu* (1992), *Taha Kwanç'ın Not Defteri* (1996), *One Column Ahed* (2000), *Tabana Kuvvet* (2001), *11 Eylül O Kader Sabahı* (2002).

ÇEVİRİ: *Bilginin İslâmileştirilmesi* (İsmail R. Faruki'den çeviri, 1985), *İslâm'ın Uluslararası İlişkiler Kuramı* (A. Ebu Süleyman'dan çeviri, 1985).

Nevin Korucuoğlu

KORUCUOĞLU, Nevin

Eğitimci, yazar. 9 Temmuz 1924, Konya doğumlu. Tam adı Şefika Nevin Korucuoğlu. Selçuklu tarihine ilişkin eserleri olan İhsan Korucuoğlu'nun kızı. İlköğrenimini İstanbul Şişli Terakki Okulunda gördü. Konya Kız Öğretmen Okulu ve Ankara Üniversitesi DTCF Edebiyat Bölümü mezunu. Ankara'daki orta dereceli ortaöğretim kurumlarında İngilizce ve Türkçe öğretmenliği yaparak 1986'da emekliye ayrıldı. Makaleleri *Boyut, Defne, Gülpınar, Çağrı, Bilge* dergilerinde yer aldı. Mevlâna üzerine yazıları ve televizyon konuşmalarıyla tanındı.

ESERLERİ:

Eğitim Sosyolojisi (1979), *Kadın Seslenişindeki Işık* (1993), *Veled İzbudak* (1994), *Hoşgörü Yılında Mevlâna* (1994), *Öyküleşen Anılar* (1995), *Işık Veren Kadınlar* (1995), *Mevlâna Yolunda Torunundan Bir Nefes* (1996), *İnişli Yokuşlu Yolda Bitmeyen Ateş* (1997).

HAKKINDA: Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000).

Fahri Korutürk

KORUTÜRK, Fahri

Asker, devlet adamı (D. 1903, İstanbul - Ö. 12 Ekim 1987). Deniz Harp Akademisini bitirdikten sonra Berlin'de deniz ataşeliği, Deniz Harp Okulu Komutanlığı, İstanbul Deniz Komutanlığı gibi görevlerde bulundu. 1959'da oramiral ve Deniz Kuvvetleri Komutanı oldu. 27 Mayıs 1969'tan sonra Moskova Büyükelçiliğine atandı. Ardından kontenjan senatörü seçildi ve 1973-80 yılları arasında Türkiye'nin 6. Cumhurbaşkanı olarak görev yaptı. *Atatürk'le Karşı Karşıya* adlı bir kitabı vardır.

KORYÜREK, Ceylan

Şair. 1962, Ankara doğumlu. Ortaöğrenimini Ankara TED Kolejinde tamamladı. 1984'te Gazi Üniversitesi İstatistik Fakültesini bitirdi. Yazı ve şiirleri 1990'dan itibaren *Türk Dili, Karşı Edebiyat, Damar, Sombahar, Dize, Milliyet Sanat, Papirüs, Cumhuriyet Kitap, Uç* gibi dergilerde yayımlandı. 1997'de Nüzhet Erman Şiir Ödülünde derece aldı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

"Koryürek'te aşılmaz bir imge gücü var. Yeni, kendini kolay kolay vermeyen imge örgülenmeleri dizelerden taşıyor. Öylesine yeğin, içten ve dolu. Bu içerikli imge pırıltıları Ceylan'ın şiirlerini daha da canlı tutuyor. Sevi konusundaş, kıpırtılı bakışlar, zincirlerinden boşanmış olarak sürüp gidiyor. Bu dizelerde özdeş anda ozan, güzel bir görüntü, imge yakalıyor." (Abdullah Rıza Ergüven)

ESERLERİ:

Birikintiler (1995), *Şeytan ve Şiir* (1996).

HAKKINDA: Abdullan Rıza Ergüven / Ceylan Koryürek'in Şiirlerinde İmge Betimlemeleri Evrensel Kımıltılar (Türk Dili Dergisi, Kasım-Aralık 1999).

Ceylan Koryürek

KORYÜREK, Enis Behiç

Şair (D. 11 Mart 1893, İstanbul - Ö. 17 Ekim 1949, Ankara). Kaymakam (yarbay) askeri doktor İsmail Behiç Bey'le, aslen Trabzonlu olan Faika Hanım'ın oğlu. Babasının görevi nedeniyle çocukluğu Makedonya'da geçti. İlköğrenimini babasından ve özel hocalarından aldı. Ortaöğrenimini Selânik ve Üsküp'te tamamladı. İstanbul Sultanîsi (lise, 1909), Mülkiye Mektebi (1913) mezunu. Hariciye Nezareti (Dışişleri Bakanlığı) Ticaret İşleri Şubesinde kâtip olarak (1913) göreve başladı. Birinci Dünya Sava-

CEYLAN KORYÜREK

UYUKLAR SANIRSIN ZAMAN

Kolların kapalıyken geçer sandığın
Sesini tanıyamadığın suçsuz kandırmaca
Avuntu için seçenekler bir düşüş anı

Gözyaşlarıyla sulanan bedende yeşerir
dallar
Yaşamak için onarıyoruz acıyı
Son adımdaki geri dönüşler

İzlerken günü uyuklar sanırsın zaman
Gecesi çoktan geçti yaşamın
Göze alamadıkların karanlıkta duruyordu

(*Türk Dili Dergisi*, Eylül-Ekim 1999)

Enis Behiç Koryürek

şı başlarında Bükreş'te Şehbender (konsolos, 1915), Budapeşte'de Şehbender Yardımcısı (1916) ve Basın Ataşesi oldu. Budapeşte'de başkonsolos olan Ahmet Hikmet Müftüoğlu ile tanıştı, bir Fransız kızıyla evlendi. 1919'da İstanbul'a dönerek Hariciye Nezâretinde çalışmaya devam etti. Aynı yıllarda Vefa ve Kabataş liselerinde Fransızca ve edebiyat dersleri de verdi. Millî Müdafaa teşkilâtında görev üstlendi. Millî Mücâdele'den sonra Ankara hükümeti tarafından Edirne Valiliği Hukuk İşleri Müdürlüğüne (1922) atandı. Bu görevde iken Edirne Lisesinde edebiyat ve Fransızca derslerine girdi. İlk eşinden ayrılarak Fahri Paşa'nın kızıyla evlendi. 1926'da Ticaret Vekâleti Ticaret Muâhedatı (Antlaşmaları) Dâiresi başkan yardımcısı olarak Ankara'ya tayin edildi. Bu görevi sırasında da Ankara Ticaret Lisesinde Fransızca öğretmenliği yaptı. 1930'da Sovyet Rusya hükümetiyle ticaret müzakerelerinde bulunan heyetle birlikte Moskova'ya gitti. Daha sonra Başbakanlığa bağlı Yüksek İktisat Meclisi genel sekreterliği (1930-36) yaptı. 1941'de Ekonomi Bakanlığında İş ve İşçiler Dairesi Başkanı, daha sonra Çalışma Bakanlığı Müsteşarı oldu. Koryürek, 1934-36 yılları arasında Fransızcadan demografi (nüfus meseleleri) üzerine beş kitap çevirdi. Ayrıca Türkiye'de işçi sorunlarına eğilerek çözüm yolları için kurumlaşmanın yollarını açan ilk bürokratlardan biri oldu. 1946'da Demokrat Partiye girip milletvekili adayı olunca görevinden alındı. Son yılları ekonomik sıkıntılar içinde geçti. Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi.

Enis Behiç'in, Namık Kemal'e ithaf ettiği, ilk şiiri Mülkiye Mektebi öğrencisi iken yayımlandı. Dağılmasına yakın Fecr-i Atî (1909-14) grubuna girerek birkaç ay toplantılarına katıldı. 1912-14 yıllarında *Şehbal* dergisinde yayımlanan ilk hamasî şiirlerinde Servet-i Fünûncuların etkisinde olduğu görüldü. Daha sonraki şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı ve Millî Edebiyat akımı içinde yer aldı. Yusuf Ziya (Ortaç) ve Orhan Seyfi'den (Orhon) sonra hece ölçüsünün kullanılmasına öncülük eden üçüncü şair oldu. Şiirleri, başta *Şehbâl* olmak üzere, *Hürriyet-i Fikriyye, Donanma, Türk Yurdu, Yeni Mecmua* gibi dergilerde yayımlandı. İstanbul'da geniş bir edebiyatçı ve sanatçı çevresi oldu. Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfeddin ve Celâl Sahir'le (Erozan) dostluklar kurdu.

Ünlü Beş Hececi şairden biri olan Enis Behiç Koryürek'in en ünlü şiirleri milli duygularla örülü lirik şiirlerdir. Türkçülük ve milliyetçilik tarihimizin sanat ve şiir dalında yer aldı. Enis Behiç, 1927'den sonra susmuş gibi gözüktü. Hattâ bu durum, hakkında "edebi hayattan büsbütün çekilmiş" hükmünün verilmesine neden oldu. *Güneşin Ölümü* ve *Vâridat-ı Süleyman*, *"nasıl içten kaynayan bir ruha sahip olduğunun ve son sözünü henüz söylemediğinin canlı şahitleridir."* (H. Dizdaroğlu) *Vâridat-ı Süleyman* bir tarafa bırakılırsa, Enis Behiç Koryürek'in kendisinden bekleneni vermemiş olduğu söylendi. Ulusça büyük sıkıntılı günler yaşanırken tarihimizin parlak devirlerini içtenlikle işleyen ve bireyin duyarlıklarını önemseyen şiirleri başarılıdır.

Müzik meraklı da olan Enis Behiç, keman ve kendi buluşu olan kemanboru karışımı bir müzik âleti çalıyordu. Müzik bilgisini değerlendirerek şiir formunda yeni bir ses arama çalışmaları yaptı. Hece ölçüsünü yeni bir sesle zenginleştirmek düşüncesiyle ortaya koyduğu görüşe göre, klâsik Türk musikisinin usûllerini esas alarak, bir çeşit dümtek'lerden faydalanarak yeni vezinler elde etmek mümkündü. Bu yeni vezinlerin ilk denemesini üç şiiriyle kendisi yaptı. Bu tür çalışmalarının en süreklisini müstezatlarında gösterdi. Bu bağlamda serbest müstezadı heceye uyarladı.

Enis Behiç Koryürek, 1942'de kendisiyle yapılan bir röportajda *Miras*'tan sonraki şiirlerini *Güneşin Ölümü*, evvelce aruzla yazdıklarını da *İsfahandan Hicazdan Nağmeler* adı altında toplamayı düşündüğünü söylemişse de, hayattayken bu arzusu gerçekleşmedi. 1946'dan sonra bazı arkadaşlarının evlerinde yaptıkları ispritizma (ruh çağırma) seanslarına katıldı. Daha sonra bu seanslarda gelen şiir ve nesirleri kaydedilerek lirik şiirleri ile birlikte *Vâridât-ı Süleyman Çelebi* (1949) adlı bir kitapta ölümüne yakın yayımlandı. Aynı ruh çağırma seansları hakkında Ömer Fevzi Mardin'in yazdığı üç ciltlik *Varidat-ı Süleyman Çelebi* (1951) adlı eser ise, XVIII. yüzyılda Trabzon'da yaşamış bir mevlevî dervişinin manzum ve mensur, tasavvufi, ahlâkî, hikmetli sözlerinden meydana gelir. Kitabın

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

TUNA KIYISINDA

Evimden uzakta, annemden uzak,
Kimsesiz kalmışım yâd illerinde.
Bir vefa ararım kalbe dolacak
Gurbetim yabancı güzellerinde.

Tuna'nın üstünde güneş batarken,
Sevgili yurdumu andırır bana.
Bir hayâl isterim Boğaziçi'nden;
Bakarım "İstanbul!" diye her yana.

İstanbul! Ey, sedef mehtâblarından
Hülyâ gözlerime ilk ışık veren!
Burânın ufkunda yanıp tozlanan
En munis renge de bigâneyim ben!..

Âh, orda renklerin - şark güneşiyle
Nâz eden - sihir-bâz ahengi vardır.
Bu akşam yurdumu andırsa bile
Âh, orda akşamın bin rengi vardır.

Enis Behiç Koryürek

dili, dönemine ait birtakım özellikler taşımakla birlikte, yakın devir Osmanlıcasına daha yakındır.

"O günkü şartlar içinde, hemen ilk şiirinde (Barbaros)'u dirilten şairin, yıllarca sonra Akdeniz kurdu olan korsanlarımıza yazdığı nefis parçalardaki başarısını, biricik hemşiresini bir deniz kurdu amiralimize eş verişini, dilimize çevrilecek eser diye de koca Barbaros'un Muhteşem Süleyman'ını seçip Türk gençliğine kazandırışını ve bu nihayet Karadeniz'in ilâhî bir çocuğu Trabzonlu Çedikçi Süleyman Çelebi'nin Koryürek'e veli-suret olarak görünüşünü asla tesadüf kabul edemeyiz. Coşkun denizlerle Koryürek arasında bugün çözemediğimiz bir' kördüğüm, bir birlik sırrı mevcut olduğu âşikârdır." (Fethi Tevetoğlu)

"Enis Behiç'in şiirlerini ötekilerden ayıran yön, konularındadır: Eski Türk denizciliğinin göğüs kabartan zaferleri, şairlerin kaleminde dile geliyordu. Bu ondan önce kimsenin aklına gelmemişti... Ona gelinceye kadar hece vezniyle 'manzum hikâye' yazan yoktu." (Hikmet Dizdaroğlu)

"Şairin Güneşin Ölümü adı altında toplamayı düşündüğü şiirleri arasında, öncekilere kıyasla bir psikolojik derinlik düşünülebilir. 1929'da, gördüğü bir rüya üzerine yazdığı Bir Cenaze Alayı, İkinci Varlık gibi şiirleri bunlardandır. Ayrıca, yakın arkadaşı Tevfik Ararad'ın verdiği bilgiye göre, bir ara, son devir tasavvuf âlimlerinden Mehmed Ali Aynî ile tasavvufi konularda görüşmeleri de olmuştur. Buna, bizzat Enis Behiç'in, Üsküdar'daki Nasûhî dergâhına adını veren halveti şeyhi şair Nasûhî Mehmed Efendi'nin torunlarından geldiği rivayetini de ekleyecek olursak, şairin bu mistik hayata girmeden birtakım iç hazırlıklarına yabancı olmadığına da hükmetmek gerekecektir. Enis Behiç'in hayatındaki ve şiirindeki büyük tezadı tam manasıyla ortaya koymak için şunu da söylemeliyiz. Gerek bulunduğu elçiliklerde, gerekse Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yeni Ankara sosyetesinde yakışıklı,

MİRAS VE GÜNEŞİN ÖLÜMÜ

Hikmet Dizdaroğlu

"Güneş'in Ölümü üzerinde çalıştığım duyanlar, büyük umutlara kapılmışlardı. Vefâtı bir elin önümüze serdiği yeni şiirleri, ne yazık ki, arzuladığımız mükemmeliyete ve halis şiire ulaşış, kendi tahirîyle "duyuş ve heyecanları ortaya atış" yönünden, kendisine umutla bağlananları tam mânasiyle doyurucak çapta değildir.

"Güneş'in Ölümü bölümündeki şiirler, geniş nefesli bir şairden çok, kabuğuna çekilmiş, heyecanları tavsamış, kendisini çevresinden tecrit etmiş bir insanın söyleyişlerini andırıyor. Bu bölümün en başarılı parçalarından biri olan Nehir'de bile, Ahmet Haşim'in tesiri kolayca sezilliyor. (...)

"Metod bakımından en son Edebiyat Tarihi incelemelerinin ortaya koyduğu bir gerçeğe göre, herhangi bir sanatkâr, bir topluluğa örnek olarak incelendiği ölçüde değer kazanır. Enis Behiç Koryürek, şüphesiz, değeri inceleme metoduna bağlı kalacak bir şair değildir. Ama, şiirindeki havayı duyumak ve estetik özelliğini belirmek için, özel bir metodla inceleme yapmağa zarureti vardır. Bu zarureti benliğinde duyan araştırıcı, şiirlerinde mert ve erkek bir hava estiren Enis Behiç Koryürek'te mükemmel bir süje bulacaktır." (Hikmet Dizdaroğlu)

(Hisar, Şubat 1952)

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

Halit Fahri Ozansoy

Edebiyat tarihçilerinin, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, F. Nafiz, Enis Behiç ve ben; "Hecenin beş şairi" diye isimlendirdikleri sanat topluluğumuzda, Enis'in yıllar yılları kovalayınca, iç sızlatıcı olduğu kadar akıllara hayret verici, bir «son» ile, gaipten sesler duya duya ölüme kayacağını hiç birimiz düşünebilir mi idik! O son görüşümde şık mı şık bir adamdı. Gayet iyi bir makastan çıkmış, beyaz keten bir kostüm giymişti. Kravatının rengini hatırlamıyorum, ama Avrupa'nın en zarif, en nadide kravatlarından biri idi muhakkak. Eğer bugün yaşasa idi ve o ilâhî vecde kavuşmasa idi, belki saçlarını Beatnik'ler gibi uzatabilir ve kıyafetini onlarınki ile değiştirebilirdi. Çünkü bir zamanlar, tasavvufun fersahlarca uzaktı, ne çapkınca, ne "seksüel" şiirler de yazan şairdi. (.....)

Ziya Gökalp'tan aldığımız şevk ile, Meşrutiyetten sonraki Türkçülük cereyanı ve millî edebiyat etkisi altında; beş arkadaş, aruzdan heceye geçişimizden evvel Enis Behiç, aylık (Şehbal) mecmuasında ne Divan ne Tanzimat ne Edebiyat-ı Cedide şairlerinin aklına gelen garip bir iş yapmağa kalkmıştı.

Musikimizdeki –şimdi de var mı, bilmiyorum!– dümtek usûlü ile aruzda yeni vezinler ve ahenkler icad etmek sevdasında idi. Hatta böyle bir takım acaip ahenkli şiirler de yayınlamıştı o mecmuada. Fakat sonunda bu yolun çıkmaz olduğunu anlayarak vazgeçmişti. İşte bundan sonra (Yeni Mecmua) da birleşmeleriniz başladı, bir taraftan da (Türk Yurdu) mecmuasında. İçine sindiğimiz bu millî edebiyat cereyanından, Enis Behiç, bilhassa (Gemiciler) ve (Uğurlu baskın) şiirleri ile sevilerek ün aldı:

Yine doldu gemimizin arması,
Bizim geml martı gibi pek oynak,
Ne hoş olur şimdi yelken açarsak
Ufukları dumanların sarması.

mısraları ile başlayan (Gemiciler) şiiri gerçekten yepyeni bir millî ses ve konu getirmişti edebiyatımıza. Barbarosların ruhu bu şiirde de, (Uğurlu baskın) da da yankılanıyor, pala bıyıklı levendlerin kadırgaları ile Akdeniz sularında dalgaları yararak düşman kadırgalarına saldırışları, küpeştelerine rampa edip Allah Allah sesleri ve çılgın naralarla düşmana pala sallayışları, mısra mısra gözlerde tablo ve kulaklarda ahenk. (...)

(Edebiyatçılar Geçiyor, 1967)

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

GEMİCİLER

Biz dalgalar, fırtınalar kahramanı yiğitleriz.
Ufuklardan ufuklara haber sorar, gezeriz.
Güneşlerde uyuklayan yamaçları,
Kalbi durgun tarlaları bıraktık.
Gölge veren ağaçları
Sevmiyoruz biz artık.
Sevgilimiz,
Ey deniz!

İşte biz:
Nihayetsiz
Mavilikler yolcusu!
Ruhumuzun kardeşidir
Güneşlerde parlayan bu yeşil su.
Bayrağımız yeşil sular ateşidir.
Biz bayrağın fedaisi sayısız Türk genciyiz.
Biz hilale şan arayan korku bilmez gemiciyiz.
Ey vatandan müjdelerle bize kadar gelen rüzgâr!
O sarışın sahillerde kara gözlü genç kızlar,
Yaz gecesi mehtap ile konuşurken,
Doğru söyle, sordular mı bizleri?..
Nasıl cevap verdiği gökten
Gemimizin rehberi,
O vefakâr
Yıldızlar?..

Poyraz var:
Yelken dolar.
Gemi sanki kanatlı!
Enginlerde pembe güneş
Gülümserken bu yolculuk ne tatlı!
Çal sazını kalenderce yiğit kardeş!
Nağmelerin yorulmayan dalgalardan bahtiyar.
Gönderelim bu ahengi o sevgili yurda kadar...

...ık, *zarif giyinen ve tam bir salon adamı olan Enis Behiç'in, 1946'dan sonra büyük bir değişme içinde olduğunun, hemen çevresindeki herkes farkındadır. Kısaca söylemek gerekirse, Vâridat ı Süleyman Çelebi meselesi, edebiyatı da aşan bir problem olarak çok ciddi bir araştırmayı beklemektedir."* (Büyük Türk Klasikleri)

ESERLERİ:

Miras (1927), *Vâridat-ı Süleyman Çelebi* (Çedikçi Süleyman Efendi'den Hâtıralar, 1949), *Miras ve Güneşin Ölümü* (Dr. Fethi Tevetoğlu'nun incelemesiyle, 1951).

Ayrıca Batı yazarlarından çeşitli konularda 6-7 kadar çeviri kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Nüzhet Haşim / Milli Edebiyata Doğru (s. 143, 1918), Mehmet Behçet Yazar / Enis Behiç Koryürek (Yedi Gün, sayı: 358, 1940), Sadettin Nüzhet Ergun / Türk Şairleri (c. 3, s. 1287-1291, 1941), Tevfik Ararad / Edebiyat Âleminde Metapsişik Bir Hâdise (Edebiyat Âlemi, sayı 9-13, 16 Haziran - 14 Temmuz 1949), Ali Hüseyin / Aylık Ansiklopedi (c. 1, s. 85, 1949), Fethi Tevetoğlu / Enis Behiç Koryürek (Miras ve Güneşin Ölümü içinde, 1951) - Enis Behiç Koryürek: Hayatı ve Eserleri (1985), Hikmet Dizdaroğlu / Miras ve Güneşin Ölümü (Hisar, Şubat 1952) - Varlık dergisi (15 Ekim 1957), Halit Fahri Ozansoy / Edebiyatçılar Geçiyor (s. 310-312, 1967), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. 4, 1968), Kenan Akyüz / Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (s. 817-841, 1985), Mahir Ünlü-Ömer Özcan / 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (s. 218-219, 1987), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 3, 11. bas. 2002), Büyük Türk Klasikleri (c. 12, s.381-383, 2004), Mehmet Kaplan / Şiir Tahlilleri-2 (20. bas. 2005).

KOŞAR, Mustafa

Şair. 22 Ekim 1977, Kütahya doğumlu. Tam adı Mustafa Tuğrul Koşar. Aslen Eskişehirli bir ailedendir. MEB Açık Öğretim Lisesini bitirdi. 1996'dan itibaren yurt çapında pazarlamacılık yaptı.

Şiirleri 2000 yılından itibaren *Sevgi Yolu* dergisi ve *Sevgi Yolu Şairler Antolojileri*'nde yayımlandı. BTV, Destan TV, Kanal 43 TV'de şiir programları hazırlayıp sundu. Şiirlerini *En Saf Dizeler Kitabı* (2001) adlı bir kitapta topladı.

Hamit Zübeyir Koşay

KOŞAY, Hamit Zübeyir

Etnograf, halkbilimci ve yazar (D. 1897, Tilenkçi Tamak köyü / Minzele / Ufa / İdil-Ural - Ö. 1984, Ankara). Dönemin alimlerinden Ubeydullah Efendi'nin oğludur. 1909 yılında, enistesi Rızaeddin Fahreddin'in desteğiyle öğrenim için Türkiye'ye gönderildi. 1911'de Selanik Merkez Rüştiyesini (ortaokul) bitirdi. Liseye başladığı yıl, Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine İstanbul'a döndü. 1916 yılında Darülmuallim'i (Erkek Öğretmen Okulu) bitirerek öğretmen oldu. Bir kış dönemi Darülfünun'da (üniversite) etnografya ve Macarca derslerine devam etti. Daha sonra öğrenimini sürdürmek üzere Macaristan'a gitti, bu ülkede Pedagogium'u bitirdi. Prof. Ne'meth Gyula'nın desteğiyle yüksek öğretmen okulu özelliğindeki Eötvöş Kollegium'a kabul edildi. Ardından aynı üniversitenin felsefe fakültesine devam ederek dilbilim ve Türkoloji doktorası yaptı. 1924'te Almanya'ya giderek Berlin Üniversitesinde Prof. Bang Koup'un derslerini izledi ve Devlet Kütüphancisi ile müzelerde incelemeler yaptı.

Hamit Zübeyir, 1925 yılında Türkiye'ye dönerek Maarif Vekaletinde görev aldı. Kısa bir süre Hars Dairesinde (Kültür Dairesi) kütüphaneler müfettişliği yaptıktan sonra, aynı bakanlığın Hars, Asar-ı Atika (Eski Eserler) ve Kütüphaneler Müdürü; Müzeler Dairesi Müdürü (bu dairelerden kimileri genel müdürlük olduktan sonra) Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü, Talim Terbiye Heyeti üyesi ve ikinci defa Etnografya Müzesi Müdürü olarak göreve devam

etti. 1962'de yaş sınırından emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra da, 1 Aralık 1969 tarihine kadar, Etnografya Müzesi Müdür Vekili ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Müşaviri olarak çalıştı.

Hamit Zübeyir Koşay ayrıca; Macar "Köröşi Csoma" ilim derneği muhabir üyesi, Alman Arkeoloji Enstitüsü asli üyesi (1932), Çek Prag Şark Enstitüsü muhabir üyesi (1933), İsveç Krallık "Witterhats" Tarih ve Eski Eserler Akademisi muhabir üyesi (1939), Fin Arkeoloji Derneği muhabir üyesi (1939), Uluslararası Prehistuar ve Protohistuar İlimler Birliği daimi şeref üyesi (Roma, 1964), Türk Tarih Kurumu asli üyesi (23 Nisan 1930), Türk Dil Kurumu kurucu merkez heyeti üyesi, Türk ve İslâm Sanatları Enstitüsü üyesi (1955), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü ilim heyeti üyesi, Türk Kütüphaneciler Derneği fahri üyesi, Uluslararası Müzeler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Başkanı (1957-65) olarak, bilim kuruluşlarında görevler almıştı.

ESERLERİ:

KAZI RAPORLARI: *Kumtepe Kazısı* (J. Sprerling ile, 1934), *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alacahöyük Hafriyatı, 1936'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (1936), *Alacahöyük Hafriyatı* (1938, Almancası 1944), *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Pazarlı Hafriyatı Raporu, Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alacahöyük Kazısı. 1937-1939'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (1939), *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Pazarlı Hafriyatı Raporu* (1941), *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alacahöyük Kazısı 1940-1948' deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (Mahmut Akok ile, 1940-1948), *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Büyük Güllücek Kazısı. 1947 ve 1949'daki Çalışmalar Hakkında İlk Rapor* (Mahmut Akok ile, 1947 und 1949), *Pulur Kazısı* (H. Vary ile, 1964), *Alacahöyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (Mahmut Akok ile, 1963-1967), *Keban Barajı Projesi, Pulur Kazısı 1968-1970* (İngilizce çevirisiyle, 1976).

DİĞER İNCELEMELER: *Halk Terbiyesi* (1931), *Halkbilgisi Kılavuzu* (1932), *Anadilden Derlemeler I* (İshak Refet ile, 1932), *Anadilden Derlemeler II* (Orhan Acıpyamlı ile, 1932), *Tarihi Abidelerimizi Koruyalım* (1932), *Ankara Budunbilgisi* (1935), *Etnografya ve Folklor Kılavuzu* (1935), *Arşiv Nedir* (1936), *Truva'da Dört Yerleşme Yeri* (1936), *Elâmca-Türkçe Dil Akrabalığı* (Almanca çevirisiyle, 1937), *Türkiye ve Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme* (1944), *Pulur* (Sakyol) *Etnografya ve Folklor Araştırması* (1949), *Türkiye'de Eski Medeniyetlerin Maddi Kültürde Temadisi* (1953), *Karaçay-Malkar Türklerinde Hayvancılık ve Bununla İlgili Gelenekler* (Ramazan Karça ile, 1954), *Ogüst Mabedi, Hacı Bayram Camii ve Türbesi Kılavuzu* (1956), *Etnografya Folklor Dil Tarih vd. Konularda Makaleler ve İncelemeler* (1974), *İzgü Mescid* (1976).

ROMAN: *Yuvak Taşı* (1947).

ÖYKÜ: *Dokuz Ötkünç* (1929), *Cincik* (Keban Barajı Öyküsü, Şerafettin Işık takma adıyla, 1973; İngilizce basımı: The History of a Potsherd, from the Neoltic Age ' Cımcık', 1975).

ARAŞTIRMA: *Susmuş Saz* (Ardanuçlu Âşık Efkârî hakkında, 1949).

HAKKINDA: H. Zübeyr Koşay'ın Biyografisi (MFAD Belgeliği, YB. 73. Kayıt ve 155 Nolu Belge), Folklorcularımız: Dr. Phil. Hamit Zübeyr Koşay (Türk Folkloru Araştırmaları, sayı: 102, s. 1625-1626, Ocak 1958), Emel Esin / Dr. Hamit Zübeyr Koşay'ın Eserleri Hakkında Düşünceler (Türk Kültürü, sayı: 156, s.328-330, 1975), Hamit Zübeyir Koşay / Makaleler ve İncelemeler (s.379-388, 1974), İki Halkbilimci: Hamit Zübeyr Koşay-M. Şakir Ülkütaşır (H. Z. Koşay'la ilgili bölüm M. Adil Özder, s.5-25, 1978), Hermann Vary / Generaldirektor a. D. Dr. Phil. Hamit Zübeyr Koşay (80 Jahre, Meterialia Turçica, s. 152-259, 1977), Hayrettin İvgin / Dr. Phil. Hamit Zübeyir Koşay 80 Yaşını Aştı (Türk Folkloru Araştırmaları, 1981/1), Yazar Hakkında Birkaç Söz: Dr. Phil. Hâmit Zübeyr Koşay / Etnografya Folklor Dil Tarih vd. Konularda Makaleler ve İncelemeler (1974), Büyük Larousse (c. 1, 1986), Mahmut H. Şakiroğlu / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KOŞTAŞ, Münir

Dinler tarihi ve din sosyolojisi araştırmacısı. 1 Mayıs 1939, Elmalı / Antalya doğumlu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi mezunu (1964). Yüksek lisans ve *"La La'icisation de l'Enseignement Puplic en Turque depuis 1923 Jusqu'a nos Jours"* teziyle doktorasını (1977) Paris Sorbonne'da tamamladı. 1982'de yardımcı doçent, 1988'de doçent, 1994'te de profesör oldu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü. Akademik görevlerinin yanında; dekan yardımcılığı (1987-99), anabilim dalı başkanlığı, fakülte kurulu üyeliği, fakülte yönetim kurulu üyeliği, Ankara Üniversitesi Senato Temsilciliği, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu Üyeliği gibi görevlerde bulundu. Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. İLESAM üyesidir.

Din - devlet ilişkileri, hakimiyetin kaynağı, laiklik konularındaki makale ve çevirileri 1985 yılından itibaren *AÜ İlâhiyat Fakültesi, Din Öğretimi Dergisi, Felsefe Dünyası* gibi dergilerde yayımlandı. *Dini Araştırmalar Dergisi* danışmanlar kurulu üyeliği yaptı. Alanı ile ilgili pek çok bilimsel toplantıya katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

La La'icisition De l'Enseignement Public en Turque (1977, Paris), *İbn Haldun'un Mukaddimesine Dair Bazı Müşahadeler I-II-III* (1988), *Din Sosyolojisi* (ders notları, 1990), *Din Psikolojisi* (ders notları, 1990), *Dinler Tarihi* (Prof. A. Küçük, M. Erdem ile, 1993), *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış* (1995).

KOŞUKÇU, Ali Cemal

Şair ve yazar. 1910, Trabzon doğumlu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Devlet hizmetine girerek uzun yıllar Konya'da Muhakemat Müdürlüğü yaptı. Daha sonra çalışmalarını serbest avukat olarak sürdürdü ve avukatlıktan emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Özleyip* (1970).

ÖYKÜ: *Kız Alayının Oğlan Çıkayı* (mizahi öyküler, 1974).

DERLEME: *Fıkra ve Nükteler* (1944).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (1986-1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOŞUM, Adnan

İslâm hukuku araştırmacısı. Yükseköğrenimini Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde (1993) mezunu. Yüksek lisansını *"İslâm Hukukunda Taksim"* adlı çalışmasıyla (1995), doktorasını *"İslâm Hukukunda Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler"* adlı çalışmasıyla (1999) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Hukuku Bilim Dalında tamamladı. Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümünde yardımcı doçent doktor olarak görev yaptı.

Din eğitimi, hukuk, hukuk felsefesi, insan hakları, demokrasi, ekonomi, İslâm ekonomisi, ceza felsefesi ve hukuku, İslâm araştırmalarında çağdaş yorum ve yaklaşımlar gibi konularda araştırmalar yaptı. Makaleleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi, İslâmi Araştırmalar, Ekev Akademi, İlâhiyat Fakültesi Dergisi, İslâmiyât, Diyanet* dergilerinde yayınlandı.

ESERLERİ:

İslâm Hukuk Doktrininde Yargı Hataları / Önleyici Tedbirler ve Hatalardan Doğan Sorumluluk (2004), *Nassları Anlama ve Yorumlamada Yöntem Sorunu / Fazlur Rahman Örneği* (2004).

Ahmet Kot

KOT, Ahmet

Şair, çevirmen. 1 Ekim 1953, Eskişehir doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı. Bir süre ODTÜ'de okudu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Kültür Bakanlığı (1974), TZDK Tercüme Servisi (1975) ve TRT İstanbul Televizyonunda (1975-76) çalıştı. Daha sonra *Yeni Devir* gazetesinin yazı işleri müdür yardımcılığı (1976-77) ve aynı gazetenin Londra temsilciliğini (1977-78) yaptı. Nabi Avcı ve İsmet Özel'le kurduğu Yeryüzü Yayınlarını (1979-83) yönetti. Bir ara *Millî Gazete*'nin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi (1985). Aynı yıl kurduğu Yazevi İletişim Hizmetleri adlı kuruluşun sanat yönetmenliği ile Bosna Enformasyon Merkezi direktörlüğü ve uluslararası birçok derginin Türkiye ve Ortadoğu temsilciliğini yaptı. 1991'den itibaren Türkiye Yazarlar Birliği (1991-2005 arası İstanbul Şubesi Başkanı, 2002-2005 arası Genel Başkan Yardımcısı) üyesidir.

İlk ürünleri 1971'de *Fikir ve Sanatta Hareket* adlı dergide yer aldı. Daha sonraki ürünlerini Eskişehir ve Ankara'da arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı *Deneme ve Gelişme*, ayrıca *Diriliş, Edebiyat, Mavera, Yeni Türkiye* dergileri ile *Millî Gazete* ve *Yeni Devir* gazetelerinde yayımladı. 1988'de Türkiye Yazarlar Birliği Yayıncılık Ödülünü aldı. Grafikerler Meslek Kuruluşu, Bilim ve Sanat Vakfı üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sirkeler ve Sular* (1988), *Hasbahçe* (1989).

ÇEVİRİ: *Ayetlerden İşaretler* (Abdulkadir Essufi'den), *Yüz Basamak* (A. Es-safi'den), *Hz. Ömer Devrinde Ekonomik Yapı, Köklerimiz* (Malcolm X'ten, 1983), *Şenlikli Toplum* (İvan İllich'ten), *Yaşanabilir Bir Dünya İçin* (M. İdris'ten).

KOTAN, Hüseyin

Şair. 5 Kasım 1949, Çamlıbel (Ardos) / Oltu / Erzurum doğumlu. Şiirlerinde bazen Üveysî mahlasını da kullandı. İlk, orta ve liseyi Erzurum'da bitirdi. Ege Üniversitesi İİBF (1973) mezunu. Erzurum'da bir iktisadi devlet kuruluşunda yönetici olarak çalıştı. Şiirleri çeşitli gazete ve dergilerde yer aldı. Erzurum'da çıkan *Palandöken* gazetesinde haftalık şiirler yayımladı.

ESERLERİ (Şiir):

Yanmadan Olmaz (1998), *İrfan Sofraları* (1998), *Dâvetnâme, Ölirem.*

HAKKINDA: Hasan Ali Kasır / Erzurum Şairleri (1999).

KOTKU, Mehmed Zahid

Mutasavvıf ve bilgin (D. 1887, Bursa - Ö. 1980, İstanbul). Kafkasya kökenli bir aileye mensuptur. İstanbul'da Dağıstanlı Ömer Ziyaeddin Gümüşhanevî'ye bağlanarak Nakşiendi tarikatına girdi. Tasavvuf terbiyesinin yanı sıra İslâmî ilimler öğrenimi gördü. Dergâhların kapatılması üzerine Bursa'ya giderek bazı camilerde imam hatiplik görevinde bulundu. 1952'de İstanbul'a dönerek, önce Zeyrek'te bir camide, daha sonra da ömrünün sonuna kadar İskenderpaşa Camiinde imam hatiplik görevinde bulundu. Müridleri ile birlikte Türkiye siyasi hayatında, sohbetleriyle üniversite ve aydın çevrelerinde

AHMET KOT

ŞAVKIMA

Bir an'dı sanki bin kıyamet yaşadı cihan
Bir söz düştü suya ansızın kütürtüyle
Domur domur düştü yatağına durağan bir nehrin
İçimize ağan görülmedik bir öfke

Hınca ayarlıyız da ondan belki de

Bilinmez bir korkuyla burkuldu sular
Aydınlandı ince bir bakışla toprak
İnce bir çağdı, çağlardan sızarak
Aklımızı deşen, doğurgan bir bıçak

Bir şavkıma yekiniyor derinden derinden
Bir şua hançeri mi bekliyor gönlüm, neden

Gönlüne od düştü delişmen arzın
Arındı keskinliğinden sular ve gök
Umulmaz bir şavkıma, patlayan yalını
Ve bir secdeyle evreni sarsan mağfiret

(*Sirkeler ve Sular*, 1988)

AHMET KOT

V

1/ Sözcükler hayın birer bakış açıklaması, insanlar sözcüklerin dağılmış toplayıcıları.

2/ Dilimin ucunda koşar durmadan bir eski sözcük, durum özetleyicisi.

3/ Çalışkan sözcülerimizdir oradan oraya koşuşan sözcükler, açıklar herşeylerimizi durmadan.

4/ İçimizin, maviliğine uçar sözcükler bazan, yitip gider, herşeyi bağrına gömüşü gibi göklerin.

5/ Herşeyi sararır bozarır kızarır sözcükler kitaplardaki, yinelerler boyuna eskimiş açıklamaları.

6/ Kuşkuyla atarlar adımlarını kimi sözcükler içlerimizdeki, iskarpinlerini çıkarmazlar kişiliğimize ısınmadan.

7/ Ansızın çöker yüreğime sözcüklerin gereksizliği, damgalarlar birdenbire kişiliğimi.

8/ Sanki sözcükler, insanların gökyüzüne salıverdiği inanç kuşları.

(*Hasbahçe*, 1989)

Mehmet Zahid Kotku

tasavvufa yönelişin yeniden canlanmasında önemli bir rol oynadı.

BAŞLICA ESERLERİ:

SOHBET-ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Tasavvufi Ahlak* (5 cilt, 1984-85), *Nefsin Terbiyesi* (1984), *Mü'minlere Vaazlar* (1985), *Hac* (1985), *En Güzel Ameller* (1985), *Korku ve Ümit* (1985), *Zulüm* (1985), *İlim* (1985), *Sabır* (1985), *Cihad* (1985), *Zikrullahın Faydaları* (1985), *Müminlerin Vasıfları* (1985), *Namaz* (1985), *İman* (1985), *Yemek Adabı* (1985), *Tevbe* (1985), *Zekat* (185), *Cömertlik* (1985), *İçki* (1985), *Tevhid* (1985), *Ana-Baba Hakları* (1985), *Hadislerle Nasihatlar* (2 cilt, 1985), *Ehl-i Sünnet Akaidi* (1986), *Cennet Yolları* (1986).

ÇEVİRİ-YAYINA HAZIRLAMA: *fi İsbâti'r-Râbıta* (Mevlâna Hâlid'den, 1990), *Hediyyetü'l-İhvân fi Âdâbi Zikri'l-Mennân* (Mevlâna Hâlid'den, 1990).

HAKKINDA: H. Hüseyin Erkaya / Vuslatının 14. Yılında Mehmed Zâhid Kotku (k.s.) ve Tasavvuf (Sempozyum bildirileri, 1995), Mahmut Esat Coşan / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KOYTAK, Cahit

Şair ve çevirmen. 29 Ocak 1949, Erzurum doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi

Cahit Koytak

Kimya Fakültesini (1973) bitirdi. Kısa bir süre Ankara Şeker Fabrikasında çalıştı. Daha sonra İstanbul'da serbest ticaretle uğraştı. 1994'ten itibaren Kanal 7 televizyonunda dış yayınlar müdürlüğü yaptı.

İlk şiiri 1968 yılında *Diriliş* dergisinde yer almıştı. Daha sonra *Kriter*,

"MEHMET ZAHİD KOTKU EFENDİ'DEN GÜZEL SÖZLER"

Bir an evvel tevbe ve nedamet edip, İslam'ın yoluna dön.

Namazını kıl, cemaate devam et ve nasihat dinle. "Ben ondan daha iyi bilirim" deme.

Zekâtını fazlasıyla ver, yardımlardan ve sadakalardan sakın kaçınma.

Elinden gelirse her sene hacca git, oradaki akümülatörünü doldur. Sonra memleketine faydalı olarak dön. Medine-i Münevvere'yi de ziyaret etmeyi ihmal etme. Rasulullah (a.s) efendimizin huzurlarında göz yaşlarını dökerek çok salat-ü selam getir.

Sakın kimseyi hakir ve hor görme, herkesi her bakımdan kendinden iyi ve üstün görmeye bak. Servete, bilgiye, varlığa, sağlığa, sakın güvenme. kimseyi incitme ve çalış.

Katiyyen sert konuşma ve çok da konuşma, yüksek sesle hele hiç konuşma, gayet yumuşak ve tatlı konuşmaya dikkat et.

Bahusus, zuafa ve fukaraya karşı gayet mülayim ol. kimsenin gönlünü kırma. katiyyen bilgiçlik taslama, makamlara göz dikme, onların parlaklığına hiç aldanma, mümkün olduğu kadar devlet kapılarından uzak ol, oradan bir şey bekleme.

Yazlık diye deniz kıyılarında ev tutma, günah yerlerinden kaç, çocuklarını da öyle yerlere bırakma ve onları günahlara alışmaktan koru.

Dünya için zinhar dinini zayi etme, ölümü unutma, gözünün önünden ayırma.

Ömrünü boş yere zevk ü sefa ile, para pul budalası olarak mahv etme. Son pişmanlık kimseye fayda vermemiştir.

Asıl hüner her şeyi yerli yerine yapabilmektir. Bir de kuvvetli bir ilim ve mağlup olmaz nefislerle mücadeledir. Azgın nefislerde her ne kadar ilim olsa da o kişi yine nefsinin esiri olmaktan kendini kurtaramaz. Onun için herkese ve bahusus her ilim sahibine tasavvuf şarttır. Tasavvufsuz ilimler hep hebâen mensûrdur. Zühd, takvâ, hilm, sabır, vesair ahlaklar hep tasavvufun mahsulüdür.

Çok aziz ve muhterem kardeşim, sen de kat'iyyen ihmal etme de Kur'an-ı Kerim'i hem kendin oku, hem de bütün aile fertlerinin titizlikle üzerinde durarak, onları da okut. Yalnız dünya bilgilerini vermek için çalışıyorsan, nafile. Asıl ebediyyen faydası olacak olan bu Kur'an-ı öğret ve üzerinde durarak tatbikine sa'y ve gayret eyle.

"Aziz evlat, sevgili kardeş, sen daima temiz kalpli, güzel ahlaklı, âlim ve fâzıl, âbid ve mütevâzi; zâhid ve dünyaya iltifatı olmayanları ve insanı kâmil olanları ara, bul ve onlara kul, köle ol. Mâlen ve bedenen hizmetlerinde kusur etme; yaramazlardan da daima kaç, vesselâm."

Aziz kardeş, hilkatten maksad, Hâlık'ı tanıyıp, O'na kulluk etmektir. O'nu tanımak ve kulluğunu yapabilmek için de, dinî bilgilerini artırmak gerekir. Yoksa kahve, sinema köşelerinde, zevk ve sefâ peşinde dolaşmak çok yanlıştır. İnsan kendisini dinsiz kâfirlere veya hayvanlara benzetmektense, Peygamberler yolunu, salihler, âbidler izini seçip, dünyadan tertemiz olarak, göz yumup göçmesi ne büyük bahtiyarlıktır.

Ey aziz kardeşim, çok uyanık ve müteyakkız olmak gerekir. Nefesleri boşa geçirme, heves-i hevesini kapılma. Bir gün vade gelip de Haydi gel denilince, artık durmak mümkün değildir. Sonra bu hayatın mesuliyet sorguları var. Sakın bunlara inanmamazlık etme.

Aziz kardeşim; sakın kimseyi hakir ve hor görme. Sakın kimseyle istihza etme ve bu gibi hallere ne alış, ne de çoluk çocuğunu alıştır. Çünkü bu alışılan şeyleri terk etmek kadar zor bir şey yoktur.

Aziz kardeş, kişi şahsi hayatında gayet mütevâzıyane ve oldukça kanaatkâr bir hayat ile her türlü cefalara, açlıklara karşı sabırlı, metin olmalı ve ölümünü gözünün önünden ayırmamalıdır.

İşte Müslümanlığın çökmesine en büyük âmil, müslümanların hakiki müslüman olmayıp servet ve bilgilerine mağrur olarak, fukara ve zuafanın, bahusus işçinin hakkına riayet etmeyip, onlara İslamî ve insanî muamele yapmadıklarından dolayı; hem ahiret saadetlerinden mahrum olurlar, hem de İslamiyet'in çökmesine sebeb olduklarından, en büyük kabahat bunlara tevecchüh eder."

CAHİT KOYTAK

AŞK DA VAHŞİDİR...

Aşk da vahşidir, bunu öğrendik
Ben ve çocuklarım
Ve dostumuz Knut Hamsun;
Aşk da vahşidir yalnızlık gibi.
Ve kırkından sonra da tehlikeli,
En az dağcılık kadar...

Bileğinizin üstünde onu
Bir keman yayı gibi
Gezdirebileceğinizi
Düşünebilirsiniz belki;

Oysa daha ilk dokunuşta
Kırık pencere camı gibi
Damarlarınızı keser.

Ya da yabani tay gibi,
Evet evet,
Fırlatıp atar sırtından sizi,
Fırlatıp atar.

Yönelişler, Kelime, Yedi İklim, Kayıtlar, Kaşgar, Le Poète Travaille, Gergedan, Defter, Hece, Yansıma, Dergâh, Kitap-lık, Kırklar, Merdiven Şiir dergilerinde çıkan ürünleriyle şiirinin etki alanı genişledi. Koytak, *İlk Atlas*'tan sonra *Dergâh, Defter, Kayıtlar, Kaşgar* vb. gibi çeşitli dergilerde yayınladığı ve iki-üç kitap olabilecek şiirlerinin, yeni bir atlas olarak kitaplaşması için, bazı haritalara, zayiçe planlarına ait kayıp parçaların ortaya çıkmasını beklediğini, ifade etmektedir. Koytak, şiirlerinin yanında ayrıca kitap çevirileri yaptı. Frantz Fanon'dan *Siyah Deri Beyaz Maske* çevirisiyle Türkiye Yazarlar Birliğinin 1988 çeviri ödülünü aldı. Muhammed Esed'in *The Message of the Qur'ân* adlı mealini Türkçeye kazandırdı.

"Oca dağlar başında tek atlı geziyor var mı?

Her taraftan üç beş kelle terkiye astığın var mı?" (Köroğlu Solağı'ndan)

"Ben Cahit Koytak'ın şiirde geldiği yerin bu kadar yıldan sonra, sesini daha gür ve daha savaşçı bir edâya büründürdüğüne örnek olarak yukarıdaki satırları başlığa aldım. Bilindiği gibi bu türkü Köroğlu Solağı diye bilinir. En mükemmel icrâsını da ülkemizin gelmiş geçmiş en iyi sanatçılarından Turan Engin yapmıştır. Eğer modern şiirimizden türkü çıkarabilseydik, bence en iyi türküler Cahit Koytak'ın şiirlerinden çıkardı." (Mehmet Ragıp Karcı)

"Cahit Koytak şiiri dağın öteki yüzüne çizilmiş büyük bir Atlas gibidir." (Hüseyin Atlansoy)

ESERLERİ:

ŞİİR: *İlk Atlas* (1990).

ÇEVİRİ: *İslâm'ın Yayılış Tarihine Giriş* (Ebu'l Fazl İzzeti'den,1980), *Mekke'ye Giden Yol* (Muhammed Esed'den, 1981), *Siyah Deri Beyaz Maske* (Frantz Fanon'dan, 1988), *Kur'an'a Göre Dört Terim / İlâh, Rab, Din, İbadet* (Ebul Âla el-Mevdudi'den, 1995), *Kur'an Mesajı* (Muhammed Esed'den, Ahmet Ertürk ile).

HAKKINDA: Mehmet Ocaktan / Hayatın Ölüme En Çok Yakışan Yeri - İhsan Deniz / Martin Heideger mi Ali İmran mı? - Sabiha Ünlü / Cahit Koytak'ın Şiiri İçin Nur Heykelleri (Bürde, Nisan 1991), Necat Çavuş / Cahit Koytak'ın Şiiri II (Bürde, Mayıs 1991), Ali K. Metin (Atlılar, sayı: 7), Söyleşi - Mehmet Ragıp Karcı / Cahit Koytak Şiiri - Ömer Lekesiz / Cahit Koytak İçin Bir Terceme-i Hâl - Hüseyin Atlansoy / Dağın Öteki Yüzüne Çizilen Büyük Atlas - Şaban Sağlık / Cahit Koytak'ın Hece Dergisinde Yayımlanan Bazı Şiirlerini Göndermeler / Metinlerarasılık Bağlamında Okuma Denemesi - Süreyya Berfe / Cahit Koytak'ın Olmadığı Yoksul Antolojiler Diyarı (Hece, Ekim 2003).

CAHİT KOYTAK

'ŞİİR VE HAKİKAT'

Seninle konuşabilmek için
Çağıldamasını öğrenmem gerekirdi, biliyorum,
Tıpkı çakılların dalgalardan öğrendiği gibi...

Senin sesini kendi sesimle karıştırmamak için,
Konuşmayı büsbütün unutmak pahasına
Susmayı öğrenmem gerekirdi, biliyorum,
Tıpkı kayaların rüzgârlardan öğrendiği gibi...

Ve sen sustuğun, dalgalar çekildiği,
Rüzgârlar dindiği zaman,
Anlamak için bende susarak var ettiklerini,
Sessizliği ana dilim gibi
Öğrenmem gerekirdi, biliyorum,

Tıpkı ölülerin topraktan tozumayı
Ve otlardan yeşermeyi öğrendiği gibi...

Cenk Koyuncu

KOYUNCU, Cenk

Şair (D. 27 Haziran 1967, İstanbul – Ö. 14 Mayıs 2006, Antalya). İlk ve ortaöğrenimini İstanbul ve Isparta'da tamamladı. Yükseköğrenimini yarıda bırakarak çeşitli yayınevlerinde çalıştı. *Eski*'z dergisinin (2 sayı, 1992) ve *Sonkişot* dergilerini çıkardı. Bir süre de *kitap-lık* dergisinin yayın yönetmenliğini (1995) üstlendi. Yakalandığı kanser hastalığından kurtulamayarak genç yaşında yaşamını yitirdi. İlk şiiri *"Kitabe-i Ceng-i Mezar"* 1992'de *Eski*'z dergisinde çıkmıştı. Şiir ve yazılarını ayrıca *Gösteri, Varlık, Şiir Atı* dergileri ile *Cumhuriyet Kitap* ve *Aydınlık* gazetelerinde yayımladı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesiydi.

"Cenk Koyuncu adını Cumhuriyet Kitap'ta gördüydüm ilk kez: 'Okur Panosu'nda bir not, Küçükyalı'dan gönderilmiş, bütün aramalarına karşın kimi sınırlı sayıda basılmış, genel dolaşıma çıkmamış kitaplarını bulmak için çare arıyor. Böyle durumlarda ortaya çıkamam ben, köşemde büzülürüm. Birkaç ay geçti, Şişli'de sinemadan çıkmıştım, genç bir adam durdurdu beni: Oymuş.

"Oradan, 15 Mayıs 2006 günkü Cumhuriyet'te yayımlanan ölüm haberine, aradan on beş yıl geçmiş. Görüntüler, sesler, daha doğrusu bir uğultu, konuşma parçacıkları dolaşıyor zihnimde. Onları sıcağı sıcağına toplayıp düzenlemek elimden gelmeyecek besbelli. Kitap-lık'ta çalıştı, iki dergi (Eski'z ve Son Kişot) çıkardı, üç şiir kitabı yayımladı, televizyona Reşit İmrahor kimliğiyle çıktı ve söz aldı, birkaç ayrıntı daha ve işte size otuz dokuz yıl

CENK KOYUNCU

DÜŞ

Düşlerimi ağırladım gecelerce
kırlangıçların hüzün zamanı çekildim
kovuğuma ve konuğuma sunduğum sır
kâbuslarının kılıfı kalır içimde...

Kendini beklemekten yorgun iskeleyim
su, sırıltısını dinleseydi ben sana
masal olurdum, yıldız olurdum
ay bölerdi düşlerini, düşlerim teninde!

Sana sunulmamış bir ben vermekti
en büyük düşüm! Düşüm kurumuş
senin sevdiğin çocukmuş, alışırdım
bir çocuğa senin için çalışırdım...

sürmüş bir yaşamdan artacak (sahiden de 27 Haziran doğumlu muydu?) biobibliyografik çerçeve.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Otoben* (1993), *Yüz'de Yüz* (1996).

DENEME: *Kuvve'den Fiil'e* (1993).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), Enis Batur / Bir Ağıt Üç Çıkma (Cumhuriyet Kitap, 25.5.2006).

KOYUNCU, Fahrettin

Şair ve yazar. 30 Haziran 1965, Üçpınar / Manisa doğumlu. Fahrettin K. Nitter imzasını da kullandı. Üçpınar Köyü İlkokulu, Manisa Lisesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1990) mezunu. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Edebiyatçılar Derneği, Dil Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği üyesidir.

İlk şiiri *"Umut Getir"* 1988'de *Yazıt* dergisinde, diğer şiir ve yazıları *Anadolu Ekini, Damar, Kavram Karyaşa, Türk Dili, Agora* dergilerinde yayımlandı. Zonguldak'ta arkadaşlarıyla birlikte *Uğraş* dergisini (on iki sayı) çıkardı. *Düş Darasını Yaşamın* adlı kitabıyla Kocaeli Üniversitesi Şiir Okulu 1998 Akademik Ödül yarışmasında üçüncülüğü kazandı.

Fahrettin Koyuncu

ESERLERİ:

ŞİİR: *Korkarım Ele Verecek* (Fahrettin K. Nitter imzasıyla, 1992), *Düş Darasını Yaşamın* (1995), *Zamanın Zembereği* (2000).

DENEME: *Düş Körükçüleri* (1997).

HAKKINDA: Aydoğan Yavaşlı / Fahrettin Koyuncu'nun Şiiri (Damar, sayı: 57, Aralık 1995).

KOYUNCU, Gufran

Araştırmacı-yazar. 1958, Ankara doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Ankara ve İstanbul'da, yükseköğrenimini Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Bölümünde tamamladı. 1984'ten itibaren canlıların kökeni konusuyla ilgilenmeye başladı ve bu konu ile ilgili araştırmalar yaptı. Nureddin Boztaş, Semih Akşeker ile birlikte hazırladığı *Bilim Canlılar ve Evrim* isimli bir kitabı vardır.

FAHRETTİN KOYUNCU

MERAL DESEM

Şimdi Meral desem sana, kızarsın
Oysa baharı getiriyor Meral
Düşlerim diriliyor Meral deyince
Gözlerim ışıyor, ısınıyorum

Yine Meral desem sana, kızarsın
Oysa zamanı dizginliyor Meral
Mevsimler bahar oluyor Meral
deyince
İçimde denizler kabarıyor,
coşuyorum

Bir daha Meral desem sana, kızarsın
Oysa düğümleri çözüyor Meral
Su yürüyor çiçeklere Meral deyince
İçimin telleri titriyor, yaşıyorum

Bir kez Meral desem mi sana?

KOYUNOĞLU, Haydar

Eğitimci, öykü yazarı. 1944, Çorum doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Alaca (Çorum) ve İstanbul'da yaptı. Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirerek öğrretmenliğe başladı. Yaşadığı çevrenin, tanığı olduğu olayların ve tanıdığı kişilerin yaşantısını öyküleştirdi.

ESERLERİ:

Dilşo ile Dilşe (1976), *Gülüşün Kurtuluşu* (1979).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. III, 1982).

KOZ, M. Sabri

Eğitimci, yazar, halk edebiyatı araştırmacısı. 11 Eylül 1950, Kırkgöz köyü / Divriği / Sivas doğumlu. Sayıt Sandaş, Ali Güzelbahçeli, Emre Gülbalı imzalarını da kullandı. Sivas İlköğretmen Okulu (1968), İstanbul Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü

M. Sabri Koz

(1971), Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1991) mezunu. Türkçe öğretmeni olarak Ekinözü (Maraş) ve İstanbul'daki çeşitli okullarda öğretmen ve yönetici olarak görev yaparak 1997'de emekliye ayrıldı.

Daha sonra edebiyat ve halkbilim alanlarında çalışmalarını yoğunlaştırarak 1984-85 yılları arsında *Halk Kültürü* adlı bir araştırma dizisi (8 sayı) yayımladı. 1990-98 yıllarında bir sahaflık firmasında çalıştı. Araştırmalarını 1998-99 yıllarında Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfının Bilgi-Belge Merkezindeki Pertev Naili Boratav Arşivinde sürdürdü. Çalışmalarını İstanbul'da, Yapı Kredi Yayınlarında editör olarak sürdürdü.

Araştırma ve kitap tanıtım yazıları, Sivas'ta çıkan *Haber* gazetesinde başlayarak, *Folklor, Türk Folkloru, Türk Folklor Araştırmaları, Folklora Doğru, Tarih ve Toplum, Sivas Folkloru, Dünya Kitap, Müteferrika, Cumhuriyet Kitap, Zaman, Kitap Zamanı* ve *Kaşgar* gibi dergi ve gazetelerde yayımladı.

Biyografi alanında yetkin bir isim olarak tanınan M. Sabri Koz, *Ana Britannica*, Dergâh Yayınlarının *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* ve *Ansiklopedik Büyük Sözlük* ile *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'ne bin civarında madde yazdı. Ayrıca, bir bölümünü takma adlarla yayımladığı elli kadar çocuk kitabı ile yardımcı ders kitapları vardır. Halk edebiyatı üzerine yaptığı araştırmalar nedeniyle 1986 Folklor Araştırmaları Kurumu İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

DERLEME: *Nasreddin Hoca'dan Fıkralar* (1978), *Dalda Durur Elde Durmaz* (1982), *En Güzel Öğrenci Fıkraları* (1982), *En Güzel Bekri Mustafa ve İncili Çavuş Fıkraları* (1983), *Nükte ve Fıkralarıyla Ömer Seyfettin* (1984), *Bilmece Bildirmece* (1990), *Nasreddin Hoca'ya Armağan* (1996), *Edirne: Serhattaki Payitaht* (E. N. İşli ile, 1998), *Bekçi Baba, Ramazan Fasılları* (1998), *Halk Hikâyeleri I* (D. Kaya ile, 2000), *Diyarbakır: Müze Şehir* (Ş. Beysanoğlu ve E. N. İşli ile, 1999), *Adana: Köprü Başı* (Erman Artun ile, 2000), *Yemek Kitabı* (2002), *Her Güne Bir Ninni* (2005).

SADELEŞTİRME-YAYINA HAZIRLAMA: Tevfik Fikret / Şermin (1980), Ahmet Rasim / Gecelerim (1987), Ahmet Rasim / Falaka (1987), Dr. M. Ali Kayacan / Türkiye'nin Sıhhî-i İctimâi Coğrafyası: Çatalca Vilâyeti (1991), Turgenyev / El Kapısında (çev. O. V. Kurak, 1994), Mahmut Yesari / Çulluk (1995), Gazi Ahmet Muhtar Paşa / Sergüzeşti Hayatımın Cildi Evveli (E. N. İşli ile, 1996), Aziz Nesin / Mum Hala (1996).

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (2000), TDE Ansiklopedisi (c. 5, 1982), İBB Ansiklopedisi (c. 2, 2003), Ayşen Gür / Halk Ninnileri (Hürriyet Keyif eki, 20.3.2005).

KOZAK, İbrahim Erol

Araştırmacı-yazar. 1948, Konya doğumlu. Konya Erkek Lisesi (1964), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1968) mezunu. 1975'ten itibaren Erzurum Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. Makalelerini, *Erzurum, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* (1975-88), *Yeni Devir* (1983), *SBF* (1984), *İlim ve Sanat* (1986) ile *Zaman* (1987) dergi ve gazetelerinde yayımladı.

ESERLERİ:

İbn-i Haldun'a Göre İnsan, Toplum, İktisat (1984), *Ali Şeriati Üzerine* (heyet olarak, Çağlar-Kozak-Tahir, 1984), *Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf* (1985).

İbrahim Erol Kozak

Yazarın ayrıca branşıyla ilgili iki mesleki kitabı vardır.

KOZALI, Şükran

Şair, romancı. 7 Ağustos 1948, Denizli doğumlu. Tam adı Fatma Şükran Kozalı. İzmir Buca Eğitim Fakültesi Matematik Bölümü mezunu. Matematik öğretmenliği yaparak emekliye ayrıldı. Edebiyatçılar Derneğinin kurucu üyelerindendir. Çalışmalarını Ankara'da sürdürdü. *Eğreti Gelin* adlı romanı Tarık Günersel tarafından sahneye uyarlandı ve Atıf Yılmaz tarafından sinemaya aktarıldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Etekleri Yelde Kız* (1988), *Ay Boy Attı Bahçelerde* (1990), *Suteni* (1994), *Lidya* (1994), *Papalina* (1998).

ROMAN: *3 Gen* (1995), *Ege'ye Akan Irmak* (1996), *Kostak Kızı* (Eğreti Gelin, 1999), *Eğreti Gelinler* (2005), *Deniz İpeği* (2005).

HAKKINDA: Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler (1994, s. 237), Mehmet Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Türkiye'de Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOZANOĞLU, Abdullah Ziya

Romancı (D. 16 Ocak 1906, Beşiktaş / İstanbul - Ö. 29 Mart 1966). İstanbul Kabataş Erkek Lisesi (1922) ve Mühendis Mektebi ile Güzel Sanatlar Akademisi Mühendislik Bölümü

Abdullah Ziya Kozanoğlu

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU

KOLSUZ KAHRAMAN

BİR ADSIZA AD KONUYOR

Çin beylerinden Çing Tao'nun oğlu "Tay Çeu" Türk göreneği üzere ad kazanmak istemişti. Türkler o günlerde yeniden parlamağa başlamışlardı. "Gültekin" adında bir Türk, kurt başlı "Kızıl tuğdan" yeni bir bayrak açmış, dağlara çıkmış. Türkleri çevresine toplamış, babalarının dilini, babalarının türelerini, babalarının şanlı dolu cenk savlarını onlara öğretmişti. Yedi kişiyle dağa çıkan bir kümeden büyük bir ulus doğuyordu. Türkler yeniden cenkten cenge koşuyor, Çinlileri her yerde yeniyorlardı.

Hele bir Türk cilâsını vardı ki adına "Alpago Yiğit" diyorlardı.

Ardına aldığı kırk yiğitle birlikte Çin şarlarının en ulularını, en zorlularını basıyor, karşısına çıkan Çin bahadırlarına aman vermiyor, tepeliyordu.

Bu yeni Türk yiğitini karşılamak, onu yere vurmak Çin delikanlılarının her gece rüyalarına giren bir düşünce olmuştu. Genç kızların rüyalarında Alpago'nun kır atı üzerinde dağdan dağa uçuşu vardı.

Çocukları anaları:

— Alpago geliyor! diye korkunurlardı. Koca olmuş Çin bahadırları bir ariya gelince derin derin içlerini çekiyor:

— Bir Türk bahadırına yüzlerce Çin delikanlısı, karşı koyamıyor!... diye gözyaşı döküyorlardı.

"Tay Çeu" şarları basıp kimseye aman vermeyen bu Alpago'yu yakalamağa, kanını akıtmağa and içmişti.

Tıpkı Alpago gibi o da kendisine kırk yiğit bulmuştu.

Şimdi o da Türk beyleri gibi bir ad kazanmak istemiş, yeme, içme yapmışı. Evvelce Türkler, Çinlilerin dilini, Çinlilerin dinini, Çinlilerin göreneklerini almış, kendilerini kaybetmişlerken, Gültekin'in kılıcı ve

öğütleri altında parlıyan yeni Türkler şimdi Çinlilere kendi görenek-lerini, dillerini öğretiyorlardı.

***

Davullar çalıyor, şaklabanlar meydanda takla atıyor, kocaman külâhlı cüceler tepelerindeki zilleri şakırdatarak badi badi koşuşuyorlardı.

Tam bu sırada bir boru öttü.

Koca olmuş, sakalı göbeğini döğen bir Çin bahadırı atının üstünde ortaya çıktı.

Meydanın çevresinde çadırlar kurulmuş, yüzlerce seyirci altına barınmış, belesten yiyor, içiyor, hoş sözler söyleyip şakalaşıyorlardı.

Buraya ta uzak diyarlardan Tay Çeu'nun yiğitliğini görmek için, günlerce yol alıp gelenler bile vardı. Koca olmuş Çin beyi şöyle söyledi:

— Ey yüce Buda'nın sevgili kulları, susunuz ve dinleyiniz, şimdi ünlü Çin imparatorunun yüce beylerinden "Tay Çeu" er meydanında bazusunun kuvvetini gösterecek, kendisine ad kazanacaktır. Er meydanı ortasında övmek bize değil, yiğitlerine düşer, savulun meydandan

Seyirciler tez elden meydanı boşalttılar. Tay Çeu elinde uzun bir bıçakla meydana fırladı.

Çevresinde bir alkıştır koptu.

Uzun saçı belini döven, bıyıkları yeni terleyen güçlü, kuvvetli bir delikanlı idi.

Vücudunun üst kısmını çırılçıplak soymuştu.

Ayağında kara kayıştan bir don vardı. Birkaç kere dolandı, gerindi.

Seyirciler arasında uzun külâhını yana yıkmış keskin ve alay eder gibi sırıtkan bakışlı bir koca adam yanındaki yoldaşlarına döndü, güldü:

— Tay çok zorlu gözüküyor, hemen Tanrı yüzünü ak etsin! dedi.

Bu sözler Türkçe söylenmişti.

Yanındaki Çinliler bu yabancıyı süzdüler.

Sol kolu dirseği boyunca kopuk olan yabancı, gösterişsiz, pısırık bir adama benziyordu.

Gültekin'in korkusundan Çinliler konuk olan Türklere dokunmazlardı.

Hiç seslerini çıkarmadılar.

Bu sırada bir homurtudur koptu.

Kocaman bir deve zincirinden boşanmış gibi meydana daldı.

Seyirciler:

—Buğra!... Buğra!... diye bağırmağa başladılar.

Buğra diye azgın erkek deveye derlerdi.

Deve sürdü, geldi, Tay'ın üzerine saldırdı.

Tay, devenin bacakları arasından fırlamak istedi.

Karnına bir bıçak attı.

Buğra bir kere bağırdı. Sıçradı. Art ayağı Tay'ın beline çarptı.

Tay yere yıkıldı. Buğra seyircilere doğru saldırdı.

Bu sırada meydan birbirine girdi.

Ağlayan, bağıran, haykıran, söven sayısızdı. Buğradan kaçmak için birbirlerini eziyorlardı.

Tam bu sırada biraz önce konuşan "Kolsuz adam" bir ok gibi fırladı.

Buğranın ardından yetişti.

Sağ bacağiyle art ayağına bir tekme vurdu ki can acısile böğürüp sendeleyen buğra ters yüzüne döndü. Yeniden Tay'ın üzerine doğru koşmağa başladı.

Devenin karnından kanlar şıpır şıpır akıyordu. Sürdü yerde yatan Tay'ın üstüne yaklaştı...

Bu sırada kolsuz adam meydana sıçradı. Tek kolunu havaya kaldırdı. Kırk yiğite:

— Birc sersemler, ne duruyörsunuz? Kopuz çalıp yerde yatan bayınızı övünüz! diye haykırdı.

(*Kolsuz Kahraman*, 1959, s. 14-17)

(1929) mezunu. Adana Belediyesinde Fen İşleri Müdürlüğü (1992) görevinden sonra Millî Eğitim Bakanlığı Başmimarı oldu (1932). Daha sonraki yıllarında serbest mimarlık ve müteahhitlik yaptı. Türk edebiyatının tarihî roman türünde en ünlü temsilcilerindendir. Eserlerinin çoğu sinemaya uyarlanmıştır. Spora da meraklı olan Kozanoğlu, bir süre Beşiktaş spor kulübü başkanlığını üstlendi.

ESERLERİ:

Kızıltuğ (1923), *Atlı Han* (1923), *Türk Korsanları* (1926), *Seyit Ali Reis* (1927), *Gültekin* (1928), *Kozanoğlu* (1929), *Kolsuz Kahraman* (1930), *Savcı Bey* (1931), *Sarıbenizli Adam* (1932), *Malkoçoğlu* (1933), *Patronalılar* (1934), *Tavşanbaşı* (1935), *Tokat* (1936), *Battal Gazi Destanı* (1937), *Senaivanoğlu* (1938), *Fatih Feneri* (1949), *Karakoldaki Ayna* (1950), *Dağlar Delisi* (1951), *Hilâl ve Haç* (1958), *Kızıl Kadırga* (1962), *Arena Kraliçesi* (1964), *Kubilay Han'ın Gelini* (1966).

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), A. Ömer Türkeş / Orta Asya'dan Gelen At ve Kılıç Sesleri (Virgül, sayı: 17, Mart 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOZANOĞLU, Cenap Muhittin

Şair (D. 1893, Trablus - Ö. 16 Kasım 1972, İstanbul). Trablusgarp Askeri Rüştiye (ortaokul) ve Askeri İdadide (lisc) okudu. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra İstanbul'a gitti. Vefa İdadisini bitirdi. Bir süre İstanbul Darülfünun (üniversite) Edebiyat ve Hukuk fakültelerinde okudu. Gönüllü olarak Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. 1919'dan itibaren uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yaptı. Uzman olarak Türk Dil Kurumunda (1946-54) çalıştı. Zincirlikuyu Mezarlığında gömülüdür.

Aruz ölçüsünü kullandığı şiirleriyle tanındı. Şiirleri *Edebiyat-ı Umumiye, İçtihat, Büyük Duygu, Malumat, Donanma, Yücel, Akın* (Trabzon), *Yürüyüş* (Samsun), *Taşan* (Merzifon) dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ (Şair):

Kadın (1936), *Al Bayrak* (1912), *Şarkılar, Muharebeden Önce ve Sonra*.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 1, 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5), TBE Ansiklopedisi (2001).

KOZİKOĞLU, Sahir

Öykücü, çevirmen. 1913, İstanbul doğumlu. 1936'da Mülkiye Mektebini (Siyasal Bilgiler Fakültesi) bitirdi. Devlet Demir Yolları, Sümerbank, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları gibi kuruluşlarda çalıştı. Ankara Belediyesinde başkan vekilliği yaptı.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Methiyeler* (Sahir Ergin takma adıyla).

ARAŞTIRMA: *Hava Yolu Ulaştırması ve Türkiye'de Sivil Havacılık* (1949),

ÇEVİRİ: *Firari* (Tagore'dan, 1944-54 arasında 7 basım), *Yeni Nimetler* (A. Gide'den, 1942).

Ayrıca meslekî konularda başka telif ve çeviri eserleri vardır.

KÖK, Bahattin

İslâm tarihi araştırmacısı. 1944, Şavşat / Artvin doğumlu. Şavşat Atalar Köyü İlkokulu (1944), İstanbul

Bahattin Kök

İmam Hatip Okulu (1963), Bağdat Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1967) mezunu. 1967 yılından itibaren Trabzon İmam Hatip Lisesinde yedi yıl öğretmenlik yaptı. 1974'te Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesine okutman olarak atandı. Yüksek lisansını 1975'te *"Kur'an ve Hadise Göre Şiir"* konulu teziyle, doktorasını 1980'de *"Seyfuddin et-Türkmani ve Divanı"* teziyle aynı yerde tamamladı. 1990 yılında *"Nureddin Mahmud'un Mısır'ı Ele Geçirmesi ve Fatımilerin Yıkılışı"* takdim teziyle doçent, 1996'da profesör oldu. Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü İslâm Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yaptı. Öğretim üyeliği ile birlikte dekanlık, fakülte kurulu üyeliği, fakülte yönetim kurulu üyeliği, diploma çalışması komisyonu başkanlığı gibi görevlerde bulundu. *TDV İslâm Ansiklopedisine* maddeler yazdı.

ESERLERİ:

Seyfuddin et-Turkmani ve Divanı, Hassan b. Sabit'in Şiirleriyle İslâm'a Hizmetleri, Ka'b b. Malik el Ensari ve Tebük Seferiyle İlgili Durumu, Nureddin Mahmud'un Mısır'ı Ele Geçirmesi ve Fatımilerin Yıkılışı, Nureddin Mahmud b. Zengi ve İslâm Kurumları Tarihindeki Yeri, Gazneli Mahmut'la Abbasi Halifesi el-Kadir Arasındaki İlişkiler, Mısır'ın Alınmasından Sonra Nureddin Mahmud'la Selahaddin Eyyubi Arasında Ortaya Çıkan Soğukluğun Sebepleri.

KÖK, Kemal

Şair. 1 Kasım 1972, Hafik / Sivas doğumlu. Haydarpaşa Endüstri Meslek Lisesi, Marmara Üniversitesi Halk Eğitimi Bölümü (1999) mezunu. Çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü. Şiirleri *Sorun Polemik* dergisinde yayımlandı.

ESERLERİ (Şiir):

Üç Mavi Çığlık (1997), *Gerçeğin Sırtında Tutanağı* (2000)

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001)

KÖKDEMİR, Zerrin

Öykü yazarı. Zonguldak doğumlu. Çocukluğu ve gençliği İstanbul'da geçti. 1971 yılında gittiği Almanya'da bilgisayar sistemlerinde çalıştı. Köln'de sosyal danışmanlık yaptı. Öykülerini yaşanmışlıklara ve gözlemlerine dayandırarak yazdı. *Erkekler Gemisi* (1995) adlı bir öykü kitabı vardır.

HAKKINDA: Zonguldaklı Yazarlar Zonguldak'ı Yazanlar (1998).

KÖKDEN, Uğur

Yazar. 1934, Çorum doğumlu. Kayseri Lisesi (1951), İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi (1958) mezunu. Bitirdiği fakültede asistanlık, Paris'te (Fransa) proje mühendisliği (1961-66), Türkiye'ye dönüşünde Ankara Belediyesi başkan danışmanlığı (1976-78), Ecevit hükümeti döneminde (1978-79) İşlctmeler Bakanlığı Proje ve Yatırımlar Genel Müdürlüğü, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Genel Sekreterliği, 1989 yılından itibaren Şişli Belediyesi Başkan Yardımcılığı ve başkan denişmanlığı görevlerinde bulundu. 12 Eylül'den (1980) sonra Barış Derneği davasında yargılanarak bir yıl hapis (1982-83) yattı. *Politika* gazetesinde (1975-78) dış politika yazıları yazdı. Yazı ve denemelerini ayrıca 1966'dan itibaren *Papirüs, Soyut, Bilim ve Sanat* dergilerinde yayımladı.

"Kökden'in denemeleri "mesafeli" değil, aksine alabildiğine sıcak ve yakındır; öyle ki anlattığı şehirle ilgili hiçbir fikrimiz olmasa da, deneme sıcaklığını yitirmez. Bunu sağlayan şeyin Kökden'in denemelerinin karakteristik yanını da oluşturan, 'mekânda çıktığı tarihsel yolculuk' olduğunu düşünüyorum. Uğur Kökden'in denemeleriyle okura geçen, yalnızca anlatılan ya da anlatılana yazarın verdiği tepki değildir; bir de bakış açısı ediniriz." (Behçet Çelik)

ESERLERİ:

DENEME: *Türkiye'de Batı Bunalımı* (1979), *Tiksinti Çağı* (1985), *Umut İçin Senfoni* (1989), *Anı Kentler* (1992),

Uğur Kökden

Güneş Damlıyor (1995), *Seslerin Resmi* (1995), *1900'e Veda* (1996), *Yazının Yeni Rengi* (1997), *Geçmişe Açılan Pencere* (1997), *Zaman Devriyeleri* (2004), *Kaz Dağı Çobanları* (2005).

GEZİ: *Kuğular Kanallar Salkımsöğütler* (2002).

ANI: *Uzun Gecenin Tutsakları-Barış Derneği Cezaevi Günlüğü* (2001).

HAKKINDA: Behçet Çelik / Denemeyle Çıkılan Yolculuk (Virgül, Mayıs 1998), Hülya Tufan Uğur / Uğur Kökden'den Yeni Denemeler Toplamı "Geçmişe Açılan Pencere" (Cumhuriyet Kitap, 2.7.1998), Feridun Andaç / Deneme Yollarında Bir Yolcu: Uğur Kökden - Mehmet Serdar / İçten İçe Kaynıyor Zaman - Behçet Çelik / Deneme-Direnme (Cumhuriyet Kitap, 29.4.1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Şadiye Narin / "Silik" Zamanından Bugüne (Virgül, Ekim 2001), Esra Aliçavuşoğlu / Uğur Kökden ve Yitik Zamandan Kalanlar: Uzun Gecenin Tutsakları - Barış Derneği Davası - Metin Fındıkçı / Sorumlu Bir Aydının Tanıklığı - Behçet Çelik / Cezaevinde Gündelik Hayat (Cumhuriyet Kitap, 22.11.2001), Olanca Gürültüsüyle 20. Yüzyıl (Radikal Kitap, 21.9.2002), Varlık dergisi (Ekim 2002).

KÖKER, Eser

Araştırmacı-yazar. 1958, Samsun doğumlu. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi mezunu (1980). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalında yüksek lisans ve *"Türkiye'de Kadın, Eğitim Siyaset: Yüksek Öğretim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme"* tezi ile doktora yaptı. 1989 yılından sonra AÜ İletişim Fakültesinde dersler verdi. 1998'de doçent oldu. Daha sonra çalışmalarını ABD'de sürdürdü. Doçentlik çalışmasını *Politikanın İletişimi-İletişim Politikası* adlı kitabı ile tamamladı.

ESERLERİ:

Türk Sinemasında Demokrasi Kavramının Gelişmesi (ortak, 1994), *Medya Kadın ve Şiddet* (ortak, 1994), *Politikacının İletişimi-İletişimin Politikası* (1998), *Anneanne Sırlarını Eskitmiş Aynalar* (ortak, 2002), *Kitapta Kurutulmuş Çiçekler Ya da Sözlü Kültür Üzerine Düşünmek* (2005).

ÇEVİRİ: *Kadınlar İçin Medya Rehberi* (Suzy Shure, Ins Burnett'tan, 1996).

KÖKER, Hüseyin Levent

Hukukçu, yazar, çevirmen. 8 Ekim 1958, Ankara doğumlu. Tarsus Amerikan Lisesi (1976), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1980) mezunu. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsün-

de siyaset bilimi alanında doktorasını tamamladı. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde asistan ve araştırma görevlisi (1981-88), yardımcı doçent (1988-91) ve doçent (1991-96) olarak görev yaptı. 1996'da genel kamu hukuku profesörü oldu. 1984-85 akademik yılında Oxford Üniversitesi Mansfield College'da (İngiltere) İngiliz Kültür Heyeti (The British Council) bursuyla konuk araştırmacı (fellow), 1994-95 akademik yılında ise Princeton Üniversitesi Uluslararası Araştırmalar Merkezinde (Center for Intrenational Studies) Fulbright bursuyla konuk öğretim üyesi olarak bulundu.

Hüseyin Levent Köker, 1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesinin (Lefkoşa, Kıbrıs) kuruluşunda görev almak üzere GÜ'deki görevinden ayrıldı. 1997-98 akademik yılında Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesinin kurucu dekanlığını üstlendi. 1989-97 yılları arasında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde yarı zamanlı olarak lisans ve lisansüstü dersler verdi. 2001-04 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığını yürüttü. Çalışmalarını Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü öğretim üyesi olarak sürdüren Köker, Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki derslerine de devam etti. Yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıda Türkçe ve İngilizce makalesi yayımlandı.

ESERLERİ:

İNCELEME-DERLEME: *İki Farklı Siyaset: Bilgi Teorisi-Siyaset Bilimi İlişkileri Açısından Pozitivizm ve Eleştirel Teori* (1990), *İmparatorluktan Tanrı Devletine* (Mehmet Ali Ağaoğlulları ile, 2. bas., 1991), *Tanrı Devletinden Kral Devlete* (Mehmet Ali Ağaoğlulları ile, 1991), *Demokrasi Üzerine Yazılar* (1992), *Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı* (M. Ali Ağaoğlulları ile 1994), *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi* (1996), *Erken İç Asya Tarihi* (derleme, 2000), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 2 'Kemalizm'* (derleme, 2001)

ÇEVİRİ: *Sivil Toplum ve Devlet / Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar* (John Keane'den, ortak, 1993), *Türk Sinemasında Demokrasi Kavramının Gelişmesi* (ortak, 1994), *Demokrasinin Gerçek Dünyası* (C. B. Macpherson'dan, 1983), *Demokrasi ve Eleştirileri* (Robert Dahl'dan, 1995), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* (Robert Nisbet, Tom B. Bottomore'den, ortak, 1997).

Engin Köklüçınar

KÖKLÜÇINAR, Engin

Gazeteci, yazar. 1943, İstanbul doğumlu. Gazetecilik Yüksek Okulu mezunu. Gazetecilik mesleğine 1962 yılında *Vatan* gazetesinde başladı. Sırasıyla *T. Ticaret Postası* ve *Dünya* gazetelerinde çalıştı. *Kalkınan Köylü* adlı aylık dergi ile *La Gazetta* adlı günlük Fransızca gazetenin yayıncılığını yaptı. Yirmi beş yaşında sarı basın kartı sahibi, yirmi altı yaşında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti üyesi oldu. Kırk beş yaşında da sürekli basın kartı taşımaya hak kazandı.

Ayrıntılı Haber, Aktüel, Son Haber ve *Yenigün* adlı gazetelerin yayıncısı, genel yayın müdürü ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. *Yenigün* adlı günlük ekonomi gazetesinin otuz üç yıl yayımcılığı ile *Ulus* gazetesinin sekiz yıl genel yayın müdürlüğü görevini yürüttü. Marmara Grubu Vakfı genel sekreteri olarak görev yaptı. 2001 yılında İstanbul Gazeteciler Derneğinin kuruluşuna katıldı ve bu derneğin ilk genel sekreteri oldu, 2003 yılında ise başkanlığına seçildi.

ESERLERİ:

Ağlayan ve Gülen Kıbrıs, Mutlulukla Randevu Ne Zaman ?, Parasız Kitap.

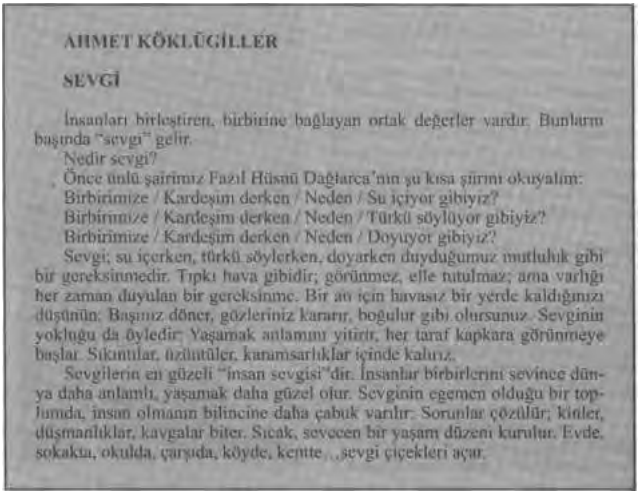
KÖKLÜGİLLER, Ahmet

Edebiyat araştırmacısı. 1936, Bahçe / Osmaniye doğumlu. Cuma Fakılı İlkokulu, Düziçi İlköğretmen Okulu (1957), Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü (1960) mezunu. 1960 yılından itibaren Bartın, İvrindi (Balıkesir), Tarsus (Mersin) ve İstanbul'da orta dereceli okullarında Türkçe öğretmenliği yaptı. 1986 yılında emekliye ayrıldı.

Edebiyat araştırmaları ve yardımcı ders kitaplarıyla tanındı. Eski TDK, Dil Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir. İlk ürünleri 1954'te *Damla* (Edirne) dergisinde yer almıştı. Diğer çalışmalarını *Varlık, Ilgaz, Şö-*

Ahmet Köklügiller

AHMET KÖKLÜGİLLER

SEVGİ

İnsanları birleştiren, birbirine bağlayan ortak değerler vardır. Bunların başında "sevgi" gelir.

Nedir sevgi?

Önce ünlü şairimiz Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şu kısa şiirini okuyalım:

Birbirimize / Kardeşim derken / Neden / Su içiyor gibiyiz?
Birbirimize / Kardeşim derken / Neden / Türkü söylüyor gibiyiz?
Birbirimize / Kardeşim derken / Neden / Doyuyor gibiyiz?

Sevgi; su içerken, türkü söylerken, doyarken duyduğumuz mutluluk gibi bir gereksinmedir. Tıpkı hava gibidir; görünmez, elle tutulmaz; ama varlığı her zaman duyulan bir gereksinme. Bir an için havasız bir yerde kaldığınızı düşünün. Başınız döner, gözleriniz kararır, boğulur gibi olursunuz. Sevginin yokluğu da öyledir. Yaşamak anlamını yitirir, her taraf kapkara görünmeye başlar. Sıkıntılar, üzüntüler, kararsızlıklar içinde kalırız.

Sevgilerin en güzeli "insan sevgisi"dir. İnsanlar birbirlerini sevince dünya daha anlamlı, yaşamak daha güzel olur. Sevginin egemen olduğu bir toplumda, insan olmanın bilincine daha çabuk varılır. Sorunlar çözülür; kinler, düşmanlıklar, kavgalar biter. Sıcak, sevecen bir yaşam düzeni kurulur. Evde, sokakta, okulda, çarşıda, köyde, kentte ...sevgi çiçekleri açar.

len, Türk Dili, İmece dergileriyle *Öğretmenler* gazetesinde yayımladı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Ağrılı Üçgen* (M. Uz ve İ. Atlıhan ile, 1960), *Türkçe Temel Bilgiler* (1973), *Noktalama ve İmla Sözlüğü* (1973), *Nutuk* (Atatürk'ün Nutuk'unun kısaltılmış ve sadeleştirilmiş biçimi, 1973), *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü* (1974), *Açıklamalarıyla Atasözlerimiz* (1979), *Atatürk'ümüz* (1986), *Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar* (1988), *Açıklamalı Örnekli Edebiyat Sözlüğü* (2000), *Yazarlar ve Şairler Sözlüğü* (2002).

BİYOGRAFİ: *Atatürk* (1976), *Tonguç Baba* (1981), *Gılgamış* (1983), *Karacaoğlan* (1984), *Pir Sultan* (1984).

DERLEME: *Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar* (İbrahim Minnetoğlu ile, 1975), *Türk Yazarlarından Çocukluk ve Gençlik Anıları* (1988).

ÇOCUK KİTABI: *Çocuklara Fıkralar* (1981), *Çıt Pıt Mavi Boncuk* (1985), *Az Gittik Uz Gittik* (1988).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5), TBE Ansiklopedisi (2001), Neslihan Savaş / Yazarlar ve Şairler Sözlüğü (Radikal Kitap, 11.7.2002).

KÖKNAR, Nejat

Yazar. 1 Nisan 1919, Kozan / Adana doğumlu. Ankara Hukuk Fakültesi mezunu. Trakya Genel Müfettişliği, yazı işleri müdürü, İzmir İli Hukuk İşleri Müdürü ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde hukuk müşaviri olarak görev yaptı.

ESERLERİ:

Ben Varım, Eh.

HAKKINDA: Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000).

KÖKSAL, Ahmet

Şair ve yazar (D. 1920, Kızılkeçili köyü / Çanakkale Ö. 24 Ocak 1997). Edirne Erkek Öğretmen Okulunu (1939) bitirdi. Ayvalık'ta iki yıl ilkokul öğretmenlik yaptıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünü (1946) bitirdi. Silifke (Mersin), Aydın, Zara (Sivas), Bayramiç (Çanakkale) ve İstanbul'daki ortaokul ve liselerde öğretmenlik yaparak emekliye ayrıldı.

Şiir ve resim eleştiri 1940 yılından itibaren *Servet-i Fünün-Uyanış, Ülkü, Yirminci Asır, Antalya, Kaynak, Seçilmiş Hikâyeler, Papirüs, Yeni Edebiyat, Yansıma, Milliyet-Sanat* gazete ve dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yanık Sarı* (1958), *Sonsuz Hüzün* (1963), *Çoğul Mavilik* (1991).

ANTOLOJİ: *Atatürk İçin* (Bedri Gider ve Şinasi Saba ile, 1953), *Aşk Şiirleri Antolojisi* (1955), *Çocuk Şiirleri* (1973).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. I, 1982), TDE Ansiklopedisi (c. 5), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖKSAL, Ayhan

Bkz. BOZFIRAT, Ayhan

KÖKSAL, Erdinç

Hekim, yazar. 1933, Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi (1958) mezunu. Adana yöresinde okul ve köy hekimliği, DDY hekimliği ve tıbbî mümessillik yaptı. Şişli Etfal Hastanesinde kadın hastalıkları ve doğum ihtisasını (1969) bitirdi. Bir süre Zonguldak hastanelerinde çalıştıktan sonra İstanbul'a yerleşti. Pendik'te serbest hekimlik olarak çalıştı. Okul yıllarında başladığı sivil toplum çalışmalarına Tabip Odalarında devam etti. *Martı* dergisinde hekim-hasta ilişkileri üzerine yazıları yayımlandı.

ESERLERİ (Anı):

Ah Şu Doktorlar (1997), *Ak Gömleğin Dili Olsa* (1999), *Beyaz Yürek* (2002).

HAKKINDA: Erdinç Köksal / Ah Şu Doktorlar (1997).

KÖKSAL, Feyyaz

Araştırmacı-yazar, siyaset adamı (D.1920, İncesu / Kayseri - Ö. 5 Haziran 1988, Alanya). İlk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra yüksek öğrenim için İsviçre'ye gitti. Bu ülkede Zürih Federal Teknik Üniversitesini bitirdi. Aynı yerde *"Barajlar ve Hidro-Elektrik Santralleri"* alanında ihtisas yaptı.

Türkiye'ye döndükten sonra inşaat yüksek mühendisi olarak müteahhitlik faaliyetlerinde bulundu. Türk İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığı ve 1960'ta Kurucu Meclis Üyeliği görevlerini yürüttü. 22 Ekim 1965 seçimlerinde, Adalet Partisi listesinden 13. Dönem Kayseri Milletvekili olarak parlamentoya girdi. Bir deniz kazası sonucu Alanya'da öldü.

ESERLERİ:

Siyaset, Krizsiz Modern Demokrasi.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KÖKSAL, İsmail

İslâm hukuku araştırmacısı. 20 Mart 1970, Afyon doğumlu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1991) mezunu. Yüksek lisansını Ankara

İsmail Köksal

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde (1994), doktorasını Tunus Zeytuniye Üniversitesi Usuliddin Fakültesi İslâm Hukuku Anabilim Dalında (1999) tamamladı. Fırat Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Bölümünde doçent oldu (2004). Aynı üniversitede İslâm Hukuku Anabilim Dalı Başkanlığı (2000-) görevini yürüttü.

Makalelerini, *Yansıma, Fırat Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, İslâmî Araştırmalar, Tasavvuf, Bilge, Dini Araştırmalar, Dicle Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Mecelletü Afakı's-Sekafe ve't-Türas, Marife* dergilerinde yayımladı. *İslâm Ansiklopedisi* için madde yazdı.

ESERLERİ:

Teğayyüru'l-Ahkam fi'ş-Şeriati'l-İslâmiyye (2000), *Fıkhi Açıdan Türkçe İbadet* (2002), *Hz. Peygamber (sav)'in Getirdiği Evrensel Mesajlar* (2001).

KÖKSAL, M. Fatih

Araştırmacı-yazar. 30 Temmuz 1961, Talas / Kayseri doğumlu. Talas Anayurt İlkokulu (1972), Sarız Lisesi (1979), Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1983) mezunu. *"Yenipazarlı Vâli'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük)"* başlıklı tezi ile yüksek lisans, *"Edirneli Nazmî, Mecma'ü'nnezâ'ir (İnceleme-*

M. Fatih Köksal

M. FATİH KÖKSAL

ŞEFFAF SARAY

Aynalar kırılınca başladı sessizliğim
Şimdi ne gözüm yolda, ne seni gurbet saklar.
Şeffaf Saray içinde öldü kimsesizliğim,
Bozdan bir perde gibi cridi uzaklıklar

Hülyanın çağrısına verdi dalgalar seni
Şekiller, mesafeler hangisine pes ettim?
Fesleğen yeşilinde koklayarak yar seni
Bir sihirli şavk ile tâ içimde hissettim

Yokluk ne, hasret ne ki vuslatın bu demînde
Yanı başımda esen sevda kokulu tufan
Hatıralar uyandı bu saray aleminde
Yeniden yaşanırken zümrüt çağında zaman

Üç boyutlu, gölgeli hakikatle eğer
Gün olur, el ederse hayallerim sırayla
Kırık aynalarının esrarına hükmeder
Şeffaf Saray'da seni arar bulurum Leyla

Tenkitli Metin)" çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Bir süre Osmaniye ve Talas'ta edebiyat öğretmenliği yaptı. 1996'da Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesine araştırma görevlisi olarak atandı. 2002 yılından itibaren GÜ Kırşehir Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümünde yardımcı doçent olarak grev yaptı.

Makale ve şiirlerini 1993'ten itibaren *Bizim Ocak, Mina, Türklük Bilimi Araştırmaları, Türklük Bilimi Araştırmaları - Prof. Dr. Kaya Bilgegil Armağanı Özel Sayısı* (1998), *Erciyes, Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi, Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Bilge, Bilig, Milli Folklor, Güneysu* dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ:

Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşraflar (HasanYüksel ile birlikte, 1998), *Kayserili Divan Şairleri* (1998).

KÖKSAL, Mustafa Asım

İslâm tarihçisi (D. 1913, Develi / Kayseri - Ö. 28 Kasım 1998, Ankara). Aile kökeni "Pir Veli Efendi"ye dayanır. Çocukluğu savaşlar ve ekonomik sıkıntılar içerisinde geçti. Babası Hafız Mehmed Edip Efendi, Asım Köksal birkaç aylıkken çalışmak için Arjantin'e gitmiş ve Kurtuluş Savaşı'nın çıkması üzerine Türkiye'ye dönmeyerek yirmi iki yıl orada kaldı. İlköğrenimini Develi Nümune Mektebinde gördü. 1927 yılında Kayseri Lisesi ve Askeri Lise sınavlarını kazandıysa da çeşitli sebeplerle başvurusu kabul edilmeyince Kayseri ulemasından Develi Müftüsü Mustafa İzzet Efendi'den dinilmleri alanında medrese usulüne göre eğitim aldı. Daha sonra Ankara'ya yerleşerek Müderris Mehmed Efendi'den bir kısım dersler görüp Enbiyazade Mehmed Hilmi'den tasavvuf icazetnamesi (yeterlilik) aldı. Mutasavvıf Rahimi'den Mesnevi okudu. On iki yıl Mürşidi İskilipli İbrahim Edhem Efendi'nin derslerine devam etti. 1933'te Diyanet işleri Başkanlığında memur olarak çalışmaya başladı. Bu kurumun çeşitli ilmi kurullarında otuz bir yıl görev yaptı. *İslâm Tarihi* adlı eserini yazmak için Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Müşavere Heyeti Üyesi iken (1964) emekliye ayrıldı.

Köksal yazı hayatına, Mehmet Âkif'in *Safahat*'ını okuduktan sonra 1927'de yazdığı manzumelerle başladı. Hece ve aruzla yazdığı şiirlerden başka birçok makale ve ilmi araştırma yayımladı. İslâm tarihi alanında

Mustafa Asım Köksal

yaptığı araştırma ve incelemelerle ün kazandı. "Asım'ın İslâm Tarihi" diye de tanınan on iki ciltlik *İslâm Tarihi* eseri 1983 yılında Pakistan hükümetinin düzenlediği "Siret'ün Nebi" yarışmasında dünya birincisi seçildi. 1985'te Türkiye Yazarlar Birliği kendisini Yılın Kültür Adamı seçti ve 1996 yılında Kültür ve Sanat Büyük Ödülüne layık gördü. Kadiri tarikatına mensup idi. Bağlum'daki aile kabristanında toprağa verildi.

BAŞLICA ESERLERİ:

İslâm Tarihi (12 cilt, 1989), *Peygamberler Tarihi* (6 cilt, 1993), *Armağan* (manzum), *Peygamberimiz* (manzum), *Gençlere Din Kılavuzu, Reddiye* (Kactani'nin İslâm Tarihi adlı eserine karşı, 2 cilt), *Bir Amerikalının 23 Sorusuna Cevap, Hristiyanlık Propagandası Münasebetiyle Bir Açıklama, Hz. Muhamed ve İslâmiyet, Sohbetler, İslâm'da İki Ana Kaynak: Kitap ve Sünnet, Dini ve Ahlaki Sohbetler* (3 cilt), *İslâm İlmihali, Hak Âşıkı Büyük Mürşid Ahmed Kuddusi* (2001).

Ayrıca ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Onur Kaya / Mustafa Asım Köksal'ın Ardından (Zaman, Aralık 1998), A. Cüneyd Köksal / M. Asım Köksal-Hayatı ve Hatıraları (2002), Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002), A. Cüneyt Köksal / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KÖKSAL, Ülker

Oyun yazarı. 12 Ağustos 1931, Ankara doğumlu. Tam adı Neyire Muhterem Ülker Köksal. Mimar Kemal İlkokulu (1943), Ankara Kız Lisesi (1950), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü (1955), Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (1959) mezunu. Ayrıca Fransa'da Yüksek İdarecilik Okulunda öğrenimin gördü (1961 62). DSİ Genel Müdürlüğünde hesap uzmanı (1955-57), TODAİE'de asistan (1957-60), İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonunda uzman (1966-68), TRT Program Etüt Planlama Dairesinde araştırma ve planlama uzmanı (1969-72), Karayolları Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesinde uzmanı (1975-78), Kültür Bakanlığında danışman (1978-80), Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümünde öğretim görevlisi (1990-95), Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Birliği (ASSİTEJ) Türkiye Merkezi kurucu üyesi olarak görev yaptı. TRT için "Susam Sokağı" programında başyazar olarak çalıştı.

İlk ürünü 1946'da *Yıldız* dergisinde yer almıştı. Makaleleri 1963'ten itibaren *İmece, Sanat Rehberi, Çağdaş Türk Dili, Sanat Penceresi, Çocuk Tiyatrosu Dergisi, Mülkiyeliler Birliği,*

Ülker Köksal

Ankara Devlet Tiyatrosu Dergisi, DTCF Araştırmaları Dergisi, Gündoğan Edebiyat dergilerinde yayımlandı. TRT'nin 1970 Sanat Ödülleri yarışmasında üç başarı ödülü birden aldı. *Dağ Denize Kavuştu* oyunuyla Türk Ticaret Bankasının 1973 Çocuk Piyesi Yarışmasında ikincilik ödülünü, *Pınar'ın Başına Gelenler* ile 1979'da Arkın Çocuk Edebiyatı Yarışmasında üçüncülük ödülünü, *Besleme* adlı oyunuyla 1979'da Ankara Sanatsevenler Derneğinin En iyi Yazar ödülünü, *Adem'in Kaburga Kemiği* ile aynı yıl İş Bankası Oyun Yarışmasının üçüncülük ödülünü, *Uzaklar* ile 1984'te Enka Vakfı Bilim ve Sanat Yarışması üçüncülük ödülünü ve 1986 İsmet Küntay En İyi Oyun Yazarı ödülü ile Sanat Kurumunun 1986'da En İyi Oyun Yazarı ödülünü kazandı. Konusunu günlük hayattan aldığı oyunlarında eleştirel bir bakış açısı ortaya koydu.

"Köksal, başkişilerini yakın ve uzak çevreleri içinde inceliyor. Böylece oyunlarına, toplumsal-ekonomik-ekinsel ayrımların ortadan kaldırılmadığı, geçen zaman içinde değişen ve eskileriyle çelişen değerlerin bir türlü dengelenemediği bir toplum yapısı içinde çok yönlü açmazlarını yaşayan kadınlı erkekli bir dolu insanın birbirinin sırtına yüklediği sorunların birçoğunu da yerleştiriyor. Köksal'ın tiyatrosunda yaşanan bireysel acılarla toplumsal sorunlar birbirlerinden ayrılmaz bir bütünlük oluşturuyor." (Ayşegül Yüksel)

ESERLERİ:

OYUN: *Sacide* (1972), *Besleme* (1975), *Gün Dönerken* (1986), *Yollar Tükendi* (1973), *Uzaklar*, *Bir Garip Oyun* (1978), *Adem'in Kaburga Kemiği* (1980), *Karagöz Trafikte* (1987), *Besleme* (1990), *Toplu Oyunlar 1* (*Uzaklar, Bir Garip Oyun, Sevdalı Fidanlar, Karanlıkta İlk Işık-Kubilay*, 1993), *Toplu Oyunlar 2* (*Kadın Dörtlemesi, Sacide, Yollar Tükendi, Adem'in Kaburga Kemiği, Gün Dönerken*, 1994), *Toplu Oyunlar 3* (*Kadın Üçlemesi, Besleme, Önce Sevgi, Dünyanın Yaşlı Çocukları*, 1999).

ÇOCUK OYUNU: *Barış Gezegeni* (1975), *Ormanın Bekçileri* (1975), *Çocuk Oyunları: Yarını Akıl Yapar* (1973), *Dağ Denize Kavuştu* (1973), *Sırça Köşk* (1975), *Sevgili Kulübemiz* (1985), *Gül Emri* (1985), *Çocuklar İçin Tiyatro Oyunları* (On iki kısa oyun, 1994), *Çocuklar İçin Tiyaro Oyunları 2 / Düş Robotuyla Tarihe Yolculuk* (19 kısa oyun, 1996), *Gökten Kaydı Üç Yıldız* (1997), *Kemal'in Askerleri* (1998), *Çocuklar İçin Tiyatro Oyunları 3* (On iki kısa oyun, 1999).

MASAL: *Boncuk Adası* (1996), *Bana Çocukluğumu Anlat* (1998), *Annemle Kahve İçmek* (1999), *Uzayda Kedi Var mı?* (2004).

ÇOCUK ROMANI: *Uzaydaki Arkadaşım* (1995), *Ayşegül* (1996), *Dağ Denize Kavuştu* (1996), *Sevgisayar* (1997).

ÜLKER KÖKSAL

UZAKLAR

Eski okul arkadaşları ve öğretmen Nuran buluşmuş konuşurlarken, acaba 10 yıl önce bugün ne yapıyorduk diye sorduklarında, eskiden beri günlük tutan Naile, defterine bakar ve on yıl öncesine dönülür. (S. 32)

ERTAN

(Murat elinde bir kitapla gelir, sıraya oturur okumaya başlar. Az sonra da Ertan gelir, potaya calımlı hareketlerle topu fırlatmaya başlar. Bir süre sonra Murat'ın yanına oturur. Konuşmak için fırsat kollar ama Murat aldırmaz. Topu usta oyuncuların yaptığı gibi kolunda omuzunda dolandırarak)

Birlikte oynayalım mı? Paslaşırız. (Murat istemez) Hadi oğlum, nazlanma, kalk işte. Hareket etmiş olursun. (Sessizlik. Koklar Murat'ı) Ooo... Mis gibi kokuyorsun. Anlaşıldı Ayşe ile buluşacaksın. Havan yerinde bakıyorum. (Konuşma bahanesi arayarak) Eşofmanını nasıl buluyorsun? Ellesene. Yumuşacık. Teri hemen çekiyor. İngiltere'den getirdi babam. (Yerinde duramaz kalkar bir iki top numarası daha yapar) Kaçta buluşacaksınız Ayşe ile? Burada mı buluşacaksınız? Bize yol görünü dernektir. Ne adamsın yahu, yıllardır aynı kıza âşıksın. Hiç bıkmadın. Ben bir kızla çıkmaya başlayınca soğuyuveriyorum hemen. Bıkıyorum.

Kız gördüm mü Allah seni inandırsın yüreğim öyle yarpuzer ki, tüm bedenim sallantıyor. Yer sarsıntısı gibi. Bu da beden sarsıntısı. Kızı hem görmek istiyorum hem de korkudan geberiyorum. Hele konuşmaya kalkınca, elim ayağım buz kesiyor. Soluk alamıyorum valla. Tüm cesaretimi toplayıp kıza çıkmayı öneriyorum. Kız kabul ederse bütü bizim aşk. Bir iki çıkıktan sonra sıkılıyorum kızdan. İlle kızın peşinden koşmalıyım. Kız da beni terslemeli. O zaman aşk sürüyor. Ne iş yahu...

Bana sorarsan aşk basketboldan daha zor arkadaş. Şu kıza bak yahu... Saçları bak. Gel de âşık olma... Ne güzel kız yahu...

İnanmayacaksın ama bu iyileşmiş halim. Eskiden daha beterdim. Aynı gün üç kıza birden âşık olurdum. Valla... Kızlardan hangisi ile berabersem ona tutuluyordum. Rezalet yahu. Annem çok sevinirdi âşık olmama. Aşık olunca sık sık yıkanırdım çünkü. Çocukluk aşklarını saymıyorum tabii. Küçükken, senin tutulduğun kızlar olmadı mı? İlkokuldan başlayacak olursak tutulduğum kızların sayısını bile hatırlayamam. Sahi yahu, kızlarla konuşacak şey bulmak da zor. Susmak da bir garip oluyor. Siz ne konuşuyorsunuz Ayşe ile?

Murat... Bir şey soracağım sana. Ayşe ile aranızda bir şeyler geçti mi? Yani öpüşme falan?... Ne kızıyorsun, sevince öpüşülmez mi? Valla bu konularda kimsenin bir şey anladığı yok. Herkes anlarmış gibi görünüyor. Babam, "Aşk bedensel bir sorundur, bir spordur," diyor. "Insanlar boşu boşuna aşka akıl, duyguyu katıp işi karıştırıyorlar," diyor. Bu da bir görüş işte...

Montaigne mi okuyorsun? Ne adamsın yahu. Sahiden mi okuyorsun? Yoksa fiyakasına mı? Kızma oğlum, şaka yaptık. (Sessizlik) Nuran Öğretmenin verdiği ödevi yaptın mı? Nasıl yaptın yahu? Becerememiş ben. Aslında çok saçma bir ödev. "Yunus Emre Evinizde". Böyle kompozisyon konusu olur mu yahu? Yüzlerce yıl önce yaşamış Yunus Emre'yi nasıl bugüne getireyim yani? Nuran Öğretmen de bir garip...

(*Uzaklar*, 1978)

ARAŞTIRMA: *Teknokrasi ile Demokrasi Arasındaki İlişkiler* (1963), *TODAİE Mezunları Hakkında Araştırma* (Nabi Dinçer ile, 1968), *TRT Kurumunun Ekonomik Kültürel ve Toplumsal Kalkınmamızdaki Rolü* (1970), *Yazım Kuralları* (Mehmet Özgüven'le ortak çalışma, 1979).

RADYO OYUNU (TRT): *Mutluluğa Dönemeç* (1964), *Yaşarken Bilmediğimiz* (1965), *Sıfıra Bir Var* (1965), *Bayram Geliyor* (1972), *Çifte Düğün* (1976), *Sacide* (1978), *Eylül'de Güzel Bir Pazar Günü* (1981), *Dönüş Yolunda Bir Çocuk* (1982), *Bir Umudun Ardından* (1983), *Önce Sevgi* (1987), *Gülsüm Ana ve Çocukları* (1989), *Yeniden Doğmak* (1992), *Gönül Gözüyle* (1994).

RADYO ÇOCUK OYUNU (TRT): *Mutlu Prens* (1964), *Duruşma* (1969), *Pınar'ın Başına Gelenler* (1974), *Oyun Bahçesi* (1975), *Sınıfta Seçim Var* (1975), *Annenin Elleri* (1976), *Yarın Gurbet Olmasın* (1979), *Yarınları Yapanlar* (1983), *Sevgili Kulübemiz* (1989), *Gül ile Ayşe* (1992).

TV OYUNU (TRT): *Taşlı Tarla* (1975), *Susuz Köy* (1975).

TV ÇOCUK OYUNU (TRT): *Tutsak Meşe* (1970), *Elif'in Düşleri* (1972).

HAKKINDA: İbrahim Bergman / Bir Umut: Sacide (Barış, 18.10.1972), Hasan Pulur / Sacide'yi Görün Tanıyacaksınız (Milliyet, 12.1.1973), Tahir Özçelik / Besleme (Milliyet Sanat, Ocak 1976), Zeynep Oral / Besleme (Milliyet Sanat, 2.4.1979), Ayşegül Yüksel / Yalın Bir Oyun: Uzaklar (Cumhuriyet, 21.3.1986), Ayşegül Yüksel / Adem'in Kaburga Kemiği (Gösteri, Nisan 1986), Kent Oyuncuları Amerika'da (Milliyet, 24.2.1988), Can Kurultay / Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar (1993), Atila Sav / Karanlıktaki Işık (Milliyet Sanat, 15.8.1995), Ayşegül Yüksel / Sahne Tozu Yutmuş Kadınlar (Cumhuriyet, 10.4.1996), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖKTAŞ, M. Emin

Araştırmacı-yazar. 1953, Of / Trabzon doğumlu. 1966 yılında ilkokulu, 1974 yılında ortaöğrenimini, 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Çeşitli ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik yaptı. 1983 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesine öğretim görevlisi olarak atandı ve burada din sosyolojisi ve sosyolojiye giriş dersleri okuttu. Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans (1985) ve doktora (1990) çalışmalarını tamamladı. 1991 yılında İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümüne yardımcı doçent olarak atandı. 1994'te *Türkiye'de Dini Hayat* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği Araştırma Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

Türkiye'de Dini Hayat (1994), *Din ve Siyaset / Siyasal Davranış ve Dindarlık* (1997).

KÖKTEKİN, Kâzım

Edebiyat araştırmacısı. 1 Şubat 1964, Fatsa / Ordu doğumlu. Ortaokulu Fatsa'da (1979), liseyi Çorum'da (1983) tamamladı. Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunu. Yüksek lisansını (1990) ve doktorasını (1994) Atatürk Üniversitesi Türk Dili Bölümünde tamamladı. Aynı üniversitenin Fen Edebiyat Fakültesinde araştırma görevlisi (1987-94), yardımcı doçent (1994-2002) ve doçent (2002-) olarak çalıştı. 1995'te Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı başkanı oldu.

Makaleleri, *Türk Dili, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, İlmî Araştırmalar, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri* dergilerinde yayımlandı. *Osmanlıca ve Eski Anadolu Türkçesi Metinler Antolojisi* için bölüm yazdı. Ölümünün 500. Yılında Ali Şir Nevayi Panelinde bildiri sundu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü* dergisine editörlük ve hakemlik yaptı.

ESERLERİ:

Prof. Dr. M. Ergin'in Osmanlıca Kitabında Yer Alan Osmanlıca Metinler Sözlüğü (1995), *Eski Anadolu Türkçesi Metinleri Antolojisi* (1997), *Seyyid Ahmed Mirza-Taaşşukname* (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım, 2000), *Yusuf-ı Meddah-Varka ve Gülşah* (İnceleme-Metin-Dizin, 2001), *Yusuf Emiri Dehnâme* (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, Abdülbaki Çetin ile, 2001).

Kâzım Köktekin

KÖKTEN, Metin

Öykü ve roman yazarı (D.1 Mart 1947, Geçmiş köyü / Terme / Samsun - Ö. 27 Mayıs 1998, Samsun). İlkokulu değişik yerlerde okudu. Samsun Perşembe İlköğretmen Okulu (1965) ve Atatürk Eğitim Enstitüsü (1968) mezunu. Bir yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra Kavak, Yaşar Doğu, Samsun Cumhuriyet ve Anadolu liselerinde öğretmenlik ve müdürlük görevlerinde bulundu. 12 Eylül'den sonra öğretmenlikten ayrılmak zorunda kalınca Samsun'da Kökten, Çiğli'de (İzmir) Egekent kitabevlerini işletti.

Samsun'da *Kuzeysu* dergisini (Mayıs 1990-Nisan 1994, 48 sayı) çıkardı, derginin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi. İlk yazısı 1967 yılında *Hürsöz* gazetesinde (Erzurum) çıkmıştı. Diğer ürünleri *Damar, Kuzeysu, Kıyı, Devrek'in Sesi, Minerva* gazete ve dergilerinde yer aldı. Akciğer kanserinden öldü. Kıranköy Mezarlığında toprağa verildi.

"Yazar Kökten'in, gerek öykülerinde gerek diğer yazın türlerinde görülen bir özelliği var: Dili ustalıkla kullanması. Bu dil ustalığına bir de kurgu zenginliği eklenince Memduh Şevket Esendal öykücülüğü çıkıyor ortaya. O'nun dili bu kadar ustaca kullanmasındaki sır nedir? Elbette ki bu alanda gördüğü eğiti, yani emekli bir Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olması.

"Acılar gördük topak topak
Gül bahçelerinden habersiz,
İnsanlar gördük dağ dağ
Sevgiden habersiz

"O, 'Gördüm' adlı bu şiirinde de görüldüğü gibi sevgi ve dostluk ana konularını işlemekte ve sevgiden, dostluktan uzak yaşanması hali her insan gibi O'nu da düşündürmektedir." (Celal Karaca)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *On Mermi* (1982), *Çıkmaz Sokak* (1982), *Arayış, Gönlümün Gölgeleri.*

ANI: *Komplo* (1983), *Ana.*

ROMAN: *Yaşamak Tutkusu* (1986), *Hey Gidi Gençlik, Ölüme Direniş.*

PİYES: *Hayat Bu, Şiir: Sorma Bana.*

HAKKINDA: Celal Karaca (Kuzeysu dergisi, Nisan 1993, sayı 36), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Ali Kayıkçı / Mahalleden Bölgeye Samsun (c. 2, 2001).

KÖKTENER, Aysun

Gazeteci, yazar. 1965, İstanbul doğumlu. 1986'da Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulunu bitirdi. 1989'da İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalında yüksek lisansını, 1997'de Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalında doktorasını tamamladı. 1986-88 yıllarında Organizasyon ve Halkla İlişkiler Şirketinde (ORHİM) çalıştı. 1988'de uzman yardımcısı olarak çalışmaya başladığı Tekel Genel Müdürlüğünde eğitim müdürü olarak görev yaptı. Makaleleri çeşitli dergilerde yayımlandı. Chicago Üniversitesinde konferanslar verdi. *Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet* (2004) adlı bir kitabı vardır.

KÖKTÜRK, Hayri

Şair. 11 Eylül 1950, Zonguldak doğumlu. İlkokulu Beycuma beldesi Korucuk köyünde, orta ve lise tahsilini Karabük'te, İktisadi Ticari İlimler Akademisini Bursa'da tamamladı. Son olarak Kartur AŞ'de mali-ticari müdür olarak çalıştıktan sonra, 2001 yılında emekliye ayrıldı. Şiirlerinin çoğu *Batı Karadeniz Ekspres* gazetesinde ve *Çağdaş Ekin, Tay* dergilerinde yayımlandı. Şiirlerini *Zemheri Ayazı* adlı kitabında topladı.

HAKKINDA: Nursen Özdoğan Kurban İsmail Arslan / Karabük Şairleri Antolojisi (2004).

KÖKTÜRK, Şahin

Edebiyat araştırmacısı. 23 Nisan 1960, Zonguldak doğumlu. Zonguldak Korucuk Köyü İlkokulunun ardından, ortaokulu ve liseyi Kastamonu'da okudu. Kastamonu Öğretmen Göl Lisesi (1978), *"Kıyafetnâme"* konulu lisans tezi ile Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü (1982) mezunu 1985-87 yıllarında Yozgat'ta öğretmenlik yaptı. 1987'de okutman olarak 19 Mayıs Üniversitesi Ortak Dersler Bölümüne atandı. Yüksek lisans *"Aşık Kurbani ve Peri"* adlı tezi ile (1990), doktorasını *"Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi"* tez çalışmasıyla (1996) 19 Mayıs Üniversitesinde tamamladı. 1997'de yardımcı doçent oldu ve çalışmalarını aynı eğitim kurumunda öğretim üyesi olarak sürdürerek; halkbilim, yazılı anlatım, Türkçe öğrenimi gibi dersler verdi.

Makaleleri *Türk Yurdu, Milli Folklor, Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi, Erciyes, Yediveren, Atayurttan Anayurda Türk Dünyası, Türk Edebiyatı, Erdem, Hece* dergilerde yayımlandı. İLESAM üyesidir.

ESERLERİ:

Azerbaycan Edebiyat Terimleri Sözlüğü (Maarife Hacıyeva ve Celal Tarakçı ile, 1995), *Gizli Çiçek* (Maarife Hacıyeva ile, 1996), *Türk Dünyası ve Kardaş Ülkeler Edebiyatı* (Maarife Hacıyeva ve Kerim Sarılar ile, 1997),

Şahin Köktürk

Azerbaycan Folklor ve Etnoğrafya Sözlüğü (Maarife Hacıyeva ve Mehebbet Paşayeva ile, 1999).

HAKKINDA: Ali Kayıkçı / Mahalleden Bölgeye Samsun (2001, c. 2).

KÖLELİ, Fettah

Şair. 1968, Adana doğumlu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü mezunu. Sosyal Sigortalar Kurumu Ankara Hastanesinde çalıştı. Kar-ya Kolektifinin yayımladığı *Sanat Eylemi* dergisinin yazı kurulu üyeliği ve genel yayın yönetmenliğini yaptı. Yinc aynı kuruluşun bir dönem yönetim kurulu başkanlığını yürüttü. Sivil toplum kuruluşlarında çalışmalar yaptı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

Fettah Köleli'nin şiirleri *Yeni Şiir, Sanat Rehberi, Yaba Öykü, İnsancıl, Damar, Kavram Karmaşa, Edebiyat ve Eleştiri, Kum, Lacivert* ve *Sanat Eylemi* dergilerinde yayımlandı. Toplumcu gerçekçi şiir anlayışına bağlı kaldı.

ESERLERİ (Şiir):

Kaybedecek Hiçbir Şey Yok Artık (1995), *Sustuğum Yerleri İşaretle* (1998), *İflah Olmaz Ruhlar Reyonu* (2005).

HAKKINDA: A. Galip / İflah Olmaz Bir Şair: Fettah Köleli (söyleşi, Damar, Nisan 2006)

KÖMÜR, Abdülbaki

Şair, karikatürcü. 1961, Gürün / Sivas doğumlu. Sivas İmam Hatip Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü mezunu. İstanbul'da bir süre resmi ve özel okullarda öğretmenlik ve yurt müdürlüğü yaptı. Marmara FM Radyosunda genel yayın yönetmeni ve program yapımcısı olarak çalıştı. Çalışmalarını İstanbul'daki bir özel bir okulda rehber danışman öğretmen olarak sürdürdü.

Aynı zamanda ressam, karikatürist ve besteci olarak verdiği ürünlerle çok yönlü bir sanatçı olarak beliren Kömür, öğrencilik yıllarında Çağrı Tiyatrosunun sahneye koyduğu *"İnsanlar ve Soytarılar"* adlı oyununda rol aldı. *Yeni Devir* ve *Milli Gazete* ile *Yeni Dünya, Kardelen* ve *Yağmur* dergilerinde karikatürleri yayımlandı. Altmış kadar ses kasetine beste, güfte, senaryo ve yorumları ile katkıda bulundu. Şiirlerini *Darağacına Tebessüm* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KÖMÜRCÜ, Seyyidhan

Şair ve öykü yazarı. 1979, Derik / Mardin doğumlu. Ankara Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Bölümü mezunu. Diyarbakır'da resim öğretmenliği yaptı. Şiir ve öykülerini *Yasakmeyve, Varlık, Kum, Yaratım* (Diyarbakır) vb. dergilerinde yayımladı. 2003 Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülünü ve *Hasar Ayini* (2004) adlı ilk şiir kitabıyla Nüzhet Erman Şiir Ödülünü aldı.

"Seyyidhan Kömürcü'nün ünlemli, tok bir sesi var. Hayatla/şiirle hesaplaşmaya hazır. Sesini keşfettikçe şiiri, şiiri keşfettikçe sesini bulacak. Arayış uzun sürecek ve Seyyidhan buna hazır. Bu belli ve iyidir. Çünkü Seyyidhan şair." (Vecdi Erhay)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hasar Ayini* (2004)

ÖYKÜ: *İlkyazların Anısıyla* (2005).

HAKKINDA: Söyleşi (Varlık, Temmuz 2003), Veysi Erdoğan / Seyyidhan Kömürcü (söyleşi, Yaratım, Ocak-Şubat 2005).

KÖMÜRCÜOĞLU, Sabahattin

Şair ve yazar. 5 Haziran 1924, Eskibağlar / Gümüşhane (Merkez) doğumlu. Kelkit Cumhuriyet İlkokulu, Gümüşhane Ortaokulu, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu (1944) ve İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü (1959) mezunu. Eğitimcilik mesleğine 1940 yılında başlayarak Gümüşhane, Batı Trakya, Sürmene, İstanbul'daki çeşitli okullarda Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Suadiye Lisesinde edebiyat öğretmeni iken kendi isteğiyle (1976) emekliye ayrıldı.

"Özleyiş" ve *"Ağlama"* adını taşıyan ilk şiirleri 1944 yılında *İstanbul*

Sabahattin Kömürcüoğlu

dergisinde, daha sonra yazı ve şiirleri *Türk Dili, Beşinci Mevsim, Ozanca, Kıyı, Güzel Yazılar* dergileri ile *Zafer, Cumhuriyet, Milliyet, Kuşakkaya, Kadıköy, Aktüalite* gazetelerinde yayımlandı. Bazı şiir ve yazıları ders kitaplarında yer aldı. İstanbul'da deneme, öykü ve şiirlerini *Kuşakkaya* gazetesi ile çeşitli dergilerde yayımlamayı sürdürdü.

SABAHATTİN KÖMÜRCÜOĞLU

SEVGİ VE BARIŞ

Sevgi gönderirsin
Ey ozan
Sevgi karın doyurmaz ki
Etopya'da Hindistan'da
Ekmek o kadar az ki

Sevgi gönderirsin
Ey ozan
Savaşanlar anlamaz ki
İsrail'de Vietnam'da
Kana susayanlar kanmaz ki

Hak der direnirsin
Ey ozan
Herkes hakka inanmaz ki
Bir vurgun bir talanda dünya
Böyle insanlık olmaz ki!..
(*Anılarda Memleket*, 1994)

SABAHATTİN KÖMÜRCÜOĞLU

SERÜVEN

Kol kola akardık ırmaklardan
Birlikte geçerdik her geçidi
Baharı bahar yapardı
Yazı yaz
Yüreklerde bu dost sevgi

Bir sessiz çağlayışımız vardı
Kimse bilmezdi gizemli
Bir keyif çayı aramızda her bakış
Demli

Puslu bir aynadır yüzün
Akşamlarda
Çerçevesi gün geçtikçe eskiyen
Bir kadeh rakıda gençliğimiz
Yaşanırdı bir hüzünle yeniden

Bir güzel akışımız vardı seninle
Birlikte varacaktık
O sonsuz denizlere
Birlikte bitecekti
Bu sevgi!...
(*Türk Dili*, Mart-Nisan 1999)

Kömürcüoğlu'nun şiirlerinde, alaylı bir yaklaşımla, düzene karşı bir başkaldırı gözlenir; fikir ön plana, dil arı, anlatım sadedir. Özgün buluşlarıyla çarpıcı bir söyleyiş özelliğine kavuşturduğu şiirlerinde sevgiyi ve barışı vurgular.

"Ozana göre, şiirin kaynağı birikim ve esindir: '... Şiir, çarpıcı ve etkili olmalı ve hemen kendini ele vermelidir. Şiirin güzelliği ve gizemi de burada aranmalıdır... İyi şiir her zaman yenidir. (Gençler) Dili iyi kullanmaya çalışsınlar, şiirin ana maddesi dildir. Sanat ciddi bir iştir, sorumluluk ister, emek ister, kendine güven ister. Güzel şiir her zaman yenidir." (Hasan Akarsu)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sana Doğru* (1971), *Kasım Çiçekleri* (1986), *Anılarda Memleket* (1994), *Sönmeyen Ateş* (2003).

ANTOLOJİ: *Gümüşhaneli Ozanlar* (1987), *Gümüşhaneli Ozanlar II* (1998).

ÖYKÜ: *Gün İstanbul Üstünde* (1994), *Kıyıdaki Adam* (1997).

DENEME: *Esintiler* (2003).

Ayrıca ders kitapları ve yayımlanmamış bir romanı vardır.

HAKKINDA: Şinasi Özdenoğlu /Anılarda Memleket (Kemalist Ülkü, Ağustos, 1994), İki Öykü Kitabı Üstüne Notlar (Kıyı, Kasım 1998), Sabahattin Kömürcüoğlu / Gümüşhaneli Ozanlar II (antoloji, 1998), Nail Güreli / Televizyon (Milliyet, 2.4.1999), Şefik Öztürk / Sönmeyen Ateş (Kuşakkaya, 11.7.2003), Sabahattin Kömürcüoğlu / Sönmeyen Ateş (2003), Nusret Karaca/ Sabahattin Kömürcüoğlu Hiç Emekli Olmadı (Gazete Kadıköy, 24.10.2003), Dursun Özden/ Kömürün Közü (Bizim Gazete, 11.3.2004), Hasan Akarsu / Sönmeyen Ateş (Şiirler-Den / İzler, 2004).

KÖNİ, Yusuf Kâzım

Eğitimci, yazar (D. 1903 - Ö. 1957). İstanbul Darülfünun (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1924) mezunu. Bursa Kız Öğretmen Okulu ve çeşitli liselerde edebiyat öğretmeni olarak çalıştı. 1942 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu üyesi oldu. Daha sonra İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yaptı. 1956 'dan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagojik Yardımlaşma Kooperatifinin çıkardığı *Yeni Okul* dergisinde yazılar yazdı. *Çetin Çocuklar* adlı bir çeviri kitabı vardır.

KÖPRÜLÜ, M. Fuat

Edebiyat tarihçisi, şair, siyaset ve devlet adamı (D. 1890, İstanbul - Ö. 28 Haziran 1966). Babası, ünlü vezir ailesi Köprülüler'den, Beyoğlu İkinci Ceza Başkâtibi İsmail Faiz Bey; annesi, İslimiyeli ulemadan Arif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır. Ayasofya Merkez Rüştiyesi (ortaokul)

M. Fuat Köprülü

ve Mercan İdadisinden (lise) sonra Hukuk Fakültesine devam etti (1907-09), bitirmedi. Bu yıllarda özel Fransızca dersleri aldı. Felsefe ve tarihle yakından ilgilendi ve Batı'nın fikir ve edebiyat hayatı üzerine yazılar yazdı. 1910'dan sonra İstanbul liselerinde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Henüz yirmi üç yaşında iken (1913) İstanbul Darülfünün (Üniversitesi) Türk Edebiyat Tarihi profesörlüğüne atandı. Üniversite reformundan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1923) dekanı oldu. 1924'te Maarif Vekaleti Müsteşarlığına atandı. Ayrıca Sanayii Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi), Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde tarih hocalığı yaptı. Türkiyat Enstitüsünü ve *Türkiyat* dergisini (1924) kurdu.

Fuat Köprülü, 1925'te Sovyet Bilimler Akademisi üyeliğine, 1926'da Körösi Csoma Macar Bilim Cemiyeti haberleşme üyeliğine seçildi. Türk Tarih Encümeni Başkanlığına (1927) getirildi. Aynı yıl Heidelberg üniversitesi tarafından kendisine fahrî felsefe doktorluğu unvanı verildi. 1933'te ordinaryüs profesör oldu. 1935'te Kars Milletvekili seçildikten sonra da İstanbul Edebiyat ve Ankara Dil ve Tarih Coğrafya fakültelerinde hocalığa devam etti. 1937'de kendisine Atina ve 1938'de Sorbonne üniversiteleri tarafından fahri doktorluk unvanları verildi. Emekliye ayrıldıktan (1943) sonra Demokrat Partinin kurucuları arasında (1946) yer aldı ve Demokrat Parti (DP) hükümetlerinde Dışişleri (1950) ve Devlet (1956) bakanlıkları görevlerinde bulundu. 1959'da Amerikan Tarih Cemiyetinin şeref üyeliğine seçildi. 1957 seçimlerinden sonra istifa ettiği DP'yi 27 Mayıs'tan sonra Yeni Demokrat Parti (1961) adıyla kurmasına izin verildiyse de ilgi görmeyince parti amblemini Adalet Partisine (AP) devrederek politikadan çekildi. 27 Mayıs 1960 ihtilalinde kısa bir süre tutuklandı. 1964'te Macar Bilimler Akademisi şeref üyeliğine ve

FUAD KÖPRÜLÜ

NİHAD SAMİ BANARLI

Köprülü, kendi zamânına kadar, eksik, dağınık ve ancak biyografik bilgiler hâlinde kalmış Türk edebiyâtı târihini, ilk defâ başlangıçtan zamânımıza kadar, bir bütün hâlinde tedkik ve terkîb etmiştir. Bu tedkik, edebiyat târihimizi, yeryüzünde Türk vatanı olmuş bütün coğrafyalardaki hayâtı ve eserleriyle (aralarındaki münâsebetleri de gözeterek) inceleyen tam mânâsıyle büyük ve terkîbi bir çalışmadır. Fuad Bey, Edebiyat târihini, büyük medeniyet ve içtimâiyat târihinin esaslı bir şûbesi bilir. Bunun için de eserlerinde yalnız edebiyâtın değil, târihin, sosyolojinin, hukûkun, iktisâdiyâtın ve sosyal psikolojinin problemleri çözülür.

Köprülü, târihte ve edebiyat târihinde mes'ele vaz'etmek, sonra, bu mes'eleleri delîller, vesikalar, isbatlar göstererek çözmek yoluyla çalışmıştır.

Tanınmış Fransız edebiyat târihçisi Gustave Lanson'un Edebiyat Târihinde Usul eseri, nasıl, Batı edebiyâtı araştırmalarına ışık tutmuş bir eserse, Köprülü'nün daha 1913 de Bilgi Mecmuası'nda neşrettiği Türk Edebiyâtı Târihinde Usul adlı eseri de edebiyâtımızda yeni edebiyat târihçiliğinin böyle bir ışık ve metodla başlayacağını müjdelemiştir. Köprülü çok iyi vaz'ettiği bu metodu şahsî görüş ve tecrübeleriyle bütünleyerek çalışmış ve ilim yolundaki zaferine böyle bir metodla ulaşmıştır.

Fuad Köprülü, ilmî zekâ diyebileceğimiz bir seziş ve kavrayış melekesinin zirvelerinde bulunuyordu. Bâzı mevzûlarda ya vesikasızlık içinde kalarak ya da kısır, kıt ve şaşırtıcı vesikalara bakarak bu melekesiyle düşündüğü ihtimaller, yıllarca sonra o mevzuu aydınlatacak vesikalar meydana çıkınca, nakzedilmemiş gerçekleşmiştir.

Köprülü, Türk kültür ve edebiyat târihinin, aydınlarımızca bilinmeyen birçok karanlıkta kalmış taraflarını, gün ışığına kavuşturan âlimdir. Meselâ onun, Türk Edebiyâtında İlk Mutasavvıflar kitabının intişârına kadar, Türk edebiyatı Yûnus Emre'yi doğru dürüst tanımazdı. Ahmed Yesevî, sâdece eski evliyâ menâkıbnâmelerinin bahsettiği, eski ve unutulmuş bir Asya evliyâsıydı. Ahmed Yesevî'nin, Yûnus Emre'nin ve daha birçok benzerlerinin edebiyâtımızda bir güneş gibi ışıldamaları, Fuad Köprülü'nün bu eseriyle mümkün olmuştur.:

«Tanzimat'tan beri edebiyat târihimiz hakkında yazılan ufak tefek şeyler arasında, halk mutasavvıflarının mevcûdiyetini bildiren bir satır bile bulunamaz. Halbuki millî rûhu göstermek itibariyle çok kıymetli olan ve eski halk edebiyâtıyle sıkı münâsebetleri bulunan bu tasavvuf edebiyatının uzun bir târihçesi vardır: Türkler, başkaları gibi kılıç kuvvetiyle değil sırf kendi arzûlarıyle kabul ettikleri İslâmiyeti az zamanda benimsediler: Türk edebiyatının İslâmî şekilde ilk inkişâfı dînî bir mâhiyette oldu. Birçok Türk dervişleri, yeni dini ve târikatlerini yaymak aşkıyle göçebe Türkler arasına geliyorlar ve yeni melkureyi onların anlayacakları bir lisanla ve zevk alabilecekleri bedîî bir şekilde yaymaya çalışıyorlardı.» diyen Fuad Köprülü, işte bu işi yapanların en büyüklerinden olan Ahmed Yesevî ile Yûnus Emre'yi, bütün etraflarıyle birlikte, bu eserinde, edebiyat dünyâmıza tanıtıverdi. Bundan sonra Yûnus Emre için yapılan çeşitli ihtifâller, hakkında yazılan kitaplar ve antolojiler hep bu başlangıcın bir devamıdır.

Yine meselâ, Anadolu'da Türk Divan edebiyatının ilk büyük şâiri Hoca Dehhânî'yi edebiyat âlemimize ilk defâ Köprülü tanıtmıştır, ve bu misaller bundan ibâret değildir, daha pek çoktur.

Şu demek ki Fuad Köprülü, edebiyat târihçiliğimize büyük bir terkîbcilik getirmekle kalmamış, bu terkibin onun araştırmalarına kadar bilinmeyen sayısız cüzlerini de gömülü bulunduğu karanlıklardan yine kendisi çıkarmıştır.

Bunun içindir ki Köprülü'nün büyük hizmetini çok iyi anlayan kâdirbilir Avrupalı âlimler ve teşekküller, bu büyük Türk âlimi için ilmî rütbeler, mükâfatlar hazırlayıp hakkında geniş takdir yazıları yazmışlardır.

Avrupalı âlimlerin görüşleriyle Fuad Köprülü mevzûlu bir başka yazımda bu görüşleri belirteceğim. Buraya, şimdilik onlardan birkaç cümle alıyorum:

«İstanbul'da fevkalâde temeyyüz etmiş âlim ve eserleriyle eski Türk edebiyatını ve kültür târihini yeni ve sağlam esaslara istinâd ettiren ve Türkiye'de Şarkiyat araştırmalarının yorulmak bilmez kurucusu Köprülüzâde Mehmed Fuad Bey'e Felsefe Fakültesi, doktorluk payesini fahrî olarak vermiştir.» (9 Temmuz 1927, Heidelberg Üniversitesi doktorluk diploması.)

«Milletinin parlak bir timsâli olan bu adam, Şark zihniyetinin bağlarından kurtularak, fakat kuvvetli kültürlerle dolu bir kuvvet kaynağı olan milliyeti terk etmeksizin yeni ve hür Avrupaî zihniyete kavuşmak vazifesini kendi kudretiyle ve tamamen halletmiş bir adamdır.» (Paul Wittek, Brüksel Üniversitesi Türkoloji profesörü)

«Hem şâir, hem cemâatçi muharrir hem de âlim olan Köprülüzâde, her zaman ve her yerde vatanını seven ve ona îmân eden bir insan sıfatıyle çalışmaktadır.» (Prof. Gordelevskiy, Rus âlimi.)

Evet, azîz hocamı Fuad Köprülü, her zaman ve her yerde vatanını seven ve ona îmân eden bir büyük insan olarak çalıştı. Onun politika hayâtına atılışı da ileride belirteceğim gibi, aynı sevginin ve aynı îmânın bir tezâhürüydü.

Fakat biz, kıymet bilmiyoruz ki...

Nitekim, 76 yıllık bir hayat boyu, hummalı bir çalışma ile meydana getirilmiş ve hiçbir zaman sayılamıyacak kadar çok ve çok kıymetli ilmî eserlerin yazarı, büyük âlim Fuad Köprülü de içinde bulunduğumuz politik hayâtın acı sarsıntıları arasında, söylemeye mecburum ki, aramızdan bir çok üzgün, birçok da kırgın ayrıldı.

(*Kitaplar ve Portreler*, 1985)

yine aynı yıl Londra'da School of Oriental and African Studies haberleşme üyeliğine seçildi. İstanbul'da Balta Limanı Kemik Hastanesinde vefat etti. Sultan Mahmud Türbesi karşısındaki Köprülü Mezarlığında toprağa verildi.

Fuat Köprülü, Fecr-i Ati şairleri arasında yer alarak 1908'den itibaren *Mehasin* ve *Servet-i Fünun*, daha sonra Ziya Gökalp çıkardığı *Yeni Mecmua*'da (1917-18) şiirler ve günün edebi konuları üzerine yazılar yayımladı. Ancak asıl ününü Türkoloji araştırmalarıyla yaptı. *Akşam, Azerbaycan Yurt Bilgisi, Bilgi Mecmuası, Büyük Mecmua, Dergâh, Halka Doğru, Hayat, İkdam, Milli Tetebbular Mecmuası, Servet-i Fünun, Son Saat, Tanin, Tasvir-i Efkâr, Türk Yurdu, Türkiyat Mecmuası, Vatan, Yeni Mecmua* gibi dergiler yazılarının yayımlandığı başlıca yayın organlarıdır. 1924'te Türkiyat Enstitüsünü kurdu. Çıkardığı *Milli Tetebbular Mecmuası* (1915) ve *Türkiyat Mecmuası* (1924) ile *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası* (1931-39) ile Halkevlerinin *Ülkü* (1936-41) dergilerini yönetti. Ahmed Fakih, Şeyyad Hamza, Dehhani gibi, daha önce hakkında bilgi sahibi olunmayan, şair ve yazarları bilim ve edebiyat dünyasına tanıttı. Millî Edebiyat akımına katılarak bu topluluk içerisinde önemli hizmetlerde bulundu. Ziya Gökalp'ın Türk milliyetçiliğinin felsefi temellerini kurmak istemesine paralel olarak,

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

HAYAT ve EDEBİYAT

Hayatın en büyük esası samimîlîktir. Bu itibarla, hayat ile rabıtası olan edebiyat, mutlaka samimî bir edebiyattır denilebilir. Hayatı en gizli, en karışık köşelerine kadar göstermeyen, ruhumuzun hamlelerini anlatmayan, duygularımızı tıpkı hayatta olduğu gibi saf ve derin bir surette duyurmayan, elemlerimizi, felâketlerimizi, ahlâkî yaralarımızı açık açık aksettirmeyen bir edebiyat, hayat ile rabıtasız ve sahte bir edebiyattır. Öyle bir edebiyat, kelimeleri dizip, onlar üzerinde işlemek hususunda belki pek mâhir kuyumcular çıkabilir; belki onlar çok süslü, çok göze çarpacak şeyler yapabilirler; fakat ne kadar yazık ki bütün bu sahte mahsuller muntazam kış bahçelerinde yetişen iri yapraklı, parlak renkli çiçeklere benzer: Uzaklığından dolayı bize çok cezbedi, çok harikulâde görünen o meçhul sıcak iklimlerin bu göz kamaştıran mahsulleri nasıl açık bir havaya sert bir rüzgâra dayanamazsa, hayat ile alâkası olmayan böyle bir edebiyat da zamanın nihayetsiz kasırgaları önünde süpürülüp gitmeye, yahut limonluğun dar, sahte havası içinde yaşamaya mahkûmdur... Halbuki bedii his, hislerimizin en ilâhi ve en derinisi yanı en samimîsidir: Akşam rüzgârı ile inleyen bir çam ormanın karanlık hışıltıları ne kadar tabii ise, ruhun güzellik karşısında duyduğu hisler de hayatın en derin ve anlaşılmaz köşelerinden birden bire fırlayıp çıktığı için, her şeyden çok samimîdir. İşte bunun gibi cemiyetler, milletler için de "güzel" ve "iyi" telâkkilerden daha "millî" hiçbir şey yoktur. Bir cemiyeti başkalarından ayırmak isterseniz onun din ve ahlâk hakkındaki, güzellik hakkındaki samimî duygularını arayınız. Çünkü bunlar doğrudan doğruya ruhundan koptuğu için hayatının en samimî cihetleridir.

Bizim daha İslâmiyet dâiresine girmeden evvelki edebiyatımız, musikimiz, iptidâî olmakla beraber cemiyetin sinesinden kopan ve bundan dolayı işitildiği zaman göğüsleri heyecanla kabartabilen basit bir dağ edebiyatı, bir yayla havası idi. Yiğitlik hâtıraları bütün halkın ruhunda yaşayan eski kahramanların destanları okunduğu, altın direkli otağındaki hakandan kısrak sütü sağan kadınlara kadar bütün Türkeli ruhlarında aynı dalganın kabardığını duyarlardı. Dağdan dağa orman perileri gibi keskin ıslıklarla seslenen beyaz gocuklu çobanların kamış düdüklerle çaldıkları o havalar, "Tekin: Prens"lerin (Hint ve İran eşyasıyla süs portrelerinde de aynı tesirin yapardı. Yani o zamanki edebiyat bütün ruhları bir noktaya toplayabilen, hepsine aynı heyecanı veren, onları müşterek bir zevk hayatı yaşatan sağlam bir edebiyattı. Kır çiçekleri kadar basit, dağ havaları kadar vahşî olmakla beraber, doğrudan doğruya "Türkelinin ruhundan kopan saf, samimî bir edebiyat... Burda bitip tükenmez belâgat, kaideli, muayyen ve mazbut şekiller çok kullanılmaktan artık kalıp haline gelmiş iştiareler, dimağın, uzun uzun düşünerek bulduğu işitilmemiş teşbihler, yoktur; "ozan" denilen halk şairleri onlardan nümuneler saklayan, kitaplı, kütüphaneli adamlar değildi. Bozkırların kül rengi gökleri altında, esen rüzgârlardan bir ses, akan sulardan bir âhenk, dağ çiçeklerinden renk ve koku alan bu iptidâî sanatkârlar, belki, sırtında koştukları kısraklardan daha başı boş, daha kendi temayüllerine tâbi yaşıyorlardı. Sanatın bütün unsurlarını , lisanını , veznini, mevzularını dâimâ halktan aldığından dolayı, "ozan"ın basit ezgileri Türkeli'nin nihayetsiz ovalarında, karlı dağların tepelerinde, karanlık ormanların pınarlarında yüzlerce yaşadı ve hâlâ da yaşıyor göğsünden kopan seslere dâima kayıtsız kalan halk, kendi ruhunun nağmelerini pek iyi bildiği için onu duyar duymaz derhal yüreği kabarır ve açık kalbinin bütün safvet ve samimiyeti ile o nağmelerin geldiği tarafa koşar. Estetikçilerin uzun tahlillerle pek müşkül bulabilecekleri bir hakikatı, halk çok defa, fıtrî bir aşinalıkla derhal duyabilmiştir!

İran nümunelerini taklit ederek saraylarda ve medreselerde vücûda getirdiğimiz eski edebiyat, gazel ve kaside edebiyatı, bu ilk devirlerin tamamen zıddı sayılabilecek bir mahiyeti hâizdir. Bozkırların, dağların vahşî ve yapmacıksız seslerini kaval ve kopuzla inleten edebiyat, nasıl doğrudan doğruya milletin hayatından doğmuşsa, bu gazel ve kaside edebiyatı da o kadar halk hayatından uzaktır. Bir defa lisan halkın lisanından bambaşka olduğu gibi, vezin ve mevzu halk ile hiç temas etmeyecek kadar ayrıdır. Zevklerini medrese ve saraylarda Acem şairlerinin divanları ile terbiye eden eski şairlerimiz halktan her surette ayrılmayı kendilerine büyük bir şeref bilüyorlardı. Halkın söylediği bir lisan ve âhengim anladığı bir vezinle yazı yazmak, onlar için barbarlıktan başka bir şey sayılmazdı. İşte "halkı sürünen hayvanlara benzettikleri için" eski şâirler mütemâdiyen hayattan uzaklaştılar, milletin ruhundan kopan sesleri duymamak maksadı ile kulaklarını tıkadılar; dışarıdaki âlemi görmemek için gözlerini kapadılar; nihayet, kör, sağır bir halde, eski Acem divanlarında gördükleri yapmacıklı, sahte âlemi kendi hakiki muhitleri addederek onun gülleri, bülbülleri, akarsuları, pervaneleri arasında kayıtsız terennümlere daldılar. Gazelleri, şarkıları, sâkînâmeleri, terkip ve terci-i bendleri ile, bütün eski edebiyatımız kökü havada Tûbâ ağacına benzer. Şâirler, içinde yaşadıkları muhit ve mensup oldukları milletle o kadar az alâkalıdırlar ki, divanları dolduran ince ve yapmacıklı binlerce beyit arasında uzun uzun araştırdıktan sonra belki muhallî bir renge, millî bir hususiyete tesâdüf olunabilir. Çünkü onlar "hayat" deyince etraflarındaki âlemi değil, Acem divanlarında ve kendi kafalarında yaşayan muhayyel bir kâinatı görüyorlar, onun seslerini terennüm ediyorlardır. İlk İran üstadlarının renkli fırçaları ile bu âlemi anlatmak o kadar müşkül sayılamaz elimizdeki binlerce divanın her sahifesinde bunu görmek ve göstermek mümkündür... (...)

Yüksek ve hakiki sanat asıl ona derler ki hayatı bütün genişliği ve bütün samimîliğiyle okuyucuya duyurabilsin. Ancak yapmacığın bittiği yerde sanatın, başlayabileceğini, nedense, hala anlayamadık!

(Tevhîd-i Efkâr, 18 Mart 1922)

millî edebiyatın anlayışının sanatsal özelliklerini oluşturacak yazılar yazdı. 1908-12 yılları arasında Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocağı gibi kuruluşlarda üye olarak bulundu. Alanında uzman kabul edilerek yurtiçinde ve yurtdışında birçok bilimsel kuruluşun üyeleri arasına alındı ve bu kuruluşların toplantılarına katıldı. 1923'ten itibaren Paris, Bakü, Oxford, Harkov ve Londra'da düzenlenen çeşitli kongrelerde Türkiye temsilcisi olarak bulundu. Türk edebiyatını klâsik tezkirecilik anlayışından ve naif denilebilecek incelemelerin konusu olmaktan çıkardı. Edebiyat incelemesine modern ve bilimsel metotlar kazandırarak, genç yaşta kendisini fikir ve sanat çevrelerine kabul ettirdi. Edebiyat tarihi alanında uluslararası bir üne sahip oldu. *Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl* adlı incelemesiyle Batılı anlamda edebiyat tarihçiliğinin temellerini atmış oldu. Şeyyad Hamza, Ahmed Fakih, Hoca Dehhânî gibi unutulmuş birçok değerimiz, modern tarih metotlarıyla

M. Fuat Köprülü

edebiyatımıza onun tarafından kazandırıldı. Özellikle Türk edebiyatı tarihi, Türk medeniyeti ve Türk kültür tarihi, edebi eleştiri, dil ve din, Türk sanatı ve müziği, Türk siyasî tarihi konularındaki yazıları günümüz edebiyatı için de değerli kaynaklar oldu. Köprülü, aynı zamanda Türk tarihi, modern hukuk ve iktisat tarihinin de kurucusu sayılır.

Köprülü'nün şairliği, diğer alanlardaki çalışmalarına göre pek başarılı bulunmadı. Gençlik dönemlerinde yazdığı ve bireysel özellikler taşıyan şiirlerinin bu havası, Millî Edebiyat topluluğuna katıldıktan sonra kayboldu. Şiirlerini kitap halinde toplamadı. Çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazıları ve kitapları ile Türk edebiyatına 1500'ü aşkın makale ve çok sayıda kitap kazandırdı. Bazı kitap boyutunda makalelerinin tam listesi *TDV İslâm Ansiklopedisi*'ndeki ilgili maddede verilmiştir.

"Edebiyat tarihini kendine has metotlarla ele alıp inceleyen Köprülü, sanatçı ve toplum arasındaki ilişkileri başarılı bir şekilde ortaya koyar. Bu sahada inceleme ve tenkitlerde bulunurken aynı zamanda iyi bir edebiyat tarihçisi ve iyi bir tenkitçinin vasıflarını bizzat kendisi ortaya koyar. Tarih sahasındaki çalışmalarında takip ettiği ilmî metotlarla ve bu tür eserlerde mutlaka gerekli olan hadiselere objektif bakış tarzıyla, ciddiyeti ve titizliğiyle, güçlü sentez kabiliyetiyle, içteki ve dıştaki hadiselere getirdiği yorumlarla ekol oluşturmuş bir bilim adamıdır." (Şeref Aktaş)

"O, bir kitabı eline aldıktan kısa bir süre sonra, bunun bir kompilasyon mahsûlü mü yoksa orijinal bir araştırma mı olduğunu kolayca anlar ve elindeki kitap ve makale bu değerlendirmeye göre muamele görürdü. Meşgul olduğu konuların bibliyografik bilgisine çok sağlam şekilde hakimdi. Talebelerine ve bütün araştırmacılara da, herhangi bir konuda evvelce yapılmış çalışmaların ne olduğunun bilinmesinin ilk şart olduğunu bıkmadan, usanmadan tekrarlardı. Meşgul bulunduğu konularla çok uzaktan alâkası olan kitap ve makaleleri, Avrupa, İran ve Mısır'dan getirttiği katalogları inceleyerek gayet dikkatli bir şekilde, kılı kırk yararcasına gözden geçirir, kenarda, köşede unutulmuş bir şeyin kalmamasına çok dikkat ederdi. Okumaya değer bulduğu bir kitabı incelerken, küçük kağıtlara yüzlerce not alır, dinlenme zamanlarında bu notları gerekli dosyalarına ve bu dosyaların içindeki irili ufaklı zarflara muntazam bir şekilde yerleştirirdi. Değişik devrelere ait Farsça yazma ve basma divanları, çeşitli bakımlardan çok dikkatle tarar, eğer not almaya vakti yoksa, önemli gördüğü hususları okuduğu kitabın iç kabına kurşun kalemle yazar, daha sonra vakit buldukça işaretli sayfadaki bilgiyi, bir veya azami iki satırla küçük kağıtlara geçirir, bunu yaptıktan sonra da kitabın kabındaki yazının yanına bir çarpı işareti koyardı. Hangi kitabı gözden geçirirse geçirsin yalnız belli konular hakkında değil, değişik konular veya mes'eleler hakkında da not almaktan geri kalmazdı." (Orhan F. Köprülü)

"Köprülü'nün şahsına münhasır bu saha genişliği ve çok yönlülük, Türkoloji ilminin gelişmesine hız kazandıracak bir değer ve hizmeti de beraberinde getirmiş, orijinal araştırmalarının sunduğu yeni meseleler ve bilgiler

FUAT KÖPRÜLÜ

Halit Fahri Ozansoy

Fuat Köprülü, sonradan hece veznine geçince de(yeni mecmua) gibi dergilerdeki bir takım şiirlerinde Rıza Tevfik'in havas'ından da kurtulamamıştır. Şu beyitte Rıza Tevfik'in sesini bulmaz mısınız?

Tuna boylarına sıra serviler
Tan yeli estikçe sessiz ağlarmış.

Fuat Köprülü'nün bu şiir krizi geçtikten sonra Türk edebiyatına olumlu tek hizmeti Türk edebiyatı profesörü ve tarihçisi olmasıdır; Bunda da İslamiyet'ten evvelki Türk edebiyatı tetkiklerinde Ziya Gökalp'in açtığı kapıdan istifade ettiği inkâr olunamaz. Bu arada (Türk saz şairleri) isimli ancak ikinci ve üçüncü ciltleri yayımlanan çok faydalı bir eser vardır. Fakat ne yazık ki, 1940 dan beri bu değerli eserin birinci cildini hazırlayıp yayımlamadı ve bugün Allah'ın rahmetine kavuştuktan sonra bu sazların telleri öylece kopuk kaldı. Bu ihmale bir türlü akıl erdiremeyişimdir.

Yine seneler, seneler geçti. Ben çoktan edebiyat öğretmeni olmuştum. Bir gün Köprülü ile yan yana bir tramvayda oturduk. Sirkeci'den binmişti. Dudaklarında artık eski istihza yoktu, halinde bir değişiklik olmuştu. Benimle tatlı tatlı konuştu, sözlerine hiç ara vermeden de elindeki tespihle oynadı. Ben tesbihin ancak niyaz ve ibadette kutsal bir ödevi olduğuna inanmışımdır. Elde Eyüp oyuncaklarının fırıldağı gibi döndürülen tespihlerden hiç hoşlanmam.

Tepebaşı'ndâ tramvaydan inince birbirimizden ayrıldık ve onu bir daha görmedim.Siyasi hayata atıldıktan sonra gazetelerde bol bol resimleriyle karşılaştım, elinde tesbihi yoktu.

(*Edebiyatçılar Geçiyor*, 1967)

Türkoloji'ye yeni ufuklar açmıştır. Çalışmalarını dar bir ihtisas sahası içinde hapsetmeyip konuları Türk ve orta zaman İslâm tarihinin umumi kadrosu içinde ele alması Köprülü'ye geniş bir görüş ve kavrayış imkânı sağlamıştır. Meselâ Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesini dar bir mecradan çıkarıp çözüm yolunda çok ileri bir seviyeye ulaştırmış olmasında yukarda tablosu verilen araştırma dallarındaki çalışmalarının topluca ve ehemmiyetli ölçüde hissesi vardır." (Ömer Faruk Akün)

ESERLERİ:

Kıraat-ı Edebiyye (1904), *Hayat-ı Fikriyye* (bazı yabancı yazar ve fikir adamları hakkında, 1909), *Malumat-ı Edebiyye* (Şahabettin Süleyman ile, 1915), *Yeni Osmanlı Tarihi Edebiyatı* (Ş. Sülcyman ile, 1916), *Turan'm Kitabı* (1916-17), *Türk Dilinin Sarf ve Nahvi* (1917), *Mektep Şiirleri* (3 cilt, 1918), *Tevfik Fikret ve Ahlâkı* (1918), *Nasrettin Hoca* (50 manzum hikâye, Nasreddin Hoca'nın hayatı ve fıkraları hakkında yazı ile, 1918; Dr. Ata Çatıkkaş tarafından *Manzum Nasreddin Hoca Fıkraları* adıyla yeni harflerle, 1980), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (Hoca Ahmed Yesevî ile Yunus Emre'nin şiirleri arasındaki bağlar belirtilerek, 1919, 1976; 1981 'deki 4. basımı öncekinin tıpkı basımıdır), *Türk Edebiyatı Tarihi I* (1920), *Millî Tarih* (1921), *Türkiye Tarihi I* (1923), *Külliyat-ı Fuzuli* (1924), *Türk Tarih-i Dinîsi* (1925), *Azeri Edebiyatına Ait İlk Tetkikler* (1926), *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türki-i Basit* (1928), *Onyedinci Asır Saz Şairlerinden Cevheri* (1929), *XIX. Asır Saz Şairlerinden Erzurumlu Emrah* (1929), *XVI. Asır Sonuna Kadar Türk Saz Şâirleri* (1930), *Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi* (1930), *Türk Tarihinin Ana Hatları* (1931), *Divan Edebiyatı Antolojisi* (1932-34), *Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekâmülüne Bir Bakış* (1934), *Eski Şairlerimiz-Divan Edebiyatı Antolojisi* (1932-34), *Fuzuli* (1934), *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* (1934), *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi 1* (1935), *Les Origines de L'Empire Ottoman* (Paris, 1935), *Yıldırım Beyazıt'ın Esareti ve İntiharı Hakkında* (1937), *Orta Zaman Türk Hukuki Müesseseleri* (1937-38), *Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti* (1938), *Türk Şairleri, İndeksler ve Sözlükler* (1939), *Âşık Dertli* (1940), *Âşık Ömer* (1940), *Karacaoğlan* (1940), *İslâm Medeniyeti Tarihi* (Barthold'dan, çeviri, 1940), *Altınordu'ya Ait Yeni Araştırmalar* (1941), *Ortazaman Türk-İslâm Feodalizmi* (1941), *Ali Şir Nevâi* (1941), *Yeni Farisi'de Türk Unsurları* (1942), *XIII. Asırda Maraga Rasathanesi Hakkında Bazı Notlar* (1942), *Uran Kabilesi* (1943), *Osmanlı İmparatorluğu Etnik Menşei, Meseleleri* (1943), *Kayı Kabilesi Hakkında Yeni Notlar* (1944), *Osmanlı Devletinin Kuruluşu* (1959), *Türk Saz Şairleri Antolojisi* (5 cilt, ilk dört cilt 1940, 5. Cilt 1962-64), *Demokrasi Yolunda* (1964), *Edebiyat Araştırmaları* (1966), *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri* (2002).

HAKKINDA: Fâzıl Ahmed Aykaç / Köprülüzâde Mehmed Fuad Bey (Nevsâl-i Millî, 1914, s. 253), Nüzhet Haşim / Millî Edebiyata Doğru (1918), Mehmet Zeki / Türkiye Teracim-i Ahval Ansiklopedisi (c. II, 1929), Şerif Hulûsi / Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Bir Bibliyografya (1935, 1940), Hasan Bedreddin Ülgen / Söyleşi (Vakit, 3.3.1939), Mehmet Behçet Yazar / Fuad Köprülü (Yedi Gün, 1940, c. 16, s. 392) - Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), TDK ve TTK / Doğumunun 60. Yıldönümü Dolayısıyla Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar (1950), Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi / 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı (1953), Hasan Ali Yücel / Edebiyat Tarihimizden (c. 3, 1957), Türk Kültürü-Köprülü Özel Sayısı (Eylül 1966), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şâirleri (s. 437), Türk Ansiklopedisi (c. 22, s. 288-290), Hilmi Ziya Ülken / Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (c. 2, 1966), Orhan Seyfi Orhon / Fuad Köprülü (Son Havadis, 1.7.1966), Fevziye Abdullah Tansel / Memleketimizin Acı Kaybı (TTK Belleten, Ekim 1966), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), Türkiyat Mecmuası (Köprülü Hâtırası, c. 15, 1969), O.F. Köprülü / Köprülü'nün Edebî ve Fikrî Makalelerinden Seçmeler (1972), Ali Galip Erdican / A Study of His Contribution to Cultural Reform in Modern Turkey (1974), George T. Park / The Life and Writings of Mehmed Fuad Köprülü: The Intellectual and Turkish Modernization (1975), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (1978), Halil Berktay / Cumhuriyet İdcolojisi ve Fuat Köp-

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

MESÂ-YI MELAL

Akşam... esvâta zıll-ı ibhâmın
Karışır mûsikî-yi şeb-rengi;
Solar eb'âd içinde âlâmın
Mâtemî organûn-i ahengi...

Akşam... âvâre kurlar üstünde
Yükselir bir hevâ-yı ıtr u hayâl;

Suların sath-ı esmerîninde
Duyulur nâ-tüvân sürûd-ı melâl...

Akşam... ezlâl-i mübhem-î şâmın
Dökülürken bütün yüreykaları
Hasta, nârin, güzel bir ince kadın
Gezer en pür sükûn hadîkaları...

Akşam... esrâr içinde müzhiereler
Neşr-i hicr ü revâyih eylerken,
Rûha bir hiss-i mevt ü girye çöker
O ağır, mâtemî revâyihten...

Akşam... eb'âda mâl gölgelerin
Uzanır zeyl-i ye's ü ibhâmı
Her hiyâbân-ı lâl ü pür-ademin
Kararır cevf-i hüzn ü âlâmı...

Akşam... Ölmüş sularda titreyecek
Artık ezhâr-ı ra'şe-dâr-ı leyâl;
Şimdi her şey ölüp sürüklenecek
Mâi bir cevf içinde gark-ı zıllâl...

Akşam... ey sermedî mesâ-yı melal...

(Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, 6. bas., 1985)

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

HEP GÖLGE

Gecenin rûhuma mühtez, mübhem
Serpilen girye-i ezlâmıyle
Duruyorken mütecellim, tenhâ
Cevf-i eşgaafına ezhâr-ı elem

Gömülen leyle-i hülyâda senin
Ararım handeni, sevdâlarını...
Bulamam... sonra perişân ü hazîn
Rûhumun sevgili hülyâlarını

Bir derin makber-i nisyâna gömer,
Kaçarım... ufk-i melâlinde bile
Hep tevâlî edecek matemler...

Gece... hep gölge, ser-â-ser gölge...
Leylin ezlâl-i elem-dârıyle
Kaldı senden de bu muğber gölge..

rülü (1983), Dr. Orhan F. Köprülü / Fuad Köprülü (1987), Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999), Ömer Faruk Akün / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 28, s. 471-486, 2003), Şerif Aktaş / Mehmed Fuad Köprülü / Büyük Türk Klâsikleri (cilt:12, 324-325-326, 2004), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

KÖPRÜLÜ, Orhan F.

Tarih araştırmacısı (D. 23 Ekim 1920, Kalamış / İstanbul – Ö. 21 Temmuz 2006). Edebiyat tarihçisi ve devlet adamı M. Fuad Köprülü'nün oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Feyziâti (Boğaziçi) Lisesinde bitirdikten sonra liseyi İstanbul'un Aksaray semtindeki Pertevniyal'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 1945'te mezun oldu. Aynı yılın sonbaharında Prof. Cavid Baysun'un isteği üzerine Türkiye Tarihi asistanlığına tayin olundu. *İslâm Ansiklopedisi*'nde Osmanlı tarihi ile ilgili madde yazımı ve *Tarih Dergisi* ile *Türkiyat Mecmuası*'nın redaksiyon işleriyle uğraştı. Doktorasını *"XIV ve XV. Asra Ait Bazı Menakıbnâmelerin Tarihî Kaynak Olarak Ehemmiyeti"* adlı tezle 1951'de tamamladı. Doçentlik tezi: *"Edirne"*. 1951 Sonbaharı'nda bağlı bulunduğu kürsü tarafından iki yıl süre ile İngiltere'ye gönderildi. Londra'da bulunduğu sırada, Osmanlı Tarihinin yabancı ve özellikle İngilizce olarak yazılmış kaynakları üzerinde çalıştı. 1953 Sonbaharı'nda yurda dönüşünde askerlik görevini önce Piyade Okulunda öğrenci sonra da aynı okulda asteğmen ve teğmen rütbeleriyle emir subayı olarak yaptı. 1955 Mayısı'nda terhis edildikten sonra Demokrat Parti İstanbul İl Başkanlığına seçildi. İki yıl süre ile bu görevde kalan Orhan F. Köprülü, bazı görüş ayrılıkları yüzünden hem bu vazifesinden hem de partisinden istifa etti. 1957'de Hürriyet Partisi İstanbul İl Başkanlığına seçildi. 1958'de Columbia Üniversitesi Enstitüsünün başkanı Prof. Dr. Schuyler Wallace'in daveti üzerine, Amerika'ya giderek 1958-59 ders yılında burada araştırma görevlisi olarak çalıştı, aynı sırada Butler Library (Kütüphanesi)'de çalıştı. Bu süre zarfında babası da Harward'da olduğu için bu üniversitenin kütüphanesinde de araştırmalarda bulundu. Yurda dönüşünden kısa bir müddet sonra 1961 yılının ilk günlerinde, zamanın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in kontenjanında Kurucu Meclis üyeliğine seçildi.

Indiana Üniversitesinde ilk kez 1961 yılı sonlarında kurulan Osmanlı Tarihi Associate Profesörlüğüne kadrolu olarak tayin edildi. 1961-62 yılında hem tarih bölümüne hem de Russian Institute'e bağlı olarak çalıştı. Yüksek lisans öğrencilerine İslâm Tarihi, doktora talebelerine İse Osmanlı Tarihi dersleri verdi. O sıralarda Indiana Üniversitesi (Bloomington)'nde hiç Türkçe okunmadığı için doktora öğrencilerine haftada üç saat Osmanlı Tarihi'nin yabancı kaynakları üzerinde seminer yaptı. Türkiye'ye döndükten sonra *İslâm Ansiklopedisi* yazı kurulunda murahhas aza olarak çalıştı (1970-87). Bu süre zarfında Orhan Köprülü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünün çalışmalarına 1966'dan itibaren yazılarıyla, 1972'den başlayarak da önce bu enstitünün aslî azası az sonra da bilim kurulu üyesi olarak katkıda bulundu. 1983 yılı sonlarında, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu, bünyesinde yer alan Türk Tarih Kurumu aslî üyeliğine getirildi. 1989'da tekrar bu göreve seçilen Orhan Köprülü, 1995 yılı sonlarından beri de Türk Tarih Kurumunun şeref üyesi olduğu gibi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünün de aslî üyeliğini sürdürdü.

Orhan F. Köprülü, çeşitli İslâm ansiklopedileri ile *Türk Ansiklopedisi*'ne de birçok madde ile katıldı. Meslek hayatının ilk yıllarında Osmanlı Tarihi'nin yerli kaynakları üzerinde eleştirel yayınlarda bulunan Orhan F. Köprülü, İngiltere'den döndükten sonraki çalışmalarını daha çok Osmanlı Tarihi'nin İngilizce kaynakları üzerinde yoğunlaştırmıştır. Ancak bu çalışmalarının bugüne kadar pek az bir bölümü yayımlandı. 1955 yılında Asuman Hanım ile evlendi. Biri erkek iki çocuk sahibi oldu. Zincirlikuyu Mezarlığında defnedilmiştir.

BAŞLICA ESERLERİ:

Şucaaddin Baba Velayetnamesi (yay. haz. 1972), *Fuad Köprülü* (1987), *Türk Klasikleri Antolojisi - Takım Yunus Emre'den Aşık Veysel'e* (7 Cilt 1990), *Makaleler* (2006),

HAKKINDA: Dr.Orhan Köprülü'ye Armağan (Türk Kültürü Araştırmaları, yıl: XXXIV/1-2, 1998), Cemal Kalyoncu / Turhan Esener - O Herkesin Hocası (Aksiyon, 9 Aralık 2000), Dr. Orhan F. Köprülü'nün Hayatı (Edebiyat Otağı dergisi, Ağustos 2006).

KÖPRÜLÜ, Tuna

Gazeteci, yazar. İzmir doğumlu. TED Ankara Koleji, Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Filolojisi mezunu. Eşinin Washington Basın Ataşeliğine tayin edilmesiyle Amerika'ya (1966) gitti. Bir diplomat eşi olarak Türkiye'nin tanıtımıyla ilgili çeşitli faaliyetlerde bulundu. Soroptimist, Rotary, Lions, Pen Women's, Capital Speakers kulüplerinde Türkiye konulu konferanslar verdi. Beyaz Saray, ABD Kongresi, Dünya Bankası ve IMF'yi izleyen tek Türk gazetecisi olarak dört ABD Başkanıyla dünyayı dolaştı. Türkiye'nin Monako Fahri Başkonsolosu oldu. *Beyaz Saray Anıları* (2003) adlı bir kitabı vardır.

HAKKINDA: Tuna Köprülü / Beyaz Saray Anıları (2003).

KÖROĞLU

Saz şairi. Hakkında yeterli bilgi yoktur. Halk hikâyeleri kahramanı Köroğlu ile aynı kişi olup olmadığı henüz kesinlik kazanmadı. Meşhur hikâye kahramanı Köroğlu'dan başka aynı adı taşıyan bir âşığın varlığından ilk kez Evliya Çelebi bahsetmiştir. Evliya Çelebi, hikâye kahramanı Köroğlu'nun Kuzeybatı Anadolu'da (Bolu taraflarında) eşkıyalık etmiş şöhretli bir haydut olduğunu da kaydeder. Ahmet Kutsi Tecer, Paris Millî Kütüphane'deki bir el yazmasında Köroğlu adına kayıtlı üç şiire rastlamıştı. Bu şiirler dil ve üslûp bakımın-

Köroğlu

dan farklı bir saz şairinin varlığını düşündürmüştü araştırmacıya. Fevziye Abdullah Tansel'in, Hasan Eren'in ve Cahit Öztelli'nin araştırma ve yayınları da bu görüşleri kuvvetlendirdi. Âşık Köroğlu, şiirlerinden çıkarılan bilgilere göre III. Murad'ın saltanatı döneminde (1574-95) Anadolu'da yaşamıştır. Özdemiroğlu Osman Paşa'nın komutasındaki orduda Osmanlı-İran savaşlarına katıldığı, adı geçen komutanın Şirvan ve Tebriz fetihlerini anlatan bir destan ile Tebriz'de ölümü üzerine (1585) bir ağıt yazdığı bilinmektedir. Şiirlerindeki dil ağdalı kabul edildiği için okur-yazar olduğu düşünülür.

Köroğlu'nun ünü daha çok Doğu Anadolu Bölgesi'nde yayıldı. Bu bölgede halk, Köroğlu'nu, yolu dağlardan geçen zengin kervanlarından aldığı paraları fakirlere dağıtan bir halk dostu olarak tanıyıp sevdi. Şairin, yaşadığı devirde Kayıkçı Kul Mustafa, Kuloğlu, Geda Muslu gibi tanınmış şairlerle birlikte adı anıldığı için yaşadığı dönemde de meşhur olduğu sanılmaktadır. Koçaklama ve türküleri dil ve âhenk bakımından güçlü ve liriktir. Din ve tasavvuf konularına pek ilgi göstermeyen Köroğlu, aşk şiirlerinde sağlam bir teknik ve samimi ifadeler kullanır. Bunların dışında savaş destanları, mersiyeleri ve kahramanlık şiirleri de vardır. Fakat bu şiirlerin ona ait olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır.

"On altıncı yüzyıllın sonlarına doğru, Kafkas'lardan Rumeli'ye kadar, tünü bütün Osmanlı ülkesine yayılan Köroğlu, bir edebiyat tarihçisine göre hem eşkıya, hem de hece vezniyle şiirler söyleyen bir halk ozanı. Osmanlı toplumunu inceleyen bir bilim adamına göre sadece bir 'Celali'. Ben Köroğlu'ndan kalanları yalnız kalanları değil, bugün yaşayıp gidenleri de halkımızdan, hikâyeci halk ozanlarımızdan öğrendim. Halkımız, hikâyeci halk ozanlarımız gibi yaşadım Köroğlu'nu. Bu nedenlerle de Köroğlu olayına yaklaşımım, bir edebiyat tarihçisi ya da bir bilim adamının yaklaşımından farklı oldu. Türkü metinlerinden, anlatılan hikâyelerden ve bu türkülü hikâyeleri dinleyen halkın davranışlarından edindiğim izlenim şu: Halkımıza göre Köroğlu, zalime başkaldıran, yaşlılara zayıflara dokunmamayı, tamahkâr zenginlerle uğraşmayı, dertlilerin derdine bakmayı öğütleyen yiğit bir kişi. Bir destan kahramanı. Kavuşturan, kurtaran, esirgeyen Kırat motifi ile kökleri çok daha gerilere giden bazı efsanelerle, 'Celali Köroğlu Ruşen' ve 'Celali Kiziroğlu Mustafa Bey' gibi bazı gerçeklerin, daha da Allah bilir nelerin, ne özlemlerin karışarak oluşturduğu bir destan. Bütün

KÖROĞLU

KOÇAKLAMA

Kır atım meydan yerinde
Gezer horlayı horlayı
Bir kötü az bin kavgadan
Kaçar zorlayı zorlayı

Kır ata yakışır bunlar
Yiğit geyer demir donlar
Ak gövdeden kızıl kanlar
Akar şorlayı şorlayı

Köroğlu der al kanları
Yere serer çok canları
Eğri kılıç düşmanları
Kırar parlayı parlayı

KÖROĞLU

KOÇAKLAMA

Muhanetlik etmek değil karımız
Şehriyar sözüne uyanlardanız
Meydana girende yoktur korkumuz
Kazaya rıza diyenlerdeniz.

Ödleklerle hoş değildir aramız
Teke tek düşmana varmak töremiz
Muhanete sardırmayız yaramız
Yarayı kendimiz saranlardanız

Bineyidim kır atımın üstüne
Alıyıdım hançerimi destime
Gafili varmayız düşman üstüne
Vakte hazır olun diyenlerdeniz.

KÖROĞLU

Cahit Öztelli

Benden selam olsun Bolu Bey'ine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcırtısından kalkan sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir

Köroğlu düşer mi yine şanından
Aytır çoğunu eriyle alamadım
Kır at köpüğünden düşman kanından
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır

Köroğlu, ünlü bir halk hikâyesi, daha doğrusu bir halk romanıdır. En az dört yüzyıldan beri sanat susuzluğunu gidermekte, kahramanlık duygularını beslemektedir. Yiğit ve mert bir kahraman tipi olan Köroğlu, her Türk gencinin ruhunda onun gibi karakterli olma ülküsünü, besledi. Halk şiirinin koçaklamalarında hep onun örnek alındığı görülür.

Köroğlu, bir kanun kaçağı, devlete karşı gelmiş bir dağ adamıdır. Yollar keser, kervanlar vurur. Babasının gözlerine mil çektiren zalim Bolu Beyi'nin ordularını bozar, dağıtır. Sık sık Bolu'yu basar, şehrin altını üstüne getirir.

Bu yaptıkları, örnek alınacak davranışlar değildir elbet. Ama Köroğlu'nu haklı gösterecek yönleri vardır. Bir defa haksızlığa, zulme karşı ayaklanmıştır. Bu arada kendisi hiç bir zaman haksızlığa sapmamıştır. Onun, hikâyesinin en yaygın olduğu yüzyıllar, Osmanlı Devleti de büyük iç ve dış sarsıntılar geçirmektedir. Ortalıkta, bundan yararlanan derebeyi tipleri türemiştir. Vilayetlerde valiler halkı ezmekte, çifte vergiler almakta, zulmün her çeşidini yapmaktadır. Namuslu valiler haklı ya da haksız, devlete karşı büyük ayaklanmalar düzenlemekte, bu arada üzerlerine gönderilen ordular karşısında halk ezilmekte, canından bezmektedir. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Osmanlı tarihinde Celali diye anılan ve yurdun her yanını sarmış, küçük büyük eşkıyalar türemiştir.

Arada ne oluyorsa yine halka, köylüye olmaktadır. İşte, bu son derece korkulu ve tehlikeli ortam için de, gerçek olmasa bile, ona avuntu veren bir hayali kahraman çıkıyor. Bu, Köroğlu'dur. O'nun sevimli, şövalye varlığında halk kendini buluyor onda avuntuya kavuşuyor. İşte, bu ruhsal yaratı nedeniyle halk onu seviyor.

Yalnız bu kadar da değil, Ayrıca, sanat isteklerini de onda buluyor halk. Gerçekten, Köroğlu'nun sanatı gerek konu olarak, gerek işleniş bakımından kusursuzdur. Konuda olaylar çok ustalıkla birbirine bağlanır, düğümlenir, heyecan artar; sonuç beklenmedik biçimde ortaya çıkar. Usta sanatçıların anlatma başarısıyla orta zaman şövalye tipinin en mükemmeli oluşur. İşte, gerek konu, gerek estetik yönün bu kadar güçlü oluşu nedeniyle, Köroğlu hikâyesi her çevrede büyük ilgi toplamış büyük ve ölmez bir eser olarak edebiyatımızda yerini almıştır. Bu bakımdan edebiyat tarihçilerinin uzun süreden beri üzerinde çalıştıkları bir konu olmuştur Köroğlu. (...)

(Üç Kahraman Şair: Köroğlu-Dadaoğlu-Kuloğlu, 1974)

KÖROĞLU

KOÇAKLAMA

Benden selam olsun Bolu Bey'ine
Çıkıp şu dağlara yasdanmalıdır
Ok gıcırtısından kalkan sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir.

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icad oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır.

Köroğlu düşer mi yine şanından
Ayırır çoğunu er meydanından
Kır at köpüğünden düşman kanından
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır

KÖROĞLU

KOÇAKLAMA

Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir.
Şahlar şahı divan açar.
Divan gümbür gümbürlenir.

Yiğit kendini övende
Oklar menzili döğende
Kılıç kalkana değende
Kalkan gümbür gümbürlenir.

Ok atılır kalasından
Hak saklasın belasından
Köroğlu'nun narasından
Dağlar gümbür gümbürlenir.

KÖROĞLU

KOÇAKLAMA

Giratım kişneyib girer,
Atılar meydan başına,
Gülme çekib delilerim,
Od eler düşman başına.

Yahşı er yahşı at miner,
Ortada gösterer hüner,
Atılanda nize, şeşper,
Galdırar galhan başına.

Ger girişsem çal-ha-çala,
Güş gerekdi ganad sala.
Çekib uçurdaram gala,
Bey, paşa, sultan başına.

Dava gününde Eyvaz Han,
Yüz yağrya vermez aman,
Dolanıp olasan gurban,
Bir bele oğlan başına.

İgidde olar namus, ar,
Dar günde görer gücü kar,
Köroğlu, deliler, Nigar,
Yağılar dövran başına.

destanlarda olduğu gibi de, her şey olumlu ya da olumsuz yönde abartmalı. Halk bu Köroğlu türkülerini, Köroğlu hikâyelerini dinlerken yürekleniyor. Bir kurtarıcı bulmuşçasına rahatlıyor. Düğünlerde derneklerde Köroğlu havaları, marşların gördüğü işi görüyor. Köroğlu'nun kimliğinden de, kişiliğinden de ben bu toplum olayını anlıyorum. Asıl Köroğlu gerçeği bu bence. Yunus Bey'in ya da seyis Yusuf'un oğlu Ruşen Ali'nin bireysel kişiliği de, bireysel kimliği de beni ilgilendirmiyor. Halk gibi, hikâyeci halk ozanları gibi, Köroğlu'na ben de kendimi, kendi özlemlerimi katarak söyledim. Yiğit, du-

KÖROĞLU HİKÂYESİ (Özet)

Bolu beyi, at meraklısı bir beydir. Atçılıktan usta olan seyisi Yusuf'u, güzel ve cins "at aramak üzere başka yerlere gönderir. Yusuf günlerce gezdikten sonra, obanın birinde istediği gibi bir tay bulur. Bu tayı doğuran kısrak, Fırat kıyısında otlarken, ırmaktan çıkan bir aygır kısrağa aşmış, tay ondan olmuştur. Irmak ve göllerin dibinde yaşayan aygırlardan olan taylar çok makbuldür, iyi cins at olur.

Yusuf, tayı sahiplerinden satın alır. Yavrunun şimdilik gösterişi yoktur. Hatta çirkindir bile. Ama ileride mükemmel bir küheylan olacaktır. Yusuf bunu biliyor. Sevinerek geri döner. Bey, bu çirkin ve sevimsiz tayı görünce çok kızar, kendisiyle alay edildiğini sanır. Yusuf'un gözlerine mil çektirir. Tayı da ona verir, yanından kovar. Kör Yusuf köyüne döner. Olanı biteni oğluna anlatır. Bolu Beyi'nden öç alacağını söyler.

Baba oğul, başlarlar tayı terbiye etmeye. Yıllar geçer. Tay artık mükemmel bir küheylan olmuştur. Rüzgar gibi koşmakta, ceylan gibi sıçramakta, türlü savaş oyunu bilmektedir. Bu arada Kör Yusuf'un oğlu Ruşen Ali de büyümüş, güçlü kuvvetli bir delikanlı olmuştur. O da her türlü şövalyelik oyunlarını öğrenmiş bir babayiğittir.

Bir gece Yusuf, düşünde Hızır'ı görür. Hızır ona yapacağı işi söyler. Hızır'ın önerisiyle baba oğul yola çıkarlar. Bingöl dağlarından gelecek üç sihirli köpüğü Aras ırmağında beklerler. Bu üç sihirli köpükle Yusuf' un hem gözleri açılacak, hem intikam almak için gereken kuvvet ve gençliği elde edecektir.

Bunu bilen oğlu Ruşen Ali, köpükler gelince, babasına haber vermeden, kendisi içer. Yusuf, durumu öğrenince üzülür, ama bir yandan, da sevinir. Kendi yerine oğlu, bedeli alacak bir bahadır olacaktır. Bu sihirli köpüklerden biri körün oğlunu sonsuz yaşama gücü, biri yiğitlik, öteki de şairlik bağışlamıştır. Bir süre sonra Yusuf, oğluna öç almasını vasiyet ederek ölür.

Körün oğlu Ruşen Ali dağa çıkar. Gelen geçeni soyar. Ünü yayılmaya başlar. Kendisi gibi kanun kaçakları yanında toplanmaya başlarlar. Artık adı Köroğlu olmuştur. Bolu şehrinin karşısında, Çamlıbel'de, bir kale yaptırır. Küçük bir ordusu vardır. Çamlıbel'de geçen kervanlardan bac alır. Vermeyen kervanları soyar. Üzerine gönderilen orduları bozguna uğratır.

Bir gün, güzelliğini duyduğu Üsküdar Kasapbaşı'sının oğlu Ayvaz'ı kaçırır, Çamlıbel'e getirir, evlat edinir. Başka bir gün, Bolu Beyi'nin bacısı Döne Hanım'ı kaçırır, evlenirler. Aradan yıllar geçer, Bolu'yu basar, yakar, yıkar. Bolu Beyi'nden babasının öcünü alır. Bolu Beyi de Köroğlu'na karşı düzenler kurar. Bir defasında Köroğlu'nu, başka bir seferde de Ayvaz'ı yakalarlar. Zindana atar. Ama Köroğlu ve adamları her zaman hile ve cenkle kurtulurlar.

Köroğlu, ara sıra Gürcistan, Çin gibi uzak ülkelere de seferler açar. Yeni yeni serüvenlere atılır, büyük vurgunlar yapar. Bu arada küçük, fakat heyecanlı birçok olay da geçer. Sonunda delikli demir (tüfek) ortaya çıkınca eski mübadirlik geleneği bozulur, dünyanın tadı kalmaz. Ve bir gün Köroğlu, beylerine dağılmalarını söyleyerek Kırklara karışır, kaybolur. Daha önceden Kır-At da sır olmuştur. O Kır-At ki, nice yıllar, olağanüstü bir güçle Köroğlu'na hizmet etmiştir.

Başka bir söylentiye göre, bir Yahudi bezirgânın getirdiği tüfekle oynayan beyler, birbirlerini öldürürler. Köroğlu, buna üzülerek kayıplara karışır. Yine bir başka söylentiye göre de, Köroğlu dağda rastladığı çobanda tüfeği görür. Sorar, ne olduğunu. Aldığı karşılığa inanmaz. Denemek için kendine çevirir, tetiğe dokunur. Ve yaralanarak ölür. Sonra beyleri de dağılırlar.

Yaşlı bir çınar gibi devrilen Köroğlu'nun hikâyesi sona erer.

(Anonim)

yarlı, insan bir Köroğlu düşündüm." (Ruhi Su)

HAKKINDA: Fuat Köprülü / Türk Edebiyatı Tarihi (1926) - XVI. Asır Sonuna Kadar Saz Şairlerimiz (1930), Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu / Köroğlu (3 cilt), Pertev Naili Boratav / Köroğlu Destanı (1931) - Folklor ve Edebiyat (1939) - Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti (1948), Cahit Öztelli / Köroğlu ve Dadaloğlu (1953), Haşim Nezihi Okay / Köroğlu ve Dadaloğlu (1970), Cahit Öztelli / Üç Kahraman Şair: Köroğlu-Dadaloğlu-Kuloğlu (1974), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı (1987), Faruk Sümer - Nurettin Albayrak / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

Erol Köroğlu

KÖROĞLU, Erol

Edebiyat araştırmacısı. 1970, İstanbul doğumlu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1993) mezunu. Yüksek lisansını aynı bölümde (1996), doktorasını Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümünde (2003) tamamladı. 1997-2003 yıllarında Türkiye Bilimler Akademisi (TUBA) Birleştirilmiş doktora bursu ile eğitimini sürdürdü. 1998-99 yılları arasında TUBA bursuyla Harvard Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezinde misafir araştırmacı olarak bulundu. 2004'ten sonra ARIT doktora sonrası bursu aldı. Koç (1995-98) ve Sabancı üniversitelerinde görev yaptı. Araştırma alanları, modern Türk edebiyatı, XIX. yüzyıl Osmanlı ve 20. yüzyıl Türkiye tarihi, edebiyat teorisi, edebiyat-tarih ilişkileri, yazma ve iletişim becerileri öğretimidir. 2004 Afet İnan Tarih Araştırmaları Ödülünü aldı. *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918): Propagandadan Millî Kimlik İnşasına* (2004) adlı bir kitabı vardır.

KÖROĞLU, Hasan.
Bkz. BAYRI, Hasan

KÖROĞLU, Kemalettin

Tarihçi, arkeolog. 3 Eylül 1963, Artvin doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (1984) mezunu. Yüksek lisansını *"Urartu Devleti'nin Güneybatı Sınırı"* adlı tezi ile (1988), doktorasını *"Yeni Kazı ve Yüzey Bulguları Işığında Diyarbakır/ Üçtepe ve Çevresinin Yeni Assur Dönemi Tarihi Coğrafyası"* adlı tezi ile (1994) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalında tamamladı. 1984 yılında Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1996'da yardımcı doçent, 2000 yılında doçent oldu. MÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü başkan yardımcılığı (1999-2000), Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü saymanlığı (1999-2000), genel sekreterlik (2000-03), doçent temsilcisi olarak Fen Edebiyat Fakültesi Fakülte Kurulu üyeliği (2002-) ve Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü başkan yardımcılığı (2004-) görevlerinde bulundu.

Makalelerini 1989'dan itibaren *Anadolu Araştırmaları, Arkeoloji ve Sanat, Belleten, İçel Sanat Kulübü Bülteni, Skylife, Tarih ve Medeniyet, Artvin, Art Decor, Türklük Araştırmaları Dergisi, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler* dergi ve bültenleri ile *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı* (1995) adlı kitapta yayımladı. Societas Anatolica (Paris), Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü üyesidir.

ESERLERİ:

Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi (1996), *Üçtepe I: Yeni Kazı ve Yüzey Bulguları Işığında Diyarbakır/ Üçtepe ve Çevresinin Yeni Assur Dönemi Tarihi Coğrafyası* (1998), *5. Yılında Yumuktepe, The V. Anniversary of the Excavations at Yumuktepe 1993-1997* (editör olarak, 1998), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions. Proceedings of the International Workshop Istanbul, November 8-9, 2002* (editör olarak, B. Fischer - H. Genz ve E. Jean ile, 2003).

KÖROĞLU, Rasim

Şair. 1 Mart 1953, Halilbağı köyü / Beylikova / Eskişehir doğumlu. İlkokulu ve ortaokulu Beylikova'da bitirdi. Ankara İlköğretmen Okulu (1974) ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi (1988) mezunu. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı, 2000 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

Rasim Köroğlu

Şiir yazmaya öğretmen okulu yıllarında başladı. Âşık edebiyatı üzeri-

RASİM KÖROĞLU

ARABA

Biz de bir araba almadan önce,
Özenir herkese bakar giderdik.
Kim derdi ki hemen alıverince,
Garip başımızı yakar giderdik.

Çocuklar ittirir, hanım çekerdi,
Konu komşu çıkar, seyre bakardı,
Benzini bitince yağı yakardı,
Dumanı havayu diker giderdik.

Arada sırada basarsa marşı,
Sesinden ayağa kalkardı çarşı,
Kurulup içine ellere karşı,
Kasıla kasıla çeker giderdik.

Arıza yapınca verirdik tehir,
Uçmadık ne dere kaldı ne nehir,
Zindana dönerdi koskoca şehir,
Vurunca direği yıkar giderdik.

Yollara düşerdik sabah ezanı,
Pikniğe varırdık yatsı zamanı,
Lastiklerin yoktu dini, imanı,
Günde üç beş kere söker giderdik.

Rampayı inerken benzerdi kuşa,
Dolardık içine eğlene, coşa,
Hanımı çekmezdi vursak yokuşa,
Gahi evli gahi bekar giderdik.

Vurdukça, çarptıkça boyardık onu,
Üzerinde vardı her rengin tonu,
Dönmezdi arada direksiyonu,
Yoldan şarampole çıkar giderdik.

Delik deşik idi altının saçı,
Yerlere değerdi ayağın ucu,
Kaç kere düşmüştü içinden bacı,
Yolcuyu yollara döker giderdik.

Eskiydi koltuğun çulu çapulu,
Rüzgarda uçardı hep ön kapulu,
Sanırsın mübarek müzikli kutu,
Sesinden kulağı ukar giderdik.

Evden sanayiye zar zor varırdı,
Nerde usta görse, orda dururdu,
Çırak kızar, kalfa çekiç vururdu,
Sağlam kalan yeri büker giderdik.

Sermayeyi sardık ala kediye,
Almazdı kimseler, etsek hediye,
Rasim der ki nazar değmesin diye,
Her yanına boncuk takar giderdik.

RASİM KÖROĞLU

SOSYETE SOFRASI

Kurulmuş masalar sosyete işi,
Her gelen oturdu binbir poz ile,
Olsaydı ortada ananın aşı,
Doyardı şu karnım belki haz ile.

Bir sohbet başladı şubattan, marttan,
Konçerto dinledik Bach'dan,
Mozart'tan,
Hiç haberim yokmuş böyle bir şarttan,
Yenirmiş yemekler meğer ezz ile.

Bıçaklar sağ ele, çatallar sola,
İcat edenlerin gözü körola,
Her lokmadan sonra bir saat mola.
Kimsenin işi yok burda hız ile.

Çatalın ucuyla aldı tabaktan,
Silmedi boyayı pembe dudaktan,
Değmeden geçirdi dilden, damaktan,
Hap yutuyor sanki hanım doz ile.

Boğazım yandı da dilim küçüldü,
Sinirler gerildi, damar açıldı,
Gözlerimden sanki ateş saçıldı,
Yutunca viskiyi birden buz ile.

Keser iken kucak kucak odunu,
Kesemedim burda tavuk budunu,
Dalga geçti erkek ile kadını,
Dürtüp birbirine şöyle diz ile.

Rasim der ki, beni kimler getirdi,
Ben yemedim, yemek beni bitirdi.
Bütün kazancımı aldı götürdü.
Ödenmezmiş hesap burda az ile.

ne araştırma ve incelemeler yaptı. Bir yerel televizyonda "Âşıklar Sohbeti" adı altında programlar yaptı. Birçok il ve ilçede yapılan âşık programlarına katıldı ve bir kısmını yönetti. Ulusal televizyonlarda çeşitli programlara katıldı. Şiirleri *Çağrı, Size, Yalaka, İki Eylül, Milli İrade* gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. Birçok şiiri farklı kitaplarda toplumsal taşlamaya, yergiye ve hicve örnek olarak gösterildi. Üniversitelerde hayatı ve çalışmaları üzerine incelemeler yapıldı. Birçok yarışmada değişik derecelerde ödüller aldı. *Körün Taşı* (1999) adlı bir şiir kitabı vardır.

"Zamanın gerçekleri yansıtan ekranını kendine konu yapmış. Kılı kırk yararcasına öyle tespitleri var ki insanı hayret ve hayranlık içinde bırakıyor. Kara mizahla dolu değil mısraları. O'nda Şair Eşref'in zeka dolu, büyük bir olayı bir iğne deliğine sığdırabilme gücü var. Yıkıcı değil görüşleri, yapıcı ve eğitici." (Feyzi Halıcı)

HAKKINDA: Muharrem Kubat / Körün Taşı ve Rasim Köroğlu (Çağrı, Mart 2000), Abdülkadir Güler / Elmadağ'da Tanıdığım Şairler (Yeni Söke, 24.7.2000), Mehmet Ali Kalkan / Körün Taşı (Çağrı, Temmuz 2000), Ahmet Tufan Şentürk / Rasim Köroğlu ve Körün Taşı Üstüne (Anayurt Gazetesi, 13.3.2001), İsmail Kara / Körün Taşı (Gülpınar, Eylül 2001), Ahmet Özdemir / Körün Taşı (Çağrı, Aralık 2001), İsa Kayacan / Körün Taşı (Gaziantep Olay, 27.5.2002), Ali Abdülkerimoğlu / Körün Taşı (Simav Anadolu Gazetesi, 5.7.2002), Tamilla Abbaxanlı / Çağdaş Türk Şiirinden Seçmeler (Bakü Palitra Gazetesi, 11.2.2004).

KÖRPE, Dost

Öykücü, çevirmen. 9 Mart 1972, İstanbul doğumlu. Nişantaşı Anadolu Lisesi mezunu. Boğaziçi Üniversitesi İş İdaresi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki yükseköğrenimini tamamlamadı. Öykü ve denemeleri 1991'den itibaren *Kaçınılmaz, Varlık, Yaşasın Edebiyat, Düşler, Şizofrengi, Stüdyo İmge* ve *Göçebe* dergilerinde yayımlandı. *Zaman Sona Ermeli* dosyası ile Yayımlanmamış Öykü Kitabı

Dost Körpe

dalında 1991 Yunus Nadi Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Zaman Sona Ermeli* (1993), *Günah Yiyen* (1997).

ÇEVİRİ: *Gotik Öyküler* (H. P. Lovecraft'tan, 1994), *Ve Melekler Biliyor Ötesini* (E. Dickinson'dan, 1995), *Çağdaş Korku Öyküleri,* (derleme, 1999), *Cthulhu'nun Çağrısı* (H. P. Lovecraft'tan, 2000), *Bütün Hikâyeleri I* (Edgar A. Poe'dan, 2000).

HAKKINDA: Faize Özdemirciler / Dost Körpe'nin Derlemesiyle "Çağdaş Korku Öyküleri" (Cumhuriyet Kitap, 18.11.1999), Ömer Türkeş-Aksu Bora / Çağdaş Korku Öyküleri (Virgül, sayı: 32, Temmuz-Ağustos 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

Yazar (D. 1915, Gaziantep - Ö. 5 Ocak 1985, Ankara). Feyziâti (sonraki adı Boğaziçi) Özel Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1936) mezunu. Türk Hava Kurumu Hukuk İşlerinde memurluk (1937-39), Gaziantep Valiliğinde maiyet memurluğu (1939), çeşitli ilçelerde kaymakamlık, PTT Genel Müdürlüğünde müşavirlik, TRT'de Program Etüd ve Plan Dairesi başkanlığı yaptı. Makale ve eleştirileri *Yücel, Varlık, Hisar* dergileri ile *Milliyet* gazetesinde yayımlandı. Radyofonik oyunları ile çevirileri vardır.

MUHTAR KÖRÜKÇÜ

DİŞÇİ

Çekmeyen bilmez derler, hoş insanlar içinde çekmeyen de pek azdır ya, bu diş ağrısı ne müz'iç, ne belâlı şeymiş. Hükümet buhranına benziyor mübarek: iş, baştan hastalandı demek; vücudun başka yerleri hastalanırsa kafa gene idare eder de, kafa beyin hastalanırsa vücut ne yapsın?

Bir keresinde bizim hanımın dişleri abse yapmıştı; dört tarafı karla kapanmış bir köydeydik. Ne doktor var, ne berber, yollar da açık değil ki vilâyete gidesim... Bir hafta müddetle bir odanın içinde, kafesteki aslan gibi karşılıklı dolaşıp durduk; bir hafta müddetle kadıncağız zırıl zırıl ağladı. "Ah, diyordu, getir şu tabancanı... tam çürük dişin üstüne daya... çek tetiği... dişi alsın göttürsün kurşun..."

Her ne hâl ise... Şimdi, Allah'a şükür doktoru olan bir yerdeyiz. Yollar da kışın müstesna kar fırtınaları olmazsa, vilâyete götürür adamı. Ama dişçi yok burada da. Doktor ilâç miâç verir ama sıkıyı geldi mi Ötesine karışmaz, hadi bir araba masraf edip vilâyete taşın bakalım. Mübarek diş ağrısı da sâri sanki, herkesi bir kere yokluyor. Canımıza tak dedi yani.

Bir gün kulaktan kulağa bir müjde yayıldı: Ziraat memurunun kardeşi Adana'da bir dişçi yanında kalfaymış. Biraz takım taklavat düzüp buraya gelmek istiyormuş, ama ruhsatiyesi falan olmadığı için çekiniyormuş; hâkim, kaymakam falan ne diyeceklermiş, bir sormalıymış.

Zemin yoklandı; onlar da aynı derttenşikâyetçi zaten; "Bizim resmen haberimiz olmasın," dediler. Hükümet dok-

toruna da rica minnet... Nihayet dişçi çıkageldi bir gün.

Ben ilkin bu dişçiyi serseri, elinde bir kerpetenle Yenicami avlusunda diş çeken bir şarlatan falan sanmıştım. Meğer diplomalı dişçilerden daha dikkatli bir çocukmuş. Takımları falan pırıl pırıl!

Dişçiliğin nazarî bilgilerinden de emsaline göre, oldukça haberdar. Şöyle bir yokladım. Epey şey biliyor.

Amelî tarafına ise hiç diyecek yok. En sinirli, en şamatacı kadınlardan olan Nüfüsçununki bile onu methede ede bitiremiyor: "Sinek sokuy sandım kardaş. Ben daha oynuyo bellerken bir de kocaman dişi gapıp elime virmez mi? Ağlamaya bağırmaya vağat galmadı vallah.. Kuş kimi eli var."

Az zamanda köylere de haber yayıldı. Memlekette bir sevinç, bir memnuniyet. Dişten zoru olmayanlar bile ne olur ne olmaz diye bir uğrayıp tamir faslına girişiyorlar. Doldurmalar, kaplamalar, köprüler, hatta protezler.. Köylüler hele... Zavallıcıklar öyle memnun ki; yere kazık çakıp dişini ona iple bağlıyarak asılmaktan, ipi kapıya bağlayıp, bir tekme savurarak dişi fırlatmaktan; hatta mavzer kurşununa bağlayıp uçurmaktan kurtuldular. Hepsi rahat nefes aldılar. Dişçiden çıkarken yüzlerini tetkik ediyorum: Sevinç ve memnuniyetle beraber daha ziyade de hayret var: "Bu iş beyle golay mi olurmuş ki?.."

Günlerden bir gün, Eşraf-ü Mûteberan-ı beldeden Genel Meclis üyesi Murtaza Beyin de dişi ağrımış, methini kulaktan duyduğu dişçiye gitmiş. Dişçi ağrıyan bir çürük dişi çekmiş, birini doldurmuş, öteki çürükler için de: "Bunlar açık duruyor, abse yapar, şişer, vaktinde tedbir alalım," demiş. Ağamız o günkü faaliyeti yeter bulup çıkmış.

İki gün sonra Murtaza Beyi Çopur İlyas'ın kahvesinde gördüm: yüz göz şişmiş, başı boynundan itibaren sarılı. Çehresi kıpkırmızı olmuş.

— Yahu geçmiş olsun, Murtaza Bey... Hayırdır inşallah? Zaten gürlüyormuş herhalde, benim sözüm üzerine de patladı:

— İşte senin kimin aklı-evvel beylerimize iş galmeık beyle olurık, Yaho, memlekete ipsiz mi geliy, heyirsiz mi geliy.. Adamın parasını mı dolandırıylar? Hiç bahan var mı? Kaymahamı görmezden gelir, hâkimi vız geçer.. Eyi ki çenemizi kafamızı da goparıp elimize vermeyler...

— Canım seni oraya zorlan götürmediler ya.. Beğenmiyorsan gitmeseydin.

— Yaho, şu lâfı ganon kitap bilmeyen biri dese neyse.. Benim kimi adama nasıl deyin bunu? Dilbonnasız, röhsetsiz dişçilik edene ne yaparlar sen bilmeyin mi? Ha.. görürsööz, siz.. Ben melmeket için, halk için seçilmişim... otuz iki bin kişiyi temsil ediyim.. Her tarafa şikâyet edecem...

Sorduk soruşturduk, dişçinin hiç de kabahati yokmuş, onun dediği gibi öteki açık dişlerdeymiş. Ültraseptil falan vermiş.

Ertesi gün Murtaza Beyi dişçinin kolunda eve giderken gördüm, yüreğim rahat etti, demek fırtına geçmişti. Ama bunu anlatınca Kör Hacı:

— Sen ona bakma, dedi, dişi iyi oluncaya kadar idare edecek, sonra sen feryadı gör.

— Peki birader, bu dişçiden bütün memleket istifade gördü. Murtaza'nın dişinde de hiçbir suçu yokmuş.. derdi ne herifin?

— Bilmez kimi söyleyin. Murtaza gader mührüz (hasis) var mi? Dişçi bi dişi çekmeye iki kât almış deyi gızıy. Aleç parası da üste. Herif alışmış hökümet doktoru doktoru, belediye doktoru ayağına gele. Beleş aleç.

Aynı zihniyet başkalarında da görüldü: "İyi, hoş, ama çok para alıy." Derken, kasabanın ileri geri atıp tuttuğunu duyduk. Meğer askerlikte malbant onbaşılığı yaptığı için burada ruhsatiye alıp sünnetçilik perdesi altında her türlü işi yapan Muharrem'le, kaçamak diş çekmek, iğne yapmak ve ilâç falan vermek suretiyle yevmiyeyi doğrultan seyyar sağlık memuru, Şaşı Yusuf'a iki gece rakı içirmişler, sen Yusuf'un ağzını tutabilirsen tut artık.

Size uzaktan boş lâf gibi gelir ama, bir kasabada bu dedikodu ve kötü propaganda kampanyasına hedef olan ilâh olmaz bir daha.

Bâhusus ki ortada bir gayri resmilik, kanuna aykırı, ruhsatnamesiz iş yapma keyfiyeti var; karşı taraf bunu her zaman bir şantaj vesilesi yapmakta hiç ihmal göstermez. Şimdi resmen müracaat edecek de değildirler ha... Daha zemin hazır değil: kaymakamı, hâkimi şimdilik dişçiye mütemayil. Koruyabilirler. Epey, dedikodu yapılacak, iş kıvamına getirilecek, bir iki hâdise uydurulacak veya bulunacak... Sonra, asıl mühimi, gayri resmi kuvvetler tahrik edilecek: Murtaza Bey vilâyette valiyle komşurken sureti haktan görünerek iki kelimeyle çakıştırabilirler de, belediye ve mahalle mazbataları da hartada var...

Avârelik bu ya sanki çabası bana düşmüş gibi bir mukabil kampanyaya geçmek için çare düşünüp durdum. Derdimi Kör Hacı'ya açtım, kesip attı:

— Murtaza Beyin parasını geri versinler... dişini de yapsınlar... bah gör.

Amma da feylesof adammış bu Kör Hacı yahu? Dişçinin bir zarf içinde, özür dileyerek parayı iade ettiği ve üst dişlerin orta yerine bir altın kondurup parlattığı günün ertesi. Murtaza Bey, Çopur İlyas'ın kahvesinde bülbül gibi şakıyordu:

— İnsanoğlu nasın da yanılıymış, yaho? Oğlanın günahını alıydım az gala... Meğer lokman hâkimmiş herif. Aha bahın... Ağzımın içi cımcık kimi oldu alimallah... Hızır gibi eli varmış mübareğin... Melmeket için nimettir bu. Bir yiyek de bin şükredek beyle bir dişçi bulduğumuza. Ruhsat muhsat neymiş? Bize vatandaşın sağlığı gerek. Hangimiz mektepten çıktık ki...

Ve gereken yerlere nişan alarak tehdit de savurdu:

— ... Melmeketin sağlığı meselesinde sonun bunun lâfazanlığına kimse kulak asmaz. Ordu bozanlık edenlerin haddini bildirirık. Biz melmeket menfaati için çalışırık. Melmeketin sağlığı işi bu... Möhüm dâva...

(Mehmet Hengirmen, 2000 Yılında Türk Öykü Antolojisi I, 2000)

ESERLERİ:

Köyden Haber (köy notları, 1950), *Anadolu Hikâyeleri* (1954), *Doğudan Hikâyeler* (1968).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982), TDE Ansiklopedisi (c. 5), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖRÜKLÜ, Refet

Şair ve yazar. 1 Ocak 1924, Tarsus / İçel doğumlu. Ankara Maliye Meslek Lisesi (1947) mezunu. 1973'e kadar Maliye Bakanlığında çeşitli görevlerde çalıştı. Gelir Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürü iken 1973 yılında emekli oldu. 1980'den sonra özel bir kuruşun genel müdürlük görevini yürüttü. 1960 sonrası Türk Kültür Derneği kurucuları arasında yer aldı. Milliyetçiler Derneği, Türkçüler Derneği, Türk Ocağı üyesidir.

İlk şiiri 1946'da Zonguldak'ta çıkan *Bucak* gazetesinde yayımlandı.

Refet Körüklü

Şiir ve yazıları *Orkun, Filiz, Mücahit, Emel, Defne, Millî Yol, Ötüken, Toprak, Türk Yurdu, Türk Edebiyatı, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, Türk Dünyası* dergilerinde yer aldı. Şiirlerinin bir bölümü Çinucen Tanrıkorur tarafından bestelendi. 1978'de 3 Mayıs Şiir Yarışmasında ikinci oldu. Yazarlık dışında yağlı boya, suluboya resimler ve tezhip, sedef kakma çalışmaları yaptı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hani?* (1962), *Özlenen Koşu* (2001), *Gönüller Üstü* (2001).

DERLEME: *Türkiye Hoyratları* (1997), *Türkçülerin Kaleminden Atsız.*

HAKKINDA: Ötüken Dergisi (sayı: 18, 16.6.1965), Refet Körüklü'nün "Hani" Adlı Kitabı (Ötüken dergisi, sayı: 29, 16.8.1965), Kurultay gazetesi (21.7.2001).

KÖSE, Ali

Din psikolojisi araştırmacısı. Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1985) mezunu. 1987'de MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansını, 1994'te de Londra Üniversitesi King's College'de doktorasını tamamladı. 1998'de din psikolojisi doçenti oldu. 2000 yılından itibaren Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2002'de *Sekülerizm Sorgulanıyor* adlı bir eseri yayımlandı.

Ali Köse

REFET KÖRÜKLÜ

HİLÂL GÖRÜNCE

-Muhterem Sevinç Çokum Hanımefendiye saygılarımla-

Güller başka açardı orda Bahçesaray'da,
Bambaşka mâna vardı o zaman doğan ay'da.
Ay'a neş'e verirdik rüzgâr atlarımızla
Tufanı andırırdık şimşikten daha hızla..

Bugün hilâl hüzünlü aşkı yok açan gülün
Kırım Türk'süz olamaz ey, yıldızlar dökülün!
Ne akına giden var ne de akından dönen,
Kekik kokmuyor dağlar boynu bükük sümbülün..

Her doğan hilâl bil ki Türk'ün müjdecisidir.
Türk o cennet Kırım'ın değişmez incisidir.
Sabır kalmadı bizde atılır dönsün bir bir
O yeşil yurt biline ayı ini değildir.

Balalarca düşlenir eşkin at al, doru, kır,
Bahadırlar içinden çıkacak Çorabatır.
Nâranızla şenlenir uçsuz bucaksız bozkır
Atlılara gururla bakacak Çorabatır..

Şimdi Türk'e hasrettir Akmescit, Bahçesaray
Anay bu bala Batır ötekisi can Giray.
Bu acı dinsin artık gönder akıncısını
Bilesiniz Kırım'da kederdedir doğan ay..

Adsız kahramanlarla Çorabatır başladı,
Kırım'ım yıllar var ki bitmeyen savaştadır.
Mazlumların zaferle bahtı bir gün gülünce,
Bir tufan kopar o gün şu hilâl görününce..

(*Özlenen Koşu*, 2001)

KÖSE, Hüseyin

Şair ve yazar. 1936, Vazovo köyü / Razgrat / Bulgaristan doğumlu. Hüseyin Kösev imzasını da kullandı. Liseyi Kemallar'da (İsperih) dışarıdan sınava girerek bitirdi. Şumnu Pedagoji Enstitüsünü yine dışarıdan okudu. Sonra Sofya'da Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesine bağlı Toplumsal Bilim Sosyal Yönetim Akademisinin Gazetecilik Bölümünden mezun oldu. Razgrat ilinin çeşitli köy ve kasabalarının çocuk ve gençlik derneklerinde eğitimci olarak çalıştı, il merkezinde ise değişik örgütlerde görev aldı. İlin *Dostluk* gazetesi editörlüğünü, *Yeni Işık, Güven* gazeteleri ile *Yeni Hayat* dergisinin muhabirliğini yaptı.

Merkez ve yerel yayınlarda Lütfi Pehlivan'ın hayatı üstüne hikâyesi, şiir, taşlama mizah yazıları basıldı. 1996'da Nasrettin Hoca Öykü Yarışmasında birincilik ödülüne layık görüldü.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Üzülmüş Evler Kraliçesi* (2000).

DERLEME: *Tuz Biber* (2000).

ARAŞTIRMA: *Kanlı İzler* (2001), *Bourdieu Medyaya Karşı Medyya: İşbirlikçi Zorba ve Çığırtkan* (2004).

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002).

KÖSE, Metin

Araştırmacı, şair. 1960, Devrek / Zonguldak doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kozlu'da tamamladı. FÜ Fen Fakültesi Matematik Bölümü mezunu. Bilgisayar programcısı olarak Sağlık Bakanlığı Bilgi İşlem Merkezinde göreve başladı. TOBB'da uzman olarak çalıştı. Radyolarda ekonomi, sohbet ve şiir programları hazırlayıp sundu. *Devrek Postası*'nda yazdı. Bölgenin ekonomisi ile ilgili çalışmalarından dolayı Devrek Ticaret ve Sanayi Odası (TSO) tarafından kendisine takdir beratı verildi.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Bizim Devrek, Zonguldak Şehitleri* (2002).

ŞİİR KASEDİ: *Sevgi Öyküleri* (2002).

HAKKINDA: Metin Köse / Zonguldak Şehitleri (2002).

Murtaza Köse

KÖSE, Murtaza

İslâm hukuku araştırmacısı. 1 Nisan 1966, Çankırı doğumlu. Çankırı Güneş İlkokulu (1977), Çankırı Lisesi (1983), Erzurum Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1988) mezunu. Yüksek lisansını *"İslâm Kamu Hukuku Konusu Olarak İrtidat ve Mürtedin Hükmü"* konulu teziyle 1991'de, doktorasını *"İslâm Hukukunda Anonim Ortaklıklar"* teziyle 1997'de Erzurum Atatürk Üniversitesi SBE'de tamamladı. 1989'da Horasan Lisesinde öğretmenliğe başladı. 1994 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesine araştırma görevlisi olarak atandı. 1998'de yardımcı doçent oldu. Çalışmalarını Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Makalelerini 1998 yılından itibaren *Ekev Akademi Dergisi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayımladı.

ESERLERİ:

İslâm Hukukunda Anonim Ortaklıklar (1977), *İslâm Kamu Hukuku Konusu Olarak İrtidat ve Mürtedin Hükmü* (1991), *Tüzel Kişilik* (1999).

KÖSE, Nerin

Halkbilimci. 16 Ekim 1949, Marmaris / Muğla doğumlu. Marmaris İlkokulu (1962), Marmaris Atatürk Ortaokulu (1965), Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesi (1968), Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi (1981) mezunu. Ankara'da bir süre (1971-74) anaokulu yöneticiliği yaptı. Daha sonra üniversiteye geçerek, Dokuz Eylül Üniversitesinde Türk dili okutmanı (1984-87); Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi (1990-93), yardımcı doçent (1994-98) ve doçent olarak çalışmalarını sürdürdü. 2000'den sonra aynı yerde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halkbilimi ABD Başkanlığı görevinde bulundu. İLESAM üyesidir.

Nerin Köse

Makalelerini 1991'de *Türk Kültürü* dergisinde (*Bozlaklarda At*, sayı: 335) başlayarak *Uluslararası Folklor, Millî Folklor, Türk Kültürü, Palandöken Dergisi, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Tarih İncelemeleri Dergisi, Türk Dünyası İncelemeleri, Erciyes, Kırgız Tuusu* (Kırgızistan) dergilerinde yayımladı. Bilimsel toplantılarda çok sayıda bildiri sundu, konferanslar verdi.

ESERLERİ:

Sürmelibey Hikâyesi (inceleme-metin, 1996), *Araştırmalar* (I. cilt:1996, II.cilt: 1997, III. cilt: 1998, IV. cilt: 1999), *Türk Halk Hikâyelerinde Gurbet* (1997), *Kazak Düğünü* (2000), *Kazakların Gelenek-Görenekleri ile İnanç ve Pratikleri* (2001), *Kococaş Destanı* (2002), *Ak Möör Destanı* (2004).

KÖSE, Saffet

İslâm hukuku araştırmacısı. 1964, Balıkesir doğumlu. Balıkesir İmam-Hatip Lisesi (1982) ve Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden (1986) mezun oldu. Aynı üniversitede İslâm Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisans (1988) ve doktorasını tamamladı (1994). Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezinde (1986-92) çalıştı. 1992'de Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde araştırma görevlisi oldu. 1994 yılında altı ay Mısır'da araştırmalarda bulundu. 1997 yılında doçent oldu. 1999 yılından itibaren Bakü Devlet Üniversitesinin davetlisi olarak İlâhiyat Fakültesinde dekan yardımcılığı (1999-2002) görevinde bulundu. Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültedeki akademik görevinin yanı sıra dekan yardımcısı, yönetim kurulu üyesi, Afganistan İlahiyat Fakültesi Koordinatörü gibi idari görevlerde de bulundu.

Hukuk felsefesi, medeni hukuk teorileri, külli kaideler, ahkam ayetleri tefsiri, günümüz fıkıh problemleri

Saffet Köse

gibi alanlarda çalışmalarına devam ederek, makalelerini yurtdışında bazı dergilerde yayımladı. Türkiye'de ise makalelerini *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Diyanet İlmi, İlim ve Sanat, İLAM Araştırma, İslâmiyat, Makâlat, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İslâmi Araştırmalar, İslâm Hukuku Araştırmaları, İslâmi Sosyal Bilimler Dergisi, Kamer, Mehir* dergilerinde yayımladı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* ve *Şamil İslâm Ansiklopedisine* maddeler hazırladı. Ulusal ve uluslararası birçok bilimsel toplantıda bildiri sundu. 1. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Problemleri Kongresi (1996) ve Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu (1998) gibi bilimsel toplantıların düzenlenmesine öncülük etti.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *İslâm Hukukunda Kanuna Karşı Hile / Hile-i Şer'iyye* (1996), *İslâm Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması* (1997), *İslâm Hukuku Açısından Din ve Vicdan Hürriyeti* (Bakü, 2002-İstanbul, 2003), *Hile-i Şer'iyye ile İlgili İlginç Bir Risale: Er-Redd Ala Men Temeseke Bi-Mezhebeyi'l-İmam Ebi Hanife ve'ş-Şafii Ala İstibahati'r-Riba Bi'l-Hiyel* (2003), *Hanefi Fakihi Hamid El-İmadi'nin "Lum'a Fi Ahvali'l-Mut'a" Risalesinin Tahkikli Neşri* (2003), *Hanefi Fakihi Seriyyüddin (851-921/1448-1515) İbnü's-Şihne'nin Nazmu'l-Mesail Elleti's Sükût Fîhâ Rızâ Adlı Risalesi* (2003), *Çağdaş İhtiyaçlar ve İslâm Hukuku* (2004), *Said b. Ali es-Semerkandi'/ Cennetü'l-Ahkâm Cünnetü'l-Hisâm fi'l-Hiyel ve'l-Mehâric* (eserin tahkikli bas. İlyas Kaplan ile).

ÇEVİRİ: *Çağdaş Uygulamada Ticaret Mallarının Zekatı* (Yusuf El-Karadavi'den, 1997).

KÖSE, Samet

Hekim, yazar. 1966, Gaziantep doğumlu. 1989'da Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. 1996'da Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi

Psikiyatri Anabilim Dalında psikiyatri ihtisasını tamamladı. Başkent Üniversitesi Zübeyde Hanım Hastanesinde psikiyatr olarak görev yaptı. 1999'dan itibaren çalışmalarını ABD'de sürdüren Samet Kösc, sırasıyla nörobiyoloji-psikofarmakoloji ve sosyal psikoloji alanlarında çalıştı. Medical University of South Carolina'da psikiyatrik beyin görüntüleme alanında doktora sonrası çalışmalar yaptı. *Kitap-lık* ve *Cogito* dergilerinde şiir-edebiyat ve sosyal psikoloji eksenli yazıları yayımlandı. *Cummings / Profil* (2002) adlı bir kitabı vardır.

KÖSEC AHMED

Mutasavvıf (D. ? - Ö. 1780, Konya). Mevlevi, Halveti, Nakşibendî şeyhlerinden. Halvetiliği Şeyh Muhammed Hafnavi'den aldı. Kaynaklarda genellikle Trabzonî Şeyh Ahmed'le karıştırılır. *Sohbetü's-Sâfiyye* adlı eserine Şeyh Galib tarafından şerh (açıklama) yazılmıştır. Konya'da, Mevlâna Türbesi yanındaki kütüphanenin arka tarafına defnedildi.

ESERLERİ:

et-Tuhfetü'l-Behiyye fi't-Tarikati'l-Mevleviyye, Şerhu Risâleti'n-Nakşibendiyye li'l-Hadimi, Silsiletü'l-Hâcegân fi Âdâbi Ubûdiyyeti'l-A'yân, Aşretü Reşahât, Âdâbi'l-Ubûdiyye fi's-Tarikati'l-Muhammediyye li's-Sâlikini Tarikati'l-Halvetiyye, es-Sohbetü's-SafiyyeTuhfetü'l-Ahbâb fi's-Sülûki ilâ Tariki'l-Eshâb.

HAKKINDA: İbrahim Kutluk / Mevleviliğe Dair İki Eser (İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, sayı: 3-4, 1948), Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri (I, 1972), İsmet Kayaoğlu / Mevlevî Derviş Ahmed Dede'nin et-Tuhfetü'l-Behiyye Adlı Eseri ve Çevirisi (Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 5, 1994), Abdulbaki Uysal / Kösec Ahmed Trabzonî ve Silsiletü'l-Hâcegân fi Âdâbi Ubûdiyyeti'l-A'yân Adlı Eseri (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2000).

KÖSEOĞLU, Ahmet

Araştırmacı-yazar. 1967, Konya doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Konya'da tamamladı. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi (1990) mezunu. Konya'da bölge gazetesi olan *Merhaba*'nın (1990-91), bölge televizyonu Kon TV'nin kuruluş çalışmalarına katıldı. Konya Büyükşehir Belediyesinde basın danışmanlığı (1993), kültür, basın ve sosyal işler müdürlükleri görevlerinde bulundu (1994). Meram Belediyesi başkan yardımcılığı (1999-2003) görevine atandı. Kültürel ve sosyal konularda hizmet veren sivil kuruluşlarda aktif görevler üstlenen Köseoğlu, Altınekinliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanlığı ve Meram Belediyespor Kulüp Başkanlığı görevlerinde bulundu.

Ahmet Köseoğlu

Çeşitli dergilerin genel yayın yönetmeliğini yaparak çok sayıda çalışmanın yayımlanma ve kitaplaştırılmasında editörlük yaptı. Konya ve belediyeler üzerine araştırma, deneme, makale, gezi ve inceleme yazıları *Konya Bülteni, Merhaba, Air Alfa* (Uçuş Dergisi), *Gönüllerin Başkenti Konya, Meram, İstanbul* gibi birçok ulusal dergi ve gazetelerde yayımlandı. Ulusal ve uluslararası kongre, panel, seminer vb. yüzü aşkın programı organize etti. *Konya* ve *Meram* dergilerinin genel yayın yönetmenliklerini yaptı. Türkiye Yazarlar Birliği (Konya şubesi başkanı, genel sekreter yardımcısı) üyesidir.

ESERLERİ (Editör olarak):

Fotoğraflarla Geçmişte Konya (1996), *Medeniyetlerin Kavşak Noktasında Konya* (1997), *Gönüllerin Başkenti Konya* (1998), *Bir Başarı Öyküsü* (1998), *Ahmet Yakuboğlu-Minyatürlerle Nasreddin Hoca* (1999), *Konya'da Kültür ve Hayat* (2004).

KÖSEOĞLU, Hamdullah

Öykücü. 1 Ocak 1945, Demirkent / Akyaka / Kars doğumlu. Demirkent İlkokulu (1958), Kars Ortaokulu (1961), Kars Alparslan Lisesi (1964), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü (1969) mezunu. Tire Lisesi (1970-80) ve Tire İmam Hatip Lisesinde (1980-96) öğretmenlik yaptı. İlk şiirleri Kars'ın yerel gazetelerinde, ilk öyküsü lise öğrencisiyken *Varlık Yıldızı*'nda çıktı. *Tercüman* gazetesinin öykü yarışmasında mansiyon, İzmir Halkevinin öykü yarışmasında birincilik kazandı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Kırık Testi* (çocuk öyküsü, 1981), *Gülaçar Yüreğimde* (çocuk öyküsü, 1981), *Kara Bir Gecede* (1984).

MASAL: *Mavi Irmak* (2004), *Çocuk ve Leylek* (2004).

KÖSEOĞLU, Kubilay

Şair ve yazar. 17 Mayıs 1961, Samatya / İstanbul doğumlu. Nail Reşit İlköğretim Okulu (1972) mezunu. Ayakkabı saraçlığı, sanat galerilerine sanat danışmanlığı, resim pazarlaması gibi işler yaptı.

İlk şiiri *"Geç Kalmak"*, Gebze *Uyanış* gazetesinde (1981) yayımlandı. Yazılarını ve şiirlerini *Oluşum, Argos, Hürriyet Gösteri, Şiir Atı, Milliyet Sanat, Milliyet Çocuk, Güneş, Olmaz, Fanatik, Hergele, İblis, Sombahar, Sıfır, Şiir Oku, Şair Çıkmazı, Mor Taka* gibi

Kubilay Köseoğlu

KUBİLAY KÖSEOĞLU

SONSUZ ÜZÜNTÜLERİN SESSİZ SONU

Masamda yaprakların örtüsü
Başak burcuna usulca giren gün
Güneşten çekince elini eteğini

Kendimi senin doğum gününü
Anımsamaya zorlarken yakaladım
Ve anladım her şeyin bittiğini

Yıllar önce, bir akşamüstü
Üzgün, zamana bıraktığımız aşk
Sessizce bırakmış gitmiş beni.
(Milliyet Sanat, 15 Ağustos 1997)

gazete ve dergiler ile yıllık ve antolojilerde yayımladı. Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü dolayısıyla açılan bir yarışmada *Atatürk Gelir* adlı şiiriyle (1981) mansiyon kazandı. 1985'te *Milliyet Genç Şairler Antolojisine* seçildi. Şiirleri Japonca, İbranic, Norveççe, Almanca ve İngilizceye çevrildi.

"Doğanın gergefinde aşkı, yalnızlığı ve acıyı dokuyan dizeler. Kentli bir kilim de diyebiliriz Kubilay Köseoğlu'nun bu çalışması için. Kent bir alt ses, bir satır arası anlatımı gibi sızmıştır şiirlerine. Dikkatli bir okurun çabucak yakalayacağı görsel bir ses, görsel bir boyut. İrili ufaklı pastel resimler, bonsailer çizer sözcük sözcük... Yatağını arayan bir nehirdir. Samanyolunu arayan bir yıldız." (Gazanfer Eryüksel)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yalnızın Denizi Gece* (1991).

DERLEME: *Çevre Şiirleri Antolojisi* (Orhan Kural ile, 2003).

HAKKINDA: Necati Yıldırım / Kitapsız Şairler (Söyleşi, Fanatik dergisi, Nisan 1989), Selahattin Özpalabıyıklar / Yalnızın Denizi Mâi, Gecesi Siyah (Sombahar, Kasım-Aralık 1991), Mustafa Öneş / Edebiyatımız'91 / Şiir (Milliyet Sanat, 15.12.1991), Gazanfer Eryüksel / Şiir Gözlemevinden Notlar (Hürriyet Gösteri, Temmuz 1992), Sedat Umran / Çevre Şiirleri Antolojisi (Yaba Edebiyat, Eylül-Ekim 2003).

Nevzat Kösoğlu

KÖSOĞLU, Nevzat

Araştırmacı-yazar. 1941, İspir / Erzurum doğumlu. İlk ve ortaokulu İspir'de, liseyi Erzurum ve Karabük Demir-Çelik liselerinde okudu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İktisat fakültesi Gazetecilik Yüksek Okulu mezunu. *Bâbıâlide Sabah* gazetesinin parlamento muhabirliği ve Ankara temsilciliğini (1965-68) yaptı. Ötüken Yayınlarının editörlüğünü üstlendi. 1970 yılında serbest avukatlığa başladı. 1975'te girdiği MHP'de genel sekreter yardımcısı olarak görev aldı. 1977'de Erzurum'dan milletvekili seçildi. 1981'de Ankara Sıkıyönetim Mahkemesinde MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda bir buçuk yıl tutuklu kaldı, yargılandı ve aklandı. Bundan sonra bilimsel araştırmalar ve yayıncılıkla meşgul oldu. Çalışmalarını Türk Ocakları Hars Heyeti Üyesi ve Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı olarak sürdürdü.

Yazıları, editörlüğünü yaptığı *Söğüt* ve *Ocak* ile *Türk Yurdu* dergilerinde yayımlandı Büyük Türk Klasikleri (14. cilt)ve Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları (32 cilt) eserlerinin proje yöneticiliğini yaptı.

ESERLERİ:

Kitap Şuuru (1984), *Konuşmalar* (1987), *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler* (1990), *Milli Kültür ve Kimlik* (1992), *Türk Kimliği ve Türk Dünyası* (1996), *Hukuka Bağlılık Açısından Eski Türklerde ve İslam'da Devlet* (1997), *Bediüzzaman Said Nursi* (1999), *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı* (2000), *Küreselleşme ve Milli Hayat* (2002), *Peyami Safa* (2003), *Galip Erdem* (2003), *Dündar Taşer* (2003), *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp* (2005), *Türk Olmak Yada Olmamak: Milli Kültür – Mozaik – Etnisite* (2005).

KÖSTEKÇİ, Mazlum Kenan

Şair (D. 26 Eylül 1910, Çorum - Ö. 13 Haziran 1936, Çorum). Soyadı Köstekçioğludur, ancak, şiir kitabı Köstekçi soyadıyla yayımlanmıştır. Eski

NEVZAT KÖSOĞLU

KİTAP MEDENİYETİ

Biz, bir kitap medeniyetinin varisleriyiz; hayatın her alanını aynı kitabın ölçüleriyle düzenleyen bir medeniyetin. Bu yüzden hayatımızın parlak, bir üslûbu ve öte dünyayı kucaklayan derin anlamları vardı.

Bir kitap medeniyeti kurmak, önce insanın ruh mimarisini bir kitaba göre ölçülendirerek yükseltmek demektir. Ölçülenen ruh, kendi şablonuna göre dünyasını kurar; mimariden musikiye, komşuluk ilişkilerinden uluslararası duruşlara kadar hayatın tamamı anlamlı bir bütün olur. Sadece hayat mı?...

Bizim medeniyetimizde tüm evren, canlısı ve cansızıyla anlamlı bir bütündür; birbirleri için, birbirleriyle ve bütünle bağlı; kitabın ruh verdiği ve bağlarını ördüğü bir bütün. Onun için, türkülerimiz,

Burda bir yiğit ölmüş
Gök gürler, bulut ağlar

derken, sadece benzetme yapmış olmaz. Evet, bizim öyle yasalarımız vardır ki, kurtlar kuşlar katılır; gök gürler bulut ağlar. Allah korkusuyla yarılan, yuvarlanan taşlar, dünyayı ve hayatı bunca güzelleştirenler için örtülü, açık yas tutarlar.

*

Ne yazık ki, bu medeniyetin ruhu, yaşamın hayatilarda ortaya çıkıyor ve onlarla birlikte göçüp gidiyor. Şefkate, sevgiye, merhamete, adalete ve dünya karşısında korkusuzluğa, tek kelimeyle imana dayanan bu medeniyeti, her nesil yeniden, kendi hayatı ile kurmak zorundadır; zorluğu buradadır. Geçen nesillerin, bu değerleri hayata egemen kılmadaki emekleri, yöntemleri sadece yol yordam ve yön göstericidir. Her nesil kendi emeğini ortaya koymak zorundadır. Evler, şehirler, yollar ve makineler ve cilt cilt bilgi birikimlerinin mirasına konabilirsiniz; ama, sevgiyi, şefkati, adaleti, korkusuzluğu kendi hayatınıza kendi emeğinizle yerleştirmek zorundasınız. Yani ruh mimarinizi kendiniz kurmak zorundasınız. Kendi hayatınızda bunu başarabilirseniz, bilin ki, öz medeniyetinizin yükselen yapısına bir tuğla da siz koydunuz...

Dikkat edin ki, bu değerler evrenseldir; yani kitap sizi evrensel olana ve çağdaşlığa götürecektir. Fakat, istemeseniz de istemeseniz de, bir tarih ve geçmişin birikimi üzerinde yükseleceğiniz için millî olacaksınız. Sizin güzelliğiniz ve dünyaya kalkınız da bu olacaktır; siz Mevlânaca seveceksiniz, Yunusça söyleyecek ve Karacaoğlan gibi sazlandıracaksınız.

*

Kitap diyor ki, her zorluğun ardından bir kolaylık vardır. Medeniyetini kaybeden bir topluluk yalnız, korkak ve çıplaktır. Ama, kıblesini doğrultursa yeniden yükselmesi kolaydır. Çünkü, iyi yetişmiş, yeterince inanmış bir nesil, tek bir nesil, bir medeniyeti yükseltişe geçirebilir.

(*Türk Olmak ya da Olmamak*, 2005)

Mazlum Kenan Köstekçi

harflerle doğum tarihini taşıyan Ömer Mazlum adını da "Mazlum Kenan olarak değiştirmiş ve şiirlerinde bu adı kullanmıştır. Çorum'un eski ailelerinden biri olan Köstekçioğulları'ndan; dönemin Çorum Milletvekili Süleyman Köstekçioğlu'nun oğludur. 1923 yılında ilköğrenimini tamamladıktan sonra Mıntaka Ziraat Ameliyat Mektebine girdi. 1927'de Ankara'da köy muallimliği kursunu bitirerek Çorum'un Doğla ve Karapınar Muhacir köylerinde (1928-29) öğretmenlik yaptı. 1930'da başladığı Sivas Muallim Mektebinde yakalandığı verem hastalığının tedavisi için bir süre İstanbul'a götürülerek prevanturyumda kaldı. 1931'de Ankara Gazi Muallim Mektebine naklolundu. Fakat hastalık devam ettiğinden tekrar Prevantoryoma gönderildi. Bu tedaviler esnasında İstanbul'da sınava girerek Gazi Muallim Mektebinden mezun oldu. 1932-1933 ders yılında İstanbul'da 14. İlkmektep öğretmenliğine atandı. 1933 yılında hastalığı çoğaldı ve yeniden hastaneye yattı. En sonunda hastalık yüzünden öğretmenlikten çekilmek zorunda kaldı 1936 yılı nisanına kadar (Prevantoryom, Sanatoryom, Haydarpaşa, Cerrahpaşa) hastane-

MAZLUM KENAN KÖSTEKÇİ

ARTIK GEL ANNECİĞİM

Bir anne sevgisinin ruha dolan ışığı,
Bir kızkardeş yüzünün manâlı kırışığı,
Bir babanın içinden kopan "Oğlum" deyişi..
Bir bildik çehresinin sıcak gülümseyişi..

Bütün bunlar eksiktir, kırılan hayatımda,
Kimsesizim, yalnızım böyle son saatimde...
Dizlerine koysam da başımı, ellerinle
Okşasan saçlarımı, sonsuz emellerinle.

Tâ ruhuma sokulan o ılık sözlerle sen,
"Ah yavrum!" desen anne, buğulu gözlerle sen.
Rüyalarımda bile sana doğru koşarak,
Rüyaların aldatan sevinciyle coşarak,

Gözlerimi yumuyor, ışığı kovuyorum,
Bu rüya ümidini, içimde boğuyorum..
Bir "Anne!" diyen duysam kalbim paralanıyor,
En gizli bir yerinden ruhum yaralanıyor...

Dizlerine başımı ne zaman koyacağım?
Ben anne sevgisine ne zaman doyacağım?..
Dudaklarında hazin tebessümler taşıyan,
Yıllardır benden ayrı, benden uzak yaşıyan,
Anneciğim, sevgili ve melek anneciğim.
Artık yasımı dindir, gelerek anneciğim...

MAZLUM KENAN

İbrahim Alâeddin Gövsa

Bu küçük kitaptaki içli ve pürüzsüz şiirler, yirmi altı yaşında veremden damla damla sönmüş bir gencin eserleridir. Mazlumu ben tanımamıştım. Hazin hayat menkıbesini babasından öğrendim. Çorum Mebusu arkadaşım Süleyman Köstekçioğlu, o dinmez yürek acısını bir gün bana da açtı ve oğlunun kısa, fakat elemlerle dolu macerasını gözyaşları arasında anlattı. Küçüklüğünden beri şiire heveslı olan çocuktan matemli aileye yadigâr kalmış şiirleri bir gün bana getireceğini söyledi.

İtiraf etmeliyim ki babasının yanında bu hazin defteri eline aldığım zaman genç bir ölünün ve kaybedilmiş bir Evladın hatırası karşısında rikkat ve hürmet duymakla beraber asla ihtimal vermedim ki karşılaşacağım kabiliyet bu derece mümtaz olsun. Defterde ilkönce merhumun iyi ve temiz yaratılışından ve seçkin kinden nişan veren el yazısının hususiyet ve mümtaziyeti dikkatimi çekti. Parçaları okudukça dildeki pürüzsüzlük, nazımdaki dürüstlük, nihayet derin elemlerin vuzuhla duyulumu ve tahlil edilişi hayretimi arttırıyor ve bazı parçalarda bu hayret hayranlık derecesine yükseliyordu.

Ne kadar bellidir ki yirmi altı yıllık ömrünün son altı senesini memleketinden ve aile ocağından uzakta, prevantoryom, sanatoryom ve hastahane bucaklarında gönülden doğan ümitler ve zekâdan gelen ümitsizlikler içinde çırpınarak geçiren bu zeki ve duygulu genç, bünyesi ateşler içinde yanarak yıldan yıla, aydan aya ve günden güne erirken o eriyen bünyenin içindeki ruh, kabuklarından sıyrılan bir öz ve bir beyaz ateş haline gelmiştir.

Istırabın ne kudretli bir üstat olduğunu, sürekli elemlerin mümtaz yaratılışlı insanlarda ne derin hüviyet meydana getirdiğini bu küçük manzumeler büyük bir belâgatle anlatıyor.

Heybeli ve Burgaz sanatoryumlarında tabiat görüşleri, hastahane intibaları, ölüm tasavvur ve tasvirleri, Haydarpaşa Verem Hastahanesinde iken bir gece akan bir yıldızın düşündürdükleri, memleket, ocak, ana, baba ve kardeş özleyişleri, gençlik emelleri, aşk ve güzellik telâssüsleri, yaşamak ihtiyacı, gelmiyen şifadan şikâyetler, içten kopan hıçkırıklar, isyançlar, ümitler ve ümitsizlikler... Her parçayı dikkatle ve tekrarla okuduktan sonra benim vardığım kanaat bu oldu: şu bir avuç şiir, tekasüf etmiş gözyaşları halinde bir avuç incidir. Ve rikkati ruha sinen bu yazıların kıymeti, zamanı aşacaktır. Hele (Şandan) manzumesi genç şairin son gününde kadir olmuş ellerle ve son bir hızla kucaklayarak tepesinde on inin alevi halinde yaktığı ruhunu ebediyete ulaştıracaktır, sanıyorum.

(*Zakkum Çiçekleri*, başlangıç bölümü, 1947)

MAZLUM KENAN KÖSTEKÇİ

ŞAMDAN

Bileklerimden sarkan sapsarı ellerimi,
Gördükçe gözlerime inanmaz oluyorum.
Bu hasta yatağında, yıkık emellerimi
Hüzünle düşündükçe boşalıp doluyorum.

Bu on sarı parmağı son günüme saklayıp,
Camlaşan gözlerimle onlara bakacağım,
Son bir hızla ruhumu tepemde kucaklayıp,
On kollu şamdan gibi başımda yakacağım...

(Cerrahpaşa, 15.1.935)

lerinde sürekli tedaviler gördü ve hattâ 1935'te (Cerrahpaşa) hastahanesinde «Nissen» tarafından ameliyat edildi. İyileşir gibi olunca memleketi Çorum'a gitti. Ancak birdenbire nükseden hastalığından kurtulamayarak, yirmi altı yaşında iken Çorum Memleket Hastanesinde öldü.

Duyarlı bir kişiliğe sahip olan Mazlum Kenan, şiirlerini tedavi gördüğü hastanelerde (Heybeliada, Burgazadası sanatoryumları ve Cerrahpaşa Hastanesinde) yazdı. şiirlerinden bazılarını sağlığında *Varlık* dergisinde ve diğer bazı edebiyat dergilerinde yayımlamış; ölümünden altı yıl sonra *Yedi Gün* dergisinde yayımlandığında genç şairlerin büyük ilgisini çekmişti. Dergilerde yer alan ve almayan şiirlerinin tümü 1947 yılında, babası tarafından yazılan "Başlangıç" başlıklı sunuşla *Zakkum Çiçekleri* adlı bir kitapta toplandı. Abdullah Rıza Ergüven'e göre, *"En lirik şairlerimizden belki de ilki Mazlum Kenan'dır."*

HAKKINDA: Yedigün Şairleri Antolojisi 1937-1947 (s. 58-59, 1947), Abdullah Ercan / XIV. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler (1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖŞGEROĞLU, Nedime

Şair. 3 Nisan 1961, Eskişehir doğumlu. Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak

Nedime Köşgeroğlu

görev yaptı. Şiirleri ve yazıları *Yeni Bakış, Aylık Haber, Yorum*, "Salihli Şiir İkindileri" şiir etkinliğinin yayın organı olan *İz* gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Sade ve duru bir dille kaleme aldığı şiirlerinde insanın zamanla hesaplaşmasını irdeledi.

ESERLERİ (Şiir).

Neleri Eskitmedi ki Zaman (2005), *Zamanın Telvesinden* (2005).

HAKKINDA: Şahabettin Tosuner - Saadettin Yıldız - Ali Gültekin - Ayhan Aydın - Şadan Gökovalı (Zamanın Telvesinden, 2005).

Akif Köten

KÖTEN, Akif

İlâhiyatçı.1952, Ladik / Samsun doğumlu. 1969 yılında Samsun İmam-Hatip Okulu (1969), İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü (1973) mezunu. 1977'de Bursa Yüksek İslâm Enstitüsüne asistan, 1981'de öğretim görevlisi olarak atandı. 1983'te *"Kâdî İyâz; Hayatı, Eserleri ve Hadis Şerh Metodu"* adlı tezle doktorasını tamamladı. 1993 yılında yardımcı doçent oldu. Makaleleri 1998 yılından itibaren *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi* dergisinde yayımlandı. Çalışmalarını Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi öğretim üyesi olarak sürdürdü.

ESERLERİ:

Hz. Peygamber'in Devlet Başkanlığı (1993), *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Düğün Eğlencesi* (1993), *Asr-ı Saâdette Suffe Ashâbı* (Bütün Yönleriyle Asr-ı Saâdette İslâm kitabı içinde, 1994, IV, 381-415), *Asr-ı Saâdette Mizah* (Bütün Yönleriyle Asr-ı Saâdette İslâm kitabı içinde, 1994, IV, 455-509), *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* (Prof. Dr. Hüseyin Algül, Prof. Dr. Osman Çetin, Prof. Dr. A. Saim Kılavuz ile, 1997).

KÖYDEN, Bilal

Gazeteci, yazar. (D. 1894, Uzunisa / Ordu - Ö. 1967, Ankara). Ordu Rüştiyesi mezunu. I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle Erzincan Zabit Mektebindeki öğrenimini tamamlayamadan askere gitti. 1927'de Uzunisa köyünde, kendi imalatı bir makinede basarak çıkarmaya başladığı *Güzelordu* adlı haftalık gazetenin yayımını yirmi beş yıl sürdürdü. Ahşaptan imal ettiği bu makineyi 1948'de Basın Müzesine hediye etti. 1951'den itibaren iki yıl süreyle haftalık *Birlik* gazetesini çıkardı.

Şiir, fıkra ve makaleleri Millî Mücadele yıllarında Ordu'da yayımlanan *Muvaf-fakıyet-i Milliye, Hadim-i Cumhuriyet* ve *Tekâmül*, daha sonra Trabzon'da çıkan *Kahkaha* ve *Devekuşu* ilc *Ordu Postası, Zaman* ve *Ordu'nun Sesi* gibi yerel gazetelerinde yayımlandı. Şiirlerini hece ölçüsüyle yazdı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kabukname* (1962).

ANI: *Güzelordu Gazetesinin 25 Yıllık Hikâyesi* (1952).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-1983), TDE Ansiklopedisi (c. 5, 1976-1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖYLÜ, İdris

Şair. 1 Ocak 1958, Arifgazili köyü / Sungurlu / Çorum doğumlu. Sungurlu Lisesi, Gazi Eğitim Fakültesi Matematik Bölümü (1986) ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1992) mezunu. Ankara'da çeşitli dershanelerde matematik öğretmenli-

İdris Köylü

İDRİS KÖYLÜ

YEDİNCİ MEVSİM

Kanatlarında kurşun asılı
Al-benekli kırlangıç.
Karanfil yaprağısın,
Bahar yeline düştün.

Toprak kokusu bıçak sırtında;
Uykusuz geceler yoldaşın oldu.
Nice fırtınalarda gülümsedin de
Savruldun sehere düştün.

Kestin kanatlarında okyanusları da
Sıkıştın kaldın durgun sularda.
Yaban kırlangıcısın;
Gönül seline düştün...
(*Çingene Çadırında Bahar*, 1994)

İDRİS KÖYLÜ

SAHİ SİZ KİMDİNİZ?

Yaşamasına yaşıyorum
Konuşuyorum da konuşmasına
Anlatamıyorum size kendimi
Eski bir lehçesiyim belki hayatın.

Bir ömür tükettim pembe bir
şafak için
ölümü öldürmekti işim
Dinamitledim kentlerin zeminlerini
Bir demet güleşinizle
Katil ve kahramandım, soylu ve
serseri
Sinmişti üstüme bütün sıfatlarım

"Yaşam güzel" di iki sözümden biri
Bir köpek gibi de sadıktım aşk'a
Yakınmadım hiç
Ödedim bedelini karşı koyuşlarının
Sustum, sustum, sustum
Eylemin safrasıydı çünkü sözcükler
Varsın anlatmasındı kendini
Önsöz yazmadım hayatıma

Yıldızların parladığı bir anda
Ay'ın saçlarından öptüm ansızın
Çözdüm yüzünüzdeki gizi,
evrenin büyük sırrını
Ve bir gonca gibi açıldı şafak

Tam zamanıydı bir ömür bekleyişin
Ellerimle kurdum darağacımı
Çektim ipimi.

Ben İdris Köylü
Sahi, siz kimdiniz?
(*Anlatacak Anların Olmalı*, 2003)

ği (1986-96) yaptı. Çalışmalarını yine Ankara'da serbest avukatlık yaparak sürdürdü. Şiir ve yazıları birçok dergi ile birlikte *Çalı* (Konya) dergisinde yayımlandı. Edebiyatçılar Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Buluta Çizilen Resim (1992), *Çingene Çadırında Bahar* (1994), *Korsan Gülümsemeler* (1999).

HAKKINDA: Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003).

Mustafa Köylü

KÖYLÜ, Mustafa

Din eğitimi uzmanı, araştırmacı-yazar. 1962, Ovabaşı köyü / Gümüşhacıköy / Amasya doğumlu. 1980 yılında Amasya İmam Hatip Lisesinden, 1985'te de Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden mezun oldu. Bir yıl sonra aynı fakülteye Din Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1989 yılında *"Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri"* konulu teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1993 yılında doktora eğitimi için Amerika Birleşik Devletlerine gönderildi. Dil kursunu Ohio State Üniversitesinde tamamladıktan sonra, Dayton, OH'da bulunan University of Dayton ile United Theological Seminary'da *"Theological Foundations of Peace Education in Islam: Towards An Educational Theory and Practice"* adlı teziyle 1997 yılında doktorasını tamamlayarak Türkiye'ye döndü. 1998'de yardımcı doçent, 2000 yılında doçent oldu. 2002 yılında Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünde *"Psiko-Sosyal Açıdan Dini İletişim"* konulu teziyle ikinci doktorasını tamamladı.

Makaleleri *Din Öğretimi Dergisi, OMÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Diyanet İlmi Dergi, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Değerler Eğitimi Dergisi, Kur'ân Mesajı İlmi Araştırmalar Dergisi* gibi dergiler ile yabancı dilde yayın yapan dergilerde yayımlandı. Alanıyla ilgili sempozyumlara katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Alevi-Bektaşi Köyleri Üzerine Bir Araştırma, 1998), *Yetişkin Din Eğitiminin Teorik Temelleri* (2000), *Çağdaş Batı ve İslâm Düşüncesinde Dinler Arası Diyalog* (2001), *Islam and Its Quest for Peace: Jihad* (2003), *Psiko-Sosyal Açıdan Dini İletişim* (2003).

HAKKINDA: Dinler Arası Yakınlaşmayı Sağlayacak Kurumsal Çalışmalar: Diyalog mu Polemik mi? (Virgül, sayı: 49, Mart 2002).

KÖYLÜ, Zeynep

Şair. 1 Ocak 1978, Sungurlu / Çorum doğumlu. İlkokulu bitirdikten altı yıl sonra başladığı ortaokulu dışarıdan sınava girerek bitirdi. Sungurlu Lisesi, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyon-Sinema Bölümü mezunu.

Şiirleri *Yazılı Kaya, Varlık, İnsan, Bahçe, Edebiyat ve Eleştiri* vd. dergilerde yer aldı. *Yalnızlığın Göç Mevsimi* dosyasıyla Arkadaş Z. Özger Şiir Ödülünü Hüseyin Peker'le paylaştı. 1998'de çıkan ilk kitabı *Son Arzum Gül ve Kedi* ile Orhon Murat Arıburnu Şiir Ödülünü aldı. Gençler arasında dikkat çeken şairlerden biri oldu.

"Köylü'nün şiiri, zekâsız bir şiir değil; tersine, lirizmin akılda keskinleşebildiğinin ve aklın da lirik tavır sayesinde şişkinlik tehlikesini savuşturabildiğinin iyi bir örneği. İkinci bölümün başındaki cümle, ilkinin bir yankısı gibi - ama imkânsızın terbiyesini almış bir yankı: 'kimbilir nerede uçuyor şimdi / bana hiç kimsenin almadığı uçurtma.' Şu dizeler de öyle: 'yaşam kendi dolambacında / dolanır durur / bulmak istemez çıkış noktasını / çünkü orada beklemektedir / kara dallarıyla ölüm ağacı.' Geri alma, restorasyon, yokluktan kurtarılmış varlık, bunun imkânsızlığı - henüz biçimsel kasları yeterince güçlenmemiş bir şiiri fazla külfetli kılabilir böyle izlekler. Oysa bu şiir tehlikeli kayalıkların arasından gülümseyerek ve fazla da farkında değilmiş gibi geçiyor, bir gülümseme gibi geçiyor." (Orhan Koçak)

HAKKINDA: Orhan Koçak / İlk Kitaplar (Virgül, Mart 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 4, 2002).

KÖYLÜOĞLU, Mustafa

Öykü yazarı. 1943, Anamur / İçel doğumlu. Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü (1968) mezunu. Sultandağı (afyon), Alanya, Mersin ve Anamur'daki ortaokul ve liselerde matematik ve fen dersleri öğretmenliği yaptı.

ESERLERİ (Öykü):
Kimsesiz Gömülen (1977), *Yolculuk* (1978), *Özel Gün* (1979).
HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 5, 1976-1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÖYMEN, Mehmet Altay

Tarihçi (D. 1916, Deveci köyü / Haymana / Ankara - Ö. 9 Aralık 1993, Ankara). 1935'te İstanbul Haydarpaşa Öğretmen Okulunu bitirdi. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra 1940 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 1943'te Ortaçağ Tarihi Kürsüsünde *"Kirman Selçukluları Tarihi"* başlıklı doktora tezini verdi. 1944'te aynı kürsüye asistan oldu. 1948'de *"Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi Çerçevesi İçinde Sancar'ın Meliklik Devri"* adlı tezi ile doçent, 1958'de *"Büyük Selçuklu İmparatorluk Devri"* başlıklı takdim tezi ile profesör oldu. Genel Türk Tarih Kürsü Başkanlığı, Kültür Kurulu Başkan Yardımcılığı ve MEB 1000 Temel Eser Başkanlığı görevlerinde bulundu. Yirmi kitabı ile çok sayıda yayımlanmış makalesi vardır.

BAŞLICA ESERLERİ:
Nizâmül-Mülk-Siyasetnâme (haz., 1982), *Mehmet Neşrî-Neşrî Tarihi* (haz., 1983), *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi I-Kuruluş Devri* (2000), *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi III-Alp Arslan ve Zamanı* (2001), *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi V-İkinci İmparatorluk Devri* (1991), *Selçuklu Devri Türk Tarihi* (2004).
HAKKINDA: Afşin Oktay - Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959), Feda Şamil Arık / Ölümünün 5. Yıldönümü Dolayısıyla: Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen Hayatı ve Eserleri (Tarih Araştırmaları Dergisi, sayı: 31, 1999-2000), Feda Şamil Arık / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KÖYMEN, Nusret

Eğitimci, yazar (D. 1903, İstanbul - Ö. 1964). Rober Kolej Ticaret Kısmı (1919) mezunu. 1936-37 yılları arası Amerika'da köy sosyolojisi öğrenimi yaptı. Çeşitli görevlerden sonra 1953 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atandı. Bu görevde iken Gazi Eğitim Enstitüsünde Eğitim Sosyolojisi derslerinin ilk öğretmeni oldu. Yazdığı *Eğitim Sosyolojisi*, öğretmen okulları için ders kitabı olarak kabul edildi.

BAŞLICA ESERLERİ:
Moğollar (1931), *Fen Bilgisi* (1932), *Halkçılık ve Köycülük* (1934), *Meksika'da Köycülük* (1934), *Köycülük Esasları* (1934), *Köycülük Programına Giriş* (1935), *Türk Köylüsünün Yükseltme Çareleri* (1939), *Toprak ve Köy* (1945), *Bölge Plancılığı* (1949) *Eğitim Sosyolojisi* (1953), *Halk Eğitimi Rehberi* (1956), *Teknik Halk Eğitimi*.

KÖZ, İsmail

Felsefe araştırmacısı. 1967, Terme / Samsun doğumlu. Lisansını 1988'de, yüksek lisansını 1992'de, doktorasını 2000'de bitirdi. 2003'te yardımcı doçent, 2004'te doçent oldu. Türk Felsefe Derneği Yönetim Kurulu ve *Felsefe Dünyası* dergisi yazı kurulu üyesidir. Makaleleri *Felsefe Dünyası*, *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi* dergileri ve *İslam Felsefesinin Sorunları* adlı kitapta yayımlandı. *Mantık Felsefesi* (2003) adlı bir kitabı vardır.

KÖZ, Mustafa

Şair. 1959, Niğde doğumlu. Atatürk Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü mezunu. İşletme, gazetecilik, hukuk öğrenimi gördü. Bir süre *Yankı* ve *Yeni Gündem* dergilerinde çalıştı. *Cumhuriyet* ve *Aydınlık* gazetelerinde yazıları çıktı. Şiirleri *Evrensel Kültür*, *Gösteri*, *Karşı Edebiyat*, *Milliyet Sanat*, *Yasak Meyve*, *Atika*, *Aykırı*, *Damar*, *Eşik*, *Varlık* vd. dergilerde, Mehmet H. Doğan'ın hazırladığı *2001 Şiir Yıllığı*'nda yer aldı. *Mavi Yaka*, *Edebiyatta Seçki* ve *Atika* dergilerinin yazı kurullarında bulundu. *Şiir Oku* dergisini çıkardı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyeliği ve 2005'ten itibaren ikinci başkanlığında bulundu.

"Mustafa Köz, 'deniz'e çalışmış. İyi çalışmış... denizi sonradan görmüş ve bir daha unutmamış biri olarak bende çok şey bıraktı. Denizi baştan bu yana bilenlere bu kitabın daha çok şey söyleyeceğini biliyorum ayrıca." (Leyla Şahin)

"Mustafa Köz altı kitaba ulaşan birikimiyle, kendi söylemini kurmuş bir şair. Farklı biçimi, yeni izlek arayışları ve nesnelere değişik bakışlarla, şiirini yinelemeden yoğunlaştırmayı başarıyor. Şiirde ne yaptığını, ne yapmak istediğini bilen, şiir üzerine düşünen; konusunda kültürel birikimi olan bir arkadaş. Şiir onda, çoğu gençte gördüğümüz gibi, bir heves değil; vazgeçilmez bir tutku, bir yaşam biçimi. 'Sonsuzluk Taşta' ile bunu bir kez daha kanıtlıyor bize." (Bedrettin Aykın)

"Köz, sanki önceki şiirlerinde tadını, dozunu bir türlü ayarlayamadığı söyleyişini, sesini, biçemini ve hatta biçimini bu şiirleriyle kotarmış. Kendi sesinin doruklarında gezerken şiirimize de kendi tadını böylece katıyor şair. Yıllardır şiir için atan yüreği, dergiciliği, şiire verdiği emeği de şiiriyle iyice anlam buluyor. Artık bir Mustafa Köz şiirinden söz etmenin yeridir diyorum." (Metin Cengiz)

Mustafa Köz

ESERLERİ (Şiir):
Ay Düşü (1990), *Su Resimleri* (1991), *Yengeç Sepeti* (1992), *Işıkları Karartmayın Çocuklar* (çocuk şiirleri,1992), *Salı'dan Önceki Pazartesi* (1995), *Sonsuzluk Taşta* (1998), *Ateş Bağı* (2003), *Açık Yara* (2004).

MUSTAFA KÖZ

AYSARMAŞIĞI

göçmen kampını gezerken

Dönmek isterdim yurduma
hırçın oğlumun aşkı
dağdan inen su gibi.

Dönmek isterdim yurduma
borcum var Bakkal Mariç'e
üç kış, bir yaz için.

Dönmek isterdim yurduma
kurudu saksımda karanfil,
dalgın anahtar kapımda.

Dönmek isterdim yurduma
adım Serfin, yaşım yok
gülden bir ağırlığım.

Dönmek isterdim yurduma
Öldü çünkü annecik,
küçük bahçeyim şimdi.

Dönmek isterdim yurduma
bir mektup gibi yaşar insan
kendi yazar, kendi okur ölümü

Dönmek isterdim yurduma
gözlerim tuz iskelet
ovayı geçen ırmak.

Dönmek isterdim yurduma
kırık bir sarmaşığım
anlamak suca beni,
çözmek toprakça nice.

(*Ateş Bağı*, 2003)

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Oğuz Özdem / Hep, 'Şiir İçin Atan Bir Yürek... Mustafa Köz - Fikret Demirağ / Sonsuzluk Taşta - Leyla Şahin / Yepyeni Bir Ay - Bedrettin Aykın / Karşı Ada Şiirleri - Metin Cengiz / Bir Yolculuğun Şiirleri - Adil İzci / Saklı Su (Cumhuriyet Kitap, 20.4.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Kuzey Yıldızı / Söyleşi (sayı: 1, Şubat / Mart 2002).

KUBALI, Hüseyin Naili

Hukukçu, siyaset adamı (D. 1903, Niğde – Ö. 13 Ekim 1981). İlk ve ortaokulu Niğde'de tamamladı. İstanbul Erkek Lisesi (1924), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1928) mezunu. Paris Hukuk Fakültesinde Kamu Hukuku üzerine doktora yaptı. Türkiye'ye dönünce İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Amme Hukuku doçenti olarak göreve başladı (1935). Aynı kürsüde profesör oldu (1943). Hukuk Fakültesi dekanlığı görevinde bulundu (1948-50). Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Müdürlüğü yaptı. Hukuk alanında akademik kariyerini tamamlayarak ordinaryüs profesörlüğe yükseldi. 1949'da Seçim Kanunu, 1960'ta Anayasa ve Ceza Kanunu tasarılarını hazırlayan komisyonlara üniversite temsilcisi olarak katıldı. Cumhurbaşkanı tarafından kontenjan senatörü seçilerek TBMM'de (1977- 80) görev yaptı.

İlk gençlik yıllarından itibaren sanat ve edebiyatla ilgilendi. Şiirleri *İçtihad* ve *Hayat* dergilerinde yayımlandı. *Anama* adlı şiiri uzun yıllar dillerden düşmedi. *Demokrasinin Anayurdunda* (1960) adlı kitabı dışında mesleki eserleri vardır.

HAKKINDA: İsmail Özmel / Dünden Bugüne Niğde'li Şair ve Yazarlar (1990), Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

KUBAN, Doğan

Mimarlık ve sanat tarihçisi. 1926, Paris / Fransa doğumlu. 1949 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesini bitirdikten sonra fakültenin Mimarlık Tarihi Kürsüsüne asistan oldu. 1950'lerde İtalya'ya giderek Rönesans mimarlığı üzerinde çalışan Kuban, 1962'de Fulbright bursuyla konuk öğretim görevlisi olarak ABD'deki Michigan Üniversitesinde bulundu. 1960'lar ve 1970'lerde belli süreler boyunca Harvard Üniversitesinin bursuyla Washington DC'deki Dumbarton Oaks Araştırma Kütüphanesinde araştırma çalışmaları yaptı. 1965'te *"Anadolu Türk Mimarlığının Kaynak ve Sorunları"* adlı çalışmasıyla profesör oldu. 1973-76 yılları arasında İTÜ Mimarlık Fakültesinde dekanlık yaptı. İTÜ Mimarlık Fakültesinde Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsünün kurulması için çalışan Kuban, 1974'te kuruluşu tamamlanan enstitünün başkanlığını yürüttü. Ağa Han Mimarlık Ödülü Yürütme Komitesi üyesidir. Türk, İslâm, Anadolu mimarlığı ve sanatını konu alan kitaplar ve makaleler yayımladı. Çalışmalarında Türk sanatı ve mimarlığının özgün bir yaratı alanı olarak görülmesi gerektiğini öne sürdü.

"Kuban'ın asıl amacı, Sinan'dan yola çıkarak, klasik Osmanlı mimarlığına ilişkin kuramsal ve kavramsal bir çerçeve oluşturmak, bu üslûbu tanımlamak, ona varan süreci açıklamak ve onu gerek İslami kültürlerle gerekse Bizans ve Rönesans mimarlığıyla karşılaştırmak; kısaca yıllardır kurduğu anlatısını tüm boyutlarıyla okuyucuya açmak." (Günkut Akın, *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye* üzerine)

ESERLERİ:

100 Soruda Türkiye Sanat Tarihi (1970), *Mimarlık Kavramları: Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kurumsal Sözlüğüne Giriş* (5. bas. 1998), *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye* (2. bas. 1998), *İstanbul Yazıları* (1998), *Diviriği Mucizesi-Selçuklular Çağında İslâm Bezeme Sanatı Üzerine Bir Deneme* (1999), *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama* (2000), *Türkiye'de Kentsel Koruma: Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri* (2000), *İstanbul Bir Kent Tarihi: Bizantion Konstantinopolis İstanbul* (2. bas. 2000), *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahtarı* (2004).

HAKKINDA: "Doğan Kuban ile 'Sinan'ın Sanatı ve Selimiye' Adlı Kitabı Üzerine Söyleşi" (Mimarlık, sayı: 284, 1998), Doğan Kuban / Divriği Mucizesi (1999), Günkut Akın / Prof. Dr. Doğan Kuban Sinan'ın Sanatı ve Selimiye'ye Eğiliyor Bu Kez... (Cumhuriyet Kitap, 27.5.1999).

Hasan Ferit Kubat

KUBAT, Hasan Ferit

Şair, siyaset ve devlet adamı (D. 1919, İstanbul - Ö. 1987). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. 1947-49 yıllarında Bursa Maiyet Memurluğu, 1949-53 Sarız, Abana, Bulanık kaymakamlığı görevlerinden sonra 1953-59 yıllarında Emniyet Genel Müdürlüğünde daire başkanı, 1960'ta Karşıyaka Kaymakamlığı, 1960-62'te İzmir Emniyet Müdürlüğü, 1962-64'de Emniyet Genel Müdür Yardımcılığı görevlerini sürdürdü. 1964-71 yılları arasında sırası ile Edirne, Hatay, Muş Valisi olarak görev yaptı. Müsteşarlık ve İçişleri Bakanlığı görevlerinde bulundu. Ayrıca Felsefe Kurumu Başkanlığı, Federation Internationale des Societes de Philosophie Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Çeşitli yayın organlarında makale ve çevirileri yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Perdenin Arkası.*

DÜŞÜNCE: *Max Scheler ve Nietzsche'de Trajik, Nietzsche ve İnsan, Schophenhauer ve İnsan, İnsan ve Değerleri, Sanata Felsefe ile Bakmak, Çağın Olayları Arasında.*

HAKKINDA: Özlem Ağırgan / Dünden Bugüne Edirne İsimler Sözlüğü (2004).

HÜSEYİN NAİLİ KUBALI

ŞARKI

Yaz bir sarışın kızdı sıcak, neş'eli pür his,
Öksüz kanayan kalbimi okşardı, sarardı.
Bir gamlı hayal etti onu ufka çöken sis
Bahtım gibi, aşkım gibi kırlar da sarardı.

Sermest ötüşen kumruların nağmesi dindi.
Yapraklar ölüb kirli siyah toprağa indi.
Eyvah bu garip ruha ölüm korkusu sindi,
Bahtım gibi, aşkım gibi kırlar da sarardı.

Mehmet Kubat

KUBAT, Mehmet

Kelamcı. Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1984) mezunu. Yüksek lisans (1993) ve doktorasını (1997) bitirdiği üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. *"Kur'an'da Tevhid"* başlıklı yüksek lisans tezi ile *"İslâm'ın İlk Döneminde İtikadî İhtilâflar ve Sebepleri"* başlıklı doktora tezini hazırladı. Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Makaleleri *EKEV Akademi, İslâmî Araştırmalar* adlı dergilerde yayımlandı. Çeşitli sempozyumlarda bildiri sundu.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Kur'an'da Tevhid* (1994).

ÇEVİRİ-DERLEME: *Kur'anî Çizgide Sünnet* (Abdullah b. Mahmud'tan, 1992), *Hadis Üzerine - Selefi Bir Yaklaşım* - (M. N. el-Elbani'den, 1994), *İslâm'ın İlk Döneminde Düşünsel Ayrılıkların Nedenleri, Hasan el-Basri ve Kader Görüşü, İslâm İnancının Temelleri, Kelâmî Bir Yöntem Olarak Çifte Hakikat, Tevhid İnancına Farklı Bir Yaklaşım, Bedevi İslâm -Haricilik Örneği-, Çağdaş Selefiler -Taliban ve İslâm Dünyasındaki İzdüşümü- , Mu'tezile'yi Doğru Anlamak, İslâm'ın Şiddet Sorununa Bakışı.*

KUBAT, Muharrem

Şair. 9 Ocak 1933, Karacalar köyü / Emirdağ / Afyon doğumlu. Aşık Yoksul Derviş'in (Şemsettin Kubat) kuzenidir. 1949 yılında Emirdağ'ın Güveççi Köyü İlkokulunu, 1955 yılında Eskişehir Çifteler İlköğretmen Okulunu, 1961 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü, 1970 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünü bitirdi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1988 yılında Eskişehir Merkez 19 Mayıs Ortaokulu Müdürü iken emekliye ayrıldı. İLESAM, ANASAM ve Eskişehir Şairler Derneği üyesidir.

Şiirleri *Çağrı, Tarla, Türk Dili, Özgür, Size, abece Eğitim, Ekin Dergisi, Müdafaa-yı Hukuk, Gülpınar, Bizim Ece, Acıpayam, Hasat, Öğretmen, Milli Eğitim, Kızılay, İremcik, Yunus Emre Yolunda, Aziziye, Emirdağ, Taşpınar, Öğretmenim, Bozdağ, Bakış, Muhtarın Sesi, Şafak* Dergisi (Batı Trakya), *Halay* gibi dergilerde yer aldı. Çeşitli kuruluşların yarışmalarında ödüller kazandı. Şiirlerinin bir bölümü bestelendi. Şiirleri birçok antolojide ve ders kitabında yayımlandı. Yerel televizyon programlarına konuk olarak katıldı. Sempozyumlara katılarak bildiriler sundu. Yurtiçinde ve yurtdışında sanat festivallerine katıldı.

ESERLERİ (Şiir):

İz Bırakanlar (1986), *Umut Dolu* (1988). *Yaşamın İçinden Şiirler* (2006).

HAKKINDA: Sakarya gazetesi (1.2.1978), Millî İrade gazetesi (16.7.1986), Kemalist Ülkü dergisi (Eylül 1986), Sakarya gazetesi (30.9.1986), Türkeli gazetesi (15.7.1986), Son Haber (16.2.1986), Karabük Posta gazetesi (16.2.1987), Milli İrade gazetesi (1.2.1988), Gülpınar dergisi (Ağustos 1988), Çağrı dergisi (Ocak 2000), Sakarya gazetesi (4.4.1990), Ortadoğu gazetesi (23.2.1991), İstikbal gazetesi (4.3.1991 - 26.6.1997), Size dergisi (Şubat 2000, Eylül 2000), Yeni Söke gazetesi (9.4.2001), Trakya gazetesi (15.5.2001), Sakarya gazetesi (8.4.2002), Emirdağ gazetesi (25.5.2004-1.6.2004), Anayurt gazetesi (24.1.2005), Çağrı dergisi (Nisan 2004).

MUHARREM KUBAT

SEVGİDİR YUNUS

Sancılar başlasa, dinmek bilmese.
Söyleşen dillerde sevgidir Yunus.
Zaman bir an gitse, geri gelmese,
Engin gönüllerde sevgidir Yunus.

Tüm dünyaya selâm, yok ayrı-gayrı,
Birliğe öncülük, barışa çağrı,
Dalga dalga gider çağlara doğru,
Sonrasız yıllarda sevgidir Yunus.

Kaplasa dünyayı durgun bulutlar,
Tükense hayaller, bitse umutlar,
İssız kalsa yurtlar, akmasa sular,
Yıldızlı Allar'da sevgidir Yunus.

Durmasa günlerce, aksa göz yaşı,
Yok etse dağları, eritse taşı,
Doğanın vergisi, Tanrının işi,
Petekli ballarda sevgidir Yunus.

Kapılar kapansa, kilit vurulsa,
Huzura alınsa, soru sorulsa,
Sesler gelmez olsa, evren yorulsa,
Eldeki güllerde sevgidir Yunus.

Tarlalarda başak, harmanda yaba,
Kalplerde ibaret, bestede saba,
Çağlar ötesinden sonsuz merhaba,
Damgalı pullarda sevgidir Yunus.

Denizler yok olsa, yosunlar kalsa,
Ağaçlar kurusa, çiçekler solsa,
Nefesler kesilse, hayat son bulsa,
Var olan kullarda sevgidir Yunus.

İlâhî bir aşkla çarpar yüreği,
Sevmek, sevilmektir her an ereği,
"Hâlâ seni gerek seni" gereği,
Yakaran ellerde sevgidir Yunus
(*İz Bırakanlar*, 1986)

Muharrem Kubat

KUBAT, Şemsettin

Halk ozanı. 25 Aralık 1943, Karacalar köyü / Emirdağ / Afyonkarahisar doğumlu. Halk müziği sanatçısı Kubat'ın amcasıdır. Şiirlerinde Âşık Yoksul Derviş imzasını kullandı. Karacalar Köyü İlkokulu (1956) mezunu. Türkçe-Osmanlıca araştırmacılığı ve imamlık yaptı.

Kubat, şiir yazmaya on bir yaşında başladı. İlk şiiri *"Şehitlerin Anısı"* 1967'de *Akademi* (Ankara) dergisinde, diğer şiirleri *Aziziye* ve *Emirdağ* gibi dergiler (1994-99) ile altmışa yakın antoloji ve kitapta yer aldı. Çeşitli etkinliklere katılarak âşıklık geleneğini sürdürdü. Şiirlerinden bir kısmı 1993 yılında Fransızcaya çevrildi. 1981'den itibaren katıldığı yarışmalarda yirmiye yakın ödül aldı. Yurtiçinde ve yurtdışında konserler verdi. Âşıklar bayramı, şairler şöleni, festival, seminer, sempozyum, panel, Anadolu inanç önderleri toplantıları gibi etkinliklere katıldı. Antalya, Isparta, Afyon, Aydın, Eskişehir, Ankara, Nevşehir illerinde semah zakirliği (ilâhî okuyuculuğu) ve dergâh temsilciliği yaptı. Şiirlerinde kendisini Kadirî ve Hüseynî olarak nitelendirdi. Şiirlerini aşk, doğa, sevgi, kardeşlik, dostluk, vatan sevgisi, kahramanlık ve tasavvuf konularında yazdı. 2000 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesinde hakkında bir tez hazırlandı. İLESAM ve Halk Ozanları Kültür Derneği üyesidir.

"Âşık Yoksul Derviş'in şiirlerini incelersek büyük bir çoğunluğunun dini ağırlıklı olduğunu görürüz. Şiirlerinin

Şemsettin Kubat

beslendiği kaynak ise inançlarıdır. Bu nedenle; birçok şiirinin teması dini inançları, Allah'a, Peygamber'e ve din ulularına olan muhabbeti oluşturur.(...) *Âşık Yoksul Derviş, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal'a duyduğu sevgiyi şiirlerinde mükemmel bir şekilde anlatır."* (Ömer Faruk Yaldızkaya)

ESERLERİ: *Şehitlerin Anısı* (1967), *Kerbela Şehitleri* (1968), *Gönülden Sesler* (1986), *Aşkın Dizeleri* (1987), *Yüz Bin Oldu Yarelerim* (1989), *Dost Eline Götür Beni* (1989), *Sevgi Yolundan Duygu Selinden* (1992), *Köyümün Destanı* (1990), *23 Nisan* (1991), *Nefeslerin Özü* (1993), *Hoşgörü* (1993), *Yunusca* (1996), *Deyişlerin Dilinden* (1997), *Güzelleme* (1997), *Duygularla Nefeslerle Evrenseldir Şiirlerimiz* (1999), *Atatürk ve Cumhuriyet* (2000), *Âşık Yoksul Derviş: Hayatı ve Eserleri* (2000), *Destanlarım* (2004), *Sevgi Yolunda* (2004), *Türkmeneli Edebiyatı* (2005).

HAKKINDA: Hayrettin İvgin / Halk Ozanlarının Sesi Âşıklık Yoksul Derviş (1979), İsmail Çetin / Afyonkarahisarlı Âşık Yoksul Derviş (Halay-Der, Kasım 1984), İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Başkent Mektubu Bir Kitap Emirdağlı Âşık Yoksul Derviş (Türkeli, 1988), Saim Sakaoğlu / Yoksul Derviş ve Yunuscası (Milli Folklor, sayı: 34,1997), Saim Sakaoğlu / Cumhuriyet (s. 201-207, 1998), Feyzi Halıcı / Güldeste (1992), İ. Ünver Nasrattınoğlu / Atam (Güldeste, 1992), Firdevs Özkan / Âşık Yoksul Derviş: Hayatı Sanatı Eserleri (2000), Hayrettin Rayman / Afyonkarahisarda Âşıklık Geleneği (2002), Abdülkadir Güler / Halk Ozanı Âşık Yoksul Derviş (Yeni Söke, 2002), İrfan Görkaş / Afyonkarahisar Alevliğinde Mevlid (Hacı Bektaş Veli, sayı: 24, 2002).

KUCUR, İlkiz

Şair. 1958, İzmir doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de bitirdi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunu. Şiirlerini *Yusufçuk, Sesimiz, Dönemeç, Sanat Olayı* vd. dergilerde gibi dergilerde yayımladı. *Ama Ben İlkizim* (1990) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Sombahar (sayı: 1, Eylül-Ekim 1990), Yılmaz Odabaşı / 1975-2000 Son Çeyrek Yüzyıl Şiir Antolojisi (2.bas. 2001).

KUÇURADİ, İonna

Felsefeci, şair. 4 Ekim 1936, İstanbul doğumlu. Zapyon Rum Lisesi (1954), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1959) me-

ŞEMSETTİN KUBAT
(Aşık Yoksul Derviş)

SEVMEK SEVİLMEK İLE

Tuttuk sevgi yükünü,
Kazdık benlik kökünü,
Her uzağın yakını,
Sevmek sevilmek ile.

Cehaleti körledik,
İkiliği horladık,
Gönülleri birledik,
Sevmek sevilmek ile.

Ol dosta
Çok kelamı az ettik,
Engelleri düz ettik,
Sevine ile.

Senlik benlik ne gerek,
Her dem birliğe erek,
Gönül şehrine girek,
Sevmek sevilmek ile.

Kanatı taç ettik,
Sevgiyi ilaç ettik,
Gönüle miraç ettik,
Sevmek sevilmek ile.

Yoksul Dervişim sevi,
Çoşar gönüller,
Bulduk derde Devai,
Sevmek sevilmek ile.

Aşıklık hak işidir,
İbadetin başıdır,
Gönüller güneşidir,
Sevmek sevilmek ile.

ŞEMSETTİN KUBAT (Aşık Yoksul Derviş)

SEVGİYE UZANIR

Dostun aşkı ile yanıp gezeriz
Yollarımız hep sevgiyle uzanır
Yazarsak da aşk ve sevda yazarız
Ellerimiz hep sevgiye uzanır.

Bu sevginin esrarını sezeriz
Dert ve elem tülbentinden süzeriz
Bir ağaç misali göğe uzarız
Dallarımız hep sevgiye uzanır.

Elestü bezminden beri gelmişiz
Kırklar meclisinde erkan bulmuşuz
Arı gibi her çiçekten almışız
Ballarımız hep sevgiye uzanır.

Bir sevgi uğruna candan geçeriz
Gül kokusu şu aleme saçarız
Sümbül, reyhan bin bir renkte açarız
Güllerimiz hep sevgiye uzanır.

Aşkın mayasıyla karıp yoğurduk
Sevgi çamuruyla duvarın ördük
Sarsılmaz yıkılmaz bir bina kurduk
Temelimiz hep sevgiye uzanır.

Hasretinden aşığın var
Zikreder dilinde dost bünyadı var
Baldan üstün muhabbetin tadı var
Dillerimiz hep sevgiye uzanır.

Gönül kabesine yüzüm koyunca
Ayık gezmem aşk adım duyunca
Yoksul Derviş der ki ömür boyunca
Yıllarımız hep sevgiye uzanır.

İonna Kuçuradi

zunu. 1965'te doktorasını tamamlayarak Atatürk Üniversitesinde başladığı öğretim üyeliğini 1968'den itibaren Hacettepe Üniversitesinde sürdürdü. Aynı yerde doçentliğe (1970) ve profesörlüğe (1978) yükseldi. Kuruluşundan itibaren (1969) Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünün Başkanı, Temmuz 1997'den itibaren aynı üniversitenin İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma Merkezinin Müdürü ve bu merkez bünyesinde kurulan UNESCO Kürsüsünün başkanıdır. Öğretim üyeliğinin yanında Başbakanlık İnsan Hakları Başmüşavirliği, Türkiye İnsan Hakları Etik Komisyonu Başkanlığı görevlerinde bulundu. 1998'de Boston'da (ABD) toplanan Dünya Felsefe Federasyonuna beş yıl süreyle (1998-2003) başkan seçildi.

İonna Kuçuradi'nin makaleleri Türkiye'de *Deneme* (1967), *Toplumcu Düşün* (1978), *Toplum ve Bilim* (1981), *Türk Dili, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Amme İdaresi Dergisi, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara Barosu Dergisi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Çağdaş Düşünce, Sağlık ve Toplum, Lucerna, İnsancıl, Anadolu Sanat, Türkiye Felsefe Kurumu Bülteni* vd. dergiler ile ortak kitaplarda yayımlandı. Ayrıca uluslararası dergilerde pek çok makalesine yer verildi.

Türkiye Felsefe Kurumu (1979'dan itibaren başkan), Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu, Türk Sosyal Bilimler Derneği, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Alman Kültür Merkezi (yönetim kurulu), Birleşmiş Milletler Türk Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Vakfı üyesidir. Ayrıca Fédération Internationale des Sociétés de Philosophie (1983'ten itibaren yönetim kurulu üyesi, 1988-98 yıllarında genel sekreter, Ağustos 1998'den itibaren başkan), Greek Philosophical Society (ömür boyu), Institut International de Philosophie (Paris), Humboldt Bursiyerleri Derneği, Afro-Asian Philosophy Association (Asya Başkan Yardımcısı), International Council for Philosophical Inquiry with Children, World Futures Studies Federation, International Academy of Humanism, Centre de Recherches Interdisciplinaires en Bioéthique (Brüksel) Onursal Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi (başkan) gibi ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarında görevler aldı. Pek çok ulusal ve uluslararası seminer sempozyum gibi bilimsel toplantılara katılarak bildiriler sundu.

İonna Kuçuradi; Goethe Madalyası (1996), Girit Üniversitesinden Onursal Felsefe Doktoru (1996), Türkiye Bilimler Akademisi Ödülü (1996), Hacettepe Üniversitesi Bilimde Başarı Ödülü (1994-95 ve 1995-96), Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı Ödülü (1998), Mimoza Dergisinin 75 Cumhuriyet Kadını Ödülü (1998), Ricardo Palma Üniversitesiden Onursal Felsefe Doktorası (2000), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti 2000 Yılı Basın Özgürlüğü Ödülüne layık görüldü.

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Max Scheler ve Nietzche'de Trajik* (1965), *Nietzche ve İnsan* (1966), *Schopenhauer ve Nietzche'de İnsan Problemi* (1966), *Schopenhauer ve İnsan* (1967), *Liselerimizde Felsefe Öğretimi* (1969), *İnsan ve Değerleri* (doçentlik tezi, 1971), *Etik* (1977), *Sanata Felsefeyle Bakmak* (1980), *Çağın Olayları Arasında* (1981), *Uludağ Konuşmaları* (1988), *Elli Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de ve Dünyada İnsan Hakları* (yay. haz., Bülent Peker ile, 1-3 Ekim 1998 günlerinde Ankara'da konferansta sunulan bildiriler, 1999).

ŞİİR: *Perdenin Arkası* (aslı Yunanca, 1962).

ÇEVİRİ: *İnsan İletişimi Kavramına Felsefi Bir Bakış* (Kwesi Wiedu'dan, 1980), *Politik Aklın Eleştirisi* (Immanuel Kant'tan, Ülker Gökberk ve Füsun Akatlı ile, 1980), *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi* (Immanuel Kant'tan, 1982), *Prolegomena* (Immanueuel Kant'tan, Yusuf Örnek ile, 1983).

HAKKINDA: Arslan Kaynardağ / Felsefecilerle Söyleşiler (1986, s. 215-266), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Betül Çotuksöken / İoanna Kuçuradi ve Bülent Peker hazırladılar, Türkiye Felsefe Kurumu yayımladı - Deneyimlerin Işığında İnsan Hakları (Cumhuriyet Kitap, 25.1.2001).

KUDAY, İshak Lütfi

Bürokrat, yazar (D. 1901, İstanbul – Ö. 11 Şubat 1961, İstanbul). Mülkiye Mektebini bitirdikten (1927) sonra Devrek ve Foça kaymakamlığı yaptı. Foça kaymakamı iken uğradığı "Foça Suikasti" sonrası yürüttüğü soruşturma sırasında "vatandaşa tazyik ve işkence yaptığı" gerekçesiyle Menemen Harb Divanınca memuriyetten uzaklaştırıldı ve hapis yattı. Hapis ve askerlik sonrası ticaretle uğraştı ve ruhbilim incelemeleri yaptı.

ESERLERİ:

Spiritüalizm (Sevil Akay ile, 1933), *Ruh Ansiklopedisi* (S. Akay ile, 1950).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968).

KUDDÛSÎ (Ahmed)

Mutaavvıf-şair (D. 1769, Bor / Niğde – Ö. 1849, Bor / Niğde). Nakşibendi-Kâdirî şeyhlerinden. Maraşizâde namıyla da tanındı. Babası Hacı İbrahim Efendi'den tasavvuf icazeti aldı. Uzun süre Anadolu ve Rumeli'nde seyahat etti. Mekke ve Medine'de on yedi yıl kaldı. *Divan*'ı ile ünlü olup, tasavvuf erbabı arasında en çok sevilen mutasavvıf-şairlerdendir.

ESERLERİ:

Divan (yay. haz. Mehmet Emin

AHMED KUDDÛSİ

Ey rahmeti bol Padişah
Cürmüm ile geldim sana
Ben eyledim hadsiz günah
Cürmüm ile geldim Sana

Hadden tecavüz eyledim
Derya-yı zenb'i boyladım
Ma'lûm Sana ki neyledim
Cürmüm ile geldim Sana

Senden utanmayub heman
Etdim hatâ gizlü-âyan
Urma yüzüme el-eman
Cürmüm ile Geldim Sana

Aslım çü bir katre meni
Halk eyledin andan beni
Aslımı denî fer'im denî
Cürmüm ile geldim Sana

Adın Senin Gaffâr iken
Ayb örtücü Settar iken
Kime gidem Sen var iken
Cürmüm ile geldim Sana

Hiç Sana kulluk etmedim
Râh-ı rızâ'na gitmedim
Hem buyruğını tutmadım
Cürmüm ile geldim Sana

İsyanda Kuddûsi şedid
Kullukda bir battal pelid
Der kesmeyüp Senden ümid
Cürmüm ile geldim sana

Eminoğlu, 1973 ve Fehmi Kuyumcu, 1982), *Pendnâme, Vasiyetnâme, İcâzetnâme, Nesayih-ı Ahmed Kuddusî, Hazînetü'l-Esrâr ve Ganimetü'l-Ebrâr* (yay. haz. Hüseyin Sunar, 1998), *Medâyih Risâlesi, Muhtasar Tıbb-ı Nebevî, Mektûbât.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), M. Âsım Köksal / Hak Aşıkı Büyük Mürşid Ahmed Kuddusi (2001).

KUDRET, Cevdet

Edebiyat araştırmacısı, şair ve yazar (D. 7 Şubat 1907, İstanbul - Ö. 10 Temmuz 1992, İstanbul). Asıl adı Süleyman Cevdet Kudret Solok. Bazı kitaplarında ve yazılarında Nevzat Yesirgil, Suat Hızarcı ve Abdurrahman Nisari adlarını da kullandı. Dokuz yaşındayken babası Musul Harbi'nde öldü. Davutpaşa Ortaokulunu bitirdikten sonra, lisenin ilk yıllarını İstanbul Erkek Lisesinde okudu. Tutulduğu zatülcenp hastalığı nedeniyle bir süre öğrenimine ara verdi. Daha sonra İstiklâl Lisesinden mezun (1930) oldu. 1933'te İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Hukuk Fakültesini bitirdi. Mizacına yatkın bulmadığı hukuk mesleğini benimsemedi, ancak işsiz kaldığı zamanlarda avukatlık yaptı. 1934 yılında Kayseri Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. 1936 yılında askerliğini bitirdikten sonra Kayseri Lisesindeki öğretmenlik görevine döndü. Reşat Nuri Güntekin'in önerisiyle, yeni kurulan Ankara Devlet Konservatuarı edebiyat ve diksiyon öğretmenliğine (1938) atandı. Burada, tiyatro alanında da eserler vermiş, oyunları Darülbedayi (İstanbul Şehir Tiyatrosu)'de oynanmış bir yazar olarak tiyatro bölümünün sahne çalışmalarına da katıldı.

1939 yılında, Hasan Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Cevdet Kudret Solok, gerekçesiz olarak Ankara Konservatuarı öğretmenliğinden alınarak Ankara Erkek Lisesine verildi. 1934 yılında Soyadı Yasası çıktığında "Solok" soyadını almıştı. Bir gün Milli Eğitim Bakanlığından, Hasan Âli Yücel'in imzasını taşıyan bir yazı aldı, yazıda "Solok" soyadını niçin aldığı soruluyordu. Cevdet Kudret Solok, bu soruya şu cevabı verdi: "*Kurtuluş Savaşı'nda Sol Cenah'ı başarıyla savunan Komutan Nazmi Paşa'ya Atatürk tarafından verilen soyadının bir gün soru konusu olabileceğini hiç düşünmediğim ve de yazdığımdaki 'O'lar hoşuma gittiği için 'Solok' soyadını aldım. Saygılarımla.*"

Cevdet Kudret, 1948 yılında *İnönü Ansiklopedisi* Yayın Müdürlüğü emrine verildi. 14 Mayıs 1950 tarihinde Demokrat Parti iktidara gelmiş ve Tevfik İleri Milli Eğitim Bakanlığına getirilmişti. Bu yeni yönetim döneminde öğretmenler arasında geniş çaplı bir yer değiştirme ve tayin faaliyeti başladı. Cevdet Kudret de Bitlis Ortaokuluna Türkçe öğretmeni olarak (1950) nakledildi. Bu durum, memuriyette "tenzili rütbe" anlamında bir uygulamaydı. Ancak Cevdet Kudret yasal itiraz hakkını kullanmadı. Yeni görev yerine gitmeye karar vermişken, Bakanlığın üst düzey yöneticilerinden Faik Reşit Unat'ın, muhtemel birtakım tehlikelere karşı uyarısı üzerine gitmekten vazgeçti ve istifa ederek öğretmenlikten ayrıldı. Arkasından avukatlık stajı yapmaya başladı, 1952 yılında avukatlık belgesini aldı. İstanbul'a yerleşti ve Karaköy'de bir avukatlık bürosu açtı. Ancak bürosunun karşısındaki terzi, ona gelenleri, "Polis takibindedir, işini ona verme" diye uyarıyordu! Bu nedenle İstanbul'da ekmek parası kazanamayacağını anlayarak, avukatlığı bırakıp Ankara'ya döndü. Şiir, hikâye ve romanlar yazmayı sürdürdü. 1958'de *Havada Bulut Yok* romanı yayımlandı. Ne ki bu tür kitaplar geçimini sağlayacak türden değildi. Çalışmalarını edebiyat tarihi ve araştırmaları alanlarında yoğunlaştırdı. Önce değişik imzalarla, sonra kendi adıyla ünlü yazarlar üzerine inceleme kitapları yazdı. Eşinin yaşlı bir akrabası olan Abdurrahman Nisari'nin adıyla Milli Eğitim Bakanlığına verdiği lise ede-

Cevdet Kudret

CEVDET KUDRET

SEYAHAT

Her gün aynı manzara sıkıyor bizi niçin?
Evinde yapayalnız dursan bile şimdilik.
Yollar seni bir sabah saracak iplik iplik,
İçin seni çekecek bir gün seyahat için.

Bir seyahat fikriyle dolarsa bir gün için,
Dersen: "- Görünüversin gözlerime Venedik."
"Önümde çarşaf gibi açılsın Adriyatik."
Dersen hasret içinde benim gibi "Çin! Çin! Çin!"

Bütün ümitlerinden o gün bir anda soyun,
Sonra kendi kendini atıver yüzükoyun,
Gömül bir deniz gibi yumuşak şiltelere.

Duy içinde kuşların biriken çığlığını,
Kendini sandal gibi terkediver bir kere,
Ruhunun yelken gibi seyret açıldığını!..

(*Birinci Perde, 1929*)

CEVDET KUDRET

RÜYA İÇİNDE RÜYA

Kızıl bir kanat gibi vuruyor akşam cama;
Kim isterdi ansızın geceye girmek ama.
Gündüzler daha kısa ömrümüzden, diyorum.

Nasıl da gülüyorum ölümü düşünmeden!
Bakın işte faniyim en iyi günümde ben:
Gülerken bile mutlak ölüme gidiyorum.

Şimdi bir düşünecek fikir bile yok hattâ,
Vücudumun içinde ruhum istirahatta,
Artık beni hazlarım deniz gibi sardılar.

Biraz kimse gelmesin perdeyi kapatın da.
Bu akşam yine Rabbin himayesi altında
Hem at, hem de araba bir uykuya vardılar!

(*Birinci Perde*, 1929)

biyat kitapları, metodu ve hazırlanışındaki özeniyle büyük beğeni kazanarak, ders kitabı olarak okutulmaya başladı. Ancak bir ihbar üzerine bu ders kitabının liselerde okutulmasına son verildi.

Geçim şartları her gün biraz daha ağırlaşıyordu. O yüzden Demokrat Parti'nin önde gelen bakanlarından, yazar Samet Ağaoğlu'yla görüşerek, o güne kadar herhangi bir nedenle hakkında soruşturma açılmadığını, karakola çağrılmadığını, mahkemeye verilmediğini, buna rağmen yıllardır kendisine yönelik olarak süren haksız uygulamaların aşılması gerektiğini anlattı. Ağaoğlu, mutlaka bir şeyler yapacağına söz verdi, girişimlerde de bulundu, ancak sonuç alınamadı. O günlerde aklına kızı Ayşe'nin liseyi bitireceği, üniversiteye gideceği ve arkasından iş arayacağı; "Solok" soyadının onun da başına işler açabileceği geldi. Bu düşünceyle mahkemeye başvurarak soyadını değiştirdi (1959), yazılarında da kullanmakta olduğu Kudret'i resmi soyadı olarak aldı. 1973 yılında Bulgaristan'da yayımlanan bir Türk hikâye antolojisine *Gökyüzü Mahkemesi* başlıklı hikâyesi alındı ve antolojiye de onun bu hikâyesinin adı verildi.

Cevdet Kudret bir ara Türk Dil Kurumunda çalıştı ve daha sonra Bilgi Yayınevinde (1967-70) danışmanlık yaptı. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Muammer Aksoy, Cevdet Kudret'in Basın Yayın Yüksek Okuluna öğretim görevlisi olarak alınması için üniversiteye öneride bulundu. Önerisi yetkili kurul tarafından kabul edildi, yirmi yıl düzenli bir işi olmayan Cevdet Kudret bu göreve atandı (1.3.1970), 1.5.1973 tarihinde de yaş haddinden emekli oldu ve Bodrum'a yerleşti. Ancak orada yaşamaya birkaç yıl dayanabildi, 1986 yılında İstanbul'a göç etti. Orada öldü ve Aşiyan mezarlığına gömüldü.

Cevdet Kudret edebiyat ortamına 1927 yılında şiirler yayımlayarak girdi. Yedi Meşale Topluluğu içinde yer aldı. Şiirleri 1927- 28 yıllarında *Servet-i Fünun* ve *Meşale* dergilerinde yayımlandı. Daha sonra oyun yazmaya yöneldi; *Tersine Akan Nehir* (1929), *Rüya İçinde Rüya* (1930), *Kurtlar* (1933) adlı oyunları Darülbedayide sahnelendi. O yıllarda serbest türde şiir yazmayı sürdürüyor, bir yandan da ilk romanı olan *Sınıf Arkadaşları* (1943)'nı yazıyordu. Bu roman, Türk toplumunun iki dünya savaşı arasındaki otuz yıllık kesitini yansıtır ve "*Süleyman'ın Dünyası*" adını taşıyan bir üçlemesinin ilk cildidir. İkinci cilt *Havada Bulut Yok* (1958), son cilt ise *Karıncayı Tanırsınız* (1976)'dır. *Orta Oyunu* adlı araştırmasıyla 1974 Türk Dil Kurumu Bilim Ödülünü, 1988 Varlık Dergisi Emeğine Saygı Ödülünü, 1989 Dil Derneği Türk Dili Onur Ödülünü, *"Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman"* adlı incelemesiyle 1991 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülünü ve 1992 Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü Altın Madalyasını aldı.

"C. Kudret'in Birinci Perde'sinde Hâşim'in ve belki de Necip Fazıl'ın etkilerinin en aza indirgendiği görülecektir. Hâşim'le ve Necip Fazıl'la, olsa olsa, Parnasyen bir izlek ortaklığı görülebilir: İntihar eden güneş, kızıl bir fener gibi yanan akşamlar, Kitab-ı Mukaddes öyküleri ve grotesk görüntüler. Belki biraz da dışavurumcu bir şiirdir Cevdet Kudret'in yazdıkları. Ama, gerçekte dize seçmesini bilerek, deyim yerindeyse, estetçe bir okumayla yaklaşılırsa Cevdet Kudretin şiiri, bize, bugün bile, dili bir müzik tümcesine dönüştüren beyaz dizeler verebilir." (Hilmi Yavuz)

"Cevdet Kudret'in şiirleri mariz olmasını seven bir ruha işaret ediyorlar. Neslinin çoğu şairleri o da karanlık odalarda kızıl grupları fazla seyretti. Dört duvar arasında kalan şiiri sunilikten kurtulduğu zaman bile sinirli kalıyor." (Orhan Burian)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yedi Meşale* (altı arkadaşıyla birlikte, 1928), *Birinci Perde* (1929).

OYUN: *Kurtlar* (1936), *Rüya İçinde Rüya* (1934), *Yaşayan Ölüler* (1936), *Danyal ve Sara* (1938).

ROMAN: *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958), *Karıncayı Tanırsınız* (ilk iki romanı, bu eserle birlikte Süleyman'ın Dünyası genel başlığı ile yayımlandı, 1976).

CEVDET KUDRET

GECE YARISI

Dizilir ince ince, alnıma bir soğuk ter!
Gâvur mahallesidir evimin yukarısı,
Rüzgârın salladığı bir çan durmadan öter.

Bu ses aynı şekilde uzayacak yarın da!
Bazan bir ışık gezer, tamam gece yarısı,
Karşıdaki bir evin pencere camlarında...

Şimdi gözyaşlarımla karanlığı delerim;
Bana hatırlatıyor uzun uzun her akşam
Simsiyah servileri bembeyaz perdelerim!

Korkudan büzülürüm usulca bir kenara;
Yatmak için yerimden azıcık kımıldasam,
Gölgem bir hırsız gibi tırmanır duvarlara.

İNCELEME: *Fuzuli* (Nevzat Yesirgil adıyla, 1952 / Cevdet Kudret adıyla, 1975), *Nedim* (Nevzat Yesirgil adıyla, 1952 / Cevdet Kudret adıyla, 1985), *Bâki* (Nevzat Yesirgil adıyla, 1953 / Cevdet Kudret adıyla, 1985), *Ahmet Rasim* (Suat Hızarcı adıyla, 1953), *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (Suat Hızarcı adıyla, 1953 / Cevdet Kudret adıyla, 1974), *Eşref: Hicviyeler* (1953), *Hüseyin Cahit Yalçın* (Suat Hızarcı adıyla, 1957), *Karacaoğlan* (Nevzat Yesirgil adıyla, 1958 / Cevdet Kudret adıyla, 1985), *Şinasi: Şair Evlenmesi* (1959), *Ahmet Mithat* (1962), *Ziya Gökalp* (1963), *Pir Sultan Abdal* (1965), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I* (1965), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II* (1967), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III* (1991), *Karagöz I* (1968), *Karagöz II* (1993), *Ortaoyunu I* (1973), *Ortaoyunu II* (1975), *Abdülhamit Devrinde Sansür* (1977), *Örneklerle Edebiyat Bilgileri I-II* (1980).

DERLEME: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman Antolojisi* (1945), *Dede Korkut* (Suat Hızarcı adıyla, 1953), *Tanzimat Edebiyatı Antolojisi* (Suat Hızarcı adıyla, 1955), *Fuzuli: Leylâ ve Mecnun* (Nevzat Yesirgil adıyla, 1958), *Yurt İçin Ulus İçin* (1958), *Dede Korkut: Hikâyeler* (Suat Hızarcı adıyla, 1962), *Teodor Kasap: İşkilli Memo* (1965), *Nâzım Hikmet: Kuvâyi Milliye* (1968), *Bugünkü Türkçemizle Dede Korkut Hikâyeleri* (1970) *Batı Edebiyatından Seçme Parçalar* (1972), *Türk Edebiyatından Seçme Parçalar* (1973), *Feraizcizade Mehmet Şakir: Evhami* (1974).

DENEME: *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* (1966), *Benim Oğlum Bina Okur* (1983), *Kalemin Ucu* (1991).

HİKAYE: *Sokak* (1975).Tuncer Uçarol / 1930'lu Yıllarda Cevdet Kudret. (Varlık, Temmuz 1988),

HAKKINDA: Ahmet Haşim (Politika, 21.1.1930), Refik Ahmet (Vakit, 30.1.1930), Yaşar Nabi (Muhit, Şubat 1930), Kenan Hulûsi (Milliyet, 3.2.1930), Abdülhak Şinasi (Milliyet,10.3.1930), Selami Izzet (Akşam, 21.12.1930), K. H. [Kenan Hulûsi] (Milliyet, 30.12.1930), Abdülhak Şinasi (Türk Yurdu, Eylül 1933), Sclami Izzet (Akşam, 24.2.1934), Nurullah Ataç (Milliyet, 2.3.1934), Cevdet Kudret Söylüyor (söyleşi / Kurun, 30.3.1936), İhsan Devrim (Ayın Bibliyografyası, 1943), Hüseyin Cahit (Fikir Hareketleri, s. 21, 1934), Cevdet Kudret: Bizim En Büyük Şairimiz Yunus Emre'dir (söyleşi, Kurun, 2.9.1935), Pertev Naili Boratav (Yurt ve Dünya, Ocak-Şubat 1944), Burhan Arpad (İleri, 8.4.1944), Şinasi Özdenoğlu (Varlık sayı: 292, 1945), Yurdakul Mehteroğlu (Ulus, 6.8.1958), Fethi Naci (Pazar Postası, 14.11.1958), Fethi Naci / Gerçek Saygısı (1959), Necati (Vatan, 18.9.1959), Muhtar Körükçü (Varlık, 1.3.1960), Behçet Kemal Çağlar (Dost, Eylül 1963), Tarık Dursun K. (Milliyet, 24.12.1966), Cavit Orhan Tütengil (Cumhuriyet, 12.3.1967), Osman S. Sertkaya (Meydan, sayı: 106, 1967), Arif Gelen (Ulus, 24.2.1968), İrfan Derman (Akşam, 28.2.1968), Selma Tükel (Kitaplar, sayı: 1, 1968), İlhan Selçuk (Cumhuriyet, 7.2.1970), Rauf Mutluay (Cumhuriyet, 28.8.1973), Melih Cevdet Anday (Cumhuriyet, 14.9.1973), İlber Ortaylı (Halkçı, 3.10.1973), Adnan Binyazar (Türk Dili, Ocak 1974), Necati Güngör (Yeni Ortam, 24.2.1975), Konur Ertop (Milliyet Sanat, 25.2.1977), Oktay Akbal (Cumhuriyet, 26.2.1977), Adamlar Adamlar: Cevdet Kudret (Türkiye Yazıları, Ekim 1977), Adnan Binyazar (Türk Dili, Şubat 1978), Yaşayan Eleştirmenlerimiz: Cevdet Kudret (söyleşi / Eleştiri, 15.8. 1979), Niçin Bodrum ya da Bodrum Değil? (söyleşi / Milliyet Sanat, 1981), Hilmi Yavuz (Gös-

Cevdet Kudret

TİTİZ BİR ARAŞTIRMACI

Fahir iz

Pek çok genç gibi Cevdet Kudret de edebiyat dünyasına şiirle girdi: 1928'de, hen bir lise öğrencisi iken, onun ve Ziya Osman Saba'nın, *Yedi Meşale* adlı bir kitapta çıkan şiirlerini beğenerek okuduğumu anımsıyorum. Bu kitabı, *Servet-i Fünun*'da tanışan, yedi genç arkadaşın oluşturduğunu sonradan öğrenecektim. Bunlardan Ziya Osman Saba sonuna kadar, Cevdet Kudret bir süre daha şiiri sürdürdüler. Cevdet Kudret bir de şiir kitabı ya yayımlandı: *Birinci Perde* (1929). Buradaki özgün ve duyarlı şiirler dikkati çekti. Öykü denemelerini de *Sokak* (1975) adlı kitabında topladı. 1929'da, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, bir oyununun göt düğünü anımsıyorum: *Tersine Akan Nehir*. O yıllarda birkaç başarılı oyun daha yazdı.

Özyaşam öyküsüne dayalı romanlarını çok sevmiştim. *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958), *Karıncayı Tanırsınız* (1976) gibi yapıtları, özyaşamı dışında çağı ve çevresi üzerine yapılmış çok ilginç gözlemleri de içerir. İkinci kez okurken de aynı tadı aldığım bu romanların üzerinde, değerleri oranında, durulmadığı kanısındayım.

Bununla birlikte Cevdet Kudret'in ağır basan yanları denemeciliği, öğreticiliği, özellikle de araştırmacılığıdır.

Denemeleri, başta dil ve edebiyat olmak üzere, güncel olmayan konulara değinir. Bu arada her türlü bağımız, tutucu, gerici düşüncelere karşı sürekli savaşım içindedir. Kitaplaşmış olan bu denemeleri, genç kuşakların okunması, üzerinde durup düşünmesini dilerim: *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* (1966), *Bir Bakıma* (1977), *Benim Oğlum Bina Okur* (1983).

Öğretici yanı üzerinde pek durmayacağım. Çünkü en iyi bu yanı bilinir. Yalnız bir şey söyleyeceğim: Cumhuriyetten bu yana liseler için yazılmış edebiyat kitaplarının ve yardımcı kitaplarının en yetkinini, en özgününü Cevdet Kudret yazmıştır. Gönül isterdi ki bugün de onun kitapları okunulsun.

Beni en çok ilgilendiren, en beğendiğim yanını sona bırakmakla bencillik mi ediyorum? Cevdet Kudret çok özgün, titiz, çöp atlamaz bir araştırmacıdır. Kaynaklarda okuduklarıyla yetinmez, her ayrıntıyı kendi saptamadıkça içi rahat etmez. Onun için de güvenilir bir kaynak olur. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerini kapsayan, iki ciltlik, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1965-67) araştırma ürünlerinin başında gelir. *Karagöz* (3 cilt, 1968-70) ve *Ortaoyunu* (1973) ile türlü şair ve yazarlar üzerine yazdığı monografiler de bu soydandır. Cevdet Kudret'in nasıl çalıştığını göstermek için bir örnek yeter: Halit Ziya Uşaklıgil'in kitaplaşmayan bir romanı var: *Nesl-i Âhir*. Meşrutiyet döneminde bir günlük gazetede tefrika edilmiş ve orada kalmış. Birçok kaynağa göre bu roman yarım kaldığı için yayımlanmamıştır. Titiz araştırmacı Cevdet Kudret kaynaklarda gördüğümü aktarmamış, kütüphaneye gidip Meşrutiyet dönemi gazete koleksiyonlarını taramış, romanı okumuş, tamamlandığını saptamış ve eserin niçin yayınlanmadığını açıklamıştır. Daha çok uzun yaşa Cevdet Kudret dostum ve bize böyle özgün yapıtlar ver.

(*Varlık*, 1.7.1988)

teri, Nisan 1983), Gündüz / Cevdet Kudret (söyleşi / Gösteri, Nisan 1983), Mehmet Başaran (Varlık, Eylül 1984), Niçin Okumuyoruz? Niye Okuyalım ki! (söyleşi, Milliyet Sanat, 1985), Atilla Özkırımlı (söyleşi / Cumhuriyet, 19.4.1988), Yusuf Çotuksöken (Varlık, Temmuz 1988), Eray Canberk (Varlık, Temmuz 1988), Vedat Günyol (Varlık, Temmuz 1988), Fahir İz (Varlık, Temmuz 1988), Vecihi Timuroğlu (Varlık, Temmuz 1988), Tuncer Uçarol (Varlık, Temmuz 1988), Tuncer Uçarol / 1930'lu Yıllarda Cevdet Kudret, (Varlık, Temmuz 1988),Tuncer Uçarol / 1930'lu Yıllarda Cevdet Kudret. (Varlık, Temmuz 1988), Demirtaş Ceyhun (Gösteri, Eylül 1990), Füsun Akatlı (Milliyet Sanat, 15.12.1991), İlhan Selçuk (Cumhuriyet, 14.7.1992), Zeynep Oral (Milliyet, 19.7.1992), Oktay Akbal (Milliyet, 21.7.1992), Cevdet Kudret Anılarda Kalmasın (Evrensel Kültür, Ağustos 1992), Ali Rıza Önder (Cumhuriyet, 10.10.1992), İhsan Kudret - Alpay Kabacalı / Cevdet Kudret'e Saygı (1993).

KUDRET, İhsan

Öykü yazarı. 10 Temmuz 1916 (18), Kayseri doğumlu. 1971 yılına kadar yazılarında Celilc Cem imzasını kullandı. Şair, yazar ve araştırmacı Cevdet Kudret'in eşi. İstanbul Bostancı İlkokulu, Nişantaşı Kız Ortaokulu, Kayseri Lisesi, Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (1949) mezunu. Ankara'da İnönü Ansiklopedisi ve Karayolları Genel Müdürlüğü Eğitim Şefliğinde çalışarak emekli oldu.

"Karanlık Ev" başlıklı ilk öyküsü *Dost* dergisinde (Nisan 1966) yer almıştı. Öykülerinin önemli bölümünü *Celile Cem* takma adıyla yine bu dergide (1966-71), öyküleri ve diğer edebi ürünlerini ayrıca *Yön* (1965-66), *Sosyal Adalet* (1965) dergilerinde; İhsan Kudret imzasıyla da *Adam Sanat* (1977) ve *Gösteri* (1998) dergilerinde yayımladı.

"İhsan Benimle Çalışır mısın? yakın tarihimiz için önemli ipuçları taşıyan anılardan biri. İhsan Kudret, eşi Cevdet Kudret ile günlerini anlatırken 'Cumhuriyetimizin en çalkantılı yarım yüzyılı'nı da yansıtıyor. Cumhuriyet kuşağı diye anılan bir kuşağın düşleri, amaçları, uğradıkları kıyımlar, yaşam koşulları somut olaylarla yer alıyor İhsan Kudret'in anılarında. Gerçek kişilerin bu olaylardaki yeri ise kitaba bir cumhuriyet tarihçesi kimliği kazandırıyor." (Sennur Sezer)

ESERLERİ:

Cevdet Kudret'e Saygı (Alpay Kabacalı ile, 1993), *Cevdet Kudret'e Mektuplar* (Handan İnci ile, 1995), *İhsan Benimle Çalışır mısın?* (anı, 1998).

İhsan Kudret

HAKKINDA: İhsan Kudret: "Mektup Bence İkinci Bir Kopyası Olmayan Bir Edebiyat Ürünüdür" (Vizyon, Ocak 1996), Nursel Duruel / 'İhsan Benimle Çalışır mısın?' (Cumhuriyet Kitap, 12.7.1998), Sennur Sezer / İhsan Kudret'in Cevdet Kudret'e İlişkin Anıları - İhsan Benimle Çalışır mısın? (Cumhuriyet Kitap, 17.9.1998), Ahu Yalav / Edebiyatla Dolu Yıllar (Vizyon, Nisan 1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

İHSAN KUDRET

İHSAN BENİMLE ÇALIŞIR MISIN?

Ecinni, Talas'ın hırsızı. Kalabalık bir ailenin babası. Sürekli bir işi yok. Özellikle yazın, hırsızlıkla geçindiriyor ailesini. Ecinni, Ermeni bir vatandaş. Asıl adı Artin. Zanaatının ustası olmuş zeki bir herif. Gündüzden bol meyveli ağaçları peyliyor. Diyelim Dr. Halit Bey'in kiraz ağacı, Alaybey'lerin duvar dibindeki fındıkları, diyelim Avukat Sait Beyin çilekleri... Meyve tam kıvamına geliyor, ertesi gün toplamayı aklınıza koymuşsunuz, sabahleyin bir de bakıyorsunuz ki ağaçlar cascavlak... Ecinni'yi babam bahçıvan almıştı. Kışın da evi ona teslim edip kente göçüyorduk. Babam, "Soyulmasını istemiyorsan evini hırsıza bekletderdi.

Bir de Hacatçı'ları vardı Talas'ın. Dört kişilik bir aile. Ana, Möhübala (Mevhibe Hala), baba Memed Ağa, kızı İkbal, oğlu Halil. Dört kişilik bir tiyatro kumpanyası denebilir. Aile bireyleri, saf mı saf, ya da kaçık mı kaçık. Aşağı Mahalle'de oturuyorlar. Annenin düşü, kızını Yukarı Mahalle'ye gelin vermek. Oğlan iri mi iri, lapacı bir yaratık. Memed Ağa bunlardan bir gömlek daha akıllı. Memed Ağa maşa, sacayak, hecirget gibi demir işleri yapıp satar. Beş on günde bir Yukarı Mahalle'ye gelirler. Onları Yukarı Mahalle'nin çocukları karşılar. Hepi bir ağızdan Lululu Lulu çekerler:

Lulu Lulu Lulu Lulu
Hacatçılar geliyor,
Lulu Lulu Lulu Lulu..

sesleri ortalığa dalga dalga yayılır. Herkes kapılara, pencerelere üşüşür.

Kız çok süslüdür. Boncuklar, zeytin çekirdeğinden yapma kolyeler, cıncık bilezikler, teneke yüzükler takımır. Kulaklarına, küpe niyetine iki çaral kirazı asar, kara yoluk saçlarında bir nazarlık sallanır. Bunca takıp takıştırmaya karşın entarisinin yırtıklarından etleri görünür.

Yukarı mahallenin çocukları birtakım tekerlemeler uydurmuşlardı:

İkbal ev gibi,
Halil dev gibi,
Möhübala'ya maşallah!

İkbal'in, Yukarı Mahalle'de bir zengin oğluna yakıştırıldığı fısıltı halinde Möhübala'ya duyurulur. Hacatçıların umutları yüreklerinde büyür büyür. Erciyes kadar olur. Sonra çocukların korosu ortalığı toza dumana boğar,

On dördünde kız kalmadı bu yerde
İkbal'a koca nerde, ikbal'a koca nerde?..
İkbal kaldı evde...

O anda yanardağ patlar. Umutlar yıkılır gider. Möhübala çocuklara saldırmaya başlar. "Orospu dölleri, orospu dölleri... Kurban olun İkbal'ıma, kurban olun Halil'ime..." naralarıyla ona buna saldırır. Sonra, sepetlerle çürük meyveler, artık yemekler, eski giysiler verilerek gönülleri alınır.

Hacatçılar, göçeri bir oyun kumpanyasından farksızdı. Tema aynı da olsa, her gelişlerinde yeni bir versiyon sergilenir. Yukarı Mahalle'nin sahipleri, bıkmadan usanmadan hep aynı keyifle oyunu seyrederlerdi. (....)

(*İhsan Benimle Çalışır mısın?*, 1998)

KUGLİN, Necla Ülkü

Çocuk edebiyatçısı, çevirmen. 1950, Sinop doğumlu. Babasının memuriyeti dolayısıyla çocukluğu Anadolu'nun çeşitli kentlerinde geçti. İlkokulu Ordu'da, ortaokulu Elâzığ'da bitirdi. 1968 yılında Ankara Kız Lisesinden, 1974'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.

Ankara'da lise İngilizce öğretmenliği, İsveç'te yetişkinler için okuma-yazma kurslarında öğretmenlik, Almanya'da Türkçe, İngilizce ve Almanca öğretmenliği ve gençlik grupları için eğitmen-rehberlik yaptı. Tüm dünyada etkin bir işlevi olan "Çocuk Müzesi" projesini Türkiye'de hayata geçiren, İngilizce ve Almancadan çevirileri de bulunan yazar, çalışmalarını Ankara'da yazar ve çevirmen olarak sürdürdü.

ESERLERİ (Çocuk kitabı):

Mavi Kuş - Sevincin Sırrı 1 (1994), *Onlar Ermiş Muradına* (1994), *Şeker'le Biber'in Gelişi "Sevincin Sırrı-2"* (2000), *Ebru'ların Tatili* (2000), *Cem'in Çaydanlığı* (2001), *Çocuk Müzesi* (2001), *Yeni Sevinçler* (2004), *Kırmızı Başlıklı Kız* (2005), *Pamuk Prenses* (2005), *Külkedisi* (2005), *Çizmeli Kedi* (2005).

KUKUL, M. Halistin

Şair ve yazar. 1 Ocak 1943, Beşikdüzü / Trabzon doğumlu. Erzincan Lisesini bitirdikten (1961) sonra girdiği Kara Harp Okulundan 21 Mayıs olayları nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı (1963). Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi Bölümünden mezun oldu (1967). Rize, Samsun, Ünye ve Cide liselerinde Fransızca öğretmenliği (1967-1972); Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde müdür yardımcılığı (1972-73); Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde Eğitim Fakültesi öğretim görevliliği (1973-87) yaparak emekliye ayrıldı. İLESAM, Türk Ocağı ve Aydınlar Ocağı üyesidir.

İlk şiiri 1961'de *Harbiye'nin Sesi* dergisinde çıkmıştı. Daha sonra şiir, hikâye ve makalelerini *Defne, Türk Edebiyatı, Çağrı, Sur, Zafer, Elçi, Kümbet, Güneysu, Hisar, Töre, Millî Kültür, Kültür ve Sanat, Çaba, Bayrak, Ülkemiz, Öncüler* dergileri ile, *Orta Doğu, Tercüman, Babıalide Sabah, Hergün, Türkiye, Zaman, Millet* gazetelerinde yayımladı. *Ülkemiz* dergisi şiir (1968), Türk Edebiyatı Vakfı Mehmet Akif Şiir Tahlilleri yarışmasında (1987) birincilik, TMKV şiir yarışmasında ikincilik (1994) ödüllerini kazandı.

Halistin Kukul'un *"şiirleri 'kütük ve nakış' (fikir ve estetik) bakımından mükemmeliyeti yakalamıştır. Şekli bu deyen unsurlardan kafiye, 'mukayyet' denilecek sağlamlıktadır. Hece vezninin belli kalıplarında bir ısrarı olmamakla birlikte 7'li, 8'li, ve 11'li vezinleri daha çok ve ustalıkla kullandığı görülür. Bu vezinlerin özellikle 7'li ve 8'linin onun şiirine bir kıvraklık, bir hareketlilik getirdiği gözlenmektedir. (...) Millî-mânevî cephesi çok güçlü olan ve eserlerinin hemen hepsinde bunu kuvvetle hissettiren şâirin, lirik-hissî-garâmi yönünü en çok yansıtan eseri denilebilir ki 'Sonsuzluk Merdiveni'dir. Üstât Necip Fâzıl'ın 'Çile' şiirini hatırlatan 'Muhasebe' ile başlayan eser, daha ilk sayfasında, derûnî yoğunluğu olan bir gönül âleminden bizi haberdar eder. Üstâd'ın 'Anladım, sanat, Allah'ı aramakmış' mısrasıyla hülâsa ettiği o bitimsiz arayışı, kendine mahsus bir üslûp ve ifadeyle yeniden dile getirir."* (Şahin Köktürk)

M. Halistin Kukul

ESERLERİ:

ŞİİR: *Türkün Ayak Sesleri* (1974), *Kıbrıs Destanı* (1975), *Sonsuzluk Merdiveni* (1987), *Şiirlerle Nasreddin Hoca Fıkraları* (1989), *Ayçiçek'le Nurdede* (1989), *Dağıstanlı Arslan Şeyh Şamil Destanı* (1992), *Kanije Destanı* (1992), *Ye Kürküm Ye* (1998), *Buyurun Cenaze Namazına* (1998), *Parayı Veren Düdüğü Çalar* (1998), *Ya Tutarsa* (1998), *Biraz da Biz Ölelim* (1998).

HİKÂYE: *Zincirli Tepe* (1985), *Sevgi Çemberi* (1991), *Yarınlar Daha Güzel* (1998).

M. HALİSTİN KUKUL

ÇERÇEVE

-Üstadıma

Akıl:
Atıl.
İdrâk:
Matrak.
Şuûr:
Dumûr.
Mantık:
Zındık.

Zekâ:
Caka.
Sevgi:
Ankâ.
Hürmet:
Cezâ.
Arzû:
Ezâ.

Hâlim
Selîm
Kanda
Elim.
Zanda
Dilim.
Ya kim,
Zâlim?

Haklı
Hep siz.
Tâlim
Tersiz.
İlim
Fersiz.

Âlim
Pirsiz.

-Hani
san'at?
-Hangi
San'at?
Hepsi
İnat!
Ses mi?
-Bayat!

Pek dar
Menzil.
Tuval
Çil çil.
Model:
Rezil.
Ahenk
Ezil!

Oyun:
Hile.
Hele
Şiir!
Duygu
Fakîr.
Fikir:
Zehir.

Zaman
Umman!
Etraf
Duman!
Millet
Uyan!
Uyan
Vatan!

(*Sonsuzluk Merdiveni*, 1987)

OYUN: *Gelincikler Narindir* (1986), *Havada Bulut Yok* (1986).

İNCELEME: *Şeyh Şamil ve Çeçenistan* (2002).

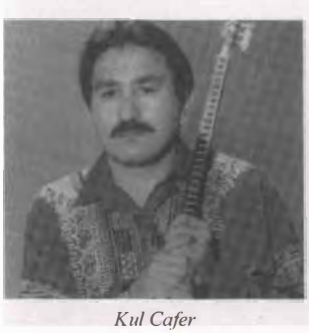
MEKTUP: *Post-Nişin'e Mektuplar* (2004).

HAKKINDA: Sevinç Çokum / Şiirimizde Vatan Sevgisi (Yeni Düşünce, 15.7.1981), A. Fuat Bilkan / Halistin Kukul'un Şiiri (Türk Edebiyatı, Ağustos 1985), Yılmaz Boyunağa / M. Halistin Kukul'un Sonsuzluk Merdiveni Üzerine (Altınova, 1.10.1988), Ahmet Kabaklı / Bölük Pörçük (Türkiye, 12.9.1992), Durdu Şahin / M. Halistin Kukul ve Sonsuzluk Merdiveni (Gündüz, 28.8.1995 - Erciyes, Mayıs 1996), Memduh Atalay / M. Halistin Kukul'un Hasret Köprüsü Adlı Şiirinin Tahlili (Dost, Nisan 1996), Hüseyin Yurdabak / Şair Halistin Kukul ve Dağıstanlı Şeyh Şamil Destanı (Çağrı, Temmuz 1998), Şahin Köktürk / M. Halistin Kukul'un Şiirleri Üzerine (Erciyes, Ekim 1999), Durdu Şahin / M. Halistin Kukul ile Türkçenin Bugünkü Hali Üzerine (Yeni Güneysu, Aralık 2001), Ali Kayıkçı / Post-Nişin'e Mektuplar (Çağrı, Ocak 2005).

Ayrıca; üçü Ondokuz Mayıs Üniversitesinde, biri Gazi Üniversitesinde olmak üzere hakkında dört lisans tezi hazırlandı.

KUL AHMET

Halk ozanı. 1932, Bozlar köyü / Pazarcık / Kahramanmaraş doğumlu. Asıl adı Ahmet Kartalkanat'tır. Dedesi ünlü halk kahramanı Köroğlu'nun eşi Benli Dönç'nin torunlarındandır. Bir yaşında iken babası öldüğü için babalığının yanında büyüdü. İlkokulu bitirdiğinde Hasan Aksoy'dan saz çalmayı öğrendi. İlk derslerini Aşık Veysel'den aldı. On beş yaşında saz çalıp şiir söylemeye başladı. Küçük yaşta gurbete çıkarak çeşitli şehirleri dolaştı, Zara'nın köylerinde Zeliha adında bir kıza aşık oldu. 1972 yılından itibaren hemen hemen bütün Avrupa ülkelerini gezdi. Yurtiçinde ve yurtdışında sayısız konser verdi, kasetler çıkardı. Bazı şiirleri nedeniyle tutuklandı. İrticalen şiir söylemekte de usta bir ozan olarak tanındı.

Kul Cafer

"Bir Bayrak Diker Giderim' adlı şiirinden dolayı Selimiye, 'Vur Mehmet Vur' şiirinden dolayı Elazığ Cezaevinde yattı. Kul Ahmet ülkemiz sorunlarının, dünya ülkeleri sorunlarından ayrı olmadığının bilincinde değerli bir ozanımızdır. 'Ozan sadece ülkesinin ozanı değildir. Ozan haksızlığa uğrayan, sömürülen bütün ülkelerin ozanıdır." (Süleyman Yağız)

ESERLERİ:

Kul Ahmet - Hayatı ve Şiirleri, Kul Ahmet ile Şah Zeynep, Zalımın Zumüne Dayan Ha Dayan, Gelin Dostlar Bir Olalım, Güzel Anadolum, Barışalım, Dünyanın Sesi, Atatürk'ün İzindeyiz (1981), *Gelin Atatürk'ün Yoluna Dostlar* (Güzel Anadolum adlı eseri ile, 1983).

HAKKINDA: Ozanoğlu / Yaşayan Halk Ozanlarımız: "Aşık Kul Ahmet" (Halk Ozanlarının Sesi, Aralık 1975), Süleyman Yağız / Yürü Bre Hızır Paşa (1983), Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

KUL CAFER

Halk ozanı. 1 Ocak 1946, Sele / Niksar / Tokat doğumlu. Küçük yaşta ailsesiye birlikte yerleştiği Bafra'nın (Samsun) Üçpınar köyünde büyüdü. Okula başlamadan önce beş yıl Kur'an kursuna devam etti. Ekonomik şartları öğrenimini devam ettirmesine imkân vermedi. Bir süre serbest çalıştı, daha sonra halk müziği sanatçısı olarak TRT'den emekliye ayrıldı. On yıl kadar Almanya'da kaldı. Bu süre zarfında da sazıyla ve sözüyle dostlarına hitap etme fırsatı buldu. Çeşitli kuruluşlardan ödüller aldı. Birçok radyo programına konuk olarak katıldı. Yine TRT'de ve çok sayıda yerel televizyon kanalında programlara katıldı. Çeşitli ödüller aldı. Türkiye Yazarlar Birliği ve İLESAM üyesidir.

ESERLERİ:

Dostlar Merhaba (1982), *Dertli Sazım* (1985), *Gerçek Aşık İsen Hak'ka Dağlan* (derleme, 1999).

HAKKINDA: Giresun Yeni Aksu Dergisi (2.7.1986), Zirvedeki Bafra (10.8.1991), Aktüel Sanat Edebiyat Kültür Dergisi (15.7.1992), Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi (1992), Aşıklar Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri / Güldeste (1992), Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi (Trabzon Özel Sayısı, 1993).

KUL COŞGUN

Halk ozanı. 1956, Kale köyü / Altınyayla / Sivas doğumlu. Asıl adı Nurettin Coşgun'dur. Şiirlerinde Kul Coşgun mahlasını kullandı. İlkokulu köyünde okudu. 1968'de ailesiyle Sivas'a yerleşti. Çıraklık Okulunu bitirdikten sonra Demiryolları Fabrikasında çalışmaya başladı. Daha sonra dışarıdan sınavlara katılarak ortaokulu ve Endüstri Meslek Lisesini bitirdi. Bir süre Teknik Büro Müdürlüğü yaptı. Daha sonra eğitimine devam edercek Cumhuriyet Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Motor Bölümünden mezun oldu. Şiirleri Alparslan Ayral tarafından *Kul Coşgun* (1995) adlı bir kitapta toplandı.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KUL EFENDİ

Halk ozanı. 1918, Akoluk köyü / Sarız / Kayseri doğumlu. Asıl adı İbrahim'dir. Şiirlerinde Kul Efendi mahlasını kullandı. Üç aylık iken, askere çağrılan babası Erzincan'a sevk edildi, ancak bir daha evine dönmedi. Annesi Makbule Hanım tarafından zorluklar içinde yetiştirildi. Efendi lakabıyla ünlendiğinden şiirlerinde bu mahlası kullandı. Bir süre köyünde çobanlık yaptıktan sonra gurbete çıktı. Hayatının büyük bölümünü Osmaniye, Batman ve Kırıkhan'da geçirdi. Şiirlerinden bir kısmını 1973 yılında *Ehl-i Aydın* adlı bir kitapta topladı.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KUL HAMİT

Halk ozanı (D. 1916, Alemdar köyü / Afşin / Kahramanmaraş - Ö.?). Şiir yazmaya on bir yaşında başladı. Akçadağ'da eğitmenlik kursu gördü. 1943 yılında koruculuk, daha sonra Kereven köyünde imamlık yaptı.

ESERLERİ:

Kul Hamit'in Hayatı ve Şiirleri, Kalbimin Sesi, Umut Çiçekleri (1986).

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

KUL HASAN

Halk ozanı. 1933, Emirilyas köyü / Afşin / Kahramanmaraş doğumlu. Asıl adı Hasan Gören'dir. Yoksul bir ailenin çocuğu olması nedeniyle, ilkokulu bitirdikten sonra sazını omuzuna alıp gurbete çıktı. Gençliğinde aşık olduğu kızla evlendi. Ankara Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde gece bekçiliği yaptı.

Kul Hasan'ın şiirleri *Halk Ozanlarının Sesi* dergisiyle *Yenigün* gazetesinde yayımladı. 1974'te *Yenigün* gazetesinde yayımlanan *Barış Desen Barışmam-Görüş Desen Görüşmem* adlı şiirinden dolayı yargılanarak aklandı. Sonraki yıllarda geçimini işçilik yaparak sağladı. Çok sayıdaki şiirlerinin bir bölümünü *Aşık Kul Hasan* (1963) adlı kitapta topladı. Ayrıca yayımlanmış kasetleri vardır.

HAKKINDA: Yenigün gazetesi (13.5.1974), Süleyman Yağız / Yürü Bre Hızır Paşa (1983), Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

İlhami Kul

KUL, İlhami

Şair ve yazar. 7 Mayıs 1964, Elazığ doğumlu. Bazı çalışmalarında Aşkın Taşkın imzasını kullandı. Karakoçan Yatılı Bölge İlkokulu ve Ortaokulu (1979), Karakoçan Lisesi (1982), Akdeniz Üniversitesi Elektronik Bölümü (1985) ve Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi (1990) mezunu. Yüksek lisans programını, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Sinema TV Bölümünde (1993) tamamladı.

1985 yılından itibaren iletişim firmalarında çalıştı, meslek liselerinde öğretmenlik yaptı. 1987'den sonra TRT İstanbul Televizyonunda çalışmaya başladı. Sinema, televizyon, iletişim konularında araştırmalar yürüttü. Yirmiye yakın şarkısı 1995'te kaset yapılarak radyolarda yayımlandı. Ayrıca elli beş adet güftesi vardır. Çalışmalarını internet ortamındaki edebiyat ve sanat sayfalarında yayımladı. Türkiye Yazarlar Sendikası, Birleşik Sanatçılar Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sevdalı Yüreğim* (1995).

ARAŞTIRMA - İNCELEME: *Bilgisayar ile Sinema-TV İletişim Teknolojisi* (1992), *2000 'li Yılların İletişim Teknolojisi ve Multimedya* (1994), *Bilgisayarla Ses ve Müzik Teknolojisi* (1995), *Bilgisayarla TV Tamir Tekniği* (Elektronik ders kitabı, 1997), *İnternet Sözlüğü* (1998).

KUL KEMAL

Bkz. IŞIK, Kemal

KUL MEHMET

Halk ozanı. 1949, Sivas doğumlu. Asıl adı Mehmet Anulur'dur. İlkokul ve ortaokulu Sivas'ta okudu. Sivas Öğretmen Okulunu bitirdikten (1970) sonra öğretmen olarak Suşehri ve Sivas merkez ilköğretim okullarında görev yaptı. 1996 yılında emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra Kırklar Camii Yaptırma Derneğinde görev aldı. İlk şiirini ortaokul öğrenciliği yıllarında yazdı. Saz çalmayı bilen Kul Mehmet'in *Turnalar* (1998) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KUL MUSA

Bkz. ELİTAŞ, Musa

KULA, M. Naci

İlâhiyat araştırmacısı. 1962, Keles / Bursa doğumlu. 1984 yılında Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinden mezun oldu. 1987 yılında Din Psikolojisi Bilim Dalında yüksek lisansını, 1993 yılında da doktorasını tamamladı. 1995 yılında Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesine din

M. Naci Kula

psikolojisi öğretim üyesi olarak atandı. 1995-98 yılları arasında dekan yardımcılığı, 1997-98 yıllarında Çorum Sağlık Yüksekokulu müdürlüğü görevinde bulundu.

Yazılarını, *EKEV Akademi, Uludağ Üniversitesi İ.F.* dergilerinde ve *Hz. Muhammed ve Gençlik, Müslüman ve İmajı* kitaplarında, çevirilerini *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayımladı. Sempozyum, panel ve açık oturumlara katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

Kimlik ve Din (2001), *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi* (2002).

KULA, Onur Bilge

Araştırmacı-yazar. 8 Mart 1954, Kayseri doğumlu. Cengiz Topel İlkokulu (1965), Kayseri Lisesi (1971), Ankara Üniversitesi (1978), Berlin Özgür Üniversite (1983) mezunu. *"Kültürlerarası Eğitim+İletişim"* çalışmasıyla yüksek lisans yaptı. 1986'da doktor, 1988'de doçent, 1993'te profesör oldu. Öğretim üyesi olarak Berlin (1978-86), Çukurova (1986-93) ve Mersin (1993-) üniversitelerinde görev yaptı.

Yazıları genellikle *Cumhuriyet Bilim Teknik, Tarih ve Toplum, Bilim ve Ütopya* dergilerinde yayımlandı. Uluslararası Germanistler Birliği, PEN Yazarlar Derneği, Sosyal Demokrasi Vakfı, BESAM ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Türkische Migrantenkultur als der Interkulturellen Paedagogik* (Kültürlerarası

Onur Bilge Kula

ONUR BİLGE KULA

DİL, KÜLTÜRÜ BİRİKTİRİR

Kültürel birikim, dil sayesinde olanaklı oluyor. Dil de, toplumsal, ortamda işlev kazanıyor. Bu yüzden diller, kültürlerin yoğunlaşmış etkilerini bünyelerinde barındırıyorlar ve kültür biriktiminin yeni kuşaklara aktarımında taşıyıcı rolü oynuyorlar. Bu düşüncelerden çıkan sonuç şudur:

Kültürel değerleri ve yaratıları edinme, kültürel gelişimin temellerinden birini oluşturuyor. Ancak, birey veya toplum sadece kendi kültürel yaratıları ve yaratma yeteneği ile yetinirse, kültürel zenginleşmenin yollarından biri tıkanır.

Kültürel gelişmenin olanaklılaşması bireyin, toplumsal kümelerin ve tüm toplumun etken ve yaratıcı eylemler içinde yeni kültür değerleri yaratmasının yanında, başka kültürlerin içeriklerine, yaşamı biçimlendirme ilke ve yöntemlerine, üretim tekniklerine ve geleceğe yönelik tasarımlarına açılmasına bağlı.

Kısacası, kültürel gelişim, yaratıcı, üretken düşünce ve eylemin ve dışa açılma istek ve cesaretinin ürünüdür. Çünkü, günümüzde çeşitli ülke ve uluslar →

arasındaki işbirliğinin derinleşmesi, iletişim ve haberleşmenin yoğunlaşması kültürel etkileşimi hem özendiriyor hem de zorunlu kılıyor.

Kültürlerin iletişim içine girmeleri, birbirlerine yakınlaşmaları kültürler arasındaki ayrılıkları, benzemezlikleri yok etmiyor.

Çağdaş kültür anlayışı, herhangi bir kültürün özgün yanlarının törpülenmesine, tanınmazlaştırılmasına karşı çıkıyor.

Kültürlerin kendine benzerliği, özgünlüğü yaratmada ve yaşatmada çeşitliliği, daha doğrusu zenginliği sağlamak için korunuyor.

Çağcıl Kültür Politikası, Yöreselin Evrensele Ulaşmasını Amaçlar

Günümüz ülkeleri bu durumu sağlamak veya bu duruma ulaşmak için kalıcı ulusal kültür politikaları oluşturuyorlar.

Kültür politikasının ulusal özelliği şu ilkeden kaynaklanıyor: Her kültür gelişip yeşerdiği toprak parçasının coğrafi, tarihsel, dinsel kısacası ulusal özelliklerini taşır.

Din, kültüre damgasını vuran öğelerden biridir. Bu yüzden bir kültürün özgün yanları o kültürü taşıyan insanların dillerinde, yaşamı biçimlendirme yöntemlerinde, önem verdikleri değer yargılarında, dinsel inanç ve eylemlerinde somut olarak görülür.

Günümüzde her ülke, kültürel özgünlüklerini bozmadan öbür kültürlere açılıyor. Bunu gerçekleştirirken bir kültür politikası kapsamında öncelikler, ikincil önemde olguları belirliyor.

Kültür politikaları, uzun dönemde toplumun kültürel yaşamında hangi değer yargılarının, düşünce ve eylem biçimlerinin, kişilik anlayışının egemen olması bakımından önemlidir. Çünkü, kültürel edim ve kültür gelişimi sosyal olanaklardan, hukuksal çerçeveden, gerçekleştirilen eğilimden dolaysız etkilenirler. Bu andığımız etkenlerin başında eğilim geliyor. O nedenle eğitbilim açısından eğitim ile kültürel gelişim ilintisini aydınlatmak gerekiyor.

(Eleştirel Kültür Bilinci Demokratikleşme Süreci, 1992)

Eğitim Biliminin Bir Belirleyeni Olarak Türk Göçmen İşçi Kültürü, 1986, Almanya), *Paedagogik als Interkulturellen Prozess* (H. Essinger ile, Kültürlerarası Etkileşim ve Eğitim Bilimi, 1987, Almanya), *Laanderund Kulturen der Migranten* (H. Essinger ile, İş Göçmenlerinin Ülkeleri ve Kültürleri, 1988, Almanya), *Demokratikleşme Süreci-Eleştirel Kültür Bilinci* (1992), *Alman Kültüründe Türk İmgesi I* (1992), *Alman Kültüründe Türk İmgesi II* (1993), *Alman Kültüründe Türk İmgesi III* (1997), *Türkiye'deki Siyasal Partilerin Avrupa Politikaları* (2001), *Çoğulcu Düşünce Karşıt Kültür* (2002).

ÇEVİRİ (Almancaya): *Aziz Nesin ile Söyleşi* (Aziz Nesin im Gespraach, 1993, Almanya).

HAKKINDA: Server Tanilli / Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz (1988), Bozkurt Güvenç / Türk Kimliği (1993), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Cemal Sakallı / Çoğulcu Düşünce Karşıt Kültür ya da Anadolu'nun Yadsınan Birikimleri (Virgül, Ekim 2002), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 24.2.2005).

KULİN, Ayşe

Öykü ve roman yazarı. 7 Eylül 1941, İstanbul doğumlu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji mezunu. Çeşitli gazetelerde muhabir ve editör olarak çalıştı. Uzun yıllar televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak görev yaptı. Hayatının büyük bir bölümünü Amerika'da geçirdi. Radomisli Cates'in hayatını *Adı: Aylin* adlı romanında anlattı. *Füreya* adlı romanında, aralarında Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkçısı) de bulunduğu "Şakir Paşa Ailesi"nin en tanınan isimlerinden Türkiye'nin ilk seramik sanatçısı Füreya Koral'ın, *Bir Tatlı Huzur* adlı romanında Münir Nurettin Selçuk'un hayat hikâyesini yazdı.

Gün'eşe Dön Yüzünü adlı kitabında yer alan *Gülizar* adlı öyküsü *Kırık Bebek* adıyla sinemaya uyarlandı ve 1986 yılında Kültür Bakanlığı Ödülünü kazandı. Aynı yıl *Ayaşlı ve Kiracıları* adlı dizideki çalışmasıyla Tiyaro Yazarları Derneğinin En İyi Sanat Yönetmeni Ödülünü kazandı. 1996 yılında *Foto Sabah Resimleri* adlı öyküsüyle Haldun Taner Öykü Ödülünü, bir yıl sonra da aynı adı taşıyan kitabıyla 1997 Sait Faik Hikâye Armağanını aldı. *Adı: Aylin* adlı biyografik romanı ile İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yılın yazarı seçildi.

"Daha önce öyküde kendini kanıtlayan Ayşe Kulin, son yıllarda belgesel ve yarı belgesel romanlarda direniyor. Sevdalinka'nın sunu yazısında da bunu söylüyor: "Yazılan olaylar belgesel, nitelikli, tarihi ve siyasi kişilerin dışındaki karakterler kurgusaldır."

Yarı belgesel romanlar edebiyatımızda daha önceleri de görülmüştür. Burada hemen Oğuz Atay'ın 'Bir Bilim Adamının Romanı' adlı yapıtı aklımıza geliyor. Demek ki edebiyatımızda böyle bir çağır açılmış. Ayşe Kulin bu tür romanlarıyla ilki gerçekleştirmiyor, var olan bir çizgiyi kalınlaştırıyor. Kulin bu türe çok yatkın sanki. 'Adı: Aylin'de yarı belgesel, yarı kurgusal bir romandı. Ondan önce yazmış olduğu Münir Nurettin Selçuk'un yaşamını anlatan 'Bir Tatlı Huzur' belgesel bir çalışma olmasına karşın o da bu tür içine alınabilir.

Ayşe Kulin, öykü yazarken de yer yer romanı deniyordu. Gerçeği ayrıntı-

Ayşe Kulin

AYŞE KULİN

GENİŞ ZAMANLAR

"Süt var mı acaba evde?"

"Yok."

"Belki buzdolabında biraz kalmıştır. Gidip bakayım."

"Boşuna gitme. Süt yok."

"Hiç süt bulundurmaz mısın evinde sen?"

"Hayır."

"Aaa, neden?"

"Sütü çocuklar içer. Ben çocuk değilim."

"Çaya koymak için..."

"Çay sütsüz içilir."

"Sütle de içilir. Biz çayımıza süt koyarız."

"Biz koyunuz. Çayı sütü, damak zevki olmayanlar koyar."

Hayretle bakıyor yüzüme. Biraz incinmiş, biraz şakaya vurmuş, ama kesinlikle şaşkın bir ifadeyle ve yaralı hayvan gözleriyle suratıma bakıyor. Niye böyle hırçın ve edepsiz olduğumu anlamaya çalışıyor, büyük bir sabırla. Süt beyazı uzun gövdesiyle etrafımda dolanıp durdukça, insanın ayaklarına sürünen bir yavru kedi gibi yaltaklandıkça, büsbütün sinir olduğumun farkında değil. Avazım çıktığı kadar bağırarak, "Defol git," demek geçiyor içimden. Ama, bunu yapmadan önce, bilmem gereken bir ayrıntı var. Onun nasıl olup da evimde ve yatağımda uyandığını öğrenmem gerekiyor. Açıkça soramıyorum. Açıkça sorarsam, dün gece benim için işlerin koptuğunu itiraf ediyor olacağım. Hiçbir şey hatırlamadığımı, bu odanın içinde dolanıp duran kişiyle neler yaptığımı ya da neler yapmadığımı bilmediğimi... Kısacası bilinçsizliğimi, kontrolsüzlüğümü, çaresizliğimi kabul etmiş olacağım. Bunu istemiyorum.

"Birkaç damla süt için, çok ağır bir yanıt değil mi bu?" diye soruyor, yüzünde yine o yarı incinmiş, yarı "şaka yapıyorsun ama fazla oldun" ifadesi.

"Siz çay içmeyi bilmeyen bir milletsiniz."

"Siz çok mu iyi biliyorsunuz bu işi?"

"Kesinlikle evet. Biz, bir de Ruslar."

"Başka ne bilirsiniz bizden iyi, bakalım?" Sesinde alay var.

"Çok şey biliriz."

"Mesela?"

"Sevişmesini."

Bu sefer yüzünde sadece incinme var. Tuzağıma düştü. Bu sözü özellikle söyledim ve... Aman Allahım, ben ne yaptım dün gece?..

Onunla odasındaki koltuğun üstünde uyandım bu sabah. Yerde bir yastıkla bir battaniye duruyor, öylece atılmış. Koltuğun üzerinde ise dün gece giydiğim giysiler. Kafam çatlıyor. Ağzımın içi zehir gibi. Odanın kapısında, boyu beş metreymiş gibi duran, bu güneş yüzü görmemiş adam, süt beyazı uzun bedenini kapıya yaslamış, çipil mavi gözlerini kırpıştırarak tatlı tatlı bakıyor.

"Uyandın mı nihayet?"

Nihayet mi? Saat kaç? Bu adam evimde ne arıyor? Gözlerimi ovuşturuyorum. Şu an uyku sersemiyim ama birazdan hatırlayacağım her şeyi.

"İçkiyi fazla kaçırdın dün gece."

Yanıtlamıyorum.

"Ben de izin verdim istediğin kadar içmene. Böyle durumlarda iyi gelir içmek."

Hangi durumlarda? Sen de kim oluyorsun? İzin vermişmiş!.. Niye yatağımda değil de burada yatıyorum ben? Kalkmaya çalıştığımda, başım döndüğü için geri düşüyorum. Adamı inceliyorum şimdi. Uzun ve ince olmasına rağmen löpür löpür görüntüsü, acaba aşırı beyazlığından ötürü mü? Birden çıplak olduğumu fark ediyorum yatakta. Felç iniyor sanki her yanıma. Çarşafın altında ufalmaya çalışıyorum.

"Lütfen gider misin! Kalkacağım." Omuz silkiyor, sanki, "bana ne," der gibi. Arkasını dönüp içeri gidiyor. Çarşafa bürünüp kalkıyorum. Koltuğun üzerindeki giysilerimi karıştırıyorum. Bunları ben mi çıkardım, yoksa o mu çıkardı üstümden dün gece? Giysilerimi alıp banyoya geçiyorum. Soğuk su vuruyorum yüzüme önce. Ağzımı çalkalıyorum. Duşun altına giriyorum. Soğuk su tenime değdikçe, üstüme ateş parçacıkları düşmüş gibi sıçrayıp irkiliyorum. Banyodan çıkmadan önce dün geceye dair her şeyi hatırlamalıyım. Sonra da iyi niyetle dolanıp duran bu gâvura kapının önüne koymalıyım. Bornozuma sarılıp banyodan çıktığımda, kafam hâlâ çatlıyor ve hâlâ bomboş.

"Sen daha gitmedin mi?" diye soruyorum, uzun adama.

"Senin kendine geldiğini görmeden gidemem." "Sen git. Ben açılırım yavaş yavaş. Dün gece çok içtim galiba."

"Çok mu? Çok sözcüğü yetersiz kalır, içki komasına girdiğini zannettim bir ara."

"Şimdi iyiyim, haydi sen git artık."

"Dün gece beni yollamaya böyle meraklı değildin ama. 'Ne olur beni yalnız bırakma Gerry,' deyip duruyordun."

Gerry? Gerry? Bu adı hatırlayacağım. Bu sesi de. Sally'nin bir arkadaşı yok muydu Gerry diye? Bu pırasa, o işte! Allahım, aklımı bir an evvel başıma geri yolla!

"Gerçekten çok içmişim gece. Başım ağrıyor, biraz da kopukluk var. Biz Sally ile sinemaya mı?.."

"Tiyatrodan çıkınca, King's Road'un üstündeki Rus lokantasına gittik. Votkaları hepimizden hızlı devirip durdun?"

Eveeet... Dumanlar açılıyor yer yer. "Kalinka Kalinka" diye, kollarım havada avaz avaz bağırdığımı anımsıyorum.

"İlk başta çok neşeliydin. Şarkılar söylüyordun, çalgıcılarla birlikte. Sonra birden kederlendin, ağlamaya başladın." "Kimler vardı orada bizden başka?"

"Hatırlamıyor musun?" diye soruyor pırasa adam, "Sally, David bir de biz. Sen ile ben."

İçim biraz rahatlıyor sanki. Sally çok yakın arkadaşım, David onun kocası. Onlar benim dostlarım, kendimi onların yanında dağıtmış olmam çok vahim değil de... bu pırasa canımı sıkıyor. Pırasanın getirdiği koyu kahveden içiyorum birkaç yudum. Daha iyiyim şimdi.

"Evde biraz süt olsa, böyle zehir gibi içmek zorunda kalmazdın kahveni," diyor. Hâlâ süte takılı nedense. Tanrım, ne manasız ve ne uzun bir adam. Kendi ülkemin orta boylu, tıknaz, kıçı yere yakın ve kadınlara hizmeti zül sayan esmer erkeklerine müthiş bir hasret duyuyorum birden. Şimdi karşımdaki bir Türk olsaydı, kapıyı vurup çoktan gitmişti. Belki, yaradana sığınıp bir de şamar indirmişti suratıma, tam çekip gitmeden önce.

"Ben on yaşıma bastım basalı, ağzıma süt koy-mu-yo-rum. Bu evde süt bulunmaz. Sütten nefret edi-yo-rum. Anladın mı?"

"Canın isterse. İleri yaşlarda kemiklerin eriyecek."

"Gerry, ben ileri yaşlara kadar yaşamayacağım."

"Dün geceki gibi içersen, söylediğin doğru olabilir," diyor pırasa. "Bak güzelim, kadın erkek herkesin başına geliyor bu iş. Bu olayı geride bırakmayı başarmalısın."

Alık alık bakıyorum adamın yüzüne. Neler biliyor benim hakkımda, bu elin gâvuru? Sally anlatmış olmalı ona hayat hikâyemi. Oysa, tutucu bir İngiliz kızından hiç beklenmez böylesine bir boşboğazlık.

"Sally yeterli bilgiyle donatmış seni anlaşılan," diyorum buz gibi bir sesle.

"Sen anlattın çoğunu," diyor Gerry.

"Dün gece mi?"

"Ayla, iki hafta önce, köyde geçirdiğimiz hafta sonu anlattın ya neden boşandığını."

Elimden kahve fincanını düşürmeme ramak kaldı. Ben bu adamı başıma dün akşam musallat ettiğimi düşünüyordum, oysa öncesi varmış... Ne oldu benim belleğime?

"Davidlet'in köydeki evine gitmiştik hani. Ocak yanıyordu çıtır çıtır. Sana, İstanbul'daki evini hatırlatmıştı. Duygulanmıştın..." (....)

(*Geniş Zamanlar*, 1998)

larla yansıtıyordu çünkü. İlerde bunlardan türlü romanların çıkacağı seziliyordu. Öyküleri romanlara gebe olan yazar, şimdilerde bunu kanıtlıyor. Korkunç bir belleği var Kulin'in. Beyni bir çeşit atölye sanki. Yüzlerce, binlerce ayrıntıda boğulmuyor. Elindeki malzemeyi biriktiriyor, sınıflandırıyor, ayrıştırıyor, sonra da bunları imbikten geçirerek kâğıda döküyor. Bu belleğe, bu zekâ inceliğine hayran olmamak elde değil. Görülen o ki, Ayşe Kulin öykünün olduğu kadar yarı belgesel roman türünün de usta bir yazarı artık." (Mehmet Güler)

"Cumhuriyet döneminin ilk kadın seramik sanatçısı olan Füreya Koral'in biyografisinin yazılışı sırasında yazar, çeşitli bilgi kaynaklarından (sözlü ya da yazılı) yararlanıyor. Romanda 'kurmaca' öğelerle yaşanmış gerçekleri harman eden Ayşe Kulin, Füreya'nın uzun ömründe renkli sahneleri dramatize ederek sanatçının erdemlerini öne çıkarıyor. Böylece Füreya'nın başından geçenler hem bir odakta (benmerkezci) toplanarak yoğunluk kazanıyor; hem de anlatılan her şey Füreya'nın 'yansıtıcı ve renkli' kişiliğinin niteliklerine bürünmüş oluyor. Okur, yazarın değişik kaynaklardan "edindiği bilgileri birleştirerek, ayrıca daha ayrıntılı, daha ilgi çekici, dengeli ve gerçeğe daha yakın bir görüş ve yoruma ulaşabilir."

Ayşe Kulin, tarihsel belgelere bağlı kalmakla birlikte kuruluğa, cansızlığa düşmüyor. Diğer bir deyişle, biyografi türünü romanla harmanlayıp kitabı; sıkıcı, okunmaz nesne olmaktan kurtarıyor. Edebiyatımızda biyografik roman türünde kitapların az olması ve bu vadide çalışmaların yetersiz düzeyde kalması da ayrıca düşündürücüdür. Yazar, Füreya'nın sanatçı kimliğini deforme etmeden onu günlük hayatta olduğu gibi, beşeri zaafları da olan bir kişi olarak canlandırıyor. Sonuçta roman, yalın ve akıcı anlatımıyla da ayrıca dikkati çekiyor." (Şener Öztop)

"Ayşe Kulin Füreya'yı tanımadığı halde, onu bizlere, kendine göre tanıtmaya çalışıyor. İç monolog yöntemine başvuruyor. Edebiyatçıların çok iyi bildiği gibi iç monologda başarılı olmuş pek az yazar vardır. Bu kitaptaki monologlar ise son derece anlamsız ve sönük kalıyor. Füreya'nın dedesinin ölümü bile onu pek sarsmıyor. Ayrıca bir akşam babasının yanında gördüğü Mustafa Kemal Paşa'ya sonsuz hayranlığı, hiçbir zaman, Ayşe Kulin'in dediği gibi, bir aşk ve özleme dönüşmemiştir. Bu, tümüyle yanlıştır." (Tatyana Moran)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1997), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2006).

ROMAN: *Bir Tatlı Huzur* (biyografik roman, 1996), *Adı: Aylin* (biyografik roman, 1997), *Sevdalinka* (1999), *Füreya* (biyografik roman, 1999), *Nefes Nefese* (2002), *Gece Sesleri* (16. bas., 2004), *Köprü* (2001), *Bir Gün* (2005).

DENEME: *İçimde Kızıl Bir Gül Gibi...* (2002).

ŞİİR: *Babama* (2002).

BİYOGRAFİ: *Bir Tatlı Huzur / Fotoğraflarla Münir Nurettin Selçuk'un Yaşam öyküsü* (1996).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 11.3.1999), Mehmet Güler / Ayşe Kulin Bu Kez Bosna'da; "Sevdalinka" (Cumhuriyet Kitap, 10.6.1999), Özlem Gönen / Cumhuriyet Döneminin Canlı Tanığı: Füreya (Tandır, Ocak - Şubat 2000), Haftanın Kitabı Zirvedeki Yazar (Yeni Binyıl Kitap eki, 14.1.2000), Abdullah Tekin / Adı: Füreya (Cumhuriyet Kitap, 17.2.2000), Şener Öztop / Ayşe Kuli'nden Bir Sanatçı Portresi 'Ateşin Kızı' Füreya (Cumhuriyet Kitap, 13.4.2000), Prof. Tatyana Moran / Yine 'Füreya' Hakkında (Cumhuriyet Kitap, 20.7.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Rifat N. Bali / Tarihi Roman Yazarları Tarih Bilmek Zorundadırlar (Virgül, Şubat 2003), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

KULİZADE, Celil Mehmet
Bkz. EK BÖLÜM

KULOĞLU (Süleyman)

Saz şairi. Sultan IV. Murad döneminin ünlü âşıklarından olup Kayıkçı Kul Mustafa ve Kâtibi ile çağdaştır. Halk edebiyatı araştırmacıları Fuat Köprülü ve Saadettin Nüzhet Ergun'un araştırmalarına göre, Safranbolulu'dur ve adı Süleyman'dır. Kendi şiirlerinde ise adı Mustafa diye geçer. Şiirlerinden çıkarılan bilgilere göre; asker-ozanlardan olduğu, hem kara askerliği, hem deniz askerliği yaptığı anlaşılıyor. Yeniçeri Ocağından olduğunu söyleyen araştırmacılar da vardır. Cezayir'deki savaşlara katıldığı gibi, IV. Murat'ın ünlü Bağdat Seferi'ne katıldığı da şiirlerinden anlaşılıyor. Saraya çok yakın bir çevreden olduğu ve Kuloğlu'nun, IV. Murad'ın ölümü (1640) üzerine bir ağıt söylediği de bilinıyor. Sultan Murat'ın öldürülüp tahta Sultan İbrahim'in çıkmasından sonra Cezayir'e sürüldüğü, bir deniz savaşı sırasında esir düştüğü ve zindana atıldığı yazılmıştır. Sultan İbrahim'in yerine tahta IV. Mehmet'in geçmesi üzerine İstanbul'a döndü. Kırk yaşlarında öldüğü ileri sürülür.

Evliya Çelebi tarafından adından ünlü şairler arasında sözedilen Kuloğlu, kendisinden sonra gelen Karacaoğlan ve Gevheri gibi şairleri de etkiledi. Kuloğlu, daha çok söylediği yiğitlik şiirleri ile bilinse de, şiirlerinin çoğunluğunda aşk konusunu işledi. Halk şiiri tekniğini çok iyi bilen, gerçekten güzel eserler vermiş olan usta bir âşıktır. Onda tasavvuf bahsine hemen hiç rastlanmaz. Hece

KULOĞLU (Süleyman)

KOŞMA

Uzaktan merhaba olmaz
Gel e mestane bakışım
Kolların boynuma dola
Gül e mestane bakışım

Seni sevenler unutmaz
Hayatın karşımdan gitmez
Padişahlar zulüm etmez
Kula, mestane bakışım

Dile muradını Haktan
Cümlemiz var etti yoktan
Bülbülün arzusu çoktan
Güle mestane bakışım

Der, Kuloğlu hiç bu güne
Melek gelmemiş cihane
Her sözüne bir bahane
Bül e mestane bakışım

KULOĞLU (Süleyman)

GİTME BENİ AĞLATIRSIN

Karşımda salınan dilber
Bakma beni ağlatırsın
Beni koyup yad ellere
Gitme beni ağlatırsın

Şekerden şerbet ezerler
İnce tülbentten süzerler
İncili mercan dizerler
Dizme beni ağlatırsın

Boyun uzundur dal gibi
Emsem leblerin bal gibi
Bahçelerde bülbül gibi
Ötme beni ağlatırsın

Hoş çekeyim nazlarını
Gel öpeyim gözlerini
Kelp rakibin sözlerini
Tutma beni ağlatırsın

Bu Kuloğlu sana kuldur
Ta ezelden böyle yoldur
Ya azat eyle ya öldür
Satma beni ağlatırsın

ölçüsünün yanında aruz ölçüsüyle yazılmış şiirleri de vardır. Şiirlerinin büyük bölümü Cahit Öztelli'nin *Köroğlu - Dadaloğlu - Kuloğlu* adlı araştırmasında toplandı. Ayrıca şiirleri S. Nüzhet Ergun tarafından *XVII. Asır Saz Şairlerinden Kuloğlu* (1933) adlı kitapta derlendi.

HAKKINDA: Cahit Öztelli / Üç Kahraman Şair Köroğlu Dadaloğlu Kuloğlu (1974), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Nursen Özdoğan Kurban – İsmail Arslan / Karabük Şairleri Antolojisi (2004).

KUM, Nuh Naci

Araştırmacı-yazar (D.1896, Seydişehir / Konya - Ö. 1952). İlk ve ortaokulu bitirdikten sonra Kulcli Askeri Lisesine girdi. Ancak bu okuldaki öğrenimini son sınıf öğrencisi iken sağlık sorunları nedeniyle yarım bıraktı. Çalışma hayatına Isparta'da beden eğitimi öğretmenliği yaparak başladı. 1926'da, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, İngiliz Arkeolog W.M. Ramsey'in Yalvaç'ta yaptığı kazılarda denetçi olarak görevlendirildi.

1938'de Kayseri Müzesi Müdürlüğüne getirildi. Burada görev yaptığı dönemde, bir kısım tarihî eser ve mezar kitabeleriyle, vakıfname ve fermanlar üzerinde incelemelerde bulundu. Önemli gördüğü kitabelerin bazılarını, bozulur veya kaybolur düşüncesiyle, Kayseri Müzesinde topladı. 1939'da Bursa, daha sonra Adana Müzesi Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Araştırma yazıları *Türk Etnografya Dergisi* ile Kayseri Halkevinin yayın organı *Erciyes* dergisinde yer aldı.

ESERLERİ:

Eshab-ı Kehf'in Tarihçesi, Şifa Destanı, Kızılkule.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KUMANLIOĞLU, Ahmet

Tasavvufçu şair ve yazar (D. 1921, Menemen / İzmir – Ö. 1978). Melâmi şeyhlerindendir. İlkokulu Menemen'de, ortaokulu Karşıyaka'da okudu. Askere gidinccye kadar ticaretle uğraştı. Tasavvufi eğitimini askerliği sırasında İstanbul'da tanıştığı Hüseyniye şeyhlerinden Seyyid İsmetullah Efendi'den aldı. İslâmi esaslara bağlı bir tasavvuf anlayışını savundu. *Mektuplar* ve *İlâhiler (Divan)* adlı eserleri (2002) oğlu Hasan Fehmi Kumanlıoğlu tarafından yayımlandı.

KUMAŞ, Rahmi

Hukukçu, yazar, siyaset adamı. 20 Kasım 1944, Gürpınar köyü / Of / Trabzon doğumlu. Mapsino (Gürpınar) İlkokulu, Of Ortaokulu, Trabzon Erkek İlköğretmen Okulu, Ankara

Rahmi Kumaş

Yüksek Öğretmen Okulu (1965), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik- Astronomi Bölümü (1965) ve Hukuk Fakültesi (1971) mezunu. Matematik ve astronomi öğretmeni olarak Trabzon (1965-68), Sivas (1968-69) ve Elazığ-Maden'de (1971) çalıştı. Trabzon'da avukatlık (1972), CHP'den Trabzon Milletvekili seçilerek (1977-80) TBMM'de parlamenter olarak görev yaptı. 1997'den itibaren BM Türk Derneği Başkanlığı görevini sürdürdü. Eski TÖS, TÖBDER, Türk Dil Kurumu, Anadolu Kulübü, Türk Parlamenterler Birliği, Dil Derneği, Edebiyatçılar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Atatürkçü Düşünce Derneği üyesidir.

İlk yazısı TMGT'nin (Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı) yayın organı *Gençlik* dergisinde yer almıştı. Diğer yazılarını *Ulus* (1965-71), *Demokrat İzmir* (1969), *Ege Ekspres* (1969), *Barış* (1972), *Yeni Ortam* (1972-75), *Akşam* (1972), *Vatan* (1971-74), *Milliyet* (1977-78), *Cumhuriyet* (1975-) gazeteleri ile; *Toplum* (1972), *Bilim ve Sanat* (1984), *Trabzon Barosu* ve *Balıkesir Barosu* dergilerinde yayımladı. *"Kumaş'ın 'Ben Değişmedim' adlı kitabındaki yazılar Türkiye'de son çeyrek yüzyıldaki değişmezliği, daha doğrusu yozlaşmayı, yerinde saymayı göstermektedir. Gerçekleri, uygarlığı, bilimi savunanlar tutarlı bir gelişmeyi, halkın yararına bir değişmeyi özlüyorlar. Ama ülke yönetimindekiler ise tam tersini... Onlara göre halkçı, cumhuriyetçi, laik demokrasi anlayışı geçmişte kalmalı, 'ikinci cumhuriyet' dedikleri Osmanlı özlemciliği, her şeyi sermaye gücünden bekleyen bir tutum benimsenmelidir. Onlara göre değişme, gelişme, ilerleme budur! Oysa bu tutum, uygar bir toplum yaratmaya, gerçek bir demokrasi oluşturmaya yönelik değil, toplumu türlü yollarla uyutarak belli bir azınlığın çıkarını korumaya yöneliktir."* (Oktay Akbal)

"CHP, Türk aydınlanmasının, Atatürk devrimlerinin siyasal partisidir. CHP Türk siyasal yaşamında daima önemli yerini almıştır. Bu kitap CHP'nin geçirdiği evreleri, hiçbir yorum yapmadan Kurultaylar çerçevesinde veren bir belge, bir başvuru kitabıdır. Dostum Sayın Kumaş'ı böylesine bir belgesel yapıt ortaya çıkardığı için kutlarım. Bu yapıt CHP'liler ve siyasetle uğraşanlar için bir başvuru kitabı niteliğindedir." (Alev Coşkun)

ESERLERİ:

DENEME: *Yağmalar Ülkesi Türkiye* (1976), *Ben Değişmedim* (1994), *Tarih Mahkemesi* (2005).

ARAŞTIRMA: *İktidardan Yüce Divana* (1980), *Parlamentonun Boyutları* (1985), *Onuncu Başbakan Hasan Saka* (1998), *CHP'nin Soyağacı* (1999).

ARMAĞAN KİTAP: *Hasan Saka'ya Armağan* (1998), *İsmet İnönü'ye Armağan* (1999).

HAKKINDA: Rahmi Kumaş Yazılarını "Yağmalar Ülkesi Türkiye" Kitabında Topladı (Politika, 20.11.1976), Oktay Akbal / Belgesel Bir Kitap "İktidardan Yüce Divana" (Cumhuriyet, 20.9.1980)- Demokrasi ve Parlamento (Cumhuriyet, 2.11.1985), Musa Alioğlu / Parlamento Ne İş Yapar? (Karadeniz, 28.11.1985), Ömer Güner / Parlamentonun Boyutları (Karadeniz, 31.12.1988), Hasan Pulur / Eğer Meclis Bunu da Soruşturmazsa (Milliyet, 21.12.1992), Mehmed Kemal / Milyonla Alan... (Cumhuriyet, 1.1.1992), Oktay Akbal / Değişmek-Değişmemek (Milliyet, 27.8.1994), Hasan Pulur / Bir Başbakan Daha (Milliyet, 4.11.1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 9.9.1999), Dr. Alev Coşkun / CHP'nin Soyağacı (Cumhuriyet Kitap, 7.10.1999).

KUMBARACILAR, Mehmet İzzet

Araştırmacı-yazar (D. 9 Şubat 1873, Üsküp – Ö. 1937, İstanbul). Rüştiyeyi bitirdikten sonra Üsküp sancağı tahrirat kaleminde çalışmaya başladı. Kışova vilayet merkezinin Üsküp'e taşınmasıyla mektûbî kalemine mümeyyiz oldu (1888). Ardından Topkapı Sarayı Hazine-i Hümayun görevlileri arasına katıldı ve Enderunda eğitim gördü (1892). Daha sonra hazine-i hümâyun kapı çuha-

Mehmet İzzet Kumbaracılar

dan (padişahın giyimi ile ilgili görevli) muavinliğine terfi etti ve "sanayi madalyası" ile ödüllendirildi (1895). Üstün başarısından ötürü rütbe-i sâlise unvanını aldı (1895). Bunun yanı sıra mâlul gaziler iâne (yardım) sergisinde görevlendirildi (1896). Almanya'nın Karakartal nişanı ile ödüllendirilerek rütbe-i saniyye sınıf-ı sânisine yükseltildi (1899). Kapı çuhadarı muavinliği üzerinde kalmak şartıyla hazine-i hümâyun kayıt memurluğuna, ardından beşinci katipliğine getirildi. İran Devleti tarafından dördüncü rütbeden Şîr-i Hurşid (1900), daha sonra dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ile ödüllendirildi (1904). Bunları liyakat madalyası ile dördüncü rütbeden nişân-ı Âlî-i Osmânî madalyaları izledi. Hazine-i hümâyun üçüncü kâtipliğine tayin edildi. II. Meşrutiyetin (1908) ilanından sonra padişah tarafından Topkapı Sarayında görevlendirilerek, oradaki çok değerli eşyanın yağmalanmasına engel oldu. Topkapı Sarayı Hazîne-i Hümâyun başkâtibi olmasının yanı sıra sofracıbaşılıkla vazifelendirildi. Cumhuriyet'in ilanından sonra Topkapı Sarayındaki başkâtiplik görevi devam etti. Topkapı Sarayının müze olarak kuruluşunda müze müdürü Tahsin Öz'ün müdür yardımcısı olarak büyük emeği geçti.

ESERLERİ:

Baş Lale Kulesi İstanbul (1933), *Eczâcılık Târihi ve İstanbul Eczâhâneleri* (1934), *İstanbul Sebilleri* (1938-1947), *Serpuşlar, İstanbul Surları ve Yedikule, Altınkapı Manzumesinde Gerçekleştirilen Restorasyon, Hekimbaşı Odası, İlk Eczane.*

HAKKINDA: Erdem Yücel / Türkiye'de Müzecilik (1999, s. 63), Erdem Yücel / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002, s. 370).

KUMRU, Nisan

Hikâyeci. 1973, Konya doğumlu. Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulundan mezun (1994). Çeşitli radyo ve televizyon programları yaptı. 1995'ten itibaren

Nisan Kumru

editör ve spiker olarak çalıştı. *Üçüncü Çekmece* (2006) yazarın ilk hikâye kitabıdır.

"İsyandan bunalımdan uzak sade insanın hayatın bütün yönlerini şiirsel olarak ele alıp yorumlayışının hikâyesi Üçüncü Çekmece." (Bahtiyar Aslan)

HAKKINDA: Bahtiyar Aslan (Dergâh, Haziran 2006), M. Ali Köseoğlu / Üçüncü Çekmece'de Ne Var? (söyleşi, Dergâh, Ağustos 2006)

KUMRULAR, Özlem

Yazar, çevirmen. 1974, İstanbul doğumlu. Moda Koleji, Kültür Koleji ve Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede tarih yüksek lisansı yaptı. Çalışmalarını İspanya Salamanca Üniversitesinde tarih doktorası yaparak devam ettirdi.

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Ünlü* (1996), *Bayan Hayatbirrüyadur'ın Yeldeğirmenleri* (1998), *Hola* (2002), *Manu Chao Hayatı ve Şarkıları* (editör: Hasan Uygun, 2003), *Las Relaciones entre el Imperio Otomano y la Monarquia Catolica entre los Anos 1520-1535 y el Papel de los Estados Satelites* (2003), *Hoşçakal Milano Hoşçakal Aşkım* (2004), *Kaçılın Türkler Geliyor* (2005), *Kadınlara Coğrafya Dersleri* (2005), *Dünyada Türk İmgesi* (2005).

ÇEVİRİ: *Çocuklar Problem Çözüyor* (Stephanie Thornton'dan, 1998), *Lazarillo Hayatı Öğreniyor / İspanyol Halk Klasiği* (1998), *Gizemin Ayak İzleri* (Carlos Puerto'dan, 1998), *Kadın Modeller Yedi Kadının Trajik Yaşamını Anlatan Yedi Muhteşem Öykü* (Almudena Grandes'ten, 1999).

HAKKINDA: Nehir Yılmaz / Manu Chao: Hayatı ve Şarkıları (Virgül, sayı: 64, Temmuz-Ağustos 2003).

KUMSER, Nihat

Şair. 10 Nisan 1966, Ankara doğumlu. Kurtuluş ilkokulu (1977), Kurtuluş Ortaokulu (1980), Ulus Teknik Lisesi (1984), Anadolu Üniversitesi (1992) mezunu. 1984'ten itibaren Ankara'daki özel kuruluşlarda görev yaptı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

İlk şiiri *"Dostlarım Var"*, *Yeni Çağrı* dergisinde çıkmıştı (Eylül-Ekim 1982). Şiir ve yazıları daha sonra *Yeni Çağrı* (1982), *Yazko Edebiyat* (1985), *Broy* (1986-89), *Cumhuriyet Dergi* (1986-87), *Yeni Şiir* (1988-89), *Türk Dili* (1989), *İnsancıl* (1990-96), *Yeni Biçem* (1994), *Eşik* (1995) vd. dergilerde yayımlandı. *Yaşamdır Tuz ve Yosun* (1989) adlı bir şiir kitabı vardır.

KUMSUZ, Nurkal

Yazar. 1 Mart 1964, Aşağıbeyçayır köyü / Pınarbaşı / Kayseri doğumlu. İlkokulu köyünde okudu. Pınarbaşı'nda başladığı ortaöğrenimini Kayseri'de tamamladı. 1987 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl öğretmenliğe başlayarak yurdun değişik yerlerinde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak görev yaptı.

NİHAT KUMSER

GECE YARISI ŞİİRİ

Gök çatladı yine
Esrik buğusu damlıyor
Ak biçimler çizerek yere

Bir kararsızlık gökte
Bir kar bir yağmur
Eritiyor insanın içini

Gece yarısı, bu saatte
Şiirler yazılıyor
Sevda kavga üstüne
(Yaşamdır Tuz ve Yosun, 1989)

ESERLERİ:

ROMAN: *Gönül Zindanım* (1993), *Bir Yol Arıyorum* (1998), *Önce Hayaller Ölür* (2002).

HİKÂYE: *Renksiz Dünya* (1995), *Dağlar Ses Vermiyor* (1999).

DENEME: *Edebiyat Bahçesi* (1997), *Gönül Bahçesi* (1999), *Düşünce Bahçesi* (1999), *Hasbahçe* (2005).

ANTOLOJİ: *Öğretmen Şiirler Antolojisi* (1999), *ANASAM Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (2003), *Güzel Sözler Antolojisi* (2003), *Edebî Terimler Sözlüğü* (2003), *Nükteler* (2003), *Bayram Şiirleri Antolojisi* (2003), *Hikâyelerine ve Kaynaklarına Göre Deyimler Sözlüğü* (2003), *İsimler Sözlüğü* (2003), *Ramazan Şiirleri Antolojisi* (2003).

KUNDAKÇI, Hasan

Asker, anı yazarı. 1937 doğumlu. Askeri okullarda öğrenim gördü. 1986'da Özel Harp Dairesi Başkanı oldu. 1995'te 35.000 askerle Kuzey Irak'a girdi. O sıralarda gece operasyonlara çıkmayan askerleri yeni bir düzenle hazırlayarak operasyonlara gönderdi. Üstün cesaret ve feragat madalyası ile ödüllendirildi. Kıbrıs Barış Harekâtı, Kuzey Irak Operasyonu, Ayvalık'ta Yunan ordusuna ilk kurşunu atan Ali Çetinkaya hakkında ve PKK vb. konularda makaleleri vardır. *Güneydoğu'da Unutulmayanlar* (2004) adlı bir kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Hasan Kundakçı / Güneydoğu'da Unutulmayanlar (2004), Savaş Özbey / Bestseller Paşalar (Hürriyet Pazar, 12.12.2005).

KUNERALP, Zeki

Diplomat, 1914, İstanbul doğumlu. *Peyamı Sabah* gazetesi başyazarı Ali Kemal'ın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini, sekiz yaşında iken gittiği İsviçre'de tamamladı. Bern Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1938) mezunu. Yirmi dört yıl yurtdışında kaldı. Türkiye'ye döndüğünde girdiği Dışişleri Bakanlığında genel sekreter yardımcılığı (1957-60), genel sekreterlik (1966-69) yaptı. Yurtdışında ise Türkiye'nin Bern (1960-63), Londra (1964-66 ve 1969-72) ve Madrid (1972-74) büyükelçilikleri görevlerinde bulundu. Madrid Büyükelçisi iken emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

İNCELEME: *İkinci Dünya Harbinde Türk Dış Siyaseti* (1982).

ANI: *Sade Diplomat* (1982).

KUNT, Bekir Sıtkı

Hikâye yazarı, hukukçu, siyaset adamı (D. 1905, Antakya - Ö. 8 Mart 1959, İstanbul). İlköğrenimine Antakya'da Habibneccar İlkokulunda başladı, 1917'den sonra bir süre Numune Mektebine devam etti. Bir süre Antakya Lisesinde okudu (1919-22), sonra Adana Lisesine geçti. Ortaöğrenimini Antakya Lisesinde (1923) tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine (1923-24) devam etti. *Vakit* (1925-30) ve *Son Saat* gazetelerinde çalışırken Hukuk Fakültesine geçti ve buradan mezun (1928) oldu. Gazetelerde çalışmayı bırakarak adliyede (1930) görev aldı. Düzce, Uşak, Aydın ve Ankara'da aza mülazımlığı (üye adayı), hukuk müşavirliği, Aydın'da kadastro hakimliği, yargıçlık ve Temyiz Mahkemesi Başsavcılığı (1934) görevlerinde bulundu. *Yenigün* gazetesinde başyazarlık (1938, 23 yazı) yaptı. Yazım ve seçim işlerini düzenleme işlerinde görev yaptı. Cumhuriyet Halk Partisinin yönetim kadrosunda görev aldı. Hatay sorunu sırasında iki yıl boyunca yerel basında yayımladığı makaleler ile bir yandan kamuoyu oluşturmaya çalıştı, bir yandan da Hatay Devletinin örgütlenerek Türkiye Cumhuriyetine katılmasında rol oynadı. Daha sonra memleketine giderek Hatay Milletvekili ve divan katibi (1939) oldu. 1946 seçimlerinde yeniden seçilemeyince mesleğine dönerek İstanbul'da Asliye Ceza Hakimliği yaptığı (1947-59) İstanbul'da öldü ve Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verildi.

BEKİR SITKI KUNT

YATAKLI VAGON YOLCUSU

Bir ay izinli gittiği İstanbul'dan, karısı ve kızıyla, Ankara'ya dönüyordu. Hayatından memnundu. Uzun, (yahut izinle geçtiği için kısa), ayrı güneşli, güzel bir sonbahar ayını, her dakikasından ayrı bir zevk alarak, bütün yüreğiyle sevdiği İstanbul'da karısının o sıkıcı terzi, kunduracı dükkanlarına ve akraba ziyaretlerine onu da beraber sürüklediği günler müstesna, hemen hemen (vare, dilediği gibi boş ve rahat geçmişti.

Karısının giyim kuşam israfına, bütün bir ayın yiyip içme, gezip dolaşma mastraflarına ve karısından kaçamak yaptığı iki gecelik (topu topu iki gececik), beyoğlu (alemlerine rağmen, cüzdanında bir miktar parı vardı ve yataklı bileti portföyündeydi.

16,25 vapurunun Haydarpaşa'ya bıraktığı Ankara yolcuları arasında, trende yerinin emin olmasından dolayı, derin bir iç huzuruyle, garın mermer merdivenlerinden ağır ağır çıkıyor, kendisini dört, beş yaşlarındaki cılız kızının elinden sıkı sıkıya tutan kısa boylu şişmanca karısı ve iki şişkin bavulu üst üste bağlayıp sırtına almış olan markalı bir istasyon hamalı takip ediyordu.

Yataklıdaki yerlerine kolayca yerleştiler. O, dudaklarında tüten bir sigara ile, içine çektiği dumandan fevkalade zevk alarak, kır karışmış başı açık, trenin kalkmasına kadar peronda dolaşıyor, ve ellerinde yer kuponlariyle acele acele yürüyen, yolda okuyarak vakit öldürmek düşüncesiyle, üçer, beşer gazete ve mecmua alan, yer yer kümeler h(linde toplanan yolcular ve geçiriciler arasında bir tanıdık var mı? diye gözleriyle araştırmalar yapıyordu.

Bir an tanıdık bir yüz farkeder gibi oldu. Dikkatle baktı, hafızasını yokladı. Evet, o olacaktı. İşte karşıdaki adam da, onu görmüş, tanımış ve ürkerek bir baş eğişiyle selam vermişti. Bu, arkadaşlarından birinin odacısıydı. Arkadaşını dairesinde ziyarete gittiği günler odacıyı tabiî birçok defalar görmüş, yüzü ve şekli aklında kalmıştı. Paltosunu ve şapkasını alan, sigarasına kibrit yakan, susadıkça temiz bir bardakla su getiren bu adamdı, hizmet ehli, terbiyeli, biraz budalaca yüzlü bir adam!

Çoktan görülmüyen bir dost gibi, sıcak bir kabulle, odacının selamını karşılık verdi, laf olsun diye de:

-Ne o, diye seslendi, burallarda ne dolaşıyorsun?.. Öbürü bu sesten cesaret aldı. Yavaşça sokuldu. Söylemek istemiyen, fakat sorulduğu için, terbiye icabı, söylemek mecburiyetinde kaldığını hissettiren bir ed(ile, ilkin:

-Sağlığınız beyim, dedi.

Sonra durakhyarak, kekeliyerek sözlerine devam etti:

-Şey.. hiç.. yani.. hasta bir annem vardı. Ağırlaşınca bana mektup yazdılar. Daireden izin aldım, buraya geldim. Sizlere ömür, göçtü zavallı...

Durdu, yüzünde büyük bir keder okunuyordu:

-Şimdi.. şimdi, dedi, işime döneceğim. Fakat şey.. bir yol parası bulamadım, alı, bir bilet parası bulabilsem,...

Karşısındaki anlamamazlıktan gelerek:

-E, yani?... diye sordu.

-Yani, bana bir insaniyet, bir yardım yapamaz mısınız? Ankara'ya dönünce size bu parayı tabi(iade ederim...

İlkin zihni bu "parayı iade ederim" cümlesi üzerinde durdu. Laf mı bu! Parayı iade edecek! Pöhh!.. Bir fakir odacıya verilen para geri alınmaz!

Dudaklarındaki cigarayı yere tükürdü, ağzı birden acılaşıvermişti.

Bir anda odacıya karşı garip bir soğukluk ve nefret hissetti. Fakat aynı an içinde yüreğinde tuhaf bir yumuşaklık da duymadı değil! Bu birbirine aykırı iki hissin karışık tesiri altında, önce kendi nefsini düşündü. Aklı portföyündeki yataklı bilerine kaydı. Cüzdanında parası vardı. Vazifesine dönünce de işlemiş ayluğını hazır bulacaktı.

Annelerin ölümü hazin ve acı bir şeydir. Fakat, bereket versin, kendi annesi çoktan ölmüş, bu yara kapanmıştır.

Muhtaç insanlara yardım etmek, onlara el uzatmak.. Bu, bir insanlık vazifesidir. Fakat bu vazife ile hiç karşılaşmamak ne kadar daha iyi!.. Fakir bir insandan mümkün olan yardımı esirgememek! Bu, daima vicdanı rahatsız edecek bir şey olur. Odacı tabiî üçüncü mevki ile gidecek.. üçüncü mevki bileti nihayet on liranın içindedir. Fakat keşki yüz lira, üçyüz lira, beşyüz lira olsaydı. O zaman içinde en ufak bir eza bile duymadan, bunu reddedebilirdi. Keşki ona hiç rastgelmeseydi. Yahut kendisi parayı vermek üzere elini cüzdanına götürürken odacı, yer yarılıp, yerin dibine girse, (hadi bu olmayacağına göre), bari düşüp sekteden gebereverse!.. (...)

(*Yataklı Vagon Yolcusu*, 1948)

İlk yazısı, *Yeni Adana*'da yayımlanan bir okuyucu mektubudur. İlk şiiri, Halep'te çıkan Türkçe bir gazetede yayımlandı. *"Erbabı Mesalih"* başlıklı ilk hikâyesi *Vakit* gazetesinin ekinde (12.7.1930) yayımlandı. Hikâyeleri ve yazıları, 1924'ten itibaren *Yeni Adana* gazetesi, *Vakit* gazetesi ekleri (1924-35), *Varlık, Adımlar, Yurt ve Dünya, Yeni Mecmua* (1939), *Son Saat, Yeditepe* dergilerinde yayımlandı. Eserlerinde köy ve kasaba tipleri ile büyük kentin sıradan insanlarının sorunlarını temiz bir Türkçeyle yazdı. Sanattaki amacını "halka faydalı olmak" şeklinde açıklar. Hikâyede karşılıklı konuşma ve gözlemi önemsedi. Ayrıca, Hatay'ın ana vatana katılması için otuzun üzerinde yazı yazmıştır.

"Yine Vakit'te kaleme aldığı hikâyeleri (...) Maupassant'ın başı, ortası ve sonu belli bir vak'aya dayalı hikâye tekniğiyle yazılmışlardır. Kahramanlarını sıradan kişiler arasından seçen yazar, ilk iki hikâye kitabında kırsal kesim insanlarının yaşantılarını konu almıştır.

"Bekir Sıtkı Kunt, 1940'tan sonra kaleme aldığı hikâyelerinde Maupassant tarzını terk etmeye başlar. Memduh Şevket Esendal-Çehov tarzına doğru bir yönelme dikkati çeker. Herkes Kendi Hayatını Yaşar (1941) adlı kitaptaki hikâyeler böyledir. Herkes Kendi Hayatını Yaşar, Kötüler İçinde Bir İyi, Baba ve Kızı, Yaldız, Kanca, Daire adındaki hikâyelerde, köy hayatının dışındaki bir dünya ile karşılaşınız.

"Bu hikâyelerde şehir hayatına yönelen yazar; memurların, serseri çocukların, esnafın, kenar mahalle insanlarının, büyük şehir kalabalıklarının dünyasını dile getirir. Denilebilir ki, son hikâye kitaplarında Memduh Şevket Esendal çizgisine yaklaşmıştır.(...)

"Hiç kimsenin etkisinde kalmadan kendisine ait bir hikâye tarzı oluşturmak istediği anlaşılan Bekir Sıtkı Kunt, ilk yazdıkları ile son yazdıkları arasında edebiyat düşüncesi bakımından bir farklılık olmadığını savunmaktadır. Zaman içinde daha da olgunlaştığı için metinlerde görünen ufak tefek değişikliklerin bir tarz değişimi olmadığını söyler. Buna rağmen, onun hikâyelerinin, yapı ve konu bakımından Memleket Hikâyeleri - Yataklı Vagon Yolcusu çizgisinde değiştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz." (Yakup Çelik)

"Kanaatimizce, ilk hikâyesini yayımladığı 1930'dan ölümüne kadar geçen süre içinde az, fakat sürekli yazan, yazdıklarını yayımlamak konusunda çekingen davranmayan Bekir Sıtkı Kunt, edebiyat tarihimiz içinde devir hazırlayan yazarlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Onun eserlerini aynı dönemde yazan başka sanatçıların çalışmaları ile karşılaştırarak değerlendirdiğimizde, 1940'larda hikâyemizin temel argümanlarından biri olan 'küçük insan'ın yaratıcılarından biri olduğunu rahatça söyleyebiliriz." (Ayşenur Külahlıoğlu İslâm)

ESERLERİ (Hikâye):

Memleket Hikâyeleri (1933), *Talkınla Salkım* (1937), *Herkes Kendi Hayatını Yaşar* (1941), *Yataklı Vagon Yolcusu* (1948), *Ayrı Dünya* (1952), *Arzu ile Kamber* (aynı addaki halk hikâyesinin yeniden yazımı, 1940).

HAKKINDA: Hakkı Süha Gezgin / Memleket Hikâyeleri ve Talkınla Salkım (Kurun, 27.12.1937) - Talkınla Salkım Hikâycsi (Kurun, 28.12.1937), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı (1938) - Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Hulusi Günay / Bekir Sıtkı Kunt'la Bir Mülakat (Vakit, 1.12.1939), Bekir Sıtkı ile Bir Konuşma (Varlık, Eylül 1951), Tarık Dursun / Bekir Sıtkı'nın Ayrı Dünyası (Kaynak, 15.6.1952), Melih Cevdet Anday / Hikâyeci Bekir Sıtkı ile Bir Konuşma (Akşam, 21.12.1953), Orhan Hançerlioğlu / Bekir Sıtkı (Varlık, 1.4.1959), Hikmet Dizdaroğlu / Yeni Hikâyeler (Varlık, 15.1.1959), Şinasi Saba / Bekir Sıtkı Kunt (Varlık, 15.4.1959), Tahir Alangu / Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman Antolojisi (1959), Mustafa Baydar / Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar (1960), Türk Öykücülüğü Özel Sayısı (Türk Dili, sayı: 286, 1975), Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982), Olcay Önertoy / Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü (1984), Bülent Nakib / Bekir Sıtkı Kunt (Mehmet Tekin ile, 1990), Veli Sarıkamış / Bekir Sıtkı Kunt'un Hikâyeciliği (1991), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 2 (1999), Yakup Çelik / Büyük Türk Klâsikleri (c. 14, 2002), Ayşenur Külahlıoğlu İslâm / Bekir Sıtkı Kunt'a Dair (Prof. Dr. Sadık Tural Armağanı içinde, haz. İdris Karakuş, 2002), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

Ayrıca Mustafa Çelik tarafından hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlandı (Isparta, 1997).

KUNTAY, Mithat Cemal

Şair ve yazar (D. 1885, İstanbul - Ö. 30 Mart 1956, İstanbul). İşkodralı köklü bir aileden gelen Selim Sırrı Bey ile Rumeli'nin Tırhala kasabasından Samiye Hanım'ın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul Aksaray'da Mekteb-i Osmanîde yaptı. Rüştiyeyi (ortaokul) yine Aksaray'da okuduktan sonra, yatılı olarak bir süre Galata'daki Saint Joseph Lisesine devam etti. Vefa İdadisini (lise) ve ardından Hukuk Mektebini bitirdi. 1902 yılında babasını kaybeden Mithat Cemal'in gençliği annesiyle geçti. 1903'te aralarında sarsılmaz bir dostluk kurulacak olan Mehmet Âkif'le tanıştı. 1908'de doktora yapmaya başladı. İdare Hukuku hocası Hakkı Paşa'nın yanında bir müddet asistan olarak çalıştı. Doktorasını bitirince sınavla Adliye Nezareti Hususi Kalemine kâtip olarak girdi, daha sonra kalemin müdürlüğüne kadar yükseldi. Birinci Hukuk Mahkemesi üyeliğine seçildi. Hicaz valilerinden Ahmet Ratip Paşa'nın torunlarından Naile Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Vedat adında bir çocukları oldu. 1950 seçimlerinde CHP listesinden Çorum

Mithat Cemal Kuntay

MİTHAT CEMAL KUNTAY

Munis Faik Ozansoy

Mithat Cemal de öldü. Sanki onun tâbutunu takib etmemi istiyen gizli bir kuvvet, geciktirdiğim bir yolculuğu tâcil ederek beni İstanbul'a sevketmiş gibi, trenden iner inmez, bu haberi duydum. İlk hissim, acıyı da yenen bir hayret oldu. Mithat Cemal ölebilir miydi? Bunca gayret, hastalığı yanına yaklaştırmamak için bu kadar itina, kışın kapalı yerde de çok defa paltoyu, yazın yün yeleği terk etmemek: bunların hiç biri ölümü önlemeğe, hatta geciktirmeğe demek yetmemişti? Her şeye rağmen, hastalıkların en öldürücüsü, sinsi sinsi, ona yaklaşabilmiş, demek ki o, rüzgârın pencere arasından girmesini önlemeğe çalışırken, farkında olmıyarak, ölümü aylardan beri içinde, uzviyetinde taşımıştı.

Haberin doğruluğunda şüphe kalmayınca, ölümünün acısını daha şiddetle hissettim. Bunda da, benim için, umumî kaybımızdan başka, çeşidli şahsî sebebler vardır. Mithat Cemal amcamın, babamın çok vefalı bir dostu, evimizin çok sevilen ve sayılan bir ziyaretçisi idi. Babamın son nefesine kadar dostluğunu muhafaza ettiği, belki de son mektubuna muhatap yaptığı arkadaşı o olmuştur. Tevecühünü babamın sağlığında da benden esirgemiyen üstad, onun ölümünden sonra, âilemize karşı bütün bağlılığını benim üzerimde toplamış gibi, lâyık olmadığım çok güzel sözlerle beni, her rastlayışta, taltif eder, âdeta ezerdi. Bu büyük dostluğun ve sevginin mübalâğalı tezahürü, bazı güzel mektuplarını neşretmekten beni maalesef alıkoyacaktır.

Aynı sebepler, benim de ona karşı bütün bütün tarafsız olmama imkân veremez. Bununla beraber, kendimi zorlayarak, eseri karşısında hislerimi mümkün olduğu kadar susturmağa çalışacağım. Zaten böyle yapmasam hatırasını incitmiş, ruhunu kızdırmış olurum. Çünkü Üstad, basma kalıp övülmeyi istemez, gerçekten temkid edilmeyi severdi. İlk kitabım, «Büyük Mabedin Eşiğinde", basıldığı zamanki ikazını hiç unutmam. İthaflardaki aşırı nezaket payını teşhiste gecikmiyen zeki şair, bana göndermek lütfunda bulunduğu bir mektupta: (Kitabının her yeri güzel. Yalnız üstünde ismimin yanına koyduğun "Büyük Şair" müstesna. Ancak senin yaşında insan tayfları, hayaletleri, hiçleri de büyük görür. Tabiî dört beş sene sonra bu sıfatı, hatta bu iki sıfatı bana sarfetmezsin eminim. (x) diyordu. Şairin hatırası önünde eğilerek diyeceğim ki, bu cümlelerdeki tavazû da benim ithafımdaki mübalâğadan daha az büyük değildir.

Mithat Cemal, nazımda klasik aruz geleneğinin son temsilcilerinden biriydi. Bu vezne, eskilerin tâbiriyle, belki fazla meccuptu. Bu aşırı tutkunluk, bir bakıma şiirinin zayıf tarafı olmuştur denilebilir. Sevgilisinin huyunu benimseyen âşıklar gibi, manzumelerinde bazen bu sevgiyi fazla hissettirir, kendisinden ziyade aruzu konuştururdu.

Daha ziyade şair tanınmış olmakla beraber, neşri nazmından bence üstündü. Gerçek tenkidden mahrum olmamız, yazarların asıl meziyetlerini teşhis etmemize imkân vermiyor. Birkaç mektep hocasının kolay mütalâasını, ağızdan ağıza dolaştırarak, hüküm haline getiriyoruz.

Mithat Cemal çok zeki idi. Bu keskin zekâ, ona sert çizgili şiirler yazdırmıştır. Fazla aydınlık bir fikir dünyasında yaşar gibiydi. Şiirin karanlık, hatta gölgeli yollarına girememiş, veya girmek istememiştir. Yaradılışının bu zaafını, yahud kuvvetini, kendisi de bilmiş olacak ki, açık ve tabiat iklimine hemen hiç uğramıyarak, kahramanlık vadisinde dolaştı, "Türkün Şehnâmesi", bu yolculuğun notlarından birkaç yapraktır.

Aruza aşırı tutkunluğu manzumelerinin zaafı olmuştur, dedim. Kahramanlığa, tahsisen Türkün kahramanlığına hayranlığı ise, bu zaafı da zaman zaman yenen bir kuvvet teşkil edebildi. Şehname'sinde bu hükmünün dayandığı parçaları bulabilirsiniz. Kahramanlık edebiyatımızın tarihçileri, o örneklerden hiç bir zaman müstağni kalamıyacaklardır.

Mithat Cemal, bu vadide, Namık Kemal - Süleyman Nazif - Mehmet Akif zincirinin dördüncü ve son halkasıydı. Bu halka da kopunca, artık o edebiyat çeşnisinin hayatımızla hiç bir irtibatı kalmamıştır. Bunun içindir ki, Mithat Cemal'in tâbutunu takib ederken, bir fâniden ziyade bu edebiyatı ebediyete teşyi ediyor gibiydim.

Nesirde, şahsî, zekî, sanatlı bir üslûbu vardır. Nazmında fazla şarklı olmasına mukabil, nesirlerinde çok garplı idi. Hiç bir zaman, gazete fıkralarında bile, kendisini kolay'ın akışına kaptırmamıştır. Doğuştan bir titizlik, belki Noterlik mesleğinin icapları ile de keskinleşerek, onda, edebî hükümleri vesikalara istinad ettirmek merakını son dereceye vardırmıştı. Bu çalışma, edebiyatımıza «Namık Kemal», «Mehmet Akif», ve -nihayet bitirebilmiş olduğunu sevinçle öğrendiğim- «Tevfik Fikret» eserlerini kazandırdı. «Üç İstanbul» da, bu titiz ve dikkatli çalışmanın, içtimaî roman sahasında başarılı ilk eseridir.

Üstada rahmet diler, oğlunun haklı kederine ortak olmak isterim.

(*Hisar*, Mayıs 1956)

MİTHAT CEMAL KUNTAY İLE DİL VE EDEBİYAT ÜZERİNDE KONUŞMA

Cenap Ozankan

İnce zevk, sonsuz tevazu örneği edip ve şair Mithat Cemal'i evinde ziyaret ettiğim zaman yazı masası başında buldum. Herbiri nadide mücevherden kıymetli, ekserisi edebiyat ve tarihe müteallik kitapları arasında yazıya dalmıştı. Ne yazıyordu, bilmiyorum ama, edebiyatımıza hediye hazırladığına şüphem yoktu. Bu yüzden meşguliyetini sormadım bile...

Odaya girdiğim vakit cümlesini tamamlaması için sesimi çıkarmadım. Son kelimesini bitirmiş olacak ki başını kaldırınca:

— Üstadım, dedim. Dil davamız üzerinde fikrinizi sorabilir miyim?

Gülümsiyerek şu cevabı verdi:

— Ben evvelâ sizden birşey rica edebilir miyim?

Buyurun efendim.

— Şunu rica edeceğim. Birbirimize "üstadım" demiyelim.

Beraber güldükten sonra sualimi tamamladım:

— Dil davamız üzerinde fikriniz?

Yüzüme hayretle baktı:

— Fakat ben dilci değilim ki.. Onu dil alimleriyle görüşseniz daha iyi olmaz mı?

— Aman üstadım... Suallerim edebiyata da dökülecek.

— Hani «üstadım»siz konuşacaktık, dedi

→

— Peki "Üstadım" siz sorayım. Sizce dil inkılâbı kısa bir zamanda olabilir mi?

— Dil ihtilâli evet dil inkılâbı hayır. Dilin değişmesi zaman vakası ve adamlar işidir. Dili edebiyatın büyük kuyumcuları ile zaman beraber işlerler.

— Konuşulduğu gibi yazmağa taraftar mısınız?

— Çok taraftarım. Çünkü bence yazı, yazıyı öldürür. Onun için dikte ederek eser verenler daha fazla okunurlar. Zira dikte etmek bir nevi muhaveresiz konuşmaktır. Tabiî olan konuşan adamdır, yazan adam değildir.

— Fakat efendim, konuşurken birçok kelime tekrarı olur. Bunun yazıda yer almasını kabul eder misiniz? Flaubert bir kelimeyi tekrarlamamak için dakikalarca düşünürmüş..

— Tekerrür beni hiç rahatsız etmez. Beni kelimenin tekerrürü değil, mânanın tekerrürü hasta eder.

— Fakat efendim, keşke "Üç İstanbul" üslûbunun tabiiliği ve akıcılığı her nesre nasipolsa.. O zaman kelime tekrarı musiki nakaratı olur.

Ben böyle söyleyince üstad yüzüme baktı::

— Okudunuz mu?

— Tabiî efendim, Onu okumamak büyük eksiklik.

— Nasıl buldunuz?

Bu sualin karşısında âdeta ezildim. Ne mahviyet! Mithat Cemal bana bunu soruyor...

— Bu hususta hüküm vermek bana düşmez. Onu anlıyanların hükmü kâfi. Aciz kanaatimi muhakkak sorarsanız, fevkalâde, diyeceğim.

— Aman sanatta fevkaladeyi vermek, ne diyorsunuz, o ne korkunç şey...

— Bir cümlede fail, mefûl ve fiilin sıralarının değiştirilip, değiştirilmemesi hususunda fikriniz?

— Bunun bizim neslimize örneğini Hukuk mektebindeki ders takrirlerinde, Üniversite hatibi olan Hakkı Paşa verdi. Meselâ: muahedenin tarifi şudur; "Devletler arasında yazı ile mukaveledir». Devletler hukuku hocamız" olan Hakkı Paşa bu tarifi "şu sekle sokardı: «Muahede bir mukaveledir" Nasıl bir mukavele? Yazılı. Kimler arasında? Devletler beyninde. Görüyoruz ki, muahedenin tarifi bir kelimedir: Mukavele. Bunu cümlenin en sonuna koymak okuyanın veya dinliyenin dikkatini tembel bir hale koyar ve "yazılı" ile "devletler arasında" vasıfları "mukavele"den evvel geldiği için tarifin kendisi olan son kelime, kendisinden evvel gelen gürültüler arasında kaybolur. İşte Hakkı Paşa cümlenin ucunda kalan tarifin ruhunu cümlenin en başına geçirerek dikkatimizi tarifin ta kendisine toplardı. Böyle bir ifade inkılâbına muhtacız.

Üstad, bunları anlatırken saatin iki buçuk olmasına rağmen yemek yemcmiş olduğunu hissettim. Ricam üzerine sofraya giderken şöyle söyledi:

— Yemenin de, yatmanın da vaktini çoktan unuttum..

Kendi kendime "güzel sanatların sihrine tutulan neyi unutmaz" diye düşündüm. Üstadın birkaç dakika odadan çıkması üzerine etrafa göz gezdirdim. Arkamda "La Jaconidu" nun gayet güzel bir kopyesi.. Karşımda köşede orta büyüklükte çerçeve içinde bir resim.. Uzaktan şahısları seçemedim. Yaklaştım; ne göreyim: Hayal olmuş bir demde toprak olmuş büyükler.. Arkada ayakta Mithat Cemal duruyor. "Allah kendisine uzun ömür versin". (...)

(*Hisar*, 1 Ekim 1952)

milletvekili adayı olduysa da seçilemedi. Kendi isteğiyle 1923'ten itibaren Beyoğlu 4. Noteri olarak çalıştı. Akciğer kanserinden öldü. Karacaahmet Mezarlığında eşinin yanına gömüldü. Sohbetleri ve konuşması meşhur olan Mithat Cemal Kuntay; çevresinde temiz giyimi, titizliği, düzen içerisindeki hayatı ve kibarlığıyla tanındı.

Mithat Cemal, edebiyat dünyasında 1908'den sonra tanınmaya başladı. Bu tarihte Mehmet Âkif'le birlikte *"Acem Şahına"* başlıklı şiiri yazdı. Daha sonra *Resimli Kitap*'ta *"Elhamra"* adlı şiiri yayımlandı. II. Meşrutiyet'ten sonra milli duyguları işlediği şiirleriyle dikkat çekti. Tek şiir kitabı *Türkün Şehnamesi*'nde seksen iki şiir yer aldı. Aruz ölçüsüyle yazan Mithat Cemal'in şiirleri *Güneş* (1927), *Çınaraltı* (1943-44) dergilerinde çıktı. Kahramanlık, yurt sevgisi gibi milli duyguları dile getirdiği epik-lirik şiirlerle ün kazandı. Zaman zaman hiciv türünde de şiirler yazdı, aşk temasını hemen hemen hiç işlemedi. Dili ve vezni kullanmadaki becerisiyle de usta bir sanatkâr olarak kabul edildi. *Son Posta* gazetesinde fıkra ve makaleler yazdı. Ali Suavi, Namık Kemal ve Mehmet Âkif'le ilgili biyografik yapıtlarıyla da dikkat çekti.

Mithat Cemal Kuntay

II. Abdülhamit'i, Meşrutiyet ve Mütareke yıllarını, toplumun hemen hemen her yönüyle çöküşünü büyük bir başarıyla anlattığı *Üç İstanbul* adlı tek romanı (1984'te TV dizisi olarak gösterildi) en ünlü eseridir. 1938 yılında yayımlanan bu eserin, yazarın hayatını yansıttığı söylendi. Romandaki olaylar, konak ve yalılarda geçmektedir. Romanın kahraman kadrosunu meydana getiren kişiler, Şerif Aktaş'ın ifadesiyle, *"İstanbul'un birbirini izleyen üç dönemini aksettiren bu romanda aynıdır; değişen siyasî şartlar, bu fertlerin maddi ve manevî bakımdan yükseliş ve düşüşlerini tayin eder."*

"Eserde, bir kişinin çevresinde kümelenmiş olaylar ve türlü tipler yoluyla üç devrin toplumsal yapısı çözülmek istenmiş, imparatorluğun bu

çöküş yıllarında toplumun özellikle üst kat insanlarının korkunç ahlâk bozukluğu gösterilmeye çalışılmıştır. Şu var ki, yazar ne olayları, ne de kişileri bir roman çatısı altında toplamakta başarıya ulaşmış sayılamaz. Eski vakanüvis tarihlerinde her yılın olayları ve o olaylar ve kişiler eserin içine tıklım tıklım doldurulmuş; ancak, kitaba bir roman kılığı verebilmek için, bunlar pek de inandırıcı olmayan bir takım zoraki bağlarla, birbirine bağlanmağa çalışılmıştır."(Cevdet Kudret)

"Üç İstanbul'un en ilginç ve öğretici yönü, yer yer abartmalara kaçsa bile, Osmanlı yönetici zümresinin yaşam tarzını iç çelişkileri ve nüanslarıyla gözlerimiz önüne sermesidir. Ne yazık ki, yazar Türkçü bir yaklaşımla Beyoğlu'nu elinin tersiyle itmiş, Osmanlı kültürüne renk ve zenginlik katan bir semti sadece bir 'beşinci kol' yuvası olarak görmüş ve bu yüzden yönetici zümrenin siyasal-ekonomik

MİTHAT CEMAL KUNTAY

ÜÇ İSTANBUL

Cağaloğlu'ndaki bu taş konağa taşındığı günden beri Adnan yalnız kalamıyordu: Misafir, misafir... Hariciye'de, Dahiliye'de, Maliye'de işi olanlar Hariciye'ye, Dahiliye'ye, Maliye'ye gitmiyorlar, bu eve geliyorlardı. Ömründe yüzünü görmediği bir "akrabasıyla", bu yaşa kadar sesini işitmediği "bir eski dostuyla" her gün tanışıyordu.

Mermer yalıya da gidiyordu; Belkıs'ın, annesinin mahkemelerde hâlâ işleri vardı. Adnan davaları bedava bitiriyor ve bunları konuşmak için yatıya gittiği vakit, gazetelerin hâlâ sövdüğü Erkân-ı Harp Müşirinin ailesine vefa gösterdiği için tatlı bir gurur duyuyor, bunu fazla tevazuyla örtüyordu. Artık mermer yalıdan dönünce Cağaloğlu'ndaki evinde küçülmüyordu: Belkıs'la bu evde oturabilirdi. Fakat evlenmeyi teklif edemezdi. Reddederse ölürdü. Zaten bir müddettir Belkıs, Adnan'ın bütün hayatını dolduramıyordu. Firkacılık Belkıs'a aşkından bile müthişti, bir de Adnan'ı fazla refahı bu aşkı hasef, garez, ıstırap olmaktan kurtarmıştı. Eski dostlarıyla da münasebetini kesmişti. Zaten Moiz hâlâ Selanik'teydi; fakat Moiz için çok fena bir şey duydu: İstanbul'da fena tanınmış, zengin bir Musevi'nin kızıyla Selanik'te evlenmişti. Mektuplarını aylardan beri cevapsız bırakıyordu. Avukat Tevfik Hoca da artık pis adamdı: Ona selâm veren kirleniyordu. Adnan bu iki eski dostundan kaçıyordu. Başka iki eski dostu da ondan kaçıyorlardı: Dağıstanlı Hoca ile şair Mehmet Raif.

Bir gün sokakta Dağıstanlı Hoca'ya rastladı; zorla arabaya aldı, eve götürdü. Uzun müddettir Hoca'yı görmemişti; Abdülhamid için siyasi temayüllerini yoklamak istedi.

—Senin Deli İbrahim'in torunu meğer ne saçma adammış! Hükümdar tarafı hiç yok. Evde oturmak için doğan adamı tesadüf Saray'da oturtmuş. Hükümdar ailesinden gelmeseydi tapuda mukayyit (kaydeden görevli) olurdu. Sonra o ne hükümetmiş, bütçesi yok, Maliye Nazırı var; donanması yok, amiralleri var. Fakat Allaha şükredelim ki, onun büyük olmaya merakı yoktu; sahne adamı değildi; Almanya İmparatoru gibi aktörlüğe kalkışsaydı halimiz haraptı.

Dağıstanlı Hoca:

—Onun mevhum (var olduğu sanılan) bir büyüklüğe bile tahammülü olamazdı. Suikast kurşununun hedef dairesi büyür diye korkardı!

Adnan rahat etti. Hoca, Meşrutiyet'ten sonra Abdülhamid'i beğenmeye başlayanlardan değildi. Hocayı cemiyete almak istedi.

Ve Adnan, Dağıstanlı Hoca'yla konuşmasını sürdürür. Söz İttihat ve Terakki'ye ve onun yaptığı Meşrutiyet Devrimi'ne gelir.

—Bu lafıma iyi dikkat et: İnkılâp yaptınız diye bugün boynunuza sarılanlar, yarın boğazınızı sıkacaklar! dedi, sustu. Çehresinden bir fildişinin yekpare beyazlığı ile ak bir sakal uzanıyordu.

Hoca:

—Sizin için en korkunç düşman kimdir, biliyor musunuz?

Adnan:

—Tabiî ki biliyoruz: Alâtini köşkünde oturan Abdülhamid!

Hoca:

—Hâşâ, tövbeler olsun değil. Sizin en korkunç düşmanınız Fatih'teki yobazlardır. Sarıktan korkun. Müslümanlık geç kalan bir saattir derler. Hayır. "Ali-Muaviye" vak'asından beri bu saat hiç işlemiyor, durmuştur. Hoca madem ki lakırdıya başlamıştı, yine Tatarcık Abdullah'ı methedecekti; kaç senedir buna merak sarmıştı, onu göklere çıkardıkça kendisi uçuyormuş gibi uyuşuyordu. Fakat Adnan daha evvel davrandı:

Adnan:

—Hükümet kuvvetinin karşısında sarığın lafı mı olur hocam? Bin softayı bir jandarma önüne katar.

Hoca:

—Yanılıyorsun: Hükümet kuvvet değildir; vasıtadır. Bir memlekette asıl kuvvet, bir fikri temsil edenlerdir. Başka memleketlerde sahici "fikir" zümreleri var. Bizim memlekette "hakiki fikir" yok: bizde üçyüz seneden beri fikir diye bir tek şey var; Taassup! Tatarcık Abdullah'ın tanzimat lâyihasında...

Tatarcık Abdullah'ın Üçüncü Selim'e yazdığı teceddüt lâyihasını ezber okuyacaktı; Adnan, hocanın sözünü, işi dalgınlığa vurarak kesti. Adnan:

—Fatih hocalarının dini de yalandır; dinsizliği del

Hoca:

—Yalanmış! Tabii ki yalan. Onu ben de biliyorum. Onun için bu yalandan korkun diyorum ya! Sarıklı milletini bana sen mi anlatacaksın? Menfaat göster: Vapur bacası gibi bağırarak sana Allah'ı inkâr etsinler; Peygamberi de!... Sultan Hamit otuz üç sene sarığa sırma takarak; taassuba maaş vererek tahtında oturdu efendi!

Adnan şaştı: Dağıstanlı Hoca, Abdülhamid'e eskisi gibi Deli İbrahim'in torunu demiyordu. Düşündü, düşündü, buldu: Hoca düşmüşlere sövmezdi.

Adnan:

—Şu ikinci düşmanımız kimmiş merak ettim hocam?

Hoca:

—İkinci düşmanımız sizsiniz!

Adnan, sokak edebiyatı yapan hocanın şirinliğine güldü; deminden beri müphemiyetinden korktuğu ikinci düşmanın ne kadar tehlikesiz olduğuna seviniyordu. Hoca:

—Sizsiniz! Çünkü siz, halkı fikir idare eder sanıyorsunuz. İzdiham, kafasıyla değil, gözleriyle düşünür. Bu gözleri idare etmeyi bilmeyeceksiniz, kendinize düşmanlığın en büyüğünü siz kendiniz yapacaksınız. Yığın, karnıyla düşünür; gözüyle öğrenir; kalbiyle kızar. Avamın midesindeki yeniçeri kazanını tanımıyorsunuz. Halkın gözünü rahatsız etmemek için hiç değişmemeye mecbursunuz. Eski ceketinizi çıkarmayacak, eski evinizden çıkmayacaksınız...

Hoca duvarlara, tavanlara baktı:

—Allah daha âlâ etsin. İhtişamlı konak. Fakat ben senin yerinde olsam Aksaray'daki evi bırakamazdım Adnan!

Adnan bozuldu; artık anlıyordu. Bu Dağıstanlı Hoca da, Şair Raif de, onun saadetini yakından görmeye tahammül edemiyorlar, onun için ondan kaçıyorlardı. (...)

(*Üç İstanbul*, 1938)

kombinezanlarını bütünlüğü içinde algılamamıza olanak vermemiştir." (Taner Timur)

"*Mithat Cemal Kuntay, herhangi bir edebi topluluğa ve edebi bir mektebe bağlı olmadan eserler vermiş bir şâirimizdir. Şiirlerinin ana vasfı 'epik' ve 'sosyal' olmaktır. Mithat Cemal, şahsî duygularını dile getiren bir şâir değildir. Konularını kendi iç dünyasından değil, dışarıdan almıştır. Kahramanlık ve yurt duygularını, tarih sevgisini, geçmişin büyüklüğünü ve güzel taraflarını işlemiştir* (...)

"*Gerek konuları itibariyle gerek üslûp ve ifadesi bakımından yer yer Mehmed Âkif'i hatırlatmaktadır. 'Haşmetli' ve 'azametli' söyleyişe meraklı olan şâir, bu yönden Abdülhak Hâmid'den de izler taşımaktadır.*

"*Konularını dış dünyadan alan, bunları heyecan ve duygular katarak çok sağlam bir nâzım tekniği ile ve zaman zaman yüksek ve dolgun sesli bir üslûp ve edâ ile ifade eden Mithat Cemal Kuntay, en çok milletimizin büyüklüğü ve tarihimizin ihtişamı üzerinde durmuştur.*" (Faruk K. Timurtaş)

"*Üç İstanbul'da o pek ilkel tesadüfler, durmadan veremden ölmeler, kaldırılan cenazeler, gereksiz ayrıntılar, süslü ifadeler, vecize ve paradoks çabaları romanın güçsüz yanları. Ama bunlara rağmen üç ayrı dönemin toplum gerçeğini yansıtması, Adnan ve Belkıs gibi unutulmaz iki roman kişisi yaratması bakımından Mithat Cemal'in bu romanı bugün de ilgiyle okunmaktadır.*" (Fethi Naci)

ESERLERİ:

ROMAN: *Üç İstanbul* (1938).

ŞİİR: *Türkün Şehnâmesinden* (1945, F. K. Timurtaş tarafından bir tanıtma yazısı ile, 1971).

BİYOGRAFİ: *Mehmet Âkif: Hayatı Seciyesi Sanatı* (1939), *İstiklâl Şairi Mehmet Âkif* (ölümünün 6. yılı dolayısıyla, 1944), *İlkler ve Ötekiler* (1944), *Namık Kemal: Devrinin Olayları ve İnsanları Arasında* (3 cilt, 1944, 1949, 1956), *Sarıklı İhtilalci Ali Suavi* (1946), *Mehmed Âkif: Hayatı Sanatı Seciyesi Seçme Şiirleri* (1948).

OYUN: *Kemal* (manzum oyun, 4 perde, 1912), *Yirmi Sekiz Kanun-ı Evvel* (Çanakkale hakkında üç perdelik manzum oyun, 1918).

DİĞER: *Nefais-i Edebiyye* (güldeste, 2 cilt, 1913), *İftira-yı Taassub* (1913), *Hitabet ve Münazara Dersleri* (1913), *Hitabet Dersleri* (1914), *Edebiyat Defteri* (ders kitabı, 1915).

Ayrıca *Tevfik Fikret* hakkında yaptığı basılmamış bir çalışması vardır.

HAKKINDA: Yusuf Ziya Ortaç / Portreler (1960), Cevdet Kudret / Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 (c. 2, 1967), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (c. 2, s. 1238-1239), Faruk Kadri Timurtaş / Türkün Şehnamesinden (2. bas. 1971), Fethi Naci / On Türk Romanı (1971) - 100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme (1981) - 40 Yılda 40 Roman (1994), Rauf Mutluay / M.C. Kuntay ve İstanbul'ları (Kuntay'ın Üç İstanbul içinde, 1976) - Bende Yaşayanlar (1977), Refika Tanrı-Asım Bezirci / Seçme Romanlar (3. bas. 1983), Erol Çankaya / Türk Romanında İttihat ve Terakki (Yazko Edebiyat, sayı: 31-32, Mayıs-Haziran 1983), Halil İbrahim Göktürk / Mithat Cemal Kuntay (1987), Taner Timur / Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik (1991), Ahmet Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), "Kuntay, Midhat Cemal" (TDE Ansiklopedisi, c. 5), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (5. bas. 1997), Taha Toros / Mâzi Cenneti (1998), Hasan Kolcu / Yirmisekiz Kânun-i Evvel - Mithat Cemal Kuntay (1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 3, 2000), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 5, 2002, s. 15-20), Nihat Ateş / "Üç İstanbul"un Muhacir Adnan'ından Muhacir Roman "Bir Yıldız Kaydı"ya (Kum dergisi, Ekim 2002), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), Şerif Aktaş / Büyük Türk Klasikleri (c. 1, 2004, s. 305-306).

KUNTER, Halim Baki

Tarihçi (D. 1900, İstanbul - Ö. 1971, Ankara). İstanbul Halkalı Ziraat Mektebini ve Milli Mücadeleye katıldıktan sonra da Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. Çeşitli devlet kuruluşlarında memurluk yaptı. Vakıflar konusundaki araştırmalarıyla tanındı. Makaleleri *Ülkü, Vakıflar, Güzel Sanatlar, Tarih Vesikaları, Diyanet, İlâhiyat Fakültesi* ve kendi çıkardığı *Selâmet* dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

Ağaç Sevgisi, Eski Tarih Sporları Üzerine Araştırmalar (1938), *Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri* (1938), *Fatih Camii* (1938), *Kitabelerimiz, Atıcılar Kanunnamesi* (1942), *Güreş Yıllığı* (1945), *Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi ve Emir Sultan Vakıfları, Kırbudak, Atatürk'ün Hayatı ve Başarıları, Fatih Devrinde Türk Medeniyeti, Yunus Emre - Bilgiler ve Belgeler* (1966).

Zeynep Kurada

KURADA, Zeynep

Şair. 7 Şubat 1963, Ankara doğumlu. 13 Ekim İlkokulu, Atatürk Lisesi mezunu. Şiirleri *Duvar, Pencere, Bahçe, Çağdaş Türk Dili, Oluşum, Karşı, Dize, Kavram Karmaşa, Öykü Şiir, ABC* dergilerinde yayımlandı. 1997'de Nektar Şiir Ödüllerinde üçüncülük ödülünü, *Beni Kuşlarla...* adlı kitabıyla da 2004 M. Sunullah Arısoy Şiir Yarışmasını kazandı. Birçok sivil toplum etkinliğinde aktif olarak yer aldı. Edebiyatçılar Derneği ve İnsan Hakları Derneği üyesi oldu.

ESERLERİ (Şiir):

İz/ler (1996), *Aşk Bile* (1998), *Asi İklimler* (2000), *Beni Kuşlarla...* (2003).

HAKKINDA: Mustafa Yıldız / Zeynep Kurada'nın 'Aşk Bile'si Üzerine, Burhan Günel / Zeynep Kurada - İz / ler, Mehmet Aydın / Yaşamı Çoğaltanlar (2005).

MİTHAT CEMAL KUNTAY

UYUMAK YOK

Üç yüz sene evvel yanılıp esnemesiyle,
Üç asrı uyutmuştu deden kendi sesiyle...

Dünya uyanırken, uyuyan gözdeki perde
Korkunç oluyor üç denizin aktığı yerde.

Yüksel de ışıklar uçuşan memleketinden
Sök at o siyah uykuyu ruhundan, etinden!

Artık güpegündüz uyuyan hastaya hak yok.
Yurdun güneşin doğduğu yerdir, uyumak yok!

ZEYNEP KURADA

SENİ ANLATTIM EN ÇOK

En çok seni unuttum bilmiyor kimseler
Seni anımsadım en çok
Gün yangınlarını güneş sanarak

Sevmek zamanında gitmektir
Erken dönüşlerdir biraz da ayrılık
Bir kırlangıç fırtınası başlar
Yüreği kırılan taylar vurulur
Nasıl tutunurum şimdi hayata

Sabahında yıldızlar uçuşur kentin
Parklarında yanlış sonbahar
Neye dokunsam bir öncesi oluyor
Arkamı dönsem sonrası
Şaşkınım
En az incittiğim çiçekler kadar

Bir uçtan diğer uca dolanırım yüzünü
Dağlı hüzünler gibi yalnız ve mahcup
Gözlerimde atçşin sigarayla alaşımı
Çoğu kül çoğu duman artık
Nasıl tutunurum şimdi aşka

En çok seni sustum bilmiyor kimse
Seni anlattım en çok
Güncel bir masalı gerçek sanarak
(*Damar dergisi*, 1999)

KURAL, Hüsnü

Şair, gazeteci. 1965, Samsun doğumlu. Samsun Anadolu Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü mezunu. Bir süre bir aracı kurumda fon yöneticiliği, ardından da reklam yazarlığı yaptı. BBC Türkçe Bölümünde çalıştı. Şiirleri *Gösteri* ve *E* gibi dergilerde yayımlandı. İlk şiir kitabı *Üçleme* 2002'de çıktı.

"Hüsnü Kural, bu ilk kitabıyla 'zaman'la 'ölüm' arasında bir yerlerde gizli olan büyük 'söylem'i yazmaya koyuluyor. Üçleme, belki de şiirin büyük tarihinin özüne giden yolların adıdır; kim bilir? Şiirin küllerinden yeniden doğan bir şair: Hüsnü Kural." (Hilmi Yavuz)

HAKKINDA: Üçleme / Hüsnü Kural (Cumhuriyet Kitap, 7.3.2002).

Hüsnü Kural

KURAL, Orhan

Gezi yazarı, fotoğraf sanatçısı. 1950, İstanbul doğumlu. Kadıköy Maarif Koleji, İTÜ Maden Mühendisliği Bölümü (1972) mezunu. New York Kolombia Üniversitesinde Henry Krumb bursuyla aynı branşta öğrenimini sürdürdü, maden yüksek mühendisi (1973) oldu ve İTÜ Maden Fakültesine asistan olarak girdi. 1978 yılında doktorasını yaptı. Alman hükümetinden aldığı DAAD bursuyla gittiği Aachen Teknik Üniversitesinde araştırmalar yaptı. Acaristan, Andorra, Bostwana, Belize, Maldivler, Seyşeller vd. 185 ülkeyi gezerek gözlemlerini yazdı. İngilizce hazırlanan ve çok sayıda devlet başkanının önsöz yazdığı *Coal* adlı kitabın editörlüğünü yaptı. Kitap bu özelliği ile *Guiness Rekorlar Kitabına* girdi. Biri TÜBİTAK tarafından desteklenen dört araştırma projesinin yürütücülük ve danışmanlık görevlerinde bulundu. Yeditepe Üniversitesinde bir sömestr İngilizce olarak istatistik dersi verdi. İTÜ Maden Mühendisliği Bölümü Başkan Yardımcılığı görevinde bulundu. 2002'den itibaren Gana Fahri Başkonsolosluğu yardımcılığına, 2003'te de Benin Cumhuriyeti Fahrî Başkonsolosluğuna atandı.

Değişik illerde otuz altı kişisel ve iki karma fotoğraf sergisi açan Kural, yurtiçinde ve yurtdışında dört yüze yakın televizyon ve radyo programına konuk oldu. Gezi ve gezi edebiyatı hakkında değişik kuruluşlarda yüz elliye yakın söyleşi, kitap imza günü ve saydam gösterisi yaptı. Ayrıca Esin Afşar, Nasuh Mahruki, Leyla Tekül ve Füsun Önal ile birlikte toplam iki bin beş yüze yakın konferans verdi. Televizyon kanallarında çevre programlarıyaptı. Açık Radyo, Kent Radyo, Yapı Radyo, Radyo Çağ, ve TRT İstanbul Radyosu ve Radyo Kosmosta "Abbas Yolcu" başlıklı bir gezi programı hazırlayıp sunan Kural, ayrıca *Kulvar*, *İTO*, *Metro*, *Ekonomik Çözüm*, *İdealist*, *Üsküdar Tercüman* ve *Beşiktaş* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. *Hürriyet*, *Art Decor*, *Çepeçevre* ve *Ekonomik Bülten*, *Aktüel Life* gibi yayınlarda sürekli gezi yazıları yayımladı. Türk Milli Komitesi, Uluslararası Turba Cemiyeti, İTÜ Vakfı, İFSAK, Yeşilay, Gezginler Kulübü Derneği (kurucu başkan) üyesidir.

"Bu güzel ve yararlı gezi kitabını, eskiden altmış, yetmiş yıl önceleri bir yandan klarnet çala çala mahalle arasında dolaşarak bakır sini içinde sattıkları o renk renk macunlara benzettim. Anlatılan ülkeler ve oradaki canlı coğrafya da renk renkti. Bir çubuğa sarılı olarak, yağmur sonunun bu ebem kuşağı renklerini çocuklar doyumsuzcasına yalar, emerlerdi. Değişik ülkelerin insan ilişkilerini tatlı bir biçimde anlatan bu kitaptan ben işte bu tadı aldım." (Aziz Nesin)

"Prof. Orhan Kural hem bilim adamı, hem de gezi tutkunu. Kendisi ile çıktığımız gezilerde sergilediği kültür birikimi, duyarlılık ve gözlem yeteneği beni çok etkiledi. Dünyanın dört bir yanında ölçüsüz bir coşku ve özveri

Orhan Kural

ORHAN KURAL

SAFİYE AYLA BİR TARİHTİ

Sevgili Safiye Ayla'yı yakın arkadaşım illüzyonist Sermet Erkin aracılığıyla tanımıştım. İyi bir dostluk doğdu aramızda. Belki de kendine has sesi ve yorumu ile Zeki Müren ve Zati Sungur ile birlikte Safiye Ayla da sahnelerimizin en değerli sanatçısı ve en çok para kazanan isimleri arasında daima hatırlanacaktır. Her gece sahneye çıkmadan önce peşin olarak 20 İngiliz altını aldığını söylerdi Safiye Hanım!

Çocukluğu ve gençliğinde çok sıkıntı çeken, üstelik kendisini Bursa'da sahneye ilk çıkaran şahıs tarafından aldatılan Safiye Ayla, belki de bu yaşadığı olumsuzluklardan dolayı hayatı boyunca servetini kullanamadı, iyi yaşayamadı ve zevki için para harcayamadı. Etiler'deki evinden, Suadiye'deki diğer evine gitmek için onu götürecek arabalı bir dostunu bulamazsa, önce otobüsle Taksim'e, oradanda dolmuşla Suadiye'ye giderdi. Ölümünden sonra tüm serveti, ölmeden önce hibe ettiği Türk Eğitim Vakfı'na kaldı. Arada minibüs veya dolmuş şoförlerinin kendisine "Siz hâlâ hayatta mısınız" diye sorduklarını söylerdi.

Zaman zaman beni arar ve değişik konularda fikrimi sorardı. Sevgili Safiye Hanım bir akşam sık sık bir araya geldiği Türk Eğitim Vakfı'nın kurucusu Vehbi Koç'a çok gücenmişti. Yeni bir araba satın almak için kendisine danışmış, ücretini peşin ödeyeceğini söylemiş ve kendisine indirim yapılmasını talep etmişti. Vehbi Bey ise şoförü ile her bayisinin uyguladığı basılı bir fiyat listesini Safiye Hanım'a yollamakla yetinmişti. Safiye Hanım o kadar çok kızmıştı ki servetini Koç Ailesi'nin kurduğu Türk Eğitim Vakfı'na bırakmaktan vazgeçmemesi için kendisini çok zor ikna ettim.

Arada evine yemeğe giderdim. Menü hiç değişmezdi. Tavuk, pilav ve jöle... Şimdi ne zaman karşımda jöle tabağı görsem, Safiye Hanım'ı hatırlarım.

En çok Atatürk'ün kendisini tül perde arkasında dinlediğine dair ortada dolaşan sözler onu üzerdi. Bir gün bana "Orhan Bey!" dedi, "Atatürk gibi, hanımlara değer veren nazik biri, benim gibi devrin en önemli sanatçısına böyle bir teklifte bulunur mu hiç?"

Belki hatırlarsınız, daha sonra yanarak perdelerini kapatan Şan Müzikholü'nde Emel Sayın, Lâle Devri'ni anlatan bir müzikalde başrolü oynamıştı. Bu müzikalin adı yanılmıyorsam "Neşe-i Muhabbet" idi. Safiye Ayla'nın yanında oturan bir adamcağız onunla konuşmak ve tanışmak için fırsat arıyordu. Bir ara Safiye Ayla'ya dönüp sahnede yer alan Lâle Devri'nin o meşhur kayıklarını göstererek: "Ahh hanımefendi, ne günlerdi o günler. Hatırlarsınız değil mi?" diye sordu. Safiye Ayla'nın cevabı hem ilginç, hem de espriliydi: "Efendim, bu da bir şey mi? Ben Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu hatırlarım."

Mekânın cennet olsun Sevgili Safiye Ayla.

ile gerçekleştirdiği görkemli gezilerini kitap haline getirip, okuyucularla paylaşmasını önerdiğimde, böylesine ustaca gezi kitapları yazabileceğini düşünmemiştim doğrusu." (Gülten Dayıoğlu)

"Orhan Kural bir akademisyen olmasına ve bilinen akademik gezilere sık sık çıkmasına karşın, gezi notlarını akademik söylemin kuruluk tuzağına düşmemeye özen göstererek yazan bir gezgin. Kitabında yer yer kişisel deneyim ve anılarını da aktararak, yediğini içtiğini kendisine saklayan Orhan Kural, gördüklerini yazıp, paylaşmak için emek harcayan bir aydın." (Buket Uzuner)

ESERLERİ:

GEZİ: *Büyük Dünyada Küçük Adamlar* (1993), *Dünya Döndükçe İnsan Gezdikçe* (1995), *Bir Gezginin Dünyası, Dünya Kalemimin Ucunda, Sibirya'dan Şili'ye, Gizemli Coğrafyalar, Yol Çağrısı* (2001), *Ve Sekiz Oldu* (2002).

ANI: *Anılar* (2000), *Bu Kitap Başka, Sefername* (iki cilt, editör Orhan Kural).

ANTOLOJİ: *Çevre Şiirleri Antolojisi* (Kubilay Köseoğlu ile, 2003).

HAKKINDA: Milliyet (16.6.1995), Hürriyet (20.9.1995-1.6.1997-28.10.1998 -17.1.1999), Yeni Yüzyıl (sayı: 912, Haziran 1997), Zaman (26.7.1996), Mustafa Balbay / Prof. Dr. Orhan Kural (Cumhuriyet gazetesi, 17.11.1997), Bekir Coşkun /, Bugün Keyfim Yok (Hürriyet, 19.11.1997), Salim Alpaslan / Eşkıya Hükümdar Oldu (Radikal, 17.11.1997), Mıgırdiç Margosyan / Üzerinize Vazife Olmayan İşlere Karışın (Yeni Yüzyıl gazetesi, 26.11.1997), Türkiye (12.9.1998), Akşam (10.2.1999), Vecdi Erbay / Orhan Kural ile Yollarda (Virgül, sayı: 19, Mayıs 1999), Bedri Baykam / Magandalarla Orhan Kural Gibi Mücadele Etmek (Aydınlık Gazetesi, 26.9.1999), Sabah (30.12.1999-24.5.2002), Ve Sekiz Oldu (Radikal Kitap, 20.6.2002).

KURAN, Ahmet Bedevi

Bürokrat, siyaset adamı, tarih araştırmacısı (D. 1884, Trabzon – Ö. 1966). Mekteb-i Harbiyeyi (Harp Okulu) bitirdi. Öğrenciliği sırasında II. Abdülhamid yönetimine karşı gizli çalışmalara katılmaktan tutuklandı. II. Meşrutiyet'in (1908) ilânıyla serbest bırakıldı. İttihat ve Terakkiye karşı çıktı. 31 Mart Olayından (13 Nisan 1909) sonra yine tutuklanarak sürgüne gönderildi. Mısır'a kaçtı, oradan Fas'a geçti. Fransızların baskısıyla Fas'tan uzaklaştırıldı. Paris'e gitti ve İttihat ve Terakki karşıtı olan Prens Sabahattin'le işbirliği yaptı. *Meşrutiyet* gazetesinde çalıştı. Sadrazam Sait Paşa ölünce İstanbul'a döndü. İttihat ve Terakki karşıtı çalışmaları nedeniyle yeniden tutuklanarak; önce Bodrum'a, daha sonra Sinop'a sürüldü. Sürkündc iken Sivastopol üzerinden kaçarak Paris'e gitti. Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'ye döndü. Millî Mücadele'ye katıldı ve Gebze'ye kaymakam olarak atandı. Kurtuluş Savaşı sonrasında siyasi hayattan çekildi.

ESERLERİ:

İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler (1945), *İnkılâp Tarihimiz ve İttihat ve Terakki* (1948), *Din Nedir İtikatlar Nasıl Gelişmiştir?* (1952), *Hüseyin Cahit Yalçın Bey'e Açık Mektup* (1955), *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele* (1956), *Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi* (1957).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. X, 1984).

KURAN, Ercüment

Tarihçi. 1920, İstanbul doğumlu. Kadıköy Saint Josef Lisesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (1948) mezunu. 1949 yılında aynı fakültenin Son Çağ Tarihi Kürsüsüne asistan olarak atandı, 1953'te doktorasını tamamladı. Bir buçuk yıl süreyle Almanya'ya (1954-56) gönderildi. 1957'de doçent oldu. 1958'de Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika İncelemeleri Okulunda altı ay kadar Prof. Bernard Lewis'nin seminerlerine katıldı. 1967 yılında Kanada'da Toronto Üniversitesi İslâmi İncelemeler Bölümü tarih doçentliğine atandı. 1970'te Türkiye'ye döndükten sonra

Hacettepe Üniversitesinde profesör oldu. 1971-73 yıllarında aynı üniversitenin Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı görevinde bulundu. 1983'te Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı ve aynı üniversitenin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü iken kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

Ercüment Kuran, 1963 yılında Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü asli üyeliğine, 1966'da Türk Tarih Kurumu şeref üyeliğine seçildi. Yurtiçinde ve yurtdışında birçok bilimsel toplantıya katılarak bildiriler sundu. Çeşitli dergilerde iki yüz civarında makalesi yayımlandı.

ESERLERİ:

Cezayir'in Fransız İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti (1957), *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Faaliyetleri* (1968), *Atatürkçülük Üzerine Denemeler* (1981), *Türkiye'nin Batılılaşması ve Milli Meseleler* (1994), *Türkiye'nin Yenileşmesi, Çileli Bir Yolda İlerleyiş* (1998), *Türk-İslâm Kültürüne Dair* (2000).

HAKKINDA: Necmeddin Sefercioğlu / Ercüment Kuran'ın Yeni Eseri (Türk Yurdu, sayı: 159, Kasım 2000).

KURAN, Timur

İktisatçı. 1954, New York / ABD doğumlu. Çocukluğu Ankara ve İstanbul'da geçti. Robert Amerikan Lisesi (1973), Priceton Üniversitesi Ekonomi (1977) mezunu. Doktorasını (1982) Standford Üniversitesinde tamamladı. USC (University of Southern California-Güney California Üniversitesi)'de yardımcı doçent olarak görev yaptı. 1988'de doçent, 1993'te profesör oldu. Princeton (1989-90), Chicago (1996-97), Münih, Avustralya Millî Üniversitesi gibi pek çok üniversitede görevli bulundu. 1991'den itibaren University of Michigan Pressin (Michigan Üniversitesi Yayınları) çıkardığı "Economics, Cognition and Society" (Ekonomi, Bilişim ve Toplum) adlı bilimsel kitap dizisinin editörlüğünü yürüttü. USC'de ekonomi ve hukuk profesörlüğü yaptı. Aynı üniversitenin Kral Faysal İslam Düşünce ve Kültürü Kürsüsünü yönetti.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Yalanla Yaşamak: Tercih Çarpıtmasının Toplumsal Sonuçları (2001), *İslam'ın Ekonomik Yüzleri* (2002).

HAKKINDA: Timur Kuran / İslâm'ın Ekonomik Yüzleri (2002).

KURAT, Akdes Nimet

Tarihçi (D. Nisan 1902, Kazan / Rusya - Ö. 1971, Ankara). Doğduğu ülkede ortaöğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'a geldi. İstanbul

Akdes Nimet Kurat

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (1928) mezunu. Bizans tarihi üzerine doktorasını Almanya'da yaptı. Bitirdiği fakültede doçent (1933-37) olarak görev yaptıktan sonra İsveç Uppsala Üniversitesine gitti. Dönüşünde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde (1941) görev aldı. 1944 yılında Rus Dili ve Edebiyatı profesörü, 1953 yılında aynı fakültede dekan oldu.

ESERLERİ:

Peçenek Tarihi (1937), *Kazan Hanlığını Kuran Uluğ Muhammed Hanın Yarlığı* (1937), *Topkapı Sarayı'ndaki Altınordu, Kırım ve Türkistan Hanlarına Ait Varlık ve Bitikler* (1940), *İsveç Kralı XII. Karlın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu* (1943), *Başlangıcından 1917'ye Kadar Rusya Tarihi* (1948), *Türk İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi 1553-1610* (1953), *The Dispatches of Sir Robert Sutton Ambassador in Constantinople 1710-1714* (1953), *Prut Seferi ve Barışı* (1953-55), *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Bulunan Alman Generallerinin Raporları* (1966), *Türkiye ve İdil Boyu* (1966), *İdil Boyu ve Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri* (1970), *Türkiye ve Rusya - XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk Rus İlişkileri 1798-1919* (1970), *10-IV-XVIII. Yüzyıllarda Türk Kavimleri ve Devletleri* (1972),

HAKKINDA: Ertuğrul Yaman / Türkiye'deki Türk Dünyası (A. K. Bolaç – A. Esatoğlu ile, 1998), Mahmut H. Şakiroğlu / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KURAY, Gülbende

İtalyan dili araştırmacısı. 1954, Ankara doğumlu. TED Ankara Koleji (1972), Ankara Üniversitesi DTCF İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (1977) mezunu. 1978'de aynı kürsüde asistan olarak göreve başladı. 1980'de yüksek lisansını, 1984'te doktorasını tamamladı. 1987'de yardımcı doçent, 1989'da doçent, 1995'te profesör oldu.

İtalyanca makalelcri İtalya'daki bazı dergilerde; İtalyan edebiyatıyla ilgili Türkçe makaleleri, *HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, İtalyan Filolojisi Dergisi, Belleten, Oluşum, Gündoğan Edebiyat, Bilkent Üniversitesi Dergisi, Littera Edebiyat Yazıları* dergilerinde; bazı çevirileri, *Oluşum, İtalyan Filolojisi Dergisi, Cumhuriyet Kitap*'ta yayımlandı.

ESERLERİ:

SÖZLÜK: *İtalyanca Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü* (1990).

ÇEVİRİ: *Şanssız Bir Adam* (Alberto Moravia'dan, 1990), *Akdeniz'de*

Gülbende Kuray

Türküler (G. E. Caretto'dan, Durdu Kundakçı ile, 1992), *Gölgeli Kasaba* (Giuseppe Dessi'den, 1996), *Ve Çabucak Akşam-Hiçlik Üzerine Çeşitlemeler* (İtalyan şiir antolojisi, 1996).

İNCELEME: *Ugo Foscolo da Yaşam Ölüm Ölümsüzlük* (1992), *İtalyan Edebiyatı Üzerine* (2000).

İTALYANCA: *Scritti Letterari sulla Letteratura Comparata* (1997).

KURBAN TEYZE

Bkz. KARAGÖL, Durkadın

KURBANOĞLU, Şerif Hulusi

Edebiyat araştırmacısı, çevirmen (D. 1910, Manisa - Ö. 4 Nisan 1971, İstanbul). Şerif Hulusi Sayman imzasını da kullandı. İstanbul Erkek Lisesi mezunu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okudu. Tanınmasını sağlayan inceleme ve araştırma yazıları 1936 yılından başlayarak *Ağaç, Kültür Haftası, İnsan, Yeditepe, Eylem* vd. dergilerde yayımlandı. Lenin, Plehanov, Mao, Aytmatov'un yanı sıra Batı edebiyatından çeviriler yaptı. Çeşitli yazı ve çevirilerinden dolayı hakkında birkaç defa kovuşturma açılmıştı.

ESERLERİ:

Namık Kemal'in Eserleri (N. Kemal'in 100. doğum günü dolayısıyla DTCF'nin yayımladığı kitapta 303-421. sayfalar, 1942), *O. Prof. Dr. Fuat*

Köprülü'nün Yazıları İçin Bibliyografya, 1913-1934 (Şerif Hulusi Sayman imzası ile, 1935; (gen. 2. bas. Şerif Hulusi Kurbanoğlu imzası ile, 1941), *Ahmet Haşim: Hayatı ve Seçme Şiirleri* (1947), *İktisadi Buhran ve Monopoller* (inceleme, 1965).

ÇEVİRİ: *Paul* (P.T. Klingsor'dan, 1939), *Immoralist: Gayri Ahlaki* (A. Gide'den, 1941), *Kuzin Bette* (Balzac'tan, 1946), *Deliliğe Methiye* (D. Erasmus'tan, 1956), *Kızgın Toprak* (J. Amado'dan, 1960), *Romeo Juliett ve Karanlıklar* (J. Oçenaçek'ten, 1962), *Bir Deli Kanlının Hikâyesi* (G. Flaubert'ten, 1964), *Adam Öldürme Anonim Şirketi* (B.B. Turku'dan, 1965), *Cemile* (C. Aytmatov'dan, 1965), *Küba ve İktisadın Planlaştırılması* (C. Bettelheim'dan, 1965), *Kültür Sanat Edebiyat* (Mao Tse Tung'dan, 1966), *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu* (A. Fadeyev vd.'den, 1966), *Almanya'da Köylü Savaşı* (F. Engels'ten, 1967), *Sosyalizim ve Siyasi Mücadele* (G. V. Plehanov'dan, 1967), *Ho Şi Minh* (J. Lacouture'den, 1968), *Karl Marx* (M. Beer'den, M. Şeref ile, 1968), *Sanat ve Edebiyat* (V. İ. Lenin'den, 1968), *Halk Kültürü* (M. Gorki'den, 1968), *Saco ile Vanzetti'nin Çilesi* (E. M. Fast'ten, 1969), *Fransız İhtilali Tarihi* (A. Soboul'dan, 1969), *Biz Hangi Fikir Mirasını Reddediyoruz* (V. İ. Lenin'den, 1970), *Halkçılığın İktisadi Muhtevası ve Baystvuve'nin Kitabında Yapılan Tenkidi* (V. İ. Lenin'den, 1970), *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* (V. İ. Lenin'den, 1971), *Hintli Kulubesi* (B. De Saint-Pierre'den, 1972), *Kızıl ve Kara* (Stendhal'dan,1973).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-1983), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KURDAKUL, Necdet

Yazar. 1916, İstanbul doğumlu. İstanbul Erkek Lisesi (1936), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1940) mezunu. Bir süre resmî ve özel kuruluşlarda yöneticilik yaptıktan sonra serbest avukat olarak çalıştı. *İktisadi Yürüyüş, Yeni Asır,* yönetimine katıldığı *Toprak, Dünya* dergi ve gazetelerinde çıkan yazılarıyla tanındı. *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*'ne tarih konularında maddeler yazdı (1979-80).

ESERLERİ:

Kıbrıs (1969), *Osmanlı İmparatorluğundan Orta Doğu'ya Şark Meselesi* (1976), *Bütün Yönleriyle Bedrettin* (1977), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ticari Anlaşmalar ve Kapitülasyonlar* (1981), *1975-76 Yıllarının Esintisiyle* (1994), *Tanzimat Dönemi Basınında Sosyo Ekonomik Fikir Hareketleri* (1998).

Ayrıca hukuk alanında başvuru ve cep kitapları vardır.

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 1.10.1998), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

KURDAKUL, Şükran

Şair, yazar, edebiyat araştırmacısı (D. 23 Mart 1927, İstanbul - Ö. 15 Aralık 2004, İstanbul). İstanbul Şehremini 34. İlkokulu ile İzmir Karşıyaka ortaokulunu bitirdi. İzmir Karşıyaka Lisesi ikinci sınıfındayken, okulda Nâzım Hikmet'in şiirlerini okurken yakalandığı için Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesine aykırı eylemde bulunduğu varsayıldı ve hakkında dava açıldı. Dört buçuk ay tutuklu kaldıktan sonra okuldan çıkarıldı (1946), bu nedenle öğrenimini sürdüremedi. Bir süre İzmir Belediye Encümen Kaleminde daktilo memuru (1946), askerlik dönüşü Ziraat Bankası Bahçekapı Şubesinde depo ve muhasebe memuru olarak (1951-53) çalıştı. Yayınına katıldığı *Yeryüzü* dergisinin (11 sayı, 1951-52) Türkiye Komünist Partisi ile ilgisi bulunduğu gerekçesiyle Türk Ceza Kanunu'nun 141. maddesinden yargılandı (1953) ve iki yıl tutuklu kaldı. Askeri Yargıtayda cezası bozularak beraat ettikten (1955) sonra *Tan, Yeni Gazete* ve Varlık Yayınevinde (1956-60) düzeltmenlik yaparak yaşamını sürdürdü. Türkiye İşçi Partisinin çeşitli yönetim kademelerinde (1963-68) bulundu. *Yelken* dergisini yönetti (1958-62). Ataç Kitabevini kurdu ve yönetti (1958-76); *Ataç* (30 sayı, 15 Mayıs 1962-1 Ekim 1964) ve *Eylem* (34 sayı, Mart 1964-15 Mayıs 1966) dergilerini çıkardı ve yönetti. Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu, ikinci başkanlığını (1977) yaptı. 1988'de PEN Yazarlar Derneğinin kurucuları arasında yer aldı ve 1989-91 yılları arasında ikinci başkanlığını, 1991-97 yılları arasında da başkanlığını yaptı. Uzun süren bir kanser tedavisinin ardından yaşamını yitirdi. İstanbul Sahrayı Cedit Mezarlığında toprağa verilmiştir.

Şiir, yazı ve hikâyeleri *Fikirler, Çığır, Kovan, Genç Nesil, Kaynak İstanbul, Yeryüzü, Beraber, Yelken, Ataç, Yön, Eylem, Ant, Vatan, Yeni Edebiyat, Yeni Ufuklar, Yeni Dergi, Yansıma, Milliyet Sanat, Çağdaş Eleştiri, Yazko Edebiyat, Bilim ve Sanat, Yeni Düşün* gibi dergiler ile *Akşam, Yeni Gazete* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yayımlandı. Ayrıca birkaç yıl *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı.

Çocukluk şiirleri *Çocuk Sesi, Maceralar Dünyası* ve *Yedigün* dergilerinde çıkmıştı. İlk şiir kitabını (*Tomurcuk,* 1943) henüz on altı yaşındayken yayımladı. Bu şiirlerine hüzünlü, kötümser bir hava hakimdir, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944) kitabında bu hava değişir, hüzün yerini yaşama sevinci ve umuda terk eder. Ölçülü uyaklı ve kişisel duygularını yansıttığı ilk şiir denemelerinden (1943-47) sonra toplumcu şiire yöneldi. Hapisanede yazdığı şiirlerden oluşan *Giderayak* (1956), içinde bulunduğu durumun havasından dolayı zorlukları anlatır. Ancak dışsal zorluklar değil, bu zorlukların şairin iç dünyasındaki etkileri görülür bu şiirlerde... "1940 Kuşağı"nın en genç şairi olarak tanındı. Ulusal kurtuluş, bağımsızlık, özgürlük ve sömürü izlekleri çevresinde

Şükran Kurdakul

geliştirdiği şiiri kalabalıklara seslenmek istcyen, eylemci bir şiirdir. Daha sonra ayrıntıdan kurtulma, denge, yeni bir ses arayışı Kurdakul'u kendisiyle savaşmaya iter. "Yeniden doğuşum" dediği *Acılar Dönemi* (1977) kitabındaki şiirlerinde geçmişe uzanan acılı bir duygusallık görülür.

Daha sonraki şiirlerde, *"Giderayak'taki durgunluğun yerini hareketlilik almıştır. Eylemsizliğin ve umarsızlığın yarattığı üzünç kavganın getirdiği sevince dönüşmüştür. Onunla birlikte anlatım da değişmiştir: Canlı, duru, sarsıcı bir özelliğe kavuşmustur. Bunun için müzikten ve belâgattan yararlanılmış, eski şiirin imkanları denenmiştir. Çokluk düşünce duygunun, akıl hayalin üstüne çıkmıştır. Bu yüzden bazı parçalar kurulaşmış, derinlikten uzaklaşmış, hatta nutka kaçmıştır. Fakat özün doğurduğu dirilik ile biçimin ulaştığı yetkinlik bu kusurları çoğun gölgelemiş, mısraları alımlı kılmıştır."* (Asım Bezirci)

Gözlem ve yaşantılarına dayanan toplumcu gerçekçi anlayıştaki hikâyelerinde orta tabakadan insanları ve yakın tarihte yaşanan bazı olayları ve insanları anlattı. 1970'li yılların başında yayımladığı hikâye kitaplarını 1987'de *Öyküler* adıyla bir araya getirdi. Araştırma ve inceleme kitaplarıyla da adını duyurdu. Bunlardan *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* ile dört ciltten oluşan *Çağdaş Türk Edebiyatı* en önemlileridir. Tüm kitaplarının yeni basımları 2002 yılından itibaren Evrensel Basım Yayın tarafından yapılmaya başlandı. *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı şiir kitabıyla 1983 Nevzat Üstün Şiir Ödülünü aldı. 2000 yılında TÜYAP 19. İstanbul Kitap Fuarı Onur Yazarı seçildi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Tomurcuk* (1943), *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944), *Giderayak* (1956), *Nice Kaygılardan Sonra* (1963), *İzmir'in İçinde Amerikan Nefesi* (1965), *Halk Orduları* (1969), *Acılar Dönemi* (1977), *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (1982, 50. Şiir Yılı nedeniyle toplu şiirleri, 1993), *Ökselerin Yöresinde* (1984, Ökselerin Yöresinde - Toplu Şiirler 4, 2001), *Ölümsüzlerle* (1985, Ölümsüzlerle - Toplu Şiirler 5, 2001), *İhtiyar Yüzyıla Şiirler* (1997), *Boşuna Bekledikleri Anahtar Işığım Kilitlenmez Ki Benim* (seçme şiirler, 2000).

HİKÂYE: *Tanığın Biri* (1970), *Beyaz Yakalılar* (1972), *Kurtuluştan Sonra* (1973), *Onların Çocukları* (1975), *Öyküler* (dört kitabından seçmeler, 1987), *Tanığın Biri - Beyaz Yakalılar* (Toplu Öyküler 1, 2001), *Kurtuluştan Sonra - Onların Çocukları* (Toplu Öyküler 2, 2001).

DENEME-İNCELEME: *İçe Kapanış / Charles Baudelaire* (1959), *Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor* (Şaban Yıldız ile, 1966), *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1971, 6. bas. 1999), *Namık Kemal* (1977), *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları* (1986), *Namık Kemal: Yaşamı-Sanatçı Kişiliği-Romancılığı* (1991), *Nâzım'dan Armağan* (K. Coşkun ve Ö. Yağcı ile, 1990), *Şairce Düşünmek* (edebiyat yazıları, 1990), *Çağdaş Türk Edebiyatı* (4 cilt, 1992), *En Güzel Öyküler: 28 Türk Yazarından Bir Seçki* (1994), *Nâzım Hikmet Şiirinde Belirgin Temalar: Nâzım Dünya ve Biz* (Sennur Sezer ile, 2002).

OYUN: *Zindandaki Şair* (1990).

ANI: *Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den TİP'e* (2004)

HAKKINDA: Çetin Yetkin / Siyasal İktidar Sanata Karşı (1970), Asım Bezirci / On Şair On Şiir (1971), Hikmet Altınkayanak / Edebiyatımızda 1940 Kuşağı (1977), "Kendileri" / Yaşamöyküsünün İlk Bölümleri (Türkiye Yazıları, Ocak 1978), Tekin Sönmez / Şükran Kurdakul'la Uzun Bir Söyleşisi (Sanat ve Toplum, Kasım-Aralık 1978), Yaşamlarında İlk'lerle Sanatçılarımız (Milliyet Sanat, 9.7.1979), Asım Bezirci / Hikâyecilerimiz (1980), Kemal Özer / 'Acılar Dönemi' Benim Yeniden Doğuşumdur (Gösteri, Temmuz 1981), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (Varlık, Nisan 1982), Kemal Sülker / Şairlikte Tutunmak Zor (Varlık, Kasım 1983), Atilla Özkırımlı / Şükran Kurdakul ile 1940 Şairleri ve Yeni Çalışmaları Üzerine (Günümüzde Kitaplar, Kasım 1984), İlk Gençlik Yıllarının İki Kitabı (Günümüzde Kitaplar, Temmuz 1984), Enver Ercan / Şair Çünkü Onlar (söyleşi, 1990), Şahap Balcıoğlu / Görüşler Görüşmeler (1991), Anıl Al / Tomurcuk Adlı Kitabından Bugüne Yazınımızda 50 Yılı Geride Bırakan Şükran Kurdakul (Cumhuriyet, 12.5.1993), Öner Yağcı / Çağdaş Edebiyatımızın Önü Açık (Kültür Gençlik dergisi, Ocak-Şubat 1993), Öner Yağcı / 50 Yıldır Şairce Düşünen Bir Yürek: Şükran Kurdakul (Cumhuriyet Kitap, 8.4.1993), Asım Bezirci / Temele Gül Dikenler (1993), Öner Yağcı / Şükran Kurdakul'un Yaşamı Sanatı Yapıtları (1994), Şükran Kurdakul / "Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri" (1994), Okan Yüksel / İzmirli Ozan Gazeteciler (1997), Zeynep Aliye / Yenilikçi Şiirimizde Bir Köşe Taşı (Cumhuriyet Kitap, 17.7.1997), Sennur Sezer / Yetmiş Yıldır Sesive Kalemiyle Var (Cumhuriyet Kitap, 17.7.1997), Alpay Kabacalı / Coşkunun ve Direncin Şairi Şükran Kurdakul (2000), Alpay Ka-

Şükran Kurdakul

ŞÜKRAN KURDAKUL

DALGIÇ

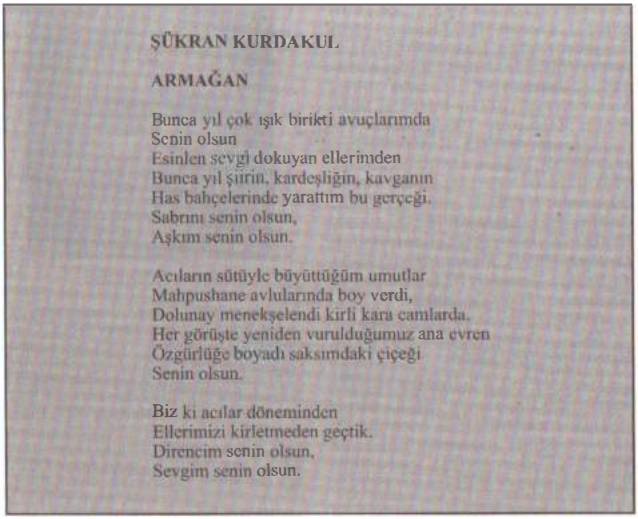
Kendi denizlerimin dalgıcıyım ben
Bir alışkanlığı sürdürür gibiyim belki
Soluğum son aşamalarına geldi
Geçtim durdum bilincin dehlizlerinden.

Bahçeler mi yoktu, eski ve yeni
Şarkılar mı yoktu, anılara benzer
Gemiler mi yoktu, küsmüş yelkenleri
Gözümün önünde eriyip gittiler.

Bilirdim çizgen neresiydi, yol neresi
Dalardım mavilerin güneşle buluştuğu yerden
Heveslerı, coşkuları, sevinçleri
Ben yaratmışım gibi dökerdim içimden.

Ne varsa doğayla aradığım uyumda
Çiçeğe durmuş ağaçlar gibi iyimser...
Ve sesinin masalında sevdalı,
Bize özgü sözcükler getirdim koynumda.

Kendi denizlerimin dalgıcıyım ben
Bir alışkanlığı sürdürür gibiyim belki
Soluğum son aşamalarına geldi,
Gidiyorum içimdeki sesin peşinden.

ŞÜKRAN KURDAKUL

ARMAĞAN

Bunca yıl çok ışık birikti avuçlarımda
Senin olsun
Esinlen sevgi dokuyan ellerimden
Bunca yıl şiirin, kardeşliğin, kavganın
Has bahçelerinde yarattım bu gerçeği.
Sabrını senin olsun,
Aşkım senin olsun.

Acıların sütüyle büyüttüğüm umutlar
Mahpushane avlularında boy verdi,
Dolunay menekşelendi kirli kara camlarda.
Her görüşte yeniden vurulduğumuz ana evren
Özgürlüğe boyadı saksımdaki çiçeği
Senin olsun.

Biz kı acılar döneminden
Ellerimizi kirletmeden geçtik.
Direncim senin olsun,
Sevgim senin olsun.

bacalı / Şükran Kurdakul (tanıtım kitabı, 2000), Alpay Kabacalı / Fuarın Onur Yazarı: Şükran Kurdakul (Cumhuriyet Kitap, 2.11.2000), İnci Asena / Yirminci Yüzyılda Yazınımıza El Verenler (Cumhuriyet Kitap, 4.1.2001), Öner Yağcı / Şiirden Öyküye Şükran Kurdakul (4.4.2002), Öner Yağcı / Tüm Şiirleri Evrensel Yayınlar Tarafından Yeniden Basıldı - Şükran Kurdakul'un İlk Şiirleri (Cumhuriyet Kitap, 14.11.2002), Öner Yağcı / Şükran Kurdakul'un Dört Ciltlik Dev Çalışması Yeniden Yayımlandı - Çağdaş Türk Edebiyatı (Cumhuriyet Kitap, 28.11.2002), Tuncer Uçarol / "Bir Yürekten Bir Yaşamdan" Şiir (Çağdaş Eleştiri, Mart 1983) - (Sanat Eki, Ağustos 1983), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004), Osman Saffet Arolat / Şükran Kurdakul'la Eski Kültür Üzerine Söyleşi, (Damar, Ocak 2005), M. Sadık Aslankara / Bir Öykücü Olarak Şükran Kurdakul (Cumhuriyet Kitap, 3.2.2005), (Sanat Eki, Ağustos 1983) - Özgün Şiir Olabilir mi? (Edebiyat ve Eleştiri, Ocak-Nisan 2005), Ahmet Miskioğlu / Şair Şükran Kurdakul Üzerine - Tansu Belc / Şükran Kurdakul: Bir Şiir ve Yazın Emekçisi - İsmet Kemal Karadayı / Yaşıtım Dost Şükran Kurdakul - Nusret Karaca / Perşembeleri Seviyorum - Mustafa Yılmaz / Duruşu Düşünür Gülüşü Şair: Şükran Kurdakul (Türk Dili Dergisi, Mart-Nisan 2005).

KURDAŞ, Kemal

İktisatçı, devlet adamı. 1920, Bursa doğumlu. İlk, orta, lise ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki üniversite öğrenimini Devlet burslu olarak tamamladıktan sonra, 1943 yılında Maliye Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1944 başında Maliye Müfettiş Muavini, 1947 yılında da Maliye Müfettişi oldu. 1953 yılında Hazine Genel Müdür Yardımcılığı görevine atandı. 1956 yılında IMF'de çalışmaya başladı. 27 Mayıs 1960 devriminden sonra Türkiye'ye döndü ve Maliye Bakanı olarak hükümette yer aldı. Yeni Anayasa'yı hazırlamakla görevli Kurucu Meclis üyeliği yaptı.

1961'de Maliye Bakanlığı'ndan ayrılarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Rektörlüğü görevini üstlendi. Sekiz yıl sürdürdüğü bu görevinden 1969 sonunda ayrılan Kurdaş, daha sonra 25 yılı aşkın süre birçok özel kuruluşta yönetim kurulu üyesi ya da üst düzey yönetici olarak görev yaptı ve çoğu kendi alanında ilk olan pek çok sanayi kuruluşunun Türkiye ekonomisine kazandırılmasına katkıda bulundu. Makaleleri başta Banka ve Ekonomik Yorumlar dergisi olmak üzere çeşitli dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

Ekonomik Politikada Bilim ve Sağduyu (1979), *Ekonomik Politika Üzerine İncelemeler - Yorumlar* (1994), *ODTÜ Yıllarım: Bir Hizmetin Hikayesi* (1998), *Bitmeyen Gaflet ve Türkiye Ekonomisinin Çöküşü.*

Kemal Kurdaş

HAKKINDA: Yakup Kepenek / ODTÜ'nün Kurdaş'ı ya da Kurdaş'ın ODTÜ'sü (Cumhuriyet Kitap, 2.8.19918).

KURDOĞLU, Ali

Araştırmacı-yazar. 1935, Darıca köyü / Bayburt doğumlu. İlkokulu Arhavi'de okudu (1947). Ortaöğrenimini Trabzon Kemerkaya Erkek Ortaokulu (1950) ve Trabzon Erkek Öğretim Okulunda (1953) tamamladı. 1958 yılına kadar çeşitli yerlerde İlkokul öğretmenliği ve başöğretmenlik yaptı. Askerlik sonrası Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünü bitirerek (1960) Samsun Kız Sanat Okulunda İngilizce öğretmeni olarak göreve başladı. Burada arkadaşlarıyla birlikte Samsun Milliyetçi Öğretmenler Birliğinin kuruluşuna öncülük etti. Çıkardığı *Milliyetçi Öğretmen* adlı gazete nedeniyle mahkemeye verildi, gazetesi kapatıldı. 1970 yılında ihtisas için, kısa bir süreliğine İngiltere'ye gönderildi. Uzun yıllar liselerde öğretmenlik yaptıktan sonra Samsun Yüksek Öğretmen Okulu İngilizce öğretmenliğine atandı.

Ali Kurdoğlu, Nisan 1973'ten itibaren Samsun İmam Hatip Okulunun aylık dergisi *Petek*'i çıkardı. 1980 yılında üçüncü defa İngiltere'ye gönderildi. 1981 yılında kendi isteği ile emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra bir tercüme bürosu açtı, bir yöneticilik görevi ardından zamanını yazı çalışmalarına ayırdı. Makale ve çevirileri ayrıca *Türk Edebiyatı, Tarih ve Medeniyet* dergilerinde yer almıştır.

ESERLERİ:

ROMAN: *Harp ve Kadın, Yanlış Adımlar, Bir İsyanın Kitabı.*

İNCELEME: *Tarih ve Medeniyet* (dergilerdeki makale ve çevirileri).

ÇEVİRİ: *Plevne Müdafaası.*

HAKKINDA: Ali Kayıkçı / Mahalleden Bölgeye Samsun (c. 1, 2000).

KURDOĞLU, Galip

Şair ve yazar, fotoğraf sanatçısı. 21 Ekim 1955, Arhavi / Artvin doğumlu. Uzun yıllar Hürriyet Haber Ajansının Arhavi muhabirliğini yaptı. SSK Arhavi Hastanesinde memur olarak çalıştı. 2002'de emekliye ayrıldı. Hayatını ve çalışmalarını Ankara'da sürdürdü. Şair-Yazar ve Bestekarlar Derneği, İLESAM, MESAM, Karadeniz Yazarlar Birliği üyesidir.

Şiir, haber, fotoğraf ve mizah öyküleri *Hürriyet, Milliyet, Güneş, Takip, Karadeniz, Bizim Ece, Gülpınar, Kelebek, Gazete, Kuzey Haber, Girgır, Fırt, Taka, Hamsi, Virüs, Simav Anadolu, Duygu Seli, Türkspor, Arhavililer, Gop Expres, Şiir Defteri, Müzik Magazin,*

Galip Kurdoğlu

Delikanlı, Arabesk, Medyatör ve Oscar Tv, Zıpır vd. gazete ve dergilerde yayımlandı. Bazı şiirleri bestelendi. Birçok fotoğraf sergisi açtı. Çeşitli televizyon ve radyo programları hazırladı. 1983'te Suavi Süalp-Ahmet Üztel Mizah Yarışmasında birinci oldu. İLESAM 2. Uluslararası Fuzuli Şiir Yarışmasında mansiyon aldı. Ayrıca fıkra, şarkı sözü, şiir alanlarında yapılan yarışmalarda çeşitli dereceler aldı. Karadeniz Yazarlar Birliğince 2001 yılında yılın mizah yazarı seçildi.

"Arkadaşları ona 'Zamane Nasrettin'i diyor, ama o Konya'da değil de Karadeniz'de doğduğu için kendisini 'Temel' olarak adlandırıyor. Adı Galip olsa da, o Temel'in ta kendisi." (Şükran Özçakmak)

"Kurdoğlu, azimli ve kararlı bir görünüm sergiliyor. Yazdıklarıyla, yayınladıklarıyla yetineceği yok. (...) Şiirde kolaycılığa kaçmayan bir yapısı var Kurdoğlu'nun. Zorlanmıyor da, kendiliğinden ortaya çıkan, sayfalara aktarılanlar gelecek için ümit veriyor." (İsa Kayacan)

ESERLERİ:

FIKRA: *Gülebilirsunuz* (1992), *Temel'un Ta Kendisi* (1999), *Fadime Hala* (1999), *Bizum Galip* (1999), *Temel'un Fıkraları* (2000), *Temel Oğli Temel* (2000).

MİZAH ÖYKÜSÜ: *Mis Kokulu* (1992).

ŞİİR: *Sevgilerimle* (1992), *Su Gibi* (1992), *Gece Gül Kokuyordu* (1999), *Canımın Feryatları* (1999), *Şair Olmak İstiyorum* (1999), *Duygularım* (2000).

HAKKINDA: Cenk Koray (Akşam, 8.8.1999), Milliyet (11.8.2000), Hasan Pulur / Hakiki Temel (Milliyet, 20.8.2000), Şakir Süter (Akşam, 21.8.2000), İsa Kayacan (Hamle, 26.3.2002).

GALİP KURDOĞLU

ANNE

Hiç kimse sevmiyor seninki kadar.
Yâr bile kaşını çatıyor anne,
Ölenle ölünmez diyordum hana,
Yokluğun derde dert katıyor anne

Bahtiyar olmakta zorlaştı artık,
Hüzünler gönülde yatıyor anne,
Meçhule gittiğin o günden beri,
Güneşim doğmadan batıyor anne.

Dinmiyor gözyaşım gülmüyor yüzüm,
Yüreğim sevgiyle atıyor anne
Özledim kokunu, özledim seni,
Hasretin içimde tütüyor anne.

Rüyâlar teselim oluyor ama,
Her gecem huzurla doluyor ama
Çiçekler açıyor, soluyor ama,
Hiçbir şey yerini tutmuyor anne.

GALİP KURDOĞLU

HAKİKİ TEMEL!

Yıllardan beri bir "Temel" tutturulmuş gider. Karadeniz fıkralarının kahramanı hep "Temel"dir:

"-Temel dedi ki, Temel etti ki, Temel yaptı ki!"

Hayali bir Temel!

Oysa "Temel" hayali değil, düpedüz gerçekmiş, yaşıyormuş!

***

EĞİTİM sırasında hocası sormuş:

"Yüzme bilmeyen iki bayan denize düşse, hangisini kurtarırsın?"

"Genç olanini'"

"Yaşları eşitse?"

"Zayif olanini!"

"Kiloları aynıysa?"

"Güzel olanini!"

"İkisi de birbirinden güzelse?"

"Evli olanini"

"İkisi de evliyse?"

"Hamile olanini!"

Hocası "ikisi de hamileyse" deyince Temel patlamış:

"Hocam, koskoca Karadeniz sahilinde benden başka kimse yok mıdır?"

***

TEMEL'in dükkanına girenler, bir kasa dolusu içkiyi çalmışlar, Temel halinden memnun, neşeli:

"Onlari mi düşüneceğüm! İçkinin zararlarını bilmeyler mi?"

***

TEMEL, denize düşen ve boğulmak üzere olan yaşlı kadını kurtarır, tam nihtima çıkarırken, bakar ki kaynanası, tekrar denize bırakır.

Dursun bağırır: "Ula Temel, sen delirdin mu?"

"Yoo, anaın baa, her zaman iyilik yap, denize at, derdu!"

***

KÜREK yarışında Temel dereceye bile girememiş, oysa takımın en iyisiymiş, yarıştan sonra halini açıklamış:

"Demek oliy ki boşa kürek çekmişum?"

***

TEMEL ile arkadaşı Ali İmdat lokantaya gitmişler, garson fasulyeyi öve öve bitirememiş. Temel merak etmiş:

"Ne özelluğu var?"

"Gaz yapmıyor!"

"O zaman niçun yiyelum ki?"

***

SEKSENLİK Temel'i aynı yaşta bir kadınla evlendirmişler, aradan bir ay geçmiş torun sormuş: "Dedecuğum, çocuk, mocuk yok mıdır?"

"Ula baa verdiniz bi koca karı! Tarihi eser olmasaydi görürdünüz!"

***

METİN Toker, Ecevit'in başı sıkışınca "Bunun sonu iyi olmaz!" demeye gelen aba altından sopa gösterme misali davranışlarını, cuma günkü yazısında bir fıkrayla anlatıyordu:

Adamın bir şeyi kaybolmuş "Hele bir bulunmasın, hele bir bulunmasın!" diye bağırıp duruyormuş, sonunda bulmuşlar ve sormuşlar "Bulunmasaydı ne yapacaktın?" "Ne yapacaktım, yenisini alacaktım!" Metin Toker de bize soruyordu: "Bu fıkranın kahramanı eşeğini kaybeden Nasreddin Hoca mıdır, yoksa silahını kaybeden kabadayı mı?"

Cevap:

"İkisi de olur, ama doğrusu Temel'dir."

KURGAN, Şükrü

Eğitimci, yazar (D. 1912, Şam / Suriye - Ö. ?). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1934) mezunu. Öğretmenliğe aynı yıl Erzurum Lisesinde başladı. Ankara Erkek Lisesi ile Gazi Lisesinde ve Musiki Öğretmen Okulunda çalıştı. 1947 yılında Talim ve Terbiye Kuruluna raportör oldu. Belgrat Üniversitesi Türkoloji Fakültesinde Türk halk edebiyatı dersleri okuttu. 1961-63 yılları arası Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1964'te Talim ve Terbiye Kurulu üyesi, 1966'da Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi oldu. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsüne öğretmen olarak görevlendirildi.

ESERLERİ:

Bizde Türkçülük Cereyanının Kaynakları (1933), *İzahlı Eski Metinler Antolojisi* (1943), *Ziya Paşa'nın Hayatı Sanatı Eserleri* (1953), *Recaizade Ekrem Sanatı ve Eserleri* (1954), *Süleyman Nazif Sanatı ve Eserleri* (1955).

KURNAZ, Cemal

Edebiyat araştırmacısı, şair. 1956, Taşlıca köyü / Akseki / Antalya doğumlu. Taşlıca Köyü İlkokulu, Aksu İlköğretmen Okulu (1974), Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1979) mezunu. Bitirme tezi: *"Ali Zelili / Niyâzü'l-Müznibîn."* Bir süre ilk ve ort dereceli okullarda öğretmen olarak görev yaptı. 1980'de, bitirmiş olduğu üniversitede görev aldı. *"Taşlıcalı Yahya Bey Divanı'nda Kozmik Unsurlar"* adlı teziyle (1981) yüksek lisans, *"Hayali Bey Divanı'nın Tahlili"* tez çalışmasıyla (1984) doktora yaptı. 1989 yılında doçent, 1995 yılında profesör oldu. 1996'da bölüm başkanlığına getirildi. Çalışmalarını 1986 yılından itibaren Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak sürdürdü.

İlk şiiri *"Balık Muştusu"*, *Fikir ve Sanatta Hareket* (sayı: 9, 1959) dergisinde yayımlandı. Şiirleri sonraki yıllarda *Fikir ve Sanatta Hareket* (1974-76), *Ülkü Pınarı* (1976-77), *Divan* (1979-80), *Töre* (1981-82), *Millî Kültür ve Eğitim* (1982), *Doğuş* (1982-84) dergilerinde; makaleleri *Dolunay* (1987), *Türk Kültürü* (1983-95), *Millî Kültür* (1984-90), *Türk Kültürü Araştırmaları* (1984-96), *Türk Yurdu* (1987-90), *Millî Eğitim* (1988-89), *Türk Edebiyatı* (1989), *Yedi İklim* (1993, 95), *Millî Folklor* (1990-93), *Dergâh* (1990-96), *Türk Dili* (1995-96), *Journal of Turkish Studies* (1995), *Milli Eğitim*, *Türk Kültürü Araştırmaları* dergilerinde yer aldı. *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler* (1990) adlı eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği Deneme Ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME-DER-

Cemal Kurnaz

LEME-YAYINA HAZIRLAMA: *Ali Zelîlî Efendi-Niyâzü'l-Müznibîn (İnceleme-Metin*, 1979), *Taşlıcalı Yahya Bey Divanı'nda Kozmik Unsurlar* (1981), *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili* (1984), *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler* (1990), *Ahmet Talat Onay* (1990), *Muallim Naci - Osmanlı Şairleri*, 1986), *Münâcât Antolojisi* (1992), *Ahmet Talât Onay - Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, 1992), *Ahmet Talât Onay - Sarı Çiğdemler*, 1993), *Tahir Olgun - Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebi Mektuplar*, 1995), *Divan Edebiyatı Yazıları* (1997), *Anadolu'da Orta Asyalı Şairler* (1997), *Türküden Gazele - Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Bir Deneme* (1997), *Türkiye Orta Asya Edebî İlişkileri* (1999), *Türküden Şiire* (2003), *Halk Şiiri ve Divan Şiirinin Müşterekleri* (2003), *Divan Dünyası* (2003).

ŞİİR: *Bir Avuç Sevinç* (1992).

ORTAK KİTAP: *Türk Kültürü Bibliyografyası* (A. Abdulkadiroğlu ile birlikte, 1989), *Şeyhî Divanı* (Mustafa İsen ile birlikte, 1990), *Abdülkerim bin Şeyh Müsâ-Makâlât-ı Seyyid Hârûn (Tenkitli Basım*, 1991), *Tahir Olgun - Çilehâne Mektupları* (Gülgün Erişen'le birlikte, 1995), *Ahmet Talât Onay - Millî Mücadele Yazıları* (Şefika Kurnaz'la birlikte, 1995), *Ahmet Talât Onay - Türk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i* (1996), *Ahmet Talât Onay - Türk Şiirlerinin Vezni* (1996), *Mehmed Âkif Ersoy – Safahat* (haz. C. Kurnaz, A. Hayber, M. Tatcı, K. Akarsu, S.Toplu, H. Özbay ile, (1996), *Üzüm Dedesi Hüseyin Hulûsi Efendi* (M. Tatcı ile birlikte, 1997), *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf: Emir Buharî* (M. Tatçı ile birlikte, 1998), *Yesevîlik Bilgisi* (M. Tatcı ve M. İsen ile birlikte, 1998), *Ümmî Sinan Hayatı ve Eserleri* (M. Tatcı ile birlikte, 1998), *Aşk Çağlayanı Bayburtlu Celâlî* (M. Tatcı ile bilikte, 1998), *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri* (M. Tatcı ile birlikte, 1999), *Muslihüddin Vahyî-i Şa'bânî - Mi'râcü'l-Beyân - Mi'racın Tasavvufî Boyutu* (M. Tatcı ile, 1999), *Kütahyalı Bir Gönül Eri: Çavdaroğlu Müftî Dreviş* (M. Tatcı ile birlikte, 1999), *Hüseyin Vassâf, Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler* (M. Tatcı ve İsmail Kasap ile birlikte, 1999), *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf: Emir Buharî* (M. Tatçı ile birlikte, (1999), *Hüseyin Vassâf - Mevlid - Süleyman ve Vesîletü'n-Necât'ı-ı* (M. Tatçı ile birlikte, 1999), *Salacıoğlu Mustafa Celvetî - Giritli Şeyh Mustafa'nın Şehâdeti - Manzum Bir Menâkıbnâme* (M. Tatcı ile birlikte, 2000), *Giritli Salacıoğlu Mustafa Celvetî - Divan* (M. Tatcı ve Y. Aydemir ile birlikte, 2000), *Osmanlı Dönemi Kırım Edebiyatı* (Halil Çeltik ile birlikte, 2000), *İsmail Hakkı Bursavî - Bitmedik Ot Dibinde Doğmadıcak Bir Göcen / Şerh-i Nazm-ı Ahmed*, (M. Tatcı ile birlikte, 2000), *Bayburtlu Celâlî ve Şiir Dünyası* (M. Tatcı ile birlikte, (2000), *Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Orhan Veli* (M. Tatcı ile birlikte, 2000), *Bursalı Mehmed Tahir - Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek - Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmi-i Müellifin Fihristi, Tıpkıbasım* (Mustafa Tatcı ile birlikte, (2000), *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî I-II, Tıpkıbasım* (Mustafa Tatcı ile, 2000), *Bir Mektebe Uğradım Kuş Dilini Okurlar - Türk Edebiyatında Şathiyye* (M. Tatcı ile birlikte, 2001), *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı* (M. Tatcı ile birlikte, (2001).

Tasavvufî Gelenekte Miyârlar ve Karabaş-ı Velî'nin Miyâr'ı (M. Tatcı ile birlikte, 2001), *Hasan Ünsî Şabânî - Tasavvufî İncelikler* (Kelâm-ı Aziz, M. Tatcı ile birlikte, 2001), *Hasan Lutfî - Şerh-i Gazel-i Cemâl* (M. Tatcı ile birlikte, (2001), *Giritli Salacıoğlu Mustafa ve Mesnevileri* (M. Tatcı ve Y. Aydemir ile birlikte, 2001).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 5, 1982), Osmanlı Şairleri Üzerine Cemal Kurnaz ile (Yeni Düşünce, 17.7.1987), Beşir Ayvazoğlu / Aşk Estetiği ve İnsan (1989), B. Bilge Toker / Halk ve Divan

CEMAL KURNAZ

BİR AVUÇ SEVİNÇ

Bir demet güz çiçeği
Yüzünde hüzün
Uzak iklimlerden nişâne
Işığı bin bir yıldızın
Işısın elâ gözünde
Tan yelinde turna teli
Perçemlerin ışısın

Her gün açsın yeniden
Apansız
Eski zaman çiçeği
Işısın papatya açan ağzın

Bak bir avuç sevinç çocuğum
Masallardan süzülen
İç doya doya
Güzelliğini duy dünyamızın

Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler (Türkiye Kültür ve Sanat Bülteni, Haziran 1990), Beşir Ayvazoğlu / Eski Şiirimiz Hakkında Benzersiz Bir Kitap: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar (Türkiye, 23.10.1992), Sadık Tural / Edebiyat Bilimine Katkılar (1993), Sadık Tural / Edebiyat Bilimine Katkılar (1993, s.195), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (1995), Mustafa Erdoğan / Edebî Mektuplar Üzerine (Dergâh, Haziran 1998), Cemre Bibliyografya Özel Sayısı (Mart-Nisan 1998), Beşir Ayvazoğlu / Hayâlî Bey Divanı Tahlili (Tercüman, 24.6.1998), Pervane Abdülhaligova / Türkiye-Orta Asya Edebi İlişkileri (Bilge, Güz 1999), Hasan Afşin Can / "Emir Buhari ve Şiirleri" (Özlenen Fark, Şubat 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Cafer Şen / "Türk Edebiyatında Şathiyye" (Dergâh, Mayıs 2001), Küçülteç (Radikal Kitap, 28.7.2002).

KURNUÇ, M. Zeki

Türk müziği araştırmacısı. 21 Nisan 1954, Erzurum doğumlu. Tam adı Muzaffer Zeki Kurnuç. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum'da yaptı. Yükseköğrenimine Erzurum Yabancı Diller Yüksek Okulu İngiliz Dili Bölümünde başladı. Öğrencilik yıllarında Halk Eğitim Merkezinde Bestekar Hüseyin Erbay'dan, daha sonra Halk Türküleri ve Halk Oyunları Derneğinde Kemani Zeki Erdal'dan Türk musikisi nazariyatı ve keman dersleri; 1977-80 yılları arasında Erzurum Musiki Derneğinde koro şefi Kiyasettin Temelli'den makam ve usul dersleri aldı. Aynı dernekte idari görevler ve koro şef yardımcılığı yaptı. TRT Erzurum Radyosunda istisna akitli korist ve solist olarak çalıştı. 1980 yılında öğretmenlik ve memuriyet görevlerinden ayrılarak, radyoda Türk Sanat Müziği Uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1981 yılında Türk Sanat Müziği servis Şefliğine, 1985 yılında ise Müzik Yayınlar Şube Müdürlüğüne atandı. 1995 yılına kadar asli görevinin yanı sıra icra denetleme kurulu üyeliği, çeşitli Türk halk ve Türk sanat müziği yarışmalarından

M. Zeki Kurnuç

jüri başkanı olarak görev yaptı. Aynı tarihler arasında "Yöremizde Yetişen Bestekarlar", "Arşivden Sizin için Seçtiklerimiz" ve "Türk Sanat Müziği Dinleyici İstekleri" gibi programları hazırladı. 1995'te aynı kuruluşun denetçilik görevine atandı.

"Doğu Anadolu Gazeteciler Cemiyeti" tarafından hazırlanan "Radyo-Program Yayıncılığı" dalında 1988 yılı "Gazetecilik Basın Ödülü" aldı. Erzurumlu bestekâr, güfte yazarları, halk ozanları ve mutasavvıfların eserlerinin yer aldığı *Erzurum ve Türk Musikisi* (2005) adlı belgesel nitelikteki kitabı yayımlandı.

"TRT Erzurum Bölge Radyosunda halen denetçi olarak görev yapan değerli kardeşim M. Zeki

Kurnuç'un 'Erzurum ve Türk Musikisi" isimli eserini kitaplaşmış görünce aklımdan neler geçti neler.

(...) Hatırladığım kadarı ile en az on yıllık bir çalışmanın ürünü. Çünkü ben Aşkale'deyken TRT'de Aile Saati programına köşe hazırladığım zaman görüştüğümüzde bu eserin hazırlıklarını yapardı ve heyecanla basımını hayal ederdi. (...) Bu Allah'ın bir lutfudür. Siz ne kadar emek verirseniz verin karşınıza o esere verdiğiniz emeğin değerini bilenler çıkmadığı müddetçe boynu bükük kalırsınız. Erzurum sahipsiz, Erzurum'a kimse sahip çıkmıyor diyorduk ya, demek ki bazen istisnalar oluyormuş." (Zekiye Çomaklı)

HAKKINDA: Zaman gazetesi (7.5.2005), Erzurum gazetesi (9.5.2005), M. Zeki Kurnuç / Erzurum ve Türk Müsikisi (2005).

KURŞUN, Zekeriya

Tarih araştırmacısı. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu. Yüksek lisansını *"II. Meşrutiyet ve Arap Milliyetçiliği 1908-1914"* adlı tez ile (1988), doktorasını *"Küçük Said Paşa, Siyasi Hayatı, Faaliyetleri ve İcraatı 1838-1914"* adlı tez çalışmasıyla (1991) aynı üniversiteye bağlı SBE'nin Yakın Çağ Tarihi Bölümünde yaptı. 1993'te yardımcı doçent, 1995'te doçent, 1998'de profesör oldu. Çalışmalarını Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Yakınçağ Orta-Doğu tarihi, özellikle modern Orta-Doğu devletlerinin ortaya çıkışı konularında makaleleri *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi* gibi çeşitli bilimsel yayın organlarında yayımlandı.

ESERLERİ:

Yol Ayrımında Türk-Arap İlişkileri (1992), *Necid ve Aksa'da Osmanlı Hakimiyeti, Vehhabi Hareketi ve Suud Devletinin Doğuşu* (1998), *Tarihu Kabileti'l-Acman* (Kuveyt, 1988), *Basra Körfezi'nde Osmanlı-İngiliz Çekişmesi: Katar'da Osmanlılar 1871-1916* (2004).

KURŞUNLU, Nazım

Oyun yazarı (D. 1911, İstanbul – Ö. 8 Ekim 1980). İstanbul Yüksek Teknik Okulu İnşaat Bölümü mezunu. Bayındırlık Bakanlığı Ankara İmar Müdürlüğü (1947) ve Ankara Belediyesi Fen İşlerinde inşaat mühendisi, Ankara Devlet Tiyatrosunda dekoratör-mühendis (1958-71) olarak çalıştı ve emekliye ayrıldı. Eserleri İstanbul Şehir Tiyatroları ve Devlet Tiyatrolarında oynandı.

NAZIM KURŞUNLU

MERDİVEN

Birinci Perde

SAHNE II

AMELE, ŞEFİKA, HAMDİ, VECİHİ

ŞEFİKA. — Hamdi bey! (Amele dönüp Şefika'ya bakar.)

HAMDİ, içerden. — Ne var?

VECİHİ, içerden. — Önüne bak!

ŞEFİKA. — Gel yahu, burada birşeyler yapıyorlar.

VECİHİ, içerden. — Sola.. Sola.. Sola.. (Hamdi Şefika'nın omuzu üstünden bakar.)

HAMDİ. — Yola başladılar. (Amele dönüp onlara bakar.)

VECİHİ, içerden. — Doğru tut şunu! (Amele toparlanır.)

HAMDİ. — Gözlüğüm nerde?

ŞEFİKA. —Bilmiyorum. (Hamdi çıkar.)

VECİHİ, içerden. — Sola, daha... Sola!

HAMDİ, içerden. — Şefikanım!

ŞEFİKA başını çevirmeden. — Efendim? (Vecihi girer.)

VECİHİ, azarlar gibi. — Sana sola diyorum, sağır mısın?

HAMDİ, içerden. — Şefikanım!

ŞEFİKA. — Ne var yahu, ne istiyorsun? (Gözü ötekilerde, çıkar.)

AMELE. — Çite dayandı.

VECİHİ. — İçeri atla! (Amele bahçeye girer.) Tut oraya! Oynatma!

AMELE. — Peki

VECİHİ. — Vereceğim işarete dikkat et! (Çıkar. Şefika pencerede görünür.)

ŞEFİKA. — Aman yarabbi! (Telâşla penceredeh, uzaklaşır.)

VECİHİ, içerden. — Sola, sola.. Duur! Biraz sağa, tamam! Oynatma! (Şefika telaşla kapıdan girer Hamdi onu takibetmektedir)

HAMDİ, sinirli. — Kolay gelsin!

AMELE, bunu iltifat sayarak. — Hoş geldin! (Hamdi kızmış görünür.)

ŞEFİKA, onu geri çekerek. — Dur Hamdi bey! (Ameleye) Kuzum sen ne yapıyorsun?

AMELE. — Yol kazığı çakıyoruz.

HAMDİ. — Nc?

ŞEFİKA. — Burası bahçe ayol! (Vecihi girer.)

VECİHİ, ameleye. — Ne oluyor? (Birden tanımış) Hamdi bey!

HAMDİ. — Kim bu?

VECİHİ. — Beni tanımadınız mı?

HAMDİ. — Vecihi!

VECİHİ. — Evet. (Ameleye) İşareti kaybetme! (Hamdi'ye) Şu tesadüfe bak! (Ameleye) Jalonu oraya dik! (Amele söyleneni yapar.) Çık, durma! (Amele çıkar.)

HAMDİ, heyecanlanmış. — İçeri gel!

ŞEFİKA, yavaş. — Burada oturun!

HAMDİ. — Peki. Otur! Bize sandalye ver!

ŞEFİKA. — Buyurun! (Duvarın dibindeki sandalyeyi getirir.)

VECİHİ. — Siz ayakta kaldınız.

HAMDİ. — Zararı yok. (Şefika'nın getirdiği ikinci sandalyeye ilişir.) Saçları ağartmışsın.

VECİHİ. — Yedi yıl geçti aradan.

HAMDİ, onu tanıtmak ister gibi. — Vaktiyle bizde çalışıyordu.

VECİHİ. — Burada mı oturuyorsunuz?

ŞEFİKA, özür diler gibi. — Evet.

VECİHİ.— Şey, daireye gidip gelmek güç olmuyor mu?

ŞEFİKA. — Hamdi bey emekliye ayrıldı. (Dudaklarında koruyan bir tebessümle Hamdi'ye bakar.)

HAMDİ, açıklama ihtiyacını duymuş gibi. — Kendim istedim.

VECİHİ- şaşmış. — Niçin?

ŞEFİKA. — Yorulmuş.

HAMDİ, alınmış. — Otuz yıl patriğin eşeğini kovaladıktan sonra, insanın biraz nefes almak hakkıdır.

ŞEFİKA. — Bir şey demedim yahu. Bilemezsiniz nasıl alıngan oldu.

HAMDİ. — Basıp gittin, bir daha görünmedin. Aynı şirkette mi çalışıyorsun?

VECİHİ. — Yok canım, üç yer değiştirdim ondan sonra... Şimdi serbest çalışıyorum.

HAMDİ. — Bizden ayrıldığın zaman da söylemiştim sana. Sebatsızsın. Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

ŞEFİKA — Aman kuzum, sen yosun tuttun da ne oldu?

HAMDİ, onuruna dokunmuş gibi. — Beğenemedin mi? Kayıt memuru olarak girdiğim yerde' muamelât müdürlüğüne kadar yükseldim.

ŞEFİKA. — Büyük iş olmuş.

HAMDİ. — Kadın aklı ne diyeceksin. Muamelât müdürlüğünü kolay sanıyor. (Birden kalkar.)

ŞEFİKA. —Nereye?

HAMDİ. — Sormasan olmaz. (Çıkarken) Sakın kalkma!

(*Merdiven*, 1966, s. 12-15)

ESERLERİ:

OYUN: *Branda Bezi* (1952), *Fatih* (1953), *Dumanlıda Telaki Var* (1964), *Merdiven* (1966).

SADECE SAHNELENEN OYUNLARI: *Melekler ve İnsanlar* (1950-51), *Çığ* (1953), *Çivi Çiviyi Söker* (1962), *İpler Elimizde Değil* (1967-68), *Analar Babalar Okulu* (1967), *Gecikenler* (1968), *Kör Kadı* (1970).

ÖYKÜ: *Bir Haylazın Hikâyeleri.*

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

KURŞUNLUOĞLU, Mehmet Kemal

Bkz. MEHMET KEMAL (Kurşunluoğlu)

KURŞUNOĞLU, Pekay

Romancı. 20 Temmuz 1939, Biga / Çanakkale doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Çanakkale'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1966) mezunu. 1970-91 yılları arasında İstanbul'da avukatlık yaptı. *Kederli Bir Su Yıldızı* (1996) adlı bir romanı vardır.

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

KURT, Ayhan

Şair. 4 Ağustos 1971, İstanbul doğumlu. Vefa Lisesi mezunu. MÜ Hukuk Fakültesi ve İÜ Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okudu, bitirmeden ayrıldı. *Sombahar* dergisi ve Oğlak Yayınlarında düzeltmen, editör ve yayın sekreteri olarak çalıştı.

İlk şiiri *"Yara"*, *Sombahar*'da çıkmıştı (1992). Diğer ürünleri *Sombahar*, *Düşler*, *Ludingirra* ve *Kökler* dergilerinde yer aldı. *Sombahar* ve *Ludingirra* şiir dergilerinde yayın kurulu üyeliği yaptı. Şiirlerinin bir bölümünü ilk kitabı *Canavarlığa Yazgılı Şehzade* (1998)'de topladı.

Ayhan Kurt

"Genel olarak bakıldığında bu sert söyleyiş özelliği, içerikle de birleşerek 'çağı sorgulama'yı düşündürüyor. Ayhan Kurt çağdan nefret eden, teknolojinin insanı hırpalamasına, insanın özünü zedelemesine içerleyen ve buna karşı beslediği tepkiyi yüksek sesle dile getiren, hatta haykıran bir şair... (...) Canavarlığa Yazgılı Şehzade hem içeriğinden hem de ses özelliğinden ötürü sözü edilmesi gereken bir şiirler toplamı. Sadece şiirler toplamı değil, aynı zamanda homojen yapıya sahip bir şiir kitabı." (Bâki Asiltürk)

HAKKINDA: Bâki Asiltürk / Canavarlığa Yazgılı Şehzade (Virgül, Eylül 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Kökler dergisi (sayı: 3, 2003).

KURT, Celalettin

Şair. 1960, Elbistan / Kahramanmaraş doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Elbistan'da tamamladıktan sonra İstanbul Eğitim Enstitüsünü bitirdi (1980). Anadolu'nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptı. Mesleğini 1989'dan itibaren Elbistan'da sürdürdü. Elbistan'da *Şardağı* adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Şiir ve düzyazıları *Dolunay*, *Türk Edebiyatı*,

Celalettin Kurt

Uzun Sokak, Bizim Ocak, Erguvan, Güneysu, Alp Eren, Türkiye Çocuk vd. dergilerde yer aldı.

ESERLERİ:

Elbistanlı Şairler Antolojisi I-II, Çiçekler Artık Solmasın, Gönlünüz Çiçek Tarlası, Üç Gönül Düştü Gönlümüzden (1997), *Dibâce-i Aşk* (2004).

CELALETTİN KURT

SANA GELİYORUM

Sana dualarla geliyorum yâr
Bir beyaz yaprağın inceliğinde
Toplayıp ne varsa ayda senede
Aşka ait sırrım kalmadan dünde
Bir aydın sabahın hüzmeleriyle
Güneşin karları çözdüğü günde
Bir telâş içinde duygu göçünde
Deli-tay sevgiyle kuşlarca zinde
Sana dualarla geliyorum yâr

(*Dibâce-i Aşk*, 2004, s. 9)

KURT, Hamit

Araştırmacı-yazar. 1968, Yerköy köyü / Yahyalı / Kayseri doğumlu. İlkokulu kendi köyünde okudu. Yahyalı İmam Hatip Lisesinden mezun olduktan (1989) sonra çeşitli yerlerde yedi yıl imam hatiplik görevinde bulundu. 1997 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Dairesi Başkanlığı, Sicil Şubesi Müdürlüğü, 2003 yılından itibaren Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Süreli Yayınlar Şubesi Müdürlüğü yaptı. Çalışmalarını *Diyanet Aylık* ve *Avrupa* dergilerinin yayın kadrosunda sürdürdü.

Hamit Kurt

Hamit Kurt'un *Diyanet Çocuk, Diyanet Aylık* ve *Diyanet Avrupa* dergileri ile *Şelale* (Yahyalı) gazetesinde çeşitli yazıları yayımlandı. *Toplumsal Dram Boşanmalar ve Sebepleri* adlı bir kitabı vardır.

KURT, Hasan

İlâhiyat araştırmacısı. 1965, Çarşamba / Samsun doğumlu. Lisansını 1987'de, yüksek lisansını 1991'de, doktorasını 1997'de bitirdi. 2001'de yardımcı doçent, 2003'te doçent oldu. Makaleleri *İslâmî Araştırmalar, Dinî Araştırmalar, Türkler, AÜ İlâhiyat Fakültesi* dergilerinde yayımlandı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* için madde yazdı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Orta Asya'nın İslamlaşma Süreci (Buhara Örneği)* (1998), *Türk İslam Dönemine Geçişte Tahiroğulları* (2002).

ÇEVİRİ: *Orta Çağın Başarısı Buhara* (Richard Nelson Frye'dan, 2000), *Orta Asya'da Arap Fetihleri* (H.A.R. Gibb'den, 2005).

KURT, İhsan

Eğitimci, şair ve yazar. 1 Ocak 1953, Karahisar-Tatlısu köyü / Akdağmadeni / Yozgat doğumlu. Akdağmadeni Lisesi (1972), Sivas Eğitim Enstitüsü (1976) ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesini de bitirdikten (1981) sonra GÜ Sos-

İhsan Kurt

İHSAN KURT

SANAT ve CEMİYET

Çağımızda sanayi ürünlerinin bol olduğu kadar, insan yaşayışını yönlendiren ambalajlı kafa ürünlerinin bolluğu da dikkatlerden uzak kalamamaktadır. İster sosyal ilimler, isterse müspet ilimler olsun, genelde insanı rahat yaşama tahtına oturtmak için, sözde sürekli ve ilerleyen çabaları devam edip gitmektir. Ama bu gayretler ne derece amacına ulaşmakta? İşte asıl mesele bu sorunun içinde düğümlenen tartışmaya karşı alınacak tavırlarımız, insan için, insanlık için hangi çabaların daha isabetliye yaklaştığını seçmekte ve insanın yaptığı göreve göre o tavrı devam ettirecek sorumluluk duygusunu taşımaktır yatmaktadır. Meşele çok yönlü ele alınıp tutarlı ve sağlam perspektifleri olan insanlı ilim adamları konuyu kendi alanlarına göre tartışabilir. Fizikten biyolojiye, kimyadan astronomiye ve oradan sosyal ilimlerin her dalına kadar, bu ilimlerin nasıl, ne derece ve ne amaçla kullanıldığında insanı nereye getirdiği, faydası zararı tartışılabilir. Fakat konuyu asıl mütehassıslarına bırakarak, insanın yaratılışından beri bir türlü vazgeçemediği, ilkeliyle gelişmişiyle, geleceği ile devamlı uğraştığı sanatın sefilleştirilen cephesi ve cemiyetle ilişkisi üzerinde durmağa çalışacağım.

Sanatçı çağının aynasıdır, diyorlar. Yani bu demektir ki, bir sanatçı eserleriyle kendi çağını yansıtır. O halde bundan hareketle zamanımızdaki, zamanımızı yansıtan aynalara, yani eserlere baktığımızda sanatı hangi kıtlar içinde ve nasıl görüyoruz?

Her şeyden önce zamanımızda sanatı sağlıklı ve şuurlu değerlendirmek için, en azından bir ön bilgiye sahip, toplumda belli bir çoğunluk bulmak biraz zordur. Çünkü cemiyetimizin yakın tarihinde uğradığı kültür kopukluğunun yanı sıra, bu yetmezmiş gibi tarihi geçmişine dayalı her türlü köklü kültür edinilmesi engellendiğinden; insanımızın ham varlıktan şuurlu hayata geçişi ve insanın her türlü üretimlerinin yanında, bir insan ürünü olan sanat ve sanat eserine, kültürüne ve manasına dayalı sağlıklı bir bakış açısı geliştirememiştir. Cemiyetimizin bu zayıf tarafının eksikliğini sezen sapık amaçlı kişilerin, eserleri ile, gerçek sanat ölçülerinden uzak eserler kuluçka gibi üretilmiş, işin garibi cemiyetimizde kendilerine "ödül"lü yerler dahi edinmişlerdir. İşaret etliklerimizin yanı sıra diğer bazı yan sebeplerden dolayı her türlü sanat kolunda sanatın sefilliği başlanılmıştır.

Sanatın Sefil Olduğu Yerde Cemiyet Anarşidedir:

Sanat sefil olursa, insanlık seviyesizliğe doğru kayar. Çünkü sanatçı çağını sadece yansıtmaz ona şekil de verir. Bir cemiyetin belli bir çağdaki yapısına bakarak sanat düzeyi hakkında bilgi edinebiliriz. Bunun tam tersi de olabilir. Yani bir cemiyetin belli

→

bir zaman dilimindeki sanat eserlerini inceleyerek o cemiyetin kültür yapısı hakkında ortalama bir fikre sahip olabiliriz.

Toplumumuzdaki yarım yüzyıllık bir yaşayış tarzına bakalım, sosyal ilimcilerin çeşitli isimler verdikleri topluluk hastalıkları eksiltmemiş üzerimizden. Bu hastalıklar beş on yıl uyur gibi görünüp ortaya çıkmışlar birden. Köreltmişiz çıkarın başını sathî ve yanlış sargılarla. Genelde sanat atmosferi taklidin ve özentinin ürünü seviyesinde kalmış. Cemiyet bünyesi küçüklü büyüklü hastalıklar yüzünden huzuru bulamamış, insanımızda bir arayış, neredeyse sadece bedene ve nefse tokluk sağlama arayışı başlatılmış. Tevhidin huzuru kaybedilip, teslisin propagandasına ve yaşayış tarzına kapılmışız. Oysa "ruhu aç olanın, bedeni tok olamaz" ulvî gerçeğini biraz tefekkür etmeyi zahmet sayıp, derûnî manasından uzak kalmışız. Sanatımız da bunu göz önüne almadığı ve insandaki bedeni açlığın iştahını kamçıladığı için, insanımızı her türlü anarşiye sürüklerken, kendi de sefil kimliğinden vazgeçmemiştir. Halbuki sanat bütün güzelliği ve çirkinliği ile yaratılmış varlıkların derinliklerinde tek ve son hakikatle buluşma çabası güder ve bu gaye ile yola çıkarsa, kendini her türlü sefil kollardan ayırdığı gibi, cemiyete de asıl görevi ile mütenasip bir yaşama düzeninin mesajını verebilir. Çok uzatmaya gerek yok. Özellikle okuyanlarımızın (aydınlar!) yaşayış tarzı, kültür varlığı ve değer yargıları ne ise, bir bakıma günümüzün sanat anlayışı da odur. Yani sathî, taklitçi, tarihi kültüründen kopuk ve habersiz, dününe zıt kimlikleri içinde yaşatan bir yapıya sahip. Tezekçi, üçkuruçu ve diğer seviyesizlikleri içinde bulunduran sanat anlayışı köprü altına bırakılan gayrı meşru bir çocuğun hüviyetine sahip olmakla gururlanıyor... Ölçüye dikkat!

Tarihi kültürüne bağlandığını sanan bazı sanatçılar da (istisnaları tenzih ederim) geçmişin tahayyülünü slogancılık ölçüsünde duyurmaktan öteye gidemiyorlar. Çırpınıyorlar, bağırıyorlar ama tevhid düşüncesinin ve şuurunun amelinden uzak bulundukları için tesirleri bir anlık olup sonra kayboluyor. Sanırım bunun sebeplerinin başında köksüzleştirilen bir kültürün kökünü, voltayı düşük fenerlerle yanlış yerlerde aramaktan ileri geliyor. Bu da sanatın sefilliğini artırıyor.

(*Kitapsızlık Hürriyeti*, 1997, s. 61)

yal Bilimler Enstitüsünde Eğitimde Psikolojik Hizmetler alanında *"Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım"* başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı (1989). Bir süre öğretmen vekilliği (1973-74); Erzurum, Tokat, Ankara ilçe ve köylerinde öğretmenlik (1976-90); Millî Eğitim Bakanlığında Yaygın Eğitim Enstitüsü öğretmenliği ve bölüm başkanlığı (1990-92); Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi (1992-97) ve SÜ Eğitim Fakültesinde (1997) eğitim görevlililiği yaptı. 2002'de bu üniversiteden emekli oldu. Türkiye Yazarlar Birliği ile İLESAM üyesidir.

İlk yazısı *"Kendine Dönüş"* 14 Eylül 1974'te *Ortadoğu* gazetesinde yayımlandı. Sonraki yazı ve şiirleri *Ortadoğu* (1974) *Hergün* (1976), *Millet* (1976), *Pusat* 1977), *Erciyes* (1982), *Kültür ve Sanat* (1982), *Konevi* (1984), *Türk Edebiyatı* (1985), *Bizim Ocak* (1985), *Birliğe Çağrı* (1987), *Yeni Ufuk* (1988), *Bizim Dergâh* (1991), *Sabır* (1991), *Çağdaş Eğitim* (1993), *Millî Folklor* (1993), *Dergâh* (1993) vd. gazete ve dergilerde yer aldı. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun çıkardığı üç ciltlik *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi* ansiklopedisine "Aile ve Atasözleri" konusunda bir madde yazdı. Çeşitli bilimsel toplantı ve kongrelere katıldı, değişik projelerde görevler aldı.

"Onun dervişçe mizacını yansıtan ve kendi sesi haline gelen şiirindeki olgun, ağırbaşlı tavrı ve neyi nerede söyleyeceğini biliyor olması, geleceğe açılan kapıdan içeri girmesini sağlamaktadır. (...) *İhsan Kurt, belli dünya görüşüne rağmen, bunları, şiirinde olsun, nesrinde olsun slogan tuzağına düşmeden anlatmayı başaran bir çıkışla kendi gündemini oluşturmak istemektedir."* (M.İ. Subaşı)

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Bilim Tarihinde Kesiflerin İç Yüzü* (1990), *Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım* (1991), *Çiledeki İnsan Necip Fazıl* (1991), *Çamlığın Başında Tüten Tütün* (1997), *Kitapsızlık Hürriyeti* (1997), *Psikolojiden Kültüre* (2000), *Küreselleşme Eşliğinde Bağlamada Caz Faslı* (2002), *Bilim Tarihinden Hikâyeler* (2003).

ŞİİR: *Bir Yüreğin Türküleri* (2001), *Gül Şafağı Hüzünleri* (2002).

Ayrıca ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Durali Doğan / Yozgat Şair ve Yazarları (1988), Gıyasettin Aytaş / Çiledeki İnsan Necip Fazıl Adlı Kitabın Düşündürdükleri (MEB Din Öğretimi, Temmuz-Ağustos 1991), H. Fethi Gözler / Birkaç Eser Üzerine Düşüncelerimiz (Erciyes, Eylül 1992), Ali Yakıcı-Hasan Avni Yüksel / İhsan Kurt'tan İki Eser (İlcsam, Nisan-Haziran 1998), Hasan Avni Yüksel / Bilim Tarihinde Keşiflerin İç Yüzü (İlesam, Temmuz-Aralık 1998), Hakkı Yurtlu / Geçmişten Günümüze Akdağmadeni (2001), Abdurrahim Karakoç / Can Dostu Kitaplar (Anadoluda Vakit, 20.1.2002), İsa Kayacan / Bir Yüreğin Türküleri (Devrek Postası, 10.4.2002) - Hamle (5.4.2002) - Burdur Yeni Gün (20.3.2002) - Tekirdağ Yeni İnsan (29.3.2002) - Ankara Anayurt (26.4.2002), Memduh Şenol / Bir Yüreğin Türküleri (Yozgat İlleri, 21.2.2002), Muhsin İlyas Subaşı / İhsan Kurt'un Eserleri (Berccste, Ocak 2003).

İHSAN KURT

TEKNOLOJİK DOSTLUKLAR

Çağ makinaya emzirirken ruhunu
Yağlı çarkların döndüğünce
dostluklar
İnsan sahilikte bırakır nurunu
Fabrika düdüğünde gaflete dalar

Saat gibi merhabalar, metal sesten
Petrol artığından güller paketlenir
Kelimeler duman, söz seçilmez isten
Fabrika bacasında çaylar demlenir.

Çaylar, midelere hormonlardan geçer
Rüyalara riyânın havası akar
O makinayı değil, çark onu seçer
Gece vardiyasında karanlık akar.

Gülüş karanlıklarda ışık oyunu
Oyunlar gözlerdeki görünümlerde
Fabrikalarda şişelenmiş yeni huyunu
Giyâ, dostluk sunmak kara tüllerde.

KURT, Kemal

Şair ve yazar. 29 Ekim 1947, Çorlu / Tekirdağ doğumlu. ODTÜ (1966) ve Miami Üniversitesi (1972) mezunu. 1975'ten itibaren Almanya'da yaşadı. Berlin Teknik Üniversitesinde asistan olarak çalıştı ve doktorasını (1978-83) tamamladı. Berlin-Krauzberg'de sosyal danışmanlık (1984-88) yaptı. Berlin'deki bir kültür evinde (188-90)

Kemal Kurt

çalıştı. Daha sonra çalışmalarını serbest yazar olarak sürdürdü.

Şiir, öykü, deneme, roman, radyofonik oyun ve senaryo olmak üzere çeşitli dallarda çocuklar ve yetişkinler için eserler verdi. Almanya radyo ve televizyonları için çocuk dizi ve senaryoları yazdı. Eserleri Felemenkçe, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Lehçe'ye çevrildi. Kitaplarının çoğunu Almanca yazdı. Nord Süd Yayınevinin iki dildeki resimli kitaplarını Türkçeye çevirdi. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

ESERLERİ:

ÇOCUK KİTABI: *Korsan Kız Kora* (Cora die Korsarin), *Meddah Geliyor* (Wenn der Meddah Kommt, On İki Türk Masalı, 1995), *Yedi Odalı Bir Ev* (Sieben Zimmer Voller Wunder, 1994), *Aytepe'nin Çocukları* (Die Kinder von Mondhügel), *ve Beş Parmak ve Ay* (Die fünf Finger und der Mond, Aljoscha Blau'nun resimleriyle), *Deve Telläl İken* (Als das Kamel Bademeister War, Monika Sieveking'in resimleriyle).

ÖYKÜ: *Bizim Mahallenin Çinlisi* (1992).

DENEME: *Kaç Memleketim Var?* (Was ist die Mehrzahl von Heimat?).

ÇEVİRİ: *İran - Soluyor Çiçekler Parmaklıklar Ardında* (Bahman Nirumand' dan, 1993).

HAKKINDA: Ein Medah in Berlin (Buch Markt, 3 / 97), Yasemin Pınar / Bizim Mahallenin Çinlisi (Cumhuriyet Kitap, 29.4.1993), Güner Yüreklilik / Kaç Memleketim Var? (Cumhuriyet Kitap, sayı: 277), Emel Kefeli / Değerlendirmeler-Bizim Mahallenin Çinlisi (Türk Dili, Ekim 1994), Güner Yüreklilik / Kemal Kurt - Almanya'da Bir Türk ve Üç Kitabı (Cumhuriyet Kitap, 18.3.1999).

KURT, Mustafa

Öykü yazarı. 18 Ocak 1977, Balıkesir doğumlu. Balıkesir Muharrem Hasbi Koray Lisesi (1953), Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1997) mezunu. Yüksek lisans çalışmasını tamamladığı aynı bölümde 1998'den itibaren öğretim görevlisi olarak çalıştı. Öykü ve yazıları 1999'dan itibaren *E, Son Duvar, Hece, Edebiyat Güncesi* vd. dergilerde yayımlandı. *Sokaklarda Seksekler* (2002) adlı bir öykü kitabı vardır.

HAKKINDA: Y. Akyüz / Oyun Oynamayı Sever misiniz (Radikal Kitap, 22.2.2002), N. Ceyhan / Bu Kitap Sizi Arıyor (E dergisi, Mart 2002), TBE Ansiklopedisi (2001).

KURT, Ramazan

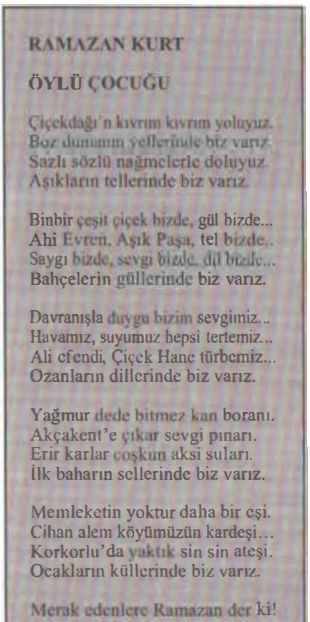
Şair. 1951, Korkorlu köyü / Çiçekdağı / Kırşehir doğumlu. Askerlikten hemen sonra Ankara'ya yerleşti, Bayındırlık Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğünde görev yaptı. Uzun yıllar kendini eğiterek şiirini geliştirdi. Konuları vatan, millet ve Anadolu

Ramazan Kurt

olan şiirler yazdı. Bunların bazılarını "acımasız taşlamalar" olarak nitelendirdi. 1972'den itibaren yazdığı şiirleri *Tebessüm Et* (2004) adlı bir kitapta topladı.

HAKKINDA: Hüseyin Yurdabak / Edebiyatımızda Ankara-Kale Şiir Yıldızları (2005).

RAMAZAN KURT

ÖYLÜ ÇOCUĞU

Çiçekdağı'n kıvrım kıvrım yoluyuz.
Boz dumanın yellerinde biz varız.
Sazlı sözlü nağmelerle doluyuz.
Aşıkların tellerinde biz varız.

Binbir çeşit çiçek bizde, gül bizde...
Ahi Evren, Aşık Paşa, tel bizde..
Saygı bizde, sevgi bizde, dil bizde...
Bahçelerin güllerinde biz varız.

Davranışla duygu bizim sevgimiz..
Havamız, suyumuz hepsi terkemiz...
Ali efendi, Çiçek Hanc türbemiz...
Ozanların dillerinde biz varız.

Yağmur dede bitmez kan boranı.
Akçakent'e çıkar sevgi pınarı.
Erir karlar coşkun aksi suları.
İlk baharın sellerinde biz varız.

Memleketin yoktur daha bir eşi.
Cihan alem köyümüzün kardeşi...
Korkorlu'da yaktık sin sin ateşi.
Ocakların küllerinde biz varız.

Merak edenlere Ramazan der ki!
Sevgiyi bulursun yakma gel ki.
Görünüş insanı aldatır belki.
Güzellerin ellerinde biz varız.

KURT, Seyhan

Şair. 16 Aralık 1971, Grenoble / Fransa doğumlu. Lyon'da Ecole de Jean Jaures'te okudu. 1985'te geldiği Türkiye'de Fransız dili ve edebiyatı ile sosyoloji öğrenimi gördü. Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü *"Jean Baudrillard'da Tüketim Kültürü ve Simülasyon Kuramı"* tezi ile bitirdi. Çalışmalarını Konya, Mersin ve Antalya'da turizm rehberliği yaparak sürdürdü.

Şiirleri 1997'den itibaren *Varlık, Jurnal, Yom Sanat, Çalı, Tohum, Le Poète Travaille* ve *Türk Dili* gibi dergilerde yayımlandı. Karacaoğlan Şiir Festivalinde birincilik ödülü aldı.

Seyhan Kurt

ESERLERİ:

Kapa Gözlerini (1993), *Destinos* (1995), *Hüznün Sözyitimleri* (1998), *El İlanı* (2001), *Beyaz ve Gölge* (2003), *Bizden Geçen Sular* (2004).

KURT, Süleyman

Gazeteci, yazar. 1971, İspir / Erzurum doğumlu. İlköğrenimini Erzincan'da, ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. ODTÜ Metalürji Mühendisliği Bölümü (1994) mezunu. Muhabirliğe *Zaman* gazetesinde başladı (1993). Aynı gazete adına parlamento muhabiri olarak görev yaptı (1997-). *Bir Karaoğlan Hikâyesi Bülent Ecevit* (2002) adlı bir araştırması vardır.

HAKKINDA: Süleyman Kurt / Bir Karaoğlan Hikâyesi Bülent Ecevit (2002).

KURT, Yaşar

İlâhiyatçı. 1964, Erenköy / Samsun doğumlu. Ortaöğrenimini Samsun İmam Hatip Lisesinde yaptı. 1988'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlâhiyat Fakültesini bitirdi. Aynı Üniversitede 1991'de *"Kur'an ile Tevrat'ın Kıssalar Yönünden Mukayesesi"* adlı yüksek lisans, *"Nehcüvani ve Tasavvufi Tefsiri"* adlı doktora tezini hazırladı. Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilâtlarında çeşitli birimlerde çalıştı. 1994'te Gazi Üniversitesi İlâhiyat Fakültesine okutman olarak girdi. Çalışmalarını aynı üniversitede öğretim üyesi olarak sürdürdü. *Hz. Yusuf'un Tarihsel Hayatı / Mukayase ve Değerlendirme* (2005) adlı bir eseri basıldı.

Yıldırım İshak Kurt

KURT, Yıldırım İshak

Şair. 22 Nisan 1971, İvrindi / Balıkesir doğumlu. Büyükyenice İlkokulu (1982), Balıkesir Cumhuriyet Lisesi (1988), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (1990) mezunu. İzmir'de bir süre özel sektörde çalıştı (1991). Çalışmalarını 1993'ten itibaren İzmir Sigara Fabrikasında sürdürdü.

İlk şiiri "*Ve Barış*", *Minerva* dergisinde (Temmuz 1995) çıktı. Diğer şiirleri *Konak Haber* (1995), *Damar* (1996), *Beşparmak* (1996) dergilerinde yer aldı. Atatürkçü Düşünce Derneği ile Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Ağlarsan Denizler Duymasın (1995), *Özgürlüğün Ötesindesin* (1996).

KURTCEPHE, İsrafil

Asker, tarihçi 1958, Afşin / Kahramanmaraş doğumlu. Afşin Lisesi, Ankara Üniversitesi DTCF mezunu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans yaptı. Aynı fakültenin Tarih Bölümünde araştırma görevliliği (1981-82), Kuleli Askeri Lisesinde öğretmenlik (1982-86), Kara Harp Okulunda doçent, Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde profesör olarak (1999) öğretim üyeliği yaptı. Kara Harp Okulu Tarih Bölümü Başkanlığı (1990-99), Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanlığı (1999-), aynı üniversitede Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitü Kurulu üyeliği ve Fen Edebiyat Fakültesi Fakülte Kurulu üyeliği (1999-) görevlerinde bulundu.

Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüdler Başkanlığı Atatürkçülük Araştırma ve Eğitim Merkezi Genel Kurulu, Askeri Tarih Kurulu, Türkiye Ulusal Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Danışma Kurulu üyesidir. Ankara Üniversitesi *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* (OTAM) bilim danışmanlığı, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Dergisi Gerçek Ermeni Dosyası Bilim Kurulu ve Genel Kurmay Başkanlığı *Askeri Tarih Dergisi* Bilim Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu.

Makalelerini *Askeri Tarih Bülteni, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, OTAM, Türk Dünyası Tarih Dergisi, YÜ Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Türk Kültür Dergisi, Atatürk Yolu* dergilerinde, *Türklük Projesi, Atatürk* kitaplarında ve *Türkler* ansiklopedisinde yayımladı. Çeşitli sempozyumlara katılarak; Atatürkçülük, Ermeni sorunu, Cumhuriyet ve demokrasi, çağdaşlaşma ve laiklik gibi konularda bildirler sundu. Aynı konularda konferanslar verdi ve televizyon programlarına katıldı.

İsrafil Kurtcephe

ESERLERİ:

Kuleli Askeri Lisesi Tarihi (1985), *Kara Harp Okulu Tarihi* (1992), *Kara Harp Okulunda Öğretimin Gelişmesi* (1994), *Laiklik ve Çağdaşlaşma* (1994), *Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916)* (1995), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası'nda Musul Sorunu* (1998).

KURTKAN (Bilgiseven), Amiran

Toplumbilimci (D. 1929, Paşabahçe / İstanbul – Ö. 18 Haziran 2005, İstanbul). Paşabahçe İlkokulu, Kandilli Kız Lisesi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu. Bir süre İstanbul Maliye Teşkilatında çalıştıktan sonra İÜ İktisat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsüne asistan olarak girdi. 1960'ta doktor, 1965'te doçent ve 1970'te profesör oldu. Aynı üniversitede uzun yıllar öğretim üyesi olarak hizmet vererek 1993 yılında emekliye ayrıldı.

Türkiye'de Sosyal Çözülme Tehlikeleri adlı eseriyle 1990 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Fikir Dalında Yılın Yazarı seçildi. 1998'de Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu desteği ile Türkiye çapında başlatılan "Kadının Ülke Ekonomisindeki Yeri" projesini yürüttü ve metnini kitaplaştırdı.

Amiran Kurtkan

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Türkiye' de Küçük Sanayiin İktisadi Ehemmiyeti* (1962), *Maliye Sosyolojisi* (1968), *Adapazarı'nın Sanayileşmesi* (1967), *Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları* (1970), *Genel Sosyoloji* (1976), *Sosyoloji III* (1977), *Türk Milletinin Manevi Değerleri* (1977), *Sosyolojik Açıdan Tasavvuf ve Laiklik* (1975), *Din Sosyolojisi* (1985), *Sosyal İlimler Metodolojisi* (1982), *Yugoslavya' da Türk Kültürü* (1987), *Milli Eğitim Stratejimiz Nasıl Olmalıdır* (1986), *İslâmiyetin Kültürel Özellikleri ve İslâmi Kavramlar* (1989), *Sosyolojik Açıdan İslâmiyet ve İslâmi Kavramlar* (1992), *Türkiye'de Sosyal Çözülme Tehlikeleri* (1990), *Türk İslâm Kültüründe Fert ve Cemiyet İlişkisi ve İslâmi Kavramlar* (1995), *Kadın'ın Ülke Ekonomisindeki Yeri* (1998), *Büyük Türk-İslâm Düşünürü Niyazi-i Mısri'den Esintiler* (1998), *Kur'an'dan Beş Hikmet* (2001), *Emanet* (2002), *İlm-i Ledün [Genel Teoloji]* (1998), *İmtihan* (2003).

ÇEVİRİ: *Yeni Sosyoloji Dersleri* (Carlc C. Zimmerman'dan, 1964), *Cemiyet I* (Mac Iver ve Page'den, 1971).

KURTOĞLU, Ayşenur

Yazar. 1962, Sivas doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Aynı bölümde yüksek lisans yaptı, doktorasını İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümünde tamamladı. Kadınların tarihsel ve toplumsal sorunları konularında çeşitli makaleler yazdı. Bazı eğitim kurumlarında rehberlik uzmanı olarak çalıştı.

Yazıları çeşitli gazete ve dergilerde yer aldı. "Tarih Seyrinde Kadın" adlı televizyon programını hazırladı ve sundu. Kadın sivil toplum kuruluşlarında proje ve program danışmanlığı yaptı. 2002'de *Nezaket ve Görgü* adlı kitabı yayımlandı.

KURTOĞLU, Mehmet

Şair. 1 Ocak 1969, Şanlıurfa doğumlu. Alpaslan İlkokulu, Şanlıurfa

Mehmet Kurtoğlu

İmam Hatip Lisesi, Harran Üniversitesi Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümü mezunu. 1986 yılından itibaren İstanbul'da işçilik (1986-89), Suruç'ta imam-hatiplik (1989-93), Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulunda memurluk (1993) yaptı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

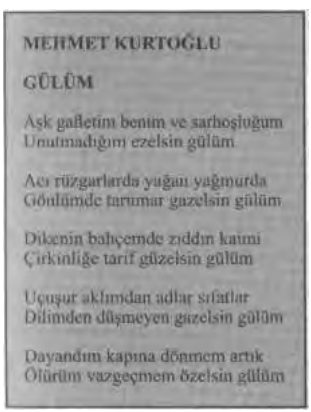
Şiir ve yazıları 1986'dan itibaren *Milli Gazete* ve *GAP Gündemi* gazeteleri ile *Harran, Yazgı, Helezon, Bizim Ece, Şanlıurfa Memleket* dergilerinde yer aldı. Şanlıurfa Belediyesinin 1991'de düzenlediği şiir yarışmasında üçüncü oldu.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Bana Kendini Anlat* (1998).

DENEME: *Hafızasını Kaybeden Şehir* (2000), *Ben Kendimden Yanayım* (2005), *Urfa Efsaneleri* (2005), *Kültür Şehri Urfa* (2006).

HAKKINDA: M. Adil Oymak / Bana Kendini Anlat (Yazgı, Güz 1999).

KURTOĞLU, Zerrin

Din sosyoloğu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (1986) mezunu. Yüksek lisans (1989) ve doktorasını (1996) aynı yerde yaptı. Çalışmalarını Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesi olarak sürdürdü.

İslâmcılık, din ve siyaset, din ve felsefe gibi konularda yazdığı makaleleri *Toplum ve Bilim* dergisinde yayımlandı. Bilimsel toplantılarda çok sayıda bildiri ve sunumu oldu. İletişim yayınlarının hazırladığı "Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce" serisinin 6. kitabı olan *İslâmcılık* adlı esere katkıda bulundu.

ESERLERİ:

Plotinos'ün Aşk Kuramı (1992), *İslâm Düşüncesinin Siyasal Ufku* (1999).

KURTULAN, İldeniz

Yazar, çevirmen. 6 Ağustos 1932, Bender Pehlevi (şimdiki Enzeli) / İran doğumlu. Azeri Türklerindendir. İlköğrenimini Tahran'da, ortaöğrenimini Alburz kentinde tamamladı. İstanbul Tıp Fakültesini bitirerek İstanbul'da Kadın Doğum Hastanesinde Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı olarak çalıştı. Yazarlığının yanı sıra resim ve ahşap heykel çalışmaları yaptı.

İldeniz Kurtulan

Yazıları 1972'den itibaren *Cumhuriyet, Politika, İstanbul* gazeteleri ile *Toplumsal Kurtuluş* ve *2000'e Doğru* dergilerinde yayımlandı. Türkiye Yazarlar Sendikası ve Tabipler Odası (Yönetim Kurulu) üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Darvinizm ve ve Evrim Kuramı* (1987), *Amcam Hamlet* (2001).

BİYOGRAFİ: *Samed Behrengi'nin Yaşam Masalı* (1989).

ÇEVİRİ: *İran Devrimci Hikâyeleri* (Farsçadan, 1979), *Bir Şeftali Bin Şeftali* (1980) - *Ulduz ve Konuşan Bebek* (1980) - *Küçük Kara Balık* (1980) - *Bir Günlük Düş ve Gerçek* (1980) - *Sevgi Masalı* (1980) - *Pancarcı Çocuk* (1980) - *Kel Güvercinci* (Samed Behrengi'den, 1980).

KURTULMUŞ, Numan (İstanbullu)

Ekonomi uzmanı, siyaset adamı. 1959, İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi (1982) mezunu. Yüksek lisansını *"Stok Yönetiminin Data Base Yaklaşımıyla Entegre Edilmesi"* tezi ile aynı fakültede

Numan Kurtulmuş (İstanbullu)

(1984) tamamladı. Temple University School of Business & Management'da (ABD, 1988-89) lisansüstü çalışmalar sürdürdü. 1992 yılında iktisat doktoru, 1994 yılında Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalında *"Post-Endüstriyel Dönüşüm ve Japon Sisteminde İşçi-Yönetim İlişkileri"* adlı çalışması ile doçentlik unvanı aldı. Cornell Üniversitesi Endüstriyel ve Çalışma İlişkileri Okulunda (ABD, 1990-93) misafir öğretim üyesi olarak bulundu. İÜ İktisat Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. Ardından siyasete girdi ve Fazilet Partisi İstanbul İl Başkanlığı görevinde bulundu.

Sosyal siyaset, işçi yönetim ilişkileri, yönetim ve organizasyon, sendikalar ve sendikacılıkta yeni trendler ile insan kaynakları yönetimi konularında makaleleri yayımlandı. Çeşitli uluslararası ve yerli kuruluşların sempozyum ve seminerlerinde bildiriler sundu. *Sanayi Ötesi Dönüşüm* adlı bir eseri vardır.

KURTULMUŞ, Numan (Kastamonulu)

Asker, İslâm bilgini (D. 1887, Kastamonu – Ö. 23 Kasım 1952, İstanbul). Kastamonu Askerî Rüştiyesi ve Bursa Askerî İdâdisinde okuduktan sonra 1905 yılında İstanbul Harbiye Mektebinden mezun oldu ve Edirne'deki İkinci Orduya teğmen olarak atandı. Balkanlar'da, Erzurum, Bartın ve Azerbaycan'da çeşitli savaşlara katıldı. Sakarya Meydan Muharebesi'nde ağır şekilde yaralanınca binbaşı rütbesiyle malülen emekliye ayrıldı. 1932 yılında İstanbul'a göç etti, ömrünün son yirmi yılını bu şehirde geçirdi. Biri kız dört çocuk sahibiydi. Kabri Edirnekapı Şehitliğindeki aile mezarlığındadır.

ESERLERİ:

Âmentü Şerhi (1943), *Binbir Hadis Tercümesi* (1948), *Kur'an Meraklılarına Hediye* (1948), *Kur'an Elifbâsı* (1951), *Cuma ve Bayram Hutbeleri* (1952).

KURTULMUŞ, Şakir

Şair ve yazar. 1958, Eskişehir doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü mezunu. *Milli Gazete*, İnsan Yayınlarında ve bir havayolları firmasında çalıştı. Şiirleri, *Aylık Dergi*'de ve *Yeni Devir* gazetesinin sanat-edebiyat sayfasında yayımlandı (1980).

ESERLERİ:

BİYOGRAFİ: *Hz. Hamza* (1984), *Bilal-i Habeşi* (1984).

ŞİİR: *Ah Güzel Bir Gün* (1986).

KURTULUŞ, Akif

Şair, yazar. 26 Ekim 1959, Ankara doğumlu. Çocukluğunun ilk beş yılı, babasının görevi nedeniyle Artvin'in Murgul kasabasında geçti. İlkokulu Ankara'da, ortaokulu Antalya'da bitirdi. Konya Seydişehir Lisesi (1976), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1981) mezunu. Arkadaşlarıyla *Edebiyat Dostları* (1987-89) dergisini çıkardı. Masatenisi, sutopu, futbol sporlarıyla ilgilendi. Çalışmalarını 1983'ten itibaren Ankara'da serbest avukatlık yaparak sürdürdü. Ayrıca işçi sendikalarında hukuk danışmanlığı yaptı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

İlk şiiri 1981'de *Türkiye Yazıları* dergisinde çıktı. Sonraki yıllarda şiir ve yazılarını *Yarın* (yayın kurulu üyesi, 1982-83), *Edebiyat 87*, *Üç Çiçek*, *Tan*, *Yazko Edebiyat*, *Yeni Düşün*, *Edebiyat Dostları* (yayın kurulu üyesi, 1987-89) ve *Edebiyat-Eleştiri* dergilerinde yayımladı. Şiirlerinde kendine özgü ve özgün imgelerle oluşturduğu muhalif üslûp nedeniyle dikkat çekti. *Herkes Gitmiş* adlı kitabıyla ile 2005 Necatigil Şiir Ödülünü Betül Tarıman'la paylaştı.

"Akif Kurtuluş'un 'ben'inin fırtınası düzenlidir, nereye yöneldiğini, yöneleceğini bilir. Fırtına kopar ama ne'den kopar? Akif Kurtuluş için kopmak, kopuş önemli: 'Nerede bir kopuş varsa, orada mutlaka bir farklı dil de gelişmektedir ve bunun en açık bir biçimde görüleceği yer sanattır'. Kurtuluş, farklı olmayı benzerlerden, benzeştirilenlerden ayrılmak, yolunu o yoldan söküp almak için seçiyor. Benzere müdahale ediyor. (...) Bu kopuşun, bir gün başka bir dünya içinde de benzerleri yaratması tehlikesinin farkında." (Evren Erem)

"Akif Kurtuluş, 80 sonrası şiirin, daha en başından dikkati üzerine çeken şairlerinden biri oldu. Daha ilk şiirlerinde hem kendinden önceki şiirden hem de birlikte yola çıktığı 'yol arkadaşları'ndan ayrı, aykırı bir ses'i, bir dil'i bulmuştu. Şiirine 'ret cephesi şiiri', 'muhalif şiir' etiketini yapıştırmak isteyenlere -bu etiket övgü anlamında da olsa- ilk karşı çıkan kendisi oldu; çünkü her 'farklı' şiir tek başına ayrı bir 'dil' ise, ve şiirin kendisi bir ütopyanın hemen bugünden yaşanması ise, farklı olmak, ayrı olmak şiirin zaten doğasında olan bir şeydi.

Akif Kurtuluş

Şair, bir şiire ya da bir başka şaire değil, kabul etmediği, kendisine ters gelen bir edebiyat ya da 'şiir' ortamına karşı çıkardı. (...)

"Eleştirel bakışı da hiçbir zaman yitirmedi tarihe bakarken. Öyle ki, ideolojinin emrinde şiir gibi alışılmış kolay bir uygulamanın karşısına daha zorunu; şiirin emrinde ideoloji eğilimini koydu daha baştan.(...)

"Kırgınlıklar Galası'nı açıp açıp yeniden okuyorum ve her defasında dizelerin, sözcüklerin arasına gizlenmiş yeni yeni güzellikler buluyorum. Akif Kurtuluş, şiirimizi 2000'li yıllara taşıyacak, şiirin nabzını en iyi duyan üç beş şairden biri ise, Kırgınlıklar Galası da yılın en iyi şiir kitaplarından biri bence." (Mehmet H. Doğan)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yalan Şiirler* (1983), *Tören*

ŞAKİR KURTULMUŞ

FETRET SUYU

1.
seni sularken nöbet vaktinde gönlün
ne kadar ve nasıl doyurabildi seni gönlün

'kapalı çarşı' için bir kızın yorumu
seni nasıl buluyorsam öyle seni

ayın denizi dolduruyorum dediği an
flâş patlatıyor gibi yakıyorum seni

2.
'kapalı çarşı' dağılıyor ufkumda geniş
halîçte salkım çiçek ölü balıklar yatıyor

akşam ki vapur dumanlarının içine
görülmüş bir mayısın içinden çıkıyor

3.
hani yaz tomurcukların senin
üsküdarda balkonu buluyor

çığlığına bir azap dolayan kadar gençsin
ama bahar körpe kediler ve koyunlar doğuruyor

4.
neden istanbul gözlerin senin
eski filiz Endülüs baskısı

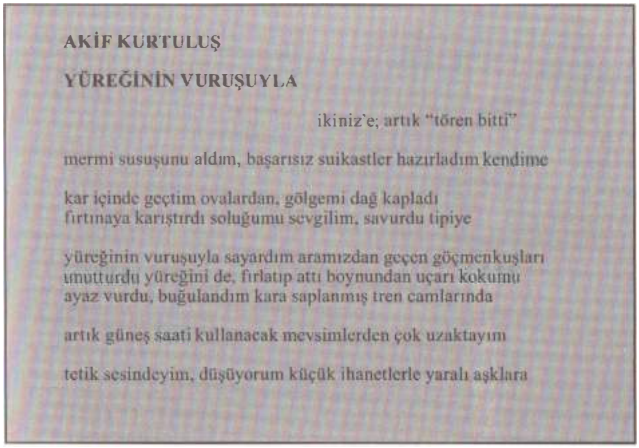
beylerbeyinde neden koyların simetrik senin
ve sözlerin istanbul gibi neden eski senin

oysa benim gönlüm biraz kapalı çarşı
biraz taze deniz seyahati havasız

vapurdan inip eve gidiyorsun sen
oysa ben gazetenin bağrına düşüyorum yalnız

'kapalı çarşı' karşılıyor sensiz
istanbul karışıyor yaşanmıyor sensiz

(*Ah Güzel Bir Gün*, 1985)

AKİF KURTULUŞ

YÜREĞİNİN VURUŞUYLA

ikiniz'e; artık "tören bitti"

mermi sususunu aldım, başarısız suikastler hazırladım kendime

kar içinde geçtim ovalardan, gölgemi dağ kapladı
fırtınaya karıştırdı soluğumu sevgilim, savurdu tipiye

yüreğinin vuruşuyla sayardım aramızdan geçen göçmenkuşları
unutturdu yüreğini de, fırlatıp attı boynundan uçarı kokunu
ayaz vurdu, buğulandım kara saplanmış tren camlarında

artık güneş saati kullanacak mevsimlerden çok uzaktayım

tetik sesindeyim, düşüyorum küçük ihanetlerle yaralı aşklara

AKİF KURTULUŞ

İKİNDİLER KAÇIRIR

kasabalar da ağlar, avuçlarına alıp ateşböceklerini
kızlar entarilerini yayarlar taşlık söyleşilerine
birbirleriyle dans ederler düğünlerde, öyle yalnız
esintimi gömerim toz toprak okul yollarına, yüreğimi
ateşböcekleriyle değişir yüreğim, şarkılar başlatır

kasabalar da ağlar, sığınıp vadinin serinliğine
anayı kent pavyonlarından yaralar çok çocuklu baba
rakıyı kuytu köşelerde çay bardağıyla içer
emeklilerin cep saatlerine bakışı, kanayan dudağım
vadiyle değişir dudağım, denize ırmaklar götürür

kasabalar da ağlar, sarılıp vardiya düdüğüne
alnımı akşama yaslayıp tıklarım camını
yağan her kardan sonra, yanlış evinin adresi
leblebi kavrulan sokaklar, işçi arabaları, çığlığım
vardiya düdüğüyle değişir çığlığım, ikindiler kaçırır

kasabalar da ağlar, sinip suğla gölünün kıyısına
benzin kokan minibüslerle koşarım yanına, kaçarım
oğlakların uzandığı dallarınla örtersin gözlerimi
turnalar kalkar yüzümden, girer çıkarlar güneşe
suğla gölüyle değişir yüzüm, sabahlara seslenir

kasabalar da ağlar, bakıp avluya atılan kuşyemlerine
lise etüdlerinde açtığın mektuplarını kesilmeyebilir
uzayabilir titrek başladığım şehirlerarası konuşmalarım
yapıştırılan zarf, kapatılan telefondan sonraki sözlerim
kuşyemleriyle değişir sözlerim, güvercinler üşüşür

seydişehir ağlıyor bastırıp küpe dağlarını göğsüne
elini bırakıp otobüse kalkan elim neleri unutabilir
boynum korularında kuşkuyla sınadığım sevginle ıslak
"yapma gören olur" deyip yanımdan kaçmalarını arıyorum,
dizlerim dirseğin, omuzlarında iki parça bulutla

Provası (1987), *Kırgınlıklar Galası* (1998), *Herkes Gitmiş* (toplu şiirler, 2005).

DENEME: *Romantik Korno* (1999).

DERLEME: *Harita Metod Defteri* (1999).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Politika ve Sanat / Ekim Devrimi 1917-1935* (1997).

HAKKINDA: Orhan Kahyaoğlu / Söyleşi – Evren Erem / "Bir Fırtınadır Dolaşıp Duruyor Dilimin Ucunda" (Sombahar, Mart-Nisan 1991), Mehmet H. Doğan / Kırgınlıklar Galası (Virgül, Kasım 1997), Mahmut Temizyürek / Romantik Jest (Virgül, Nisan 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 4, 2002), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003).

KURTULUŞ, Baki

Araştırmacı-yazar, yayıncı, ressam. 31 Aralık 1929, Struga / Makedonya doğumlu. Ürünlerinde B. K. imzasını da kullandı. Eski Yugoslava'dan Türkiye'ye göç eden bir ailedendir. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. Ancak tıp öğrenimini altıncı sınıfta bitirmeden bıraktı. Önce, gazetecilik hayatına atılarak bir süre *Son Havadis* (1953-57) gazetesinde yazı işleri ve idare müdürlüğü yaptı. 1959 yılında Kurtuluş Yayınlarını ve Basımevini kurarak uzun yıllar okullara yönelik ansiklopedi, ünite dergisi (1975-80), ders kitabı ve çocuk kitapları çıkardı. Daha sonra klâsik Türk ve dünyanın ressamlarının tablolarını tuval üzerine baskılarını yaparak pazarladı. Çalışmalarını Ankara'da sürdüren Baki Kurtuluş, resim çalışmaları da yaparak karma sergilere katıldı ve kişisel sergiler açtı.

İlk yazısı *"Genç Bir Şaire Mektup"* 1951 yılından *Pazar Postası* dergisinde çıkmıştı. Yazıları sonraki yıllarda *Türk Dili* gibi çeşitli gazete ve dergilerde yayımlandı. Ankara Tenis Kulübü ve Rotary Kulüp üyesidir

ESERLERİ:

BİYOGRAFİ-ANSİKLOPEDİ: *Şair ve Yazarlar* (1959), *Gençlik Ansiklopedisi* (1962), *Ansiklopedik Sözlük* (1963), *Osmanlı Padişahları* (1965), *İlkokul Ansiklopedisi* (1977), *Tarihte Bugün - Tarihi Olaylar Ansiklopedisi, Sınıf Ansiklopedisi.*

SEÇKİ: *Atatürk Şiirleri Antolojisi* (1980).

ARAŞTIRMA: *Tarihsel Olaylarla Söylev* (1981), *Atatürk: Yaşamı Devrimleri* (1981).

HAKKINDA: Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2. bas. 2003).

KURTULUŞ, Cem

Şair. 1985, İstanbul doğumlu. Robert Kolejde okudu. Şiirleri *Oda, Adam Sanat, Ücra, Başka, Heves, Şarapya* dergilerinde yayımlandı. İngilizce şiirleriyle Virginia Üniversitesi 2004 Şiir Ödüllerinde birinci oldu. *Madde* (Efe Murat ile, 2006) adlı kitapta şiirlerini topladı.

HAKKINDA: Efe Murat – Cem Kurtuluş / Madde (2006).

KURTULUŞ, Yıldız

Eğitimci, yazar. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü (1969) mezunu. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde lisans tamamladı (1994). Yüksek lisansını (1998) ve doktorasını (2000) AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesinde yaptı. 1969 yılından itibaren çeşitli eğitim kurumlarında resim-iş öğretmeni olarak çalıştı. *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç* adlı kitabıyla Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfının Köy Enstitülerinin 60. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle açtığı yarışmada (2000) üçüncülük ödülünü aldı. *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç* (2001) adlı bir araştırması vardır.

HAKKINDA: Yıldız Kurtuluş / Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç (2001).

KURU, Mahmut

Şair (D. 1928, Antakya - Ö.1976). Ortaöğrenimini yarıda bırakarak çeşitli işlerde çalıştı. Daha sonra Hatay'da Defne Hidroelektrik Birliğinde memurluk yaptı. 1945'ten itibaren *Fikirler, Kaynak, Edebiyat Dünyası* ve *Varlık* dergilerinde çıkan şiirleriyle tanındı.

ESERLERİ (Şiir):

İklimden İklime (1945), *Taşlı Tarla* (1957).

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), TBE Ansiklopedisi (2001), Arif Okay / İki Ansiklopedi ve Görüşler (Hatay gazetesi, 27.4.2002).

KURUCA, Feramuz

Şair. 1954, Bada (Özlü) / Tirebolu / Giresun doğumlu. 1980'de Karadeniz Teknik Üniversitesi Ordu Meslek Yüksek Okulu Yapı İnşaat Bölümünü bitirdi. Çeşitli kuruluşlarda görev aldıktan sonra 1985 yılında İSKİ'de çalışmaya başladı. Bu kuruluşun Kartal Soğanlık Şebeke Teknik Şefliğinde inşaat teknikeri olarak görev yaptı. Şiirlerini *Seni Sevdiğim İçin* adlı kitapta topladı.

HAKKINDA: Seyfullah Çiçek / Giresunlu Şairler (1997).

Ahmet Kurucan

KURUCAN, Ahmet

Gazeteci, yazar. 1961, Tavşanlı / Kütahya doğumlu. İlk, orta ve lise tahsilini Tavşanlı'da yaptı. 1980 yılında girdiği Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesini 1985 yılında bitirdi. Manisa, İzmir ve İstanbul'un çeşitli ilçelerinde vaizlik görevlerinde bulundu. 1995'ten itibaren *Zaman* gazetesinin çeşitli departmanlarında çalıştı. İlâhiyat alanında çeşitli dergilerde makaleleri yayımlandı.

ESERLERİ:

Ramazan Ufku, Altın Kuşak, Yeni Bir Fıkhî Açı, Aşere-i Mübeşşere (Z. Mercan ile, 2002), *Evcilik Oynamıyoruz* (2005).

KURUCU, Ali Ulvi

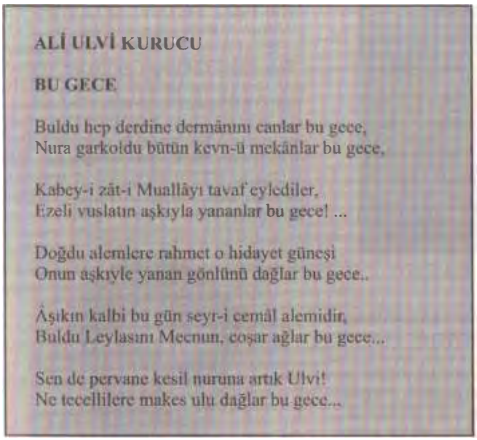
Şair ve yazar (D. 1920, Konya - Ö. 3 Şubat 2002, Medine, Suudi Arabistan). Henüz dört yaşında iken annesini kaybetti. 1929'da ilkokula gönderildi, ancak dedesi tarafından ilk ve ortaokulu dışarıdan bitirmesine karar verildiğinden hafızlığa başladı. 1931'de hafızlığını tamamlayıp, 1932'de Konya Müftülüğünün açtığı Kur'an Mektebine gönderildi. Bir taraftan eğitimini sürdürürken, hocası Kadiri Şeyhi Ali Efendi tarafından, hafızlığa çalışan diğer talebeleri dinlemekle görevlendirildi. Konya Kapı Camiinde yeni başlatılan öğle mukabelesinin ilk başhafızı oldu.

1935'te dedesi vefat etti, 1936'da Konya İdmanyurdunda futbol oynamaya başladı. 1938'de babası İbrahim Efendi ve amcası Mustafa Efendi ile Adana üzerinden Medine'ye gitme girişimleri başarıya ulaşmadı. Yine Medine'ye gitmek için ailesiyle birlikte geldiği İstanbul'dan 24 Şubat 1939'da gemi ile yola çıktı. Çileli bir yolculuktan sonra Mekke'ye vardı. Ailesi yerleşmek için Medine'ye, kendisi de okumak için Mısır Ezher Üniversitesine gitti. Mayıs 1943'te, daha sonra Rıza Tevfik'e göndereceği *Nay ile Hasbihal* şiirini yazdı. 1945'te babasının ölümü üzerine, başsız kalan aileye sahip çıkmak için öğrenimine ara vererek, 1946'da Medine'ye döndü. 1947 yılında Fatma Hanım'la evliliğinden kızı Sare (1948) dünyaya geldi.

Kurucu, *İslâm'ın Nuru* dergisi için kendisiyle görüşen Ali Kemal Belviranlı'yı destekleyip, ona her sayı için şiir yazma sözü verdi. Yayımlanan ilk ürünü olan *"Mukaddes Türk Gençliğine"* başlıklı şiirini 1950 yılında yazdı. Bu şiir Nisan 1951'de çıkan *İslâm'ın Nuru* dergisinin ilk sayısında yer aldı. Ekim ayındaki altıncı sayısında Hasen Ali Hüsni'den yaptığı *Biri Birine Rekabet Eden İki Dava* başlıklı ilk çevirisi, 1952 yılının Mart ve Nisan aylarında çıkan 11. ve 12. sayılarında ise *Medine-i Münevvere'de Bir Sabah Ezanı* başlıklı ilk düzyazısı yayımlandı.

Ali Ulvi Kurucu

ALİ ULVİ KURUCU

BU GECE

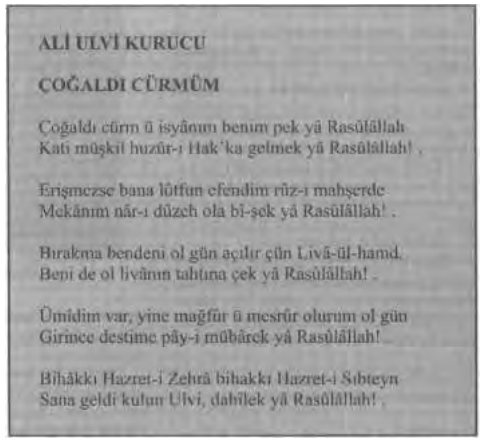
Buldu hep derdine dermânını canlar bu gece,
Nura garkoldu bütün kevn-ü mekânlar bu gece,

Kabey-i zât-ı Mutlâyı tavaf eylediler,
Ezeli vuslatın aşkıyla yananlar bu gece! ...

Doğdu alemlere rahmet o hidayet güneşi
Onun aşkıyle yanan gönlünü dağlar bu gece..

Âşıkın kalbi bu gün seyr-i cemâl alemidir,
Buldu Leylasını Mecnun, coşar ağlar bu gece...

Sen de pervane kesil nuruna artık Ulvi!
Ne tecellilere makes ulu dağlar bu gece...

ALİ ULVİ KURUCU

ÇOĞALDI CÜRMÜM

Çoğaldı cürm ü isyânım benim pek yâ Rasûlâllah
Kati müşkil huzûr-ı Hak'ka gelmek yâ Rasûlâllah! .

Erişmezse bana lûtfun efendim rûz-ı mahşerde
Mekânım nâr-ı düzeh ola bî-şek yâ Rasûlâllah! .

Bırakma bendeni ol gün açılır çün Livâ-ül-hamd.
Beni de ol livânın tahtına çek yâ Rasûlâllah! .

Ümidim var, yine mağfur ü mesrûr olurum ol gün
Girince destime pây-i mübârek yâ Rasûlâllah!

Bihâkkı Hazret-i Zehrâ bihakkı Hazret-i Sıbteyn
Sana geldi kulun Ulvi, dahîlek yâ Rasûlâllah! .

1953 yılında Medine Sultan Mahmud Kütüphanesine müdür olarak atandı. Ayrılışından sonra ilk defa 1955'te Türkiye'ye geldi. 1958'de ilk şiir kitabı *Nurdan Sesler* çıktı. 1975 yılında Suudi Arabistan'ın en zengin yazma eserler kütüphanesi olan Şeyhülislâm Arif Hikmet Kütüphanesine müdür oldu. 1994'te felç geçirdi. Medine'de Cennetü'l Baki Mezarlığında medfundur.

Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri, İstanbul'da çıkan *İslâmın Nuru* dergisi (1951-53) ile birlikte, *İslâm, İslâm medeniyeti, İslâm Düşüncesi* dergilerinde yayımlandı. Şiirde Mehmet Âkif çizgisini benimsedi. Ali Ulvi Kurucu, kendisini edebiyat dünyasına tanıtan *Gümüş Tül* kitabı yayımlanınca edebiyatımızın büyük şairleri arasında yerini aldı.

Prof. Dr. Mustafa Kara, 20 Zilkade 1422 (3 Şubat 2002) tarihinde, Kurucu'nun vefatına tarih düşmek için şunları yazdı:

"Konya'dan Kahire'ye, sonra Mekke'ye gitti

Sevgili'nin yoluna yüzünü sürdü gitti,

Dil de çıksın söylesin vuslatın tarihini,

Hey dostlar, 'Ali Ulvi Kurucu dost'a gitti'"

ESERLERİ:

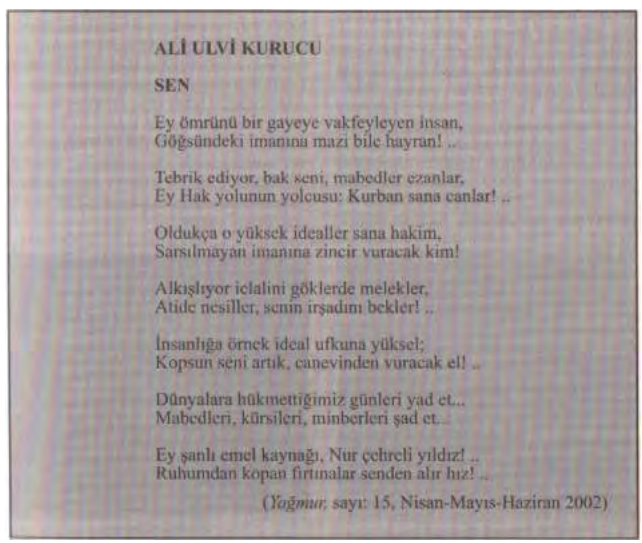
ŞİİR: *Nurdan Sesler* (1958), *Gümüş Tül* (1961), *Gümüş Tül ve Alevler* (birinci kitabındakilere yeni şiirler eklemesiyle, 1970).

ANI: *Bir Ömürden Sayfalar - Ali Ulvi Kurucu'dan Hatıralar* (haz. Sare Kurucu, 2002), *Medine Notları* (haz. Hayreddin Bulut, 2002).

DENEME-SÖYLEŞİ: *Gecelerin Gündüzü* (1990).

ÇEVİRİ: *Büyük İslâm Şairi Dr. Muhammed İkbal* (ebu'l Hasan en-Nedvi'den, 1970), *Zulmeti Yıkan Nur* (Faslı Şeyh İbrahim İdris es-Sunusi'den, 1970), *Parlayan Nur* (İbrahim İdris es-Sunusi'den, 1970; *Asırlar Boyunca Parlayan Nur* adıyla, 2002), *Yirminci Asır Mütefekkirlerin Hakkı Arayışı* (Abbas Mahmud Akkad'dan, 1983).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 5), Yeni Şafak (6.12.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Ali Ulvi Kurucu'nun Ardından (haz. Ali Ulvi Arıkan, 2002), Sare Kurucu / Bir Ömürden Sayfalar - Ali Ulvi Kurucu'dan Hatıralar (2002), İlkadım Dergisi (Nisan 2002), Alim Kahraman / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002), Özgür ve Bilge Dergisi (sayı: 2), Aksiyon Dergisi (sayı: 442, 6.1.2003), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

ALİ ULVİ KURUCU

SEN

Ey ömrünü bir gayeye vakfeyleyen insan,
Göğsündeki imanına mazi bile hayran! ..

Tebrik ediyor, bak seni, mabedler ezanlar,
Ey Hak yolunun yolcusu: Kurban sana canlar! ..

Oldukça o yüksek idealler sana hakim,
Sarsılmayan imanına zincir vuracak kim!

Alkışlıyor iclalini göklerde melekler,
Atide nesiller, senin irşadını bekler! ..

İnsanlığa örnek ideal ufkuna yüksel;
Kopsun seni artık, canevinden vuracak el! ..

Dünyalara hükmettiğimiz günleri yad et...
Mabedleri, kürsileri, minberleri şad et..

Ey şanlı emel kaynağı, Nur çehreli yıldız! ..
Ruhumdan kopan fırtınalar senden alır hız! ..

(*Yağmur*, sayı: 15, Nisan-Mayıs-Haziran 2002)

KURUCU, Nazif

Şair, yazar ve siyaset adamı. 1931 Yalvaç / Isparta doğumlu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdarî Şubesi (1953) mezunu. Mezuniyetinden itibaren çeşitli ilçelerde kaymakamlık yaptı. Daha önce Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden sertifika alarak 1959'da Konya / Akşehir'de avukatlığa başladı. Aynı zamanda Akşehir Ortaokulunda öğretmenlik yaptı. Ekim 1965 seçimlerinde CHP'den Konya milletvekili olarak TBMM'ne girdi. Ekim 1969 seçimleriyle milletvekilliği düştü. Sonrasında çalışmalarını avukatlık yaparak sürdürdü.

BAŞLICA ESERLERİ:
ŞİİR: *Hitit Kıralı* (1967).
OYUN: *Toprağın Kurbanları* (1966).
MESLEKİ: *Köylüye ve Halka Kanun Bilgileri, Devlet Teşkilâtında Reform* (1964), *Köy ve Belediyelerin Özerkliği* (1968).
HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. VI, 1969).

KURUÇAY, Macit

Şair. 1979, Sivas doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Sivas'ta tamamladı. Yükseköğrcnimini Cumhuriyet Üniversitesi İşletme Bölümünde gördü. *Gittin* (2002) adlı bir şiir kitabı vardır.
HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KURULAR, Nevin

Şair. 14 Nisan 1959, Ankara doğumlu. Yüksekokul mezunudur. 1979 yılında başlayan iş hayatı 2002'de emekli olması ile son buldu. Ankara'da ikamet etti. 1994 yılından itibarcn şiirleri çeşitli dergilerde ve antolojilerdc yayımlandı. Katıldığı

Nevin Kurular

şiir yarışmalarında çeşitli dereceler aldı. Nevin Kurular'ın bestelenmiş iki güftesi vardır. Bilim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (BESAM) ve İLESAM üyesidir. *Şiirsel Taşım* (1994) adlı bir şiir kitabı vardır.
HAKKINDA: Bizim Ece 2002 Şairler Antolojisi (2002), Ahmet Otman / Bizim Ece Şairler Antolojisi 2003 (2003), Şiirle Yaşayanlar III (Haz: Hüseyin Yurdabak, 2004), Gönül Sohbetleri Güldestesi (Haz: Feyzi Halıcı-Hüseyin Yurdabak-Abdullah Satoğlu).

KUŞ, Ahmet

Fotoğraf sanatçısı, araştırmacı. 1968, Konya doğumlu. Mahmut Şevket Paşa İlkokulu, Karma Ortaokulu ile Fatih Endüstri ve Meslek Lisesinde okudu. Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü (1990) mezunu. Aynı

Ahmet Kuş

üniversitede başladığı yüksek lisans öğrenimini yarım bırakarak ticaretle uğraştı.

Konya ve çevresinc ait zengin bir eski fotoğraf, dia ve negatif belgeliği oluşturdu. Türkiye'de 1990'lardan itibaren yayımlanan dergi, kitap, katalog ve albümlerden oluşan bir fotoğraf kitaplığına sahiptir. Konya'da amatör fotoğrafçılığın gelişmesi için birçok etkinlikte aktif olarak görev aldı. Adapazarı, Balıkesir ve Konya'da karma fotoğraf sergilerine katıldı. Fotoğraf yarışması seçici kurullarında bulundu. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanan *"Tarihe Kültür Başkenti Konya"*, *"Mevlâna - İnsanlığın Aynası"* ve *"Dünden Bugüne Konya"* adlı kitaplarda fotoğrafları yer aldı. Fotoğrafları Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünün yayımladığı kitap, broşür, afiş ve kartpostallarda kullanıldı. Konya ve Sille fotoğraflarından oluşan ilk sanal fotoğraf sergisini Selçuklu Belediyesinin internet sayfasında açtı.

Konya'da *Yeni Gazete*'de kültürsanat üzerine yazıları ve fotoğrafları yayımlandı. *Meram, Çalı, Yeni İpek Yolu, Cönk* dergilerinde ve *Merhaba* gazetesi akademik sayfalar ekinde fotoğraf ve gezi yazıları yazdı. Katıldığı ulusal ve uluslararası fotoğraf yarışmalarında başarılar elde etti. Yerel televizyon kanallarında fotoğrafla ilgili programlara katıldı. Fotoğraf çalışmalarına 2000 yılına kadar Konya Fotoğraf Amatörleri Derneğinde (KONFAD) devam etti. Konya Kültür Sanat ve Fikir Adamları Derneği ile Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

ESERLERİ:
Sille Fotoğraf Albümü (2004), *Konya ve İlçelerindeki Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü* (2004), *Konya'daki Beylikler Dönemi Eserleri Fotoğraf Albümü* (2005), *Konya'da Osmanlı Dönemi Eserleri Fotoğraf Albümü* (2005), *Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü* (2005).

KUŞ, Şahin

İlâhiyatçı. 1964, Yeşiltekke köyü / Konya doğumlu. Başara Kavak İlkokulu (1976), Konya İmam-Hatip Lisesi (1983), Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü (1993) mezunu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinde *"Ebu Zeyd el-Ensari ve Nahir Görüş"* adlı tez çalışmasıyla yüksek lisans yaptı. Çalışmalarını aynı üniversitenin Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Arapça Bölümünde öğretim üyesi olarak sürdürdü. Şiir ve yazıları *Millî Gazete* (1980) ve *Çerağ* dergisinde (Konya) yayımlandı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

Şahin Kuş

ESERLERİ:
Kadınla İlgili Görüşüm (Mustafa Sabri Efendi'den sad., 1994), *Namaz Hocası* (1995), *Mevlâna Gülşeni* (Arapçaya çev, 1995).

KUŞAT, Rabia

Şair. 5 Eylül 1941, Gerede / Bolu doğumlu. İlkokulu Gerede'de okudu. Ankara'da Namık Kemal Liscsi'ni bitirdi. 1970 yılından itibaren memur olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı genel müdürlüklerin özel kalem müdürlüklerinde çalıştı. 1997 yılında Başbakanlık Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinde çalışırken emekli oldu. Emekli olduktan sonra bir yapı kooperatifinde yöneticilik yaptı. Halen Kuşat Yapı Kooperatifi Başkanı olarak hayatını sürdürmektedir. Genelde aşk, özlem, gurbet ve umutsuzluk temalarını işlediği şiirleri *Gülpınar* ve *Çağrı* dergilerinde yayımlandı. *Beşinci Mevsim* (2006) bir şiir kitabı vardır.

Rabia Kuşat

HAKKINDA: Hüseyin Yurdabak / Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri (2006).

KUŞÇUBAŞI, Murat

Şair. 19 Mayıs 1969, Elazığ doğumlu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Turizm Bölümü mezunu. 1987 yılından itibaren *Turan*, *Millî Birlik* ve *Yeni Çağ* gazetelerinde muhabir ve yazar olarak çalıştı. Çalışmalarını 1997 yılından sonra *Günışığı* gazetesinde yazı işleri müdürü ve köşe yazarı olarak sürdürdü. FM 23 radyosunda bir kültür sanat programı hazırlayıp sundu.

ESERLERİ (Şiir):

Bir Serpinti Yüreğime (1993), *Sevbahar* (2001).

HAKKINDA: Hazar Şiir Akşamları Güldestesi (2001).

KUŞÇUOĞLU, Mustafa

Şair, yazar. 1933, Malatya doğumlu. Meslek Lisesi mezunu. Levazım ve Maliye Okulunun ilk levazım astsubaylarından biri olarak 1954 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerine katıldı. Yurdun çeşitli bölgelerinde görev yaptıktan sonra 1978 yılında tayin edildiği Çamlıca Askeri Hastanesinden 1988'de emekliye ayrıldı. İLESAM üyesidir.

"*Kar*" başlıklı ilk yazısı 1944 yılında İstanbul'da *Çocuk* dergisinde yayımlandı. Daha sonra şiir ve yazıları, *Derme*, *İlk Adım*, *Çoban*, *Yeni Malatya*, *Türk Sesi*, *Son Söz*, *Görüş*, *Ufuk*, *Süper Malatya*, *Yorum*, *Fırat*, *Esen*, *Malatya'nın Sesi*, *Mev*, *Çağrışım*, *Ozan Ağacı*, *Haberde Ekspres*, *İşçinin Sesi*, *Yunusca*, *Gönül Ekspresi*, *Yeşem*, *Orta Doğu*, *Şiir Defteri*, *Size*, *Ana*, *Defne* dergi ve gazetelerinde yer aldı.

ESERLERİ:

Evliya Çelebi'den Malatya (1968), *Şiirlerde Malatya* (1972).

HAKKINDA: Adil Akkoyunlu / Şiir Pelteği, Halil Temel / Elçi 2004 Yıllık (2005).

KUŞKONMAZ, Sabri

Şair ve yazar. 15 Mart 1962, Fethiye / Muğla doğumlu. Beş yılda beş okul değiştirerek ilkokulu bitirdi. Ortaöğrenimini Gökçeada Öğretmen Lisesinde tamamladıktan (1980) sonra bir yıl İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Adalet Yüksekokuluna devam etti. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini (1986) bitirdi. İstanbul'da serbest avukatlık yaptı. PEN Yazarlar Derneği, TYS ve BESAM üyesidir.

İlk şiiri 1984'te arkadaşlarıyla birlikte yayımladığı *Gözlem* dergisinde çıktı. Sonraki yıllarda şiir ve öyküleri *Derfin-Bahar*, *İnsancıl*, *TYS Seçkisi*, *Mum* ve *Sevi* dergilerinde yayımlandı. Kısa film öyküsü *Sis* ile 1985 İFSAK Özel Ödülünü, *Kıyımın... Kıyısında* adlı kitabı ile 1996 PEN Yazarlar Der-

Sabri Kuşkonmaz

neği Onat Kutlar Anlatı Ödülünü aldı. Şiir kitaplarının yanı sıra deneme ve snopsisleri de vardır.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sorular ve Yanlışlıklar* (1994), *Ölümsüz Resimler Geçidi* (1996), *Bir Şairin Balkonunda Öğle Sonu* (1998), *Paslı Hınçlar Ülkesi* (2002), *Anadolu Beyleri* (2004).

ANLATI: *Kıyımın... Kıyısında* (1996), *Postallar* (kısa film öyküleri, 1997).

ROMAN: *Çık Dışarı* (2004).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), Aslı Örnek / Paslı Hınçlar Ülkesi (Radikal Kitap, 21.7.2002), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), Ünal Şöhret Dirlik / Şiirlerde Fethiye (Antoloji) (2006).

KUŞOĞLU, Sevinç

Çocuk edebiyatçısı, tezhip sanatçısı. 1948, Elazığ doğumlu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü mezunu. Türk geleneksel sanatlarından tezhip sanatı çalışmaları ve çocuk kitapları ile tanındı.

1993 yılında Gülten Dayıoğlu 30 Sanat Yılı etkinlikleri çerçevesinde "*Mavi Kuş*" isimli öykü ile birincilik, 1997 yılında BÜ Yayınevinin Öykü Yarışmasında "*Musa'nın Yeni Pabuçları*" ile mansiyon, 1998 yılında Türk Edebiyatı Vakfının "*Biz Savaş Çocuklarıydık*" isimli öykü ile mansiyon aldı.

ESERLERİ (Çocuk hikâyesi):

Mavi Kuş (1999), *Ah Bir Martı Olsam* (2002), *Mavi Tüllü Balerinler* (2002), *Sesimi Duyuyor musun?* (2002), *Can Dostum* (2002), *Uzaklarda Bir Ülke* (2002), *Avucumda Bir Kuş Var* (2003), *Benim Pembe Pabuçlarım* (2003).

Sevinç Kuşoğlu

KUT, Günay

Edebiyat araştırmacısı. 5 Mayıs 1939, Aydın doğumlu. Aydın İlkokulu (1950), Aydın Lisesi (1956), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü "*Şem'ü Pervane, Zati*" adlı tezi ile (1961) bitirdi. Arap-Fars Dili ve Edebiyatı sertifikası aldı. Bitirdiği fakülteye asistan olarak girdi (1961). Doktorasını Chicago Üniversitesinde "*Ali Şir Neva'i 1. Divan: Gara'ibü's-Sıgar*" tezi ile (1965-70) tamamladı. Bir ara Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu çalışmaları İstanbul Bürosu Sorumlusu (1978-88) oldu. 1981'de Boğaziçi Üniversitesine geçti. 1982'de "*Heşt Bihişt: Sehi Bey Tezkiresi*" tezi ile doçentliğe, 1988'de profesörlüğe yükseldi. 1988'den itibaren Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olarak görev yaptı.

TDV İslâm Ansiklopedisi Yayın Kurulu, BÜ Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* Yayın Kurulu, TUBA Genel Yayın Yönetmeni ve Yayın Kurulu üyesi, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten Yayın Danışma Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. Bunların yanı sıra BÜVAK Yayın Komisyonu Üyesi (1999-), Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi Yayın Komisyonu (1998-) üyesidir.

Edebiyat tarihine ilişkin makaleleri *Belleten*, *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, *Türk Dili*, *Kaynaklar*, *Dergâh*, *Türk Edebiyatı*, *Tarih ve Toplum*, *MÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, *İlmî Araştırmalar*, *Yeni Türkiye*, *Ludingirra*, *Simurg*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Çevren*, *Millî Kültür*, *İÜ Tarih Dergisi*, *Gösteri*, *Halk Kültürü* dergileri ile yabancı dergilerde yer aldı. Yayın kurulu üyesi olduğu ansiklopedilerde maddeler yazdı, çeşitli bilimsel toplantılara bildiriler sundu, çalışma alanıyla ilgili sergiler düzenledi.

ESERLERİ:

Comtemporary Turkish Short Stories (1977), *Heşt Bihişt The Tezkire by Sehi Beg* (1978), *Ormanda Yaşam / Das Leben im Wald* (Mine Alpay ile, Almancaya çeviren: Zeynep Sayın, 1983), *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri* (N. Bayraktar ile, 1984), *Başlangıçtan Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri "Divan Nazım ve Nesri"* (F. İz ile, 1985), *Başlangıçtan Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri: "XV. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri" II* (F. İz'le birlikte, 1985), *Et-Terkibât fî*

Tabhi'l-hulviyyât / Tatlı Pişirme Tarifleri (1986), *Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Kataloğu* (1989), *Orhan Şaik Gökyay / Hayatı ve Eserleri* (1989), *Mehmed Râ'if / Mir'ât-ı İstanbul: I. Cild* (1996), *Türk Lehçeleri Üzerine bir Deneme* (Esra Karabacak ve Nesrin Altın ile, 1999), *Muhibbî Dîvânı* (girişi hazırlayan: Günay Kut, 2001), *Şemsi Ahmed Paşa / Şeh-name-i Sultan Murad* (N. Bayraktar ile, 2003), *Nureddin Abdurrahman İbni Ahmed-i Câmi / Beşinci Taht: Yusuf ve Züleyhâ* (Türkçeye Çeviren: Ali Nihat Tarlan, Yayına Hazırlayan: Günay Kut, 2003), *Turkish Manuscripts in the Bodleian Library* (Hazırlayan: Günay Kut, 2003), *Alî Şîr Nevâyî / Garâ'ibü's-sıgar* (Hazırlayan: Günay Kut, 2003), *Türkçe Astronomi Astroloji ve Matematik Yazmaları Kataloğu* (H. Aynur, C. Üçer, F. Büyükkarcı Yılmaz ile, 2005).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 5, 2004), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001).

KUT, Şule

Siyasetbilimci. 10 Nisan 1957, Ankara doğumlu. Robert Koleji (1975), Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Kamu Yönetimi (1979) ve Sosyal Bilimler (1981) bölümlerini bitirdi. Yüksek lisansını (1985) ve doktorasını State Üniversitesi of New York Siyaset Bilimi Bölümünde "*Corporatism and Socio-Economic Performance in Advanced Capitalist Countries: A Comparative Study*" adlı tezi ile (1987) tamamladı. Uluslararası İlişkiler Bölümünde 1995'te doçent, 2001'de profesör oldu. New York State Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde (1982-83) araştırma görevlisi, New York State Üniversitesinde (1983-86) öğretim görevlisi, Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde okutman (1987-88), yardımcı doçent (1989-95), Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimlerde geçici öğretim üyesi (1996-2000), Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde (1996-99) doçent, İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde (1999-2001) doçent ve profesör (2001-) olarak çalıştı. Marmara Üniversitesinden (1997) ödül aldı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü kurul üyesi, Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Araştırma merkez müdürü (1996-98), İstanbul Bilgi Üniversitesi rektör yardımcısı (2000-), Harp Akademisinde (1991-2003) okutman olarak görev yaptı.

İlgi alanları Makedonya, Balkanlar ve Türkiye'nin dış politikasıdır. Makaleleri, *Journal of Southeast European and Black Sea Studies, Les Annales de l'Autre Islam, Perceptions, Turkish Review of Balkan Studies, Sosyal Demokrat Değişim, Foreign Policy (Türkçe baskı), Foyer Européen de la Culture, War Report, Strateji, Türkiye Günlüğü, Balkan Forum* dergi ve kitaplarında yayımlandı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Bağımsızlığın İlk Yılları: Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan* (Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksu Özdoğan, Nihal İncioğlu, Gün Kut, Nesrin Sungur ile, 1994), *Dağılan Yugoslavya ve Bosna-Hersek: Olaylar-Belgeler 1990-1996* (İsmail Soysal ile, 1997), *En Uzun On Yıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlar* (ed. Gencer Özcan-Şule Kut, 1998).

ÇEVİRİ: *Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım* (Gianfranco Poggi'den, Binnaz Toprak ile, 1991; *Çağdaş Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım* adıyla 2001).

KUT, Veysel Cehdi

Şair (D. 1907, Sivas - Ö. ?). Henüz beş yaşında iken, babası Erzurum'da şehit düştü. Çocukluğu yoksulluk içinde geçti. Çocukluğunda, ramazan aylarında kahvehanelerde anlatılan türkülü hikâyeleri dinleyerek büyüdü. Hat işçisi olarak PTT'de görev yaptı. 1962 yılında PTT baş bakıcılığından emekliye ayrıldı. 1964 yılında yapılan Sivas Halk Şairleri Bayramı'na katıldı. *Güzel Üstüne* (1963) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KUTAN, Recai

Siyaset ve devlet adamı. 1930, Malatya doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesini (1952) bitirdi. Devlet Su İşleri Malatya ve Diyarbakır Şube Müdürlükleri ile Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde (1952-69) bulundu. TÜMAŞ Genel Müdürü (1969-74) olarak çalıştıktan sonra, MSP Genel Başkan Yardımcısı seçilerek (1974) siyasî hayatına başladı. 1977 seçimlerinde MSP'den, 1995'te RP'den, 1999'da FP'den Malatya milletvekili seçildi. 1977'deki koalisyon hükümetinde İmar ve İskân Bakanı oldu.

Recai Kutan

12 Eylül 1980 askerî ihtilalinden sonra diğer MSP yöneticileriyle birlikte dokuz bucuk ay hapis yattı. Askerî mahkeme tarafından 2 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Askerî Yargıtay'ın bu kararı bozmasıyla beraat etti. Bir süre özel sektörde inşaat mühendisi olarak çalıştı. Refah Partisi Genel Başkan Yardımcılığı, 54. Hükümette Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevlerinde bulundu. 1997'de Fazilet Partisi, 2001'de Saadet Partisi Genel Başkanlığına getirildi. 2003'te görevini, siyaset yasağı kalkan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'a devretti. Cezaevi anıları ile 12 Eylül dönemine ilişkin değerlendirmelerini *Kırazlıdere Tutukevi Penceresinden 12 Eylül* (1989) adlı kitabında topladı.

KUTAY, Cemal

Tarihçi (D. 1909, Konya – Ö. 5 Şubat 2006, İstanbul). Paşalar, valiler, bakanlar, büyükelçiler çıkarmış olan ve Fatin Rüştü Zorlu, Eşref Kuşçubaşı, Vasıf Çınar gibi birçok ünlünün mensup olduğu Bedirhani aşiretindendir. Bedirhan Bey'in Hüseyin Kenan adlı oğlundan dünyaya gelen ve Cemal Kutay'ın babası olan Tahir (Kutay) Bey, birçok yerde görev yaptıktan sonra Konya'da, bugünkü Yargıtay'la askeri mahkeme arası bir kurum olan İstinaf Ceza Mahkemeleri Reisliği görevinde bulunmuş ve Millî Mücadele'nin hemen başında da merkezi Sivas'ta olan Yargıtay (Mahkeme-i Temyiz) başkanlığı yapmıştı. Cemal Kutay'ın annesi Süreyya Hanım, bugün Batı Trakya'da kalan Dimetokalı Miralay Mustafa Nuri Bey'in kızıdır. Cemal Kutay, ailenin yedi çocuğundan beşincisidir. Dört kız kardeşinden Faika, DP döneminde Elazığ Milletvekili ve Millî Müdafaa Encümeni Başkanı olan Mehmet Şevki Yazman'la evlenmiş, bu evlilikten Türkiye'nin ilk petrol mühendislerinden Tuncer Yazman doğmuştur. Diğer kız kardeşi Fahrünisa, Albay Suphi Akgün'le evlenmişti. Haşim İşcan'la dünür olan çiftin tek çocukları, Ege Üniversitesi

Şule Kut

kurucularından ve Türkiye'nin ilk kalp cerrahlarından olan Prof. Dr. Sermet Akgün'dür. Üçüncü kız kardeşi Fitnat, Atatürk'ün muhafızlarından ve Birinci dönem Van Milletvekili Hasan Sıddık Haydari'dir. Dördüncü kız kardeşi Hayrünnisa, Konyalı tüccar Mustafa Öztermiyeci ile evlenmişti. Cemal Kutay'ın erkek kardeşleri ise Kenan ve Abdi Kutay'dır.

Cemal Kutay, henüz on yaşlarında iken Mevlevi dergahı şeyhi Velet Çelebi'nin öğrencisi olarak icazet (yeterlilik) aldı. On üç yaşında iken babasını kaybetti. On beş yaşına geldiğinde, eve destek olmak için tatillerinde Konya'da çıkmakta olan *Babalık* gazetesinde düzeltmenlik yaptı. 1927 yılında idadiyi (lise) bitirdi, yüksek öğrenim görme imkânına sahip olamadı. 1928 yılında iş aramak için, cebinde üç-dört gün yetecek para ile Ankara'ya giderek, hükümetin yayın organı *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde (1934'te Ulus adını aldı) muhabir olarak çalışmaya başladı. Bu dönemde gazetenin yazarı Falih Rıfkı (Atay) ile birlikte Ahmed Emin (Yalman), Hüseyin Cahit (Yalçın), Ankara Müftüsü Şerafettin Yaltkaya, Esat Sezai Sümbüllük, Mehmet Âkif'in damadı Ömer Rıza Doğrul, Ahmet Hamdi Akseki ile tanışarak onlardan destek gördü. Bu yıllarda tanıştığı diğer isimler Abidin Daver, Refik Halit, Burhan Felek oldu. *Hakimiyet-i Milliye*'de 1939'a kadar çalıştı. İşten çıkarılınca Konya'da *Yeni Anadolu* isimli, Anadolu'da ilk defa sekiz sayfa, renkli başlıklı bir gazete çıkardı. Daha sonra İstanbul'a giderek Celal Bayar'ın büyük oğlu Refi Bayar'la Güneş matbaasını kurarak *Halk* isimli bir gazete çıkardı. İki yıl sonra, başarılı olmayan bu gazeteyi kapatıp *Millet* ve *Hakka Doğru* dergilerini (1944-51) yayımladı.

Ailesi Cemal Kutay'ı, 1944'te, Yugoslavya göçmenlerinden Niğde'ye yerleşmiş olan Kamil-Nezahat çiftinin kızları Melahat (Günan) Hanım'la evlendirdi. Bu evlilikten beş çocuğu dünyaya geldi. Çocuklarından Zeynep Sırma, yüksek maden mühendisi Erol Kuyaş'la; Ayşe Mine, Adnan Koca ile, Ömer Faruk, Prof. Dr. Sevil Kutay'la, Gazale Nilgün, yüksek inşaat mühendisi Mehmet Ciğeroğlu ile, İnci Kübra, tanınmış fotoğraf sanatçısı Moris Maçoro ile evlendiler.

1935 yılında *Selçuklu'dan Osmanlı'ya* adında bir biyografi kitabını yayımlamış olan Cemal Kutay, Naşit Hakkı Uluğ'un idare müdürü olduğu zamanda, *Ulus*'ta çalışan herkesin CHP'ye girmesini zorunlu kılmasına rağmen siyasete ilgi duymadı. 1952'de, dostları Ebüzziyazade Velid, Hüseyin Cahit, ve Ahmet Emin'in karşı çıkmalarına rağmen, bin sekiz yüz abone bulmak için seksen bin adrese bir açık mektup yazıp ilk büyük projesine başladı. Tamamlandığında on iki bin sayfa ve yirmi cilt olan kronolojik değerler içerisinde fasikül fasikül yayımlanan *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi* (1952-57) adlı kitabı yayımladı: Sonraki yıllarda Konya'daki *Babalık*'ta başlayan *ve Hakimiyet-i Milliye* ile devam eden basın hayatını *Tan, Tanin, Son Telgraf* gazetelerinde devam ettirdi. *Son Posta*'da "İttihat ve Terakki nasıl çıktı, nasıl kuruldu, nasıl ayrıldı" başlığıyla sekiz yüz yedi gün yayımladığı tefrika ile de bu alanda bir rekorun sahibi oldu. *Hür Anadolu* ve Sedat Simavi'nin sahibi olduğu *Yedigün* de onun kalem oynattığı diğer basın kuruluşları oldu. Sedat Simavi, Hüseyin Cahit Yalçın'ın yazılarına, Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerine, Refik Halit Karay'ın hikayelerine 250 kuruş verirken Cemal Kutay'a 375 kuruş veriyordu. Aktif gazeteciliği en son *Tercüman*'da yaptığı çalışmalarla noktalayan Cemal Kutay, 2001 yılı sonuna kadar yüz seksen üç kitap yazarak önemli bir rekora imza attı. 12208 sayfa ve yirmi ciltten oluşturulan; Mutlakiyet - Meşrutiyet - Cumhuriyet devirlerini ele alan *Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi* kitabı, bu konuda hazırlanmış en kapsamlı eserdir.

Cemal Kutay

Mason olduğu yolunda söylentilerin yaygın olduğu Kutay, yakın dostları arasında büyük mason üstadları bulunduğunu, hatta Mim Kemal Öke, İbrahim Necmi Dilmen, Besim Ömer Paşa'nın kendisine bu yolda teklif getirdiklerini, ancak masonluğu kabul etmediğini söylemiştir.

"Cemal Kutay, tarihin, eğitimini almamasına rağmen tarihçi diye anlatacağı birisi. O, tarihin içinden bulup çıkardığı veya ortaya attığı iddialarla da (Türkçe ibadet, "Atatürk şamandı" gibi) gündeme gelen bir kişilik. 2001 itibariyle yazdığı 183 kitapla belki bir dünya rekorunun da sahibi. Bazı kitaplarda doğum tarihi hicri takvimden miladi takvime dönüştürmedeki yanlışlıklardan dolayı 1906, 1907, 1912 yazsa da esasında 1909 yılında doğmuş olan 'ku(ü)rt' tarihçi Cemal Kutay, 90'ı aşmış yaşına rağmen gündemde yer edinecek konu bulmakta zorluk çekmeyen ve hayatını halen kalemle kazanan bir kişidir de." (Cemal. A. Kalyoncu)

ESERLERİ:

TARİH: *Selçuklu'dan Osmanlı'ya* (1935), *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi* (1952-1957), *Üç Devirde, İrfan ve Vicdanının Hasreti Millet ve Devletini Arayan Adam: Mehmet Şeref Aykut [1874-1939], Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Son Yüzyılımızda Bir İnsanımız: Hamidiye Kahramanı Millî Mücadele Zafer Devri Başbakanı Hüseyin Rauf Orbay [1881-1964] Hayat Hatıraları [618+683+828+799+691 sayfalık ayrı kapaklar içinde 5 cilt, yüzlerce fotoğraf ile], Etniki Eterya'dan Günümüze Ege'nin Türk Kalma Savaşı* (1. cilt, 1980; 2.cilt: Ege'nin Kurtuluşu, 1981), *Türk-Alman Tarihi Kader Bağı Turkısch Deutsche Geschichte Das Geminsame Srhirksal* (gravür ve belgelerle büyük boy, 1986), *Kurtuluşun Ve Cumhuriyet'in Manevi Mimarları* (1973); *Yüz Kırk Üç Yılın Perde Arkası Anayasa Kavgası ve Nasıl Bir Anayasa* (1982), *Üç Devirden Hakikatler* (3 cilt), *Üç Devirde Bir Adam - Ali Fethi Okyar'ın Hayat ve Hatıraları 1880-1943* (1980), *Türk Millî Mücadelesi'nde Amerika* (1979), *Sam Amca'ya Mektup Var* (1955), *Çerkez Etem Dosyası* (1995), *Atatürk Devri Ekonomisi: Celal Bayar* (4 cilt), *Bir Türk'ün Biyografisi: Celal Bayar* (1949), *Bilinmeyen Tarihimiz* (4 cilt, 1974-1975), *Örtülü Tarihimiz* (1975),

Sisli Tarihimiz (2 cilt, 1976-1977), *Tarih Konuşuyor I* (1-8 Cilt, Mustafa Nurettin Peker'le, 1964-1968); *Tarih Konuşuyor II* (12 cilt, 1962-1968; 1- Anavatanda Son Beş Osmanlı Türkü: 1962, 2- II. Dünya Harbi'nde Teşkilatı Mahsusa Ve Hayber'de Bir Türk Genci: 1962, 3- Viyana Kapılarından Dönüş Ve Osman Ağa'nın Çilesi: 1962, 4- 1913'te Garbı Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti: 1962, 5- II. Dünya Harbi'nde Belgrad'ı Kurtaran Türk: 1963, 6- Trablusgarp'ta Bir Avuç Kahraman: 1963, 7- Necid Çöllerinde Mehmet Akif: 1963, 8- Millî Mücadele'de Öncekiler Ve Sonrakiler: 1963, 9- Siyasi Mahkumlar Adası Malta: 1963, 10- Prens Sabahattin Bey, Sultan Iı. Abdülhamit, İttihat Ve Terakki: 1964, 11-Üç Paşalar Kavgası: 1964, 12- Lawrens'a Karşı Kuşçubaşı: 1965), *Tarih Sohbetleri* (9 Kitap, 1966-1968), *Cemal Kutay Kitaplığı ve Tarihsevenler Klubü* (1977'de iki yakın dostu ısrarla aranan kitaplarından bir bölümünü bu başlık altında yayımladılar: 1- 31 Mart İhtilalinde Sultan Hamit, 2- Müslüman Kardeşler Hareketi, 3- Şehit Tacidarlar, 4-5- İstiklal Savaşı'nın Maneviyat Ordusu - 2 Cilt, 6- Avrupa'da Sultan Aziz, 7- Üç Paşalar Kavgası, 8- Necid Çöllerinde Mehmet Akif, 9- Siyasal Sürgünler Adası Malta, 10- Belgrad'ı Kurtaran Türk, 11- Trablusgarp'ta Bir Avuç Kahraman, 12- Lawrens'a Karşı Kuşçubaşı), *Sohbetler* (16 Kitap, 1968-1970), *Dünümüz Bugünümüz Yarınımız Üzerinde Sohbetler, Geçmişten Günümüze Türk Kitaplığı* (6 Kitap; Rıfat Paşa'nın Ahlak Dünyası, Beklenen Adam, Avrupa'da Sultan Aziz, Sahte Derviş, Nelere Gülerlerdi, Tarihte Türkler Araplar Hilafet Meselesi, 1971-1972), *Hükümetleri İçinde Ahlak İçin Mücadele Cumhuriyet Devresinde Suiistimaller Divan-ı Aliler* [Yüce Divan] *Meclis Tahkikatı* (1984), *Türkiye İstiklal Ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi* (20 cilt, 1957-1962), *Türk Nedir, Ne Değildir? Osmanlı Nedir, Ne Değildir?* (Resimler ve Gravürler ile, 1986), *Üç Devirde, İrfan Ve Vicdanının Hasreti Millet ve Devletini Arayan Adam: Mehmet Şeref Aykut [1874-1939]* (belgeler, resimler ile), *Bediüzzaman Said Nursi [1872-1960], Bir Geri Dönüşün Mirası* (1994), *İnsanı İnsan Yapmış Bir İnsan* [570-632] *ve Günümüze Mirası* (Hz. Muhammed hakkında).

CEP KİTAPLARI: *Atatürk Enver Paşa Hadiseleri, Talat Paşa'yı Nasıl Vurdular, Sivas Kongresi'nde Atatürk'ün İstanbul Hükümetince Tevkifi Girişimi, Karabekir Ermenistan'ı Nasıl Yok Etti, Millî Mücadele'de Yeşil Ordu Efsanesi, Türkiye'de İlk Komünistler, Lozan'da İsmet Paşa'yı Kim Öldürecekti, Mütareke'de Pontus Suikasti, Pembe Mendil, Halit Paşa Ali Çetinkaya Vuruşması, 150'likler Faciası, Lenin'e Karşı Enver Paşa, Şe-*

ESENGÜL KUTKAN

İKİ DAMLA GÖZYAŞI

Görmezsen güneşi söğütün dallarında,
Burak, Yağmurlar yıkasın

Ellerim bir çift elle kelepçelenmiş, duvara çakılıyor. Canım yanıyor ama her vuruş, acı beklentisiyle irkilip gözlerimi daha bir sıkı yummamın nedeni. Bu iç dünyama kaçışımı kolaylaştırmıyor. Nasılsa biteecek!.. Yüreğimin atışları saniyelere, saniyeler vuruşlara eşlik ederken, korunma güdüsüyle kapanan yumruklarım milim milim duvarı tarıyor. Duvarın bu kadar pürüzlü olduğunu ilk kez duyumsuyorum. Birden onun yerini canın soğuk düzgünlüğü alıyor. En sevdiğim resim. Altındığı gün yaşadığımız coşku anısı bir anda silmiyor. Şimdi o bir tehdit objesi. Darbelerin hızıyla cam her an kırılabilir. Ya elimi keserse? İyi ki bileğim cama dönük değil; intihar ettiğimi düşünebilirler. Zamansız bir tebessümün dudaklarıma yerleştiğini hissediyorum; şimdi -el ne der- in sırası mı?.. Resmin yere düşmesiyle yayılan ses tebessümü siliyor. Hayret, cam kırılmadı. Dudaklarımı kavrayan hoyrat dudaklar, beni içime kapanıp görmezden gelmeye çalıştığım gerçeğe geri çekiyor. Beynim inliyor. Bir savaşın ortasındayım. Kaba kuvvetle, beyin gücü çarpışıyor. Kuvvetin sınırları belli, ya beyin gücünün? Beni incitemez!.. İncitmesi için ulaşması gerek. Buna izin veremem. Ulaşabileceği tek şey bedenim. Küçükken dişçi koltuğuna oturduğum zaman da o anı siler, bir saat sonra neler yapacağımı yaşarcasına düşünürdüm. Doktorla beraber olan somut ben, soyut benin oradan uzaklaşmasıyla tüm korkularından soyunur, acıya duyarsızlaşırdı. Belki de bu nedenden arkadaşlarımın arasında dişçiden korkmayan tek çocuktum. Aşıdan da... Doğumdan da... Ve şimdi aynı nedenden bana tecavüz etmeye çalışan kocamdan da korkmıyorum... Beni incitemez ki... Bedenim bedeniyle duvar arasına sıkışmış. Sımsıkı kavradığı ellerimi iki yandan öfkeyle duvara çarpıyor. Acımasız dudakları arakta. Peki ben neredeyim? Uzaklarda olmadığım kesin; her şeyi görüyor, izliyor, yorumluyorum. Farklı bir boyut?.. Olabilir. Ağlamam, bağırmam gerek oysa içimden acı da olsa gülmek geliyor. Yaşam bir sahne, dedikleri belki de bu. Ben izleyici olmayı da seviyorum, kendimin bile... Oyunculara bakıyorum. Kadının neden bu kadar tepkisiz olduğunu anlayabiliyorum, acaba o da anlıyor mu? İstese adam, adamın onu incitmek istediğinden daha çok incitebilir. Peki ama ne için?.. Duvramlar düşmanca bile olsa karşısındaki düşman değil ki. Çaresiz bir insanın son çırpınışları. Çılgınca isyanı... Sanırım onu incinmemişliğimle incittiğimin bir tek ben bilincindeyim.

Çaresizlik kanadı kırık bir kuş. Yüreğimde çırpındığı günler çok oldu. Her defasında inatçı bir sabırla iyileştirip uçurmayı başardım. Belki bir parçam da kuşla birlikte uçup gitti ama olsun, yüreğimi kafes etmedim çaresizliğe. Kanat seslerini duyabiliyorum. Şimdi onun içinde. Bu ölesiye çırpınışlardan etkilenip çıldırıyor. Yüreğinden kartopu gibi fırlayan kanat sesleri, ezici bir çığa dönüşüp beynine yayıldıkça, gerçeğe dönük gözler örtülüp görmez oluyor. Çırpınmamak olası mı?.. Onu anlıyorum ve onun adına üzülüyorum. Şu an mantıklı düşünmesi çok zor. Ama biliyorum ki bir süre sonra, kırlar erildiğinde, her şey normale dönecek. Tıpkı bende olduğu gibi. Ona nasıl kızabilirim... Alışkanlıkların, coşkulu paylaşımların yerini ustaca bir sinsilikle aldığını ben vaktinde görebildim mi?... Sonunda her şeyin bittiğini, geri dönülmezce ulaştığımızı, geç de olsa fark edecek. Hayır ona kızmıyorum. O yaşamının büyük bir kesitiyle özdeş. Onu silemem. Ondan nefret de edemem. Yaşandı ve bitti. Anlayacak. Çaresizliklerden çare yaratmayı öğrenecek. İstemeden de olsa yapılan yanlışların getirdiği bitişin, özlenen başlangıçlara gebe olduğunu kavrayacak.

Kapıyı usulca çekip çıkıyorum. Gerçekten de her şey bitti. Ardında başı ellerinin arasında, gözü yaşlı bir adam var. Bedenim hırpalanmış olabilir ama içim rahat. Kendimi çiğnemedim. Kanat seslerinin azaldığını; gerçekleri algılamaya başladığını biliyorum. Çırpınmanın iyileşmeyi geciktireceğini anladı. Sakinleşecek. Belki bugün değil ama yakın zamanda yüreğindeki kuş da iyileşip uçacak. Merdivenleri hızla iniyorum. Dışarıdayım. Derin bir nefes alıp, beni bekleyen başlangıçlara adım atmak üzereyken kaldırıma kırmızı bir gül düşüyor. Alıp derin derin kokluyorum; geçmişin güzelliklerini yaşanan çirkinliklerin üzerine çekmek istercesine. Başarıyorum. Biliyorum bu onun beni son uğurlayışı. Birlikteliğimizde çiçekler hep beş tacıydı... Geçmişimi göğsüme sımsıkı bastırarak huzur ve coşku dolu adımlarla geleceğe yürüyorum. Gülün üzerinde iki damla gözyaşıyla birlikte... (...)

(*Nü*, 2001)

hitliklerimiz, Tarih ve Zaman İbrettir, Türk Emek Nuru, Beş Kıtada Bir Türk Paşası Daniş Kara Belen, Türk Kanadı, Selçuklu'dan Osmanlıya.

ATATÜRK YOLUNDA (Atatürk Konulu Eserleri): *1907 II. Meşrutiyet Öncesi Mustafa Kemal'in Önerdiği Misak-ı Milli, Atatürk'ün Son Günleri* (1981), *Ardında Kalanlar* (1988), *Atatürk Olmasaydı* (1993), *Atatürk Bugün Olsaydı* (1996), *Atatürk'ün Beraberinde Götürdüğü Hasret: Türkçe İbadet.*

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 3.9.1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 20.8.1998), Cemal. A. Kalyoncu / Ku(ü)rt Tarihçi (Aksiyon, 8.9.2001), Cemal Kutay 97 Yaşında Öldü (Hürriyet, 6.2.2006), Babam Atatürk'ün Son Kalesiydi (Hürriyet, 7.2.2006).

KUTKAN, Esengül

Öykü yazarı, yayıncı. 1 Ocak 1955, Eskişehir doğumlu. Yazılarında Esengül Kutkan Yüzbaşıoğlu adını da kullandı. İlköğrenimini Eskişehir

Esengül Kutkan

İnkılap İlkokulunda, ortaöğrenimini Eskişehir Maarif Kolejinde, yükseköğrenimini Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinde yaptı. Ekin Ajansı ve bu kuruluşa bağlı olarak Kum (2001), Sal (2002) ve Lacivert (2005) yayınlarını kurdu. *Kum* (ilk sayısı Ocak 2001) edebiyat dergisi ile *Lacivert* (ilk sayısı Ocak-Şubat 2005) şiir-öykü dergisini çıkardı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

İlk yazısı *Sokak Yazarları* dergisinde (1998) yayımlandı. Daha sonra, öykü, deneme, gezi yazıları ve şiireliyle kendi yayımladığı *Kum* ve *Lacivert* dergilerinde göründü. Şairler ve yazarlarla röportajlar yaptı. Öykülerinde daha çok kadınları ve kadın sorunlarını işledi.

Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneğinin (KASAİD) 1999 Yılı En Başarılı Öykücü Ödülü ile Türkiye Yaratıcı Kalkınma Fikirleri Yarışması Word Bank Ödülünü aldı. Ceyda Basmacı, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü lisans tezini Esengül Kutkan'ın öyküleri konusunda yaptı. *Nü* (2001) adlı bir öykü kitabı vardır.

HAKKINDA: Cumhuriyet gazetesi (12.11.1999), Ceyda Basmacı - Özden Polat / Biçembilim Öykü İncelemesi (2002), Eskişehir Sakarya gazetesi (söyleşi, 29.6.2002), Zehra Çam / "Nü" (Sakarya gazetesi, 13.9.2002), Cumhuriyet gazetesi (1.3.2003).

KUTLAR AKSOY, Seza.

Bkz. AKSOY, Seza

KUTLAR OĞUZ, Fatma Sabiha

Edebiyat araştırmacısı. 20 Aralık 1960, Gaziantep doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Gaziantep'te tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden (1985) mezun oldu. 1985-87 yıllarında özel bir dershanede Türkçe öğretmenliği yaptı. 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi oldu. Yüksek lisansını (1988) *"On sekizinci Yüzyıldan Bir Şair: İzzet Ali Paşa (Metin-İnceleme)"* adlı tezle tamamladı. *"Arpaemini-zâde Sâmi Divânı (Metin-İnceleme-Özel Adlar Dizini)"* isimli tezle doktor unvanını (1996) aldı. 1993 yılında öğretim görevlisi, 1996'da yardımcı doçent kadrosuna atandı. 1998-99 ve 1999-2000 öğretim yıllarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yardımcı doçent olarak görev yaptı.

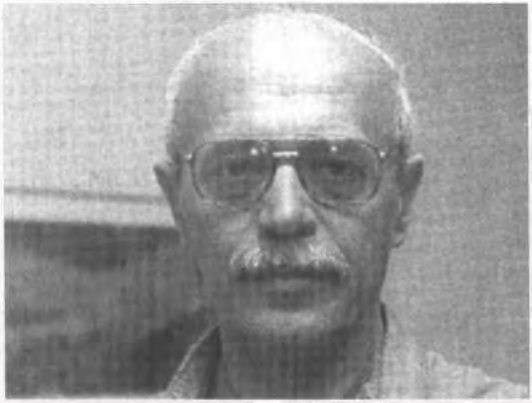
Makalelerini, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Journal of Turkish Studies, Arayışlar, Türkbilig, Kebikeç, Milli Folklor, İlmî Araştırmalar* dergilerinde; *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, Lars Johanson Armağanı* kitaplarında; diğer yazılarını, *Bilge, Bilig, Türk Dili, Türkoloji* dergilerinde yayımladı. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* için madde yazdı.

ESERLERİ:

Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî-Dîvân (2004), *Klâsik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risâle-i Cevâhir-nâme.*

KUTLAR, Onat

Şair, yazar ve sinemacı. (D. 15 Ağustos 1936, Alanya / Antalya - Ö. 11 Ocak 1995, İstanbul). Tam adı Mehmet Arif Onat Kutlar. Yazar Seza Aksoy kardeşidir. İlk ve ortaöğrenimini Gaziantep'te yaptı. 1955'te Gaziantep Liscsinden mezun olduktan sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine (1956) girdi. Bir yıl sonra buradan ayrılarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine geçti. Bu okulu da son sınıfta bırakarak Paris'e gitti. Paris Üniversitesi Felsefe Bölümüne iki yıl devam etti (1961-63), bitirmeden ayrıldı ve Türkiye'ye döndü. Paris'ten dönüşünde *Doğan Kardeş* dergisinde sekreterlik (1963-65), kurucularından olduğu Sinematek Derneğinde yöneticilik görevleri (1965-76) üstlendi. 1956'da *'a'* dergisinin kuruluşunda yer aldı ve bu dergide yazarlık yaptı. *Yeni Sinema* dergisinin, Sinematek adına sahipliğini üstlendi, dergide yazılar (1967-70) yazdı. Kuruluşundan itibaren Kültür Bakanlığı Sinema Yapım ve Gösterim Merkezinin yöneticiliğini (1978-80), yine kuruluşundan başlayarak (1982) İstanbul Kültür Sanat Vakfı İcra Kurulu üyeliği, Sinema Danışma Kurulu üyeliği ve başkan yardımcılığı görevlerini üstlendi. Bu

Onat Kutlar

Onat Kutlar

kurumdaki görevleri ölümünc kadar sürdü. *Cumhuriyet* gazetesinde "Gündemdeki Konu", "Gündemdeki Sanatçı" başlıkları altında haftada bir yazılar yazdı. 1991'den ölümüne kadar (1995) İstanbul Film Ajansının ortağı ve yöneticisi oldu. 30 Aralık 1994'te, İstanbul / Taksim'deki The Marmara Otelinin pastanesine teröristlerin bıraktığı bombanın patlaması ile ağır yaralandı, kurtarılamayarak Amerikan Hastanesinde yaşamını yitirdi.

Onat Kutlar, edebiyatla birlikte sinemayı da uğraş edinmişti. TRT'ye yaptığı haftalık sinema programlarının yanı sıra, 1975'te *7. Sanat Sinema, Milletin Radyosu* ve 1994 sonunda ancak bir defa yayımlanabilen *Gündemdeki Sanatçı* adlı programları hazırladı. 1989'da TRT için hazırlanan *Turkuaz* adlı belgeselin metin yazarlığını ve yapımcılığını, 1993-94'te yine TRT için *Simurg Belgeseli*'nin danışmanlığını ve yapımcılığını üstlendi. 1989'da *Menekşe Koyu* adlı filmin, ortağı bulunduğu Consept Film adına yapımcısı oldu.

Edebiyata *Hisar* dergisinde yayımladığı (1952-54) şiirlerle girmişti, şiirle birlikte hikâyeye yöneldi. *"Volan Kayışı"* adlı ilk hikâyesi *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde (1952) yayımlandı. Ardından sinema eleştirmenliği ve deneme yazarlığında karar kılmış göründü. Şiirleri *Hisar*'dan başka *Küçük Dergi* ve *İlke* (Gaziantep, 1952-54); hikâyeleri *Seçilmiş Hikâyeler* ve *'a'* dergilerinde çıktı.

Onat Kutlar'ın ilk eseri, *İshak* (1959) adlı hikâye kitabıdır. Sanat yolunun daha başlarındayken yayımladığı ve dokuz kısa hikâyeden oluşan bu küçük kitap, genç bir yazarın gösterdiği ustalık nedeniyle edebiyat çevreleri tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştı. Yazar bu hikâyelerinde çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçirdiği Gaziantep'i anlatmaktadır. Ancak Fethi Naci'nin ifadesiyle, *"Gaziantep hikâyelerini yazarken gönlünce bir Gaziantep yaratmış, kendi Gaziantep'ini; yeniden yarattığı kendi Gaziantep'i içinde yarattığı kişilerle, olaylarla kendine özgü gizemli bir dünya kurmuştur."* *İshak*'ı besleyen en önemli kaynağın, 1950'lerde Türkçeye çevrilen Batı edebiyatı örneklerinin olduğu görülmektedir. Yakın arkadaşı yazar Demir Özlü, Kutlar'dan söz ederken, *"Sartre, Camus geleneğinden gelen bir düşünür-yazardı o. Genç yaştan başlayarak hem Marx'ı hem de özgürlükçü bireyciliği savunan Max Stirner'i bulgulamıştı. Birey -hakiki birey olmasının- temelinde de bu kültür yatmaktadır"* demektedir. *İshak*'taki hikâyelerde, Batı edebiyatında görülen "olağanüstü" öğelerle çok sık karşılaşılır. *"Onat Kutlar'ın İshak'ı 1950'lerin sonundaki İkinci Yeni akımının öykü dalındaki bir yansıması, benzeridir. Dönemin öteki genç hikâye yazarlarından ayrılan yanı ise Batılı kaynaklardan beslendiği kadar yerli olmayı da başarmasındadır."* (K. Ertop). Yine Ertop'a göre, Kutlar'ın hikâyeleri *"hem öncü hem de yerel"*dir.

Kutlar'ın deneme türündeki kitabı *Yeter ki Kararmasın* (1984), Doğan Hızlan'ın ifadesiyle, *"Bach'ın çello süitleri gibidir, içten içe sarar ve sizi teslim alır... Mektupları da, denemeleri de, öykünün tadı ötesinde iyi kadrajlanmış bir sinema karesi kadar ölçülü biçili, aşkın ama dengelidir."* Kutlar, denemelerinde sanat ve toplum olaylarını konu edinir ve anlatım olarak hikâyeden de, şiirden de bol bol yararlanır. Yine denemelerinin yer aldığı *Bahar İsyancıdır* (1986) adlı kitabında yer alan "Çevirmen" başlıklı deneme, Kutlar'ın *"edebiyatı ve kişiliğine ilişkin ipuçlarının bulunduğu bir yazı"* biçiminde değerlendirildi. Sinema yazılarının yer aldığı *Sinema Bir Şenliktir* (1985) adlı çalışması, sinemayı bir eleştirmen gibi değil, gerçek bir edebiyatçının sinemayı teknik ayrıntılar dışında görebildiği metinler olarak nitelendirildi. Kutlar'ın hikâyelerinde şiir, şiirlerinde de hikâye öğeleri vardır. Kendi ifadesiyle *"şiirle öyküyü katı sınırla ayırmak olanaksızdır"* ve edebiyat türlerinin "bağımsızlık savaşlarının" artık öneminin kalmadığını savunmaktadır.

İlk şiir kitabı *Pera'lı Bir Aşk İçin Divan*'da (1981) İstanbul'un, Beyoğlu'nun, özellikle Galata'nın (eski adıyla Pera) şairin belleğinde bıraktığı derin izlerini yansımaları görülür. Bununla beraber Kutlar bu kitaptaki şiirlerinin asıl kaynağının kent değil, insan olduğunu belirtmiştir. İkinci şiir kitabı *Unutulmuş Kent* (1986) adını taşımaktadır.

ONAT KUTLAR

PERA'LI BİR AŞK İÇİN GAZEL

Merhaba güzelim, bak nasıl doldurdu
-Dur önce şu sigaramı yakayım-
Kırmızı bir güneş bardağımızı
Dışarda kararan rum kilisesinin
Gürültüyü yapraklara çeviren
Can sesleriyle yüklü ve karmakarışık
Saatlerden geçiyoruz umut, ayrılık
Günleri. Yüzünün gülü kapalı
Acı eylül geçiyor köklerimizden
-Sanırım değişen bir şey olmalı-

Biliyoruz öğle sonu mavi perdesi
Gözlerinin yıldızıyla ışıyan
-Dur güzelim yüzüne dokunacağım-
Ve aklı yetmeyen tarlakuşuna
Öpüşlerle derinleşen bir halı
Yeni gelin bahçeleri dokuyan
-Bu kör eylül karanlığından uzak-
Bir ölümsüz yaz ülkesi olmalı

Çıkalım buradan hemen gidelim
-Ben önce şu hesabı vereyim-
Avluda fatihin ormanlarından
Kesilmiş çamlara bakan rum yetim
İçimi yalnızlıkla dolduruyor
Kapıda sadakor bir dalgınlığın
Ardından bize bakan şu delikanlı
-Nasıl benim gençliğime benziyor-
Şiirimiz bitince ve solduğunda
Sarı gül yaprağına yazdığım divan
Alıp götürecek bir sahaf olmalı

(Unutulmuş Kent, 1986)

ONAT KUTLAR

AYRILIK

Ayrılık şiiri ne kadar yalın
Sevdiğimiz aşk sözcükleri gibi
Kılıçla kesiyor bir hain nokta
Öptüsen yinelerle akan cümleyi

Nasıl soğuk ayrılığın güneşi
Gölgeli bir çınar olan gövdemin
Dallarını içten kırınca acı
Buzdan bir alçıyla tutuyor beni

Ayrılık sabahı ne kadar beyaz
Ölümün hüzünlü arkadaşı kar
Bana ütülü bir çarşaf hazırlar
Bir karanfil tam yüreğin üstünde
(*Unutulmuş Kent*, 1986)

Kutlar'ın *Cumhuriyet* gazetesinde pazar günleri yayımlanan "Gündemdeki Konu" ve "Gündemdeki Sanatçı" başlıklı yazıları da ölümünden sonra aynı başlıklarla kitaplaştırıldı. Bütün şiirleri, çeşitli Fransız şairlerinden çevirdiği şiirlerle birlikte, yine ölümünden sonra *Unutulmuş Kent ve Çeviri Şiirler* (1999) adıyla yayımlandı. *Unutulmuş Kent* adlı şiir kitabı ayrıca Fransa'da 1996 tarihinde yayımlandı. Eserlerinin tümü 2003'te İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yeniden basıldı. Bazı şiir ve hikâyeleri İngilizce, Fransızca ve Almancaya çevrildi. *İshak* kitabındaki *Yunus* adlı hikâye İngilizceye çevrilerek, ABD'de, *Grand Street* dergisinde (Kış, 1995) yayımlandı. *İshak*'tan *Çatı* adlı hikâye *Le Toit* adıyla Fransızcaya çevrildi ve Y.K. Karaosmanoğlu, M.Ş. Esendal, S. Ali, S. Faik, O. Kemal ve A. Özyalçıner ile birlikte aynı seçkide (*Orient Extrats de Prosateurs Turcs Contemporains*, 1980) yer aldı. *Unutulmuş Kent, La Ville Ubliee/ Traduit du Turc* adıyla Fransızcaya çevrildi (1995). Kutlar ayrıca; *Hazal* (yön. Ali Özgentürk, 1979), *Yusuf ile Kenan* (yön. Ömer Kavur, 1979) *Hakkâri'de Bir Mevsim* (yön. Erden Kıral, 1982) adlı sinema filmlerinin senaryolarını da yazmıştı.

İshak ile 1960 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü aldı. Kendisine Fransız Devleti tarafından Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres Nişanı; Polonya tarafından Kültür Nişanı verildi. Arkadaşı Demir Özlü, ölümünden sonra ortak anılarını konu alan bir yazı dizisini 1995 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımladı.

"Onat Kutlar, 36 yıl önce yayımladığı İshak'la, İshak'taki dokuz hikâye ile bugün de yaşıyor. Bunu akıldan çıkarmamak gerek. Ve Onat'ın bütün çalışmalarını yeniden değerlendirmek gerek. Dokuz hikâyesi ile yaşayan başka bir hikâyeci anımsıyor musunuz? (...)

"'Gerçek dışı bir boyut,' dedim; Onat'ın yaptığını Marquez yapınca buna 'büyülü gerçekçilik' diyorlar. Marquez'in adını bile duymadığımız yıllarda (Sanırım o yıllarda Kolombiya'da da taniyanı pek yoktu!), yirmi yaşlarındaki Onat Kutlar, Türkiye'de, büyülü gerçekliğin (O yıllarda bu terim de bilinmiyordu) ilk örneğini veriyordu.

"Horozlar, hikâye yazarken Onat'ın her cümle üzerinde nasıl çalıştığını, cümleler arası ilişkileri, cümlelerin, hatta sözcüklerin işlevlerini nasıl uzun uzun düşünüp hesapladığını, kısaca mükemmel bir hikâye yapısı kurmak için nasıl canını dişine taktığını açıkça gösteriyor." (Fethi Naci)

"Onat Kutlar, Doğu-Batı kültürünün sentezini yaparak özümlemiş, Tasavvuf felsefesini incelemiş, Hafız'dan Hayyam'a, Mevlâna'dan Fuzuli'ye kadar Doğu şairlerinden tutku ölçüsünde tatlar almış. Bach müziğinin inceliklerine girecek kadar Bach'ı merak etmiş, öbür taraftan halk müziğimiz ya da otantik barak havalarını dinlerken aynı biçimde heyecanlanmış. Ney çalmayı öğrenmek için kurslara devam etmiş, Ham parsum notasından (Klasik Türk müziği için bilinen nota düzeninden önce kullanılmış bir düzen) birtakım eski eserleri geçmeye çalışmış olduğunu gene bir söyleşisinde kendisi dile getirmişti. (...) Sinemacılığının, deneme yazarlığının, şairliğinin yanı sıra, Onat Kutlar, öncelikle çok iyi bir öykücüydü. Atmosfer yaratma ve dil ustasıydı. İnsana ilişkin ayrıntıları, incelikleri yakalayıp destansı, lirik bir dille anlatan bir usta." (Leyla Ruhan Okyay)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *İshak* (1959).

ŞİİR: *Pera'lı Bir Aşk İçin Divan* (1981), *Unutulmuş Kent* (1986), *Unutulmuş Kent ve Çeviri Şiirler* (1999).

DENEME: *Yeter ki Kararmasın* (1984), *Sinema Bir Şenliktir* (sinema yazıları, 1985), *Bahar İsyancıdır* (1986), *Gündemdeki Konu* (gazete yazıları, 1995), *Gündemdeki Sanatçı* (gazete yazıları, 1995).

SENARYO: *Yusuf ile Kenan* (1979, yön. Ömer Kavur), *Hazal* (1979, yön. A. Özgentürk), *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1982, yön. Erden Kral).

ÇEVİRİ: *Aklın Oyunu* (tiyatro, André Breton'dan H. Baş ile, 1960), *Gerçeküstücülük* (S. Hilav ve E. Ertem ile, 1962), *Sonsuz Günbatımı* (şiir, Furuğ Ferruhzad'dan, C. Hosrovşahi ile, 1989), *Füruğ'un Öyküsü* (C. Hosrovşahi ve H. Yalvaç ile, 1992).

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (1973) - Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. basım, 1999), Onat Kutlar / Yeter ki Kararmasın (1984), Fethi Naci / Onat Kutlar'ın Hikâyeleri (Adam Öykü, Kasım-Aralık 1995), Adnan Özyalçıner / Onat Kutlar'ın Öykücülüğü (Cumhuriyet Kitap, Şubat 1995), Demir Özlü / Bir Bireyin Anıları: Onat Kutlar (Cumhuriyet, 25-28.6.1995), Arif Damar / Onat Kutlar'a Bir Karanfil (Varlık, Şubat 1995), Doğan Hızlan / Onat Kutlar'ı Anlatmak ya da Yazmak (Gösteri, Şubat 1995), Feridun Andaç / Acının Sağnağında Bir Yürek (Gösteri, Şubat 1995), Sennur Sezer / Kül Kuşları Geldiler (Varlık, Şubat 1995), Erendüz Atasü / Onat Kutlar İçin (Varlık, Ağustos 1995), Konur Ertop / Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a (1997), Mehmet H. Doğan / Şimdi Uzaklardasın (1998), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (6. basım, 1999), Memet Fuat / Biçemden Biçeme (1999), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 3 (1999), Ülkü Tamer / Yaşamak Hatırlamaktır (2002), Semih Gümüş / Öykülerde İstanbul (2002), Leyla Ruhan Okyay / Onu Sekiz Yıl Önce Yitirmiştik - Bahar İsyancısı'nı Unutmamak! (Cumhuriyet Kitap, 16.1.2003).

KUTLAY, M. Naci

Yazar, siyaset adamı. 10 Ağustos 1931, Tendürek köyü / Ağrı doğumlu. İlkokulu ve ortaokulun bir bölümünü Ağrı'da bitirdi. Yatılı olarak okuduğu Erzurum Lisesi ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Uzmanlığını genel cerrahi dalında, aynı fakültenin 1. Cerrahi Kliniğinde yaptı. 1959 yılında tutuklanan 49 Kürt aydınından biri olarak Harbiye Tutukevinde kaldı. Yargılama sonunda bir buçuk yıl ceza aldıysa da, dava zaman aşımına uğradı. Siyasete Türkiye İşçi Partisinde (TİP) başladı. 12 Mart sıkıyönetimi döneminde yeniden tutuklanarak 7.5 yıl ceza aldı. Dava Yargıtay aşamasında iken 1974 genel affı ile tahliye edildi. TİP'ten sonra siyasette ikinci durağı olan CHP'nin milletvekili ve senatör adayı oldu. 1970-71 yıllarında Diyarbakır'da Devrimci Doğu Kültür Ocağının (DDKO) çalışmalarına katıldı, derneğin yöneticileri arasında yer aldı.

12 Eylül (1980) darbesi döneminde yeniden tutuklandı. Tahliyeden yararlanarak İsveç'e iltica etti. On altı yılı aşkın bir süre kaldığı bu ülkede siyasi çizgisi doğrultusunda bilimsel ve edebi çalışmalara ağırlık verdi. İlk

M. Naci Kutlay

kitabı *İttihat Terakki ve Kürtler*'i bu dönemde yayımladı. Türkiye'ye döndükten sonra siyasi görüşü yönündeki siyasi partilerde yer alarak, HADEP Genel Başkan Yardımcılığı görevinde bulundu. Çalışmalarını Ankara'da sürdürdü.

M. Naci Kutlay'ın ilk makalesi 1953 yılında Ağrı'da çıkan *Şarkın Dili* gazetesinde, ilerleyen yıllarda inceleme yazıları ve makaleleri *İnvandrar* (İsveç), 1960-70'li yıllarda *Yön, Sosyal Adalet, Barış Dünyası* dergilerinde; son yıllarda *Özgür Gündem, Yeniden Gündem, Özgür Politika* gazeteleri ile *Tarih ve Toplum, Bilim ve Siyaset, Virgül, War* ve *Nübihar* dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

İttihat Terakki ve Kürtler (1990), *Zeviyên Soro* (Nuri Şemdin imzasıyla, Soro'nun Toprakları, Kürtçe, 1988), *Kürt Kimlik Oluşum Süreci* (1997), *49'lar Dosyası* (1994), *21. Yüzyıla Girerken Kürtler* (2002).

ANI: *Anılar* (1998).

ÇEVİRİ: *Evîna Cemîlê* (Cengiz Aytmatov'dan, *Cemile* romanının Kürtçeye çevirisi, 1992).

ARAŞTIRMA: *Kürtler* (2002).

KUTLU ADALI

Bkz. ADALI, Kutlu

KUTLU, Ayla

Romancı. 15 Ağustos 1938, Antakya doğumlu. İlk ürünlerinde Aygen Berel imzasını kullanmıştı. Antakya Lisesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1960) mezunu. İçişleri Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünde; eğitim, danışmanlık, organizasyon ve metod birimlerinde çalışarak (1960-

AYLA KUTLU

ESKİ BİR TÜRKÜYE AĞIT

Yıllar öncesinde algıladığım şeyler, senin ölüm haberinle geçiverdi gözlerimin önünden. Dalgacıklar çürümüş, parçalanmış bir cansimidi attı kıyıya, bırakıp gitti. Bir tren yavaşça kaydı kılıç ışıltılı rayların üstünde, sessizce aktıverdi uzaklara; kısacık bir an bir mendil sallandı. Sallandı da denmez, mendil inivertdi. O yerde ve onunun çok yakınında bizi yıllarca yakan güneşi, treni yeniden seni ilk görüşümü duyumsadım: Vardımız yok oluverdiniz. Yaşanmakta olanla varlığın yitivermesi arasında aşağı kayıvermiştiniz... Yeniden kayıyordunuz. Seni tanıdığımda eviniz istasyona da denize de yakındı.

Artık trenlerin boyuna gözden uzaklaştıkları çağa geldim ben de. Mendil sallayanlara herkes gülüyor. Sen, bilmediğin bir günde son kez soluk vermişsin. Bunu duyduğumdan beri aklımdan çıkmıyorsun.

İki görüntü var: Keskin. Bir biri belirginleşiyor, bir öbürü. Son gördüğümde yüzünde şişlikler vardı, hastalıklı kızıllıklar. Yanak derilerin sarkmış, gözlerin sayısız çizikle çevrelenmişti. Derinlerden ışıldamasına alıştığım çağla yeşili yitmişti. Saçlarının çoğu beyaza dönmüştü, ama tel - tutam kızıllığı tümden yok olmamıştı. Sanki biri, kızıl boyayı rastgele başının üstünde dağıtmıştı. Mantonu çıkartmamıştın. Eşarbını indirmiştin. "Çok üşüyorum," demiştin. Zor soluk alıyordun. Gövdene destek olsunlar diye ellerini yumruk yapıp oturduğun sedire bastırmıştın. Gerildikleri için belki, ne çok yıprandıkları belli değildi. Derideki karaciğer lekeleri artmış ve yayılmıştı. Sedirde otururken sürece ellerin durgun, gövden ise rahatsız ve kıpır, kıpırdı.

Öbürü... Öbürü seni ilk gördüğüm günkü yüzün, Sadiye Hala.

Bırakamadığımız resimler vardır hani, onlar gibi direniyor son görünümünün önüne geçiyor. Seni öyle hatırlamak istemiyorum, göz alabildiğine yeşil çevreyi tepeden seyran etmek gibi coşku veriyor. Zaman geçtikçe, başka görünümlerini buluyorum. Her değişimde bir ışık çakıyor sanki.. Bir tane, bir tane daha... Sayamıyorum. Yine başa, son gördüğüm güne dönüyorum. Ardından ilk gördüğüme. Ezgisini hatırlayıp sözlerini unuttuğum bir türkünün dilimin ucunda eksikli eksikli çağıldaması gibi, zorlasam bile başka şeyler düşünemiyorum.

Öyle ya, sen bir türküydün.

Evin önüne çıkmıştın geldiğimizi görüp. Gölgelerimiz önümüzdeydi, sana erişmiyordu. Saçların, güneşin denize batarken dönüştüğü renkti.

Uzun bir mısafirlik geçirdik sizde o yaz. Nedenini doğru dürüst söyleyemem. Belki babam ikinci kez askerlik yapıyordu da ondan. Gölgelerin ışığı kovaladığı saatlerde, işlerinizi bitirip annemle birlikte bizim ardımızdan deniz kıyısına geldiğiniz zamanlar, dalgaların bizim çocuk gövdelerimizi yorduğu, sizlerin ise yalnızca bacaklarınızı yaladığı o akşam üstlerinde kaç kez güneşe ve sana bakmışımdır, dalgalarla oynaşmayı unutup: güzelliğini algılamışımdır. Annem ve sen, kimselerin ayak basmadıkları kumsalda birbirinizden bile saklanarak soyunur, eski, yıpranmış gecelikler giyerdiniz. Kollarınız kemiksiz gibiydi: Kalınca, ama tombul değil. Tüysüz, ak ve ışıltılıydılar. Yıllar sonra Ingres'nin resimlerini gördüğünde, gözlenmiş olduğumuz kuşkusuyla irkilmişimdir. Kadınları öylesine sizlere benziyordu ki, geçmiş yıllara karşın ardımızdaki kayalara dönüp çevreyi hatırlamaya çalışarak sizleri gözleyen bir baş aranmışımdır.

Seni unuttuğum yalnızca yanılsamaymış. Çoğalarak geliyorsun. Bunun için benim eskiye dönmem, orada durmam, beklemem gerekse de. Zamanın eskide geçtiği, ama bugünkü algılamalarla geçtiği bir yer düşünmelisin. Sen böyle şeyleri düşünemezdin Şadiye Hala. Öyle bile olsa, böyle düşünmeni isteyebilirim... Yanık şeker, yosun kokusu geçiyor o zamanın içinden. Kazandan yeni alınmış sodet parlaklığındaki sukızlı akideşekeri kütlesi şeker askısına takılıyor, çekilip uzadıkça yeniden askıya anlıyor, yine çekiliyor. Çevreye dayanılmaz bir koku yayılıyor o zaman. Beş kuruşluk akideşekeri alıp onu üç çocuğa paylaştırmak müsriflik görünüyor gözüne. Annem sesleniyor. Şekerci gözlerimizi kamıştının yığından bir küçük parça koparıp mermer tezgahın üstünde yuvarlayarak inceliyor; keskin bir bıçakla hızlı ve müzikli, küçük parçalara bölüyor. Bizim ağızlarımızın nasıl sulandığını, daha sertleşmemiş, soğumamış üç beş şekerin avuçlarımızda ılıklıktan soğuğa geçmesine aldırmıyorsun sen, sevincimizi görmezden geliyorsun.

Onuzuna varmamış bir genç kadındın o yaz. Benim için değişik, iş olmasına karşın oyuna benzeyen yemlikle dolu. Deniz sesini duyamayacağımız uzaklıkta. Yosun kokusu ise yaygın ve yakınımızda. Akşam alacasında bu koku belirginleşiyor. Çıplak bacaklarımızı kazlar gagalıyor. Göletlerin çevresi dikene benzer sazlar, sık ve ince kamışlarla çevrili. Onlardan kurtulmak kolay, kazlardan kaçmak ise zor. Sakınıyor, hoplıyoruz ikide bir. Onları boyları fidan boyuna varmış otların arasından çıkarmak için eline uzun bir sopa alıyor, çırpınıyorsun. Çok akıllı buluyorum seni. O kadar çok kazın içinde kendininkileri tanıyabiliyorsun diye. Biri kızıyor, hışımla saldırıyor, hoplaya hoplaya kaçıyorum, nereye kaçacağımı bilmeden. Gülüyorsun. Ne çok gülüyorsun o günlerde. Seni gagaladıkları zaman, daha önce hiç duymadığım küfürler yağıyor sessiz alacakaranlığa. (...)

(*Payandafilis*, 1990)

Ayla Kutlu

80) emekliye ayrıldı.

İlk hikâye ve yazıları *Özgür İnsan* dergisinde yayımlanmıştı (1976). Sonraki ürünleri *Türk Dili, Sanat Olayı, Gösteri* dergilerinde yer aldı. *Kaçış* romanı *Milliyet* gazetesinde tefrika edilmişti. 13. Antalya Festivali kapsamında düzenlenen öykü yarışmasında ikinci oldu. *Bir Göçmen Kuştu O* romanıyla 1986 Madaralı Roman Ödülünü, *Hoşça Kal Umut*'la da 1987 Mülkiyeliler Birliği Rüştü Koray Ödülünü, *Sen de Gitme Triyanda'filis* adlı kitabıyla da 1991 Sait Faik Hikâye Armağanını, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* ile Yunus Nadi Öykü Ödülünü aldı.

"Romanın sözcüklerinden okurun bilincine ve duygularına dolan, Türkiye'nin 'kadın', 'göç' ve 'şark'ta odaklanmış özüdür. Karakterlerin ve metnin ustaca kurgulanması yetmezdi bu özlü aktarıma, yazar dili duyarlıkla ve bilinçle kullanmasaydı. Ayla Kutlu'nun bana çok çekici gelen, grameri hafif, anlamı derin, sıradışı cümlelerden kurulmuş özgün bir yöntemi var. Yürük semai gibi, kısa ve seri adımlarla uçuşan bir dans gibi... Bu üslûptur, Emir Bey'in çocukluğunu sakatlayan kıyım gibi faciaları bile dengeleyen, bir sızı gibi yüreğe işleyen acının okurun zihninde melodrama ya da şövenizme duyarsızlaşmasını engelleyen, insancıl mesajı dil güzelliğiyle sarmalayan. Dilin akışı kimi zaman yerel sözcüklerle, kimi zaman özellikle Milli Mücadele yıllarını ve Osmanlı'nın yıkılışını anlatan bölümlerde, tarihin ruhunu iletebilen dönem sözcükleriyle varsıllaşıyor. Kutlu'nun imgesel Türkçesi, coğrafyamızı kaplayan çok geniş bir kumaş gibi, bir ucu geçmişe ve kırsala, öbürü bugüne ve kentsele uzanıyor. Bu kırak dili, yazar dilediğince ve gerektiğince bazen eşyanın ve yaşantının tüm ayrıntılarına kıvrımlıyor, pililiyor veya sapsade, dupduru bırakıyor. Sanırım, romanın güçlü atmosfer duygusunu sağlayan -kimi kez zamansal, 40'lı yıllar gibi; kimi kez mekânsal, Urfa ve unutulmaz Mardin bölümleri gibi- yazarın dille kurduğu bu olağanüstü iletişimdir." (Erendiz Atasü)

"Ayla Kutlu "EmirBey'in Kızları'yla bir tarih romanının dil malzemesiyle tarih gerçekliğinin kurmaca katında nasıl değerlendirilebileceğine başarılı bir örnek sunuyor." (Gürsel Aytaç)

ESERLERİ:

ROMAN: *Kaçış* (1979), *Islak Güneş* (1980), *Cadı Ağacı* (1983), *Tutsaklar* (1983), *Bir Göçmen Kuştu O* (1985), *Hoşça Kal Umut* (1987), *Kadın Destanı* (1994), *Emir Bey'in Kızları* (1998).

HİKÂYE: *Hüsnüyusuf Güzellemesi* (1984), *Sen de Gitme Triyanda'filis* (1990), *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* (1995), *Merhaba Sevgi* (Makedonca, 1995), *Zehir Zıkkım Hikâyeler* (2001).

İNCELEME: *Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında* (Perihan Ergun ile, 1996)

ÇOCUK HİKÂYESİ: *Balina Aydın'ın Türk Dostları* (1993), *Acemi Avcının Serüvenleri* (1993), *Akıllı Çocukla Yaramaz Kedi* (1993), *Yıldız Yavrusu Ram-Ram'ın Dünya Serüvenleri* (1994), *Başı Kuşlu Çocuk* (1995), *Beceriksizler Sirki* (1995), *Çiçek Elli Robot* (1995), *Gezgin Kertenkele ile Kutup Ayısı 2. Kitap* (1995), *Artık Çok Oldunuz Harika İkizler 2* (1997), *Hüsnüyusuf Güzellemesi* (1998), *İkizlerin Sırrı - Harika İkizler / 1* (1997), *Merhaba Sevgi* (1999), *Islak Güneş* (2002), *Ateş Üstünde Yürümek* (2004).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Ömer Nida / Kadın Romancılarımız - Başlangıçtan Günümüze Kadar 1892-1991 (1991), TDE Ansiklopedisi (c. 5), Can Kurultay / Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar (1993), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Erendiz Atasü / Ayla Kutlu'dan "Emir Bey'in Kızları"- Aydın Özakın / Mazlum Anadolu'nun Renkleri (Cumhuriyet Kitap, 28.1.1999), Prof. Dr. Gürsel Aytaç / Ayla Kutlu'dan "Bir Göçmen Kuştu O"nun Devamı... Emir Bey'in Kızları (Cumhuriyet Kitap, 11.2.1999), Eray Karınca / Senfonik Romanlar (Cumhuriyet Kitap, 17.2.2000), Erendiz Atasü / Benim Yazarlarım (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Pınar Göksan Akcr / Ayla Kutlu ile "Zehir Zıkkım Hikâyeler" üzerine - Yaşamın Kıyısındaki İnsanların Hikâyeleri (Cumhuriyet Kitap, 6.12.2001).

KUTLU, Caner

Öykücü. Bursa doğumlu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Bursa'da tamamladı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Matematik Bölümü mezunu. Öyküleri *Yeni Dergi, Hece, Yedi İklim* vb. dergilerinde yayımlandı. *Düş Kurgusu* (1999) adlı bir öykü kitabı vardır.

HAKKINDA: Caner Kutlu / Düş Kurgusu (1999).

KUTLU, İhsan

Yazar. 1950, Kisecik köyü / Antakya doğumlu. Altı yıllık yatılı öğretmen okulunu bitirdikten sonra Gazi Eğitim Enstitüsüne girdi. İlk kez öğrenci olaylarıyla tanıştı. Sekiz yıl öğretmenlik, iki yıl da İsdemir'de şeflik yaptı. 1981 yılından hayatını ve çalışmalarını İsveç'te sürdürdü. PEN ve İsveç Yazarlar Derneği üyesidir.

ESERLERİ (Roman):

Sevgili Maraş, Aşkım Deniz, Dul, Koçak, Duvarlar Yıkılırken.

HAKKINDA: İhsan Kutlu / Aşkım Deniz (tsz.).

KUTLU, Mustafa

Yazar. 6 Mart 1947, Kuruçay / Ilıç / Erzincan doğumlu. Çocukluğunun ilk yılları babasının memuriyeti dolayısıyla Türkiye'nin değişik yerlerinde geçti. Babası 1953'te emekliye ayrılınca ailece Erzincan'a yerleştiler. Futbola, resme ve sinemaya olduğu gibi edebiyata ilgisi de çocukken baş-

Mustafa Kutlu

ladı. Arkadaşlarıyla birlikte küçük bir kütüphane kurdu. Ortaokulda okurken babasını yitirdi. Ortaokul ve lise öğrenciliği yıllarında oldukça hareketliydi. Mahallî kümede futbol bile oynadı. 1963'te liseyi bitirdi. Resme olan ilgisi ve yeteneği nedeniyle, Güzel Sanatlar Akademisine girmek istedi. Fakat kayıt için gittiğinde bu okulun kendisine uygun bir yer olmadığını düşünüp vazgeçti. "Biz burada kayboluruz" diye düşündü. Erzurum'da yeni açılan Atatürk Üniversitesinin Edebiyat Bölümüne kayıt yaptırdı. Burada okumuş olmasının ve burada kurduğu arkadaşlıkların hayatı ve yazarlığı üzerinde oldukça kalıcı etkileri oldu. Resim çalışmaları bir yandan sürerken, yazar olmaya karar verdi. *Hareket* dergisinde desenleri ve hikâyeleri çıkmaya başladı. 1968'de üniversiteyi bitirdi ve ertesi yıl Erzincan'da Sevgi Hanım'la evlendi. Tunceli ve İstanbul'da edebiyat öğretmenliği yaptı. 1974'te öğretmenliği bıraktı. Sonradan adı *Dergâh* olan, o zamanki adıyla *Hareket* ailesinin bir parçası oldu. *Hareket*'in son yıllarında derginin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. Bu arada *Ortadaki Adam* (1970) ve *Gönül İşi* (1974) adlı iki hikâye, *Sait Faik'in Hikâye Dünyası* (1968) ve *Sabahattin Ali* (1972) adlı iki de inceleme kitabı yayımladı.

İlk hikâyesi *"O"*, 1968'de *Hareket* dergisinde çıkmıştı. Bu hikâye; son derece gelişmiş bir dili olmasına rağmen soyuta ve bireyselliğe kaçan, anlatımda bir tür Sait Faik "savrukluğunu" kasıtlı olarak taklit eder gibidir. *"O"*, Kutlu'nun daha sonra yarattığı tarza uzak, "A Kuşağı" diye bilinen imgeci hikâyecilerin tarzına yakındır. Hem bu hikâyenin içinde bulunduğu *Ortadaki Adam*'ı, hem de Sabahattin Ali tarzının izinde sayılabilecek ikinci kitabı *Gönül İşi*'nin tekrar yayımlanmalarına izin vermedi. Kutlu, hikâyelerinin yanı sıra kitap tanıtma yazılarını, yazı işleri müdürlüğünü (1968-82) yaptığı *Hareket*, yönetimine katıldığı *Adımlar* (Erzurum, 1970-72), *Hisar*, *Türk Edebiyatı*, *Düşünce*, *Yönelişler* ve yönettiği *Dergâh* gibi dergilerde yayımladı. İlk hikâyelerinde romantik bir Anadoluculuk izleyen Kutlu, bu ürünlerinde daha çok köy ve kasaba insanlarının günlük endişelerini konu aldı. Daha sonra Türkiye'de kapitalistleşme paralelinde gelişen sanayileşmenin getirdiği sorunlara eğildi. Bir aşk hikâyesi çerçevesinde yaşadığımız hayata İslâmî bir yorum

Mustafa Kutlu

getirdiği *Yoksulluk İçimizde*, geliştirdiği hikâye türünün en olgun örneği oldu. *Ya Tahammül Ya Sefer*'de yakın geçmişimizdeki düşünce hareketlerinin muhasebesini yaptı. Kutlu'nun, eski edebiyatımızda görülen "kıssa" geleneğine dayanan hikâyelerinin her biri, tek başına birer bağımsız kısa hikâye olduğu gibi, kitap hâlinde de bir bütün oluştururlar.

Hikâyede ilk kitabından sonra ikinci kitabıyla birlikte bireycilikten toplumculuğa geçen Kutlu, çıkardığı *Yokuşa Akan Sular* (1979) ile birlikte hikâyesinin asıl ilk adımını attı. Bundan sonra yayımlayacağı dört kitapta

MUSTAFA KUTLU

UFUK

Hep birşeyler olsun diye bekleriz. Gelecek budur. Dalındaki yaprak düşer, tomurcuk patlar. Bazen gökyüzü bulutlarla kaplanır, sıkıntı kolgezer etrafımızda, belki yağmur yağar, arkabahçedeki çamaşırlar ıslanır, yahut güneş açar, bir ışık duyulur.

Ufuk hep oradadır.

Gemiler hep vardır.

Açıklarda durur bizi beklerler. Hepimiz bir yolunu bulup hayata açılınız. Kimse yarın ne olacağını bilemez. Akşamsefaları açarken kolkola sahil yoluna inenleri görürüz. Sahil bir kapıdır. Orta ikiden Akdeniz'e kadar uzanır.

Gün ışığı azalır, sesler dinер; hafif bir esinti yüzümüzü sıyırıp geçer. O zaman içimizi dinleriz; sanki bir ürperti, bir son duygusu. Derken açıktaki gemiler birer birer ışıklarını yakarlar. Işık, cebe giren el, akşam simiti: bunlar insana güven verir; herhalde "yarın olacak" diye düşünürüz.

Yarın olunca serçe öter. Serçeyi görünce seviniriz.

Evet, mutlaka bir şey olacaktır, ama ürkütü vermez bu manzara; olağandışı sayılmaz: hayatı severiz, çünkü hayat olağandır. Mevsimler değişir, biz bekleriz.

Yaz olsun deriz.

Sandalye çekip otürduktan sonra bir çay söyleriz.

Çayımızı içerken çocuklar büyür, kuşlar yuva yapar, bir an ötekine bağlanır, giden gider, boşluk dolar, içimizi çekeriz.

Yol ufukta kaybolur.

Herşey ufukta kaybolur.

Açıkta bekleyen demir atmış gemiler kaybolur. Yoğurtçu evine döner, sigara biter, ses kesilir.

Hani bir selâm, çıtırtı, haber, tebessüm.

Bunlar da olur, kayda geçer, bekler. Bekleyiş bitmez. Müzelerde, iskelelerde, Vladivostok'ta, cephede ve berzahta.

Hep birşeyler olacak diye bekleriz. Sahil yolunda dolaşanlar istikbale güferek bakarlar. Martı çığlık atar. Muazzez Abacı'nın buğuları bulanmış şarkıları duyulur, karpuz sergilerinde büyülü lambalar yanar.

Tam o sırada tayin emri gelmiştir; ezan çoktan okunmuştur. Havuzun fıskiyesi efsaneler anlatmaya başlar. Pencere yaz gecesine açılır; ateşböcekleri, ishak kuşu, kervankıran, yolculuk.

Uyku bizi bekler ve sevgili hayali. Sonra duman, gri deniz, ayışığı, yakamoz. Bütün bunlar ne güzel, ama geçecek deriz. Utka doğru bakarız.

Herkes ufka doğru bakar.

Orada ne var?

Kim gelecek?

Saat çalar, bekçi köşeyi döner, sokak köpeği bir kuytuya kıvrılır. Bunları biliriz. Çocuk uykusunda sayıklar, dedenin büyütülmüş fotoğrafı aynalı konsolun üstüne asılıdır. Bütün bunları biliriz. Kader olandır. Kaygı uzun sürmez, dalga kumsalı kaplar, izler silinir.

El değmemiş kumsal bekler. Yaprak bekler. Sincap dalda tedirgindir. Yağmur kuşu yükselir. El tetiğe uzanırken kaşın biri ağır ağır havaya kalkar. Tel gerilir.

Gerginlik de uzun ömürlü değildir. Olacak olur ve sular çekilir.

Zaman oradadır. Yani ufkun yanında.

Yani herşey oradadır.

(*Arkakapak Yazıları*, 1995)

TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE MUSTAFA KUTLU

Necip Tosun

1970'ten 2005'e kadar on beş öykü kitabı yayımlayan Kutlu'nun Türk öykücülüğünde en önemli ayırt edici özelliği onun "Şark hikâyeciliği" tavrıdır. Bu yaklaşımıyla Cumhuriyet dönemi Türk öykücülüğüne yerli bir soluk ve renk getirmiş, bize ait bir ruh iklimini, kültür ve duyarlığını öykülerinde yansıtmıştır. Daha ilk öykülerinden itibaren kuşağının ezici çoğunluğunun peşinde olduğu dönemin gözde akımlarına (varoluşçuluk/bunaltı / katkacsk) uzak durmuş, bu akımları "yerlilik" bağlamında tasvip etmemiştir. O, öyküdeki arayışını hikmet ve ahenk olarak belirlemiştir. Hikmeti tema, ahengi de biçim anlamında kullanmıştır. Aslında bu iki kavram aynı zamanda bütün bir Şark-İslâm sanatının temel yapısını oluşturur. İşte Kutlu öykü anlayışını bu zemine oturtur. Böylece gelenekle bir bağ kurup hem muhteva hem de biçim olarak gelenekle bugün arasında yaşanan kırılmanın önüne geçmek ister. Peki on üç kitabıyla bunu başarabilmiş midir? Bu soruya bütünüyle evet cevabı vermek doğru olmaz. İlk iki kitabından sonra Şark hikâye anlayışını benimseyen Kutlu, daha sonra kitap kitap bölüm bölüm bu arayışının başarılı örneklerini vermiştir.

Onun öykülerinin en belirgin özelliği klâsik anlatım tarzını ve çerçeve hikâye anlayışını tercih etmesidir. Anlatımını her ne kadar klâsik yönteme yaslasa da modern öykünün imkânlarını ihmal etmemiş, durum ve atmosfer öykülerinin başarılı örneklerini vermiştir. Böylece ortaya zengin bir öykü dünyası çıkmıştır. Bu nedenle bazen biçimsel kaygıları hepten gözardı edip, mesajın peşine düşen ilkel bir geçmiş zaman masalcısı görüntüsü, bazen de modern edebiyatçılar gibi bilinçaltı, iç monolog teknikleriyle üslupçu bir yazar görüntüsü sergilemiştir. Kutlu, sahih, açık, net metinleriyle öyküde, "harbi söylem" diyebileceğimiz yepyeni biçimsel bir yol açmıştır. Ressam yanı ise onun metinlerine olumlu etkiler yapmıştır. Görüntüyü anlatımın önemli bir fonksiyonu olarak öykülerinde bol bol kullanmıştır. Kutlu'nun anlatım imkânı olarak kullandığı bir başka öğede de ironidir. Özellikle bir çarpıklığı, bir yanlışlığı ve abartıyı ironik bir tavırla anlatırken onun çarpıcı ve yüzleştirici özelliğini değerlendirmiştir.

Kutlu, kısaya geleneğine sıkı sıkıya bağlı bir yazardır. Öykülerinde okura aktarmak istediği bir mesajı, görüşü vardır. Hemen hemen her öyküde bir tezi, bir doğruyu okura aktarmak ister. Bu görüşlerinin arka planında ise Nüreddin Topçu yer alır. Topçu'nun, ticaret, siyaset, tabiat, Anadolu romantizmi, köy gerçekliği, modernizmi reddiye gibi felsefî-iktisadî-ahlâkî görüşlerini onun öykülerinde net bir şekilde görürüz. Ama bütün bunları öykü sanatının hakkını vererek yapar. Didaktikliğe düşmeden sanatkarane bir tutumla... Öykülerde modern ticari hayat, kapitalizm, sömürü gemiş bir şekilde işlenir. Tüketimin körüklenmesi, para hırsı, zengin olma arzusu ile bütün değerlerin bir kenara bırakılması, ideolojinin, inancın bu amaç için kullanılması pek çok öyküde gündeme getirilerek eleştirilir. Aynı zamanda öykülerde siyasetin de insan öğüten bir mekanizma olduğu vurgulanır. Ona göre siyasetin iyisi kötüsü yoktur. Siyaset insanı öz benliğinden koparıp kendi kendine yabancılaştırır. Bir hizmet değil menfaat odağıdır.

Kutlu, pek çok öyküsünde de köy-kent ikilemini gündeme getirerek, yaşanan açmazların nedenlerini köy-kent karşıtlığı üzerine oturtur. Köy, tarımsal üretimi, tabiatla iç içe yaşamı, sıcak insanî ilişkileri, gelenek ve inançlara bağlılığı; kent ise bütün bunları dışlayan, insanlık ve fıtrat dışı bir hayatı temsil etmektedir. Anadoluculuğunun bir uzantısı olarak da öykülerinde pastoral temalar kendini hissettirir. Tabiat onun vazgeçilmez kaynağıdır. Kutlu, söyleyeceği pek çok şeyi tabiatın diliyle izah eder. Benzetmeleri, yakıştırmaları, örnekleri hep tabiattan seçer. Ona göre güzellik, masumiyet, sadelik sadece ve sadece tabiattadır.

Kutlu, tipik bir "memleket hikâyecisi"dir. Pek çok öyküsünü ülkemizin yaşadığı sosyal, kültürel, iktisadî değişikliklere ve bunların bireydeki etkisine yaslar. Onun öykülerinde Türk toplumunun son dönemde yaşadığı siyasal, toplumsal, teknolojik serüvenin derin izlerini görürüz. Bu öykülerde, özellikle değişimin nelere maloldüğünü ve neler kaybettiğimize dikkat çekilir. Kutlu bu öykülerde, bir sanatçı öngörüsü ve sezgisi ile olaylara, durumlara yaklaşır.

Kutlu hayatın içinden öyküler yazarken, öykülerin odağına insanı koyar. Onun tutkuları, sevinçleri, acıları çeşitlendirilerek anlatılır. İnsanlara merhamet ve şefkatten beslenen bir sevgi ile bakar. Onların yaptıkları yanlışlara bile içtenlikle yaklaşır, bunlarla tarafsız bir tanıklık ilişkisi kurar. Her türlü insanî hali, en ucuzundan tüketmeden/kullanmadan, oradan "kıssa" çıkarmaya, bunları içselleştirip sarsıcı, kalıcı sonuçlar üretmeye çalışır.

Bir sanatçının bütün eserlerinin aynı kalite ve nitelikte olması elbette her zaman mümkün değildir. Sanatçı üretim sürecinde başarılı ürünler üretebileceği gibi vasat hatta onun altında ürünlere de imza atabilir. Bu elbette doğal bir durumdur. Kutlu da otuz yılı aşan öykü serüveninde aynı kaderi yaşamıştır. Kurgusal ve dilsel sıkıntıları olan öyküler ile oldukça nitelikli, çizgi üstü öyküler bu süreçte yerini almıştır. Ama Kutlu tekrara ve çoğaltmacılığa kaçmadan kendisini yenilemeyi ve geliştirmeyi bilmiş, öyküsüne sürekli yeni alanlar açmış, tutarlı, seviyeli bir öykünün peşinde olmuştur.

Kuşkusuz öyküsüne son noktayı koymamış ve halen öykü yayımlamayı sürdüren Mustafa Kutlu hakkında son sözü söylemek zor. Elbette son sözü kendisi söyleyecek. Ama bu on üç kitaplık öykü birikimiyle bile onun şimdiden Türk öykücülüğünde temel bir yapı oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

(*Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, 2004)

da takip edeceği bir yöntem sayesinde birbirine bağlı hikâyelerle "romanesk" denebilecek bir çatı kurdu. 1979-90 döneminde yazdığı, yazarlığının merkezini oluşturan ve akademik eleştirmenlerce "Mustafa Kutlu Beşlemesi" olarak adlandırılan *Yokuşa Akan Sular* (1979), *Yoksulluk İçimizde* (1981), *Ya Tahammül Ya Sefer* (1983), *Bu Böyledir* (1987) ve *Sır* (1990) adlı kitaplarında bu tarzı giderek olgunlaştırdı...

Kutlu, bu arada, Mart 1990'da çıkan edebiyat dergisi *Dergâh*'ı yönetti. Dergâh Yayınlarınca çıkarılan *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin editörlüğünü yaptı ve ansiklopediye çok sayıda madde yazdı. *Yeni Şafak* gazetesinde spor ve edebiyat konularında köşe yazarlığını yıllarca sürdürdü. Daha önce de *Zaman* gazetesinde İstanbul'u dolaşarak edindiği izlenimleri *Şehir Mektupları* (1995) kitabında topladı. Yine bu arada televizyon programları yaptı. Son yıllarda uzun hikâyeler yazmaya ve her yıl yeni bir hikâye kitabı çıkarmaya başladı. *Uzun Hikâye* (2000), *Beyhude Ömrüm* (2001), *Mavi Kuş* (2002), *Tufandan Önce* (2003), *Rüzgârlı Pazar* (2004) ve *Chef* (2005) bu yeni dönemin ürünleridir. *Yoksulluk İçimizde* ile 1981'de, *Ya Tahammül Ya Sefer* ile de 1983'te Türkiye Yazarlar Birli-

MUSTAFA KUTLU

MÜRİT

Yola düştü mürit.

Sanırsın yeşil ekine yel düştü...

O gece âlem-i mânâda efendisini görmüş idi. Hasretlik aradan çıkmış idi. Alnını ter basmış, sanki göğsünün orta yerine bir loğ taşı konmuş idi.

Ne ise ki Efendi mütebessim, "Ya ihvan" demişti, "Akpınar'ın suyu yine öyle bungul bungul akmakta mıdır?"

Derekıp el bağlamış, boynunu bükmüş "Beli Sultanım" diye usûlünce cevap vermiş idi. O demde Efendi dahi sözlerine devam ile, "Ne olmalı olmalı da, şuracıkta Akpınar'ın suyundan su sızdıran bir toprak testi olmalıydı gurban. Bu şehir yerlerinin suyu su olmaktan çıkmıştır. Çıkmak ne demek, düpedüz şişeye girip acı ilaç kesilmiştir. Vay ki Akpınar" deyip elini bir dizine vurarak müritten yana bakmış idi.

Uyandı mürit.

Sanırsın gece karanlığında görmezin gözüne gün düştü.

Sabah namazının önüsıra Akpınar'a vardı. Dağ keçileri, keklikler, üveyikler suya inmişlerdi. Onları seyip oksadı. Abdestini alıp namazını kıldı. Besmele ile testisini doldurdu.

Eviyle evdeşiyle, konuyla komşuyla, köyün ili çobanıyla, ağacı harmanıyla, hâsılı her bir seyiyle tek tek görüştü. İçinden kabarıp taşan sevinç yazıya yabana dağıldı. Kurtlar kuşlar ardından el ettiler. O da her birini ayrı ayrı yaradana ısmarladı. Dağdan düze indi.

Yoldan geçen bir otobüse bindi. Selâmı verip, şişman kravatlı, dağınık suratlı, kabak kafalı, gözleri fıldır fıldır, gazete okuyan bir adamın yanındaki boş koltuğa oturdu. Testisini kucağına aldı. Kabak kafalı adam bir testiye, bir de otobüste bulunanlardan yana baktı. Dudağının ucu ile kas kas güldü. O gülünce otobüste bulunanlar bu gülüşten ne anladılarsa onlar dahi mânâlı, mânâsız güldüler. Şoför gaza bastı. Gaza değil sanki başka bir şeye bastı. Arabı kuş olup havalanacakmış gibi hızlandı, direksiyonun ağırlığı tüye döndü. Şoför "Allah Allah, nedir yahu?" diye pırelendi.

Kabak kafalı adam müridin ak sakallı yüzüne doğru döndü. Dönünce sanki burnuna hacıyağı kokacakmış gibi peşinen yüzünü buruşturdu. "Yolculuk ne tarafa baba" diye sordu.

Mürit onun gözlerinin içine baktı. Gözlerinin içinde kalbini gördü. Bu kalbin karanlığına karşı, "Dün gece âlem-i mânâda efendimi gördüm" diyemedi. Sadece belli belirsiz gideceği şehrin adını söyledi.

Kabak kafalı adam hacıyağı yerine taze bahar havası estiren ihtiyarın gazete havadislerı okumağa başladı. Meselâ, radyasyonlu çayları gömeceklermiş dedi. Devlet Bakanı Saffet Sert, Diyanet İşleri Başkanı Said Yazıcıoğlu'nun resmî kıyafeti olan sarık ve cüppeyi makamında, halkın içinde, resmî toplantılarda ve televizyonda her zaman giymemesinin herhangi bir kasta dayanmadığını açıklamış, onu söyledi; ölü deniz hâline gelen Marmara'ya yeniden hayat vermek için bir strateji saptanacağını belirtti, en sonunda bir fotoğraf işaret parmağı ile göstererek "işte Demirel'in para musluğunu kesen bakan" diyerek ihtiyara, "Ece.. Sen ne diyorsun bu işlere" diyç asılmaya başladı.

Mürit ona gülümsedi. Sonra testisinden bir bardak su doldurup verdi. Kabak kafalı adam kana kana içti. Adam suyu içince nedense çocukluk günlerini hatırladı. Başını camdan yana döndürdü, akıp giden görüntülere daldı. Ölen babasını, eski mahalledeki evlerini, dut ağaçlarını, uçurtma uçurduğu çayırları hayâl etti. Adamın içine bir hasrettir çöktü. Gazeteden, havadislerden falan uzaklaştı. Temiz bir sofraörtüsü, bir tahta kaşık, tepeden tırnağa çiçek açmış bir badem ağacı düşündü, sonra bir Yunus ilâhisinin içinde gezinmeye başladı.

Mola verdiler.

Kaytan bıyıklı, karayağız şoför müridi yemeğe davet etti. Kabak kafalı şişman adam, civelek muavin, şoförün kendisi, yanında yol boyu sohbet edip durdukları bir akrabası hep birlikte yemeğe oturdular. Mürit azık torbasından mendile sarılmış tulum peyniri ile tandır ekmeğini çıkardı.

Lokantaya taze sağılmış süt kokusu ve çiğnenmiş çimen kokusu birlikte yayıldı. Sofradakiler müridin peynirinden ve ekmeğinden "hele şöyle bir tadalım" diye bir iki lokma aldılar.

"Yahu bu ne güzel peynir böyle, ya bu ne tatlı ekmek" deyip yumuldular. Neredeyse lokantanın yemeğine hiç el vuramadılar. Onlar yedikçe mürit sevindi, onlar yedikçe mürit "buyurun, aç kalmayın, karnınızı doyurun" dedi. Yediler yediler bitiremediler. Sonunda mürit sanki hiç el sürülmemiş gibi azığını topladı. Kısacık bir yemek duası yaptı.

O sofrada bulunanlar, o lokantada yemek yiyenler, oraları mesken tutup oturanlar bu duadan nasiplerini aldılar. Bereket yağdı. (...)

(*Sır*, 1990)

ği tarafından iki defa yılın hikâyecisi seçildi. 2000 yılında *Uzun Hikâye* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülünü aldı.

"Edebiyat verimleri dışında sosyal değişme, şehir tarihi, monografi, hatırat, deneme türü eserlere, sinemaya, Türk solu tarihine özel bir ilgisi vardı ve iyi okurdu; fakat bütün okumaları kelimenin tam mânâsıyla serbestti: Kitabın önemli yerlerini çizmez, not tutmaz, okuduğu esere ayrıca sahip olmak istemezdi. Kitapları hakkında gazete ve dergilerde çıkan yazıları, kendisiyle yapılan konuşmaları da çoklukla okur geçer, onları da birik-

tirmezdi. Ardı sıra bu yazıları okuyup kesmek, fotokopilerini alıp Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin arşivindeki 'Kutlu, Mustafa' zarfına koymak işi çoklukla bana düşerdi." (İsmail Kara)

"Yetmişli yıllar ve sonrasındaki öykücülük itibariyle tema çeşitlemesi, konu açılımı, yeni biçim ve üslûp denemesi denildiğinde ilkin Mustafa Kutlu akla gelir. Kutlu, kendisinden önce de var olan, ancak fazlaca işlenmeyen konu damarlarını yakalamakta ve onları yeni bir öykülendirmiştir. 'Ressam gözü' değerinde bir bakış, inceleme ve gözlemleme yetisi vardır Mustafa Kutlu'nun. Ki bu izlenimci, yansıtmacı bir göz olmaktan çok, kolayca görülmeyeni gören ve onu kendi içinde asıl olması gereken renk bütünlüğüne kavuşturarak nakleden bir ressam gözüdür." (Ömer Lekesiz)

"O, yaşanan toplumsal, bireysel çarpıklıklardan iyimser gözlerle hikmetler devşirip kalplere ulaşmayı deneyen bir derviş hikâyeci gibidir. Olaylara, insanlara tevekküle yaslı muzip bir tebessümle bakan Kutlu, insan ruhunun / psikolojisinin gizlerine eğilir. Öykülerinde incitici insani hâllerin ucuz tüketimini / kullanımını yapma-

dan, bütün bunları içselleştirip, kalıcı, sarsıcı sonuçlara ulaşmayı dener. Abartılardan, yapmacık artistliklerden kaçınarak, hep peşinde olduğu 'hikmet ve ahenk' çizgisinde geleneğin modern dilini konuşmaya çalışır. Hasbî, kalbi ve sahih olanı metne aktarırken, gelir geçer dönemsel modalara uzak durur. Bütün bu nedenlerden dolayı onun daha şimdiden öykücülüğümüzün yol haritasında kolay atlanamayacak önemli bir yön / ufuk oluşturduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz." (Necip Tosun)

"Çok zengin bir hikâye geçmişimiz olduğu bilinciyle hareket eden Mustafa Kutlu'nun bugüne kadarki yazdıkları da, Türk öykücülüğü için azımsanmayacak bir birikim oluşturuyor. Dokuz kitap ve yüz on beş öykü. Mustafa Kutlu'nun diğer öykü kitaplarının adları ve ilk kitabındaki öykülerin dışındaki diğer öykülerinin adları tanımlamalar ve ilk anlamlarıyla kendilerini ele veren adlar değil; sembolik, bol çağrışımlı, ironik, şiirimsi, mecazlarla, mazmunlarla örülü, türkü sesli, türkü tadında kitap ve öykü adlarıdır. Böyle bir adlandırmayla da kendini belirgin kılan Mustafa Kutlu'nun öykü dili, zaman zaman dilbilgisi kurallarına da boş veren serâzad, bıçkın, çağıltılı, iç konuşmalarla için için hızla akan, sağlam ve canlı diyaloglarla mukâlemeye dönüşen, yer yer argo deyimler ve söyleyişlerle, türkülerden, şiirlerden dizelerle, masallardan, destanlardan, geleneksel anlatı metinlerimizden bildik deyişlerle, kahramanların yöresel şiveleri ve hiç bilmediğimiz, okuduğumuz hiçbir metinde rastlamadığımız, ilk kez öykü kahramanlarının dilinden duyduğumuz sözcüklerle... okuyucuyu sarıp sarmalayan bir dildir." (Hüseyin Su)

"Mustafa Kutlu hikâyesi Yokuşa Akan Sular'dan Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir ve Sır'a; hatta Hüzün ve Tesadüf'e kadar, esas olarak 'kendini bulma / bilme' şeklinde özetlenebilecek olan 'kaybedilen kimliğin, saflığın aranması veya yaşanılan ile yaşanılmış olan geçmiş / yaşanması planlanan gelecek arasındaki tezattan doğan çatışmalar'ı merkeze almış bir hikâyedir. Belli karakterler etrafında konulan bu 'derin' meselenin yaşanması karakterlerin içinde bulundukları sosyal mevkilerine, geride bıraktıklarına göre değişik tonlarda tezahür etmektedir. Yazar, işte bu noktada yaşanılan çatışmayı canlı kılmak, yaşanılan çatışmanın yönünü, sebebini ortaya koymak için hikâyelerde yer alan karakterlerin karşısına bizim 'yüzleştirme unsurları' dediğimiz, diğer karakterleri ve eşyaları çıkarmaktadır." (Ahmet Cüneyt Issı)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Ortadaki Adam* (1970), *Gönül İşi* (1974), *Yokuşa Akan Sular* (1979), *Yoksulluk İçimizde* (1981), *Ya Tahammül Ya Sefer* (1983), *Bu Böyledir* (1987), *Sır* (1990), *Arka Kapak Yazıları* (1995), *Hüzün ve Tesadüf* (1999), *Uzun Hikâye* (2000), *Beyhude Ömrüm* (2001), *Mavi Kuş* (2002), *Tufandan Önce* (2003), *Rüzgârlı Pazar* (2004), *Chef* (2005).

İNCELEME: *Sait Faik'in Hikâye Dünyası* (1968), *Sabahattin Ali* (1972).

DENEME: *Şehir Mektupları* (1995), *Akasya ve Mandolin* (1999), *Yoksulluk Kitabı* (2005).

HAKKINDA: Ahmet Özalp / Mustafa Kutlu ile Konuşma (Yeni Devir, 25.4.1983), Mustafa Kutlu ile Konuşma (Aylık Dergi, sayı: 63-64-65, 1984), Adnan Tekşen / Mustafa Kutlu ile Konuşma (Zaman, 26.7.1987), Ömer Lekesiz / Şirazeden Şirazeye İçinde "Arka Kapak Yazılarındaki Renkler" (1997) - Yeni Türk Edebiyatında Öykü 4 (2001), F. Halid Engin / Mustafa Kutlu: Ben Kendi İnsanlarımın Yanında Duruyorum (Merdiven Sanat, Haziran 1998), Tahir Yazıcı / Hüzün ve Tesadüf - Mustafa Kutlu (Hece, Nisan 1999), Dosya: Mustafa Kutlu (Hece, Eylül-Ekim 1999; Yazarlar: Hüseyin Su, Ömer Lekesiz, İlyas Dirin), Beşir Ayvazoğlu / Defterimde Kırk Süret içinde "Bir Hikâyecinin Çocuk ve Genç Adam Olarak Portresi: Mustafa Kutlu" (3. bas. 1999), Selçuk Orhan / Mustafa Kutlu'nun Mülkiyet Politikası (Atlılar, Nisan-Mayıs 2000) - Beyhude Ömrüm'e Geç Bir Değinme (Dergâh, Şubat 2002), Ali Serdar / Geleneğe Doğru (Kanat, Güz 2000), Prof. Dr. Gürsel Aytaç / Uzun Hikâye (Cumhuriyet Kitap, 8.6.2000), Cihan Aktaş / Daktilolu Göçebeler (Hece, Ocak 2001), Mustafa Kutlu Kitabı (haz. Nusret Özcan-Kemal Aykut, 2002), Hakan Arslanbenzer / Mustafa Kutlu Okuma Kılavuzu (Kılavuz, Haziran 2004), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004), Sefa Kaplan / Rüzgârlı Pazar-Yoksulluk İçimizde (Hürriyet Keyif, 3.10.2004), Necip Tosun / Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu (2004), Fazıl Baş / Mürit ve İmtihan-Mustafa Kutlu Hikâyesinde Kişilik Muhasebesi ve Mücadelesi (Fayrap, Mart-Nisan 2006).

KUTLU, Sacit

Araştırmacı-yazar. 1945, Atabey / Isparta doğumlu. 1968'de İstanbul Tıp Fakültesini bitirdi, 1972 yılında gittiği Almanya'da Düsseldorf Tıp Fakültesinde doktorasını tamamladı. Çeşitli hastanelerde genel cerrahi ile ardından plastik cerrahi-el cerrahisi ihtisası yaptı. 1980'lerin ortalarından itibaren, özellikle, tıp talebesi veya doktor olan Jön Türkler'in düşünce yapılarını inceledi ve II. Meşrutiyet dönemi üzerinde araştırmalar yaptı. SSK Okmeydanı Eğitim Hastanesinde çalıştı. *Didâr-ı Hürriyet - Kartpostallarla İkinci Meşrutiyet (1908-1913)* adlı bir eseri vardır.

Sacit Kutlu

KUTLU, Sönmez

İslâm tarihi ve mezhepler tarihi araştırmacısı. 20 Mart 1963, Aydıncık köyü / Refahiye / Erzincan doğumlu. Erzurum İmam Hatip Lisesi, Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1987) mezunu. Yüksek lisansını *"Mürcie ve İtikadi Görüşleri"* konulu teziyle 1990'da, doktorasını *"Mürcie ve Horasan-Maveraünnehir'de Yayılışı"* teziyle 1994'te AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. 1997'de doçent, 2003'te profesör oldu. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Avrupa Masası Komisyonu üyeliği, İlahiyat Fakültesi Avrupa Birliği Eğitim Koordinatörü (2003), Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekan yardımcılığı (vekaleten) ve öğretim üyeliği (1997-99) gibi görevleri de yürüttü.

Makalelerini *Türk Yurdu, AÜ İlâhiyat Fakültesi, İslâmiyat, Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Türk Yurdu, Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi Teolojya Fakultesinin İlmiy Curnalı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İslâmi Araştırmalar* dergilerinde yayımladı. *İslâmi Araştırmalar, Dini Araştırmalar, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İslâmiyat* gibi dergilerde yayın kurulu üyeliklerinde bulundu. *TDV İslâm Ansiklopedisine* maddeler hazırladı. Çeşitli toplantılarda bildiriler sundu, konuşmacı olarak yer aldı.

ESERLERİ:

Türklerin İslâmlaşma Sürecinde Mürcie ve Tesirleri (2000), *İslâm Düşüncesinde İlk Gelenekçiler* (2000), *İmam Mâturîdî ve Maturidilik / Tarihi Arka Plan-Hayatı-Eserleri-Fikirleri-Maturidilik Mezhebi* (yayına haz. 2003), *Din Anlayışında Farklılaşmalar Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik* (2003).

ÇEVİRİ: *Kummî ve Nevbahtî / Kitâbu'l-Makâlâti'l-Firak ve Fıraku'ş-Şia* (Hasan Onat-Sabri Hizmetli ile, 2004).

KUTLU, Şemsettin

Araştırmacı-yazar (D. 1918, Çardak bucağı / Göksun / Kahramanmaraş - Ö. 25 Ağustos 1991, İstanbul).

Şemsettin Kutlu

İlk ve ortaöğrenimini Gaziantep'te tamamladı. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı, Felsefe bölümleri (1941) mezunu. Erzurum (1941), Elazığ (1945-48), Ankara liselerinde öğretmenlik ve yöneticilik (1948-57), Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliği (1957-61), Yüksek Öğretmen Genel Müdür Yardımcılığı (1961-62), İstanbul Millî Eğitim Enstitüsünde edebiyat öğretmenliği (1962-75) yaptı. Buradan emekli oldu. Bir ara Avrupa ve Amerika'da araştırmalarda bulundu.

Vatan (1941), *Yedigün ve Çınaraltı* (1942-45), *Cumhuriyet Zafer* (Ankara, 1954-60) *Milliyet* (1955-71), *Yeni İstanbul* (1956-57) *Yaratış, Varlık, Hisar, Türk Edebiyatı, Hayat, Hayat Tarih, Gösteri* vd. gazete ve dergilerde yayımladığı hikâye, inceleme-araştırmaları, derlemeleri yanı sıra düzenlediği antolojilerle tanındı. "Türk kültür ve sanatına yaptığı hizmetlerden dolayı" Kültür Bakanlığınca 1986'da verilen bir takdirname ve para mükâfatı ile ödüllendirildi.

ŞEMSETTİN KUTLU

CESARET BAHSİ

Anadolu Selçuklu İmparatorluğunun parçalanmasından sonra bu ülkede bir çok beylikler doğmuştu. Fakat Selçukluların yerini almaya layık ve bu kudrete sahip olanları ancak bir kaç tane idi. Bunlar da Osmanoğulları, Germiyan ve Karaman beylikleri idi. Bilhassa Karamanlılar, Osmanlılara karşı pek şiddetli bir çekişme havası içinde yüzüyorlardı. On beşinci yüzyıl ortalarına kadar süregelen bu çekişme, zaman zaman büyük bir düşmanlık niteliği almış, sonunda Karaman Beyliğinin ortadan kaldırılması ile kapanmıştı. Bu arada iki taraf arasında büyük denilecek savaşlar da olmuştu.

Karaman oğulları içinde Osmanlı düşmanlığı ile tanınanların başında Karaman oğlu Mehmet Bey gelmektedir. Gerçekten Mehmet Bey amansız bir Osmanlı düşmanı idi. Her fırsatta onlarla çarpışmış, Anadolu egemenliğini elinc geçirebilmek için bazan kuvvet, bazan hile yollarıyla, baş vurmadık çare bırakmamıştı.

Karaman oğlu Mehmet, Çelebi Mehmed'in kardeşleriyle uğraşmasını fırsat bilerek, Bursa'yı kuşatmıştı. Osmanlı düşmanlığı onda o kadar kök salmıştı ki, bu arada bazı Osmanlı büyüklerinin mezarlarını açtırmış, kemiklerini çıkartarak bir kısmını yakmış, bir kısmını da suraya buraya ayak altına saçtırmıştı. Lâkin tam bu sırada Çelebi Sultan Mehmed'in kendi üzerine yürüdüğünü haber alarak alelacele kuşatmayı kaldırıp kaçmaya hazırlanmıştır. Çelebi Mehmed'in Bursa'ya gelişinin belirtisi ise kardeşi Musa Çelebinin nâ'şını -gömülmek üzere- şehre gönderilmiş olması idi.

Karamanlı Mehmet Beyin kumandanlarından Harman Danası adıyla anılan bir zat, onun bu mezar değiştirmek, kemik yaktırmak jestlerine zaten içerleyip duruyordu. Aynı zamanda hoş sohbet, nüktedan bir adam olduğundan, Musa Çelebinin nâ'şının getirildiğini görünce hemen kaçmaya hazırlanan efendisine:

"— Osmanoğullarının bir ölüsü bile bizi bu kadar korkutur ve kaçırırsa, ya mazallah bunların bir dirisi ile karşılaşsak halimiz nice olurdu efendimiz?.."

Diye takılmaktan kendini alamamıştı.

Mehmet Bey, kaçma telâşı ile, o zaman bu şakayı hazmetmiş, fakat selâmete ulaşır ulaşmaz, bu sözünden ötürü Harman Danasını idam ettirmişti.

ŞEMSETTİN KUTLU

DELİ İLE SERHOŞ

Ufak tefek görevlerde bulunduğu halde devrinin büyük devlet adamlarına yaklaşmakta ve böylelikle akla hayale gelmez menfaatler koparmakta pek usta olan Naim Efendi, Tanzimat yıllarının gerçekten tipik örneklerinden biridir. O zamanın elî kalem tutan ve hükümet dairelerinde vazifeli olan hemen bütün memurlarının, âdeta memurluk ve aydın kişiliğini belgesi gibi kabul edilen, bir şairlik taraftarı vardı. Eğer bütün bu gibilere şair demek lâzımsa." "Naim Efendiyi de ondokuzuncu yüzyılın şairlerinden saymak gerekir.

Bu Naim Efendi; arsız, yapışkan, gece gündüz içen cinsten bir adam olmakla da şöhret yapmıştır.

Naim Efendi, bir tarihte Çorlu'da kaymakam vekilliğinde bulunurken, meşhur Ahmet Vefik Paşa da Edirne valisi imiş. Bu sıralarda Trakya'da hayli edepsizlik yapan ve ortalığı harca kesen bir haydudu. Naim Efendi, nasılsa yakalar ve bu başarısından dolayı vali Vefik Paşa tarafından bir takdirname ile mükâfatlandırılır. Gel zaman git zaman Naim Efendi açıkta kalır, Vefik Paşa ise Sadrazam olur. "Fırsat bu fırsattır!.." diyen Naim Efendi, Vefik Paşanın vaktiyle kendisine yolladığı (takdirname) mektubunu kaptığı gibi:

"Sadrazam Paşa ile hukuk-u kadîmemiz var!.."

Tekerlemesiyle, bütün teşrifat kaidelerini aşarak, huzuruna çıkar, Sadrazam, onu iltifatla karşılar. "Lâkin dört beş gün sonra aynı sözlerle kapıdakileri atlatıp yeniden ziyarete gelir; zira geldikçe imzalı kâğıdı gösterip Vefik Paşanın yanına girmek fırsatını yine bulur. Bu hal bir ay içinde o kadar tekrarlanır ki, artık cinleri eni konu başına çıkan Sadrazam; bu adam bir daha gelip de ne gösterirse göstersin, yanına bırakmamalarını, kapıdakilere şiddetle tenbih eder. Eder amma, ertesi gün Naim Efendiyi yine karşısında görmez mi?.. Hiddetten çılgına dönen paşa, nezaketi bırakıp:

"— Ulan kerata! sen yine mi geldin!.." Diye o hiddetle üstüne yürüyünce, Naim Efendi kendini dışarı zor atar; bir taraftan kaçarken, diğer taraftan da, hademeler bir şey sezmesinler diye:

"— Siz paşayı rahatsız etmeyin o işi ben hallettim!."

Sözleriyle ortalığı durultmaya çalışır." Herifi kaçıran Vefik Paşa yerine döndükten sonra bile onun telâşlı kaçışına kahkahalarla gülmekten kendini alamaz.

Bir daha paşanın huzuruna çıkmaya asla cesaret edemeyen Naim Efendi, bu hâdiseyi her hatırlayışta:

"— Deli sarhoştan korkar derler amma yalanmış; diye söylenirmiş. Allahtan deli sarhoşu pabuçsuz kaçırıyor.."

(*Eski Türk Hayatı Fıkralar – Olaylar*, 1958, s. 9-10)

ESERLERİ:
Eski Türk Hayatı (1958), *Türk Romanları* (1970), *Türkçe Kadın-Erkek Adları* (1972), *Diyorlar ki* (Ruşen Eşref Ünaydın'ın röportajlarının yayına hazırlanması, 1972), *Lehçetü'l-Hakayık* (Direktör Ali Bey'in eserinin yayına hazırlanması hakkında bir inceleme ile birlikte, 1972), *Başmabeynci Lütfi Bey'in Anıları* (Osmanlı Sarayının Son Günleri, sadeleştirme, 1973), *Yeni Osmanlılar Tarihi* (Ebuzziya Tevfik'ten sadeleştirme, 1973), *Eslâf* (Faik Reşad'dan, sadeleştirme, 1974), *Türk İslâm Tarihinden* (Nevadir-i Süheyli'den, sadeleştirme, 1974), *Olgun Sözler* (Kâmilü'l Kelâm'ın sadeleştirmesi, 1975), *Kırım Tarihi, Tutiname* (sadeleştirmeler, 1974-76), *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi* (1972), *Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi* (1973), *Sait Paşa'nın Anıları* (Sadrazam Sait Paşa'nın Hatıratı'ndan özetleme ve açıklamalar (1977), *Eski İstanbul'un Ünlüleri* (1978), *Şair Dertli* (1979), *Türk Edebiyatında Kahramanlık Şiirleri Antolojisi* (1981), *Metinlerle, Örneklerle Şairler ve Yazarlar* (1981), *Dünya Edebiyatı Antolojisi* (1982), *Divan Edebiyatı Antolojisi* (1983).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-1983), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gcn. 6. bas. 1999).

KUTLUAY, Yaşar

İslâm tarihçisi (D. 16 Şubat 1931, Silifke / Mersin – Ö. 12 Aralık 1969, Taşucu / Silifke). İlk ve ortaöğrenimini Silifke, Adana ve Ankara'da tamamladı. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1952) mezunu. İslâm Mezhepleri Tarihi Kürsüsüne asistan olarak girdi, 1964'te doçent oldu. 12 Aralık 1969 tarihinde dinlenmek için gittiği Silifke / Taşucu'nda motorla çıktığı balık avı sırasında esrarengiz bir şekilde kayboldu. Tüm uğraşlara rağmen kaybolusunun ardındaki giz aydınlatılamadı. Ölümü için kamuoyunda *Siyonizm ve Türkiye* adlı eseri yüzünden faili meçhul bir cinayete kurban gittiği söylentisi yaygındır.

ESERLERİ:
ARAŞTIRMA - İNCELEME: *İslâmiyet'te İtikadi Mezheplerin Doğuşu* (1959), *İslâm ve Yahudi Mezhepleri* (1961), *Siyonizm ve Türkiye* (1965).

ÇEVİRİ: *İslâm'da Felsefe Tarihi* (T. J. De Boer'den, 2001).

MEAL: *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı* (Hüseyin Atay ile).

HAKKINDA: Yaşar Kutluay / İslâmiyet'te İtikadi Mezheplerin Doğuşu (1959).

KUTLUER, İlhan

Yazar, çevirmen. 1957, Biga / Çanakkale doğumlu. Biga İmam-Hatip Lisesi (1980), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1984) mezunu. Çeşitli yayınevlerinde, çevirmenlik, redaktörlük ve editörlük (1980-84) yaptı. 1985'te Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1990 yılında MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde *"İslâm Felsefesi Tarihinde Ahlâk İlminin Teşekkülü"* adlı doktora tezini tamamladı. 1996'da doçent oldu. Çalışmalarını MÜ İlâhiyat Fakültesi İslâm Felsefesi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak sürdürdü. Aynı zamanda *TDV*

İLHAN KUTLUER

BİZ BUNLAR OLARAK VARIZ

Türkiye'de "çağdaşlaşma" diye bir mesele ne zaman gündeme getirilse "kültürel kimlik ve aidiyet" konusu da tartışılmaya başlanır. Tartışan tarafların hepsi için bunun geçerli olışı, "çağdaşlaşma" denilen meseleyle kimlik meselesi arasındaki göz ardı edilmez ilişki nedeniyledir. Ancak söz konusu taraflar için hem "çağdaşlaşma" hem de kimlik kavramlarının çok farklı hatta birbirine zıt anlamlara geldiği ise bir gerçek. Meseleye kendi uygarlık geleneğine, kültür köklerine bağlı kalabilmek, hattâ kendi öz değerlerini tarih sahnesinde yeniden kaim kılabilmek imkân açısından yaklaşanlar, çağdaşlığı modern çağın meydan okumalarına her seviyede karşılık verme gücüne erişmek ve modern çağın meselelerini kendi değerleri doğrultusunda aşmak olarak anlıyorlar. Bu yaklaşım sahipleri muhafazakârlıktan radikalliğe kadar uzanan geniş bir yelpaze oluşturuyor. Söz konusu yelpaze içinde yer alan kesimler o veya bu nisbette yoğunluğa sahip bir "kendisi kalma" yahut "kendisi olma" bilinci taşıyorlar. Dolayısıyla çağdaşlaşma denilen şeyi daha ziyade maddî imkânlar boyutuyla değerlendiriyorlar. Zira bu kesimler kimliklerinin temelini oluşturan inanç ve zihniyet dünyasının, mazi, hal ve istikbaldeki güçlerinin asıl kaynağı olduğunu düşünüyor ve manevî evrenine kasteden değişim taleplerine ciddi sonunda tepki gösteriyor. Kimliğini yani gücünü kaybetme endişesiyle yapıyor bunu. Yer yer öz varlığını koruma ve sürdürme içgüdüsünün sevkettiği bu tepki, bazen etkin bir "öze dönüş" bilinci şeklinde tecelli edebiliyor. Amaları kesimlerin mukaddesleri dinden kaynaklanıyor ve onlar mukaddeslerini kaybettiğinde hem bu dünyada hem de öte dünyada rezil rüsva olacaklarına inanıyor. Daha özel plandaki değerlendirmeler söz konusu edilmezse bu satırların yazarı da aynı şeye inanıyor.

Çağdaşlaşmadan batılılaşmayı anlayanlar ise meseleye tam tersinden yaklaşmaktalar. Çağdaşlaşma yani batılılaşma yolunda öz kimliği oluşturan değerler sistemi ciddi bir engel teşkil etmektedir bu zevata göre. Onlara göre ülkenin meselesi batılılaşmak değil, batılılaşamamaktır. Bu meselenin çözümü ülke insanının inanç ve zihniyet dünyasında köktenci bir dönüşüm sağlamakta yatmaktadır. Geleneksel değerlerin akıl özgür işleyişine engel olucu prangaları ancak köktenci bir karşı tavırla kırılabilir. Bunu sağlayacak olan ise öyle yarım yamalak, taklit seviyesindeki batılılaşma değil, tümüyle batılılaşmadır. Ülke insanı Batının zihniyet dünyasına ne pahasına olursa olsun bütün varlığıyla ışırık etmeli ve Batıyı Batı yapan üstün ve evrensel(!) değerleri temelinden benimsemelidir. Böyle inananlar için kültürel kimlik, yalnızca, Batı uygarlığına aidiyeti mümkün kılacak zihniyet dönüşümüne konu olması açısından bir mesele teşkil etmektedir. Yani bir kimlik yitirilmeli, öteki kazanılmalıdır. Yitirilmesi gereken kimlik müslüman, kazanılması gereken ise batılı. Ülkemizdeki Batıcılık akımının bazen pek cüretkâr olabilen inkâr ve kabulleri yer yer kültürel muhafazakârlığa cevap verir görünüyorsa bunun köktenci hedeflere güven içinde ulaşmak için gerekli bir taktiyve olduğu ve çoğu kere folklorik seviyede kaldığı ortadadır. Köktenci batıcıların ülke insanının binlerce yıldır âdeta genetik kodu hâline gelmiş İslâmiyet'e bakışları ise temelde menfidir, insanımızın ruhundan tamamiyle söküp atamayacaklarını çok iyi bildikleri için de halkın dinine "saygılı olduklarını her fırsatta beyan edip batılılaşma projelerinde ona en fazla modern Batıdaki hadim edilmiş Hıristiyanlığınkine benzer bir rol ve konum biçerler.

Bu fikirler dizisi içinde çağdaşlaşmanın batılılaşmayı, batılılaşmanın Hümanizmi, Hümanizmin ise Sekülarizmi gerektirmesi, tutarlılık fikrine sahip batıcılarda tercihlerinin bakî olduğu vehmini uyandırmaktadır. Ama zaten bütün mesele batılılaşma denen şeyin yüreğinde yatmaktadır. Bir kez topyekûn batılılaşmaya öz kimliğinizi yitirme pahasını kanır verdiniz mi, sekülarist ve hümanist felsefeyi benimseme çabanızda bir tutarlılık olmayacaktır. Hem Sekülarizm hem de Hümanizm göksel bilgi açısından bakıldığında esas itibariyle kapris-li, uyanıkar, mülteris, budala, kısacası başıboş bırakılmağını düşünen insanın 'özgürlüğü' fikrini esas alır. Bu özgürlük, gök-

sel ve kutsal olana sırt çevrilerek hattâ onunla savaşılarak kazanılmış bir sözde aydınlanmanın ahlâkî ilkesidir. Hümanizm zihnî ve tarihî köklerini pagan Grek-Roma evren algılayışında bulur. Pagan mitoloji ve Grek mucizesi (!) denilen efsane, batıcı aydınlar için en önemli ilham kaynaklarıdır.

Sadece anabatlarıyla resmedebildiğimiz bu ütopik projeye ait bazı unsurların kültür hayatımızda zaman zaman tezahür eden çarpık tecellîlerini biliyoruz. Bunları tek tek hatırlatmak ve muhasebesini yapmak bu yazının sınırlarını aşıyor. Ancak birkaç hususa değinmeden edemeyeceğiz. Bizce İslâm bu ülke insanının kimliğini evleviyetle belirleyen değerler sistemidir. Bu değerler sisteminin uygarlık ve devlet planındaki tarihî tezahürleri âhir zamanın en önemli dönüşümlerini gerçekleştirmiş, başarılarını kaydetmiştir. Bu serüvenin Selçuklu-Osmanlı sentezinde ifadesini bulan şekillenişi, ümmetin en son ve önemli tecrübesidir. Bu tecrübe derin ve samimî imanı, tarihe sığmaz peygamber sevgisi, akıl almaz başarıları ve nihayet akıl almaz gaflet leriyle bize aittir; biz de ona aidiz.

Eğer düşmüş isek, düştüğümüz yerden kalkabiliriz. Eğer düşürülmüş isek, pusu düşmana ama gaflet yine bize râcîdir. Biz bunlar olarak varız. Hatırlamızı sildirmeye niyetimiz yok. Tam aksine bize özgü bir zaman düşüncesi ve devrân algılayıcıyla tazelemek istiyoruz onu. Bu tecrübe İslâm olma, insan olma, evrenselliği başarma, erdeme ulaşma, erdemsizlikle savaşma ve aydınlanmayı kendisiyle öğrendiğimiz, bunları başaramadığımız zamanlarda başımıza gelenleri onsuz değerlendiremediğimiz, bir uygarlık tecrübesidir. Netice-i kelâm, elimizde Kur'an gibi bir Kitap ve onun nebevî yorumu oldukça, bizi kendimiz yapan fikrî ve tarihî tecrübeyi inkâr etmedikçe, irfanımızı yeniden keşfedip ruhumuza nüfuz ettirdikçe yeryüzünde hikmeti, adaleti, şecaat ve iffeti yeniden kaim kılmamamız için hiçbir neden yoktur. Zâten insanlığın kurtuluşu için yeryüzünde İslâm'dan başka ümit, müslümanlardan başka bir fırsat da kalmamıştır vesselâm.

(*Erdemli Toplum ve Düşmanları*, 1996)

İlhan Kutluer

İslâm Ansiklopedisi'nde ilim heyeti üyesi olarak görev yaptı.

Yazıları *Yönelişler* dergisinde yayımlandı. Arapça ve İngilizceden kitap çevirileri yaptı. *İki Denizin Birleştiği Yer* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliğinin 1987 inceleme araştırma ödülünü aldı.

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Bilimsellik Üzerine* (1983), *Modern Bilimin Arkaplanı* (1985), *İki Denizin Birleştiği Yer* (1987), *Akıl ve İtikad: Kelâm-Felsefe İlişkileri Üzerine Araştırmalar* (1996), *Erdemli Toplum ve Düşmanları* (1996), *İslâm'ın Klasik Çağında Felsefe Tasavvuru, Sarp Yokuşu Tırmanmak, İlim ve Hikmet'in Aydınlığında.*

ÇEVİRİ: *İslâm ve İlim: İslâm Medeniyetinde Aklî İlimlerin Tarihi ve Esasları* (S.H. Nasr'dan 1989), *Naksel Füsus Şerhi* (İsmail Ankaravi'den sadeleştirme), *Değişme Yasaları* (Cevdet Sait'ten), *Sömürge Ülkelerinde Fikir Savaşı* (Malik bin Nebi'den), *Ekonomi ve Ahlâk* (Prof. Haydar Nakvi'den).

KUTLUER, Sadullah

Şair, hekim (D. 8 Haziran 1921, Fatih / İstanbul – Ö. 19 Haziran 2006, Ankara). Darüşşafaka Lisesi (1940) ve Ankara Tıp Fakültesi (1946) mezunu. KBB uzmanlığı öğrenimini Ankara Nümune Hastanesinde yaptı. Hilvan, Çekerek, Yozgat, Afyon, Kayseri devlet hastanelerinde ve serbest hekim olarak çalıştı. Çalışma hayatından çekildikten sonra yaşamını Ankara'da sürdürdü.

Kutluer'in şiirleri 1976'dan itibaren *Ozanca, Saçak, Karşıt, Meçhuller Dergisi, Dergâh, 14 Mart Tıp Bayramı* dergilerinde yer aldı. Edebiyatçılar Derneği, Ankara Tabip Modası ve Darüşşafaka Mezunları Derneği üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Kar da Isıtır (1981), *Bitmemiş İşler Sevgilim* (2005).

HAKKINDA: Muzaffer Uyguner / TDE Ansiklopedisi (c. 5), TBE Ansiklopedisi (2001).

KUTLUK, İbrahim

Edebiyat tarihçisi (D. 1917, Bursa - Ö. 1976). Darüşşafaka Lisesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Aynı üniversitede doktorasını tamamlayarak öğretim üyeliği, İstanbul Yüksek Enstitüsü ve çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Emekliye ayrıldıktan sonra Türk Dil Kurumu çalışmalarına katıldı. Divan edebiyatı araştırmalarıyla tanınmıştır.

ESERLERİ:

Attar'ın Musibetnâmesi (doktora tezi), *Nail'i-i Kadim Divanı, Nizami'nin Gazelleri, Attar'ın Tezkiretü'l-Evliya'sı Tercümesi, Mesnevi'deki Hikâyelerin Bazı Kaynakları Üzerine Deneme, Süleymannâmeler, Beyanî Tezkeresi, Agâh Sırrı Levend* (1963), *Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şuarâ* (1. Cilt, 1978).

KUTLUÖZEN, Alev

Şair. 12 Mayıs 1960, İstanbul doğumlu. Türk bir baba ile Prusyalı bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İstanbul Arnavutköy Özel Eseniş Lisesi (1979), Yabancı Diller Yüksek Okulu mezunu. Eğitimini tamamladıktan sonra çalışma hayatına atıldı. 1989 yılında ailesiyle birlikte Bursa'ya yerleşti. Çeşitli dergi, radyo, resmi ve özel kuruluşların düzenlediği kültür ve sanat etkinliklerine katıldı. Bursa Yazın Derneği (BUYAZ) ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

Şiirleri, deneme ve eleştiri yazıları *Poetik'us, Bal Göç, Tay, İzmir-İzmir, Öykü Şiir, Aykırı Sanat, Simurg, Beşparmak, Öğretmen Dünyası, Damar, Berfin Bahar* dergileri ile çeşitli yerel gazetelerde yayımlandı.

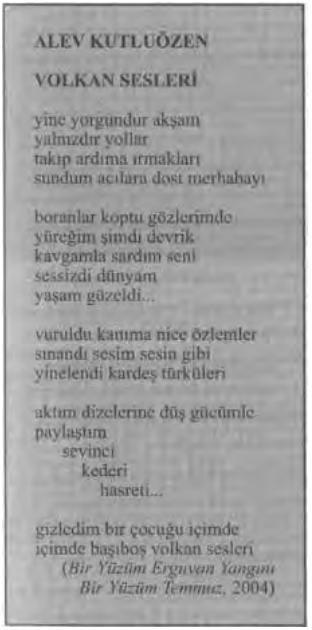
"Öyle bir ozanla karşı karşıyayız ki o, imgeyi, dili, anlatımı somut yaşamın içinde eritmesini bilmiş bir şairimizdir. Onun şiirleri bir özentiden çıkmıyor, yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturuyor. Şairimiz, dilindeki özgünlük, yalınlık, içtenlik birbirinden güzel şiirlerinde karşımıza çıkmakta." (Cemşid Bender)

"Alev Kutluözen, yüreği sevda dolu bir ozan. Yalın, akıcı bir dille yazıyor şiirlerini, 'Erguvan Yangını' bir yüzle yazıyor." (Hasan Akarsu)

"Bir ülkede dallarından güller koparılır ve yakılırsa, o ülkenin duyarlı şairleri de o yangınla birlikte yanar.

Alev Kutluözen

ALEV KUTLUÖZEN

VOLKAN SESLERİ

yine yorgundur akşam
yalnızdır yollar
takip ardıma ırmakları
sundum acılara dost merhabayı

boranlar koptu gözlerimde
yüreğim şimdi devrik
kavgamla sardım seni
sessizdi dünyam
yaşam güzeldi...

vuruldu kanıma nice özlemler
sınandı sesim sesin gibi
yinelendi kardeş türküleri

aktım dizelerine düş gücümle
paylaştım
sevinci
kederi
hasreti...

gizledim bir çocuğu içimde
içimde başıboş volkan sesleri
(*Bir Yüzüm Erguvan Yangını Bir Yüzüm Temmuz*, 2004)

Bu yüzden olsa gerek ki; şair Kutluözen 'Bir Yüzüm Erguvan Yangını, Bir Yüzüm Temmuz' adlı yeni çıkan şiir kitabının girişine düştüğü notta 'Dalından koparılan 35 gül adına...' diyor." (Turgay Usanmaz)

ESERLERİ (Şiir):

Güz Fotoğrafları (1999), *Bir Yüzüm Erguvan Yangını Bir Yüzüm Temmuz* (2004).

HAKKINDA: Cemşid Bender / Alev Kutluözen ve Bir Yüzüm Erguvan Yangını Bir Yüzüm Temmuz (Berfin Bahar, Temmuz 2004), Turgay Usanmaz / Hüznün İnsancıl Şairi (www.sirince.net), Hasan Akarsu / Erguvan Yangını Şiirler (Berfin Bahar, Şubat 2004), Şiirler-Den / İzler (2004), Cumhuriyet Kitap (sayı: 733, Şubat 2004), Radikal Kitap, 20.2.2004), Evrensel Kültür (26.2.2004).

KUTLUTAŞ, Neşe

Yazar. 1965 doğumlu. Sanat tarihi ve arkeoloji öğrenimi gördü. On yıl kamu sektöründe çalıştıktan sonra devlet memurluğundan ayrılarak radyo programcılığı yaptı. *Mektup*, *Gerçek Hayat* dergilerinde medya ve medya etiği üzerine yazılar yazdı.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Kayıp Topraklar* (2002).

DENEME: *Açık Kitap* (2001).

DİĞER: *Aile Sağlığınız İçin Bitkiler* (2000).

HAKKINDA: Neşe Kutlutaş / Açık Kitap (2001).

KUTSAL, Nazire

Çocuk edebiyatçısı. Lise mezunu. Çalışma hayatı olmadı. Çocukluğuna ve yaşamda edindiklerine dair birikimlerini 1992'den itibaren öykü ve romanlarına yansıttı.

ESERLERİ (Çocuk Kitabı):

Mor Gezegen (1992), *Tilkinin Gözyaşları* (1994), *Düğün Pastası Kimin* (1995), *Yaramaz Kiko* (1997), *Küçük Perinin Sihirli Değneği* (1999), *Gök Kuşağının Altından Geçtin mi?* (2001), *Sonsuz Dans ve Küçük Dalgalar*, *Kral Koca Balık'ın Hazinesi*, *Sırmalı Sandaletler* (roman, 2003).

KUTSAL, Necdet

Gazeteci, yazar. 1954, Refahiye / Erzincan doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini memlekctinde (1975), Eskişehir İTİA, Kütahya Yönetim Bilimleri Yüksek Okulunda yarıda bıraktığı (1976) yükseköğrenimini İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde tamamladı (1980). Bir süre Türkiye Süt Endüstrisi Kurumunda (1976-79) memurluk yaptı. 1979'da başladığı gazetecilik hayatını *Milli Gazete* ve *Yeni Devir* gazetelerinde sürdürdü. Araştırma yazılarını, çalıştığı gazeteler ile *Erzincan'ın Sesi* (1971) gazetesinde yayımladı.

Necdet Kutsal

ESERLERİ:

Kadının Değeri ve Örtüsü (1983), *Hesaplaşma* (1985).

KUYU, Orhan

Şair. 1956, Osmaniye köyü / Çorum doğumlu. Hasanoğlan Atatürk Lisesi ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi mezunu. Yaşamını Çorum'da köy öğretmenliği yaparak sürdürdü. *Yer Gök Ağlamalı* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Abdullah Ercan / 14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler (1991).

KUYUCAK, Hazım Atıf

İktisatçı, siyasetçi (D. 21 Haziran 1897, İstanbul – Ö. ?). İlköğrenimini İstanbul Tefeyyüz Mektebinde, ortaokulu İstanbul Sultanisisinde, liseyi Robert Collége'de tamamladı. 1917'de bu lisenin Ticaret Şubesinden diploma aldı. İstanbul Darülfünununun Hukuk Şubesi (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi) mezun (1922). 1927'de Amerika'ya giderek New York Columbia Üniversitesi Siyasî ve Sosyal İlimler Fakültesini 1928'de bitirdi. Öğrenimi sırasında Dahiliye Nezaretinin çeşitli birimlerinde çevirmen olarak çalıştı. Robert Collége'de Türkçe lektörlüğü (okutman), 1926'da Mülkiye Mektebinde (Siyasal Bilgiler Fakültesi) İngilizce öğretmenliği yaptı. 1936'da Ankara'ya yerleşti ve Mülkiye Mektebinde banka-borsa dersleri profesörlüğüne tayin edildi. Mayıs 1940'ta Zonguldak milletvekilliğine getirildi. Milletvekilliğinden sonra (1946) İstanbul'a dönüp serbest avukatlık yaptı ve çeşitli fakültelerde ders verdi.

ESERLERİ:

İngilizce-Fransızca-Türkçe Ticaret Tabirleri (1933), *Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Malî Kontrolü* (1940), *Radyo İktisat Saati Konuşmaları* (1945), *Milletlerarası İktisadî Meselelerde Yeni Hukuk Anlayışı* (1947), *İktisat Dersleri* (1954, 1960).

Ayrıca mesleki eserleri vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968).

KUYUCAKLIZÂDE (Atıf Mehmed Bey)

İslâm bilgini, şair (D. ?, Kuyucak / Aydın - Ö. 1903, İstanbul). Mısır Mollası Kuyucaklızâde Abdurrahman Nâfi Efendi'nin oğlu. İstanbul'da öğrenimini tamamladıktan sonra Mısırlı bilginlerden müfessir Şeyh İbrahim es-Sak'a'dan tefsir ve hadis okudu. İstanbul okullarında ders verdi. Evkâf-ı Hümâyun Meclisi idare başkanlığı yaptı. Genç denebilecck bir yaşta öldü. Kabri Süleymaniye Camii avlusundadır. Bursalı Mehmed Tahir'e göre "*Garbın ilerleyişinden haberdar gayet zeki bir zat*"tır.

ESERLERİ:

Mecelle Şerhi, *el-İmdâd bi Ma'rifeti Uluvvi'l-İsnâd*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

KUYUMCU, Ali İhsan

Şair, folklor araştırmacısı. 1950, Elbistan / Kahramanmaraş doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Elbistan'da tamamladı. Uzun bir süre sonra Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünü bitirdi. Kısa bir süre Elbistan'da vekil öğretmenlik, Adalet Bakanlığının açtığı kursu tamamladıktan sonra 1975 yılından itibaren birçok il ve ilçede cezaevi müdürlü-

ğü yaptı. 1992'den itibaren görevini Elbistan'da sürdürdü. Şiir yazmaya ve resim yapmaya küçük yaşlarda başladı. Şiir ve düzyazı ürünlerini yerel gazetelerde yayımladı. Folklor araştırmalarıyla yakından ilgilendi, masal derlemeleri yaptı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yudum Yudum* (1970), *Bildiğin Gibi* (1980), *Gurbet Akşamları* (1990).

MASAL: *Yıldıralem* (1994).

DERLEME: *Elbistan Sokakları* (1995).

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

KUYUMCU, Namık

Şair. 1961, Ereğli / Konya doğumlu. Ortaöğrenimini Konya'da tamamladı. 12 Eylül (1980) döneminde tutuklanarak uzun süre hapis yattığı için öğrenimini sürdüremedi. Şiirleri *Varlık*, *Broy*, *Yarın*, *Dönemeç*, *Düşler* vd. dergilerde yer aldı.

ESERLERİ (Şiir):

Talan Bir Ömrün Ortasında (1989), *Belki Bir Şarkı* (1991), *Bir Şakayım Dünyada* (1996).

HAKKINDA: Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c.4, 2002).

KUYUMCU, Nihal

Tiyatro yazarı. 1954, Ankara doğumlu. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Uzun yıllar öğretmenlik yaptı. Yüksek lisansını (1995) ve doktorasını (1998) İÜ Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümünde tamamladı. Aynı bölümde çocuk tiyatrosu dersleri kapsamında "Çocuklarla Tiyatro" projeleri yürüttü. Başta *Tiyatro...Tiyatro* olmak üzere çeşitli sanat dergilerinde çocuk tiyatrosu üzerine inceleme ve elçştiri yazıları yayımlandı.

ESERLERİ (Tiyatro):

Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu (2000), *Haydi Çocuklar Sahneye* (Luciano Iagno ile, 2001), *Çocuklarla Tiyatro Eğitimde Tiyatro* (2003).

HAKKINDA: Nihal Kuyumcu / Çocuklarla Tiyatro Eğitimde Tiyatro (2003).

KUZGUN, Hatice Oya

Öykü yazarı. 1958, Eğirdir / Isparta doğumlu. Isparta Kız Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra Isparta ve Antalya'da öğretmenlik, Rize'de ilköğretim müfettişliği yaptı. Gazi Üniversitesi İİB Fakültesi mezunu. Öykü ve resim çalışmaları öğrenim yılları boyunca sürdü. Resim sergileri açtı. Antalya'da yaşadı. ANSAN ve GÜSAD üyesidir.

ESERLERİ (Öykü):

Güllükte Akşam, *Ödünç Umutlar* (2006).

Hatice Oya Kuzgun

HAKKINDA: Hatice Oya Kuzgun / Ödünç Umutlar (2006).

KUZPINAR, Hüseyin Nazmi

Eğitimci, yazar. 1925, Üsküdar / İstanbul doğumlu. Haydarpaşa Lisesi (1946), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (1950) mezunu. Aynı fakülteden etnoloji ve antropoloji sertifikaları da aldı. Akçaabat (Trabzon) Ortaokulunda tarih-coğrafya öğretmenliği, Zara (Sivas) Ortaokulu müdürlüğü görevlerinde bulundu.

ESERLERİ:

İvrindi Monoğrafyası (1950), *Turizm ve Lüleburgaz*, *Lüleburgaz Tarihinin Ana Hatları*.

HAKKINDA: Afşin Oktay - Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959).

HATİCE OYA KUZGUN

AFOROZDAN KURTULUŞ YOK

Ben bir tekstirim sayın peder. Ömrümde ilk kez günah çıkarmaya geliyorum. Belki de ilk kez yüzleşmeye. Erteleyemediğim sıkıntılarının ağırlığında iyice ezilip artık yükünü taşıyamaz olduğumdan belki. Ben bir tekstirim. Hani sokaklarda, caddelerde, kaldırım kenarlarında, gece yarıları erkek bekleyen ve kendini, etini, satanlardan. Şimdiki yaşamımdan çok, bu hallere düşüş nedenim üzüyor beni. Niye ben de iyi bir kız, vatanına milletine, ailesine hayırlı bir evlat olamadım, diye hayıflanıyorum. Aslında her şeyin bilincindeyim. Neden buradayım şimdi, pekala biliyorum. Evimizden kaçarken hiç de öyle düşünmemiştim. Kendimi pislik deryasında, sevgisizlik bataklığında ve yalan bir yaşamda bulacağım hiç de düşünmemiştim ki...

Herkes gibi; alim, bilgin, gezgin olabilir miydim? Ya da mucit, antropolog, jeolog, filozof hatta ve hatta yazar-çizer olsam; düşünmenin, insanca düşünmenin erdemleriyle donansam ne iyi olurdu. Olmadı. Sokağa düştüğüm ilk zamanlar, "Ben bir damlayım, bir zerre, yeryüzünde silik bir varlık". Ey ilim, bilim uygarlık! "Siz güçlüsünüz, kurtarın beni" diye yalvarıyordum. Maalesef sokaklar beni özlediğim şeylerin çok dışındaki yerlere, şu anda yaşadığım hayata götürdü.

Yorgunum, bitkinim, kadınım, orospuyum; ama insanım. İnsanca duyguları, özlemleri silemedim benliğimden. Başka yolum yoktu. Bütün yollar Roma'ya değil buraya çıktı. Kolumu kanadımı kırdılar, güzel duygularımı yok ettiler. Bir insanım; ama ruhumu şeytana, daha doğrusu yaşamın çarklarına bırakıvermiş, mücadele gücünü yitirip erkeklerin etinde doyum sağladığı bir zavallı olup çıktım. Bunu ben istemedim, hem valla hem billa. Bu halimle insan mıyım, değil miyim onu da bilmiyorum ya!..

Bak yine kafam karıştı. Sana kendimi, en çok da beni evden kaçıran geçmişimi anlatarak yeğnileşecektim. Anlattıkça içimdeki zehri akıtır, kendimi unutmak için o erkekten bu erkeğe kaçışlarıma arı veririm ya da başka yaşam yolları bulurum diye gelmiştim... Ne bileyim, öyle caresizim ki!.. Sakın yalnız olduğumu sanmayın sokaklarda. Ben ve benim gibiler mantar gibi çoğalıyor bıtaklıkta. Başka türlü nasıl yaşanacağını bilmeyen, öğretilmeyen binlerce caresizden biriyim ben. Bir işim olsaydı!.. (...)

Azıcık baba ocağını, babamı anlatayım mı sayın peder? Kapı sert bir şekilde açılınca, bil ki babam gelmiştir. Kalın sesiyle öksürür, öhö!.. Bu, toparlanın demektir. Kahverengi yün paltosunun yerleri süpürgesini duyduğumda, bilirim babam içerde. Arında sesi patlar: "Saygısız, kalksana, başını kaldır yazıdan çiziden. Hoş geldin de! Şu paltomu al, as!" Daha ben ayağa kalkmadan, emir üstüne emir yağdırır: "Havlu getir!.." Zaman öğleye yaklaşmış olmalı. Gömleğinin yenlerini dirseklerine doğru sıvıyor. Bu işi de bana yaptırabilirdi. Abdest almak için musluğa giden babamı, elinde paltosu, yan gözle süzüyorum. Avuçlarına aldığı suyu, sakalına ben düşmüş akları arasına vuruyor. Öyle yürekten çarpıyor ki suratına. Kutsuyor sanki. Saydığı, inandığı tanrısı dışında bizim varlığımızın hiçbir değeri yok. Güliver'in ülkelerliyiz. Yaşanmındaki emir-komuta zincirinden öyle bıkmışım ki nefret doluyum. Elimdeki kalemi kemirerek tam dersin başına oturacağım, yeni bir emir. "Televizyonu aç bakalım, tam vaxıs zamanı." (...)

(*Ödünç Umutlar*, 2006)

Erbay Kücet

KÜCET, Erbay

Yazar. 13 Ekim 1955, Altındağ / Ankara doğumlu. Yazılarında zaman zaman Erkam Aktaşlı imzasını kullandı. Atilla İlkokulu (1967), Gülveren Lisesi (1975), Eskişehir Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü (1980) ile Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1988) mezunu. Tarım Bakanlığı Personel Eğitim Merkezinde memurluk (1975-85), aynı Bakanlığa bağlı Laborant Meslek Lisesinde müdür yardımcılığı (1985-96), Tarım Bakanlığında Özel Kaleminde müdür yardımcılığı (1996-97), TBMM'de milletvekili danışmanlığı (1997-2003), Tarım Bakanlığında daire başkanlığı yaptı.

"Tanzimattan Sonra Türkler" başlıklı ilk yazısı 1975'te *Hergün* gazetesinde, diğer yazıları *Hergün, Çaylak, Millet, Ortadoğu, Öğretmen, Töre* (1975-79), *Yeni Devir, Millî Gazete, Vahdet, Cıngar, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Gençlik, Kıvılcım, Nesil, Turpan, Rahmet* (1980-96) gazete ve dergilerinde yer aldı. 1983'te *Yeni Devir* gazetesinin mizah hikâyeleri yarışmasında mansiyon aldı. *Gençlik* dergisince 1996'da Yılın Mizah Yazarı seçildi. Türkiye Yazarlar Birliği (Yönetim Kurulu üyesi, 1991-93), Çocuk Edebiyatçıları Birliği (Genel Başkan Yardımcısı, 1998-99), M. Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı (Mütevelli Heyeti) üyesidir.

ESERLERİ:

MİZAH: *İlerleyelim Beyler* (1993), *Temel Birgün* (1996), *Fıkır Fıkır Fıkralar* (çocuklar için, 1996), *Şirin Şiirler* (çocuk şiirleri, 1996), *Kendi Kiliseni Kendin Yap* (1997), *Yakalatan Şapka* (Çocuk hikâyeleri, 1999).

DİĞER ESERLERİ: *Gençlik Kültür Ansiklopedisi* (Rıfkı Kaymaz ve Sırrı Er ile, 1996), *Mizah Antolojisi* (1996).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

KÜÇÜK, Abdurrahman

Araştırmacı-yazar, siyaset adamı. 1945, Tercan / Erzincan doğumlu. Gökçe Köyü İlkokulu (1957), Tercan Ortaokulu (1960), Erzincan Lisesi (1964), Erzurum Öğretmen Okulu (1965), Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1974) mezunu. Uzun süre İlkokul öğretmeni (1964-75), Ankara Mamak Lisesi öğretmeni ve müdür yardımcısı (1975-76), MEB Planlama-Programlama-Değerlendirme Dairesi Başkanlığı uzmanı (1976-77), Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü müdür yardımcısı (1977-78), Ankara'da ortaokul öğretmeni (1978-80) olarak çalıştıktan sonra Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde doktor asistan (1980-83), yardımcı doçent (1983-86) oldu. 1986'dan itibaren bu fakültede dinler tarihi doçenti ve Dinler Tarihi Anabilim Dalı başkanı olarak görev yaptı. İlâhiyat profesörlüğüne yükseldi. 18 Nisan 1999'da yapılan seçimlerde MHP'den Ankara milletvekili seçildi. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Sekreterliği yaptı.

Makalelerini *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, İslâmi İlimler Ens-*

Abdurrahman Küçük

titüsü, Millî Eğitim ve Kültür, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor dergilerinde ve *Hergün, Yeni Düşünce* gazetelerinde yayımladı. 1979'da *Dönmeler ve Dönmelik Tarihi* adlı eseri ile Millî Eğitim ve Kültür Vakfının Tarih Dalı Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

Dönmeler ve Dönmelik Tarihi (1979), *Dinler Tarihi* (ders kitabı, Prof. Dr. Günay Tümer ile, 1985), *Namık Kemal / Renan Müdafaanamesi* (sadeleştirme, 1988), *Ermeni Kilisesi ve Türkler* (1997).

HAKKINDA: Hüdavendigar Onur / Türk Sağı Sözlüğü (2001).

KÜÇÜK, Berika

Eğitimci, şair. 1935, Elazığ doğumlu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamladı. Edebiyata olan ilgisi öğrencilik yıllarında

Berika Küçük

başladı. Daha sonra eşinin destekleriyle şiirlerini ortaya çıkardı. Çok önemsediği ve sevdiği Harput (Elazığ) kültürünü yaşatmak için yerel ağızla cinaslı ve düz manileri ve millî duygularla yazmış olduğu şiirleri çeşitli dergilerde yayımladı. Şiirlerinin yanı sıra notaya alınmış iki eseri de vardır. Şiirlerinin bir bölümünü *Gül Deseni* (2000) adlı kitabında topladı.

BERİKA KÜÇÜK

HARPUT RÜZGÂRI

Harput'tan bir rüzgâr eser
İner ovaya ovaya
Havası, suyu bire bir,
Derde devaya devaya.

Öyle bakma viraneye
Gurbet gezen divaneye
Hasreti bitmez haneye
Döner yuvaya yuvaya

Gençler halaya dizilir.
Şahinler gibi süzülür
Eller kınadan çözülür
Kalkar havaya havaya

Başında Aslan dağıdır.
Belek Gazi otağıdır.
Evliyalar yatağıdır.
Gidek duaya duaya.

Harput'ta serindir yazlar.
Başka makam çalar sazlar.
Elele oğlanlar kızlar,
Çayda çıraya çıraya.

Türküleri yürek yakar.
Kültürü bir nehir akar.
Bir Lütfullah Veli çıkar,
Dizer sıraya sıraya

Berika sever Harput'u
Kaya başı Sinabüt'u
Orcik, bastık kara dutu
Merhem yaraya yaraya

Cevdet Küçük

KÜÇÜK, Cevdet

Tarih araştırmacısı. 1946, Soma / Manisa doğumlu. İlk, orta ve yüksek tahsilini İstanbul'da tamamladı. Beşiktaş Barbaros İlkokulu, Emirgân Ortaokulu, Kabataş Erkek Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden *"Tanzimatı Hazırlayan Sebepler"* adlı tez çalışmasıyla (1969) mezun oldu. 1970 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Kürsüsüne asistan olarak atandı. 1976'da *"Tanzimat Devrinde Erzurum"* konulu teziyle doktorasını tamamladı. Aynı yıl, Goethe Enstitüsünce sağlanan burstan yararlanarak Almanya'ya gitti. Üç aylık kurs dönceminden sonra bir ay süreyle Alman kütüphane ve arşivlerinde araştırmalarda bulundu. Bir yıl süreyle İngiltere'de bulunarak (1981) İngiliz arşiv ve kütüphanelerinde araştırmalar yaptı. Bu dönemde dil sınavını vererek, Marmara Üniversitesi Yakınçağ ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. *"Anadolu Islahatı Ve İngiltere"* konulu teziyle 1983'te doçent oldu. 1989 yılında *"Kuveyt üzerinde Osmanlı-İngiliz Nüfuz Mücadelesi 1896-1913"* konulu takdim teziyle profesörlüğe yükseldi. MÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölüm Başkanlığı ve Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerini ve Türk Tarih Kurumu aslî üyeliğini sürdürdü.

Çalışmalarını XIX. ve XX. yüzyıl Osmanlı Tarihi üzerinde yoğunlaştıran Küçük'ün, Osmanlı çağdaşlaşması, Osmanlı gayrimüslimleri, Ortadoğu ve Adalar konularında çeşitli araştırmaları bulunmaktadır. *"Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878-1897"* başlıklı araştırması, bu konuda yapılan ilk akademik çalışmadır. 1984 yılı Türkiye Millî Kültür Vakfı Birincilik Armağanına layık görülen bu araştırmada Ermeni meselesinin ortaya çıkışını belgelerle anlattı. Makaleleri 1980'den itibaren *Tarih Enstitüsü Dergisi, Tarih Dergisi, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Türk Kültürü Dergisi, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıllar Boyu Tarih Dergisi* dergileri ile *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* ve *Milliyet* gazetesinde yayımlandı. Çok sayıda konferansa konuşmacı olarak katıldı, seminer ve toplantılarda bildiriler sundu.

ESERLERİ:

Anadolu Islahatı ve İngiltere 1878-1897 (doçentlik tezi genişletilerek, 1984), *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878 - 1897* (1984), *Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar* (Ali Kurumahmut, Sertaç Hami Başeren ile, 1998).

KÜÇÜK HAMDİ

Bkz. ELMALILI, Muhammed Hamdi (Yazır)

KÜÇÜK HAMİD EFENDİ

Mutasavvıf, İslâm bilgini (D. ?, Üsküdar / İstanbul – Ö. 1758, Bandırma / Balıkesir). Celvetî şeyhlerindendir. Babası Üsküdar İnadiye Celveti Dergâhının kurucusu Bandırmalı Şeyh Yusuf Efendi, Divan şairi Haşim Efendi'nin ağabeyidir. İstanbul'da öğrenimini tamamladıktan sonra kendini geliştirmek için Arabistan, Suriye ve özellikle Mısır'da tahsil gördü ve icazet (yeterlilik) aldı. Bir süre Medîne'de kaldı. Daha sonra Bandırma'ya döndü ve burada öldü. Mezarı Nakşî Ali Efendi Dergâhı avlusundadır.

ESERLERİ:

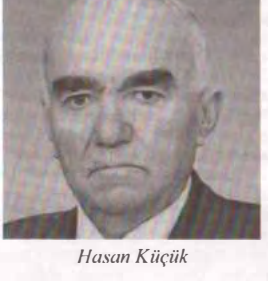
Ukûdu'l-Ferâid fi Hudûdi'l-Akâid, Ta'rîfatü İlmi Usûli'l-Hadîs, Ta'rîfâtü Akâid, Usûlü'l-Fıkh, Şuhûdü'l-Feräiz, Âdâb/Şuhûdül-Gâlib, Aruz ve Kavâfi, Şuhûdü's-Sehv, Cuyûdu't-Ta'rîf, Muhâlefeti'l-Hükemâi'l-Yunan fi Ma'rifeti'l-Mîzân, Ta'rîfâtü Ticâni, Dürretü't-Ticân ve'l-Kalanis ve Revnaku'l-Vâiz ve'l-Mecâlis, Ta'rîfâtü Bedri Tâm fi Tahrici Ehâdîsi Şir'ati'l-İslâm, Ta'rîfâtü Seyli'l-Arim fi Câmiu'l-Kerim, Ta'rîfâtü Ukûdi'l-Leâli, Câmiu Rivâyâti'l-Feharis ve Lâmiu Kulûbi Ehli'l-Medâris, Ta'rîfâtü Cevâmiu'n-Nesim fi Cevâmii'l-Kelim, Ta'rîfâtü Teybîni Müsellelât fil-Hadis.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

KÜÇÜK, Hasan

Araştırmacı-yazar. 1932, Hasırlı köyü / Devrekani / Kastamonu doğumlu. İlk öğrenimini memleketinde tamamladı. Ortaokul ve liseyi dışarıdan sınava girerek bitirdi. Kastamonu ve İstanbul'da tanınmış âlimlerden Arapça ve İslâmî ilimlerde özel dersler aldı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat ve Felsefe Bölümlerini bitirdi. *"Tarikatların 'Türk Toplumundaki Sosyal Fonksiyonları"* konulu teziyle sosyoloji doktoru oldu. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak on beş yıl imam-hatip ve vaiz olarak hizmet gördü.

Bir süre İstanbul Vefa ve İstanbul İmam Hatip liselerinde öğretmenlik yaptı. 1971'de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsüne öğretim üyesi olarak atandı 1980'den sonra enstitünün fakülte olması üzerine yardımcı doçentliğe yükseltildi. Din Felsefesi ve Mantık Anabilim Dalı başkanı olarak görev yaptı. Makale ve hikâyelerini *Diyanet, Çocuk, Sur, Türk Yurdu* gibi dergilerde yayımladı. Birçok bilimsel toplantıda branşı ile ilgili bildiriler sundu.

Hasan Küçük

ESERLERİ:

Medeniyetin Gerçek Manası ve İslâmiyet (1971), *Mukayeseli İslâm ve Batı Felsefelerinde Sistematik Problemler* (1972), *Mecelle ile Medeni Kanunun Mukayesesi* (1972), *Dünyada ve Türkiye'de Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması İlkeleri* (1972), *Dünyada ve Türkiye'de Halk Demokrasisinin Mahiyeti* (1972), *Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa* (1975), *Modern Psikoloji ve Pedagoji Açısından İslâm'da Kitle Eğitimi* (1976), *Cumhuriyet Devrinde Din Eğitimi ve Din Müesseseleri* (Veli Ertan ilc, 1976), *Tarikatların Türk Toplumundaki Sosyal Fonksiyonları* (1976-80), *İslâm'da ve Batı'da Mantık* (1978, 1989), *Türk-İslâm Sosyal Düşünce Yapısı* (1980), *Ey Oğul* (Gazali'den çeviri, 1984), *Tarikatlar Tasavvuf ve Felsefe Münasebetleri* (1985), *Antik Çağdan Günümüze Sistematik Felsefe Tarihi* (1985).

Ayrıca yardımcı ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Nail Tan-Özdemir Tan/ Gurur Kaynağımız Kastamonululular II (2004).

Hülya Küçük

KÜÇÜK, Hülya

Tasavvuf araştırmacısı. 21 Nisan 1961, Şenkaya / Erzurum doğumlu. Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi mezunu. Yüksek lisansını ve doktorasını Leiden (Hollanda) Üniversitesi İslâmoloji Bölümünde tamamladı. Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalında yardımcı doçent olarak görev yaptı. İlgi alanları tasavvuf, Türk tarihi ve felsefedir.

Yazılarını, *Türkiye Günlüğü, SÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Marife, Tasavvuf, İslâmiyat, Mehir, Diyanet İlmi Dergi, Toplumsal Tarih* dergilerinde yayımladı. Yurtdışında ve yurtiçinde çeşitli bilimsel toplantılara katılarak bildiriler sundu.

ESERLERİ:

Tasavvuf Tarihine Giriş (1997), *Er-Riaye* (Şahin Filiz ile, 1998), *The Role of the Bektashis in Turkey's National Struggle* (Türkiye'nin Milli Mücadelesinde Bektaşilerin Rolü, 2002), *Kurtuluş Savaşı'nda Bektaşiler* (2003), *Tarih ve Kültür Başkenti Konya* (Tuncer Baykara, Haşim Karpuz ile, 2003).

KÜÇÜK İSKENDER

Şair ve yazar. 28 Mayıs 1964, İstanbul doğumlu. Asıl adı İskender Över. Grafik sanatçısı Derman Över'in oğludur. Kabataş Erkek Lisesi mezunu. Beş yıl İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, ardından da üç yıl İÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde devam ettiği yüksek öğrenimini tamamlamadı. Bohem bir hayat yaşayarak tezgâhtarlık, düzeltmenlik, sokaklarda kartpostal satıcılığı, seslendirme, televizyon için skeç ve senaryo yazarlığı, fotoroman oyunculuğu, reklam ajansında kostümcülük, mizah dergilerinde köşe yazarlığı, resepsiyon memurluğu, barmenlik, meyhane işletmeciliği, erotik dergilerde köşe yazarlığı, televizyonda şiir programları, barlarda sanat söyleşileri, radyolarda programcılık, şarkı sözü yazarlığı gibi çok çeşitli işler yaptı.

İlk şiiri *Milliyet Sanat*'ta İskender Över imzasıyla yayımlandı. Şiir ve yazıları, 1986'dan itibaren *Adam Sanat, Gösteri, Şiir Atı Öküz, Deli, Sombahar* gibi dergilerde yer aldı. 1980'lerde yazılan şiirin içinde ayrıksı kişiliğiyle paralel bir şiir koydu ortaya. Erotik şiirleriyle tanındı. Başta, sözcük oyunlarından şiirini arındırarak sözcüklerin arka planını ön plana çıkaran bir tutum sergiledi. Olduğu gibi görünmekten yana olduğunu vurgulayarak "naif yani çocuk diliyle pat diye söylemekten" yana şiirler yazdı. Şiiri, çizgisini, modern çağa yönelttiği eleştirilerle, uyumsuzluğu ve aykırılığı ile belirledi. Bütün yazı ve şiirlerinde yerleşik ahlâksal değerleri sorguladı. Beş sinema filminde oynadı. *Bir Çift Siyah Eldiven* ile 2000 Orhon Murat Arıburnu Şiir Ödülünü aldı. Çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü.

"Ben bir imge çapkınıyım. 'Lanetlenmiş bir şair ne yazabilir' varsayımından yola çıkarsak, olsa olsa elde edebileceğimiz sonucun çömeziyim. Duyarlığım konusunda hırçın, yaratıcılık sürecinde çevreye kayıtsız olmamı şiire ve yaşamın paramparçalığına duyduğum saygıda aramalı. Şiir bir yabancılaştırma pratiği yaptırıyor, doğayı asiste ediyor. Yorucu, naif, cömert, ötede, farklı bir şiir rotası benimkisi. Hüzne, ölüme, ironiye seyrediyorum. Şiirim bana tecavüz ediyor nasılsa. Sorarım, böyle bir adamı sokaklara salmak tehlikeli değil mi?" (küçük İskender)

"Küçük İskender, bir kent şiiri yazmaktadır. Yaşadığı kültürel ortam, en

Küçük İskender

çok kozmopolit değerlerle iç içe varolacaktır. Bu yüzden de, kent hayatının doğurduğu iletişimsizlik ve kaos ortamı şairin şiirine fazlasıyla sinmiştir. Hesap sormaktan çok, saldırıyı hedeflemektedir. Şiirine saldırgan bir duygu sinmektedir. Ana kurumların hemen tümüyle yoğun bir hesaplaşma duygusu yakalanır. Bunlara ek olarak, İskenderin şiirinde, kuru romantizmle, küçük ama aynı zamanda safdil duyarlılıklarla tüm şiirlerin de yoğun bir alay söz konusudur. Bu alay ruhu, Can Yücel, Cemal Süreya vs.'ye yaklaşırken, bazen tamamen kendine özgü bir müzikaliteyi, bir muhalefet duygusunu ve ilginç şiirsel kurguları beraberinde getirmektedir." (Orhan Kahyaoğlu)

KÜÇÜK İSKENDER

GAZEL

Bir sencileyin dil-ber-i ra'nâ bulunur mu
Bir bencileyin âşık-ı şeydâ bulunur mu

Uşşâk-ı belâ-keşlere âyine ne hâcet
Sînen gibi mir'ât-ı mücellâ bulunur mu

Bir ben gibi tâ haşre kadar âşık-ı sâdık
Sultânıma ben söylemem ammâ bulunur mu

Bir iki üç ahbâb olup âh olmasa ağyâr
Âyâ o perî bir gece tenhâ bulunur mu

Bilmezsen eger kendini Leylâ'ya su'âl et
Bir sencileyin dil-ber-i ra'nâ bulunur mu

GECE KUKLALARI

çelişkili kuvvete dönen yapışkan bir ölü var
korkulan otobanın ortasında viraj yaratan.
bir dedektif hissiyle yaklaşırken dünyaya ay
toprak tutarken elini cetvelle çizilmiş suyun
gözlerini düşürmüş bir genç kız gibi mağrur
ve diken diken; arabanın bagajında bir ölü var
direksiyondaki cesetle hayatı tartışan.

"Küçük İskender'in çok karmaşık bir dünyası var. Ölümler, intiharlar, keyif vericiler, eşcinsellik, şizofren bir yaşam. Onu umutsuzluğa götürecek çok şey var yaşamında. Şiirleri bu yaşamın dışavurumu. Her ne kadar 'ben sebepsiz bir şiirim' diyorsa da, hemen arkasından 'aşkın, kalbinin duvarlarında naif bir haiku' olduğunu da söylüyor." (Ahmet Ada)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme* (1988), *Erotika* (1991), *Yirmi5 April* (1994), *Periler Ölürken Özür Diler* (1994), *Güzel Annemin Hayal Gücü* (1996), *Suzidilâra* (1996), *Ciddiye Alındığım Kara Parçaları* (1997), *Papağana Silah Çekme* (1998), *Gözyaşlarım Nal Sesleri* (1999), *Cehenneme Gitme Yöntemleri* (1999), *Bahname* (2000), *İpucu Bırakma Sanatı* (2000), *Bir Çift Siyah Deri Eldiven* (2001), *Klarnet* (2001), *Çürük Et Deposu* (2001), *Bir Nedeni Yok Yalnızca Öptüm* (2002), *Siyah Beyaz Denizatları* (Toplu Şiirleri 1, 2003), *Insectiside* (2003), *Bir Daha Bana Benzeme Angel!* (2004), *Dicle ile Fırat* (2004), *Çok Ayıp Bir Şey Mutluluk* (seçme şiirler, 2004), *İskender'i Ben Öldürmedim* (2005), *Karanlıkta Herkes Biraz Zencidir* (2006).

DENEME: *666* (1994), *Şiirli Değnek* (1995), *Pop H'art* (1997), *Eski Kral Deposu* (2002), *Made in Hell* (2001), *Eflatun Sufleler* (2002), *Rimbaud'ya Akıl Notları* (2004), *Ortadoğa Hapishanesi* (seçme yazılar, 2004), *Burç Hikâyeleri* (2005).

HİKÂYE: *Dedem Beni Korkuttu Hikâyeleri* (1992), *İkizler Burcu Hikâyeleri* (1993), *Belden Aşağı Aşk Hikâyeleri* (1996), *The Kırmızı Başlıklı İstasyon Şefi* (1996), *Alp Ağrısı* (2000), *Balık Burcu Hikâyeleri* (2000).

GÜNCE: *Cangüncem 1984-1993* (1996).

ROMAN: *Flu'es* (1998), *Zatülcenp* (2000).

DERLEME: *Aşk Şiirleri Kolonisi* (2003).

HAKKINDA: Metin Celâl / Söyleşi: Türkçe Yazsam da Türk Şiirinin Dışındayım – Orhan Kahyaoğlu / Şiirde Karmaşa Şiirde Pırıltı (Sombahar, Mayıs-Haziran 1993), Ayhan Kurt / Müjde Ar+Madonna=Plastik Hayatlar (Sombahar, Ocak-Şubat 1995), Tunç Özgörener / Pop H'art (Virgül, Aralık 1997), Ahmet Ada / Papağana Silah Çekme! (Virgül, Kasım 1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 19.11.1998), Derya Çolpan / Cehenneme Gitmemenin Faydaları (Superonline, 14.9.1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gcn. 6. bas. 1999), Şebnem Atılgan / Hastaların İyileştirdiği Ruhlar İçin küçük İskender'den Bir Roman (söyleşi, E dergisi, Ekim 2000), Eski Kral Deposu (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002), Bir Nedeni Yok Yalnızca Öptüm (Cumhuriyet Kitap, 18.4.2002), Onur Gülen / 'Bütün Böcckler Müstehccndir' (Radikal Kitap, 11.7.2002), Müjde Arslan / Söyleşi: Şair Sokağa Çıkmalı (Özgür Politika, 29.1.2003), Mustafa Fırat / Söyleşi (Varlık Kitap Eki, Mart 2004).

KÜÇÜK MEHMED EFENDİ

Bkz. ÂLEMİ (Küçük Mehmed Efendi)

Mehmet Küçük

KÜÇÜK, Mehmet

Şair. 1 Mayıs 1957, Sarılar kasabası / Avanos / Nevşehir doğumlu. Kayseri Sanat Enstitüsü (1972) ve Ankara Yüksek Teknik Öğretmen Okulu (1979) mezunu. Branşında yüksek lisans yaptı. Ankara Yıldırım Tarım Makineleri (1973) ve Ankara Şeker Fabrikasında (1974) çalıştı. Çalışmalarını Kayseri'de öğretmenlik yaparak sürdürdü. İLESAM, Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

İlk şiiri *"Rubailer"*, 1970 yılında *Ülker* (Kayseri) gazetesinde yer aldı. Diğer yazı ve şiirleri Kayseri yerel gazeteleri ile *Erciyes*, *Ses* dergilerinde (1985) yayımlandı. Bir yıl Almanya'da kaldı (1975). Eğitim ve öğretimle ilgili çalışmalarından dolayı MEB tarafından ödüllendirildi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Acılar Bulut Yüklü* (şiir, 1995).

ÖYKÜ: *Seliman* (2003).

ARAŞTIRMA: *Anadolu Hececileri* (2000).

Ayrıca branşıyla ilgili kitapları vardır.

KÜÇÜK, Pakize

Çocuk edebiyatçısı. 1949, Kızılçukur / Tarsus / Mersin doğumlu. İlk ve ortaokulu Tarsus'ta, Öğretmen Okulunu Adana'da bitirdi. 1986 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinden mezun oldu. 1993 yılında emekliye ayrılarak yazı ve araştırma çalışmaları üzerinde yoğunlaştı.

Şiirle ortaokul öğrenciliği yıllarında tanıştı. Edebiyat öğretmeninin teşvikiyle yazmaya başladı. Şiir ve hikayelerinde barış, kardeşlik, dostluk ve sevgi temalarını işledi.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Çağdaş Çocuk Hikayeleri* (1998).

ŞİİR: *Vatan Uğruna* (çocuk şiirleri, 2003), *Sevgi Pınarım* (yeni şiirler eklenerek, 2005).

DİĞER: *Tekerlemeler, Başarının Sırrı*.

HAKKINDA: İçel Şairler ve Yazarlar Antolojisi-Öykü (2001), Pakize Küçük / Vatan Uğruna (2003).

KÜÇÜK, Sabahattin

Eski Türk edebiyatı araştırmacısı. 1949, Sivas doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Sivas'ta yaptı. 1976 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesini bitirdi. 1977'de Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Eski Türk Edebiyatı asistanı olarak atandı. 1984-87 yılları arasında aynı bölümde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1988'de Oxford Üniversitesine gitti. Bodleain Library'deki Türkçe el yazması eserler üzerinde ve Oriental Institut'de üç ay kadar çalıştı. 1989'da Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanlığına, 1992'de ise Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü başkanlığına atandı. 1995'te profesör ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı oldu.

ESERLERİ:

Baki ve Divanı'ndan Seçmeler (1988), *Baki Divanı / Tenkitli Metin* (1994),. *Antakyalı Münif Divanı / Tenkitli Basım* (1999).

KÜÇÜK, Sezai

Tasavvuf araştırmacısı. 1 Nisan 1967, Yeşilhisar / Kayseri doğumlu. Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1990) mezunu. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi İslâm Felsefesi Anabilim Dalında *"Hâce Abdullah el-Ensari el-Herevî ve Kitâbu'l-Fütüvvesi"* adlı tezle (1993), doktorasını aynı üniversitede Tasavvuf Anabilim Dalında *"XIX. Asırda Mevlevilik ve Mevleviler"* teziyle tamamladı. Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde araştırma görevlisi (1993-2001), yardımcı doçent (2001-03) olarak çalıştı. Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Tasav-

Sezai Küçük

vuf Anabilim Dalı başkanlığı (2001), İlâhiyat Fakültesinde dekan yardımcılığı (2003) görevlerinde bulundu.

Makaleleri, *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, İLAM Araştırma Dergisi, Lonca, Tasavvuf, Manisa Araştırmaları* dergilerinde yayımlandı. *Türkler Ansiklopedisi, Marifet Yolcusuna Kılavuzlar* için bölüm yazdı. Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünden *"Klasiklerimiz/VI "İhyau Ülûmu'd-din"* başlıklı yayınından dolayı yayın teşvik ödülü (2003) aldı.

ESERLERİ:

Mevleviliğin Son Yüzyılı (2003), *Akhisarlı Şeyh İsa Menakıbnamesi-İbn-i İsa Sarıhani* (R. Muslu ile, 2003).

KÜÇÜK, Yalçın

Yazar. 1938, İskenderun / Hatay doğumlu. Halep'ten gelerek İskenderun'a yerleşen; baba tarafından Türkmen, anne tarafından ise Kafkasyalı bir ailenin çocuğudur. Kabataş Lisesi (1955), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1960) mezunu. Siyasal Bilgiler Fakültesindeki öğrencilik yıllarında Fikir Kulüpleri Federasyonu, ardından Sosyalist Fikir Kulüpleri Federasyonu, Dev-Genç ve sonradan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi olan Fikir Kulübünün başkanlığını yaptı. 27 Mayıs 1960 ihtilalinde, büyük öğrenci eylemlerinin başında yeraldı. 1960'tan sonra Devlet Planlama Teşkilatında uzman yardımcısı, şube müdürü (1963-65) olarak çalıştı. Buradan ABD'ye giderek Yale Üniversitesinde yüksek lisans öğrenimi gördü. 1966'da ODTÜ'de öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. 12 Mart (1971) döneminde ODTÜ'den uzaklaştırıldı. Daha sonra Gazi Üniversitesinde öğretim üyesi, Ankara Belediyesinde danışman olarak çalıştı. 1970'lerde İşçi Partisinin ikinci kez kuruluşu için çalışmalara katıldı. 12 Eylül 1980'den sonra 1402'liklerden biri olarak Gazi Üniversitesinden uzaklaştırıldı. 1968-70 yılları arasında yaptığı Sovyetoloji araştırmalarını *"Bir Yeni Cumhuriyet İçin Türkiye Üzerine Tezler"* adlıyla üç cilt olarak kitaplaştırdı. Bu kitabı nedeniyle sekiz yıla hüküm giydi. O dönemlerde birkaç yılda bir gözaltına alındı.

Yalçın Küçük

Yalçın Küçük, 1973 yılı sonlarında askere alındı. Kıbrıs Barış Harekatına katıldı. Bir süre *Yankı* dergisi ve *Cumhuriyet* gazetesinde çalıştı. Ortaya attığı tartışmalı konularla dikkat çekti. Son yıllarda yazıları *2000'e Doğru, Aydınlık, Özgür Gündem* gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. 1983'te Sultanahmet Cezaevine girdi. 1993'te Paris'e gitti. Çeşitli sol içerikli dergiler çıkardı ve yönetti. 1998'de Türkiye'ye döndü ve iki yıl hapis cezasına çarptırıldı, 2000 yılında tahliye edildi. Son yıllarda özellikle Sabetayistler'le ilgili yaptığı çalışmalarla kendinden söz ettirdi.

ESERLERİ:

Endüstrileşme Sürecinin Temel Sorunları -Sovyet Deneyimi- 1924-40 (1975), *Bir Yeni Cumhuriyet İçin Türkiye Üzerine Tezler* (3 cilt, 1973-86), *Planlama, Kalkınma ve Türkiye* (1978), *Seçme Teknik Çalışmalar* (1981), *Nereye Gidiyoruz* (1983), *Aydın Üzerine Tezler* (4 cilt, 1984-87), *Bilim ve Edebiyat* (1985), *Küfür Romanları* (1986), *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, Estetik Hesaplaşma* (1987), *Bir Soran Olursa* (1987), *Fatih Sultan Mehmet* (1987), *İtirafçıların İtirafları* (TKP Pişmanları, 1988), *Şebeke* (2002), *Tekeliyet* (2003), *Bilim ve Edebiyat* (2004), *Tekelistan* (2004), *İsyan* (c. 1, 2005).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. VI, 1969), Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

KÜÇÜKAĞA, Ahmet

Gazeteci, yazar. 1953, Erzincan doğumlu. İlkokulu Erzincan'da, ortaöğrenimini Isparta'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okudu. *Millî Gazete* (1973-75), *Muştu* (1976) ve *Mektup* (1986-87) dergileri ile 1988 yılından itibaren haftalık *Vahdet* gazetesinde çalıştı. Aksa Yayınlarını kurdu.

Şiir ve yazıları, çalıştığı yayın organlarının dışında *Mavi Kırlangıç, İttihat, Oku* ve *Ribat* dergileriyle *Bizim Anadolu, Yeni Devir* ve *Doğu* gazetelerinde yayımlandı. İbret Sahnesi Tiyatro Topluluğunun çalışmalarına katıldı (1970-73). 1973 yılında kurduğu Çağrı Oyuncuları adlı tiyatro topluluğunda aralıklarla yazar yönetmen ve oyuncu olarak görev aldı. *Plevne Kahramanları* oyunuyla 1975 Millî Türk Talebe Birliği Ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yollar* (1969), *Ufukta Tüten Duman* (1970).

Ahmet Küçükağa

OYUN: *Çığlık* (1973), *Ateş Yakmayınca* (bant tiyatrosu, 1988).

DENEME-İNCELEME: *Türkiye'de Laiklik Serüveni, Bir Evren Paşa Vardı Netekim, Türkiye'de ve İslâm Ülkelerinde Demokrasi Oyunları.*

KÜÇÜKAĞA, Ömer

Yazar. 1950, Erzincan doğumlu. Adana İmam-Hatip Lisesi (1971), İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü (1977) mezunu. Kısa bir süre Tutak'ta (Ağrı) Din Bilgisi öğretmenliği yaptıktan (1977-79) sonra ticaretle uğraştı. 1970'li yıllarda tiyatro çalışmaları yaptı. Çağrı Oyuncuları tiyatro topluluğunu yönetti. 1973 yılında MTTB İzmir İcra Konseyi Başkanlığını üstlendi. Yazılarını *Muştu, İslâmî Hareket, Selam, Mektep* (1986) dergileri ile haftalık *Vahdet* gazetesinde (1988) yayımladı. Denemelerinden oluşan *İnancımız* (1977) adlı bir kitabı vardır.

KÜÇÜKCAN, İlyas

Eğitimci, yazar. 1933, Büyükdere köyü / Seyitgazi / Eskişehir doğumlu. Çifteler Köy Enstitüsü (1949), Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat ve Eğitim Bölümleri mezunu. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptı. Bakanlık bünyesinde yurtiçi ve yurtdışı çeşitli görevler yaptıktan sonra emekliye ayrıldı.

Yazı çalışmalarına emekli olduktan sonra başladı. Üniversite hazırlık ve ilköğretim ders kitapları yazdı. Bildirileriyle ulusal ve uluslararası sempozyumlara katıldı. Yazılarını *Çağdaş Türk Dili, ABC, Cem, ETO* adlı dergilerde ve çeşitli gazetelerde yayımladı. *Nacoleia'dan Seyitgazi'ye Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi* (2004) adlı bir araştırma kitabı vardır.

"Kitapta Seyitgazi, Battal Gazi ve Külliye ile ilgili çok değerli bilgiler ve belgeler yer alıyor. Kitabın akademik bir süzgeçten geçirilerek basılmış olması, içindeki bilgilerin güvenirliliğini artırıyor. Bu kitabın özgün bir özelliği

de Seyyid Battal Gazi ile Hacı Bektaş Veli arasında tarihsel bir bağlantı kurmasıdır." (İbrahim Geredc)

HAKKINDA: Alemdar Yalçın / Seyyid Battal Gazi ve Anadolu (Nacoleia'dan Seyitgazi'ye Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi kitabı sunuş yazısı, 2004), Muharrem Kubat / İlyas Küçükcan'ın Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi kitabı (Millî İrade, 07.02.2005), İbrahim Gerede / Seyitgazi ve İlyas Küçükcan (Sakarya, 1.11.2004).

KÜÇÜKKAYA, Aykut

Gazeteci, yazar. 1973 doğumlu. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu. *Cumhuriyet* gazetesinde gece muhabirliği yaptı, aynı gazetenin haber merkezinde görev aldı. *Alnından Vururlar Beyaz Enerji Dosyası* (2002) adlı bir araştırması kitaplaştı.

HAKKINDA: Aykut Küçükkaya / Alnından Vururlar Beyaz Enerji Dosyası (2002), Dicle Argın / Alnından Vururlar: Beyaz Enerji Dosyası (Virgül, Ekim 2002).

KÜÇÜKKÜRTÜL, Bünyamin

Bkz. K., Bünyamin

KÜÇÜKOĞLU, M. Yasin

Şair ve yazar. 19467, Şanlıurfa doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. Hacettep Üniversitesi İşletmecilik, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı (1983) Bölümlerinden mezun oldu. 1991 yılında DPT'de uzman olarak çalışmaya başladı. Daha sonra çalışmalarını Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığında sürdürdü.

Öykü, makale ve şiirlerini *Tohum, Muştu, Sıla, Millî Gençlik, Sur, Sızıntı, Aksiyon* vb. dergiler ile *Bugün, İttihad, Babıalide Sabah, Zaman* (İmbik sütununda düşünce yazıları) gazetelerinde yayımladı. Şiirlerinin bir bölümü TSM, THM ve özgün müzik formlarında bestelendi. Bilim felsefesi, İslâm ekonomisi, sosyal değişme konularında yurtiçinde ve yurtdışında konferanslar verdi.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Bir Üniversitelinin Hikâyeleri* (1997).

ŞİİR: *Ebyat 2000* (2001).

KÜÇÜKÖMER, İdris

İktisatçı, düşünür (D. 1 Haziran 1925, Giresun - Ö. 5 Temmuz 1987, İstanbul). İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu. Bitirdiği fakülteye asistan olarak girdi. Burada doktorasını yapıp doçentliğe ve profesörlüğe (1976) yükseldi. Otuz yılı aşkın öğretim üyeliğinin yanı sıra Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin toplum düzeni, yakın tarihle ilgili res-

İdris Küçükömer

mi tarih görüşüne aykırı tespitleriyle dikkat çekti.

27 Mayıs 1960'tan sonra özellikle *Yön* dergisinde yazılarıyla tanındı. *Yön* ve *And* dergileriyle, *Milliyet* ve *Akşam* gazetelerinde incelemeler ile güncel siyasi yorumlar yayımladı. Türkiye İşçi Partisinin bilim ve yönetim kurulu üyeliklerinde bulundu. *Düzenin Yabancılaşması* (1969) kitabında batılılaşmayı sorguladı. 1973'te, Kurtuluş Savaşı'nın anti emperyalist olmadığı tezini savundu. Doğu toplumunda doğan, batıdan etkilenen bir bilim adamı olarak *"Ben doğulu muyum yoksa batılı mıyım?"* , *"Neyiz ki? Neyi değiştirebiliriz?"* sorularının cevaplarını araştırdı. Görüşleriyle, Osmanlı Türk tarihini Asya Tipi Üretim Tarzı çerçevesinde ele alan kuramcılar arasında yer aldı. *Düzenin Yabancılaşması*'nda geleneksel ilericilik kavramını tersyüz etti. Ölümünden kısa bir süre önce Sosyal Demokrasi Partisine girmişti. Bu döneminde yazdığı son yazılar *İktisat* dergisinde (sayı: 274) yayımlandı.

ESERLERİ:

Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ülkelerin İlişkileri Üzerine (1966), *İktisat İlkeleri Üzerine* (1967), *Düzenin Yabancılaşması* (1969), *İktisat İlkelerine Yeniden Bakış* (1972), *Yön ve And Yazıları / Cuntacılıktan Sivil Topluma* (1994), *Sivil Toplum Yazıları* (1994), *Bitmemiş Son Eser / Halk Demokrasi İstiyor mu?* (1994), *Anılar ve Düşünceler* (1994), *İdris Küçükömer'le Türkiye Üzerine Tartışmalar* (1994).

HAKKINDA: Fethi Naci / Dönüp Baktığımda (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

KÜÇÜKUSTAOĞLU, T. Nesimî

Şair. 1928, Kayseri doğumlu. Şiirlerinde *Detayi* mahlasını kullandı. İstanbul Üniversitesi Dişçilik Fakültesini bitirerek Kayseri ve İstanbul'da serbest diş tabibi olarak çalıştı. Müzikle yakından ilgilendi. Mahalli deyim ve sözcüklerden oluşan dörtlüklerini çeşitli dergilerde yayımladı. Bu şiirlerden bir bölümünü *Hem Okur Hem Yazarım Kayseriliyim* isimli küçük bir kitapta topladı.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

KÜÇÜKYILDIZ, Arslan

Televizyon programı yapımcısı, araştırmacı. 11 Mayıs 1961, Alamakayış köyü / Taşköprü / Kastamonu doğumlu. İlkokulu Akçakese Köyü İlkokulunda bitirdi. Ortaokul ve liseyi Kastamonu Göl Öğretmen Lisesinde yatılı olarak okudu. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümünü bitirdi. 1984-85 yıllarında Eskişehir Anadolu Üniversitesi SBE Sinema ve Televizyon Bölümünde yüksek lisans yaptı. 1985 yılında Ulaştırma Bakanlığı Telsiz Genel Müdürlüğünde memurluğa başladı. 1987 yılından itibaren TRT Ankara Televizyonuna çeşitli programlar hazırladı. Cinuçen Tanrıkorur'un sunduğu "Meşk Zamanı" adlı programı ile TYB'nin yılın televizyon müzik programı ödülünü aldı. 2004 yılında önce TRT Televizyon Dairesi Başkanlığı Yurtdışı Yayınlar Müdür Yardımcısı, daha sonra da Yurtdışı Yayınlar Müdürü oldu.

TRT, Anayurttan Atayurda Türk Dünyası, Mahdumkulu Divanı, Türk Yurdu, Türk Dünyası Tarih, Millî Eğitim, Yesevî, Bilig, Aksiyon, Atacurt, Zaman, Hergün, Gündüz, Türkeli gibi değişik gazete ve dergilerde makaleleri yayımlandı. Türk dünyası ile kültür ve sanatı alanında çalışmalar yaptı. 2000 yılında Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurat Türkmenbaşı'na sunulan *Altın Asra Girerken Türkmenistan* (2000) adlı kitabı hazırladı.

HAKKINDA: Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer III (2004).

KÜÇÜMEN, Zihni

Denemeci, çevirmen, oyuncu (D. 16 Şubat 1929, İstanbul - Ö. 26 Haziran 1996). İlk ve ortaokulu İstanbul Ortaköy'de okuduktan sonra öğrenimine bir süre ara vererek çeşitli

Zihni Küçümen

işlerde çalıştı. Daha sonra Kabataş Erkek Lisesi (1946) ve İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü (1950) bitirdi. 1946 yılında İstanbul Şehir Tiyatrolarına stajyer olarak girdi. Kısa bir süre Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra döndüğü (1953) İstanbul Şehir Tiyatrolarında oyuncu, yönetmen, dramaturg olarak çalıştı. Bu arada bir süre *Yeni İstanbul* ve *Dünya* gazetelerinde muhabirlik, sayfa sekreterliği yaptı.

Politik baskılar gördüğü İstanbul Şehir Tiyatrolarından 1965 yılında ayrılarak Ulvi Uraz, Dostlar, Ülkü-Gazanfer Özcan tiyatrolarında bir süre çalıştıktan sonra yeniden İstanbul Şehir Tiyatrolarına döndü. Burslu olarak Paris ve Lyon Romanya ve Fransa'da (1965-73) bölge tiyatrolarının çalışmalarını izledi. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından İstanbul Şehir Tiyatrolarındaki işine son verilince çeşitli reklam şirketlerinde (1981-87) çalıştı. Görevine Danıştay kararıyla döndü.

Tiyatro hakkındaki deneme ve eleştiri yazılarını 1947'den itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde, yayımladı. Türkiye Radyolarında çeviri ve telif oyunları, tiyatrolarda çeviri ve uyarlama oyunları oynandı. Televizyon dizilerinde oyuncu olarak rol aldı. *Bir Kuşak* adlı yazısıyla 1975 Milliyet Sanat Dergisi Deneme Yarışmasında birincilik ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

ANLATI: *Si Minör Ortaköy* (1993).

BİYOGRAFİ: *Kâni S. Kıpçak Jübilesi / 1931-1959* (yay.haz.,1959).

ÇEVİRİ: *Ve Konyakla Başladı Herşey* (J. Tanizaki'den, 1972), *Julie* (G. Nery'den, 1972), *Don Fernando* (F. Fournier-Aubry'den, 1973), *Ve Silahlar Sustu* (B. Clavel'den, 1974), *Bir Noterin Hatıra Defteri* (P. Nemours'ten, 1974), *Alo!...Ölüyorum* (J. P. Ferriere'den, 1974), *Bir Katilin Peşinde Altı Kişi* (C. Mantey'den, 1975), *Bu İş Burada Biter* (B. Pelman'den, 1975), *Paranın Yüzü Sıcaktır* (J. Carter'dan, 1975), *Perşembe Günleri* (C. Joste'den, 1975), *Sayın Doktorun Karısı* (B. Pelman'dan, 1975), *Sinema Delisi* (J. P. Ferriere'den, 1975), *Kapıyı Aç* (K. Hoinski'den, 1979), *Sartre Yıllarım: Bir Dostluğun Öyküsü* (G. Michel'den, 1985).

HAKKINDA: S. Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÜKEN, Ayşe Gülnihal

Felsefe tarihi araştırmacısı. 16 Eylül 1950, İstanbul doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da yaptı. Ailesiyle birlikte beş yıl süreyle kaldığı

Ayşe Gülnihal Küken

Almanya'da dil kurslarına devam etti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümünden 1986 yılında mezun oldu. Aynı yıl Felsefe Bölümü Türk-İslâm Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. *"Türk-İslâm Filozoflarında Duyular ve Akıl Arasındaki İlişkiler"* konulu yüksek lisans tezini 1987'de, *"İbn Rüşd ve St. Thomas Aquinas Felsefelerinin Karşılaştırılması"* başlıklı doktora tezini ise 1994 yılında tamamladı. 1997 yılında doçent unvanını aldı. Çalışmalarını İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü Türk-İslâm Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı öğretim elemanı olarak sürdürdü.

Felsefe, eğitim ve ahlak felsefesi konularında makale ve çevirileri 1997 yılından itibaren *Cogito, Us, İnsancıl, Felsefe Dünyası, Felsefe Arkivi* dergilerinde yayımlandı. Çok sayıda bilimsel toplantıda bildiri sundu.

ESERLERİ:

Felsefede Eğitim (1996), *Doğu-Batı Felsefi Etkileşiminde İbn Rüşd ve St. Thomas Aquinas Felsefelerinin Karşılaştırılması* (1996), *Gazzâlî ve Pascal'de Şüphecilikten Sezgiciliğe* (1997), *Gazzâlî Felsefesinde Bilgi Problemi* (1997), *Ortaçağ'da Eğitim Felsefesi* (2001), *İlkçağ'da Eğitim Felsefesi* (2003).

KÜLEBİ, Cahit

Şair (D. 1917, Çeltek köyü / Zile / Tokat - Ö. 20 Haziran 1997, Ankara). Tam adı Mahmut Cahit Külebi. Mahmut Cahit, Nazmi Cahit, Cahit Erencan imzalarını da kullandı. Niksar / Tokat Gazi Ahmet Danışment İlkokulunu (1929) ve Sivas Lisesini (1936) bitirdi. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden (1940) mezun oldu. Antalya Lisesi (1942-45), Devlet Konservatuarı (1945-54) ve Ankara Gazi Lisesinde (1954-56) Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği (1956-60) görevine getirildi. İsviçre'de kültür ataşesi ve öğrenci müfettişi olarak (1960-64) görev yaptı. Yurda döndükten sonra Millî Eğitim Bakanlığı başmüfettişliği, Teftiş Kurulu başkanlığı (1964-69), Kültür Müsteşar Yardımcılığı (1969-71) yaptıktan sonra yeniden başmüfettişlik (1971-73) görevine atandı. Bu görevinden emekli oldu. Emekli olduktan sonra, Türk Dil Kurumunun statüsü değiştirilip Başbakanlığa bağlandığı tarihe kadar bu kurumun genel yazmanlığını (1972-83) yaptı. TDK'nın kapatılmasıyla (1983) Kurumdaki görevi sona erince SODEP'e katılarak politikaya atıldı.

İlk şiirlerini lise sıralarındayken Sivas Erkek Lisesinin çıkardığı *Toplantı* adlı dergide yayımladı. Daha sonra *Yücel* dergisinde "Sivas Erkek

Cahit Külebi

Lisesi-Ahmet" imzasıyla bir şiiri çıktı (1935). Öğrenci olarak İstanbul'a gittikten sonra isc *Gençlik* dergisinde Mahmut Cahit ve Nazmi Cahit imzalarıyla ikişer şiiri yayımlandı (Haziran-Temmuz 1938). *Sokak* (1940) dergilerinde Cahit Erencan adıyla şiirleri çıktı. Daha sonra *İnsan* (1941), *Yaratış, Varlık* (1842-46), *Türk Dili, Kültür Dünyası, Söz, Hisar* ve *Oluşum* gibi dergilerde yazdı. *Güz Türküsü* kitabında topladığı son şiirleri, daha önce toplu olarak *Gösteri* dergisinin iki s ayısında yayımlanmıştı.

Olgunluk dönemi şiirlerini İkinci Dünya Savaşı içinde gelişen hareketli bir edebiyat ortamında yazmaya başlayan Külebi, değişik akımlardan etkilenen ve farklı kaynaklardan beslenen Türk şiirinde bir yandan âşık edebiyatının, bir yandan da serbest şiirin özelliklerini kullanarak farklı bir ses meydana getirdi. M. Kutlu onun şiirini, *"Çocukluk ve ilk gençlik günlerinden gelen intibaların ağır bastığı şiirlerinde insanı bıktırmayan, oldukça serbest, fakat yine de kendisini hissettiren bir dil musikisi vardır. Aşık edebiyatına yaklaşır, ama taklide düşmez. Sade, rahat, kolay bir söyleyişi vardır. Yurt manzaraları çizer, bazen kötümser olsa da esasen sıcak, sevimli, yerine göre gurbet ve hasret kokan canlı bir memleket edebiyatı oluşturmaya çalışır."* biçiminde değerlendirirken, Cemal Süreya şiir bağlamında Karacaoğlan'ın "bacanağı" olduğunu söyler.

"Ben teşbihten haz etmem... Niçin şiirlerini seviyorum? Külebi bu işi ustalıkla idare etmesini biliyor da ondan. Onun başka şiirlerinde de bazı teşbihler gördüm, onları da sevdim... Bu teşbihleri teşbihten saymamak lazım. Burada teşbih hududlarının dışına çıkan bir ifade kuvveti var.

"Külebi eskilerin mecaz-ı urfi dedikleri halk mecazlarını kullanıyor. Bal gibi, mis gibi, gül gibi vb. Bu şiir, gelecek yıllara Cahit Külebi devrinin bir tarihi olarak kalacak... Külebi'nin

Cahit Külebi

şiirlerini okumakla doyamıyorum." (Orhan Veli Kanık)

"Yaratma yolunda Anadolu Türkçesi'ni şiir dili olarak seçen Külebi şiirlerini geniş okuyucu yığınlarının yüreğine işledi... Külebi halkın şiir hazinesinden ustalıkla yararlandı. Cahit Külebi şiirin kime, neye hizmet edebileceğini biliyor." (Süleyman Rüstem / Azerbaycan)

Külebi'nin şiirini değerlendirirken araştırmacıların üzerinde en çok durduğu nokta yerliliğidir. Onun şiirinde kent-doğa ilişkisine değinen Hilmi Yavuz da şiirine bu açıdan bakar: *"Külebi'nin büyük şehir karşısındaki konumu, Doğa'yı olumsuzlayan istiarelerle bildirilir. Doğa'ya, doğal olan'a karşıttır büyük şehir; bu yüzden de şairi ürkütür, doğal olan'ı özletir. Büyük şehirle iletişim kurulamaması, şehrin doğal olmayan işaretler taşımasındandır. Şehir karadır, kır mavi: kara boyalı Cebeci Köprüsü, Külebi'ye*

CAHİT KÜLEBİ

RÜZGÂR

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Nerelerde gezmiş tozmuş
Öğrenemedim.

Besbelli denizden çıkıp
Kıyılar boyunca gitmiştir.
Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu
Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru
Bulutları koyun gibi gütmüştür,
Okşayıp otları yaylalarda
Büyütmüştür.

Köylere de uğradıysa eğer
Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır
Güneşin altında çalışanlara
İmdat eylemiştir.

Sonra başlayıp alçalmaya ovalara doğru,
Haşhaş tarlalarından eflatun, pembe, beyaz
Kıraçlarda mavi dikenler...
Toz toprak gözlerine gitmiştir.

Kentlere de uğramış ki yanımdan geçti.
Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür.
Bir gülüş, bir tel saç, allık pudra
Alıp gitmiştir.

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Sorsaydım söylerdi herhalde
Soramadım.

CAHİT KÜLEBİ

İSTANBUL

Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksar'da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.

Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Mevsimler ne çabuk geçiverdi
Unutmak, unutmak, unutmak.

Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Yine kamyonlar kavun taşır

Fakat içimde şarkı bitti.

CAHİT KÜLEBİ'NİN ÇIKIŞI ÜSTÜNE NOTLAR

Cemal Süreya

1- Humor ve lirizm.
2- Ses.
3- Ses.

4- Cahit Külebi'de temel öğe müziktir. En olağan duruma en inanılmaz müziği uygulayan bir tutumu vardır. Çalışması bu yönden Guillaume Apollinaire'in çalışmasını hatırlatır. Yalnız bir farkla: Apollinaire'in şiiri yüzde yüz entelektüel bir kökten çıkar; büyük bir hayat değişimini de yanında getirme, karşılama olanağıyla doludur; zengin bir kelime hazinesinden, geçmiş şiirin zenginliğinden dil ve zekâ yangınları çıkarır. Cahit Külebi ise Anadolu'nun ilkel katkısızlığına, daha doğrusu Anadolu'nun ilkel ve katkısız görünümlerine dayamıştır çıkışını. Nedir karmaşık olan Anadolu'da? Tarih mi? Tarihten soyunduracaktır şiirini. İşlenmemiş bir coğrafya içinde hareket edecektir. Doğadaki coğrafya değil, coğrafya kitabındaki idari bölümlere ayrılmış bir coğrafyadır bu. Köyler, kasabalar, şehirler, kamyonlar, yollar. Doğa fragmanlarına paralel olarak gelişen duygu parçacıkları.

5- Türküler. Cahit Külebi türkülerden hareket etmediği halde çağdaş bir Karacaoğlan kimliğindedir; sonuçta türkülere ulaşır. *Folklordan değil, folklora.*

6- Kırın şairi. Bizde kırı anlatanlar hep piknikleri anlattılar. Cahit Külebi kırın tek şairi. Ceyhun Atuf Kansu ise Bozkırın şairi. Bozkır deyince işin içine tarih de giriyor çünkü.

7- Şiirinin yapısı da anlattığı şeye son derece uygun. Onun için bir iç müziğe ulaşıyor belki de. "Dağ çeşmeleri gibi serin, tertemiz" bir şiir söylemek dileğinde.

8- Bu onun bir yerde Türkiye'de en modern şiiri söylemesine engel olmamıştır. Şiirinin bitiş mısralarına bakınız. Hiçbir şair bir şiiri bitirmeyi Cahit Külebi gibi bilmez. Oktay Rıfat bile.

9- Kitaplarıyla şiirsel grafiği şöyle: Adamın Biri'nde humorla lirizm yanyana, hatta iç içe, hatta bazan birbirine dönüşecek biçimde. Büyük bir şehre gelmiş ve yüksek öğrenimi sırasında ilk şaşkınlığını hemen atlatarak güven ortamına girmiş bir kasabalının gözlemlerini, izlemlerini yazarak başlıyor işe Cahit Külebi. Neşeli, umutlu, parıltılı. "Nasıl sevmezsin bu dünyayı" diyen bir tutum içinde. Çocukça iyimser. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde yazılan şiirin melankolisinden iyice kurtulmuş, sağlıklı bir sesle konuşuyor. Yer yer Orhan Veli'nin konuşur gibi yazdığı şiirlerin yöntemine, kenar temalarına tırmanıkla, onları bazan üstlenmekle birlikte büyük bir cesaretle kendine özgü bir şiir kurmaya doğru gidiyor. Kurulmakta olan yeni şiirin en renkli, en umutlu şairi olarak beliriyor. Bu kitaptaki *İstanbul, Hasret Hikâyesi, Sivas Yollarında, Yurdumuz, Tabanca* şiirleri Yenilik Şiirinin ilk döneminin en çarpıcı örneklerindendir. Öyle sanıyorum ki yarına da bu niteliklerini aktaracaklardır. Humor ve lirizm dedim demin, *Adamın Biri'nde* humor hemen her zaman daha baskın çıkmaktadır. Kavganın ilk yıllarında şiirimizdeki yeni aşı en iyi Cahit Külebi'nin şiirinde tutmaya başlamış görünüyordu. Eski şiiri yıkmaktan çok, yeni bir şiirin dolaylarında dönüyordu da ondan.

Garipçilerin büyük zaferi kazanmaları ya da kazanılan zafere damgalarını basmaları, Fazıl Hüsnü hariç, bütün yeni şairleri etkilemiş, onları kendi özel konumlarından Orhan Veli'nin dilektiğine doğru kaydırmıştır. Bunu başka bir yazımda da söylemiştim: Sözgelimi Cahit Sıtkı Tarancı kendi şiirindeki oluşmuş, artık sarsılmaz bir katılık kazanmış beğeniyi yıkarak Orhan Veli'nin yedeğine girmiş; önceleri evrensel insana tepeden bakan, insanı geniş bir tarih çerçevesinde görmeye alışmak üzere olan Necati Cumalı, Güler'e şiirler yazmaya başlamıştır. Sabahattin Kudret Aksal'ın 1947-54 yılları arasında yazdığı şiirlerde de aynı yaklaşma eğilimini kolayca görebiliriz. Cahit Külebi'nin 1949'da yayımladığı *Rüzgâr* adlı kitabında da bu yönde yorumlayabileceğimiz bir yaklaşma, hiç değilse bir kararsızlık hali var. Gerçi *Rüzgâr*'daki şiirlerle aynı zamanda yazılmışlardır. Ama kitabı bir bütün olarak ele alırsak ve ağırlık noktası yönünden değerlendirmeye kalkarsak söylediğim açıdan bir değişiklik göreceğizdir. Belki *Rüzgâr*, bütünüyle *Adamın Biri*'ne göre, daha usta işi, daha kusursuz bir kitap, ama Cahit Külebi'nin şiirsel girişimini kendine uymayan bir alana doğru götürüyor. Orhan Veli kesimine sürüklüyor.

Ama bu eğilim kendini asıl *Atatürk Kurtuluş Savaşı*'nda adlı üçüncü kitabında gösteriyor. Bu kitapta sadelik bir kusur oluyor Cahit Külebi için. Konuşuyor gibi destan yazmayı denemekle Cahit Külebi bir tehlikenin eşiğine geliyor. Öyle sanıyorum ki *Atatürk Kurtuluş Savaşında*, onun en zayıf eseridir. Bu kitap sadelik şiirinin artık iyice tıkanmaya başladığı bir sırada yazılmıştır. Ve sadeliğin en aşırı, en üç bölgelerinde dolanmaktadır.

Dördüncü kitabı olan *Yeşeren Otlar*'da Cahit Külebi'de yeni bir değişme var. Bazı bakımlardan yeniden *Adamın Biri*'ndeki olanaklara dönüyor. Yalnız bir farkla: bu kez hayata karşı iyice kötümserdir; hüzünlüdür. Umutsuzluğu söylemeye başlamıştır. "Mahzun alabildiğine mahzun". *Adamın Biri*'nde limandaki bütün gemilerin halatlarını bıçağıyla kesmek isüyordu. *Yeşeren Otlar*'da ise şöyle diyecektir: "Seferde bir gemi bir adam / Oturmuş bitmesini bekler." Önceleri "Şehrin bütün çocuklarını alırım evlerinden / Hepsine kiraz çiçeklerinden / Bir çift kanat takarım / Çocuklar havalanır uçarak" dediği halde, sonraları "Gülse çocuklar inanmam" demeye başlıyor. Garipçilerden uzaklaştığı gibi kendi eski şiirinden de uzaklaşıyor. Lirizm baskın çıkıyor. Humor gerilere, alta gidiyor. Şiirindeki müzik artık çok erken çöken, çok erken çöktüğü için de inanılmazmış gibi görünen bir kederin ezgileri haline geliyor. Öncü bir duyarlık yerini klasik bir duyarlığa terketmeğe hazırlanıyor. *Yeşeren Otlar*'da Cahit Külebi'nin bu yeni tutumuna tanıklık edecek birçok güzel şiir var. Son kitabı *Sût*'te ise düşünce yönünün ağır bastığına dikkat ettim.

10- Bütün bunlar dışında, Cahit Külebi'nin şiiri Yenilik hareketi içinde özgünlüğünü korumuştur. Özellikle çıkış günlerinde öbür şairlerden hemen ayrılır: deyişiyle, tavrıyla, şiiri tutuşuyla. Sözgelimi Orhan Veli *Kitabe-i Sen gi-i Mezar*'ı yazarken o oturup İstanbul'u yazmıştır. Orhan Veli konuşur gibi yazabilmek için mısra'yı "iptal" etmişti. Cahit Külebi fazla dokunmadan önemsizleştirmiştir onu. Mısra, elastiki ve hareketlidir Cahit Külebi'de, şiirin özel bir parçası değil, herhangi bir parçasıdır. Şiirsel yük doğrudan doğruya dörtlüklere ya da şiirin bütününe yayılmaktadır. Kafiyeden ve ses benzerliklerinden de çok yararlanır Cahit Külebi. Daha çok dörtlükler halinde yazar. Bunlarda genellikle ikinci ve dördüncü mısralar ses ilintisiyle bağlanır. Birinci ve üçüncü mısralar serbest kalır. Ama Orhan Veli'den asıl ayrıldığı nokta şiirinde bir iç ses arama çabasıdır; nesirden kaçmaya çalışmasıdır. Orhan Veli eski şiiri yıkmak için silâh olarak nesri, nesir düzenini kullandı. Cahit Külebi'nin şiirsel pîlândan pek dışarı sarkmadığına tanık oluyoruz. Zaten öbür türlüsü kendi şiirsel yapısına da uygun değildi. Nitekim Orhan Veli'ye yaklaştıkça başarı çizgisi aşağıya düşme tehlikesini taşımıştır bep.

(Şapkam Dolu Çiçekle, 1976)

CAHİT KÜLEBİ

HİKÂYE

Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!

Benim doğduğun köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarını bebek
Savur biraz!

Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkiyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!

Benim doğduğum köylerde
Şimal rüzgârları eserdi,
Hep bu yüzden dudaklarım çatlaktır
Öp biraz!

Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!
Benim doğdum köyler de güzeldi
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!

'mavi rüzgarların estiği', 'bıldır gezdiği' tarlaları özletecektir." Şairin kendisi ise sanatını şöyle açıklar: *"Benim şiirim halkçıdır. Toplumculuk da halkçılığın içinde bir yer alır. Halkçılık, toplumculuktan daha geniş ve kapsamlıdır. Elbette, benim şiirimde, herhangi bir öğreti belirtisi yoktur. Herhangi bir öğretiye dayanarak da şiir yazmıyorum. Toplumcu ülkelerde de artık öğreti açısından şiir yazma modası gittikçe azalmaktadır. Ama, toplumculuktan çok halkçılığı benimsemiş bir insan olduğum için, toplumculuğuma gölge düşürmenin yanılgı olduğunu belirtmek isterim. Ben halkçı bir şairim."*

"Cahit Külebi, aydın bir saz şairi içtenliği, bir Karacaoğlan rahatlığı ve temiz bir dil ile zaman zaman kötümser, güvensiz, kendi türküsünü söyledi. Yarım kafiyeler, iç sesler, duygu ve düşüncelerine eklediği zarif benzetmeler ve söyleyişindeki titizlikle en sevilen şairler arasına girdi." (Behçet Necatigil)

Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı uzun şiiri, Nüvit Kodallı tarafından *Atatürk Oratoryosu* adı ile bestelendi ve ilk kez 9 Kasım 1953'te Atatürk'ün naaşının Anıtkabir'e kaldırılması törenlerinde icra edildi. *Yeşeren Otlar* kitabı ile 1955 Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülünü, *Yangın* ile 1981 Yeditepe Şiir Ödülünü aldı. Edebiyatçılar Derneği kendisine Onur Ödülü Altın Madalyası verdi.

"Külebi bir 'vakıa'dır, bir açıklanmaz olaydır Türk şiirinde. Oysa gündeşi Orhan Veli kuşağı açıklanabilir; birtakım toplumsal şartlara bağlanarak; yetişme, oluşma, yaşama düzenlerine bakarak açıklanabilir. Bir sebep bulunabilir onların güzelliğine ya da eksikliğine. Yaptıkları, bir bakıma toplumsal bir değişmenin şakası, uygulama savaşı, şiire bir yeni adam getirmenin soluk soluğa telaşıdır. Ya Külebi?

"Külebi, durup dururken çıkar. Sıcak sıcak gözleri ve elleri gülen. Anadolu lirizmini taşıyan bir 'hurda kamyon' Külebi, Cemal Süreya'nın deyişiyle 'tarihsiz bir coğrafyanın' şairidir. Ne var ki tarihsiz bir coğrafya 'doğal'dır. Külebi en güzel şiirlerinde, doğanın insanla ilişkisini tarihsiz bir gelenek gibi anlatır.

"Hiç yanılgısı yok mu Külebi'nin? Kimin yanılgısı yok ki onun olmasın. Önce 'Garip' hareketine, daha sonra kendi ustalığına boyun eğdi. Kendi ustalığına boyun eğmesi çok olağandı. Olumluydu üstelik. Gelgelelim bu ustalığı değiştirerek (kendi bildiğince), incelterek kullandı. Çıktığı yıllardaki özgünlüğünü koruyamadı. Kuşkuya düştü o güzel sesten. Halk olmaktan çıkmayı denedi. Şehirli aydın oldu ve çok şey yitirdi. Bir güzel tekniği, güzel yarım dizeleri (bu dize yarımayı Türkiye'de Külebi kadar iyi yapan şair yoktur. Çünkü bunu kendisi bulup çıkarmıştır bir yerlerden: (Yurdumuzun herhangi iki / Kasabası arasında gezerken / Bir sararmış diken görürseniz / Bilin işte benim o diken) bir de girişimi kaldı. Bütün şiirleri güzel mi, vazgeçilmez mi Külebi'nin? Elbette değil. Ama güzel şiirleri çok ya, yeter o." (Turgut Uyar)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Adamın Biri* (1946), *Rüzgâr* (1949) *Atatürk Kurtuluş Savaşında* (1952) *Yeşeren Otlar* (1954), *Süt* (1965), *Yangın* (1980), *Güz Türküleri* (1991). Ayrıca seçilmiş ya da toplu şiirleri: *Şiirler* (bütün şiirleri, 1969), *Türk Mavisi* (seçilmiş şiirler, 1973), *Sıkıntı ve Umut* (bütün şiirleri, 1977), *Bütün Şiirleri* (1982) adlarıyla yayımlandı.

DENEME: *Şiir Her Zaman* (1985).

ANI: *İçi Sevda Dolu Yolculuk* (1986).

ÇEVİRİ: *Papatya Falı* (oyun, Jean Anouilh'ten, 1966).

HAKKINDA: Cahit Kavcar / Külebi Cahit (Türk Ansiklopedisi, c. XXII, s. 418), Oktay Akbal / Şair Dostlarım (1964), Baki Süha Ediboğlu / Bizim Kuşak ve Ötekiler (1968), Cahit Külebi / Çocukluğum (Türkiye Yazıları, Mayıs 1977), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1978), Mustafa Kutlu / "Külebi, Cahit" (TDE Ansiklopedisi, c. 4, s. 35-36, 1981), Enver Ercan / Şair Çünkü Onlar / Cahit Külebi (söyleşi, 1990), Muzaffer Uyguner / Cahit Külebi (1991), Ahmet Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), Tuncer Uçarol / Güz Türküleri (Çağdaş Türk Dili, Ocak 1995) - Cahit Külebi'nin 27. Sayfadaki Şiiri (Yeni Biçem, Haziran 1995) - Gençliğim Gidiyor Eyvah (Çağdaş Türk Dili, Aralık 1995) - Güz Türküleri (Cumhuriyet Kitap, 7.8.1997) - Güz Türküleri (Düşlem, Ekim 1997) - "Güz Türküleri" Günlüğü 2 (Düşlem, Kasım 1997), Vecihi Timuroğlu / Cahit Külebi: Hırçin ve Lirik (1995), Münevver Oğan-Nuray Altıntaş / Yazınımızın Kuvayi Milliyeci Şairi Cahit Külebi (söyleşi, Cumhuriyet Kitap, 7.11.1996), Hüseyin Atabaş / İnsan Şiir Yazan Hayvandır (söyleşi, Hürriyet Gösteri, 1997), Edebiyatçılar Derneği / Cahit Külebi'ye Saygı (haz: Mustafa Şerif Onaran - Abdülkadir Budak - Ali Cengizkan, 1998), Hilmi Yavuz / İnsanlar Mekânlar Yolculuklar (1999), Halil Soyuer / Şair Dostlarım (2004), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

KÜLHAŞZÂDE RAHMİ

Şair (D. 1877, Küpeli köyü / Sivas - Ö. 1911, Sivas). Çocukluğu köyde geçti. Öğrenim görmediği halde güçlü bir şair olarak kabul edildi. Himaye gördüğü Sivas valisi Reşit Akif Paşa'nın "Sivas Gazetesi Muharriri" sıfatıyla bağladığı maaşla geçimini temin etti. Duyarlıklı ve coşkun bir şair olan Rahmi, aşk ve şevkinden daima ağlar, içini yakan ilahi bir aşkın etkisiyle gazeller, koşmalar yazar, bu suretle içinin alevini dışarıya dökerek gezerdi. Doğuştan şair yaratılışlı ve lirik bir şair olarak, Divan ve halk şiiri tarzındaki şiirlerinde milli ve toplumsal konuları da işledi. Bir güzele aşık olmuş, bunun sonucunda kendini içkiye ve uyuşturucuya vermişti. Henüz otuz dört yaşında iken öldü.

Vehbi Cem Aşkun onun için *"İstanbul'da yetişip, tahsil görseydi, biraz da müsâdei bahta mazhar olmuş olsaydı çok değerli bir şair olurdu"* demekte onu *"gün görmeden açılan ve paymâl olan bir gonca-ı zekâ"* olarak nitelendirmektedir. Şiirleri İbrahim Aslanoğlu tarafından, *Külhaşzade Rahmi* adıyla kitap haline getirilerek, 1967 yılında Sivas Valiliği Halk Eğitimi Başkanlığınca yayımlandı.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

KÜLTÜRAL, Zühal

Dilbilimci. 1955, İstanbul doğumlu. İlk (1966) ve ortaöğrenimini (1973) İstanbul'da tamamladı. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü (1977) mezunu. Bir süre öğretmenlik yaptı. Yükseköğrenimini 1984-85 öğretim yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünde tamamladı. Yüksek lisansını (1989) *"Galatât Sözlükleri"* başlıklı teziyle Marmara Üniversitesi SBE'de, doktorasını (1994) ise *"Şerifî Şehnâme Tercümesi cilt I"* başlıklı teziyle MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde tamamladı. MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı (1992). 2001 yılından itibaren yeniden yapılanma programı dolayısıyla MÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne geçti. 2004'te doçent invanını aldı. Çeşitli uluslararası sempozyumlarda bildiri sundu.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme): *Şerifî Şehnâme Çevirisi* (Latif Beyreli ile, 4 cilt, 1999), *Şerifî Yûsufu Zelîhâ* (2001), *Galatât Sözlükleri, Hacı Mustafaoğlu Mecma'ul-Envâr.*

Metin Külünk

KÜLÜNK, Metin

Araştırmacı, yazar. 16 Kasım 1960, Güneysu / Rize doğumlu. Babasının görevi nedeniyle ilk ve ortaöğrenimini Diyarbakır ve İstanbul'da tamamladı. Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü mezunu. 1984'te İnanç Dış Ticaret Hizmetleri Grubunda iş hayatına atıldı. Daha sonra aynı gurupta genel koordinatör oldu. 1990-93 yıllarında sivil oluşum Altmışlılar Grubunda çalıştı. 1993-95 yılları arasında Marmara Üniversitesinde dış ticaret dersleri verdi. 1990-95 yılları arasında İTKİB (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçılar Birliği) komitelerinde görev yaptı. 1994'te Türkiye'nin AB ile ilişkilerine yönelik *Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye* dergisini yayımladı. 1995 yılında Türkiye'nin Milli Eğitim Bakanlığından onaylı ilk özel Dış Ticaret Eğitim Merkezini kurdu. Aynı yıl İSO (İstanbul Sanayi Odası) Hazır Giyim Meslek Komitesi üyeliğine seçildi. 1997-99 yılları arasında MESİAD (Merter Sanayicileri ve İşadamları Derneği) Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. 1997-2000 yılları arasında İSO Meclis üyeliğine seçildi. 2002 yılında AK Parti İstanbul İl Yönetim Kurulunda göreve başladı.

Değişik yayın organlarında dış ticaret ve AB üzerine pek çok makale ve araştırması yayımlandı. AK Parti'den siyasete atıldı ve 2002 yılında İstanbul İl Yönetim Kurulu üyeliğine atandı. İl Yönetiminde Seçim İşleri Biriminde ve Çatalca ilçe sorumlusu olarak görev yaptı. 2003 tarihinde AK Parti İstanbul İl Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1 Temmuz 2003 Tarihinde Teşkilattan Sorumlu İş Başkan Yardımcılığına atanan Külünk, 28 Mart 2004 Yerel Seçimler sürecinde İstanbul SKM Başkanlığı yaptı.

ESERLERİ:

Küreselleşen Dünyada Türkiye (2005), *Uluslararası Ticarette Tarife Dışı Engeller.*

KÜNTAY, İsmet

Oyun yazarı (D. 1923, Artvin - Ö. 25 Temmuz 1974, Ankara). İlk ve ortaöğrenimini Ankara ve Bursa'da tamamladı. Sümerbanktan sağlık nedeniyle emekliye ayrıldıktan (1967) sonra yazarlığı uğraş edindi. Önce mizah hikâyeleriyle, 1968'den sonra oyun yazarlığıyla adını duyurdu. Oyunları Ankara, İstanbul ve Eskişehir Devlet Tiyatroları ile İstanbul tiyatrolarında sahnelendi. *403. Kilometre* adlı oyunu 1973 yılında yılın en iyi oyunu seçildi. Ölümünden sonra ailesi tarafından adına bir tiyatro ödülü düzenlendi.

ESERLERİ:

Tozlu Çizmeler (1970), *403. Kilometre* (1973), *Tozlu Çizmeler - Evler Evler - 403. Kilometre* (üç oyun birlikte, 1978).

İsmet Küntay

HAKKINDA: Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

KÜPÇÜ, Recep

Şair (D. 1934, Kuklene köyü / Filibe / Yunanistan - Ö. 26 Nisan 1976, Varna). Recep Küpçüev imzasını da kullandı. İlk ve ortaokulu köyünde bitirdi. Kırcaali Türk Öğretmen Okulunda başladığı lise öğrenimini Razgrad Türk Öğretmen Okulunda tamamladı. Bir süre öğretmenlik yaptı. Bulgaristan'da Türk okullarının birleştirilmesine karşı çıktığı için ya da Türk okulları kapandıktan sonra işsiz kaldı. Dökümcü işçisi olarak çalıştı. *Yeni Işık* gazetesinin Burgaz muhabirliğini yaptı. Genç yaşta Varna'da ölü bulundu.

Bölgesindeki baskı ve haksızlıkları dile getiren, hüzün yüklü şiirleri çeşitli dergilerde yer aldı. Bunlardan bazıları *Dostlarım* ve *Yolcu Yoluna Gerek* adlarıyla Bulgarcaya çevrilerek yayımlandı.

"İlk şiirleri öğrencilik yıllarında basılan Recep Küpçü, çok kısa bir süre

içinde iyi bir şair olarak tanındı. Recep Küpçü, 'gözünü daldan budaktan sakınmayan' bir kişiliğe sahipti. İlk önce soyadına 'ev' takısının eklenmesine karşı çıktı. Sonra Bulgaristan Türklerinin sorunlarına canla başla eğilmek niyetinde olduğunu gösterdi. Rodop insanının çilekeş güncesini şiirleştirmeyi deneyen ilk o olmuştu.

"Ancak, yürekliliği, şiirini yiğitlik gerektiren konulara taşıması, kısa ömrü boyunca düşman yaratıp, bunlarla savaşmaya özenmesi, şair Recep Küpçü için tehlike oluşturmuyor da değildi. Bir çırpıda yazdığı bir şiirin üzerinde fazla durmadan, kolayca beğeniyor olması; yeni biçim, özgül söylem ve imge arayışı gibi kaygıdan uzak tutarak, daha titiz bir çalışma sürecine engel olduğu için, Recep Küpçü şiirinin sanatsal düzeyine pek katkıda bulunmadığı da söylenebilir." (Sabahattin Bayramöz)

BAŞLICA ESERLERİ (Şiir):

Ötesi Var (Sofya, 1962), *Ötesi Düş Değil* (Sofya, 1967), *Dostlarım, Yolcu Yolunda Gerek* (Bulgarca, Plodif 1968), *Değişik Şiirler* (1994).

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002), Sabahattin Bayramöz / Türkçenin Sarmaşıkları (2002).

KÜPÇÜK, Selçuk

Şair, müzisyen. 1971 doğumlu. Gazi Üniversitesinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğrenimi gördü. *Kavram-Karmaşa, Merdivenşiir, Kitap-Haber, Sonsuzluk ve Birgün, Dergâh, Hece* gibi dergilerde şiir ve yazıları yayımlandı. Besteleri Selda Bağcan ve Hasan Sağındık gibi sanatçılar tarafından seslendirildi. Cumhuriyet dönemi Türk şairlerinden Alaeddin Özdenören, İlhami Atmaca, Mustafa Özçelik, Cahit Zarifoğlu, Müştchir Karakaya, Ali Akbaş, Mustafa İslamoğlu gibi şairlerin şiirlerini besteledi.

"Tarihsel bir lügâtle söylüyor şiirlerini Küpçük. Güne ve bireye ait konularda bile bu söyleyiş, yeni biçimler ve sözler aramıyor. Bunun en önemli sebebi, şairin olaylara ve durumlara baktığı perspektifin 'tarihi bir düzlem' içinde konumlanmış olması. Bir anlamda dünyayı ve olup biteni bir aynanın yansımalarından okuyor Küpçük. Dolayısıyla da kitapta yer alan hemen hemen bütün şiirler, bu 'destansı dil'in atmosferini taşıyor." (Mustafa Kurt)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kirletilmiş Ölümler Kitabı* (2004).

ALBÜM: *Tebessüm Provaları* (1996), *Kurutulmuş Gül Mevsimi* (1998), *Artık Kuşlarını Uçur.*

HAKKINDA: Mustafa Kurt / Şairin Kılıcı Celladın Sözü (Sonsuzluk ve Bir Gün, sayı: 2, Mayıs-Haziran 2005).

KÜR, İsmet

Şair ve yazar. 29 Eylül 1916, Kadıköy / İstanbul doğumlu. Halide Nusret Zorlutuna'nın kızkardeşidir. Gazi Eğitim Enstitüsü (1938) ile New York Üniversitesi Eğitim ve Psikoloji Kursları (1960), İngiltere Kent Drama Okulu Çocuklar Yazmak Bölümü (1953) mezunu. Türkiye'de yirmi yıl Türkçe-edebiyat öğretmenliği, Amerika Bölgesi Kültür Ataşeliği ve Talebe Müfettiş Yardımcılığı (1956-60) görevlerinde bulundu. Çeşitli gazete ve dergilerde yazarlık yaptı. BBC'de yedi ay süreyle haftalık bir program yaptı.

İlk öyküsü *"Mutlu Tahayyüller"*, Ağustos 1931 yılında *Muhit* dergisinde, ilk şiiri de *Çocuk Dünyası* dergisinde (1927) çıkmıştı. Sonraki yıllarda ürünleri çok sayıda dergi ve gazetede yer aldı. 1951'den itibaren İngiltere, Amerika, Almanya, Kıbrıs, Avusturya ve Çekoslovakya'da birer ikişer yıl kaldı. Amerika'da yarısı Türkçe yarısı İngilizce bir dergi çıkardı. Orada kaldığı dönemin büyükelçisi Seyfettin Esin'in ressam eşi Emel Esin'le birlikte Kadınlar Derneğini kurdu. Edebiyatçılar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yaşamak* (1945).

DENEME-ARAŞTIRMA: *Anneler Sizin İçin* (1964), *Anılarıyla Mustafa Kemal Atatürk* (1965), *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları 1869-1928* (1991).

ROMAN: *Yarısı Roman* (1995), *Karvera* (2000).

ÖYKÜ: *Kocaman Bir Örümcektir Zaman* (2001).

ÇOCUK KİTABI: *Mavi'nin Hikâyesi* (1966), *Mavi'nin Anıları* (1967), *Mutlugiller* (1967), *Memo ve Ay* (1969), *Ay ile 2. Gece* (1969), *Memo Masallar Ülkesinde* (1969), *Oyuncakların Öfkesi* (1970), *Çiçekler Sevgiyle Büyür* (1989), *Onuncu Sigara* (1990), *Coşkun'un Serüveni* (1994), *Mavi Sokak Köpeği* (1996).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Ömer Nida / Kadın Romancılarımız - Başlangıçtan Günümüze Kadar 1892-1991 (1991), Kocaman Bir Örümcektir Zaman (Kitap Rehberi, Aralık 2001), TBE Ansiklopedisi (2001), Güngör Gençay / Üç Kapıdan Dünyayı Dışından Seyretmek (2003).

KÜR, Pınar

Yazar ve çevirmen. 15 Nisan 1945 (43), Bursa doğumlu. Çocukluğu Anadolu'nun çeşitli kentlerinde ve Londra'da geçti. On üç yaşında gittiği ABD'de beş yıl kaldı. İlk ve ortaokulu Bursa'da, liseyi New York'ta okudu. Robert Kolej yüksek bölümünü bitirdikten sonra Fransa'da beş yıl yaşadı. Sorbonne Üniversitesinde Karşılaştırmalı Edebiyat Kürsüsünde *"Yirminci Yüzyıl Tiyatrosunda Gerçeklik ve Yanılsama"* konulu doktorasını verdi. Yurda döndükten sonra bir süre Ankara Devlet Tiyatrosunda dramaturg (1971-73) olarak çalıştı. Çalışmalarını daha sonra yerleştiği İstanbul'da sürdürdü. Hikâye ve roman çalışmalarının yanında çeviriler yaptı. İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1996'dan sonra İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya İletişim Bölümünde görev yaptı.

Hikâyeleri 1971 yılından itibaren *Dost, Cumhuriyet, Yazko-Edebiyat, Gösteri* dergi ve gazetelerinde yer alan Pınar Kür, *Yarın Yarın* adlı romanıyla tanındı. Bu romanı, filme alınan *Asılacak Kadın* (1979) ve *Bitmeyen*

Pınar Kür

PINAR KÜR

TAKSİM – MAÇKA

Onu ikinci ya da üçüncü görüşümüzde anımsadık ilk görüşümüzü— hatta ayrımsadık bile diyebilirim. Kişi bizim gibi çevreye dikkat etmeyi oyunlaştırmış olsa bile, sokakta gördüğü insanları her zaman ilk bakışta ayrımsamaz— çekici, çarpıcı, ya da garip görüntüşlü olmaları gerekir. Oysa o, bunların hiç biri değildi. Hemen dikkatimizi çekmezdi-çekmedi-dolayısıyla. Ama kişilerin birbirlerini ayrımsamalarının bir başka nedeni ortak yanlarıdır. Onunla bizim ortak yanımız her sabah aynı yoldan -karşıt yönlerden- aynı saatte geçmemizdi. Spor Sergi Sarayı'nın hemen altındaki küçücük parkta karşılaşıyorduk onunla. (Taksim-Maçka arasında bir kestirmedir bu yol). Biz Taksim yanından Maçka'ya giderdik, o da Maçka ya da belki Teşvikiye tarafından Taksim'e. Adını hemen Vildan takmadık ama, ikide bir 'o' demektense Vildan demek daha iyi.

Önceleri birkaç başka ad denedik. Benim Sevtap önerime Jale şiddetle karşı çıktı. Bir süre Türkan mı Müjgan mı karar veremedik. Sonunda Vildan'ı buldu Jale. Evet, en uygunu oydu. Jale ile ikimizin öteden beri oynadığı bir oyundu bu, ama evlendikten sonra daha çok oynar olmuştuk. Artık sokaklarda daha çok birlikte olduğumuz için mi, kendi dertlerimiz bittiği için mi bilmem. Çok yeni evliydik o sıralar; evimize yeni yerleşmiş, birlikte çalıştığımız işe yeni girmiştik. Ve hiç kimsenin erişebileceğini olası saymadığımız bir mutluluk içindeydik. Öylesine mutluyduk ki, başkalarının mutluluğunu küçümseyebiliyorduk. Başkalarının mutsuzluğu ise bizimkine hiç dokunmadan, ama çok derinden çok geçici olarak üzebiliyordu bizi. Vurdumduymazlığı kesinlikle olasız kılan, tersine duyarlılığı çoğaltan ama gene de birbirimiz dışındaki ilişki ve davranışlarımızı bir garip yüzeysellige indirgeyen bir mutluluk bulutu sarmıştı ikimizi. Örneğin, gazetelerde okuduğumuz vurışmalara, cinayetlere, bombalamalara herkes kadar, belki herkesten çok kızıyorduk (milletin günlük ölüm listelerini iyiden iyiye kanıksadığı, daha çok 'pahalılık canavarı'ndan söz ettiği bir dönemdi). Yaşam zorluğunu da atıp tutuyorduk, doğru. Türkiye'nin geleceğinden umutsuzluğumuzdan da yakınıyorduk ama, derindeki mutluluğumuzu hiç bir şey bozmuyordu. Bozamazdı. Kişiyi akıl erdirilemez bir biçimde soyutlayan, dünyanın güzelliklerine yaklaştırıp, çirkinliklere (onları algılamayı yoğunlaştırdığı halde) yabancılaştıran, bulunmaz bir aşk huzuru içindeydik. Biz 'başkaydık' kısacası, başkalığımızı sonuna dek yaşamamızı sağlayan her türlü 'olağan'ın da ayrımındaydık.

Sevgimizin başlangıcında bir sürü zorlukla karşılaşmış olduğumuzdan, daha da değerliydi bu her şeye kavuşmuş mutluluğumuz. Okul arkadaşıydık Jale'yle. Son sınıfta tanışmış, hemen tutulmuştuk birbirimize. Ancak, benim orta halli, Anadolu kökenli, tutucu ailemin 'parasız kalmış soylu', hatta oldukça deli bir ailenin 'züppe' kızını almayı benimsemesi (hele hele 'çocuk daha askerliğini bile yapmadan') ne denli güçtüyse, Jale'nin tanımıyla 'şurda burda üç beş parça bir şeyden ve de görkemi her anlatılışta artan eski hikâyelerden başka hiç bir şeyi kalmamış paşa sülalesi'nin dünya güzeli kızlarının nice paralı kısmeti tepip benim gibi bir 'köylü' de karar kılmasına göz yummasını o denli akla uzaktı. Ama Jale, benden hem daha zeki hem daha kişilikli olduğu için sonunda ailesine başkaldırmış, bizimkileri ise kendininkilere göstermediği bir yumuşak başlıkla 'mazbut ev kadını' (başlangıçta ilişkimize en çok karşı çıkan babamın sonraki tanımı) olabileceğine inandırmıştı. 'Bu pahalılıkta nasıl geçineceksiniz? Nerede oturacaksınız?' sorununu da gene Jale çözümlemişti. Bizimkilerin her türlü 'yoksul kalmış paşa sülalesi' tanımına karşın servet sahibi olarak niteledikleri bir ailenin kızına yapmağa yanaşacakları hiç bir yardım yoktu ama, Jale'nin annesinin 'kıyıda köşede kalmış emlâk'ı arasında kimilerinde Taksim, kimilerince Elmadağ olarak adlandırılan bölgedeki yan sokaklardan birinde koskocaman eski tip bir apartiman vardı. Çocukluk ziyaretlerinden anımsadığı kadarıyla 'bir heyhülâ' diye tammladığı bu yüzyılın başından kalma yapı aklına gelivermişti 'ev' konusu kimbilir kaçıncı kez açıldığında. 'Yahu, şu senin Taksim'in oradaki yerde boş bir daire yok mu acaba?' diye sormuştu annesine.

"Elmadağındakini mi diyorsun? Nerden benim oluyormuş orası?"

"Değil mi yani?"

"Kırk hisseye mi ne böldüler orayı. Bana yarım kat bile düşmemiştir allah bilir. Kira mira yüzü gördüğüm yok. Sumullah dayım ölünce belki..."

"Büyük dayım evlenme armağanı bir kat bağışlamaz mı bana?"

"Ay aman, ne bileyim. Çok yaşlandı artık, senin varlığını bile unutmuştur. Ahmet bey diye birine bıraktılar orayı işlerini zannedersem..."

Sonunda Ahmet bey'in izini bulup gitmiştik eve bakmağa. Daha yapının dışını görür görmez tutulmuştuk ikimiz de. Gerçekten de kara yüzlü bir 'heyhülâ'ydı ama hiç bir çağdaş binanın erişemiyeceği bir heybeti vardı dar sokağın bir uçundan öte ucuna uzanan bağdaş kurmuş oturuşunda. Bağdaş kurmuş izlenimini uyandıran yalnızca orta büyüklükte bir bahçenin üç yanını çevrelemiş olması değildi; gerçekten insansı bir görünüşü vardı bana sorarsanız. Ya da kollarını kavuşturacağına iki yana açmış bir Buddha. Jale ise insan ya da 'tanrı temsili'nden çok bir amfitcatra yakın bulmuştu onu. 'Anıtlaşmış bir amfiteatr' demişti. "Dünyanın değişip durmasını mümkünse uzaktan ve yukardan, ama ille de gerekiyorsa yakından seyretmek üzere yapılmış."

İlk bakışta içersi dışarısında da görkemliydi. Bahçeden yana olan kapıdan değil de yan sokaktaki ağır, demir ana kapıdan girildiğinde bir saraya -eskimiş, bakımsızca, ama parlaklığını hala yitirmemiş bir saray- adım attığını sanabilirdi kişi. Geniş, mermer merdivenler, çinili duvarlar, nakışlı tavanlar, kafesli asansör... Evet, evet, artık var olmayan bir İstanbul'a dikilmiş bir anıtı bu yapı. Yok olmuş güzellikleri inatla saklayan. Ben de sanata uçundan kıyısından bulaşmış her taşralı gibi, eski İstanbul kokan her şeye hayran olduğumdan, buraya yerleşme düşüncesi resmen yüreğimi çarpıtıracak denli coşkulandırıyordu beni. (...)

(*Bir Deli Ağaç*, 1981)

Aşk (1986) romanları müstehcen bulunarak yasaklandı. İki yıl süren mahkeme sonrasında aklandı. *Akışı Olmayan Sular* (1983) ile 1984 Sait Faik Hikâye Armağanını kazandı. İngiliz ve Fransız edebiyatının pek çok nitelikli eserini Türkçeye kazandırdı. Editörlüğünde dünya edebiyatı seçkisi *"Short Fiction in English"* Ekim 2001'de İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. İstanbul Bilgi Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

Füsun Akatlı *Bitmeyen Aşk* için şu yorumu yaptı: *"Bitmeyen Aşk'ta özgül bir aşk ele alınıp inceleniyor ve insan bilimlerinin yararlandığı kimi yöntemler örneksenerek kuramsal bir çözümlemeye ulaşılıyor. Bu anlamda roman kahramanları Bitmeyen Aşk'ın denekleri olarak ortaya çıkmaktadır.*

Romanın iki önemli başkişisinin yanı sıra yazarın ortaya soktuğu üçüncü başkişisi 'yazar'dır. Böylece romandaki yazarın düşüncelerini Pınar Kür'ün ağzından öğrenmiş oluyoruz. Bu romandaki en ilgi çekici ve üstesinden ustalıkla gelinmiş kurgu ve biçim özelliği, metnin bu tabakalı yapılanışıdır."

"Hikâyelerin her biri okuru bekleyen ince eleştiriler, duygularla dolu, yazar hiçbir şeyi okurun gözüne sokmuyor, ama kimi yerde bir kelime, kimi yerde bir cümle başka bir düşünceyi daha getiriyor akla, gitgide zenginleşiyor, büyüyor metin. Öte yandan hikâyelerin hepsi zihnin esrarı üzerine sorulmuş kocaman bir soru belki de... Yaşadığımız hiçbir şey unutulmuyor, biz unutsak bile zihin unutmuyor, biz geçmişten kaçmaya çalışsak da, o bizi bir hayalet gibi izliyor, geçmişe ait şey her neyse, zihin onunla işini bitirmediyse, o defteri kapatmadıysa, biz hiç farkında olmasak da, onu çağırıyor." (Nazan Aksoy)

ESERLERİ:

ROMAN: *Yarın Yarın* (1976), *Küçük Oyuncu* (1977), *Asılacak Kadın* (1979), *Bitmeyen Aşk* (1986), *Bir Cinayet Romanı* (1989), *Sonuncu Sonbahar* (1992), *Beşpeşe* (Bülent Erkmen, Celil Oker, Elif Şafak, Faruk Ulay ve Murathan Mungan ile, 2004).

ÖYKÜ: *Bir Deli Ağaç* (1981), *Akışı Olmayan Sular* (1983), *Hayalet Hikâyeleri* (2004).

ÇEVİRİ: *Dörtlü* (1985)-*Geniş Geniş Bir Deniz* (1989)-*Karanlıkta Yolculuk* (1989)-*Günaydın Geceyarısı* (1990)-*Dalda Duran Kuşlar* (1991) (Jean Rhys'tan), *Adem'den Önce* (Jack London'dan, 1994), *Karanlıkta Kahkaha* (Vladimir Nabokov'dan, 1993), *Theo'ya Mektuplar* (Vincent Van Gogh'tan, 1996), *Bir Aşkın Anatomisi Hannah Arendt- Martin Heidegger* (Elzbicta Ettinger'dan, 1996), *Diana / Yalnız Avlanan Tanrıça* (Carlos Fuentes'ten, 1996), *Durulmayan Bir Kafa Bir Delilik ve Duygudurumları Güncesi* (Kay Redfield Jamison, 1996), *Doğmamış Bir Çocuğa Mektup* (Oriana Fallaci'den, 1997), *Küçük g: Bir Yaz Masalı* (Patricia Highsmith'ten, 1998), *Altın* (Peter Greenaway, 2004), *Yabancı Kucak* (Ian McEwan'dan, 2004), *Çeşm-i Bülbülün İçindeki Cin* (A. S. Byatt'tan),

YAYIMA HAZIRLAMA: *Short Fiction in English* (editör olarak, 2001).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. I, 1982), Ömer Nida / Kadın Romancılarımız - Başlangıçtan Günümüze Kadar 1892-1991 (1991), Can Kurultay / Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar (1993), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), Memet Fuat / İncelemeler (2002), İdil Önemli / Söyleşi (Varlık, Temmuz 2004), Nazan Aksoy / Hayalet Hikâyeleri Üzerine (Varlık, Temmuz 2004), Sema Arslan / Söyleşi (Milliyet Sanat, Haziran 2004), Pınar Kür / Akışı Olmayan Sular (2004), Elif Tunca / Beşpeşe Ciddi Bir Oyun Yazdılar (Zaman, 12.7.2004).

Pınar Kür

PINAR KÜR HAKKINDA

Füsun Akatlı

Pınar Kür ilgiyle izlediğim bir yazar. *Küçük Oyuncu* adlı hiç de beğenmediğim romanının başına yazdığı kuramsal roman reçetesine pek tutulmuştum ama, yine de yazarlığına boş verilmeyecek biri olduğunu düşünmekten vazgeçmemiştim. Bu, ondan çok benim 'ferasetime' bağlıydı sanıyorum!

Bir Deli Ağaç'ta çok iyi öyküler var. Var da, doğrudan kitaba geçmeden önce bir küçük densizlik etmeme izin veriniz. Bu densizliği de üçüncüdür yineliyorum bir yazar için (ilk ikisi Sevgi Soysal ve Selim İleri idi): Pınar Kür'ün öykücülüğü romancılığından -beklenmeyecek kadar demeyeyim ama- birkaç kat daha iyi. Bu sözü uzatmanın yeri de burası değil, şu roman tartışmalarına bir ucundan takılacağım yazıdır.

Bir Deli Ağaç'ta beş öykü var. Bunların bazılarının aralarına gevşek ilmikler atmış Kür. İlk öykü: 'Yaz Gecelerinde Keman', bir yılını almış yazarın. Zaten bu öykü ve 'Bir Ayrılık Şarkısı', belki de bir roman tasarlarken vazgeçilmişlerden kalanlar gibi geliyor okuyana. "Yaz Gecelerinde Keman"ı okuduktan sonra Brahms'ın keman konçertosunu koydum. Öyküde önceleri dinledikleri gibi yalnız birinci bölümü değil, hepsini dinledim. Sonra o dinlemedikleri Adagio'yu. Sonra öyküyü bir daha okudum. Sanırım 'Yaz Gecelerinde Keman'ı sindirebilmek için gerekliydi bu. Kendi payıma, öyküden aldıklarıma bu yöntemin bir katkısı olduğunu söyleyebilirim. Ama şu da var ki, öyküyle Brahms konçerto arasındaki bağlantı organik olsa da zorunlu değil. Böylesi de öykünün başarısı açısından daha olumlu bir not tabii. Kendi içinde bir müzikle koşullanarak, ama ondan bağımsızca bütünleniyor 'Yaz Gecelerinde Keman'.

Pınar Kür'ün en temelde, klasik diyebileceğim bir 'tahkiye'si var. Öyküye yenilik getirdiği söylenemez. Türün düzgülerine (norm) sadık yani. Yine de kendine özgü öyküleme ustalıklarıyla tekdüzelikten hemen her yerde sıyrılmayı bilmiş. Bülegeldiklerinizin yinelendiği sıkıntısını duyurmuyor. (...)

Düzgün, derli toplu bir dili var öykücünün. Güzel... denemez. Ama iyi. Türkçeyi katlederek de 'yazar' olunabildiğinin örneklerini bildiğimize göre, tuhaf ya da gereksiz görülmemeli bunu belirtişim. Yalnız, zaman ulacı olan ülümsilere ('gelince', 'yapınca' gibi) takı getirilirken, dizgi yanlışı olmadığından emin olmamı sağlayacak kadar çok yinelenen bir yazım yanlışı yapılıyor ki, pek şaştığımı belirtmeden geçemeyeceğim: 'Gelinceye kadar', 'Yapıncaya kadar' yerine, 'gelinceğe kadar', 'yapıncağa kadar' diye yazıyor her nedense. Umalım ki bu Kür'ün değil de, dizgicinin geliştirdiği bir yazım kuralı olsun! Küçük şeyler, diyeceksiniz, iyi bir kitap için küçücük şeyler de, sinekçikler de önemlidir. *Bir Deli Ağaç* da, elbak iyi bir kitap. Bir yerde bir oyum olsaydı, onu Pınar Kür'ün öyküleri için kullanmak bana kıvanç verirdi.

(*Öykülerde Dünyalar*, 1998)

KÜRKÇÜGİL, Masis

Araştırmacı-yazar. 1947, İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde okudu. Köz Yayınlarını kurarak *Sürekli Devrim* dergisini çıkardı. Edirne Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisinde ekonomi ve istatistik dersleri verdi, *Yurt Ansiklopedisi*'nde tarih koordinatörlüğü yaptı. Altı yılını Fransa'da mülteci olarak geçirdi. Birleşik Sosyalist Partinin (1994) kurucusu ve genel koordinatörü, sonra ÖDP'nin (1996) kurucusu ve uluslararası ilişkiler sorumlusu oldu. Çalışmalarını *Yeniyol* dergisini çıkarak ve sahibi olduğu

Masis Kürkçügil

Yazın Yayınlarını yöneticiliğini yaparak sürdürdü.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA - İNCELEME: *Türkiye'de Sosyalist Hareketin Birlik Sorunu* (1994), *Hava Kurşun Gibi Ağır* (1996) ve *Tehlikeli Alakalar* (2000).

DERLEME: *Bizim İçin Ağlama IMF !* (2002), *Sahibini Arayan Barış* (2002).

HAKKINDA: Sahibini Arayan Barış / Derleyen: Masis Kürkçügil (Cumhuriyet Kitap, 7.3.2002 - 21.3.2002), Talat Sergil / Söyleşi (Varlık Kitap, Nisan 2002).

KÜRKÇÜOĞLU, Ahmet Cihat

Araştırmacı-yazar, fotoğraf sanatçısı. 1948, Şanlıurfa doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünden *"Urfa, Cami, Müze ve Evlerindeki Ahşap Süslemeli Eserler"* konulu lisans tezi ile mezun oldu (1973). *"Şanlıurfa Camilerinin Tarihi ve Mimari Özellikleri Üzerine Bir Araştırma"* tezi ile yüksek lisansını tamamladı. 1998 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalında doktora eğitimini tamamlayarak *"Şanlıurfa İslam Mimarisinde Taş Süsleme"* konulu tezi ile mezun oldu. Turizm Bakanlığında memurluk (1973-79), Urfa Müzesi Müdürlüğü (1979-85), Urfa Güzel Sanatlar Müdürlüğü (1985-87), Dicle Üniversitesinde öğretim görevliliği (1987-92) yaptı. Çalışmalarını 1992 yılından itibaren Harran Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak sürdürdü. 1999'da yardımcı doçent kadrosuna atandı. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölüm Başkanlığını yürüttü. ŞURKAV (yönetim kurulu), ÇEKÜL (yönetim kurulu), Harran Üniversitesi Vakfı (HÜGEV), Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

İlk yazısı 1979 yılında *Harran Kültür ve Folklor* dergisinde çıktı. Diğer yazıları *Harran, Türkiyemiz* (Akbank), *İş Bankası Kültür Sanat, Edessa, Vakıflar Dergisi, Image of Turkey* dergilerinde yayımlandı. Urfa'nın eski görünümlerini konu alan yaklaşık 700 adetlik siyah-beyaz fotoğraf koleksiyonu ve son otuz yılın Urfa'sını konu alan kendi çektiği 20.000 adetlik fotoğraf arşivi bulunmaktadır. Araştırmaları nedeniyle 1992 yılında Şanlıurfa Kültür Sanat Eğitim ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Kültür Sanat Ödülüne layık görüldü.

"Fotoğraf çalışmalarında esas amacın sanat değeri olan fotoğrafları meydana getirmenin yanında daha ziyade günden güne kaybolmakta olan kültürel mirasımızı belgelemek ve bu belgeleri gelecek nesillere aktarmak olduğunu söyleyen A. Cihat Kürkçüoğlu, bu amacı başarmış sayılır. İlimizdeki cami, han, hamam, medrese gibi mimari değerleri ayrıntılarıyla incelemiş, planlarını çizmiş, Urfamızın yüzü çok aşan sayıdaki tarihi ve mimari değerdeki evinin ayrıntılarını görüntülemiş, renkli, negatif ve diapozitif fotoğraflarla belgelemiştir. Ayrıca anıtlarda ve bazı evlerde bulunan taş süsleme motiflerinin tamamını objektifiyle tespit etmiş ve bunların desen çalışmalarını tamamlamıştır." (Mehmet H. Öcal)

Ahmet Cihat Kürkçüoğlu

ESERLERİ:

Peygamberler Şehri Şanlıurfa (1988, Türkçe ve İngilizce bas. 1995), *Ruha'dan Urfa'ya 1780-1980* (Eski Urfa Fotoğrafları albümü, 1990), *Guide to Urfa and Harran* (Mehmet Oymak ile, 1990), *Şanlıurfa Su Mimarisi* (1992), *Şanlıurfa Camileri* (1993), *Şanlıurfa'da Canlanan Tarih* (1995), *Tarih ve Mimari Şehri Harran* (1995), *The Mysterios City of History: Harran* (1996), *Birecik* (1996), *Urfalı Hattat Behçet Arabi* (1997), *Müze Şehir ve Peygamberler Şehri Şanlıurfa* (Türkçe-İngilizce albüm kitap, 1997), *Harran Yolların Buluştuğu Kent* (2000), *Şanlıurfa Land of Faith – İnançlar Diyarı Şanlıurfa* (İng. çeviri : Zuhal Karahan Kara, 2000), *Adım Adım Şanlıurfa* (Harun Sarıfakıoğulları ile, 2002), *Harran the Crossroad of Civilizations* (Zuhal Karahan Kara ile, 2003), *Harran Medeniyetler Kavşağı* (Zuhal Karahan Kara ile, 2003).

HAKKINDA: Mehmet H. Öcal (Bizim Urfa, Eylül 1995).

KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edib

Şair, edebiyat araştırmacısı, ilâhiyatçı (D. 1902, Urfa - Ö. 15 Nisan 1977, İstanbul). İlköğretimini Urfa'da tamamladı. AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Bir süre ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenliği yaptı. İlköğretim Müfettişliği, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Daire Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İslâm Dini, Tasavvuf Tarihi öğretmenliği, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürlüğü, Konya Yüksek İslâm Enstitüsü İslâmi Türk Edebiyatı Öğretmenliği, Gazi Eğitim Fakültesi Fransızca Bölümü Türk Edebiyatı Öğretmenliği, Talim Terbiye Kurulu Üyeliği, Din Eğitimi Dairesi Müdürlüğü ve Millî Eğitim Bakanlığı Baş Müfettişliği gibi görevlerde bulundu. 1968 yılında emekliye ayrıldı. Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi.

Bilimsel araştırmaları yanı sıra dinî duygular yüklü şiirleri vardır. On altı yaşında şiir yazmaya başladı. Bazı şiirlerini Ra'di mahlasıyla *Tarih ve Edebiyat* dergisinde, Adnan Menderes için yazdığı 45 beyitlik *Mersiye*'sini *Köprü* dergisinde yayımladı. Şiirlerini kitaplaştırmadı.

ESERLERİ:

Kırk Hadis Tercümesi (1951), *İmanda Birlik Vatanda Dirlik* (1955), *Beng ü Bâde* (Fuzuli'nin eserinin tenkidli basımı, 1955), *Din ve Milliyet* (1956), *Rind ü Zâhid* (Fuzuli'nin eserinin tenkidli basımı,1956), *Ramazana Girerken* (1956), *Radyoda Dini ve Ahlaki Konuşmalar* (1956), *Dinde Reform Meselesi* (1957), *Seyyid Nesimi Divanı'ndan Seçmeler* (1973), *Edebiyat Lügati* (Tahirü'l-Mevlevi'den, yay. haz., 1973), *Osman Şems Divânı'ndan Seçmeler* (1996).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. X, 1984), S. Ahmet Kaya / Urfa Şairleri - Cumhuriyet Dönemi (1998), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas.1999), Mustafa Uzun / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 26, 2002).

KÜRKÇÜOĞLU, Ömer Edip

Siyasetbilimci. 1946, Şanlıurfa doğumlu. Şair Nabi İlkokulu (1957), TED Ankara Koleji (1964), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1968) mezunu. Bitirdiği fakültede doktorasını tamamladı (1968), doçent (1977) ve profesör (1982) oldu. Görevini Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (1982-87) ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri (1988'den itibaren) Fakültesinde dekan olarak sürdürdü.

Türk dış politikası ve ortadoğu tarihi konularında makalelerini *Ankara Üniversitesi SBF, Dış Politika* dergile-

Ömer Edip Kürkçüoğlu

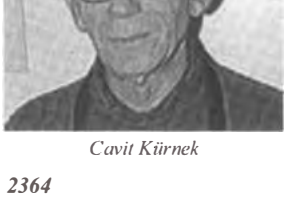
ri ile *Milliyet* gazetesinde yayımladı. *Osmanlı Devleti'ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi 1908-1918* (1982) adlı eseriyle Türkiye Milli Kültür Vakfının Tarih Dalı Jüri Özel Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

Türkiye'nin Arap Ortadoğusu'na Karşı Politikası 1945-70 (1972), *Türk-İngiliz İlişkileri 1919-1926* (1978), *Osmanlı Devleti'ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi 1908-1918* (1982).

KÜRNEK, Cavit

Öykücü. 25 Ağustos 1933, İzmir doğumlu. Tam adı İsmail Cavit Kürnek. İzmir'de Zafer İlkokulu ve Karataş Ortaokulunu bitirdikten sonra matbaacılık ve sendikacılık yaptı. Bir süre Basın-İş Sendikası İzmir Şubesi Başkanlığı görevinde bulundu. *Mentеşe* dergisinde yayımlanan bir öyküsü nedeniyle hakkında soruşturma açıldı (1968), yapılan yargılama sonunda aklandı. Kırk yıl fotoğraf sanatıyla ilgili çalışmalar yaptı. On altı yaşındayken bir arkadaşının makinesini kullanarak fotoğraf çekmeye başladı. 1976-77 yılları arasında İzmir'de ilk renkli fotoğraf laboratuarını kurdu. Türkiye'nin çeşitli illerinde yirmi kadar kişisel sergi açtı, pek çok karma sergiye katıldı. "Sanatı bir yere vardırabileceklerine inanmadığı için" yarışmalara katılmadı. Çalışmalarını Çeşme'de (İzmir) sürdürdü.

Cavit Kürnek

Cavit Kürnek'in ilk edebi ürünü olan *"Kiralık Duvak"* başlıklı şiiri *Ege Ekspres* gazetesinde, diğer ürünleri *Varlık, Dost, Evrim, Dönemeç* ve *Mentеşe* dergilerinde yer aldı.

ESERLERİ (Öykü):

İnce Çimene Su (1998), *Deniz Öğütüyor Değirmenlerim* (2000).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), Aziz Yolaçtı / Yeni Asya (söylcşi, 2.2.2006).

KÜTAHYALI, Önder

Müzisyen, yazar. 1937, Tirc / İzmir doğumlu. İlköğrenimini İzmir Sağır Dilsiz ve Körler Okulunda 1952'de bitirdi. Ankara Devlet Konservatuarı Yaylı Çalgılar Bölümü Keman dalından 1960'ta mezun oldu. İzmir Devlet Konservatuarı ve Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuarında öğretim görevliliği yaptı. Yazıları *Orkestra Dergisi, Ankara Filarmoni Dergisi, Müzik Dergisi* gibi süreli yayınlarda yayımlandı.

ESERLERİ.

Çağdaş Müzik Tarihi (1981), *Kırk Yılın Sesi / Hikmet Şimşek'in Dolduruduğu Plaklar Üzerine 18 Eleştiri* (1995).

HAKKINDA: Recai Şeyhoğlu / Aydınlık Adına Susmayanlar (2000).

KÜTÜKOĞLU, Bekir

Tarihçi (D. 1926, Ürgüp / Nevşchir – Ö. 28 Haziran 1990). İlköğrenimini Ürgüp'te, ortaöğrenimini Kayseri'de tamamladı. Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (1948) mezunu. Düziçi (Adana) Köy Enstitüsünde ve Zonguldak'ta öğretmenlik yaptı. 1953'te Zeki Velidi Togan'ın daveti üzerine İstanbul'a giderek, İÜ Umumi Türk Tarihi Kürsüsünde, daha sonra Yeniçağ Tarihi Kürsüsünde asistan oldu. *"Osmanlı-Safevî Siyasî Münasebetleri 1578-1590"* adlı teziyle 1957'de doktor, aynı konunun devamını işlediği tezi ile de 1965'te doçent oldu. 1967-69 yılları arasında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) müdürlük yaptı. 1970'te bir yıllığına Londra, Paris ve Viyana'da incelemelerde bulundu. 1974'te profesör oldu. Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanlığı, Edebiyat Fakültesi İslâm Araştırmaları Merkezi müdürlüğü (1983) ve Tarih Bölümü başkanlığı (1990) yaptı. *İslâm Ansiklopedisi* murahhas üyeliği (1973-80) ve murahhas müdürlüğü (1980-81) görevlerinde bulundu. Türk Tarih Kurumu (1983), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (1985) aslî üyeliklerinde bulundu.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Çeşmîzâde Tarihi (1959), *Osmanlı-İran Siyasî Münasebetleri 1578-1590* (1962), *Kâtib Çelebi "Fezleke"sinin Kaynakları* (1974), *Vekayi'nüvis Makaleler* (1994).

HAKKINDA: Atilla Çetin / Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'nun Ardından (Tercüman, 1.7.1990), Mehmet Saray / Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu (Zaman, 21.7.1990), Mübahat Kütükoğlu / Meslekdaşım Bekir Kütükoğlu-Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan (1991), Abdülkadir Özcan / Bir İstanbul Beyefendisi: Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu (İlim ve Sanat, 1993), İlhan Şahin / Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu (Otam, 1996), Burhan Bozgeyik / Mülakatlar (1997), Abdülkadir Özcan / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 27, 2003).

Bekir Kütükoğlu

KÜTÜKOĞLU, Mübahat

İktisat tarihçisi. 1932, İzmir doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü mezunu. Aynı üniversitenin İktisat Fakültesi İktisat Tarihi Kürsüsünde asistan olarak çalışmaya başladı. Doktora (1963) ve doçentlik (1972) tezlerini *"Osmanlı-İngiliz İktisadî Münasebetleri"* üzerinde hazırladıktan sonra 1973'te Edebiyat Fakültesi Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Anabilim Dalında doçent olarak görev yaptı ve 1979'da profesör oldu. 1977'den itibaren anabilim dalı başkanlığı; 1984'ten itibaren de Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi Müdürlüğü görevlerini yürüttü.

ESERLERİ:

Osmanlı-İngiliz İktisâdî Münâsebetleri 1580-1838 (1974), *Osmanlı-İngiliz İktisâdî Münâsebetleri 1838-1850* (1976), *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri* (1983), *Tarih Araştırmalarında Usül* (1994), *Osmanlıca Belgelerinin Dili* (Diplomatik, 1994).

KÜZECİ, Şemsettin

Gazeteci, araştırmacı, şair. 1965, Kerkük / Irak doğumlu. İlk, orta ve liseyi Kerkük'te bitirdi. Yükseköğrenimini Musul Üniversitesi Beden Eğitimi Fakültesinde tamamladı. 1992-96 yılları arası Kerkük'te beden eğitimi

Şemsettin Küzeci

öğretmenliği yaptı. Bu yıllarda Kerkük TV'de spor programları hazırlayıp sundu. 1996'da Türkiye'ye yerleşti. 1999-2002 yılları arasında K. Irak'ta Türkçe yayın yapan Türkmeneli televizyon, radyo, gazete grubunun Türkiye muhabirliğini yaptı. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği (1993), Irak Radyo Sinema ve Televizyoncular Sendikası (1995), Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği (2. başkan ve genel koordinatör, 2000), ANASAM, İLESAM, Azerbaycan Yazarlar Birliği, Türkiye Yazarlar Birliği ve Türkmen Edebiyatçılar Birliği üyesidir.

Irak'ta yaşadığı dönemde şiir ve düz yazıları Bağdat'ta çıkan *Yurt* gazetesi ile *Kardeşlik* ve *Birlik Sesi* dergilerinde yer aldı. (1989-96). 1996'da Türkiye'ye göç ettikten sonra ürünlerini *Kerkük, Kardeşlik, Yesevi, Anasam, Duygu Seli* vs. dergilerde yayımladı. Irak Türkleri ve Türk Dünyası ile ilgili yazılarını, Türkiye'de *Tasvir, Yeni Ses, Yörtürk*; Irak'ta *Kerkük, Türkmeneli*; Kıbrıs'ta *Volkan*; Azerbaycan'da *Azadlıq, Xalp Cebhesi, Bayatı* gazete ve dergilerinde yayımladı. *Ufukötesi* gazetesinin Ankara temsilciliği Türkiye temsilciliği görevlerinde bulundu.

ŞEMSETTİN KÜZECİ

KERKÜKLÜYÜM TÜRKMEN'İM

Ben Kerküklü ozanım
Kanla şiir yazarım
Susturmayın ezanım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Gürgürbaba[1] çırağım
Al sancaktır bayrağım
Kurutmayın kaynağım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Oğuzdur soyum benim
Türkmen'dir huyum benim
Ne güzel toyum benim
Kerküklüyüm Türkmen'im

Millete aşk eken ben
Yad kolunu büken ben
Gökten yıldız söken ben
Kerküklüyüm Türkmen'im

Hoyrattır hecem benim
Gündüzdür gecem benim
Fuzulî hocam benim
Kerküklüyüm Türkmen'im

Köylü şehirli benim
Türk'tür atan damarım
Hak yolundan dönmerim!
Kerküklüyüm Türkmen'im

Özgürlüktür amacım
Millet büyük inancım
Vatanperver baş tacım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Yüreğimde sızım var
Tarihlerde izim var
Kocaman bir mazim var
Kerküklüyüm Türkmen'im

Türklüğün unvanıyım
Sevginin vicdanıyım
Oğuzun al kanıyım
Kerküklüyüm Türkmen'im

İrak Türkleri ve Türk Dünyası ile ilgili yazılarını, Türkiye'de *Tasvir, Yeni Ses, Yörtürk*; Irak'ta *Kerkük, Türkmeneli*; Kıbrıs'ta *Volkan*; Azerbaycan'da *Azadlıq, Xalp Cebhesi, Bayatı* gazete ve dergilerinde yayımladı. *Ufukötesi* gazetesinin Ankara temsilciliği Türkiye temsilciliği görevlerinde bulundu.

ESERLERİ:

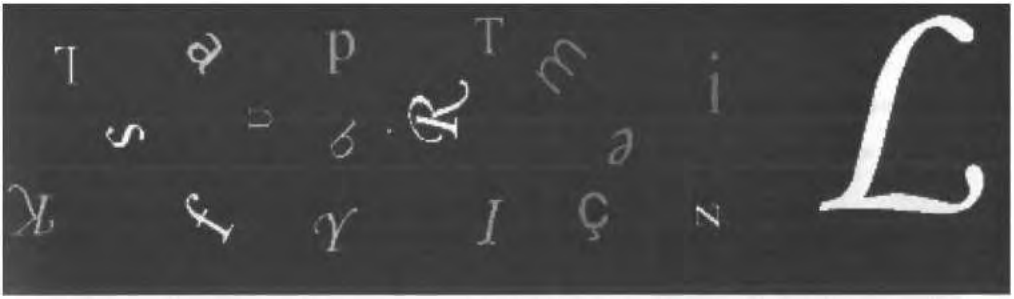
BİYOGRAFİ: *Şehit Şair Kemal Ömer Beg* (Kerkük, 1992).

ŞİİR: *İki Gönül* (1997), *Suçum Türk Olmaktır* (2000), *Hoyratlarım* (Azerbaycan, 2004),

ARAŞTIRMA: *Kerkük Soykırımları* (2004), *Fuzûli Şiir Yarışması* (2004), *Türkmeneli Edebiyatı* (2005).

ANTOLOJİ: *Türkün Sesi* (Azerbeycan, 2001).

HAKKINDA: Hüseyin Yurdabak / Şiirle Yaşayanlar Antolojisi (2003).

Ömer Laçiner

LAÇİNER, Ömer

Yazar, çevirmen. 10 Ağustos 1946, Sivas doğumlu. 1966 yılında Kara Harp Okulundan mezun oldu. 1971 yılında siyasal nedenlerle ordudan atıldı. *Birikim* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Güncel ve siyasal konularla ilgili yazıları ve çevirileri çoğunlukla *Birikim* dergisinde yayımlandı. Bu dergide yazdığı siyasal konulardaki yazılarını kitaplaştırdı. Birçok kitabın editörlüğünü yaptı.

ESERLERİ:

DÜŞÜNCE: *Henüz Vakit Varken Kürt Sorunu* (1991).

EDİTÖR OLARAK: *Ağa Şeyh Devlet, İslâm'ın Psikanalizi, Labirentin Sonu, Sürgün, Göç ve Ölüm.*

YAYINA HAZIRLAMA: *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu.*

ÇEVİRİ: Marx'ın Felsefesi (Etienne Balibor'dan), Marx'ın Sosyolojisi (Jean - Pierre Drand'dan).

LAÇİNER, Sedat

Siyasetbilimci. 1 Temmuz 1972, Keskin / Kırıkkale doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da yaptı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu. Bir dönem Gazi Üniversitesinde siyaset bilimi alanında yüksek lisans programına devam etti. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığının bursunu kazanarak eğitimini İngiltere'de sürdürdü. Manchester'da dil eğitimi gördü ve araştırmalarda bulundu. Yüksek lisansını Sheffield Üniversitesinde, doktorasını Londra Üniversitesi King's College'da uluslar arası ilişkiler alanında yaptı. 1993-96 yılları arasında *Milliyet* gazetesinde Başbakanlık muhabirliği yaptı. Bu gazetede ayrıca çok sayıda yazı dizisi yayımladı. Akademik çalışma hayatına Adnan Menderes Üniversitesinde öğretim üyesi olarak başladı. Kısa bir süre sonra Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi uluslararası ilişkiler bölümüne geçti.

Laçiner, öğretim üyeliğinin yanında; Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) işbirliğiyle kurulan Ermeni Araştırmaları Enstitüsünün kurucu kadrosunda yer aldı ve burada üç yıl kıdemli araştırmacı olarak çalıştı. *Ermeni Araştırmaları Dergisi ve Review of Armenian Studies* dergilerinin kurucu kadrosunda yer aldı. Bu dergilerde yardımcı editör olarak çalıştı. 2002-03 yılları arasında ASAM Ortadoğu Masası Başkanlığını yürüttü, aynı kurumda hakem ve editörlük görevleri yaptı. 2003 yılında Onsekiz Mart Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezinin müdürlüğüne atandı. 2004 yılında Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumunu (USAK) kuran Laçiner, 2005 yılında uluslararası ilişkiler doçenti oldu. Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi (TEİMK) İcra Kurulu üyeliği yaptı. 2004 yılından itibaren Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumunun (USAK) başkanlığını üstlendi. Uluslararası ilişkiler, entekrasyon, uluslararsı güvenlik ve terörizm, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Irak ve Irak Savaşları, Kafkasya ve Ermeni sorunu, Anglo-Amerikan dünyası, Türk dış politikası alanlarında araştırmalar yaptı.

Sedat Laçiner

Sedat Laçiner, Siyasal Bilgiler Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi iken *Milliyet* gazetesince düzenlenen Türkiye Sosyal Bilimler Yarışmasında birinci oldu. Davos Ekonomik Forumu (YGL) tarafından '2006 Genç Küresel Lider' seçildi ve entelektüeller kategorisinden bu ödüle layık görülen ilk Türk oldu. USAK ve ODAM Başkanı, YÖK Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi (TEİMK) üyesi, aynı zamanda Uluslararası Hukuk ve Politika dergisi ve Yönetim Bilimleri Dergisi dergilerinin ortak editörlüğünü yaptı. ASAM tarafından yayımlanan Avrasya Dosyası dergisinin ve Roma Yayınları tarafından çıkarılan Demokrasi Platformu adlı derginin danışma ve yazı kurulu üyesi, Çorum Sanayi ve Ticaret Odası onur üyesidir.

ESERLERİ (İncelemc-Araştırma):
ABD - İngiltere İlişkileri: 'Özel' Bir İlişki (2001), *İngiltere Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları* (2001), *Açık Kapı Politikasından Yabancı Düşmanlığına: İngiltere'de Dış Göç ve Irk İlişkileri* (2001), *Ararat: Sanatsal Ermeni Propagandası* (Ş. Kantarcı ile, 2002), *Bir Başka Açıdan İngiltere* (editör, 2002), *Irak Krizi* (editor, Ü. Özdağ ve S. Erkmen ile, 2003), *Ermeni Sorunu El Kitabı* (ortak, 2003), *Türkler ve Ermeniler: Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması* (2004), *Türkiyeli Avrupalı: Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Olası Etkileri* (İ. Bal ve M. Özcan ile, 2004), *Irak Küresel Meydan Savaşı ve Türkiye* (2004), *Türkler ve Ermeniler: Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması* (2005).

Ayrıca İngilizce kitapları bulunmaktadır.

HAKKINDA: Aslı Örnek / Ararat: Sanatsal Ermeni Propagandası (Radikal Kitap, 5.7.2002), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 6.1.2005).

LÂDİKÎ (Mehmed Çelebi)

İslâm bilgini, müzisyen (D.? – Ö. ?). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. *Zeynü'l-Elhân* adlı eseri üzerinde Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Türk Dinî Musikisi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Ruhi Kalender tarafından bir doktora tezi hazırlandı.

ESERLERİ:
Zeynü'l-Elhân fi İlmi't-Te'lifi ve'l-Evzân, Fethiye, Zübdetü'l-Beyân.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

SEDAT LAÇİNER

AVRUPA İDEALİ VE AVRUPA HASTALIKLARINA PANZEHİR OLARAK TÜRKİYE

Türkiye AB'yi her zaman ideal, kusursuz, ulaşılması gereken büyük bir hedef olarak gördü. 'Her aşık gibi' ondaki kusurları göremedi... Okuma özürlü elit sayesinde ne olduğunu tam olarak anlayamadı. Ancak son yıllarda artan yakınlaşma, tam üyeliğin 'ciddiye binmesi' AB manzarasını daha gerçekçi bir noktaya çekiyor. Fransa ve Almanya'da da politikanın çirkin yüzleri olduğunu fark ettik. Siyasetçiler sadece ulusal çıkarlar veya Avrupa çıkarları için hareket etmiyorlar. Kişisel ve parti çıkarları çoğu zaman öne geçebiliyorlar. Halkın gözünün içine baka baka yalan da söylenebiliyor, demogoji de yapılabiliyor. Ermeni sorununun bu kadar ağızlarda sakız olması Avrupalı siyasetçilerin samimiyetini de gölgeliyor. Yapısal sorunları olan AB, suçu Türkiye, Bulgaristan ve Romanya'ya atarak kurtulmaya çalışıyor. Kısacası AB sandığımız kadar ideal değil. Sadığımız kadar yekpare bir yapı değil. Çok sayıda çıkar ve çekişmenin bir ürünü.

Bu çerçevede Türkiye'nin tam üyelik müzakereleri de standart bir yol üzere gitmeyecek. Karşı taraf Türkiye'den koparacaklarını alabilmek için elinden geleni yapacak. Her türlü ayak oyunu serbest. Tek farkla, bizim siyasetçilerimiz bu işi daha beceriksiz yaparken, AB'li siyasetçiler kurallara göre oynamasını biliyorlar... Bu nedenle ağlamak, zırlamak yok... AB'nin her absürd isteğinin ardından Sevr Krizlerine tutulmak da yok. Onlar bizim duymak istemediğimiz her şeyi söyleyecekler... Sinir harbi yaşanacak... Fakat sanıldığı gibi değil, elimiz zayıf değil... Hollanda ve Fransa hayırları Türkiye'yi uzun vadede zayıflatmadı, rahatlattı.

Hayırların Anlamı

Referandum sonuçlarının ne anlama geldiğini uzun uzun yazdık. Sadece biz değil, bir çok yorumcu dili döndüğünce 'hayır'daki hayırı ve şerri anlamaya çalıştı. Mutabık olunan nokta 'hayırcıların' kararlarının sadece AB-karşıtlığı ile açıklanamayacak olmasıdır. Nitekim hayır kampanyaları düzenleyen bir çok kişi aynı zamanda AB bayrağı da taşıyordu. Oylamadan sonra 'hayır'ın AB için iyi olacağını söyleyen seçmen sayısı da çoktu.

Fransızlar ve Hollandalılar, bilerek ya da bilmeyerek temelde 2 şeye hayır dediler: Küreselleşme ve Avrupa'da artan Müslümanlar.

Küreselleşme yeni bir ekonomik düzen getiriyor. İstihdam ve iş imkanları maliyetlerin düşük olduğu, rekabet gücünün arttığı yerlere kayıyor. Önce Orta Avrupa'ya yatırımlarını kaydıran AB firmaları şimdi Doğu Avrupa'ya, Türkiye'ye ve Rusya'ya kaçıyorlar. Batı Avrupa'da rekabetçi kalabilmek çok zor. İkinci olarak kıta Avrupası öylesine katı bir refah devleti geleneğine sahipti ki, böyle bir ortamda Türkiye ile, Çin ile, Brezilya ile rekabet edebilmek imkansızdı. İşte 'AB' markası ile uygulanan bir çok reformun tek bir amacı vardı, AB'yi tekrar rekabetçi hale getirebilmek. Önce pazarı genişletmek, ardından da refah devletini dünya gerçeklerine uydurmak. Yani sosyal hakları törpülemek. Böylece Almanya ve Fransa gibi ülkelerde kamu hizmetleri geçmişle kıyaslanamayacak düzeyde gerilmeye başladı. Euro ile tek bir gömlek giydirilen tüm Avrupa iş dünyası için geniş, standart ve daha rekabetçi bir pazara dönmeye başladı. Tüm bu sürecin yükü ise orta ve alt sınıflara yüklendi. İş dünyasının yüzü gülerken ücretliler haklarının erozyona uğradığını kısa sürede fark ettiler.

Şimdiki korku Türkiye, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla birlikte sürecin daha çetin bir hal alacağı. Korkmakta haksız da sayılmazlar. Romanya'da bir işçinin aylığı 50-100 dolar arası. Otomotiv sektöründeki mühedis 100-250 dolar arasında bir maaşa talim ediyor. Elbette AB'ye katılım sürecinde Romanya ekonomisi de diğer bölgelere yaklaşacak. Fakat bu zaman alacak. Bu süre boyunca da yatırımlar, dolayısıyla istihdam Romanya'ya kayacak. Türkiye'yi dahi bir noktaya kadar tehdit eden bu gelişme Brüksel, Paris gibi bölgelerde bir felaket anlamına geliyor. Fabrikaların tek tek kapanması anlamına geliyor. Bu arada ücretlerin daha yüksek olduğu bu bölgelere akacak olan Romenler, Bulgarlar ve Türklerin, daha düşük ücretlere çalışarak Batı Avrupalı işçilerin işlerini ellerinden almasından korkuluyor.

Ancak bu sürecin AB ile ilişkisi oldukça sınırlı. Korkunun ecele faydası yok. Bu ülkeler AB üyesi olsa da, olmasa da Belçikalının işi Türke, Fransızın işi Romanyalıya gidecek. En azından kısa ve orta vadede durum böyle. AB genişleme sürecini durdurarak bu sorunu çözemez. Hatta sorunlarını bu şekilde büyütür. Küreselleşmenin istihdam ve rekabet yan etkileri ancak yeni alanlar açılarak giderilebilir. Özellikle ileri teknoloji alanında atılımlar yapamayan ve klasik iş sahalarıyla yetinen bir Avrupa'nın daralma ile çözebileceği herhangi bir sorunu yoktur. Tıpkı ABD ve Japonya gibi AB'nin de eğitim ve yüksek teknolojilere daha fazla yatırım yapması gerekiyor. Bazı iş alanlarını nispeten daha az gelişmiş bölgelere bırakmak Batı Avrupa için olumsuz bir gelişme olmayacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin →

AB'ye katılımı AB'nin rekabet gücünde çok büyük bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca dünyanın 20. büyük ekonomisi olan ve her geçen gün yükselen Türk ekonomisinin dinamizmi Almanya, Fransa vb. ekonomilerin ihtiyacı olan itici sağlayacaktır. Yine AB ekonomisinin esnekleşmesinde de Türkiye'nin tam üyeliğinin rolü büyük olacaktır.

Irkçılık ve Medeniyetler Çatışması

İkinci olarak anlaşılıyor ki Avrupa kolay kolay değişemiyor. 2. Dünya Savaşı öncesinde tüm açıklığıyla kendisini gösteren ırkçılık ve dini fanatizm başını artık daha çok kaldırıyor. Üstelik 11 Eylül'den sonra vurun abalıya misali tüm Batılı siyasetçiler İslam namına ne görseler 'terör' yaftasını yapıştırıveriyorlar. Bugün artık ABD ve Avrupa'da Müslüman ibadethanesine gitmek dahi 'fanatizm' olarak görülebiliyor. Avrupa kendisinden farklı olanı kabul etmekte hala zorlanıyor. Pluralist söylemin altında dünyanın en bağnaz ve yıkılması güç 'ben-merkezciliği' var. Avrupa ve ABD kendi belirlediği sınırlar için renk, din, dil farklılığını kabul ediyor. Size 'oynayabileceğiniz' bir alan veriyor. Onun dışına çıktığınız an yok edilmeyi hak eder bir duruma düşüyorsunuz. 11 Eylül'ün tetiklediği süreç Avrupa'ya tam anlamıyla Van Gogh cinayetiyle yansıdı. Bir Faslı tarafından işlenen cinayet tüm Müslümanlara mal edildi. Zaten Batı Avrupa'da Fasılı, Cezayirli veya Türk ayrımı yeterince yapılmıyor. Müslüman, İslam, Arap, Türk, İranlı vb. kelimeler zaman zaman eş anlamlıymış gibi kullanılıyor. Böylece bireysel suçlar kitleselleşiyor ve yerel kalması gereken sorunlar dahi kıtasal veya medeniyetler arası bir görünüm kazanabiliyor. Düne kadar etnik ve dinlerarası ilişkilerde tüm dünyaya örnek gösterilen Hollanda'da dahi ırkçı saldırılar hızla artıyor. Irkçı, dinci yaklaşımlar Hollanda'nın temel siyasi gruplarına dahi sıçradı. Ve hepimiz biliyoruz ki etnik ve dini farklılıkları Batı son noktada tek başına çözemiyor. Sömürgecilik döneminden 2. Dünya Savaşı'na, Vietnam Savaşı'ndan 11 Eylül sonrasına çok fazla örnek Batı'nın diğer medeniyetleri yeterince anlayamadığını defalarca kanıtladı. Ve şu anda Avrupa 2. Dünya Savaşı öncesindekine benzer bir ortama doğru sürüklenmiyor. Eğri oturalım, doğru konuşalım Fransa ve Hollanda'daki hayırların ardında ırkçı ve dinci değerlendirmeler önemli bir rol oynadı. Almanya'da iktidarın adayı Hristiyan Demokratlar Türkiye'yi dini ve kültürel farklar nedeniyle dışlıyorlar. İmtiyazlı veya imtiyazsız, Türkiye Avrupalı sayılmıyor. Üstelik bunun için ekonomik veya siyasi neden ileri sürmeye dahi gerek duymuyorlar. Böylesine cüretkar ve böylesine ırkçılığa, dinciliğe yakın bir anlayışla karşı karşıyayız. Eğer Avrupa tekrar 2. Dünya Savaşı'ndakine benzer dramları yaşamak istemiyorsa Türkiye'ye olan ihtiyacı her geçen gün artıyor. Hollanda ve Fransa hayırları, ırkçı eğilimin güçlenişini, dolayısıyla panzehire (Türkiye'ye) olan ihtiyacı reddedilemez bir şekilde gözler önüne serdi. Tabii ki sözümüz görmek isteyenlere...

LÂDİKLİ AHMED AĞA

Mutasavvıf, şair (D. 1919, Zıvarık / Ladik / Samsun - Ö. 1 Şubat 1999). Soyadı Yıldırım olup Üveysi sufilerdendir. Zıvarıklı Hacı Ahmed Ağa adıyla da tanındı. Halk arasında Hızır'la görüştüğüne ve "Ricâl-i Gayb"den olduğuna inanılır. Hakkında yayımlanmış olan kitaplarda kendisine 8 Nisan 1958 yılında "Rical-i Gayb Erleri Divan Postası" görevi verildiği belirtilir. *Dîvân-ı Hüdâî* adlı eseri Mehmet Göçergi - Halis Kestane tarafından yayımlandı (2001).

HAKKINDA: Mustafa Özdamar, Ladikli Ahmed Ağa, 1995), Hacı Halis Kestane-Mehmet Göçergi / Lâdikli Hacı Ahmed Ağa/Hayatı ve Divanı (2001).

LALE, Önce

Öykü yazarı. 21 Ocak 1962, İzmir doğumlu. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. 1990 yılında Batman'da Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. 1993 yılından sonra mesleğini İzmir'de devam ettirerek Kiraz, Güzelbahçe ve Konak Vali Vecdi Gönül liselerinde çalıştı.

Yazmaya kısa öykülerle başladı. *Agora* dergisinde iki öyküsü, *İzmir İzmir* adlı dergide bir şiiri yayımlandı. 2001 yılında Cumhuriyet Kadınları Derneğinin düzenlediği Kadın Öykü-

ÖNCE LALE

KAÇAK ZAMANLAR

Gün zamanla yarışmada, mahcup ve hüzünlü.

Mahallenin ötesine uzanan tozlu yol, önünde ardında sıralanan evleri, dükkânları, ağaçları bulanık bir tabloya dönüştürüyordu. Çamlık Belediyesi'nin bir mahallesi, Yavuz Selim. Doğası, insanları ve bütün yaşamıyla, köyle kasaba arasına sıkışmış tuhaf bir görüntü çiziyor zamanın içine doğru. Bu tuhaflığın altında garip bir sıcaklık ve el değmemişlik duygusu yatıyordu sanki. Zamana kafa tutan bir dünyaya açılıyordu mahallenin kapıları.

***

Bir tek yaşayan göz görürdü sözden öte, bilinenden gayrı.

Kara fırının bacasından çıkan duman, gri bir bulut gibi sarmıştı mahallenin üstünü. İştah kabartan gevrek, böyoz, börek kokuları ilk önce çocukların burnuna değmiş olacak ki, hepsi de soluğu burada almıştı. İtişip kakışarak, hep bir ağızdan bağıran çocuklara ilk önce Husrev Usta, sonra da fırıncı yamağı Salih çıkıştı. Bu sırada içeriye mahallenin güzel dulu Selime girdi. Çocuklar gülüşerek kaçıştılar. Husrev Usta az önceki kabalığından eser kalmamış bir kibarlığa büründüverdi hemen. En ince sesiyle, "Buyrun Selime Hanım" dedi; bir yandan da Salih'i kolluyordu yan gözlerle. Salih durumu anlamış olacak ki, başını eğip fırının arkasına doğru gitti. Yüzünde bastıramadığı bir gülme... "Günaydın Husrev Usta. Nedir bu sabah sabah yoldaki işçiler ayol, anlayamadım." Usta, kadın ona ilan-ı aşk etmiş gibi heyecanla atılarak cevap verdi: "Şey canım, şey... Duymadınız mı, yola asfalt dökecekler de..." "Aman ne iyi, kurtulacağız toz dumandan" diye kikirdedi Selime. Tam o sırada, başka bir kadın belirdi fırının kapısında. Husrev Usta kendini toparlayıp birden ciddileşti. Yine de kadının imalı bakışlarından nasibini almıştı. Selime gevrek ve boyozunu alıp, fırının karşısındaki çayırlığa doğru yürüdü. Üçtaki ahşap panjurlu, tek katlı, küçük evde oturuyordu. Böylece, sıradan bir sabahı daha yaşamaya uyanıyordu mahalle halkı.

→

***

Kimi yürekler sadece susarak büyür kendi volkanında.

Çayırın ucunda bir dere... Solunda yan yana sıralanmış hayvan damları... Etrafta otlayan birkaç inek, miskin miskin dolaşan kediler, durduk yerde havlayan köpekler... Baştaki damın kapısında genç bir adam beliriyor. Yanında iri bir kurt köpeği... Karşıdan on yaşlarında bir erkek çocuğu, koşarak geliyor. "Şevket Abi, kavga çıktı! Mehmet Abi'yi dövüyorlar!" Soluk soluğa kalan çocuğun ağzından bir çırpıda dökülüveriyor bu sözler. Şevket elindeki tırmığı fırlatıp, çocuğun gösterdiği yere doğru koşmaya başlıyor. Çocukla köpek de peşine takılıyor. İlerdeki un fabrikasının önünde hareketli bir kalabalık... Şevket'in telaşla koşması, oyuna dalmış çocukların, kapısının önünü süpüren Cemile Teyze'nin, pencere kenarındaki çiçeklerini sulayan Selime'nin gözünden kaçmıyor. Yabani bir sakinliği olan Şevket'in bu telaşına bir anlam bulmakta zorlanıyorlar. Çocuklar, oyunu bırakıp, bastıramadıkları merak ve heyecan duygusuyla aynı yöne doğru koşmaya başlıyorlar yarışırcasına. Cemile Teyze işine kaldığı yerden devam ediyor, Selime pencereyi kapatıp içeriye çekiliyor. Sabah güneşi, pencerenin önündeki sardunyaların, dantel perdelerin, yeni yıkanmış avlunun üzerinde gezinip oynaştıktan sonra, camda ışıktan bir yumak gibi asılı kalıyor.

Şevket'in kendilerine doğru koştuğunu gören işçiler, birer ikişer kaçıştılar. Yemek molası bitmiş, vardiyanın başladığını bildiren düdük de çalmıştı. Ağzının kenarından çenesine doğru ince bir kan sızan Mehmet, acı içinde yerden kalkmaya çalışıyordu. Karşısında Şevket'i görünce, bir an acısını unutup, telaşla ayağa fırladı. Göz göze geldiler, ama hiç konuşmadılar. Şevket pek konuşmazdı zaten. Yine de herkes çekinirdi ondan. En çok da Mehmet... Bu arada mahallenin çocukları sarmıştı etraflarını. Kendi aralarında fısıldaşarak, kavga üzerine yorumlar yapıyorlardı. Sözde Mehmet, burada çalışan kızlardan birine takmıştı kafayı. Bunu duyan kızın abisi de... Şevket çocukların meraklı ilgisine sinirlenip, bütün yabaniliğiyle üstlerine doğru yürüdü. Hepsi de çil yavrusu gibi dağılıverdi bir anda. Kurt köpeği de havladı çocuklara doğru. Mehmet, elinin tersiyle çenesindeki kanı silip, başı önünde, ürkek adımlarla, suratı asık hızlı hızlı yürüyen Şevket'in peşine takıldı. Köpekle küçük çocuk da onların ardından gitti. Tam bu sırada, yandaki fabrika yolunda toz bulutu içinde bir araba belirdi. Yarım bir bakışla baktı, mavi arabaya Şevket. Yine onu gördü. Arabayı kullanan kel kafalı adamın yanında oturan sarışın kızı... Farklı gezegenlere aitmiş gibi duran bu iki insan, garip bir bakışla baktılar birbirlerine. Şevket, ayağında uzun lastik çizmeleri, saçı sakalı birbirine karışmış haliyle, zamanın ötesinden fırlamış tarihi bir kahramanı andırıyordu.

Şevket, kurt köpeği, Mehmet ve küçük çocuk, damlara doğru yaklaştıklarında, Şevket'in babası Celep Hamdi'nin aksi suratıyla karşılaşıldılar. Adam damın kapısında homurdanarak söylenmekteydi. Bütün derdi oğlu Şevket'ti. Baba oğuldan çok, bir düşman gibiydiler bu iki adam. Celep Hamdi'nin en iyi bildiği ve tek gösterebildiği şey, şiddetti. Şevket yıllarca bundan nasibini almıştı. "Ulan nereye kayboldun yine! İşe yaramaz bok herifin tekisin sen be!" Şevket defalarca duyduğu bu sözler karşısında, sabrının sınırlarını zorlasa da, içinin derinliklerinde beslediği nefreti, dizginlemeye çalıştı yine de. Duymamış gibi yapıp, damın kapısından içeriye girmeye çalışırken, babasının itmesiyle yerinde sendeler gibi oldu bir an. Tuttu kendini. Bugün başka bir bela istemiyordu. Köpek, Celep Hamdi'ye doğru fırladı. Çoban Mehmet'le küçük çocuk, ürkek bakışlarla izlediler olanları. İkisi de Şevket'in sağ koluydu. Celep Hamdi'nin yanında çalışan bütün çobanlar, garip bir şekilde yakın hissederlerdi kendilerini Şevket'e. O, sanki onlardan biriydi. (...)

(*Çiçek Bozgunu*, 2004).

Önce Lale

cüler Yarışmasında, *"Çiçek Bozgunu"* adlı öyküsüyle özendirme ödülü aldı. Aynı yıl, Cumhuriyet Kadınları Derneği Yayınlarının *"Öyküye Başlamak"* adlı kitabında üç öyküsü yer aldı. 5. Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali Kısa Film Öyküsü Yarışmasında, *Dövme* adlı senaryosu değerlendirmeye alındı. Bu nedenle, Mayıs 2002 ayında, Işıl Özgentürk yönetiminde Ankara'da yürütülen senaryo atölyesinde senaryo kursuna katıldı. *Düş Yağmurları* adlı uzun metrajlı senaryosu yazdı. *Pencere* edebiyat dergisi üyesidir. *Çiçek Bozgunu* (2004) adlı bir öykü kitabı vardır.

"Önce Lale, yaşama öykücü gözüyle bakmayı biliyor. Ayrıntılara karşı dikkatli... Olayların, anların, yüzlerin ardındaki derinliği, gizemi yakalama çabasında... Bireyin, daha çok da kadınların yalnızlığını, hüznünü okuyor. Bireyin yalnızlıklarının, yaşanan yılların ve toplumsal sürecin bir parçası olduğunun da bilincinde; bunu okura da sezdiriyor. Türkçe öğretmeni olmasının da etkisiyle, dili iyi kullanıyor. Yalın bir anlatımı var. Çiçek Bozgunu, Türk öykücülüğünde yeni ve güçlü bir sesin habercisi..." (M. Mahzun Doğan)

"Önce Lale, kitaptaki olay öykülerinde daha başarılı. Bu öykülerde dilin olanaklarını daha iyi kullanıyor. Anlatımına, şiirsel işlev de yüklüyor; ancak şiirsellik uğruna anlamı yitirmiyor. Kurduğu cümleler, anlatmak istediğini somutlaştırıyor okurun zihninde... Çiçek Bozgunu, usta işi öyküleriyle, ilk kitap olduğunu unutturuyor bize. Dikkate alınmayı ve okunmayı hak ediyor." (Fahrettin Koyuncu)

LALELİ, Nevzat

Araştırmacı-yazar. 1946, Meram / Konya doğumlu. Konya Sanat Okulu (1968), Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi (1972) mezunu. Millî Gençlik Vakfının uzun yıllar genel başkanlığı ve fahrî başkanlığını yaptı. Yazıları *Gençlik* dergisi ile *Millî Gazete* ve *Yeni Dönem* (Ankara) gazetelerinde yayımlandı. MGV ve TEK-DER üyesidir. *Adil Düzen Nedir? Ne Değildir?* adlı bir kitabı vardır.

LÂLÎ AHMED

İslâm bilgini (D. ?, Saruhan / Manisa - Ö. 1563, Amasya). Ünlü Osmanlı şeyhülislâmı İbn-i Kemâl'in öğrencilerindendir. Öğrenimini tamamladıktan sonra kadılık mesleğine girdi. Görevi dolayısıyla birçok yeri dolaştı. Son görev yeri olan Amasya'da kadı iken öldü. Özellikle fıkıh (İslâm hukuku), ferâiz (miras payları) ve edebiyatta kendisini kabul ettirmiş bir bilgin olarak tanındı.

BAŞLICA ESERLERİ:

Mecmau'l - Mesâili'ş - Şer'iyye fi Ulumi'd - Diniyye, Esmâü'n - Nebî, Emsile Şerhi, Tercüme-i Kaside-i Bür'e, Tuhfetü'l - Havass fi Tercemneti

Dürreti'l - Gavas, Dekâyiku'l - Mizân fi Mekâdiri'l - Evzân, Kavânin-i Sarf-ı Fârisî, Şerh-i Muhâkemât.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

LÂLÎ MEHMED (FENÂYÎ) EFENDİ

Mutasavvıf, şair (D. ?, Kastamonu – Ö. 1700, Edirne). Mahlâsı Fenâyi'dir. Lâli denilmesinin sebebi, lâl mürekkebi yapmalarındandır. Memleketi Kastamonu'da öğrenim gördükten sonra İstanbul'a, oradan da Edirne'ye gitti. Edirne'de Gülşeniyye tarikatı şeyhlerinden Sirri Mehmet Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin ölümü üzerine İstanbul'a dönerek Koca Mustafa Paşa Şeyhi Alâeddin ve Balat Şeyhi Hasan Nuri ve Manisa Şeyhi Hasan Kemterî Efendi gibi tasavvuf ehliyle sohbet ederek tarikat bilgisini artırdı. 1694 yılında ölen Kutbî Efendizade Ali Kadı'nın yerine Edirne'deki Gülşeniyye Tekkesinde altı yıl şeyhlik yaptı. Şeyh Sezaî'nin de şeyhi oldu. Gülşenî Dergâhı bahçesinde toprağa verildi.

Lâli Mehmed'in küçük bir divânı vardır ve bu eser Sezâî divânının sonundadır. Ayrıca *Duhan Risâlesi* adlı bir eseri vardır. Divançesinin iki kopyası Süleymaniye Kütüphanesindedir.

HAKKINDA: Neslihan Yücel / Kastamonu'da Âşıklık Geleneği ve Kastamonu'da Yetişen Âşıklar (Gazi Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993), İsmail Hakkı Uzunçarşılı / Kastamonu Meşâhiri - Meşhurları (haz. Mustafa Eski, 1990), Ahmet Yaşar Zengin / Kastamonu Velîleri (2002), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

LÂLİZÂDE ABDÜLBÂKİ

Tasavvufçu (D.? – Ö.?). Bayramî Melâmîlerindendir. Şiirlerinde Yetîm mahlâsını kullandı. Ünlü Mesnevi yorumcusu Sarı Abdullah Efendi'nin torunlarındandır. Tasavvufi eğitimini Şeyh Murad-ı Nakşibendi'den tamamladı. Kabri Eyüp'te Yahya Efendi Dergâhı karşısındaki Kalenderhâne avlusundadır.

ESERLERİ:

TASAVVUF: *Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayramiyye / Sergüzeşt* (haz. Tahir Hafızalioğlu, 2001), *Gıdâ-yı Rûh, Şerh ve Zeyl alâ Kasîdeti Mesleki'l-Uşşâk li'ş-Şeyh Sarı Abdullah Efendi, Risâle-i Mebde' ve Meâd, Zübdetü's-Sükûk, Nevâdirü'l-Usûl İhtisârı.*

ÇEVİRİ: *Terceme-i İnsân-ı Kâmil* (Cîli'den), *Terceme-i Hakîkati'l-Yakîn ve Zülfeti't-Temkîn* (Cîli'den), *Terceme-i Kimyâ-yı Saâdet* (Gazâli'den), *Risâletü'l-Ünsiyye* (Yakub-i Çerhi'den), *Risâletü'l-Murâdiyye* (Çerhi'den).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

LAMİİ ÇELEBİ

Bilgin ve şair (D. 1472, İstanbul - Ö. 1532). Muradiye medresesine devam ederek çağının bilgilerini öğrendi. Nakşibendi tarikatına girdi ve ömrü boyunca tasavvufi eserlerin çeviri ve açıklamalarından oluşan otuz kadar eser meydana getirdi. Bursa'dan hiç ayrılmayan Lamii Çelebi, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu eserlerden elde ettiği bağışlarla geçindi. En fazla İranlı şair Molla Cami'nin (1914-92) eserlerini çevirdiği için Camii Rumi diye de anıldı. Bu tür eserleri arasında en ünlüsü olan *Nefahatü'l Ünsi*'te (Dostluk Nefesleri) yer alan mutasavvıf menkıbelerine Anadolu'da yetişmiş Türk mutasavvıflarını da eklemiştir. Diğer ünlü eserlerinden *Şehrengiz*, Kanuni'nin Bursa'yı ziyareti nedeniyle yazılmış Bursa'yı çeşitli yönleriyle tanıtan bir eserdir.

Lamiî Çelebi

ESERLERİ:

Şevahidü'n-Nübüvve (Cami'den çeviri, siyer kitabı, 1876), *Nefahatü'l-Üns* (Cami'den çeviri,1872), *Şerefü'l-İnsan* (insanın üstünlüğünü anlatır), *Maktel-i İmam Hüseyin* (mesnevi, Kerbela olayını anlatır), *Veysel vü Ramin* (Fahreddin Curcani'den çeviri, mesnevi), *Selâmân ü Absal* (Cami'den çeviri, mesnevi), *Namık u Azra* (Unsurî'den çeviri, mesnevi), *Şehrengiz* (Bursa, 1871, Almancaya çev., Viyana 1839), *Divan, Hüsn ü Dil* (mesnevi), *Münazara-i Bahar u Şita* (1873), *Münşeat, Ferhadname* (Nevaî'den, mesnevi, Almancaya çev., Stutgart 1817), *Şem ü Pervane* (mesnevi).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Nuran Tezcan / Türkoloji Dergisi (c. 8, 1979), Yurt Ansiklopedisi (c. I, 1982), Günay Kut / TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1986), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

LATİÇ, Cemalüddin

Bkz. EK BÖLÜM

LATİFÎ

Şair, tezkire yazarı (D. 1491, Kastamonu – Ö. 23 Ekim 1582 ?). Asıl adı Abdüllâtif Çelebi olup Hatipzadeler ailesindendir. Dedesi Fatih dönemi şairlerinden Hâmdi Çelebi'dir. Öğrenimini Kastamonu'da tamamladı. Kastamonu, Rumeli ve İstanbul'da muhasiblik (saymanlık) yaptı. Defterdar İskender Çelebi'ye sunduğu "Ba-

LAMİİ ÇELEBİ

GAZEL

Gerçi hâk itdi vücûdum hasret-i rûyun senün
Gitmedi dilden hevâ-yı kadd-i dil-cûyun senün

Micmer-i cânın yakaldan ışk odı ben hastenün
Doydı büy-i üstühânumdan seg-i kûyuŋ senün

Câna minnetdür ne nâvek kim urur ya kaslarun
Olmışamdur haşre dek cândan du'â-gûyuŋ senün

Berk-veş bir dem görinüp gizlenürsin ey perî
Âdemîler öldürür vallahi bu hûyûn senün

Dem ururmuşsun hevâ-yı müşk-i zülfinden meğer
Bu sebebden cân virürmiş ey sabâ büyun senün

Eşiğinde buş komuşsuŋ ol mehûŋ subh-i ezel
Anun içün çarha döndi ey güneş kûyuŋ senüŋ

Hey nice rind-i cihânsın Lâmi'î sûfî-sıfat
Hânkâh-i çarhı dutdı hây-i pür-hûyuŋ senüŋ
(Ahmet Atillâ Şentürk, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, 1999).

LÂTÎFÎ

EVSÂF-I İSTANBUL

Sıfat-ı Belde-i Galata

Ve bu şehr-i âlâ vü vâlâya mukabil bir şehr-i pür timsâl ve temâsîl ki işrethâne-i dünyâ ve ismi cisine-i esnâda Kalata'dur. Mey ü mahbûbda bî-bedel ve mahall-i ayş ü işretde darb-ı meseldür. Her küşesi Freng'ün büt-i mehrûlarıyla matla-ı mihr gibi rûşen ü vâzih ve her küşesi bin mülk ü Frengistandan bihter ü râcihdür.

Beyt:

Sanemlerle içi pür süret olmuş
Frengün bütleriyle ziynet olmuş

Nazm:

Mûyesser ola mı sâkî bana bu dâr-ı dünyâda
İçüp mest ü harâb olup yatup kalkmak Kalata'da
Kişiyi dinden imândan çıkarır mey Müselmanlar
Kul oğlu hankaahlarda Freng oğlı kilisâda

Nesr: Bu şehr-i dil-ârâ ve dil-âviz safâ-bahş-ı safâ-engizdür ki ayşı müdâm ve işreti ale'd-devâm ve bezm-i meyandan gayrı yerde haramdur. Esker-i halkı ümmet-i İsâ ve millet-i Mesîhâ olmağın Cem gibi ellerinden câm düşmez müdâm ayakları elde olmağla başlarına enduh u tîr üşmez. Bâd-peymâ ve bâde-nûşlar ve mey-perestler ve mey-furûşlardur. Pür gam-ı eyyâm ekser evkaatda sarhoşlar ve bed-hûşlardur.

Bu vech ile bir işretgâh-ı dilkeş ve bezmgâh-ı safâbahş olmağın şehr-i İstanbul'un zevvâk u ehl-i mezâ-kı her tarafında sûret-i şarabdan mest ü harâb lâyu'kal ü kanzil ve âlûde-i âb ü gil girîbân-çâk ve perişan destâr nice mü'min müdâm bed-nâm-ı rüzgâr bu ebyâtı dilde tekrar eyler;

Beyt:

Nice bir çehremüzi zerd ide ey sâkî melâl
Bize mey sun içelüm tâ ki ola benzimüz âl
Gam gubârını silüp saykal-ı câm-ı mey ile
İdelüm tab'-ı musaffa yine âyine misâl
Rindi men' itme harâmdur diyü nâsih meyden
Elde fetvâsı bu ki şer-i Mesîh itdi helâl

Bu beyitle müterrennim ve bu şiirle mütekellim ki:

Beyt:

Şarab-ı nâb didükleri nedür nenün emidür
İçüp içüp kişi mest ü melâmet olmayıcak

Sıfat-ı Kâğıdhâne

Ol fezâ-yı hoş-havâ ve sâha keh-i cân fezâ ki tamâm şehr-i İstanbul'a teferrüc-gâh-ı bî-bahâne beyâz-ı safhai cihânda cânib-i Kâğıdhânedür gül-rûlarla gülgeşt ve seyr-i küh u deşt için mesîre-i rindâne ve seyr-i sülûke nâzikânedür. Bir mürgzâr-ı huld-âsardur ki her küşesinde hezâr mürgzâr zâr olup gonce ve gül def ü deblekle âhenge serâgâz idüp çemen hûbları ve bezm-i gül mahbûblarıyla gül sohbetin sahn-ı çemen işretin ider.

Beyt:

Güllerile İdîller bezm-i çemende encümen
Câm-ı gül susen sürâhi bülbül anda nây-zen

Nesr: Câbecâ âb-ı revânbahşlar ve taraftan firâvân-ı revân olup ömr-i güzerân ve surûr-ı ezmân ü devrân gibi ale't-takîbü't-tevâlî geçüp geçüp gitmekde ve hayât-ı bî-sebâtın seyr-i seriü'l-harekâtın leb-i cûybâre ve kenâr-ı enhâre varanlara arz itmekte.

Ve turra-i mutarrâ-yı sünbülünden dimâğ-ı âlem mu'attar ve miskâkin revâyih-i fevâyih-i reyâhin ve ezhârdan meşâmm-ı zamâne ve zemîn anberîn olup encümen-i çemene lâlenin câm-ı gülfâmın ve sûsenin sürâhi-i sürûr encâmın seng-i sâgar-ı simîn ve zerrîn kadehlerin kâse-i zerîn-beriyle bezm-i çemeni âreste idüp meclis-i çemen ayyaşları ve bezm-i gül bâde-nûşları ayş ü işret ider.

Beyt:

Câm elde dil küşâde ve câme deride gül
Câm almayın eline o demde der-yed-i gül

Elhâsıl ol saht-ı sahn-ı sebzezâr-ı gülsen nişân ve nümûne-i riyâz-ı rıdvândur ki müntehâ servileri sidre misâl ve hâlâ ve bülend devhaları tubâ nihâi ve cûy u dil-cûları selsebil-i selsâl.

Beyt:

Serv serçemesin âb-ı hayâtın
Kara itmiş kevnin âb-ı hayâtın

Ve havâli-yi âliyesi felek rif'at dağlar ve cevânibi cennet cenât bağlardur.

Beyt:

Fezâsı canfezâ ve mâsı meskûb
Suyu sûret-nümâ âyîne uslûb
Zemîn-i sebze-zârı nat'-ı dilkeş
Reyâhîn-i mülevvenle münakkaş
Anun eksik değil her dem bahârı
Semen-bûlarla pürdür sebze-zârı

Nesr: Bu vech ile teferrücgâh-ı dilkeş ve temâşagâh-ı ferahbahş olduğı ecilden şehr-i Stanbûl'un maddesi ve neri, a'ni avratı ve eri ve zen ve şevheri zevraklarla zevk iderek anda giderler a'nî. Muhbe-i kıst bahtlar ve gidi erler bir alay gazzal ve gazeller olup ol hıtâ-i Hıtâ misâli Huten âhûları minvâlinde yayılup ol deşti keşt ider. Lâbüd ol zeyl-i kûhsârun sünbül ve lâlesin dermeğe çok gazal ve gazale üşer ve ol deşti keşt iderken kiminün mühresi kiminün nâfesi düşer.

Beyt:

Gezdiren sûbesû gazâlesini
Dönse halk içre tâ'n mı âhûya

(*Evsâf-ı İstanbul*, 1977)

OSMANLI TEZKİRE YAZARLARI NELER ANLATIRLARDI?

Muhsin Macit

Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkire 1538 yılında Sehî Bey tarafından kaleme alınan *Heşt-Behişt*'tir. (...) İkincisi Kastamonulu Latîfî'nin (ö. 1582) *Tezkiretü'ş-şuarâ*'sıdır. Latîfî, eserinde hakkında bilgi verdiği şairleri mahlaslarına göre alfabetik olarak sıralamıştır. Eserinin mukaddimesinde şiir ve şair hakkındaki görüşlerini ortaya koymuştur. Bu bakımdan; Aşık Çelebi'nin *Meşairü'ş-şuarâ* adlı tezkiresinden sonra, en önemli tezkiredir. Mukaddimeden sonra üç fasıl ve son olarak hatime yer alır. Üç fasılda eserini yazdığı tarihe kadar (1546) yetişen Anadolu sahası şairleri hakkında bilgiler verir, eserlerden örnekler sunar.

Her iki eserin de giriş kısımlarında müellifler bu tezkireleri yazmaktaki gerçek amaçlarını gizlerler. Bu eserleri yazmaktaki gayelerini bir kurguya oturturlar. Bunlar *beni* öne çıkarmayın, dostlarını ısrarını vurgulayan kurgulardır. Bu tür kurgular günümüz şair ve yazarlarının sanat ve edebiyatla ilişkilerinin nasıl başladığını izah edişlerinde de karşımıza çıkar. Söylemek istediğim, kurguda değişen bir şey yoktur.

Bütün tezkire yazarları gibi Sehî ve Latîfî de geleneğin içinden konuşurlar. Onun koyduğu sınırları pek aşmazlar. Mesela Sehî Bey, divan şiirinin ilk önemli ustalarından Necatî Beyin yakın dostu olmasına karşın onun hakkında anlattıklarında şairin özel hayatına dair pek farklı bilgiler vermez. Latîfî'nin eserinde ise bilhassa giriş kısmında, şiir ve şairle ilgili orijinal değerlendirmeler vardır. Şairler şöyle tasnif edilmektedir: 1) Fî değmemiş düşüncelere ve kendine has hayallere sahip olabilen, yeni şeyler ortaya koyabilen, yaratıcı şairler; 2) Hırsız şairler, a. vezinli söz söyleme yeteneği olduğu halde hayal ve anlam bulma yeteneği olmayanlar, b. başkalarının şiirlerinin manalarını şeklen değiştirip bir başka biçimde yorumlayanlar, c. başka bir şairin şiirindeki mazmunu (imge) alıp bir nükteye vesile kılanlar (s. 33-34). Ayrıca Latîfî, "Fi-libeli Fani" maddesinde, bir hatırasından söz etmektedir. Naklettiğine göre Fanî, şiire heves edenlere şu öğütlerde bulunurmuş: 1) Şiire başlayan kişinin Farsça ve Arapça bilmesi, ayrıca hafızasında çok kelime bulunması gerekir. 2) Şiirden anlamak şairlik makamlarındandır. Şiirin sanatlarını ve inceliklerini anlamak şairin sermayesidir. 3) Şair kendi yersiz gururuna güvenmemeli, cahil ve işten anlamayanların övgülerine aldanmamalıdır. 4) Şairin kendini ve şiirini övmesi olgunlukla bağdaşmaz. 5) Şiirle fazla meşgul olup namazdan ve duadan ayrılmamalıdır. Bu öğütler Latîfî'nin de katıldığı görüşlerdir. Latîfî'nin eserinde dikkati çeken bir başka husus da şudur: Latîfî, Kastamonulu olduğunu iddia ettiği şairler hakkında bilgi verirken bu iddiasını kanıtlamak üzere sözünü ettiği şairin, mesela Necatî Beyin, Kastamonu yöresine ait kelimeleri nasıl kullandığını örnekleriyle birlikte gösterir. Bu tutumuyla diğer tezkirelerden ayrılır.

(*Virgül*, Ekim 2000).

hariye" üzerine kendisine Belgrat'ta imaret (bayındırlık) kâtipliği verildi. Uzun süre Rumeli'de kaldı. 1543'te İstanbul'a dönerek kâtiplik görevine devam etti. 1543'te yazmaya başladığı ve üç yüz otuz dört şair hakkında bilgi verdiği *Tezkiretüş-Şuârâ* adlı ünlü eserini 1546'da tamamlayarak Kanuni Sultan Süleyman'a sundu. Bunun üzerine Ebu Eyyub-i Ensarî Vakfına kâtip tayin edildi. Bir süre sonra azledilerek Rodos'taki Henuni İmaretine gönredildi. Rodos'tan Mısır'a geçti. 1852 yılında, Mısır'dan Yemen'e giderken bindiği geminin batması sonucu öldüğü tahmin edilmektedir.

Divan'ı henüz bulunamayan Latîfî, mecmualarda yer alan şiirlerinden önce düzyazı eserleri, özellikle tezkiresiyle ün kazandı. On iki kitap, risâle ve münşeat (nesirler) mecmuası meydana getirdiği bilinmektedir. İlk defa alfabetik sıraya göre düzenlenmiş olan tezkiresiyle II. Murad döneminde XVI. yüzyılın ortalarına kadar yaşamış şairlerin hayatları ve eserleri hakkında güvenilir bilgiler verdi. Eserinin mukaddimesi (başlangıç) divan şiirinin poetikası sayılabilir. Âşık Çelebi'ninkiyle birlikte bu mukaddime Anadolu'daki diğer Türk tezkirelerinden, örneğin Sehî'nin tezkiresinden nitelikçe üstün tutulur. Osmanlı döneminde meydana getirilmiş ikinci

Latîfî

tezkiredir. Şiirin kaynağını Tanrı'dan ilhamla açıklar. Şiiri "vehbî" (Allahın ihsanı ile olan) ve "kesbî" (çalışarak elde edilen) olarak iki kategoride değerlendirir. Bu bağlamda şairlerin yaratıcı olanları, yetenekli olanları, hırsızları ve yetenekli taklitçileri vardır. Şiirde içeriğin değerini belirtmek için şu beyiti kullanır: *"Kumaşa kıymet olmaz müşterisiz / Güher bir pâre taştır cevherisiz"*. Tezkiresinde "ölçü" ve "değer" fikirlerini işlemesiyle de diğer tezkirecilerden ayrılır.

ESERLERİ:

Tezkiretü'ş-Şuârâ (Tezkire-i Latîfî adıyla Ahmet Cevdet tar., 1896, Almancaya çeviri, 1800 ve 1950), *Risale-i Evsaf-ı İstanbul* (16. Yüzyıl İstanbul'unu çeşitli yönleriyle anlatır. İstanbul Arkeoloji Müzesinde), *Fusûl-i Erbaa* (yarı manzum, dört mevsimin özellikleri *Münaza-i Latîfî* adıyla, 1870), *Subhatü'l-Uşşak* (manzum 100 hadis çevirisi), *Nazmü'l-Cevahir* (öbür adı La'âli-i Mansura ve Cevahir-i Manzume), *Ahval-i İbrahim Paşa, Vasf-ı Âsafnâme, Enisü'l-Fusahâ, Esmaü's-Suveri'l-Kur'an.*

HAKKINDA: Ahmet Sevgi (Mersinli) / Latîfî'nin İki Risalesi / Enisü'l Fusaha ve Evsafı İbrahim Paşa (1986), Muhsin Macit / Mukaddimelere Göre Tezkire Türünün Teşekkülünde Herat Tezkirelerinin Rolü (Yedi İklim, Şubat 1993), Mustafa İsen / Latîfî Tezkiresi (1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Latîfî maddesi, c. 6, s. 71-72), Rıdvan Canım / Kastamonulu Latîfî Tezkiresi ve Kastamonuname İddialarına Cevap (s. 347-354, I.Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 2001), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

LAV, Ercüment Behzat

Şair ve yazar (D. 15 Kasım 1903, İstanbul - Ö. 16 Mayıs 1984). Öğrenimine babasının görev yeri olan Bingazi'deki Cizvit Okulunda başladı. Kumkapı'da bir Fransız okulu ve Hadika-i Meşveret Ortaokulunda sürdürdüğü ortaöğrenimini İstanbul

Ercüment Behzat Lav

ERCÜMENT BEHZAT LAV

RÛHÛL KUDÛS

Melih Cevdet'e

I
Avrupalı İsâ sırasına göre ihtilâlcidir
İçlidir sofudur sırasına göre
Affeder geldi mi işine
Kin güder gelmedi mi de
Zulmü sevmez çekinmez zulümden de
Dostluğu da düşmanlığı da açıktır
Ara sıra haksızlığa başkaldırır
Her şeyi bağlamaz oluruna
Ama iş Afrika'ya geldi mi Hân-ı Yağma

II
Ne devrimcidir ne de ihtilâlci Amerikalı İsâ
Makine insan tipi iş adamı
Hasmını kündeden atmak günah mı?
Sandık başında oy pusulası,
Birdir Yeni Dünya'nın Siyah'iyla Beyaz'ı
Bir yanıl da sandığa yaklaş
Biter ensende Beyaz'ın sopası
Yaşasın İnsan Hakları Beyannâmesi
Sonsuz hürriyet içindeler
Karası Kızılderilisi Melezi

III
Afrikalı İsâ tam İsâdır
Kin gütmez affeder unutur
Sabrı sonsuzdur

Hoş görmeli fenalığı
Böyle buyurmuş Beyaz Tanrı
Sefâlet onun cilvesi
Lûtfu inâyeti hediyesi

Bu çilenin mükâfatını Kara Böcekler
Ahrette görecekler
Ruhlarının akıyla çıkarlarsa bu sınavdan
Cennet bahçelerinden derecekler
Dünyada erişemedikleri nimetleri
Kara Böcekler

Hak tealâ Hazretleri
Karaları sınamak için yarattı
Beyaz Efendileri

Sultanisinde (İstanbul Erkek Lisesi) tamamladı. 1921'de Darülbedayiye girerek tiyatro çalışmalarına başladı. Almanya'da Stern Müzik Konservatuarı ve Reinhart Tiyatro Akademisinde tiyatro ve müzik öğrenimi gördü. Dönüşünde İstanbul Şehir Tiyatrosunda aktörlük ve rejisörlük (1935-47), Devlet Konservatuarında öğretmenlik (1951-61) yaptı. Bir süre gazetecilik, Ankara radyosunda spikerlik ve yayın şefliği görevlerinde bulundu. 1930'larda *Bir Millet Uyanıyor*, *Karım Beni Aldatırsa* gibi filmlerde oynadı.

Asıl ününü şiirleriyle kazandı. İlk şiirleri dokuz arkadaşıyla birlikte çıkardığı *Çelenk* adlı ortak kitapta (1920), daha sonra 1926'da *Resimli Ay* ve *Servet-i Fünun* dergilerinde yer aldı. *Mektep*, *Hareket*, *Sanat Hareketleri*, *Yeni Yol*, *Yedigün*, *Yücel*, *Ses*, *Yarın*, *Savaş*, *Ulus* gibi dergi ve gazetelerde yazdı. Geleneksel şiire ilk karşı çıkanlardan olmasıyla tanındı. Türk şiirinden çok Batılı akımlardan yararlandı. Türk şiirine serbest koşuğu ilk kez kendisinin getirdiğini savundu.

"Ercümend Behzad'ın bence asıl önem taşıyan ilk üç kitabında imgeci bir kimlik egemendir. Gerçeküstücü imgeleme çok yakın durmaktadır Lav: 'Bir kuduz kedi kurnuş sokakta aya pusu', 'yosun dişlerinde ağaç kabukları', 'uyur gözünde kaftasının firavun böceği' / 'Gece kan tüter şehir / Açılır boy salar Ay'da mumyalar çiçeği' gibi dizeler yeterli bir düşünce vermektedir. Ercümend Behzad'ın imgesel düzeyi, geleneksel şiirin kullandığı benzetme, eğretileme ve düzdeğişmece gibi yazınsal sanatlar içinde görülemez elbet." (Ahmet Oktay)

*"Şiirimizin yenileşmesinde şimdi otu*ESERLERİ:

ŞİİR: *Çelenk* (ortak, 1920), *S.O.S.* (1931), *Kaos* (1934), *Açıl Kilidim Açıl* (1940), *Mau Mau* (1962), *Üç Anadolu* (1964), *Bütün Eserleri* (haz. Doğan Hızlan, 2005).

OYUN: *Karagöz Stepte* (1960), *Altın Gazap* (1971).

HAKKINDA: R.A. Sevengil / Sanatkârlarımızın Hayatı: Ercüment Behzat (Büyük Gazete, 19.4.1928), Sadeddin Nüzhet Ergun / Türk Şairleri (c. 3, 1936-46), Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962, s. 432), Konur Ertop / Üç Anadolu (Yeni Dergi, Ekim 1964), Doğan Hızlan / Açıl Kilidim Açıl (Yeni Dergi, Nisan 1965) - Genç Şairlerin Dilde Yarattıkları Başıboşluğun Karşısındayım (söyleşi, Gösteri, Mayıs 1983) - Araya Sıkışan Şair: Ercüment Behzad Lav (Nar, Mayıs-Haziran 1995), Hikmet Altınkaynak / Edebiyatımızda 1940 Kuşağı (1977), Kendi Kaleminden Ercümend Behzad Lav / Günümüzde Kitaplar (Haziran 1984), Ahmet

ERCÜMENT BEHZAT LAV

HASTA ADAM

Pazar kavgaları başlamış çoktan
Durmuş el tezgâhları çıkrıklar
Dokumacılar top atmıştır Anadolu'da

Tıkamış fabrika malları kervan yollarını
Frenk mataıdır Memiş'in poturu şalvarı gayrı
Örümcek ağları kaplar hanları kervansarayları
Çekilir sipahilerin atları kantarmasız ahıra
Toprak angaryasında gene kul tayfası reâyâ

Çıkmaza girmiştir Boğazlar işi
İngiltere devlet-i fahîmesi
Çar ve Napolyon hazretleriyle Mecid Efendimiz
Boy gösterirler Karadeniz'de satvet-ü şevketle pupa yelken
"Sivastapol'un önünde yatan gemiler
Atar da nizam topunu yer gök inîler"ken

İmparatorluklar madik atarlar birbirlerine
Alır İngiliz altını kıt'anın güdümünü üzerine
Diriltemez Hasta Adam'ı Nizâm-ı Cedîd ve Tanzimat-ı Hayriyye

Seine kıyılarında hürriyet kavgalarına katılan Şinasi
Tutulur ihtilâl hummasına Âsitâne'de
Bir han odasında açar ölüme gözlerini

Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), E. Demirkan / Ercümend Behzat Lav: Hayatı Sanatı Eserleri (Hacettepe Üniversitesi, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 1996), Doğan Hızlan / Ercüment Behzat Lav: Bütün Eserleri (1996), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Eser Demirkan / Ercümend Behzad Lav: Hayatı Sanatı Eserleri (2002), Güngör Gençay / Üç Kapıdan-Ercüment Behzad'la Konuşma (2003; aynı söyleşi: Gelecek dergisi, Temmuz 1971), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004), Hürriyet Keyif (3.4.2005), Ercümend Behzat Lav: Bütün Eserleri (2005).

LEBLEBİCİOĞLU (Ahmed Feyzi)

İslâm bilgini (D. 1839, Çorum - Ö. 1909). Çorum'un tanınmış bir ailesendendir. Yargıçlık ve müftülük görevlerinde bulundu. Kendi çabalarıyla topladığı 6112 kitapla ildeki ilk bağımsız kitaplığı kurdu. Çorum'a gelen Erzurumlu Emrah'la dostluk kurmuş, kendisi de şiirler yazmıştır. Ayrıca çeşitli dinî konuları ve İslâm bilginlerinin hayatları hakkında bilgi verdiği yedi eseri vardır.

BAŞLICA ESERLERİ:
Fi'ş-Şehri Hizbi'n-Nebevî, Feyzi'l-Küffâr, Bâtıl-ı İrânî.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. III, 1982).

LEKESİZ, Ömer

Edebiyat araştırmacısı, eleştirmen. 1 Ocak 1958, Akdağmadeni / Yozgat doğumlu. Yozgat Cumhuriyet İlkokulu (1969), Yozgat İmam Hatip Lisesi (1976), Ankara Meslek Yüksek Okulu Kamu Sevk ve İdaresi Bölümü (1979) mezunu. Ankara Yem Sanayi AŞ'de iki dönem memur, şef ve ticaret müdürü (1976-87, 1987-93), Kırıkkale Üniversitesinde Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanı ve Genel Sekreter Yardımcısı (1993-98), Kırıkkale, Mersin ve İstanbul'daki özel kuruluşlarda yönetici olarak çalıştı (1982-87, 1998-2004). *Kayıtlar* (1990-95) ve *Hece* (ilk sayı 1997) dergilerinin kurucuları arasında yer aldı. İnternet ortamında *Edebistan.com* adlı elektronik dergiyi kurdu, editörlüğünü üstlendi (1999). Kanal 7 televizyonunda "Sözgelimi" adlı haftalık kültür-sanat-edebiyat programını hazırlayıp sundu (2003-2004).

İlk inceleme yazısı *Mavera* dergisinde (Haziran 1982, sayı: 67), ilerleyen yıllarda deneme, inceleme ve eleştiri yazıları *Mavera, Kayıtlar, Hece, Yedi İklim, İlim ve Sanat, İslâm, Yom Sanat, Dergâh, Düzyazı Defteri, Yitik Düşler, Kırklar, İmge Öyküler* dergileriyle, *Zaman, Yeni Şafak, Vakit* ve *Olay* (Londra) gazetelerinde yer aldı. *Yeni Türk Edebiyatında Öykü* adlı beş ciltlik eseriyle 2001 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Edebî Tenkit Ödülünü, "edebistan" adlı İnternet sitesiyle 2002 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Elektronik Yayıncılık ödülünü aldı.

"Sevgilinin Evi, daha ilkânda adıyla insanı vuran, yakalayan bir kitap. Kâbe üzerine bir kitaba ancak 'Sevgilinin Evi' adı konabilirdi. O sevgili ki, kevn ile mekân O'nun adının, O'nun evinin etrafında pervane kesilmiştir; varlığın, varlığımızın hikmet-i sebebi bütünüyle bu 'pervane oluş'ta değil mi?" (Hüseyin Su)

Ömer Lekesiz

ÖMER LEKESİZ

HİKÂYE/ÖYKÜ İÇİN ETİMOLOJİK ÇERÇEVE DENEMESİ

Hikâye sözcüğü Arapça'dır. Ancak muahhar müelliflerin **hikâyeye** yükledikleri "**kıssa**, **rivâyet**" anlamına eski Arapça'da rastlanmamaktadır; buna göre "**kıssa**, **rivâyet**" sözcükleri *Kur'an*'la birlikte benimsenmiş olmalıdır. Ayrıca, Kur'an'da hikâye ne sözcük, ne kök ne de fiil olarak yer almadığı gibi Kelâm alimleri de "**hakâ**" fiilinin Allah'a tatbik olunamayacağını, zîra onun kelâmının başka hiçbir kelâma benzemeyeceğini söylemişlerdir. Arapça'da **hikâyenin** karşılığı olarak **hadîs**, **kıssa**, **nâdire**, **üstûre**, **haber**, **hurafe**, **semer** sözcükleri kullanılmış, hikâye ise hadislerdeki küçümseyici bir mânânın (bir fiilin taklidi mânâsının) dışında kullanılmamıştır.

Hikâye sözcüğünün Arapça'daki yaygın ve edebî kullanımı, bu sözcüğün Aristoteles'in **mimesis** kavramına bir karşılık sayılmasıyla başlamış, İslâm dünyasında felsefî bilgilerle Helenistik verileri kaynaştıran *Câhiz* (ölm. 255/869) ile *Kindî* (ölm. 252/866)'nin eserleri de bunda birincil rol oynamış olmalıdır. Yaklaşık aynı dönemde yaşayan bu iki alimden *Câhiz*, *Kitâb-ül buhalâ* (Cimriler Kitabı), *Kitâb-ül mufâharet il-cevârî ve'l-Gılmân* adlı eserlerinde canlı bir üslûp, gözlemci anlatım, komik unsurlar ve iyimser bir kuşkuculukla keskin bir gözlemi gerçekleştirmiş, Kindî de özellikle Aristoteles'in **mimesis** kuramını temellendirdiği **Poetika**'sının muhtasarını (*Muhtasar-u Kitâbi Buatika*) yaparak adeta *Câhiz*'e teorik bir temel sağlamıştır.

Poetika'nın *Mattâ bin Yunus* (ölm. 328) tarafından yapılan tam çevirisinden sonra onun öğrencisi *Yahya bin 'Adî*'nin (ölm. 364) **Poetika** üstüne yaptığı tefsirin **hikâye** adını taşıması, edebî sanatın hayatın bir taklidi olduğu telâkkisi ve bu suretle **hikâye** sözcüğünün kullanılmasında etkili olmuş, *Ebu'l-Mutahhar el-Azdî*'nin hicrî 400'den sonra yazdığı *Hikâyat Eb'ül-Kâsım el-Bağdâdî* adlı eserinden sonra da **hikâye** sözcüğü Arapça'ya yerleşmiş olmalıdır.

Yine de **hikâyenin** her türlü hayalî vaka hakkında kullanılabilmesi yani terimleşmesi için belli bir safhasının geçmesi gerekmiştir; bu safhadan kasıt geçmişte yahut uzak memleketlerde geçen veyahut cinlerin ve tılsımların katılımına dayanan olaylar değil, hakikî hayattan alınma ve okuyucuların da bildikleri maceralardır. Örnek olarak *Binbir Gece* serisinden *Kamburun Hikâyesi* zikredilebilir. Bu yolla Arap edebiyatına yepyeni bir şey girmiştir.

Hicretin IV. Ve V. Asırlarında gelişen, manzum metinler içeren ve gayesi daha çok belâgat olan **Makâme**'nin **hikâye** ile karıştırılması söz konusu olmuşsa da *Cevzî*'nin *Ahbârü'l hamkâ ve'l-muğaffelîn*'i ile *Kitâbü'l Ezkiyâ*'sı, İbn Sînâ'nın *Salaman ve Absâl/Hayy Bin Yakzan*'ı, İbn Tufeyl'in *Hayy Bin Yakzan*'ı, Ebü'l-Alâ el-Maarri'nin *Risâletü'l-gufrân*'ından, Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelât*'ına kadar İslâm edebiyatında **hikâye** kâh alegorik, kâh tasavvufî, kâh eğitimsel içerikler de yüklenerek ve giderek müstakil bir edebî tür olarak var olagelmiştir. Bugün artık **hikâyenin** karşılığı olarak Arapça'da **hikâye**, **uksûsa** (kısa hikâye), **kıssa sagîra** terimleri ile bunları da içeren genel bir terim olarak sadece **kıssa** kullanılmakta, hikâye anlatıcılarına da **kâss** denilmektedir.

Yukarıda ana hatlarıyla zikrettiğimiz etimolojik karmaşanın sadece Arapça'ya mahsus olduğu da sanılmamalıdır. Batı dilleriyle, diğer İslâm dillerinde de **hikâye** türü modern özelliklerini kazanıncaya kadar aynı karmaşa sürmüştür.

Örneğin, Fransızca'da **narration** (anlatım), **conte** (masal), **récit** (anlatı), **historic** (tarih), **historiette**, **roman** bugünkü **nouvelle** sözcüğüne ulaşıncaya kadar uzunca bir süre hikâyeye karşılık ya da onu da içerecek şekilde kullanılmıştır.

İngilizce'de **story**, **short story**, **short short story**'e gelinceye kadar, **tale** (masal/uydurma), **yarn** (gemici masalı), **narration** (anlatım), **relate** (nakletmek), **novel** (roman) sözcükleri çevresinde gezinilmiş hatta modern hikâyenin (öykünün) önemli isimlerinden Edgar Allen Poe'nun metinleri ilkin **short story** değil, **tale** nitelemesiyle yayımlanmıştır.

Hikâye ve öykünün Türkçe'deki serüvenine gelince:

Hikâye, Türklerin İslâm'la tanıştığı günden itibaren, yabancılığını da unutturacak kadar Türkiye Türkçe'sine yerleşivermekle kalmamış, "tahkiye" içeren tüm edebî türlerin de ortak adı olmuştur. Bundan olmalıdır ki Şemsettin Sami **rivâyet**, **kıssa**, **mesel**, **masal**, **roman** sözcüklerine **hikâye** maddesi içinde yer verirken, Diran Kelekyan da ondan mülhem olarak "tarîkıyle / 'ala tarîk-il hikâye" ve "mebnî 'ale-l hikâye"ye *Kâmus-ı Fransevî*'sinde "en simple narration / sans commentaire" ve "phrase qui fait allusion à un événement" karşılıklarını düşecek kadar **hikâyeyi** Türkçe'den saymıştır.

Şemsettin Sami'nin **roman** sözcüğünü *Kâmus-ı Türkî*'sine dahil ettiği yılda (1901) bile bunun bir edebî türün adı olarak kullanılması konusundaki çekinceler bitmemiş, yeni yüzyılın ikinci yarısına kadar, Ahmet Mithat Efendi ve Evangelinos Misailidis"le başlayan çekinceli tavır, gelişen uyum ve benimseme eğilimlerine rağmen varlığını sürdürmüş; **uzun hikâye**, **küçük hikâye**, **millî roman**, **hikâye**, **roman** sözcükleri müştereken tedavülde bulunmuştur.

Öykünmek ("Birinin yaptığı gibi yapmak, birine veya bir şeye benzemeye çalışmak, taklit etmek") fiilinden türetilen **Öykü** sözcüğü ise, has Türkçe olmasına rağmen, hikâye sözcüğünü unutturmak (deyim yerindeyse yaşayan dilden kovmak) üzere onun yerine "o edebî türün yeni adı olarak" dayatılmadan önce sadece yerel söyleyişlerde var olabilmiş, deyimleşerek, atasözlerini besleyerek genelleşme istidadı da gösterememiştir. Ancak '50'li yıllardan başlayarak, Batıdaki örneklerine uygun olarak kurgulanan, **hikâye** kalmayan, **roman** olmayan yeni metinlerin başka bir dile dönüştürülemezliği, özetlenemezliği, anlatılamazlığı, sadece ve sadece okunularak nüfuz edilebilirliği nedeniyle giderek tür planında "biriciklesmesi" ve yeni sözcüğün bu yeni olanı tanımlama ihtiyacını gidermesiyle **öykü**, **story**, **short story**, **short short story** karşılığı olarak kendisine edebiyatımız içinde bir kullanım alanı açmıştır.

Bundan dolayı hareketle şu sonuca ulaşmamız mümkündür: **Hikâyenin** gerek etimolojik gerekse türsel serüveni Doğu ve Batı edebiyatlarında benzer bir gelişme süreci izlemiştir. Yunan **söylence** ve **destan**larıyla, Tevrat ve İncil'deki **kıssa**lar Batı hikâyeciliğine, Hint ve Câhiliyye devri **Arap hikâyeleriyle** **Türk destanları** *Kur'an*'daki **kıssa**lar ve tasavvuftaki **menkıbe**ler de Doğu hikâyeciliğine kaynaklık etmiştir. Bugün de **modern hikâye** yani **öykü** kendisine mahsus teknik imkânlarıyla Batıya, dil, öz ve aura itibariyle de Doğuya bağlı olarak bizdeki varlığını sürdürmektedir.

Edebiyatın temel malzemesi olan dildeki gelişmelere, değişmelere bağlı olarak anlatmanın imkânları ve buna ad olan türler de zaman içinde gelişir, değişir, yeni bir içerik yüklenerek var olur ya da kaybolurlar. Dolayısıyla bu bağlamda bir korumacılık eşyanın tabiatına aykırıdır. Korunması gereken tek şey: bir büyük mesecit olan yeryüzünde Adem'in semavi sesiyle bütünleşen yürüyüşünün edebiyatımızdaki sürekliliğidir.

ESERLERİ:

İNCELEME: *Hasan Aycın Çizgilerinden Örneklerle Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj* (1995), *Sevgilinin Evi / Ev-Kâbe Simgeciliği Üzerine Bir Çözümleme* (1997).

ELEŞTİRİ-DENEME-DEĞİNİ: *Mimlerin Abecesi* (1995), *Şirazeden Şirazeye* (1997), *Öykü İzleri* (2000), *Kuramdan Yoruma* (2006).

ÇÖZÜMLEMELİ ANTOLOJİ: *Yeni Türk Edebiyatında Öykü* (5 cilt; 1997-2001).

SÖYLEŞİ: *Öyküce Konuşmalar* (2003).

YAYINA HAZIRLAMA: *Hüseyin Su Kitabı* (Kemal Aykut'la, 2005).

HAKKINDA: Mustafa Baydemir / Okuma Denemeleri-Çizgi ve Ötesi (Yedi İklim, Aralık 1995), M. Özel / Çizginin Dili (Yeni Şafak, 16.6.1995), İ. Eryiğit / Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj (İktibas, Temmuz 1995), Mustafa Kutlu / Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj (Dergâh, Eylül 1995), A. Ay / Okuma Üslübundan 'Mimlerin Abecesi'ne (Yeni Şafak, 18.12.1995), Mustafa Aydoğan / Bir Yazarın Mimleri (Yeni Şafak, 11.5.1996), M. Erdoğan / Ömer Lekesiz'le Bir Konuşma (Ülke, 25.11.1996), Ali Karaçalı / Kalbimizin Ritmini Kim Bozuyor (Hece, Şubat 1997), Mehmet Uzaman / Sevgili'nin Evi (Hece, Haziran 1997), Nazir Akalın / Yeni Türk Edebiyatında Öykü (Dergâh, Mayıs 1998), Mustafa Kutlu / Türk Öykücülüğünün Yüz Yıllık Hikâyesi (söyleşi, Dergâh, Aralık 1998), Necip Tosun / Gelenek ve Modernlik Çevresinde Öykü (Hece, Nisan 1999), Mehmet Erdoğan / Geleneğin Penceresinden Öyküye Bakış (söyleşi, Yağmur, Ekim-Kasım-Aralık 1999), Mehmet Nuri Yardım / Hikâyemiz Var! (Türkiye, 5.3.2000) - Kelam ve Kalem (2001) - Ömer Lekesiz'in Eleştiri Dünyası (Hece Eleştiri Özel Sayısı, Mayıs-Haziran-Temmuz 2003), Vahdettin Yiğitcan / Hikâye Doğulu (Akit, 26.6.2000), Fadime Özkan / İşte Bizim Hikâyemiz (söyleşi, Yeni Şafak, 21.7.2000), Selçuk Orhan / Genç Öykücülerin Yönelişleri (Dergâh, Eylül 2001), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Erdoğan / Kadın Öykücülerimiz Üstüne (söyleşi, Yağmur, Ağustos-Eylül 2001), İsmail Kılıçarslan / Öykücüler ve Öyküleri (Kırklar, Ocak-Şubat 2001), M. Sadi Türkoğlu / Öykü Üstüne (Yitik Düşler, 16.1.2002), Mclih Bayram Dede / Yeni Türk Edebiyatında Öykü (Dergibi.com, 18.2.2002), Songül Yüksel / Öykü Antolojileri Üstüne (E dergi, Yenisayfa.com, 28.9.2002), Ali Yakın / Ömer Lekesiz ile Dünden Bugüne Türk Öykücülüğü Üzerine - Nurullah Çetin / Ömer Lekesiz'in Yeni Türk Edebiyatında Öykü Adlı Eseri Üzerine - Necmettin Turinay / Hccc, Ömer Lekesiz ve Yeni Türk Edebiyatında Öykü - Şaban Sağlık / Türk Edebiyatı Haritasında Öyküye Sınır Çizen Bir Eser: Yeni Türk Edebiyatında Öykü - Alim Kahraman / Yeni Türk Edebiyatında Öykü Üzerine - Mario Levi / "Yeni Türk Edebiyatında Öykü" Üzerine - Feridun Andaç / Öykücülüğümüzün Tarihine Önemli Bir Katkı (Hccc, Eylül 2002), Nazir Akalın / Şairin Eldivenleri (2003).

Abdullah Lelik

LELİK, Abdullah

Araştırmacı-yazar. 1954, Ceylanlı köyü / Kırıkhan / Hatay doğumlu. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu (1975) mezunu. Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde yüksek lisans yaptı (1978). Gazetecilik mesleğine girerek *Yeni Asya* (1970-73) ve *Milli Gazete* (1973-76)'nin Ankara temsilciliğini üstlendi. TUSAŞ ve SSK Genel Müdürlüklerinde (1978-84) Basın Yayın Müdürlüğü yaptı. Ankara Büyükşehir Belediyesinde Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı (1984-89), Ankara Altındağ Belediyesinde Basın Yayın Müdürü (1996) olarak çalıştı. Hayatını ve çalışmalarını Ankara'da ticaretle uğraşarak sürdürdü.

Yazıları *Yeni Asya* (1970-75), *Milli Gazete* (1975-76), *Yeni Devir* (1977) gazetelerinde yer aldı. Türkiye Yazarlar Birliği, Gazeteciler Cemiyeti, Parlamento Muhabirleri Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

Milli Görüş Temel Görüş (der. 1974), *Erbakan mı Ecevit mi?* (1975), *Merhamet Avcıları* (1976).

LESKOFÇALI GALİB

Şair (D. 1828, Leskofça / Yugoslavya - Ö. 1867, İstanbul). Asıl adı Mustafa. Özel öğrenim görerek yetişti. Ailece İstanbul'a yerleştiktcn (1846) sonra; İstanbul da (1849), Bosna (1851), Kırım (1853), Van ve yeniden İstanbul'da devlet kalemlerinde kâtiplik, tahrirat müdürlüğü, bir ara Panoloka kaymakamlığı (1852) yaptı. Mithat Paşa'nın vali bulunduğu sırada *Tuna* gazetesinde yazarlık, Ahmet Cevdet Paşa'nın valiliği döneminde Halep'te mektupçuluk yaptı. Son olarak Girit'te Mustafa Nail Paşa'nın maiyetinde (yanında) görev aldı (1866).

Tasavvufi bir öz taşıyan şiirlerinde parıltılı dili ve coşkulu üslûbu ile

"YENİ TÜRK EDEBİYATINDA ÖYKÜ" ÜZERİNE

Mario Levi

Türk öykücülüğünün dünya öykücülüğü içindeki yeri nedir? Bu soruya yanıt verebilmem bugüne kadar mümkün olmadı. Dünyanın farklı coğrafyalarında yazılmış birçok öyküyü tüm çabalarıma rağmen okuyamadım, öğrenemedim çünkü. Ama bildiklerim, bana hep bu toprakların dilinde iyi öyküler yazıldığını söyletti. Başlangıcından bu yana, yeni arayışlara, denemelere açık oldu çünkü Türk öykücülüğü. Biz, en azından benim bildiklerim düşünüldüğünde iyi bir yerdeydik. Bu sonuç elbette rastlantısal değil. Bizdeki öyküleme çabası çok, hem de çok eski yıllara dayanıyor çünkü.

Bunlar bir yana, yazı serüvenimde, öykücülüğün, en zor, en çok özen isteyen türlerden biri olduğunu da öğrendim. Bu serüveri, bana zaman zaman, öykünün, iyi öykünün, çok daha uzun bir soluk isteyen romandan daha zor bir tür olduğunu bile söyletti.

Ancak, tüm bu özelliklere rağmen, belki birçok alanda olduğu gibi, Türk öykücülüğü büyük bir belirsizlik sorunu da yaşadı. Bugün, kökleri aslında yüzyıllar öncesine dayanan bu geleneğimizin, toplu bir panoramasına rastlamanız neredeyse olanaksız. Ömer Lekesiz'in "Yeni Türk Edebiyatında Öykü" adlı uzun çalışması bu boşluğu önemli ölçüde dolduruyor. Çok emek verilmiş, çok iyi niyetli bir çalışma bu. Beş ciltten oluşmuş bu çalışmayı okuyanlar, yazarın öznelliğini tartışabilir, hatta kınayabilir. Örneğin yazarların öykü anlayışlarına ayrılan bölüm için seçilen, başka yerlerde daha önce yayımlanmış yazıların, hangi ölçütlere göre seçildiği sorulabilir, öykülerin çözümlemesinin, yeterince nesnel olmadığını söyleyebilir. Tartışmaya açık görüşler benee bunlar. Ben, kendi adıma, bu özneliği ve kişiselliği savunmaktan yanayım. Zaten nesnellik hiçbir zaman olmamıştır, öncelikle bir gönül işi olan edebiyat için gerekli de değildir üstelik. Tarihi aydınlatma amacını güden, bilimsellik kaygısı ve iddiası taşıyan bir çalışmada bile...

Ömer Lekesiz'i bu çabası için kutluyor, bu çalışmanın başka çalışmalara ışık tutmasını diliyorum. Türk öykücülüğünü daha yakından tanımak isteyenlerin bu kitapları edinmesi gerekiyor...

(Hece dergisi, sayı: 69, Eylül 2002)

LESKOFÇALI GALİB

MATLALAR

Mübtelâ-yı aşk olan elbette cânânın arar
Böyledir kanûn-ı Hak, derd ehli dermânın arar

Muntabi' hâturda la'lin, cân-ı şeydâ bî-haber
Şekkeristân oldu dil, tûti-i güyâ bî-haber

LESKOFÇALI GALİB

GAZEL

Ol dil ki hatt-ı rûy-i dilâraya bağlanır
Haytü'ş-şuâ mihr-i tecellâya bağlanır

Sayyâd-ı gamzen eylese kasd-ı şikâr-ı cân
Evvel kemendi gerden-i İsâ'ya bağlanır

Câm-ı lebin ki şûle-nisâr-ı neşât olur
Hurşid tâ penbe-i mînâya bağlanır

Hablü'l-metîn aşkına rabt-ı derûn eden
Sıddîk'tur ki 'urve-i vüskaya bağlanır.

Galib ol dil ki talib-i râh-ı necât olur
Şer'-i şerîf-i Hazret-i Mevlâ'ya bağlanır

LESKOFÇALI GALİB

GAZEL

Mâ-sivâdan kıl güzer, dîdâr kendin gösterir
Âlem-i itlâka azm et, yâr kendin gösterir

Hükm-i tevhîd istemez gayride âsâr-ı vücûd
Hem-dem-i Mansûr olursan dâr kendin gösterir

Mânî'-i maksûd kesrettir tarîk-ı aşkta
Azm-dâr-ı vahdet et, deyyâr kendin gösterir

Himmet-i ashâb-ı temkine nazar kıl âftâb
Ehl-i arza dâimâ seyyâr kendin gösterir

Bir zaman bulmaz fenâ dünyâda erbâb-ı himem
Sâhibi mahv olsa da âsâr kendin gösterir

Ehl-i isti'dâdda pinhân kalır mı iktidâr
Müsmir eşcâr üzre berg ü bâr kendin gösterir

İstemez ehl-i safâ reng-i hicâb-ı imtihan
Vech-i erbâb-ı hayâda âr kendin gösterir

Müttehiddir ol kadar âlemde Galib hüsn ü aşk
Ehl-i derdi sorsalar dildâr kendin gösterir

(*Leskofçalı Galib*, 1987)

divan edebiyatının son büyük şairlerinden biri sayıldı. Yaşadığı dönemde Yenişehirli Avni, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi ünlü şairlerin hayranlığını kazanan Leskofçalı Galib'in *Divan*'ı İbnülemin Mahmut Kemal'in yazdığı bir önsözle bastırıldı (1919).

"Ben Sâdullah Paşa merhum ile Hersekli Ârif Hikmet Bey merhumu Kemâl'in delaletiyle burada tanıdım. Yine burada idi ki, Midhat Paşa delaletiyle Tuna Tahrîrât Müdürlüğü'nden Haleb Mektupculuğu'na terfian memur olan (...) Leskofçalı İsmail Paşazâde Galib Bey merhumu tanımış ve hâl ü tavrına ve vecâhet-i sîmâsıyle talâkat-i harikuladesine ve hususa Hersekli gibi, Kemâl ve Kâzım Beyler gibi etvâr-ı lâubâliyâne ve güftâr-ı bî-bâkâneleriyle meşhûr olanların, onun huzurunda şakk-ı şefe etmeksizin mebhûtâne onu dinlediklerine hayrette kalmıştım." (Ebuzziyâ Tevfik)

"Galib, hislerine ve zevklerine dayanarak insanı ve hayatı anlatan eserler verir; şiir teorisi hakkında düşünecek vakti yoktur. Onun nazmına da, nesrine de sür'at hâkimdir. Yirmialtı yirmiyedi yaşlarında ilk dîvânını tamamlayan şair, oniki yıl (1272-1284) gibi çok kısa bir zamanda da ikinci dîvânını oluşturur. İbnülemin'in anlattığı iki küçük olay, Galib'in şiir söylemedeki sür'atini göstermesi bakımından önemlidir: 'Yusuf Kâmil Paşa merhûmun nâdî-i irfanına Galib Bey, bir sabah dâhil olur. Paşa, Fehîm-i Kadîm'in 'Andelib-i bâğ-ı tecrîdiz bu fânî gülşenin / Gülleri hurşid olursa. hâr dâmendir bize' beytini hâvî olan gazeline nazire söylemesini -makamı taltifte- teklif eder. Galib Bey avdetle yarım saatte tanzîr eder, zeylen üç dört beyit ile de paşayı medh eyler.'

"N. Kemâl bir gece Galib'e İranlı Örfî'nin bir fahriyyesini okur; ertesi sabah şairin evine uğradığında 'Kıt'a' adiyle bilinen şiirini tamamlamış olduğunu öğrenir. Bu hız sadece nazma münhasır kalmaz; nesirde de Galib seri ve mükemmel yazan kalemiyle tanınır." (M. Kayahan Özgül)

HAKKINDA: İbnülemin Mahmut Kemal İnal / Divan-ı Galib (Leskofçalı Galib'in hayatı ve şiirleri, 1919), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), M. Kayahan Özgül / Leskofçalı Gâlib: Hayatı ve Eserleri (1987), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İbnülemin Mahmud Kemâl İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

LEVEND, Agâh Sırrı

Edebiyat tarihçisi, dilci, siyaset adamı (D. 1894, Rodos / Yunanistan - Ö. 28 Ekim 1978, Ankara). Edirne İlkokulu (1903), Edirne Askerî Rüştiyesi (ortaokul, 1909), Konya İdadi-

Agâh Sırrı Levend

si (lise, 1913), İstanbul Üniversitesi Özel İstiklal Lisesinde (1922) edebiyat öğretmenliği ve müdürlük, İstanbul Lisesinde öğretmenlik, İstanbul Eminönü Halkevi Başkanlığı (1935) yaptı. Aydın'dan milletvekili seçilerek TBMM'de (1940-46) bulundu. Daha sonra bir müddet Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat öğretmenliği (1947-49) yaparak emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra Türk Dil Kurumunda Genel Yazmanlık (1951-60) ve Başkanlık (1963-66) görevlerinde bulundu.

İlk yazısı Konya'da *Babalık* gazetesinde (1913) çıkmıştı. Makaleleri, kendisinin çıkardığı *Felsefe ve İçtimaiyyat Mecmuası* (1927), *Yeni Türk Dergisi* (1936-40), *Ulus* gazetesi (1943-63), TDK tarafından 1951'de çıkarılmaya başlanan *Türk Dili* dergisinde yayımlandı. *Felsefe ve İçtimaiyat* adlı bir dergi çıkardı. 1940'ta *İnönü Ansiklopedisi* adıyla çıkmaya başlayan *Türk Ansiklopedisi*'nin genel sekreterliğini üstlendi, bu ansiklopediye maddeler yazdı. Son dönemlerin en verimli edebiyat tarihçisi ve araştırmacılarındandır.

ESERLERİ:

ROMAN: *Acılar* (1928).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Edebiyat Tarihi Dersleri* (I. Cilt: Tanzimat'a Kadar, 1931, II. Cilt: Tanzimat Edebiyatı, 1934, III. Cilt: Servet-i Fünûn Edebiyatı,1938), *Maarifimiz ve Millî Terbiyemiz* (1940), *Eserler ve Şahsiyetler* (inceleme-eleştirme, 1940), *Halk Kürsüsünden Akisler* (1941), *Divan Edebiyatı* (kelimeler, semboller, kavramlar, 1941), *Nabi'nin Surnamesi* (inceleme-metin, 1944), *Profesör Ferid Kam, Hayatı ve Eserleri* (1946), *Atâî'nin Hilyetü'l-Efkâr'ı* (inceleme-metin, 1948), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları* (1949; *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* adıyla, 1969), *Türk Edebiyatı* (Lise II. Sınıflar için, 1950), *Mantıku't-Tayr* (önsöz-inceleme, tıpkı basım, 1955), *Gazavatâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi* (inceleme-metin-1956), *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul* (1958), *Arap Fars ve Türk Edebiyatlarında Leyla ve Mecnun Hikâyesi* (1959), *Tarih Boyunca Türk Dili* (1961), *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı* (1962), *Tarih Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler* (1962), *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (1965-68), *Şemsettin Sami* (1969), *Türk Edebiyatı Tarihi 1* (Giriş, 1973), *Dil Üstüne Yazılar* (1973).

HAKKINDA: Mehmet Zeki / Türkiye Teracimi Ahval Ansiklopedisi (c. II, 1929), Sadettin Nüzhet Ergun / Türk Şairleri (c. I, s. 19, 1936), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı (s. 19-36, 1938), İbrahim Kutluk / Agâh Sırrı Levend (1963), İ. Ulçugür / Agâh Sırrı Levend (1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), M. Uyguner / "Levend, Agâh Sırrı" (TDE Ansiklopedisi, c. 6), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

LEVENDOĞLU, Mazhar

İktisatçı, yazar. 2 Mayıs 1925, Ankara doğumlu. 1947'de Siyasal Bilgiler Okulunu bitirdi. Maliye Bakanlığının çeşitli birimlerinde çalıştı. *Atatürk'ün Vasiyeti* (1968) adlı eseri basıldı.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968).

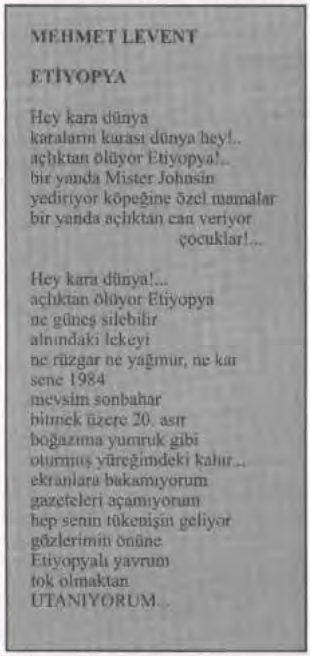
LEVENT, Mehmet

Şair. 1946, Lefkoşa / Kıbrıs doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini doğduğu kentte tamamladıktan sonra *Akın* gazetesinde çalışmaya başladı. 1965 -70 yılları arasında yayımlanan *Öğrencinin Sesi* gazetesinin kurucu ve yöneticilerindendir. 1976 yılında kamu hizmetine girdi. 1979 yılında Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kıbrıs Türk Folkloru Araştırma-Eğitim Merkezinde folklor eğitmeni olarak görevlendirildi. 1984 yılında Dışişleri ve Milli Savunma bakanlıklarınca düzenlenen Ulusal Marş Güfte Yarışmasında *Özgürlük ve Barış Marşı* şiiriyle birincilik kazandı.

ESERLERİ (Şiir):

Sessizlik (1963), *Erenköy Mektubu* (1965), *Bir Uçtan Bir Uca* (1966), *İçimdeki Sen* (1967), *Barış Harekatı* (1975), *Talasemia Çiçekleri Açmasın* (1983), *Duy Acının Sesini* (1986).

HAKKINDA: Zübeyir Yılmaz – Ramazan Okumuş / Kıbrıs Türk Şiiri (1992).

MEHMET LEVENT

ETİYOPYA

Hey kara dünya
karaların karası dünya hey!..
açıktan ölüyor Etiyopya!..
bir yanda Mister Johnsin
yediriyor köpeğine özel mamalar
bir yanda açıktan can veriyor
çocuklar!...

Hey kara dünya!...
açıktan ölüyor Etiyopya
ne güneş silebilir
alnındaki lekeyi
ne rüzgar ne yağmur, ne kar
sene 1984
mevsim sonbahar
bitmek üzere 20. asır
boğazıma yumruk gibi
oturmuş yüreğimdeki kahır...
ekranlara bakamıyorum
gazeteleri açamıyorum
hep senin tükenişin geliyor
gözlerimin önüne
Etiyopyalı yavrum
tok olmaktan
UTANIYORUM...

LEVENTOĞLU, Ömer

Gazeteci. Hoşköyü / Şenkaya / Erzurum doğumlu. İlk, orta ve liseyi Şenkaya'da okudu. Bir süre İktisat

öğrenimi gördü. Ziraat Fakültesini bitirdi. Özgür Üniversitede dört yıl ekonomipolitik ve Türkiye ekonomisi dersleri verdi. Gazeteciliğe 1994'te *Özgür Ülke*'de başladı, *Birgün* gazetesinde devam etti. Çeşitli dergilerde öykü ve denemeleri yayımlandı. *Meçhulün Faili* adlı öyküsü tiyatroya uyarlandı. Çağdaş Gazeteciler Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Rant ve Savaş Kıskacında Türkiye Ekonomisi.*

ÖYKÜ: *Soğuk Cam* (2004).

HAKKINDA: Sultan Özer / Soğuk Cam'da Yaşanmış Öyküler (Evrensel, 10.6.2004).

LEVİ, Mario

Yazar. 25 Şubat 1957, İstanbul doğumlu. Çocukluğu Şişli, Feriköy, Kadıköy gibi azınlık nüfusunun yoğun olduğu semtlerinde geçti. Saint Michel Lisesi (1975), Fransız ve Roman Filolojisi (1980) mezunu. İstanbul'da yayımlanan Musevi gazetesi *Şalom*'un kültür-sanat sayfasını yönetti (1984). TRT'de ve Açık Radyoda dört yıl boyunca dünya müzikleri üzerine yaklaşık iki yüz program yaptı. *Hokka* dergisinin yayın kurulunda görev aldı. Reklam şirketlerinde reklam yazarı ve pazarlama kültürü düşünürü olarak çalıştı. *Mediacat* pazarlama iletişimi dergisinde (2003) köşe yazarlığı yaptı. Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi İşletme Yüksek Lisansı Programında reklam ve tüketici davranışları alanında öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Mario Levi

İlk hikâyesini 1975 yılında yazdı. 1984 yılından itibaren *Şalom*, *Cumhuriyet* gazetesi, *Cumhuriyet Dergi*, *Stüdyo İmge*, *Gösteri*, *Milliyet Sanat*, *Argos* gibi yayın organlarında müzik ağırlıklı yazılar yazdı. Hikâyeleri 1990 yılından sonra çeşitli dergilerde yer aldı. Eserlerinde daha çok İstanbul'daki azınlıkların sorunlarını anlattı. *İstanbul Bir Masaldı* romanıyla kendi bireysel tarihini yeniden inşa ettiğini belirten Levi, İstanbul'da yaşamış, kültürel, etnik, dini bir azınlık coğrafyasını ve 'masal olmayan' İstanbul'u anlatmayı amaçladı. Bu amacını; "*İstanbul benim için bir masal değil. Ama romandaki o insanlar İstanbul'u zaman zaman bir masal olarak gördüler. Kendilerinden kopan, kendilerinden kopanlan hayatları anımsadıklarından, belki bir zamanlar yaşamış oldukları İstanbul'u bir masal olarak gördüler. Bendeki İstanbul, hem onların masallarıyla, hem de bendeki gerçeğiyle yaşıyor. Ben bir masal İstanbul'unu anlatmak istemiyorum, ben gerçek bir İstanbul anlatmak istiyorum. Bu-*

MARİO LEVİ

ANNEM, PİYANOM VE KAYBETTİKLERİMİZ

"Hava da iyiden iyiye kararalı artık; ve ne yapıldıysa yapıldı, ölülerle de, yaşayabilenlerle de olabildiğince konuşuldu," diye düşündü o anda Sandra. Beraberinde götüreceği, daha doğrusu götürmek isteyeceği eşyaların ne denli az ve yetersiz olduğunu ayırımsadı birden; onca hatırayla değişik anlamlar kazanmış olan bu eşyaların, kimi zorunluluklar yüzünden, alışılagelmiş bir söyleyişle, yok pahasına elden çıkmış olabileceğini getirdi aklına. "Tek avuntum, bu evin birçok hikâyede ve romanda olduğu gibi bir süre sonra yıkılmayacağı, buralardan bir şeylerin kendine göre bir kalıcılığı kendince sürdürülebileceği," diye geçirdi içinden, o alışkın olduğu huzur, zorlama gülümsemeyle olası birçok eksikliği örtebilmekten yana yepyeni bir küçük umudu, içinde bir kez daha gelişürebilmeyi denedi. Sonra, böyle durumlarda sık sık olageldiği gibi, eski kitapları, resimleri, şurada burada unutulmuş yazıları, seslenmeleri ve hatıraları karıştırdı, küçük, sessiz bir yolculuğu göze alır gibi oldu anlayacağımız ve işte o sırada bir zamanlar üzerinde günlerce çalıştığı o notaları buluverdi. Chopin, Mozart, küçük sevinçler, küçük umutlar ve eski, çok eski bir Ay Işığı Sonatı; hayallerin, annemin sevecen, esrarlı bakışları ve doğru dürüst belirlenememiş bir özlem adına hareadığım saatler, yanılışlarım, hiç yaşayamayacağım hayaller adına yaşattıklarım... Ne çok ilişki geçmişti aradan. Şimdi istese yeniden çalabilir miydi? Ellerine, değişik dokunuşlar ve alıştırmalar adına kullandığı parmaklarına baktı kısa bir süreliğine, hayalinde, çok uzak bir geçmişte, hemen hemen her akşamı yanı başına oturarak kendisini büyük bir özenle piyanoya çalıştıran annesinin görüntüsünü canlandırdı. Bu hayal, kendisini başka hayal ve görüntülere götürdü. Buradaki pek az kişi tarafından bilinen evliliğini, yanlış ve bambaşka bir Paris'e, her yanlışlığa yolculukta olduğu gibi büyük umut ve çoğalmalarla gidişini, bir zamanlar yaşadığı bu toprakları ve dil dünyasını hiç görmemiş, hiç tatmamış çocuklarını, kaçınılmaz, önlenemez boşanmasını, başka sevgililer ve zorunluluklarla beraberliklerini, şimdilerde çok farklı bir hayatı, bir başka anlatamamayı paylaştığı lise öğretmenini, annesinin, hayatının ilerlemiş bir vaktinde uzunca bir gezi için 'Atina'ya gidişini, sonra da günün birinde o kırgın mektuplarında açıklamayı denediği bir çağrı adına İstanbul'a geri dönüşünü, bu kentte, bu evde ve kim bilir, belki de bu odada son nefesini vermiş olabileceği anları, o ürkünç, o bitimsiz umarsızlık anlarını düşündü örneğin, sonra hazır bu evin tarihini şöyle bir düşünebilmişken, aşağı kattaki komşularını, çok eski bir Haskör'ün hayaliyle yaşayan o yaşlı ve kör kadınla kendisine sanki en çok piyano çalışı yüzünden hayran olan o küçük, hastalıklı çocuğu anımsadı, o insanların nerede olduklarını bilememekten, hafif, anlatımı güç bir üzüntü duydu; çelişkiler, zorunluluklar ve yanlış ödemeler dedi kendi kendine, kimi nesnelerin ve bu nesnelerle birlikte sürdürülen ayrımların zamanla ne denli büyük bir değer kazanabildiklerini bir kez daha ayırımsadı. Ne var ki birçok eşya ve ayrıntı gibi o piyano da yoktu şimdi; birçok eşya gibi o piyano da, gündelik hayatın kendince sürdürülebilmesi, sessizce, yeni kaçışlara, oyalanmalara ve yaralayıcı kandırmacalara bulaşmaksızın sürdürülebilmesi, bir diğer deyişle, kimi gömü ve ayrılık törenlerinin kendine göre ertelenebilmesi umuduyla bir eski eşyacıya biraz kırgınlık, biraz da anlatılması, açıklanması hemen hemen imkânsız bir süs-

→

kunlukta satılmıştı, ihtiyaçtan satılan onca eşya arasında en çok bu piyanonun elden çıkışı üzmüş olmalıydı annesini, kendisini bir şekilde tanımış olanlar bunu yok iyi anlayabilirdi. Annesine bu zorlu günlerinde bir türlü yardım edemeyişini, birçok meseleyi tahmin edebildiği halde İstanbul'a dönüşünü sürekli erteleyişini, günün birinde, hiç beklemediği bir anda, bir akşamüstü aldığı telefonla o kısacık konuşmanın anlamını hiç kimseyle dileğince paylaşamayışını, o anı evet, o hazırlanılmadık bitimsizlik anını bu durumca düşünmek bile istemedi. O eksiklik, o çıkışsız pişmanlık belki de yıllar yılı bırakmayacaktı yakasını: Helena Teyzenin telefondaki sesi, annemin sessiz sedasız, biraz da bekfenen ölümünü bildirişi, evde, geriye kalan eşyaları ne yapmayı düşündüğünü sorusu ve belki de hiçbir zaman tanımlayamayacağım, anlamsız bir arayış adına buralara dönüşüm; yanıma bir şeyler alırım, kimi anıları birkaç küçük eşyayla sürdürebilirim düşüncesiyle. Sonra bu eski sokağı, okulumu, genç kızlık düşlerimi yaşadığım bu çok özel mekanları, sinemaları, Kurtuluştaki balıkçı tezgahlarını, manavları, ciğercileri ve onların ışıl ışıl akşamüstü görüntülerini bir kez daha görmek isteyişim; bir zamanlar, 'sevinçli bir telaşla' bırakıp da şimdilerde çok değişik bir şekilde bulduğum bu sokaklardan, bu biraz da yadırgadığım insanlardan hiçbir şeyin tam anlamıyla öldürülemeyeceğini kendime bir kez daha kanıtlayabilmem için. Buraya çok kısa bir süreliğine, işte öylesine bir geçmişin izini sürmek için dönüşümü, bambaşka bir zorunluluğu, kimi çıkmazları ve süresizlikleri bile bile bir kez daha kaçınılmaz bir şekilde yol alacak oluşumu, beni hiç istemediği halde arayan Helena Teyzemden başka hiç kimse bilemeyecek gene de. Öyleyse geriye, bu küçük oyunu bir şekilde de olsa bitirme adına, başkalarına doğru gidişimin haritalarını şöyle ya da böyle çizmiş olan bu sözcüklerle, kimi ezgi ve görüntülerden bu topraklarda belki de son bir kez bir şeyleri anımsetebilişimi kalıyor: işte bu odanın odasındaydık seneler öncesinde, akşam vakitlerinde soba daha da ısıtılı olurdu, keyifli olduğumuz zamanlarda, o kor gibi kömürlerin ateşinde kızartırdık etlerimizi, çevreye yayılan isin badanaları bozması umurumuzda olmazdı, piyano hemen şuradaydı elbette. Mösyö Franco kırlaşmış saçları, soğuk kış günlerinde daralan nefesi ve çipsinin gülümsemesiyle bana ders vermek için hep salı akşamları gelirdi. Şimdi bu piyanonun yeri maksatlı bir şekilde boş bırakılmış sanki, kimi eksikliklerden arta kalan boşlukların hiçbir yeni nesne ya da yaşantıyla doldurulamayacağı sessizce anlatılmak istenmiş. Sanki hep bu ertelenmiş dönüşüm beklenmiş ya da bir yerlere sürekli olarak geç kalabileceğim düşünülmüş, tuhaf, biraz da ürkütücü bir biçimde sezinlenmiş. Annem, piyanom ve kaybettiklerimiz. Belki diyorum bu durumda kendi kendime, belki de günün birinde eksik kalan onca özlemi, duyguyu tamamlamayı ve başkalarıyla gerektiğince paylaşmayı da başarabileceğiz. Ama bunun için ödemeye sanki hep hazır olacağımız, istesek de istemesek de hazır bulacağımız bir bedel olacak. (...)

(*Madam Floridis Dönmeyebilir*, 2000).

gün yaşadığım, bende eksileri-artıları, yanlışları-doğruları, olumlu-olumsuz yanlarıyla yaşayan İstanbul'u anlatıyorum. Bana uzaklıkları ve yakınlıklarıyla olan İstanbul'u..." sözleriyle dile getirdi. *Bir Şehre Gidememek* adlı kitabıyla 1990 Haldun Taner Öykü Ödülünü, *İstanbul Bir Masaldı* adlı kitabıyla 2000 yılı Yunus Nadi Roman Ödülünü kazandı.

"*Kahramanların duygu ve düşünce dünyalarını uzun cümlelerle dile getirirken en küçük ayrıntıya kadar inebiliyor Mario Levi, anlatıcının kırk yıllık hayatının hemen her karesini canlandırabiliyor. Ancak bu kadar geniş bir zaman dilimine yayılan, çok sayıda ayrıntı barındıran ve çok sayfada tamamlanan romanında toplumsal meseleler neredeyse hiç yok. Önceki romanı "İstanbul Bir Masaldı"nın kahramanının benliğini ve belleğini oluşturan tarihsel geri plan "Lunapark Kapandı"nın kahramanları için nedense önemsiz olmuş. Kişisel tarihlerle toplumsal tarih arasında hiçbir bağ kuramıyoruz, doğrusunu söylemek gerekirse romanda toplumsalla ilgili hemen hiçbir şey bulamıyoruz. Beyoğlu'nda, Boğaz kıyısında ya da sair yerlerde gezip dolaşmalarına rağmen roman kişilerinin ruhsal tasvirlerini mekan tasvirleriyle zenginleştirmemiş Levi. Bu durumda onların toplumdan yalıtılmışlığının altını çizmek ve roman estetiği adına bunun bir eksiklik olduğunu belirtmek isterim.*" (Ömer Türkeş)

ESERLERİ:

MONOGRAFİ: *Bir Yalnız Adam* (Jacgues Brel'in hayatı, 1986).

ÖYKÜ: *Bir Şehre Gidememek* (1990), *Madam Floridis Dönmeyebilir* (1990).

ROMAN: *En Güzel Aşk Hikâyemiz* (1992), *İstanbul Bir Masaldı* (1999), *Lunapark Kapandı* (2005).

HAKKINDA: Mario Levi / Madam Floridis Dönmeyebilir (1990), M. Yalçın / Madam Floridis Dönmeyebilir (Varlık, Mayıs 1991), Söyleşi (Sombahar, Temmuz-Ağustos 1993), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Rıfat N. Bali / Bir Zamanlar Bu Diyarda Azınlıklar Yaşarmış... (Virgül, Aralık 1999), Enver Ercan / Bireysel Tarihe Seyahat (söyleşi, Radikal, 22.9.1999), Yusuf Ziya Ay / Gerçek Ülkem Türkçe (Cumhuriyet Kitap, 22.6.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Jale Sancak / Kenti Dinlemek-Büyülü Kent İstanbul'dan Öyküler (2002), Ayşen Gür / Bir Erkeğin Hikâyesi (Hürriyet Keyif eki, 27.3.2005).

LEYLA HANIM (Moralızade)

Şair (D. ?, İstanbul - Ö. 1848, İstanbul). Kazasker Moralızade Hamit Efendi'nin kızıdır. Edebiyata, dayısı, şair Keçecizade İzzet Molla'nın etkisiyle başladı. Gazellerinde aşk, içki ve eğlence meclislerine yer vermesi nedeniyle toplumsal ortamda hoş karşılanmadı. Bu tür şiirleri, hakkında dedikoduların yayılmasına yolaçtı. Evliliği, kiminle evlendiği bilinmemekle birlikte, düğün gecesi başından geçtiği söylenen ve eşinin kabalığı ile ilgili bir olay nedeniyle ancak bir hafta sürdü. Bu durum ise Leylâ Hanım'ın Osmanlı toplumunda alışılagelmiş kadın kişiliğinden farklı, özgür yaratılışlı, baskıya boyun eğmeyen bir kişilik yapısı olduğunu gösterir. Çektiği geçim sıkıntısı nedeniyle, 1840'ta kendisine yüz elli kuruş aylık bağlanmıştı.

Leyla Hanım, edebiyat kültürünü aile çevresinden aldı. Şiirlerinde üstat olarak andığı dayısı İzzet Molla'nın etkisinde kaldı. Onun bazı beyitlerini tazmin (kendine mal etme), bir gazelini tahmis (gazelin her beytine üçer dize ekleyerek muhammes haline getirme), Bâkî'nin de üç gazelini tahmis etti. Kaynaklarda Mevlevi tarikatına bağlanıp tasavvufî şiirler de yazdığı belirtilen Leyla Hanım'ın *Dîvân*'ında Mevlâna'yı öven şiirleri vardır. Etkisinde kaldığı bir başka şair de Şeyh Gâlib'dir. Sultan II. Mahmud'a, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya kasideler sundu. Sultan II. Mahmud'a ve kız kardeşi Esmâ Sultan'a yazdığı şiir-

İKİ "LEYLÂ" HANIM

Rıfat Necdet Evrimer

Bizim "Leylâ" adında iki kadın şairimiz var. Biri Moralizade Leylâ Hanım... Doğum tarihi belli değil. Bundan 102 yıl önce ölmüş. Mezarı Galata Mevlevihânesi bahçesindedir. Ufak kıtada mürettep ve matbu divan sahibidir. Diğer kadın şairimiz, bundan 100 yıl önce doğan ve 14 yıl önce ölen "Leyla Saz" hanımdır.

Leyla Saz Hanım, şiirle musikiyi beraber yürüten lirik bir şairdir.

Moralizade Leyla Hanım, Morevî Hâmid efendinin kızıdır. İkinci Mahmud ve Abdülmecid devirlerini idrâk etmiştir. Devrinin verebildiği tahsilden üstün bir tahsil görmüştür. Divan edebiyatı sahasında bu edebiyatın büyük temsilcilerinin şiirlerini tanzir edecek derecede beslenen ve kuvvetlenen Leyla Hanım'ın Mesnevî'yi okuyup anlayacak kadar da Farsça bildiğini Farsça rubailerinden öğreniyoruz. "Bahar-ı Efkar", "Hazan-ı Asar" adlı biri gençliğine, diğeri ihtiyarlığına ait şiirleri ihtiva eden iki divan ile "Mihnetkeşân", "Gülşen-i Aşk" mesnevilerinin sahibi meşhur şair Keçecizade İzzet Molla, Leyla Hanım'ın hem dayısı, hem de hocasıdır. Kadın şairimiz, şiirlerinin çoğunu dayısının nazar-ı tashihine arz etmeyi talebelik vazifesi bilir, ona minnet borcu taşırdı. Ruslarla yapılacak harbe itiraz ettiği için kendini çekemeyenlerin iğva ve tezviriyle ikinci defa Sivas'a sürülen ve orada katledilen İzzet Molla için yazdığı mersiyede Leyla Hanım şöyle der: "İzzet Efendi'dir sebeb-i iz-zü rif'atım / Çok gördü âher âm da çerh-i denî bana!"

Leylâ Hanım, dayısının affedilmesi için saray nezdinde türlü teşebbüslerde bulunmuş, muvaffak olamamıştır.

Keçecizade İzzet Molla gibi mevlevî olan Leylâ Hanım'ın divanı 1844'te Mısır'da ve 1851'de İstanbul'da Takvimhâne-i Âmire'de taşbasması tabedilmiştir. Leylâ Hanım, bir münacatında kendinin mücrim, asi ve yüzü siyah bir kul olduğunu ve Tanrıdan afv ile kendisine nazar kılınmasını istemektedir. Bu münacat ve ileride bahsedeceğimiz bir gazeli dolayısıyla Leylâ Hanım'ın ahlâkî zaafları bulunduğu iddiası ortaya çıkarılmıştır. Muhterem üstad İbnülemin Mahmut Kemal'in "Son Asır Türk Şairleri" adlı eserinin beşinci fasikülünde merhum Hacı Zihni Efendi'nin "Meşahirünnisa" adlı eserinden aşağıda yazılı satırları alarak şairin ahlâkî zaafına işaret etmek istemiştir: "Bazı ebyatı kadınlarca matlup olan sıfat-ı memduha-i muhadderiyete krilet-i mübâlâtımı mülindir. Şu beyitleri lisan-ı hâli menzilesindedir: "Kıl meclisi âmâde ne derlerse desünler / İç dilber ile bâde ne derlerse desünler / Âlemde nedir..... / Sağ olsun ....."

Bu iddianın ne dereceye kadar doğru ve varit olduğunu vehleten tayin ve takdir etmek güç bir işitir. Zira Divan Edebiyatı'nda kadın şairlerimiz de erkeklerden fark edilmeyecek derecede mey, mahbub ve meclisten bahsetmiştir. Fitnat, Şeref hanımların, Mihri Hatun'un şiirlerinde dilber, bâde, meclis vardır. O halde bu isnadı onlar için de yapmak mümkündür. Bu sebeple Zihni Efendi'nin Leylâ Hanım hakkındaki hükmünü kayd-ı ihtiyatla karşılamak mecburiyetindeyiz. (...)

Merhum tarihçi ve büyük mütefekkir Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım "Namdaran-ı Zenûn-ı İslâmiye" adlı eserinde Leylâ Hanım'ın evlenmesinden bahsederken şöyle diyor: "Düğün gecesi Leylâ gelin elbisesi ile, telli duvağı ile bulunurken zevç efendi ilk gecesinden zevcesini hizmetine alıştırmak ve kendini saydırmak fikrine mi düşmüş, ne olacak: Hanım gel şunu değiştir diye nohut yakısı bulunan kolunu geline uzatmış, Leylâ dışarı fırlamış ve artık içeriye girmeyeceğini etrafındakilere söylemiş, akraba ve taallukatı telâşa düşüp kendini kandırmaya uğraşmışlarsa da hücre-i zifafa göndermemişler.

— Ömrüm oldukça nohutlu yahnî yemekten iğrendiren heriften yüzünü görmeye tahammül edemem" demiş.

Leylâ Hanım babasının ölümünden sonra paraca hayli sıkıntıya düşmüş, padişah Abdülmecid'e yazdığı "Ramazaniye" kasidesinde kendisine yardım edilmesini istemiştir. Esma Sultan'a, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya yazdığı kasidelerde de halinden şikâyet etmiştir.

Şair Şeref Hanım'dan daha üstün, daha kudretli şiir yazdığını söyleyen Leylâ Hanım'ın müstezadı güzeldir:

Biz aşık-ı şüridederiz, halka nihâniz
Ehliyne uyanız
Rindân-ı dedir ülfetimiz, rind-i cihânız
Biz aşık-ı cânız
Tanrıyse harâbâte nola cehl ile zühhâd
Hiç olmamış abâd
Biz meygedede hâk-i reh-i pîr-i mugânız
Peymâne-keşânız
Sır-rı dil-i vîrâneme ancak ola vâkıf
Erbab-ı maârif
Vâiz bizi sen fehmedemezsin ki ne cânız
Sûretde beyânız
Ey zâhid-i har her sözümüz sana verir gam
Zannetme cehennem
Bezm-i zurufada gene mânend-i cenânız
Bîşek-ü gümânız
Eyyam-ı şebâb etti güzer bâdeyi Leylâ
Terkemedi hâlâ
Rindân-ı dedir ülfetimiz rind-i cihânız
Biz aşık-ı cânız

Gene bir rivayete göre Leylâ Hanım bir balmumcu güzelini beğenmiş, ondan hoşlanmış, dükkânına sıkça gitmeye başlamış. Hâlc vakıf olan zürafadan biri gence: "Şem'i ruhuma dikkat ile bakma yanarsın" mısraını belletmiş ve hanım buraya gelince oku diye tenbih etmiş. Leylâ hanımın gene bir gün gelişinde genç mısraı okuyunca Leylâ da derhal: 'Hattın gelicek sen de beni mumla ararsın' demiş.

Leylâ Hanım için "Sicill-i Osmanî"de zarif ve edip idi denilmektedir. Muallim Naci "eşar-ı ceyyidesi pek azdır" der. Kanaatimize göre Leylâ Hanım, rind, zarif ve lirik bir şairdir. Şeref Hanım'la yarışamazsa da ona yaklaşmaktadır.

İkinci kadın şairimiz de "Leylâ Saz Hanım'dır. 1850'de İstanbul'da doğdu. Babası vüzeradan Hekimbaşı İsmail Paşa'dır. Leylâ Hanım çocukluğunu sarayda geçirdi. Abdülmecid'in kızı Münire Sultan'la beraber bulundu. Babası 1860'ta Girid'e gitti. Leylâ Hanım da beraberdi. İzmir'de 1889'da vilayet mektubî muavini Sırrı Efendi ile evlendi. Bu Sırrı Efendi İzmir ve Kastamonu valiliklerinde bulunan Sırrı Paşa'dır. Leyla Hanım, ömrünün bakiyesini İstanbul'da geçirdi. Fransızca ve Rumca bilirdi. Şark ve garp musikisini öğrendi. Meşhur bestekâr ve hânende Nikogos Ağa'dan ve Medeni Aziz Efendi'den şarkılar geçti. İki yüzden fazla beste yaptı. Bunların bir kısmı ken-

→

di güftelerindendir. Şiirleri 'Solmuş Çiçekler' adı altında 1928'de neşredildi.

Leylâ Saz Hanım 6 Aralık 1936'da Kızılltoprak'ta damadı Mehmed Ali Ayni'nin evinde 84 yaşında olduğu halde vefat etti. Mezarı Edirnekapı şehitliğindedir. Üstad İbnülemin Mahmud Kemal diyor ki: "Birkaç defa Hafız Aşır, Hafız Osman ve diğer hanende ve sazendelerle evine giderek fasıllar yapmıştık. Yirmi yaşındaki bir kız gibi neşveyab olmuştu. Bir gece okunup çalınan bir bestede pek müşkül birkaç nağmenin hakkı verilmeyerek falsolar yüz göstermeye başladığından o kıymetli kadın armoniğin başına geçerek okudu ve çaldı, 1 alsoları islah etti, hepimizi hayrette bıraktı. Unutmayalım ki o besteyi üç gün evvel değil, elli yıl evvel geçmişti. Her telden çalan ve kendini üstad-ı zanneden genç ve ihtiyar bestekârlarımız, hânende ve sazendelerimiz bu hallerden ibret almalıdırlar. Ölümü ile nihayet bulan ve bir ay süren son hastalığında kımıldanmaktan ve söz söylemekten aciz olduğu halde kuvve-i akliyesini muhafaza etmişti. Son demlerinde evvelleri ziyaretine gelen ve meşk eden

Kemani İhsan ve Hânende İbrahim gene gelirler, biraz saz çalalım mı, arzu buyrulur mu derler. Hanım, mahûr peşrevini ister, çalınır, bir aralık iki parmağı ile işaret eder, meğer peşrevin ikinci hanesinin bir kısmı atlanmış" (...)

Bugün iki 'Leylâ'nın ikisi de toprakta... Ölmek yeniden hayata doğmaktır diyorlar. Ölenin yeniden doğması, zaman zaman hatırlanmasından başka nedir? Doğmak, yaşamak, göçmek arasındaki mesafe baş döndürücü bir süratte ve o derece kısa!... İnsan uzun hayatı biraz da Leylâ diye arıyor! Yalnız filozoflar ve san'atkârlar ölümü istihza ile karşılar. Zira onlar ebedîleşmek sırrına eren hayat-ötesi bahtiyarlardır!

(*Hisar*, sayı: 14, Haziran 1951)

lerde sıkıntılarını dile getirdi, gördüğü ilgiden sonra da teşekkür etti. II. Mahmud'a sunduğu bir şiiri, padişah tarafından bayatî makamında bestelendi.

Tarih kıtaları da yazan Leyla Hanım; Sultan II. Mahmûd'un kızı Atiye Sultan'ın, Münire Sultan'ın, Fatma Sultan'ın doğumlarıyla şehzade Abdülmecid ve Abdülaziz'in sünnetlerini de birer tarih kıtasıyla kutladı. Atiyye Sultan için yazdığı tarihte dayısı İzzet Molla'nın affını istemiş, ayrıca Bağdatlı Rûhî'nin terkib-i bendine nazire yazmıştı. Mersiye, şarkı ve rubailer yazmışsa da, yazdıklarıyla XIX. yy. Divan şiirine yeni bir söyleyiş getirmediği; hazır cevap biri olduğu olarak tanındığı görüşü yaygındır. Bu kanıya rağmen, bazı yazarlarca, şiirlerinin güzelliği nedeniyle bülbüle benzetilmiştir. Ölümü nedeniyle şair Şeref Hanım tarih düşürmüştür (Şeref Hanım Divânı, h.1292. s. 146). Mezarı Galata Mevlevihanesindedir. *Divan*'ı iki defa basıldı (1844, Bulak, 2. bas. 1851, İstanbul).

HAKKINDA: Murad Uras / Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz (1957), Vedat Günyol / Leylâ Hanım-İslâm Ansiklopedisi (1957), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Mübeccel Kızıltan / Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler (Sombahar, Ocak-Nisan 1994), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 3, 2000).

LEYLA HANIM (Saz)

Şair, müzisyen, anı yazarı (D. 1850, İstanbul - Ö. 6 Aralık 1936, İstanbul). Sakızadası Rumlarından, Saray'da Hekimbaşılık ve Girit Valiliği yapmış olan Zaptiye Müşiri Hekim İsmail Paşa'nın kızıdır. Babasının görevi dolayısıyla çocukluğunun yedi yılı (1854-61) sarayda geçti. Sultan I.

LEYLA HANIM (Moralızâde)

GAZEL

Kıl meclisi amâde ne derlerse desünler
İç dilber ile bâde ne derlerse desünler

Anber gibi kâkûllerini bir gice âşık
Şemmeyledi rüyâda ne derlerse desiinler

Bend etti dili silsile-i zülfüne dildâr
Hâlâ ben o sevdâda ne derlerse desünler

Gam mı bugün eylemeyahibba beni tayip
Bir bir çıkar ukbâda ne derlerse desünler

Bu kare yüzüm ağ ola da rûz-ı cezâda
Şimdi bana dünyâda ne derlerse desünler

Farkı nedir âlemde bana medh ile zemmin
Sâğ olsun ahibba da ne derlerse desünler

Leyla o peri-rûye biraz arz-ı hulûs et
Diş pâyine tenhada ne derlerse desünler.

(*Hisar*, sayı: 14, 1951)

LEYLÂ HANIM (Saz)

GAZEL

Aks-i hüsn-ü yâr eşk-i çeşm-i bilerden geçer,
Fülk-i gevherdir o gûya Bahrıahmerden geçer

Yekten olmak isteyen ol gül bedende ey gönül
Pirehenveş sinesin çâk eyleyüp serden geçer

Bak bu Iûbetgâh-i dehrin ruz-u şeb mihr-ü mehi
İki tıfl-ı nâzenindir sanki çenberden geçer

Kametin seyreyliyen tûbâya eyler mi nigâh
Lâl-i canbahşın emen elbette kevserden geçer

Samma tesir eylemez Leylâ o sengîn tiynete
Nâvek-i âh-ı derûn pulâd-u mermerden geçer

LEYLA HANIM (Saz)

ŞARKI

Geçen şimdi bu yerden bâd-ı ömr-ü bîkarârımdır
Demâdem çağlıyan eşk-i dû çeşm-i giryehârımdır
Değildir lahn-i bülbül bu enîn-i kalb-i zârımdır
Açıl ey gonce-i ümmid açıl ki sonbaharımdır

Açıl da çeşm-i câne bari bir reng-i vefa göster
Sen ey sâl et meşâm-ı kalbe bir buy-i sefâperver
Bugün güldür beni yoksa sabâh-ı haşri kim bekler
Açıl ey gonce-i ümmid açıl ki sonbaharımdır

Leylâ Hanım (Saz)

Abdülmecid'in kızı Münire Sultan'ın yanına nedime (sohbet arkadaşı) olarak verildi. Sarayda Münire Sultan'la birlikte eğitildi. Dönemin tanınmış hocalarından aldığı özel derslerle yetişti. Alaturka müzik eğitiminin yanı sıra, Batı kültürü anlayışıyla ilk piyano dersi alanlardan biri oldu. Sultan I. Abdülmecid'in ölümü üzerine I. Abdülaziz tahta geçince, babası görevinden alınmış, Leyla Hanım da bu nedenle on bir yaşındayken saraydan uzaklaşmıştır. Ancak harem yaşamına yakından tanık olma fırsatı bulmuş olması nedeniyle; sarayla, padişahla, hanım sultanlarla ilgili çokça izlenim edindi. Güçlü bir edebiyat öğrenimi görmüş olması da güfte yazarlığı ve besteciliğine yeterli bir altyapı hazırladı. Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin üçünü de yaşayarak toplumsal değişmelere tanık olması onu duyarlı, yetenekli bir kadın yazar olarak ortaya çıkardı. Edindiği bu birikimle yaşadıklarını ustalıkla yazdı.

İlk şiirini on altı yaşındayken yazmış, yazdığı ilk şiirleri Kutbî Efendi düzeltmişti. Babası ve eşi ile gezip gördüğü Girit, İzmir, Rusçuk, Trabzon, Kastamonu izlenimleri ile harem ve saray hayatı hakkındaki yazıları ve ayrı bir önem taşıyan anıları önce 1920-22 yıllarında *Vakit* ve *İleri* gazetelerinde dizi yazı olarak, 1922 yılında *Souvenirs de Leila Hanoum Sur le Serai Imperial* adı altında Paris'te kitap olarak yayımlanmış ve büyük bir ilgiyle karşılanmıştı. Yetmiş yaşında kalemc aldığı anılarında saray çevresini, haremi, gezdiği gördüğü ve yaşadığı dönemleri anlatarak geriye önemli bir kaynak eser bıraktı. Bu anıları Almanca, Fransızca ve Çekçeye de çevrildi. Şiirlerinde aşkı, sevgiliye duyulan özlemi, hayranlığı, yakarışı, sevgilinin verdiği elemi, ettiği sitemleri dile getirdi. Geçmişe duyulan özlem ve evlat sevgisi de şiirlerinin diğer temalarıdır. Şiirlerinde Divân edebiyatı geleneğine bağlı kaldı.

Leyla Hanım, kendi deyişiyle, şiirden çok musikide ustadır. Batı müziğini ve piyano çalmayı saraydaki Avrupalı hocalardan öğrendi, ayrıca o günün modasına uygun olarak Nikoğos Ağa, Medeni Aziz Efendi, Astik Efendi gibi ünlü besteci ve önemli hocalarından müzik dersleri aldı. Türk müziğini de çok iyi bilen Leyla Hanım, şehnâz bestenigâr, sultaniycgâh, hüzzâm, mâhur, suzinâk makamlarında iki yüzden fazla şarkı besteledi. Başka besteciler de onun şiirlerini şarkı formunda bestelediler. Müzisyenlik yönü nedeniyle soyadı kanunu çıktığında Saz soyadını aldı.

Leyla Hanım eski edebiyatçılardan Sırrı Paşa ile evlenmiş, evleri İstanbul sanat ve edebiyat şahsiyetlerinin sürekli uğradıkları bir mekân olmuştu. Bu evlilikten Yusuf Râzi ve Vedâd adlı oğulları, Nezihe ve Feride adlı kızları dünyaya geldi. İstanbul Kızıltoprak'ta öldü ve Edirnekapı Şehitliğinde toprağa verildi.

ESERLERİ:

ANI: *Souvenirs de Leila Hanoum sur le Serai Imperial* (Paris, 1922), *Haremin İçyüzü* (Sadi Borak, tar, 1974).

ŞİİR: *Solmuş Çiçekler* (1928).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmut Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 2, s. 880-885) - Hoş Sadâ (1958, s. 215-216), Murad Uras / Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz (1957), Refik Ahmet Sevengil / Eski Şiirimizin Ustaları (1964), M. Rona / 50 Yıllık Türk Musikisi (1969, s. 18), TDE Ansiklopedisi (c. 2, 1977), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler (1994, s. 76-77), Mübeccel Kızıltan / Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler (Sombahar, sayı: 21-22, Ocak-Nisan 1994), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (c. 6, s. 475), TDE Ansiklopedisi (c. 7), Yaşamları ve Yapıtlarıyla İstanbul Ansiklopedisi (1999, s. 505-506), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001).

LİVANELİ, Zülfü

Besteci, yazar, film yönetmeni, siyaset adamı. 20 Haziran 1946, Ilgın / Konya doğumlu. Tam adı Ömer Zülfü

Zülfü Livaneli

ZÜLFÜ LİVANELİ

SAİT FAİK, ŞEYH GALİB'İ KOVMAMALI

Öz malımız olan kültür değerlerini parça parça bölmeyi, kategorilere ayırmayı ve bölük bölük saf tutup mücadele etmeyi çok severiz.

Çağdaş edebiyat, klasik edebiyat tartışmasında da aynı tutum sergileniyor.

Kimileri diyor ki aruz kalıplarını öğretmekten vazgeçmek çok doğru bir karardır, çağdaşlaşalım; kimileri de diyor ki eskiyi bilmeden yeniyi bilmek mümkün mü?

Milli Eğitim Bakanı da yanlış anlaşıldıklarından şikâyet ediyor.

Dünyayı Türkiye'den ibaret saymak ve içerde amip gibi sonsuzcasına bölünmek alışkanlığımızın bir yansıması bütün bunlar.

Eğer Osmanlı varsa Cumhuriyet yok, Cumhuriyet varsa Osmanlı yok.

Halk edebiyatı varsa Divan yok, Divan varsa halk yok!

Niye bu kadar kategorik ve bölmeli düşünüyoruz bilmem ki!

Nedense bir şeyi benimsemek için ille başka bir şeyi reddetmek gerektiği inancı içimize işlemiş.

Hem sadece edebiyat ve sanat alanında böyle değil bu. Hayatın her alanında geçerli: Laiklik, Müslümanlık, Atatürk, Osmanlı, Tanzimat, Batıcılık, milliyetçilik, sağcılık, solculuk gibi birçok kategoriyi birbirinin karşısına çıkartıyor ve sonra bunlardan birinin yanında saf tutarak, karşı tarafa bindirmeye başlıyoruz.

Arkadaşlıklar bozuluyor, evler mahalleler ayrılıyor, aydınlar ve toplum; "sucular", "bucular" diye ikiye ve daha fazla parçaya bölünüyor.

Gelin bir de dünyadan Türkiye'ye bakmayı deneyelim:

Zaten pek fazla tanınmamış bir ülkenin aydınları, eski edebiyat, yeni edebiyat yandaşları olarak birbiriyle mücadele ediyor.

Bir çocuğun bile aklına ilk gelecek çözüm şudur: Hem eski, hem yeni bir arada var olamıyor mu?

Çağdaş edebiyatı Yunus Emre'den, Karacaoğlan'dan, Fuzuli'den, Pir Sultan Abdal'dan, Şeyh Galib'den, Evliya Çelebi'den, Baki'den, Nedim'den, Nefi'den ayrı düşünmek mümkün mü?

Köksüz edebiyat olur mu hiç?

İngiltere'de Shakespeare'in dilini bugünkü kuşaklar anlamıyor diye "eski edebiyat" sayarak okul kitaplarından çıkarmak, kimsenin teklif dahi edemeyeceği bir cüret anlamına gelir.

Hele Shakespeare okuyan çocukların sıkılacağı iddiasını öne sürmek size deli gözüyle bakılması sonucunu doğurur.

Bugünkü Alman gençliğine Goethe de sıkıcı gelebilir, Schiller de; Fransız öğrenciler Madame Bovary'den bizim aldığımız zevki almayabilirler ama edebiyat dersleri Pokemon ya da Matrix kadar eğlendirici olmak zorunda değildir zaten.

Müzik ve edebiyat derslerinde amaç, eğlendirmek değil; öğrencinin kavrayışını, beğeni düzeyini ve kalite duygusunu yükseltip Beethoven'den, Schiller'den, Şeyh Galip'ten, Fuzuli'den, Itri'den zevk almasını sağlamak.

Klasik edebiyat da bizimdir, halk edebiyatı da, çağdaş edebiyat da!

Hatta insan olarak, dünya edebiyatı da bizimdir.

Hiçbirinden vazgeçmek zorunda değiliz.

(*Sabah*, 22.12.2001)

Livaneli. Siyasî görüşleri ve inançları yüzünden zaman zaman eleştirilen Livaneli, 1972'de İsveç'e yerleşti, 1974-75 yıllarında Stockholm'de müzik öğrenimini gördü. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ertesinde askeri yönetim tarafından üç ay gözaltında tutulduktan sonra, Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldı ve İsveç'e yerleşti. İsveç'te müzik ve felsefe alanlarında çalışmalar yaptı. Stockholm'den sonra Paris ve Atina'da yaşadı, 1984 yılında Türkiye'ye döndü. 1994 yerel seçimlerinde CHP'den İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkan adayı olduysa da seçilemedi. 1996 yılında, merkezi Paris'te bulunan UNESCO (Birleşmiş Milletlerin Eğitim Kültür Bilim Kurulu) tarafından kendisine büyükelçilik payesi ile Genel Direktör Danışmanlığı görevi verildi. 6 Kasım 2002 genel seçimlerinde CHP'den İstanbul Milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi. Türk-Yunan dostluğunun önde gelen savunucularından biri olarak, Mikis Theodorakis ile birlikte Türk-Yunan Dostluk Derneğinin temellerini attı.

Zülfü Livaneli'nin sinemaya ilgisi özgün film müzikleri yapmakla başladı. Özgün yorumuyla uluslararası üne sahip oldu. Müzik kariyeri boyunca Livaneli üç yüz şarkı, Londra Senfoni Orkestrası tarafından çalınmış olan bir rapsodi ve bir de bale için müzik besteledi. Şarkıları yurtdışında Joan Baez, Maria del Mar Bonet, Udo Lindenberg, Maria Farandouri, Haris Alexiu, Kate Westbrook gibi dünya çapında tanınmış sanatçılar tarafından seslendirildi. Müziğini yapmış olduğu otuz film arasında Cannes Film Festivalinde Golden Palm Ödülünü almış olan ünlü "Yol" filmi ve "Sürü" filmi de vardır. Albümleri İspanya, Amerika, İsveç, Almanya, Hollanda ve Fransa'da yayımlanan Livaneli, birçok ülkede yüzlerce konser verdi. Ünlü Yunanlı besteci Mikis Theodorakis ve şarkıcı Maria Farandouri ile ortak albümler hazırladı ve konserler verdi. Ayrıca Manos Hacidakis, Giora Feidman, Chilean Intillimani and Angel Para ile beraber çalıştı. Besteleri ve büyük kalabalıklar tarafından izlenen konserleriyle büyük ilgi gördü. Otuz kadar müzik albümü çıkardı.

Müzisyenliğinin yanı sıra sinema yönetmenliği, öykü ve roman yazarlığıyla da tanındı. İlk romanı *Engereğin Gözündeki Kamaşma* ile 1997 yılında Balkan Edebiyat Ödülünü kazandı. Bu kitap daha sonra İspanya, Kore, Yunanistan, İsviçre ve Almanya'da yayımlandı. *Bir Kedi Bir Adam Bir Ölüm* romanıyla 2001 Yunus Nadi Yayımlanmamış Roman Ödülünü aldı. Bu roman daha sonra Yunanistan ve Sırbistan'da yayımlandı. Farklı alanlardaki eserleri otuzdan fazla uluslararası ödüle layık görüldü. Yılın En İyi Albümü (Yunanistan), Edison Ödülü (Hollanda), Yılın En İyi Albümü (Müzik Eleştirmenleri Birliği, Almanya), En İyi Besteci (San Remo, İtalya) Livaneli'nin uluslararası alanda kazandığı bu ödüllerden bazılarıdır. Bir öykü derlemesi olan *Arafat'ta Bir Çocuk* (1978, 1983 yılında Almanya'da yayımlandı), kitabına adını veren öykü İsveç ve Alman televizyonları tarafından filme çekildi. Roman ve öykü kitaplarının yanı sıra Livaneli deneme ve düşünce yazılarından oluşan kitaplarve bestelerinin partisyonlarını yayımladı. 1989 yılından itibaren farklı günlük gazetelerde köşe yazıları yazan Livaneli, Michigan, İlinois, Pennsylvania, Stuttgart, Harvard ve Princeton üniversitelerinde bir dizi konferans verdi.

ZÜLFÜ LİVANELİ

SEVDALIM HAYAT

Akasya kokan gecelerde
Türküler söyleyip dolaşırdın sen
Birer birer dökülen hecelerde
Kendi yüreğinle yarışırdın sen

Sağolsun uçan kuşlar
Çiçeğe durmuş ağaç
Yaşasın sevdalılar
Sevdalım hayat

Karanlıktan güçlüydü hep aydınlık
Uzakta parlayan sımsıcak ışık
Şiir sana tutkun sen ona aşık
Kendi yüreğinle yarışırdın sen

Sağolsun uçan kuşlar
Çiçeğe durmuş ağaç
Yaşasın sevdalılar
Sevdalım hayat

Yaşam dalga dalga uzar giderdi
Ölüm gözümüzde bir arpa boyu
Çocuk gibi öper okşar severdim
Yediğim ekmeği, içtiğim suyu

Sağolsun uçan kuşlar
Çiçeğe durmuş ağaç
Yaşasın sevdalılar
Sevdalım hayat

"Birçok seveni Zülfü Livaneli'nin ağırlıklı olarak müzikle ilgilendiğini düşünse de, ben Livaneli'yi ilgi alanım dolayısıyla edebiyat adamı olarak tanımlamak isterim. Gerçekten bu alanda da kendini mümkün olduğunca kanıtlamıştır." (Erdem Öztop)

ESERLERİ:

MÜZİK: *Livaneli Besteleri-Nota* (1998).

FİLM MÜZİĞİ: *Otobüs* (Tunç Okan), *Sürü* (Zeki Ökten), *Hazal* (Ali Özgentürk), *Yılanı Öldürseler* (Türkan Şoray), *Yol* (Şerif Gören).

YÖNETTİĞİ FİLMLER: *Yer Demir Gök Bakır* (1987), *Sis* (1988).

EDEBİYAT-DÜŞÜN: *Arafat'ta Bir Çocuk* (1978), *Diktatör ile Palyaço* (1993), *Sosyalizm Öldü mü?* (1994), *Engereğin Gözündeki Kamaşma* (roman, 1997), *Orta Zekalılar Cenneti, Bir Kedi Bir Adam Bir Ölüm* (roman, 2001), *Gorbaçov'la Devrim Üstüne Konuşmalar* (2003), *Mutluluk* (roman, 2003), *Leyla'nın Evi* (roman, 2006).

HAKKINDA: Maria Farandouri / Cumhuriyet (11.3.1982), Mikis Theodorakis / Milliyet (11.12.1986), Uğur Mumcu / Gözlem (Cumhuriyet, 2.12.1986), Ünal Bolat / Zülfü Livaneli: Hayatımı Kültüre Adadım (Türkiye, 2.12.2000), Zülfü Livaneli / Engereğin Gözündeki Kamaşma (Cumhuriyet Kitap, 1.11.2001), Doğan Hızlan / Soğuk İklimin Sıcak Göçmenleri (Hürriyet, 30.6.2001), Gamze Akdemir / Zülfü Livaneli ile "Mutluluk" Üzerine-Yaşamdan Transparan Kesitler (Cumhuriyet Kitap, 5.12.2002), Erdem Öztop / Mutluluk (Radikal Kitap, 26.12.2002), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005), Metin Celal / Leyla'nın Evi (Cumhuriyet Kitap, 22.6.200).

LOĞOĞLU, Faruk

Diplomat. 1941, Ankara doğumlu. Boston Brandeis Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi (1963) mezunu. 1969 yılında Princcton Üniversitesinde doktorasını tamamladı. 1971'de Dışişleri Bakanlığı Orta Doğu ve Afrika Dairesinde aday meslek memuru, Bakan Özel Kaleminde ikinci kâtip, 1973'te Avrupa Ekonomik Topluluğu Daimi Temsilciliğinde ikinci kâtip, başkâtip, 1976'da Dakka Büyükelçiliğinde başkâtip, 1978'de Bakan Özel Kalem Müdürlüğünde başkâtip, Özel Kalem müdürü, İkili Siyasi İlişkiler Orta Doğu Dairesinde grup başkanı olarak görev yaptı. 1980'de Birleşmiş Milletler New York Daimi Temsilciliğinde müsteşar, 1984'de İkili Siyasi İşler (Kıbrıs-Yunanistan) Dairesinde şube müdürü, daire başkanı, 1986'da Hamburg Başkonsolosluğunda başkonsolos, 1989'da İkili Siyasi İşler (Kıbrıs-Yunanistan) Genel Müdür Yardımcılığında elçi, genel müdür yardımcısı, bakan özel müşaviri oldu. 1993'te Danimarka'ya, 1996'da Azerbaycan'a büyükelçi olarak atandı. 1998'de büyükelçi, Genel Siyasi İşler Müsteşar Yardımcısı, 2000'de büyükelçi ve müsteşar olarak görev yaptı. 2001'de Washington'a (ABD) büyükelçi olarak atandı. Princeton Üniversitesinde Profesör Manfred Halpern'in danışmanlığında hazırladığı doktora tezini *İsmet İnönü ve Türkiye'nin Oluşumu* (İngilizce, 1998) adıyla kitaplaştırdı.

"Çalışma, esas itibariyle, mümtaz devlet adamı İsmet İnönü'nün (1884-1973) kişisel ve siyasi profili olup adı geçene dair Batı dillerinde yayımlanan ilk bilimsel eser olma özelliğini haizdir. (...) Siyasetbilimcisi Loğoğlu, tarihçilerin geniş ilgi göstereceği bir "opus" meydana getirmiştir. Bu inceleme Türkiye'nin İkinci Cumhurbaşkanı'nın daha yakından tanınması için mevcut literatüre bir ilave olup İnönü Vakfı böyle bir yayında bulunduğundan dolayı kutlanmalıdır. Loğoğlu'nun kitabının dikkatle okunması yirminci yüzyıl Türk siyasetine ilgi duyanlara kazanç sağlayacaktır. Modern Türkiye'nin temellerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan bu standart esere rağbet uzun yıllar sürecektir." (Yücel Güçlü)

HAKKINDA: Yücel Güçlü / İsmet İnönü ve Modern Türkiye (Cumhuriyet dergisi, 24.8.2000).

LOSTAR, Hasan Basri

Diplomat (D. 1890, İskeçe – Ö. 25 Ekim 1946, Brüksel). Selânik Askeri Rüştiyesi (ortaokul) ve Selânik Fevziye İdadisini (lise) bitirdi. Yine Selânik'te bulunan Fransız Laic Lisesine bir süre devam etti. 1912'de Mektcb-i Mülkiyeyi (Siyasal Bilgiler Fakültesi) bitirdi. Dışişleri Bakanlığının çeşitli birimlerinde bulundu. Konsolosluk ve kançılarlık (elçilik ve konsolosluklarda yazı ve evrak işlerini yürüten görevli) yaptı. Nisan 1917'de İtibar-ı Millî Bankasına geçti. Cumhuriyetin ilânından (1923) sonra tekrar Dışişleri Bakanlığına döndü. 1929'da New York, 1936'da İskenderiye başkonsolosu oldu. Çeşitli ülkelerde büyükelçilik yaptı. Brüksel ve Lüksemburg büyükelçisi iken öldü. Cenazesi İstanbul'a getirilerek toprağa verildi. *Kırıntılar* (1919) adlı edebi aforizmalar içeren bir eseri vardır.

HAKKINDA: Müccllidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. IV, 1968).

LUGAL, Necati

Tarihçi, edebiyat tarihçisi, çevirmen (D. 1878, İstanbul - Ö. 1964). Özel dersler alarak yetişti. Arapça ve Farsça öğrendi. İstanbul'da çok sayıda okulda öğretmenlik yaptı. 1917'de gittiği Almanya'da Türk öğrencilerine ve Hamburg Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsünde Türkçe ve Fransızca dersleri verdi. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Türkiye'ye döndüğünde Bayezid Kütüphanesi Müdürü (1943), Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi profesörü (1943) oldu. İlâhiyat Fakültesinin kuruluş çalışmalarına da katılan Necati Lugal, emekliliğinden (1952) sonra Türk Tarih Kurumunda Şarkiyat Uzmanı, İlâhiyat Fakültesinde Klasik Dinî Türkçe Metinler Kürsüsü profesörü olarak görev yaptı.

ESERLERİ:

Ahbarü'd-Devleti's - Selçukiye (Ali Hüseyni'den çev., 1943), *Farabi'nin Tabiat İlmi'nin Kökleri Hakkında Yüksek Makaleler Kitabı* (A. Sayılı ile, 1951), *Fatih Devrine Ait Bir Münşeat Mecmuası* (A. Erzi ile, 1956), *el-Evâmirü'l-Adliye Fi'l-Umâri'l-Alaiye* (c. I., İbn Bibi'den, A. Erzi ile, 1957), *Karahanlılar ve Anadolu Selçukluları* (Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah'tan çev., Karahanlılar bölümü, 1950), *Kitab-ı Diyarbekriyya-Akkoyunlar Tarihi* (Ebubekir Tahrani'den, F. Sümer'le,

1962), *Şehnâme* (4 cilt, Firdevsi'den çev., 1945), *Münşeat* (Tacizade Sadi Çelebi'den A. Erzi ile, 1956), *Zafername* (Nizameddin Sami'den çev., 1949), *Tezkire-i Devletşah* (1963), *Latifî* (Osman Beşer'le, Tübingen, 1942).

Ayrıca bazı doğu klasiklerini Almancaya çevirdi.

LUTEM, İlhan

Hukukçu. 1922, İstanbul doğumlu. St. Joseph Lisesi (1932), Galatasaray Lisesi (1940), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1944) mezunu. Ankara Radyosunda spiker olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı.

ESERLERİ:

Egemenlik Kavramı ve Devletler Hukuku (1947), *Harp Suçları* (1949), *Birleşmiş Milletler Antlaşması* (1953), *Yeni Anayasalar* (4 cilt, 1954), *Devletler Hukuku Dersleri* (2 cilt, 1956).

HAKKINDA: Afşin Oktay Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959).

LÜTFÎ

Şair (D. 1806, Kastamonu – Ö. 1881, Kastamonu). Kastamonu'da zamanın bilginlerinden öğrenim gördükten sonra sahaflık (eski kitap satıcılığı) ve attarlık (baharatçılık) yaptı. Uzunca bir süre İstanbul'da kalarak bilgisini genişletti. Kastamonu'ya dönüşünde tamamen bilim ve edebiyatla uğraştı. Mahvî, Hasbî, Sırrî, Hıfzi ve Şâdî Baba gibi döneminin Kastamonulu şairleriyle ilişkide bulunarak sanatını geliştirdi. Şeyh Şâban-i Veli Dergâhı zâkirbaşılığını (baş ilâhi okuyucu) yaptı. Tekke edebiyatına ait bilgilerin de içinde bulunduğu altı yüz sayfaya yakın şiir yazdı. Şiirlerinin bir fotokopisi (baskıya hazırlanmış olarak) Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu arşivindedir. Bu şiirlerin önemli bir bölümü Dîvân edebiyatı tarzındadır. Koşmalar yazarak âşık edebiyatı alanında da eserler vermiştir.

HAKKINDA: Nasıh Çelenligil / İhsan Ozanoğlu /XIX. Asır Şairlerinden Kastamonulu Lutfî (Yeni Görüş, sayı: 1, 1939), Kastamonu Şairlerinden Lutfî (Ecevit, sayı: 3-4, 1994), Süleyman Şenel / Kastamonu Halk Şairleri Üzerine (Kültür ve Sanat, sayı: 27, 1995), Nail Tan / Kastamonulu Halk Şairleri (Halk Kültürü, 1985 / 2), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

Lütfî

LÜTFİ FİKRİ

Hukukçu, gazeteci-yazar (D. 1872, Gümüşhane - Ö. 1934, Paris/Fransa). Kosova Valisi Hüseyin Fikri Paşa'nın oğludur. Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler, 1890) ve Paris Hukuk Fakültesi (1893) mezunu. Önce İttihad ve Terakki Partisine girdiği için Abdülhamit döneminde on dört ay (1895-96) hapis yattı. II. Meşrutiyet'ten (1908) sonra Paris'ten dönerek Dersim mebusu seçildi. Bekirağa Bölüğünde yapılan işkencelere karşı çıkınca İttihad ve Terakki yöneticileriyle görüş ayrılığına düştü. Mutedil Hürriyetperver Partisi ve bu partiyle birleşen Hürriyet ve İtilaf Partisi yöneticileri arasında yer aldı.

Sahibi olduğu *Tanzimat* (1911) gazetesinin sıkıyönetimce kapatılması üzerine bir yıl içinde on gazete daha çıkardı: *Zühre, Matbuat, Tanzimat, Merih, Islahat, Maşrik, Tesirat, Takdirat, Teşkilat, Teminat.* Son Osmanlı Meclis-i Mebusanına Dersim mebusu seçildiyse de İttihatçıların çoğunlukta olduğunu görünce istifa etti. 1922 yılında meşrutiyet yönetimini ve anayasada kuvvetler ayrılığı prensibini savundu. *Tanin* gazetesinde *Halife Hazretlerine Açık Mektup* adlı bir yazı yayımlayınca, saltanat savunuculuğu yaptığı iddiasıyla İstiklâl Mahkemesince beş yıl kürek cezasına çarptırıldı. Özel bir afla bağışlandı. Elazığ İstiklal Mahkemesinde de yargılandı,

Lütfi Fikri

aklandı. Tedavi için gittiği Paris'te öldü.

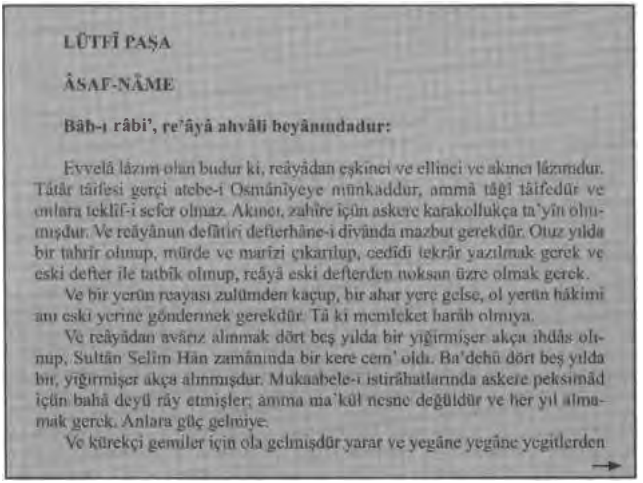
ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Selanik'te Bir Konferans / Bizde Siyasî Partiler, Bugünkü Hali ve Geleceği* (1910), *Hükümdarlık Karşısında Milliyet ve Mesuliyet ve Tefrika-i Kuvai Mesaili* (Refet Paşa'nın millî hükümet hakkındaki konferansına cevap olarak, 1922).

OYUN: *Şimdiki İzdivaçlar* ve *Erkekler Arasında.*

LÜTFİ PAŞA

Tarihçi (D. 1488, ? - Ö. 1562, Dimetoka). Arnavut asıllıdır. II. Beyazid döneminde Enderun'da iyi bir öğrenim görerek yetişti. Yavuz Sultan Selim zamanında çeşitli devlet memuriuklarında yükselerek sancak beyliği, beylerbeyliği, birkaç defa vezirlik (bakan) ve sadrazamlık (başbakan) yaptı (1539). Kanuni'nin kız kardeşi olan eşiyle arası açılınca nikâhı feshedilerek görevinden alındı ve yüksek bir aylık bağlanarak Dimetoka'da zorunlu ikamete tabi tutuldu (1541).

LÜTFÎ PAŞA

ÂSAF-NÂME

Bâb-ı râbi', re'âyâ ahvâli beyânındadur:

Evvelâ lâzım olan budur ki, reâyâdan eşkinci ve ellinci ve akıncı lâzımdur. Tâtâr tâifesi gerçi atebe-i Osmâniyeye münkaddur, ammâ tâğî tâifedür ve anlara teklîf-i sefer olmaz. Akıncı, zahîre için askere karakollukça ta'yîn olunmışdur. Ve reâyânun defâtîri defterhâne-i dîvânda mazbut gerekdür. Otuz yılda bir tahrîr olınup, mürde ve mu'rizî çıkarılup, cedîdi tekrâr yazılmak gerek ve eski defter ile tatbîk olınup, reâyâ eski defterden noksan üzre olmak gerek.

Ve bir yerün reâyası zulümden kaçup, bir ahar yere gelse, ol yerün hâkimi anı eski yerine göndermek gerekdür. Tâ ki memleket harâb olmıya.

Ve reâyâdan avârız alınmak dört beş yılda bir yigirmişer akça ihdâs olınup, Sultân Selîm Hân zamânında bir kere cem' oldı. Ba'dehû dört beş yılda bir, yigirmişer akça alınmışdur. Mukaabele-i istirâhatlarında askere peksimâd için bahâ deyü rây etmişler; ammâ ma'kûl nesne değüldür ve her yıl almamak gerek. Anlara güç gelmiye.

Ve kürekçi gemiler için ola gelmişdür yarar ve yegâne yegâne yegitlerden →

dört hâneden bir kürekçi gönderûb, hazîneden, bir kaç ay iyi hizmet ederse, günde onar akça verilmişdür.

Ve reâyâdan bir kûlli hizmetde bulunup, mezîd-i inâyetden tîmâra müstehik olmup, sipâhî olsa, akrabâsın ve bâbasın ve anasın sıyânet etmemek gerek ve yahud dânişmend olsa, kendü ra'iyetlûgünden kurtulur ammâ (evâbi'i yine ra'iyyetdür.

Ve cins-i sâdât-ı kirâm ki, urf-i mutahhara-i Hâşimiyye'dür, anlara dahî çok hâriçden karışmışdur. Anlara nakîbü's-sâdât va'z olunmışdur ve defter-i kadîmleri ki, şecere-i tayyibe derler, anda mevcûd olmayanı ihrâc etmek gerekdür.

Bu abd-i kesîrü'l-taksîr, selâtîn-i selef-i kirâm her biri adl ü takvâ ile mücteh id-i izâm taklîdin ederlerdi, anlardan gördûgüm ve işitdûgüm üzre bu risâleyi tahrîr etdüm.

Hakk Subhânehû ve Teâlâ mûshilü's-sihâb ve mülhimü's-savâbdur, her kulun hayra irşâd ve ahlâk-ı hasene ile yâd etdüre. Bi-hurmeti Seyyidi'l-Mürselîn ve Hâtemi'n-Nebiyyîn ve salla'llâhu alâ seyyidinâ ve nebiyyinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecma'în ve'l-hamdûlillâhi Rabbi'l-Âlemîn

(Ahmet Uğur, *Âsaf-nâme-i Vezir Lûtfi Paşa*, 1980)

Hayatının sonraki yıllarında tümüyle eserlerini yazmakla meşgul oldu. Şairliği de olan Lütfi Paşa'nın asıl önemi, *Tevârih-i Âli-i Osman* adlı tarihi ile daha çok bozulan düzen ve gelenekler konusunda kaleme aldığı *Âsâfname* adlı eseri dolayısıyladır.

ESERLERİ:

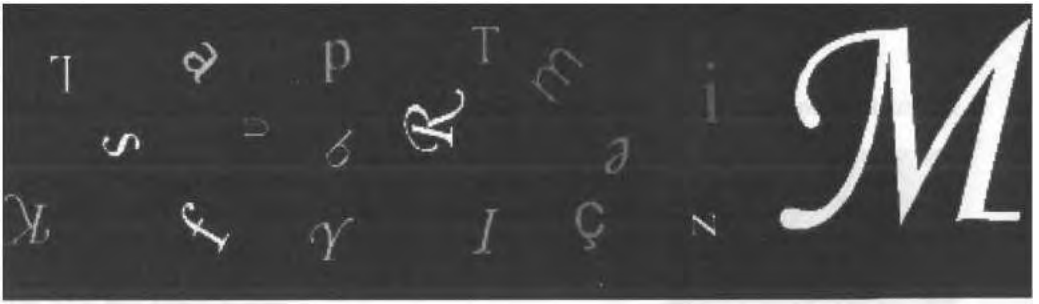
Tevârih-i Ali Osman (1554 yılına kadarki Osmanlı tarihi, 1923), *Âsâfname* (1910, Latin harfleriyle A. Uğur tar., 1982), *Halasu'l-Umme fî Marifeti'l-Eimme* (Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, satır araları Türkçe).

Ayrıca fıkıh ve kelam konularında Arapça yazılmış yirmiye yakın kitabı vardır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975).

LÜTFÜ SEYFULLAH

Bkz. SEYFULLAH, Lütfü

MACAR, Elçin

Araştırmacı-yazar. 10 Ocak 1968, İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünü (1989) bitirdi. Yüksek lisansını (1992) ve doktorasını aynı bölümde (1999) tamamladı. Yıldız Teknik Üniversitesi Siyasetbilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi (yardımcı doçent) olarak görev yaptı. Kitaplarında Katolik Rum ve Katolik Bulgar cemaatlerinin öyküsünü anlattı. Makaleleri, *İstorika, Cem, İktisat Dergisi, Tarih ve Toplum, Toplumsal Tarih, Görüş, Pazar Postası, Radikal* dergi ve gazetelerinde yayımlandı.

"Çalışmada, Osmanlı'nın renklerinin tonlarından olan iki küçük cemaat tanıtılıyor. Zamanla kaybolmuş bu cemaatler, bizzat aynı dinden ve etnik kökenden olan insanlarla da sorunlar yaşamışlar. Yazar araştırmaları sırasında hayli zorlanmış. (Kendi ifadesi ile: 'Türkiye'de belgelere ulaşmada araştırmacıların önüne çıkartılan güçlükler.') Değerli bir araştırma; bu toprakların tarihini merak edenlerin ihmal edemeyeceği kadar..." (Ahmet Eken)

Elçin Macar

ESERLERİ:

Fener Patrikhanesi (Yorgo Benlisoy'la, 1996), *İstanbul'un Yok Olmuş İki Cemaati: Doğu Ritli Katolik Rumlar ve Bulgarlar* (2002), *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi* (2003).

HAKKINDA: Cem Erciyes / Radikal Kitap (15.10.2002), Cumhuriyet Kitap (31.10.2002), Ahmet Eken / İstanbul'un Yok Olmuş İki Cemaati (Virgül, Ocak 2003).

MACİT CEVAT (Doğudan)

Yazar (D. 1912, Vilçitrin / Yugoslovya - Ö. 8 Ağustos 1986, İstanbul). Ortaöğrenimini, ailece göç ettikleri Tekirdağ'da tamamladı. Sahnelerde aktörlük yaptı. Oyunlar ve senaryolar yazdı. İstanbul özel tiyatrolarında sahnelenen *Komprador Oyunu* (1970) adlı eseriyle tanındı.

ESERLERİ:

OYUN: *Tufan* (1943), *Komprador Oyunu* (1970),

ROMAN: *Vietnam Geçidi* (belgesel roman, 1973).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982, s. 349), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001),

MACİT, Halit

Şair. 1939, Yeşilova / Trabzon doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaokulu ve liseyi Trabzon'da bitirdi. Ankara Yüksek Tekniker Okulu İnşaat Bölümü (1964) mezunu. Trabzon Belediyesinde (1966) memuriyete başladı. İki yıl sonra naklen İl İmar Müdürlüğüne atandı. Aynı dairede teknik şef, müdür yardımcısı ve müdür olarak görev yaptı. Daha sonra iki müdürlüğün birleştirilmesi sonucu oluşan Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünde bir süre çalıştıktan sonra emekliye ayrıldı. Daha sonra Cumhuriyet Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Bölümünü (1991) bitirerek, çalışmalarını serbest mühendis olarak sürdürdü.

Atatürk'ün doğumunun 100. yılı dolayısıyla TRT'nin 1981 yılında açtığı şiir yarışmasında Karadeniz Bölgesi Birincisi oldu. Ayrıca, 1988 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Gülhane Etkinliklcri dolayısıyla açmış olduğu şiir yarışmasında da başarı ödülü kazandı. Şiirlerinin bir bölümünü *Bir Ömür Bir Şiir* (1992) adlı kitabında topladı.

HAKKINDA: Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 2- Cumhuriyet Dönemi (1993), Yunus Dergisi (sayı: 1, Ocak-Şubat-Mart 1993 - sayı: 2, Nisan-Mayıs-Haziran 1993), Birlik / Karadeniz Yazarlar Birliği Yayın Organı (sayı: 9, 10, 11; Temmuz-Ağustos-Eylül 1993).

MACİT, Muhsin

Edebiyat araştırmacısı. 1964, Özdere köyü / Oltu / Erzurum doğumlu. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. Öğretmen şairlerden etkilenerek edebiyat öğretmeni olmaya karar verdi. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü (1987) bitirdi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne araştırma görevlisi olarak (1988) girdi. Atatürk Üniversitesinde *"Şeyh Gâlib'in Tarih Manzumeleri (incelemetenkidli metin)"* tezi ile yüksek lisans (1989), Gazi Üniversitesinde *"Nedim Divanı (inceleme tenkidli metin)"* adlı tezi ile doktora (1994) yaptı. 1994 yılında

Muhsin Macit

Yüzüncü Yıl Üniversitesinde yardımcı doçent, 1996 yılında doçent, 2002 yılında profesör oldu. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı görevini (2002-05) yürüttü. 2005'ten itibaren Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü.

Divan edebiyatıyla ilgili araştırma çalışmalarının yanı sıra şiirle ilişkisini sürdürdü. Şiirlerini *Yedi İklim*, *Türk Edebiyatı* ve *Seyir* dergilerinde yayımladı. "Ustalarına vefa borcunu ödemek ve geleneğin yeniden inşasına katkıda bulunmak için" divan şiirinden yararlanan bazı şairlerin eserlerini inceledi. Bu alandaki eserlerinden *Gelenekten Geleceğe* ile 1996'da Türkiye Yazarlar Birliğinin Tenkit Ödülünü aldı.

"Muhsin Macit'in Karakoyunlu Hükümdârı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri adlı çalışması, ilk başta kapak kompozisyonu ile bir tarihçi olarak bende heyecan ve merak uyandırdı. (...) Muhsin Macit bu özgün çalışmasıyla şair, devlet adamı, sufi ve tam manasıyla bir trajedi kahramanı olan Cihânşâh'ı eldeki kaynakların verdiği imkânlar ölçüsünde bütün yönleriyle tanıtmaya çalışmıştır. Bu çalışmasıyla büyük ölçüde alanlarını Osmanlı edebiyatıyla sınırlandıran Eski Türk Edebiyatı uzmanlarının karşısında duran, yeterince irdelenmemiş bir sahanın varlığına da işaret etmiştir..." (Emin Kırkıl, *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri* üzerine)

"Macit, divan şiirinden istifade ederken, onlarda hislerine müştereklik bulurken, onları yenileyerek şahsî bir üslûp kurmaya da çalışıyor. (.....) Sözün özü: İlham kaynakları günlük hayatın çer-çöpünden veya ideolojik saplantıları hizmet sanma safdilliğinden öteye geçemeyen, kaba realizmden sıyrılamamış atıf ve işaretleri aşk sananların çokça bulunduğu günümüzde, Muhsin Macit'in Zembil'le inen şiirleri; sanatın büyülü dünyasında halis şiir hedefine varmada, hasretimizi dindirebileceğimiz bir menzil olmuştur." (Nâzım H. Polat)

"Divan edebiyatı uzmanları, Dr. Mehmet Kalpaklı ve Prof. Dr. Muhsin Macit gibi değerli bazı ve başka istisnalar dışında, çağdaş Türk Edebiyatı ile uzaktan yakından ilgilenmemektedirler ve maalesef, özellikle çağdaş Türk şiiri konusundaki bilgileri 'kulaktan dolma' olmaktan ileri gitmemektedir." (Hilmi Yavuz)

"Bir yanı Karacaoğlan ve Şeyh Galip gibi eski şairlerden, bir yanı Ali Akbaş ve Külebi gibi yeni şairlerden gelen esintilerle dolu; Zembil'inde biraz aşk ve insan sevgisi, biraz korku ve ümit barındıran şairi bu ilk şiir kitabından dolayı tebrik ediyoruz." (Recep Demir)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Zembil* (2001).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Türk Edebiyatında Tevhidler* (Mustafa İsen'le, 1992), *Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri* (F. Kılıç'la, 1995), *Gelenekten Geleceğe* (1996), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları* (1996), *Nedîm Divanı* (1997), *Nedîm Hayatı Eserleri ve Sanatı* (2000), *Erzurumlu Zihnî Divanı* (2001), *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri* (2002), *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (Mustafa İsen, Osman Horata, Filiz Kılıç ve İ. Hakkı Aksoyak ile, 2003), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı* (U. Soldan'la, 2004).

HAKKINDA: Cemal Kurnaz / Türk Edebiyatında Tevhidler (Yedi İklim, Temmuz 1993), Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri (Zaman, 12.10.1995), Ramazan Şiirleri (Türkiye, 25.1.1996), Selahaddin Beki / Türk Edebiyatında Ramazan Şiirleri Üstüne (Yedi İklim, Şubat 1996), Mehmet Erdoğan / Gelenek Tartışmaları (Ülke, 30.6.1996), Filiz Kılıç / Gelenekten Geleceğe (Türk Edebiyatı, Kasım 1996), Sabahattin Çağın / Gelenekten Geleceğe - Divan Şiirinde Âhenk Unsurları (Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1996 (1997), Namık Açıkgöz / Gelenekten Geleceğe (Türk Ocakları Yıllığı -1996 (1997) - Divan Şiirinde Âhenk Unsurları (Türk Ocakları Yıllığı -1996 (1997), Sabahattin Çağın / Gelenekten Geleceğe - Divan Şiirinde Âhenk Unsurları / Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1996 (1997), Süleyman Solmaz / Divan Şiirinde Âhenk Unsurları (Bilge, Güz 1996), Nedîm Divanı (Türklük Bilgisi, Temmuz 1998), Hasan Ali Kasır / Erzurum Şiirleri Antolojisi (1997), Uğur Soldan / Muhsin Macit'in Zembil'deki Şiirleri (Türk Edebiyatı, Haziran 2001) - "Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri" Üzerine Notlar (Dergâh, Kasım 2002), Emin Kırkıl / Hükümdar, Şair ve Trajedi Kahramanı Karakoyunlu Cihânşâh (Virgül, Nisan 2002), Prof. Dr. Nâzım H. Polat / Zembildeki Şiirler (Türk Edebiyatı, Temmuz 2004), Recep Demir

MUHSİN MACİT

ZABİT

Işıldadı kalbimin en ücra köşesi
Işıldadı cümle eşya
Sen geldin ya
Süngünün çıkışı gibi kından
Kumrunun bakışı gibi yakından
Günlerdir musallat olan hüzün
Bu gün az kalsın yere girecekti utancından

Affet dalgınlığımı affet İdris
Öksüzlüğünü unuttum bir an
Ana, evlat, merhamet, şefkat kelimeleri
Çoğaldıkça çoğaldı lügatımda
Diğer kelimeleri kapladı bir sis
Gökte yıldız çölde kum
Ölüm dilimde zakkum
Oysa unutmamalıydım ki İdris
Ne kadar büyütürsen büyüt insanı
Yine de çocuk kalır o öksüz yanı
Bir kuytuda belli belirsiz

Sen geldin ya sökün etti hatıralar o vakit
Hani bir zamanlar ekmeği paylaştığın gibi
Acıyı paylaştığın şu mahcup duruşlu zabit
Nefî'nin katledilişine içlenen Muhsin Macit
Artık ne kirlangıçların erken göçmesine aldırır
Ne de leyleklerin yanlış diyarlara uçmasına
Bittecrübe sabit
Mürim bittecrübe sabit

(*Zembil*, 2001, s. 18-19)

/ Kalbin Dar Sokakları (Türk Edebiyatı, Haziran 2004), Hilmi Yavuz / Divan Edebiyatçıları Beyanındadır (Zaman, 8.5.2005).

MACİT, Mustafa

Şair. 1950, Yeşilova (A. Dereli) / Trabzon doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaokulu ve liseyi Trabzon'da bitirdi. Ankara'da Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulunda okudu. 1973'te Garanti Bankası Trabzon Şubesinde memuriyete başladı, 1976'da T.C. Merkez Bankasına (İdare Merkezi Kambiyo Muhasebesi Müdürlüğü) geçti. *Damla Damla* (1978) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 3-Cumhuriyet Dönemi (1993).

MACİT, Nedim

İlâhiyatçı. 12 Kasım 1958, Oltu / Erzurum doğumlu. Erzurum İmam Hatip Lisesi (1978), Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1984) mezunu. Bir süre Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki orta dereceli okullarda

Nedim Macit

öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Bu arada yüksek lisans ve doktorasını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak (1992) atandı. Felsefe ve Din Bilimleri, Temel İslâm Bilimler Bölüm Başkanlığı görevlerini yürüttü. 1995'te doçent oldu. 1997'de Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesine geçti. 1998-99 Eğitim ve Öğretim yılında dekan yardımcılığı ve 1998-2002 yılları arasında Temel İslâm Bilimleri Bölüm Başkanlığı görevlerini üstlendi. 2001'de profesörlüğe yükseldi. Akademisyenlik görevini 2002'den itibaren GÜ Çorum İlâhiyat Fakültesi dekanı ve öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Nadim Macit'in çeşitli bilimsel dergilerde birçok makalesi yayımlandı. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çeşitli akademik faaliyetlerde bulundu. Kısa bir süre Türk Akademisyenler Birliğinin davetlisi olarak Hollanda'da araştırmalar yaptı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Kur'ân'ın İnsan-Biçimci Dili, Ehl-i Sünnet Ekolü'nün İlk Öncüleri ve Görüşleri, Din-Siyaset İlişkisinin Teolojik Yorumu, Eylem-Değişim İlişkisinin Teolojik Yorumu.*

ÇEVİRİ: *Meâlimü Usûli'd-Din: İslâm İnancının Ana Konuları* (Fahruddin er-Razi'den).

MACUN, Ender

Romancı. 28 Eylül 1965, İstanbul doğumlu. Vefa Lisesi (1972), Marmara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (1990) mezunu. Çalışmalarını İstanbul'da öğretmenlik yaparak sürdürdü. Yazı ve şiirleri 1991'den itibaren *Varlık* ve *Galeri* dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

ANLATI: *Yağmuruykusu* (1993).

ROMAN: *Seslerimiz Öpüşürken* (2000).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

MADAK, Didem

Şair. 1970, İzmir doğumlu. İlkokulu çeşitli şehirlerde okudu. Ortaöğrenimini İzmir'de tamamladı. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji

DİDEM MADAK

ŞİMDİDEN BİR HATIRASIN

Şimdiden bir hatırasın
Bulutsa, tozsa, uçarsa
Bütün (aşklar) paranteze alınsın
Rüzgar çanısın, rüzgarın diline dolanırsın
Ne bir şarkısın,
ne de dillerde nağme adın
Artık bazı şarkılar kadar yaralısın

Günler izmarit diplerinde biriksin
O zaman mutlaka bir trenle gelirsin
Köpüklerdensin, mavisin, sakinsin
istesen suyun tenine bitişirsin
ellerimi bıraktım, artık bunu sana yazsın
İçimde iki yaşlı balık varsa,
İçimde biri pulsuz, iki balık varsa
Biri sensen, gelirsen ve yok edersen
Bunu yazmak istiyorum sana
Sonra postalamak istiyorum
Pulsuz bir zarfla
Hiçbir mektup artık ikna etmiyor beni hayata

Bu kırmızı oyalarla saçlarımda
Beyaz bir tülbent gibi kalırsam
tenimde, süzemediğim tortularla
Gün olur sararırsa sayfalarda
Bıraktım ellerimi, sana bunu yazsın
Şimdiden bir hatırasın
Kırık kalplerle süslü bir sayfaysan
Camsan, saydamsam, beni kırarsan
Simlerimle sevişirim seninle
O süslü sayfaların üzerinde
İçinde iki mutlu yıl varsa,
İçimde biri simli iki kadın varsa
Sen, gelirsen ve yok edersen
Bunu yazmak istiyorum sana
sonra postalamak istiyorum
Simli bir yılbaşı kartıyla
Hiçbir mektup artık beni, ikna etmiyor hayata

Şimdiden bir hatırasın
Açılmışsa bir sardunya saksıda
Bütün (aşklar) paranteze alınsın
Bıraktım ellerimi, artık sana bunu yazsın
mektuplar postaya takılırsa...
Ey aşk sen
Artık bazı şarkılar kadar yaralısın.

Didem Madak

Bölümünde ve Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okudu. Tezgâhtarlık, sekreterlik ve anketörlük gibi çeşitli işlerde çalıştı. Şiirlerini 1995 yılından itibaren *Sombahar* ve *Ludingirra* gibi dergilerde yayımladı. *Grapon Kağıtları* adlı şiir dosyasıyla 2000 Yılı İnkılap Şiir Ödülünü aldı.

"Ah'lar Ağacı'nda kullanılan dil, mistik kavramlara göndermeler içerse de bu kavramları insana özgü dünyada somutlaştırıyor. Yaşamında yer ettiğini sezinlediğimiz kimi olay ya da olgular bugün onun şiirinde kara mizah unsuru olarak öne çıkıyor. Onunkisi yaşamakta olduğumuz ve henüz tüm zamanımızı yalnızca ne olup bittiğini anlamaya ayırdığımız bir dönemin şiiri. Nesneler ve kavramlarla kurduğu ilişki ve bunlara şiirde bulduğu karşılıklar bakımından Madak, ayrıksılaşan bir şair. Şiire girmekte direnen sözcüklerin onun şiirinde kendilerine yer bulduğunu görüyoruz çoğu zaman. Gündelik yaşamda sıklıkla kullanılan sözdizimleri, mutfak gereçlerinin adları, çocuklukta kalmış ayrıntılar... Bu şiirlere bireyin toplumsal, tarihsel trajediyi deneyimlemesi yansımıştır." (Sinan Oruçoğlu)

ESERLERİ (Şiir):

Grapon Kağıtları (2000), *Ah'lar Ağacı* (2002).

HAKKINDA: Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 4, 2002), Müjde Bilir / Didem Madak ile Söyleşi (Varlık dergisi, Ekim 2002), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), Sinan Oruçoğlu / Yerine Getirilemeyecek Bir Vasiyet (Virgül, Mayıs 2003).

MADANOĞLU, Arif

Şair. 1944, Eşmetaş köyü / Eşme / Uşak doğumlu. On dört yıl PTT'de çalıştı. 1975'te sürgün edildi, 1982'de hapis cezası alınca PTT'deki işine son verildi. Beş yıl kahvecilik, çiftçilik ve hayvancılık yaptıktan sonra 1987'de gittiği Almanya'dan 2004 yılında Türkiye'ye kesin dönüş yaptı. Son yıllarda şiirleri çoğunlukla *Damar* dergisinde yayımlandı. Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

"Kavramsal duyarlık'tan amacım, şiirdeki mekanik sesle ilgili. Doğrudan sözcükleriyle masaya oturuyor şair, duyarlık sonradan oluşuyor. Madanoğlu şiirinin ikinci dönemini belirleyen en önemli özellik bu. İzlek olarak geçmişe bağlı. Tümüyle birey eleştirisine, düşünsel çürümeye, yabancılaşmaya yer veren tutumuyla geleceği yeniden biçimleyen bir uzun yürüyüşün içinde görünüyor." (Ahmet Günbaş)

"Madanoğlu'nun ilk şiirleri ile son şiirleri karşılaştırıldığında dilde çok büyük farklılıklar ortaya çıktığı görülüyor. Aslında daha sade ve ağırlıklı olarak yalın olan şiir örgüsü son şiirlerinde ağırlaşıyor. Özellikle de Arapçaden uzaklaştığı Arapça, Farsça sözcüklere çok yer verdiği görülüyor.

ARİF MADANOĞLU

DÖNE DÖNE KAN MÜREKKEBİ

Menzil dışı, kanat yordamı
yüksek uçar hümâ kuşu
kibir üstüne fikir geliştirir
tüyü de kuru!
Ah evet, nereden bilsin o
ileri cephede ilke çalışanları
döne döne kan mürekkebi

tahrikle gelişen tarih
döne döne sıkıntılı nakarat
zulmü, egemen zulmü
besleyeli alkışlar
şişirme cesaret, sunak şölenidir
o alkışlar geri tepsin de gör;
kanın gelinciğe yansıyan
gümbürtüsünü

ol ki; zehirli bir böcek girse
nar çiçeği gamzesine
vurgun acıdır
karayı, egemen karayı
berkiten zifir
döne döne zehir zemberek

sevda cephesinde şiir çalışanları
muştu olarak
sevgi sektirir imgelem burcuna
döne döne zirve zaferi
bütün renkleri kaynaştıran alkım
usun eşiğinden içeri

gümüş söz; simli kamçı yerine
tetiklemiştir sesi
mavinin, egemen mavinin
sözdizimine
döne döne dönüşen imge
nâriçi kan bedeli, şiir umak
yayıldıkça derinleşir
(*Kum dergisi*, Ocak 2002)

"Sanatçılar; özellikle şair ve yazarlar dilin işçileridir. Ulusu ayakta tutan unsurlardan biri de dildir. Dil karmaşıklaşırsa bireyler arasındaki iletişim de bundan payını alır. Genel olarak bakıldığında Madanoğlu'nun şiirlerinde imge-simge yoğunluğu görülür. Bu yoğunluk onun şiirlerinde kendine haslık, yani bir özgünlük oluşturuyor." (Hasan Efe)

ESERLERİ (Şiir):

Bu Can Bende Durdukça (1974), *Belalı Sevda* (1986), *Gül Dikenini Öpünce* (1994), *Aslı Bende Kalsın* (1998), *Üçüncü Gölge* (1998), *Aşk ve Öteki* (2000), *Yürüyüş Şarkıları* (2004).

HAKKINDA: Cumhuriyet Kitap (22.3.2001), Ahmet Günbaş / Sevgilim-Bir Ara Sesime Uğra (Damar, Ağustos 2004), Hasan Efe / Madanoğlu'nun Anılarda Kalan Küstüm Çiçekleri - Günümüz Şairlerinden Şiir Çözümlemeleri (2004).

Arif Madanoğlu

MADANOĞLU, Cemal

Asker, politikacı (D. 1907, Eşme / Uşak – Ö. 28 Temmuz 1993, İstanbul). İlk ve ortaokulu İstanbul'da okudu. 1924'te Kuleli Askeri Lisesini, 1926'da Harp Okulunu, 1941'de Yıldız Harp Akademisini bitirdi. Çeşitli askeri görevlerde bulundu. 27 Mayıs (1960) İhtilâlini yönetti. Millî Birlik Komitesinde çalıştı. 1961'de emekliye ayrıldı. 1966'da kontenjan

Cemal Madanoğlu

senatörü seçildi. 12 Mart 1971'den sonra tutuklandı ve yapılan yargılama sonucunda beraat etti. Anılarını önce *Cumhuriyet* gazetesinde yayımladı. Daha sonra *Anılar* (1982) adıyla kitaplaştırdı.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. X, 1984).

Mehmet Maden

MADEN, Mehmet

Şair ve yazar. 6 Şubat 1956, Maden / Elazığ doğumlu. Asıl adı Mehmet Yıldız. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü (1978) mezunu. Ayrıca Anadolu Üniversitesi İngilizce Önlisans programını (1995) tamamladı. MEB'e bağlı okullarda öğretmenlik (1979-93), Kültür Bakanlığı Dış İlişkiler dairesinde memurluk, *Siyah-Beyaz* gazetesinde köşe yazarlığı (1998-2000) yaptı. 2000 yılında öğretmenliğe döndü. Edebiyatçılar Derneği ve Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

İlk şiiri "*Ekmek Kırıntıları*", 1970 yılında *Uluova* gazetesinde (1970); ilk öyküsü "*Ücret*", 1974 yılında *Yapıt* dergisinde (Ankara) çıkmıştı. Ürünlerini sonraki yıllarda *Yapıt*, *Gerçek*, *Sanat*, *Sanat Rehberi*, *Yeni Şiir*, *Eşik*, *Yaba Öykü*, *Berfin Bahar*, *Şiirde Öncü*, *Yorum*, *Yeni Adımlar* dergilerinde yayımlandı. Ayrıca *Siyah Beyaz* gazetesinde (1996) avcılık yazıları yayımladı. 1984 yılında *Sanat Rehberi* dergisinin açtığı yarışmada *Bebek At ve Mezar* adlı öyküsüyle ikincilik ödülü kazandı. Şiirleri antolojilerde yer aldı.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Bir Sabah Hüzün* (1994), *Karanlığın Gül Kokusu* (1998).

ŞİİR: *Alışmak Ayrılıklara* (1996).

HAKKINDA: Azer Yıldırım / Umudun 'Hüzün'le Buluşması (10.2.1996), Feyza Hepçilingirler / Kırmızıdaki Ses (Siyah Beyaz, 19.7.1997), Emin Karaca / Karanlığın Gül Kokusu (Radikal, 17.11.1998).

MADEN, Muzaffer

Gezi yazarı. 1929, İncesu köyü / Dinar / Afyon doğumlu. İlkokulu doğduğu köyde, liseyi Afyon'da bitirdi. İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Okulu (1953) mezunu. Bir

MEHMET MADEN

KARANLIĞIN GÜL KOKUSU

Aybars doktor seni çok özledim.
Karanlığa gül ektim.
(Sayenizde)

Güz vurmuş Ankara'ya. Güz kokusu burnumda tütüyor. Bulvar'da çınar yaprakları ayaklarımıza dolaşıyor. Ankara'ya ilk gelişimde, Bulvar'da eşim Şerife'yle yürürken, sormuştum; Şerife ayaklarımıza dolanan bu yapraklar neyin nesi? Şerife Ankara'yı benden iyi biliyordu. Ama Bulvar'daki yaprakları başkasından öğrenmişti. Bunlar çınar yaprakları, demişti. Ben çınarları tanıyordum. Dicle kıyılarında görmüştüm. Şerife çınarları bilemezdi, yapraklarını eline alıp saatlerce incelese bile onları bilemezdi. Peki, dedim, Şerife; bu mevsimde yapraklar sararmıştır, "sarı" nasıl bir şeydir, bilir misin? Şerife ciddi ciddi gülmüştü. Biliyorsun benim için bütün renkler siyahtır ve hep öyle kalacak... İnatsız bir köre yakışan bir cevap değildi bu. Karşı çıkmıştım. Hayır, Şerife, doğuştan kör olsan bile, tek rengimiz siyah değil bizim. Siyahın içinde bize gülümseyen siyahın diğer tonlarını düşün... Bu kez Şerife çok sade bir anlatımla, ama ben sarıyı gerçekten bilmiyorum... Şerife'nin anlayabileceği bir şekilde sarıyı anlatmaya çalıştım. Bak şimdi, dedim, karanlığı biraz aç, hatta epey aç, yani tersini düşün, sonra ısıt onu, çok ısıt, çok, işte bu; "sarı" dır. Şerife kış kış güldü. Karanlığın tersini çok çok ısıtırsam yine karanlık olur be, Cafer... Hem sorun nedir biliyor musun? Sen tam bir kör sayılmazsın. Yani körsün ama kör gibi düşünmüyorsun. Asıl körlük hem kör olmak, hem de kör gibi düşünmektir. On üç yıl boyunca dünyayı ve renkleri izlemiş, sonra bize katılmışsın. Senin gören, görmüş bir geçmişin var, onu her istediğinde şimdiki zamana taşıyabiliyorsun. Böylece, seni kuşatan bu karanlığa geçmişten parıltılar düşürebilirsin. Bu yönünle şanslısın. Fakat yitirmek, hiç sahip olmamaktan daha kötüdür. Bu yönüyle de, gerçek bir körden daha çok acı çekersin. Karanlığı sorgulamak kolay değil, ben senin kadar karanlığı sorgulamıyorum mesela. Ne yapsak, karanlık galip gelecek sonunda. O bizim efendimiz...

Şerife içimi okuyordu, kendi sesiyle beni anlatıyordu. Son olarak bir şey söylemek için konuşmuştum. Ama Şerife, gören görmeyen her canlı bir gün karanlığa gömülecek. Şerife'nin bilge hali aynı mantıkla sürdü. İyi de, sen ölümden söz ediyorsun, halbuki biz şu anda hayattayız...

Şerife'ye bir daha cevap vermemek üzere sustum.

Ankara'da güz kokusu... Annem'i, Hacettepe'ye doktora götürdükten sonra işe dönüyordum, iş, dedim de aklıma geldi. Çok yoruluyorum. Çok çalıştırıyorlar beni. Rahatlıkla, iki "gören" in işini yaptığımı söyleyebilirim. Ne garip bir dünya?... Körsün, belli bir eğitimden geçmişsin. Sana önce acıyarak iş verirler, acırlar ve iş yaptırmazlar. Her solukta, her sözde, her seste acırlar sana. Körlüğe kalınırsın, ama acınmış olmak öldürür seni. Bunu dile getiremezsin. Getirsen daha çok acırlar... Fakat bir gün, senin gerçekten kendilerinden aşağı kalmadığını gördüler mi, vay haline, bu kez körlüğünü unutur, acımasızlaşır, iki kişinin işini yaptırır, soluk aldırmaz, tuvalete bile göndermezler... Ashında garip olan dünya değil, garip olan insanlar... Bu noktada, gören insanları anlamak gerçekten zor.

Hastane çevresi bildiğim bir alan değil. Yürürken çok zorluk çekiyorum. Sesleri, rüzgârın kokusunu, engelleri, otobüs duraklarını, burnumuzu çarpmamak için diye yol kenarına dikilmiş kalın gövdeli ağaçları tanımıyorum burada. Yüzümüze denk düşen engeller bastonumuzla dokunamadığımız engellerdir. Körlükten daha fazla bize düşman... Körler için ayrı yolları olan kentlere sahip bir dünyada yaşamak ne güzel olurdu!

Düşünün; bir duvarın, bir ağaç gövdesinin bir korkuluğun bir yerinden ileri çıkmış sert ve sivri bir cisim tam yüzünüzün hizasındadır. Siz onu bilemezsiniz. (...)

(*Karanlığın Gül Kokusu*, 1998).

MEHMET MADEN

GİDERSEN SON ELVEDAYLA

Gidersen son elvedayla sen
Suları çekilir o gün ırmağının.
Kaç kuraklık yaşar kalbim, bilmiyorum
Yağmurla dönmelisin, güller düşürerek içime.

Gidersen son elvedayla sen
Yalnızlık fırtınayla gelir üstüme.
Kaç mevsim üşür kalbim, bilmiyorum
Güneşle dönmelisin, Temmuz örterek üstüme.

Gidersen son elvedayla sen
Ölüm usulca dokunur ellerime.
Kaç asır gömülür kalbim, bilmiyorum
Hayatla dönmelisin, sesler vererek sesime.
(*Alışmak Ayrılıklara*, 1996)

süre diş hekimi olarak çalıştı. *Yeni Dostluk* adlı haftalık yayın organında yazdı. *Güneyde Kültür* dergisinin yazı kadrosunda yer aldı. 1962'de gittiği İsviçre'de otuz üç yıl diş hekimliği yaptıktan sonra emekliye (1995) ayrıldı. İsviçre ve Almanya'da çeşitli derneklerin davetlisi olarak konferanslar verdi. Dünyanın pek çok bölgesini gezip farklı yer ve kültürleri tanıma imkânı buldu. İsviçre Diş Hekimleri Derneği üyeliği ile Almanya'da kurulan İncesu Bilim Eğitim ve Dayanışma Merkezi Onursal Başkanlığı görevlerini yürüttü. *Kaşgar ve Ötesi* (2001) adlı bir gezi kitabı vardır.

HAKKINDA: Muzaffer Maden / Kaşgar ve Ötesi (2001).

MADEN, Sait

Şair ve çevirmen. 1932, Çorum doğumlu. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü (1954) mezunu. Çalışmalarını 1958 yılından itibaren kendi bürosunda grafik çalışmaları yaparak sürdürdü. Pek çok kitap resimledi ve kapak kompozisyonu ile sanatsal ve ticari simge oldu. Şiirleri 1946 yılından itibaren çeşitli dergilerde yer alan Sait Maden, 1950 yılında Varlık Yayınevince açılan çeviri yarışmasında Baudelaire'den çevirdiği bir şiirle birinci oldu. Pek çok dünya şairini İspanyolcadan ve Fransızcadan Türkçeye kazandırdı. Aragon'dan büyük bir ustalıkla çevirdiği *Elsa'ya Şiirler* kitabıyla 1976 Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülünü aldı.

"Sait Maden, giriştiği bütün işlerde, giyiminde kuşamında, davranışında, hatta sesini kullanmada 'en güzel'i yaratmanın ardındadır; Batılıların deyimiyle perfectionist'tir." (Adnan Binyazar)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Açıl Ey Gizem* (1996), *Yol Yazıları* (1997), *Hiçlemeler* (1997).

ARAŞTIRMA: *Sanat Tarihi* (1979), *Şiir Tapınağı 1* (1985).

ANTOLOJİ: *Yeryüzü Şiiri - İnsanoğlunun Beş Bin Yıllık Şiir Serüveni 1* (1998), *Yeryüzü Destanları İnsanoğlunun Beş Bin Yıllık Şiir Serüveni 2* (1998), *Çağdaş İspanyol Şiiri Antolojisi 1900-2000* (93 Ozandan 400 Örnek, antoloji, 2001).

ALBÜM: *Simgeler* (çizdiği amblem ve logolardan seçmeler, 1990).

BİYOGRAFİ: *Ben Kimim* (2004).

DERLEME: *Fuzûlî-Bugünün Diliyle Seçmeler* (2003).

ÇEVİRİ: *Güneş Taşı* (Octavio Paz'dan, 1962), *Gerçeküstücülük* (antoloji, 1963), *Seçmeler* (Blaise Cendrars'tan, 1964), *Kara Ada Defteri* (Pablo Neruda'dan, 1971), *Bütün Şiirler* (F. Garcia Lorca'dan, 1974), *Yirmi Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı* (Pablo Neruda'dan, 1975), *Elsa'ya Şiirler* (Aragon'dan, 1975), *Seçme Şiirler* (Eugenio Montale'den, 1976), *Şiirler* (Paul Eluard'dan, 1976), *Şiirler* (Saint John Perse'ten, 1981), *Şiir Tapınağı* (seçmeler, 1985), *Şiirler* (Vladimir Mayakovski'den, 1985), *Kötülük Çiçekleri* (Baudelaire'den, 1993).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. III, 1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (s. 349, 2. bas. 1982), Tuncer Uçarol / Sait Maden'in Bir Şiiri: "İçeri" (Çağdaş Türk Dili, Haziran 1996) – "Açıl Ey Gizem" ya da Sait Maden Günlüğü (Cumhuriyet Kitap, 2.10.1997) - Uludağ'ın Etekleri Gümüşten İçinde

SAİT MADEN

BUKAĞI

Ne güzel hazırandı. Kuş içindeydi gök. Akşam üstüydü.
Seninle bir kıyı kahvesindeydik. İskeleye yanaşan
vapurdan işçiler boşalıyordu, öğrenciler, gezginler...
Uğultusu geliyordu çarşının. Bir çingene çergisi
gibiydi suyun üstü martılarla, teknelerle, ağlarla,
serpintileriyle balıkçı seslerinin. Az ötemizden
bir güvercin havalandı, bir kedi geçti, çiçekçi kızın
kızıl şalvarı birden tutuşturdu ortalığı ve her şey
külrengine döndü yavaştan.

Her zamanki dinginliğinle
bakıyordun gelen geçene. Ama yüzündeki bir çizgi
alttan alta seğirip duruyordu. Sordum: "Bir şeyin mi var?"
"Yoo hayır, ne olsun ki? Dönüp duruyoruz işte sen ben o
bitme bilmez dolunbacında şu her günkü sıradanlığın.
Bir yerlerde kapılar açılıyor sürekli, bir yerlerde
kapılar kapanıyor. Koyu karanlıkta herkes bir çıkış
arıyor kendine benim gibi. Oysa bak, ayağındaki
bukağıyı kimse görmüyor. Eh doğaldır, umut çok sever
oyun etmeyi bize: Gün gelir, pencereden girmesiyle
çıkması bir olur. Gün gelir, yarı canlı yığılakalır
önümüzde, serer yere kanatlarını; ama bir dokun
zemberoğa boşalmış gibi fırlayıp gider..."

Karanlığı
dinliyordum. Kapağı yırtılmış bir kitap vardı elimde.
Adı ilginçti çok: "Gereksizliğin Gerekliliği". Ama
neydi gerekmeyen? niçindi? kimdi gereksinen? der demez
iki damla düştü, nedensiz iki damla kirpiklerimden,
hiçbir şey göremez oldum. Gece aldı götürdü beni.

Sait Maden

Sait Maden'in Şiirleri (s.192-208, 1999) - Mor Taka (Kış-Bahar 2005) – Gökyüzü Günlüğü (Dil Dergisi, Kasım 2001) - Sait Maden'in Şiirlerinde Gökyüzü (Varlık, Mayıs 2002) - Kum (Ekim 2002 – Kasım 2002), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), XIV. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler (1999), Çağdaş İspanyol Şiiri Antolojisi 1900-2000 (Kitap Rehberi, Aralık 2001), TBE Ansiklopedisi (2001), Adnan Binyazar / "Yeryüzü Şiiri" Üstüne - Şiirin Kaynağına Doğru (Cumhuriyet Kitap, 4.7.2002).

SAİT MADEN

GÖK YOLUNDA

Gök yolunda atım eşkin,
– uzaklarda kaldı güneş –
başı yıldızlardan aşkın,
düşü sonsuzluktan geniş.

Gök yolunda atım eşkin,
yelesinde ay tozları,
çevremizde gür, değişken
bilinmezlik denizleri.

Gök yolunda atım eşkin,
– artık ne tanrı ne melek –
yakın bir çağrıya, coşkun
bir aydınlığa yönelik.

Gök yolunda atım eşkin,
gör, ayak bastım ülkene;
bin odalı sırça köşkün
kilitli mi, ey dost, bana?

(Memet Fuat / *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, c.2,)

MADRA, Ömer

Yazar. 11 Temmuz 1945, İstanbul doğumlu. İlkokulu Şişli Terakki'de, orta ve liseyi Robert Kolejinde okudu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1968) mezunu. Bitirdiği fakültede on üç yıl öğretim üyeliği yaptı, doktorasını tamamladı (1982). Aynı yıl YÖK'ü protesto ederek üniversiteden istifa etti. *Milliyet* gazetesinin araştırma ve dış haberler servislerinde, bazı ansiklopedik yayınlarda (1982-84) çalıştı.

Playboy (ilk 9 sayı), *Gergedan*, *Şehir*, *Start*, *Güneş Pazar eki*, *Arredamento Dekorasyon* (kurucu, yayın yönetmen, 59 sayı, 1989), *Status* (1989-93), *Fol* (1995) dergilerinde editörlük yaptı. 1995'te kurduğu Açık Radyonun genel yayın yönetmenliğini üstlendi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde ders verdi. Yazılarını, yönettiği dergiler dışında *Yeni Gündem*, *Argos*, *Nisan*, *...Ve Sinema*, *Video-Sinema* ve *Cogito* gibi dergilerde yayımladı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Romanımla Sana Bir Ses* (1992).

Ömer Madra

DENEME: *Rüzgâra Karşı* (1995), *Rüzgâra Karşı II* (2001).

ARAŞTIRMA: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Bireysel Başvuru Hakkı* (1977), *Migrant Workers and International Law* (1985).

ÇEVİRİ: *Franny ve Zooey* (J.D. Salinger'den, 1993).

HAKKINDA: Türkiye'de Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Rüzgâra Karşı II (Cumhuriyet Kitap, 22. 11.2001).

MADRA, Piyale

Çizer. Ankara doğumlu. Ortaöğrenimini doğduğu kentte tamamladı. 1974'te Fransa'ya giderek eğitimini Grenoble'daki École des Beaux-Arts'ta sürdürdü. 1977'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksekokulu Grafik Bölümünü bitirdi. Grafik çalışmalarını 1981'de Stockholm'de sürdürdü. Madra, "Piknik" bant karikatürlerini 1982'de *Milliyet* gazetesinde çizmeye başladı, ardından yaklaşık on yıl boyunca *Cumhuriyet*'te sürdürdü ve bu bantlarıyla tanındı. *Piknik*'i 1992'de Türkçe ve İngilizce olarak kitaplaştı.

Piyale Madra

1994'te *Yeni Yüzyıl* gazetesinde "Ademler ve Havvalar"ı çizmeye başladı. Gazetenin 1998'de yayın hayatına son vermesiyle *Radikal* gazetesine geçti. *Piknik*'ler de, *Ademler ve Havvalar* da çizgi film oldu. *Piknik*'ler TRT 1'de, *Ademler ve Havvalar* NTV'de yayımlandı. *Piknik* yurtdışına da açıldı. Madra, ürünlerini 1994'ten itibaren İtalya, Belçika, Almanya ve Fransa gibi birçok ülkede sergiledi.

ESERLERİ:

AAA! Piknik! (Türkçe ve İngilizce, 1992), *Ademler ve Havvalar* (1998), *Ademler ve Havvalar II* (1999), *Küçük Ademler Küçük Havvalar* (2001), *Ademler ve Havvalar III* (2003), *Ademler ve Havvalar IV* (2005).

MAĞDEN, Perihan

Gazeteci ve yazar. 24 Ağustos 1960, İstanbul doğumlu. Maçka İlkokulu (1971), İngiliz Kız Ortaokulu (1976), Robert Lisesi (1979), Boğaziçi

PERİHAN MAĞDEN

İKİ GENÇ KIZIN ROMANI

Behiye'nin içine üzüntü, istenmeyen bir kuş gibi yuva yapmış. Sokaklarda dolanıyor.

Dokunsan ağlayacak gibi. Ama neden böyle olduğunu tam da bilmiyor. Sıkıntılı halinden bir nebze daha iyi. Yok, çok daha iyi, daha halledilebilir, katlanılabilir bir hal. SIKINTI HALİ: Hani o şişirilmiş, şişirilmiş biraz'dan patlamak üzere kan rengi bir balon hali. İçinin içinde başka bir iç daha varmış, o iç içine sığmamaktaymış, sığamazmış, onu sıkıştırmaktaymış, onu nefessiz kılmaktaymış, onu boğmaktaymış, girtlağını, ruhunun girtlağını sıkmaktaymış, bastıra bastıra sıkmaktaymış hali.

O hal, hallerin en kötüsü. En karşı konulmazı, içinden çıkılmazı, bitireni, bezdireni. Kendinden. Kendinden tiksindireni. O zaman Behiye, içine bir türlü sığamayan, oturamayan o asıl iç, onu yutan, boğan, soluksuz bırakan o sıkıntı balonu için, yeni bir bedene geçme arzusu duyuyor.

Mevcut eski ve sıkıştırılmış, tıkır tıkır on altı yıldır kullanılmış, bu biçare, bu dar bedenden kurtulmak, kaçıp yeni bir bedene girmek, eskisini de şehrin bir çöplüğüne fırlatıp atmak istiyor.

Behiye'nin içinin bir de üçüncü hali var: KIZGINLIK HALİ. Behiye bu halindeyken, sinirden kafasının zonklamaya başladığını hissediyor. Olduğu yerde döndüğünü. Kafatasının delirmiş bir sivrisinek gibi vızlayarak habire, gözünü kararttığını. O göz kararması anlarında, her şeyi ama her şeyi yapabileceğini. Yakabileceğini. Yıkabileceğini. Silkip atabileceğini.

Behiye, içine öbür hallerinden daha az musallat olan bu üçüncü halinden korkuyor. Korkuyor, çünkü o zaman bir sürü şeyi yapmaya mükellef olduğunu biliyor. Seviyor da bu halini. O iktidarı. Gücü. Kızgınlık, kararmışlık, kopanmışlık, hakiki boşanmışlık halini. O halin iktidarını: Ecinni iktidarı.

Behiye, şimdi şuursuzca sağa sola saparak yürürken, bu üç iç hali dışında; ÜZÜNTÜ, SIKINTI ve KIZGINLIK dışında, hiçbir halin kendisini içine almayacağını, kabul etmeyeceğini, sonsuza dek bu üçünün arasında sıkışıp kaldığını, bunun ne kadar ağır ve acıklı bir mahkûmiyet olduğunu düşünüp hüngür hüngür ağlamak istiyor.

Ağlama isteği, ağlamasını terkinde getirmiyor. Kaç yıldır böyle. Ağlama isteği, üzüntü halinde kendisine musallat olan o illet ağlama arzusu, ağlamasını tıkayıveriyor. Ciddi bir tıkanıklık hali. Tıkaç. Taş. Taşşlaşma. Hali.

Behiye, yedi buçuk yaşından beri ağlayamıyor. En son yedi buçuk yaşında -o günü hatırlıyor- annesi için, annesine sendiği için, annesinden utandığı için, annesine hem acıyıp hem utandığı için hüngür hüngür ağlamıştı. O günden beri annesini sevmiyor ki, hiç kimseyi sevmiyor. Doğru dürüst ağlayamıyor. Hüngür hüngür yani.

Yalnızca bol bol utanç duyuyor. Annesinden, babasından, abisinden, akrabalarından, komşularından, öğretmenlerinden, yolda gördüklerinden, televizyonda gördüklerinden, her yerde habire gördüklerinden utanç duyuyor. Herkes çok utanç verici. Durmadan utanıyor. Yerin dibine geçiyor. O geçiyor, herkes yerin üstünde.

Hepsine bakıp utanıyor olmaktan da bıktı, bezdi. Ama hâlâ, hâlâ, onu en çok annesi utandırıyor. Bundan da utanıyor. Onu hayatta en çok annesinin utandırmasından.

Behiye güz akşamüstülerinin insanı sarmalayan o efendi üdüğünde, içinin teselli kabul etmezliği karşısında dahi da kütleleşerek, habire yürüyor. Bir kütle işte o. Kara bir asfalt taşı. Kendi, içine oturmuş. Asfalt taşı. Taşşş.

Kaç zamandır yürüdüğünü artık bilmiyor. Çok yürüdü. İçinin dibine kadar.

Ağlamak isteyip de ağlayamadığı için, o yapışkan ağlama duygusunu def edemediği için, habire herkes için utanç duymaktan utandığı için, ruhunu ne kadar sıkarsa sıksın, ne kadar kazma kürek sallarsa sallasın içerlerden bir yerlerden bir teselli, bir avuntu, bir teneffüs, bir yumuşaklık, tatlılık işte, çıkartamadığı için çok üzgün. Didik didik ve şişmiş. Yıkık dökük ve taşlaşmış. Berbat üzgün. Dayanamayacak. Kadar. Üzgün. Gün. Behiye.

Bu üç halin üçgeninden çıkamayacak. Zincirlenmiş işte. Mahkûmiyet. Yapıştırılmış. Sabitlenmiş. Bitmiş. Sonu gelmiş. On altı yıldır bunca istenmeden kullandığı bu kaptan, bu kötü, bu çirkin kılıftan çıkıp gitmek, kaçıp uçmak istiyor.

Evet! Bu bedende daha fazla gidemeyecek.

Üzüntüsü daha da artıp sıkıntının sınırlarını geçti işte. O büyük dalga gelip yutacak şimdi onu. Kendi arandı. Durmadı. Durduramadı. Sıkıntı dalgası!

Bir şeyler yapıp durdurmalı. İstemiyor. İstemiyor!

Behiye sağ elini ağzına götürüp manyakça ısırmaya başlıyor. Manyakça. Dişlerini eline öyle bir geçiriyor ki.

En nihayet elini ağzından çektiğinde, elinin ne biçim kanamakta olduğunu görüyor.

Yetti artık, diyor kendi kendine. Yetti artık. Bak elini ne yapmışsın. BAK! Ne yapmışsın elime. BAK! ne yapmışsın. Yetti artık. YETTİN. YETTİN. (...)

(*İki Genç Kızın Romanı*, 2002)

Üniversitesi Psikoloji Bölümü (1983) mezunu. Bir süre reklam metni yazarlığı yaptı, TRT 2 ve Kanal 6'da çalıştı. *Radikal* gazetesindeki (1997-) köşe yazılarıyla 1990'lı yılların popüler yazarları arasında yer aldı. İki yıl Asya'nın değişik ülkelerinde dolaştı. Tokyo ve New York'ta kaldı.

İlk şiiri "*Zenciyse Yürek*", *Felsefe* dergisinde çıkmıştı. Diğer şiirlerini *Oluşum, Beyaz, Sombahar* dergilerinde yayımladı. *Fakat Ne Yazık ki Sokak Boştu* adlı kitabında, kadınlık-erkeklik halleri ve gündelik siyaset üzerine yazdığı gazete yazılarını bir araya getirdi. *Korkma Bu Akşam Gelip Çalmam Kapını* adlı kitabında ise *Radikal* gazetesindeki köşe yazılarından seçtiği otuz beş yazı ile bu kitap için yazdığı bir yazıya yer verdi. *İki Genç Kızın Romanı* adlı eseri, 2005 yılında Kutluğ Ataman yönetmenliğinde *İki Genç Kız* adıyla sinemaya uyarlandı. PEN yazarlar Derneği ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

"Perihan Mağden'in yeni romanında gerçekten de toplumbilimciler için çok malzeme var. Bu malzeme dilbilimciler, ruhbilimciler, siyasetbilimciler ve bazı şeyleri görmeyi yalnızca bilimlere havale etmeyen okurlar için de büyük bir zenginlik vaat ediyor. (...) *'İki Genç Kızın Romanı' Türkiye'de modern yaşamın patladığını, bu patlamayla en çok da genç ruhların parçalandığını gösteriyor."* (Necmiye Alpay)

"Perihan Mağden, romanda, köşe yazılarından tanıdığımız üslubunu kullanıyor. Dilbilgisi kurallarını bozuyor ve kendince tekrar yapıyor." (...) *"Perihan Mağden, önceki iki anlatısı 'Haberci Çocuk Cinayetleri' ve 'Refakatçi' edebi anlamda kayda değer yapıtlardı ama kolay nüfuz edilir olduklarını söylemek mümkün değildi. 'İki Genç Kızın Romanı'nda ise sanki bir basitleştirme, kolay anlaşılır kılma çabası var gibi. 'Çok okunacak roman kolay anlaşılmalı' gibi bir mantıkla mı bu tercih yapıldı, konu mu bu anlatımı getirdi anlaşılmıyor. Ama önceki kitaplardan daha farklı bir yapıyla karşı karşıya olduğumuz kesin. Hakim kanının aksine, okunmaya, üzerinde düşünülmeye ve eleştirilmeye değer!.."* (Metin Celal)

ESERLERİ:

ROMAN: *Haberci Çocuk Cinayetleri* (1991), *Refakatçı* (1994), *İki Genç Kızın Romanı* (2002).

ŞİİR: *Mutfak Kazaları* (1995), *Dünya İşleri* (2001).

DENEME: *Pazartesi Yazıları ya da*

Hiç Bunları Kendine Dert Etmeye Değer mi? (1997), *Habaset Yazıları ya da Kapı Açık Arkanı Dön ve Çık! / Habaset Yazıları* (1998), *Fakat Ne Yazık ki Sokak Boştu* (1999), *Herkes Seni Söylüyor Sahi Mutsuz musun?* (2001).

HAKKINDA: Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler (s. 282, 1994), Ece Temelkuran / Yazın Dünyamızın Zeynası (Cumhuriyet Kitap, 10.7.1997), N. Özcan / Robert'ten Radikal'e Perihan Hanım (söyleşi, Radikal İki, 5.12.1999), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 11.11.1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Necmiye Alpay / Bistiri Bıçak ve Kalem (Radikal Kitap, 20.6.2002) - Edebiyat Soruları-Devam (Radikal Kitap, 11.7.2002), Milliyet Sanat (Temmuz 2002), Metin Celâl / Behiye'nin Romanı (Radikal Kitap, 29.9.2002), A. Ömer Türkeş / Metnin Dışına Çıkan Eleştiri Metnin Dışında Kalan Roman (Virgül, Ekim 2002), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 24.2.2005).

Perihan Mağden

MAĞDEN, Reha

Öykücü (D. 13 Nisan 1955, Ordu – Ö. 25 Temmuz 2006). Yazar Perihan Mağden'in kuzenidir. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji ve İdarc Bölümü (1981) mezunu. Bir süre ilkokul vekil öğretmenliği (1975-77), TRT'de ses operatörlüğü (1977-81) yaptı. Üniversite öğreniminden sonra Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde (1981-83) asistan olarak görev aldı. Üniversiteden ayrılarak Anadolu Ajansında, *Nokta*, *Tempo*, *Aktüel* ve *Haberextra* dergileri ile *Posta* ve *Radikal* gazetelerinde çalıştı. Bir internet servis sağlayıcı kuruluşunda görev yaptı. Son olarak Birgün gazetesinde köşe yazarlığı yapan Reha Mağden, evli ve bir çocuk sahibiydi. Burgazada Mezarlığında toprağa verildi.

Reha Mağden

"Cehennemde Bir Şehit'te aşkla, yazgıyla, rastlantılarla ama en çok da kayıplarla uğraşıyor Mağden. Söz konusu olan kaybetmek olduğunda ilk elde kendini hissettiren, yerinin dolmayacağını düşündüğümüz bir boşluk belki. Bu hikâyeler ise ne böyle bir boşluğa ağıt yakıyor, ne de geçmişe methiyeler düzüyor. Kayıpların kendileriyle birlikte alıp götürdüklerini değil de, tam tersi hayata eklediği izleri anlatıyor. Küçük ayrıntılara gizlenen, yaptığımız seçimlerde bir anda kendini gösterip kaybolan, hafızamızla oyunlar oynayan bu izler, sadece kazanarak değil kaybederek de zenginleşebilme imkânını söylüyor. Çocukluk bu imkâna en açık alanlardan biri Mağden için." (Ceren Ünlü)

ESERLER (Öykü):

Üçünün Nerkisi (1989), *Yazgıların Tableti* (1999), *Cehennemde Bir Şehit* (2004).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), Ceren Ünlü / Varlık Kitap (Kasım 2004), Burhan Eren / Maratoncu Değil Öykücüyüm (söyleşi, Zaman, 3.10.2004), Yazar Reha Mağden Kansere Yenildi (Hürriyet, 26 Temmuz 2006).

MAĞMUMİ, Şerafeddin

Bkz. ŞERAFEDDİN MAĞMUMİ

MAH TURNA

Halk ozanı. 1954, Türkmenhacı köyü / Bismil / Diyarbakır doğumlu. Asıl adı Selime Yaşar'dır. Henüz bir yaşında iken gözlerini kaybetti. Şiirlerini saz eşliğinde söyleyerek Hacı Bektaş Festivallerine katıldı. Şiirleri bir kitapta toplanmadı.

HAKKINDA: Muhsine Helimoğlu Yavuz / Diyarbakır Türkmenhacı Köyünde Bir Kadın Halk Ozanı: Selime Yaşar Mah Turna (Diyarbakır Efsaneleri-2 ve Diyarbakır Üzerine Sekiz Bildiri, Ankara 1990, s. 257-259), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997).

Etyen Mahçupyan

MAHÇUPYAN, Etyen

Gazeteci, yazar. 1950, İstanbul doğumlu. Robert Kolej (1968), Boğaziçi Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü (1972) mezunu. Yüksek lisans eğitimini 1974 yılında Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümünde, 1978'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde tamamladı. Ankara Üniversitesi SBF'de 1977-80 yılları arasında asistan olarak çalıştı. Çalışmalarını 1980'den sonra, yazarlığının dışında, eğitim ve danışmanlık hizmetleri veren bir şirketin ortağı ve yöneticisi olarak sürdürdü.

1993'ün sonunda başlayıp kısa bir süre sonra sona eren Cem Boyner öncülüğündeki Yeni Demokrasi Hareketinin kurucu üyeleri arasında yer aldı. Yetmişli yıllarda *Demokrasi İçin Toplum ve Düşün* dergisinin editörlüğünü üstlendi. Köşe yazarlığını

ETYEN MAHÇUPYAN

YUMUŞAK GÜÇ, SERT ZİHNİYET

Sıcak siyasetin harareti ve cazibesi her zaman olduğu gibi, Türkiye'yi gerçek tartışmalardan uzak tutup manipülasyonların ve mağazinin içine atmakta. Milli olana bu kadar düşkün olup da milli olanın içeriğini tartışmayan bir başka halk var mıdır acaba...

Oysa bu arada ilginç değerlendirmelere de rastlıyoruz. Bunlardan biri şubat sonunda Yorum sayfalarında karşımıza çıkan İbrahim Kalın'ın makalesiydi. Söz konusu yazısında Kalın, askeri ve ekonomik gücün dışındaki tüm toplumsal değerleri 'ince güç' olarak niteliyor. Bu kavram İngilizcedeki 'soft power' yani 'yumuşak güç' kavramının çevirisi olarak önerilmiş. Buna göre sanattan medyaya, sivil toplum kuruluşlarından ekonomik işbirliği platformlarına kadar her türlü toplumsal üretim ve etkinlik bir tür 'yumuşak güç' havuzu oluşturmakta. Devletler bu gücü tek başlarına üretemeseler de, onu kanalize edebiliyorlar. Böylece toplumsal enerji ve dinamik devletlerin uluslararası düzlemde 'istediklerini elde etmek' üzere kullanabilecekleri bir potansiyel haline geliyor.

→

Diğer taraftan Kalın'a göre yumuşak ve sert güçler arasında kullanması gereken optimal bir denge var; çünkü sert gücün şu anda ABD'nin yaptığı gibi aşırı kullanılması, yumuşak gücün kullanılma şansını da yok edebiliyor. Diğer bir deyişle yüksek askeri güç sizi kaba kuvvet kullanmaya sevk ettiği ölçüde, gerçek toplumsal imkanları seferber etme açısından zayıf bırakabilmekte. Bu analiz çerçevesinden hareketle Kalın, Türkiye'nin Balkanlardan Orta Asya'nın içlerine kadar uzanan bir yumuşak güç alanı üzerine oturduğuna dikkat çekmekte. Önerilen şey, Türkiye'nin "bu coğrafyayla olan tarihi ve kültür derinliğini siyasi bir program haline getirmesi"...

Kalın'ın genel yaklaşımına ve yaptığı önermeye itiraz etmek zor. Gerçekten de günümüzün anlam dünyası karşılıklı konuşmayı ve iknayı gündeme bir zorunluluk olarak getirmekte. Baskı ve zor kullanarak alınan neticelerin kalıcı olma şansı olmadığı gibi, aynı şiddetle geri tepen siyasetleri meşrulaştırdığı da ortada. Dahası herhangi bir alanda baskı ve zor kullanan bir devletin, diğer alanlarda 'yumuşak' davranmasının da pek inandırıcılığı yok. Dolayısıyla ülkelerin ve devletlerin önünde sertliğini kendilerinin saptayacağı bir dizi siyaset imkanı artık bulunmuyor... Bir tercih yapmak zorundasınız ve bu Kalın'ın tahlilinden de ortaya çıktığı üzere bir zihniyet tercihi. Çünkü başarılı olabilmesi için yumuşak gücün kullanılmasında tutarlı ve inandırıcı olmak gerekiyor. Bu da hamasetle olabilecek bir şey değil. Karşınızdakilerin sizin dünya görüşünüzün böyle olduğuna ikna olmaları lazım...

Bu noktada dikkat edilmesi gereken iki nüans var. Birincisi karşınızdakini ikna etmekle onu 'kandırmak' ya da 'dolduruşa getirmek' arasında bariz bir zihniyet farkının olduğu. Eğer 'ikna'yı ötekini kendi amaçlarınıza çekmek üzere çıkarttığınız çaba olarak tanımlarsanız gideceğiniz fazla bir yol olamaz. Çünkü insanlar sizin niyetinizi teşhis etmekte zorlanmayacakları için, bütün çabanız geri teper. İkna, öteki ile eşdüzeyli olarak iletişim kurduğunuz, sizin de ötekinin tezine ikna olmaya açık olduğunuz zaman inandırıcıdır. Dolayısıyla da Kalın'ın önermesi 'ulusal' politikanın gerçekten de 'ince' biçimde aynen sürdürülmesinden başka bir anlam ifade etmiyor. Eğer o politikayı zihniyet olarak değiştirmişseniz başka... O zaman da ikinci nüansa geliyoruz: Kalın'ın da belirttiği üzere, Türkiye gibi kendi toplumunuzda demokrasi meselesini çözememiş, aksine baskı ve güç kullanımını yasallaştırmış bir ülkeyseniz; o geniş coğrafyaya ne verebilirsiniz? Kültürel zenginliği millileştirirken, kendi içinizdeki çoğulcu kültürel yapıyı budayıp durmaktaysanız, hangi toplum sizi ciddiye alır veya saygı duyar?

(*Zaman*, 31.3.2006)

Yeni Yüzyıl gazetesinden sonra, *Yeni Binyıl*, *Radikal* ve *Zaman* gazetelerinde sürdürdü. Samanyolu TV'de "Düşünce Ekseni" adlı bir programın yöneticiliğini ve sunuculuğunu yaptı. Televizyonlarda katıldığı tartışma programlarında yaptığı konuşmalarla tanındı.

ESERLERİ:

İdeolojiler ve Modernite, Osmanlıdan Postmoderniteye, Türkiye'de Merkeziyetçilik: Devlet ve Din, Radikal Yazıları 1-2-3, Yönetemeyen Cumhuriyet.

MAHİROĞULLARI, Adnan

Araştırmacı-yazar. 1953, Zara / Sivas doğumlu. İlk ve ortaokulu ilçesinde, liseyi Sivas'ta okudu. 1974'te Atatürk Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Uzun süre Zara Lisesinde öğretmenlik yaptı. 1984'te Cumhuriyet Üniversitesi Yabancı Diller Bölümüne öğretim görevlisi olarak atandı. 1988'de aynı üniversitede yüksek lisans, 1998'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında doktora öğrenimini tamamladı. Çalışmalarını Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde öğretim üyesi olarak sürdürdü.

Mahiroğulları, yazı hayatına yaşadığı çevredeki kültürel değerleri araştırmakla başladı, daha sonra seyahatname türü eserlere merak sardı. Bu bağlamda, XIX. yüzyılda Anadolu'ya gelen yabancı seyyahların seyahatnamelerinden bazılarını Türkçeye çevirdi. Makaleleri 1977'den itibaren *Tarih ve Medeniyet*, *Revak* (Sivas), *Tarih ve Düşünce*, *Türk Yurdu* dergilerinde yayımlandı. Sivas konulu sempozyumlara katılarak bildiriler sundu.

Adnan Mahiroğulları

ESERLERİ:

Dünden Bugüne Zara (gen. 3. bas., 1999), *1980 Sonrası Türk ve Fransız Sendikacılığı* (2000), *Seyyahların Gözüyle Sivas* (2001).

MAHMUD CELÂLEDDİN (Yanyalızâde)

Şair (D. 1876 – Ö. 2 Kasım 1895). Henüz on sekiz yaşında iken öldü. Şiirleri ölümünden sonra kardeşi Ali Nazmi tarafından *Müntehabât-ı Mecâniyyü'l-Edeb fi Hadâiki'l-A'râb* (1898) adlı eserde toplandı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MAHMUD CELALEDDİN PAŞA

Devlet adamı, hattat, besteci, şair (D. 1839, Vefa / İstanbul – Ö. 18 Ocak 1899, İstanbul). Şiirlerinde Celâl mahlasını kullandı. Dedesi Kazasker Ziya Bey, babası İstanbul defterdarlarından Mehmed Aziz Bey'dir. Çorluluzâdelerin tek erkek çocuğu olduğu için yetişmesine özen gösterildi. Bayezid Rüştiyesinde (ortaokul) ve Dârülmaarifte okudu, Şakir Efendi'den Arapça, yabancı öğretmenlerden Fransızca öğrendi. Memurluğa Meclis-i Vâlâ Mazbata Odasında başladı, Sadaret Mektubi Kalemine girdi. 1867 yılında Âli Paşa ile Girit adasına gitti, çalışkanlığı ve düzenliliği ile paşanın güvenini kazanarak mühürdar oldu. Sultan Abdülhamid'in tahta çıkışından sonra Bab-ı Âli'den ayrıldı. O sıralarda yeni açılmış olan Şûra-yı Devlet (Danıştay) Tanzimat Dairesi Başkanı oldu. Aynı zamanda Bab-ı Âli'deki memurlara devletler hukuku okuttu. Henüz otuz yaşında iken devletin önemli kadrolarında görev aldı. Âli Paşa'nın ölümünden sonra, Mahmud Nedim Paşa döneminde görevinden uzaklaştırıldı. Yusuf Kâmil Paşa zamanında görevine geri dönerek Paşa ile Mısır'a gitti, kırk iki yaşında kendisine Vezirlik rütbesi verildi. Girit ve Sisam adasında çıkan karışıklıkları düzenlemek için görevlendirilerek ikinci kez Girit'e gitti. Adadaki düzeni sağlayarak İstanbul'a döndü. 1887 yılında Maliye Nazırlığına getirildi, yedi ay sonra azledildi. 1889'da Girit'e vali olarak üçüncü gidişi ve isyanın bastırılışı sırasında, isyancıların suikastine uğrayarak başından kurşun yarası aldı. Bu olay üzerine özel bir gemi ile İstanbul'a getirildi, bir daha adaya dönmedi. 1891'de Ticaret ve Nafıa Nazırı (Bayındırlık Bakanı) oldu, kısa bir süre Bursa Valiliği yaptı. Halil Rıfat Paşa kabinesinde 1897'de son

Mahmud Celaleddin Paşa

kez Nafıa Nazırı oldu ve ölünceye kadar bu görevinde kaldı. Beşiktaş'taki Yahya Efendi Türbesi Bahçesine gömüldü.

Mahmud Celâleddin Paşa iki kez evlendi. On sekiz yaşında iken evlendiği ilk eşinden, daha sonra büyükelçi olan Salih Münir Paşa dünyaya geldi. Aslen Kırımlı olan ve Fransa'da öğrenim görmüş ikinci eşi Leylâ Hanım'dan altı erkek bir kız çocuğu oldu. Leyla Hanım 1922 yılında öldü. Şemseddin Ziya Bey, Aziz Esenbel, Atıf Esenbel oğlu, eski büyükelçilerden Melih Esenbel torunu, Ayşe Vildan Hanım ise kızıdır. Kendisinin nazik, duygulu, yakışıklı, yoksullara yardım eden, antika meraklısı, zengin bir kütüphane sahibi, kültürlü, tutuculuğu sevmeyen, dininin gereklerini yerine getiren, sanat seven ve sanatkârları koruyan bir kişiliği vardı. Hat sanatı ile de uğraştı, rik'a tarzı yazıda ustaydı.

Müsikiyi ünlü müzisyen Dellâlzâde İsmail Efendi'den öğrendi, zamanla geniş bir repertuar edindi. Bununla kalmayarak kişisel çalışmaları ile bilgisini ilerletti. Çağdaşı olan Tanburi Cemil Bey, Kemençeci Vasilâki, Lemi Atlı ve daha nice değerli sanatkârı himaye etti, onlardan yararlandı. Sesi güzeldi ve temiz bir üslûpla okurdu. Haftanın belli günlerinde konağı sanatkârlarla dolar, bir konservatuar gibi çalışırdı. Türk müziği kadar olmasa bile, Batı müziği ile de uğraşmış ve bu alanı da tanımaya çalışmıştı. XIX. yüzyılın yetiştirdiği önemli bir şarkı bestecisidir. Şarkı formundaki eserlerinin güftesinin çoğu kendisinindir. Bestecilikte Hacı Arif Bey ile Şevki Bey'in etkileri, izleri sezilir. Şarkı şeklinde yazdığı şiirleri, kendisinden başka bestekârlar tarafından da bestelendi.

ESERLERİ:

Mir'at-i Hakikat (tarih, 1893), *Ravzatü'l-Kâmilin* (Şefikname'nin şerhi), *Girit Tarihi, Şiir ve Şarkılar* (2 cilt). *Mecmûa-i Eş'âri* adlı eseri basılmadı.

HAKKINDA: Vural Sözer / Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi (1964), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992), Sadun Aksüt / Türk Musikisinin 100 Bestekârı (1993), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 1, 1999), Nuri Özcan / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 27, 2003).

MAHMUD ES'AD EFENDİ (Seydişehri)

Devlet adamı, siyasetbilimci ve hukukçu (D. 1855, Seydişehir / Konya Ö. 18 Mart 1918, İstanbul). Tam adı İbnü'l - Emin Mahmud Es'ad Seydişehri. Bazı kaynaklarda aslen Seydişehirli olmakla birlikte, Afyon'un Sandıklı ilçesinde doğduğu belirtilmektedir. Çopuroğullarından Nâib (şer'i hakim) Güzel Efendizâde diye tanınan Muhammed Emin Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Seydişehir ve Konya'da yaptıktan sonra İstanbul'a gitti. On beş yıl cami hocalarının, özellikle Elbasanlı Abdulkerim Efendi'nin derslerine devam etti. Mantık, hikmet, kelam, tefsir, fıkıh ve fıkıh usulü okudu. 1881'de hem âlet (fen) hem de âli (manevi, dini) ilimlerden icazet (diploma, yeterlilik) aldı. Aynı yılın sonuna doğru Şeyhülislâmlıkta kurulan ilim encümeni önünde sınav vererek ders-i âmm (halka ders vermeye yetkili cami hocası) oldu. Bir yandan Fatih Camiinde medrese öğrencilerine ders verirken, diğer taraftan pozitif bilimleri öğrenmek için Mekteb-i Muallim-i Askerî'nin idadî (lise) bölümüne devam ederek matematik, geometri, cebir, tarih, coğrafya, fizik, kimya ve mekanik öğrenimi gördü. Ayrıca Fransızca ve resim dersleri aldı. Sonra Harbiye Mektebi Nâzırı Edhem Paşa'nın yardımı ve Asker Eğitimi Meclisinin kararıyla, askeri okul mezunu olmadığı halde sivil öğrenci olarak Erkân-ı Harbiye sınıfına kabul edildi. Burada pozitif bilimlerin çeşitli dallarında üst düzeyde öğrenim gördü. 1884 yılında yapılan sınavda başarı göstererek yüksek matematik öğretmenliği diploması aldı. 18 Haziran 1880'de İstanbul Darülfünunun Hukuk Şubesi (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi) açılınca oraya girerek 1886'da pekiyi derece ile mezun oldu. Hukuk Mektebinde Hasan Fehmi Paşa'dan devletler hukuku, Münif Paşa'dan hukuk felsefesi, Gabriel Norandunkyan Efendi'den devletler özel hukuku dersleri aldı.

Es'ad Efendi, yirmi dört yaşında iken ilk görev yeri olan Gülhane Askeri Rüştiyesine Osmanlıca ve din bilgisi öğretmeni olarak (1879) atandı. Bu arada Encümen-i Mahsusta sınava girerek 1882'de dava vekilliği (avukatlık) ruhsatı aldı. 1885'te avukatlık stajını tamamlayınca öğretmenlikten ayrılarak Aydın ili Bidayet Mahkemesi Birinci Reisliğine atandı. Ek görev olarak İzmir İdadisinde (lise) fizik, kimya, jeoloji, biyoloji derslerini okuttu. Bu yıllarda İzmir'deki Halit Ziya (Uşaklıgil) ve Tevfik Nevzad gibi ünlü edebiyatçılarla dostluklar kurdu. 1896'da Hazine-i Maliye'nin hukuk müşavirliğine getirildi. İstanbul'da bu görevini yürütürken tanınmış edebiyatçılardan Ahmet Midhat Efendi ile tanışıp arkadaş oldu. Görevine ek olarak Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne (Siyasal Bilgiler Fakültesi)'de genel iktisat hocalığı yaptı. Ali Şahbaz Efendi'nin ölümü üzerine 1898'den itibaren devletler hukuku dersleri vermeye başladı. Bu görevi ile birlikte Hukuk Mektebinde Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye hocalığını üstlendi. 1900 yılında Darülfünun Edebiyat Şubesinde (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi) İslâm tarihi dersleri vermeye başladı. Bu görevine, tarih ve İslâm tarihi konusunda yaptığı incelemelerin katkısı oldu. 1907'de Rumeli vilayetinin teftiş ile görevlendirildi.

Mahmud Es'ad Efendi

Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra Mülkiye Mektebinin ders programında değişiklik yapılınca burada okuttuğu ilm-i servet-i milel ve devletler hukuku hocalığından istifa etti. Aynı yıl Maliye Nezareti Müfettişliğine yükseltildi. 1909 yılında Hüseyin Hilmi Paşa hükümetinde Defter-i Hâkânî Nâzırlığı'na (Tapu Kadastro Bakanlığı) getirildi. Bir ara Adliye Nâzırlığına da vekâlet etti. Bu görevde iken tapu ve kadastro mevzuatının yenileştirilmesine çalıştı. 1913 yılında Şûrây-ı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliğine getirildi. 17 Ekim 1915'te Isparta Mebusu olarak Meclis-i Mebusana girdi. Fakat on yedi gün sonra (3 Kasım 1915) bu görevinden istifa ederek emekliliğini istedi. İstifası kabul edilmedi. Bu görevi sırasında da müderrislik görevini bırakmayarak Mekteb-i Kuzat'ta (Kadılık Okulu) devletler hukuku ve İslâm hukuku dersleri vermeye devam etti. Mebusluk görevi devam ederken öldü.

Mahmud Es'ad Efendi'nin 1899'da evlendiği Refiye Hanım'dan Ahmet Ertuğrul (Kazasker), Ömer İsfendiyar

(Kazasker), Mehmet Korkut (Kazasker) adlarında üç erkek, Nezahat ve Fatma adlarında iki kız çocuğu olmuştu. Mahmud Es'ad Efendi'ye çeşitli tarihlerde çeşitli rütbeler, payeler ve nişânlar verilmişti. 1896'da mahreç payesi, 1899'da "Haremeyn Muhteremeyn" payesi, 1893'te "4. Rütbeden Nişân-ı Âli Osmanî", 1900'de "Altın Liyakat Madalyası", 1902'de "1. Dereceden Nişân-ı Ali Osmanî", bunlardan bazılarıdır.

"Merhum Mahmud Es'ad Efendi' den iki sene 'Hukuk-u Düvel' okumuş, vatan perverâne mutalaâlarından da ayrıca müstefid olmuştuk. Pek çalışkan, intizamperver bir zât idi" (Ömer Nasuhi Bilmen)

"M. Es'ad Efendi, ilmî kıyafet taşırdı, başında sarığı ve sırtında uzun bir cübbe vardı. Bu kıyafetle beraber yabancı dillerden tercüme yapması, iktisad ve devletler hukuku gibi ilimlerin müderrisliğini üstlenmesi garibimize giderdi. Mektepten çıktıktan sonra Tanin gazetesinde 'Karikatür' başlığı altında bir seri mizahî yazılar yazmıştım. Bunlar arasında: 'Cübbe İçinde Bonjur' başlığı altındaki yazı M. Es'ad Efendi'nin mizah şeklinde tasviridir. (O yazıda hülâsa şöyle denilmişti:) 'Cübbe İçinde Bonjur' cümlesi onun şahsiyetinin hülâsasıdır. Bu ifâde kendisinin yalnız harici şahsiyetine ait değildir. Bütün manevi hayatına da şâmildir. Onun bütün varlığı, böyle mütenakız bir titizlik içindedir. Bununla beraber birdenbire böyle iç içe iki varlık olduğunu herkes fark etmez. (...) Şark ile garbı nefsinde toplayan bu üstad, kimseye benzemez hatta hayatının muhtelif safhalarını takib edenler onu bir kere camide, sonra mektepte, daha sonra nezaretteki dairesinde görenler, muhtelif zaman ve mekânda O'nu kendisine meczedemezler. Onun gece ile gündüzdeki kıyafeti bile başkadır. Giyinişinde görülen hususiyet ayniyle halinde, hareketlerinde ve konuşma tarzında da vardır. O, yürürken bir askerdi, dizlerini bükmezdi, vücudunun üst tarafı meyilli, belinden aşağısı dimdik olduğu halde rap rap giderdi." (Asım Us)

M. Es'ad'ın, *Usul-i Hadis* adlı kitabı yayımlandığı zaman, ünlü düşünür ve devlet adamı Cevdet Paşa, kendisine gönderdiği mektupta, büyük bir zekâ ve ilmî iktidar keşfetmiş olduğunu bildirmişti.

"Ömrü boyunca durmadan çalışan bir zekâ harikası, bir bilgi hazinesi olan M. Es'ad Efendi, hemen hemen bütün ilimlerle meşgul olmuş ve çeşitli ilimlere dair birçok eser yazmıştır. Dindar, halûk, güler yüzlü ve kibar bir zat idi. Fevkalade bir hitabet kudretine malik, telkin kudreti pek yüksek, hafızası da zekâsı gibi harika idi. Unutmanın ne demek olduğunu bilmezdi. Daima ilmiye kıyafetinde, sarıklı olarak gezerdi. Arabî ve Farisî lisanlarına hakkıyla vakıf olduğu gibi Fransızca, İngilizce ve Almanca da bilirdi. Bütün bu bilgileri sırf kendi gayreti ve âteşin zekâsı sayesinde kazanmış, emsali ender yetişen ilim adamlarımızdandı." (Ebu'lula Mardin)

ESERLERİ (Rumi takvim yılı ile):

DERS KİTAPLARI: *İktisad* (1211, 1226), *İtmâm-ı Temyiz* (1299), *İlmu'l Arz ve'l Meâdin* (Kısm-ı Ameli, 1303), *Tarih-i Sanayi* (1307), *Tasnif-i Tabiî* (Biyoloji, 1311), *Hukuk-ı Hususiye-i Düvel* (1312), *Hukuk-ı Düvel* (c. IV, 1326-1330), *Tarih-i İlm-i Hukuk* (1331).

ÇEVİRİ: *Avrupa Medeniyeti Tarihi* (tsz.), *Kamer* (Amédée Guillemin'den, Fransızcadan, 1311), *Hukuk-ı Hususiye-i Düvel* (Fransızcadan, 1312),

DİNİ ESERLERİ: *Usûl-i Fıkıh* (1302), *Ravzatu'l-Cennât fi Usûli'l İtikad* (1305), *Telhis-i Usul-i Fıkıh* (1309), *Telhis-i Usûl-i Fıkıh* (1313), *Din-i İslâm* (1314), *Şeriat-i İslâmiye ve Mister Carlyle* (Carlyle'ın *Kahramanlar* adlı eserinde yer alan Kahraman Muhammed bölümünün eleştirisi, 1315), *Usûl-i Hadis* (1316), *Taaddud-i Zevcât* (Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye ile, 1316), *Feraizu'l Feraiz* (1326), *Kitabü'n-Nikâh* (1328), *Kitabü'n-Nikâh ve'l Talak* (1328), *Tarih-i Din-i İslâm* (3 cilt,1327-1342; yeni bas. 1995, sad. ve yay. haz. Ahmet Lütfi Kazancı - Osman Kazancı, Süleyman Uludağ'ın önsözüyle), *Tarih-i Edyân* (1330), *Müdafaa - Misyonerlere Cevap* (1331).

HAKKINDA: Ebu'lula Mardin / Huzur Dersleri (s. 338, 1966), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar (1971), Mahmud Es'ad Efendi / Tarihi Dini İslâm (Süleyman Uludağ'ın önsözü, 1995).

MAHMUD KEMALEDDİN

Şair (D. 1863, Golos [Şimdi Yunanistan'a bağlı]– Ö. 19 Kasım 1889). Golos İptidaisini (ilkokul) bitirdi. Bu sırada babasının ölümü üzerine annesinin memleketi olan Yenişehir Feneri'ne yerleştiler. Ortaokul öğrenimini Yenişehir Rüştiyesinde (ortaokul) gördü. Burada Muallim Naci, öğretmeni oldu. 1882'de Bursa'ya göçtü. Yeşilcami Medresesine girdi. Buradan diploma alacağı sırada öldü. Bursa'daki *Nilüfer* ve *Fevaid* dergilerinde başyazarlık yaptı. *Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Hakikat, Saadet* ve *Trabzon* gazeteleriyle *Berk* dergisinde yazıları yayımlandı.

ESERLERİ:

Terâne-i Tıflâne, Nevâ-yı Şebâb ve Mektûbât-ı Manzûme adlı eserleri *Âsârım* başlığı altında basıldı (1886).

Rûhu'l-Kemlâ adlı eseri ölümünden sonra basılamadan yandı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

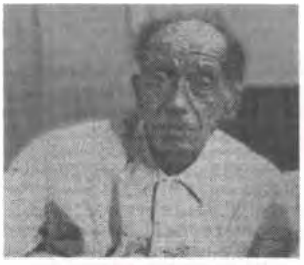
MAHMUD MAHİR

Bürokrat, şair, devlet adamı (D. 1858, Berat / Arnavutluk – Ö. ?). Halveti şeyhlerinden Beratlı Şeyh Musa Efendi'nin oğludur. Berat Rüştiyesi (ortaokul), Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler) idadî (lise) ve yüksek bölümleri (1888) mezunu. Çalışma hayatına Basra'da Şatratü'l-Müntefik kazasında Tellu mevkiinde kazı çalışmalarını yapan Fransa'nın Bağdat konsolosu M.C. de Jacque'ue'in yanında başladı. 1889'da Manastır İdadisi müdürlüğüne ve Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atandı. Kaymakamlık stajını 1890'da tamamladıktan sonra Köyceğiz (İzmir), Çal, Kolonya (Yanya), Peklin, İncesu (Kayseri), İskenderun, Kalimnos, Yenipazar (Kosova), Aynaroz (Selânik), Sayda (Beyrut), Nevşehir ve Ayvalık'ta kaymakamlık yaptı. Sayda kaymakamlığındayken azledildi. II. Meşrutiyet'in ilânının (1908) ardından Necid, Hudeyde (Basra), Dedeağaç (Edirne) sancaklarında mutasarrıflık (üst yöneticilik) yaptı. Draç (Arnavutluk) sancağına atandıysa da Balkan Harbi çıktığı için oraya gidemeyip İstanbul'da döndü. Arnavut isyanının tahrikçilerinden olmakla suçlanarak memuriuktan atıldı. Mütareke'den sonra çıkarılan bir kanundan yararlanarak 16 Aralık 1918'de Mersin ve daha sonra İzmit, Gelibolu, Karahisar-ı Sahip (Afyon) sancaklarına mutasarrıf olarak atandı. Milli Mücadele yıllarında Ankara hükümeti aleyhine çalışmaları sebebiyle halktan tepki gördü. Afyon'daki görevinden 2 Kasım 1919'da ayrıldı. Mütareke yılları boyunca Sarayda şehzadelere öğretmenlik yaptı. Milli Mücadele karşıtı çalışmaları nedeniyle "Yüz ellilikler listesi"nin 53. sırasına alındı. Sürgüne gönderildiği yurtdışında öldü. *Terennüm* (1889) adlı bir basılı şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MAHMUD SADIK

Gazeteci, yazar (D. 1864, İstanbul – Ö. 28 Temmuz 1930, Kızıltoprak / İstanbul). Yazılarında kendi adından başka; Osman Galib, Galib Kadri, Çatlak Zurna, Mırnav imzalarını da kullandı. Mülkiye Mektebini (Siyasal Bilgiler) bitirdikten (1885) sonra gönderildiği Berlin'de bir yıl tarım öğrenimi gördü. Hastalanarak geri döndüğünde bir süre Babıâli Tercüme Odasında çalıştı, 1886'da gazetecilik mesleğine girerek *Saadet* gazetesinde yazmaya başladı. 1892'de *Tarik* gazetesinde başyazarlık yaptı. Daha

Mahmud Sadık

sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Sabah* gazetelerinde çalıştı. 1898'de bir ihbar üzerine Kudüs'e Tahrirat Müdürü olarak gönderildi. 1903'te istifa edene kadar bu görevde kaldı, sonra İstanbul'a döndü. Daha önce çalıştığı gazetelerle birlikte *İkdam* gazetesinde de çalıştı. Günlük *Servet-i Fünûn*'un başyazarlığını yaptı. *Şura-yı Ümmet* ve *Yeni Gazete*'de yazdı. Balkan Harbinde *Sabah* gazetesi muhabiri olarak Viyana'da bulundu. Bu arada çeşitli okullarda Türkçe, hesap, hendese (geometri), fen bilgisi, tarih öğretmeni olarak çalıştı. Yazılarını ayrıca *Mirât-ı Alem* ve başyazarlık yaptığı *Tarik* gazetelerinde yayımladı. 1905-08 yılları arasında Mülkiye Mektebinde maliye usûlü dersleri verdi. 1916'da Türkiye'de ilk kez kurulan İstanbul Matbuat Cemiyetinin ilk başkanı oldu. 1930'da yakalandığı bir hastalıktan kurtulamayarak öldü. Öldüğünde Türk basınının en yaşlı siması olarak Şeyhü'l-Muharrirîn unvanını taşıyordu.

ESERLERİ:

FIKRA: *Takvimden Yapraklar* (gazete yazıları, 1912).

ROMAN: *Rüşvet, Sevda, Kalb-i Şeyda, Tekâmül* (1913).

HAKKINDA: Ahmet İhsan / Mahmut Sadık ve Servetifünun (Servetifünun-Uyanış, 7.8.1930, s. 1173-88), İbrahim Alaettin Gövsa / Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1946), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), Gündüz Artan / Takma Ad – Soyadı Rumuz Dizinleri (1994), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002).

MAHMUD SAMİ EFENDİ

Bkz. RAMAZANOĞLU, Mahmud Sami

MAHMUD ŞEHABEDDİN (Arapzâde)

Eğitimci (D. 1864, Şımahı / Dağıstan – Ö. 5 Temmuz 1911, İstanbul). İlk ve ortaöğrenimini özel hocalardan ders alarak tamamladı. Mülkiye Mektebinin idadi (lise) ve yüksek (1890) kısımlarını bitirerek Maarif Nezaretinin çeşitli birimlerinde idareci ve öğretmen olarak çalıştı. Bingazi Vilâyeti Maarif Müdürlüğü görevinde iken hastalandı ve tedavi için İstanbul'a döndü. Üsküdar Zeynep Kâmil Hastanesinde öldü. *Ravza-i Ahlâk* (1886) adlı bir basılı eseri vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MAHMUT, Enver

Şair ve yazar. 1935, Mahmut köyü / Romanya doğumlu. Kazan Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü (1958) mezunu. Kazan Üniversitesinde Türk lehçeleri üzerine doktora yaptı. 1958 yılında Bükreş Üniversitesi Türkoloji Bölümüne okutman olarak atandı. 1977'den itibaren Romanya Bilimler Akademisi Edebiyat Tarihi ve Teorisi Enstitüsünde öğretim üyeliği yaptı. Ayrıca Hyperion Üniversitesi Türkoloji Bölümünde de dersler veren Enver Mahmut, aynı zamanda Kırım Akmescit'te faaliyet gösteren İsmail Gaspıralı Cemiyetinin yönetim kurulu üyesidir. Romanya Türk edebiyatında önemli bir kişidir.

ESERLERİ:

Bozciğit (Destan), *Ayuv Kulakbatır* (Masal), *Kırım Tatar Dili Grameri* (Romence), *Yunus Emre Güldestesi* (Romence), *Çağdaş Moldovya Şiiri, Dede Korkut.*

HAKKINDA: İslâmi Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

MAHMUT ŞEVKET GAVSÎ

Şair, müzisyen, devlet adamı (D. 1873, İstanbul – Ö. 1954). Cumhuriyet döneminde Özdönmez soyadını aldı. Edirne Askerî Rüştiyesi (askeri ortaokul) ve Mülkiye İdadîsinde (lise) eğitim gördü. Bir müddet Mekteb-i Mülkiye'yc (Siyasal Bilgiler Fakültesi) devam etti. Harbiye Nezaretinin çeşitli birimlerinde çalışarak emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Müzik çalışmaları ve besteler yaptı.

Mahmut Şevket Gavsî

ESERLERİ:

ŞİİR: *Gülzâr-ı Şebâb, Bahâr-ı Hevesim.*

DİĞER: *Nesirlerim, Müntehabât-ı Fârisiyye, Kavâid-i Fârisiyye.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemâl İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

MAHMUTOĞULLARI, Haluk

Şair. 6 Mart 1950, Erzurum doğumlu. Alpaslan İlkokulu (Ağrı, 1962), Erzurum Lisesi (1969), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1978) mezunu. Çalışma hayatına 1970'te İstanbul'da TZDK'de memur olarak başladı. Fakülteyi bitirince avukatlık stajı yaptı ve hakim kursunu bitirdi. Yahyalı'da (1982-86) ve

Haluk Mahmutoğulları

Sivrice'de (1986-87) Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptı. 1988'de tetkik hakimi olarak girdiği Adalet Bakanlığı merkez teşkilatındaki çalışmalarını 1996'dan itibaren Eğitim Dairesi Başkanı olarak sürdürdü. Şiirlerini 1989 yılında *Şiir Defteri* dergisinde başlayarak, kendi çıkardığı ve genel yayın yönetmeni olduğu *İlk Yaz* dergisi (36 sayı, 1992-93) ile çeşitli dergi ve gazetelerde yayımladı.

"Haluk Mahmutoğulları, son dönem şiirleriyle, tasavvuf şiirinin köklerine kadar dizelerini, insanî ve ilahî aşkla besleyerek, insana değin değerleri de bu aşk harmanında yoğurarak, imbikten süzercesine, yüzyılın bunalan, renksizleşen insanını, şiirin dil işçiliğini de gözeterek, modernize edilmiş 'kent tasavvuf' içinde yeniden ayağa kaldırıyor. Yitirilmiş değerleri sorgulayarak, insanî bir aranışın izini sürerek, 'Ben'i, 'Ben' içinde eriterek yapıyor bunu. Aşkınlaşabilmenin yanıtını da veriyor. İnsan olmanın zor ve çileli serüveninde içimizi kanatarak ve bizi arındırarak, insanla buluşturuyor dizelerinde." (Veysel Gültaş)

ESERLERİ (Şiir):

Elveda İstanbul (1991), *Bir Tek Işıktım Binbir Renge Boyandım* (1996).

HALUK MAHMUTOĞULLARI

ASSOS SÖYLEŞİSİ

Güneş dedi ki ay ışığına:
Saçlarını savur aydınlıklarına
Antik zaman kentinin kıyılarında
Vücudunu okşasın
Afroditi okşayan sular
Esmerlik senin yazgın
Yanmışlığın benimle var oldu

Ay ışığı dedi ki güneşe:
Ben aydınlığımı senden alırım
Sen olmasan ben yok sayılırım

Anlaşıldı ki gizi:
Çoğalışlar
Hep bu söylemden oluştu
Antik zamandan kozmik
geleceğe
Hatta bu an parçası bile
Güneşle ay ışığının
öpüşmesinden
(Bir Tek Işıktım Binbir Renge Boyandım, 1995).

HAKKINDA: Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003).

MAHRUKİ, Nasuh

Sporcu, fotoğrafçı ve yazar. 21 Mayıs 1968, İstanbul doğumlu. Tam adı Ali Nasuh Mahruki. İlk ve orta-öğrenimini Şişli Terakki Lisesinde tamamladıktan sonra 1992 yılında Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu. Dağcılıkla, 1988 yılının sonlarında, isim babalığını ve üç yıl boyunca başkanlığını yaptığı Bilkent Üniversitesi Doğa Sporları Topluluğunda tanıştı. Dağcılık, mağaracılık, yamaç paraşütü, aletli dalış, motor sporları, yelken ve bisiklet sporları yapmaktı. 1995 yılında, Everest Dağı'na tırmanan ilk Türk ve dünyadaki ilk müslüman dağcı oldu. Dağcılıkla ilgili pek çok ilki gerçekleştirdi. Arama Kurtarma Derneği (AKUT) kurucu üyesi ve başkanı, Ulusal Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Derneği (UGSAD), Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, Sualtı Araştırmaları Derneği, Gezginler Kulübü ve Türk Eğitim Derneği üyesidir. Bahçeşehir Üniversitesinde iki yıl takım çalışması ve liderlik derslerii verdi. *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin eklerinde köşe yazarlığı yaptı ve çeşitli televizyon kanallarında belgesel programları hazırladı. *Nokta* ve *Elegans* dergilerinde yazdı.

Nasuh Mahruki

ESERLERİ:

Asya Yolları Himalayalar ve Ötesi (1999), *Bir Dağcının Güncesi* (1995), *Bir Hayalin Peşinde* (1996), *Everest'te İlk Türk* (1995), *Yeryüzü Güncesi* (2002).

MAHSERECİ, Yalçın

Yazar, şair, fotoğraf sanatçısı. 26 Nisan 1967, Gaziantep'te doğumlu. Soyu, Oğuzlar'ın Avşar Obasının Torunoğulları oymağına ve büyük ebeveynlerinden Bedesten Şeyhizadelere, Tokatlızadelere ve Hacı Nasır Camii Vakfı kurucusu Kamalakzadelere dayanır. Gaziantep Münifpaşa İlkokulunu, Şehit Adem Yavuz Ortaokulunu ve Gaziantep Lisesini bitirdi. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi (1990) mezunu. 1990 yılında Çemişgezek'te (Tunceli) başladığı mecburi hizmetini 1991'de tamamlayarak Gaziantep'e döndü. Ocak 1992'den, Nisan 2001'e kadar Gaziantep Çocuk Hastanesi Acil Servisinde görev yaptı. Mayıs 2001'den Mart 2003 ayına kadar Gaziantep İl Sağlık Müdürü Yardımcılığı görevinde bulundu. Daha sonra Gaziantep Çocuk Hastanesi Başhekim Yardımcılığı görevine atandı.

Yazarlığının yanında amatör fotoğraf sanatıyla da ilgilenen Yalçın Mahsereci; Gaziantep'te "Türk İlleri" (2000), "Doğudan Batıya Şehirlerin Yüzü" (2002) adlı iki kişisel fotoğraf sergisi açtı. Her iki sergide de Kafkaslar'dan, Anadolu'ya ve Avrupa'ya uzanan geniş bir yelpazede doğal ve tarihi kent kalıntılarını konu edindi. *Gaziantep Sağlık Dergisi*'nin (2001) çıkmasına öncülük etti ve iki yıl genel yayın koordinatörlüğünü yaptı. Gaziantep Çocuk Hastanesince çıkarılan çocuk bülteninin editörlüğünü (on iki sayı) yaptı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Gönül Pınarımdan* (2002)

ROMAN: *Mecbursun* (2006).

ARAŞTIRMA: *Hacı Nasır Camii ve Vakfı* (2006).

TIP: *Acil Yardım ve Kurtarma* (2002).

MAHŞAH HANIM

Şair (D. 1864, Trabzon - Ö. 25 Mart 1933, İstanbul). Trabzonlu şairlerden Agâh Bey'in annesi. Darülmuallimat öğretmenlerinden Hacı Fevzi Efendi ve öğretmen Sait Efendi'den Arapça, fıkıh ve edebiyat öğrendi. Özel öğrenim görerek yetişti. Konya'da Mevlevi, İstanbul'da Kadiri ve Nakşibendi tarikatlarına girdi. Din ve tasavvuf içerikli olan şiirlerinin büyük bölümünü aruz, bir bölümünü de hece ölçüsüyle yazdı. Şiirlerinin yanı sıra düz yazıları, *Mün'imşah yahut Zafer* adlı manzum bir oyunu da vardır. Şarkılarının bestelerini de kendisi yaptı. İstanbul Edirnekapı Mezarlığına gömülüdür.

HAKKINDA: Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (1994).

MAHVÎ (İsa)

Mutasavvıf, şair (D. 1637, Sarıkadılar köyü / Gerede / Bolu – Ö. 21 Eylül 1715, Şam). Tam adı Şeyh İsâ Mahvi Efendi'dir. İstanbul'a yerleşerek Halvetiye tarikat şeyhlerinden Bülbülcüzâde Şeyh Abdülkerîm Fethî'den el aldı, iyi bir öğrenim gördü. 1665'te Orta Cami vaizliğine, daha sonra önemli başka görevlere atandı. Bağlı bulunduğu tarikatın şeyhliğine kadar yükseldi. Hacca giderken Şam'da vefat etti. Muhiddin Arabî Türbesine gömülüdür. *Divan*'ı tasavvufi şiirler içermektedir.

ESERLERİ: *Divan, Müfidülarab.*

HAKKINDA: Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992).

Mahmut Makal

MAKAL, Mahmut

Yazar. 30 Haziran 1933, Demirciköy / Gülağacı / Aksaray doğumlu. Demirciköy İlkokulu (1943), Konya İvriz Köy Enstitüsü (1947), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü (1955) mezunu. Aksaray'ın Nurgöz, Çardak ve Demirci köylerinde öğretmenlik (1947-53), Antakya ve Ankara'da ilköğretim müfettişliği (1955-64), Kültür Bakanlığında danışmanlık (1979-80) yaptı. Yazılarında köyün ekonomik ve sos-

yal yapısını kötü gösterdiği gerekçesiyle 1949 yılında gözaltına alındı. 1961 yılından itibaren Avrupa'nın çeşitli ülkelerine inceleme, dil öğrenime ve okutmanlık yapmak üzere çeşitli gezileri oldu. Emekliye ayrıldıktan sonra yaşamını Ankara'da sürdürdü. Dil Derneği, Edebiyatçılar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

"Toros'un Eteğinde" adlı ilk şiiri *Türk'e Doğru* (Eskişehir, Temmuz 1945) dergisinde yer aldı. Yazıları ayrıca 1946 yılından itibaren *Ülkü, Varlık* (1948-2000), *Türk Dili, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili Dergisi, ABC* dergileri ile *Cumhuriyet* (1950-2000), *Vatan, Öncü, Ulus, Yenigün* gazetelerinde yayımladı. Öğretmenlik yaptığı bölgelerde gözlemlerini yazıya dökerek Türk edebiyatında toplumcu-gerçekçi ürünlerin ortaya konmasına katkısı oldu. 1976 yılında *Değişenler* (Bizim Köy, 1975) ile Türk Dil Kurumu Ödülünü aldı. Eserlerinin bir bölümü çeşitli dillere çevrildi.

"Mahmut Makal tek değildir. Başkasınınkine benzemez bir kişiliği var elbette, o ayrı iş. Yalnız bilelim ki edebiyatımızda bir Mahmut Makal'lar çığırı açılıyor. Onların karşısında biz küçüklüğümüzü anlamalıyız. Yurdu da, yurdumuzla birlikte edebiyatımızı da bugünkü gençler, bu Mahmut Makal'lar kuşağı kurtaracaktır. Gerçeği onlar getiriyor edebiyatımıza. Hepsi de yurda değinir değinmez en güzel dili, en temiz dili buluveriyorlar." (Nurullah Ataç)

"Bizim Köy 1950'de bir başyapıttı. 1995'te de bir başyapıt. Anlatılan nesne ya da olayın kendisi sanılacak ölçüde yalın anlatımıyla, sıradanı şiire dönüştüren gözlem gücüyle, yoksulun o soylu ve varla yok arası gülümsemesiyle donanmış genç anlatımcının duyarlı olduğu kadar da nesnel yaklaşımıyla, Bizim Köy yazınımızda bir doruktur..." (Prof. Tahsin Yücel)

"Ciddi görünüşü ve ateşli anlatımı, sözündeki doğruluğu ve sakınmazlığı ile Makal, kolayca boyun eğecek kişilere benzemiyor. Doğru bildiğini söylemeye, cehalet ve yoksulluğa karşı savaşına devam ediyor. Durmadan yazıyor, kitapları İngilizce, Rusça, ve Fransızca dillerine çevriliyor." (Sophie Lannes)

"Bizim Köy'ün sanatsal yanına gelince, denebilir ki, Makal, gerçekçi Türk yazınının duygusal yaklaşımından eylemci işleve geçişiminde tohumu çatlatmayı başarmış, ardından Talip Apaydınlar, Başaranlar, Fakir Baykurtlar, Dursun Akçamlar...gelmiştir. Yaşar Kemal bir konuşmasında, 'Ve kendimi Mahmut Makal dı-

MAHMUT MAKAL

AŞKIN GÖZYAŞLARI

Kimi liseyi, kimi Öğretmen Okulunu, kimi de eskiden Köy Enstitüsü denilen kurumları bitirip bu yüksek okulun çeşitli bölümlerine yeni girmişlerdi. Kendileri gibi ülkülleri ve heyecanları da taptazeydi. Hepsi de, bu güzel, her yönden "zengin ve bakir" yurdun bir köşesine gidecek, orada her türlü zorluklarla savaşacaklar. Çok ilerlediğini kabul ettikleri ülkenin daha da ilerlemesine, kalkınmasına emek vererek huzurun doruğuna çıkacaklardı.

Evet, çoğu öğretmen olacak, vatanın geleceği olan gençliğin kuvvetli yetişmesi için ellerinden geleni yapacaklardı. Vatan sevgisi, millet sevgisi nedir, yılmadan, usanmadan öğrencilerine kavratacaklardı. Dersler yetmezse, dersdışı her yerde, törenlerde hazırlayıp söyleyecekleri söylevlerle işi pekiştirip her fırsatta görevlerini tamamlamaya çalışacaklardı. Tıpkı kendilerini yetiştirenlerin yaptıkları gibi...

Buraya girerken kompozisyon sınav sorusu olarak "bir öğretmenin beş özelliğini yazın!" diye sorulmuştu. Şimdi hepsi, soruya verdikleri yanıtları birbirine aktarıyorlardı. Her ne kadar,

"Günlük bir gazete izlemelidir."
"Görevine vaktinde gelip, vaktinde gitmelidir."
"Çocukları dövmemelidir."
"Not verirken tarafsız davranmalıdır."
"Çevresindekilerle iyi geçinmelidir." biçiminde özellikleri saptayarak öğretmene beş "nitelik" yakıştırmaya çalışanlar olmuşsa da; sonuçları incelemiş olan Amerikalı test şefi Dr. Preskot'un derslikterde yaptığı açıklamaya göre, en çok aşağıdaki özellikler olması uygun görülmüş verilen yanıtlarda. Öğretmenlerimizin ve kitaplarımızın etkileri sonunda öğrencilerin kafalarında yerleşen gerçekleri açıklaması yönünden de önemlidir, saptanan özellikler.

Bir öğretmen:
"Milliyetçi olmalıdır."
"Güleryüzlü olmalıdır."
"Cumhuriyetçi olmalıdır."
"Çocukları sevmelidir."
"Vatansever olmalıdır."

Gerçi test şefi bu yanıtları çok beylik buluyor ve "bunlar hepinizin niteliği olmalıdır; öğretmen olmayanların da..." diyordu. Hatta ileri giderek, "bunların yerine, bir öğretmen;

"İzmir'den gelmelidir."
"Boyun olmalıdır."
"Yirmi beş yaşında olmalıdır"
"Sarışın olmalıdır."
"Uzun boylu olmalıdır."

deseniz daha iyi olurdu; özgün olması bakımından..." diye işi sakaya boğarak gerçeği anlatmaya çalışıyordu. Bizim eğitimimizdeki parlak lâf merakını ve ouları ezberletip her kapıya uydurarak, yetişmekte olanların kendi kendilerine düşünüp bir sonuca varma yeteneklerinin geliştirilmediği, öldürülmeye çalışıldığı gerçeğini.

Bir öğretmende bulunması gereken ve yanıtlarda da en çok yazılan yukarıdaki beş özellik, şüphesiz şimdiden, yarının öğretmenleri olacak bu öğrencilerde de vardı: Milliyetçi, güleryüzlü, cumhuriyetçi, vatansever... Bu aşk iledir ki, bu özelliklerin herhangi birinden yoksun olanlar, bunların arasında yaratılamazdı. Özellikle "milliyetçilik" diye bir hava çevreyi sarmış, milliyetçi olmayan var mı diye araştırılık başlamıştı. Pekâlâ aralarında bulunanlar olabilirdi öylelerinden. Araştırıcılar içinde, "Milliyetçiler Derneği"nin üyeleri vardı. Bu ülkeden habersiz gafiller olmasa bu demek kurulur muydu? Gafilleri aralarından bulup çıkarmakla işe başlamak gerekiyordu. Kolaydı gerisi: Nasıl hareket ettiklerini, nereye gittiklerini, ne okuduklarını ve kimlerle değeyde bulunduklarını saptamak kalırdı.

Allah gönüllerine göre veriyor olmalıydı. Yurttaşlık Bilgisi öğretmeni Seyfi Bey'in yardımıyla, "solcu" denip de ne olduğunu daha fazla düşünmedikleri kimseleri tanımakta güçlük çekmediler. Seyfi Bey, derste söz bu milliyetçilik konusuna gelince, bu gibilerin nasıl tanınması gerektiğini, kısaca anlatmış, hattâ kendisinin böylesini gözbebeğinden tanıdığını söylemişti. Gözünden tanıdığı bir solcu çocuğu attırmıştı bile. Öğüne öğüne söylüyor, destekle dinleniyordu... Eklediğine göre, gayet basitmiş tanınmaları; öğrenci olur, dersleriyle değil, gider yol dâvası, kültür dâvası, din dâvası gibi tehlikeli (!) sorunlar üzerinde kafa yorar, kitap okur, tartışırlarmış... Sorsan Mehmet Emin'in herhangi bir şiirini ezbere bilemezmiş, Seyfi Bey'in "ben öylelerini gö-

→

zünden tanırım" demesi üzerine, köylü olduğunu bildiğimiz bir çocuk şunu anlatarak yanaşmış oldu:

Kıymetli millî şairimiz Mehmet Emin Yurdakul saylayken Adana'ya gitmiş ve orada, şiirleri gibi söylevler çekerek, şöyle asarız, böyle keseriz diye haykırmış. Atatürk'ümüz bunu işitince, şaire bir sürpriz yapmak geçmiş içinden. Çağı gelmiş olan küçük Yurdakul'u, yani şairin oğlunu askere çağırmalarını buyurmuş. Buyruk yerine getirilince, babasına tel çekmiş oğlu. Kendisinin askere çağırıldığını, Ata'ya tel çekerek bu işin çaresine bakmasını ve askere alma emrinin geri alınmasını sağlamasını yalvarmış. Oğlunun dileğini yerinde bulan, iyi karşılayan büyük Yurdakul, Ata'ya bir tel dilekçe çekerek, oğlunun yakasının bırakılmasını istemiş. O vakit Atatürk:

"Takın bu teli dosyaya" demiş, "ne vakit haykırırsa sürün önüne..."

İşte, kimbilir nereden öğrendiği bu olayı anlatan da, gözüne gerek kalmadan diliyle anlatmıyor muydu ne olduğunu? Sessiz, kendi halinde bir çocuktu oysa. Hepsi gibi derslerine çalışıyor, girip çıkıyordu. Ama ok yaydan çıkmış, hikâyeyi anlatmıştı bir kere. Keşke anlatmaz olsaydı. Hakkında bir dedikodudur başladı. Yatakhânelerde, yemekhânelerde ondan, anlattığı bir olayla kendisinin ne mal olduğunu meydana vurmuş olduğundan, milliyetçiliğinden şüphe edebileceğinden dem vuruluyordu. Derslerde bile ondan söz açıp tartışıldığı oluyordu. Derken çocukçağının köylünün sefâletini anlatan bazı yazılar yazdığı da yayıldı mı sanki? Çık işin içinden çıkabilirsen.

Derslerin birinde değil, ikisinde değil, sözü getirip getirip oraya dayıyorlar:

Yönet der: "Memleketi batırdı."

Önder der; "Yazıları mükemmel propaganda vasıtası..."

Duru Bey der "Alet oluyor bu yazılarıyla. Kendi yazdığı da şüpheli..."

Bir gün değil, beş gün değil, böyle uzayıp gitti. Önder yürüyünce toplumun koşası tutarmış. Onun gibi, öğretmenler böyle deyince, kolalı yakaların içinde boyunları ayna gibi parlayan delikanlılarımızla dışları kadar kafalarının içi de tertemiz kızlarımız o gelip geçerken hep birbirlerine dürterek:

"A, vasıta olmuş, alet olmuş kardeş."

"Para için mi yaptı ki?"

"Yalancı, iftirayı basmış..."

"Yokmuş kardeş, onun dediği gerilik, sefalet."

"Neden alırlar buraya böyle soysuzu..." biçiminde konuşuyorlar, dış biliyorlardı. Bu millet sevilmeyecek, iftira edilecek bir millet mi? Böyleleri nasıl olsa barcanacaklar bir gün. Şaziye Hanım'ın dediğini hepsi duyup benimsemiş. "Şaşıyorum, nasıl oluyor da hâlâ dışarda gezdiriyorlar bunu?"

Evet, nasıl oluyor da..

Böyle böyle iki yıl geçti. Okul bitecek, yurdun dört bucağına giderek çalışmaya başlayacak gençler, millete ve vatana yararlı olacaklar. (...)

(*Köy Enstitüleri ve Ötesi*, 1979)

şında, romancı olan ilk Türk köylüsü olarak görüyorum.' diyerek bu gerçeği içtenlikle dile getirir. Yaşar Kemal bu saptamasıyla Makal'ın öykülerine, anlatı gücüne ilgiyi çekiyor. Makal, ancak Çehov gibi öykücülerde görülen alaycı gücüyle, 'küçük öykü' dediğimiz türün ustalarından biri sayılmalıdır. Genel kanı, Makal'ın yazdıklarının birer 'köy notu', izlenimsel gözlemler olduğu yolundadır. Bu kanıyla, çokları onun Bizim Köy'den sonra yazdıklarını pek önemememiştir. Kaldı ki, Bizim Köy'ün her parçası küçük bir öyküdür." (Adnan Binyazar)

"Köyün içyüzünü olduğu gibi aksettiren bu yazılar köy davasını ele ulucak olanlar için bir ayna vazifesi görecek, onları yanlış yollara sapmaktan kurtaracaktır. Bu bakımdan çalışmaların, memleket için çok hayırlı olacaktır. Gerçeği olduğu gibi görerek buna dayanan işler yapılırsa çetin zannedilen sorunları çözmek kolaylaşır. Yazılarında birçok insan için yüzyıllar boyunca meçhul kalmış ve bu nedenden çözülmez bir düğüm sanılan sorunları açık açık arka arkaya dizişin, köylerin kalkınması hesabına iş yapmak isteyenlere büyük kolaylıklar hazırlamaktadır. Bu yazılarda, ayrıca bizim henüz pek alışık olmadığımız bir üslup ve eda şekli vardır ki, köy dilinin ulusal edebiyatımıza mal olması için böyle yazılara pek muhtacız. Onun

Mahmut Makal

için bu bakımdan da hizmetin büyüktür." (İsmail Hakkı Tonguç)

ESERLERİ:

Bizim Köy (1950), *Köyümden* (1952, *Hayal ve Gerçek* adıyla, 1957), *Memleketin Sahipleri* (1954), *Kuru Sevda* (1957), *17 Nisan* (1969), *Köye Gidenler* (1959), *Kalkınma Masalı* (1960), *Eğitimde Yolumuz Nereye* (1960), *İplik Pazarı* (1964), *Kamçı Teslimi* (1965), *Ötelerin Havası* (1965), *Yer Altında Bir Anadolu* (1968), *Bu Ne Biçim Ülke* (1968), *Zulüm Makinesi* (1969), *Kokmuş Bir Düzende* (1970), *Açlık Pınarı* (1973), *Bizim Köy 1975* (Değişenler, 1976), *Karanlığı Zorlayanlar* (1976), *Köy Enstitüleri ve Ötesi* (1979), *Bir İşçinin Günlüğünden* (1980), *Hayal ve Gerçek-Değişenler* (1987), *Ağlattı* (1989), *Anımsı Acımsı* (1990), *Faust'un Dediği* (1990), *Deli Mehmet'in Türküsü* (1993), *Bozkırdaki Kıvılcım* (1992), *Ötelerin Havası* (gezi, 1994), *Memleketin Sahipleri* (1995), *Yeraltında Bir Anadolu* (gezi, 1995).

HAKKINDA: Révolution Africane (16.11.1963), Sophie Lannes (Sante du Monde, Aralık 1966), Konur Ertop (Günaydın, 8.4.1978), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Adnan Binyazar / Otuzuncu Yılında 'Bizim Köy' (Sanat Olayı, Şubat 1982), Prof. Petra Kappert (Frankfurter Allgemine Zettung, 9.1.1982), Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83), Prof. Tahsin Yücel (Cumhuriyet, 5.9.1995), Mehmet Cimi / O Yıllar Dile Gelse (1997), Adnan Binyazar / Bizim Köy (Ozanlar Yazarlar Kitaplar, 1998), Yahya Kanbolat (Cumhuriyet Kitap, 16.4.1998), Tansu Bele / Yazarlığının 50. Yılında Bir Köy Enstitülü – O. Bolulu / Mahmut Makal'ın Dili - Yahya Kanbolat / Gerçekçi Türk Yazınının Başlangıcı (Cumhuriyet Kitap, 18.4.1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Tansu Bele / Bana Işığı Anlat (2000), Vedat Yazıcı / Martı-

ya Mektuplar (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), İsmail Hakkı Tonguç (Bizim Köy, iç kapak, 2004), İlhan Selçuk (Bizim Köy, arka kapak, 2004), Adnan Binyazar / Bizim Köy (Kitap-lık, Şubat 2004), "Bizim Köy" için Türk ve Dünya Basınında Neler Dediler? (Damar, Ocak 2004), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004), Alper Sezener / Elli Beşinci Yılında 'Bizim Köy' (Cumhuriyet Kitap, 17.2.2005).

MAKAL, Tahir Kutsi

Şair ve yazar (D. 9 Şubat 1937, Oğuz köyü / Acıpayam / Denizli - Ö. 15 Haziran 1999, İstanbul). Acıpayam Ortaokulu (1953), Denizli Lisesi (1956) ve İstanbul Özel Gazetecilik Enstitüsü (1959) mezunu. Gazetecilik hayatına girerek *Denizli* (1956), *Tan* ve *Yeni Gazete* (1958), *Dünya* (1959-62), *Tasvir* (1962-63), *Ekspres*, *Son Havadis*, *Hergün*, *Ortadoğu*, *Güneş*, *Sabah* vd. gazetelerde çalıştı. Denizcilik Bankası ile Printemps firmasında basın müşavirliği yaptı.

İlk yazısı 1950 yılında *Demokrat Denizli* gazetesinde; diğer çalışmaları başta kendi yönettiği *Tarla* dergisi olmak üzere *Varlık*, *Yücel*, *Nasır*, *Petek*, *Yelken*, *Maya*, *İnanç*, *Türk Yurdu*, *Milli Kültür*, *Türk Edebiyatı* dergileri ile çeşitli gazetelerde yer aldı. 1963 yılında yılın gazetecisi seçildi ve ödül olarak yirmi bir Avrupa ülkesini gezdi. 1992 ve 1993 yılında Amerika'yı gezip gördü. 1961 yılından itibaren on yıl üst üste Gazeteciler Cemiyeti Ödülünü aldı. 1953 yılında *Doğan Kardeş* dergisinin şiir yarışmasında birinci olmuştu. 1956 yılında *Nasır* dergisi ödülünü, 1976 ve 1979 yılında Peyami Safa Roman Ödülünü, 1985 yılında Folklor Hizmet Ödülünü, 1987 yılında *Karadon*'la Kültür Bakanlığı Hikâye Ödülünü, 2003'te Egay-Der Türk Kültürüne Hizmet Ödülünü aldı. 1989 yılında halk edebiyatına katkılarından dolayı İnönü Üniversitesince kendisine fahrî doktor unvanı verildi. MÜZİKSAN Vakfı (onbir yıl başkan), Türk Edebiyatı Vakfı (yedi yıl genel sekreter), Turizm Yazarları (ATURJET - 1973 yılında başkan), Kızılay ile Folklor Araştırma Kurumu vb. üyesiydi. 2000 yılında Acıpayam'da bir caddeye adı verildi.

TAHİR KUTSİ MAKAL

SANCI

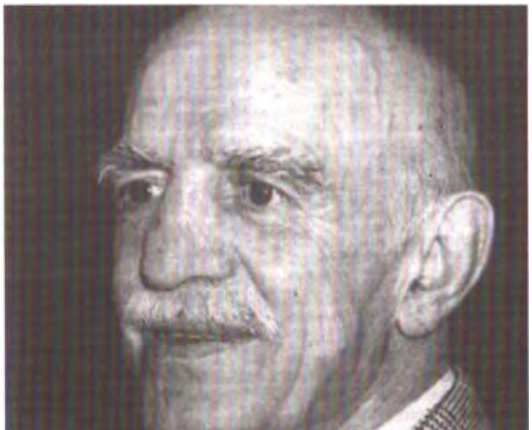
Radyoda iyi bir istasyon arar gibiyiz
En güzel şarkıları kaçırdık hadi koş
Madem ki peşimizdeler, madem ki dur durak yok
İlk buluşmamızda son hızla sevişmeliyiz...

Senin bir köyden kalkıp İstanbul'a geldiğin var mı?
Senin seni İstanbul'da gördüğün var mı?
Perşembe sancılarından sonra düşüp öldüğün var mı?
Samatya meyhanelerinde seni içtiğin var mı?
Samatya'da deniz bir yığın aşk
Aşkı köpüklerden alıp öptüğün var mı?...

Kesişen zamanlarda sevmeyi bilmiyoruz
İlk gençlik günlerimiz genzimize zehir
Ne kadar sevişsek geriye kalan pişmanlık
Ne kadar günah işlesek sevap...

Sigaraya uzanan ellerin söndüğünde
En gizli yerlerini saygıyla öpüyorum
Seni her öptüşümde günahların affa uğruyor...

(*Babanız Yine Aşık Çocuklar*, 1987)

Tahir Kutsi Makal

ESERLERİ:

ŞİİR: *Fakir İşi* (1957), *Babanız Yine Aşık Çocuklar* (1987), *Öpkü* (1996).

RÖPORTAJ: *İçgöç* (1964), *Acı Yol* (1964).

GEZİ: *Köylü Gözüyle Avrupa* (1965).

DERLEME-DENEME-İNCELEME: *Büyük Fatih* (1967), *Sahte Ozanlar* (1969), *Aşık Veysel* (1969), *Anadolu'da Türk Mührü* (1971), *Karacaoğlan* (1973), *Dadaloğlu* (1974), *Benim O Benim* (1987), *Halkbilim ve Edebiyat* (1990), *Aşık Hasan Dede* (1995), *Benim Gizli Yazılarım* (1996).

ROMAN: *Meydan Dayağı* (1976), *Kamyon* (1979).

HİKÂYE: *Delitay* (1982), *Karadon* (1987).

ANTOLOJİ: *Türk Halk Şiiri* (1975).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Kültür Dünyası (Aralık 1998), Türk Edebiyatı (Temmuz 1999, Ağustos 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 5, 2004), Ferit Ragıp Tuncor / Tahir Kutsi Makal (Tarla, Mart 1999), Tarla Dergisi Tahir Kutsi Makal Özel Sayısı (Eylül 1999), Mehmet Nuri Yardım / Romancılar Konuşuyor: Nobeli Alacağını Söyleyen Tahir Kutsi Makal "Roman Bitmedi" (2000) - Edebiyatımızın Güleryüzü (2002) - Yazar Olacak Çocuklar (2004), TBE Ansiklopedisi (2001), Ünal Şöhret Dirlik / Acıpayamlı Bir Tahir Kutsi Vardı İstanbul'da Yaşardı (Çağrı, Nisan 2003).

TAHİR KUTSİ MAKAL

SOHBET

Babanız yine âşık çocuklar
Yüzünün gülüşü ondan
Erken gelişi ondan
Ve bu sefer iş berbat!
Babanız yine âşık çocuklar.

Aşksızlığı kaldırın mezara
Şiirin bini bir para gayri
Türkünün bini bir para
Cıvıl cıvıl kuş sesleri balkonda
Evde cıvıl cıvıl çocuk kahkahaları
Derim ki bu sevgide emeli sebat!
Babanız yine âşık çocuklar.

Babanız yine âşık çocuklar.
Mahzun duruş çoğaldı
Kalpte vuruş çoğaldı
Son resmi de yırtıver, at!
Babanız yine âşık çocuklar.

Duyurmayın anamıza, utanırım
Döğüş-kavga çıkarır, onu iyi tanırım
Sizi asar, beni keser, surat asar, surat!
Azar köftesi gelir sofraya, surat
çorbası konur
Bırakın yüzüm gülsün ne olur
Bırakın lnzlı çarpsın yüreğim
Bırakın bir daha âşık olayım
Bırakın erken öleyim
Duyurmayın anamıza, utanırım
Babanız yine âşık çocuklar.
(*Babanız Yine Âşık Çocuklar*. 1987)

MAKAL POYRAZ, Naciye

Eğitimci, yazar. 1929, Yerkesik bucağı / Muğla doğumlu. İlkokulu doğduğu yerde bitirdi. Aksu Köy Enstitüsü (1946) mezunu. Muğla, Aksaray ve Ankara'da öğretmenlik yaptı. Milli Eğitim Bakanlığınca İngiltere'ye gönderildi (1962). Türkiye'ye döndükten sonra bir süre daha öğretmenlik yaparak 1978'de emekliye ayrıldı. *Bindim Tütün Küfesine* (2001) adlı bir hikâye kitabı vardır.

HAKKINDA: Naciye Poyraz Makal / Bindim Tütün Küfesine (2001).

MAKAS, Zeynel Abidin

Araştırmacı-yazar. 1 Ocak 1952, Iğdır doğumlu. Edebiyat Fakültesi mezunu. Öğrenim gördüğü alanda doktora yaptı. 1976-84 yıllarında Iğdır Lisesinde edebiyat öğretmeni, 1984-95'te Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğretim üyesi ve 1995'te Kafkas Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

ESERLERİ:

DostBağrından Esen Yeller (1987), *Türk Milli Kültüründe Nevruz* (1987), *Ayrılır mı Gönül Candan* (1988), *Azerbaycan'ın Tarihi ve Kültürel Coğrafyası* (1990), *Azerbaycan Dramaları* (1990), *Azerbaycan Çağdaş Hikâye Antolojisi* (1991), *Çağdaş Azerbaycan Şiir Antolojisi* (1992), *Ermenistan'da Adları Değiştirilen Yerler* (1993), *Telli Sazın Hevesiyle* (1995), *Karşılaştırmalı Türk Halk İnançları* (1993), *Türk Dünyasından Masallar* (1998).

HAKKINDA: Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000).

MAKBULE LEMAN

Şair ve yazar (D. 1865, Beşiktaş / İstanbul - Ö. 2 Kasım 1898, Göztepe / İstanbul). Asıl adı Fatma Makbule'dir. Leman mahlasını sonradan aldı. Babası V. Murad'ın kahvecibaşısı Hacı İbrahim Efendi'dir. Şurayı Devlet (Danıştay) üyelerinden ve Sadaret Mektubi Kalemi memurlarından (Baybakanlık özel kalem memuru) şair Mehmet Fuat Bey'in eşidir. Kız rüştiyesini (kız ortaokulu) bitirdikten sonra özel olarak dersler alarak kendisini yetiştirdi. Fatma Aliye Hanım'a göre İbtidai Mektebini, Ali Muzaffer'e göre İnâs Kız Rüştiyesini bitirdi. Yaşamının son on dört yılını hastalıklarla geçirdi. Bu yüzden sabrıyla da şöhret buldu. Beşiktaş'taki konaklarının selamlık bölümünü kız okulu haline getirerek kız öğrencilere Osmanlıca dilbilgisi ve Farsça dersleri verdi. Mezarı Eyüp'te Siyavuş Paşa Türbesi çevresindedir.

"Hazan" adlı ilk denemesi *Müntehabat-ı Tercümân-ı Hakikat*'te yayımlandı. Düz yazılarını *Tercümân'ı Hakikat*'te yayımlamayı sürdürdü. Edebiyatımızın gazetede yazı yazan ilk kadın yazarıdır. 1893'ten itibaren *Hazine-i Fünün*'da şiirleri yayımlandı. Asıl ününü, bir ara başyazarlığını yaptığı ve şiir, hikâye, makale ve mektuplarını yayımladığı *Hanımlara Mahsûs Gazete*'deki yazıları ile yaptı. Yakın dostları arasında *Hanımlara Mahsûs Gazete*'nin yazı kadrosundan Fatma Aliye Hanım, Emine Semiye Hanım, Nigâr Hanım, Leylâ Hanım, Fahrünnisâ Hanım vardı. Ahmed Midhad Efendi, Tevfik Fikret, Mehmed Celâl, Ali Muzaffer de ona değer verip yücelten yazarlardır.

Deneme, hikâye ve şiirler yazan Makbüle Lemân, Divân Edebiyatı kültürü de almıştı. Bu kültürle dinî konulu şiirler yazdı. Bunlar münâcaat, iki naat ve bir gazeldir. Yaşamının gündelik izlerini yansıtan şiirleri, çocuk diliyle yazılmış şiiri, manzum hikâycsi ve dinî temalı şiirleriyle bütün şiirlerinin sayısı on ikidir.

Hazine-i Fünün ve *Hanımlara Mahsûs Gazete*'de çıkan şiirleri ve *Neşv ü Nemâ, Tashîh, Hüsn-i Muâmele, İmtihân, Nedem* adlı hikâyeleri *Ma'kes-i Hayâl* adıyla Hanımlara Mahsûs Gazete Kütüphanesinin ikinci kitabı olarak yayımlandı (30 Kânunusani 1312). Kitap Avrupa'da da ilgi gördü ve istendi. Tevfik Fikret, kitap yayınlanınca Makbüle Leman'ı öven bir yazı yazdı. II. Abdülhamid, başarıları nedeniyle, şairi, 1896'da üçüncü rütbeden bir kıta Şefkat Nişanı ile ödüllendirdi. Ölümünden sonra eşi Mehmed Fuâd, bir de önsöz ekleyerek *Ma'kes-i Hayâl*'in ikinci baskısını (1331) yaptırdı. Bu baskıya şairin ölümünden sonra hakkında çıkan yazılar da eklendi.

HAKKINDA: Tevfik Fikret / Müsâhabe-i Edebiye: Şuradan Buradan (Servet-i Fünün, 30 Kanunusani 1312), Fatma Aliye Hanım / Makbule Leman (Nüsha-i Fevkalâde-i Tercüman-ı Hakikat ve Servet-i Fünün, 18 Muharrem 1315), Murad Uras / Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz (1957), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (c. II, 1971-1979), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), TDE Ansiklopedisi (c. 3, 1979), İbnülemin Mahmut Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (1988), Sema Uğurcan / Makbule Leman: Hayatı Şahsiyeti Eserleri (Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, sayı: 6, 1991), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (s. 92, 1994), Mübeccel Kızıltan / Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler (Sombahar, Ocak-Nisan 1994), TBE Ansiklopedisi (2001).

MALKOÇ, H. Nihat

Şair. 1 Haziran 1970, Gündoğan / Köprübaşı / Trabzon doğumlu. İlkokulu köyünde, orta ve lise öğrenimini Köprübaşı Lisesinde tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü (1991) mezunu. Ortaöğretim okullarında öğretmen olarak görev aldı. *Türkiye Dergisi, Üniversitelinin sesi, Bizim Okul, Türk Edebiyatı, Bizim Üniversite, Gençliğin Sesi, Bizim Çocuk, Yeni Trabzon, İnsanlığa Çağrı, Trabzon Türksesi* gibi gazete ve dergilerde şiir, deneme ve makaleleri yayımlandı. Bir süre *Türksesi* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Trabzon'da yayımlanan *Bizim Okul* (1991-) adlı aylık kültür-edebiyat ve sanat dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hüzün Çiçekleri* (1991), *Akşam Güneşi, Cennet Kuşları* (çocuk şiirleri).

ÖYKÜ: *Ayaz Geceler*.

DENEME: *Muhabbet Bağının Gülleri*.

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Trabzon Dedikleri*.

ANTOLOJİ: *Bizim Şairlerimiz Antolojisi*.

HAKKINDA: Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 3-Cumhuriyet Dönemi (1993).

MALMİSANIJ

Şair ve yazar. 1952, Dicle (Piran) / Diyarbakır doğumlu. Asıl adı bilinmiyor. Kitaplarında Malmisanıj imzasını kullandı. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde tamamladı. Sekiz yıl kadar çeşitli lise ve ortaokullarda öğretmenlik yaptı. 1982'de İsveç'e yerleşti. Sorbonne Nouvelle Üniversitesinde (Paris) Etudes Iraniennes (İranî İncelemeler), Uppsala Üniversitesinde İranî Diller, Linköping Üniversitesinde Halk Eğitimi Bölümünü okudu. İsveç'te Göteborg Üniversitesinde yüksek lisans yaptı. Birçok gazete ve dergide yazıları yayımlanan Malmisanıj, *Tîrêj* (İzmir), *Hêvî* (Paris), *Armanc* (Stockholm), *Çarçira* (Stockholm), *Wan* (Stockholm), *Çira* (Stockholm) dergilerinde redaktörlük yaptı. 1979-80'de bir grup arkadaşıyla birlikte *Tîrêj* (Işın) dergisini yayımladı. Bu dergi, Türkiye'de tümüyle Kürtçe olarak yayımlanmış olan ilk sanat ve edebiyat dergisidir. *Vate* dergisinin başredaktörü olarak çalıştı.

Malmisanıj, daha çok Kürtçenin Kırmanc lehçesiyle ve Türkçe yazdı. XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarında yazılmış olan iki mevlitten sonra 1970'e dek Kırmanc lehçesiyle yazılı ürün verilmemişti. Malmisanıj 1970'li yıllarda ülkede Kırmancca yazan ilk kişidir. Kırmanccanın ilk sözlüğünü hazırlayıp 1987'de yayımladı. Farsça ve Türkçeden Kırmanccaya öyküler çevirdi. Ehmedê Xasi ve Usman Efendiyê Babij'ın mevlidlerini Arap harflerinden çeviriyazı yöntemiyle Latin harflerine aktardı. Böylece yeni nesillerin bu iki şairi tanımasını sağladı. Bazı şiirleri İngilizce, Fransızca ve İsveççeye çevrilmiş olan Malmisanıj'ın kitaplarından ikisi Arapçaya çevrildi. 1995-2001 yılları arasında İsveç'teki Kürt Yazarları Derneği başkanlığını yaptı. Aynı zamanda İsveç Yazarlar Birliği üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Kuzey Kürdistan'da ve Türkiye'de Kürt Gazeteciliği 1908-1981* (1981), *Yüzyılımızın Başlarında Kürt Milliyetçiliği ve Abdullah Cevdet* (1986), *Said-i Nursi ve Kürt Sorunu* (1991), *Folklorê Ma ra Çend Numûney* (Kürtçe, 1991), *Abdurrahman Bedirhan ve İlk Kürt Gazetesi Kürdistan Sayı: 17 ve 18* (1992), *Li Kurdistana Bakur û Li Tirkiyê Rojnamegeriya Kurdî (1908-1992)* (Mahmûd Lewendi ile, 1992), *Bitlisli Kemal Fevzi ve Kürt Örgütleri İçindeki Yeri* (1993), *Cızira Botanlı Bedirhaniler ve Bedirhani Ailesi Derneğinin Tutanakları* (1994), *Kırd, Kırmanc, Dımılı veya Zaza Kürtleri* (1996), *Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti ve Gazetesi* (1998), *Kurdiskt författarskap och Kurdisk Bokutgivning: Bakgrund, Villkor, Betydelse* (1998, İsveççe), *İlk Legal Kürt Öğrenci Derneği Kürt Talebe-Hêvî Cemiyeti* (2002), *Diyarbekirli Cemilpaşazadeler ve Kürt Milliyetçiliği* (2004), *Pîre û Luye Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê* (Kürtçe, 2004), *Rindê Kincan Xo ra Dana* (Kürtçe, 2004), *Rindê Heywanan Nas Kena* (Kürtçe, 2004), *Rindê Baxçeyê Kaloyî de* (Kürtçe, Mehmet Uzun ile, 2004), *Rindê Vana Ê Min a* (Kürtçe, Mehmet Uzun ile, 2004), *Rindê û Keyeyê Xo* (Kürtçe, Mehmet Uzun ile, 2004).

ŞİİR: *Herakleitos* (1988).

SÖZLÜK: *Zazaca-Türkçe Sözlük* (1987), *Ferhengekê Kirdkî-Pehlevkî-Kurmanckî* (1997).

SADELEŞTİRME: *Günlük Notlar (1922-1925)* (Celâdet Âli Bedirhan'dan, 1995).

HAKKINDA: Malmizsanj / Said-i Nursi ve Kürt Sorunu (2. bas. 1991), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997, s. 469), Şeyhmus Diken / Bir Ailenin Dağılışı (Radikal Kitap, sayı: 204), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 1.7.1999).

Malmisanıj

MANASTIRLI FAİK

Divan şairi (D. ?, İstanbul – Ö. ?). Özel öğrenim gördü. Siverek'te kaymakamlık, Selanik, Adana, Varna, Kudüs, Burdur, Gümüşhane ve Sinop'ta mutasarrıflık (mülkî amir) görevlerinde bulundu. Cevdet Paşa'nın teşviki ile hece vezni üzerinde araştırmalar yaptı. Ali Paşa için hece vezni ile bir destan kaleme aldı.

ESERLERİ:

Türkçe Arûz (Cevdet Paşa'nın takrizi ile, 1896), *Elfiyetü's Semiye* (Bin hadis-i şerif şerhi), *Divan, Peymane* (Rubailer).

HAKKINDA: Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (1995).

MANASTIRLI RIFAT

Asker, oyun yazarı, şair (D. 1851, Manastır / Yunanistan - Ö. 1907, Halep / Suriye). Asıl adı Mehmet Rıfat. Harbiye Mektebi (Harp Okulu, 1872) mezunu. 93 Harbi diye bilinen Türk-Rus Savaşına katıldı. Sultan Abdulaziz'in tahttan indirilmesi olayına (1876) karıştığı gerekçesiyle II. Abdülhamid tarafından sürüldüğü Halep'te öldü.

Manastırlı Rıfat'ın Hasan Bedrettin Paşa (1850-14) ile Fransızcadan çevirdikleri yirmi kadar oyunu *"Temaşa"* adlı bir dizide yayımlandı. Bu piyesler Gedikpaşa Tiyatrosunda sahnelendi.

ESERLERİ:

ŞAİR: *Divançe.*

OYUN: *Osman Gazi* (1873), *Görenek* (1973), *Pâkdâmen* (1874), *Ya Gazi Ya Şehit* (1874), *Delile Yahut Kanlı İntikam* (H. Bedrettin Paşa ile, 1875), *Fakire Yahut Mükâfât-ı İffet* (H. Bedrettin Paşa ile, 1876).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), M. Koç / Mehmet Rıfat (Manastırlı) (Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, c. 2, 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 7), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MANAV, Kemal Bekir

Bkz. KEMAL BEKİR (Manav)

MÂNEVÎ (Üsküdarlı Mustafa)

Mutasavvıf, şair (D. ? - Ö. 1702, Üsküdar / İstanbul). Ünlü mutasavvıf Karabaş-ı Veli'nin oğludur. Halvetî-Karabaşî şeyhlerindendir. Tasavvufî eğitimini babasından ve onun ölümü üzerine yerine geçen Üsküdarlı Şeyh Nasühî'den aldı. 1691'de Kadırga Sokulu Mehmed Paşa dergâhında şeyhlik yaptı. Aynı tarihlerde Bahçekapı Valide Sultan Camiine vaiz olarak atandı. Sultan II. Ahmed döneminde Edirne'de Ordu-yu Hümayun Şeyhi oldu. Edirne'den 1694'te tekrar İstanbul'a döndü. Kabri Doğancılar'da Nasuhî Dergâhı mezarlığındadır.

ESERLERİ:

Dîvançe-i İlâhiyât (haz. Mustafa Tatçı, 2003), *Şerhu Fusûsi'l-Hikem, Tercümetü Şerhi'l-Akâidi'n-Nesefiyye.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Mustafa Tatçı / Divançe-i İlâhiyât (2003).

MÂNİOĞLU, Hasan Kaya

Şair (D. 1920, Trabzon - İstanbul, 1982, İstanbul). İlk ve ortaöğrenimini Trabzon'da tamamladı. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü mezunu. Tarım Bakanlığına bağlı çeşitli birimlerde

MANASTIRLI RIFAT

YA ŞEHİD YA GAZİ

Yine köyün diğer bir meydanı, Ahmet çarıkları çekmiş yol haliyle, meydandaki çınar ağacına gönüllü bayrağını takmış görünür. Köylüler - Ahmet - Bir iki gönüllü.

Birinci Meclis:

AHMET - Güneş ortalığı kaplıyor, herkes işine gücüne gitti, belki de askerler talimden gelmiştir. Onlar hala gelecekler de yola çıkacağız. Bilmem ki, bu nasıl gönüllülüktür? Senin gönüllü dediğin uyku uyumaz, bir dakika rahat etmez. Sevdiği şeyden başkasının yüzüne bile bakmaz. Bahusus asker gönüllüsü? Uyuşa bile rüyasında, kavgalarda bulunur. Geçen gece nasılsa uyuyabilmişim. Uyur uyumaz rüyaya dalmışım, sanki asker olmuşum, her şeyi öğrenmişim, sefer açılmış hepimiz gitmışız. Tıpkı Mahmut çavuşun söylediği gibi top-tüfek kavgasından sonra boğaz boğaza gelinmiş, ben düşmanın başlarından birinin başını kesmişim. Doğru büyüğümüze gitmişim, o da anlımdan öpmüş. Eliyle göğsüme nişan takmış, ben yine kavgaya saldırmışım. (Bu arada Mahmut Çavuş gelip, arkadan dinler.) Derken yerden bir ateş çıkmış. Beni göklere atmış. Sanki şehit olmuşum. Etrafımda Melekler toplanmış, Cennete götürürlerken sevincimden uyandım. Rüya olduğunu görünce üç-dört saat ağladım. Şimdi onu düşünüyorum. Bu bizim arkadaşlar da, dediğim gibi gönüllülerden olsalar elbette bu zamana kadar gelirlerdi. Nah işte, vakit de geldi...

(Dönüp güneşe bakarken Mahmut Çavuşu görür, sükût vâr.)

M. ÇAVUŞ — Nasıl? Ahmet pehlivan, rüyadaki lağımdan korktun mu?

AHMET — Lağım nedir?

M. ÇAVUŞ — Şimdi söylenip duruyordun, yer patlamış seni gökyüzüne atmış, işte ona lağım derler.

AHMET — Ne korkacağım. Allahımdan istediğim şehitlik ayağıma geldi, fena mı?

M. ÇAVUŞ — Aferin pehlivan işte öyle olmalı, yarın öbür gün kavgaya giderseniz öyle lağammış, topmuş, yanar güfle imiş hiçbirini hatırına bile getirme. Bak Ahmet, insan bir kere ölür. Evde de olsa ölür, tarlada da olsa ölür, kavgada da olsa ölür, ölümden hiç korkmamalı. İkballi insan kavgada ölür. Ne soru, ne sual, ne de ölüm acısı. Bir güfle gelir, yahut senin rüyada gördüğün gibi bir lağam patlar, bir anda canını cennete gönderir. Allah'ın vadi var. Askerlikte öleni nerede olursa olsun şehit eder.

AHMET — Ya ben askerde bulunduğum zamanda kavga olmaz da gitmezsem, ya askerlikte ölmezsem, şehit de olamam, gazi de...

M. ÇAVUŞ — Zararı yok... Onun da sevabı başkadır. Sen vaiz efendilerden işitmedin mi? Anlatayım da bak... Bizim Alay Müftüsü Hacı Mahmut Efendi vardı. Sağsa Allah selâmet versin, öldü ise Allah Rahmet eylesin... O mübarek adam her cuma vaaza çıkar, hep askerliğin şerefinden, muharebenin faziletlerinden, sevaplarından söylerdi. Bir gün şehitliğin mertebesini, gaziliğin sevabını söyledi de, senin gibi birisi, tıpkı senin sorduğun şeyi sordu. Hoca da: Korkma oğlum, size bir saat nöbet beklemenin sevabı kâfidir dedi...

AHMET — Allah, Allah...

M. ÇAVUŞ — Ne şaşıyorsun? Bir kere Allanın inayeti, bir de askerliğin büyüklüğünü düşün... Elbette öyle mükâfat eder. Herkes canının rahatı için çalışır, Askerler canını vermeye çalışıyor.. Binlerce din kardeşlerinin, vatan yoldaşlarının namusunu muhafaza eder. Devletin şanına, Milletin bayrağına hizmet eder. Onun kıymetini bilemezsin.

AHMET — Niye bilmiyeceğim... Kışla kapısında, karakolda bir dikilip, durmak değil mi?

M. ÇAVUŞ — Değil ya!.. Bak, sana nöbeti anlatayım, biz nöbete giderken, yüzbaşımızın söylediği sözleri söyliyeyim de anla; —Her nöbete gidişimizde — "Çocuklar, siz nöbette iken, kendinizi herkesten büyük, herkesten cesur, herkesten emniyetli saymalısınız. Çünkü bütün ümmeti Muhammed ve onların sayesinde yaşıyan bu kadar halk, sizin cesurluğunuza, doğruluğunuza emniyet etmiş... Süngünüze yaslanmış uyuyor... Devletin şanı, Milletin namusu... O, bir saatte sizin üzerinizdedir... Her biriniz düşmanın bir ordusuna karşı durmuş kale gibidir... Biriniz azıcık uyuşa, yahut gevşeklik etse, bu koca ordu bozulur... Bu ordunun bozulması ile Devlet de elden gider. Demek ki koca bir devlet o bir saatte size teslimdir... Sevabını da müftü efendiden her gün işitiyorsunuz. Ona göre hareket edin." derdi..

AHMET — Mahmut Çavuş, Kuzum, ağacığım... Başını ağrıtacağım amma neyse, şu ricamı kabul et.

M. ÇAVUŞ — Ayol ben kalem efendisi değilim ki başını ağrıtan. Ne söyliyeceksen söyle.

AHMET — Hani geçende askere yazılacağınız gün muharebeyi söylüyordun da, kuracılar geldi Yarıda kaldı. Onun aşağısını

M. ÇAVUŞ — Peki amu, o vakit hangi muharebeyi söylüyordum...

AHMET — Canım, Hüseyin ağa dedin, sonra onu bıraktın muharebede boğaz-boğaza geldin mi sağa vur, sola vur, hep düşman demiştin...

M. ÇAVUŞ — Ha... anladım, anladım.. Fakat o bitti idi...

AHMET — Başka yok mu?

M. ÇAVUŞ — Çook... Kars kavgasında Şeşhaneci Mahmut Çavuş vardı. Düşman içinde yapayalnız kaldı. Kırılıncaya kadar kılıçla, kırıldıktan sonra tüfeğinin ucundan tuttu. Sopa gibi dipçiği ile heş-on düşman tepeledi... Süngü söktü...

O haliyle düşmanın boğazını sıktı... Boğdu..

AHMET — Yaman pehlivanmış be!...

M. ÇAVUŞ — Sonra düştü... Galiba da şehit oldu. Düşman ise uyur arslana rastgelmiş de, yolu kesilmiş yaban öküzü gibi yanına sokulmazdı. Yirmi-otuz adım uzaktan etrafını dolaşarak, kedi ciğere bakarcasına diş bilerlerdi. Hiç insan o halde güler mi? Ben yaralı olduğum yerden bunları seyrederken birkaç kere kahkaha ile güldüm... Nasıl gülmiyeyim ki? Şehidin etrafına toplanan düşmanlar ara sıra da avcıya uğramış çil yavrusu gibi dağılıyor, sonra da kızgın gibi toplanıyorlardı. Meğerse merhum Mahmut Çavuş bir iki defa can çekişmiş, bu aralık vücudu, kımıldadıkça düşmanlar kaçınmış...

AHMET —Amma da korkmuşlar ha!..

M. ÇAVUŞ — Anladın ya... düşmanın hali bu... bizim askerin ölüşünden bile korkar. Hem biz ne kadar az olsa, şehitlerin ruhu imdadımıza yetişir. Ali Dayı söylüyordu; Silistre'de altı bin kişi ile düşmanın yüz bin kişisini bozmuşlar... Tuttukları esirler. "Meğer siz üç adammışsınız. Biz ise sizi pek çok görürdük... Yeşilli alaylarımız nerede?" diye gördükleri ruhları sorarlarmış... Onlar da, hayır, bizde yeşilli alay yoktur. dedikçe; Nasıl yok, birtakım iri iri herifler gelip boğazımızı sıkarlar, ellerimizi tutarlardı, diyerek cevap verirlermiş... (....)

(*Ya Şehid Ya Gazi*, 1874)

görev aldı. Çanakkale'de zeytincilik uzmanı görevindeyken bakanlıkça kısa bir süre için Amerika'ya gönderildi. Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde çıkarılan *Köye Doğru* adlı gazetenin yazarlığını ve yönetıciliğini yaptı. Yedi yıl süre ile *Bizim Pınar* adlı bir *aktüel tarım* dergisi çıkardı. Şiirleri *Hisar, Defne, Çağrı, Türk Edebiyatı, Gülpınar* gibi çeşitli dergilerde yayımlandı. Şiir kitapları yanı sıra mesleki eserleri de vardır.

ESERLERİ (Şiir):

Mevsimsiz Arzular (1965), *Kayısı Çiçekleri* (1967), *Işık Yağmuru* (1971).

HAKKINDA: Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 2-Cumhuriyet Dönemi (1993), TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), TBE Ansiklopedisi (2001).

MANİSALI, Erol

İktisatçı. 9 Kasım 1940, İstanbul doğumlu. London School of Economics (1964) mezunu. 1970'te doçent, 1975'te profesör oldu. Avrupa ve Orta Doğu Araştırma Merkezi Direktörü, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi olarak görev yaptı. Makaleleri yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda ekonomi dergisinde yayımlandı. *Middle East Business and Banking* başyazarı oldu. Çevre Sorunları Vakfı, International Executives Association, World Trade Cender Türkiye Koordinatörü, CENYC (Avrupa Konseyi) Türkiye temsilcisi, T. Stratejik Araştırmalar Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, Avrupa Topluluğu Derneği kurucu üyesidir.

ESERLERİ:

Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye (1998), *Survey of Turkish Tourism Industry, Dışsal Ekonomiler ve Ekonomik Gelişme, İktisadi Gelişme, İktisada Giriş, Uluslararası Ekonomi, Turkey's Foreign Economic Relations, Metropolitan Planning and Management; Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli, Dünden Bugüne Kıbrıs* (2002), *Düşünceler-Attila İlhan'la Neler Tartıştık?* (2002), *Türkiye - Avrupa İlişkilerinde Sessiz Darbe* (2002), *Dünya'da ve Türkiye'de Büyük Sermaye* (2002), *Türkiye ve Küreselleşme* (2002), *Zaman Tünelinde Bir Adam* (2002), *Sömürgeleşen Türkiye* (2004), *Manastırda Bir Amerikalı* (2005).

Erol Manisalı

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 24.12.1998), Attila İlhan'la 100 Saat (Kitap Rehberi, Aralık 2001), Aslı Örnek / Türkiye - Avrupa İlişkilerinde Sessiz Darbe (Radikal Kitap, 5.7.2002) - Dünya'da ve Türkiye'de Büyük Sermaye (Radikal Kitap, 29.9.2002), Türkiye ve Küreselleşme (Milliyet Kültür-Sanat, 24.7.2002), Sessiz Darbe (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002).

MANSEL, Arif Müfid

Tarihçi ve arkeolog (D. 1905, İstanbul - Ö. 19 Ocak 1975, İstanbul). Saint Benoit Lisesini bitirdikten sonra, 1925'te Berlin Üniversitesinde arkeoloji öğrenimine başladı. Türkiye'ye 1930 yılında doktorasını tamamlamış olarak döndü. On iki yıl İstanbul Arkeoloji Müzelerinde müdür yardımcısı olarak görev yaptı. Bu arada İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Bölümünde ders verdi. 1936'da doçent, 1944'te profesör, 1956'da ordinaryus profesör oldu. İstanbul Üniversitesinde Klasik Arkeoloji Kürsüsü onun çalıştığı dönemde kuruldu.

Mansel, öğretim üyeliğinin yanı sıra kazı çalışmalarına yöneldi. Atatürk'ün isteği doğrultusunda, o güne kadar yeterince incelenmeyen Trakya'nın kültür tarihini araştırdı. Trakya'da çok yaygın olan tümülüsleri (mezar anıtları) belirledi, kazı ve sondajlar yaptı ve Kırklareli kubbeli mezarlarını bilimsel alana taşıdı (1936-38). Ayrıca İstanbul'da Balaban Ağa Mescidinde (1930) ve Yalova kaplıcalarında (1932) kazılar yaptı.

1938'de Türk Tarih Kurumu üyeliğine seçildikten sonra Pamphylia bölgesinde yüzey araştırmaları yaptı, Perge ve Side'de kazılara (1943-46) başladı. Pamphylia'nın en önemli antik liman kenti olan Side kazılarını yirmi yıl, yani ölümüne kadar aralıksız olarak sürdürdü. 1954'te Side ve Perge'de gün ışığına çıkarılan eserlerin korunması ve onarılması için Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları Merkezini kurdu.

"Ayrıca çok sayıda bilimsel yazıları da bulunan A. Müfid Mansel'in sözcüğün tam anlamıyla karizmatik bir kişiliği vardı. Öğrencileri ile arasında büyük mesafe bırakırdı ama onlarla yakından ilgilenirdi. Derse başladığından karşısındaki hep akademik düzeyde görür ve öylece konuyu anlatırdı. Ancak o konuşurken hiç kimse soru sormaya cesaret edemezdi. Öğrencileri bu yüzden zorlanırlarsa da bilgi düzeylerini yükseltmeye özen gösterirlerdi." (Erdem Yücel)

ESERLERİ:

Yunan ve Romalılarda Çok Katlı Yapılar (Almanca, 1932), *İran'ın Tarihi ve Arkeolojisi* (1932), *Yalova Kılavuzu* (1936), *Kırklareli Kubeli Mezarları, Sahte Kubbe ve Kemer Problemi* (1943), *Silifke Kılavuzu* (1943), *Eski Doğu ve Ege Tarihinin Ana Hatları* (1945), *Ege ve Yunan Tarihi* (1947), *Türkiye'nin Arkeoloji Epigrafi ve Tarihi Coğrafyası İçin Bibliyoğrafya* (1948), *Mısır ve Ege Tarihi Notları* (1938), *Trakya'nın Kültür ve Tarihi* (1938), *Die Ruinen Von Side* (Side Kalıntıları, 1963), *Side Kılavuzu* (1967), *Side 1947-66 Yılları Kazıları ve Araştırmaları Sonuçları* (1975).

HAKKINDA: Büyük Larousse (c. 13, 1986), Erdem Yücel / Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Yüksel Anısına (2003).

MANSUROĞLU, Mecdut

Dilci (D. 4 Eylül 1910, İzmir – Ö. 27 Ağustos 1960, İstanbul). Babasının Mütareke'den sonra İngilizlerin elinden Rodos'a kaçması dolayısıyla ilköğrenimini Rodos'ta ve İzmir'de, ortaöğrenimini İzmir Amerikan Kolejinde tamamladı (1931). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü (1936) bitirdi. Aynı yıl doktora yapmak üzere devlet bursuyla Almanya'ya gönderildi. Leipzig ve Berlin üniversitelerinde okudu (1936-39). Annemarie von Gabain'in derslerini takip etti. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla doktorasını tamamlayamadan yurda döndü. İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne asistan olarak tayin edildi ve Reşit Rahmeti Arat'ın yanında çalışmaya başladı (1940). Türkiyat Enstitüsü ile *İslâm Ansiklopedisi*'nin çalışmalarına katıldı. 1945'te doktor, 1949'da doçent oldu. Bu sırada yaklaşık bir yıl Maarif Vekâleti Yüksek Tahsil Umum Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yaptı. 1960 yılında profesörlüğe yükseltildi, ancak kadrosunun onaylanmasından bir gün sonra öldü. Mansuroğlu, Türkiye Türkolojisinin Ragıp Hulusi Özden, Ahmet Caferoğlu ve Reşit Rahmeti Arat kuşağından sonra gelen en güçlü temsilcilerindendi.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Anadolu Türkçesi (13. Asır) Dehhâni ve Manzumeleri (1947), *Ahmed Fakih Çarhnâme* (1956), *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri* (1958).

HAKKINDA: Faruk Kadri Timurtaş / Ölümünün 5. Yıldönümünde Prof. Dr. Mecdut Mansuroğlu (Türk Kültürü, c. 3, s. 857-863, 1965), Mustafa Kutlu / Mansuroğlu, Mecdur (TDE Ansiklopedisi, c. 6, s. 140-141, 1962), Hayati Develi / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 28, s. 18, 2003).

MANSUROĞLU, Mustafa

Şair. 1958, Erzurum doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. Erzurum Belediyesi ESKİ Genel Müdürlüğünde memur olarak çalıştı. Şiirleri *Mina, Palandöken* ve *Nergis* gibi dergilerde yayımlandı. Çoğunlukla serbest vezinle yazmakla birlikte hece ölçüsüyla yazmayı da denedi.

ESERLERİ (Şiir):

Ertelenmiş Arabesk Buluşmalar, Tahta Kanatlı Kuşun Uçurum Türküleri, Kirli Şiirler, Şiirsiz İnsan Alçaktır.

Ayrıca *Şiirin Zararları* adında bir de şiir kaseti vardır.

HAKKINDA: Hasan Ali Kasır / Erzurum Şairleri (1999).

MAPOLAR, Hikmet Afif

Yazar. 1919, Girne / Kıbrıs doğumlu. Lefkoşe Lisesinde başladığı ortaöğrenimini Shakespeare Özel Lisesinde tamamladı. *Halkın Sesi*'nde başladığı (1942) gazetecilik mesleğini *Hürsöz, İkbal* ve kendi çıkardığı *Devrim* gazetelerinde sürdürdü.

Kıbrıs Türk edebiyatının en üretken sanatçılarındandır. 1930'lu yıllardan itibarcn roman, oyun, gazete yazarlığı gibi birçok sahada çok sayıda eser verdi. Eserlerinde yerli dokulara yönelmeye özel bir önem verdi ve Kıbrıs Türk edebiyatında bu duru-

Hikmet Afif Mapolar

mun eksikliğine dikkat çekti. Yayıncılık yoluyla da Kıbrıs Türk kültürüne hizmet etti. Bu amaçla *Çardak* dergisini çıkardı.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Toprak Aşkı* (1943), *Kahve Fincanındaki Aşk* (1943).

OYUN: *Duman* (1938), *Meş'ale* (1942), *Altın Şehir* (1943).

ROMAN: *Son Damla* (1937), *Diken Çiçeği* (1938), *Son Çıldırış* (1939), *Kendime Dönüyorum* (1943), *Mermer Kadın* (1948), *Kök Nal* (1952), *Üçümüz* (1954), *Beyaz Gül* (1962).

HAKKINDA: Harid Fedai / Hikmet Afif Mapolar (1997), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İslâmî Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

MAR YEŞUA

Tarihçi (D. V-II. Yüzyıl, Zuknin [Zoğni] Diyarbakır – Ö. ?). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Edes (Urfa) Kilisesi Başrahibi Sergius'un isteğiyle yazdığı *Vekâyiname*'de 506'ya kadar Amid (Diyarbakır), Urfa ve yakın çevresindeki olayları, savaşları anlatır. Bu eserden alınan kimi bölümler İngiliz doğubilimcisi W. Writh tarafından 1882'de İngilizceye çevrilerek Süryanice metniyle birlikte yayımlandı. Söz konusu esiren *Urfa Amid ve Bütün Mezopotomya'daki Felâket Zamanına Ait Tarih* adıyla Türkçeye çevrilen bölüm 494-506 yıllarını kapsar.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982).

MARANGOZ, Bakiye

Yazar. 1950, Ormana / Akseki / Antalya doğumlu. Fatih Akşemseddin İlkokulu (1962) mezunu. Özel eğitim ve kurslarla kendini yetiştirdi. Kur'ân kurslarında hocalık yaptı. Makale ve düşünce yazıları *İttihad, Yeni Nesil, Yeni Devir, Vahdet* gazeteleri ile *Mektup* dergisinde yer aldı.

ESERLERİ:

Çocuğumuzu Nasıl Eğitelim (1988), *Ne Dediler?* (A. Zeynep Tozduman ile).

HİKMET AFİF MAPOLAR

MASUM MİLLET, İLK YAZILARIM ve İLK DAVA

Cengizzade Mehmet Rifat beyin -Jön Türkler yanlısı olduğu için halk arasında ona Con Rifat derlerdi- çıkarmakta olduğu "Masum Millet" gazetesinde, haber türünde olmak üzere ilk yazılarını çıkmağa başlamıştı. Bu haber yazılar "Muzaffer Kasapoğlu" ve "Muzaffer Yılmaz" diye gönderilirdi gazeteye. Gazete önemli bulduğu haber yazılarına ad koyar, önemli bulmadıklarını da adsız olarak yayımlayarak, gazeteye mal ederdi.

Cengizzade Mehmet Rifat bey, kurucuıcı çıraklığından, avukatlığa kadar yükselen, devrinin büyük fikir adamlarındandı. "Masum Millet" gazetesindeki tüm yazılar kendisine aittir. Ve savaşımı sömürge idaresine karşıydı. Sağ, sol ayırımı yoktu o zamanlar. Sömürge idaresine karşı korkunç bir muhalifti ve bu karşıtlığı yüzünden İngilizlerin "Siyah Kitabına" alınmıştı. Bunu kendisi de biliyordu, fakat umurunda bile değildi. "Masum Millet" İngiliz aleyhtarlığı ile yayına başlamış, İngiliz aleyhtarlığı ile sona ermiştir.

İyi bir okuyucusu vardı gazetenin. Mehmet Fikri Yağmur beyin matbaası olan M. Fikri Matbaasında önceleri eski harflerle yayımlanırdı. Harf devriminden sonra "Masum Millet"in bir yüzü yeni Türk harfleriyle, öbür yüzü de gene eski şekliyle, Arap harfleriyle yayımlanıyordu. Zaman zaman gazetede İngilizce makaleler de yayımlanırdı.

Cengizzade Mehmet Rifat beyle, "Söz" gazetesi sahibi Mehmet Remzi Okan arasında uzunca süren ve yılları ulaşan çetin tartışmalar ve karşılıklı suçlamalar yapılmıştır. "Söz" gazetesi sahibi Remzi Okan bey, Cengizzade Mehmet Rifat beye "Sir John Simon" diye hitap ederdi. Rifat bey ise Remzi beye "Karpazlı Remzi" derdi. Hatta Rifat bey "Karpazlı" kelimesi üzerinde ısrarla durduğundan Remzi beyin canı sıkılmış olacak ki, gazetesinin sahip ve neşriyat müdürü hizasına adını şöyle sıralardı: Karpazlı Mehmet Remzi Okan.

Cengizzade Mehmet Rifat bey, kayıtsız şartsız Evkaf İdaresi'nin Türk toplumuna verilmesi için amansız bir savaşım vermiş, fakat yaşamında bu arzusunu görememişti. Bir noktaya burada dokunmadan geçemeyeceğim. Yıllar yılı sonra, Vakıflar idaresi Türk toplumuna kayıtsız şartsız devredilirken, bayramlar yapıldı. Bu bayramlarda o günün liderleri tarafından nutuklar çekildi, fakat ne acı bir gerçektir ki, Cengizzade Mehmet Rifat beyden ve onun gazetesi "Masum Millet"ten bir tek söz bile edilmedi.

Değer ölçüsüz insanlarız ve değerlendirici liderlerden yoksunuz. Yalnız bu konuda değil. Hemen hemen her konuda böyle olmuştur. Bu tutum, yeteneksizliğin ve kıymet ölçümüzün bir sonucudur. Herkes, her yapılanı kendine mal etmek ister. Bunun içindir ki, gerçek mimarlardan söz edilmez. Daha doğrusu onlardan korkulur ve kıymetler her zaman unutturulmak istenir. Bizim toplumumuzun da görüş açısındaki değer ölçüsü maalesef budur.

Cengizzade Mehmet Rifat bey, ceketsiz dolaşmasını severdi. Çoğunlukla haki bir pantolon, haki bir gömlek ve başında da haki bir şapka ile dolaşırdı. Sabahları Girne'deki evinden çıkar, sahildeki kahvelerden birine oturur, kahvesi-

ni içtikten sonra tomar tomar gazete ve kitapları incelemeye koyulurdu. Önce yerli Türkçe, Rumca gazeteleri gözden geçirirdi. Dünya ahvaline bir göz atardı. Sonra yanındaki İngilizce kitapları okumaya başlar ve saatlerce baş kaldırmadan dalar giderdi.

Böyle zamanlarda biz yanına sokulur, onunla konuşmak imkânı arar, beklerdik, beklerdik. Dünyasının dağıtılmasına çok kızardı. Onun için de beklemek zorundaydık. Okuduğu gazeteyse makale bitmeliydi. Okuduğu kitapsa, nasıl tamamlanmalıydı. Ondan sonra başını kaldırır ve bizlere seslenirdi.

- Karpazlıya verdiğim cevabı okudunuz mu? Herif uslanmıyor. Yıkanıp, temizlenmesi lazım. Bu sabunlarla da olmuyor galiba. Ona "Monkey Soap" gerek der ve kahkahalarla gülerdi.

Ciddi yazıları yanında, mizah yazılarının da ağır bastığını görüyordum.

Sözleşmiştik. Cebimde hikâyemle bir gün yanına gittim. Sessiz sedasız bir sandalyeye oturdum. Gazeteleri okuyordu. Tamamladıktan sonra, beni yanında görünce:

- Ha, geldin mi? Diye sordu.
- Evet efendim. Dedim.
- Getirdin mi?
- Getirdim efendim.
- Okuyabilirsin.

"Ayrılan Yol" adında, uzunca bir hikâye idi bu. Bir nefeste okudum. Gözlerim, gözlerindeydi, heyecanla yanıtını bekliyordum. Sanıyordum ki, ver de bunu gazetede yayımlayalım diyecekti. Hiç de öyle olmadı. Verdiği yanıtı aynen anımsıyordum. Şöyle diyordu Rifat bey:

- Romantik bir hikâye. Eh ne olmasa daha gençsiniz. Başka türlüsünü yazamazsınız. Aşk, genç kızlar, genç adamlar. Bizim ülkemizde böyle aşklar yok. Hele bizim toplumumuzda hiç yok. Ya böyle kız da yok. Böyle oğlan da yok.

Bu hikâyem daha sonraları Mr. Pusey'in İngilizce, Türkçe, Rumca olarak çıkardığı "Embros" adlı haftalık dergide yayımlanmıştı. Hikâyeyi oradan Kostas Kalisperas adında bir Rum arkadaş okumuş, beğenmiş. Tapu ve Mesaha Dairesi'nde memurdu Kalisperas. İyi Türkçe biliyordu. Kesik kesik konuşurdu Türkçe'yi ama, iyi konuşurdu. Benimle karşılaştığı bir gün:

- Hikâyeni okudum, dedi. beğendim.
- Hangisini? Diye sordum.
- Embros'ta çıkan "Ayrılan Yol" adlı hikâyeni.

Sevindirmişti beni Kostas Kalisperas'ın görüşü. Çünkü o, hikâyeye başka açıdan bakıyordu. Demek ki, benim hikâyemin Rum toplumu arasında gerçekçi bir yönü vardı. Bu gibi olaylar onlarda olabilirdi.

- Müsaade edersen "Ayrılan Yol"u Rumca'ya çevirmek istiyorum dedi Kostas Kalisperas.

Memnun olmuştum. Hikâyem Kalisperas tarafından Rumcaya çevrilmiş ve Rumca olarak, o zamanlarda yayınlanmakta olan "Kipriaki Grammada" adlı dergide çıkmıştı.

"Köpek Avcıları" adlı bir hikâyemin çevirisini de yaptı Kostas Kalisperas. Atina'da çıkan bir sanat ve edebiyat dergisinde yayımlanacağını öğrenmiştim kendisinden. Fakat yayımlanıp, yayımlanmadığını görmedim.

Rifat bey o gün hikâyemi dinledikten sonra:

- Hikmet oğlum, dedi, bizim gazetede yazmağa başlasan, fena olmaz sanırım.

Fakat ne yazacaktım? Fıkra, makale yazabileceğimi hiç de sanmıyordum. Hikâyeden başka bir şey beceremeyeceğim gibime geliyordu. Haberle işe başladım. Girne ile ilgili haberleri derleyip, topluyor "Masum Millet"e ulaştırıyordum. Düzeltilerek, beğenilenler yayımlanıyor, beğenilmeyenler de sepete atılıyordu. Atılan yazılarımdan ötürü üzüldüğüm oluyordu ama, ses çıkaramıyordum.

Girne'de bazan imamlık, bazan da müezzinlik yapan Hacı Mehmet Efendi adında büyük bir ailenin reisi, çok dürüst ve çok çalışkan bir zat vardı. Halk arasında, nedenini bilmediğim ve bugüne kadar da öğrenemediğim "Hacı Kurrak" derlerdi ona.

İmamlık ve müezzinlikten aldığı maaşla ailesini geçindiremeyecek olacak ki, hurma dallarından rengârenk yelpazeler örer ve bunları toptan ve perakende satarak, aşına katkıda bulunurdu.

Çok gıdıklanan bir kişiydi. Parmağına dokunsan, vücudunun her yanı elektriklenmiş gibi oynardı. Devrin halk ozanlarından birisi olacak -ama kim olduğunu anımsamıyorum- Hacı Mehmet Efendi üzerine bir halk şiiri işlemişti:

Hacı Kurrak Kurrak
Ne ötersin
Kurrak kurrak?
vs.

Habersizlikten mi, konu kutluğundan mı? Pek kestirmeyeceğim ama, bir gün Hacı Kurrak'ı işlemeye karar verdim. Ve uzunca sayılmayacak bir yazı yazdım. O ünlü şiiri de yayımladım. Fiskos gazetesi başlayıverdi kahvelerde, kulüplerde "Hacı Kurrak Muhtarın oğlunu dava etti" diye.

Fiskos gazetesi doğru söylüyordu. Altüst girdik, üstten çıktık, aracı koyduk ve nihayet Hacı Mehmet Efendi'ye davasını geri çektirdik. Öyle rahatlamıştım ki, bundan böyle kimseyi eleştirmeyeceğime, kimsenin aleyhine bir şey yazmayacağıma dair kendi kendime söz veriyor, yemin ediyordum. Meğer hepsi yalanmış, hepsi boşmuş. Hamurumuz baş kaldırmakla yoğrulmuş. O gündür bu gündür, haksızlığa dayanamıyor, sesimi yükseltiyorum. İster etkili olsun, ister olmasın. Görevimi yaptığıma inanıyor ve böylece rahatlıyorum artık.

(*Kıbrıs Güncesi-Kırk Yılın Anıları*, 2002)

MARANKİ, Ahmet

İktisatçı. 1956, Kastamonu doğumlu. Davutpaşa Lisesi (1974), Tütün Eksperleri Yüksek Okulu (1979) ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (1983) mezunu. İÜ İktisat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans (1987) ve doktora öğrenimini tamamladı. 1996 yılında profesör olarak Azerbaycan devlet ve özel üniversitelerinde (1996-99) ders verdi. 2000 yılında BM-UNESCO-AB nezdindeki International Personel Academi'de öğretim üyesi olarak görev aldı. BM Kalkınma Programı Uzmanı olarak Azerbaycan'da devlet ve özel üniversitelerde ders verdi, Azerbaycan'ın ekonomik gelişmesi için proje çalışmaları yürüttü. Asıl görev olarak 1979 yılından sonra Maliye ve Gümrük Bakanlığındaki başeksperlik ve başuzmanlık yaptı. 1991 yılında ABD'de çeşitli kurslara katıldı, araştırmalar yaptı.

BAŞLICA ESERLERİ:

Türkiye Tütün Sanayii Politikaları, İslâm Ekonomik İşbirliği, Doğu Bloku Çözülmeleri ve Göç, Balkan Mezâlimi, Sosyal Yönleri İtibarıyla Yurtdışından Göç, Türkiye Azerbaycan İktisadi İlişkileri, Kafkas Mezâlimi, Uluslararası Teşkilâtlar, ABD'de Müslüman Kızılderililer.

Ayrıca mesleki eserleri vardır.

HAKKINDA: Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer III (2004).

MARAŞ, İbrahim

Araştırmacı-yazar. 1967, Kaman / Kırşehir doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Kaman'da tamamladı. Kaman Lisesi (1984), Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1989) mezunu. 1990 yılında aynı fakültenin Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü İslâm Felsefesi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. Çalışmalarını Türk düşünce tarihi üzerine yoğunlaştırdı. 1992 yılında, XV. yüzyıl Osmanlı dönemi Türk düşünürü Molla Lütfi üzerine yaptığı *"Molla Lütfi'nin Felsefi ve Kelami Görüşleri"* adlı tezle yüksek lisansını (1992) tamamladı. 2000'de *"İdil-Ural Türklerinde Cedidçilik (Yenilikçilik) Düşüncesi (1850-1917)"* adlı tezleyle ilâhiyat doktoru, 2003'te yardımcı doçent oldu. 1995-96'da Tataristan ve Başkırdistan'da uzun süreli inccleme ve araştırmalarda bulundu. Nisan 2001-Ocak 2002 döneminde Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)'nın proje desteği ile *"Günümüz Tataristan'ının Sosyo-Kültürel Yapısı"* isimli ortak kitap çalışmasını Tataristan ve Türkiye'de yürüttü. 2002-03 öğretim döneminde Hartum Üniversitesinde (Sudan) öğretim elemanı olarak, 2003-04'te Kazan Devlet Üniversitesinde TİKA tarafından görevlendirildi.

Maraş'ın, yurtiçinde ve yurtdışında yayımlanmamı makaleleri vardır. Makalelerini Türkiye'de, *Dini Araştırmalar, Divan, Yeni Türkiye, Emel* dergilerinde yayımladı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* ve *Osmanlı* ansiklopedileri için maddeler yazdı. Yurtiçinde ve yurtdışında birçok ulusal ve uluslararası sempozyumlara katılarak bildiriler sundu. İslâm Felsefecileri Derneği, Dinler Tarihi Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

İslâm'ın Elifbası (Musa Carullah Bigiyev'den sadeleştirme, 1997), *Türk Dünyasında Dini Yenileşme 1850-1917* (2002), *Günümüz Tataristan'ının Sosyo-Kültürel Yapısı* (2004).

MARAŞ, Mehmet Atilla

Şair ve yazar. 1 Temmuz 1949, Urfa doğumlu. Cumhuriyet İlkokulu (1959), Erkek Sanat Enstitüsü Orta Bölümü (1963), Urfa Lisesi (1966), Erzurum Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zirai Ekonomi Bölümü (1971) mezunu. Aksu Öğretmen Okulunda bir süre tarım öğretmenliği (1972-74) yaptı. Adana Devlet Su İşlerinde İnşaat Mühendisi (1974-77); Urfa, Eskişehir ve Balıkesir'de TZDK Bölge Müdürü (1978-96), TZDK Genel Müdür Yardımcısı (1996-98) ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. Kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 1998-2000 yılları arası Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı olarak görev yaptı. 3 Kasım 2002 seçimlerinde AKP'den Şanlıurfa Milletvekili seçilerek parlamentoya girdi.

İlk şiiri *"Eski Kent"*, *Şafak* gazetesinde (Urfa, 1966) yer almıştı. Sonraki yıllarda şiir ve yazılarını yayın kurulu üyesi olduğu *Balıklı Göl* (Urfa, 1966), *Harran* (Urfa, 1979), yazı işleri müdürlüğünü yaptığı *Adımlar* (Erzurum, 1970-72), *Fikir ve Sanatta Hareket* (1970-75), *Mavera* (1976-80), *Edebiyat* (1970-75), *Dergâh* (1990) dergilcri ile *Yeni Devir, Zaman, Yeni Şafak* gazetelerinde yayımladı. 1989 yılında Struga (Yugoslavya) Şiir Akşamlarına, 1990 yılında Malezya Kuala Lumpur Şiir Okuma Şenliğine, 1993 yılında Almatı (Kazakistan), 1995'te Aşkabat (Türkmenistan) ve Kırım (Ukrayna) Türkçenin Uluslararası Şiir Şölenlerine katıldı.

Mehmet Atilla Maraş, 1981'de *Şehrayin* adlı eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği Şiir Ödülünü, 1992'de Madras (Hindistan) Seçkin Şair Ödülünü, 2005'te 9. Uluslararası Şiir Festivali Sanat Ödülünü aldı. 1992'de Californiya'da Dünya Kültür ve Sanat Akademisi tarafından kendisine fahri edebiyat doktoru unvanı verildi. Genç kuşakların dilinden düşmeyen *Aney* adlı şiiri klip haline getirildi, bestelenerek ünlü sanatçılar tarafından seslendirildi. Dünya Kültür ve Sanat Akademisi Fahri Edebiyat Doktoru payesi sahibidir.

"Önce mahalli renk taşıyan duygulu şiirleriyle tanınan M. Atilla Maraş, Ortadoğu insanının yaşadığı acıyı ve sancılı durumu, tarihinden de kesitler vererek şiirleştirdi. Sonra daha çok insanın evrensel konumuna yöneldi" (Mustafa Miyasoğlu).

"Maraş, şiir geleneğimizin ses unsurunu esas aldı. İfade bakımından net bir söyleyişe ulaşmayı amaçladı. İslâm dünya görüşü ile çağımızda ferdin ve toplumun açmazlarını dile getirdi." (Ahmet Kabaklı)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Doğudan Batıdan Ortadoğudan* (1976), *Şehrayin* (1981), *Aney* (1983), *Zor Sözler* (1989), *Child Dreams* (İngilizceye çevrilen şiirleri, 1991), *Merhaba Ey Hüzün* (1996), *Künyemize Aşk Yazıldı* (1997), *Adanmış Şiirler* (2004)

ARAŞTIRMA: *Peygamberler Şehri Şanlıurfa* (1986).

DENEME: *Beyaz Adamın Kutusu* (2001).

BİYOGRAFİ: *Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005* (2005), *Şair Milletvekilleri – 22. Dönem* (2005).

HAKKINDA: İsmail Ali Sarar / Cumhuriyet Dönemi Şiirimiz Üzerine Konuşmalar: 1923 - 1997 (1997), S. Ahmet Kaya / Urfa Şairleri - Cumhuriyet Dönemi (1998), TDE Ansiklopcdisi (c. 5, 2004), Yazar Kimdir Yazı Nedir? (söyleşi, Dergâh, Ocak 2000), Hürriyet (2.9.2005), Mehmet Atilla Maraş / 22. Dönem Şair Milletvekilleri: 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

Ayrıca hakkında; "Mehmet Atilla Maraş Hayatı Sanatı ve Şiirleri" başlığıyla Balıkesir (1996), Van 100. Yıl Üniversitesi (1998) ve Kastamonu (1999) üniversitelerinde bitirme tezleri hazırlandı.

Mehmet Atilla Maraş

M. ATİLLA MARAŞ

ANEY

Bu akşam aklıma yine sen geldin
Dersi bıraktım, çalışamadım
Saat bire geliyordu Aney
Yatamadım, uyku gözüme girmedi.
Sen bu saatlerde eskiden
Benim beşiğimi sallardın
Uykunu harap ederdin benim için
Ağladığım zaman
Sancılandığım zaman
Kalkardın süt verirdin
Nane kaynatırdın.

Aney
Canım Aney Kurban Aney
Hayalin önümde şimdi bir anıt gibi durur
Sen şimdi leğenin başına oturmuş
Hamur yoğuruyorsun
Yarın ekmek yapacaksın akşama kadar
Gözlerin tezek dumanından yaşaracak
Alnında ter bulgur bulgur kabaracak
sıcak bazlamalar yapacaksın
Ben orda yokum ağlayacaksın...
Ağlama Aney ağlama
Gündür bu nasılsa geçer
İnsan insana tez kavuşur.

Ben sizi hiç unutmadım
Hiç unutmayacağım
Ben okuyorum Aney okuyorum
Mühendis olacağım
Sana yeni yeni "ayze"ler alacağım
Dedim ya okuyorum
Mühendis olacağım.

Mektubunda diyorsun ki
Bu gece çiğ köfte yaptık
Lokmalar boğazımdan geçmedi
Her sofraya oturuşumuzda
Senin yokluğun belli oluyor...
Biliyorum Aney biliyorum
Senin kalbin ipek gibidir
İncedir, yufkadır
Benim yokluğuma dayanamazsın
"Özledim" diyorsun benim için
Ben de özledim seni ley
Babamı da, bacımı da, kardaşlarımı da
Karayazılı memleketimi de Hepinizi özledim
Özledim ama gel gör ki kader bu
Elvermiyor ne yapacaksın..

Rızvaniyede SELA şimdi
Sisleri perde perde dağıtan bir ses
Sonsuzda ALLAH'a ulaşan bir yankı
Bir EZAN sesiyle uyanır insanlar yorgun
geceden
Uyanır herkes.
Köyden şehire saman taşıyan
Deve kervanları gelir bu saatlarde
Çıngırak sesleri
Geceyle gündüzü birleştirir
Sabah olur
Babam erkenden işe gider..
Aney
Evimiz yine o yokuşta mı
Dar sokaklar, taş duvarlar arkasında mı
Eskisi gibi yıkık dökük mü yine
Ah Aney ah
İnan unuttum evimizin şeklini
O ev denen köstebek yuvalarını
Kerpiç damları, kuyu suyunu
Sıra gecelerini,
Bağ yatılarını
Yağmur dualarının amlarını yitirdim.

Hele sen buraya bir gel de gör
Sonsuza uzayan gökdelenleri
Sıra sıra taksileri
Geceleri renk renk ışıkları
Denizde vapurları, balıkçıları
Kızları, erkekleri
İnsan selini...
Ama benim hiç birinde gözüm yok
Ne kızlarında ne taksilerinde
Ne de gökdelerinlerinde
Benim aklım sizde ve memleketimde
Ben okuyorum Aney okuyacağım
Göreceksin bak mühendis olacağım...
Bizim orda "Ezo gelin " türkü türkü uzanır
Düğünlerde davullar vurulur
Zılgıtlar çalınır.
Lorke, Delilo oynanır",
Böylesine gitar denen çalgıyla
Sabahlara kadar ye-ye-ye diye bağırmazlar
Değil mi Aney

Aney
Hani yaz geldi mi
Evimizin o küçük penceresine
Bir çift "Yusufututan" kuşu konar ya
Hani asmamız üzüm bağlar, sumaklar
sakızlanır
İnsanlar çalışır harıl harıl kış için
Güneş yandırır o kavuruk yüzlerini
Hani senin elinde "sıtıl" suyu gidersin
İşte o zaman geleceğim
Bekle beni.

Ah Aney ah
Daha neler neler var sana yazamadığım
Mektubumu burada bitirirken
Beni büyüten ellerinden
Binlerce kerre öperim
Canım Aney, kurban Aney...

MEHMET ATİLLA MARAŞ

TILSIM

Yedi kitabım var, yazılmış
Yedi uzun şiir.
Her biri bir coğrafyadan,
Bilinmez bir iklimden gelir.

Yedi çocuğum var, aşk olsun
Yedi ayrı fikir.
Zamanla ayrıldılar biri birinden
Şimdi nerelerdeler, kim bilir?

Bir dileğim var senden Tanrım!
Aç yolumu sonuna kadar.
Tüm mevsimler bahar olsun,
Çözülsün bu tılsım, bu sihir.

MARAŞ, Saim Urungu

Şair. 1970, Kaman / Kırşehir doğumlu. Devrim İlkokulu (1981), Sakarya Akyazı Lisesi orta kısmı (1984), Kaman Lisesi (1987), Kayseri Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi (1996) mezunu. İlk şiiri *"Kutlu Sevda"*, Kültür Bakanlığınca çıkarılan *Gençliğin Sesi* dergisinde (Temmuz 1991) çıkmıştı. Şiirleri daha sonra aynı dergi ile birlikte *Bizim Dergâh* (1992-93), *Bizim Ocak* (1992), *Nene Hatun* (1991), *Millî Kültür* (1991), *Güneysu* (1992-93) dergilerinde yayımlandı. Erciyes Üniversitesinin düzenlediği Erzincan konulu şiir yarışmasında birincilik ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Birliği ve İLESAM üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Kutlu Sevda (1991), *Sessizliğin Türküsü* (1993).

MARAŞLI, Sema

Yazar. 1969, Kahramanmaraş doğumlu. Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinde okudu. 1996'da çocuklarını uyuturken anlattığı masalları yazarak yazı hayatına başladı. 2001'de kırk masaldan oluşan *Bana Bir Masal Anlat* adlı özgün masal kitabı ilgiyle karşılandı. Kitaplarında eğlenmeyi ve eğlendirmeyi ön planda tuttu. Çocuk Edebiyatçıları Birliği 23 Nisan Çocuk Edebiyatı Ödülüne layık görüldü.

ESERLERİ (Masal):

Bana Bir Masal Anlat (2003), *En Güzel Hediye*, *Mektuptaki Sır*, *Of Of Prenses*, *Hırhır ile Pırpır*, *Dağınık Karga* (2004).

HAKKINDA: Tacettin Şimşek / Çocuk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, sayı: 104-105, Ağustos-Eylül 2005).

Ebulûlâ Mardin

MARDİN, Ebulûlâ

Hukukçu, yazar, devlet ve siyaset adamı (D. 1881, İşkodra / Arnavutluk - Ö. 1957, İstanbul). Özel bir öğrenim gördükten sonra İstanbul Mekteb-i Hukuku (Hukuk Fakültesi) bitirdi (1903). İstanbul mahkemelerinde, öğrenci iken kâtiplik, yüksek öğrenimden sonra yargıçlık yaptı. 1910 yılında atandığı Mekteb-i Hukuktaki öğretim üyeliği görevi emekliye aylıncaya kadar (1951) sürdü. Bu görevinde profesörlüğe (1926), İstanbul Üniversitesi kurulduğunda (1933) ordinaryüs profesörlüğe yükseldi.

Ebulûlâ Mardin, Osmanlı Meclis-i Mebusanında Niğde (1914-15) ve Mardin (1920) milletvekilliği, Meclis'in İngilizler tarafından kapatılması üzerine Şeyhülislâm mektupçuluğu ve müsteşarlığı görevlerinde bulundu. 1922 yılında Türk ordusunun İstanbul'a girmesi üzerine şehrin yönetimi için kurulan komisyonda çalıştı. 1908 yılında Eşref Edip'le birlikte Sırat-ı Mustakim Yayınevini kurdu. 1912 yılında *Kelime-i Tayyibe* adlı aylık bir İslâmî dergi çıkardı. Cevdet Paşa ile ilgili incelemesi ve ilk cildini kendisinin yayımladığı *Huzur Dersleri* çalışmasıyla tanınmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ:

Medeni Hukuk Cephesinden Cevdet Paşa / 1822-1895 (Cevdet Paşa'nın ölümünün 50. yıldönümü dolayısıyla, 1946), *Huzur Dersleri* (3 cilt, 1. cilt kendisi tar., 1956; bu derslere katılanların biyografilerini veren 2. ve 3. ciltler ölümünden sonra öğrencisi İsmet Sungur tarafından yapılan eklerle, 1966).

Ayrıca hukuk alanında çeşitli eserleri yayımlandı.

HAKKINDA: Mehmet Zeki / Türkiye Teracimi Ahval Ansiklopedisi (c. II, 1929), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), İsmet Sungurbey / Ebu'l Ula Mardin (1988).

MARDİN, Şerif

Siyasetbilimci. 1927, İstanbul doğumlu. Kaliforniya (ABD) Stanford Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi (1948) mezunu. Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesini The John Hopkins Üniversitesinden (SAIS) aldı. Stanford Üniversitesinde başladığı (1950) doktora öğrenimini *"Genç Osmanlı Düşüncesinin Oluşumu"* konulu teziyle (1958) tamamladı. Bu arada Türkiye'ye dönerek Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde asistanlık (1952-56), Hürriyet Partisinde genel sekreter danışmanlığı (1956) yaptı. Doktorasını tamamladıktan sonra tekrar ABD'ye giderek Princeton (1958-59, 1970-71) ve Harward (1958-61) üniversitelerinde çalıştı. 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra SBF'deki (1961-72) görevine döndü. 1964'te doçentliğe, 1969'da profesörlüğe yük-

Şerif Mardin

seldi. Ankara Üniversitesi, Kolombiya Üniversitesi (1965-66, 1970, 1971-73, 1986), Los Angeles, Kaliforniya Üniversitesi (UCLA), Kaliforniya-Berkeley Üniversitesi, Amerikan Üniversitesi, Oxford Üniversitesi ve Sosyal Bilimler Yüksek Çalışmalar Okulunda (Fransa) ders verdi. 1973 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Bölümüne geçti. Bu üniversitede Kamu Yönetimi Bölümü Başkanı, Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesinde siyasetbilimi profesörü olarak görev yaptı. Washington D.C.'deki American Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren İslâmi Araştırmalar Merkezinin başkanlığını yürüttü. İslâm dini başta olmak üzere; özellikle din sosyolojisi, köktendincilik, politik sosyoloji, tarihsel sosyoloji (Osmanlı İmparatorluğu) ve Osmanlı entellektüel tarihi üzerine çok sayıda yayın yaptı.

ESERLERİ:

The Genesis of Youngs Ottaman Thought (1962; Türkçesi *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu* adıyla, 1996), *A Study in The Modernisation of Turkish Political Ideas* (1962), *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri* (1964), *Din ve İdeoloji* (1969), *Siyasî Fikir Çatışmalarında Muhteva Analizi* (1969), *İdeoloji* (1976), *Religion and Social Change in Modern Turkey. The Case of Bediüz zaman Said Nursi* (1989; Türkçesi *Bediüzzaman Said Nursi Olayı / Modern Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişim* adıyla, 1992), *Makaleler I / Türkiye'de Toplum ve Siyaset* (1990), *Türk Modernleşmesi* (1991), *Panel - B. Said*

ŞERİF MARDİN

İDEOLOJİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

İdeoloji, devrimizin olaylarından ve düşünce akımlarından bahsederken gittikçe sık kullandığımız bir kelime oldu. «İdeolojik akımlar», «Marksist İdeoloji», «Sağın İdeolojisi» gazete ve kitaplarda —Avrupa'da ve Asya'da— son elli yılda sık sık görülen deyimler arasında yer aldı. Türkiye'de bu kavram son on yılda toplum meseleleriyle yakından ilgilenen kimselerin sözlüğünde baştaki sıraya geçti. «İdeoloji» dendiği zaman bundan ne anlıyoruz? Türkiye'de, 1974 yılında küçük bir grup üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çok basit bir uygulama bize bir ipucu temin ediyor. Yapılan anketten «ideoloji»nin denekler arasında iki anlam taşıdığı anlaşılıyor. Öğrencilerin büyük çoğunluğu için «ideoloji» «sistematik bir fikir yapısı veya anlatısı»dır. Gerçekten de ideolojinin bu anlamı konunun bir yönünü teşkil ediyor. Deneklerin çok daha küçük bir grubu «İdeoloji dendiği zaman aklınıza ne gelir» sorusuna «Gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan bir fikir yapısı» veya buna benzer deyişler kullanıyor. «Gerçekleri olduğu gibi yansıtmamak» Marx'ın ideoloji tanımına çok benziyor ve gerçekten, ideoloji adını verdiğimiz olayın ikinci bir eksenini oluşturuyor. Komünizm veya faşizm gibi belli başlı ideolojilerin içeriğinin ne oranda sistematik olduğunu incelediğimiz zaman konuya birinci açıdan yaklaşıyoruz. Tabii, ideolojinin «sistematikliği» az veya çok olabilir. Faşizm'de sistematikliğin bir hayli azaldığını görürüz, zaten faşizm sistematik olmamakla, insanın eylemci potansiyeline dayanmakla övünür.

Bazı kimselere göre ideolojilerin araştırılması için anlamlı bir yaklaşım, bunları iç — yapısal «yoğunluk» derecelerine göre sınıflandırmaktır. Örneğin Shils'in sınıflandırması —en yoğun biçimden başlayarak— şöyle: ideoloji, görüş açısı, inanç sistemi (creed), sistem, fikir hareketi (movement of thought) ve program. Shils'e göre bunlar şu noktalarda birbirlerinden sistematikleri bakımından farklıdır: a) anlarım kesinliği (explicitness of formulation), b) merkezî bir ahlakî veya bilişsel (cognitive) eksen etrafında sistematik olarak kümelenme derecesi, c) geçmişin veya çağın düşünce türleriyle yakınlığı, ç) yeni unsurlara veya çeşitliliğe kapalılık derecesi, d) davranışı etkilemeye çalışma derecesi, e) beraberinde getirdiği etki, f) katılanlardan istenen fikir birliği, g) fikrin meşruluğunun ne oranda bir otoriteye bağlandığı (authoritativeness of promulgation), h) inancı gerçekleştirmeyi üstüne almış bir kurumla ilişkisi. Shils'e göre «ideoloji» ancak bu özelliklerin yoğun olarak belirlendiği oranda bütünleşme gösteren düşünce yapılarıdır. Bunun yanında, «görüş açısı», örneğin, tam bir ideoloji sayılamaz. Shils'e göre «Görüş Açısı»nın özelliği, meşruluk sağlayıcı belli bir otoriteye bağlı olmamasıdır; bunun örneklerini Protestanlıkta ve Budizmde bulabiliriz. Shils'in «inanç sistemi» veya «mezhep» olarak tanımladığı ideolojiye benzer fikri yapıtlar da, «ideoloji»den toplumsal içerikten yoksun olma noktasında ayrılır. Bu düşüncenin zamanı içinde değişebildiğini de görürüz, Shils buna bir örnek olarak Katolikliği gösteriyor. Shils'e göre «fikir hareketi» aynı alanda çalışan kimselerin vardıkları benzer bir görüş açısıdır, bunun örneği olarak da Hegel'ciliği ve varoluşçuluğu veriyor. (...)

İdeolojinin hangi koşullarda etkin olmaya başladığını aramamızın bir diğer ekseni de şöyle: acaba ideoloji belirli bir kişilik yapısı gösteren kimseler arasında daha mı iyi «tutuyor»? Onlar üzerinde daha derin bir etki mi yapıyor? Örneğin, Erik H. Erikson'a göre ergenlik çağı ideolojiler için bilhassa uygun bir ortam yaratır, ergenlik çağındaki gençlerin bazı aramalarını cevaplandırır, bundan dolayı bu yaş grubunca kolay benimsenir.

Araştırdığımız bu soru kadar mühim dördüncü bir soru da şu: Sosyal bilimler alanında, inceleyenin çevre veya kişi özelliklerinden arınmış bir sosyal bilim mümkün müdür?

İdeolojilerin asıl önemli inceleme sorunu birçok ideolojinin bilimsellik iddialarıyla ortaya çıkmalarında toplanıyor. Örneğin, Marksizm bazıları için gerçekleri çarpıtan «yanlış» bir öğretidir, bazıları için de gerçekleri ortaya çıkarmaya yarayacak bilimsel bir araç. Bunu faşizm için de söyleyebiliriz. Zamanımızda faşizmin bilimsel içeriğini artık ciddiye alan çok az kimse kaldı fakat bir zamanlar, yirminci asrın başında, faşizmle birlikte gelen «ırk» kuramı faşizmin sarsılmaz bir bilimsel temeli olduğunu iddia edenlerce bu iddialarını kanıtlamak için kullanılıyordu. Diğer taraftan, John Maynard Keynes'in, kuşkusuz bilimselliğine inanarak ortaya attığı Keynesci iktisat kuramı, Keynes'den sonra, bazı kimseler için gerçek bir ideoloji fonksiyonu görmüş, kapitalizmin beraberinde getirdiği bazı iktisadî sistem özelliklerini savunmak için kullanılmıştır. Bundan dolayı «ideoloji» görüngüsünü ele aldığımız zaman «ideoloji»nin bilimle eş anlamlı mı yoksa farklı mı bir yapıt olduğu kaçınılmaz bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bizce bu konular, belirli bir ideolojinin hangi fikirleri kapsadığı konusundan daha önemli konulardır ve, bundan dolayı, ideolojinin bilimle kesişme alanlarına bu yazımızda oldukça geniş bir yer ayırdık. Genel bulgumuzu şimdiden özetleyebiliriz: ideoloji ile bilim arasında önemli farklar mevcut. Bu farkların belki en önemlisi «bilim»in ideal olarak formel işlemlerden kurulu bir yönteme bağlı olmasıdır. Her ne kadar, bugünkü bilim anlayışımızda artık bilimsel kuramların «mutlak» bir geçerliliği olmadığını, zamanla bunların değiştiğini biliyorsak da bilimin formel tutarlılığının iç mantığı göreli değildir. Seçtiğimiz formel kalıbın iç mantığının gereklerini yerine getirmezsek «yanlış» yapmış oluruz. (...)

(*İdeoloji*, 1976).

Nursi (1994), *Etik Din ve Laiklik* (1995), *Makaleler 2 / Siyasal ve Sosyal Bilimler* (1996), *Makaleler 3 / Türkiye'de Din ve Siyaset* (1996), *Makaleler 4 / Türk Modernleşmesi* (1996).

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Hadi Uluengin / Hürriyet (20.12.2004).

Yusuf Sıtkı Mardin

MARDİN, Yusuf Sıtkı

Şair ve yazar, siyaset adamı (D. 16 Mart 1916, İstanbul - Ö. 6 Ocak 1995, İngiltere). Ord. Prof. Ebulûlâ Mardin'in oğludur. Robert Koleji (1936), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1940) mezunu. Bir süre Robert Kolejinde öğretmen, genel sekreter ve hukuk müşaviri olarak çalıştı. 1948'de Mardin'den milletvekili seçilerek TBMM'de bulundu. Daha sonra Londra Basın Ataşeliği, Ankara Turizm Müdürlüğü, Londra Turizm ve Tanıtma Bürosu Müdürlüğü, Washington Basın Müşavirliği (1969) yaptı. Son görevi olan Bonn Basın Müşaviri iken kendi isteğiyle (1975) emekliye ayrıldı.

Mardin'in ilk şiiri, on iki yaşında iken, *Mektep* dergisinde yayımlanmıştı. Sonraki yıllarda şiir ve yazıları *Yücel, Boğaziçi, Çınar, Çınaraltı, Deniz, Gençlik, Yurd* dergilerinde yer aldı. 1935'te Muhtar Fehmi ile *Yücel* dergisini çıkardı. Bu dergide aruzla yazdığı şiirlerini yayımladı. 1936-38 yıllarında, turistik bir dergi olan *Boğaziçi*'ni çıkardı. İngilizceden çeşitli çevirileri arasında özellikle Shakespeare'den *Romeo - Juliet* çevirisi ses getirdi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Bir Ad Bulamadım* (1934), *Mezar Taşları* (1947), *İki Damla Yaş* (1947), *Üç Yaprak* (1948), *Bir Semtini Sevmek* (1972), *Sonelerle Seneler* (1981).

İNCELEME: *Namık Kemal'in Londra Yılları* (1976), *Abdülhak Hamid'in Londra'sı* (1976), *Abdülhak Hamid'in Londra Yılları* (1982).

DİĞER ESERLERİ: *Colloguial Turkish* (1961), *Turkish Phrase Book* (1961), *Romeo ve Jülyet* (çeviri, 1945).

HAKKINDA: Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962), Y. Mardin / Abdülhak Hamid'in Londrası (1976), Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 4, s. 485, 2002), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), TDE Ansiklopedisi (c. 5, 2004),Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

MARDİNİ YUSUF SIDKI EFENDİ

İslâm bilgini (D. 1816, Mardin – Ö. 1903). Mardin'de öğrenim gördü. Mahkeme başkâtipliği ve müftülük yaptı, kadılıklarda bulundu. Meclisi Tetkikat-ı Şer'iye üyesi ve kazasker oldu.

ESERLERİ:

Siyeru Umûmi'l-Muvahhidin Tercemetü ve Şerhu İhyâi Ulûmi'd-Din (9 cilt), *Nevâbiğu'l-Kelim Tercümesi* (Zemahşeri'den).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83).

Mardinîzâde Ârif

MARDİNÎZÂDE ÂRİF

İslâm feslefecisi (D. 1852, Mardin – Ö. 1920). Özel öğrenim gördü. Muallimhâne-i Nüvvâb'ı bitirdi. Bir süre Fransa ve Londra'da bulundu. Kaymakamlık, savcılık ve mahkeme başkanlığı yaptı. Şûra-yı Devlet (Danıştay) üyeliğinde, Basra ve Süriye valiliklerinde bulundu. Uzun yıllar Mısır'da yaşadı.

ESERLERİ:

Muhtasaru'l-Ulûm, Felsefe-i Edyân, Hikmet-i İslâmiye.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83).

MARGOSYAN, Mıgırdiç

Öykü yazarı. 23 Aralık 1938, Diyarbakır doğumlu. İlk ve ortaokulu Diyarbakır'da okudu. 1953'te ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti. İstanbul Getronagan Ermeni Lisesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1965) mezunu. Üsküdar Surp Haç Tıbrevang Lisesinde felsefe, Ermeni dili ve edebiyatı öğretmenliği, müdürlük (1966-72) yaptı.

Düşünce yazıları ve öyküleri Ermenice *Marmara* gazetesinde yayımlandı. Anadolu mozaiğini anlattığı eserlerinde halkın anlayacağı, açık ve yalın bir dil kullandı. Öykülerinde, sürgünlük duygusunu dolaylı bir bi-

YUSUF SITKI MARDİN

MIZRAK VE LÂLE

Bir mavilikle sonsuza yelken açar çını,
Mermerler andırır köpüren dalga rengini,
Rüyalar ürperip dökülürken ağır ağır
Eşsiz fetihler ülkesi mızrakta canlanır:

Mızraktadır gücün yeri gümbürdeten sesi,
Mızrakla düştü Fatih'e Konstantaniyyesi;
Üç kıt'a titretir kanayan mızrağın ucu
Günlerdedir parıltısı, göklerde sorgucu...

Mızrakta yaş ve kan lekesinden doğan çiçek
Her gönle şevki, neş'eyi rengiyle serperek
Bin türlü kahramanlığı işveyle gölgeler:

Sâki tavırlı, gamzeli, mey rengi lâleler...
Gönlümde geçmişin bana miras uğultusu:
Al lâleden devirleri, mızraktan ordusu...

çimde anlatma yoluna gitti. Son öykü kitabı *Biletimiz İstanbul'a Kesildi*'de yer alan iki öyküsünde, diğer öykülerinden farklı olarak, İstanbul'a ilk geldiği yıllardaki izlenimlerini, cennet- cehennem, Adem-Havva ilişkisine yönelik düşüncelerini mizahi bir üslüpla anlattı. 1988 yılında, Ermenice yazan yazarlara verilen Eliz Kavukçuyan Vakfı Edebiyat Ödülünü (Paris / Fransa) aldı.

"Nedense Diyarbakır deyince aklıma hep Mıgırdiç Usta'nın kitabı gelir. Belki de Diyarbakır'ı en iyi o anlattığı içindir. Giderken oraya aklımın bir köşesinde Papaz Arsen Kure Mama, Zangoç Usta ve Kejo vardı. Ve Aziz Haç Yortusu ve Hançepek ve Pazar Ayini ve Dicle Nehri ve Hamravat Suyu ve Urfa Kapısı.

"Onlara serenat yazmışsın Usta! Onların gidişine. Papaz Arsen ve Zangoç Uso'nun yüklenip denklerini Diyarbakır'dan göçüne. Neleri almışlardı yanına göçerken Gâvur Mahallesi'nden Sevgili Mıgırdiç Usta?" (Muhsin Kızılkaya)

Margosyan Mıgırdiç

"Çoğu Türkçe yazılmış öykü ve romanlarında Güneydoğu Anadolu insanlarının yaşam serüvenlerini, kimlik ayrımı gözetmeden yalın bir dille yansıtır. " (Şükran Kurdakul)

"Bu üçüncü kitabın ilk ikisine oranla bazı farklılıkları var: Gavur Mahallesi ve Söyle Margos Nerelisen'de kısa film senaryoları gibi görselliği yoğun metinler vardı. İlk iki kitabın okurları, ilk sahnelerde görselliği yine buluyor Biletimiz'de ama bu kez, Margos'un diline bir dengbej gelip yerleşmiş sanki.

"Biletimiz'deki ikinci özellik, Margos'un Diyarbakır dışına çıkması. Bir öyküde Havva-Adem-Tanrı üçlüsünün maceralarını, Margos, Antik tiyatrodaki anlatıcıların tarzıyla aktarıyor. (...) Okur da kendini Havva ile Adem'in sohbetini sürdürdüğü mekânda hissediyor." (Ragıp Duran)

ESERLERİ (Öykü):

Gâvur Mahallesi (1992), *Söyle Margos Nerelisen?* (1995), *Biletimiz İstanbul'a Kesildi* (1998).

HAKKINDA: R. Duran (Cumhuriyet Kitap, 6.2.1992), Nokta (5.4.1992), Varlık (Haziran 1992), Muhsin Kızılkaya (Gün-

MIGIRDIÇ MARGOSYAN

GÂVUR MAHALLESİ

Kış günüydü. Kar, Diyarbakır'ın daracık küçelerini iyice örtmüş, her tarafta derebeyliğini sürdürüyordu. Kar, Aziz Sarkis'in ak sakalı gibi yol boyunca uzanıyor, soura kilisenin avlusundan merdivenleri tırmanarak yüksekteki çan kulesinin tepesinden şehri kutsayan haçı kucaklayıp öpüyordu.

Uso, kilisenin zangoçuydu. Deli Uso da derlerdi. Aslında ondan söz ederken "yarım akıllı" demek dalu doğru olur. Uso, kilise zangoçluğuna atanmadan önce, kendinden üç yaş büyük olan kardeşi Demirci Sabro'nun yanında çalışır, körük çekerdi. Uso, kıt aklıyla, zaman zaman Demirci Sabro'ya, —ki lakabı Sinir Küpü'ydü— akıl vermeye kalkışınca kıyamet kopar, kardeşlik unutulur, didişme usta çırak kavgasına döner, sonunda yetişen komşuların araya girmesiyle kan gövdeyi götürmeden iş tatlıya bağlanırdı. Uso, üstündeki deri peştemali hırsla çözüp çıkarır, kardeşine doğru fırlatır, işi bıraktığını belirterek "Bir daha bu dükkana ayak basarsam anam avradım olsun!..." diye bağırır, daha bir dizi küfür savurduktan sonra, benzer kavgaların ardından yaptığı gibi dört dükkân aşağıdaki ikiz kardeşi demirci Rızgo'nun dükkanına gider, doğruca körüğe yönelip işe koyulurdu.

Uso'nun, kardeşleri Sabro ve Rızgo arasında mekik dokuması, aslında olağan ve alışılagelmiş bir olaydı. Kimsenin bu kavgaları yadırgadığı da yoktu. Sabro ve Rızgo evlenmiş, ayrı ev bark kurmuşlardı. Babaları öldüğünden, amaları Rehan Baco oğlu Uso ile beraber kilise avlusundaki küçük bir odada yaşıyordu. Zangoç Zirkar'ın ölümüyle boşalan yere Uso'nun atanması, o güne kadar kilise yönetim kurulunun aldığı tüm kararlar içinde en doğrusu ve en uygunu şeklinde yorumlandı. Ermeni toplumu, yönetim kurulunun aldığı bu yerinde kararı bir taşla iki kuş vuruldu' diye alkışla karşıladı. Birincisi, kardeşler arasında belki de bir gün kanla, bıçakla, orak veya balyozla sonuçlanacağından korkulan kavgalar önlenecek, Uso'nun demirci çıraklığı, kırk yaşlarında sona ermiş olacaktı. İkincisi ve daha önemlisi, kafasına estikçe sırf eğlenmek için sırt pırt çan çalması, resmen yapılan bu atama ile belki biraz önlenmiş olacaktı... Ne var ki, görevi icabı hep kilisede dolayısıyla evinde kalacağından sokakta peşine takılıp onunla dalga geçerek eğlenemez, onun yakası açılmadık küfürlerinden mahrum kalacaklardı...

O gün, o bembeyaz gün, Uso'nun kulağına Güzeller'in Meryem'i öldü diye çalınınca, çok, ama hakikaten çok üzüldü. Her ölenin ardında ağlardı. Her ölenin ardından eğeri dağlanırdı. Zaten genelde iki gözü, iki çeşmeydi. Meryem için de ağlayıp görevini yerine getirdikten sonra, kendi kendine söylenmeye başladı : "Hiçe sağ salim dururken, gül gibi Meryem ölsün... Bak sen bu işe!"

Delilik, yarım akıllılık bir yana ama, Uso zangoç olduktan sonra, daha doğrusu resmen atandıktan sonra, bu işi daha da benimsedi. Meryem için yeterli miktarda gözyaşı döktükten sonra, kutsal görevini hatırlayarak aceleyle koştu, kilise çanının ipini duvardaki bağlı bulunduğu çengelden söktü, tüm gücüyle ipe asıldı, çan çalmaya başladı. Can sesleri şehrin sokaklarına ding - dong, ding - dong sesleriyle dalga dalga yayılır damlardaki kar yığınlarına çarpıp yankılanırken, o da, çan sesleriyle beraber söyleniyordu :

"Kaynana dururken, gelin öldü."

"Kaynana sağ, gelin güm!"

"Bu kış kıyımette, olacak iş mi bu? Tanrı da şaşırdı galiba!"

"Tövbe, tövbe, tövbe..."

Uso'nun bitip tükenmek bilmeyen çan seslerine, yakındaki Şeyh Matar Camii'nin müezzini de 'ya sabır, ya sabır' diyerek katılıyor, sonunda o da görevini hatırlayıp, tarihi Dört Ayaklı Minare'den sesleniyordu:

"Allahu ekber, Allahu ekber!.."

"Ding-dong, ding-dong!.."

"Allahu!.."

"Ding!.."

"Ekber!.."

"Dong!.."

Müezzin Nusret, soğuktan domates kırmızısına dön-

→

müş koca burnuyla minareden indiğinde, Uso hâlâ, kısacık boyu, toparlak vücuduyla tarihi çanın ipine asılıp duruyor, müezzinin pes edip minareden inişine içten içe seviniyordu. Çan sesleri dalga dalga ta uzaklara, en uzaklara yayılıyor, tüm Ermenilerin soğuktan kızarmış kulak memelerine soru olup asılıyordu.

"Hayrola Kirve Bedo, bu saatte bu çan sesleri niye?"

"Hayır değil, şer,.. Güzeller'in Meryem sizlere ömür."

"Kurtuldu... artık acı çekmiyor."

"Ama daha genececikti."

"Bu işler gence yaşlıya bakmaz."

"Doğrudur."

"Tanrı günahlarını affetsin, bağışlasın ve ruhunu kutsasın"

"Amin..."

Demirci Dikran bir kulağı Uso'nun çan sesinde, diğer kulağı Kürt müşterisinde, körük çeken çırağına bağırıp duruyordu : "Di hade çeek, hadi çek!"

Demirci Dikran, bir yandan da ocaktan çıkarıp dövdüğü kızgın demirin gürültüsüne karışan çan seslerinin nedenini yorumlamaya çalışıyordu.

Yemenici Tumas zamansız çalan çan seslerini duyar duymaz çırağına seslendi:

"Girbo! Fırla, kiliseye git, bak bakalım bu deli herif yine neden çana asılıp duruyor..."

"Çırak Girbo bir an önce dükkandan tüymek ve sokakta arkadaşlarıyla aşık oynamak için plan yapadururken, böyle bir fırsatı kaçırır mıydı? Hemen belindeki deri peştemali çözüp ok gibi sokağa fırladı. Girbo, arkadaşlarıyla aşık oynayıp, onları bigüzel üttükten sonra yiyeceği dayağın hesabını yaparak kan ter içinde dükkana döndüğünde ustasından azar işitti:

"İki saattir neredeydin ulan itoğlu it!"

"Usta, Güzeller'in Meryem ölmüş."

Oysa, ustası anında Kalaycı Sago'dan, Pirinçci Samo'dan, Amele Sıko'dan, Şaşı Dono'dan ve Mıhsıçtı Hacı Nono'dan çan seslerinin nedenini çoktan öğrenmişti.

Uso, Müezzin Nusret'in minareden inişiyle, kendince galip gelmenin tadı damağında, çanın halatını tekrar duvardaki çengeline doladıktan sonra aceleyle sokağa fırladı. Uzak mahallelere taa en uzaktakilere, oradaki sağırlara, çan seslerini duymayanlara seslenmeye gidiyordu. Yol boyunca rastladığı her Ermeni'ye haberi değişik cümlelerle veriyordu:

"Güzeller'in Meryem öldü."

"Dikro dayı! Güzeller'in Meyro, Hiçe'nin gelini sizlere ömür."

"Sako Emmi, duydun mu? Güzeller'in güzeli Meyro da öldü."

Uso kısacık boyuyla karlar içerisinde yuvarlanıyor, zaman zaman karlara gömülüp ayağından çıkan yemenisine küfrederek koşuyor, soğuk kış gününde vıcık vıcık ter içinde uzaktaki Gâvur Mahallesi'ne ulaşıyordu.

Bir zamanların o ünlü Gâvur Mahallesi'nde, dünyanın çeşitli ülkelerine göç edip gidenlerin dışında, kala kala üç beş Ermeni ailesi kalmıştı. Tabii bir de adı: Gâvur Mahallesi... (....)

(*Şevket Beysanoğlu-Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları 3*, gen. 2. bas. 1997)

dem, 8.9.1992), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, s. 414, 1997), İlknur İgan / Anadolu'daki İnsanı Anlattım (Cumhuriyet Kitap, 18.6.1998), İlknur İgan / Mıgırdiç Margosyan'la "Biletimiz İstanbul'a Kesildi" Üzerine (Cumhuriyet Kitap, 19.6.1998), Ragıp Duran / Mıgırdiç Margosyan'dan "Biletimiz İstanbul'a Kesildi" (Cumhuriyet Kitap, 6.8.1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MARGULİES, Roni

Şair. İstanbul 1955 doğumlu. Robert Kolej mezunu. Yükseköğrenimini İngiltere'de tamamladı. Üniversite öğrenimi için 1972'de gittiği Londra'da iktisat okudu. 30 küsur yıl orada yaşadı. Hiç iktisatçılık yapmadı; gazetecilik, tercümanlık, yazarlık yaptı.

Şiirleri ve şiir çevirileri 1975'ten itibaren *Soyut*, *Tan*, *Defter*, *Gergedan*, *Sombahar*, *Adam Sanat* başta olmak üzere çeşitli edebiyat dergilerinde yer aldı. Yalın bir Türkçe ile şiir yazmayı başarmasıyla dikkat çekti. *Saat Farkı* adlı kitabıyla 2002 Yunus Nadi Şiir Ödülünü aldı.

"Çocuğun –bu kendisidir– gözcüsü R. Margulies, betimlediği her durum içinde yeni tanıklar bulur yanıbaşına ve hepsine görevler biçer yaşadıklarını yargılayanların. O şimdi, yalnız eşyaların buyruğunda büyümüş, hemen peşine ezilmiş hisseder kendini, omzuna biner, burukiç boğan elem. (...) Yurt topal olmuş bir dağ yamacıdır R. Margulies şiirinde, orası da burası da kendine ek ekletmeyen aksaklıktır, durup durup aynlmalara özlemi kataktır. Aranan çoktan kaybolmuş bir şeydir ya, arar R. Margulies, belki bu umut güneşli bir sabahta feraha varacaktır." (Levent Dalar)

"Bu altıncı kitabının adı, Margulies'in şiirinin başından beri aradığı asıl izlekçeyi de özetliyor. Saat farkı,

RONİ MARGULİES

ÖZGÜRLÜK ŞARKILARI

Kuşkum yok, ben o günü göreceğim.
Çok sonra, ama büyük olasılıkla şöyle:
Kocaman bir meydanda tümüne yakını
koca bir kentin toplanmış bir ağızdan
özgürlük şarkıları söylerken nihayet,
avazım çıktığı kadar bir iki dakika

katılıp ben de kalabalığın coşkusuna,
nefes nefese, dayanarak belki bastonuma,
yaslanıp bir yoldaşımın omuzuna, bar bar
bağıracağım. Konuşmayacağım ilk kez,
atılmayacağım öne. Sonrasının ise bunun
ne önemi var? Uzaklaşacağım yavaşça.

Tam ulaşmışken eve, ya son basamağı ya da
bir sigarayı kaldıramayacak birden yüreğim,
ya babam gelecek aklıma ya Elsa ya annem,
oturacağım merdivene, "Yarın..." diyeceğim
ve bir şeyler anlatırmış gibi hararetle Doğan'a,
farkında bile olmadan, öleceğim heyecanla.

RONİ MARGULİES

OTOPARK

Bir köyün boşaltılması nasıl bir şeydir?
Mümkün değil, canlandıramıyorum kafamda
Ben, İstanbullu, kocaman caddelerin,
on katlı apartmanların çocuğu, anlayamıyorum,
nasıl bir şeydir kırk hanenin birden boş kalması,
birden duyulmaz olması artık insan seslerinin?
Bir köyün boşaltılması nasıl bir şeydir?

Bir köy yakıldığında ne kadar geriye?
Yollar asfalt değilse zaten,
beton ve metal değilse binalar,
geri mi döner yakılan bir köy doğaya?
Toplanıp herkes götürüldüğünde
toprakla ağaçlar mı kalır salt geriye?

Götürenlerden biri geri dönse yıllar sonra,
neler görür doğup büyüdüğü yerde?
"Şurada Dilan'ı öpmüştüm bir kerecik",
"Karpuz çalardık geceleri gelip şuradan",
diyebilir mi bir ırmağın kenarında durup?
Anılar da silinir mi yoksa köyle birlikte?

Bir köyün boşaltılması nasıl bir şeydir?
Canlandıramıyorsam da aklımda hiç,
bir ipucu buldum sanıyorum kendi hayatımda:
Kıyaslanacak gibi değil beşbelli ama,
Küçükken top oynadığım parklardan biri
kurt otoparkı oldu birkaç yıl önce.
O gün bugündür önünden her geçtiğimde
kocaman bir beton yığını değil de,
yeşil küçük bir park görüyorum ben yine.

bir yerdeyken başka bir yeri de düşünebilmenin doğurduğu bir kategoridir; sadece yaşadığı yeri bilen için saat farkı yoktur. (...) En yüksek verimlerin itici gücüdür. Ama bir ânın, bir deneyimin hiçbir zaman kendi kendisine denk olamamasını da getirir. Postromantik şiir, bu bölünmeyi seferber eder; ama ona karşı savunma mekanizmaları da geliştirir. Hüzün duygusu, yol hüznü, çoğu zaman böyle bir uzlaşı oluşumudur. Hep bir yerlerden ayrılıyor, ama hep bir yerlere doğru da gidiyoruzdur. Bazen kalp atışlarındaki bir ritim bozukluğu gibi beliren bu faz farklılığından tam kaçınamayız yine de." (Orhan Koçak)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Her Rind Bilir* (1991), *Gün Ortasında* (1992), *Mağrur Olma Padişahım* (1994), *Bilirim Niye Yanık Öter Ney* (1996), *Elsa* (2000), *Uzaklıklar* (2000), *Saat Farkı* (2002).

ANI: *Gülümser Çocukluğum Ardımdan* (2000).

ÇEVİRİ: *Ted Hughes - Seçilmiş Şiirler* (Şavkar Altınel ile, 1987), *Philip Larkin - Seçilmiş Şiirler* (Şavkar Altınel ile, 1990), *Yehuda Amihay'dan Seçilmiş Şiirler* (Hulusi Özoklav ile, 1996), *Ted Hughes – Doğumgünü Mektupları* (Şavkar Altınel ile, 1998).

HAKKINDA: Levent Dalar / "Gün Ortasında": Derin Özlem Çizgisi (Sombahar, Kasım-Aralık 1992), Turgay Fişekçi / Geleneğin İzleri (Cumhuriyet, 27.11.1996), Selim İleri / Ney ve Ayrılık (Cumhuriyet, 11.12.1996), A. Cemal / Rembetiko Tadında Şiirler (Kitap-lık, Ocak-Şubat 1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), S.R. Yirmibeş / Baştan Yeniktir Çağımızda Her Aşk (Cumhuriyet, 11.2.2000), Fethi Naci / Gülümser Çocukluğum Ardımdan (Cumhuriyet Kitap, 13.7.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Saat Farkı (Cumhuriyet Kitap, 7.3.2002), Selcen Aksel / Şiirimin Temelinde Bir Hüzün Var (Cumhuriyet Kitap, 27.6.2002), Semih Gümüş / Öykülerde İstanbul (2002), Orhan Koçak / Saat Farkı (Virgül, Temmuz-Ağustos 2002), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (2002).

Roni Margulies

MARKARİS, Petros

Yazar. Heybeliada / İstanbul doğumlu. Daha çok sahne sanatları ve sinemayla ilgilendi. *Kral İbu'nun Destanı, Atlar* adlı oyunları yazdı, yönetmen Theodoros Angelepulos'un "1936 Günleri", "Büyük İskender", "Leyleğin Geciken Adımı", "Ulysse'in Bakışı" adlı filmlerinin senaryolarını yazdı. Yunan televizyonunda üç yıl kesintisiz oynayan bir polisiye dizinin senaryosunu yazarak polisiye türüne adım attı.

ESERLERİ (Roman):

Ali Reco'nun Öyküsü (1965), *Gece Bülteni* (2002), *Alan Savunması* (çev. Saadettin Özcn, 2003).

HAKKINDA: Petros Markaris / Alan Savunması (2002), Sefa Kaplan / Yeni Polisiye Toplumsal Romanın Yerini Aldı (Hürriyet, Pazar eki, 6.7.2003) - Petros Markaris - Saadettin Haklı (Hürrriyet Keyif Eki, 13.7.2003).

MARLALI, Haldun

Oyun yazarı. 14 Nisan 1926, İstanbul doğumlu. Tam adı Haldun Halûk Marlalı. Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü (1949) mezunu. Devlet Tiyatrolarında rejisörlük, Ankara Devlet Konservatuarında öğretmenlik yaparak 1991'de emekliye ayrıldı. Çalışmalarını yerleştiği İzmir'de sürdürdü. 1984 yılında Devlet Tiyatroları Şeref Belgesi aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

ESERLERİ:

OYUN: *Leylek Sultan* (1962), *Deli İbrahim* (1962),

ŞİİR: *Masal* (1968).

UYARLAMA: *Ademin Kavuğu* (Kleist, 1971), *Goldoni'den Üç Güldürü* (Otelci Güzeli, Gelin Kaynana, İzmirli İmprezaryo, 1984), *Aynaroz Kadısı - Derebeyi Oyunu* (Musahipzade Celal'den, 1993).

ARAŞTIRMA: *Mimik-Rol Alıştırmaları ve Temel Tiyatro Bilgisi* (1974), *Oyuncu Dediğin* (1990).

ÇEVİRİ: *Yine Başladılar Şarkılarına* (M. Frisch'ten).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

MARMARA, Nilgün

Şair ve yazar (D. 13 Şubat 1958, İstanbul - Ö. 13 Ekim 1987, İstanbul). Kadıköy Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu ve Kadıköy Maarif Kolejini bitirdikten sonra, *"Sylvia Plath Şiiri Üzerine Bir Çözümleme"* adlı lisans

NİLGÜN MARMARA

DÜŞÜ NE BİLİYORUM

Kimdi o kedi, zamanın
eşyayı örseleyen korkusunda
eğerek kuşları yemlerine,
bana ve suçlarıma dolanan?

Gök kaçınca üzerimizden ve
yıldız dengi çözüklüğünde
neydi yaklaşan
yanan yatağından aslanlar geçirmiş
ve gömütünün kapağı hep açık
olana?

Yedi tül ardında yazgı uşağı,
göründüğünde tek boyutlu
düzlüktür o
ve bağlanmıştır körler
örümcek salyası kablolarla birbirine
sevişirken,
iskeletin sevincini aklın yangınına
döndüren, fil kuyruğu
gerdanlıklarla.

Yine de, o, zaman kedisi
pençesi ensemde, üzünç
kemiğimden
çekerken beni kendi göğüne,
bir kahkaha bölüyor dokusunu
düşler maketinin
uyanıyorum küstah sözcüklerle:
Ey, iki adımlık yerküre
senin bütün arka bahçelerini
gördüm ben!

tezi ile Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden (1985) mezun oldu. Bir süre *Ana Britannica Ansiklopedisi*'nde çalıştı, İngilizce dersleri verdi. Şiirleri *Şiir Atı* ve *Sombahar* vb. dergilerde yer aldı. Kaan Önal'la evliydi. Kızıltoprak'taki evinde kendisini altıncı kattan atarak yaşamına son verdi. Karacaahmet mezarlığında toprağa verildi. Kitapları ölümünden sonra Gülseli İnal tarafından hazırlanarak yayımlandı.

"Şiirine yayılmış olan ölüme tutku içkin bir anlam taşır. (...) Şiirinin yapısı ve dili dünya karşısında duyduğu büyük irkilme ve sonrasıdır" (Gülseli İnal)

"1985 yılında Sylvia Plath Şiiri Üzerine Bir Çözümleme başlığıyla tez çalışması, Nilgün Marmara'nın sanatsal yaratıcılık ile intihar arasında bir ilişki kurduğunu göstermesi açısından ilgi çekicidir." (Bedihan Tamsöz)

"Haklılığın inadıyla apaçık yazıyorum ki, Nilgün Marmara uçsuz bucaksız sivil şairlerden biridir. Belki de en önde geleni. Sözgelimi, kendi kuşağı rahatça onun adıyla anılabilir." (Ece Ayhan)

Nilgün Marmara

ESERLERİ:

ŞİİR: *Daktiloya Çekilmiş Şiirler* (1988), *Metinler* (1990).

GÜNLÜK: *Kırmızı-Kahverengi Defter* (yay. haz. Gülseli İnal, 1992).

HAKKINDA: Gülseli İnal / Genç Bir Şair, Yaşlı Bir Çocuk (Cumhuriyet, 7.11.1987), Gülseli İnal / Arka Pencere Lal Rengi Bir Gezegene Açıktır (Defter, Aralık-Ocak 1988), Gülseli İnal / Haydi! Bu Ölümcül Suyun Şerefine Nilgün – Seyhan Erözçelik / Senin Gam Çekmeye Fermanın mı Vardı? - Verda Ülkü – Murat Yalçın / Bir İç Zaman Sarkacı: Nilgün Marmara – Ece Ayhan – İlhan Berk / Bir Görüntüydü O Dünyada Hiç Olmadı (Sombahar, Eylül-Ekim 1992), Ece Ayhan / Şiirin Bir Altın Çağında (1993), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (1994), Serdar Aydın / Nilgün Marmara Metinleri ve Fragmanlar (1997), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c.4, 2002).

MARMARA, Pembe

Şair (D. 1925, Lefkoşa / Kıbrıs – Ö. 1984, Lefkoşa / Kıbrıs). Lefkoşa Türk Liselerinde ve Öğretmen Kolejinde okudu. İlkokul öğretmenliği yaptı. İlk şiirleri 1945 yılında yayımlanmaya başladı. O yıllarda özellikle Türkiye'de çıkan *Yedigün* dergisinde yayımlanan şiirleriyle tanındı. Nihat Sami Banarlı'nın, devamlı şiirlerini yayınlamak suretiyle teşvik ettiği, beğendiği şairlerdendi. Şiirlerini önceleri hece ölçüsüyle yazdı, kafiyeye önem verdi. Daha sonra serbest biçimi de

Pembe Marmara

PEMBE MARMARA

BAHAR...

Bademdallarında sevda kokusu
Mevsimde vuslatın sarhoşluğu var
Kıvrak nağmelerle dökülüşüne su
Bir tatlı gülüşle çıldırtır Bahar
Mevsimde vuslatın sarhoşluğu var...

Serin gölgelerinde canlı, çiçekler
Gönüllerde yine bir aşk rüyası
Hülya dolu yollar ışıklı yer yer
Bahçeler unutmuş o eski yası
Gönüllerde yine bir aşk rüyası...

Ruhum niye bilmem halâ kederde?
Bir efsane gibi gönlümde Bahar
İçli bir hayaldir gözümde perde
İçimde duygular yine tarümar.
Bir efsane gibi gönlümde Bahar...

denedi. Pembe Marmara'nın şiirleri ölümünden sonra kız kardeşi Selma Yusuf (Saygın) tarafından bir kitapta toplandı ve *Şiirler* (1986) adıyla yayımlandı.

HAKKINDA: Zübeyir Yılmaz – Ramazan Okumuş / Kıbrıs Türk Şiiri (1992).

MARTI, Altay

Mizah yazarı. 28 Şubat 1963, Kilis doğumlu. Dr. Martinez ve Hazım Ruhi imzalarını da kullandı. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu. 1997'de haftalık mizah-kültür dergisi *Fesat*'ın (16 sayı) genel yayın yönetmenliğini üstlendi. Çalışmalarını İstanbul'da radyasyon onkolojisi uzmanı olarak sürdürdü.

İlk mizah öyküsü *"Ödüllü Suç İşleme Yarışması"*, 1982'de *Gırgır* dergisinde çıktı. Diğer yazıları ve karikatürlerini *Express*, *Söz*, *Gırgır*, *Leman*, *Öküz* ve *Dinozor* dergilerinde yayımladı. Karikatür yarışmalarında dört ödül aldı.

ESERLERİ (Anlatı-Mizah):

Öldürmenin Erkek Yüzü (1995), *Ağır Aksak Öyküler* (1996), *Savaş ve Kalbim* (1996), *Geçkin Bir Kadın* (1997), *Süleyman Bey Çocuğu* (1998), *İyilik Tanrısının Günleri* (2003).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 10.12.1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

MATAY, Neşe

Şair. 25 Temmuz 1956, Değirmendere / Gölcük / Kocaeli doğumlu. Erenköy Kız Lisesi (1977), İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi (1980) mezunu. Sosyal Sigortalar Kurumu Eskişehir (1980-83) ve Ankara Dışkapı (1983-88) hastanelerinde çalıştı.

Neşe Matay

1988 yılında göz hastalıkları ihtisasını tamamladıktan sonra TCDD Eskişehir Hastanesine geçti. Şiirlerini *Size* ve *Damar* (1966) dergilerinde yayımladı. Edebiyatçılar Derneği ve Ankara Oftalmoloji Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sevgi Diyelim* (1994), *Seni Seviyorum* (1995), *Sevgi Piramidi* (1998).

DENEME: *Yüreğim Deniz Şimdi* (2002).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001), M. Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995, s. 262).

Nadire Mater

MATER, Nadire

Gazeteci-yazar. 1949, Söke / Aydın doğumlu. Sosyal Hizmetler Akademisini bitirdikten sonra 1981 yılına kadar devlet memurluğu yaptı. Daha sonra gazeteci olarak çalışmaya başladı. 1991'den itibaren çalışmalarını Sınır Tanımayan Gazeteciler ve Interpress Service temsilcisi olarak sürdürdü. Askerliklerini Güneydoğu'da yapmış ve terhis edilmiş kırk iki er ve yedek subayla yaptığı söyleşileri topladığı kitabı *Mehmed'in Kitabı* ile 2001'de İlaria Alpi Uluslararası Özel Ödülünü aldı. Kitap Temmuz 2001'de İtalya'da İtalyanca olarak *Il Buon Soldato Mehmet* (İyi Asker Mehmet) adıyla yayımlandı.

Nadire Mater, *Mehmed'in Kitabı*'nı John D. and Catherine T. MacArthur Foundation "Küresel Güvenlik ve Sürdürülebilirlik Programı Araştırma ve Yazma Girişimi"nin sağladığı destekle yazdı. 1999'da bu kitabından dolayı açılan davadan iki defa beraat etti. Mahkeme süreci Türkiye'de ve dünyada geniş yankı uyandırdı. *Mehmetin Kitabı* (2001) adlı bu ilk eseri, Türkiye'deki düşünce ve ifade özgürlüğü mücadelesinin simgelerinden biri haline geldi.

HAKKINDA: Ertuğrul Kürkçü / Yoksulun Savaşı, Savaşın Yoksulu (Virgül, Mayıs 1999), Feza Kürkçüoğlu / Mehmedin Kitabı ve Otosansür (Virgül, Ekim 2000), Nadirc Matcr / Mehmedin Kitabı (2001).

MATRAKÇI (Nasuh Efendi)

Tarihçi ve minyatürcü (D. ?, İstanbul - Ö. 1564). Hayatı hakkında yeterli bilgi yok. Saraybosna bölgesinde doğduğu ve dedesinin devşirme olduğu sanılıyor. Enderun'da yetişti. Matrak, "döğmeli şişle eğitim" oyunları ve silah kullanmadaki ustalığı nedeniyle Kanuni Sultan Süleyman tarafından ödüllendirildi (1530). Silahçılık ve matematik alanında da eserleri bulunan Nasuh Efendi'ye asıl ününü kazandıran, tarih alanındaki telif ve çeviri eserleridir.

Matrakçı'nın tarih kitapları, konu aldığı dönemler hakkında belge değeri taşırlar. Önemli yapılar ve yerlerin minyatürlerle gösterilmiş olması bu eserlerin değerini daha da arttırmıştır. Aynı zamanda usta bir hattat olup, eserleri Topkapı Sarayı Müzesi ve Süleymaniye Kütüphanesi ile çeşitli kitaplıklarda bulunmaktadır.

ESERLERİ:

Mecmaü't-Tevarih (Taberi Tarihi'nin bir bölümünün çevirisi, yaz., 1520), *Fetihname-i Karabuğdan* (Kanuni'nin 1538'deki İran seferini anlatır. Yaz. 1537-38, bas. 1976).

Ayrıca matematik ve silahşörlük üzerine üç eseri vardır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975).

MATUR, Bejan

Şair. 14 Eylül 1968, Maksutuşağı köyü / Pazarcık / Kahramanmaraş doğumlu. Ortaokul ve liseyi Gaziantep'te okudu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. İlk şiirleri *Ekin Belleten* ve *Yazıt* dergilerinde yayımlandı. Bunları *Edebiyat Eleştiri, Adam Sanat* ve *Defter* dergilerindeki şiirleri izledi. Özenle seçilmiş sözcüklerle kurduğu epik, destansı şiir yapısıyla dikkat çekti. Sivil toplum çalışmalarında bulunarak, Türkiye'de uluslararası bir sanatçı kadınlar kongresi düzenlenmesine öncülük etti. İlk kitabı *Rüzgâr Dolu Konaklar* ile 1997 Orhon Murat Arıburnu ve Halil Kocagöz Şiir Ödüllerini aldı. Şiirlerinin bir bölümü *"In the Temple Of a Patient God"* (Sabır Tanrısının Tapınağında) adıyla İngilizceye çevrildi (2004). Bejan Matur, yaşamını ve çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü.

"Matur'un şiirlerinin bir başka izleği de yolculuk. Gittiği her yerde yazıyor o. Rodos, Berlin, Edinburgh/İskoçya, İstanbul ve daha pek çok coğrafya, pek çok kent Matur'un şiirinde yerlerini buluyor. Çünkü gidilen her yerin, şiirine bir katkısı olduğunu düşünüyor Matur. Doğaya, sokaklara, insanlara bakıyor; onları izliyor. Bakmadan, görmeden yaşayamıyor. Tabii bir de yolculuk yapmadan... Yolculuk ve sürgün duygusu şiirinin ana izleğini oluşturuyor." (Duygu Durgun)

Bejan Matur

"Matur'un şiiri, 'Eğretileme düşünce' yapısıyla kurulmuştur. Aklın ya da modern dünyanın sözcüklerini bu yapı amacıyla dışlar şair; başka bir deyişle poetik tutarlılık için dışlar. Çünkü dille deneyimlediği hayat, eski dünyanın, anadilinin yadigârı olan o eski hayattır. Bu tarihi anlamak için imgeler kavramların yerini alır, nesneler olayların. Eski çağların rüzgârını getiren sözcüklerin iç sesiyle, geçmişin simgeleri, duygusu, kokusu şiire atmosferini kazandırır. Geçmiş yalnızca öyküsel geçmiş değil, söylencesel bir geçmiştir." (Mahmut Temizyürek)

"Bejan Matur'un şiiri büyülü bir rüyadan uyandırır beni ama yataktan hemen çıkarmaz, gıdım gıdım döker eteğindekileri. Bana dokunur, rahatsız olurum. Ellerini uzatır, severim. Daima bağlanmak isterim ona. Bağlanmanın bütün acılığıyla." (Leyla İpekçi)

ESERLERİ:

Rüzgâr Dolu Konaklar (1996), *Tanrı Görmesin Harflerimi* (1999), *Ayın Büyüttüğü Oğullar* (2002), *Onun Çölünde* (2002).

HAKKINDA: E. Temelkuran / Şair Kadın Kürt (Cumhuriyet Dergi, 27.6.1997), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 1.7.1999), Duygu Durgun / Kendi Yolunu Arayan Bir

BEJAN MATUR

RÜZGÂR DOLU KONAKLAR

Doğduğumuzda
Bizim için yaptırdığı sandıklara
Gümüş aynalar
Lacivert taşlar
Ve Halep'ten kaçak gelen kumaşlar
Dolduran annemiz
Bir zaman sonra
Bizi koyup o sandıklara
Yol
Rüzgâr
Ve konakları fısıldayacaktı kulağımıza.
Yalnız kalmayalım diye karanlıkta
Çocukluğumuzu ekleyecek
Avunmamızı isteyecekti
O çocuklukla.
Sırtımızdan jiletle akıtılan kanın
Karıştığı uzun ırmağa
Bırakıldığımızda
Annemiz bu kadarını istemezdi
Bu yüzden
O uyurken
Uzaklaştık
Diyorduk sulara.

Gidişin kendisinden artakalan
Her şey, herkes burada.
Ben buradayım
Kardeşlerim yitikliğiyle burada
Annem elbiseleriyle
Erkek kardeşim savaş korkusuyla
Babam burada hiç uyanmış olmasa da
Dünya eksilmiş etrafımda
Bir düş sanki olanlar
Uzayan ve uzadıkça acıtan

I

Annemiz
Siyah kadife elbisesini okşadığında
Saçlarını düşürerek bakışlarına
Babamızı hatırlardı:

Beyaz bir dağda olduğunu söylüyordu onun
Beyaz ve her bahar küçülen bir dağda

II

Hepimizden büyük olan
Ve uzaktaki savaştan korkun
Erkek kardeşimiz
Dönmeyince bir daha
Biz de korktuk savaştan.
Ama savaş değildi onu bırakmayan.
Gelirken yanımıza
Atıyla uyumuş
Babamızın karşısındaki karlı dağda

Annemizin yüzü azaldıkça
Omuzları küçüldükçe annemizin
Şaşırdık hangi dağa bakacağımıza
(...)

Şair / Bejan Matur (Cumhuriyet Kitap, 22.7.1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Leyla İpekçi / Perilerin Dili (Virgül, Nisan 2003), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003), Mahmut Temizyürek / Bir Dilden Bir Dile Göçmek ya da Kayıptan Doğan Şiir (Yasakmeyve, Ocak-Şubat 2004), M. İlhan Atılgan / Bejan Matur'un Şiirleri İngilizcede (Zaman, 19.9.2004).

MAVİ, Mehmet Sungur

Yazar (D. 1913, Silifke / İçel – Ö. ?). Tarsus Amerikan Koleji (1934), Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi (1939) mezunu. Çeşitli şehirlerin Maliye Bakanlığına bağlı birimlerinde çalıştı; Muş, Çorum ve Sivas defterdarlığı görevlerinde bulundu.

ESERLERİ:

Tristan ve İzô (1955), *Evime Asla Dönemem* (1958).

HAKKINDA: Afşin Oktay - Kemal Bağlum / Biyografiler Ansiklopedisi (1959).

Ruhan Mavruk

MAVRUK, Ruhan

Şair ve yazar. 9 Eylül 1956, İstanbul doğumlu. Ünlü atom bilgini İrfan Mavruk'un akrabasıdır. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da yaptı. İTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu (1978) mezunu. Aynı alandaki yüksek lisans öğrenimini 1991'de Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Sosyal Bilimler Bölümünde doktora öğrenimini yaparken üniversiteden uzaklaştırıldı. Çalışma hayatına 1981'de *Milliyet* gazetesinde adliye muhabirliğiyle başladı. Daha sonra dershanelerde İngilizce öğretmenliği yaptı, tıp fakülteleri ve dershanelerde tıbbî çeviri, TOEFL'a hazırlık amaçlı İngilizce dersleri verdi. Özel radyolarda şiir ve kültür-sanat programları hazırlayıp sundu. İki yıl Çevre Radyosunun genel yayın yönetmenliğini üstlendi. Başka Kültürevi Daima Marksist Çeviri Atölyesinde çalıştı. Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Birliği üyesidir.

Şiir ve düzyazıları 1993'ten itibaren *Aykırı* (yazı kurulu üyesi), *İnsancıl*, *İblis*, *Öğretmen Dünyası*, *Kybele*,

RUHAN MAYRUK

KİMLİK

Kuytu nehir yataklarından geçer
Kanıma süzülür zehirim
Açılırım bir yangının saçlarında
Geceye

Sevda çeker hep uzaktan
Yıldızlar gül döker eteklerine
Korkulu bir düş inse
Ürperse sular
Koşar, çevirir öyküyü yağmurlar

Yine de serinliğini bırakmaz hiçbiri
Sesim kayalıklarda sıcak bir rüzgar

Kör bir kızım
Kaybettim kardeşlerimi
Yanan yıkılan gözbebeklerinde kentin
Çöktü bir roma karanlığı
Hesapsız sevmelerime
Sonrası tuzak
Sonrası kuzey ötesi
Parsel parsel görkemli yalnızlıklar...

Ağrılı düştü gün ışığı
Yaralı günlerin üzerine
Bizi hatırla diye diye
Geldi üşüştü ellerime pervanler
Döküldü bir iç çekiş
Kan bulaştı mısraya yine

Ama öyle evcil bir hikaye
Değil ki bu
Her acı sığmıyor işte şiire

Sen iyisin mi beni hiç bırakma Kassandra
Kanatları tutuştu yarasının
-akkor haline gelmeden-
Kanayan bir kuşağı geçip boydan boya
O yağmur kuşlarının ölüm çığlıklarını
Taşımak istiyorum buraya
(*İda Dağı Çöz Beni*, 1994)

RUHAN MAVRUK

DÜŞ

susmuş rüzgar
çağlar birbirine karışmış içimde
şarkı söylesem,sesimi tanır mı kuşlar
bir yüz arıyorum bu gömütlükte

kimim ben
bir sultan,partizan
belki de parya...

elleri yara çocuklar,asılı kuytularda
kaçıncı kavimler göçü bu
koşuyor peşimden:
bize bir ömür ver üşüyoruz...
bizi de büyüt acılarınla

kirpiklerimi devirip onaylıyorum
-kabus işte-
konuşması yasak sürgünmüşüm
yirmi yıldır bu adada

gravürlerden bakıyor köle kız
saçlarıyla çekiyor bir arabayı

tapınaklar birikiyor:Nil'in öfkesi
bir kırbaç yetiyor,diriliyorum
akar bir çeşme var biliyorum
onun ardında gerçek

elimi suya uzatıp
alıyorum gravürden kızı
-saçları firavunların elinde kalmış
ne çıkar-

ve Yusuf'u kuyudan çıkarıyorum
elele tutuşup gidiyorlar...

duvarsız sarmaşık bu düşün adı.
(*Fiyortlar*, 2005)

Öteki, Siz, Ütopya, Güzel Yazılar, Hareket, Tavır, Yaba Öykü, Gerçek Sanat, Aykırı, Evrensel Kültür, Berfin Bahar, Atılım, Nihan, Devrimci Demokrasi, Evrensel, Dayanışma gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. *Hergele, Kybele* dergilerinin kurucuları arasında yer aldı, Gerçek Sanat Yayınlarının yazı kurulunda bulundu. *İda Dağı Çöz Beni* adlı kitabıyla Mavi Dergisi İlk Yapıtlar Şiir Ödülünü kazandı.

"Ruhan Mavruk'un ilk şiir kitabını oluşturan şiirlerde genel olarak ilk görülen, ince duyarlıkların oluşturduğu örgü oluyor. Bireyin, insanın, genç kızlığın, kadınlığın duyarlıklarıyla doğanın ve acılarla dolu yaşamın evrensel bir bakışla algılandığı ve sunulduğu dizeler oluşturuyor Mavruk'un şiirini. "Örselenmiş yıllar akıyor arkamızdan..' gibi hüzün dolu deyişlerden; "sev okşa beyninin kıvrımlarındaki şeytanları'/'hayata tek boyutlu bakma" gibi çözüm arayışının ışıltılarına kadar, insani sorunların deşilip gözler önüne sergilediği şiirlerle dünyaya kucağını açıyor gibi Mavruk." (Öner Yağcı)

"Felsefe, düşünce, gerçek, diyalektik, yasa, yönetme, zorbalık, ölüm, yalnızlık, büyüklük, erdem, insan, gençlik, çocuk, sevgi, aşk, sanat, şiir, özgürlük, korku, kavga-direniş ve umutla ilgili özlü sözleri, dizeleri derlemiş Mavruk. Picaso'nun kapağı süsleyen o güzel resmindeki gibi günlerimi çiçekledi." (M. Mahzun Doğan)

"Şairin imge-simge sistematiği oturmuştur. İmge savrulmalarına pek rastlanılmaz. Yarattığı imge ve simgeler tam yerlerinde ve olması gerekene özlemini dile getirecek şekilde yaratılmışlardır, kullanılmışlardır." (Yılmaz Arslan)

ESERLERİ:

ŞİİR: *İda Dağı Çöz Beni* (1994), *Leyladan Beri* (1998).

ÖYKÜ: *Fiyortlar - İnsan Atmak Serbest Çöp Atmak Yasak* (2005).

DENEME: *Derinliğin Serinliği* (denemeler, aforizmalar, 1996), *Simurg Tufanı* (2005).

ÇEVİRİ: *Neşeli Öğrenciler* (Ann Digby'den, 1991), *Körfezdeki Okul* (1995).

Ayrıca İngilizce öğrenimi için bir gramer kitabı vardır.

HAKKINDA: Sunay Akın / Yağmurlu Şiir Sokağından Üç Şemsiye!.. (Gerçek, 17.12.1994), Yılmaz Arslan / Toplumcu

Gerçekçi Şiirin Muse'si: Ruhan Mavruk ve "İda Dağı Çöz Beni" (Ada Kültür, Şubat 1995), Öner Yağcı / Bir Şiir Kitabı Daha (Kitap Eki dergisi, Ocak 1996), M. Mahzun Doğan / Picasso, Ruhan Mavruk, Zeynep Aliye ve Tufan (Dünya Kitap, Nisan 1996), Mazhar Kara / Duvarsız Sarmaşık (Evrense, Şubat 2000), Derinliğin Serinliği (Gergef, Kasım 1996), Rüzgardaki Yalnız Türküler (Cumhuriyet Kitap, 18.1.2001), Sennur Sezer / Fiyortlar (Cumhuriyet Kitap, 17.11.2005).

İsmail Müştak Mayakon

MAYAKON, İsmail Müştak

Gazeteci-yazar, çevirmen, politikacı (D. 1882, Yenişehir / Teselya – Ö. 19 Ekim 1938, Paris). Orta ve lise öğrenimini Halep İdadîsinde (lise) gördükten sonra Mekteb-i Mülkiyenin (Siyasal Bilgiler) yüksek kısmını (1901) bitirdi. 1902'de Mabeyn-i Hümayun (Yıldız Sarayı) 3. Kâtipliğine atandı. II. Meşrutiyet'ten sonra (Aralık 1908) yeniden kurulan Meclis-i Ayan Umumi Kâtipliği (Senato Genel Sekreterliği)'ne getirildi. Temmuz 1919'da İstanbul'u işgal eden İngilizlerce tutuklanarak Bekirağa Bölüğüne hapsedildi. Burada beş ay tutuklu kaldıktan sonra diğer İttihad ve Terakki mensuplarıyla birlikte Malta'ya sürüldü. Yirmi sekiz ay devam eden sürgün hayatından TBMM Hükümetinin girişimiyle kurtarılarak Temmuz 1922'de İstanbul'a döndü. Ticaret ve gazetecilik yaptı. Atatürk'ün isteğiyle TBMM'de beş dönem Siirt milletvekili olarak bulundu. Bu arada edebiyat, tarih, hukuk ve 1933'ten sonra da dil konularıyla yakından ilgilendi. Ağustos 1938'de yakalandığı hastalığın tedavisi için gittiği Paris'te öldü. Cenazesi İstanbul'a getirildi.

ESERLERİ (Çeviri):

Ana (Maxim Gorki'den, Muhittin Birgen ile, 1911), *Assomuvar* (Emile Zola'dan, 1923), *İlâhlar Kana Susamışlar* (Anatole France'tan, 1924).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MAZHAR BEY

Eğitimci, yazar (D. ?. - Ö. Cibuti, 1910). Son dönem Osmanlı bilginleri içinde çeşitli bilim dallarına ve dilbilime dair çalışmalarıyla tanındı. *Muhitü'l-Maarif* başyazarlığına seçildi. Harar konsolosluğu yaptı.

BAŞLICA ESERLERİ.

Misbâhü'l-Felâh, Zübde-i İlm-i Ahlâk, Küçük Osmanlı Sarfı, Kırdaat-ı Ahlâkiye, Hikmet-i İslâmiyye.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

MAZICI, Nurşen

Tarihçi. 16 Nisan 1958, Malatya doğumlu. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi (1982) mezunu. Yüksek lisans (1982) ve doktora (1988) çalışmalarını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümünde tamamladı. 1985 yılında İÜ Basın Yayın Yüksek Okulunda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı.

1990-93 yılları arasında Wisconsin ve Michigan üniversitelerinde konuk bilim adamı olarak bulundu. 1994 yılında AÜ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü T.C. Tarihi Anabilim Dalında yardımcı doçent, 1997'de doçent oldu. Profesör unvanıyla Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümünde öğretim üyeliği yaptı.

Makalelerini 1990 yılından itibaren *Toplum ve Bilim, Birikim, Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi*'nde yayımladı. Alanıyla ilgili sempozyumlara katılarak tebliğler sundu.

ESERLERİ:

Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet 1919-1926 (1984), *Belgelerle Uluslararası Rekabette Ermeni Sorunu'nun Kökeni 1878-1918* (1987), *Türkiye'de Askeri Darbelerin Sivil Rejime Etkileri* (1989), *Celal Bayar: Başbakanlık Dönemi 1937-1939* (1997).

MAZIOĞLU, Hasibe

Edebiyat araştırmacısı. 21 Mart 1922, Develi / Kayseri doğumlu. İlk ve ortaokulu Develi'de, liseyi Kayseri'de bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Aynı üniversitede asistan olarak göreve başladı. *"Fuzuli-Hafız, İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma"* adlı tezi ile (1955) yüksek lisans yaptı. 1951'de aynı yerde doktorasını tamamladı. 1965'te *"Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler"* adlı tez çalışmasıyla doçentliğe yükseldi. 1962 yılında *"Fuzuli, Farsça Divan, Edisyon Kritik"* takdim tezi ile eski Türk edebiyatı profesörü oldu. Ankara Üniversitesi DTCF Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı iken emekliye ayrıldı. Çeşitli dergilerde ellinin üzerinde bilimsel makalesi yayımlandı. Ayrıca çeşitli ulusal ve uluslararası kongrelere katılarak ilgi çekici bildiriler sundu. Türk Dil Kurumu üyesidir.

ESERLERİ:

Fuzuli - Hafız (1956), *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler* (1957), *Fuzuli'nin Farsça Divanı* (1962), *Kitabu Mesâcid* (1974), *Fuzuli ve Türkçe Divanından Seçmeler* (1986), *Kayserili Mevlevi Şeyhi Ahmet Remzi Akyürek'in Hayatı ve Şiirleri* (1987), *Nedim* (1988).

HAKKINDA: Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

MAZREK, Suphi

Şair. 1965, Mamuşa köyü / Prizren / Kosova doğumlu. Daha ilkokul öğrencisiyken yazmaya başladığı şiirlerini, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımladı. Şiirlerinden büyük bölümü *Tan, Çevren, Birlik, Sesler* gibi gazete ve dergilerde yer aldı. Şiirlerinde doğa, insan, yurt sevgisi, köy insanının toprağa ve doğaya bağlılığını dile getirdi. *Tito Şiiri* (1990) adlı bir şiir kitabı vardır. Mamuşa Aşık Ferki Derneği başkanıdır.

HAKKINDA: Osman Baymak / Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1996).

Suphi Mazrek

MEÂLÎ

Şair (D. 1490'dan önce, İstanbul – Ö. 1535-36, Gelibolu / Çanakkale). Asıl adı Mehmet'tir. Sakalı olmadığı için Köse Mehmed ya da Yarhisaroğlu Köse Meâlî lâkaplarıyla anıldı. Medrese eğitiminden sonra mülâzim (kadıya da müderris adayı) oldu. Ancak şakacı ve mizahî yönü ile sürekli olarak hezeliyatla (mizah) ilgilenmesi, içki ve afyona düşkünlüğü sebepleriyle uzun süre müderrisliğe ataması yapılmadı. Şikayet içeren bir gazelinin ardından kendisine Mihalıç, Kepsut, Sofya ve Filibe kadılıkları verildi. Kanuni'nin tahta geçişiyle nazım ve nesir eserler sunarak kendisini padişaha tanıttı. Gelibolu'ya kadı olarak atandı. Bir *Divan*'ı vardır.

HAKKINDA: Ahmet Atillâ Şentürk / Osmanlı Şiiri Antolojisi (1999).

MECİD EFENDİ

GAZEL

Gel ey tâlib kû esmây-ı müsemmâdan haberdar ol
Sakın olmayasın âmî muammâdan haberdar ol

Hicâb-ı isimle olma müsemmâdan sakın mahcub
Gider bentlik hicâbını bu manadan haberdar ol

Ne kim var iki âlemde vücud hakdır cümle
Bu remzi anla ey ârif bu imandan haberdar ol

Fenâ camiyle nûş iden hemişe nişini aşkın
Bekâ bezminde şâd olur bu sahbâdan haberdar ol

Girûp bâzâr-ı aşk içre bugün derd-i ilâhî ol
Virûp nâz-i niyâz iste bu sevdadan haberdar ol

Eğer mecnûn-u aşk isen Mecîdî hüsn-ü Leylâ'ya
Göz ayırma cemâlinden temâşâdan haberdar ol

MECİD EFENDİ

İslâm bilgini, şair (D. Tosya / Kastamonu – Ö. 1566, Tosya / Kastamonu). Zeyniye tarikatı şeyhlerindendir. *Risâletü'l-Edeviyye fi't-Tarîkati'l-Muhammediyye ve Risâle-i Âdâbiyye* sahibi ve Zeyniye tarikatına bağlı bulunan Tosyalı Şeyh Nasuh'un oğludur. Mecid Efendi'nin babası Nasuh Efendi, Zeyniye tarikatı pîrî Zeyneddin-i Hâfî'nin halifelerinden Bursa'da gömülü olan Abdüllâtif Kudsî halifesi Taceddin Efendi'nin halifesidir. Mecid Efendi'nin eserlerinden hiçbiri basılmamıştır. Kur'an'ın temsille ilgili ayetlerinin tefsirine ilişkin *Kenzü'l-Fevâid* adlı kitabı Arapça olarak yazılmıştır. Bu hacimli eser, tasavvuf ve ahlâktan bahsetmektedir. Eserin nüshası Yahya Efendi Kütüphanesindedir.

BAŞLICA ESERLERİ (Basılmadı): *Tezkire-i Üli'l-Elbâb, el-Havfü ve'l-Hüzn, el-Felâhü ve'l-Hüda, el-Fevzü'l-Azîm, Riyâzü'n-Nâsihîn, Ravdatü'l-Ezhâr ve Cennetü'l-Esmâr, Kıyafetname* (manzum), *Kenzü'l-Fevâid* (Arapça).

HAKKINDA: Bursalı Mehmet Tahir / Osmanlı Müellifleri (c. 1, 2000, s. 113), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

MEÇHÛLÎ

Halk ozanı. 1946, Kaşanlı köyü / Afşin / Kahramanmaraş doğumlu. Asıl adı Hasan Öztürk'tür. Önceleri, ustası Kul Hasan'ın verdiği Sarı Abdal, daha sonra Meçhûlî mahlaslarını kullandı. İlkokuldan sonra öğrenim görme şansını bulamadı. Hayatı yoksulluk içinde geçti. Bir ara Ankara Hastanesinde işçi olarak çalıştı. İmar İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğünde başladığı memurluğu politik nedenlerle kısa sürdü. Geçimini sazıyla, sözüyle sağladı. *Diri Gezen Ölü* (tsz.) adlı bir şiir kitabı ile üç kaseti vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

MEHMED ALİ NAZÎMÂ

Eğitimci, yazar (D. 1861, İstanbul – Ö. 1935, İstanbul). İlköğrenimini Üsküdar'daki Doğancılar İbtidâî mektebinde aldı. Buradan 'Mahrec-i Aklâm'a girerek ortaöğrenimini tamamladı. 1882'de Galatasaray Sultanisini (lise) bitirdi. Mekteb-i Mülkiye-i Şâhânenin (Siyasal Bilgiler Okulu) yüksek kısmında ikinci sınıfa kadar okudu. 1882'de Galatasaray Sultanisine Türkçe ve Arapça öğretmeni olarak atandı. Elli iki yıl aralıksız bu meslekte çalıştı. 1885'te Mekteb-i Mülkiyenin Fransızca öğretmenliğine, 1894'te isc müdür yardımcılığına atandı. 1895'te ek görev olarak Darülfünün (üniversite) müdür yardımcılığını da üstlendi. 1919'da Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) Telif ve Tercüme Heyeti üyeliğine getirildi. Aynı yıl Mercan Sultanîsi Müdürü oldu. 1925'ten emekli oluncaya kadar değişik okullarnda Fransızca ve Türkçe öğretmenliği yaptı. Maarif Vekâleti tarafından kendisine 1925'te "Fazilet Mükâfat Madalyası" verildi. Eserlerinin çoğu ders kitabı olarak okutuldu.

Mehmet Ali Nazîmâ

ESERLERİ:

Zemahşerî (1887), *Çocuklar Bahçesi* (1890), *Çocuklara Malümât-ı Evveliye* (1890), *İman* (1891), *Akâid-i İslâ-*

MEÇHULİ

NEYİM VAR

Kahpe dünya sana gelir giderim
Ömür boyu saftan gayrı neyim var
Bütün foyasını bilir giderim
Beş dakkalık keyften gayrı neyim var

Ömrünü beş dakkaya bağlayan eşek
Anam babam gardaş gelin birleşek
Evim yok barkım yok ne de bir döşek
Söz anlamaz kaf'tan gayrı neyim var

Yorgun düştü yol almıyor kıratım
Muhammet kapısı benim sıratım
Sen bana ben sana neden hasretim
Dost ardında koftan gayrı neyim var
(...)
Bizim memleketin boyu eni yok
Zalim yaşatacak tek bir günü yok
MEÇHULİ'yem der ki işin sonu yok
Bir ef ile püften gayrı neyim var

miyye yani İlmihâl (1891), *Mebde-i Kıraat* (1891), *Muhtıra-i Belâğat* (1892), *Resimli Muhtasar Sarf-ı Osmânî* (1893), *Akâid-i İslâmiyeden İlmihâl-i Kebîr* (1893), *Çay* (1893), *Çukulata* (1893), *Elifbâ* (1893), *Tertib-i Cedîd İlâveli Risâle-i Ahlâk* (1894, 1900), *Yeni Hesâb* (1894), *Tarih-i Taberi'den Hikâyât-ı Müntehabe* (1895), *Talîm-i Fârisî* (1896), *Oku!* (1901), *Mükemmel Türkçe Lügat* (Reşad ile, 1902), *Rehber-i İmlâ Yahut Esmâ-i Türkiye* (1902), *Mükemmel Osmanlı Lûgatı* (Reşad ile, 1903), *Târîh-i Nazîmâ'dan Küçük Târîh-i Osmânî* (1903), *Sual ve Cevablı Tertib-i Cedîd Ahlâk Risâlesi* (1907), *Dürûs-ı Ahlâkiye* (1907), *Zübde-i Usûl-i Franseviyye* (1908), *Yeni Müntehabât-ı Gülistan* (1910), *Lügat-ı Tefeyyüz / Fransızca-Osmanlıca* (1911), *Bak ve Öğren - 50 Şekil ile Malûmât-ı Fenniye ve Durûs-ı Eşyâ* (1912), *Hazîne-i Kırâat yahut Çocuklara İki Yüz Hikâye* (1912), *İnci Kitab* (1912), *Lisân-ı Osmanî* (1912), *Mebde-i Tahsil-i Fârisî* (1912), *Mini Mini Lügat / Osmanlıca-Fransızca* (1912).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968).

MEHMED ALİ ULVİ

Bürokrat, politikacı (D. 1865, İstanbul – Ö. 16 Ekim 1922, Ankara). Sultan Selim Rüştiyesi, Mekteb-i Mülkiye İdadi ve yüksek kısımları (1885) mezunu. Kaymakamlık stajını tamamlayarak 1894'te Aziziye (Sivas), 1895'te Sandıklı, 1900'de Tavas, 1903'te Avlonya (Yanya), 1908'de Laros, kaymakamlıklarına atandı. Hınıs, Bayazıt, Kerbelâ, Çankırı, Kayseri, Burdur sancaklarında mutasarrıflık (üst düzey yöneticilik) yaptı. Burdur'da görevli iken Milli Mücadele'ye katıldığı gerekçesiyle 13 Mart 1920'de İstanbul Hükümetince görevden alındı. Nisan 1920'de TBMM'ye Burdur Mebusu olarak girdi. Milletvekili iken öldü.

ESERLERİ:

Bulunsun (kompozisyon yazma usulü, 1886), *Bu da Bulunsun* (derleme yazılar, 1886), *Gel Keyfim Gel* (fıkralar, 1887), *Tercümelerim* (1888), *Gelişigüzel* (şiir antolojisi, 1888), *Büyük Çocuklar* (çeviri, 1888).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED ÂRİF BEY

Hukukçu, yazar (D. 29 Mart 1845, Erzurum – Ö. 14 Temmuz 1897, İstanbul). Öğrenimini Erzurum'da tamamladı. Arapça, Farsça, coğrafya ve matematik okudu. 1861'de Dördüncü Ordu Meclisi Tahrirat Odasında görevlendirildi. Bir yıl sonra ordu merkezi Erzincan'a nakledilince Erzurum Tahrirat Odasına geçti. 1865'te Erzurum vilayeti Meclis-i Temyiz-i Hukuk başkâtipliğine tayin edildiyse de, meclisin kapatılması üzerine 1867'de yeni oluşturulan Meclis-i Deâvi (Dava Meclisi) başkâtipliğine ve ertesi yıl sorgu hakimliğine getirildi. 1869'da Divân-ı Temyiz-i Vilayet başkâtipliğine tayin edildi. Yaklaşan 1877-78 Osmanlı - Rus Savaşı için hazırlık yapılırken mahkeme başkanı Nâfiz Paşa ile birlikte, biri medreselerdeki öğrencilerden oluşan, gönüllü iki tabur askerin toplanmasına yardımcı oldu. Kendisi de Milliye Taburunun sağ kol ağası olarak görev aldı. Anadolu Ordusu Başkomutanı Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın, kendisinin mühimme başkâtipliğini teklif etmesi üzerine, 13 Nisan 1877'de temyiz başkâtipliği üzerinde kalmak üzere bu göreve getirildi. Savaş sırasında ve daha sonra Çekmece ve Çatalca'daki ordu merkezinde Ahmet Muhtar Paşa'nın hizmetinde bulundu.

Savaşın ardından 1878'de Divân-ı Temyiz-i Vilâyet Başkâtipliğinden Temyiz Mahkemesi Hukuk Dairesi Zabıt Başkâtipliğine geçti. Ancak Girit'te ihtilâl patlak verince yine Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın maiyetinde oluşan heyetin yazı işleri başkâtipliğine getirildi. Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında Preveze'de başlayan sınır görüşmeleri için kurulan Tashîh-i Hudûd Komisyonuna birinci delege tayin edilen Ahmed Muhtar Paşa'nın yanında hizmete devam etti. Görüşmeler sona erince eski görevine döndü. Ancak aradan bir ay bile geçmeden 1879'da iki görevi birlikte yapmak üzere Adliye Encümeni Mümeyyizliğine getirildi. 13 Haziran 1880'de İstanbul Bidâyet Mahkemesi savcılığına, 1880'de aynı mahkemenin Birinci Hukuk Dairesi üyeliğine tayin edildi.

Mehmed Arif Bey 1870'te sâlise, 1877'de sâniye sınıfı mütemâyizi, 1885'te ûlâ sınıf-ı sânisi, 1888'de ûlâ sınıf-ı evveli rütbeleriyle ödüllendirildi. Kendisine 1877'de dördüncü rütbeden nişân-ı Âlî-i Osmânî ile, 1891'de de ikinci rütbeden Mecidî nişanı verildi. Batıyı ve Doğuyu iyi tanıyan son dönem Osmanlı aydınlarındandı.

ESERLERİ:

Binbir Hadîs-i Şerîf Şerhi (1901-1909), *Başımıza Gelenler* (1910).

HAKKINDA: İbrahim Alâeddin Gövsa / Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1946, s. 44), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), M. Orhan Bayrak / Osmanlı Tarihi Yazarları (1982, s. 146-148), Ali Akyıldız / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 28, 2003, s. 443).

MEHMED ATÂ

Gazeteci, tarihçi (D. 1856, Halep - Ö. 18 Nisan 1919, İstanbul). Beyrut kadısı Mehmed Galib Bey'in oğlu, yazar Nurullah Ataç'ın babasıdır. Gazete ve dergilerde kalan yazılarında Mefharî ve Atâ takma adlarını kullandı. Ayrıca Hammer Mütercimi namıyla da tanındı. Öğrenimini İstanbul, Tekirdağ ve Beyrut'ta yaptı. Özel öğretmenlerden Arapça, Farsça, Fransızca ve İtalyanca dersleri aldı. Maliye Nezaretine bağlı kurumlarda, Nafia ve Adliye (Edirne), Cezayir-i Bahr-i Sefid ve Manastır Aşâr ve Ağnâm bakanlıklarında çalıştı. Posta ve Telgraf genel müfettişliği yaptı. 1905'te Diyarbakır, 1906'da Erzurum valiliğine atandı. Daha sonra görevden alındı. Şûrayı Devlet Maliye Dairesi üyeliğine ve Rumeli vilayeti Genel Müfettişliğine getirildi. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra Posta ve Telgraf Bakanlığına getirilmesi düşünüldüyse de muhbirliği hakkında çıkan bazı söylentiler nedeniyle bu göreve başlayamadı. Sıbyan Dârülmuallimininde, Sütlüce Rüştiyesinde, Mekteb-i Sultânide, Mekteb-i Mülkiyede, Dârülfünunda ve Medresetü'l-Vaizinde edebiyat, ilm-i ahlâk ve tarih öğretmenliği yaptı. Islahat-ı Maliyye Komisyonu üyeliğinde bulundu, Maliye Bakanlığına atandı. Bu atamadan bir hafta sonra Cağaloğlu'ndaki evinde öldü. Mezarı Divanyolu'ndaki Sultan Mahmud Türbesindedir.

Mehmet Atâ; *Sabah, Musavver Mir'ât-ı Âlem, Diyojen, Tarîk, Mekteb, Servet-i Fünûn* ve *Pul* gibi gazete ve dergilerde, çoğu maliye ile ilgili olmak üzere, değişik konularda pek çok makale yazdı. Yaptığı görevlerle ilgili olarak çeşitli nişan ve rütbelerle ödüllendirildi.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-DERLEME: *İzahlı Kıraat* (1908), *Musavver Elmenak* (Almanak), *İktitâf* (antoloji, 1895-96), *Tercüme Mecmuası* (1911).

ÇEVİRİ: *Üç Fistanlı Kız* (roman), *Lörui [le Rouge] Davası* (roman), *Güft ü Şinîd* (Tarihi ve ahlâki hikâyeler, 1888), *Beyaz Boyun Bağlılar* (1889-90), *Usûl-i İntihâb* (Raoul de la Grosserie'den, 1911), *İşret, Kumar, Nisvan Belâsı* (roman, 1923), *Devlet -i Osmaniyye Târihi* (Joseph von Hammer'den, 10 cilt, 1911-19; 11. cilt, 1947 *Osmanlı Devleti Tarihi* adıyla).

HAKKINDA: Mehmed Nusret / Târihçe-i Erzurum yahut Hemşehrilere Armağan (s. 57-68, 1919-29), Mehmet Zeki Pakalın / Maliye Teşkilatı Tarihi (c. 4, s. 356-370, 1930), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı

Müellifleri III (1975), Abdülkadir Özcan / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 4, 1991, s. 34).

MEHMED ATIF

Tarihçi, eğitimci (D.?, Hanya / Girit – Ö. 1910, Hanya). Patinaki diye de tanınır. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Memleketinde yaşadığı, çeşitli yöneticilik görevlerinde bulunduğu bilinmektedir. Hanya'da çıkan *İntibah* gazetesinde *Üssü'l-Esas Hükmü'l-Hüküme* adlı bir eseri tefrika edildi. İki ciltlik *Hülâsatu't- Tevârih* adlı eseri Hanya'da basıldı.

HAKKINDA: Bursalı Mehmet Tahir / Osmanlı Müellifleri (c. 3, 1972), TDOE – TDE Ansiklopedisi 2 (2002).

MEHMED BEHÇET

Şair (D. 1828, Trabzon – Ö. 1878, Mekke). Şair İsmail Safa'nın babası, romancı Peyami Safa'nın dedesidir. Önce Arap dili ve edebiyatı okudu. On beş yirmi yıl kadar devlet memuru olarak çalıştı. Daha sonra Divan efendiliği, Hicaz mektupçuluğu yaptı. Bazı şiirleri ölümünden sonra oğlu İsmail Safa'nın *Huz Mâ-Safâ* adlı kitabında yayımlandı. Bunla (ikisi Emin Hilmi ile müşterek olmak üzere); yirmi iki gazel, iki kaside, bir lugaz, iki muhammes (biri Farsça), bir Farsça kıta ve yirmi beş tarih düşürme (on biri doğum, on dörtü ölüm) şiirinden oluşur.

Mehmed Behçet, klâsik edebiyatımızın biçim ve üslûbunu kullandı. Hikmetli söylcyişe önem verdi. Biri dışında tüm şiirlerini aruzla yazdı. Bunlarda en çok remel, hezec, muzari ve müctes bahirlerini kullandı.

İsmail Safa babasıyla ilgili kitabında şöyle yazdı: *"Sabavetimden beri şi'rin heves-karıyım. Bu hevesi ilk önce kalbime ilka eden (koyan) zat, on bir seneden beri Mekke-i Mükerreme'de, Cennet-i Mualla'nın (oradaki bir kabristan) bir köşesinde müteväri-i türâb olan (toprağın altına girip gizlenen) pederimdir."*

HAKKINDA: İsmail Safa / Huz Mâ-Safâ (1890) - Mevlid-i Pederi Ziyaret (1894), Feyz gazetesi (Trabzon, 21.6.1909), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (1969), Sadettin Nüzhet Ergun / Türk Şairleri (c. 2, s. 774), Murat Yüksel / Trabzonlu Şair Mehmed Behcet Hayatı ve Şiirleri (1990).

MEHMED BEYPAZARÎ

İslâm bilgini (D.?, Beypazarı / Ankara – Ö. ?). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Kendisi ulemadan meşhur Birgivî Efendi'nin eserlerini şerh (izah) etmekle tanındı. *Nasihatü'l Müslimin* adlı bir kitabı olup, bu kitap 1126 tarihinde yazılmış ve 330 sayfadan ibarettir. Beypazarı'nda birkaç elyazma nüshası vardır. Mehmed Beypazarî'nin mezarı, sonradan otobüs garajı yapılan yerde bir çitlembik ağacının altında idi. Kutsal günlerde halk tarafından ziyaret edilirdi.

HAKKINDA: Ankara Yaşar Şener / Beypazarı Tarihte ve Bugün (1997), Hüseyin Yurdabak / Beypazarı Şairleri (2004).

Mehmed Cavid Bey

MEHMED CAVİD BEY

Devlet adamı, iktisatçı (D. 1875, Selanik – Ö. 26 Ağustos 1926, Ankara). Tüccar Receb Naim Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaokulu Selânik Şemsi Efendi İptidaî Mektebinde ve Feyz-i Sıbyan Rüştiyesinde okudu. İstanbul'a giderek Dersaâdet Mekteb-i İdâdî-i Mülkî (İstanbul Lisesi) ve Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhâne (Mülkiye Okulu)'nin yüksek kısmını bitirdi (1896). Çalışma hayatına Ziraat Bankası Muhasebe Kaleminde başladı. Maarif Nezareti Mektûbî Kalemi İstatistik Şubesinde memurluk, Ayasofya Merkez Rüştiyesinde hesap (1898-), Dârülmuallimîn-i Âliye'de ilm-i servet (iktisat) hocalığı yaptı. Maarif Nezareti Rüştiye İdaresi (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü) kâtipliğine (1899), Selanik'e döndüğünde Mekteb-i Feyzi adlı okulun müdürlüğüne (1902) getirildi. Meclis-i Mebusanda birinci (1908-12) ve ikinci (1912) dönemlerde Selanik, üçüncü dönemde (1914-18) Çanakkale sancağı mebusu olarak bulundu. 1916-17 yıllarında İttihad ve Terakkinin yönetici kadroları içinde yer aldı

Mehmed Cavid Bey, Selanik'te iken gizli Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin kurulmasında ve Selanik Mason Locasında aktif rol aldı. Cemiyetin İttihad ve Terakki Cemiyetiyle birleşmesinden (1907) sonra da faaliyetlerini sürdürdü. Hüseyin Hilmi Paşa (1909) ve İbrahim Hakkı Paşa hükümetlerinde Maliye Bakanlığı (14 Eylül 1910), Said Paşa kabinesinde Nâfia Bakanlığı (1912) yaptı. Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankasını (1917) kurdu. Talat Paşa'nın sadrazamlığa gelmesinden (1917) bir süre sonra Maliye Bakanlığını üstlendi (1917-18). Düyûn-ı Umûmiyye İdaresi Türk Dâyinler (Alacaklılar) vekilliğine seçildi. Damad Ferid Paşa hükümetinin İttihatçıları yargılamak üzere oluşturduğu Divân-ı Harb-i Örfî'de (Sıkıyönetim Mahkemesi) yargılandı ve giyabında on beş yıl kürek cezasına çarptırıldı. Bunun üzerine bir müddet İstanbul'da saklandıktan sonra Fransa'ya, oradan da İsviçre'ye kaçtı. 20 Aralık 1922'de İstanbul'a döndüğünde Atatürk'ün isteğiyle Lozan Konferansı Türk Delegasyonuna dahil edildi. Ancak kısa bir süre sonra bu görevinden alındı. İttihad ve Terakki'yi yeniden diriltmek ve anayasayı zorla değiştirmek isteyenler arasında bulunmakla suçlandı; Haziran 1926'da Atatürk'e karşı düzenlenen İzmir Suikastı'yla da ilgili görülerek idam cezasına çarptırıldı.

Mehmed Cavid Bey'in maliye ve iktisat konularındaki makalcleri Abdülhamid döneminde "İlm-i Servet" başlığı altında *Servet-i Fünün*'da, müdürü ve yazarı olduğu *Ulûm-ı İktisâdiyye ve İctimâiyye Mecmuası*'nda, ayrıca *Sabah* ve *Tanin* gazetelerinde yayımlandı. Günlük ve anıları kitaplaşmadan önce Hüseyin Cahit Yalçın tarafından 1943-46 yılları arasında *Tanin* gazetesinde tefrika edildi.

BAŞLICA ESERLERİ: *İlm-i İktisad* (4 Kitap, 1899-01, 1905-12), *İhsâiyât* (İstatistik, 1909), *Birinci Nutuk* (1911), *Malûmât-ı İktisadiye* (1913), *Nutuk* (1917), *Felaket Günleri - Mütareke Devrinin Feci Tarihi 1 – II* (2004).

HAKKINDA: Mehmed Cavid Bey'in Hatıratı (Tanin, 30.8.1943 - 22.12.1946), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), Yahya Kemal Beyatlı / Siyâsi ve Edebî Portreler (s. 141-153, 1976), Zafer Toprak / Türkiye'de 'Millî İktisat' 1908-1918 (1982), Samet Ağaoğlu / Babamın Arkadaşları (s. 66-69, tsz.), Cavid Bey / Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi 3 (s. 1303-1311, 1983-85), Selim İlkin / TDV İslam Ansiklopedisi 7 (s. 175-176, 1993), Cemil Meriç / Bu Ülke (2004).

MEHMED EMİN ANKARAVÎ

Bkz. ANKARAVÎ (Mehmed Emin)

MEHMED EMİN FEYZÎ

Şair ve yazar (D. 1862, Süleymaniye |Şimdi Irak yönetiminde] - Ö. 6 Mayıs 1929). İptidaî (ilk) ve Rüştiye (ortaokul) öğrenimini memleketinde gördü. Bağdat'ta Askeri İdadiye (lise) girdi. Burayı bitirdikten sonra İstanbul'da, Mühendishânenin Topçu kısmından 2 Temmuz 1882'de mezun oldu. Bağdat Askerî Rüştiyesinde dilbilimi, Mülkiyc Rüştiyesinde matematik ve coğrafya öğretmenliği

yaptı. 14 Mayıs 1885'te yüzbaşı oldu. Kuleli İdadisinde kitabet (yazma) öğretmenliği yaptı. Nisan 1892'de kolağalık rütbesiyle Bağdat Askerî Rüştiyesi müdürlüğüne atandı. Ardından Bağdat Topçu Alayı Binbaşılığına terfi ettirildi. Nisan 1911'de miralay (albay) rütbesine yükseltildi. "Edebiyat ve riyaziyat ile uğraşıp görevini ihmal etmek" suçlamasıyla emekliye sevk edildi. Daha sonra Musul Belediyesinde mühendislik yaptı. İstanbul üzerinden Avrupa'ya geçti. Birinci Dünya Savaşının çıkmasıyla Ağustos 1914'te İstanbul'a döndü. Hayatının sonlarına doğru sığındığı Darülacezede (Güçsüzler Yurdu) öldü. Paris Beynelmilel Tarih Cemiyet-i İlmiyesi üyesiydi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Şuâât.*

DİĞER: *Eser-i Hayât-ı Feyzi* (otobiyografi), *Hava-yı Nesîmî, İcmâl-i Netâyic, Tefrika-i Riyâziye, İlm u İrâde, Encümen-i Edibân* (Kürtçe), *Şuûn-ı Kürdistan* (Türkçe, Bâbân aşiretinin tarihi).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MEHMED EMİN TOKADİ

Mutasavvıf (D. ?, Tokat - Ö. 1745, İstanbul). Nakşibendi şeyhlerindendir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Mekke'de Hoca Ahmed Yekdest-i Cüryânî'ye bağlandı. İstanbul'a gidip irşatla (Hak yolunu gösterme) meşgul oldu. Musiki ve hat sanatlarıyla da uğraştı. Ünlü bilgin Müstakîmzâde Süleyman Sadeddîn, onun öğrencisidir. Mezarı Zeyrek civarında Soğukkuyu Medresesi yanındaki mezarlıktadır.

ESERLERİ:

İrşâdü's-Sâlikîn, Risâletü'l-Etvâr, Şerh-i Keside-i Askalânî, Tuhfetü't-Tullâb, Hülâsa-i Tarîkat, Risâle-i Rûhiye, Siyânet-i Dervişân fi Bahs-i Devrîn-ı Sûfiyân, Sual ve Cevâb.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Halil Şimşek / Mehmed Emîn Tokadî - Hayatı ve Risâleleri (2005).

MEHMED ESAD

Hukukçu, şair (D. 1786, İstanbul - Ö. 11 Ocak 1848, İstanbul). Sahaflar Şeyhizâde namıyla da tanınır. Öğrenimini Hâlet Efendi ve Hoca Emin Efendi gibi bilginlerin derslerine devam ederek tamamladı. Rumeli ve Anadolu'da bazı kazaların vekilliğinde bulundu. Bâb-ı Meşihatte görev aldı ve Yeniçeriliği kaldıran fermanı Sultan Ahmet Camiinde okudu. 29 Eylül 1825'te Şânîzâde'nin yerine vakanüvis (devlet tarihçisi) olarak atandı. 1833'te İstanbul Kadısı oldu. 1839'da Meclis-i Ahkâm-ı Adliye üyeliğine seçildi. 1844'te Rumeli Kazaskeri oldu.

ESERLERİ:

Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin ilgasına dair), *el-Müstatraf min Külli Fennin Müstazraf, Sevâhidü'l-Müverrihîn, Dîvân-ı Eş'âr, Münşeât, Bağçe-i Safâendûz, Terceme-i Kevkebü'l-Cendere.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MEHMED FAHREDDİN

Mutasavvıf, biyografi yazarı (D. 1792, Bursa – Ö. 1856, Bursa). Narlı Tekkesi şeyhi Şerafeddin Efendi'nin oğludur. Babasının ölümünden sonra aynı tekkenin şeyhi oldu. Kırk beş yıl şeyhlik yaptı ve Bursa'da öldü. *Gülzâr-ı İrfân* adlı eserinde Bursa'nın fethinden 1843'e kadar bu kentte yetişen ünlülerin yaşam öykülerini anlattı.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. I, 1982).

MEHMED FÂZIL

Şair, devlet adamı (D. ?, Bosna - Ö. 11 Aralık 1882, Üsküdar / İstanbul). Ebü'l-Bekâ-i Kefevî sülâlesindendir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Edirne müderrisliğine atandı. 1827'de Bosna Nakîbü'l-Eşrâf kaymakamı oldu. 1834'te Belgrad kadılığına, bir süre sonra da Bosna vergi memurluğuna atandı. 1838'den sonra İstanbul'a geldi. Burada Galata Mevlevihânesi şeyhi Kudretullah Dede Efendi'ye bağlandı. Uzun süre maliye ve muhasebe işleriyle uğraştı. Âli Paşa'nın maiyetinde İzmir mutasarrıflığına (ida amiri) atandı. Daha sonra memleketi olan Bosna'ya yerleştiyse de 1878'de Bosna Avusturya tarafından işgal edildiğinde İstanbul'a döndü. Bundan sonra hayatının geri kalanını İstanbul'da geçirdi.

ESERLERİ:

Dîvân-ı Eş'âr, Hakâyık-ı Ezkâr-ı Mevlâna (1867).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MEHMED FEVZİ (Bosnalı)

Şair (D. Saraybosna – Ö. 1669-74?). Genç yaşta İstanbul'a gitti. Kendisini burada yetiştirdikten sonra doğduğu topraklara dönerek devlet hizmetlerinde bulundu. Hayatı ve eserleri üzerinde fazla bir çalışma yapılmadığı için hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Bir ara divan kâtipliğinde bulundu ve bazı vezirlere divan efendisi oldu. Hayatının sonuna doğru memuriyetten ayrılarak Halveti tarikatı şeyhi Şeyh Selami Efendi'ye bağlandı ve tasavvufa yöneldi. Hayatı fakirlik ve sıkıntı içinde geçti. Hem şiir hem nesir alanında eserler verdi.

Dîvan'ının tek nüshası İstanbul'da Ali Emiri Kütüphanesindedir. *Dîvan*'ında rubai, terkib-i bend, terci-i bend, kaside ve gazeller vardır. Ölümü Sefai'de 1669-70, Belîg'de de 1673-74 olarak kayıtlıdır.

HAKKINDA: İslâmi Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

MEHMED FEVZÎ (Tavaslı)

İslâm bilgini, şair (D. ?, Kızılcabölük kasabası / Tavas / Denizli - Ö. 26 Ağustos 1900, Karagümrük / İstanbul). Kureyşizade Muhammed Remzi olarak da bilinir. Saîd Hadîmî ve Erzincanlı Mehmed efendilerden öğrenim gördü. Manisa Müftüsü Hacı Evliyazade Ali Rıza Efendi'den icazetnâme (yeterlilik) aldı. Bir süre Mekke'de yaşadı. Burada tanıştığı Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Abdullah Efendi'den feyiz aldı. Kayseri, Bitlis, Medine, Halep, Edirne gibi şehirlerde naiplik (yöneticilik) yaptı. Uzun süre Edirne müftülüğü yaptığı için Edirne Müftüsü namıyla tanındı. Daha sonra, II. Abdülhamid döneminde Rumeli Kazaskerliğine getirildi. Ramazan aylarında Tavas'a giderek vaazlar verdi. Altmıştan fazla eseri vardır.

ESERLERİ:

Kaside'i Ulyâ, Sunûhâtü'l Kudsiye, Miftahü'l-Necât (Kaside-i Bürde'nin Arapça, Farsça ve Türkçe tahmisi), *Fihristü'l-Âsâr, Kudsiyyetü'l-Ahbâr fi Mevlidi Ahmedi'l-Muhtâr, Kudsü'l-Kelâm fi Mevlidi'n-Nebiyyi Aleyihsselâm, İcmâlü'l-Kelâm fi Mevlidi'n-Nebiyyi Aleyhisselâm, Kudsü's-Sirâc fi Nazmi'l-Mirac, Kudsiyyü'l-Minhâc fi İcmâli Bahsi'l-Mirac, Envârü'l-Kevâkib fi Leyleti'r-Reğâib, Miftâhü'n-Necât* (Kaside-i Bürde'nin Türkçe, Arapça ve Farsça tahmisi), *Tuhfe-i Fevzî* (sözlük), *et-Tevessülâtü'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye, Kudsü'l-Mesnevî, Kaside-i Ulyâ, Kastde-i Medeniye, Kaside-i Kudsiyye, Sünûhât-ı Kudsiyye, Tanzîrü'l-Mesnevî, Divan-ı Fevzi, Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî, Hediye-i Fevzî, Tercî-i Bend, Mecmûâtü't-Tercîât, Bülbülistân.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999), Şükrü Tekin Kaptan / Denizli'li Meşhurlar (2002).

MEHMED FUAD

Şair, devlet adamı (D. 11 Kasım 1855, Alanya / Antalya - Ö. 20 Şubat 1934, İstanbul). İptidai mektebi (ilkokul) ve Beşiktaş Rüştiyesini (ortaokul) bitirdi. Özel hocalardan dersler aldı. Şair Osman Nevres'in edebiyat toplantılarına katıldı. Ocak 1873'te Sa-

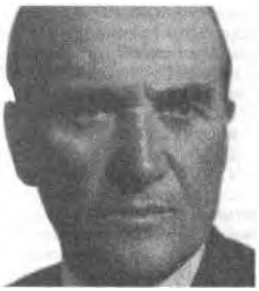
deret Mektübî Kalemine (Başbakanlık Özel Kalemi) girdi. Sisam Meclis-i İdaresi, Şûra-yı Devlet Başkâtipliği, Dahiliye Nezareti Müsteşarlığı gibi görevlerde bulundu. Bir divançe oluşturacak kadar olan şiirleri basılmadı. Anılarını ve bazı şiirlerini *Gördüklerim İşittiklerim Söylediklerim* adıyla kitaplaştırdı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MEHMED GÂLİB (Çivitcizâde)
Bkz. ÇİVİTCİZADE GALİB BEY

MEHMED HALİS

İslâm bilgini (D. Tosya – Ö. ?) *Turfetü'l-Emsâl* ve *Ucbetü'l-Ekvâl* adlı tek eserini 23 Cemaziyelahir 1224 (5 Ağustos 1909)'te düzenledi. Bu eser Galip Mehmet Said Paşa namına hediye edilerek toplanmış ve yazılmıştı. Yetmiş iki atasözü içermektedir.

Mehmed İzzet Paşa

MEHMED İZZET

Toplumbilimci (D. 1891, İstanbul – Ö. 1939, Berlin). İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da, lise öğrenimini Galatasaray Sultanîsinde tamamladı. 1911'de Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) tarfından Paris'e gönderildi. Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde felsefe öğrenimi gördü. 12 Ocak 1918'de ikinci kez açılan Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler)'ye ve Mekteb-i Tıbbiye (Tıp Fakültesi)'ye Fransızca öğretmeni olarak atandı. 1920'de Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi felsefe müderris yardımcılığına getirildi. 1924'te profesörlüğe yükseltildi. Bu üniversitede ahlâk, felsefe tarihi ve içtimaiyat (sosyoloji, toplumbilim) dersleri okuttu. 1927'de hem yakalandığı hastalığın tedavisi hem de Almanya'daki Türk öğrencilerinin denetimi için Berlin'e gönderildi. Bu hastalıktan kurtulamayarak genç yaşta öldü. Felsefe ve toplumbilim alanındaki eserleriyle tanındı.

ESERLERİ:

Yeni İçtimaiyat Dersleri (1926), *Amelî Ahlâk Mebadîsi*, *Milliyet Nazariyeleri*, *Felsefe Tarihi* (Almancadan çeviri).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyciler (c. II, 1968).

MEHMED İZZET PAŞA

Şair, devlet adamı. (D. 3 Ocak 1841 – Ö. 28 Haziran 1914, Erenköy / İstanbul). İlköğrenimini büyükbabası Hafız Mehmed Efendi'den aldı ve hafız oldu. Babasıyla İstanbul'a giderek Beyazıt Rüştiye (ortaokul) ve Askerî İdadî (lise)'yi bitirdikten sonra Harbiye Mektebine girdi. Buradan Kasım 1867'de kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu. Erzurum, Erzincan, Diyarbakır, Dersim Tunceli), Ardahan, Akka, Alasonya gibi bölgelerde askeri görevlerde bulundu. Harbiye Nezaretinde (Savunma Bakanlığı) inşaat dairesine atandı. 1909'da emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

MANZUM ÇEVİRİ: *Yusuf ve Zeliha* (Câmi'den), *Gonce-i Butsan* (Şeyh Sadî'den), *Nân u Helva* (Bahâeddin-i Âmili'den), *Nân u Peynir* (Âmili'den), *Hikâyât-ı Hâce Nasreddin* (Arapça Nasreddin Hoca fıkralarının çevirisi, 1861).

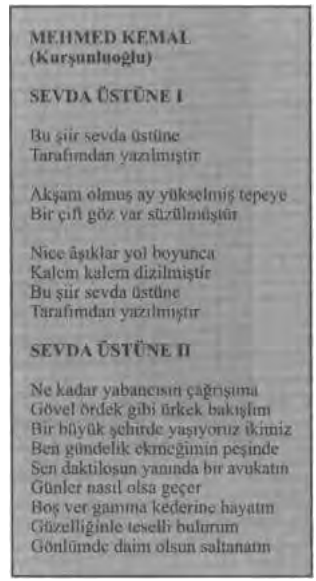
SÖZLÜK: *Kâmûs-ı Fârisî*.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

MEHMED KEMAL (Kurşunluoğlu)

Şair ve yazar (D. 11 Nisan 1921, Ankara - Ö. 14 Eylül 1998, İstanbul). Ankara Lisesi (1940) mezunu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde üç yıl okuduktan sonra gazetecilik mesleğine başladı. Arkadaşlarıyla birlikte *Battal Gazi* gazetesini (1945-48) çıkardı. Türk Haberler Ajansı ve *Demokrat Ankara* gazetesinde (1950-53) çalıştı. *Yeni İstanbul* (1953-60), *Vatan*, *Ant* (1961-67) gazete ve dergilerinin Ankara temsilciliğinden sonra Ankara'da lokanta işletmeciliği (Kalem Meyhanesi, 1967-69) yaptı. Daha sonra İstanbul'a yerleşerek *Günaydın* gazetesi ile *Yeni Gazete*'de röportajlar yaptı. Çalışmalarını *Akşam*, *Barış* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde fıkra yazarlığı yaparak sürdürdü.

İlk şiiri *Gençlik Dergisi*'nde (İstanbul, 10.1.1942) çıkmış, ilk şiir kitabı *Birinci Kilometre* toplatılmıştı (1945). Yazıları, çalıştığı gazetelerin dışında *Kaynak*, *Seçilmiş Hikâyeler* kendi çıkardığı *Meydan* (tek sayı, Ankara, 15 Mayıs 1948), *Yeryüzü*, *Yeditepe*, *Dost*, *Türk Dili*, *Yansıma*, *Sanat Olayı* dergilerinde yayımlandı. Şiir kitapları ve romanları dışındaki eserleri fıkra ve anılarından seçmelerle oluştu. Anıları romanlarından daha çok ilgi gördü. *Acılı Kuşak*'ta tek parti yönetiminin yazar ve aydınlar üzerindeki baskılarını anlattı. *Söz Gibi* adlı şiir kitabıyla 1978 yılında Lions Edebiyat Ödülünü kazandı.

MEHMED KEMAL
(Kurşunluoğlu)

SEVDA ÜSTÜNE I

Bu şiir sevda üstüne
Tarafımdan yazılmıştır

Akşam olmuş ay yükselmiş tepeye
Bir çift göz var süzülmüştür

Nice âşıklar yol boyunca
Kalem kalem dizilmiştir
Bu şiir sevda üstüne
Tarafımdan yazılmıştır

SEVDA ÜSTÜNE II

Ne kadar yabancısın çağrışıma
Gövel ördek gibi ürkek bakışlım
Bir büyük şehirde yaşıyoruz ikimiz
Ben gündelik ekmeğimin peşinde
Sen daktilosun yanında bir avukatın
Günler nasıl olsa geçer
Boş ver gamma kederine hayatın
Güzelliğinle teselli bulurum
Gönlümde daim olsun saltanatın

"Mehmed Abi, gazetecilik yaptı, yaşamını öyle kazandı. Sürgün Alayı, Pulsuz Tavla gibi romanlar yazdı, Acılı Kuşak, Şairler de Döğüşür gibi önemli yapıtlar bıraktı yazınımıza, ama o şairdir. özyaşamın hüznünü, düzene kırgınlığı, yaşama sevincini, insan onurunu görürsünüz o şiirlerde. İnsana öylesine yakındır ki, yüreğinde güvercin yuvası vardır. O şiirlerle vardır Mehmed Abi. Kaynağında, onu şair olarak tanımaz kimse, ama şiirimizin göbeğindedir o." (Vecihi Timuroğlu)

"'Rüzgârlarım Yalar', aslında bir aşk şiiridir: 'Nice aşklarım, sevdalarım vardır; / Hep geçmişte sandığım / Tazelenir durmadan / Genç kılar beni. / Sen bilmez misin ki / Ben aşksız, sevdasız olamam', der bir yerinde... Paul Eluard'ın 'Özgürlük' şiirinin de bir aşk şiiri olarak yazılmaya başlandığı söylenir. Aşk da bir tür özgürlük arayışı değil mi? Aşkla özgürlüğün sınırının nerede kesişip nerede ayrıldığını saptamak pek de olanaklı değildir... Mehmed Kemal'in o şiiri, aslında pek çok izlekten geçen bir iç dökme çabasıdır da. Benim bugünkü yaşlarımdayken

Mehmed Kemal (Kurşunluoğlu)

yazmış onu. Bakıyorum da, ben de son yıllarda yaşlılığın ayak seslerinin duyulduğu şiirler yazıyorum. İnsanız, hepimiz aynı zaman tünelinden geçiyoruz. Az çok benzer duygularımız, endişelerimiz, korkularımız, tasalarımız yar. Çünkü hepimizin ineceği son istasyon aynı yerde! Önemli olan geride adam gibi bir şeyler bırakıp gitmek, Mehmed Kemal gibi.

"Mehmed Kemal, acılı kuşaklardan birinin temsilcisiydi. Biz de başka acılı kuşakların insanlarıyız. Ama kuşağının insanı olmak yetmiyor, sözcüsü de olmak gerekiyor, Mehmed Kemal gibi..." (Hüseyin Atabaş)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Birinci Kilometre* (1945), *Dünya Güzel Olmalı* (1954), *Söz Gibi* (1977, gen. bas. 1982), *Öğle Rakıları* (1986), *Tükenmez* (bütün şiirleri, 1990).

ROMAN: *Sürgün Alayı* (1974), *Pulsuz Tavla* (1976), *Kalenin Eteğinde* (Pulsuz Tavla ile, 1984).

ANI-DENEME-RÖPORTAJ: *Acılı Kuşak* (1968), *Politika ve Ötesi* (1970), *12 Mart / Öfkeli Generaller ve İşkence* (1974), *Sol Kavgası* (1975), *Ara Rejim-Kara Rejim* (1979), *Celal Bayar Efsanesi ve Raftaki Demokrasi* (1981), *Şairler Dövüşür* (1982), *Türkiye'nin Kalbi Ankara* (1983), *Bir Deste İskambil* (1985), *Bu Darbeler Kimin İçin* (1986), *Gayrıresmi Yakın Tarih ve Nerde Eski Seçimler?* (1991), *Haber Peşinde 50 Yıl* (1993).

HAKKINDA: Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962), Hikmet Altınkaynak / Edebiyatımızda 1940 Kuşağı (1977), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Doğan Hızlan / Şiirde Taklit Çabuk Sırıtır (söyleşi, Gösteri, Ağustos 1982, s. 21), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Şükran Kurdakul / Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi (1987, s. 284-287) - Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Vecihi Timuroğlu / Mehmed Kemal'in Ardından (Cumhuriyet Kitap, 1.10.1998), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Hüseyin Atabaş / Özgürlüğün Geldiği Gün İçinde (1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Cemal Süreya / Toplu Yazılar I (2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMED KEMALEDDİN

İslâm bilgini, şair-yazar, devlet adamı (D. 1866, Harput [Elazığ] – Ö. 2 Şubat 1936). Öğrenimini Harput (Elazığ)'ta tamamladı. 1890'da bir Ramazan ayı boyunca çalışarak Kur'ân hafızı oldu. Şam bilginlerinden Şeyh Bedreddin Efendi'den hadis ilmi icazeti (yeterlilik) aldı. Daha sonra müderrislik, müftülük, mahkeme üyeliği ve öğretmenlik yaptı.

BAŞLICA ESERLERİ:

Kaside-i Münferic ve *Tahmisinin Şerhi, Ulviyyet-i İslâmiyye, Makale-i Edebiye, Mülâhaza-i Edebiye, Hayr-i Ümmet, Miftâh-ı Harâbât, Talîm-i İnşâ, Kavâid-i Edebiyat, Hallü'l-Vezâif, Avâidü'l-Fühûm, Na't-ı Şerîf, Tahmîs-i Gazel-i Hakanî, Kasîde-i Aşk, Hadîs-i Erbaîn.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

MEHMED LEBİB

Şair (D. 1785, İstanbul – Ö. 17 Aralık 1867, İstanbul / Eyüp). Öğrenimini tamamladıktan sonra çeşitli memuriyetlerde bulundu. Yeniçeriliğin kaldırılışı günlerinde idamlık bir yeniçeriyi evinde sakladığı için Kütahya'ya sürüldü. Daha sonra affedildi ve İstanbul'a döndü. *Divân*'ı basılamadı.

ESERLERİ:

Cevâhir-i Mültekıta, Tuhfe-i Vehbi Şerhi, Lâmiyetü'l-Acem Şerhi (Tuğrai'yc), *Sıhhat ü Maraz Tercümesi* (Fuzuli'den), *Tuhfetü'l-Erib fi Reddi Ehli's-Salib* (Abdullah Tercüman'dan çeviri).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. III, 2000).

MEHMED MANSUR

Tarihçi, eğitimci (D. ?, Makedonya – Ö. ?). Rum asıllı ve Hıristiyanken din değiştirip Müslüman oldu. 1850'li yıllarda *Vatan* gazetesinde başyazarlık yaptı. Bâbıâli Tercüme Odasında Namık Kemal'e Fransızca dersi verdiği için "Kemâl'in Hocası" namıyla tanındı. Yunanlıların Türkiye'ye karşı oluşturduğu Ethniki Eterya karşıtı çalışmalarıyla tanındı. *İskenderiye Kütüphanesini Müslümanlar mı Yaktı?* adlı eseri basıldı (1865, sad. Fahri Unan, 1995).

MEHMED MÜNCİ

Diplomat (D. 1869, İstanbul – Ö. 1931, Hollanda). Bitlis Rüştiyesinde ortaokul, Mülkiye İdadisinde lise öğrenimi gördü. Mülkiye Mektebinin yüksek kısmını bitirdikten (1890) sonra Maliye ve Dışişleri bakanlıklarında çalıştı. Atina, Pire, Ağriboz, New York, Lahey, Rotterdam, Washington Londra ve Amsterdam'da konsolosluk, başkonsolosluk ve maslahatgüzarlık yaptı. Amsterdam'da görevliyken emekliye sevk edilince (1917) yurda dönmeyerek Hollanda'da kaldı. Yaşamını bu ülkede ticaret yaparak sürdürdü.

ESERLERİ:

TELİF: *İnhimâk-ı Memât* (1892), *Meraret i Hayat* (1892).

ÇEVİRİ: *Diyana* (1893), *Rene Möpren* (Edmond ve Jules Goncourt'dan, 1896).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED MÜNİB

İslâm bilgini, tarihçi (D. ?, Ayntab - Ö. 1822, Aydın). İlk öğrenimini memleketinde gördükten sonra İsmail Konevi'nin derslerine devam ederek icazet (yeterlilik) aldı. Daha sonra İstanbul'a geldi ve kısa zamanda Kazaskerlik payesine yükseldi. Daha sonra Aydın'a yerleşti.

ESERLERİ:

Hikmetü'l-Garrât fi Ahkâmi'l-Gazâ

(Fezâil-i Cihâd), Hülâsatü'n-Nukûl fi'l-Ededb, Münşeât, Temhidü'l- Mevlûd fi Mehdi'l-Vücûd, Teysirü'l-Mesir fi Şerhi's-Siyeri'l-Kebîr, Mizân-ı Selîm (Risâletü'l-Arûz), Terceme-i Siyer-i Kebîr (İmam Muhammed'den), *Zeylü Devhati'l-Meşâyih.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MEHMED NEBİL BEY

Hattat, şair (D. 1842, İstanbul – Ö. 1889, Ayvacık / Samsun). Münecimbaşı Osman Saip Efendi'nin oğludur. Annesi Naili Abdullah Paşa'nın torunlarından şair Nebil Mehmet Bey'in kızı Şerife Samiye, onun da annesi Şeyhülislâm Âşir Efendi'nin oğlu Mehmet Hafid Efendi'nin kızı Şerife Nakiye Hanım'dır. Teyzesi Şeref Hanım da şairdi. Sıbyan Mektebinde (ilkokul) okudu. 1852 yılında İstanbul rüusu (bir ilmiye sınıfı derecesi) kendisine verildi. Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Osman Salâhuddin Dede Efendi'den Mevlevi külâhı giydi. Bu dergâhta ney üflemesini öğrendi. On üç yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Valide Rüştiye Mektebinden diploma aldıktan sonra ta'lik hattı (bir güzel yazı şekli) eğitimi aldı. Ayrıca özel dersler görerek kendini yetiştirdi. *Külliyât-ı Mîri Nebil* adını verdiği bir divanı vardır.

"Nebil Bey, yaratılış itibariyle gözü tok, zevk ve eğlenceye düşkün, rahat hareket eden zarif biriydi. Vefatında aile efrafından (bireylerinden) da kimse bulunmadığı için eserleri başkalarının eline geçti. Şiirlerinin bir kısmını dostu Vasıf Bey, "Külliyât-ı Mîri Nebil" ismiyle topladı. Bu divan, daha sonra Nebil Bey'in oğlu Galip Bahtiyar Bey'in eline geçti. Eserin her sayfası yirmi beş beyitten oluşur, 124 büyük sayfadan ibarettir. Beyitlerinin toplamı 2793'tür. Külliyat, bir tevhit ve na't ile başlamaktadır." (Trabzonlu İhsan Bey)

HAKKINDA:, İbnülemin Mahmut Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 2, s. 1160,1988), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

MEHMED NÛRİ

Bürokrat, şair (D. 1841, İstanbul – Ö. 1919, Edirne). Sıbyan Mektebinde (ilkokul) okuduktan sonra câmi derslerine devam etti. 1857'de Evkaf Nezareti (Vakıflar bakanlığı) Varidat Odasında çalışmaya başladı. Mekteb-i Fünûn-ı Mülkiye'den (Mülkiye Fen Okulu) mezun oldiktan sonra Molva Kaymakam Vekilliğinde; 1885'te Rıdvan, 1886'da Mutki, aynı yıl Ahlat, 1890'da Hizan, 1897'de Garzan kaymakamlıklarında bulundu. 1898'de Siirt'e mutasarrıf (üst yönetici) vekili olarak atandı. 1902'de Sincan kaymakamı oldu. Bu görevde iken 1 Şubat 1919'da emekliye ayrıldı. 1886'da basılan *Revnak* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED RÂİF (Davutpaşalı)

Asker, yazar (D. 1863, İstanbul – Ö. 8 Şubat 1917, İstanbul). İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. Liseye Şam'da devam etti. Ardından İstanbul'da Mekteb-i Harbiyeyi (Harp Okulu) bitirdi. 1882'de piyade mülâzım-ı sânîsi (asteğmen) olarak 3. Kolorduda göreve başladı. 1885'te Halep Askeri Rüştiyesinde (ortaokul) coğrafya; 1888'de İstanbul'da Kuleli Askerî İdâdisinde (lise) beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Bu okulda yirmi yılı aşkın bir süre tarih, kitâbet (kompozisyon) ve mantık dersleri verdi. 1896 Türk-Yunan Savaşına katıldı. 1908'de Dördüncü Ordu Nizâmiye Alayında bölük komutanlığında, 1909'da Muş'ta 16. Livâ Komutanlığında bulundu. 1912'de Balkan Savaşı'na 91. Piyade Alayı Komutanı olarak katıldı. Savaşın ardından sağlık durumunun elverişsizliği nedeniyle emekliye ayrıldı ve kısa bir süre sonra da vefat etti.

Yazdığı eserler ve görevindeki başarılardan dolayı kendisine Osmânî ve Mecîdî nişanlarıyla gümüş liyakat ve Yunan savaşı madalyaları verildi.

ESERLERİ:

Nükât-ı Edebiye (1889), *Hâtırât-ı Eslâf* (1892), *Kitabhâne-i Edeb* (1895), *Mir'ât-ı İstanbul* (1896), *Mi'yârü'l-efkâr* (1898), *Topkapı Saray-ı Hümâyûnu ve Parkının Tarihi – Sultanahmed Parkı ve Âsâr-ı Atikâsı* (1913).

HAKKINDA: İbrahim Alâeddin Gövsa / Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1946, s. 311), Semavi Eyice / TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 28, 2003, s. 513-514).

MEHMED RÂİF (Kastamonulu)

Divan şairi (D. ?. - Ö. 1847). Kastamonulu şair Mehmed ÂrifEfendi'nin oğludur. Gençliğinde bir müddet Sadaret Mektûbî Kalemine (Başbakanlık Özel Kalemi) devam ettikten sonra ilmiye sınıfına geçti. Üsküdar ve Edirne mevleviyetlerine atandı. 1843'te Anadolu Kazaskeri oldu. Şiirlerini *Mecmûa-i Eş'âr*'da topladı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MEHMED RE'FET

Şâir (D. ? - Ö. 1872'den sonra, İstanbul). 1837'de İstanbul'a geldi ve Bayezit Rüştiyesi (Ortaokulu) Farsça öğretmenliğine atandı. Türkçeye hakimiyeti zayıf olduğu için şiirleri başarısız olarak değerlendirildi *Divançe*'si basıldı (1872).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MEHMED REFİK

Şair (D. 1880, Tarsus - ?). Rüştiyeyi (ortaokul) bitirdikten sonra Tarsus Medresesinde okudu. 1890'de Kayseri'ye giderek öğrenimini oradaki medreselerde tamamladı. Daha sonra Mısır'a gitti ve Câmiü'l-Ezher'de okudu. 1907'de Tarsus'a dönerek medrese hocalığı yaptı. Medreseler kaldırıldıktan sonra çorap tezgâhı işletti. Şiirlerinin tümü basılmadı. *Ezhâr yâhud Mecmûa-i Eş'âr* (1907) adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MEHMED REŞİD (Bosnevî)

Mutasavvıf şair (D. ? – Ö. ? 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başlarında yaşadı). Öğrenimine Bosna'da başladı ve daha sonra İstanbul'da tamamladı. 1679'da savaştan sonra İstanbul'a göç etti. Muhammed Enveri Kadic ondan Mehmed Rüşdi olarak bahseder. Kimi kaynaklarda da bazen Reşid olarak geçmektedir. Mehmed Reşid'in Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde bulunan *Divan-ı Reşid Bosnevî* adlı küçük bir divanı vardır ve bu divanda iyi şiirleri bulunmaktadır. Eser yirmi yedi sayfadır ve nestalikle (bir yazı çeşidi) yazılmıştır. Şiirlerinden en meşhuru *Miraciyye*'dir. Bu şiirde hocası olan Sabit'in açık etkisi vardır. *Divan*'ında Saraybosna'yı anlattığı çok sayıda beyit de vardır. Ayrıca Saraybosna'nın tekkelerini ve bu tekkelerdeki şeyhleri anlattı, özellikle Mevlevi tekkeleri üzerinde durdu. Şiirlerini genelde Türkçe olarak yazdı. Bunun yanında Farsça yazdığı şiirleri de vardır.

HAKKINDA: İslâmî Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

MEHMED SÂBİT PAŞA

Devlet adamı (D. 1825, İstanbul – Ö. ?). Mekteb-i Fünûn-ı Mülkiye (Mülkiye Fen Okulu, 1860) mezunu. Ticaret Nazırlığı (Bakanlığı), İzmir Valiliği; Resmo, Kandiye (Girit) sancaklarında kaymakamlık yaptı. Yenipazar, Zor, Bağdat, Ammâre, Süleymaniye mutasarrıflıklarında (üst yönetici) bulundu. 13 Ocak 1881'de emekliye sevk edildi. *Müşevvikü'l-Evlâd* (Çocukların Teşvikçisi, 1871) adlı basılı bir eseri vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED SAİD EFENDİ

Mutasavvıf (D. ?, Kayseri - Ö. 1841, Çankırı). Nakşibendî şeyhlerindendir. II. Mahmud döneminde Bektaşi tekkelerinin kapatılması yönünde faaliyet gösterdi. Yeniçeri Ocağı ve Bektaşi tekkeleri kapatıldıktan sonra boşalan Bektaşî tekkelerinden Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı şeyhliğine tayin edildi. Burada öldü. Mezarı Hacı Bektaş Dergâhı mezarlığındadır.

ESERLERİ:

Künüzu'l-Hakâyık, Tefsîrü Sûreti ve'l-Âdiyât, Tefsîrü Sûreti ve'd-Duhâ, Risâle-i Tasavvufiye.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MEHMED SAİD HİKMET

Diplomat, gazeteci-yazar (D. 1883, İstanbul – Ö. 8 Mart 1930, İstanbul). Şemsü'l-Maarif Mektebi, Vefa İdadisi (Lisesi), Mekteb-i Mülkiye (Mülkiye Okulu) yüksek kısmı (1906) mezunu. Öğrenimini ilerletmek için Paris'e gitti. Ecole Libres des Sciences Politiques'in Diplomasi Bölümünden mezun oldu. Ekim 1909'da İstanbul'a döndü ve Dışişleri Bakanlığında çalıştı. Eylül 1910'da Bursa İktisat Müdürlüğüne getirildi. Bu arada İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. 1914'te Preveze Konsolosluğuna atandı. Millî Mücadelenin başlaması üzerine İstanbul'dan yaya olarak Ankara'ya gitti. Millî Mücadele boyunca ve Cumhuriyetin ilânından (29 Ekim 1923) sonra Maarif ve Hariciye vekâletlerinde görev aldı. Mart 1925'te emekliye sevk edildi.

Said Hikmet, İstanbul'da çeşitli gazete ve dergilerde yazı yazarak geçimini sağlamaya çalıştı. Sermet Muhtar Alus'la birlikte *El-Üfürük* adlı bir mizah dergisi çıkardı. Yakalandığı siroz hastalığından kurtulamayarak öldü.

ESERLERİ:

Mazi ve Ati (1909), *Mülkiyet-i Edebiye ve Fenniye* (1939).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED SAİD PAŞA

Şair, devlet adamı (D. 1832, Diyarbakır – Ö. 1891, Mardin). Ünlü şair Süleyman Nazif'in babasıdır. Öğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. 1849'da Diyarbakır Tahrirat (Yazı İşleri) Kaleminde çalışmaya başladı. 1872'de Mamuretülaziz (Elazığ), 1874'te Maraş ve daha sonra Mardin ve Muş mutasarrıflıklarına (üst yönetici, mülki amir) atandı.

ESERLERİ:

Dîvân-ı Eş'ar, Mir'âtü'l-İber (9 cilt), *Mizânü'l-Edeb, Tabsıratü'l-İnsân, Nuhbetü'l-Emsâl, Mir'ât-ı Sıhhat, Hülâsa-i Mantık.*

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. 1, 1982), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MEHMED SALİH PAŞA

Bürokrat (D. 1836, Kerkük – Ö. 26 Mayıs 1912, İstanbul). Kerkük'te özel hocalardan öğrenim görerek yetişti. 1858'de geldiği İstanbul'da Defter-i Hakânî (Tapu İdaresi) Senedat (Senetler) Odasına atandı. Mekteb-i Fünûn-ı Mülkiyeden (Mülkiye Fen Okulu) 1862'de mezun oldu. Birçok yerde belde müdürlüğü, muhamminlik (eksperlik), kaymakamlık, mutasarrıflık (üst yönetici, mülki amir) gibi idarî görevler yaptı. 1893'te Rumeli Beylerbeyi payesine yükseldi ve Musul Vilâyeti Valiliği yaptı. 1896'da bu görevinden ayrıldı. Döndüğü İstanbul'da beş yıl açıkta kaldı. 27 Kasım 1900'de Şura-yı Devlet (Danıştay) Mülkiyesi Dairesi üyeliğine getirildi. II. Meşrutiyetin ilânından sonra (2 Ekim 1908) emekliye sevk edildi. Beyzavî'den çevirdiği *Nizâmü't-Tevârîh* adlı eseri basıldı.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED SÂMÎ

Bkz. SÜLEYMAN NESİB

MEHMED SÜREYYÂ

Tarihçi, biyografi yazarı (D. 1845, İstanbul – Ö. 11 Ocak 1909, İstanbul). İlköğreniminden sonra Dârülmaârif'ten mezun oldu. Bu arada özel hocalardan Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri aldı. 1863'te Babıali Tercüme Odasına girdi ve burada saniye (ikinci derece idari rütbe) rütbesine kadar yükseldi. İlk Osmanlı özel gazetesi olan *Cerîde-i Havâdis*'in yazı kuruluna girdi. 1876 yılından itibaren bu gazetede fasiküller halinde *Nuhbetü'l-Vekâyi* adlı biyografik eserini yayınlamaya başladı. II. Abdülhamid'in takdirini kazanan bu çalışmasına karşılık padişah tarafından Meclis-i Kebir-i Maarif (Yüksek Eğitim Meclisi) üyeliğine getirildi. Bu görevinde ûlâ sınıf-ı sanîsine terfi etti. Devlet görevleri dışında hemen bütün mesaisini Osmanlı döneminin ünlü şahsiyetlerinin biyografilerinin ortaya çıkarılmasına ayırdı. Kendisinin açıkça belirtmemesine rağmen bu çalışmasında başlıca kaynakları arşiv belgeleri, yazma ve matbu eserlerle mezar kitabeleri oldu. En önemli eseri *Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye* adıyla da anılan *Sicill-i Osmânî*'dir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA*: Sicill-i Osmânî* (Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniye, 5 cilt), *Târîh-i Mehmed Süreyya, Mir'ât-ı Târîh-i İslâm.*

SÖZLÜK: *Burhânü'ş-Şeref (Lugat-ı Hamse).*

ROMAN: *Hamiyet ve'yahud Merak, Sefihler, Gece Kuşu, Çiftlik.*

HAKKINDA: Abdurrahman Şeref / Târih Musâhabeleri (1920, s. 339-340), İbrahim Alâeddin Gövsa / Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1946, s. 361), Agâh Sırrı Levend / Türk Edebiyatı Tarihi (1973, s. 468-470), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975), Abdülkadir Özcan / TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 28, 2003, s. 527-529).

MEHMED SÜREYYA (Şeyh Baba)

Tasavvufçu (D. ?, Kasımpaşa / İstanbul – Ö. 1942, İstanbul). Son dönem Bektaşi şeyhlerindendir. Müncî adıyla da tanındı. Kasımpaşa Osman Haşimî dergâhının son şeyhidir. Tasavvufî eğitimini Bektaşî babalarından Nuri Baba ve Ali Nutki Baba'dan aldı. Az sayıda şiir yazdı. Bektaşîlikle ilgili iki eseri Ahmet Gürtaş tarafından bir arada basıldı (1995)

ESERLERİ:

Tarîkat-ı Aliye-i Bektaşiyye (1922), *Bektaşîlik ve Bektaşîler* (1923).

MEHMED ŞAKİR EFENDİ

Mutasavvıf, şair (D. ?, İstanbul - Ö. 1852, Fatih / İstanbul). Halvetî-Cerrâhî şeyhlerindendir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Fatih Camii civarında bulunan Nişancı Camii karşısındaki mezarlığa defnedildi.

ESERLERİ:

Dîvân-ı İlâhiyât, Etvâr-ı Seb'a.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MEHMED ŞEMSEDDİN PAŞA

Devlet adamı (D. Ubıh / Kafkasya - 1921, İstanbul). 1862'de ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşti. İlk ve ortaokulu Fatih Hafızpaşa Sıbyan Mektebi, Fatih ve Beşiktaş rüştiyeleri (ortaokul) ile Mahrec-i Aklâm'da okudu. 1879'da Galatasaray Sultanîsini (Lisesini), 1880'de Mülkiye Mektebinin (Siyasal Bilgiler) yüksek kısmını bitirdi. II. Abdülhamid'in emriyle Haziran 1880'de Yıldız Sarayı Mabeyn-i Hümâyun 3. Katipliğine atandı. Atina Sefareti başkâtipliği, Hariciye Bakanlığının çeşitli birimlerinde memurluk, Bükreş ve Tahran sefirliği, valilik gibi çeşitli mülki (idari) görevlerde bulundu. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra (8 Ağustos 1908) Kâmil Paşa Kabinesine Evkaf Nâzırı (Vakıflar Bakanı) olarak girdi. Trablusgarp ve Bingazi'ye vezir-

lik rütbesiyle "Naibü's-Sultan" olarak gönderildi. Osmanlı-İtalya Trablusgarp yenilgisinden sonra İtalyanlar tarafından İstanbul'a iade edildi. Şevket Yund, Babanzade Ahmet Naim ve Sami Evrranosoğlu gibi ünlü kişilere *Fususül-Hikem* dersleri verdi. *Çerkes Hattı Yahut Hatt-ı Umûmî* (1910) adlı eseri dışında bir matematik kitabı da vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MEHMED ŞERİF

İslâm bilgini (D. ? - Ö. 1890). Kütahya müftüsü Abdullah Sıdki Efendi'nin oğludur. Kur'ân ayetlerini alfabetik olarak düzenleyen, her ayetin hangi cüz ve sayfada ve en ünlü yedi tefsirin hangi cilt ve sayfalarında olduğunu gösteren *Misbâhü'l-Âyâti'l-Celileti'l-Furkâniyye ve Miftâhü't-Tefâsiri'l-Cemileti'l-Kur'âniyye* adlı eseriyle tanındı.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MEHMED TEVFİK (Ankaralı)

Hukukçu, şair (D. 1826, Ankara – Ö. 1901, İstanbul). Ankaralı bilginlerden Osman Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı. İstanbul'da Vidinli Mustafa ile Hafız Seyyit efendilerden ilim öğrenerek icazet (yeterlilik, diploma) aldı. Beşiktaş, Halep, Kayseri, Çankırı, Bursa, Viranşehir ve Balıkesir'de müfettişlik ile Medine'de kadılık yaptı. Şer'iyye (şeriatle ilgili mahkeme) üyeliğine getirildi. Rumeli Kazaskeri yardımcısı oldu. Kendisine birinci rütbeden Osmanlı Mecidi nişanı verildi. Gazel tarzındaki şiirleri ile tanındı.

MEHMED TEVFİK (Diyarbakırlı)

Hukukçu, şair (D. 1865, Diyarbakır - Ö. 1905, Edirne). Diyarbakır Rüştiyesini (ortakul) bitirerek memurluk hayatına başladı. Diyarbakır İstinaf Mahkemesi hukuk zabıt kâtipliği (1300), İstinaf Ceza Dairesi âza mülazımlığı (kadı adayı) (1301), Silvan sancağı Bidayet Müstantikliği (Sorgu Hakimliği, 1305), Diyarbakır İstinaf Mahkemesi Başkâtipliği (1312) yaptı. Edirne vilayeti sorgu hakimi iken vefat etti.

Döneminin ünlü şairlerindendi. Çok sayıda şiiri Diyarbakırlı Mehmet Tevfik imzasıyla *Hazine-i Fünûn* dergisinde yayımlandı. Bu şiirlerini bir kitap halinde toplama fırsatını bulamadı. Ancak *Mir'ât-ı Tasavvuf* adlı bir eseri vardır. Büyük mutasavvıfların hayat ve eserlerini tanıtan bu eserin yazmalarından bir örnek oğlu General Mete Bey'de, öteki sağlığı süresince Şevket Beysanoğlu'nun özel kitaplığındaydı.

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 2, 1997, s. 46).

MEHMED VAHİD BEY

Sanat tarihçisi (D. 1873, İstanbul – Ö. 1931, İstanbul). Mekteb-i Harbiye'yi (Harp Okulu) bitirdi. 1925'e kadar Düyun-ı Umumiye İdaresinde tercümanlık yaptı. Müzeci Hamdi Bey'le eski eserler ve güzel sanatlar üzerinde çalıştı. 1908-31 yılları arasında Sanayi-i Nefise Mektebinde (Güzel Sanatlar Akademisi), 1915-22 arasında da Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Fakültesinde profesörlük yaptı. Girdiği bir bunalım sonucu intihar ederek yaşamına son verdi.

ESERLERİ:

Müze-i Hümâyûn-ı Osmânî'ye Mahsus Muhtasar Rehnümâ (1903, 1909, 1914, 1921), *Bazı Istılâhât-ı Mühimme-i Sınâiye Hakkında Mütâlaât* (*Mehmet Vahit Bey ve Güzel Sanatlar Üzerine Bir Terminoloji Risâlesi* adıyla Hzl. Kahraman Bostancı, 2003), *Muhtasar Târîh-i Nakş.*

MEHMED VAHYÎZÂDE (İznikî)

Mutasavvıf, şair (D. ?, İznik / Bursa – Ö. 1696, İstanbul). Halveti şeyhlerindendir. Künyesi Ebû Abdullah Mehmed b. Ahmed el-İznikî. Şiirlerinde Hilmî mahlâsını kullandı. İlköğrenimini memleketinde, yükseköğrenimini İstanbul'da tamamladı. Tasavvufî eğitimini Nûreddinzâde'den aldı. Ömrünün sonlarına doğru Üsküdar Atikvalde Darülhadisinde muhaddis (hadis bilgini) ve vaiz oldu. Mezarı Valideatik Camiindedir.

ESERLERİ:

Muğni'l-Lebîb Şerhi, Şerhu Meşârik-i Şerîf, Şerhu Ebyâti Miftâhi'l-Ulûm, İşârâtü'l-Hâize li Şerhi Hallü'r-Rûmize mine'l-Arûz, Bahrü'l-Kemâl.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MEHMED ZAHİD KOTKU

Bkz. KOTKU, Mehmed Zahid

MEHMED ZİHNİ EFENDİ

İslâm bilgini, çevirmen (D. 1845, İstanbul – Ö. 16 Aralık 1913, İstanbul). Asıl adı Mehmed olup Zihnî adı medresede öğrenci iken hocası tarafından mahlâs olarak verildi. Özel öğrenim gördü ve cami derslerine devam etti. Burada eğitim gördükten sonra "Ulûm-ı Âliye Şehâdetnâmesi" (Medrese Profesörlüğü Diploması) aldı. Babıali Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası, Matbaa-i Âmire, Takvîm-i Vekâyi gibi devlet kurumlarında çalıştıktan sonra öğretmenliğe geçti. 1878'de Galatasaray Mekteb-i Sultanîsi (Lisesi) Arapça ve din dersleri öğretmenliğine atandı. Bu göreviyle birlikte Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'de (Siyasal Bilgiler Fakültesi) Arapça ve fıkıh usûlü profesörlüğüne yükseltildi. Bu görevde yirmi üç yıl kaldıktan sonra 1906'da istifa etti. Maarif Nezareti Tedkik-i Müellefat Komisyonu üyeliğine, yine aynı bakanlıkta Meclis-i Kebîr-i Maarif üyeliğine, 1903'te ise Maarif Nezareti Encümen-i Teftiş ve Muayene başkanlığına terfi etti. Eserlerinin bilimsel değeri ve çokluğundan dolayı Stockholm'daki Müsteşrikin Cemiyeti İlmiyesi (Oryantalistler Bilimsel Derneği) tarafından 1884'te kendisine Altın Liyâkat Madalyası verildi. Küplüce Mezarlığında toprağa verildi.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Nimet-i İslâm* (1957, 1987), *Usûl-i Fıkıh* (1890), *Meşâhirü'n-Nisâ* (2 cilt), *el-Müntehâb fî Ta'lîmi'l-Lugati'l-Arab, el-Müktadâb, Kitâbü't-Terâcim, Elfâz-ı Fıkhiyye, el-Kavlü'l-Ceyyid, el-Hakâyık* (Hadis ilmiyle ilgili), *el-Müşezzeb* (Arapça Sarf ve Nahiv), *el-Kavlü's-Sedîd fî İlmi't-Tecvîd - Tecvîd-i Cedîd*

ÇEVİRİ: *el-Munkiz mine'd-Dalâl* (Gazâli'den), *Tuhfetü'l-Erîb* (Abdullah Tercüman'dan), *Etvâkü'z-Zeheb* (Zemahşerî'den), Feyz-i Yezdân (İbn-i Verdî'den).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968).

MEHMED ZÜHDİ

Bkz. ZÜHDİ MEHMED (Tayyibzâde)

MEHMEDOĞLU, Yurdagül

İlâhiyatçı. 1967, İstanbul doğumlu. Tam adı Yurdagül Mehmedoğlu Konuk'tur. Ortaöğrenimini Fatih Kız Lisesinde tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü ve Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde okudu. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1990) mezunu. Bitirdiği fakültenin Din Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi (1991) oldu. Aynı üniversiteye bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsünde *"Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi"* adlı tezliyle yüksek lisansını ve *"1838'den 1920'ye Örgün Eğitimde Din Eğitimi ve Öğretimi"* adlı tezliyle de doktorasını (1998) tamamladı. 2003 yılında doçent oldu. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi dekan yardımcılığı yaptı.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme):

Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi (1994), *Erişkin Bireyin Kendilik Bilinci ve*

Din Eğitimi (2001), *Tanzimat Sonrası Okullarda Din Eğitimi* (2001), *Ahlâkî ve Dinî Gelişim-Çocuğum Değerlerimizi Öğreniyor* (2003).

HAKKINDA: Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer III (2004).

MEHMET, Ahmet

Öykücü. 1941, Kıyılar (Kamenka) köyü / Koşukavak / Bulgaristan doğumlu. Ahmet Mehmedov imzasını da kullandı. Kırcaali Türk Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra köyünde öğretmenlik yaptı. Bu bölgede erken başlayan "Bulgarlaştırma" olayları sırasında öğretmenlikten alındı. Geçimini köyün tarım kooperatifinde çalışarak sağladı. 1990'dan sonra tekrar öğretmenlik mesleğine kavuşabildi.

Ahmet Mehmet, öğrencilik yıllarından itibaren edebiyata ilgi duyarak şiirler ve öyküler yazdı. İlk öykülerinden itibaren, konu ve üslûp yeniliği başarısıyla dikkat çekti. Öykü ve şiirleri *Hak ve Özgürlük* ile *Filiz* gazetelerinde yer aldı. 1997 yılında *Kır Çiçekleri* adlı bir öykü kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002).

MEHMET CELAL

Şair ve yazar (D. 1867, İstanbul - Ö. 26 Ocak 1912). Düzenli bir öğrenim görmeden kendi kendini yetiştirdi. Paşa babasının başkanlığı sırasında atandığı Jandarma Dairesi kâtipliği ve mümeyyizliği görevleri uzun sürmedi. İçkiye aşırı düşkünlüğü nedeniyle emekliye ayrıldı. Evlendiği beş eşini de boşayan Mehmet Celal, sıradışı davranışları nedeniyle birkaç kez hastaneye yatırılarak tedavi gördü. Yenikapı Mevlevihanesi mezarlığına gömüldü.

Derbeder hayatına rağmen şiir, hikâye ve roman alanlarında verimli bir yazar oldu. Büyük Ada'daki aşklarını anlattığı şiirlerinden dolayı Ada Şairi olarak tanındı. Romantik bir anlatıma sahip hikâye ve romanlarında konuşma diline yakın açık ve sade bir dil kullandı. Şiir anlayışı itibariyle Servet-i Fünûnculara karşı çıkarak eski şiiri savunan Muallim Naci çizgisini benimsedi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Adada Söylediklerim* (1886), *Gazellerim* (1894), *Zade-i Şair* (1895), *Âsâr-ı Celal* (1896), *Sürud* (1896).

HİKÂYE-ROMAN: *Orora* (1886), *Cemile* (1886), *Venüs* (1886), *Dehşet Yahud Üç Mezar* (1886), *Dâmenalûde* (1887), *Bir Kadının Hayatı* (1890, yeni bas. 2001), *Margarit* (1890), *Vicdan Azapları* (1890), *Küçük Gelin* (1892), *Mükâfat* (1894), *Zehra* (1895), *Müzeyyen* (1898), *İskambil* (1899), *Piyango* (1900), *İsmete Taarruz* (1900), *Kuşdilinde* (1910), *Leman* (1910).

ELEŞTİRİ: *Elvah-ı Masumâne ve Makalât-ı Edebiyye* (1895).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), M. Fatih Andı / Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl (1995), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Abdullah Pak / Bir Kadının Hayatı (Hece dergisi, Eylül 2001), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET ÇAVUŞ.

Bkz. ÇAVUŞ, Mehmet

MEHMET FAİK

İslâm bilgini (D. ?, Diyarbakır - Ö. 1930, Mısır). Öğreniminin bir bölümünü Diyarbakır medreselerinde dersler alarak tamamladı. Hayatının büyük bölümünü göç ettiği Mısır'da geçirdi. Mısır'da Mahkeme-i Şer'iyye'de görev yaptı. İslâmi ilimlerde geniş bir bilgi sahibi olarak tefsir, hadis, fıkıh ve ahlak alanlarında çoğu risale hacminde olmak üzere yirmiye yakın eser verdi. Bu eserlerin büyük bölümü basıldı.

ESERLERİ:

İntihab, İslâh-ül Meduris, İlim ve Ulema, Kadınlarımız, Esaret, Zenginlerimiz, Tefsîr-i Sûre-i Müzemmil, Tefsîr-i Sûre-i Müdessir, Hâdise-i Âhire, Tercüme-i Şerh-i Muhtasarı Buhari'den Birinci Hadis, Mülkün Esası Adalettir.

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 2, 1997, s. 235).

MEHMET KÂZIM

Şair. 27 Mart 1955, Muğla doğumlu. Soyadı Kumpasoğlu'dur. İlk ve ortaöğrenimini Aydın ve Ankara'da tamamladı. Ege Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü (1985) mezunu. İnşaat mühendisi olarak çalışmalarını İzmir'de sürdürdü. İlk şiiri 1989'da *Millliyet Sanat* dergisinde çıkmıştı. Şiir ve yazılarını sonraki yıllarda *Adam Sanat, Yeni Biçem, Gösteri* ve *Dize* dergilerinde yayımladı. "Yılkı Teknesi" dosyası ile 1997 Arkadaş Z. Özger Şiir Ödülünde Edip Cansever Özel Ödülünü, *Tavla* öyküsü ile 1997 Samim Kocagöz Öykü Ödülünü, *Kule* ile 1998 Yunus Nadi Şiir Ödülünü aldı.

ESERLERİ (Şiir):

Yılkı Teknesi (1998), *Kule* (1999), *Kuyu.*

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

Mehmed Memduh Paşa

MEHMET MEMDUH PAŞA

Devlet adamı, şair ve yazar (D. 1839, İstanbul - Ö. 1925). Mazlum Fehmi Paşa'nın oğludur. Rüştiyeyi (ortaokul) bitirdikten sonra Hariciye Nezareti Mektubi Kaleminde (Özel Kalem) başladığı memurluk hayatında yükselerek çeşitli bakanlıkların mektupçuluğu, sadaret (başbakanlık) müsteşarlığı, Şurayı Devlet (Danıştay) üyeliği görevlerinde bulundu. Konya, Sivas, Ankara valiliklerinin ardından, 1893 yılında vezirliğe, 1895 yılında Dahiliye Nazırlığına yükseldi.

İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla (1908) görevden alınarak sürüldüğü Sakız Adası'dan afla birlikte İstanbul'a döndü. Memduh, Faik mahlasları ile yazdığı şiirleriyle de beğenilen Memduh Paşa, asıl Abdülhamit dönemi anılarının yer aldığı eserleriyle önemlidir.

ESERLERİ:

Eser-i Memduh (1872), *Feveran-ı Ezman* (1908), *Şerair-i Siyasiye ve Tahavvülat-i Esasiye* (1908), *Yemen Islahatı ve Bazı Mutalaât* (1909), *Esvat-ı Sudur* (İzmir, 1912), *Mir'at-ı Şuûnat* (1912), *Tasvir-i Ahval Tenvir-i İstikbal* (1912), *Hal'ler İclaslar* (1913), *Kuvvet-i İkbal Alamet-i Zeyal* (1913), *Miftah-ı Yemen* (1914), *Bedayi-i Asâr* (1914), *Divan-ı Eş'ar* (1916), *Berk-i Sebz* (kaside ve gazeller), *Tercüme-i Hikâye-i Jöneviev* (Lamartine'den, 1868).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET MURAT (Mizancı)

Yazar (D. 1853, Huraki kasabası / Tiflis / Dağıstan - Ö. 15 Nisan 1917, İstanbul). Babası Hacı Mustafa, Dağıstan'ın bağımsızlığı için Ruslarla çarpışmış olan Hacı Murat'ın yanında bulunmuş bir mücahittir. Mizancı, öğrenimine Zile'de başladı. Dini bilgiler, Arapça ve Kur'an öğrendı. Sonra üç yıllık Timurhan Şura Rüştiyesini (ortaokul) ve İstowropol İdadisini (lise) bitirdi. Yükseköğrenimini de Rusya'da tamamlayarak gittiği (1874) İstanbul'da ilk resmî gö-

reve Midhat Paşa aracılığıyla Hariciye Matbuat Kaleminde başladı. Maliye Nazırı Şirvanîzade'nin bakanlığında mühürdar oldu. Hilmi Molla'nın kızı Hasibe Hanım ile evlendi (1877). Darülmuallimin (Erkek Öğrenmen Okulu) tarih öğretmenliği ve müdürlüğü (1880), Mülkiye Mektebi tarih öğretmenliği (1884) yaptı. *Mizan* adlı haftalık bir gazete çıkardı (1885). *Mizan*'ı II. Abdülhamid döneminde Paris'te Fransızca olarak yayımladı (1894). Sultan II. Abdülhamid, "Bizde Niçin Olmuyor" (*Mizan*, no: 24, 31 Mart 1887) başlıklı yazıdan dolayı onu taltif etti. "Düyûn-ı Umumiyye" komiserliğine tayin edildi (4 Nisan 1891). Daha sonra sarayla arası açıldı. 1895'te Sivastopol üzerinden Dağıstan'a, oradan da Kiyef yoluyla Viyana, ardından Paris'e gitti. Paris günlerinden memnun kalmadı. Jön Türkler onu ihtiyatla karşıladılar. Mısır'a geçti ve *Mizan*'ı ikinci defa orada çıkarmaya başladı (16 Ocak 1896). Sultan Abdülhamid aleyhinde ve meşrutiyet lehinde yazılar yayımladı. Bu yazılar nedeniyle hakkında gıyabi idam kararı verildi. 1896'da Paris'e gitti, Jön Türk harekctinin başına geçti. *Mizan*, Jön Türk hareketinin yayın organı haline geldi. 1897'de İstanbul'a döndü. Meşrutiyet'e kadar sessizlik dönemine girdi.

Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a döndüğünde Şurayı Devlet (Danıştay) üyeliğine getirildi. *Mizan* yeniden yayımlanmaya başladı (1908). Ancak Mehmet Murat, 31 Mart olayına (13 Nisan 1908) karıştığı iddiasıyla Rodos'a sürüldü. Balkan Savaşı (1912-13) öncesi çıkarılan aftan yararlanarak İstanbul'a döndü. Kabri Anadoluhisarı Mezarlığındadır.

Mehmet Murat (Mizancı)

Mizancı Murat Bey, *Mizan* dışında, *Terakki, Vakit, İttihad, Meşveret* gibi gazete ve dergilerde yazdı. Fikirleri, siyasi ve edebî hayatı, gazeteciliği ile önemli bir kişiliktir. Eleştiri alanında güzel örnekler verdi. *Tencere Yuvarlandı Kapağını Buldu* adlı dört perdelik oyunda, gençlerin evlendirilmeleri konusunu işledi. *Tarih-i Ebulfarık* adlı eserinde Osmanlı tarihini felsefi açıdan işledi. Çıkardığı gazeteden dolayı Mizancı Murat, Mülkiye Mektebi hocalığı sırasında yazdığı *Tarih-i Umumi* dolayısıyla Tarihçi Murat olarak anıldı. Yaşadığı dönemin yönctimini eleştiren *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* adlı romanıyla ün kazandı. *Mizan* gazetesini, siyasî ve sosyal fikirlerini iletmek için kullandı. Şinasi ve Namık Kemal'den sonra Türk gazeteciliğinin gelişmesinde büyük katkısı oldu.

"Mizancı Murat Bey, Tanzimat sonrası Türk fikir, yayın ve siyasî hayatında önemli rol oynamış, hatta etkili olmuş bir şahsiyettir. Buna edebî hayata olan katkıları da eklenebilir. Sultan II. Abdülhamid'in hükümdarlığına kadar kendisini yetiştirmiş; bu

MİZANCI MEHMET MURAT BEY

TURFANDA MI TURFA MI?

MAZİYE DÖNÜŞ

Mansur Bey'in gözüne sabaha kadar uyku girmedi. Üvet girmeyeceği tabiiydi. O günkü duyguları o kadar çoktu ki, hiçbiri hakkında, o esnada bir hüküm vermek için meydan bulamamıştı. Hattâ bundan dolayı kendisine bir nevi şaşkınlık gelmiş ve bazı yerlerde, sanki yabancı turistlerden ziyade kayıtsız gibi görünmüştü.

Şimdi o duyguların sebeplerini birer birer hatırlamak lâzımdı. Her biri hakkında enine boyuna zihnini yormakla iezzet almak gerekiyordu.

Aklının ve fikrinin o gecelik vazifesi yalnız bu kadar olsa yine zararı yoktu. Ah, daha nice büyük işler vardı ki onları da birer kere gözden geçirmek icap ediyordu.

Çünkü «dün» ile «yarın» arasında çok büyük fark olacaktı.

Çocukluk çağına veda etmek üzere bulunuyordu. Yarın başka bir âlemin kapısından içeriye girmiş, din ve devlet hizmeti meydanına kendisini atmış olacaktı.

Ayakta yürümeğe güç kazandığı günden itibaren ebedi istirahat gününe kadar vâka insanoğlu için vazifeden uzak bir gün bulunmaz. Fakat Mansur Bey'in yarından itibaren yükleneceği vazife dünkü vazifesine katiyen benzemeyecekti.

Ömrünün en büyük bir inkılâbında bulunuyordu. Mektep çocuğu, cemiyete, onun bir ferdi sıfatıyla girmek üzere kapıya kadar gelmişti.

Bu halde bir kere geriye dönmek, maziyi bir daha gözden geçirmek, hesapta bir noksan varsa tamamlamak, başka bir mesuliyet ve vazifeler âlemine geçmekte bulunan varlığı temize çıktığına inanmış bir vicdan ile kuvvetlendirmek tabiî idi.

Zihni evvelâ hayatının başlangıcına, anavatanı bulunan Cezayir çöllerine kadar uzandı. Fransız istilâsının kendi ailesinin başına getirdiği felâketi düşündü.

Mala, mülke, paraya, büyücek bir mevki ve itibara, hatta yerliden, yabancıdan bir çeşit tebe'aya bile sahip köklü bir sülâle mahvolmuş, ocak sönmüş, aile fertlerinden kimi vatanı korumak için şehâdet şerbetini içmiş, kimi esir olarak düşman elinde kalmış, kimi de başka diyara göç etmişti. «İbn-i Galib» namıyla ün salmış olan ecdadı Büyük Sahra'ya yakın bir bölgede kurdukları beyliği, iki asırdan

→

ziyade etrafın taarruzlarından koruyabilmişlerdir. Fransızların ilk tecavüzleri, kendi menfaatlerine doğrudan doğruya dokunmamışken, «İbn-i Galib»ler, komşularını birlik ve ittifaka davet ederek ve kendilerini herkes için örnek göstererek vatanı korumak uğrunda hayatlarını feda etmişlerdi. Kahramanlık ve vatanseverlikleri Cezayir halkı arasında saygı uyandırmış, Fransızların ise aksine hırs ve düşmanlığına sebep olduğu gibi, şöhretleri Cezayir sınırları içinde kalmayıp daha da uzaklara yayılmış, hayranlıkla bahsedilir olmuştu.

İstilâdan sonra Fransa hükümeti bu kahraman aile fertlerinin gönüllerini kazanmak için birçok yaranmalar göstermişken az bir şeye muvaffak olmuştu.

Mansur Bey'in babası Ebulmansur, güney diyarına sığınarak, teşebbüs ve gayretiyle toplanan milli kuvvetlerin başına geçmiş ve hücumlarıyla Fransız ümmelerini birçok rahatsız etmişti. Bu gibi hücumların birinde Ebulmansur şehit olduğu vakit Mansur Bey üç yaşını henüz doldurmamıştı. Başka kardeşi de yoktu. Bunun için, zaten çerkes cariyesi olan annesi çiğerparesini dünyasına bedel tutardı.

İbn-i Galib'ler, Araplaşmış Türk ve Osmanlı asilleridirler. On yedinci asırda Cezayir valisi bulunan Abdullah Paşa, emektarlarından Kütahyalı Ahmed Ağa'yı, hizmetine mükâfat olarak Güney sınır bölgesine tayin etmişti. O vakit hemen hemen devamlı olan Avrupa savaşları, Cezayir ile haberleşme ve mektuplaşmayı zorlaştırdığı için çocukken Macaristan'dan esir olarak gelip Müslüman olan Abdullah Paşa, böyle bir fırsattan istifadeyle o zaman henüz kapanmamış bulunan o kötü zorbalık yoluna sapmıştı. Ahmed Ağa o vakit efendisini terk ile sözde devlet adına olarak idaresi altına verilen bölgeleri kendi başına idare etmeğe başlamıştı.

Ahmed Ağa'ya «mütegallib» (zorba) dedikleri gibi evlâtlarına «İbn-i Mütegallib» (zorba - oğulları) demişlerdi. Lâkin bu lâkabdan hoşlanmadıkları için onu «İbn-i Galib»e değiştirmeğe muvaffak olmuşlardı. Mansur Bey'in dedesi bulunan İbn-i Galib'in dört oğlundan Ebulmansur üçüncüsüydü. Mansur Bey'in en küçük amcası Mehmed el-Muzaffer de iki sene sonra babası gibi şehit olmuştu. Onun da, Mansur Bey'den bir sene sonra doğmuş Zehra adında bir kızdan başka neslinden kimse kalmamıştı.

Meşhur âlimlerden bulunan ikinci amcası Şeyh Salih el-Magribi, istilânın ilk zamanında Cezayir'i terk ederek ailesiyle beraber Hilâfet merkezine sığınmıştı.

Yalnız büyük amcası Ahmed-el Nasır, elden kaçırdığı beyliği geri almak hırsıyla bir türlü memleketi terk etmek istememiş ve ilk mağlûbiyetin ertesinden itibaren Fransızlara yaranmak yoluna sapmıştı. Bundan dolayı Fransızların itimatlarını kazanmış ve servet ve mevkice yükselerek Cezayir şehrinin içine yerleşmişti. Saray gibi konağı ve debdebesi dikkatleri çekiyordu. Fakat bu parlak yüzün bir astarı vardı ki oldukça çirkindi ve ailenin diğer fertlerininkinden kalınca olduğu bir yığın tecrübeyle anlaşılmış olan vicdan zarını bile arada sırada sarstığı olurdu. O da, Fransızlara samimiyet ve alçak gönüllülük göstermesinden dolayı akrabasıyla din kardeşlerinin kendisinden nefret etmeleri hususuydu. Hattâ bazı tabir meraklıları, Ahmed el-Nâsır yerine «Ahmed-el Nasrani» lâkabını işittirmeğe çalışırlardı.

Sülâlenin diğer emekdarları gibi Mansur ile Zehra da anneleriyle beraber Ahmed el-Nâsır'ın evine sığınmışlardı. Çünkü Fransızlar memleketlerindeki mallarına el koymuşlar, evlerini yakmışlardı. Buna karşılık, Ahmed el-Nâsır'ın amcalığıyla Fransa hazinesinden geçinmelerine fazlasıyla yeten maaşlar bağlanmıştı. Ahmed el-Nâsır tek koruyucuları bulunmak iddiasıyla onları evine aldığı gibi, maaşlarını da kendi maaşıyla beraber alır ve sarf ederdi.

Konağına gelen giden çok bulunurdu. Bilhassa Fransız subaylarıyla madamları eksik olmazdı. Ahmed el-Nâsır da madamlarla görüşmeğe pek arzulu bulunduğundan biraz Fransızca ile kâğıt oyunlarını öğrenmişti. Bunun için selâmlık salonunda piyano sesiyle eğlence gürültüsü, yanı başındaki küçük odada da oyuncularla çevrili kumar masası eksik olmazdı.

Bundan dolayı Ahmed el-Nâsır tabu olarak gelen gidenle görüşecek olan üç çocuğuyla onlardan ayıramadığını göstermekten zevk duyduğu Mansur ile Zehra'yı şanına göre yetiştirmek lüzumunu hissederek bir Arapça hocasından başka bir matmazel ile bir mösyö daha tutmuştu. Bu suretle konağın bir köşesinde sanki beş kişilik bir mektep sınıfı açılmış bulunuyordu.

Mansur o vakit yedi, Zehra da altı yaşlarındaydılar.

Ahmed el-Nâsır'ın dokuz yaşında olan oğlu ile yedi ve altı yaşlarında bulunan iki kızı yaradılıştan sevimli çocuklardı. Olmasalar bile «efendizâde» olmak dolayısıyla tabiî sevilecek, hürmet edilecek, hüsuzluklarına varıncaya kadar her şeylerine katlanılacaktı.

(*Turfanda mı Turfa mı?*, 1980)

dönemde ise gerçek kimliğini bulmuş; üstelik sarayın itimadını ve tevecciihünü kazanmayı becerebilmiş bir usta kalemdir. Yükselme hırsı, ihtilâlci yapısı İstanbul içinde sıkışıp kalmamış, Avrupa'ya taşmış; hürriyetçilik inkılâpçılık, meşrutiyetçilik fikirlerini batılı devletler karşısında imparatorluğa rağmen savunma cüretini göstermiştir. Bu yolda kendisine şahsiyet kazandıran, Osmanlı hükümetine ters düşme, padişahı bile karşısına alma cesaretini gösterebilmiştir. Bu davranış, devletinin menfaatini devlete rağmen batılı devletler karşısında savunma idealini doğurmuş; fakat fazla hırs ve aşırı benlik, Jön Türk hareketinin liderliğine eriştiği anda, bizzat kendisine galebe etmiş ve ulaştığı bu zirveden süratli düşüşünü hızlandırmıştır. Öyle ki meşrutiyetçi ve ihtilâlci sıfatıyla yetiştirdikleri, II. Meşrutiyet sonrasında kendisini en büyük muhalif olarak nitelemişlerdir.

"Murat Bey, her şeyden önce bir fikir adamıdır. Elbette onun bu yapısı, siyasî hayat ile yakından ilgilidir ve değişkendir. Sultan II. Abdülhamid'in hükümdarlığının ilk yıllarında ve özellikle Mizan'ı ilk çıkardığı safhada o, daha çok dış siyaset ile uğraşır. Dış siyasette Osmanlı devleti ile batılı devletlerin münasebetlerini inceler. Bunların başında 'Şarkî Rumeli Meseleleri' gelir. Avrupa devletlerinin bu konudaki gizli emelleri üzerinde değerlendirmeler yapar. 'Mısır Meselesi' ise İskenderiye'nin bombardımanı ve işgali ile ön plâna çıkar, bu olayda İngiltere'nin gizli emelleri ve İngiliz-Osmanlı ittifakı tahlil edilir. 'Girit Meselesi'de gene batılı devletlerin Osmanlı devletine karşı yürüttükleri gizli emellerin bir başka örneğidir. Murat Bey, bu meseleleri değerlendirirken millî bir siyaset izleme taraftarıdır. Şüphesiz bu dış siyaset ile ilgilenme onun yükselmesinde önemli bir faktör olmuştur, 'Duyûn-ı Umûmiyye' komiserliğine getirilmesi bundandır ve bu görev sayesinde de batılı devletlerin siyasî emellerini daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur." (İsmail Parlatır)

ESERLERİ:

Tarih-i Umumî (4 cilt, 1889), *Muhtasar Tarih-i İslâm* (Bahçesaray,

MİZANCI MEHMED MURAD BEY VE ROMANINA DAİR

Birol Emil

Murad Bey bir edebiyatçı olmaktan ziyade politikacı bir fikir adamıdır. O itibarla asıl şöhretini yapan Mizan, devrin diğer gazeteleri gibi bir havadis gazetesi değil, bir fikir politikacılığı organıdır. Bu gazetenin sütunlarında ele alınan her mesele, günlük şartlar ve ihtiyaçlardan değil, muayyen bir ana fikirden hareket edilerek tetkik, muhakeme ve mukayese edilir. Tutulan yol ve varılan sonuç hep aynıdır: Osmanlı Türkiyesi'nin siyasî ve coğrafî bütünlüğünü muhafaza edecek, dayandığı dinî, ahlâkî, kültürel değerleri koruyacak, onu çağdaş bir cemiyet halinde yeniden «Devlet-i ebed-müddet» yapacak çareler, kalkınma tedbirleri, reform teklifleri... Dış politikadan kültür meselesine, maliyeden dine kadar her problem yalnız bu adeseden görülür ve Osmanlı Türkiyesi hakkındaki tenkid ve teklifler hep bu fikrin etrafında döner.

Murad Bey'in eserlerinde bugün içinde değerli ve geçerli sayılabilecek fikirler vardır. Fakat bir iki ilmî araştırmanın dışında Türk okuyucusu onlardan habersizdir. Edebiyatta devir, şahsiyet ve eser bir bütün olduğuna göre, Murad Bey'i böyle bir bütün içinde görmek ve romanını da devre bağlı sosyal ve ideolojik zeminini daha iyi anlamak için fikirlerini geniş okuyucu kitlesine tanıtmakta fayda vardır. (...)

Murad Bey'de de, devrin diğer aydınları gibi ideolojik bir tavır vardır. Bu tavır, siyasî planda Osmanlıcılık, kültür planında İslâmcılıktır. Osmanlıcılık, devletin de resmî ideolojisi olarak, azınlıkların istiklâl dâvalarını ve onları verimiş hakları durmadan istismar eden Avrupa'nın müdahalesini önleyecektir. İslâmcılık, dine olduğu kadar kültür birliğine dayanan bir ideolojidir. Dünyadaki bütün Müslümanların, İslâm hilâfetinin temsilcisi Osmanlı hanedanı etrafında, ortak bir inanç ve kültür birliği kurmaları gayesini güder Murad Bey, bu konuda, çok dikkate değer bir fikir ileri sürer: Osmanlı ülkesinde Hıristiyanların kurdukları «Ruhban Cemiyetleri», «İncil Cemiyetleri», «Misyoner Mektepleri» gibi aslında Müslüman çocukların kafalarını zehirleyen ve Hıristiyanlığın propaganda merkezlerinden başka bir şey olmayan kuruluşlara karşı, «Cemiyeti Hamidiye» adıyla dinî ve millî müesseseler açılmalıdır. Bu müesseseler, aynı zamanda Müslümanlar arasında sosyal ve manevî dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayacaktır. Ayrıca kurulacak bir İslâm kültür sitesinde, dünyanın her tarafından gelecek Müslüman gençler aynı iman ve kültür içinde yoğrularak, çağdaş ilimleri de öğrenmek suretiyle hem kendi ülkelerini, hem de topyekûn İslâm dünyasını yükselteceklerdir. Böylece yüzyıllardır İslâm'a karşı daima Haçlı zihniyetiyle hareket etmiş olan Avrupa karşısında «Hilâl» kuvvetlenmiş ve yüceltilmiş olacaktır. (...)

Murad Bey'in tefekkür tarzında tarih ön planda gelir. Hemen bütün eserlerinde görüldüğü üzere, tarih, onun için hem bir ders, hem bir şuur, hem de bir düşünce disiplinidir. Fikirlerinin, muhakeme ve mukayeselerinin dayandığı ana zemin tarihtir. Nihayet kendi fikrî gelişmesinde ve şahsiyetinin müessir olmasında tarihçiliğinin rolü büyüktür. Bu itibarla devrinde ve sonradan çok münakaşa edilmiş, bilhassa ilmî tarih görüşü zaviyesinden tenkit edilmiş olmasına rağmen, on beş cildi bulan tarih kitapları tarih bilgilerinin ihmal ettikleri, fakat kültür tarihçilerinin önemle üzerinde durmaları gereken eserlerdir. Bilhassa yedi ciltlik «Tarih-i Ebu'l-faruk», —Yahya Kemal bu eseri «Murad Bey'in zekâsının son ışığı» diye vasıflandırır— Osmanlı tarihinin felsefesini yapmak iddiasında olan bir kitaptır. Murad Bey'in hiç olmazsa hacim itibariyle bu son büyük tahlil ve terkip eseri, Tanzimat'tan sonra tarih sahasında nakiler ve vak'anüvisçi tarihçilikten tefekkür ve muhakemeye dayanan ideolojik tarihçiliğe geçişte ihmal edilmemesi gereken bir örnektir. (...)

Çeşitli edebiyat görüşleri arasında bir tanesi vardır ki, ancak ona uymakla millî bir edebiyat vücuda getirmek mümkündür. Bu «edebiyatı ahlâkiyye», ahlâkî edebiyattır:

«Ahlâkî edebiyat, insandaki hayvanî temayüllerin tatmini için bir yol göstermek yahut cemiyetin hâlihazır manevî hayatını tasvir etmekle yetinmeyip, millî ideallere verdiği cezbeli şekil ve görünüşler sayesinde gelecekteki hayatına da tesir etmek ve millî gayreti bir takım yüksek gayelere doğru yöneltmek ve harekete geçirmekle mükelleftir. (Edebiyatımızın Nümûne-i İmtisalleri, Mizan, 19 Kanun-i sânî 1888, nr. 40, s. 335).

Murad Bey, bu görüşle eski Türk edebiyatını, sun'î, hakikat ve tabiat dışı, İran edebiyatı taklidi sayar, «iki üç yüz senelik gaflet uykusu» olarak vasıflandırır. Yeni edebiyatı ise Avrupa taklidi addeder. Her ikisinin ortak zaafı, taklide düşkünlük ve ahlâkî edebiyata önem vermemiş olmalarıdır.

Gerçi edebiyat ile ahlâkı birleştiren ve «edeb»den gelen edebiyatı kendi dışında bir terbiye ve sosyal fayda gayesi gösteren bu anlayışın bir kolu Şinasi'ye, diğer kolu Namık Kemal'e giden geleneği mevcuttur. Fakat Murad Bey'in Türk tenkit tarihine getirdiği yenilik, edebî tenkitlerinde, roman ve piyesinde bunu bizzat uygulaması, nazarîde kalmayarak tatbikî tenkit örnekleri vermesidir. (...)

Murad Bey'in ahlâkî edebiyat telâkkisinden ve bu tenkitlerin başlığından da anlaşıldığı üzere edebiyatta, bilhassa roman ve tiyatroda esas, bir milletin bugünü ve geleceği için örnek teşkil edecek tipler yaratmaktır. Vakanın ehemmiyeti yoktur. Hakikat hissi vermek şartıyla vak'a uydurma olabilir. Fakat, roman ve tiyatro şahısları, ferdî özelliklerden ziyade bir milletin ortak vasıflarını, hâkim temayüllerini temsil eden, geniş kitlenin farkında olmadan vicdanında taşıdığı duygu, düşünce ve idealleri uyandıran tipler olmalıdır. Cemiyetteki rolleri bakımından Ziya Gökalp'ın «Mefkure» anlayışını hatırlatan bu tipler, bugünden ziyade geleceğin yaratıcısı, aktif, dinamik, sosyal şuuru, sorumluluk hissi, şahsiyet duygusu son derece kuvvetli «misyon» sahibi kahramanlardır. Bunlar roman veya piyes sayfalarından kopup hayata geçtikçe, cemiyette onları örnek alan canlı fertlerin sayısı çoğaldıkça bir millet her bakımdan mesut bir geleceğe namzet demektir. Hatta bu tiplerin azık olması da önemli değildir. Mühim olan geniş kitleyi sarsıcı ve uyandırıcı bu «nümûne-i imtisaller»in önce edebiyatçılar tarafından tasavvur ve tasvir edilmesi ve sonra cemiyete mal olmasıdır. (...)

(Mizancı Mehmed Murad Bey / *Turfanda mı Turfa mı?*, Giriş'ten, 1980).

1890), *Turfanda mı Turfa mı?* (1891, M. Etuğrul Düzdağ tarafından sadeleştirilerek *Mansur Bey* adıyla, 1972), *Devr-i Hamidî Âsârı* (1891), *Le Palais de Yıldız et la Sublime Port* (Paris, 1896; *Yıldız Saray-ı Hümayunu ve Babıali* adıyla, Kahire, 1895), *Müdafaa Niyetine Bir Tecavüz* (Paris, 1896), *La Force et la Faiblesse de la Turquie* (Türkiye'nin Kuvvet ve Zaafı, Cenevre, 1897), *Hürriyet Vadisinde Bir Pençe-i İstibdat* (1908), *Mücahede-i Milliye* (1908), *Tarih-i Ebul-Faruk* (Osmanlı tarihi, 7 cilt, 1909-14), *Akıldan Bela* (çeviri oyun, Griboyedov'dan, 1883), *Tencere Yuvarlandı Kapağını Buldu* (komedi, 1909), *Enkaz-ı İstibdat İçinde Züğürdün Tesellisi* (1911), *Meskenet Mazeret Teşkil Eder mi?* (1911), *Taharri-yi İstikbal* (2 cilt, 1913-14), *Tatlı Emeller Acı Hakikatler* (1912).

HAKKINDA: İsmail Habib / Edebi Yeniliğimiz (1932), Selim Nüzhet Gerçek / Türk Gazeteciliği 1831-1931 (1931), Ahmet Bedevi Kuran / İnkılâb Tarihimiz ve İttihad ve Terakki (1948), Şerif Mardin / Jön Türklerin Siyâsi Fikirleri (1964), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968), Kenan Akyüz / Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1969), Hilmi Ziya Ülken / Türkiye'de Çağdaş Düşüncc Tarihi (1979), Birol Emil / Mizancı Murad Bey - Hayatı ve Eserleri (1979), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas. 1999), Bchçet Ncatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İsmail Parlatır / Büyük Türk Klâsikleri (c. 9, 2004).

MEHMET MÜFİT

Şair. 25 Kasım 1952, Demirci / Manisa doğumlu. Şiirlerinde Mehmet Erel imzasını da kullandı. Babasının memurluğu dolayısıyla çocukluğu Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde geçti. 1968 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşti. Haydarpaşa Lisesini bitirdikten sonra muhasebecilik, reklamcılık, pazarlamacılık gibi çeşitli işlerde çalıştı. İstanbul'da bir özel şirkette çalışmalarını sürdürdü.

Şiirleri önce Mehmet Erel imzasıyla *Genç İşçi* (1978) daha sonra Oktay Akıncı ile birlikte çıkardığı *Yaşam İçin* (1982) ve Tuğrul Tanyol-Mehmet Celal ile çıkardığı *Poetika* (1985) dergilerinde yayımlandı. Yazı ve şiirleri sonraki yıllarda *Genç İşçi, Sesimiz, Yapıt, Küçücük, Türkiye Yazıları, Varlık, Gösteri, Yazko Edebiyat, Somut, Oluşum, Üç Çiçek, Yusufcuk, Yaşam İçin Şiir, İmge/Ayrım* ve *Sombahar* dergilerinde yer aldı. *Oradan O Kızıl Mermerin Altından* adlı şiiriyle 1979 Savaş Yolu dergisi şiir ödülüne; *Yaprak Kasırgası* ile 1983 Hürriyet Gösteri dergisi şiir ödülünde mansiyona layık görüldü.

"Dili kullanıştaki külhanlık nedeniyle mi, yoksa dar ama militan okurları yüzünden mi Ece'yle benzerliklerinden söz edildi hep aramızda? Müfit'in bir alt kültürün, bir alt dilin şairi olduğu söylenebilir. Ne var ki

Mehmet Müfit

MEHMET MÜFİT

SARIŞIN FATİH

şöyle bir aralıyorum yağmurun perdesini, mis gibi
İstanbul soyunuyor kollarımda, artık dayanamam
fırlıyorum sokaklara, kirpiklerimde bir damla

tıkanır gibiyim, çatlar gibi... kızaran bir şey var,
bir şey var alnının ortasında.
kirpiklerimde on damla

gümüş kakmalı bir çılgınlık mı bu, ince bir
raslantı mı atlaslara işli, yoksa ayasofya'ya sinmiş
cüce bir papazın ihaneti mi.
kirpiklerimde yüz damla

yüz damla çarşaflara, sakallara tuğralara
sancaklara yüz damla. nasıl da doğmuştu
sarışın fatih! .. ve o görkemli atının üstünde
haliçle birlik, altından resnimi çekti.
hayret, işaret parmağında eridi bizans
bizans kırmızı bir gül oldu,
kaypak bir gül bizans.

upuzun kesiksiz bir gül.
ayyaş ve tedirgin bir gül.
çektikçe soluğuma değecek
değdikçe gözlerim dönecek
işte öyle bir gül. kirpiklerimde bin damla

bin damla kirpiklerimde... ey kurnaz, ey akşamla
kuşatılmış inatçı sultan! şu hengame, şu cümbüş...
sarsılsın gül, morarsın, düşsün; buz gibi
gerilsin ayaklarında. işte kaka yer açıyorum
yer açıyorum, bir gül de karanlık sulara.

MEHMET MÜFİT

ÖVÜNÜYORUM

evine uzak daktilosuna yakın genç bir kadının
güneş girmiştir kır çiçekli perdesinden
küçücük mutfağına.

dolap açılmış, su uyanmış, ayaklanmıştır
çatal bıçak tabak ve dünden kalan
yarım kilo kıyma.

kolay değil, şu öğleüstü
dakikada otuz sözcüğün
ağırlığı var parmaklarında.

onun Ece'den en temel farkı, Ece'deki dünyanın kitabî, Müfit'tekinin ise yaşanmış olmasıdır.

"Lirizm ve hüzün onun külhani dizelerinin arasında hep gizli bir niyet gibi dolaşır." (Tuğrul Tanyol)

ESERLERİ (Şiir):

İstanbul'un Ağır Sultanları (1984), *Tekkede Bahar* (1986).

HAKKINDA: Orhan Kahyaoğlu / Söyleşi: Biz Babasız Bir Kuşağız – Kubilay Ünsal / Bitirim Şiirin Harbi Şairi – Tuğrul Tanyol / Müfit Is Back in Town (Sombahar, sayı: 3, Ocak-Şubat 1991), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c. 3, 2002), TDOE – TDE Ansiklopedisi 3 (2003).

Mehmet Nâzım Paşa

MEHMET NÂZIM PAŞA

Şair, devlet adamı (D. 1840, İstanbul - Ö. 1926, İstanbul). Şair Nâzım Hikmet'in dedesidir. Rüştiyeyi (ortaokul) bitirdikten sonra bir süre Adana, Konya, Bitlis, Halep, Kastamonu ve Mersin'de mektupçuluk (genel sekreterlik) yaptı. 1898 yılında Kayseri mutasarrıflığına atandı. Kayseri'de görev yaptığı dört yıllık süre içerisinde, Hunat Camii ile Seyyid Burhaneddin ve Zeynel Abidin türbelerinin kubbelerini tamir ettirdi ve önemli hizmetlerde bulundu. Kayseri'den sonra Diyarbakır, Halep, Konya, Sivas ve Selanik valisi olarak hizmet verdi. Mevlevi tarikatına bağlı idi. Abdülhamid döneminde gerçekleştirilen eğitim alanındaki gelişmeleri anlatan *Ahdi Şehriyari* adlı eserinin dışında tasavvufla ilgili şiirleri ve yayımlanmış başka eserleri de vardır.

HAKKINDA: Fevziye Abdullah Tansel (Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 14, 1996), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. III, 2000), Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

MEHMET, Nevzat

Şair, çocuk edebiyatçısı. 1934, Telerig köyü / Hacıoğlupazarcığı (Dobriç) / Bulgaristan doğumlu. Nevzat Memedov imzasını da kullandı. İlkokulu ve rüştiyeyi (ortaokul) köyünde bitirdi. Varna'da işçi okulundan mezun olduktan sonra Sofya'da yükseköğrenim görerek radyo mühendisi oldu. Bir süre Varna tersanesinde çalıştı. 1968'de serbest göçmen olarak Türkiye'ye geldi ve İstanbul'a yerleşti. Bulgaristan Türkleri edebiyatının ünlü çocuk şairlerinden biridir.

"Bulgaristan Türklerinin çocuk şiirlerinde doruk noktasına aniden çıkıp, olgun yaratıcılar saflarında, kimsenin yadırgamadığı yerini aldığını söyleyebileceğim Nevzat Mehmetov vardır. 1955 yılında "Eylülcü Çocuk" gazetesinde yayınlanan 'Veda' ve 'Birincide Birinciyim' adlı şiirleri çok başka bir eda taşıyordu. Bu şiirlerde kendisi seslenmekte, kendi dünyasını bize açmaktadır.

"Nevzat Mehmedov, çocuğun geniş dünyasını alıp bizi götürmekte, oralardaki beklenmedik güzelliklerle tanıştırmaktadır. Dili, şiir söyleyişi bir başka biçimdi Nevzat'ın. Adeta uzun yıllardan beri yığılan bir birikimle bir anda yeryüzüne çıkıveren yer altı suları gibi hem sıcacık, hem de yürekleri saran bir şifa veriyordu." (İsmail A. Çavuş)

ESERLERİ (Çocuk şiiri):

Ayı Dayı (1959), *Deniz* (1966), *Üç Beygir* (1967).

HAKKINDA: İsmail Çavuş / Bulgaristan Türklerinde Çocuk Şiiri (Türk Dünyası Araştırmaları dergisi, sayı: 127, 2000), Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002).

MEHMET NİYAZİ

Romancı. 8 Nisan 1942, Akyazı / Adapazarı doğumlu. Soyadı Özdemir'dir. Akyazı İlkokulu (1953), Akyazı Ortaokulu, İstanbul Haydarpaşa Lisesi (1957), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1964) mezunu. O yıllarda Hukuk Fakültesinde bütünlemesiz olarak üçüncü sınıfa geçenler, dekanlıktan izinle Edebiyat Fakültesinin herhangi bir bölümüne devam edebildiği için Felsefe Bölümünden de sertifika aldı. Felsefe doktorası yapmak üzere Almanya'ya gitti. Brilon'da Goethe Enstitüsündeki dil öğreniminden sonra, Marlburg, Bonn ve Köln üniversitelerinde araştırmalar yaptı. Moxburg Üniversitesinde Prof. Dr. Ditrich Pirson'un yanında *"Türk Devletlerinde Temel Hürriyetler"* konulu doktorasını 1976'da bitirdi. Hocasının kürsüsünde çalıştı. 1988'e kadar Almanya'da kaldı. Yayıncılıkla uğraştı.

"Vatan" başlıklı ilk makalesini 1967 yılında *Millî Hareket* dergisinde; diğer ürünlerini *Türkiye*, *Babıalide Sabah*, *Gündüz*, *Zaman* (1987), *Muhalif* (1999), *Tercüman* gazetecileri ile *Yeni Akademi*, *Yeni Hafta*, *Ufuk Çizgisi*, *Türk Yurdu*, *İnsan ve Kâinat*, *Türk Edebiyatı*, *Beyan* (1999) dergilerinde yayımladı. 1987'den itibaren başlangıçta haftada üç gün, sonraları haftada bir gün olmak üzere *Zaman* gazetesinde yazdı. Radyoya ve televizyona da uyarlanan *Ölüm Daha Güzeldi* adlı romanıyla Türkiye Millî Kültür Vakfının 1982 yılında Yılın Romanı Ödü-

MEHMET NİYAZİ

BAYRAM HEDİYESİ

"Dr. Baymirza Hayit'a aittir"

Dağa taşa su usul usul yürümeye, kelebekler kanatlanıp uçmaya hazırlanıyordu. Tabiat, rengarenk çiçeklerle süslenerek bir başka alemin yolculuğuna çıkacaktı. O dilsiz ağaçlar neşelenecek, dünyaların gizlendiği tomurcuklar güneşin bereketli öpüşleriyle elmayı, nari, kirazı Asya'nın çizgili yüzlü çocuklarına sunacaktı. Ne yazık ki talih, toprak anamın nimetlerine özgür olarak el uzatmayı çok görmüş, onları nitsak etmişti. Oysa her insan gibi onların mutluluğu da bağımsız yaşamakla mümkündü. Bunun için pek çok kereler baş kaldırmışlar, sayısız evlatlarını savaş alanlarında bırakmışlardı.

Petersburg'un duvarlarını özgürlük, insanca yaşama şarkılarının sarıldığı gün geldi... Çelik örgüleri biraz da onların gayreti kırdı ve yıl bin dokuz yüz on yedinin ekimine ulaştı.

Uçsuz bucaksız steplerde, çeşitli dillerde insancıl şarkılar söylenmeye başladı. Herkes mutlu, herkes sevinçliydi. "Milletler hapishanesi" haline gelmiş imparatorluğun beton duvarları kırılarak aydın ufuklarla kucaklaştıkacaktı. Her millet özgür olacak, kendi dilinde, kendi gönlünce devletini kuracak, toprağına istediği gibi sahip olacak, insanını dilediği şekilde eğitecekti. Gölgesiz bir bayram havası Sibirya'nın derinliklerinde dalgalanıyordu.

Fakat kısa bir süre sonra yüreklerde kuşku belirmeye başladı; gün dö-

→

nüyordu sanki. Bir ihanet fısıltısı dolaşıyordu dudaktan dudağa, inanılmak istenmiyordu bu ihanete; çünkü elde "öğretinin ilkeleri" vardı. İnanılmıyordu, ama General Frunze'nin emrinde toplanan kuvvetler, sevincin dağ rüzgarı misali sınırsız dalgalandığı topraklara yürümeye başlamıştı bile. Her yer çelik miğferlilerin mitralyözleriyle dolmuştu. Bunlara karşı çıkanlar yalın ayak, ak gömlekli, yalın kılıçtılar. Karanlık geceler ölüm saçan batıryaların alev kusmukları ve yalın kılıçlarla aydınlandı. Toprağı sulayan insan kanı, gübreleyen insan etiydi.

Doludizgin yağan karlarla, alev alev dökülen güneşlerle yalın ayaklıların umakları söküldü. Kılıç kabzalarını kavrayan bilekleri güçsüzleşti. Ak gömlekleriyle dokudukları duvar delindi. Çeşitli bölgelerde yalnızca gece karanlıklarında vardılar. Talihsizliklerini yenemiyeceklerini biliyorlar, ama gene de direniyorlardı. Bu direnişi hem ecelde, hem de gelecek nesle borç biliyorlar, insanlığa çağımızın gerçek çehresini de göstermek istiyorlardı. Top tüfek sesleri arasında kurban bayramı geldi. Müslümanların bu kutsal günleri dolayısıyla General Frunze'nin insancıl duyguları ağır basarak dört günlük "ateşkes" ilan ettiğinde Fergana eyaletinin Yarçek köyünü de "karşı devrimciler"den temizlemişlerdi.

Başı dumanlı dağların koynunda Yarçek sanki hassas duygularını dokunmasıyla meydana gelmişti. Üç yanı ufuklara ulaşan mor tepelerle çevrilmiş, ancak bir yönüyle Fergana'nın verimli ovalarına kavuşabiliyordu. Dağlardan güneşin altın rengiyle sarmaş dolaş yuvarlanıp gelen yorgun sular, Yarçek'in düzlüğünde dinlenir ve tembel kıvrımlarla Fergana'nın derinliklerine doğru yol alırdı.

Yemyeşil ağaçların altında el emeğinin iz iz görüldüğü bakımlı bahçeler, bu sabah ayrı bir gürültüyle okunan ezan sesiyle uyanmıştı. Buluğa ermiş çocuklar, ihtiyarlar camiyi doldurmuş, evlerde analar ve yaşmaklı gelinler kalmıştı. Yüreklerde tortuluşan ağıtlara rağmen herkeste bu kutsal güne hazırlanma gayreti vardı. Ne kadar yaslı da olsa bayramdı; Tanrı bağışıydı.

Atışları yeni durmuş kanlı bir yüreği andıran güneş, hırçın tepelerin arasından sıyrılarak ormanların üstüne koyu bir kurşunilikle çöken perdeyi sıyırıp atmıştı. Yeşil yaprakların arasında binlerce pırıltı oynaşıyordu. Kuş sesleriyle donanmış ışıl ışıl tabiatın derinliklerinde, kutsal güne rağmen bir hüzün kımıldıyordu; çünkü yıllardan beri sürdürülen savaş artık iyice ümitsizleşmişti. Bayram namazı kılındıktan sonra Tanrı'ya eller açıldı. Dağlarda savaşanların üzerinden koruyuculuğunu eksik etmemesi dileğiyle dualar bitirildi. Avuçlar tesellî ümidiyle sakalları sıvazladı. Hayatı yeni yeni anlamaya başlayanların gözlerinde yaşlar tomurcuklandı.

Dışarıya çıkarlarken ard arda birkaç tüfek sesi yankılandı. Caminin çatısında güneşlenen kuşlar ürkerek havalandı, yarım daireler çizip ağaçların arasında kayboldular. Gözler tüfeklerin patladığı yöne çevrildi; kimlere kıyılmışın yine?... Caminin avlusundaki herkes gibi Sadık da iç çekti. Nasıl iç çekmesindi!... Dağlarda vurışan oğullarından büyüğü onbeş gün önce şehit düşmüştü. Çiseli bir gecenin sabahına doğru ortanca oğlu Narmirza, ağabeyini sırtlayıp eve getirmişti. Sol göğsüne isabet eden kurşunla sesiz gittiği belliydi; ama yüzünde donuklaşmayan bir gülümseme vardı. Tanrı katında ne kadar yüce bir yeri olduğunu bilmesine rağmen oğlunun acısı yüreğine kızgın bir ok gibi saplanmıştı; bir türlü azalmıyor, bilhassa son hali, kanlı siyah gömleği gözünün önünden gitmiyordu. Şimdi ise dağlarda bir tek ortanca oğlu kalmıştı.

Caminin avlusunda bayramlaşma bittikten sonra yemeğe götürebilecek birini aradı. Komşularına bir şey söyliyemedi; evlerinde bulunmak isterlerdi; bir yabancı da yoktu. Yıllarca bayram sabahlarında katettiği yolu, yalnız yürümek istemediği gibi, bayram sabahı misafirlerle yemek de töre idi... Ne yazık ki bu defa eve yalnız dönmek zorunda kaldı.

Camiden biraz uzaklaşmıştı ki birkaç tüfek daha patladı. Uzaktan uzağa yankılanan bu patlayışlarla birlikte bakışlarında Narmirza'sının esmer yüzü belirdi; nasıl da kara gözlerinde yaşamak hırsı nüfuşuyordu. Nemli bakışlarını mor dağlara çevirdi; ona dalgın tepeler bir felakete gebeymiş gibi geldi. Duruşunda namlulara yeni sürülen mermileri duymanın kuskusu vardı. Öylece bir süre kaldıktan sonra, göz kapaklarının altını yakan sıcak bir ıslaklıkla eve doğru yürüdü. (...)

(*Bayram Hediyesi*, 2001)

lünü, *Çanakkale Mahşeri* adlı eseriyle 1999 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Roman Ödülünü kazandı. *Ölüm Daha Güzeldi* adlı eseri 1991'de Arapçaya çevrildi. Türk Ocakları Osman Turan Türklük Araştırmaları Armağanı, 2000 yılında Mehmet Niyazi'ye verildi. Mehmet Niyazi, tezli romanlarıyla tanınır. Eserlerinde milli konuları ön plana çıkardı. İncelemelerinde Türkiye'nin sosyal yapısı üzerine görüşlerini açıklar.

"Mehmet Niyazi, romanlarının konularını, incelemelere ve bazen de kendisine anlatılan gerçek vak'alara dayandırıyor. Bütün eserlerinde roman sanatından ve üslûp endişesinden daha çok milli duygularımıza dayalı idealist (ülkücü) telkin ve savunmaları ön safta tutuyor. Romanlarda olayı anlatırken kendi düşünce ve duygularından yana ağırlık koyuyor. Tarafsız davranamıyor, çok yönlü olamıyor, karşı fikre ve karşı eyleme, hayat ve hareket hakkı tanımıyor. Her eserinde, kendi sevdiği taraf ululanmakta, görüşlerine zıt veya hasım bilindiği taraf ise tamamıyla haksızdır; çok defa kaleme alınmaya bile değmemektedir.

"Demek ki Mehmet Niyazi, memleketini çok seven, yakın tarihin şahsiyetleri arasında beğendikleri ve sevmedikleri bulunan, milleti için fedakârlık edenleri kaleminin bütün gücüyle öven, aksi tutumda farz ettiklerini yerden yere vuran milliyetçi bir kalemdir. Mehmet Niyazi bir destancıdır. Nitekim, çok büyük vatan hizmetleri olduğu halde haksızlığa ve resmi tarihin kahrına uğratılarak unutulmuş nice seçkin Türk kahramanına karşı, hepimizin milli minnet borcu ödeyen eserine Yazılamamış Destanlar adını vermiştir." (Ahmet Kabaklı)

ESERLERİ:

ROMAN: *Varolmak Kavgası* (1969, yeni düzenlemeyle, 1988), *Çağımızın Aşıkları* (1977, yeni yazımı İki Dünya Arasında adıyla 1992), *Ölüm Daha Güzeldi* (Tahir Mihmandarlı'nın hayatı, 1982), *Yazılmamış Destanlar* (1989), *Çanakkale Mahşeri* (belgesel roman, 1998), *Dâhiler ve Deliler* (2001).

HİKÂYE: *Bayram Hediyesi* (1971, yeni yazımı 2001).

DENEME-İNCELEME: *Millet ve Milliyetçilik* (1980), *İslâm Devlet Felsefesi* (1988), *Türk Devlet Felsefesi* (1989), *Medeniyet Ülkesini Arıyor* (1991), *Türkiye'nin Meseleleri I Kültür* (1992), *Türkiye'nin Meseleleri II Devlet* (1992), *Medeniyetimizin Analizi ve Geleceği* (2000), *Millet ve Şark Milliyetçiliği* (2000), *Millet ve Türk Milliyetçiliği, Mütareke ve Kurtuluş Savaşının Başlangıç Döneminde Türk Demir Yolları: Yapısal ve Ekonomik Sorunlar: 1918 – 1920* (2003).

Mehmet Niyazi

HAKKINDA: Baki Günay / Mehmed Niyazi: "Biz Tarihimize Bir Yabancıdan Daha Uzağız" (Kitap Haber, Temmuz-Ağustos 1999), Mehmet Nuri Yardım / Romancılar Konuşuyor (2000; Arşivlerden Gerçekleri Çıkaran Mehmed Niyazi: Çanakkale Bir Destandır, s. 177-179) Unutulmayan Edebiyatçılarımız (2004), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 5, 11. bas. 2002).

MEHMET NUSRET EFENDİ

Siyaset adamı, araştırmacı (D. 1879, Erzurum - Ö. 18 Ekim 1930, İstanbul). TBMM kayıtlarında Som soyadı vardır. Aldığı görevlerden dolayı Erzurum'da "Alay Müftüsü Nusret Efendi" diye anılmaktadır. Erzurum Müftülerinden Ömer Fazıl Efendi'nin iki oğlundan biridir. Küçük yaşta babasını kaybetti. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da, yükseköğrenimini İstanbul Fatih Medresesinde tamamladı. Erzurum'a geri döndükten sonra, 22 Ocak 1900 tarihinde 4. Ordu 25. Alay 4. Tabur İmamı olarak ordu hizmetine girdi. 15 Eylül 1906 tarihinde aynı görevle 2. Orduya atandı. 8 Ekim 1912'de birliği ile Balkan Savaşı'na katıldı. Lüleburgaz ve Çatalca muharebelerinde savaştı. Savaş sonrası Erzurum'da bulunan 9. Kolordu 82. Alay İmamlığına getirildi. 13 Eylül 1916'da Kafkas 10. Fırkası 28. Alayda görevlendirildi. Doğuda cereyan eden bütün çarpışmalara ileri hatlarda katılarak askerlere moral destek verdi ve komutanlarınca takdir edildi. Müterekeden sonra 32.Alay 1. Tabura tayin olundu. Görevli olduğu kıtanın Zonguldak'ta görevlendirilmesi üzerine Aralık 1919'da Zonguldak'a gitti. Mart 1920 tarihinde kendi isteği ile emekliye ayrıldı.

TBMM'nin Birinci Döneminde Erzurum Mebusu seçilen Gözübüyükzâde Ziyaeddin Bey'in Meclise katılmadan istifa etmesi üzerine, 28 Ağustos 1920'de onun yerine seçilerek 20 Ekim 1920'de Meclise katıldı. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde çeşitli görevlerde bulundu. Şer'iye-Evkaf, İrşad, Anayasa ve Milli Eğitim komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği dönemi içinde meclis kayıtlarına göre, sekizi gizli oturumda olmak üzere, toplam altmış dört konuşma yaptı. Üç soru önergesi ve dört kanun teklifi verdi. Milletvekilliğinin sona ermesinden sonra Erzurum'a döndü. Bir süre Erzurum'da kaldıktan sonra İstanbul'a yerleşti. Soyadı kanunun yürürlüğe girince Som soyadını aldı. Evli idi, çocuğu olmadı. Mezarı İstanbul Merkez Efendi Mezarlığındadır. *Tarihçe-i Erzurum* adlı eserin 2005 baskısı, hemşehrisi Ahmet Fidan tarafından hazırlanarak *Mehmet Nusret Som - Tarihçe-i Erzurum* adıyla yayımlandı.

Mehmet Nusret Efendi

MEHMET O. BÜTÜÇ

Bkz. BÜTÜÇ, Mehmet O.

MEHMET RAUF (Oyun Yazarı)

Oyun yazarı (D. 1882, İstanbul - Ö. 23 Şubat 1918). Ferik Atıf Paşa'nın oğludur. Romancı Mehmet Rauf ile karıştırılmamalıdır. Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu, 1902) mezunu. Devlet Şurası (Danıştay) İstinaf Mahkemesi Savcılığı, Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Bölümü Yunan ve İtalyan edebiyatı müderrisliği (1912-18) yaptı. Şiir, makale ve çevirilerini kendi çıkardığı *Resimli Kitab Mecmuası*'nda yayımladı. Daha çok oyunları ve edebiyat tarihi incelemeleriyle tanınmıştır.

ESERLERİ:

İNCELEME: *Yunan Kadim Tarih-i Edebiyatı* (1911), *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (1913).

OYUN: *Tiraje* (Raif Necdet ile, 1914), *Pervane* (1914), *Nikâhta Keramet* (1915), *Ateş ile Barut Arasında* (1915).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MEHMET RAUF (Romancı)

Romancı (D. 24 Ağustos 1875, İstanbul - Ö. 23 Aralık 1931, İstanbul). Kütahyalı Hafız Ahmet Efendi'nin oğludur. Ferik Atıf Paşa'nın oğlu Mehmet Rauf'la sadece isim benzerliği vardır. Dört yaşında Balat Mektebinde öğrenimine başladı, yedi yaşında Eyüp Rüştiyesine (ortaokul), on yaşında Soğukçeşme Rüştiyesine devam etti. Heybeliada'daki Bahriye Mektebi (1891) mezunu. Bu yıllarda İngilizce ve Fransızca öğrendi, tiyatroyla ilgilendi. Staj için Girit'e gönderildi (1895). Stajının bir bölümünü Kiel Kanalının açılış törenine katılmak için gittiği (1895) Almanya'da tamamladı. Dönüşünde İstanbul Tarabya'da elçilik gemilerinin irtibat subaylığı görevine getirildi. *Zanbak* adlı erotik bir hikâyesinin yayımlanması üzerine subaylıktan çıkarıldı. Bundan sonra hayatını kalemiyle kazandı. Hikâye, roman, oyunlar yazdı.

Mehmet Rauf, 1900 yılında Tevfik Fikret'in halasının kızı Ayşe Sermet Hanım'la evlendi. Bu evlilikten, biri sonradan Selâmi İzzet Sedes'in eşi olan, biri de küçük yaşta ölen iki kızı oldu. Evlendikten sonra bir süre Tevfik Fikret'in Hisar'daki evinde kaldı, sonra Büyükada'ya yerleşti. 1910'da ikinci defa evlendi. İzmir'de yaptığı bu evlilikten de bir kızı oldu. 1926'da Muazzez Hanım'la evlendi, bu evlilikten çocuğu olmadı. Bir süre şeker ticareti de yapan Mehmet Rauf,

Mehmet Rauf

1927'de hastalandı, beş yıl boyunca acı çekti, Cerrahpaşa Hastanesinde öldü. Maçka'daki aile mezarlığında toprağa verildi

Mehmet Rauf ilk yazı çalışmalarına Bahriye Mektebinde öğrenci iken başladı. O dönemde *Denaet yahut Gaskonya Korsanları* adlı bir macera roman ve *Ruzname-i Hayatım* adıyla anılarını yazdı. Bu sıralarda Ahmet Midhat, George Ohnet, Octave Feuillet, Alphonse Daudet, Emile Zola, Gustave Flaubert gibi yazarları okudu. Bu arada realistlere özenerek *Canfezâ* adlı bir hikâye yazdı. Edebiyat dünyasına, Halit Ziya Uşaklıgil'e gönderdiği *Düşmüş* adlı hikâycsinin *Hizmet* gazetesinde yayımlanmasıyla girdi. O yıllarda Halit Ziya ile mektuplaşmaya başladı, onun aracılığıyla Servet-i Fünûncularla tanışıp aralarında yer aldı. Tevfik Fikret, Cenab ve Hüseyin Cahit'le tanıştı ve dost oldu. Cenab, memuriyeti dolayısıyla Hicaz'a giderken *Mektep* dergisi-

MEHMET RAUF

EYLÛL

Ertesi gün geç uyandı; güne temiz bir semayı bütün envâr-ı şaşaasıyla parlatıyordu; pencereyi açıp evvelâ bonjur demek için o tarafa baktı; semanın dâmen-i atlası altında, denizin temevvücât-ı harîrisi üstünde Pazarbaşı yıkanmış, şevkşevk, tebessüm ediyordu. Birden o kadar iştiyak hissetti ki üç gündür nasıl onu görmeyerek, görmediği halde de görmeye ihtiyaç hissetmeyerek kaldığını anlayamadı; fakat gitmek fikrinin önünde meçhul ve gayrikabil kaldı. Nasıl gidecekti? Bahusus sonra ne olacaktı? Bunlarla meşgul olarak gezindi. Yemek için otele avdet ettiği zaman bu o hâle geldi ki ondan ayrı yaşamak gayrikabil gibi göründü; ne olursa olsun oraya gitmek için mukavemetsiz bir arzu duydu; ve yemeği güç yiyerek bir arabaya atladı.

Araba iskeleyi geçip sefarethaneler rıhtımında Boğaz'ın temiz rüzgârıyla yıkanarak kemâl-i sür'atle giderken onun gözlerini düşünüyor, onlarda nasıl bir kabul göreceğini tecemmül ediyordu, birden onları câmid ve bîmânâ bulmak fikri onu o kadar korkuttu ki tereddüd etti. Ve bir kere bu aks-i te'sîr başlayınca böyle sevildiğine dâir o kadar âleni bir emâre görmediğini itiraf'a kadar indi. O zaman bir mücadele başladı, gitmek, tekrar o gözlerin mânâ-yı şiiriyle bayılarak kalmak ihtiyâcının bârid ve sâkin bulmak havfiyla mücadelesi... Buna Büyükdere'ye kadar tehammül etti; fakat başladıkça o kadar şedîd bir halecan hâsıl oldu ki bastonuyla arabacıya dokunup durdurdu, orada indi...

Şimdi nereye gidecekti? Sersem, düşünemeyerek, geri döndü; bilmeyerek yürümeye başladı. Köyün içinde yürürken sebebini bilmez gibi içinde bir ezîklik hissediyor, üç günlük saadetten sonra şimdi bunun altında öldüyordu. Birden çayıra geldiğini gördü, bendler yolına saptı ve buradan onunla beraber kaç kere geçtiğini tahattur kalbini sızlattı. Az daha ilerleyince orada sol koldaki bahçe nazarını celbetti. Burada arabalarını durdurmuşlar, su içmişlerdi... Ah artık bunlar muhal idi, değil mi?

Oraya ağaçların altına oturdu. Tenha, sâkit, durmaktan zevkyâb olarak daldı. Uzun uzun düşünerek, Suad'ın o nigâhını tekrar görmeye çalışarak, ümid, kuvvet bulmaya uğraşarak biraz kesb-i metânet ediyordu. O son nazarın reng-i hazînî onun için binlerce mânâlarla dolu geliyordu. Suad'ın evvelâ hiç ses çıkarmayıp, başını bile kaldırmayıp meşgul oluşu kalbiyle ettiği mücadeleyi gösteriyordu. Fakat sonra kalbi galebe ediyor, gözler bütün bu mücadelelerin hüzn-i meâliyle nemnâk, dudaklar müteredded, ses titrek: "Yine gelirler elbet..." diyordu. Heyecan ona böyle: "Yine gelirler" diye teklifli bir söz söyletiyordu. Hayır, bu lâkaydlık, nefret olamazdı.

Alıştığı sükûn içinde duyduğu bir gürültü ile başını çevirdi, yoldan geçen arabaya baktı, fakat birden gözlerinde bir karartı gördü, arabada Süreyya ile Suad'ı görüyorum zannetmişti; ve bu birden onda bir hıyanet yarasına benzer, bir zevç kalbinde açılan cerîha gibi bir taharrüs hâsıl etti. Bunda bir zevce ihaneti, verilen yeminde bulî gibi bir şey, bir fecaat görüyordu. Ona Suad kendisi beraber olmasa gezemez, eğlenemez mi geliyordu; başını eğip derin bir merâret, matemî bir hüzün ile: "Ah bedbaht, bilsen ki onun hayatında sen ne kadar nâçiz bir şeysin, bunu bilsen..." diyordu.

Evet, bunu bilseydi de böyle geniş, nihayetsiz hülyalara dalmasaydı, bir nazarda böyle müebbed uşklar bulmasaydı... Bütün bunları kendisi, hem yalnız kendisi yapmamış mıydı! Bir kaç gündür onu o kadar mes'ud eden emniyet tarümâr olarak yerine azîm bir şüphe, onu müteâkib büyük bir ye's geldi, azan bir şüphe, boğan bir ye's... Kendisi Suad'ın hayatında hiç bir şey, bir eğlence iken, Süreyya... Lâkin Süreyya onun sahibi, âmiri, zevci idi; onların hayatları birbirinin idi; o onu bâkir ve masûm almış, senelerce onunla yaşamıştı. Hattâ Suad kendisini seveydi bile onun gibi olmasına her şey mâni idi. Bu izdivaçdan, Süreyya'dan başka, bütün maddiyattan başka bütün maneviyat mâniydi; her şey, bizzat Suad, hâli, mazisiyle bir mâniydi. Mazisi onundu, onunla yaşamıştı, onunla yaşıyordu ve onunla yaşayacaktı. Şimdi kendileri →

birbirinin olsalar bile hiç bir zaman öyle olamayacaklardı; o onun karısı idi, bir çok zaman karısı olmuştu, saadet ve zevkle olmuştu, hiç bir vakitte bu hâtırât-ı zevki ve saadeti kendisi mahvedemeyecekti... Bu kadar sevdiği bir kadını sanki iştirak ile kirletmiş olacaktı; bunda tuğyana sevk eden bir fenalık görüyordu.

O halde, sevilse bile, bu yalnız bir cerîhadan başka bir şey değildi; halbuki hiç bir zaman Suad kendini her şeyi bırakacak kadar sevmezdi. Hatta bir parça bile seviyor muydu? Kendine kuvvetle temin edebilir miydi ki Suad tarafından seviliyordu? Bu mülâhazaların altında zebûn, mustarîb, hâlâ o ihanet yarasıyla mecrûh, tekrar onları görmemek için oradan kalktı, ağır ağır Tarabya tepesine çıkan yokuşa tırmandı...

Gecesi sükûtî, muzlim, mustarîb geçti. Kûûl ile musiki elinde, fakat bu gece öldüren bir ye's ile, saatlerce, bir söz söylemeyecek surat etti. Sabah, Boğaziçi'nin bahara benzeyen sisli bir sonbahar sabahı, bir anda ona Yeni Mahalle'deki sabahları ihtar eden râkid denizli, berrak semah, taze, bütün incileriyle, gümüşleriyle, ipekleriyle titreyen bir sabah; şimdi orada belki henüz uyanmış olduklarını, mahrem ve samimi hayatlarını düşünerek, otel hayatından bulantı veren bir melâl ile kalktı. Gezinirken, aşağı inip gazetelerin başına gittiği ve orada gazetelere gömülmek için uğraştığı zaman, zihninde bir fikir, onu me'yusiyete sevk edip boğan bir fikir vardı: Ne olacaktı? Hayatı böyle keşmekeşle mi olacaktı? Bu hastalıktan rehâyâb olunceya kadar ne yapacaktı? Ah, sefil, daha dün burada ne kadar mes'ud olduğunu düşündükçe: "Benim cezamdır!" diyordu. Gazeteleri elinden atıp dışarı fırladı. Yeniköy'e doğru, bir iş varmış gibi telâş ve telâlökle yürümeye başladı. Lâkin karar, artık bir karar lâzımdı? Fakat neye karar verilecekti?

(*Eylül*, 1925).

MEHMET RAUF

HEP ONLAR İÇİN

Sabahleyin Bedri Bey memuriyetine gitmek üzere hazırlanıp bir kere öpmek için kızlarının odasına geldiği vakit, onlar karşı karşıya kurulmuş karyolalarında henüz sütlerini içmekte idiler. Babalarında onlar için nasıl âteşin bir iptilâ varsa, onlarda da babalarına karşı o kadar çılgınca bir merbutiyet vardı. Bunun için hemen sütlerini bırakarak fırladılar; onu kolundan tutup bir kanepeye oturttular, biri bir dizine, öbürü öteki dizine yerleşti.

Leyli mektepte tahsillerini ikmâl ederek eve geldikleri üç aydır, bu artık her gün âdet olmuştu. Her gün kalemine gitmeden evvel onların odasına girer, kollarının arasında, saçlarının içinde, beş on dakika vakit geçirir ve akşama kadar bu nüvâzişlerin rayihası ile mes'ut olurdu. Yalnız küçük şeytanlar, bu saadeti ona pahalıya satıyorlardı: Arasıra babalarının kulağına fısıldayarak, gizlice küçük siparişlerde bulunurlardı. Bu bir gün bir kutu pudra, öbür gün bir kitap, başka bir gün bir şişe lâvanta, yahut bu gibi şeyler olurdu.

Hem böyle istenip alınan şey mutlaka bir çift olacaktı. Çünkü nasıl güzellikçe, zerafetçe, ahlâk ve zekâca çift iseler, her şeyleri de hep çift olmak zarûri idi. Ana, baba kızlarının mes'udiyeti için sevine sevine feda-yi hayat edecek derecede merbutiyet gösterirler, onları birbirine karşı çirkin hislerden vikaye için aralarına zerre kadar nifak sokacak fırsatlardan hazer ederler idi. Büyüğü Vildan, ne kadar âteşin ve muhteris ise, küçüğü Müjgân da o kadar halîm, o kadar mûnis idi. İşte ananın ve babanın bütün âtinâsı yavrularının bu huylarına göre idâre edip birinin ihtirasını, diğerinin sükûtunu, her türlü infialden, inkisardan siyânet etmekte temerküz ederdi. Bunun içindir ki, birine alınan şey, ayniyle diğerine de alınmak bir âdet olmuştu. Bu sebepten Bedri Bey, aldığı bütün bu küçük şeyleri çift almaya ehemmiyet verirdi. Anneleri onların böyle lüzumsuz heveslerine, delice arzularına karşı pek mâkul bir mukavemet gösterse de, baba, onlara karşı bilhassa bu hususta zaafı-ı mücessem olduğundan hiçbir şey esirgemezdi. En ehemmiyetsiz bir tavırla söyledileri en ednâ bir şeyi bile kalbî bir mecburiyetle en muazzez bir vazife telâkki ederdi.

Vildan ile Müjgân bunu bildiklerinden babalarının bu zaafından istifâde için ellerinden geleni yaparlar, Baba ise, bile bile mes'ut ve memnun, her fedakârlığa minnetle hazır bulunurdu. Bu sabah ikisinin de fevkalâde mültefit olduğunu görünce kendi kendine "Yine bir şey isteyecekler!" dedi ve memnûn oldu. Çünkü onun en ilâhî saadeti yavrularını memnûn etmek, istediklerini alarak onları sevindirmekti.

Onlar, öptüler, öptüler, öptüler, gamze, nüvaziş yağdı yağdı, yağdı. Nihayet Vildan kulağına eğilerek fısıldadı: Yarın değil öbür gün bir mektep refikalarını ziyarete gideceklerdi. Halbuki eldivenleri hem kirlenmiş, hem de delinmişti... Vâkıa anneleri bunu biliyordu ama, onunla beraber çarşıya gidinceye kadar... Hemen: "Peki yavrum... Peki..." diye rengini, numarasını öğrendi. Müjgân bir taraftan: "Aman babacığım sakın annem duymasın..." Vildan ise: "Sakın ha, sonra elinden kurtulamıyor vallahi..." diyordu. Bedri Bey, kendilerine annelerinden daha yakın olduklarını gördüğü için onlarla beraber böyle gizli şeyler yapmakta derin bir saadet bulurdu. Bunun için onları temin etti. İkisinin de yanaklarından gül mükâfatını alarak veda etti.

***

Sokağa çıktığı vakit, kendi kendine: "Eldiven... Evet, fakat acaba kaça?" diyordu.

Harbin son senesiydi. Eşyâ pek nâdir ve son derece fiyatlıydı. Bedri Bey kendi kendine iki çift eldiven için üç lira kadar tahmin etti, fakat o anda cebindeki paranın buna yetişip yetişmeyeceğini düşünmeye başladı. Yetişse bile, ay başına kadar masrafları temin edecek kadar para artmıyacağını hesap ediyordu.

Maaşından, Mahmutpaşa'da zevcesinin dükkânlarından ellerine geçen para ile müzayaka içinde, bin müşkilât arasında çırpınmakta idiler. Ana baba ne yapıp yapıp kızlarını bu müşkilâttan haberdâr etmemek, onları bu çirkin sefâletle ru-ber-ru bırakmamak için gayret ediyorlardı. Bütün bu paradan kendisine öğle yemekleri için cüz'i bir miktarını ayırarak hâne ve mesârif-i sâire için zevcesine teslim eder ve bir şeye karışmazdı.

Vildan'la Müjgân yatı mektebinde iken, o vakit fiyatlar da daha müsâit olduğundan oldukça refâh içinde idiler; vâkıa mektebin leylî ücreti umûmî pahalılık yüzünden tezyid edildiği vakit bunu tedârik edip vermekte birçok müşkilâta düşmüşler, hâne masraflarından birçok fedakârlık etmişlerdi. Fakat şimdi çocukları artık eve yerleştikleri için ev masrafında o kadar sıkı bir imkân-ı iktisat →

yoktu; halbuki fiyatlar dehşetli surette yükseldiğinden iki ucu bir araya getirmek için son derece müşkülât içinde dinmekte idiler. Bu arada Bedri Bey, bir küçük fâide olur diye, kendi için ayırdığı paradan kısarak, lokanta fiyatlarının müthiş tezâyüdüne rağmen, bu gâyet cüz'i para ile son derece idâreye mecbur kalıyor ve kızlarının istediği şeylere de bu para ile yetişmek için pek çok sıkılıyordu. Harpten evvel, en müstesnâ lokantalara devam eder, nefâsperver zevkine tebaen kendine ziyafet çeker, muntazam, mükellef bir hayat sürerdi. Halbuki harp başlayıp da yavaş yavaş fiyatlar yükseldiği gibi, hele mektep ücretleri de tezâyüd ederek idâreye mecbur olunca bu ziyafetler bir hayâl olmuş, yemeklerde imsake listeyi eline alınca fiyatları mukayeseye başlamıştı.

Fakat, bu temmuzdan beri kızları mektepte tahsîllerini ikmal ederek, evde yerleşip de zaten cüz'i olan bütçesine bir de onların siparişleri inzimam edince, artık eski lokantaları terk edip, ikinci, üçüncü derecede lokantaların yolunu öğrenmişti. Fakat Bedri Bey, bunu yavruları için, başka bir inşirah duyarak yapıyordu. Böylece, en ucuz lokantalara kadar gittiği ve bu arada, hattâ en ucuz yemeklerle kanaat ettiği de oldu. Kendi kendine: "İşte pekâlâ, böyle de oluyormuş... Ne fark var sanki?" demeğe bile başlamıştı. Hattâ geçen aym sonunda iki gün simit peynir yemeğe bile mecbur olmuş ve "Onlar için..." diye yine memnûn kalmıştı.

***

İşte bugün, bilhassa cebindeki paranın kâfi olmadığını görünce "Vay, işte bu fena... Şimdi ne yapacağız?" diye söylendi. Uğradığı bir iki mağazadan kızlarının istediği gibi eldivenlerin yüz ellişer kuruş olduğunu öğrendi, halbuki iki çift eldiven aldıktan sonra yanında o kadar az para kalacaktı ki, hiçbir şeye yetişmezdi.

Eldivenleri alsa, ay başına kadar başka bir şey lâzım olsa ne ile alacaktı? Zevcesinden hiçbir şey ümit edemezdi. Ondan bir muavenete nâil olmak için, her şeyi kendine itiraf etmek lâzım gelecekti. Annelerinin itabına düçâr olunca, yavrularının nasıl dilhûn olacaklarını düşünerek buna mâni olmak için her cezâya râzı olurdu. (...)

(*Pervaneler Gibi*, 1920)

nin idaresini Mehmet Rauf'a bıraktı. Hikâyeleri, *Resimli Gazete*'de (Rauf Vicdani adıyla), bir ara yazı işleri müdürlüğünü yaptığı *Mekteb* dergisinde yayımlandı. 1896'da *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımladığı *Nekahatte* ile *Uzaktan* adlı hikâyeleriyle yazmaya başladı. Daha sonra dergide edebiyat incelemeleri, eleştirinin Batı'da gelişimi, Türk edebiyatında hikâye ve roman gibi çeşitli konularda oldukça hacimli yazıları yayımlandı. *Servet-i Fünûn* ve *Resimli Gazete*'den başka kendi çıkardığı *Mehâsin* dergisinde (1910-24) küçük hikâyeler yazdı, sonra bunları kitaplaştırdı. *Servet-i Fünûn*'un kapatılmasından sonra, 1908'e kadar olan dönemi durgunluk içinde geçirdi. 1900-08 yıllarında *Siyah İnciler*'deki mensur şiirleri ve yazılar yazdı. *Ezhar* adlı bir karikatür ve hikâye albümü ve 1923'te *Süs* adlı bir kadın dergisi çıkardı.

Mehmet Rauf, edebiyatımızda ilk psikolojik roman olarak bilinen *Eylül* (1901) romanıyla büyük ün kazandı. Bu romanı, yirmi dört yaşlarındayken memur bulunduğu sefaret gemisinin süvarisi ile eşinin ilişkisinden etkilenerek yazdı. Bu kitabını "*ilk eserim son üstadıma*" diyerek Halit Ziya'ya ithaf etti. *Eylül*, Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesinin altıncı kitabı olarak yayımlandı. Türk edebiyatında kendi tarzının ilk ve tek örneğidir. Edebi ve estetik değeri tartışılmaz bu eserdeki tahlilleri Halit Ziya, aynı yerde dönen ve durmadan derinleşen bir burguya benzetti. *Eylül*, adıyla, anlatıcısının tavrıyla, bilinç akışı ve iç monolog teknikleriyle ve kurgusal olarak yenilikçi bir roman sayılmalıdır. Bundan sonra *Ferdâyı Garam, Karanfil ve Yasemin, Genç Kız Kalbi, Böğürtlen, Kan Damlası, Halâs* adlı romanlarını yazdı. Ancak *Eylül*'deki başarısına ulaşamadı. Bazı erotik içerikli kitaplarıyla ününe gölge düşürdü. Mensur şiir, hikâye, roman, tiyatro türlerinde otuzun üzerinde eser bıraktı.

Romanlarında genel olarak aşk maceralarını işledi, aşkın psikolojik tahlilini yaptı. *Servet-i Fünûn* topluluğu içinde üslûba en az dikkat eden yazardır. Olayların kahramanları çoğunlukla Mehmet Rauf'u temsil eden, onun arzu ettiği hayatı yaşayan ve onun duygularıyla hisseden idealize edilmiş tipler oldu. Onlara olabildiğince ideal bir kimlik yarattı. Romanlarında düşünsel yön az ve dağınık durumdadır. Onun asıl başarısı, ince ve kuvvetli bir şekilde yaptığı insan ruhuna ait betimlemelerde görülür. Mehmet Rauf'u Halit Ziya ile karşılaştırarak değerlendiren Bilge Ercilasun, mensur şiirlerinin Halit Ziya'dan başarılı olduğunu yazar: "*Roman ve hikâyelerinde dil ve üslubu Halit Ziya'nınkinden daha sade, fakat oldukça gevşek ve itinasızdır. Bunlar teknik yapılarıyla pek sağlam eserler değillerdir. Bütün bu eksikliklerine rağmen Mehmet Rauf Servet-i Fünûn'un Halit Ziya'dan sonraki en başarılı romancısıdır.*" *Pençe, Cidal, Ferdi ve Şürekâsı, Yağmurdan Doluya, Sansar, Cerîha* gibi tiyatro eserleri oldukça ilgi gördü.

Mehmet Rauf

Mehmet Rauf, İstiklâl Savaşı'nı anlattığı *Halâs* (1929) adlı romanı ile para mükâfatı aldı. Bu eser MEB Talim ve Terbiye Dairesi tarafından okul kütüphanelerine tavsiye edildi. İstiklâl Savaşının sevinci ve heyecanı ile yazılan bu yarı tarihî romanın başında, Atatürk'e ithaf vardır. Basılmamış pek çok eseri kaldı. Çeşitli dergilerde çıkan makaleleri arasında *Servet-i Fünun*'da yayımlanan önemli yazıları, *Tekâmül-i Tenkit, Bizde Roman, Bizde Hikâye, İngiliz Şâirleri, Üç İngiliz Şâiri (Byron, Shelley, Keats)*'dir. 1896'da *Garâm-ı Şebab* adlı romanı *İkdam* gazetesinde tefrika edilmişti.

"*Onun aşkları nasıldı? Hayatında, bir ömrü baştan başa istila eden, muannit, münferit bir aşkı olduğuna ihtimal verilemez. Birinden kurtulurken diğerine tutulan, hastalıklara namzet olarak yaratılmış mariz bünyeler kabilinden, onun sevmek ihtirası, hayalini, bazen uzaktan sezilmiş bir bakışa, bazen bir endamın hıramına, hatta bir başörtüsünün şöyle bir dolanışına, yahut, bir yeldirmenin omuzlara gelişi güzel atılışına, bir araba, bir sandal seyranında müstesna bulunmuş bir yaslanışa bağlar; ve bir kere hayali böyle bir çengele takılınca artık onu altı ay için, bir sene, beş sene için, işkenceden işkenceye sürükler, taştan taşa çarpar, bir küçük muvaffakiyet için uzun müşkilâtla, mezahimle çarpışır; bazen icat fikrinin kendisine bah-*

şettiği türlü, garip tertibat neticesinde vasıl olduğu neticenin içine bütün varlığıyla atılır. Burada iradetini, dünyasını unutarak, ta uyanmak saatinin çalmasına kadar, her şeyden uzak, yalnız aşkıyla teneffüs ederek, uzun bir zaman bir rüya içinde uyurdu." (Halit Ziya Uşaklıgil)

"Mehmet Rauf, zamanında da, en yakın arkadaşlarından birinin haksızlığı kadar acı bir esprisine uğramıştı. Onun Eylül gibi bir devir açan romanı için bir burgudur demişti Halit Ziya. Hey Allahım! Yine bu Halit Ziya'nın Son Posta'da çalıştığım tarihte bana yolladığı bir mektupta daha tuhaf bir iddiası vardı: Meğer Eylül'ün Servet-i fünun'daki her tefrikasını Tevfik Fikret tashih eder de mecmuaya öyle koyarmış! Şu saçmaya bakın! Acaba Rauf'un 1908'den sonra yazdığı roman ve hikayelerin dilini hangi hayalet tashih ederdi? Hele Tevfik Fikret'in ölümünden sonra ruhu mezardan mı çıkıp Mehmet Rauf'un müsveddeleri üzerinde kalem oynatıyordu? Gerçek ortadadır. Bütün bu eserlerin üslûbu Eylül'deki üsluptan da sade ve daha işlenmiş değil midir? Bunu da yalnız Rauf'un kalemi işlemiş. Ama Rauf'un Eylülü ... Ne ölmez eser! Soruyorum: İlk yazıldığı günden bugüne kadar o romandan daha ince, daha derin psikolojili bir romanımız yazıldı mı?" (Halit Fahri Ozansoy)

"Rauf, boyuna yanar tutuşurdu. Bir ateşe tapanın tapınak ateşi gibi. Ama bu ateşin tanrıçası sık sık değişirdi. Rauf'ta temel olan yanmaktı. Kimin için? Bunun ne önemi var? O, sevmek için yaratılmış bir sel gibi akıyordu. Aktı, aktı ve kendisini de sürükledi götürdü...

"Rauf, yalnızca kadın biçiminde görünen güzelliği sevmekle yetinmezdi. Pek sevdiği, 'Her güzel şey kalbimde bir yara açarak geçer' sözü, onun için pek yerinde olarak kullanılabilirdi. Güzelliğin bütün görünümlerine kalbi açıktı. Müziğe, resme büyük bir tutkunluğu vardı. Çocukluğunda bir müzik öğrenimi alamadığı için bu eksikliği bir türlü dolduramıyordu. Gene de bu onu, bir piyano edinme yolunda engellememişti.

"Güzel ve özenli giyinirdi. Kısa boylu, tıknazdı ve pek kanlı, renkli bir yüzü vardı. Gözlüklerinin altında parlayan miyop gözlerindeki zekâ ile bu ateş ve canlılık fışkıran varlık, hareketli bir ateş duygusu verirdi. Her zaman temiz ve ütülenmiş beyaz üniformasıyla hemen göze çarpardı. Rauf, bütün bunları iki ayda bir çıkan küçük bir teğmen aylığıyla becerirdi. Bir de Servet-i fünun'dan arada sırada aldığı birkaç mecidiye...

"Rauf'ta soğuk ve keskin bir usavurmadan çok duygu egemendi. Duygularının elinde sürüklenip gider, ta sonuna kadar kendisini bu akıma bırakırdı. O zaman tutkularından başka dünyada her düşünceyi unutur, her şey gözünden silinirdi.

"Bir kez bu tutkusu onu ölüme kadar götürdü ve Rauf isteye isteye, seve seve öldü. Sonra gözlerini yeniden yaşamaya açtıysa bu biraz da bizim suçumuz.

"Bir gün okulda işimle uğraştığım sırada bir mektup getirdiler. Yazısını hemen tanıdım: Rauf'tandı. Merakla açtım ve ilk satırlarda yılgıyla karışık bir acı ve şaşkınlık içinde kaldım: Rauf, bana, kendine kıymaya karar verdiğinden söz ediyordu. O sırada Büyükada'da oturuyordu ve zarifliği, güzelliği, serüvenleriyle ünlü bir hanımefendiyi seviyordu. Rauf'un bu aşk üzerine ara sıra söylediklerini ilgiyle, bazen gülerek, bazen alay ederek dinlerdim. Ama bu aşkın hiçbir zaman onu böyle o kadar sevdiği dünyadan bıktıracak bir faciaya dönüşebileceğini düşünmemiştim.

"Mektubun tarihine baktım. Bana gelebileceği zamanı düşündüm. Büyükada'ya gidebilmeyi hesapladım. İşin içinden çıkmanın olanağı yoktu. Zihnim işlemiyordu. Akşamları ezan saatiyle Büyükada'ya onda ve on birde yalnızca iki vapur vardı. Hemen Reji'ye, Halit Ziya'ya koştum. Odadan içeriye ağlayarak girdiğimi gören Halit Ziya da şaşırdı. İşi anlattım ve birlikte Ada'ya koşmaya karar verdik. Bu dakikalar bugün hatırımda bir duman ve düş bulutu gibi. Yanımıza başka dostlar da aldık mı hatırlamıyorum. Yalnız gözümün önünde bütün açıklığıyla Rauf'un karyolada, darmadağınık bir durumda yatışı var. Küçük yatak odasının kapısını zorlayıp da içeri girdiğimiz vakit onu kendinden geçmiş bir durumda bulmuştuk. Ortada bir mangal duruyordu. Ve içindeki ateş artık kül olmuştu. Hemen pencereyi açtık. Rauf ölmemişti. Kurtuldu.

"Gazeteciyle konuşmasında Rauf bu aşka konu olan kişi üzerine fazla açıklama yapmadığı için hen de sevdiği kadının adını burada duyurmayı uygun görmüyorum.

"Rauf, gene aynı konuşmada Eylül romanına esin kaynağı olan duygularına da hiç değinmedi. Sevgili bir ölünün, sevgili anısına saygı benim için bir borç. Bu noktayı da sessizlikle geçiştirmeyi zorunluluk sayıyorum.

"Rauf, Servet-i fünun edebiyatı döneminde sanata, 'sanat için sanat'a karşı pek derinden ve candan bir aşk beslerdi. Onun içindir ki en yaşayacak, en güzel eserleri bu dönemin ürünüdürler. Ama sonra, yaşam savaşı onu yazılarıyla yaşamak gibi bir zorunluluk karşısında bıraktı. Rauf gibi sanatçı yaratılmış, ince ve duygulu bir yazar için sanattan özgecide bulunmak, kolay eser vermek, kendi kendisini tekrarlama zorunda kalmak ve bunu duya duya yapmak, büyük bir acıydı; bunu anlamak zor olmamalıdır. Rauf, Servet-i fünun edebiyatının

MEHMET RAUF HAKKINDA

Halit Fahri Ozansoy

Mehmet Rauf'un aşkları... Edebiyat'ı Cedidenin bu çapkın müzaçlı romancısı "Her güzel şey kalbimde bir yara açarak geçer" cümlesini yazdığı gün, kendisini en iyi belirten hükmü vermişti. Aşk için yaşamış, aşk ateşiyle yanmış, geçen ve gelecek ve muhayyel ve ümitsiz aşkları düşünerek ölmüştü. Bir kelimede aşk şehidi idi. Aşka doymamıştı.

*

Eylül'de Suat hanımla Necip, imkansız aşklarının yeisi ile eserin sonunda kendilerini tutuşan evin alevleri içine atarak ölürler. Bahriye zabiti Mehmet Rauf, bir gün geldi, Tarabya'daki gemisinin yakınında demirli olan İtalyan sefaretine ait küçük bir gemideki bir çarkçının karısına âşık oldu, tutuştu. Arada başka aşk rüzgarları da başında esti. Fakat hiç biri Ada'daki meşhur hanımefendinin aşkı kadar perişan etmedi. Bir gün Hüseyin Cahit, Rauf'tan bir mektup aldı. Bu mektupta "Eylül" yaratıcısı, yaradanına isyan edercesine, hayattan bıkmış olmalı ki o akşam intihar edeceğini söylüyordu. Mektubu alan arkadaşı, çılgın gibi, Halit Ziya'ya koştu ve yanlarına birkaç kişi daha takarak, geç saatte Ada'ya tam vaktinde yetiştiler. Rauf'u yatağında ateşi küllenmiş bir mangalın karşısında, sapsarı, zehirlenmek üzere buldular. Hemen pencereler açıldı ve Rauf ölümden kurtarıldı.

(*Edebiyatçılar Geçiyor*, 1967, s. 208)

MEHMED RÂUF

Hakkı Süha Gezgin

Benim çocukluğumda, bir Eylül kıtlığı vardı. Adı, dillerde söylenir, mübalağacı rivayet ideolerinde değeri büyür; fakat kendisini görmek kabil olmazdı.

Bir gün, tesadüf, beni onunla karşılaştırdı. Eser, bir insafsızın pençesinde idi. Haftalarca meteliksiz dolaşmaya katlanarak olanca paramı verip aldım. Mektep yatakhanesinin loşluğu içinde gizli gizli okudum.

Bu temiz ve romantik aşk hikayesiyle gönlüm sızlarken, sahibini düşünmüştüm. Eserden müessire geçmek, hayalimde ona çizgi, gölge ve renk vermek, benim eski hastalığımdır. Mehmed Rauf'a da, aşk rendesiyle incelmiş bir gövde, sevgi çöllerinde sararmış titrek yaprakları andıran bir yüz vermiştim. O, bende işte bu hüviyetle yaşıyordu. Sonra, ya Resimli Kitap'da yahut Musavver Muhit'de, belki de Servet-i Fünun'da onun deniz üniformalı bir resmini gördüm. Bu görüş, zihnimin ilk kıyametidir. Hayalle gerçek arasındaki geniş ayrılık karşısında afallamıştım. Bu yusyuvarlak ve tostoparlak adamla, benim içimde yaşayan varlık ne bambaşka şeylerdi!..

Size daha garibini söyliyeyim, bundan sonra okuduğum Âşıkane adlı küçük hikâyelerin de tılsımı bozulmuş gibi oldu. Epey zaman inkisârımın cezasını çektim.

Bir gün geldi, ben de Babıâli piyasasında yer aldım. Mehmed Rauf'la tanışmam, o günlere rastlar.

Edebiyat-ı Cedidecilerin, hemen hepsi şöhretle birlikte para ve holluğa da kavuşmuşlardı. Kimi Reji'de âzâ, kimi Sıhhiye'de murada ermiş, kimi gazete sahibi ve mebustu. Yalnız Rauf parasız, sâde o talihsizdi.

Şimdi Ahmet Halid'in tuttuğu kitabevinde Sûdi oturuyor, üst katındaki küçük odada da Mehmed Rauf mecmuasını çıkarmıya çalışıyordu.

Kendisiyle orada görüşmüştüm. Kısa bir boy, ufak tefek fakat dolgun bir gövde. Ak yaldız serpilmiş kumral saçlı başının en manâlı ve konuşan tarafı alnıydı. Ömrünün acısı burada okunuyor, ızdırabının döktürdüğü ter, bu alında sel yataklarını andıran derin yarıklar yapıyordu. Ama bütün bunlar, yanaklarının alını solduramamıştı. Ela gözlerinde hafif bir miyop süzülüş, ağzında kibar, aydınlık bir gülüş vardı.

Solgun, yumuşak ve pek zarif bir sesle konuşurdu. Savruk yaşadığı, son lirasını muhteşem bir boyunbağına vererek, kış günlerinde beyaz papuçla kaldığını işitmiştim. İşte bunun içindir ki bu iki ucu birleştirmekte güçlük çekerdim. Fakat onda bir Bohem ruhu vardı sanıyorum. Zaman zaman belirir ve taşkınlığıyla hayatında silinmez izler bırakırdı. Bir otuz yıl evvelki ahlâk telakkilerini, bir de Zambak'ı düşünün; Rauf, bu dahşı yüksek edebî şöhretinin üstünden yapmaktan çekinmiyen Arkadaş ve dostları elbette ona karşı hissiz değillerdi. Fakat hiçbirine sığınmadı. Kupkuru nasibini alın teri ve göz yaşıyla ıslatmayı üst bulmuştu. Rauf hakkında bir gün bir monografi yapmak isteyenler, onun seciyesini belirtmek için bu noktada epey uzun durmak zorunda kalacaklardır. Çünkü bence bu çekingenlik, onun ruhuna giden yolun birinci mola taşıdır.

Edebî şahsiyetine gelince:

Mehmed Rauf, Halit Ziya'nın çırağıdır, derler. Bu hüküm, eğer çağdaşların birbirine tesiri demekse, doğrudur. Fikir, his ve ruh Mûtâları da sular gibidir. Kendinden aşağıdakileri kaplar. Halit Ziya, o devrin, hattâ belki bugünün bile en kuvvetli roman sanatkârı sayılıyor. Kırk sene evvel ise, elbette tesir ve nüfuzu kırk kere daha üstündü. Rauf'un onu üstâd tanıması, bu bakımdan pek tabiî görünür. Fakat onları ayrı ayrı ele alınca, bambaşka şeyler olduklarını sezeriz.

Rauf, hem üslûbu, hem sanat ideolojisi ile başlı başına bir varlıktır.

Onun dili, Cahid'in lisanına yakın bir sadelikle mümtazdı. Eylül'deki aşk, romantik olmakla beraber romantizmin taşkın dalgalarından kurtularak tabiî ölçülere sığınıştır.

Gerçi Suat'la meselâ Şimen arasında büyük bir ruh farkı hissedilmez, fakat bu gönül ırmağı, ne tatlı meyilli bir vak'a yamacından akar.

İhtizar'da, Âşıkane'de, Son Emel'de bir yandan Siyah İnciler'deki üslûbun anaçladığı, bir yandan da küçük hikâyede serpilip yükseldiğini görürüz.

Mehmed Rauf, sanata sadık kalmak için elinden geleni yaptı. Teofil Gotye gibi o da titizdi. Fakat o, dostu cahil kontun meşhur rakkase Tereza'ya şarkı yazması teklifini, keskin bir istihza ile reddetmişti. Rauf bu kadar büyük bir metanet göstere medi. Son Yıldız'ını kabul ettirmek için epey fedakârlık etti. Kabul ettirdikten sonra da lüzumsuz yere uzatmaktan çekinmedi. Define ayarında şeyler karalamaya bile katlandı.

Ama söz kolay, iş güçtür. Ben onu çekiştirmek hakkını kendimde göremiyorum.

Kahramanlara rastladıkça imrenir, alkışlarız. Dünyanın neresinde yetişirler, hangi milletten gelirlerse gelsinler, onlara karşı beslediğimiz duygunun cinsi değişmez. Heyecanımız, hayranlığımız eksilmez. Fakat hiç kimseden de kahraman olmasını isteyemez, kahraman olmadığı için yüzümüzü buruşturamayız.

Mehmed Rauf çetin bir ömrün yatağında aktı. Önünde açılan dert ve ızdırap çukurlarını doldura doldura ve kayıp ede kayıp ede yürüdü. Onu sonuyla değil, kemâlini gösterdiği muzaffer yıllardaki eserleriyle ölçmeli, hükümlerimizin delillerini onlardan almalıyız. O, bize Halit Ziya'dan belki daha sönük, daha az ustaca eserler verdi. Fakat gerek üslûbu, gerekse mevzularıyla bize daha yakındır.

Kendisi denizci ve İngilizce ile ilk tanışanlarımızdan olduğu halde, kafasında Fransız kültürünün yerleşmesine pek akıl erdiremiyorum.

Bu, belki de Servet-i Fünuncu'ların umumî âhenginden geliyor. Fakat ona eğer bu Anglosakson kapısı açılsaydı, sanatı, çok daha alâka uyandıracak ve biz Halide Hanım'dan önce onda yeni ve canlı bir ruhun izlerini sezecektik

(*Edebî Portreler;* yay. haz. Beşir Ayvazoğlu, 1997)

en parlak bir temsilcisi olmadı. Ama şüphesiz ki en canlı, en çok okuyan ve zekâsı en çeşitli sanat görünümlerine açık, değerli bir üyesiydi. 'Mensur Şiirler'i, edebiyat yapmak için basmakalıp sözlerin hiç duyulmadan yan yana dizilmiş yığınları değildir. Onlar Rauf'un yüreğinden ve ruhundan kopmuş el değmemiş yazılardı. Eylül'ü de canlı kalacaktır." (Hüseyin Cahit Yalçın)

"Âşık doğan Mehmet Rauf, Eylül'de ne kadar romantik ise Siyah İnciler'in sonundaki Eyüp Yolu nesrinde o kadar realisttir. Üç Hikâye'de de iç âleminden sıyrıldığını ve dış âleme nüfuz ettiğim ispat etmiştir. Eylül ruhun endam aynası ise Eyüp Yolu ile Üç Hikâye hayatın küçük bir el aynasıdır." (Selami İzzet Sedes)

"Şaheseri olan Eylül'de, ahlâkî bağlar ve sosyal düzen önünde ümitsiz bir macera haline gelen aşk; Ferdâ-yı Garam 'da evvelâ başka duygu çehreleriyle göründükten sonra nihayet meydana çıkan aşk; Genç Kız Kalbi'nde hayal kırıklığı ile sona

eren bir aşk; Böğürtlen'de çok geç ve güç elde edilebilen aşk; Halâs'tâ sevgilerin en büyüğü olan vatan aşkı; Yara'da ana fedakârlığı ile feda edilen bir aşk..., macera dokusunun mihveri oluyorlar." (L. Sami Akalın)

"Son Yıldız mevzu itibariyle büyük bir roman değil, belki de büyük bir hikâyedir. Vakalar o kadar az ki... Bunu bir muharrir isterse büyük bir hikâyeye sıkıştırır ve belki de bu suretle eser daha zevkli okunur. *Son Yıldız* okunduğu zaman insan Edebiyat-ı Cedide külliyatından bundan on yirmi sene evvel yazılmış bir roman okuduğuna zahib oluyor. Çünkü *Son Yıldız*'da yeni roman tarzlarından, yeni şekillerden katiyen istifade olunmamıştır. Fahri Cemal'in veyahut Fuat İlhami'nin geçirdiği buhran içinde felsefi ve ruhi mülahazalar vakalar için yazılan sahifelerin üç misli kadardır. Halbuki son Fransız romanlarını tetkik edecek olursak, görürüz ki muharrirler bu gibi mülahaza ve düşünceleri bir iki satırla herhangi bir mükâlemenin veyahut vakanın arasına sıkıştırmakta ve mümkün mertebe karileri vakadan uzaklaştırmamaktadır. Hatta sürrealizm tarzında yazılan romanlarda bu gibi mülahazaları romanın içindeki eşhası münasebet geldikçe söylemekte ve bu suretle bir fazlalık hissolunmamaktadır."* (Hikmet Şevki)

ESERLERİ:

ROMAN: *Eylül* (1900, aynı yıl tefrika), *Ferdây-ı Gâram* (1913; Servet-i Fünün'da tefrika), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Genç Kız Kalbi* (1925), *Böğürtlen* (1926), *Defne* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Ceriha* (1927), *Kan Damlası* (Defne'nin devamı, 1928), *Halas* (1929).

HİKÂYE: *İhtizar* (1909), *Âşıkane* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanımlar Arasında* (1914), *Bir Aşkın Tarihi* (1915), *Menekşe* (1915), *Üç Hikâye* (1919), *Kadın İsterse* (1919), *Pervaneler Gibi* (1920), *İlk Temas İlk Zevk* (1923), *Aşk Kadını* (1923), *Gözlerin Aşkı* (1924), *Eski Aşk Geceleri* (1927).

MENSUR ŞİİR: *Siyah İnciler* (1901).

OYUN: *Ferdi ve Şürekası* (1909, Halid Ziya'nın aynı adlı romanından uyarlama), *Pençe* (1909, filme alındı, 1917), *Cidal* (1911), *Yağmurdan Doluya* (1919), *Sansar* (1920).

ANI: *Mehmed Rauf'un Anıları* (yay. haz. Rahim Tarım, 2001).

HAKKINDA: Hüseyin Cahid Yalçın / Eylül Muharriri Mehmet Rauf (Servet-i Fünün, c. 21, sayı: 531, 1901), Hüseyin Cahit Yalçın / Kavgalarım (1910) - Edebî Hatıralar (s. 150-153, 1935) -Edebiyat Anıları (1999), Nevsal-i Milli (s. 226-227, 1914), Halit Ziya Uşaklıgil / Kırk Yıl (c. 3, s. 137-139, 1936), Samim Kocagöz / Tanzimat ve Hikâye-Mehmet Rauf (Servet-i Fünün, c. 88, sayı: 2294,1940), Selâmi İzzet Sedes / Mehmet Rauf (Aylık Ansiklopedi, sayı: 278, 1945), Lütfullah Sami Akalın / Mehmet Rauf: Hayatı Sanatı Eserleri (1953), Halit Ziya Uşaklıgil / Sanata Dâir I-III (1955), Halit Fahri Ozansoy / Edebiyatçılar Geçiyor (1967), Yakup Kadri Karaosmanoğlu / Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (1969), Özdemir Nutku / Darülbedayi'nin Elli Yılı (1969), Erdoğan Coşkun / Mehmet Rauf (1976), Bilge Ercilasun / Servet-i Fünün'da Edebi Tenkid (1980) - Büyük Türk Klâsikleri 10 (2004), Zeynep Kerman / Mehmet Rauf'un Halâs Romanı (Atatürk'e Armağan, s. 407-419, 1981) - Eylül Romanında Musiki (Milli Kültür, Nisan-Mayıs 1981), Metin And / Tanzimat ve Meşrutiyet'te Tiyatro Yazarlığı (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c. 6, s. 1625, 1986), Niyazi Akı / Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I (1989), Berna Moran / Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I-II (1991), Mustafa Özbalcı / Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu (1996), Mehmet Rauf / Siyah İnciler (haz. Rahim Tarım, 1997), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 1 (1997), Rahim Tarım / Mehmet Rauf (1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Mehmet Törenck / Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf (1999), Hikmet Şevki / Son Yıldız (Virgül, Haziran 1999; aynı yazı Hayat, sayı: 98, 11 Teşrinievvel 1928,), Cemile Sümeyra Çelik / Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf - Mehmet Törenek (Hece, Kasım 1999), A. Uçman / Mehmet Rauf (Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlı Ansiklopedisi, c. 2, 1999), Hakkı Süha Gezgin / Edebi Portreler (2000), Tamer Kütükçü / Yazılışının 100. Yılında İlklerin Romanı: Eylül (Virgül, Mayıs 2000), Baki Asiltürk / Osmanlı Seyyahlarının Gözüyle Avrupa (2000), Mehmet Nuri Yardım / Romancılar Konuşuyor (2000); Edebiyat Araştırmacısı Dr. Rahim Tarım: Mehmet Rauf Hassas Bir Yazar, s. 11-14), TBE Ansiklopedisi (2001), Rahim Tarım / Mehmed Rauf: Hayatı Sanatı Escrleri (2001), Serap İncegümüş / Gezi Edebiyatımıza Önemli Bir Katkı (Cumhuriyet Kitap, 26.4.2001), Mehmed Rauf: Hayatı Sanatı Eserleri (Cumhuriyet Kitap, 14.12.2001), Mehmed Rauf'un Anıları (Cumhuriyet Kitap, 15.11.2001), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), TDV İslâm Ansiklopedisi (c.28, 2003), Sevengül Sönmez / Mehmed Rauf ve Böğürtlen (Varlık, Şubat 2004).

MEHMET RIFAT (Manastırlı)
Bkz. MANASTIRLI RIFAT

MEHMET RÜSTEM

Şair (D. ?, Sivas - Ö. 1857, İstanbul). Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Şiirlerinde Râşid mahlasını kullandı. Mor Ali Baba ile aynı dönemde yaşadı. Kaynaklarda Nakşibendî tarikatının büyüklerinden, kültürlü ve bilgili bir kişi olduğu belirtilmektedir. Yirmi civarında eseri olduğu söylenmekle birlikte bunlardan sadece *Silsilenâme* isimli bir eseri 1857'de İstanbul'da basıldı.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MEHMET SABRİ

Şair. 1954, Ağrı doğumlu. Tam adı Mehmet Sabri Kılıç. Liseyi Ağrı'da bitirdi. Askeri okulda ve edebiyat fakültesinde okudu. Şiirlerini *Ya Sen Olmasaydın* (2005) adlı kitapta topladı.

MEHMET SAİD EFENDİ (Müftizâde)

Şair (D. 1860, Kayseri - Ö. 31 Aralık 1940, Kayseri). Kâmi mahlasını da kullandı. İlk bilgileri Hatuniye Medresesinde, müftü olan babası Hacı Enver Efendi ile Peşekerzade Hoca'dan aldı. Kayseri Rüştiyesini (ortaokul) bitirdikten sonra Hatuniye Medresesinde müderrislik yaptı, Sultani Mektebinde Farsça dersleri verdi. Son olarak Kayseri Cami-i Kebir hatipliği görevinde bulundu. Türkçe ve Farsça şiirlerinin bir bölümünü *Kalem* ve *Servet-i Fünün* dergilerinde yayımladı. Şiirleri 1993 yılında Ahmet Emin Güven tarafından bir kitapta toplandı.

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

MEHMET SAMİH FETHİ
Bkz. TURHAN TAN

MEHMET SELAHATTİN (Erdem)

Romancı (D. 1 Temmuz 1923, Diyarbakır – Ö. 10 Ağustos 2004). Orta ve yükseköğrenimini İstanbul'da tamamladı. Uzun süre mali müşavirlik yaptı. Bir ara Doğan Hızlan'la birlikte kurduğu Değer Yayınevini yönetti (1976-78). Daha sonra yazarlığı uğraş edindi.

ESERLERİ:

Küçük Dünya (1971), *Kaybolan Dünya* (1973), *Şehirde İnsan Yoktu* (1976), *Samyeli* (1977).

HAKKINDA: Tarık Dursun K. / Bir Umut Işığı (Milliyet, 6.4.1971), Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı (s. 64-65, 1978), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 3), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET SEMİH

Hikâyeci. 19 Şubat 1952, İstanbul doğumlu. Gerçek adı Semih Refik Uzman'dır. Burgaz Adası Yatılı İlkokulu mezunu. Beden işçiliği, ciltçilik gibi çeşitli işlerde çalıştı. *Yeni İstanbul* gazetesinde spor yazarlığı yaptı (1975). Bir Bulgaristan gazetesinin düzenlediği Uluslararası Altın Kirpi Gülmece Öyküsü Yarışmasında *Dünyanın En Haksız Yere Dayak Yiyen Adamı Selahattin Bey* adlı hikâyesiyle birincilik kazandı (1976). Mizah hikâyeleri, *Akbaba*, *Edebiyat Cephesi*, *Vatan*, *Yeni*

Mehmet Semih

Toplum, Cumhuriyet, Yeni Asır dergi ve gazetelerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Dünyanın En Haksız Yere Dayak Yiyen Adamı Selahattin Bey* (1977), *Gözlüklü Beyefendi* (1982), *Hurda Kralı* (1983), *Umutla Yaşıyoruz Efendim* (1983), *Mahallede Dedikodu Var* (1984), *Fotolu Vergi Mükellefi* (1994).

ANTOLOJİ-SÖZLÜK: *Türk Mizah Hikâyeleri Antolojisi* (1982), *Türk Taşlama ve Hiciv Antolojisi* (1983), *Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar* (1993).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET SEYDA

Yazar (D. 15 Ağustos 1919, İstanbul - Ö. 13 Temmuz 1986). Kitaplarında kullanmadığı soyadı Çeliker'dir. Kimyager Mahmut Kâmil Bey'in oğlu, şair Cemal Süreya'nın bacanağıdır. Antalya İlkokulunda (1932) ve Kırıkkale Askeri Sanat Lisesinde okudu. İstanbul Pertevniyal Lisesindeki öğrenimini yarıda bırakarak (1935) Zonguldak Kömür İşletmelerinde, Divriği, Devrek ve Merzifon madenlerinde memur olarak (1937-46) çalıştı. Askerliği sırasında Ceza Yasasının 141. ve 142. maddelerine muhalefetten tutuklanıp bir süre Zonguldak'ta hapis yattı. İstanbul'a dönerek 1951-60 yılları arasında Belediye Eğlence Yerleri kontrol memurluğu görevinde bulundu. Bir süre de Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğünde çalışarak buradan emekliye ayrıldı.

İlk şiir ve öykülerini 1933'te yayımlamaya başladı. Psikolojik çözümlemelerin önc çıktığı bir anlatımla öykü ve romana yöneldi. Tolstoy'dan esinlenerek yazdığı *"Mum"* adlı öyküsü *Yücel* dergisinde S. Toprak imzası ile (1936) çıkmıştı. Kendi adıyla yayımlanan ilk öyküsü *"Alınyazısı"* 1937'de *Yeni Adam* dergisinde çıktı. Daha sonra *Ses, Tan, Yeni Adam, Yedigün* ve *Yeni Edebiyat* dergilerinde yayımladığı öykülerinden sonra bir süre edebiyat dünyasında görünmedi. 1958'den 1980'e kadar ise sürekli olarak *Yelken, Yeditepe, Dost, Yeni Dergi, Yeni Ufuklar, Güney, Varlık* ve *Türk Dili* gibi dergilerde yazdı.

Mehmet Seyda, klâsik Batı romanının etkisinde, insanın iç dünyasını derinlemesine ele alırken, bireyin duygu dünyasını cinsel dürtüleri ekseninde, gözlemlerine de dayanarak gerçekçi ve çarpıcı bir biçimde işledi. Yaşam deneyimi ve gözlemlerini kullanarak, özellikle öykülerinde yarattığı sahicilik duygusuyla sevildi. 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışmasında Başarı Ödülü alan romanı *Yanartaş* ile ünlendi. Yer yer belgesel özellikler taşıyan iki ciltlik bu büyük çalışmasıyla Zonguldak ve çevresindeki "kömür ocağı" gerçeğine ışık tuttu. Bu roman, Uzun Mehmet'in taşkömürünü bulması rivayetiyle, 1829'dan 1940'lı yıllara kadar Zonguldak Kömür İşletmelerinin belgelere dayanan tarihi niteliğindedir. Bu tarih çerçevesinde *Yanartaş*, kömür madeni işçilerinin yaşamı ve çalışma koşullarına tanıklık eden, belgesel nitelikte ilk roman olma özelliğiyle Türk edebiyatında ayrıcalıklı bir konumdadır. Mehmet Seyde sonraları geçim zorluğu nedeniyle; James Sullivan, Necdet Ası, Ömer Sakıp, Mim-Sin, Özcan Çeliker, S. Toprak, Toprak imzalarıyla mizah ve magazin öyküleri ile polisiye romanlar ve politik yazılar da yazdı.

Aldığı ödüllerin çokluğuyla da ünlü olan Seyda, *Ne Ekersen* ile 1958 Yunus Nadi Roman Armağanında üçüncülük, *Başgöz Etme Zamanı* ile 1964 Sait Faik Hikâye Armağanı, *Bir Gün Büyüyeceksin* ile 1964 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanında birincilik, *Yanartaş* ve *Şehzadenin Başıdır* ile 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışmasında iki başarı ödülü; *İhtiyar*

Mehmet Seyda

MEHMET SEYDA

OYUNCAKÇI DÜKKANI

"Akıllı kızdır benim kızım; durur durur, turnayı gözünden vurur. Bak göreceksin" derdi amcam. "Görürüz..." derdi babam, "bütün kendi haline bırakılmış kızlar gibi, günün birinde ya zürnacıya, ya davulcuya varmazsa bana da adam demesinler!" (...)

Babama göre, annemin en anlaşılabilir, açık seçik sözü; "-Cuvit bugün gene hiç şansım yok, bana azıcık para ver!" deyişiydi. Yerinden ok gibi fırlayıp yardıma seğirtirken, "Tabi', tabi'..." derdi babam, "bir gün senin şu şans denen mereti haklayıp yere sereceğine o kadar inanıyorum ki..." Annemin gözbebeklerinde çocuksu sevinçler uçuşurdu. Babamın en olumlu davranışı, kocalığını ve erkekliğini muhteşem bir şekilde ortaya koyuşu, gık demeden cüzdanını kendisinin buyruğu altına verdiği zamanlarla sınırlıydı herhalde. Gözlerimin önünde tutkunca babama bakardı annem. Elleri birbirine değerdi hafiften. Çok iyi anlaşırlardı, çünkü birbirlerini çok az görürlerdi.

→

Amcamın evde dinlendiği günler babam sabah karanlığı işe, annem şansını yenmeğe koşardı. Doğum günlerimde onları kart atar, sofrada buluşmalarını sağlardım. Büyük bir zevkti bu bana. Birbirlerini uzun süredir görmemiş iki ahbap gibi karşı karşıya gelmeleri, sevgi ve ilgiyle süzmeleri, "-Biraz şişmanlamış buldum seni, bu göbeği ne yap yap erit.. -Haklısın şekerim, saçlarında hafif kırlar görüyorum, azıcık da süzülmüşsün.." demeleri, sevgilerinin artmıyarak ve eksilmeyerek, bir bakıma hiç tavsamadan, kıyamete dek süreceğini ispatlıyan şeylerdi. Erkek olsaydım, Tanrının bana, anneme benzer bir kadın vermesini isterdim; ama kadın olduğum için, her zaman, babamı andırır adamlar düşündüm. Biraz alaycı, biraz hoşsohbet, biraz hoşgörür, biraz hoşgörmez, eşine, işine, yuvasına ve çocuklarına bağlı bir erkek...

Freud bulup çıkarmasaydı, görünen gerçek kılavuz istemezdi gene de; eğer analarını babalarını çok sevmişlerse, erkek çocuğun ölçüsü anne, kızınki babadır çünkü. Benimkisi tastamam "baba" idi diyemiyeceğim. İlk ağızda böyle görünüyor, kendimi iyice tartamadığım dönemlerde bana öyle geliyordu ama, değil. Giderek işin içine amcam da girdi.

O amca ki, çok küçükken dizlerine oturtarak bana kurt-kuzu, ayı, peri padişahının kızı ile Keloğlan masallarının en tatlılarını anlatmış, doğum günü sofrasına çağrımı almadan elinde bir paketle damlamış, sabahleyin açık öğleden sonra yağışlı havalarda okul kapısına muşambamı getirmiş, ağabeysine bakıp bekârhığı seçmiştir.

Bütün bunlara dayanılmaz ve tadına doyulmaz birtakım şeyler bulduğum içindir ki, akademiyi bitirince, bezlerimi, fırçalarımı ve boyalarımı derleyip toplıyarak soluğu iki gözlü, ama çok ışıklı bir çatı katında almıştım. Tam bir gerçekçi mi, yoksa gerçeküstücü müyüm pek bilemem ya, iki armutla bir kılıç, babamın kuzu tüyü kalpağı ile annemin kulaklarında, boynunda, ellerinde taşıdığı taşlar, amcamın bastonu yan yana, iç içe bu resimlerimde.

"-Nedir bu resimdeki anlam?"

"-Vallaha ben de pek iyi bilmiyorum."

"-Şaşırtırsın insanı."

"-Oh, sahi mi, sahi mi? Şaşırtabilir miyim ben insanları?"

"-Elbet. Ama para vermiyorlar, değil mi?"

"-Vermiyorlar."

"-Vazgeç öyleyse. Anlaşılabilir şeyler çiz.. Bir göl, gölde bir sandal, ulu ağaçlar arasında elele yürüyen iki kişi. Doğayı bütünleyen iki insan!"

Annem huyu gereği pek ses çıkarmadı gidişime, her şeyi kötü açıdan alan babam huyu gereği sızlanıp homurdandı; "-Evin içinde su mu çıktı?" diyordu. "Soldaki büyük, boş odada kurabilirsin atelyeni."

Amcamsa, "-İyidir iyidir bir kızın azıcık başına buyruk olması" dedi. "Kişiliğini anca böyle kazanır."

Ters ters bakıştılar babamla. Sonra babam omuzlarını silkeledi. Bir şart ileri sürdü: Para sıkıntısı çektiğim zaman inat etmiyecek, hemen eve dönecektim. Böyle söylemekle, sanırım, amcamın kesesini açmağa zorladığını kestiremiyordu.

Bir kıyıya çekti beni amcam "-Göreyim seni" dedi, "baktın iyi resimler çizemiyorsun, iyi bir koca bul kendine. O da o demcktir. Ve bulmadan sakın bu keçi inatlının karşısına çıkma. Ben bilirim, ne bildiğinden caymaz şey olduğunu, seni de beni de rezil eder sonra!"

"-Başımın çaresine bakacağım elbet.." dedim.

Enseme hafif yollu bir şamar atıp, "-ha şöyle!" dedi amcam.

Altı ay sonraydı. "Bulduğum"la vardık dayandık kapıya. Kapının önünde:

-Dur bi dakka, dedim.

-Ne var?

-Kendine çeki düzen ver azıcık. Şu tulum gibi pantalonu, üstünden sarkan ceketi neden giyersin bilmem ki..

O. K. durdu. Yürek çarpıntısından titreyen parmaklarımla, buruş buruş ceketi sağdan soldan çektim aşağıya. Boyunbağını düzelttim. Parmaklarımı tarak yerine kullanarak, kabarmış saçlarını yatıştırdım, taradım onu. İnceledim:

-Tamam. Hadi şimdi çal zili.

Çalmağa kalkmadan açıldı kapı.

-Tramvaydan indiğinizi gördüm de.. dedi babam. Girin girin.

O.K. önce, ben arkada, babama değmekten sakınarak daldık içeriye. (...)

(*Oyuncakçı Dükkanı*, 1964)

Gençlik ile 1971 May Yayınevi Edebiyat Ödülü, *İçe Dönük ve Atak* ile 1974 TDK Roman Ödülü; üç oyunuyla 1968 Milliyet Gazetesi "Günümüz Dili ve Hayatına Uygun Karagöz Oyunları" konulu 6. Karacan Armağanında ikincilik ödülünü aldı.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Zonguldak Hikâyeleri* (1962), *Beyaz Duvar* (1962), *Başgöz Etme Zamanı* (1963), *Oyuncakçı Dükkânı* (1964), *Garnizonda Bir Olay* (1968), *Anahtarcı Salih* (1969), *Kör Şeytan* (1974), *Bana Karşı Ben* (1976), *Kapatma* (1980).

ROMAN: *Yaş Ağaç* (1958), *Ne Ekersen* (1958), *Cinsel Oyun* (1960), *Bir Gün Büyüyeceksin* (1966), *Sultan Döşeği* (1969), *Köroğlu* (1969), *Nemrut Mustafa* (1970), *Süeda Hanım'ın Ortanca Kızı* (1970), *Yanartaş* (1970), *İhtiyar Gençlik* (1971), *İçe Dönük ve Atak* (1973), *Gerçek Dışı* (1976), *Mavi Siyah Aşk* (1989).

ÇOCUK KİTABI: *Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler* (1978), *Düşleme Oyunu* (1979), *Bastıbacak Ermiş* (1979), *Deli Ali* (1979).

DİĞER ESERLERİ: *Bir Açıdan* (denemeler, 1969), *Türk Romanı* (Kemal Tahir'in Devlet Ana romanı üzerinc bir açık oturum tutanağı, 1969), *Edebiyat Dostları* (29 yazarla röportaj, 1970), *Çocukluk Yılları* (anılar, 1979).

HAKKINDA: Fethi Naci / 100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme (s. 339-343, 1981), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (5. bas. 1997), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 3 (1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Fethi Naci / Ant Dergisi Anıları (Cumhuriyet Kitap, 8.3.2001), TBE Ansiklopedisi (2001), TDE Ansiklopedisi (c. 2, 2002).

MEHMET SITKI

Şair (D. 1882, İskeçe / Yunanistan - İstanbul, 20 Mayıs 1932, İstanbul). Hukuk Mektebi mezunu. Yazılarını öğrenim yıllarından itibaren *İrtika, Musavver Fen ve Edep, Terakki, Malumat* gibi dergilerde yayımladı. 1906 yılında Erzurum'a, daha sonra Hınıs'a sürüldü. Erzurum Valisi Nâzım Paşa'nın aracılığıyla, İstanbul'da kalmamak ve yazı yazmamak koşuluyla bağışlanarak Gümülcine'ye gönderildi. Gümülcine'de Mutasarrıf Mazhar Müfit Bey'in telkiniyle İttihad ve Terakki Cemiyetine girdi.

Meşrutiyet döneminde Drama ve Selanik'te *Kâinat* gazetesini yayımladı, *Zaman* gazetesinde çalıştı. Sınava girerek 1910'da öğretmenliğe başladı. Edirne Sultanisinde edebiyat okuttu. Millî Mücadele yılların-

da Trakya-Paşacli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde görev aldı. Yunanlılar tarafından idama mahkum edilmesi üzerine Bulgaristan'a sığındı. Eskicuma Mekâtib-i İslâmiye müdürlüğünde bulundu. Son yıllarında Edirne ve İstanbul'da edebiyat öğretmenliği yaptı.

ESERLERİ:

Leylak (1901), *Hüsn-i Melul* (1911), *Mezar, Ömr-i Harab, Serab, Muhacceret.*

Kara Günler ve *Meriç Ağlarken* adlı basılmamış iki eseri daha vardır.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 3, 1930-42), TDE Ansiklopedisi (c. VIII, 1976-98), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET SÜLEYMAN (Avanzade)

Yazar, yayıncı (D. 1871, İstanbul - Ö. 1922, İstanbul). Beşiktaş Askeri Rüştiyesi (Askeri Ortaokul, 1890) ve Tıbbiyc Mektebi (Tıp Fakültesi) Eczacılık Bölümü (1893) mezunu. Bir süre Haydarpaşa ve Yıldız hastanelerinde çalıştıktan sonra yazı ve yayın hayatına atılarak çeşitli dergilerde yazılar yazmaya, kitaplar yayımlamaya başladı. 1902 yılında *Musavver Terakki* dergisinin yayınları Rusya'nın tepkisini çektiğinden 1903'te Kudüs'e sürgün edildi. Burada dört yıl kaldı, 1907'de Kahire'ye kaçtı. II. Meşrutiyet'in ilanı (1908) üzerine İstanbul'a döndüğünde yüzbaşı rütbesiyle Sıhhiyc-i Askeriye Tercüme ve İstatistik Kısmına memur olarak atandı.

1912'de binbaşılığa terfi ederek Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesinde ecza müfettişi olarak çalışmaya başladı. Bu dönemde *Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye, Afiyet, Güzel Prenses, Hür Çocuk* gibi çeşitli dergiler çıkardı. Ahmet Midhat Efendi'nin yaptığı gibi neredeyse her konuda halka yönelik telif ve çeviri kitaplar yayımladı. Kadınlar için ilk yıllık olan *Nevsal-i Nisvan*'ı çıkardı. Telif ve çeviri yüzden fazla eseri vardır. İstanbul'da Karacaahmet Mezarlığında toprağa verildi.

BAŞLICA ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Muharrir Kadınlar* (1892), *Musavver Fenni Eğlenceler* (1. ve 2. Kısımlar 1892, 3. Kısım, 1894), *Çocuklara Mahsus Hikâye Cüzdanı* (1896), *Receb'in Nişanlısı* (1898), *Ahrar mı, İttihat mı* (1911), *Gençlerde İstimna Bilyed* (1912), *Eczacılara Mahsus Muhtıra* (1913), *Ayna ile Keşf-i İstikbal* (1914), *İdrar Tahlili* (1914), *Kısır Kadınlar* (1914), *Kızları Nasıl Evlendirmeli* (1914), *Musavver ve Mükemmel Kıyafetname* (1914), *Rehber-i Muamelat-ı Zevciye* (1914), *Tılsım, Sihir, Büyü: Bizdeki Tesirat ve Tatbikat* (1914), *Aza Seğirmesi* (1915), *Aile Aşçısı - 100 Türlü Çorba Pişirmek Usûlü* (1919), *Alman Kadınları* (1919), *Almanlar Gibi Kuvvetli ve Uzun Boylu Nasıl Olmalı* (1919), *Almanya Tarihi* (1919), *Baha ile Şefika* (1919), *Gözlerdeki Esara ve Göz Hıfzıssıhası* (1919), *İngiliz Kadınları* (1919), *Kuvvet İlaçları* (1919), *Semirmek Usulleri ve Zayıflamak Çareleri* (1919).

ÇEVİRİ: *Sefiller* (V. Hugo'dan, 1911), *Monte Kristo* (A. Dumas Pere'den, 1911).

HAKKINDA: H. Avan / Avanzade Mehmet Süleyman (Aylık Ansiklopedi, c. 4, s. 1388, 1949), Mustafa Kutlu / Avanzade Mehmed Süleyman (TDE Ansiklopedisi, c. 6, 1976-98), H. Bingöl / Kitabiyat Vadisinde Unutulan Bir Halk Yazarımız: Ecz. Bnb. Avanzade Mehmed Süleyman (Tarih ve Toplum, Nisan 1992), Erol Üyepazarcı / Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes (s. 146-147-151,1997), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEHMET ŞAKİR PAŞA

Asker, diplomat, eğitimci (D. 1855, Afyon - Ö. 1919, Afyon). Kabaağaçlızade Albay Mustafa Asım Bey'in oğlu, Sadrazam Ahmet Cevat Paşa'nın kardeşi ve ünlü romancı Halikarnas Balıkçısı'nın (Cevat Şaik Kabaağaçlı) babasıdır. Daha çocukken annesiyle babasını kaybetti, ağabeyi ve kız kardeşi ile birlikte yakınlarının himayeleri altında büyüdü. Askeri liseden sonra Harp Okulu ve Harp Akademisini bitirip 1880'de kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

Mehmet Şakir de ağabeyi Ahmet Cevat Paşa gibi hızla yükselerek genç yaşta general oldu. Ordudaki çeşitli görevleri arasında Çetine ve Roma askeri ataşelikleri ile Girit'in Resmo Komutanlığı vardır. Bir ara sadrazam olan ağabeyinin yaverliğini yaptı. Sonraki yıllarda Bükreş ve Atina büyükelçiliklerinc de bulundu. 1908 yılında ve korgeneral rütbesinde iken kendi isteğiyle emekliye ayrılarak Galatasaray Lisesinde fahri olarak tarih öğretmenliği yaptı. Afyonkarahisar'da satın aldığı çiftlikte bir ramazan günü kaza kurşunuyla öldü. Cenazesi İstanbul'a götürülerek, Büyükada'da verildi. Telif eserlerinin yanı sıra çevirileri de vardır.

ESERLERİ:

Yeni Osmanlı Tarihi (5 cilt), *Tarih-i İslâm ve Osmanî, Selahaddin Eyyûbi.*

HAKKINDA: İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar (1971).

MEHMET TAHİR (Bursalı)

Araştırmacı-yazar, siyaset adamı (D. 22 Kasım 1861, Bursa - Ö. 1925, İstanbul). İlköğrenimini Bursa'da tamamladıktan sonra Harbiycyi (Harp Dkulu, 1881) bitirerek Manastır, Üsküp (1897), Selânik (1904) askeri rüştiyelerinde (ortaokullarında) tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Selanik'te iken İttihad ve Terakki örgütü ile ilişki kurduğu gerekçesiyle görevine son verildi. Daha sonra Alaşehir ve İzmir'de değişik askeri görevlerde bulundu. Meşrutiyetin ilânı (1908) üzerine birinci dönem Bursa Milletvekili seçildi. İkinci dönemde politikadan ayrılarak edebiyat çalışmalarıyla meşgul oldu.

Mehmet Tahir, hayatının son yıllarında İstanbul kütüphanelerini denetlemekle görevlendirilmişti. Son resmi görevi İstanbul Kütüphaneleri müfettişliği oldu. Osmanlı şair ve din bilginleri, tasavvuf büyükleri hakkında yazdığı kaynak değerinde bibliyografya ve biyografi alanındaki çalışmalarıyla ünlüdür. Makalcleri *Türk Yurdu, Türk Derneği, Sırat-ı Mustakim, Sebilürreşad, İslâm* gibi gazete ve dergilerdc yayımlandı. En önemli eseri üç ciltlik *Osmanlı Müellifleri* (1915-24)'dir. Kabri, Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdai Camii mezarlığındadır.

Mehmed Tahir (Bursalı)

ESERLERİ:

Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri (1896), *Ulema-i Osmaniyyeden Altı Zatın Terâcim-i Ahvali* (1900), *Meşâyih-i Osmaniye'den Sekiz Zatın Terâcim-i Ahvâli* (Şemseddin Sivasî, Bosnavi Ali Dede, Ali Çelebi, İsmail Ankaravi, Abdullah Bosnavî, Sevrî, Müstakimzade Sadeddin, Gazzizade Abdüllatif, 1900), *Kibar ve Meşâyih-i Aliyyeden On İki Zatın Terâcim-i Ahvâli* (Şeyh Ekber, Sadreddin Konevi, Abdurrahman Bistamî, Cemal-i Halvetî, Şeyh Bali-i Sofyai, Aziz Mahmud Hüdayi, Niyazi-i Mısrî, İsmail Hakkı, Karabaş Veli, Abdullah Salahi-i Uşşakî, Seyyid Murtaza, Seyyid Kemaleddin Harirî, 1900), *Nazar-ı İslâm'da Fakr* (1901), *Ulemâyı Osmaniyyeden Altı Zatın Terceme-i Hâli* (Kâfiyıcci Mehmed Muhiddin, Dede Cöngilah Hilmi, Mehmed Ebu Saidi-l Hadimî, 1903), *Müverrihîn-i Osmaniyyeden Âli ve Kâtib Çelebilerin Terceme-i Halleri* (1904, Selanik, 1906), *Aydın Müel-*

lifleri (1905), *Delilü't-Tefâsir* (1908, Kur'an tefsirine giriş, 1906), *Aydın Vilayetine Mensub Meşayih, Ulema, Şuârâ, Müverrihin ve Etibbanın Teracim-i Ahvali* (İzmir, 1908), *Muhyiddin Arabi* (1908), *Müntehabât-ı Meşari ve Ebyat* (antoloji, 1910), *Terceme-i Hal ve Fezail-i Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabi* (1910), *Eski ve Yeni Ahlâk Kitaplarımız* (1910), *Kâtip Çelebi* (1912), *Hacı Bayram-ı Veli* (1912), *Mevlâna eş-Şeyh İsmail Hakkıyü'l-Celveti Hazretlerinin Muhtasaran Terceme-i Halleriyle Matbu ve Gayr-ı Matbu Âsârını Hâvi Risaledir* (1913), *Siyasete Müteallik Asâr-ı İslâmiyye* (1913), *İdare-i Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri* (1916), *Menâkib-i Harb* (1917), *Osmanlı Müellifleri* (3 cilt, 1915-24, latin harfleriyle, A. Fikri Yavuz - İ. Özen tar., 3 cilt, 1972-75, Kitap ve yazar adlarından oluşan anahtar, *Miftahü'l-Kütüp ve Esami-i Müellifin Fihristi* adıyla basılmıştı, 1928), *Ahlak Kitaplarımız* (1919).

HAKKINDA: Muallim Vahyî / Müslümanlık ve Türklüğü Yükseltmeye Çalışanlardan: Bursalı Tahir Bey (1335), Yurt Ansiklopedisi (c. 1, 1982), Ömer Faruk Akün / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 6, 1992), İ. Hatipoğlu / (Bursalı) Mehmed Tahir (Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, c. 2, s. 193-194,1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Fatma Korkmaz / Uludağ Üniversitesi Tarih Bölümü mezuniyet tezi (2004'te kitap olarak yayımlandı), Murat Bardakçı / Tarihin Arka Odası (Hürriyet, 20.3.2005).

MEHMET TEVFİK

Bkz. ÇAYLAK TEVFİK

MEHMET VECİHÎ

Romancı (D. 1869, İstanbul - Ö. 1904). Mühendishane Mektebini bitirerek (1891) istihkâm subayı oldu. Nafia Fen Heyetinde çalıştı. Kolağası (önyüzbaşı) rütbesine yükselmiş iken içkiye aşırı düşkünlüğü nedeniyle geçirdiği bir kalp krizi sonucu öldü. 1894 yılından itibaren *İkdam* gazetesinde tefrika ettiği romanlarıyla edebiyat kültürü bulunmayan kesimlerden geniş ilgi görmüştü. Romanlarında Namık Kemal'i taklit etmeye çalışarak aşırı süslü bir anlatımı benimsediği kabul edilir.

ESERLERİ:

ROMAN: *Mihridil* (1895), *Mehcure* (1895), *Hikmet* (Mehcure'nin devamı, 1896), *Hürrem Bey* (1896), *Sâil* (1896), *Malik* (1896), *Mesude* (1896), *Müjgan* (1898), *Çoban Kızı* (1896), *Nedamet* (1896), *Hasbihal* (1897), *Vuslat* (1898), *Sakıp* (1898), *Netice Yahut Bir Yetimin Sergüzeşti* (1898), *Hasta* (1899), *Feryat* (1899), *Harabe* (1899), *Akif* (1899), *Sevdayı Masumane* (1900).

MEHMET VECİHÎ

GAZEL

Kamersin dilleri pür-nûr eden ruhsâr-ı âlindir
Kamer kim âlemi tenvir eder nâkıs hilâlindir
Nedendir mihr ederken müşteri-i hüsnü tâbân
Beni bu rütbe bî-tâb eyleyen tâb-ı cemâlindir
Gehi handan gehi giryan olur divanedir gönlüm
Gehi dilşâd-ı valsın geh esîr-i infialindir
Sebistân-ı sitemdir köhne mâtem-hâne-i âlem
Anın fecr-i sabahü'l-hayrı envâr-ı hayalindir
Açılmış şerha şerha yârelerden içtinâb etme
Gönül her yâre kim cânan açar bir hüsn-i fâlindir

ŞARKI

Târümâr etmiş idi mihnet dil-i nevmîdimi
Şâm-ı hasretde arardım mihr-i subh-i ıydımı
Topladım zülfünde çektin gönlümü ümidimi
İsterim cemiyyet-i zülfün perişan olmasın

(A. Abdülkadiroğlu - F. Hakan Özkan, Yozgat Meşhurları)

Mehmed Vecihî

HİKÂYE: *Halime* (1898), *Hikâye-i Müntahabe Mecmuası* (5 hikâye).

İNCELEME: *Tesalya Harbi Tarihi, Tarih-i İslâm.*

PİYES: *Endülüs* (manzum).

MEHMET YAŞIN

Bkz. YAŞIN, Mehmet

MEHRİZAT

Şair. 23 Mart 1943, Kemaliye / Erzincan doğumlu. Soyadı Poyraz'dır. Eserlerinde imza olarak ön adını kullandı. Beyoğlu Firuzağa İlkokulu, Beyoğlu İtalyan Ortaokulu ve Liseci, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisi (1980) mezunu. 1981'den itibaren Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Fransızca Bölümünde Linguistique (Dilbilim) ve çeviri dersi verdi.

İlk şiiri 1961 yılında *Varlık* dergisinin 555. sayısında yer aldı. Sonraki ürünlerini sürekli *Türk Dili Dergisi*'nde, aralıklı olarak *Milliyet Sanat, Güzel Yazılar, Yeni İnsan, Çağrı, Elif, Varlık* dergilerinde yayımladı. Türkiye Yazarlar Sendikası (Kadıköy Temsilciliği Başkanı), Edebiyatçılar Derneği, İtalyan Liseliler Derneği üyesidir.

Mehrizat, şiirde özgün biçeme, yetkin ve arı bir Türkçeye, zengin bir imgelem gücüne, benzeri olmayan söylemlere ulaşmaya çalıştı. Şiirlerinde, şiirin ölümsüz kaynağını oluşturan yaşam-ölüm, düş-gerçek, gündüz-gece, kişi-doğa ilişkileri gibi ikilemlerle düşünsel, duygusal, kurgusal yaşantılar ve sevinin her boyutundan sözeden içeriklcri önemsedi.

"Şiirimizdeki geleneksel kavuştak yinelemeleri, Mehriz.at'ın şiirinde yeni ve özgün bir söylem biçimi yaratıyor. Yatay ve dikey düzlemde bakışımlı (simetrik) kurgular, yinelemelerin iç örgüsüyle anlatımı, söyleyişi dengeye kavuşturuyor.

"Gökırmakları'nda (1997) şairin biçim kaygısı bakışımlı (simetrik) oluşumlardan geometik biçimlendirme-

Mehrizat

MEHRİZAT

ACI MUŞTU

kırdın beni
içimdeki kuşlar uçup gittiler
yol upuzundu yürek dolu elim dar
durup dururken mi düşüverdi yerlere
umutlar

dinle beni sen şimdi
odak noktalarında bir martı
kanadında mavi var

karşımdaki ağaçlar kuruyup gittiler
evrenim sıcacıktı düşüm büyük gerçeğim dar
yağmurların altında mı ıslandı
yarınlar

izle beni sen şimdi
kavşaklarda bir gül dalı
kokusunda ayrılık var

sürdün beni
saçımdaki kıvırcıklar bozulup gittiler
şiirlerim yarımdı sesim kısık usum dar
sevimin çokluğundan mı suçlandı
duygular

anla beni sen şimdi
doruk noktalarında bir coşku
sularında gizem var

gömdün beni
üstümdeki topraklar kayıp gittiler
gözlerim açıktı kanım kızıl yerim dar
sana fazla mı geldi böyle güzel
yaşantılar

söyle bana sen şimdi
kaf dağında bir muştu
arkasında acı var

lere dönüşerek sürüyor. Yinelemeler, bölüm (kıta) başlarında ve sonlarında bir iç uyaklama çabası, değişik biçim ve ses oluşumları yaratıyor. Kısa dizelerin art arda, artan uzunluktaki dizelerle yükselen söyleyiş, doruğa ulaştıktan sonra gittikçe kısalan dizelere dönüşerek, bir yükselip alçalan dalgalanmayla şiirine yeni bir uyum arama çabasını sezdiriyor." (M. Agâh Önen)

ESERLERİ (Şiir):

Ben Dünyalı Değilim (1989), *Gökırmakları* (1997).

HAKKINDA: Muzaffer Uyguner (Türk Dili Dergisi, sayı: 18, 1990) - Yaşamın Cansuyu (Cumhuriyet Kitap, 12.2.1998), Mustafa Sever / Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi (1993), Ahmet Miskioğlu (Türk Dili Dergisi, sayı: 58, 1997), M. Agâh Önen / Mehrizat Uzaylı Bir Şair (Cumhuriyet Kitap, 11.6.1998), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (7. bas. 2000, s. 589), Hasan Akarsu / Şiirler Değdi Sevdaya (2000), Mehmet Aydın / Edebiyatımızda Kadın Şair ve Yazarlar Sözlüğü (2001), TBE Ansiklopedisi (2001).

MELEK, Faik

Diplomat. 1924, Antakya doğumlu. On bir yaşında iken ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti. Galatasaray Lisesinde başladığı ortaöğrenimini Ankara Maarif Kolejinde tamamladı. Ankara Üniversite Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyasi Şubesini (1946) bitirdi. Aynı yıl sınavını kazanarak Dışişleri Bakanlığına girdi. Dışişleri Bakanlığının çeşitli kademelerinde iç ve dış görevlerde bulundu. NATO Dairesi Genel Müdürüyken 1974 yılı sonunda Cezayir'e Büyükelçi olarak atandı.

Daha sonraki yıllarda Dışişleri Bakanı Özel Danışmanı (1979), Madrit Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansında Türk Delegasyon Başkanı (1980), Brüksel ve Lüksemburg Büyükelçisi (1982) ve son olarak da Paris Büyükelçisi (1986) olarak görev yaptı. Emekliye ayrıldığı 1989 yılından itibaren anılarını yazdı. Dış politika konularıyla ilgili söyleşi ve açık oturumlara katılarak alanındaki bilgileri kamuoyuna aktardı. Anılarını *Hepsi Geldi Geçti - Dışişlerinde 43 Yıl* (1994) adlı kitabında topladı.

Faik Melek

MELEK, Kemal

Araştırmacı-yazar. 1933, İstanbul doğumlu. Robert Kolej (1954) mezunu. New York Üniversitesinde yüksek lisans (1961), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora (1976) yaptı. Sonra ODTÜ (1964-66), Voorhees Teknik Enstitüsü, New York Üniversitesi (1969-71), Boğaziçi Üniversitesi Akademik Kayıt İşleri Müdürlüğü (1971-80), Çukurova Üniversitesi İTİF (1980-82), Uluslararası İslâm Bankacılık ve Ekonomi Enstitüsü (Girne / KKTC, 1982-84), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (1985) ile İÜ Politika ve Uluslararası İlişkiler Araştırma Merkezinde (1987) öğretim üyesi ve yönetici olarak görev yaptı. Laiklik ve Türk dış politikası konuları ağırlıklı makaleleri, İstanbul ve Ankara Üniversiteleri dergileri ile yurtdışındaki yayın organlarında yayımlandı.

ESERLERİ:

Doğu Sorunu ve Milli Mücadele'nin Dış Politikası (1978-85), *İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu 1890-1926* (1983).

MELİH CEVDET

Bkz. ANDAY, Melih Cevdet

MEMECAN, Salih

Çizer. 1952, Tirebolu / Giresun doğumlu. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünü bitirdi. Pennsylvania Üniversitesinde doktora çalışması yaptı. 1968 yılından başlayarak Türkiye'de *Umut, Barış, Özgür İnsan*

ve Amerika'da *The Bulletin, Phiadelphia Inquirer* gazetelerinde karikatürleri yer aldı. Yurtiçinde, Pennsylvania Üniversitesi sanat galerisinde ve New York Türk Evinde kişisel sergiler açtı. *Sabah* gazetesinde uzun süre "Sizinkiler", "Bizim City" gibi günlük bant karikatürleri yayımlandı.

ESERLERİ:

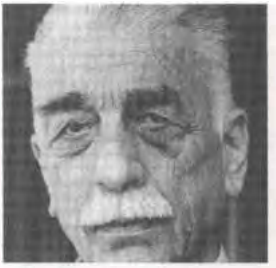
Boyama Kitabı Limon ile Zeytin Okulda (1997), *Boyama Kitabı Limon ile Zeytin Oyunda* (1997), *Boyama Kitabı Limon ile Zeytin Tatilde* (1997), *Oh No! It's Him Again / Limon & Zeytin / Selected Cartoons From Sizinkiler* (1998), *Biz Neymişiz Ya!.. 'Süper Albüm -1'* (1999), *Sizinkiler - 1 'Limon Yine Rejimde'* (1999), *Limon ile Zeytin / Yerimde Duramıyorum* (2001), *Limon ile Zeytin / Ay Pardon!* (2001), *Limon ile Zeytin / Çok Hoşsun* (2001), *Limon ile Zeytin / Dansa Var Mısın?* (2001), *Limon ile Zeytin / N'aber!* (2001), *Limon ile Zeytin / Slm* (2001), *Limon ile Zeytin / Yine Ben* (2001), *Limon ile Zeytin 'Arkadaşız Di'mi?' (Cep Boyu)* (2001), *Sizinkiler - 10 'Tıkla! '* (2001), *Sizinkiler - 13 (Uzayın Esrarı)* (2003), *Limon ile Zeytin: Sayılar* (2004), *Limon ile Zeytin: Şekiller* (2004), *Limon İle Zeytin: Zıtlıklar* (2004), *Limon ile Zeytin: Renkler* (2004).

Salih Memecan

MEMET FUAT

Yazar, eleştirmen, yayımcı (D. 16 Şubat 1926, İstanbul - Ö. 19 Aralık 2002, İstanbul). Tam adı Memet Fuat Engin Bengü. Yazılarında Engin Bengü, Mehmet Bengü imzalarını da kullandı. Sinema oyuncusu ve yönetmeni, senarist Vedat Örfi Bengü ile Piraye Hanım'ın oğludur. Piraye Hanım, Vedat Örfi'den ayrıldıktan sonra 1935'te Nâzım Hikmet'le evlenmişti. Memet Fuat, Haydarpaşa Lisesi (1946), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (1951) mezunudur. Öğrenciliği sırasında *Aylık Ansiklopedi*'ye maddeler yazdı. Öğretmenlik, çevirmenlik, muhabirlik, inşaatlarda mimar yardımcılığı gibi işlerde çalıştı. Tuna Baltacıoğlu ve Oktay Verel ile birlikte *Memleketimizde ve Dünyada Kitaplar* adlı bir bibliyografya dergisi (1950-51) çıkardı. 1960'ta kurduğu De Yayınevini yönetti ve aylık edebiyat dergisi *Yeni Dergi*'yi çıkardı (1964-75). Bir önceki yılın şiir, deneme ve öykülerinden seçmelerin yer aldığı *Türk Edebiyatı* (on cilt) adlı yıllıkları hazırlayıp yayımladı (1963-72).

Memet Fuat

Küçük yaşlarından süregelen spor tutkusunu, yaşadığı çevredeki çocukları sporculuğa yönlendirme yolunda değerlendirdi. Bir semt kulübü olan Altınyurt'ta futbol, masa tenisi, voleybol kollarıyla ilgilendi. 1972-80 yılları arasında Voleybol Erkek Millî Takımının antrenörlüğünü yaptı. Ünlü oyuncular yetiştirdi. 1979-82 yılları arasında ise Anadoluhisarı Gençlik ve Spor Akademisinde öğretim görevlisi olarak voleybol dersleri verdi. 1980'den 1983'e kadar *Yazko Edebiyat* dergisini yönetti. 1981'de Adam Yayınevinin yerli yayınlarının yönetmenliğini üstlendi ve 1987'de emekliye ayrıldı. 1985'te yayımlanmaya başlayan *Adam Sanat* dergisinin genel yayın yönetmenliği görevini 1999'a kadar sürdürdü.

Memet Fuat'ın ilk yazıları *Aylık Ansiklopedi*'de yayımlandı. Kısa bir süre öykü yazdı. Şiir, deneme, hikâye ve eleştirileri 1945 yılından itiba-

MEMET FUAT

YAZIYA GÜVENİNİ YİTİRMEK

Köşe yazarının böyle bir sorunu yok, onun işi yazmak... Umutlu da olsa, umutsuz da olsa, yazacak. Yazıya güvenini yitirse de, kamuoyundan bir yankı alamadığını, boşa konuştuğunu görse de yazmayı bırakamaz. Yazmayı bırakmak, işini bırakmak, yeni bir geçim yolu aramak anlamına gelir. Köşe yazarının geçimi yazmasına bağlıdır. Bunun için de umutsuzluğa düştüğü dönemleri daha kolay atlatır. Yazarlık tavrından da çok uzaklara düşmez...

Bunları okurla ilişki kurmanın, kamuoyundan yankı almanın yarattığı etkiler açısından söylüyorum. İnançlarını yitirip ya da çıkarını başka yönde görüp düşüncelerini değiştirmek değil konumuz:

Yazıya güvenini yitirmek...

Yaratıcı yazarlıkta iş biraz değişik. Yaratıcı yazar geneltikle geçimini yazısıyla sağlamıyor. Köşe yazarına en yakın duran denemeci bile yazarlığa gelir getiren bir uğraş olarak bağlanamaz. Onun için de yazıya güvenini yitirmek yaratıcı yazarda kısa ya da uzun süren suskunluklara neden olabiliyor.

Gençlikteki kamçı, "Yazarsam her şey düzelir" umudu, "Yazsan ne olacak, yazmasan ne olacak" umutsuzluğuna dönüşünce, yaratıcı yazar susuveriyor. Yıkılarak...

Ama biliyorsunuz: "Yazmadan edemezdim..."

Yaratıcı yazarlığın temelinde bu yazma tutkusunun yattığı da bir gerçek. Hiçbir karşılık beklemeden yıllarca yazar, yazar, yazarsınız.

"Yazmadan edemezdim..."

Demek ki yazıya güveninizi yitirseniz de yazmayı sürdürmek için bir gerekçe yaratmanız gerek. Umutsuzluğa kapılmamak, suskunluğa düşmemek için...

Bu söylediklerimize karşı şöyle denebilir:

Yaratıcı yazar "Yazarsam her şey düzelir" diye çıkmaz ki yola, "Yazsan ne olacak, yazmasan ne olacak" diye umutsuzluğa düşsün:

Yaratıcı yazarın amacı bir şeyleri düzeltmek değil, sözcüklerle bir dünya kurmak, o dünyaya insanları çekip sanatsal tatlar almalarını sağlamaktır.

Bu sözlerle gelen görüş, yazmadan edememenin zoruyla yaratılmış bir gerçektir yalnızca. Umutsuzluktan doğmuş, anlatım araçlarının türlü incelikler, değişik sanatsal tatlar getirmiş bir tutamak, bir suskunluğu aşma çaresi...

→

"Yaratıcı yazarı söylenen değil, söyleyiş biçimi, yalnızca sanat ilgilendirir."

Bugün bu noktadan başlanabiliyor. Bir anlama, daha önceki sanatçıların yaşadıkları umutsuzlukların üstüne basarak çıkılıyor yola. Onların kendilerine yarattıkları yazma gerekçesi, umutsuzluğa, suskunluğa düşmemek için buldukları çare, yazmadan edememenin zorladığı çözüm, bugün ilk basamak olarak kullanılıyor.

Dilin bir anlatım aracı olduğu düşünülürse, yazıyı bir şeyler anlatmaktan uzaklaştırmak, yazarın söylediklerinin hiçbir önemi olmadığını ileri sürmek, sözcüklerle kurulan yapıların, kaçınılmaz olarak, anlamlarla kurulan yapılar da getirdiğini görmezlikten gelmek, yazıyı sesle, renkle bir tutmak, umutsuzluğun yarattığı bir yozlaşmadır.

Bu yozlaşma suskunluğu önleyişiyle yararlı görülebilir. Bir çözümdür. Belki de yazarın ilgisiz yığınlarına bir tepkisidir.

"Ben kendim için yazıyorum..."

"Sözüne değer verdiğim bir iki dost yeter bana..."

"Birkaç bin seçkin okur..."

Gerçekten inanılarak söylenir bu sözler.. Çözümsüz görünen bir çaresizlikte...

Ama hep bir kırıklığı taşırlar.

Çünkü yaratıcı yazar da (yüzyıllarca önce, ya da dün, bugün) dünyayı anlamak, anlatmak, değiştirmek, değiştirmeye çalışmak amacıyla başlamıştır yazmaya. İnsanları etkilemek, yönlendirmek istemiştir. Dilin, sözün, giderek yazının doğasına, bir yozlaştırmaya gerek duymadan bağlanmıştır.

Yaratıcı yazarın "Yazsan ne olacak, yazmasan ne olacak" umutsuzluğuna düşüşü, yazmayı sürdürebilmek için bir yozlaşmaya tutsak oluşu, büyük oranda, etkilemek istediği yığınlardan siyasal engellerle uzak tutulması yüzünden, başka bir söyleyişle, örnek toplumu, örnek insan ilişkilerini arayarak hep yöneticilerin karşısında yer alma durumunda kalması yüzündendir.

Sonunda yaratıcı yazarın dünya sorunlarıyla ilişkisini *baştan* yok sayan kuşaklar ortaya çıkmıştır ki bu onların önceki kuşaklarca belli dönemlerde katlanılmak zorunda kalınan bir yozlaşmayı ilke olarak almak gibi büyük bir yanılgıya düştüklerini gösterir.

Yazmayı sürdürmenin, umutsuzluğa kapılıp susmamanın başka yolları yok mu? "Yazsan ne olacak, yazmasan ne olacak" duygusu başka türlü aşılamaz mı?

Hiçbir olumlu yankı almadan, söylemek istediği sözü, söylemek istediği kişiye, kişilere ulaştıramadığını, ulaştıramayacağını bile bile, yıllarca, konuşmayı, anlatmayı, yazmayı sürdürebilir mi insan?

Böylece, seçkin aydınların, çağlar boyunca, kültür taşıyıcısı olarak bilinen önemlerini, bir de yaratıcı yazarlığın dayanağı olarak ikiye katlamamız gerektiği mi ortaya çıkıyor?

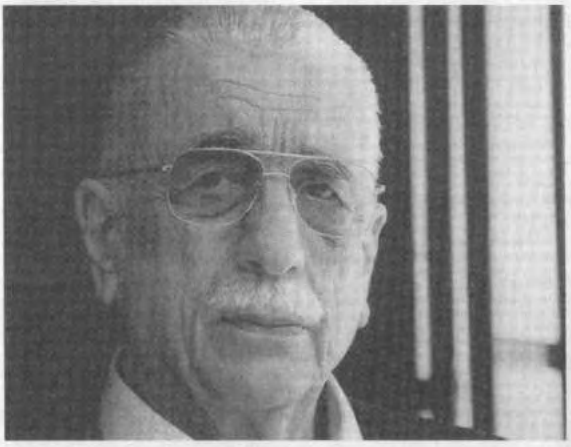
Bu ağır yükün yığınlara aktarılması, yaratıcı yazarlığın umutsuzlukları aşıp yeni boyutlar kazanması, sanırım, toplumsalcılıkla özgürlükler bağdaşmadan gerçekleşemeyecek.

(*Adam Sanat*, Kasım 1988)

ren *Kitaplar, Yeryüzü, Yeni Ufuklar, Varlık, Yeditepe, Yeni Dergi, Milliyet Sanat, Vatan, Adam Sanat, Politika* vd. dergi ve gazetelerde yer aldı. Bir süre *Cumhuriyet* gazetesinde kültür-sanat ağırlıklı haftalık yazılar yazdı. Yayımcılığında da dergiciliğinde de edebiyata ilişkin klâsik ve çağdaş bilgi aktarımına önem verdi. Çağdaş Amerikan yazarlarından çeviriler yaptı ve De Yayınevinde Faulkner, Joyce gibi yazarların çevirilerini yayımladı. Çağdaş eleştiri yöntem ve ilkelerine dayanan değerlendirmeleriyle Türk eleştirisinin belli başlı adlarından oldu. Edebiyatı daha çok toplumsal işleviyle değerlendirdi, ancak metnin özerkliğine de önem verdi.

Nâzım Hikmet'in 1963'te ölümünden sonra, Piraye Hanım'da bulunan el yazmalarından yararlanarak *Saat 21-22 Şiirleri, Dört Hapisaneden, Rubailer, Memleketimden İnsan Manzaraları*'nı basıma hazırladı (1965-67). Ayrıca Nâzım Hikmet'in Piraye Hanım'a yazdığı mektupları *Piraye'ye Mektuplar* adıyla, kendisine yazdığı mektupları *Oğlum Canım Evladım Memedim* (1968) adıyla yayımladı. Yazılarında ağırlıklı olarak düşünce özgürlüğü, hoşgörü üzerinde duran, çağdaş Türk şiiriyle yakından ilgilenen Memet Fuat, 1969'da, dergilerde çıkan denemeleriyle Ataç Eleştiri Armağanını, 1961'de *Düşünceye Saygı* adlı kitabının birinci basımıyla Türk Dil Kurumu Deneme-Elçştiri Ödülünü kazandı. *Çağdaşımız Makyavel* adlı kitabıyla 1992 Sedat Simavi Ödülünü Gülten Akın'la paylaştı. 1995'te kendisine Kültür Bakanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü, 1996'da Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü Altın Madalyası verildi. Kenan Bengü adında bir oğlu, Arda Bengü adlı bir torunu vardır.

"Bu haberin etkisi bende kurşun yarası gibi oldu. Vurulmaları yaşamış olanlar der ki: Kurşun ete saplandığında parçalanma ilk an ayırt edilemez. Yakıcı acısı bedeni ağır ağır örseleye-

Memet Fuat

rek yayılır. Memet Ağbi'yi yitirmenin bilincine varmaya başladığımda, yoğun bir zamanın güzelliklerini, iyiliklerini yas tutmadan kaleme almayı isterim. Yazarlığımın ışık aldığı bir deniz feneri gibiydi Memet Fuat benim için. Karanlıkları bitmez diretkenliğiyle kesip uzayan bir aydınlıktı." (Füruzan)

"Memet Fuat, çok erkenden, yerel örgelerle karışmayan her türlü ekinsel öğenin yozlaşacağını ve dışardan gelen bir parça olarak yok olup gideceğini görmüştür. 1965'te, Fethi Naci ile yaptığı bir söyleşide, her sanatçının ulusal ekinden yararlanacağını söyledikten sonra, geçmişimizin ekinsel ve sanatsal değerlerinden yararlanmanın belli bir yöntemi olmadığını ekler. Ona göre, ulusal ekin, halka ulaşabilen, halktan doğan değerleri kapsayan ekindir, insanı amaç edinen özgürlük içinde kurulan sanatta, birey, öz deneyimleriyle oluşur. Ulusal ekin nasıl yaşar? Sorun budur. Yaşama gücünü, evrensel ekinin bir parçası olabilmesiyle, öteki ekinlerle alışverişe girebilmesiyle sağlar. Bu durumda, insanın özüne güvenmeliyiz. Memet Fuat çok iyi niyetli ve insanın özünden kuşkulanmayan bir düşüne sahipti. Ekinsel birikimini de, bu harçla temellendirmişti. Öyle ki, Fethi Naci'yle yaptığı söyleşide, emperyalist ülkelerin halklarının, emperyalizmi özlediklerini sanmanın büyük bir yanlış olduğunu söylüyor. Emperyalizmle savaşım verirken, emperyalist ülkelerin halklarıyla savaşım vermemeliyiz. Bu tavır, onun, insanın özüne her zaman güvendiğini, o öze saygı duyulması gerektiğini benimsediğini gösteriyor." (Vecihi Timuroğlu)

"Nesnel Eleştiri-Öznel Eleştiri tarzında bir ayrım yapmayı kendine iş edinmiş bir edebiyat ortamında Memet Fuat öznel eleştirinin piriydi. Gel gör ki karşı kutup gibi duran nesnel eleştiri verdiği dişe dokunur ürünlerin kabule değer bir yer edinmesi bakımından birinci derecede Memet Fuat'ın korumasından yararlandı. Arkasına hiçbir resmi anlayışı almadığı halde bir eleştirmen nasıl olmuştu da birilerini koruma derecesine varan saygınlığa kavuşmuştu? Meraka değer bir şey bu. Tekrarına belki bir daha eremeyeceğiz. Benim açıklamam şudur: Sahtelik ve yutturmacılık karşısında Memet Fuat'ın duruşu öyle katiydi ki işinin erbabı olan her kişi onun yanında rahatlık sağladığını fark ediyor ve hakkından fazlasına konmaya çabalayan uyanıklar da Memet Fuat'ın kimi kime tercih edişinden tedirginlik duyuyorlardı. Dürüstlüğün sahiciliğe, sahiciliğin dürüstlüğe olan borcunu hatırlattığı için saygındı Memet Fuat. Namuslu olup olmamak zenci düşmanı olup olmamaktan daha önemliydi onun için. Bir zenci düşmanı da namuslu olmak koşuluyla diyalogu hak ediyordu." (İsmet Özel)

"Yaşadığımız bende hayranlık uyandırmıştı. 1956'da yayımlanan ilk kitabım İnsan Tükenmez'de, kitaba adını veren yazıda 'Edebiyatımızın bugün içinde bulunduğu sıkıntılı, bezgin havadan kurtulması için yazarlarımızın yeni gerçeklere, yeni insanlara doğru açılmaları gerek, diyorum.'dedikten sonra birtakım romancılarımızın, hikâyecilerimizin, şairlerimizin adlarını sayıyor, onların 'yeni insanlara doğru açılmaları'nı istiyordum. Adını ilk andığım yazar Memet Fuat'tı: 'Memet Fuat'ın o güzel kitabındaki, Yaşadığımız'daki, tıbbiyeli Bülent yerine, örneğin tıbbiyeli Nihat...'('Tıbbiyeli Nihat', o günlerde hapiste yatan tıbbiyeli Nihat Sargın'dı.) Yaşadığımız için bir eleştiri yazmak istemiştim ama nedense bir türlü yazamamıştım. Yaşadığımız'ın yayımlandığı günlerde Attila İlhan'ın

ŞÜKRAN BORCU

Server Tanilli

Memet Fuat'ın ölümünün ardından yazın ve büyük çoğunluğu edebiyatçı olan kalemlerden farklı olarak ben, bir bilim adamı sıfatıyla düşüncelerimi söyleyeceğim ve Memet Fuat'a neler borçlu olduğumu dile getireceğim.

Acayiptir, bizde bilim adamları, hele hele işin tekniğine de gelip girmiş olanlar, çokça, edebiyat ve sanata, oralardaki gelişmelere kapalı sayarlar kendilerini ve öyle de kalırlar. Mesleklerini sürdürürken, bir yandan da örneğin şiir ve romandaki hareketleri izleyenler ne kadar da azdır. Öyle olunca da, bir karşılaşmada konuşmalar, çok genel konularla sınırlanıp o sıradan ve sığ sorulara gelip varılır: "Ne olacak bu memleketin hali?"

Oysa bilimle uğraşma, dahası teknik alanda dönüp dolaşma, edebiyat ve sanatla beslenmiyorsa, hele hele felsefenin uzağında kalmışsa, verimli olamaz. Şunu da söylemeli: Edebiyat ve sanat, "daha çok insan olma"nın kapısını açarlar; o kapıdan içeriye girenler, hangi meslekten olursa olsunlar, yaşamı ve insan olmanın serüvenini daha yakından görüp tanıma fırsatını elde ederler.

Ben, bilim adamlığına hep böyle baktım.

Özellikle seçtiğim alan, hukuk, başta tarih, sosyoloji ve felsefeyi, yakından izlemeyi zaten gerektiriyordu; onlar ise ister istemez edebiyat ve sanatla bağlarını sıkılaştırdı.

Edebiyattaki arayışlarımı, 50'li yıllarda Nurullah Ataç yönlendirdi.

Yeni edebiyatı onunla izler oldum.

60'lı yıllarda ise, bir başka öğretmen imdadıma yetişti: Memet Fuat'tı bu.

Yazarlığı, eleştirmenliği ve düşünce adamlığı ile bir örnekti: eşi az bulunur bir öğreticiydi. Çekici olmasının bir nedeni de şuydu: Memet Fuat, sadece bir edebiyatçı değil, kültüre bir bütünlük içinde bakan insandı ve çağına tanıklık ediyordu. Böylece edebiyatın, yanı sıra, demokrasi kültürü, din ve felsefe, eğitim ve dil sorunu, bu arada sömürüsüz bir dünya özlemi de, "fikridağar"nın temalarıydılar.

Ve eleştirmenliği!

Türkiye'de ve dünyada esen yeni rüzgârların ürünlerine ve değerlerine yer açmak, onların okurlarını yetiştirmek için, eleştirmenlik gerekiyordu. Ülkemizde tüze, kül yutmayan okur kitlesi içinde bir araştırma yapınız, Memet Fuat'ın yetiştirdiği kuşağın ağır bastığını göreceksiniz.

O kuşaktan olmak gurur veriyor bana!

Ölümünün ardından eserlerinin toplıca bir listesine bakınız: 50 yılı aşkın bir yazarlık yaşamının sayısı 80'i aşan ürünleri. Çağına ve toplumuna derindeğ bağlılığın bir işareti değilse ne bu?

Türkiye'nin bir büyük değişiklik içine girdiği 60'lı yılların başında yayımlanmış, Düşünceye Saygı adlı kitabı ilk okuduğum eseriydi; adı bile anlamlıydı. Onu sonraki yıllarda başka kitaplar ve yöneticiliğini yaptığı Yeni Dergi (1964-1975), Yazko Edebiyat (1980-1983) izledi.

En son da Adam Sanat'ın okuru oldum.

Diyeceğim, bu yol gösterici insanın büyük emeği var üzerimde. Hele hele, başka dillerde de bir örneği gösterilemeyecek Nâzım Hikmet adlı eseriyle.

Şükran borçluyum.

Anısı önünde derin saygılarla eğiliyorum.

(*Adam Sanat*, Şubat 2003)

Ankara'da yayımlanan Kaynak dergisinde çıkan bir eleştirisini anımsıyorum; aradan yarım yüzyıla yakın zaman geçti, o eleştiriden anımsadığım tek şey Attilâ'nın Yaşadığımız'daki bir genç kızın adına takılmasıydı: Câna. Attilâ, 'Ne isim!' diyordu, bense bayılıyordum 'Câna' adına." (Turhan Günay)

"(Yaşadığımız)'ın kadrosunu oluşturan her birey, bu dört gece boyunca hem doğayla, hem birbirleriyle ve hem de kendileriyle baş başa kalma fırsatını bulmuştur. Duygu, düşünce alışverişini gürültüsüz, patırtısız bir biçimde ve bozulmamasına özen gösterilen bir barış ortamında sürdürmüşlerdir. Elbet yakınlaşmalar, başlayan ve biten aşklar, küskünlükler, başarısızlığa uğrayan girişimler, hiç sönmeyen umut ateşleri vardır. Hüzünler, acılar, yüreklerde ansızın açılan boşluklar, uçurumlar vardır.

"Memet Fuat bu oluşumları; kullanırken harikalar yarattığı Türkçenin en yalın sözcükleriyle anlatmaktadır. Süzsüz, edebiyatsız, açık seçik, duru, sıradan insanların bile hemen anlayacakları, okurken zorluk çekmeyecekleri bir anlatımdır bu.

"Ve (Yaşadığımız) özgün bir yapıttır." (Muzaffer Buyrukçu)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Aşk ve Sümüklüböcek* (Tuna Baltacıoğlu ile, 1946), *Bir Ayrılışın Öyküsü* (1998).

ROMAN: *Yaşadığımız* (1951; yeni yazımı, 1998).

ANI: *Gölgede Kalan Yıllar* (1997), *Tribünden Palavra Anılar* (1999), *Yazarlığın Eteklerinde* (2002).

DENEME-ELEŞTİRİ-İNCELEME: *Düşünceye Saygı* (1960; gen. 1994), *Çağını Görebilmek* (1982), *Unutulmuş Yazılar* (1986), *Çağdaşımız Makyavel* (1992), *Eleştiri Sorumluluğu* (1994), *İki Yönlü Yozlaşma* (1995), *Özgünlük Avı* (1996), *Konuşan Toplum* (1996), *Dağlarda Yüreğim* (1996), *Her Yer Tiyatrodur* (1997), *Sömürüsüz Bir Dünya* (1998), *Çoğunluğun Gücü* (1998), *Duyumsanmayan Karanlık* (1998), *Biçemden Biçeme* (1999), *Yaşlı Bir Şaire Mektuplar* (1999), *Aykırılıklar* (1999), *Din ile Felsefe* (2000), *Demokrasi Kültürü* (2000), *Nâzım Hikmet: Yaşamı Ruhsal Yapısı Davaları Tartışmaları Dünya Görüşü Şiirinin Gelişmeleri* (2000), *İkinci Yeni Tartışması* (2000), *Kültür Alışverişi* (2000), *Memet Fuat'ın Nazım Hikmet'i* (2000), *Nâzım Hikmet Üzerine Yazılar* (2001), *Yirminci Yüzyılda Yazınımıza El Verenler* (2001), *Kitap Eleştirileri* (2002), *Toplum ile İnsan* (2002), *İncelemeler* (2002).

ARAŞTIRMA: *Tiyatro Tarihi* (1961), *Rubailer* (1966), *Voleybol* (1983, Mehmet Bengü adıyla).

BİYOGRAFİ: *Yunus Emre* (1976), *Pir Sultan* (1977), *Karacaoğlan* (1977), *Şinasi* (1977), *Namık Kemal* (1999), *Tevfik Fikret* (1979), *Ahmet Haşim* (1977), *Dadaloğlu* (2002).

ANTOLOJİ: *Türk Edebiyatı* (De yıllıkları, 1963-72, on cilt), *İlkokul Çocukları İçin Şiirler* (1968), *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (1985, genişletilmiş 14. basım, 1999), *Dünya Yazınından Çeviri Şiirler* (1992), *Dünya Yazınından Seçilmiş Kısa Oyunlar I* (1993), *Dünya Yazınından Seçilmiş Kısa Oyunlar II* (1993), *Dünya Yazınından Seçilmiş Kısa Öyküler* (1993), *Türk Yazınından Seçilmiş Çocuklar İçin Şiirler* (1993), *Türk Yazınından Seçilmiş Denemeler* (1993), *Türk Yazınından Seçilmiş Eleştiri Yazıları* (1993).

DERLEME: *Nâzım ile Piraye* (1975), *Nâzım Hikmet* (1997), *Orhan Veli Kanık* (1997), *Oktay Rifat* (1997), *Cahit Külebi* (1997), *Sabri Altınel* (1997), *Edip Cansever* (1997), *Cahit Irgat* (1998), *Nâzım Hikmet: Portreler* (2001), *'A'dan Z'ye Nâzım Hikmet* (2002), *Nasrettin Hoca Fıkraları* (2002).

ÇEVİRİ: *Ateş Yakmak* (öykü, Jack London'dan, 1953), *Kasımpatları* (öykü, John Steinbeck'ten, 1953), *Kuyudaki Zenci* (öykü, Erskine Caldwell'den, 1953), *Ölü Albayın Kızları* (öykü, Katherine Mansfield'dan, 1953; Yolculuk adıyla 1991), *Çimen Yaprakları* (şiir, Walt Whitman'dan, 1954), *Gece Ağacı* (öykü, Truman Capote'tan, 1954), *Alın Yazısı* (roman, Erskine Caldwell'den, 1954), *Morgue Sokağı Cinayeti* (öykü, Edgar Allan Poe'dan, 1954), *Denizin Değiştirdiği* (öykü, Ernest Hemingway'den, 1954), *Don Cristobita ile Dona Rosita'nın Acıklı Güldürüsü* (oyun, Federico Garcia Lorca'dan, 1960), *Yoksul İnsanlar* (öykü, William Saroyan'dan, 1961), *Çağrılmadan Gelen* (oyun, Maurice Maeterlinck'ten, 1961), *Kulaktan Kulağa* (oyun, Lady Augusta Gregory'den, 1961), *Trenton ile Camden'e Mutlu Yolculuk* (oyun, Thornton Wilder'dan, 1961), *İstiridye ile İnci* (oyun, William Saroyan'dan, 1961), *Zavallı Aubrey* (oyun, George Kelly'den, 1964), *Doğum Günü Partisi* (oyun, Harold Pinter'dan, tsz.).

HAKKINDA: Çetin Yetkin / Siyasal İktidar Sanata Karşı (1970), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c.3, 1982), TDE Ansiklopedisi (c. 1, s. 396), Hüsamettin Çetinkaya / Bir Modern Sofist - Tuğrul Tanyol / Sombahar (sayı: 16, Mart-Nisan 1993), Enis Batur / Çağdaşımız Memet Fuat - Sennur Sezer / Edebiyatımızın Maestrosu Memet Fuat - Mehmet Sarsmaz / Memet Fuat'a Saygıyı Yazmadan 'Özgünlük Avı'na Çıkmak' (Cumhuriyet Kitap, 8.11.1997), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 8.4.1999 – 16.7.1998 – 22.10.1998), Turhan Günay / Yaşadığımız ve Dil Kaygısı (Cumhuriyet Kitap, 31.12.1998), Muzaffer Buyrukçu / Memet Fuat'ın Yeniden Yazdığı Romanı: Yaşadığımız (Cumhuriyet Kitap, 8.7.1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Fethi Naci / Memet Fuat'ın "Nâzım Hikmet"i (Cumhuriyet Kitap, 28.9.2000), Turgay Fişekçi / Mehmet Fuat (söyleşi) - Arslan Kaynardağ / Memet Fuat'lı Anılar Düşünceler - G. Arıtürk / Memet Fuat'ın Medyaya Anımsattıkları - Ahmet Ada / Yaşlı Bir Şaire Mektuplar (Cumhuriyet Kitap, sayı: 542, 6.7.2000), Turgay Fişekçi / söyleşi: Memet Fuat'tan Mükemmel Bir Çalışma (Cumhuriyet Kitap, 19.10.2000), Orhan Koçak / Aşırılıklara Karşı (Virgül, Şubat 2000), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), İnci Ascna / Yirminci Yüzyılda Yazınımıza El Verenler (2001), Yirminci Yüzyılda Yazınımıza El Verenler (Cumhuriyet Kitap, 4.1.2001), TİHE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Orhan Alkaya / Aydınlar Sözlüğü mü? Çok Ayıp! (Virgül, Mart 2001), Hikmet Altınkaynak / Dünyayı Paylaşan Yazarlar (2001), Hüseyin Avni Cinozoğlu / İnternetteki Kendine Özel Kitabevi Üstüne Memet Fuat'a Sorular (Cumhuriyet Kitap, 24.1.2002), Kitap Eleştirileri (Cumhuriyet Kitap, 4.4.2002), Metin Celal / Çırak Memet Usta Nâzım (Radikal Kitap, 11.7. 2002), Aslı Örnek / İncelemeler (Radikal Kitap, 21.9.2002), Cem Erciyes / Toplum ile İnsan (Radikal Kitap, 15.10.2002), Toplum ile İnsan (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002), Varlık (Ekim 2002), Aslı Örnek / Konuşmalar (Radikal Kitap, 4.11.2002), Vefat (Hürriyet, 20.12.2002), Doğan Hızlan / Yakın Plan - Nazım'ın Manevi Oğlu (Hürriyet gazetesi, 20.12.2002), Adam Sanat-Memet Fuat özel sayısı (sayı: 205, Şubat 2003), Arif Damar / Memet Fuat'ın Dev Çalışması A'dan Z'ye Nâzım Hikmet (Cumhuriyet Kitap, 16.1.2003), www.memetfuat.com, Orhan Koçak / Memet Fuat (1926-2002) (Virgül, Ocak 2003), Gürcan Arıtürk / Aklın Aydınlığı Memet Fuat (Radikal Kitap, 13.1.2005).

MEMİ, Rıdvan

Şair. 7 Nisan 1971, İstanbul doğumlu. Ataköy Lisesi (1988), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü (1993) mezunu. Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümünde

Rıdvan Memi

yüksck lisans eğitimi aldı. 1992'den itibaren İstanbul'da gazetecilik ve TV muhabirliği yaptı. İlk şiiri *"Sessizliğe İtiraf"*, 1989'da *Diriliş* dergisinde çıkmıştı. 1990-99 yılları arasında yazdığı ve hiçbir yerde yayımlanmamış şiirlerini *Su Yandı* (2000) adlı şiir kitabında bir araya getirdi.

"Rıdvan Memi geleneksel şiirimizin eski defterlerinde kalmış, ama hep var olan o sahih lirizmi, kendi sözü ile temize çeken bir şiir yazıcısı; -"Şarkın hususi ve mahrem tarihine bir derkenar' düşebilmek için, o eski defterlerin ne yazdığını, kuşkusuz, iyi bilmek gerekiyor... Şair, kendi Söz'ü ile okuduğu bu Tarih'in onu yaraladığının da bilincinde: 'Biz şarkın yaralı çocukları...' Onlar hep 'esmer ve aşık'tırlar; alıngandırlar; Aşk'ın 'yanlış gelişler'inden ve 'yanlış gidişler'inden yakınırlar. Onlar 'Biz'dirler..." (Hilmi Yavuz)

HAKKINDA: Rıdvan Memi / Su Yandı (2000), Hilmi Yavuz / Su Yandı (arka kapak, 2000), Sami Soykan / Rıdvan Memi ile İlk Kitabı 'Su Yandı' Üzerine (Cumhuriyet Kitap, 17.8.2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MEMİK, Nail

Şair (D. 30 Ağustos 1916, Akören köyü / Safranbolu / Karabük – Ö. 1989). İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini İstanbul'da yaptı. İstanbul Pertevniyal Lisesi (1936), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1940) mezunu. Anadolu'nun çeşitli ilçelerinde kaymakamlık yaptı, Kırklareli ve Bitlis valiliklerinde bulundu. 1981'de emekliye ayrılarak İstanbul'a yerleşti. Rubai ve gazel tarzında yazdığı şiirleri *Milli Kültür* dergisinde yayımlandı. Diğer şiirleri ve yazıları Konya, Çanakkale, Edirne, Urfa yerel gazeteleri ile *Bayrak* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde yayımlandı. Bazı rubaileri İ. Baha Sürelsan tarafından bestelendi.

ESERLERİ (Şiir):

Neslimizin Masalı - Şiirler, Rubailer, Tahmis ve Gazeller (1961), *Neslimizin Masalı II - Neslimizin Masalı III Çınar Gölgesi* (Haz. Pertev Memik).

HAKKINDA: Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968-71), TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), Türkiye'de Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Nursen Özdoğan Kurban – İsmail Arslan / Karabük Şairleri Antolojisi (2004).

MEMİŞ, Abdurrahman

Araştırmacı-yazar. 1964, Tirebolu / Giresun doğumlu. Giresun İmam Hatip Lisesi (1982), Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1987) mezunu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Anabilim Dalında *"Cerh ve Tadil İlminin Hadis İlimleri Arasındaki Yeri ve Önemi"* adlı teziyle yüksek lisans tamamladı. 1998'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tasavvuf Anabilim Dalında doktora yaptı. Hâlidîlik üzerine yayımlanmış makaleleri vardır. Çeşitli eğitim kurumlarında öğretmenlik yaptı. Doktora tezi *Hâlid-i Bağdadî: Hayatı Eserleri Tesirleri ve Anadolu'da Halidîlik* (2000) adıyla basıldı.

HAKKINDA: Hasan Afşın Can / Halidîlik Tarihi Çalışmaları (Özlenen Fark, sayı: 51, Ekim 2000).

Ekrem Memiş

MEMİŞ, Ekrem

Araştırmacı-yazar. 17 Nisan 1956, Niksar / Tokat doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Niksar'da, lise öğrenimini Turhal'da tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünü (1978) bitirdi. Yüksek lisans ve doktora programlarına devam ederek 1983 yılında tarih doktoru oldu. 1978-83 yılları arasında Ankara'da tarih öğretmenliği yaptı. 1984 yılında bu görevinden ayrılarak Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi oldu. Aynı üniversitede bir yıl çalıştıktan sonra 17 Nisan 1985'te Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. 1987'de doçent, 1993'te profesör oldu.

Makaleleri, 1985'ten itibaren *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Askeri Tarih Bülteni, Selçuk Dergisi, Kelime Dergisi, SÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Türk Dünyası Araştırmaları, Stratejik Etütler Bülteni, ATA Dergisi* vd. dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

İskitlerin Tarihi (1987), *Tarih Metodolojisi* (1989), *Eskiçağ Türkiye Tarihi* (3. bas. 1987), *Tarih Boyunca Ortadoğu – Anadolu İlişkileri* (Nuri Köstüklü ile, 1992), *Eskiçağ Tarihinde Doğu – Batı Mücadelesi* (2. bas. 1993), *Ortadoğu Sorunları ve Türkiye* (1995), *Türk Dünyası Tarihi* (2. bas. 1995), *Yeni ve Yakın Çağda Türk Dünyası Tarihi* (Nuri Köstüklü ile, 1995), *Türk Kültür Tarihi* (2. bas. 1996), *Filistinliler'in Kökeni ve Tarihi* (1996), *Genel Tarih* (2. bas. 1997), *Eski Çağ Türkiye Tarihi* (2001), *Eskiçağda Türkler* (2002), *Kaynayan Kazan: Ortadoğu - Geçmişten Günümüze Ortadoğu Sorunları ve Çözüm Yolları* (2002), *Troya ve Troyalılar* (2005).

HAKKINDA: Ekrem Memiş / Eski Çağ Türkiye Tarihi (2001).

MEMİŞ, Kâzım

Öykü yazarı. 1933, Buynova köyü / Eskicuma (Tırgovuste) / Bulgaristan doğumlu. Kâzım Memişev imzasını da kullandı. İlköğretimini köyünde, liseyi Şumnu'da bitirdi. Sofya Üniversitesi Türkoloji Anabilim Dalından mezun olduktan sonra otuz üç yıl Türkçe çıkan gazetelerde çalıştı. 1990 yılından sonra bir yıl kadar *Hak ve Özgürlük* gazetesinde görev aldı. *Balon* adlı bir çocuk dergisi çıkardı. İlk öykülerini üniversitede okuduğu yıllarda yazdı, daha sonra çocuk öyküleri de kaleme aldı.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Kalbimim Sesi.*

ÇOCUK ÖYKÜSÜ: *Açıl Uzay.*

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002).

MEMİŞ, Murat

Kelam araştırmacısı. 1970, İzmir doğumlu. İlk ve ortaokulu Narlıdere'de (İzmir) tamamladıktan sonra girdiği Yenişehir Sağlık Meslek Lisesinden 1988 yılında mezun oldu. Bir yıl sağlık memuru olarak görev yaptı. 1996

NAİL MEMİK

RUBÂİ

Artık ne hayaller ne de ünler kalacak;
Akşamlara benzer kısa günler kalacak.
Güller gibi solmakta tebessümlerimiz,
Hüsranlı bakışlarda hüzünler kalacak.
(*Milli Kültür*, Ocak 1977)

Murat Memiş

yılında DEÜ İlâhiyat Fakültesinden mezun oldu. Yaklaşık bir yıl din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi öğretmenliği yaptı. 1997 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1999'da *"Yusuf Ziya Yörükân'ın Kelam Alanındaki Çalışmaları"* adlı tezi ile yüksek lisansını tamamladı. Görevinin yanı sıra *"Kâdı Abdülcebbar'da Bilgi Problemi"* konulu doktora çalışmasını sürdürdü.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Yusuf Ziya Yörükân ve Kelam* (2001).

YAYINA HAZIRLAMA: *Ebu'l-Feth Şehristânî* (Y. Ziya Yörükân'ın iki makalesinin Osmanlıcadan çev. ve yay. haz., 2002).

ÇEVİRİ: *Fıkh-ı Ekber Şerhi, Ebu Mansur el-Mâturîdî* (A. Bülent Baloğlu ile, 1998).

MEMİŞOĞLU, Fikret

Folklor ve edebiyat araştırmacısı (D. 1915, Elazığ - Ö. 20 Temmuz 1968). İlk ve ortaöğrenimini Elazığ'da, lise öğreniminin bir bölümünü Diyarbakır'da, bir bölümünü Ankara'da tamamladı. 1937 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 1943 yılından itibaren Bozcaada (Çanakkale) ve Pertek'te (Tunceli) hakimlik görevinde bulundu. 1948'de döndüğü Elazığ'da ölümüne kadar avukatlık yaptı.

Elazığ'da *Yeni Fırat* adlı aylık bir fikir ve sanat dergisi çıkardı (1962-67, 36 sayı). Harput şarkı ve türkülerini derledi. Eski sanatçılara bu şarkı ve türküleri okutarak banda aldırıp TRT arşivlerine geçmesini sağladı. Elazığ-Harput folkloru ve tarihi konularında yaptığı araştırmalarla tanınındı.

ESERLERİ:

Nebiler Mesnevisi - Harput Divanı (Aruz ve hece ölçüsüyle 1000'e yakın şiir), *Harput Halk Bilgileri.*

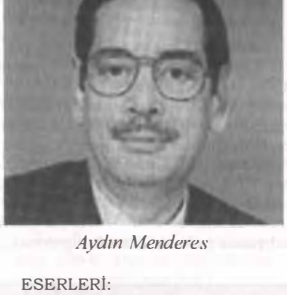
MEMMED İSMAYIL

Bkz. EK BÖLÜM

MENDERES, Aydın

Siyaset adamı. 1946, Ankara doğumlu. Eski Başbakanlardan Adnan Menderes'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunu. Siyasete 1970'te Aydın'da Demokratik Partinin İl Başkanı olarak girdi. Konya ve İstanbul'dan birkaç kez milletvekili seçilerek parlamentoda görev yaptı. 1977'de Adalet Partisi Konya Milletvekili ve 1978'de aynı partinin Genel İdare Kurulu Üyesi oldu. 12 Eylül (1980) sonrasında kendisine on yıl siyaset yapma yasağı konuldu. 1987'de bu yasaklar kaldırıldıktan sonra dört yıl siyasete dönmedi. 1993'te kurucusu olduğu Büyük Değişim Partisinin genel başkanlığına seçildi. 1994'te iki partinin birleşmesiyle Demokrat Parti Genel Başkanı oldu.

1995'te Refah Partisinden İstanbul Milletvekili olan Aydın Menderes 1996 yılında aynı partinin Genel Başkan Yardımcılığına getirildi. Aynı yıl geçirdiği bir trafik kazası sonucunda yürüme yeteneğini yitirdi. 1999'da Fazilet Partisinden İstanbul Milletvekili seçildi ve aynı yıl Fazilet Partisinden istifa ederek DYP'ye geçti. 3 Kasım 2002'de DYP'den Aydın Milletvekili adayı oldu. DYP üyesi olarak siyasete devam etti. Siyaset dışında Aydın Çakırbeyli'de çiftçilikle meşgul oldu. Gazete yazıları, konferans ve televizyon konuşmalarıyla ortaya koyduğu görüşler geniş ilgi gördü.

Aydın Menderes

ESERLERİ:

Acılı Günler 1960 / Aydın Menderes Anlatıyor (anı, yay. haz. Muammer Yaşar), *Tarihte Bir Yolculuk ve Gelenekten Güncele.*

HAKKINDA: www.aydinmenderes.com, Cemal Süreya / 99 Yüz (2004).

MENDİ, Burhan

Şair. 1938, Yenice köyü / Tarsus / İçel doğumlu. Yenice İlkokulu, Adana İstiklâl Ortaokulu, Diyarbakır Öğretmen Okulu, Bursa Eğitim Enstitüsü (1960) mezunu. 1960 yılından itibaren Muş, Erzurum, Elazığ, Urfa ortaokullarında Türkçe öğretmeni ve yönetici olarak çalıştı. 1986 yılında emekliye ayrıldı.

İlk şiirini, *Şölen* dergisinde (1956), diğer ürünlerini *Varlık, Çağrı, Çıra, Yelken,* 1990'lı yıllarda genel yayın yönetmenliğini yaptığı *Söylem* ile sahipliği ve yazı işleri müdürlüğünü üstlendiği *Ardıçkuşu* (Adana) dergilerinde yayımladı. 2000 yılında *Lacivert Akşamlar* adlı şiiriyle Hacı Bektaş Veli Şiir Ödülünü, 2003'te ise *Kumsaldaki*

Burhan Mendi

Altın adlı hikâyeyle Hacı Bektaş Öykü Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

"İmgelerin o has gücünü kuşanmış dizelerle çıkar karşımıza Mendi. İroninin yüzlerde buruk bir gülümseyiş bırakan büyüsüyle, güçlü bir gözlemleme gücüyle örer şiirinin dokusunu. (...) Karıncanın ayak seslerini bile duyabilendir. İnsanın-canlının hüküm sürdüğü her coğrafya onun coğrafyasıdır. Irak ya da yakın o, her sevinçten, her acıdan payına düşeni fazlasıyla alandır, insanın, emeğin olduğu her yer onun mekanıdır." (Dilber Saka)

ESERLERİ (Şiir):

Bulut Geçti (1984), *Kardereli Yusuf* (1990), *Birin İçindekiler* (1995), *Yalnızlık Umutları* (1997), *Deniz Mantolu Kadın* (2000), *Kar Sıcağı* (2003).

HAKKINDA: Sabit Kemal Bayıldıran / İçimdeki Uzaklar (Söylem, Kasım 1996), Hasan Akarsu / Yalnızlık Umutları (Söylem, Şubat 1998) - Şiirler Değdi Sevdaya (2000) - Deniz Mantolu Kadın (Ardıçkuşu, Eylül 2000) - Şiirler-Den / İzler (2004), Adil Bozkurt / Burhan Mendi'nin "Yalnızlık Umutları" (Kıyı, Nisan 1999), A.Neyzar Karahan / Kar Sıcağı (Bakırçay, Şubat 2004), Enver Sipahioğlu / Kar Sıcağı (Bulancak, Şubat 2004), Zeki Büyüktanır / Şiirin Sıcaklığı (Ardıçkuşu, Nisan 2004), Dilber Saka / Kar Sıcağı (Günebakış, 30.1.2004), Güngör Gençay / Kar Sıcağı (Berfin Bahar, Temmuz 2004), Vedat Yazıcı / Kar Sıcağı (Cumhuriyet Kitap, Şubat 2005).

BURHAN MENDİ

BAĞKUR BAKIŞLI KADIN

Çatalında simit kokulu bir sabah
Tabağında yemyeşil yuvarlak yüzler
Açlığını tartıyor saçlarına akşamları
Üşüyor dalımda
Bir kadın, bir zeytin tanesi.

Şimdi karşı kaldırımdan geçiyor
Bakmaya doyamadığı çocukları
Soluğuna düğümlemiş yarınları
Düşlüyor dalımda
Bir kadın, bir umut tanesi.

Gözleri koluna takılmış bir sonbahar
Sağıyor sevdasını simsıcak bulutların
Uykusunu sarıyor ayaklarına
Yürüyor dalımda
Bir kadın, bir yalnızlık tanesi.

Çırpılsa da dudaklarındaki karanfiller
Güz kurusu hüznü çalmış bakışlarına
Parçalı bulutlu bir kadın
Yaşıyor dalımda
Bir kadın, bir namus tanesi.

Sıcaklığını çoktan unutmuş ilk yazın
Ay ışığına sarılmış da yatıyor
Bağkur bakışlı bir kadın
Yatıyor dalımda
Bir kadın, bir insan tanesi.
(*Ardıçkuşu*, Mayıs 2000)

MUAZZEZ MENEMENCİOĞLU

KIZ ÇOCUĞUN DÜŞÜ

Seni kundaklara sarmıyacağım
adını Özgür koyacağım
ben büyüyünce
seni doğurunca...
Özgürce büyüsün elin, ayağın
düşüncelerin özgürce gelişsin
diye...

Zincir bir resim olarak
kalacak
söz veriyorum
tarihlere kazılı
ben büyüyünce
tüm savaşlara
paydos
özgürlüğün
dışında
Özgür bebek ve
arkadaşları
özgürce
yaşasın diye

MENEMENCİOĞLU, Ethem

Siyasetbilimci, politikacı (D. 1878, İstanbul – Ö. 1963). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Doktorasını aynı yerde tamamladı. Dışişleri Bakanlığında görev alarak 1906'da Paris, 1909'da Lahey, 1910'da Bükreş, 1911'de Berlin Sefaretlerinde sekreterlik yaptı. Daha sonra aynı bakanlığa bağlı çeşitli birimlerde çalıştı. 1927'de Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi) devletler hususî hukuku ve diplomasi profesörü oldu. 1942'de Afganistan Eğitim Başmüşavirliğine atandı. Bu görevde 1951 yılına kadar kaldı. Yurda döndükten bir müddet sonra emekliye ayrıldı. Politikaya atıldı ve önce Demokrat Parti, ardından Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi saflarında siyaset yaptı. 27 Mayıs 1960 sonrasında Adalet Partisi kurucuları arasına katıldı.

ESERLERİ:

HUKUK-SİYASETBİLİM: *Kabine Usûl-i İdaresi* (1913), *Hukuk-ı Hususiye-i Düvel* (1928), *Lotûs Meselesi* (1928), *La Nouvel Alphabet Turc, Expliqué en Français* (Fransızca İzahlı Yeni Türk Alfabesi, 1928), *Amme Hukuku* (1938), *Devletler Umumi Hukuku* (1938), *Sosyal Hukuk ve Tamamiyet Nazariyesi* (1938), *Beynelmilel Camia Hukukunda Selâhiyet* (1939), *Medeniyet Nizamı*.

ÇEVİRİ: *Hukuk-ı Esâsiye* (2 cilt, Anayasa Hukuku, Duguit'den, 1923-24), *Cumhuriyette Vatandaş* (T. Roosevelt'ten, 1924), *Hakimiyet ve Hürriyet* (Duguit'den, 1924), *Faşizm* (P. Giusepe'ten, 1932), *Cemiyet Hukuku ve Devlet Nazariyeleri* (L. Duguit'den, 1939).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968).

MENEMENCİOĞLU, Muazzez

Şair. 25 Haziran 1929, Ereğli / Konya doğumlu. Ankara Maltepe Kız Enstitüsü (1964) mezunu. Öğrencilik yıllarından itibaren İstanbul'da sekreterlik, kütüphanecilik gibi işlerde çalıştı. İstanbul Sanayi Odasındaki görevinden emekli oldu. 1956'dan başlayarak çeşitli dergilerde ve daha çok *Varlık* dergisinde yayımladığı şiirleri ve sanatçılarla yaptığı söyleşilerle tanındı.

ESERLERİ:

E mi (1963), *Sen Kraldın Taçsız* (1971), *Davullar Vurur* (1978), *Dünya Çocukların Olacak* (çocuk kitabı, 1980), *Savunma* (çeviri, oyun, 1985), *Pembe Gözlükler* (oyun, 1991), *Gözlerimde Atlar Koşuyor* (1992).

HAKKINDA: Erdal Öz / Kadınca Yazmak (Varlık, 15.5.1964), Hüseyin Cöntürk / Emi (Dönem, Temmuz 1964, s. 10), Muzaffer Uyguner / E mi (Türk Dili, Mart 1964) - İnsancıl Bir Sevgi Ozanı (Cumhuriyet Kitap, 19.12.1993), Ceyhun Atuf Kansu / E mi (Varlık Yıllığı, 1964), Hasan İzzettin Dinamo / Davullar Vurur (Edebiyat Cephesi, 15.6.1979), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (1994), Mehmet Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1976), TBE Ansiklopedisi (2001).

MENEMENCİOĞLU, Nermin

Yazar, çevirmen (D. 6 Mayıs 1910, İstanbul - Ö. 11 Nisan 1994). Arnavutköy Amerikan Kız Kolejini bitirdikten (1927) sonra yükseköğrenimini Amerika'da Brown ve Columbia Üniversiteleri Siyasal Bilgiler Bölümlerinde (1928-36) tamamladı. Doktora çalışmalarını tamamlayınca Londra (1938) ve New York'ta düzenlenen konferans ve sergilerde kısa süreli görevler aldı. Bir yabancı şirketin Türkiye temsilciliğini yapan eşiyle birlikte Londra'ya (1962) yerleşti.

Çeviri, eleştiri ve araştırma yazıları 1941 yılından itibaren *Yurt ve Dünya, Adımlar, Forum, Yeni Ufuklar, Varlık, Yeni Dergi, Türk Dili, Şiir Sanatı, Dost* vd. dergilerde yer aldı. Dergilerdeki yazıları kitaplaşmadı. Fahir İz'le birlikte Penguin Yayınevi için hazırladığı bir Türk şiiri antolojisi *Turkish Verse* (Londra, 1979) adıyla yayımlandı. M. Cevdet Anday'ın *Mikadonun Çöpleri* adlı oyununu *The Mikado Game* (1980) adıyla İngilizceye çevirdi.

HAKKINDA: Mehmet Seyda / Edebiyat Dostları (1970), Tuncer Uçarol / Batı Penceresinden Türk Edebiyatı (Soyut, Temmuz 1975), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 3, 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (2001).

Menemenlizade Tahir

MENEMENLİZADE TAHİR

Şair ve yazar (D. 1862, Adana - Ö. 1902, İstanbul). Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler Okulu, 1883) mezunu. Adana ve İzmir'de maarif (eğitim) müdürlüğü, öğretmenlik, Mekteb-i Mülkiye ve Darülfünunda (İstanbul Üniversitesi) edebiyat dersleri hocalığı yaptı. Çıkardığı *Gayret* dergisinde (1886) Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Recaizade Ekrem'in yazılarını yayımladı. *Elhan* adlı şiir kitabı döneminin önemli bir edebiyat tartışmasına yol açtı. Recaizade Ekrem bu kitabı eleştiren *Elhan-ı Şita*'yı (1886) yazınca, Muallim Naci de cevaben *Demdeme*'sini (1887) yayımladı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Elhan* (1886), *Yâd-ı Mazi* (1888), *Âsâr-ı Perişân* (1893).

DİĞER ESERLERİ: *Osmanlı Coğrafyası* (1894), *Terane-i Zafer* (1897), *Osmanlı Edebiyatı* (1897), *Mükemmel Coğrafya-i Osmani* (1898), *İlm-i Servet* (tsz.).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 1930-42), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. III, 1982), TDE Ansiklopedisi (c. VIII, 1976-98), İ. Karakoç / Tahir (Menemenlizade)-Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlı Ansiklopedisi (c. II, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MENGİLLİOĞLU, Selâmi

Şair. 1957, Kıllı köyü / Türkoğlu / Kahramanmaraş doğumlu. Asıl adı Ramazan Mengillioğlu'dur. Şiirlerinde Selâmi mahlasını kullanırdı. İlkokul öğrenimini doğduğu köyde tamamladı. Kahramanmaraş Sıtma Eradikasyonu Bölge Başkanlığında memurluk yaptı. Ustası Bahattin Karakoç'tur. Ürünleri yerel gazetelerde yayımlandı. *Rüzgâr* (1984) adlı bir şiir kitabı, bir de kaseti vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

MENGÜŞOĞLU, Metin Önal

Şair ve yazar. 17 Mayıs 1947, Elazığ doğumlu. Diyarbakır İnönü İlkokulu (1957), Malatya Lisesi (1969), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1979) mezunu. Bir süre Vakıflar Başmüdürlüğü ve Bursa Disiplin Mahkemesinde çalıştı. Daha sonra aynı kentte serbest ticaretle uğraştı. Genç yaşta bir oğlunu trafik kazasında kaybetmiş olması ruhunda derin acılar bıraktı. Şairliğinin yanı sıra güzel şiir okumasıyla da tanındı.

Metin Önal Mengüşoğlu

İlk şiiri "*Unutmak*", 1962'de *Yeni İstiklal* gazetesinde çıkmıştı. Diğer ürünleri *Yeni İstiklal*'in dışında *Türk Yurdu, Defne, Çile* (3 sayı, Malatya), *Dal, Çağrı, Fikir ve Sanatta Hareket, İslâm Medeniyeti, Millî Gençlik, Deneme, Aylık Dergi, Kriter* (1971-84), kendi çıkardığı *Kelime* (1986-87), *Varide, İktibas, Umran* dergilerinde yayımlan-

METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

KAR, GEÇMİŞ GÜNLERİN BEYAZ HABERCİSİ

Dağıla dağıla dolduruyor asfaltı
İncecik kırpılmış tüyleriyle kar
Geçiyorum ellerim ceplerimde, avcum
Bin türlü kaygıyla yumruğa durmuş
Ağlardım utangaç olmasaydım bu kadar
Rüzgârın hüznü bilecek giysilerim var
Karın rengini öğrenecek maharetim
Sokaklarla ahbaplığım eskidir
Hadi bir şeyler konuşun siz de insanlar
Oturup yıllar boyu merak edeyim

Yaşadığım bütün günler güzeldi
Ayak bastığım her karış toprak ilgiye değer
Bitirdim dostlukların her dönemecinde
Damlara biriken bembeyaz karlar gibi
Sürekli ihanetler birikseydi eğer
Karın iki yüzü vardı hepsi beyaz
Merhem olur, onunla iyileşirdi yara
Her köşede kaybolmuş beyaz güvercinler
Uçardı, takla atar, dallara konarlardı
Ve ihanetin bütün yüzleri çıkardı kara

Moda'yı ilk ben yaşadım örneğin Mühürdar'ı
Dr. Şakir Paşa Sokağı'nı onun U biçimini
Pencerenin tepesinden bakınca görünürdü deniz
Filiz çayı da yeni çıkmış güzelim
Sürerdim ocağa yeni dem çayı, dışarda kar
Kütüsünden kül tablası yapardım, görseniz

(*Hayatının Bahanesi*, 1994).

METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

İŞİTİR Mİ SESLERİ ELLER

Yalnız ihanetleri anlatan tarih
yanyana sıralamalı adını.
cellatla firavunun
biri halk
halkın liyakatine ceza, diğeri
Kendinden başkasını savunmaya
kalkmasın kimse
can
ipek bir gömlek gibi sıyrılınca bedenden
dil, dönüp kendini ihbar eden
bir esvap giyer
Bir gün besbelli
kendi aleyhine dönecek insan
gözlerin uydurduğunu
yalanlayacak belki kalb
ve belki şaşıracağız ellerimizin
sesleri işiten bir organ gibi
tanık tutuluşuna
Rabbim, bol olsun istiyorum
ellerimle taşıyıp getirdiklerim
biliyorum, hiç kimse omuzlamayacak beni
boynumdan başka
bol olsun öylcyse mazlumluğum
kalbimin güttüğü güzellikleri
mıhlasın ellerim arza
rabbim, bol olsun istiyorum güzelliğim
ihanetlerinden daha bol olsun

(*Çamurlu Bir Irmak*, 1989)

dı. 2000 yılında *Harput Şehrengizi* adlı çalışmasıyla Türkiye Yazarlar Birliği Şehir Kitapları Ödülünü aldı. 1998 yılında başörtüsü üzerine yazdığı bir şiirinden dolayı hakkında Ceza Yasasının 312. maddesine muhalefetten dava açıldı, aklandı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

"M. Önal Mengüşoğlu şimdi Bursa'da oturan değerli bir şair ve kalem ustasıdır. Samimi, temiz yüzünü aydınlatan şiirlerinde çocukluk ve ilk gençlik hatıralarıyla dolu bir Anadolu havası vardır. 'Harput Şehrengizi'ni okuyunuz. Bir şehre aşk ve sevdalarla, göbek bağları ve evlat hasretiyle bağlı olmanın derinliklerini, insani güzelliklerle anlatan bir deryadil ozanla tanışacaksınız." (Ahmet Kabaklı)

"Asalı yani doğulu olmak onda bir toprağa mensubiyetle birlikte bir kültür ve inanç coğrafyasına mensubiyet anlamına gelmektedir. Zira onun için bu topraklar peygamberler yurdudur. Hakikatin tebliğ coğrafyalarıdır. Hakikate uygun inşa edilen kültür, sanat ve medeniyet yapılarının topraklarıdır." (Mustafa Özçelik)

"Şiir türündeki ilk eseri olan Ben Asyalı Bir Ozan, daha ilk hamlede, Mengüşoğlu'nun yukarıda işaret ettiğimiz uygarlık merkezinin adresiyle ilgili bir göndermeyi çağrıştırır. Şair, sözünü derip toparlayacağı coğrafyayı, mensubiyet ifade eden bir isimlendirmeyle öne çıkarır. Çamurlu Bir Irmak isminin bendeki karşılığı da bir öncekinden ayrı değildir. (...) İsimleriyle eyleme dönük yapıları vardır, hareketlilik içerir, devinime sevk ederler..." (Cevat Akkanat)

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Gâvur Kayıncılar* (1973), *Dr. S.* (1987), *İstanbul Hikâyeleri* (2004).

ŞİİR: *Ben Asyalı Bir Ozan* (1983), *Çamurlu Bir Irmak* (1989), *Hayatımın Bahanesi* (1994), *Sevda Söze Dönüşmez* (1998).

ROMAN: *Yerler Mühürlendi* (1996).

DENEME: *Ağabeyime Mektuplar* (1995), *Kimliğin Fotoğrafsız Yaprağı* (1998), *Havada Bulut Var* (1999), *Harput Şehrengizi* (anı-deneme, 2000).

İNCELEME: *Düşünmek Farzdır* (1995), *Vahiy ve Sanat* (2004).

HAKKINDA: M. Selami Çekmegil (Gündüz gazetesi, 25.2.1995), Hikmet Gündoğan (Akit, 25.5.1995), Hüseyin Akın (Milli Gazete, 29.5.2000), Mehmet Aycı (Kırağı, Temmuz 1995), D. Mehmet Doğan (Akit, 1.7.2000), Ahmet Kabaklı (Türkiye, 20.7.2000), Taşra Edebiyat Dergisi Metin Önal Mengüşoğlu Özel Bölümü (Kış 2001).

MENGÜŞOĞLU, Takiyettin

Felsefeci (D. 1910, Malatya - Ö. 1984, İstanbul). Sivas Lisesini bitirdikten (1928) sonra Almanya'da Schulphorta Jimnazyumunda (Doğu Berlin) okudu (1929). Yükseköğrenimini Göttingen ve Berlin Üniversitelerinde tamamladı (1937). Dönüşünde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne asistan oldu. Aynı yerde doçentliğe (1942) ve profesörlüğe yükselerek, öğretim üyeliği görevini emekli oluncaya kadar sürdürdü. Makaleleri *Felsefe Arkivi* (1952-57), *Anadolu Araştırmaları* (1965) dergileri ile *İstanbul Üniversitesi Bülteni*'nde yayımlandı.

ESERLERİ:

Über die Grenzen der Erkennbarkeit bei Husserl und Scheler (Husserl ve Scheler'de Bilinebilirliğin Sınırları Üstüne, 1937), *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi* (1949), *Felsefeye Giriş* (1958), *Değişmez Değerler Değişen Davranışlar* (1965), *Felsefi Antropoloji* (1971), *Fenemonoloji ve Nicolai* (1976), *İnsan ve Hayvan, Dünya ve Çevre* (İnsan ve Hayvanın Varlık Yapısında Ortaya Çıkan Zıt Fenomenler, 1979).

ÇEVİRİ: *İnsan, Kâinattaki Yeri* (Max Scheler'den, 1947), *Immanuel Kant'ın Felsefesi* (Heinz Heimsoeth'ten, 1967).

HAKKINDA: Uluğ Nutku / Takiyettin Mengüşoğlu Üzerine (Doğa ve Bilim, sayı:16, 1984), Oruç Aruoba / Bir Felsefecinin Ardından (Milliyet, 12.2.1984), Arslan Kaynardağ / Mengüşoğlu'nun Ardından (Cumhuriyet, 17.3.1984), M. Hayrettin Abacı / Mengüşoğlu Öldü (Yeni Malatya, 11.2.1984), H. İbrahim Işık / Yitirdiğimiz Büyük Felsefe Eğitimcisi (Öğretmen Dünyası, 6.1.1985), Arslan Kaynardağ / Felsefecilerle Söyleşiler (1986), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MENTEŞ, Ahmet

Araştırmacı-yazar. 1942, Bartın doğumlu. İlk ve ortaokulu Bartın'da, liseyi Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesinde bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden mezun oldu. TODAİE "Organizasyon - Metot ve Kamu Yönetiminde Uzmanlık" programında yüksek lisans yaptı.

Devlet Lisan Okulu İngilizce Bölümünü bitirdikten sonra İmar ve İskan Bakanlığında (1964) göreve başladı. 1980'de Kültür Bakanlığına geçerek, bakanlığın üst düzey birçok kademesinde görev yaptı. 1990 yılında Top-

kapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü atandı. *Topkapı Sarayı* adlı bir araştırması yayımlandı.

HAKKINDA: Zonguldaklı Yazarlar Zonguldak'ı Yazanlar (1998).

MENTEŞ, Ali

Gazeteci-yazar. 1954, Diyarbakır doğumlu. Devrim İlkokulu (1967), Atatürk Ortaokulu (1970), Ziya Gökalp Lisesi (1973), İstanbul DMMA Galatasaray Mühendislik Yüksek Okulu (1979) mezunu. Çalışma hayatına 1979 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü Antalya bölgesinde başladı. 1980'de yerleştiği İstanbul'da matbaacılık ve organizasyon işleri yaptı. Aralık 1988'de aylık *Eyvan* dergisini çıkarmaya başladı. Yazılarını bu dergide yayımladı. *Diyarbakırlılar Rehberi* (1988) adlı bir kaynak eseri vardır.

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997, s. 473).

MENTEŞ, Hasan Vasfi

Diplomat, politikacı (D. 9 Aralık 1886, İzmir – Ö. ?). İzmir İdadisi (Lisesi), Mekteb-i Mülkiye Yüksek Kısmı (Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1907) mezunu. Milâs ve Salihli kaymakamlıklarında bulundu. Çeşitli okullarında öğretmenlik yaptı. Ekim 1921'de Ankara'ya yerleşerek, TBMM Maarif Vekâletince Ankara Sultanisi (Lisesi) Fransızca öğretmenliğine atandı. Ekim 1925'te Tahran büyükelçiliğine gönderildi. Daha sonra Varşova büyükelçiliğinde maslahatgüzarlığa, Berlin ve Sofya elçiliklerine getirildi. Temmuz 1949'da büyükelçilikten emekliye ayrıldı. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Partiden İzmir Milletvekili seçildi. Mayıs 1954'ten itibaren resmi görev almadı ve yaşamını İstanbul'da sürdürdü. *Liberalizm yahut Hürriyetperver Bir Hükümet Nasıl Hareket Eder?* (Emile Faguet'den, 1910) adlı çevirisi ve Fransızca öğretimi ile ilgili kitapları vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MENTEŞ, Murat

Şair ve yazar. 21 Eylül 1974, İstanbul doğumlu. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde okudu. Yazı hayatına, lise birinci sınıftan itibaren şiir yazarak başladı. Sahaflık yaptı. *Şehrengiz* adlı bir edebiyat dergisinde çalıştı. Daha sonra çeşitli yayınevleri, dergiler ve gazetelerde görev aldı. Çalışmalarını *Gerçek Hayat* adlı haftalık derginin yazı işleri müdürü olarak sürdürdü. Yazıları *Gerçek Hayat*, *Şehrengiz* ve *Kökler* dergilerinde yayımlandı.

Murat Menteş

"Hakikaten farklı bir kitap bu. Bir ilk roman için fazlasıyla usta, ele aldığı konu itibariyle fazlasıyla cesur, yarattığı kahramanlar açısından fazlasıyla anarşist bir metin var karşımızda." (Sefa Kaplan)

"Murat Menteş'in şiirini bir kelimeyle ifade etmeye çalıştığımızda, genel özelliklerini tespitte tutamak mahiyetinde, şu kelimeleri telaffuz edebiliriz: Zeki (...), ironik, duygulu, hayatiyet sahibi, işçilik." (Osman Özbahçe)

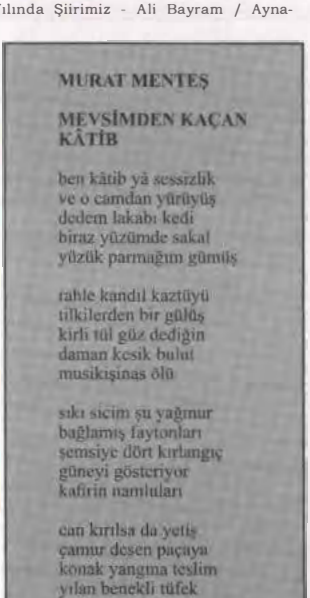
ESERLERİ:

ŞİİR: *Kuzgunun Gölgesi.*

DENEME: *Kaosa Mütevazı Bir Katkı* (2001), *Aynalı Barikatlar* (2003).

ROMAN: *Dublör'ün Dilemması* (2005).

HAKKINDA: Osman Özbahçe / 2003 Yılında Şiirimiz - Ali Bayram / Aynalı Barikatlar (Kökler, sayı: 4-5, 2004), Sefa Kaplan / Murat Menteş'in Yazdığı Dublör'ün Dilemması Son Yılların En Fırlama Romanı (Hürriyet Keyif, 29.5.2005).

MURAT MENTEŞ

MEVSİMDEN KAÇAN KÂTİB

ben kâtib yâ sessizlik
ve o camdan yürüyüş
dedem lakabı kedi
biraz yüzümde sakal
yüzük parmağım gümüş

rahle kandil kaztüyü
tilkilerden bir gülüş
kirli tül güz dediğin
daman kesik bulut
musikişinas ölü

sıkı sıcım şu yağmur
bağlamış faytonları
şemsiye dört kırlangıç
güneyi gösteriyor
kafirin namluları

can kırılsa da yetiş
çamur deşen paçaya
konak yangına teslim
yılan benekli tüfek
ile ben savaşmaya

MENTEŞEOĞLU, Erden

Araştırmacı-yazar. 1940, Giresun doğumlu. Giresun Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girdi. Yükseköğreniminin ikinci yılında iken, babasının ölümü üzerine okuldan ayrıldı. 1965 yılında memur olarak Fiskobirlik Kuruluşuna girdi. İki yıla yaklaşan hizmeti sırasında. Giresun Öğretmen Okulunu dışarıdan sınava girerek bitirdi. 1967'de Piraziz Merkez İlkokulu öğretmenliğine atandı. 1987 yılında Eğitim Önlisans Programından mezun oldu. 1990 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

Yöre tarihi ve halkbilim araştırmalarına 1976'da başladı. İlk eseri *Osman Ağa* 1990 yılında basıldı. Halkbilim araştırmalarıyla, *Yeşilgiresun Gazetesi*'nde köşe yazarlığına başladı. Çeşitli halkbilim dergilerinde araştırma yazıları yayımlandı. Yöre kültürüne ilişkin konferanslar verdi, panel ve açıkoturumlara katıldı. Bursa'da çıkan *Giresun* dergisinin 1988 yılında düzenlediği yarışmada, Osman Ağa Büyük Ödülünü kazandı.

ESERLERİ:

Osman Ağa, Yakın Tarihimizde Osman Ağa ve Giresunlular, Giresun Halkbilimi, Giresun Tarihi ve Kültürü.

HAKKINDA: Seyfullah Çiçek / Giresunlu Şairler (1997).

MENTEŞOĞLU, Feridun Osman

Öykücü. Hakkında yeterli bilgi bulunamadı. Gazetecilik yaptığı biliniyor. Yazıları *Ulus* gazetesinde yayımlandı. Öykülerini *Son Mektup - Yurt Hikayeleri* (1936) adlı kitapta topladı.

HAKKINDA: Hüseyin Su – Ömer Lekesiz / Öykücüler ve Öykü Kitapları (Heceöykü, Nisan-Mayıs 2005).

MERAL, Yusuf

Araştırmacı. 1951, Zile / Tokat doğumlu. Cumhuriyet Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunu. Şiirleri, yerel *Başarı* gazetesinde başlayarak *Zile Postası*, *Gündem*, *Çağıltı* gazete ve dergilerinde yayımlandı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

ESERLERİ:

Her Yönüyle Zile; Zile'de Camiler, Veliler, Türbeler, Efsaneler.

MERAM, Ali Kemal

Şair ve yazar (D. 1914, İstanbul - Ö. 2001). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu. Gazetecilik ve öğretmenlik yaptı. Edebiyata şiirle

başladı. İlk şiiri, *Yolların Sesi* dergisinde (1932) çıkmıştı. Hikâye, roman ve tarih alanında yirmi sekiz kitap yayımladı.

"Ali Kemal Meram'ın Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi kitabında, 'yücelmişliğin o muhteşem ve müstesna zirvesine ulaşmış' olan, Türk ürünleri değil, bizzat Türkler. Kitapta ilk altı sayfayı, yazarın 'Türk ulusunun bilinen ilk önderi' olarak tanıttığı Bilge Kağanın yedi sayfalık öğütleri takip ediyor. Kitapta ayrıca Türkün tarihinin ne kadar eski olduğu, 7.000 yıldan bu yana nasıl var olduğumuz, bu sürede nasıl zorlukları beraber aştığımız, nasıl Oğuz Kağandan türeyip 'mavi ırka' mensup olduğumuz anlatılıyor." (Cevat Yıldırım)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Bozbulanık Yıllar* (tsz.), *Aksız Karalar* (1936), *Büyük Rüzgâr* (1957), *Seninle Konuşuyorum.*

HİKÂYE: *Esir* (1937), *Deniz Kenarındaki Ev, Ölüme Yalnız Gidilir* (1957), *Kader Rüzgârları* (1970).

ROMAN: *Yaşamak Cehennemi* (1946), *Kaybolmuş Cennet* (1956), *Kader Bizi Ayırdı* (1957), *Siyah Kaplı Defter* (1967), *Felâket Arkadaşları, İsrail Macerası* (1970), *Vadideki Köy, Sensiz Yaşadığım Yıllar, Yine Sabah Olacak, Dağ Başı, Padişah Anaları ve 600 Yıl Bizi Yöneten Devşirmeler* (belgesel tarih romanı, 1977).

TARİH: *İsmet İnönü ve İkinci Cihan Harbi* (1945), *İlk Türk Devleti ve Yazılı Türk Anıtları* (1968), *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi* (1969), *Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi* (1969), *Türk-Rus İlişkileri Tarihi* (1969), *Göktürk İmparatorluğu* (1974).

ÇOCUK KİTABI: *Ergenekon* (1981).

DİĞER: *Senaryo Yazma Tekniği ve Sinemada Artistik Oyun Sanatı* (T. Akpolat ile, 1963), *Türk Casusu İngiliz Kemal'in İsrail Macerası* (1973).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Marc David Baer / Osmanlı Kültürüne Irkçı Bir Bakış - Özgür S. Göral - Foti Benlisoy / 'Temiz Kanlı' Türkler 'Kanı Bozuk' Osmanlılara Karşı (Virgül, Şubat 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1976), Cevat Yıldırım / Türkün Doğruyum Piyasadakilerin En İyisiyim: Şimdi Reklamlar (Virgül, 26.1.2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MERAY, Seha L.

Yazar, çevirmen (D. 1921, İstanbul - Ö. 1978, Ankara). Galatasaray Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1944) mezunu. Bitirdiği fakülteye amme hukuku asistanı olarak girdi; doçentliğe (1948), devletler hukuku profesörlüğüne (1954) yükseldi. 1954 yılında Süveyş Kanalı uyuşmazlığı konusunda düzenlenen Londra Konferansında Türk heyetinin hukuk danışmanlığını yaptı. Hollanda ve Fransa'da akademik kariyerini sürdüren Meray, 1960'tan sonra ODTÜ Mütevelli Heyet üyeliği ve rektörlüğü yaptı. Ardından Kanada'da McGill Üniversitesinde uzay hukuku dersleri verdi. 1961 yılında Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne seçilen Meray, çeşitli uluslararası bilimsel toplantılara katıldı. Birleşmiş Milletler Türk heyeti özel danışmanlığı (1965), UNESCO Türkiye Milli Komitesi Yönetim Kurulu üyeliğinde (1969) bulundu. *Savaş ve Barış* (Hugo Grotius'tan) çevirisiyle 1968 Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülünü kazandı.

BAŞLICA ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Devletler Hukukuna Giriş* (1959), *Üniversite Sorunları* (1969), *Bir Genç Üniversite Politikacısına Kılavuz* (1969), *Lozan Barış Konferansı* (6 cilt, 1969-73), *Microcosmographia Academica.*

DENEME: *İnsanca Yaşamak* (1975), *Su Başlarını Devler Tutmuş* (1978).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiyc Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MERCAN, Ahmet

Şair ve yazar. 13 Mart 1956, Bayburt doğumlu. Bayburt Endüstri Meslek Lisesi (1975) mezunu. İstanbul'da

AHMET MERCAN

ERKEN EMEKLİNİN HALLERİ

Ne olduysa emekli olunca oldu. Otuz yıl aklımın oltasına takılan tek bir proje yoktu. Ne zaman emekli oldum, kara sinekler gibi beynime üşüştü proje gürültü. Siz bunu biraz abartılı bulabilirsiniz... Bulun. Hortum marifeti ile, gayri safi milli hasıladan vakkumlanan yüz elli milyar doları abartılı bulmuyorsunuz ama.

Maksadım açığınızı yakalayıp, hortumcuyu hüpünün çenemizi yormasına dipnot düşmek değil. Hırsım ve bıncım, bu proje tarifesinin beni neden ve ille de neden, emeklilikte keşfettiği mevzuudur.

Emekli dediğin sabah erken kalkar. Sefer tasını alır, derin gelin yakınmalarının sırayla anlatıldığı yaşlılar parkına gider. (Yaşlılar iki manada alınabilir) Sırasını bekler ve etkili bir öksürükle konuya sirayet eder.

Lakin ben erken emekliyim. Devre kayını da denilebilir. Bayan okuyucular bu tabirden almaz tabi. Anlamadığınız, nice tabir ve huyları var onların, askerlik de bizim mahrem alanımız olsun. Toplanıp asker anıları anlatalım. Anlatalım ki, avcılar atışta bizimle yarışamasın... Nerdeyim ben? Askere niye gittim, Avcılar kulübünde ne işim var?

Erken emekliydin erken.

Yardımcı ses var Allah'dan. Emekli olunca yardımcı bir ses peydah oldu. İyi de oldu. Unuttuğum yerde yetişiyor imdadıma, İmdadım elinden zor kurtuluyor sonra. Kimi zaman asıl sesin yerine geçmese, bu yardımcı sesin ne verimli işler başardığını sıralardım.

-Yalakalığa yeltenme erken emekliliğe gel.

Ukala... Geliyorum. Emekliler parkına gidiyorum gitmesine de gelinim yok. Diyalog kopuk. Yaşlı rolünde gözümü derinlere yuttuınca, proje tarifesi akın akın geliyor.

Projeyi getiren ilham şöyle fısıldıyor: Bak EE (Erken Emekli) sen bir tv kanalı açmalısın. Son demiyor, mesela, bütün kanallar tek bir kanal olmuş. E o zaman yeni bir kanalı ancak sen başarırsın.

Bir yandan olur mu diyorum, öte yandan hiç de fena fikir değil diyorum. İkisini de kendim diyorum. Yunus Emre'nin "Bir ben vardır bende, benden içeru" dediği böyle bir şey mi? Düşünüyorum ardından, ne lazım gelir, bir kanal açayım diyen Zeyde? Verici, anten, nakilen yayın akrabası, stüdyolar, yöneticiler işçiler v.s... ilham giriyor araya:

Saçmalama EE. Bunlar teferruat. Hepsi anahtar teslim adresine kurye ile ulaştırılır. Sen öncelikle lazım olan, bir teşhir, bir çiftlik evi, içi viski dolu içki dolabı, birkaç porn, mutfakta çalışacak hizmetçiler için kırmızı başörtüsünü tedarik et. Sonra iyi ses çıkaran bir kamçı. Dört çarpı dört jeep ve bir saf kan arap atı.

İlham akımı başına devşir, tabi varsa. Bunları ne yapayım deyince, üsteledi:

-Sesini kes EE. Sadece beni dinle. Bir televizyon kanalı izini alabilmen için, önce bir aga dizin olmalı. Ardından bir mafya dizisi gelecek. Ancak mafya dekor ve aksesuar konusunda fazla sorun olmaz. Çünkü mafya her ortamda

→

var. Farklı dekora ihtiyaç yok. Ancak fazla miktarda salça gerek. Salçayı ucuza mal etmek için, domates olarak almak daha avantajlı. Hatta, diğer hatta oluyı tarladan çözmek için müşteri bekliyor.Bir de, burunu bir anda dayanacak, on adet farklı yiv-set karakterli çeşitli çap ve markada tabanca, acil olarak tedarik edilmeli. Bu dizide görev alacak aktörler, iyice denenmeli, en bozuk konuşan, sesi hırıltılı çıkan, yüzü yayla gibi geniş, burun delikleri kızgınlık anında inip kalkabilecek, gözleri iri ve seri dönebilenler, özenle seçilmelidir. "Ülkeyi Seventer Modeli" olarak algılanan bu tiplerin, kandaki asitlik oranları yapılacak testlerle, titizlikle tesbit edilmelidir. Bol dinamit, siren, amhulans efektleri, gerekli malzemeler arasındadır.

Sarsılmadım desem kaç kişi inanır bilemem. Yardımcı sesi dahi arar oldum. Ancak ilham susturmak ne mümkün:

-Dinle EE. Sana bir de cadı dizisi gerek. Burnunu kaşıyınca eflasyon düşmeli. Kuyını oynatınca Amerika Irak'tan çıkmalı. Gözünü kırpınca üniversitelerin eğitim mekanı olduğu, kapılarının herkese açık olduğu görülmeli.

Sustum... Şaşırdım... Çok şaşırdım.

Bütün bunlar iki kuş, bir burun oynatmakla oluyor mu diye sordum, kendimdi alamadan. Cevabı ne olsa beğenirsiniz:

-Tabii. Bu kadar kolay.

İşte o an kendimi kaybetmişim. "Öyleyse bizi yıllardır niye uğraştırıyorsun" diye bağırıp saldırmışım.

Zavallı karşı banktaki emekli. Elimden zor aldılar adamı. Nefesini güçlükle topladı. Benim için de araba çağırdılar.

Rengi kırmızıydı.

grafikerlik, Giz Ajansta editörlük, *Selam* dergisi yazı işleri müdürlüğü, *İnsan Hakları Araştırmaları* dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı. 1998'den itibaren bir sesli yayıncılık kuruluşunu yönetti.

Yazı ve şiirleri 1984'ten itibaren *Özgür ve Bilge, Bilgi ve Düşünce, Yedi İklim, İmza, Özülke, Kardelen, Düş Çınarı, Kitap Dergisi* ve *Kültür Dünyası, Özgür İrade, Selam* ve *Umran* dergilerinde yayımlandı. *Pamuk Bulut Ormanı* adlı oyunu 2000 yılında İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahnelendi. Otuzdan fazla radyo oyunu çeşitli radyolarda seslendirildi. Radyofonik oyun tarzında çok sayıda oyun yazdı ve yönetti. Elliyi aşkın şiiri çeşitli sanatçılar tarafından bestelendi. Marmara FM ve Akra FM radyolarında "Mercan Kayalıkları" adıyla kültür programları hazırladı ve sundu. Mazlum-Der İstanbul Şube Başkanlığı ve genel başkan yardımcılığı yaptı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

"Şair bulunduğu yeri haber verirken öyle dolambaçlı yollara sapmayı denemiyor. İlk vuruş gibi bir zihin kamaşması yaşıyorsunuz. Sonra ifadenin var olan, olduğu bizde bilgi olarak var olan, hatta inanmış biri iseniz böyle bir alan dair itikadi teslimiyetiniz bulunan, hatta el yordamıyla sizi kendine hissettirecek bir mekanın içinde olduğunuzu kabulleniyorsunuz. El yordamı tabirinden asıl anlaşılması gereken şiirin can damarı burasıdır. İşte 'içimde akan sesi oradan çıkarmadan durabilmek' şiire dair en sahih duruşlardan biri budur. Bu duruşun güzelliği kadar ifadesi de günümüzde az bulunan bir sehl-i mümteni örneği olarak önümüzde duruyor. Şifreleri izleyerek gidersek, birincisinden itibaren, bir iç alış verişin, cereyan ettiği mekanı savaş alanı gibi, sahiden şair duruşuyla, kendine dair çizdiği ahlaki alandan dışarı çıkmadan, yukarıda değinmeye

AHMET MERCAN

KELEBEK KANADINDA SURLAR

Dağ mı desem
Seni anlatırken
Yoksa dağı sararak
Yaran, nehre mi
Seni benzetsem

Anamdır anlattığım
Anamdır anlatamadığım

Tülbendine dua ve gurbet işleyip
Gözlerini tevekkülle dağların
Ardına yatıran çınar;
Seni anlatmaya böyle başlayacağım
Ve sözlerin yetmediği yerde
Yardıma yağmurları çağıracağım

Sen geceleri beklerdin seni beklerdi tehecciid
Mevsimler değişir, değişmezdi geceler
Hayat çatlak avuçlarından sızardı dudaklarına
Ak bir nehir olurdu bedeninde
Ben beşiğimde gurbet ezgileriyle büyürken

Anam içindir seçilmiş sözlere bunca yalvardığım
Anamdır anlattım sandıkça yarım bıraktığım
Küçük bir çocuk gibi her gece korkak
Kentlerden kaçıp kucağında ağladığım

Bir dağ görsem erişilmez
Ya da dev gemileri kucaklamış okyanus
Kavuştum der sarılırım, kollarım yetmez
Gözlerim ilişir gökte beyaz bir buluta
Anne diye bağırırım beni işitmez
Bir çocuk anne dese sokakta
Ben şehirde seni ararım
Çocuklu bir anne ölse
Çocuk olur sana, sen olur çocuğa ağlarım

Seni, seni beyaz kuştüyüne benzetsem
Akdenizliye anlatırken imbat desem
Ve seni bütün anneler adına
Bütün çocukları senin adına sevsem.

(*Kelebek Kanadında Surlar*, 1996)

Ahmet Mercan

çalıştığım şuura ait diyalektiği; diyalektiğe ait kavrayış hızını kesemeden eylemine girişiyor. Yahut eyleminin haberini veriyor: 'sarhoş olur kırardık testileri / Sonra testiler için düşerdik yollara." (M. Ragıp Karcı)

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Devlet Bilinci* (1993).

ŞİİR: *Sürgün Özlemler* (1994), *Kelebek Kanadında Surlar* (1996), *İkibinyirmibir* (1997), *Nariyan* (2005).

ÖYKÜ: *Üç Noktalı Yağmur* (2003).

DENEME: *Yine de Aşk* (1997), *Sensizliği Bilmiyorlar* (2000), *Bir Yanımız Yanardağ* (2000).

OYUN: *Önderim Peygamberim* (manzum, 2000).

MASAL: *Ormanda Kim Var* (1999), *Güzelyürek* (1999), *Sevgili Kalem* (1999), *Üç Afacan, Emek Ne Demek.*

KASET (Radyofonik Oyun - Bant Tiyatrosu): *İbrahim Ethem, Hendek, Vurgun, İmamın Öldürülüşü, Türkistan Geceleri, Hz. Hubeyb, Hz. İkrime, Hz. Selman-ı Farisi, Bediüzzaman, İmamı Rabbani, Hz. Dırar Bin Ezver, Beyaz Uçurtma - Namaz Kılıyorum* (Çocuklar için), *Tevhid – Şirk, Adalet – Zulüm, Zekât – Faiz, Ahiret – Dünya, Tesettür – Moda, Mustaz'af – Müstekbir, Ma'ruf – Münker, Takva – Fücur, Allah Hizbi – Şeytan Hizbi.*

ŞİİR KASETİ: *Depremin Yedi Rengi.*

HAKKINDA: Bayram İbrahim / Sürgün Özlemler'de Bulduğumuz Güzellikler (Tan, Priştine, 15.6.1996), Murat Kapkıner / Ahmed'in Surları Taşıyan Kelebek Kanadı (Yeni Şafak, 23.11.1996), Cemal Aydın / Aşkın Bilgeliğe Susatan Tadı (Yeni Şafak, 2.9.1998), Osman Toprak (Milli Gazete, 25.9.2001), Ragıp Karcı [Yeni İklim, sayı: 158), Zeren Çelebi (Milli Gazete, 2.2.2005).

MERCAN, Faruk

Gazeteci-yazar. 1971, Ağrı doğumlu. Bitlis Öğretmen Lisesi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Gazeteciliğe 1993 yılında, Ankara'da yayın yapan Dünya Radyoda başladı. 1995'ten itibaren *Zaman* gazetesinin Ankara bürosu ve İstanbul merkezinde çalıştı.

ESERLERİ:

Susurluk Prensleri (1999), *Boğazın Şövalyesi* (işadamı Üzeyir Garih'in ölümündeki esrarengiz olaylar hakkında, 2002).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 4.3.1999).

MERCAN, Hasan

Şair ve yazar (D. 30 Aralık 1944, Pürzerrin [Prizren] / Kosova / Yogoslavya - Ö. 29 Nisan 2006, Ankara). İlk, orta ve lise öğrenimini doğduğu kentte yaptı. Üsküp'te pedagoji ve Türk edebiyatı alanlarında yükseköğrenim gördü. Genç yaşta gazeteciliğe başladı. Türkiye'de *Cumhuriyet* gazetesinde iki yıl gazetecilik stajı (1969-71) gördü. Dünyayı dolaşıp röportajlar yazdı. Üsküp'te *Sevinç, Tomurcuk*, Priştine'de *Kuş* adlı çocuk dergilerini ve *Çığ* edebiyat-sanat dergisini yönetti. 1978'de açılan Prizren Türk Tiyatrosunun kurucularındandır. Priştine'de otuz yıl çıkan haftalık *Tan* gazetesinde köşe yazarlığı, Priştine Televizyonunda Türkçe yayınlar bölümünde yirmi yıl kültür-sanat yorumculuğu yaptı. Üsküp Türk Tiyatrosunda dramaturg olarak çalıştı, burada çocuk tiyatrosu bölümü kurdu. PTV'nin Türkçe yayınlar bölümünün genel müdürü olarak görev yaptı.

Kırk yıl kendi ülkesinde Türkçe edebiyata emek verdi, özellikle Yugoslavya çocuk edebiyatına katkıda bulundu. Sırpça, Hırvatça, Makedonca ve Arnavutçadan kırk beş kitap çevirdi. Kosova savaşında (1999) altmış dosya civarında çalışması dahil bütün varlığı yakılıp talan edildi. Kendisini ve ailesini ölümden kurtarıp önce Kırklareli Göçmenler Kampına, daha sonra Başbakan Bülent Ecevit'in talimatıyla Ankara'ya yerleştirildi. Bilkent Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde konuk araştırmacı olarak görevlendirildi. 2000 yılından itibaren de Kültür Bakanlığıda geçici işçi kadrosuyla çalıştı. Ankara'da Sincan Cimşit Mezarlığında toprağa verildi.

Hasan Mercan Türkiye'de *Günce, Dört Mevsim, Varlık* dergilerinde çıkan şiirleriyle tanındı. On yedisi Türkiye'de olmak üzere yüz civarında kitap yayımladı. Eserleriyle Balkanların En İyi Edebiyatçısı unvanını aldı. 1996'da Pulitzer Ödülüne aday gösterildi. *Dayler Dayler* adlı kitabıyla 1987 Ömer Faruk Toprak Şiir Yarışması Başarı Ödülünü, *Toplu Yapıtlan*'yla Balkanlar'ın En iyi Türk Edebiyatçısı (1996) ödülünü, 2003'te Prizren Türk Kültür Derneği tarafından "Balkanlar'ın Cengiz Aytmatov'u" unvanı aldı. *Sarı Yusuf* ve *Körağa Sokağı* adlı eserleri ile de ödül kazandı. Yirmi tiyatro oyunu, on beş TV oyunu, on radyo oyunu Londra, Üsküp, Prizren, Priştine, İstanbul ve İzmir'de izleyici ve dinleyici önüne çıktı. Toplu yapıtları Tan Yayınlarınca iki cilt olarak yayımlandı. Dünya Yazarlar Birliği üyesiydi.

Hasan Mercan

HASAN MERCAN

ÖLÜMLERİM

Bir kağnı gibi geçerim ortasından gerçeğin
Sonra bir saban gibi emerim terlerimi
Anı olurum sızı olurum toprak olurum böylece
Ölülerim bu yüzden orda yatar

Dertleştiğim olur kimi yol gecelerle
Gündüzleri ezsem de üzülmez doğa dostuz
Birden bir hava esimiyle canlanır ölülerim
Huysuz inatsız korkusuz

Biri gezginciymiş gururu onuruna ekli
Diğeri ermiş dik gidermiş hücûmlara
Bir başkası nedenini aranırmış insanlığın
Hepsi birer hikâye şimdi çocuklara

"Dudaklarının üstünde dolanıp duran, ses vermeyen dizeyi dahi ustaca yakalar o. Ben onun bu gücüne hayran kalıyorum doğrusu! İyi bir ozan Hasan Mercan; gözü turnalarda hep; ve o vuracak şiir turnasını bir gün, buna inanıyorum. Belki vurdu bile... Büyük yerselliğin büyük evrenselliğine ulaşan Hasan Mercan'ın şiirine bin sevgi..." (Fazıl Hüsnü Dağlarca)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Aynam* (1967), *Dağ Gelini* (1970), *Sarı Yusuf* (1972), *Mermere Kazılan* (1975), *Çağyel* (1976), *Uzatılan Yaşam* (1979), *Çağlar Köprüsü* (1980), *Güneş İzi* (1983), *Ayrılık Aynası* (1983), *Elele* (1985), *Dayler Dayler* (1987), *Uzun İnce Bir Yoldayım* (1988), *Ak Yüzün Simgeleri* (1990), *Kız Kalesi* (1997), *Sevinç ve Düş* (1997), *Sarıgöl* (1997), *Hüzne Soyunmak* (1999), *Tuna Nehri Aksam Diyor* (2000), *Güneşin Gözlükleri* (2000).

HİKÂYE: *Küçük Ali* (1969), *Memiş* (1971), *Körağa Sokağı* (1975), *Unutulmayan Günler* (1979), *Şanlı Bezi* (1982), *Aldı da Bir Yağmur* (1985), *Dedemin Elleri* (1998), *Az Gelir Bir Gökyüzü* (1998), *Afacan'ın Serüvenleri* (1998), *Candan'ın Dünyası* (1998), *Sevinç Uzak Bir Düştü* (2000), *Kosova'da Maziye Kanşanlar* (2001).

ROMAN: *Yörük Osman* (1972), *Karanfil İsmail* (1974), *Köy Çocuğu* (1981), *Namus Köprüsü* (1987), *Onlar da Ağlar* (2003).

SORUŞTURMA: *Yaprak* (1985).

ANTOLOJİ: *Bir Avuç Mavi* (1985, Kosova Halkları Seçkisi), *Barış Kuşları* (1987, Yugoslavya Şiir Seçkisi), *Can Gergefi* (1999, Çağdaş Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi), *Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (2000), *Bize de Gülüş Verin* (Balkanlarda Türk Çocuk Edebiyatı, 2001), *Balkanlarda Türk Hikâye Antolojisi* (2001).

DENEME-ARAŞTIRMA: *Dolu Dizgin Yıllar* (1996), *Ata Dedik Türk Dedik* (2002).

Ayrıca otuz çocuk kitabı ve yirmi de oyunu vardır.

HAKKINDA: İlhan Berk / Hasan Mercan'a Merhabamdır (Birlik gazetesi, 1979), Yaşar Kemal / Hasan Mercan'ın Coğrafisi (Tan gazetesi, 1981), Fazıl Hüsnü Dağlarca / Hasan Mercan'ın Gözü (Şiiri) Göremediğinin Büyüyüşüdür (Tan gazetesi, 1986), Melih Cevdet Anday / Hasan Mercan'ın Şiiri (Tan gazetesi, 1988), Oktay Akbal / Küçük Mutlulukların Yazarı (Cumhuriyet, 1990), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000), Damar dergisi (Haziran 2006).

MERCAN, Mehmet

Tarihçi. 27 Haziran 1964 doğumlu. Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü (1987) mezunu. Yüksek lisansını

Mehmet Mercan

"Harb Ceridesi" adlı tezle (1994) ve doktorasını *"Sadrazam Ahmed Cevad Paşa"* adlı tezle (1998) Marmara Üniversitesi Yakınçağ Tarihi Bölümünde tamamladı. Ağrı'da tarih öğretmenliği (1987-88) yaptı, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde (1988-93) çalıştı. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde araştırma görevlisi (1993-2001), yardımcı doçent (2001-) olarak çalıştı. Aynı üniversitede Tarih Bölümü başkanlığını yürüttü (2001-). *Tokat Kitabeleri* (Emin Ulu ile, 2003) adlı bir kitabı vardır.

MERCAN, Metin

Şair. 1962, Kırıkkale doğumlu. Öğrenimini tamamlayarak 1986 yılından itibaren polis memuru olarak değişik yerlerde görev yaptı. 2001 yılından itibaren görevini Ankara'da sürdürdü. Şiirleri, kitaplarının dışında, ortaokul öğrenciliği yıllarında başlayarak çeşitli antolojilerde yer aldı.

Metin Mercan

ESERLERİ (Şiir):

İçimdeki Bahar, Gerçekle Düş Arasında.

HAKKINDA: Bizim Ece 2002 Şairler Antolojisi (2002), Ahmet Otman / Bizim Ece Şairler Antolojisi 2003 (2003).

MERCANGÖZ, Zeynep

Sanat tarihi araştırmacısı. 7 Haziran 1953, İzmir doğumlu. İlköğrenimini Adana Beşevler İlkokulu (1965), Ankara Cebeci Ortaokulu (1968), Ankara Kurtuluş Lisesi (1970), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü (1975) mezunu. Yüksek lisansını (1979) ve doktorasını (1985) bölümde tamamladı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümünde yardımcı doçent (1985), doçent (1993) olarak görev yaptı. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Araştırma Genel Müdürlüğünde memur (1976-81), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümünde araştırma görevlisi (1981), aynı yerde öğretim görevlisi (1985-93) olarak çalıştı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Bizans Sanatı Anabilim Dalı başkanlığı görevini yürüttü.

Makaleleri, *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi, Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar-Güner İnal'a Armağan, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fakülte Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi, Arkeoloji ve Sanat, İzmir Kent Kültürü* dergilerinde ve kitaplarında yayımlandı. Yurtiçinde ve yurtdışında bilimsel toplantılarda bildiriler sundu. Bilimsel kazılarda üye ve başkan olarak görev aldı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Bizans Resim Sanatı Üzerine Bir Sohbet* (1999), *Batı Anadolu'da İzmir ve Manisa Çevresinde Bizans Taş Eserleri.*

ORTAK YAYIN: *Ortaçağda Vanılıristiyan Dönemi* (1995, Türkçe ve İngilizce iki ayrı basım), *The Monasteries of Mt Latros and their Architectural Devolopment-Work and Worship at the Theotokos Evergetis* (A. Kirby ile, 1997).

MERCANLIGİL, Muharrem

Bibliyograf (D. 1920, Gerede / Bolu - Ö. 4 Haziran 1971, Ankara). İstanbul İlköğretmen Okulu (1938), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü (1944) mezunu. Çeşitli yerlerde ilk ve ortaokul öğretmenliği ve müdürlüğü yaptı. Milli Kütüphanede uzman (1948-59) olarak çalıştı. Cebeci Ortaokulunda Türkçe öğretmeni (1961-71) iken öldü. *Yeni Yayınlar* (1954-71) adlı bir bibliyografya dergisini çıkardı. Aynı alanda kitaplar yayımladı.

ESERLERİ:

Atatürk ve Devrim Kitapları Kataloğu (1953), *Fethin 500'üncü Yıldönümü Münasebeti ile Çıkan Eserler* (Sami N. Özerdim ile, 1953), *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Tarih Kitapları* (1959), *Ebced Hesabı* (1960), *Kitaplar ve Kütüphaneler* (1963).

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MERCANOĞLU, Salih

Şair ve yazar. 6 Ocak 1959, Ankara doğumlu. İlk, orta ve lisc öğrenimini Kırıkkale'de yaptı. Kırşehir Eğitim Enstitüsünü yarıda bıraktı. 1982 yılından itibaren Antalya'da Akdeniz Kitabevi ve Yayınevinin sanat danışmanlığı ile *İnsan* dergisinde bir süre yayın kurulu üyeliğini yaptı.

İlk şiiri "*Sevgi ile Semah*", 1983 yılında *Yarın* dergisinde yer almıştı. Diğer ürünlerini 1983 yılından itibaren *Yarın, Varlık, İnsan, Kırkmerdiven, Portakal, Sanat Edebiyat 81, Bir Yeni Biçem* dergileri ile *Adam* şiir yıllıklarında (1992-96) yayımladı. 1995 yılında *Yağmurun Elleri* adlı şiiriyle ORSEV Vedat Güler Şiir Ödülünü aldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sevgi ile Semah* (1991), *Yağmurun Elleri* (1994), *Ara İstasyon* (2004).

HİKÂYE: *Asuman* (1994).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

MERCİMEK AHMET

Çevirmen. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. XV. yüzyılda yaşadığı anlaşılmaktadır. Kühistan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Giylan Şah için 1208'de yazdığı *Kâbusname* adlı öğütler kitabının mütercimi olarak ün kazanmıştır. Mercimek Ahmet, eserinin önsözünde bu kitabı Sultan II. Murad'ın isteği üzerine çevirdiğini anlatır. Verdiği bilgiye göre Padişah, bu kitabın Farsça aslından daha önce yapılmış tercümesini beğenmediğini, daha anlaşılır bir Türkçeye çevrilmesi gerektiğini söyler, o da bu isteği yerine getirir.

Uzun yıllar Selçuklu ve Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan *Kâbusname* adlı kırk dört bölümlük didaktik eserde edebiyat, müzik, av, ticaret, astronomi, ahlâk, görgü kuralları gibi çeşitli konulara yer verilir. Mercimek Ahmet'in, konuşma diline yakın sade bir Türkçeyle yaptığı çeviri, XV. yüzyıl nesri konusunda önemli bir kaynak olduğu gibi, nesirde sadeleşme geleneğini başlatmış olması bakımından ayrıca önem taşır. Bu eser son olarak, Orhan Şaik Gökyay tarafından bir sözlük ve notlarla Millî Eğitim Bakanlığı yayınları arasında (1944) bastırıldı.

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MERÇİL, Erdoğan

Tarihçi. 25 Şubat 1938, İstanbul doğumlu. 1961 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü (1961) mezunu. 1963 yılında aynı üniversitenin Ortaçağ Tarihi Kürsüsünde asistan oldu. 1969'da doktor, 1973'te doçent, 1980'de profesör unvanlarını aldı. Araştırmalar yapmak üzere İran, İngiltere ve Almanya'da bulundu. Fakülte yönetiminin çeşitli kademelerinde anabilim dalı ve bölüm başkanlığı ile dekan yardımcılığı görevlerinde bulundu. Çalışmalarını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi öğretim üyesi olarak sürdürdü. Türk Tarih Kurumu ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü üyesidir.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Fars Atabegleri Salgurlular* (1975), *Ahmed b. Mahmud, Selçuk Name, I-II* (1977), *Kirman Selçukluları* (1980), *Müslüman Türk Devletleri Tarihi* (1985), *Gazneli Mahmûd* (1987), *Kirman Selçukluları* (1989), *Gazneliler Devleti Tarihi* (1989), *Büyük Selçuklu Devleti* (2005).

ÇEVİRİ: *İslâm Devletleri Tarihi* (C. Bosworth'tan, M. İpşirli ile, 1980).

MERDANOĞLU, Musa

Saz şairi. 1939, Kaymak köyü / Şarkışla / Sivas doğumlu. Köyünde çiftçilik ve çobanlık yaptı. On dört yaşlarında iken uykuda aldığı bir ilhamla âşık oldu. Derin etkisinde kaldığı Âşık Veysel'in meclislerinde de bulunan Merdanoğlu, ilerleyen yıllarda Adana'da çeşitli fabrikalarda çalıştı. Askerlik dönüşü Ankara'ya yerleşti. 1961 yılında TBMM'ye hizmetli olarak girdi ve buradan emekliye ayrıldı. Çeşitli şenlik ve bayramlara katıldı. Cumhuriyetin 70. kuruluş yıldönümünde açılan şiir yarışmasında birincilik ödülü aldı. TBMM Başkanlığınca düzenlenen "Ulusal Egemenlik Destanı Yarışması"nda dereceye girdi. Çeşitli antoloji ve dergilerde şiirlerine yer verildi. *Ozanın Feryadı* (1996) adlı bir kitabı vardır.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MERDİN, Sadettin

Eğitimci, yazar. 1961, Çan / Çanakkale doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Çan'da bitirdi. Biga İmam Hatip Lisesi, Bursa Yüksek İslâm Enstitüsü (1982) mezunu. 1982-84 yılları arasında Yusufeli (Artvin) İmam Hatip Lisesinde öğretmenlik yaptı. Askerlik dönüşü bir yıl müdür olarak görev yaptı. Daha sonra çeşitli okullarda öğretmenlik görevine devam etti. *Tanrıya Koşan Fizik* (2002) adlı bir basılı eseri vardır.

MERHAN, Aziz

Şair. 1970, Kars doğumlu. 1990'da Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Mezun

Aziz Merhan

oldu̇ğu yıl öğretmenliğe başladı. Ankara Elmadağ Lalahan Ortaokulunda görev yaptı. Şiirlerini, *İnsan Bir Nisan Günü* (1995) kitabında topladı.

MERİÇ, Cemil

Yazar, sosyolog, düşünür (D. 12 Aralık 1917, Reyhanlı / Hatay - Ö. 13 Haziran 1987, İstanbul). Tam adı Hüseyin Cemil'dir. Meriç'ten önce bir dönem, Şaman ve Yılmaz soyadlarını kullandı. Rumeli'den göçen bir ailenin çocuğudur. İlk ve ortaokulu Reyhanlı Rüştiyesinde (1928) tamamladı. Burada Arapça, Fransızca, Kur'an, tecvid (Kur'a-ı Kerim'i uygun telâffuzla okuma), ahlâk okudu. Bura-

Cemil Meriç

daki Türkçe öğretmeni yarım düzine şiir kitabı olan Ömer Halim Bey'di. Sonradan adı Fransız Lisesi (Lycée d'Antioche) olan Antakya Sultanisinde okudu, "benim üniversitem" diyc andığı bu lisede Fransız ve yerli hocalardan özel dersler aldı. Ali İlmî Fânî'nın kılavuzluğunda Divan edebiyatının sihirli dünyasını burada keşfetti. Yine burada Bazantey'den Fransız edebiyatı tarihi okudu. 1936'da İstanbul'a giderek bir yıl Pertevniyal Lisesine devam etti. Buradaki öğretmenleri arasında Nurullah Ataç ve Reşat Ekrem Koçu da vardır. Bu arada Nâzım Hikmet ve Kerim Sadi ile tanıştı. 1937'de kısa süre İskenderun'un bir köyünde öğretmenlik yaptı, İskenderun Tercüme Bürosuna sınavla reis muavini oldu, bu işe beş ay devam etti. 1938'de

CEMİL MERİÇ

MÜSTAĞRİB

Tanzimat sonrası Türk aydınına en çok yakışan sıfat müstağrib. Edebiyatımız bir gölge-edebiyat; düşüncemiz bir gölge-düşünce. Üç edebî nevi itibardadır: Taklit, intihal, tercüme.

Ama zirvelerin hiçbirini tanımıyorduk. Avrupa'yı Avrupa yapan düşünce fatihleriyle temasımız yasaktı. Haşet Kitabevinden ibaretti Avrupa'mız, girdapları olmayan bir kıt'a, tezadsız ve tek boyutlu; bir kartpostal Avrupa'sı. Coğrafyamızda tek kıt'a vardı, kafatasımızda tek yarım küre. Türkçe konuşan birer Fransızdık.

Cedlerimiz Avrupa'yı elhileştireceklerini ummuşlardı. Namık Kemal bir fetih hülyasıdır. Namık Kemal ve nesli... Asya'nın akl-ı pîrânesi'yle Avrupa'nın bikr-i fikrini evlendirmek. Bu cihangirane ihtiras, yerini rezil bir zevkperestliğe bıraktı. Genç Batı'nın her nazına, her cilvesine katlanan ihtiyar birer âşık olduk.

Avam anlayamaz bizi diyorduk; avam, yani kendi insanımız, tarihin ve edebiyatın dışındadır. Kendini KADER'e hapsetmiş. Yükselen bir medeniyet için kurşun işlemez bir zırh olan kader inancı, çöken bir toplum için yüklerin en ağırıdır. Yığını kavganın, yani hayatın dışına iten bu teslimiyetin kaynağı tevekkül değil, tereddüdür. Ve... kaçıyorduk.

İRFAN'A KAÇIŞ

Hasta adamın tabutu başında kâh dişlerini gıcırdatarak, kâh sırıtarak nöbet bekleyen "dost" devletler; zekâsının bütün gücüyle imparatorluğu biraz daha yaşatmaya çalışan, muzdarip, müvesvis bir hükümdar, hain ve gafil Babıâli; ve siyasi hayatın dışında yaşayan halk.

Türk düşünce tarihi, ülkesiyle göbek bağını koparan bir intelijansiyanın dramı. Bu bahtsız kafilenin, bayrağını taşıyacağı içtimaî bir sınıf yok. Vatanında garibdir. Alkışlayıcısı: ekalliyetler ve Avrupa.

Abdullah Cevdet, yeni bir vatan arayan bu ıstırap kervanının en samimi temsilcisi. Paris'e giderken bir yangından kaçtığını sanıyordu, genç doktor. Hürriyete ve irfana susuzdu. Tek düşmanı vardı: İstibdat. "İhtiyarî menfa"sına ayak basar basmaz milletlerarası maceracılar aklı etrafını. Ne istiyorlardı? Devlet-i Âliyye'yi parçalamak. Hayalperest şair, padişaha savaş açan bir gazetenin başyazarı oldu: "Osmanlı". Ama halka yayılamadı gazete. Halk halifeye bağlıydı. Abdullah Cevdet anladı ki: Önce Osmanlının kafasını değiştirmek lâzım, kafasını ve kalbini. Bir evvelki neslin hayalleri gerçekleşmemişti, gerçekleşmezdi de. Küllür dâvası halledilemeden siyasetle uğraşmak abesdi. Zoraki politikacıyı içine düştüğü çıkmazdan bir dostu kurtardı: Ebuzziya Tevfik. Filhakika, Jön Türklerin bu kıdemli mücahidi, velînimeti İkinci Abdülhamid'e takdim ettiği bir arızada, genç doktoru şöyle müdafaa ediyordu:

"Jön fesede namına cİycvm İsviçre'de bulunan hey'et-i neşriyenin başına geçmiş olan doktor Cevdet söz anlar bir adamdır. Bunun neşriyât-ı küstahânesi hiç şüphe etmem ki sâika-yı yeis iledir. Bu adama söz dinletebileceğimi ve yâveri-i tevecciih-ü şâhâneleriyle böylc neşriyât-ı sakîmeye hatime çektirebileceğimi ümid ederim."

Abdullah Cevdet, tecrübeli dostunun ümitlerini yalancı çıkarmayacaktı. 30 Nisan 1900'de kaleme aldığı bir istirhamnamede şunları okuyoruz: "Şevketlü, kudretlü velînimetimiz padişah-ı islâmpenâh hazretleri... İhsan buyrulan yüz elli lirayı bâ-kemâl-i ihtiram ve muhâhât aldım." v.s.

Daha sonra "Sefâret-i seniye sertabîbî" Abdullah Cevdet bir başka tezkeresinde, "Hazreti zillullâh-ı fil âlem" olarak vasıflandırdığı padişahtan "terakkîsî olmayan sertabiblikten" alınarak Avusturya sefaretine ikinci kâtip tayin edilmesini rica ediyordu.

Bu dehâlet bir ihanet miydi? Hayır. Kendisini dinleyelim:

"Anlamıştım ki, okuyucuları yüz adedi geçmeyen bir gazetede, kuru sözlerle, kuru kafalara âb ü tâb verilemez. O kadar güzide siyasî mahkûmların tahliyesine ve bir dereceye kadar terfihine muvaffak da olunca, hükûmet-i seniyenin bir memuriyet kabulü hakkındaki teklifini reddedemedim." Filhakika dürüst bir fikir adamı, bir avuç maceraperestin karanlık ve şüpheli emellerini ilânihâye destekleyemezdi. Kahramanlık hatada ısrar etmemektir, "İçtihad" -bir parça da- bu yumuşak başlılığın eseri.

1904'te kurulan derginin tek hedefi, Türk okuyucusuna Batı'yı tanıtmaktı. "Bir ikinci medeniyet yoktu" Doktora göre; "Medeniyet Avrupa medeniyetidir", diyordu... "bunu gülü ile, dikeni ile isticlâs etmek mecburiyetindeyiz." "İktibas etmek mânâsız, kopya etmek sathî ve tehlikeli" idi. Tek çözüm yolu vardı: Türkiye'yi medeni Avrupa'nın bir parçası yapmak. Batılılaşmak Batı fikriyatını hazmetmekti. Dergisinin adı da gösteriyordu ki, Doktor İslâmiyet'ten uzaklaşmak niyetinde değildir: "Samimi emelimiz, gerek iç gerek dış boyunduruklardan kurtulmuş, vatandaşlarının hepsinin birlik hâlinde ve kardeş oldukları, ırk ve din farklarının yok edildiği bir Türkiye görmek. En az tenevvür etmiş olan unsur Müslüman unsurudur."... "Uzun tecrübeler sonunda gördüm ki, ışık Hıristiyan dünyasından gelirse Müslüman ruhu ona bütün kapıları kapayacaktır. Biz ki, Müslüman damarlarına yeni bir kan akıtmak vazifesini alıyoruz, ilerici prensipleri bizzat İslâm müesseselerinde aramalıyız." Bir kelimeyle İslâmiyeti Batılaştırmak istiyordu, Doktor.

Doğu'yu Batı ile zenginleştireceklik, ama Doğu'nun büyük değerlerini tanıdıktan sonra. Bütün şaheserleri okuyacaktı halk, kalbi de, kafası da genişleyecekti, ihtilaller fâniydiler, kanla kazanılan zaferler kanla silinirdi. Türkler İslâm âleminde irfan öncüsü olmalıydılar; "Türkiye hükûmeti umum Müslüman hükûmetlerinin en kuvvetlisi ve nisbeten en müterakkisidir. Müslümanlar Türkçeyi öğrenmelidirler ki... terakkiyât-ı maddiye ve maneviyelerinde müstefit ve mütefeyyiz olabilsinler." "Müslümanlar terakkiyât-ı medeniyeyi ancak Müslüman bir menbadan istinbat ve kabul ederler."

Ne şairane, ne muhteşem bir ütopya. Filhakika Cevdet, ne bir sosyologdur, ne bir siyaset felsefecisi. O hassas şair, cihanşümul bir tecessüs, yani bir düşünce Don Juan'ı idi. Kimleri tatmadı ve tanımadı ki... Her mahbede uğradı, bütün resullere sordu yolunu. Zaman zaman mezarların yakamozunu hakiki nur sanması mukadderdi. Augias'ın ahırını temizleyim derken, mabedin duvarlarını yıktı.

O çilekeş aydının fikir dünyası bir tezadlar mahşeridir. Akl-ı selim mütercimi çok defa kalbiyle düşünür ve kafasıyla hisseder. Bir yandan Goethe okutarak içtimaî bünyeyi değiştirmek ümidi, bir yandan ırkların önceden çizilmiş bir kaderi olduğuna inanan Le Bon'a sarılış. Ama tezad tabiatın kanunu değil mi? Cevdet, o tedirgin zekâ, aradığı büyük ve müebbed vatanı irfanda buldu. Bulabildi mi acaba?

(*Bu Ülke*, 1974)

Fransızlar tarafından Aktepe'ye nahiye müdürü tayin edildi, yirmi gün sonra işine son verildi. 1939'da iki ay hapis yattı, hakkında açılan dava beraatle sonuçlandı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin Felsefe Bölümünde bir süre okudu. Ancak üniversiteden çok kütüphanelere devam ettiği için bu bölümü bitiremedi. Birkaç yıl sonra aynı fakültenin Fransız Filolojisi Bölümünden mezun oldu (1944). Tayin edildiği Elazığ Lisesi öğretmenliğinden (1942-45) sonra hayatını kalemiyle kazanmaya başladı. 1946'da sınavla İstanbul Üniversitesine Fransızca okutmanı olarak (1946-74) girdi. Bu arada bir yıl İstanbul Işık Lisesinde öğretmenlik (1952-53) yaptı. 1974'te emekliye ayrıldı.

Cemil Meriç, 1954'te görme yetisinin zayıflaması üzerine geçirdiği bir dizi ameliyat sonucunda gözlerini kaybetti. Hayatının geri kalan kısmını bu şekilde geçirdi. Bundan sonraki dönemde okuma ve yazma konusunda yakın çevresinden yardım aldı. 1974 yılında emekliye ayrılınca tüm zamanını eserlerine ayırdı. 1942'de evlendiği Fevziye Menteşoğlu'ndan Mahmut Ali ve Ümit (Meriç Yazan) adlı iki çocuğu oldu. 1984'te geçirdiği beyin kanaması sonucu felç oldu, sıkıntılı ve uzun bir hastalık döneminden sonra vefat etti. Karacaahmet Mezarlığında toprağa verildi.

İlk manzumesini on bir yaşında iken yazdı. Yayımlanan ilk yazısı *"Geç Kalmış Bir Muhasebe"*, *Yenigün* gazetesindedir (23.9.1933). Ciddi anlamda ilk yazısı *"Honoré de Balzac"*, *İnsan* dergisinde (1941) yayımlandı. Aruz ve hece ölçüsüyle şiirler de yazmış olan Cemil Meriç, çok iyi özümsediği Batı düşüncesi ile Türkiye'nin batılaşması konularını incelediği eserleriyle tanındı. Batılı fikir ve sanat adamlarının adeta resmi geçitte olduğu eserlerinde Türk aydınlarının "müstağrib"leşmesini büyük bir yetkinlikle eleştirir, önce kendi kültürlerini tanımalarını ister. Yazılarında düşünür, sosyolog yanı ağır basar. Özellikle kullandığı bazı kelimeler mülkiyetine geçmiş gibidir.

Cemil Meriç

Kendisine has coşkulu üslubu ve temiz Türkçesi ile kırk kadar gazete, dergi ve ansiklopedide yüzlerce makale yayımladı. Yazı ve çevirileri başlıca; *İnsan*, *Amaç*, *19. Asır*, *Gün*, *Yeni İnsan*, *Hisar* (Fildişi Kuleden başlığı ile 1980'e kadar sürekli), *Hareket*, *Yirminci Asır*, *Yurt ve Dünya*, *Yücel*, *Dönem*, *Çağrı*, *Türk Edebiyatı*, *Doğuş Edebiyat*, *Kubbealtı Akademi*, *Pınar*, *Köprü*, *Gerçek*, *Milli Eğitim* ve *Kültür* gibi dergiler ile *Yeni Devir* (1980), *Orta Doğu* gazetelerinde yer aldı. Düşünce ve yazı hayatının en verimli yıllarında (1954'ten itibaren) gözleri görmüyordu. Okumalarına kızı yazar Ümit Meriç ve öğrencileri yardımcı oldu. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* ve *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*'ne maddeler yazdı. *Umrandan Uygarlığa* adlı kitabıyla 1974 yılında ve *Kırk Ambar* adlı kitabıyla 1980 yılında Türkiye Millî Kültür Vakfı Armağanını aldı. 1981 yılında Türkiye Yazarlar Birliğinin Üstün Hizmet Ödülünü Mehmet Kaplan ve Emin Bilgiç ile paylaştı. 1982'de Kayseri Sanatçılar Derneğinden inceleme dalında ödül aldı. 1986 yılında *Kültürden İrfana* adlı eseriyle aynı kuruluşun fikir dalı ödülünü kazandı.

"Politikacısı, sosyalist, ümanist, yan geldimci, hatta milliyetçi aydını ile, 'Batı çıkmazı' içinde kaybolmuş zavallılar kafilesinin, zorla öldürülen büyük Osmanlı'nın mirasçısı Türklüğe biçtikleri zulümlü kaderin, bu kitap

CEMİL MERİÇ

MEHLİKA SULTAN'A ÂŞIK YEDİ GENÇ

Birer çocuktu Genç Osmanlılar... yaramaz, serkeş. Mefhumlar ve müesseselerle oynuyorlardı. "Mehlika Sultan'a âşık yedi genç"tiler. Meçhulü arıyorlardı, meçhulü ve mutlakı. Sonunda hepsi uslandı. Kanatları yorgun, kalpleri yaralı yurda döndüler. Gurbet kocatmıştı genç şahinleri... gurbet ve tecrübeler.

Bir zelzelenin içindeydik. Ne kanun-u kadim kalmıştı, ne deb-i dirin. Köprüler atılmıştı, geriye dönülemezdi artık. Yaşamak için yenileşmek lâzımdı. Nereden ve nasıl başlayacaktık?

Çağ bir arayış humması içindedir... kâh bedbin, kâh ümit dolu. İlk defa olarak, sınıf-ı ulema parçalanıyor, çevresine yeni teklifler sunan bir intelijansiyona doğuyordu. Genç Osmanlılar bu şaşkın kafilenin en tanınmış temsilcileri.

Ortak vasıfları, müstağriblikti bu gençlerin. Ama fazîletleri ve günahlarıyla Osmanlıydılar. Daha sonraki nesiller gibi yabancılaşmamışlardı. Evet, geçen asrın aydınları, aynı kanaatten paylaşan mütecanis bir kule değildir. Hattâ her aydın, hayatının belli merhalelerinde oldukça farklı düşüncelerin havarisidir. Koca bir asrı birkaç haramzade evladına bakarak mahkûm edemeyiz. Bir çağı bütünüyle kötülemek, bütünüyle yüceltmek kadar yanlış.

SU ALAN GEMİ

Bu ülke 89'dan beri su alan bir gemi... Fransız İhtilâli yalnız Batı feodalitesinin değil, ihtiyar Şark'ın da ölüm çanı. Osmanlı bir başka medeniyetin varlığını o zaman farkeder. Henüz ne imanını kaybetmiştir, ne haysiyetini.

→

Zirvelerden bakar diyar-ı küfre. Avrupa maddedir, kendisi ruh.

Bu tanımadığı dünyanın kesif ve müselsel taarruzları karşısında kuvvetinden şüphe etmeğe başlar. Hayret, yerini hayranlığa bırakır, hayranlık teslimiyete.

Ahmed Mithat, saldıran küfür karşısında şahlanan imanıdır, şahlanan ve hücuma geçen. Avrupa kırk haramilerin mağarası, Ahmed Mithat hazineyi ülkesine taşıyan dev.

Ama gemi su almakta devam eder: Maddecilik, keşişlerin kara cübbeleri altında İmparatorluğun dört bucağına taşınır. Tarihinden koparılır aydın, toprağından, hatıralarından, hikmet-i vücudundan koparılır. Ahmed Mithat son direniş; ama o devin de zaafları var, her Osmanlı gibi. Türk düşünce tarihinde ilk teslimiyet, ilk kendini inkâr, bir kelimeyle ilk intihar olan Beşir Fuad'ı umûmî efkâra o takdim eder. Cizvit mekteplerinin bu bahtsız kurbanı da Don Kişot gibi zamanın dışındadır: zamanın, daha doğrusu kucağında yaşadığı dünyanın. Don Kişot hayalle gerçek arasındaki uçurumu kılıcıyla doldurur, kılıcı ve gönlüyle; Fuad nâşını fırlatır uçuruma.

Bu frenkleşmiş aydınlar kafilesinin bir başka öncüsü: Ali Nâmık. Sadrazam Said Paşa'nın oğlu, ömür boyu gurbette yaşadı; bazen Chénier idi, bazen Zola, bazen Jaurès. Fransızca İstanbul gazetesinin aboneleri onun âteşîn yazılarını hayranlıkla okudular.

Aboneler, yani sekiz Rum, üç beş Ermeni ve birkaç Fransız. Sonra bir mezar sessizliği. 1918'lerin o hassas, o hayalperest sosyalisti, bir yabancı firmanın temsilcisi olarak öldü.

Bahâ Tevfik, dalâlet ordusunun üçüncü gönüllüsü... İdrakinin kapılarını her millî değere taassubla kapayan bu maddeci yazar, Batı'nın en hâyîde yalanlarını ilmin son sözü olarak sergiler, "Evlenmeyin", der etrafındakilere... "Evlenmeyin, çünkü bizde aile hayatı yoktur." Bu sahte nihilistin daveti alaylla karşılanır. Ama, irfanı tâbiiyet değiştiren aydınlarımız yeni Tanrılarına evlâtlarını kurban ederler. Cevdet Paşa'nın torunu Katolik rahibesi, Fikret'in oğlu Protestan papazı olur. Halûk bir "cins isim"dir artık; tarihten kaçanların ismi.

BİR İMPARATORLUĞUN ANATOMİSİ

Kaçanlar: "Boğuluyoruz", diyorlar... "Memleket bir zelzele arefesinde. Gitmek, kaderin hatalarını düzeltmektir. Cangıldan şehire, kasırgadan limana, kaostan tarihe kaçış."

Yükseliş devrinde aydın, toplumun herhangi bir ferdidir: zevkleri ile, zilletleri ile, mukaddesleri ile. Ne imtiyazı vardır, ne imtiyaz peşindedir.

Tanzimat, Babıâlî'nin Avrupalılaşması. Bürokrasi, halktan da, saraydan da kopar. Aydın da bürokrattır, hem de çok nazlı, çok hassas, çok hercai bir bürokrat.

"Hâkim ideoloji, hâkim sınıfın ideolojisi" diyor kitap. Osmanlı ülkesinde hâkim sınıf, Fransız veya İngiliz burjuvazisi. Sarayın direnişi azaldıkça kapitalizm, taarruzunu yoğunlaştırır: keşişler, mekteper, mürebbiyeler, mason locaları... Osmanlı Bankası, nişanlar, sefaret baloları ve Beyoğlu'nu zevk panayırına çeviren şuh aktrisler.

Aydın, batan bir gemidedir. Ufukta rüyaların en muhteşemi: Avrupa. Servetin, şöhretin, şehvetin daveti. Azgın iştihaları vardı intelijansiyanın ve bu masal hazineleri kendisini bekliyordu. Avrupalı dostları lütufkârdılar. Karşılık olarak biraz "ihanet" istiyorlardı sadece.

Halk oynanan oyunu seziyordu, insiyaklarıyla. Ve maziye sığınıyordu; maziye, yani hatıralarına, mukaddeslerine. Tek ümidi kalmıştı: saray. Ve saray çatırdıyordu.

Aydın için padişah, kendisini dünya zevklerinden ayıran bir hâil idi. Padişah olmasa, Avrupa'nın emrinde ve Avrupa'nın inâyetiyle kendisi yönetecekti devleti. Hürriyetçiydi, terakkîciydi, medeniyetçiydi. Halkı savaşa hazırlamak mı? Hangi halkı? Ne savaşı? Kime karşı savaş?

(*Bu Ülke*, 1974)

CEMİL MERİÇ

KELİME

I

Bir adam Meçhule tırmanıyordu. Sisyphe'e benziyordu uzaktan. Bir adam Meçhule tırmanıyordu topraktan. Arkası uçurum, yanları duvar. Kaç sabah güneşle selâmlaştılar, kaç akşam yıldızlar feneri oldu, bilmiyor

Koro

Olemp'e yalnız gidilmez. Kervanla çıkılır yola. Bir çıkılır, bir varılır, bir çıkıp bir varılmaz. Olemp'e yalnız gidilmez.

Ve adam tırmanıyordu. Musa'nın gözünü kamaştıran nur, kavurdu göz bebeklerini.

Koro

Kayaya çaktılar Promete'yi, Homer'i karanlığa gömdüler, Tanrılara yaklaşan, Nemesis'in gazabına uğrar.

Adam haykırdı: Nemesis, Nemesis! Yıldırımlar gibi ulu çınarlara musallat Tanrıça... Ben ne Olemp'in sırlarını fâşeden bir yarı-Tanrıydım, ne erguvanlar içinde doğan bir prens. Ama madem ki, parmakların bana kadar uzandı, madem ki beni de hışmına lâyık gördün, seni utandırmayacağım. Ya ölüm boğacak şarkılarımı, ya elimden aldığın dünyadan daha muhteşemini yaratacağım.

Ve Meçhule tırmanan adam Kelime oldu.

(*Bu Ülke*, 1974)

edebi hikâyesidir. Bir üslup ki, teksif edilmiş fikir ve dünya görüşü; bir bakış ki, bugünkü nesil değilse, yarınkiler mutlaka düstur edinecekler. Hocamın 'Bu Ülke'sini, ülkemizi irfan ve yorumla tamamlayan ışıklar olarak okumak yetmez, kabilse ezberlemeli." (Ahmet Kabaklı)

"Asırları kucaklayan bir tecessüs. Nesir ve nazım, üslupta sermedi bir vuslat içinde billurlaşıyor. Bir medeniyetin, baştanbaşa haysiyet olan bir medeniyetin, çakal sürülerine karşı müdafaası. Düşünmek ve okumak isteyen insan, karşısındaki fikirleri ince elemeli, önce hayal hanesinde dolaştırmalı, sonra akıl terazisinde tartmalı. Altın çıkanları al ve sakla. Eğer içinde bakır varsa, yazar bunları memnuniyetle kabul edecektir, çünkü o, düşünen adam, düşünen yani hakikati arayan." (Muhsin Demirel)

ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Balzac* (1942), *Hind Edebiyatı* (1964), *Saint Simon / İlk Sosyolog - İlk Sosyalist* (1967), *Sosyalizm ve Sosyoloji Tarihinde Pierre Joseph Proudhon: 1809-1865* (1969), *İdeoloji* (1970), *Bu Ülke*

DÜŞÜNCENİN GÖKKUŞAĞI: CEMİL MERİÇ

Cafer Vayni

Cemil Meriç kimdir? Kendi ifadesiyle, kendini topluma adayan bir münzevi fikir işçisi. Dün ile bugün ve yarın arasına kelimeden, sevgiden köprü kurmaya çalışan bir fikir adamı. Yirminci asır Türk düşünce ve edebiyat hayatının en önemli kılıçlarından birisi. "Bir çağın, daha doğrusu bir ülkenin vicdanı olmak, idrakimize vurulan zincirleri kırmak, yalanları yok etmek, Türk insanını Türk insanından ayıran duvarları yıkmak: muhteşem bir maziyi daha muhteşem bir istikbale bağlayacak bir köprü olmak istedim" iddiasından dolayı bir bakıma Türkiye'nin Balzac'ıdır. (...)

Onüçlerin Romanı'nın önsözünde Balzac'tan; "Hayatımın büyük hadiseleri eserlerimdir." sözünü alır ve bir Corneille, bir Hegel, bir Spinoza için de böyle değil mi sorusunu sorar? Yine; "Ben kaleme ve mürekkebi zincirlenmiş bir kürek mahkûmuyum" diyen Balzac'ı ızdırap, mesai ve ümit dolu; ölünceye kadar anlaşılmayan, kimsenin elinden tutmadığı ve zaruretle pençeleşen hayat hikâyesinden dolayı seviyordu. Bir bakıma Cemil Meriç; Balzac'ta kendi hayatını görmekteydi.

Cemil Meriç ve düşüncesi hakkında yüzlerce makale ve inceleme yayınlanmıştır. Birisi ABD'nin Teksas Üniversitesinde hazırlanan doktora tezi olmak üzere hakkında doktuz adet tez hazırlanmıştır. Yard. Doç. Dr. Ahmet Turan ALKAN, Yard. Doç. Dr. Kadir TURAN, Doç. Dr. Kurtuluş KAYALI, kızı Prof. Dr. Ümit MERİÇ, Mustafa ARMAĞAN gibi araştırmacılar onun hakkında kitaplar yayınlamışlar veya kitaplarında Cemil MERİÇ'e önemli yer vermişlerdir.

12 Aralık 1916 tarihinde Hatay'ın Reyhanlı kazasında doğan Meriç, 1940'lı yıllardan itibaren Türk Düşünce hayatında yer almaya başladı. 1985'lere değin süren bu dönemi iki bölüme ayırarak ele almamız mümkündür. 1940-1960 arası daha çok tercümeleri ağırlıktadır. Ve özellikle Balzac'ın eserlerinden yaptığı çeviriler bu döneme damgasını vurur.1960'lardan itibaren de telifleri ağırlık kazanır. İlk eseri Hint Edebiyatı (şu anda Bir Dünyanın Eşiğinde adıyla yayınlanıyor) 1964'te yayınlanır. Daha sonra; Saint Sifon; İlk Sosyolog İlk Sosyalist, Bu Ülke, Umrandan Uygarlığa, Mağaradakiler, Kırkambar, Bir Facianın Hikâyesi, Işık Doğudan Gelir ve Kültürden İrfana isimli eserlerini yayınlar. Vefatından sonra ise yoğun tartışmalara yol açan günlükleri ve mektupları Jurnal I- II halinde olarak iki cilt yayınlanır. Yine bir dönem İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde verdiği dersler ve konferanslar: Sosyoloji Notları ve Konferanslar adı altında okuyucularla sunulur.

Bugün insanların yoğun bir biçimde Cemil Meriç ve düşüncesiyle temhal olmalarının gizemi bu eserlerin içerisindedir. Günümüz insanı Meriç'te ne aramaktadır? Ya da ne bulmaktadır? Kendisi bir bilim adamı değildir. Sosyolog da sayılmaz. Meramını da edebiyatın deneme türünü kullanarak ifade etmeye çalışmıştır. Yani, fikirlerin en hür biçimde ifade edilebileceği türü. Yazarak ifade etmek konusunda deneme türünü seçmiştir. Hiç bir kuralla kendini kayıt altında almamış, tersine en geniş özgürlüğü sunan biçimi seçmiştir. Ve mutlaka şiirsel bir dil kullanmıştır. O kendine has, orijinal bir üsluba sahiptir ve ona özgünlüğünü veren en önemli şey üslubudur. Onda Türk dili adeta şahlanır. Bir kılıç gibi kitapları biçer. Dilimizin ve kültürümüzün her türlü tahribata uğradığı günümüzde Cemil Meriç'in eserleri sığındığımız limanlardan birisidir. Hızla ve çarpık bir biçimde şehirleşen toplumumuzda özellikle genç ve eğitimli zümre Cemil Meriç'e sığınmaktadır, ondan güç almaktadır.

Onun sosyolog sayılmadığını ifade etmiştik. Ancak Türk sosyolojisine katkısı çok büyük olmuştur. Talebesi olan Doç. Dr. Kadir TURAN'ın ifadesine göre Cemil Meriç; *"Çağımızda entelektüel olmanın bir gereği olarak sosyoloji ile ilgilenmiştir. Ülkemizde geliştirilecek yeni bir sosyoloji ekolünün (Türk ya da Türkiye sosyolojisi diyelim bunu) tematize ve problematize edilebilmesinde, harita ve pusula olarak yararlanılabilecek önemli kavramlara açıklık getirmiştir. Toplumsal realitemiz üzerine önemli sorular sormuştur. Tarih ve toplum gerçeklerimizle ilgili çok önemli varsayımlar geliştirmiştir."* Bundan dolayı onunla hep karşı karşıya geleceğiz. Ya da kendi fikirlerimizi Cemil Meriç düşüncesinde teste tabi tutacağız.

Bu Ülke'de doğup da, bu ülke için yanıp tutuşmayan var mıdır? Okumuşundan en cahiline, Yaylalardaki çobanından tekstil atölyesinde çalışan işçiye varana değin, konu bu ülke olduğu zaman herkesin kalbi bir başka atar. Ve hepimiz bir biçimde "Bu Ülke" yi yazmak isteriz. *"Aziz Cemil Meriç! "Bu Ülke"yi hen yazmak istedim. Yazamayacağımı biliyorum"* diyen Ercil GÜNGÖR kadar realist olmasak bile... Yazamayacağımızı bilsek de, "Bu Ülke"yi yazma umudumuz bizi her zaman Cemil Meriç'le buluşturacaktır.

Cemil Meriç Türk düşünce hayatında sıra dışı bir düşünürümüzdür. Bundan dolayı onu, Türk düşünce hayatına hâkim olduğu iddia edilen düşüncelerden hiç birisine yerleştiremeyiz. Türk düşünce hayatında ideolojik ve fikri anlamda, Ona biçilmeye çalışılan kaftanlardan hiç birisine Cemil Meriç sığmamaktadır. Cemil Meriç'in sığabileceği "Pembe İncili Kaftan"ın ne zaman oluşturabileceğini ise zaman gösterecektir.

Hatırımızda tutmamız gereken bir başka husus da onun entelektüel birikimidir. Yazdıkları geniş bir entelektüel tecessüsün ürünüdür. Söylediklerine katılsak da, katılmasak da yazılarının öğreten, araştırmaya sevk eden, düşündüren ve adeta okuyucuyu kütüphaneye hapseden bir havası vardır. Yazılarında onlarca isim ve kitap adının adres olarak verilmesi; bir cümlenin birçok görüşü ve kitabı bir çırpıda özetlemesi, biri ister istemez belli adreslere gönderilmektedir. Cemil Meriç söylediklerini kuramsal olarak özlü ve açık bir biçimde dile getirmiş; okurunu araştırmaya, okumaya, düşünmeye ve sorgulamaya sevk etmiştir. (...)

(1974), *Umrandan Uygarlığa* (1974), *Hind ve Batı* (1976), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1976, Hind Edebiyatı'nın eklemelerle zenginleştirilmiş şekli), *Mağaradakiler* (1978), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985), *Jurnal* I-II (1992-93), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993).

ÇEVİRİ: *Altın Gözlü Kız* (Balzac'tan, 1943), *Otuzundaki Kadın* (Balzac'tan, 1945), *Onüçlerin Romanı* (Balzac'tan, 1945), *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti* (Balzac'tan, 1946, sonraları *İhtişam ve Sefalet* adıyla basıldı), *Hernani* (Victor Hugo'dan, 1956), *Marion de Lorme* (Victor Hugo'dan, 1966), *Ziya Gökalp Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (Uriel Heyd'den, 1980), *Köprüden Düşenler* (Thorton Wildon'dan, Lamia Çataloğlu ile 1981), *Batıyı Büyüleyen İslâm* (Maxime Rodinson'dan, 1983).

Ayrıca 1959'da Fransızca öğretmenleri için hazırladığı basılmamış bir Fransızca dilbilgisi kitabı bulunmaktadır.

1992'de İletişim Yayınları bütün eserlerinin yayın hakkını aldı. Yazarın kitaplarının yeniden basımları bu yayınevince yapılmaktadır.

HAKKINDA: M.A. Meriç / Entelektüel Bir Biyografi (Bu Ülke, 1974), Ahmet Kabaklı / Tercüman (19.5.1974), Muhsin Demirel / Yeni Asya (4.2.1978), İhsan Işık / Cemil Meriç ile Bir Konuşma (Yeni Devir, 9.1.1981), Ahmet Kabaklı - Nec-

CEMİL MERİÇ'E KUŞ BAKIŞI

Mustafa Armağan

Cemil Meriç'in arayışlarla dolu dünyası, kendi tasnifiyle şu devirlere ayrılır:

1917-1925: Koyu Müslümanlık devri. 1925-1936: Şoven milliyetçilik devri. 1936-1938: Sosyalistlik devri. 1938-1960: "Araf" diyebileceğim kuluçka devri. 1960-1964: Hind devri. 1964'den sonra sadece Osmanlıyım.

Doğu'dan Batı'ya, felsefe ve sosyolojiden mistisizm ve irfana kadar çok geniş bir tefekkür yelpazesinde eserler veren Cemil Meriç'in eserlerinde üzerinde durduğu belli başlı temalar şu şekilde sıralanabilir:

a) Türkçenin hızla kan kaybetmesi ve mazi ile aramızdaki çatlağın her geçen gün biraz daha büyümesi; bunun Türk toplumunun bugünü ve yarını üzerinde icra edeceği yıkıcı tesirler;

b) Bir düşünce geleneğinden mahrum olmaları yüzünden Eflatun'un ünlü istiaresinde geçtiği üzere "mağara"ya kapatılmış olan aydınlarımızın adeta mevsiminden mevsime denilecek kadar kısa zaman aralıklarında devrin moda ve eğilimlerine göre hızla burçtan burca savrulmaları;

c) Hakikatin kimsenin tekelinde bulunmadığı, dolayısıyla ona ancak müşterek bir gayretle ve açık bir zihinle ulaşabileceğimiz;

d) Sağ-sol çatışması gibi ucube ve suni kamplaşmaların, Avrupa'dan ithal edilen "bid'at"lerin Türk insanı ve aydınının zaten zayıf ve mecalsiz bırakılmış dinamiğini iyice köreltceceği;

e) Kendi kültür köklerimizi olduğu kadar dünya kültürünü, içine girmek için Tanzimat'tan beri çırpındığımız Avrupa'yı bile son derece yetersiz ve sığ bir şekilde tanıdığımız;

f) Türk aydınının "Batı" karşısında içerisine düştüğü iflah olmaz aşağılık kompleksinin zararlı neticeleri;

g) İnsan beyninin iki yarımküresi olan Doğu ve Batı'nın hakikatte bir "bütün" teşkil ettiği;

h) Dar ve önyargılı düşünmeyi bir kenara bırakarak "gözlerimizi her yandan gelecek ışıklara açık tutma"nın fikir hayatımıza kazandıracağı zenginlik;

i) Fikir hayatında ucuzculuk ve günübirlik düşünmenin, prim yapmak için gösterişe kapılmanın zararları;

j) Avrupa medeniyetine istihalenin hem bir hayal olduğu ve bir medeniyetin diğerine istihale edemeyeceği, ancak malzeme alabileceği;

k) Türkiye'de kendi köklerine sahip yeni bir neslin yetişmesinin ancak Osmanlıca, Arapça ve Farsça öğrenerek irfan hazinelerini, öbür yandan da en azından bir Avrupa dili öğrenerek Tercüme Odalarından yetişme "züppe"lerin vesayetinden azade bir şekilde Batı'yı tanımakla mümkün olacağı;

l) Tanzimat'tan itibaren aydınımızın kendi medeniyetine yabancılaşmasının ulaştığı boyutlar, vs.

Cemil Meriç'i Cumhuriyet dönemi Türk aydın çetelesinde müstesna bir yere koymamızı gerektiren keskin "muhalif" tutumu, modern anlamda hakiki bir "aydın"ın ancak kendi fikir ve kültür geleneklerini hakkıyla özümsemiş, onunla hesaplaşmasını kıyasıya yapmış, buna ilaveten projektörlerini daima kütüphanelerdeki yeni ışık kaynaklarına açık tutmuş dürüst, samimi bir fikir işçisinin yoğun okumalarının ve mevcut yorumlarla yetinmeyen serazat bir ruhun eseridir.

Cemil Meriç'i farklı kılan bir başka faktör ise "Antakya"nın kendine mahsus şartlarıdır. Denilebilir ki, Cemil Meriç Antakya gibi Osmanlı İmparatorluğunun son bakiyelerinden birinde ve Fransız mandası altında kısmen bir sömürge tecrübesiyle yetişmemiş olsaydı, İstanbul aydınlarında müşahede ettiği nasırlaşmış hassasiyetler karşısındaki "yabancı" duruşunu koruyamaz ve harf devrimi, kelimelerin namusu ("Kâmus namustur" sözü bu tavrının en bilinen tezahürüdür), yabancılaşma, dinî hassasiyet, millî kimlik gibi ana problemler ekseninde geliştirdiği çarpıcı görüşleri, mevcut keskinliğinden çok şeyler kaybederdi.

Kendi ifadesine göre, tahsil gördüğü Antakya Sultanisi, o yıllarda Fransız eğitim sistemine göre tedrisat yapmaktaydı. Antuvan Efendi adlı tercüme eserleri basılmış bir Ermeni, Dârü'l-Muallimîn-i Aliyye mezunu Lâmi Bey ve "şair, muhibb-i cemâl, kalender bir Osmanlı" olan Ali İlmi Fani, onun ilk hocalarıdır. Ali İlmi Fani, Birinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul Darülfünununda metin şerhi hocalığı yapmış bir 150'liktir. Mülkiye mezunu Memduh Selim adlı disiplinli bir hoca ile Mahmut Ali adlı çok sevdiği bir başka hocası daha vardır. (Sonradan oğluna bu çok sevdiği hocasının ismini verecektir.) Dersler Türkçe, Arapça ve tarih dışında tamamen Fransızca olarak okutulmaktadır (mezuniyetine yakın, tarih dersinin de Fransızca okutulduğuna şahit olacaktır). Bir diğer "feyz aldığı" hoca, Sorbonne doktoralı, eski Cebel-i Bereket mutasarrıfı ve Ali İlmi'nin kardeşi olan Mesut Fani'dir. 15 yıl Paris'te kalmış olan Mesut Fani Bey, 10. sınıfta Cemil Meriç'in edebiyat hocası olur. Hayatına karışan bir başka ilginç kişilik ise bir zamanlar Damat Ferid Paşa'nın başyaverliğini yapmış olan Tarık Mümtaz (Göztepe)'dir. O da yurt dışına çıkarıldıktan sonra kendisine ancak Antakya'da iş bulabilmiş 150'liklerdendir.

Lisedeki talim ve terbiye heyetinin milliyetlerindeki çeşitlilik, Antakya Sultanisinin koridorlarını bir nevi "Cemiyet-i Akvâm" salonuna çevirmiştir:

Fransız muallimlerinin ve talebenin garip bir vaziyetin içinde en yüksek Avrupa Darülfünunlarını bitirenlerden tutunuz da, elinde orta tahsil tasdiknamesi olmayanlar da vardır... Diğer muallimlerin de her birisi bir taraftan toplanmış, görgü, bilgi ve nihayet kültür kabiliyetleri büsbütün farklı insanlardı. Türk, Kürt, Çerkez, Eti [Türkiye, Arap Alevileri bu isimle anmaktadır- M.A.], Ermeni, Rum, Arab ve hatta Keldani ırklarından seçilmiş acayip bir halita?

Cemil Meriç de "inkılâp aydınları" diye andığı zümre ile aralarındaki bu derin farkın bilincindedir:

Benim Tanzimat ricalinden bir farkım da bu. Onların hiçbiri benim gibi bir tecrübeden geçmediler. Ben Fransızlara meftûn iken Türk Şiirine de meftûndum. Lise tahsili boyunca hep Osmanlıca yazdım. Hür bırakılır, harfleri kullanmada, Türk hocalar da Osmanlıydılar. Ali İlmi Fani gibi. *Belki Osmanlı'dan kopmadığım için inkılâp aydınlarına benzemiyorum.*" (*Jurnal 1*, s. 64-65.)

Cemil Meriç'in Türk fikir dünyasına getirdiği renk, ışık ve "derin tebahhur", tabii Sinan Paşa'nın *Tazarrunâme*'si ile Hugo'nun *Asırların Efsanesi*'nin içinden gelen çarpıcı üslubu, *Bu Ülke*'nin yayımından sonra okuyanlar üzerinde tam bir şok etkisi yapmış, ardından da belki bu "yabancı mücevher"in hakiki kıratını bir türlü tayin edememenin acemiliğiyle daha yüzeysel ve kolaycı Cemil Meriç algılamalarına yol açmış, çeşitli fikir, siyaset ve ideoloji çevreleri, onun kendilerine yakın bulduklarını görüşlerini bayrak-

→

laştırmak ve sloganlaştırmak suretiyle sahiplenmişler, dergilerinde yazdırmak ve çeşitli ödüller vermek suretiyle de onu kendi kamplarında imiş gibi göstermek istemişlerdir.

Hisar, Türk Edebiyatı, Sebil, Pınar, Köprü, Gerçek gibi dergilerde ve *Orta Doğu* ve *Yeni Devir* gazetelerinde yazdığı için bir dönem bazı çevreler tarafından "sağcı" ve "İslâmcı" damgası yemiş, bu yüzden çok yönlü fikrî kimliği okuyucu nezdinde parçalanmaya uğramış ve yazıları (ölümünden sonraki yayın sürecinde yaşanan aksamaların da etkisiyle) bir bütün olarak takdir edilememiştir. Oysa o, kendisini bir "hakikat arayıcısı" ve "hakikat âşığı" olarak nitelendirmiş ve bir ömür boyu her türlü peşin hükme, ideolojiye, demagojiye, siyasi görüşe ve düşünceyi daraltan "izm"e karşı dimdik mesafeli durmaya çalışmıştır.

Bu arayışı sonunda İslâmiyetin ve İslâm kültürünün merkezinde yer aldığı ama İslâm'ın Osmanlı yorumunun belirleyici olduğu, buna karşılık patlatıştırılan Avrupa'yı köküne kadar tanıyarak onu demistifiye etmeye girişmiş orijinal bir "Cemil Meriç tarzı"na ulaştığı söylenebilir. Tagatüden tabuları silmiş olan Cemil Meriç'e düşen görev, birbirine düşman olarak tanınan Tevfik Fikret ile Mehmed Âkif, Karl Marx ile Max Weber, İbn Haldun ile Giambatista Vico, Tunuslu Hayreddin Paşa ile Beşir Fuad "kardeşler"i barıştırmak. Türk toplumunun içine kıstırıldığı sağ-sol kutuplaşmasını aşmak ve "mazlum bir medeniyetin sesi" olmak için savaşmak şeklinde tecelli etmiştir. Çünkü ona göre düşünmek, başkalarının düşündükleri üzerinde düşünmektir. Ama aynı zamanda da savaşmaktır.

mettin Türinay - Emin Işık - Kemal Sülker - Alev Alatlı (Türk Edebiyatı, Ağustos 1987), Cemil Meriç Eki (Hürriyet Gösteri, Eylül 1989), Mehmet Tekin / Cemil Meriç: Şair Filozof Yazar (1991), Ümit Meriç (Yazan) / Babam Cemil Meriç (1992), Ahmet Turan Alkan / Doğu ve Batı Karşısında Cemil Meriç (yüksek lisans tezi, 1994), Ü. Meriç Yazan / Babam Cemil Meriç (1994), Durdu Şahin / Peyami Safa-Cemil Meriç ve Attila İlhan'ın Eserlerinde Batı (1994), Ergün Meriç - Ayşe Çavdar / Cemil Meriç ve Bu Ülkenin Çocukları (1998), Süleyman Dereköy / Cemil Meriç'i Anmak (Kitap Haber, sayı: 11, Temmuz-Ağustos 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Mustafa Armağan / Cemil Meriç'i Anlamak İçin Bir Ön Deneme (Doğu-Batı, Mayıs-Haziran-Temmuz 2000) – TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 29, 2004), TBE Ansiklopedisi (2001), TDE Ansiklopedisi (c. 6, s. 268-270), Ahmet Yüter / Üstat Cemil Meriç'in Doğum Yıldönümü Münasebetiyle (Sur, Şubat 2003), Cafer Vayni / Cemil Meriç (2003), Turgut Bağnıaçık / Yalnız ve Dürüst Bir Fikir İşçisi (Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, sayı: 52-53, Haziran-Temmuz 2004), Cemil Meriç / Bu Ülke (2004, 25. bas.), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004), Dücane Cündioğlu / Cemil Meriç'in Bilinmeyen Bir Tercüme-i Hâl Varakası (Yeni Şafak, 11.7.2006).

MERİÇ, Ferzan

Şair. 1943, Laleli / İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi mezunu. Yükseköğrenimi sırasında İstanbul Belediye Konservatuarı Şan Bölümüne devam etti. Uzun yıllar eczacılık yaptı. İstanbul ve Ankara'da çıkan çeşitli dergilerde yayımladığı şiirleriyle olumlu eleştiriler aldı.

ESERLERİ (Şiir):

Şiirde Denemeler I (1989), *Bir Zamanlar İstanbul* (tsz.).

HAKKINDA: Ferzan Meriç / Şiirde Denemeler I (1989), Bir Zamanlar İstanbul.

MERİÇ, İlhami

Şair (D. 1963, Yozgat – Ö. 1984, Yozgat). İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı. 1970'li yıllar ortamında ülkücü hareket içerisinde yer aldı. 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası bu düşüncelerin dışında; varlık, yokluk, hiçlik sorularının cevabını aramaya başladı. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencisi iken, kendini asarak hayatına son verdi. *Bir Yudum Çile* (1984) adlı şiir kitabını Durali Doğan'ın desteği ile yayımlamıştı.

"Lise ikinci sınıfta sürgün olması, 1982'de hayatında hiç bitirmek istemediği Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesini kazanması, daha sonra Sorgun'a dönerek, kendi ifadesiyle 'girdaplarla dolu, düşünce aleminde boğulmamak için akıl, nakil ve mantık küreklerine' sarıldı. Bu mücadelede yenik düşmesine giden yolda içine kapandı toplumdan tecrit etti kendisini. (...) O, üstat Necip Fazıl ve Salih Mirzabeyoğlu çizgisinde okudu, düşündü ve yazdı." (Durali Doğan)

HAKKINDA: Durali Doğan (Sıla gazetesi, Sorgun 16.8.1999) - Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

MERİÇ, Nevin

Araştırmacı-yazar. 29 Ekim 1960, Ürgüp / Nevşehir doğumlu. Ayazma İlkokulu, Mithat Paşa Kız Teknik Lisesi, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1984) mezunu. Ortadoğu ve İslâm Ülkeleri Enstitüsü Sosyoloji Bölümünde *"Adab-ı Muaşeret Kitapları ve Gündelik Hayatın Değişimi"* adlı tezi ile yüksek lisans (1998) yaptı. İstanbul Müftülüğünde eğitim uzmanı olarak görev yaptı. Makaleleri *Kadın ve Aile, Yeni Dünya, Sena* dergilerinde yayımlandı.

NEVİN MERİÇ

MEDENİLEŞME SÜRECİ VE ADAB-I MUAŞERET

İnsan davranışlarının nasıllığı ile toplumsal alanın nasıl kullanılacağı arasında paralel bir ilişki vardır. İnsan davranışlarının belli ahlâkı ve estetik kaygılar çerçevesinde şekillenmesi, toplumsal alanın ortak kullanım alanı olması sonucu gerçekleşmiştir. Nitekim Norbert Elias Batı Avrupalı çağdaş bireyin ortaya çıkış sürecini incelerken bu gelişmeye dikkat çeker. Elias bu gelişmeyi "medenileşme" süreci olarak tanımlar. Bu tarihsel oluşuma etki eden ekonomik gelişme genel anlamda ortaçağdan sonra Avrupa'da gelişen pazar ekonomisidir. Bu süreç aynı zamanda toplumsal ve psikolojik sürede bağlantılı olarak işler.

18. yüzyıldan itibaren sosyal hayatı yeniden biçimlendirmede etkili olan modernleşme, insanın geleneksel dönemde din merkezli olarak şekillendirdiği zihnini, hareketlerini ve dolayısıyla toplumsal alanı kullanma biçimini değiştirmiştir. Modernleşmeyle toplum hayatını belirleyen yapılar -siyasi, sosyal, kültürel- geleneksel dönemden farklı olarak tamamen değişmiştir. Böylece toplum hayatında insan ilişkilerinin nasıllığını, bir başka ifadeyle âdâb-ı muaşereti şekillendiren felsefi arka plân da değişmiştir. Değişimin insana getirdiği en önemli problem, artık hayatın "parça"lı olarak algılanmasıdır. Bu algılayış düzeninde sosyal hayatı şekillendiren veriler geleneksel dönemden farklı →

olarak dünya/ ahiret merkezli olmaktan çıkmıştır. Bilakis dünya ile ahiret bir araya gelemeyecek şekilde birbirinden uzaklaştırılmıştır. Bu sonuç toplum hayatının "kamu" ve "özel" alan olarak algılanışı, dolayısıyla dinin kamusal alandan soyutlanması sürecini başlatmış ve hızlandırmıştır. Bu ayrışma Batı toplumunda bireyin kendini "rasyonel" ve "duygusal" ikilemi içinde algılaması sonucunu ortaya çıkarmıştır ki bu durum aynı zamanda çağdaş bireyin geleneksel dönemden farklılaşan yaşama biçimini, tavır alışlarını ifade eder. Kamusal alanda duygusal tavır alışlara, özellikle dini ifade eden davranışlara sembollere yer yoktur. Kamusal alan bireyin kendini bir biçimde ifade edecek olan bütün duygu ve kimliklerinden ayrışmış olarak bulunabileceği bir yerdir. Özel alan ise bireyin kamusal alanda gizlediği duyguları ve dini sembollerini göstereceği alandır.

Âdâb-ı muaşeret, topluma özgü yaşama biçiminin ifadesi olarak algılandığında, yaşama biçiminin değişimi âdâb-ı muaşeretin de değişimini beraberinde getirecektir. Dolayısıyla medeniyetsine kodlarıyla harmanlanan ve bütün dünya toplumlarına "standart medeni tavırlar" olarak lanse edilen "Batı âdâb-ı muaşerati", toplumların kendine özgü yaşama biçimine ait davranış kalıplarıyla karşılaştığında ciddi gerginliklerin hatta kırılmaların yaşanmasına neden olacaktır. Nitekim Batı - dışı toplumların medenileşme tarihi aynı zamanda toplumsal - tarihsel süreklilikte bir çok kırılma noktalarının yaşandığı örneklerle doludur. Dolayısıyla bu alan sosyal tarihin olduğu kadar, sosyal psikolojinin de inceleme alanıdır.

(Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi ve Âdâb-ı Muaşeret, 2000)

Nevin Meriç

ESERLERİ:

Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi ve Adab-ı Muaşeret (2000), *Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü* (ortak kitap, 2000), *Gündelik Hayatlar ve Fetvalar* (2004), *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı* (2004).

HAKKINDA: Dücane Cündioğlu (Yeni Şafak, 2.5.2000), Yıldız Ramazanoğlu / Söyleşi (Umran, Temmuz 2004), Gülden Aydın / Söyleşi (Hürriyet Pazar, 17.11.2004), Necmettin Çakmak / söyleşi (Milli Gazete, 14.12.2004), İdris Saruhan /Söyleşi (Gerçek Hayat, 24.12.2004), Hüseyin Öztürk (Vakit, 13.12.2004), Zeynep Öymez (Anadolu Gençlik, 16.1.2005).

MERİÇ, Nezihe

Öykücü. 28 Şubat 1924, Gemlik / Bursa doğumlu. Tam adı Nezihe Şükran Meriç'tir. Eskişehir'de başladığı ilkokulu Ağrı Karakösc'de (1936), ortaokulu Kırşehir'de (1959) tamamladı. Eskişehir Lisesinden (1942) sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Felsefe bölümlerine devam ettiyse de öğrenimini tamamlamadan (1945) bıraktı. Bir süre Heybeliada'da ilkokul öğretmenliği (1946-54) yaptıktan sonra eşi Salim Şengil'in Ankara'da kurduğu *Dost* dergisi ve Dost Yayınlarını (1957-72) yönetti.

İlk yazısı N. Uluk imzası ile *İstanbul* dergisinde (15 Şubat 1945), ilk hikâyesi *"Bir Şey", Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde (1950) yayımlandı. Daha sonra da öykülerini bu dergide yayımladı. İlk kitabı *Bozbulanık* ile adını duyurdu. Hikâyelerinde ortaya koyduğu kadın duyarlığıyla dikkatleri çekti. Cumhuriyet döneminde doğan ilk kadın yazar olarak kabul edildi. Farklı ve yeni söyleyiş biçimlerini aradığı öykülerinde, toplu yaşayışlarda bile kendi iç yalnızlığını sürdüren genç kız ve kadınları anlatmadaki başarısıyla tanındı. Türk öykücülüğünün geleneksel çizgisi ile yenilikçi yönelişleri arasında sağlam bir köprü kurduğu değerlendirmesi kabul gördü. Eserlerinde modern öykünün imkânlarını kullanırken dilde özenli davrandı ve bilinçaltışı, iç monolog gibi yeni teknikler denedi. Bu yönüyle de döneminin kadın yazarlarından ayrıldı ve yenilikçi bir öykü anlayışını temsil etti. Öykü serüveni üç dönemde incelenebilir: Kadın-erkek ilişkilerinin ön plana çıkarıldığı ilk dönem,

NEZİHE MERİÇ

DUMANALTI

Başını çevirmedi. Çevirip, biriken kalabalığa bakmadı. İpek eşarbını bağlamış, yeni dikindiği mantosunu giyinmişti. Camlarının arasında, her zamanki ince sessizliğiyle yürüyordu. Rengi üçmüştü yüzünden. Bir gözleri kalmıştı, çakılı. Çevresinde kimseler yokmuşcasına, yukarı, gün yılmışıyla ışıklanan dağlara doğru bakıyordu. Yürüyüşünden de durumuyla ilgili bir anlam çıkarılamazdı. Sanki çarşıya gidiyordu. Kuka, tığ, cinzik alıp dönecekti. Kentin bu Kayabaşı semtinde, bütün sokaklar yokuş yukarı gider. Her yolun sonunda, dağlar görünür. Çıktıkça açılır hava. Güneşlenir, aydınlanır. Tozsuzdur buralar. Kayalık. Aşağıda hükümet caddesinden geçen büyük çarşı yolu olsun, istasyon caddesi, kervansaray giden anayol olsun, hep taş döşelidir. Eski çağlardan kalmadır. Hacı Alibey konağına giderken geçilen Beyler mahallesinin, Kale'nin çevresini dolanan yolun, o zamanlardan bu yana, nasıl böyle bozulmadan kaldığına şaşılır. Toz, bağ yollarındadır. Ayak bileklerine dek gömülür yürüyen. İnce elekten geçmiş gibidir, pof pof eder... Yol boyunca sararan bahçelerde, bu tozlu yollarda, güneşten pişerek ezilip fırçmış kayısıların kokusu, iç bayıltarak yayılır gezer. Bunalır sıcakta insan. Oysa Kayabaşı, yaylasıdır kentin. Esintili, serin. Karlı dağlara yakın, öyle ya... Kentin bu Kayabaşı semtinde, her evin yanında bir kaya vardır. Ya, aş damının bir duvarının dayandığı, ya ahırın, ya sundurmanın... Güzel kenttir burası. Eski kent. Gelip geçmiş uygarlıkların, bolluk günlerinin, o zamanlarda yaşamış, bu kayalıkları, bu bağlık bahçelik büyük ovayı sevmiş olan insanları düşündüren... Onlardan kalan bir şenlik, şölen havasını diri tutan. Türküleriyle, oyunlarıyla. Gelenek, görenek... Yağmur boşandı mıydı, Kayabaşından doğru gelen seller, boz boz köpürür ıkar taşların arasından. Toz ne bırakmaz. Yol kenarlarında, taşların arasında biten otlar, küçük sarı çiçekler daha bir çoğalıp kaldırı kaldırıverirler başlarını suyu görünce. Bahçelerden kadın gülüşmeleri gelir; yıkanıp, serinlemiş... Kahvelerin, lokantaların, kebapçıların havası değişiverir yağmur sonu. Şakalaşmaların, açan güne karşı, tavlanın başına, iskemle atıp oturmaların tadı artar. Birer sigara daha yakılır. İri yarı, saçları gür kıyır-

→

cık, beyaz dişli, sağlam, güzel erkeklerdir, bu kentin erkekleri. Yüksek sesle güler, büyük kılıç elleriyle, şakır şakır tavla oynarlar. Düğünlerde havaya ateş edilirken, fırlayıverirler ortaya. Küçük topuk vurmalarıyla oynarken, ağır ağır dönüp, çap çarparlar ellerini havada. Bembeyaz dişleriyle gülerler her dönüşte, biraz sarhoş kentin ünlü şaraplarıyla; fırınlanmış kuzudan koca bir lokma ısırılırken dikilivermiş kaçak rakılarla... Dümbür düdük arasında, kebap ve anason kokuları dağılır bahçelerden... Yolun sonuna, cipin durduğu Aslanlı çeşme düzlüğüne gelince bir solukluk duraladı. Sokağın alt ucunda, şaşkınlıkla, kararsızlığın arasında kımıltısız duran kalabalık, ürkek durgunluğunda biraz daha sindi. Kadınların yazmaları, örtmeleri, göğüslerinin üzerinde sıkıca kavuşturarak içine sığındıkları hırkaları, allı yeşilli belirsiz dalgalanmalarla birbirine geçiyordu. Kimseden ses çıkmıyordu. Bir, küçük kuşlar, durup dururken cikciklenip göğe doğru ağıyordu, bir de, bahçelerin kuytularından doğru, büyük kuşların hü hü'sü geliyordu; tok tok eden postal seslerine karşılık. Anlamsız, akıl almaz bir şeyle karşılaşmış kişinin, uçuklamış dudağı, boş bakışları, korkunun içinde bulunulduğu zamanki durgunluğuyla, öylece bakıyorlardı. Erkeklerin kasketleri, lacivert elbiseleri, kadınların renkli kümelenişi arkasında, koyu renk bir duvar gibiydi. Kaşlarını çatmışlardı. Baş parmak sustalıların düğmesine basmaya hazır, ama kasılıp kalmış. Günlerdir kenti saran tedirginlik, kuşku, sinir gerginliği içinde, ne uyku ne durak. Ajans haberleri, hükümet meydanından, en ıssızdaki bağ evlerine değin dizi dizi sıralıyordu haberleri: Anarşistlerin başı, Murat Muratoğlu, doğduğu kentin yakınlarında, ana yolda görülmüş, devriyelerin elinden kaçmış, ortadan kaybolup izini yoketmiş.

Kent candarmaya, kaçakçıya alışıktı ama, bu sefer başka türlüydü işler. Şaşırıyorlardı. Alışılmışın dışında, kavrayamadıkları, o yüzden huysuzlandıkları bir durumdu bu. Kuş uçmaz sokak başlarına değin polis, candarma sarmıştı ortalığı. Bir de bu sıkı yönetim başlarında! Murat için, "Öğrencilerin başı" diye yazıyordu gazeteler. "Eşkıyanın azgını değil ya!" diye yanılıyorlardı. Soruyorlardı: "Bu anarşist ne ki?" sonra düşünüyorlardı: "Bizim sendikacı Mahmutla, topal sürgün öğretmenin dediğine bakılırsa, bu bebelerin ettikleri bizim hayrımıza emme..."

Başını onlara çevirecek sandılar. Gene çevirmedi. Hafifçe eğilerek cipe girdi. Valinin karısının sarışın başı, köşe başındaki Arif Bey konağının üst kat sofasının, orta penceresinden görünür gibi oldu. Asmanın dallarının arasına siperlenmişti. Kalabalık öylece ortada durmak için yaratılmış, orda unutulmuşcasına, anlatılması güç bir kalakalmışlık içinde, Gülgunun cipe bindirilişine bakıyordu. Beş candarma, bir yüzbaşı, üç teğmen... Güneş yurdukça, stenler, Kayabaşının kayaları gibi çakıp çakıp göz alıyordu. Cip hareket ederken bir kıpırdanma oldu kalabalıkta ama, köşeyi döndüğünde eski donmuşluğuna dönülmüştü. Gülgunun iki yaşındaki kızı, halasının kucağında, ona sarılarak, "Anne atta!" dedi. Güldü, elini salladı. (...)

(*Dumanaltı*, 1979, s. 24-46.)

siyasal ağırlıklı ikinci dönem öyküleri ve yazma sıkıntılarının yansıdığı son dönem öyküleri. İlk dönemde *Bozbulanık*, *Topal Koşma*, *Menekşeli Bilinç* kitapları; ikincide *Dumanaltı*; üçüncü dönemde ise *Bir Kara Derin Kuyu*, *Yandırma* kitapları vardır.

İlk kitabı *Bozbulanık*'ta, daha çok genç kız ve kadınları yalın bir dille anlattı. Daha ilk kitabıyla Güzide Sabri, Muazzez Tahsin, Kerime Nadir gibi kadın yazarlardan tümüyle farklı bir anlayış sergiledi. 1980'lerden sonra edebiyatımızı kuşatan, kadının cinsel özgürlüğü ve erkeklerin dünyasındaki ezilmişlikleri ilk kez Nezihe Meriç aracılığıyla edebiyat gündemine gelmiş oldu. Daha sonraki eserlerinde kendine özgü bir öykü dünyası kurdu. İkinci kitabı *Topal Koşma*, çoğu kadın ve öğretmen olan sıkıntılı kişilerin bir türlü uyum sağlayamadıkları toplumun eskimiş değer yargılarından kaynaklanan tedirginliklerini dile getirdi. Kadınların bakışından erkekler çoğunlukla olumsuz tiplerdir. *Menekşeli Bilinç*'te kadınlar artık başkaldırır ve cinsel özgürlüklerinin peşine düşerler. Dördüncü öykü kitabı *Dumanaltı*, ideolojik ve tezli öykülerden oluşur. Bu kitap, 12 Mart (1971) edebiyatının tipik örneklerinden biridir. *Bir Kara Derin Kuyu*'daki öykülerde derin bir "kırıklık" hissedilir. Kitap, bir yaz kenti izlenimlerinden oluşur. *Yandırma* adlı öykü kitabıyla ilk öykülerine, çok sevdiği konulara; kadın-erkek ilişkilerine ve aşka yeniden döndü.

Nezihe Meriç

Anılara, çağrışımlara, duygulara ve iç konuşmalara yaslanarak yazdığı, adını Beyoğlu'ndaki bir sokaktan alan, usta bir anlatım sergilediği romanı *Korsan Çıkmazı* ile 1962 Türk Dil Kurumu Roman Ödülünü, *Bir Kara Derin Kuyu* adlı öykü kitabıyla 1990 Sait Faik Hikâye Hikâye Armağanını, *Yandırma* adlı eseriyle 1998 Sedat Simavi Edebiyat Ödülünü, *Çavlanın İçinde Sessizce* ile 2004 Dünya Kitap-Yılın Telif Kitabı Ödülünü aldı. Çocuklar için yazdığı kitaplarla çocuk edebiyatının önemli yazarları arasında yer aldı. Üç oyunu yurtiçi ve yurtdışında sahnelendi.

"İşlediği konulara bir iç zenginliği, dinlendirilmiş dikkatler, boyutlar ekleyen yazar değerini daha bu ilk kita-

AYRINTILI SEVİNÇLER

Ömer Türkeş

Nezihe Meriç'in kısa roman formatında kaleme aldığı Alacaceren, yazarın 1976 yılında yayımlanan Alağın Çocukları romanıyla başlatmak istediği bir dizinin son halkası olarak tasarlanmış aslında. "Sürdürülmedi" diyor Meriç kitabın son sayfalarında ve şöyle açıklıyor nedenini: "[O]n iki kitaplık bir dizinin içinde, [çocuklar] ilkokul, ortaokul, lise yıllarında büyüyecek, bilinçlenecek, kişilikleri gelişecek, söyleyecek sözleri olacaktı yaşam üzerine. Olamadı. Olamazdı. 2000'li yıllara gelirken Türk toplumu büyük bir karmaşanın içindeydi. Memlekette terör vardı. Sıkıyönetimler, yasaklar, tutuklamalar, işkenceler, yolsuzluklar... Bu kargaşada tutuklanan anneler, babalar, ablalar, ağabeyler. Basılan, altüst edilen evler, devrilen kitaplar, polisler, silahlar, sıkılmış dişler, sapsarı olmuş yüzler, eli ayağı çözülmüş yaşlı dedeler, büyükanneler vardı. Bu çocuklar onları görerek, o günleri yaşayarak büyüyeceklerdi. Üstelik bütün çiçekler önce kurumuş, sonra solmuştu evlerde." İşte çocuklarını bu sevgisiz ortam içerisinde büyütmeye gönlü elvermemiş Meriç'in; bu coğrafyada 80'lerden bugüne kadar geçen zaman içerisinde yaşamanlardan "yaşamayı çok seven, ayrıntılı sevinçler üreten" Nezihe Meriç'in bile güzel şeyler çıkarmaya gücü yetmemiş. Kendisinden önceki kadın yazarların salonlarda geçen hissi roman geleneğinin dışına çıkıp kadın sorunlarını, kadın dünyasını toplumsal çatışmalara paralel ve gerçekçi biçimde işleyen bir yazar olarak gerçeklere sırtını dönememiş elbette. İşte bu nedenle Alacaceren ilk tasarlanışından farklı bir mecraya kaymış ve yazılması da 2003'lere sarkıvermiş.

Hikâyedeki anlatıcı ses, Bengi adlı bir kızın hayatına odaklanıyor; anne ve babasının ayrılmasından sonra dedesi tarafından büyütülen Bengi ile kızkardeşi Gün'ün hayatından bir sabahla başlıyor söze. Onların zamanından bir sabah vaktinde, kentteki milyonlarca evden, apartmandan birindeyiz... Sekiz yıl önce evi terk edip giden annesi de uyuyor şimdi içerde, ama sadece bir konuk artık anne, çok sevdikleri dedelerinden ise ölüm ayırmış çocukları...

Nezihe Meriç, başlangıç zamanından ileri ve geri gidip gelişlerle aktarıyor Bengi'nin hikâyesini. Bengi'nin değil, ama anlatıcının bilinç akışını izliyoruz; anne güzel giyinmeyi, güzel eşyaları, yemekleri sevmiş, arkadaşlarının yaşam tarzlarına özenmiş, uzak diyarlara seyahatler düşlemiş, kısacası parayla kurulabilecek bir dünyayı arzulamış... Ne var ki, daha iyi bir yaşam hayaliyle evlendiği mimar kocasının o taraklarda bir bezi yok; etrafındaki saçmalıklardan, hayatın çirkinliklerinden bunalan, doğayı seven, dost sohbetlerinden hoşlanan birisi o. Belki de bu nedenle alkole tutulmuş... Anlaşılacağı gibi farklı dünyanın insanları onlar, anlaşamıyor, sıklıkla kavga ediyor ve sonunda ayrı ayrı terk ediyorlar evlerini. Ancak çocukların gidecekleri bir yer yok. Böylelikle, kendisine verilen zamanı gönlünce yaşamış, yaşamına kimseyi karıştırmamış, bu yaşamı beğenmeyenleri elinin tersiyle itmiş sevgi dolu bir insan olan dedeye kalıyor kızlar; Bengi ile Gün'ü hayatın erken bir anında yakalayan kötü kader, böyle bir dedenin gelişiyle kırılıp bir fırsata dönüşüyor...

Anlatısını ince ince örmüş Meriç, büyük olaylar, kişilikleri kesin hatlarla çizilmiş roman kahramanları yok, ama gündelik hayatın alışkanlıkları, zihinde an an çakan duygu ve düşünceler, çocukların sevgi ve güvenlik arayışları, insan-eşya ilişkileri eksiksiz resmedilmiş. Mesela dedenin eve yerleşme anını naklettiği birkaç cümle, dede hakkında bir fikir sahibi olmamıza yetebiliyor: "Sonra, dede evi gezdi. Her odayı tek tek, ince ince gözden geçirdi. Sonunda, kendisi için konuk odasını seçti. Elbiselerini bavuldan çıkarıp dolaba astı. Soyundu, evde giydiği pantolonunu, kazağını, yumuşak ev ayakkabılarını giydi. Tıraş takımını, diş fırçasını, tıraştan sonra sürdüğü kokusunu banyo aynasının önüne yerleştirdi. Koyu sarı havlusunu astı... Dede, boşalan bavulu elbise dolabının üzerine yerleştirdi, sonra bir öneride bulundu: 'Hadi şimdi balkona çıkıp oturalım. Yorulduk. Bir sabah kahvesinin tam zamanı.'

Bu kısa romanın alışılageldik, başlı sonlu bir hikâyesi yok. Bengi'nin küçük bir çocukken yazdığı hikâyeleri izliyor anlatıcı ve anlatım zamanında yetişkinliğe adım atan Bengi'nin hayata karşı sevinçler üreten duygu ve düşünce dünyasında gezdiriyor okuyucusunu; çok sade, akıcı ve rahat bir anlatım, hiç aksamayan bir dil eşliğinde...

(*Mercek. Yeni Yerli Romanlar, Virgül*, sayı: 60, Mart 2003)

bıyla kabul ettirdi." (Behçet Necatigil)

"Nezihe Meriç'in dünyası tanıdık bir dünya. Ta Bozbulanık'lardan, Topal Koşma'lardan, Dumanaltı'lara, Yandırma'lara, içinde evimizde gibi dolaştığımız, çoğu zaman aydınlık, ferah, bazen de hüzünler, buruklar barındıran bir dünya. Ev içleri, mutfaklar, balkonlar, bahçeler, denize çıkan sokaklar, yaşamın ta içinden mahalleler, yıkanmış avlularla canlanan, hayata katılan, okuyanı içine alan bir dünyadır bu." (Füsun Akatlı)

"Meriç, Türk öykücülüğünde dil bilinci en yüksek yazarlarımızdan biridir. Özellikle atmosfer yaratma ve duygu aktarımında dili kusursuz kullanır. Meriç, 'Menekşeli Bilinç' öyküsünde bir ayrılık ve duygu yoğun an'ı abartmadan çarpıcı bir resimle şöyle anlatır: 'Sokak kapısı açılınca kamaşık bir beyaz ışık düştü merdiven başına. Sonra, ışıktan, sarı tüyleri parlayan iki ince bacak, bir küçük bavul geçti. Bir ince bilek, bir kalın kemerli kol saati, bir tutulmuş öpücük, üç damla peş peşe gözyaşı damlası geçti. Sokak kapısı, sonra, yavaşça sineklenmiş menekşelerin üzerine kapandı.' Meriç burada sulugözlü metinlerin tuzağına düşmeden, ayrılık anlarının insanda yarattığı acıyı, hüznü etkili bir şekilde bize yaşatır.

"Sonuç olarak Meriç, bireysel hayatları yok sayan toplumsal baskıları, anlayışsızlıkları eleştirerek, ülkemizde büyük baskı altında olduğuna inandığı kadınları özgürlük perspektifinden ele alarak öykülere taşımış, onların önünü açmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de modern öykünün imkânlarını ve araçlarını pek çok öykücüden önce keşfedip öykülerinde uygulayarak Türk öykücülüğünde yol açıcı bir yazar kimliği oluşturmuştur." (Necip Tosun)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979), *Bir Kara Derin Kuyu* (1989), *Yandırma* (1998), *Toplu Öyküleri* (Cilt 1: *Bozbulanık / Topal Koşma / Menekşeli Bilinç*, 1998), *Toplu Öyküleri* (Cilt 2: *Dumanaltı / Bir Kara Derin Kuyu*, 1998), *Çisenti* (2005).

ANI: *Çavlanın İçinde Sessizce* (2004).

ROMAN: *Korsan Çıkmazı* (1961), *Boşlukta Mavi* (1992), *Alacaceren* (2003).

OYUN: *Sular Aydınlanıyordu* (1970), *Sevdican* (Almanya'da sahnelendi, 1984), *Sular Aydınlanıyordu-Sevdican* (1992), *Çın Sabahta* (1995).

ÇOCUK KİTABI: *Alağın Çocukları*

(1976), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında* (1992), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında* (1992), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında* (1993), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında* (1994), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında* (1995), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında* (1996), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* (1998), *Ahmet Adında Bir Çocuk* (1998), *Dur Dünya Çocukları Bekle* (1999).

HAKKINDA: Vedat Günyol / Dile Gelseler (1966), Selim İleri / Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri (Türk Dili-Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Temmuz 1975), Asım Bezirci / 1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz (1980) - Nezihe Meriç (1999), Seçil Büker / Nezihe Meriç'in Dili (Eskişehir İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ekim 1981), Muzaffer Uyguner / "Meriç, Nezihe" (TDE Ansiklopedisi, c. 6), Füsun Akatlı / Bir Pencereden (1982) - Edebiyat Defteri (1987), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 3, 1983), Olcay Önertoy / Türk Roman ve Öyküsü (1984), Ömer Nida / Kadın Romancılarımız: Başlangıçtan Günümüze Kadar 1892-1991 (1991), Fethi Naci / Roman ve Yaşam (1992), Can Kurultay / Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar (1993), Mehmet Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Feridun Andaç / Yazınsal Gerçekliğin Boyutları (1995) - Bir Yazar Zaten Çağının Tanığıdır (söyleşi, Adam Öykü, Ocak-Şubat 1996), Korsan Çıkmazı (TDE Ansiklopedisi, c. 5), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (5. bas. 1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 2 (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Kadir Yüksel / Söyleşi - Füsun Akatlı / Dumanaltı - Bahriye Çeri / Yandırma Üzerine Notlar - Eren Aysan / Nezihe Meriç'in Öyküleriyle Bir "Ankara" Gezintisi (Üçüncü Öyküler, Güz 2000), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (7. bas. 2000), Oyhun Yılmaz / Kırk Yılda Bir Roman Yazıyorum (Radikal Kitap, 24.1.2003), Füsun Akatlı / Küçük Bir Sabah Müziği - Nalan Barbarosoğlu / Kuyrukluyıldız Gibi Geçiyor Sabahlar (Varlık, Mayıs 2003), İdil Önemli / Nezihe Meriç: Her Şeye Bakarım Ben Yazarken, Bellek Onları Dizi Dizi Çıkarır Ortaya (söyleşi, Varlık, Mayıs 2003), Necip Tosun / Nezihe Meriç Öykücülüğü (İlece, Aralık 2005).

MERİÇ, Rıfkı Melûl

Şair ve yazar (D. 15 Ekim 1901, Ferecik / Dedeağaç / [şimdi Yunanistan'a bağlı] - Ö. 22 Ocak 1964, İstanbul). Asıl adı Süleyman Rıfkı Coşkunmeriç. Şiirlerinde Melûl mahlasını kullandı. Ortaöğrenimini Edirne Sultanisi (Lisesi), İstanbul İdadisi (Lisesi) ve Menbau'l İrfan Özel Lisesinde tamamladı. 1917 yılında girdiği Tıbbiyeyi (Tıp Fakültesi) beşinci sınıfta yarım bıraktı. İki yıl devam ettiği Yüksek Ticaret Okulunu da terk edip, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi, buradan 1927 yılında mezun oldu.

Bir yıl Ankara Etnografya Müzesinde çalıştıktan sonra, 1928 yılından itibaren Ankara, Kütahya, Akşehir, Adana, İstanbul liselerinde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Türk Tarih Kurumu İstanbul Bölgesi Kitabeleri Derleme Başkanlığı (1939-44) görevinde bulundu. İstanbul Edebiyat Fakültesi, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve Ankara İlâhiyat Fakültesinde Osmanlıca, edebiyat ve sanat tarihi dersleri verdi.

Rubaileri ile dikkat çeken Meriç'in şiirleri *Servet-i Fünûn*, *Sebab*, *Düşünce*, *Yarın*, *Hayat*, *Mihrab* dergilerinde yayımlandı. İstanbul Fetih Derneği, İslâm İlimleri Enstitüsü gibi derneklerde üye ve yönetici olarak çalıştı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *İnkıraz* (1928), *Rubaiyyat-ı Melûl* (1951).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Akşehir Türbe ve Mezarları* (1937), *Türk Tezyini Sanatları-Yazı Sanatı* (1937), *Türk Nakış Sanatı Tarihi Araştırmaları* (1953), *Türk Cilt Sanatı Tarihi Araştırmaları* (1954), *Beyazıd Camii Mimarları*, *İkinci Sultan Beyazıd Zamanı Mimarları*, *Binaları ve Sanatkârları* (1959), *Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında* (1963).

HAKKINDA: H.Z. Ülken / "Rıfkı Melûl Meriç (İlâhiyat Fakültesi dergisi, c. 12, 1964), Faruk Kadri Timurtaş / Rıfkı Melûl Meriç İçin (Hisar, Şubat 1964), A. Uçman- M. Kutlu / Meriç-Rıfkı Melûl (TDE Ansiklopedisi, c. 6), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002).

MERİÇ, Ümit

Toplumbilimci. 16 Aralık 1946, Üsküdar / İstanbul doğumlu. Bir süre Ümit Meriç (Yazan) imzasını kulandı. Yazar ve düşünür Cemil Meriç'in kızı. Üsküdar Sultantepe İlkokulu (1958), Çamlıca Kız Lisesi (1963), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü (1969) mezunu. Mezun olduğu bölüme asistan olarak girdi. Doktorasını *"Cevdet Paşa'nın Cemiyet ve Devlet Görüşü"* adlı tezi ile (1975) burada tamamladı. 1985 yılında doçent, 1992 yılında profesör unvanlarını aldı. 1969 yılından itibaren öğretim üyesi olarak görev yaptığı Sosyoloji Bölümünde Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı Başkanı iken 1999 yılında emekliye ayrıldı.

"Dante ve Beatrice" başlıklı ilk yazısı 1967 yılında *Yeni İnsan* dergisinde, daha sonra makaleleri *Türk Edebiyatı* (Zeyneb İdrisoğlu imzasıyla), *Dağarcık* (1984), *Sosyoloji Konferansları* (1974-78), *Tarih ve Toplum* (1984), *İlim ve Sanat* (1985), *Sosyoloji, Pedagoji, Yeni İnsan, Inquiry* (1986), *Zaman* gibi dergi ve gazetelerde yer aldı. 1976 yılında Tarih Vakfının açtığı yarışmada ve 1977'de basılmış doktora tezi ile TMKV'den mansiyon aldı. 1971 yılından itibaren Fransa, Rusya, Japonya, Tayland, Cezayir, Tunus'u gezip gördü. Bu ülkelerin bazılarında bilimsel kongrelere katıldı.

Ümit Meriç, babası ünlü sosyolog ve yazar Cemil Meriç gözlerini kaybettiğinde sekiz yaşındaydı. Diğer çocuklardan farklı olarak babasının

Ümit Meriç

ÜMİT MERİÇ

EDİRNE'DE BİR ÇİFT SÜNGÜ

Kemal Tahir'i hatırlıyorum. Erenköyünde, balkonundan güller fışkıran küçük evinin salonunda, yazıhanesinin başına oturmuş, gülücüklerle dolu gözleri, gümbür gümbür sesi ile bana tarihimi anlatıyor. Arkasında at nalı gibi kendisini çeviren kütüphanesinden, bilgiler şelâle olmuş, aka kıvrıla onun beyin havuzuna doluyor. "Sen diyor bana, Edirne'yi Yunanla Bulgar niye bize bıraktı sanıyorsun?" Henüz küçüğüm anlamıyorum. Şaşkın ve mahçup, ona bakıyorum. Kemal Tahir bir Anadolu aslanı gibi kükrüyor: "Koca Sinan, o çifte minareleri sınır boyuna, süngü gibi, öyle bir çakmış ki içeriye onların bedeni değil, ruhları bile giremez!.."

Akşam güneşinde Selimiye büsbütün güzel. Hatırlanmak istenmeyen bir maziden, aydınlık bir istikbâle çıkar gibi, karanlıkta merdiven basamakları aşınan ön girişten dönerek çıkıyor ve dış avluda kendimizi buluyoruz. 999 tane pencere, her şerefeye çıkan ayrı bir yolu olan 4 minare, Ayasofya'dan daha büyük bir kubbe. Kendimi tuşa gelmiş hissediyor ve o hafifleмiş kubbenin altında Sülcymaniye'yi hayâl etmeğe çalışıyorum. Derken iki pehlivan gibi hayatının Kırkpınar'ında, Selimiye ile Süleymaniye güreşe tutuşuyor.

Selimiye ne kadar yalnız. Gerçi, 1414'ün Davudî ezan okur gibi duvarları menevişleyen Eski Camii, hemen önünde duruyor. Yeni İmaret, iki minaresi, Aşhanesi, Kileri; Mumhanesi, Medresesi, İmarhanesi, Ameliyathanesi ve ötesine berisine serpiştirilmiş yarısından çoğu toprağa gömülmüş, unutulmuş mezar taşlarıyla suda sektirilen bir taş gibi "Diyar-ı Küfr" ün sinesine doğru seke seke gidiyor. Tuna'nın bir ucunda 30.000 askeriyle Balkan Abidesi duruyor. Ama o da yalnız ve küskün. Sinan'ın köprüsüne binip, öbür tarafında çocuk Fatih'in nehre attığı eski Saray'ın hayal-hanesini gözümün önüne taş taş yeniden inşa ediyorum. Muradiye, yağmurlu bir ilk - yaz ikindisinde hayattan muradını alamamış ama yine de ona küsmemiş bir ihtiyar – delikanlı gibi halden anlar bir bakışla, kaybettiği toprakları hüzünle, gözleri dola dola seyredip hayatın dışına düşmüş olmayı kabullenmeye çalışıyor.

Evet Süleymaniye bu akşam güneşinde çok daha şuh, çok daha kendinden emindir. Sabah güneşinin gölgesi Eyüp Sultan'da, akşam güneşinin gölgesi Topkapı Sarayı'nda eteklerinde Haliç ve Marmara, yalnız İstanbul'un değil, dünyanın merkezindeymişçesine mağrur, daha iyi bir evlilik yapmış bir abla gibi Selimiye'ye biraz caka satıyordur.

Bu denklemin içinden çıkamıyor, hangisinin kubbesine kraliçelik tacını oturtsam, öbürüne haksızlık edeceğimişim gibi geliyor. Biz küçüldükçe küçülen tarihimize bakıyorum. Hangi, hangi genetik muziplik, o koca koca külliyeleri, bu zevksiz, bu renksiz gecekondu semti cüziyelerine ve o koca koca insanları, İstanbul'da İstanbul'u yaşamayan bu insanlara yani bize çevirdi?

Asırlardır beklediğim mucize gerçekleşmiyor, geçmişimle geleceğimin vuslatı hep başka, hep gelmeyen baharlara kalıyor!.

(*Türkiye Kanatlarımızın Altında*, 2002)

elinden tutup, onu ilim sohbetlerine taşıdı. Kırk bir yaşına kadar hemen her gün dergi, kitap, gazete okuyarak, anlattıklarını kağıda geçirerek babasının eli ve ayağı oldu. Babasının acılarına, mutluluklarına, isyanlarına, teslimiyetlerine tanıklık etti. Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünün üçüncü sınıfında iken fikir değiştiren Ümit Meriç, babasının yolunda sosyoloji öğrenimi görmeyi tercih etti. Otuz yıllık üniversite öğretim üyeliği hayatından sonra, 17 Ağustos 1999 depreminde başını örtmeye karar vererek İÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden emekliye ayrıldı. Babası ölmeden önce, hayatını filme alan yönetmen Aziz Yazan ile evlendi. Emekli olduktan sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yaptırdığı sosyal doku araştırmalarına danışman olarak katıldı. "Kentim İstanbul" projesinde "İstanbullu Olmanın 34 Altın Anahtarı" adlı bir çalışmayı (Dr. Ayşenur Kurtoğlu ve Cafer Vayni ile) hazırladı. Türk Edebiyatı Derneği, Sosyoloji Derneği, Adalar Vakfı üyesidir.

ESERLERİ:

Cevdet Paşa'nın Toplum ve Devlet Görüşü (1975), *Sosyoloji Tarihine Giriş* (1984), *Japonya'da Sosyoloji* (1984), *Babam Cemil Meriç* (1992), *21. Yüzyılın Eşiğinde Sosyoloji Konuşmaları* (1994), *Ebediyetin Huzurunda Ahmet Hamdi Tanpınar* (Selma Ümit Karışman ile, 2002), *Türkiye Kanatlarımızın Altında* (2002).

HAKKINDA: Prof. Dr. Ümit Meriç Yazan'la Söyleşi (Sandal, Ekim-Kasım 1993), Sosyoloji Yıllığı 4: Ümit Meriç Yazan'a Armağan (Tarih ve Sosyoloji, 1999), Baykan Sezer / Ümit Meriç Yazan Hakkında (Sosyoloji Yıllığı 4: Ümit Meriç Yazan'a Armağan içinde, Tarih ve Sosyoloji, 1999), Mehmet Gündem / Ümit Meriç'le Röportaj (Zaman, 29.7.2001), Cemal A. Kalyoncu / Saklı Hayatlar (2002) - Derin Gazeteciler (2002), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

MERİÇBOYU, A. Kadir
Bkz. A. KADİR (Meriçboyu)

MERİÇELLİ, Anıl

Şair, yazar ve çevirmen. 23 Haziran 1937, Milas / Muğla doğumlu. Asıl adı Anıl Boduroğlu'dur. Erenköy İlkokulu, Robert Kolej Kimya Bölümü (1957) ve Leather Sellers College (Londra Dericilik Koleji, 1960) mezunu. Robert Kolejde Ülkü Tamer'le birlikte *İzlerimiz* dergisini (1955-58) çıkardı. Kısa bir süre *Vatan* gazetesinde çalıştıktan sonra, gazeteciliği bırakarak 1961'den itibaren dericilik işinde çalışmaya başladı. Çalıştığı şirketin Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı iken 1998'de emekliye ayrıldı. Sonraki yıllarda yaşamını yazarlık ve çevirmenlik yaparak sürdürdü.

İlk şiiri *"Yaşanmamış"* 1955'te *Varlık*'ta çıktı. Şiir ve çevirileri, 1953 yılından itibaren *Yelken, Pazar Postası, Şiir Sanatı, Papirüs, Yaşasın Edebiyat, Ardıçkuşu, Yeditepe, Dost, Varlık, Yenilik, İnsancıl* (1996) gibi dergilerde yayımlandı. Bursa'da yayımlanan *Düşlem* dergisinin (1997-) kurucuları arasında yer aldı. Ezra Pound, E.E. Cummings, W.H. Auden, W.B. Yeats, E. Dickinson gibi şairlerden ve İsveç şiirinden çeviriler yaptı. Türkiye Yazarlar Sendikası ve PEN Yazarlar Derneği üyesidir.

"Anıl Meriçelli'nin şiirinde sözcük seçiminden dize yapısına, şiirin ve hatta kitabın tamamına kadar uzanan

Anıl Meriçelli

ANIL MERİÇELLİ

YÜZÜN BİR YALNIZLIKTIR YÜZÜMDE

Yüzün bir yalnızlıktır yüzümde
On yıl önce yüzün
Aralansa çocukluğumun gizli yılları
Aralansa eski bahçemizdeki ilkyaz
Görürsün

Yüzün bir yalnızlıktır yüzümde
On yıl sonra yüzün

Ihlamur ağaçlarının altında
Çocukluğumun sesi gizlidir
Ve yüzün bir yalnızlıktır şimdi
Güneşin sağ yüzünde

Bir güneş bembeyaz çok eski
Güneşin sağ yüzü. Yalnızlığım
benim
Ve aşka değgin unutkanlığımız
Çocuk kırımızın altın sesinde

GÜLER MERİÇKAN GÜLEÇ

HEP GÖZLERİNDEN ÖPTÜĞÜM

nerelidir bu kentler
adı çıkan yüzyıl
akşamın olduğu yerde
gölgeni saklayan toprak
tohumdaki ses (mi)
analarımıza düşen cumartesiler

kanadıkça göğüm
sevinç dolu bir akşam
paslı geçelerin çilingiri
karşılığı olmayan mektuplar
sencileyin deler kayayı
çekirdeği incirin / hep

gözlerinden öptüğüm
(*Hep Gözlerinden Öptüğüm*, 2000)

özenli bir işçiliği buluruz. Türkçeye sevgi ve saygısı derin bir şair. İçten, sahici bir yürekle yazıyor. Sonuçta şiir, insanın kendi damarından kan çekerek kâğıda taşıdığı bir dünya. Her harf, her sözcük, her dize kırmızı mürekkep." (Leyla Şahin)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Mayıslara Açılan Kapı* (1964), *Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde* (1970), *İstanbul Gözlerimin Ucunda* (1996), *Aşk Şiiri* (1997), *İstanbul Gözlerimin Ucunda ve Yeni Şiirler* (1999), *Aşkın ve Yalnızlığın Yanısıra* (2005).

DERLEME: *Umutsuz Bir Aşkın Şairi - Emily Dickinson'dan Seçilmiş Şiirler* (1998), *Modern İngiliz Amerikan Şiiri Antolojisi* (1999), *Ergwan* (2002).

ÇEVİRİ: *Irmağın Ötesi* (roman, Ernest Hemingway'den, 1965), *Çağdaş İngiliz-Amerikan Şiiri* (1968), *Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım* (Batı şiirinden örnekler,1997), *Fazıl Hüsnü Dağlarca (Selected Poems* adıyla, 2004).

DENEME: *Yılların Ardından* (1996), *Yalnızlık Mevsim Olur* (2002).

HAKKINDA: Leman Boduroğlu'nun Gözüyle Anıl Meriçelli (Güney, Aralık 1971), Anıl Meriçelli'ye Sorular (Akşam, 18.1.1971), Anıl Meriçelli ile Söyleşi (Yeditepe, Mart 1965), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Muzaffer Uyguner / Anıl Meriçelli'nin Şiirleri (Türk Dili Dergisi, Temmuz-Ağustos 2000) - Anıl Meriçelli'den Denemeler Toplamı: Yalnızlık Mevsim Olur (Cumhuriyet Kitap, 20.6.2002).

MERİÇKAN GÜLEÇ, Güler

Şair. 1950, Polatlı / Ankara doğumlu. Kastamonu İlköğretmen Okulu mezunu. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde lisans tamamladı. 1967'den itibaren şiirle uğraştı. Şiirleri *Ilgaz*, *Karşı*, *Kıyı*, *Yazılı Günler*, *Öğretmen Dünyası*, *Şiir Bülteni* gibi dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ (Şiir):

Nisan Dönencesi (1994), *Altyazısız* (1996), *Hep Gözlerinden Öptüm* (2000).

MERMER, Ahmet

Edebiyat araştırmacısı. 1951, Konya doğumlu. 1973'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. 1974 yılında Niğde Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak göreve başladı. Daha sonra 1978-89 yılları arasında Selçuk Eğitim Enstitüsünde ve Selçuk Üniversitesine bağlı Eğitim Fakültesinde on beş yıl çalıştı. 1985 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans, 1988 yılında da Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora programlarını tamamladı. 1989 yılında GÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak göreve aldı. 1997 yılında doçent oldu, 2003 yılında profesörlüğe atandı.

Makalelerini, *Konevî Dergisi*, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *Diyanet Dergisi*, *Çevren*, *Milli Folklor*, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, *İlmî Araştırmalar*, *Gazi Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*, *Bilig*, *Hece (Türk Şiiri Özel Sayısı)*, *Türk Dili* dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ:

Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni (1991), *Karamanlı Ayni ve Divanı* (1997), *Vecdî ve Divançesi* (2002), *Kütahyalı Rahimî ve Divanı* (2004).

MERMER, Fahri

Şair. 1950, Prizren / Kosova doğumlu. İlkokul, ortaokul ve liseyi doğduğu kentte bitirdi. Belgrat Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki öğrenimini yarım bıraktı. Türkiye'nin Belgrat Büyükelçiliğinde çevirmen-sekreter olarak çalıştı. Döndüğü Prizren'de radyo programları hazırladı, muhabir olarak çalıştı. Şiirleri Türkçe çıkan bütün dergilerde yayımlandı.

Fahri Mermer

ESERLERİ (Şiir):

Belgrat'ta Sevmek (1989), *Yüreğimde Kalanlar* (1989).

HAKKINDA: Osman Baymak / Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1996), Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000).

MERMUTLU, Bedri

Toplumbilim araştırmacısı. 1953, Diyarbakır doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünc devam etti. Mezun olduğu yıl yeni açılan İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuarına kaydoldu. 1976 yılında askerlik görevi nedeniyle konservatuar öğrenimini yarıda bıraktı. Askerlik dönüşü bir yandan İstanbul'un çeşitli liselerinde felsefe dersi öğretmenliği yaparken, bir yandan da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde doktorasını tamamlayarak sosyoloji doktoru oldu. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyeliği yaptı.

Mermutlu'nun makaleleri çeşitli akademik ve bilimsel dergilerde yayımlandı. Çalışmalarını daha çok toplumsal düşünce alanında yoğunlaştırdı. Şiir ve müzikle de ilgilendi. *Sosyal Düşünce Tarihimizde Şinasi* (2003) adlı basılı bir eseri ile *Türk*

Bedri Mermutlu

Sosyal Düşünce Bibliyografyası adlı henüz yayınlanmamış bir çalışması vardır.

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 4, 2003), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 1.4.2004).

MERT, Ali

Öykü yazarı. 1969, Ankara doğumlu. Beş yaşından itibaren İstanbul'da yaşadı. Üniversitede iktisat okudu. Mezuniyetinin ardından bir dönem gazetecilik ve yayıncılık yaptı. 1990'ların başından itibaren Sosyalist Türkiye Partisi, Sosyalist İktidar Partisi ve Türkiye Komünist Partisinde çalıştı. *Kavram Karmaşa* dergisinde "gerçekçilik, küreselleşme, otorite, aydınlanma" gibi kavramlara dönük ezberin sorgulandığı kuramsal yazılar yazdı. İstanbul Nâzım Hikmet Kültür Merkezindeki çalışmaları koordine etti.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Buluşma* (1999).

DENEME: *Omurgayı Çakmak* (2002), *Kavram Karmaşası* (2004).

MERT, Hasan

Tarih araştırmacısı. 21 Kasım 1969, Manisa doğumlu. Manisa Lisesi (1987), Ege Üniversitesi Tarih Bölümü (1992) mezunu. Yüksek lisans (1995) ve doktora (2002) çalışmalarını aynı yerde, Türkiye. Cumhuriyeti Tarihi alanında *"Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönleriyle Bornova (1923-1981)"* adlı tezi ile tamamladı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi (yardımcı doçent) olarak görev yaptı. XIV. Ciepo Kongresi Sekreterliği (2000), Orhan Burian Sempozyumu Düzenleme Kurulu üyeliği (2003) görevlerinde bulundu..

Hasan Mert

Makaleleri, 1996'dan itibaren *Manisa, Palandöken, Türk Yurdu, Tarih İncelemeleri* dergilerinde yayımlandı. *Türkler Ansiklopedisi*'ne maddeler yazdı. Ayrıca 2000 yılında TRT için yazdığı *On Yıllık Savaşın Sonu: Mudanya* adlı bir TV belgesel senaryosu vardır. *Seydiköy'den Gaziemir'e Bir Kentleşme Süreci* (Cahit Telci ve Turan Gökçe ile, 2003) adlı eseri basılı ilk çalışmasıdır.

Muhit Mert

MERT, Muhit

İlâhiyatçı. 1962, Ankara doğumlu. Ankara İmam Hatip Liscsi (1979), Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi (1985) mezunu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktorasını tamamladı (1994). Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde altı yıl görev yaptı. Derbent Hümanitcr Enstitüsünün davetlisi olarak gittiği Dağıstan'da (Rusya) dersler verdi ve araştırmalar (1994-95) yaptı. Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak iki yıl çalıştı (1995-97). Gazi Üniversitcsi Çorum İlâhiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalına öğretim üyesi olarak atandı (1997). Aynı üniversitede doçent oldu (2002) ve dekan yardımcılığı görevini yürüttü (2002-2003). *İnsan Nedir? İnsanın Tanımlanmasına Dair Kelâmi Bir Yaklaşım* (2004) adlı bir araştırması vardır.

MERT, Necati

Öykücü. 25 Mart 1945, Adapazarı doğumlu. Asıl adı Ahmet Necati. Sabihanım İlkokulu (1956), Adapazarı Liscsi (1963), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1968) mezunu. Adapazarı liselerinde (1968-73 ve 1979-80) öğretmenlik yaptı. Daha sonra çalışmalarını aynı kentte kitabevi işletmeciliği yaparak sürdürdü.

İlk öyküsü *"Mustafa'nın Karesi"*, *Yansıma* dergisinde (Temmuz 1972) yer almıştı. Sonraki yıllarda hikâye, eleştiri ve denemeleri *Yansıma* (1972-75), *Sanat ve Toplum* (1978), *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi* (1980), *Adapazarı* (mahalli gazete, 1982), *Yazko Somut* (1983-84), *Yaba - Öykü* (1984), *Karşı Edebiyat* (1987-91), *Yeni Biçem, Düşlem, Düşler-Öyküler, Üçüncü Öyküler, Bilgi, Hece, Kırklar, Heceöykü* dergi, gazete ve ansiklopedilcrinde çıktı. Bir süre *E* dergisindeki "Öykü Noktası" başlıklı köşesinde öykü kuramına ilişkin genç öykücülere yönelik yazılar yazdı (1999-2003). *Çarksuyu* adlı aylık siyasi haber-yorum, araştırma ve reklam gazetesi çıkardı (1996). Burada ve kentinin yayın organlarından *Adapazarı* (1982), *Sakarya Ekonomi* (1993) ve *Yeni Sakarya*'da (2002-) köşe yazarlığı yaptı. Çarksuyu Yayınevini kurdu. Nedim Gürsel'in hikâyeleri üzerine yazdığı *Sevgilim İstanbul* adlı yazısıyla 1986-87 Abdi İpekçi Sanat Yarışmasında eleştiri dalında mansiyon kazandı. *Bir Yaprağın Düşüşüyle* adlı öyküsüyle 1990 yılında THK Hikâye Yarışmasında Birincilik Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası yönetim kurulu üyeliğinde bulundu (1996-98). Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

"Necati Mert her şeyden önce bir öykü yazarıdır. Kendine özgü bir kurgu içinde tiplemeleri bazen hiç sezdirmeden, bazen de kalın çizgilerle gözümüzün önüne ayrıntılı birer resim gibi sergilerken, ipek tellerinden oluşan ipleri elinden hiç bırakmıyorsa da her şeyin onda başlayıp bittiğini hiç hissetmiyorsunuz." (Faik Baysal)

"Necati Mert, kurduğu öykü dünyasıyla Türk öykücülüğünde sağlam bir yer edinmiştir. Yazmış olduğu öykülerle Türk toplumunun, Türk insanının değişim sürecini, bütün boyutları ve yalınlığıyla ortaya koymuştur. Usta bir öykücü olarak iz bırakan, insanı çekip çeviren, düşündüren, sorgulama yolunu açan öyküler yazmıştır."(Cemile Sümeyra)

"Necati Mert'in öyküleri kısacık. O kısalık içerisindeyse, görmeden geçtiğimiz dünyalar gizli. Mert, öyküleriyle adeta, 'bakmayın hep belirli bir kesimin yaşadıkları anlatılıyor, oysa herkesin bir hikâyesi var,' diyor. Toplumsal değişim herkesi etkiliyor, gündelik konuşmalarda bu herkesin dilinde, ama yazın dünyasında bir zamanlar

NECATİ MERT

ABLASIZ

Tren geç geldi.

Yolcular kızmış, söyleniyorlar.

Adam; olup bitenin farkında değil, galiba en son inen de o oluyor.

Hatta, elinde bir küçük çanta, içinde, Allah bilir, misafirlik için alınmış yol yol

çizgili bir takım pijama, peronda da adım adımdır.

Garın dışına çıkıyor.

Serince bir yaz gecesi.

İlk kez bulunduğu şehre bakıyor adam. İlk ağızda gördükleri defa defa dinledikleriyle

tıpatıp, yıllar hiçbir şeyi değiştirememiş sanki; Çınarlar, az ötedeki anacaddeye

bağlanan yol, Hasırcılar Camii'ndendir belki, bir ezan sesi, yakınlardaki bir ızgaradan

ince ince köfte kokuları -durak şurada olmalıdır, durakta da çifter çifter atları ve Arnavut

sürücüleriyle paytonlar- geçen seyyar kabak çekirdeği satıcısı, onun: "Çer'dek taz'diiir bay'lar!"

seslenişi ve hiç büyük hayatları olmamış öyle insanlar... İçi sıcacık, ıpıl ık oluyor, yürüyor.

Şopar bir boyacı, önündeki işten başını kaldırdı, dinledi, sonra kolunu, fırçasıyla birlikte,

sorulan mahalleden tarafa doğru bir olta kamışı gibi uzatıp adamı cevapladı.

Mahallede, daha ağzından itibaren bir koku: bir hanımeli mi, bir fesleğen mi yoksa musluk

taşında unutulmuş bir kalıp yeşil sabun ya da içinde çamaşır yıkanmış bir bahçe kokusu mu

yahut da hepsinin bir halitası mı olduğu pek kestirilemeyen güzel, hem de tuhafça bir koku vardı.

Her yerde rastlanmayan, sanki sadece bu mahalleye mahsus bir koku.

Adam; aradığıyla arasına yıllar girmiş, etrafta da çağrışımlara açık bir gariplik, tedirgin, çekingen, zaman zaman da utangaç, bahçeler içindeki evler arasından ilerledi. Bereket, içinde ağabeylik eden bir başka adam daha vardı da ondan cesaret alıyordu.

Cami geçildikten epeyce sonra yol, geometrisini kaybetti. Meydanımsı bir şey oldu. Issızlaştı. Adama hissettirdi ki şehir mezarlığı bu yolun devamındadır. Zaten evler de, yine bahçe içlerinde ama artık seyrektiler, hemen hemen ışıksızdılar, yıkıldı yıkılacaklılar. Ancak bütün bunlar, burada, adam için, hayrettir, ölümü hatırlatır değil, aradığı insanı canlandırıcı işaretler oldular. O insan, o insanın evi bunlarla aranıldı, bunlarla bulundu.

Orta ikide miydim, üçte miydim acaba? O güne kadar bilmediğim bir adreste, uzaktan, çok uzaktan akrabalarımız varmış, onlardan birinin kızıymış Müzeyyen Abla, bir gün, koltuğunda bohçasıyla çıktı geldi, hayatımıza katıldı.

Geleceği bekleniyormuş, annem babam hiç şaşırmadılar. Müzeyyen Abla'yı kızları bildiler, ona oda açtılar, yatak, dolap gösterdiler. "Ev senin! Serbestsin!" dediler.

Şen şakraktı. Doğuştan mı? Yoksa, yalnız ve yardımsız kalmıştı da, bizim, İstanbul ölçülerince ortalama olan hayatımızda fevkalade zenginlikler ve kendisi için teselliler mi bulmuştu? Bundan mı şen şakraktı? Bilmiyorum! Ama bizden aldıkları olduysa da evimize, hele bana, unutamadığım neler vermiştir!

Müzeyyen Abla demek hamur işi demektir. Un demektir. Pasta, çörek, börek demektir. Evi, bunların kokusu ile sıcacık, ıpıl ık etmek demektir. Öyle demektir ya, ben, onu, seyircisi olmuş bana, radyodaki şöhretli adaşına katılmış da şarkı söylerken, baktırdığı falını, dinleyicisi olmuş yine bana, dut ağacı altındaki ikindi kahvaltısında anlatırken... ve elbette, çığlık atar, "İçimden geldi çocuk!" derken hatırlıyorum hep.

Komşumuz Atiyanım Teyze'nin bir kızı vardı; Güler Abla. Duldur, deniliyordu. Sık sık bize gelir, iki abla "alt odaya kapanır, fal üstüne fal bakarlardı". Sonra, dut altında kahvaltı ederken öğrenirdim: Bir doktor, bir mühendis, çok zaman bir deniz subayı, nedense hepsi de Müzeyyen Abla'dan küçük erkekler çıkardı fallardan. Sorardım! "Olsun be!" derdi. "Ne önemi var? Topu topu birkaç yaşçık!" Neler biliyordu bu Müzeyyen Abla, dalar giderdim! " Derken bir çığlık, korkardım! Nedir? Ne oluyor? Elini boş ver makamında sallar, "İçimden geldi çocuk!" derdi ablam.

Şarkılarımızda meyandan sonra nakarattan önce, hani kimilerinde sanki biri sarp iki ses yamacı arasında kalmışçasına dar, yoğun ve çekimli olan bir yer vardır; işte Müzeyyen Abla, meyanı, bütün duyuş ve düşünüşü ile söyleyip, anlamını bildiğimiz anlamının ötelerine taşıdıktan sonra, susar, hatta biraz da fazlaca susar ve o yere, her zamankinden başka ama kendisine her zamankinden çok yakışan bir hal ile iner; lahzada içimden bir şeyin çekilip alındığını duyarım; artık oda, dolap, yatak, radyo gündelik eşyadan değillerdir; her şey hüzün ve melal kesilir; içimden gelir, onun da gelmiştir, karşılıklı çığlık atar, sonra da nakaratı geçeriz.

İç içe iki adamdan ağabeylik edeni, içinden:

"Güzelmiş! Güzel kadınmış! Kıvamlıymış!" dedi, iç geçirdi.

69 nolu hanenin kapısında durup kapı boşluğunu dolduran kadın, gerçekten henüz hiçbir yaprağı kartlamamış, yağlıcasından ve en boylusundan tam bir kadındı. Soluk kesiciydi. İçeriden vuran ışıkta saçları, omuzları ve ayva tüylü yanağı tutuşmuştu, Adama, tıpkı adamınki gibi, gözlerinin bütün akıyla, gözlerinin bütün amiriyle iri iri baktı. Peşinden sırtını kapı çerçevesine verip adamdan yana olan bacağını da alacak, dizinden kıracak, çerçeveye onu da parmak uçlarından verecekti. Eski "Holivut" filmlerinde usuldür: Basma elbisenin de eteği hafiften sıyrılır ve kız bunu görmezden, bilmezden gelir. İhtimaldir, bunlar burada da olacaktı.

Olacaktı ya olamadı!

Kadın sabırlıydı. Her şeyin gönlünce olmasını bekler, beklerdi. İlk kez, beklediğimi oldurmak için ben de bir adım atayım, demişti; demişti ya onu da atmış sürdürememişti.

İç içe iki adamdan küçüğü:

"O benim Müzeyyen Abla'm! Laf söyletmem!" dedi.

Büyük olan, dediklerinden utandı.

Kadın... adamın ak ak, iri iri bakışlarının birden ufaklığını, sıcak, çekimli ve mahzun bir hal ile o eski çocuk gözbebeklerine çekildiğini gördü. Gördü!.. Profil duramadı! Ancak bu hatıralı ve art niyetsiz bakışların onu tatminde yetersiz kalacağını da bedeninde tamamı tamamına hissetti. Hissetti... ve az önce atmayı denediği adımı bu kez de bu çocuğa karşı atmak istedi, tahrikle sordu:

"Niçin geldin öyleyse?"

→

Umdu ki çocuk, üstüne bu varılışla çözülecek, yeniden ak ak, iri iri bakışlı kocaman adam olacaktır.

Öyle olmadı.

Çocuk önüne baktı. Durdu. Bir Oktay Akbal cümlesi gibi kesik kesik, titrek, kırık, sanki hiç yüklemsiz:

"İçimden geldi de!.. Evine alırsın... fallarını anlatırsın... çöreğin vardır, yedirirsin... sonra şarkı falan! Bunlar olur, sanmıştım!" dedi.

İçeriye baktı. Her şey yerli yerinde idi. Düzenliydi. Sedir... Kırlentler... Yerdeki iki parça kilim... Komodin... Üzerindeki ayna... Önündeki çerçeveli fotoğraf! Dağınıklık olmadığı gibi aransa bir kül serpintisine de rastlanmazdı evde. Mücerret yaşanıyordu.

İçi sıcacık, ıpılık oldu.

"Belki, biran içimizden gelir, karşılıklı çığlık da atarız, diye de düşünmüştüm!"

"Git başımdan be çocuk!"

Ve ardından, çarpılan bir kapı sesi!

Kadın, kapıda bir an soluklandı. Sonra, koptu oradan. Deniz subayı olan muhayyel kocasının sureti önünden şuursuzca geçti, kendini dolabın başına dar attı, çöreklerinden yedi, yedi, yedi; olmadı, toparlanamadı.

Sabah olduğunda, perişan, yatağındaydı. Hâlâ için için, çığlık çığlıktı.

Adam da, dönüş treni ertesi sabahtı, içinde bir adam daha, geceyi garda, yaz serinliği altında Müzeyyen Abla ve "Abla"sız Müzeyyen'le birlikte geçirdi.

(Geceye Uçurulan Güvercinler, 1996)

Sait Faik'in, Orhan Kemal'in yaptığını yapanlar çok az. Mert'in kitabındaysa, Sait Faik'in 'Mercan Usta'sı, örneğin, sanatının yok oluşuyla da olsa, bize görünüveriyor. Gönüller Küçüldü'de gündelik hayatı yansıtan öykülerin ayrıntılarındaki konu çeşitliliği çok dikkat çekici, başka yazarların öykülerinde rastlanmayan ayrıntılar var... Kitaptaki öykülerde, Mert'in iki saniyelik bir konuşma içerisine koca bir dünyayı sığdırmayı nasıl başardığını da görüyoruz. Toplumsal hayattaki değişimi, belki bozulmayı, ahlanıp vahlanan bir geçmişe özlem duygusuyla değil, insanların dünyasında yarattıkları küçük değişimleri şöyle bir anlatarak vermeyi seçmiş Mert; bu değişim ve bozulmaya direnen insani duyarlıkları da unutmadan..." (Behçet Çelik)

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Gramofonlar Radyolar Teypler* (1979), *Minnacık Bir Uçurum* (1994), *Geceye Uçurulan Güvercinler* (1996), *Gönüller Küçüldü* (2002).

MASAL: *Bir Bir Değilken* (1979), *Hindinin Biri* (masal-öykü, 1980).

DENEME: *Paytonun F'si* (1995), *Kapıdan İçeri Girmek* (1997), *Öykü Yazmak* (2006).

OYUN: *Büyük Düğün* (1998).

İNCELEME: *Ömer Seyfettin: İslâmcı Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar* (2004).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83), Necati Güngör / Taşra Ötesi Hikâyeler (Gösteri, Ekim 1994), Adnan Özer / Minnacık Bir Uçurum (Düşler, Ocak 1995), İdris Özyol / Taşra Bilincine Doğru (Matbuat, Şubat 1996), Tanıl Bora (Birikim, Haziran-Temmuz 1996), Faik Baysal / Taşranın Ayak Sesleri (Cumhuriyet Kitap, 10.10.1996), Nalan Barbarosoğlu / Geceye Uçurulan Güvercinler (Adam Öykü, Mart-Nisan 1997), Geceye Uçurulan Güvercinler (Hece, Ocak 1997), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 4 (2001), Behçet Çelik / Gönüller Küçüldü (Virgül, Eylül 2002), Cihad Şahinoğlu / Gönüller Küçüldü-Necati Mert (Hece, Eylül 2002) - Necati Mert'le Gönüller Küçüldü ve Öykü Serüveni üzerine (söyleşi, Hece, Ekim 2002) - Edebiyatın Sahici Ağırlığı Yok Aramızda (söyleşi, Kırklar, Haziran 2002), Mehmet Erte / Necati Mert'le Söyleşi (Varlık Kitap, Mayıs 2003) - Söyleşi (Varlık Kitap, Aralık 2004), Cemile Sümeyra (Heceöykü, Şubat-Mart 2005).

Necati Mert

MERT, Nuray

Siyasetbilimci, gazeteci-yazar 1960, Trabzon doğumlu. Özel Işık Lisesi (1977), Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümü ile Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü *"19. Yüzyıl Sonu 20. Yüzyıl Başı Osmanlı Giyim Kuşam Alışkanlıklarında Değişim"* adlı lisans tezi ile (1983) bitirdi. Yüksek lisansını 1985'te siyasetbilimi alanında *"Prens Sabahaddin ve Terakki Mecmuası"* konulu tez ile, doktorasını *"Erken Cumhuriyet Döneminde Laik Düşünce"* konulu teziyle aynı yerde (1992) tamamladı. 2000 yılında siyasetbilimi doçenti oldu.

1982-92 yılları arasında araştırma görevlisi olarak Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde çalıştı. Bu arada bazı akademik çalışmalarda araştırma asistanlığı yaptı. Doktora çalışmaları esnasında, Oxford Üniversitesi (1987) ve Antonys Kolejinde (1989-90) konuk öğrenci olarak bulundu. 1993'ten itibaren Yıldız Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ile Galatasaray Üniversitelerinde sözleşmeli öğretim görevlisi olarak tarih ve siyasetbilimi dersleri verdi.

Çeşitli yazıları; *Dergâh, Türkiye Günlüğü, Birikim, Doğu-Batı, Virgül, Tezkire, The Children of a Defeated Civilization* (1997), *Islamic World Report* (1997), *Toplumbilim, Düşünen Siya-*

NURAY MERT

DİN, HALKLARIN AFYONU MUDUR?

Marx'ın, "Din halkların afyonudur" sözü, bugünlerde yine, kulaklarımda çınlıyor. Marksizm'in pozitivist arka planıyla uzlaşmam mümkün değil, Marx'ın bu sözü de, büyük ölçüde bu arka plana dayalı bir tespit. Ancak, felsefi düzlemden değil, siyasi düzlemden yola çıkarsak, evet bir kez daha dinin (daha doğrusu dine atfedilen anlamın) halkların afyonu işlevi gördüğü bir dünya ile karşı karşıyayız.

İki buçuk senedir, Müslüman ülkelerde dolaşıyorum. Son olarak iki haftaya yakın zamandır, Pakistan'daydım. Oradaki siyasi tartışmaların bende yarattığı derin kaygıyla Türkiye'ye döndüğümde, burada hâlâ Başbakan Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığına aday olması durumunda, eşinin başörtüsünün yaratacağı sorunların tartışılması tam gaz devam etmekteydi.

Ben başörtüsü konusunda çok yazmış, çizmiş biriyim. Dahası, başörtüsü meselesini, sadece bireysel özgürlük ve demokrasi sorunu olarak görmüyorum. Onun ötesinde, Türkiye'nin kimlik, kişilik meselesi olarak önemsiyorum. Başörtüsü karşıtlığının, Türkiye'nin Batı ile özdeşleşme çabasının marazi bir ürünü olduğunu düşünüyorum. Cumhurbaşkanının eşinin türbanlı olup olmamasını tartışmayı marazi bir takıntının ifadesi olarak görüyorum.

Diğer taraftan, siyasetin şu veya bu şekilde başörtüsüne kilitlenmesinin, tam bir afyon tesiri ürettiğini görmek gerekiyor. Ancak, din, bu noktada, öteden beri, sadece sahip çıkanlar değil, karşısında duranlar için de tam bir afyon etkisi yapıyor. Dini semboller üzerinden yapılan tartışma ve sürtüşmeler, tüm taraflar için son derece etkili manipülasyon işlevi görüyor. Dindarlar, 1950'lerden beri, bu sembollere sözde sahip çıkan sağ/muhafazakâr iktidar ve siyasetleri, sonuna kadar desteklemekte sakınca görmediler. Halen AKP'nin kitle tabanını bu türden bir destek oluşturuyor. Diğer taraftan, din karşıtlığı benzer bir mecrada akıyor, dini semboller, bu açıdan da afyon tesiri yapıyor. Birileri bu sembollere sahip çıkanların, diğerleri karşı çıkanların her yaptığını affetmeye, onları her koşulda kollamaya hazır.

En vahim olanı, 21. yüzyılın başında, ileri kapitalizm/emperyalizmin siyasi tartışma alanını, tüm dünya çapında, yeniden din/kültür/medeniyet eksenine başarıyla oturtmuş olması. Hedef tayin edilen Müslüman dünya, genel tahlöyü kavrama acizi içinde, dini sembollere söylemlere tutunmaya çalışıyor. Medeniyetlerarası diyalogdan, katı köktendinciliğe kadar giden ve çok farklı gibi duran ancak aslında aynı kaynaktan beslenen, bir yığın siyaset dışı mevzuye savruluyor. Bu arada, dünyanın nasıl bir talanla yüz yüze olduğu, bu talanın kimler arasında nasıl bir mücadelenin konusu olduğu, siyasete nasıl yansıdığı fark bile edilmeyebiliyor.

Bakın, fakirlikten kırılan, otoriter iktidarların birinden diğerine geçiş yapmaktan nefes alamayan, kurulduğundan bu yana dünyadaki iktidar mücadalelerinin platformu olmanın ötesine gideneyen Pakistan'da, İslamcıların parlamentodaki temsilcileri, devlet memurlarına namaz kılma mecburiyeti getiren kanun tasarılarıyla uğraşıyorlar.

Konuyu fazla dağıtmadan, Türkiye'deki son, cumhurbaşkanının türbanlı eşi olması ihtimali tartışmasına dönersek, kimsenin kuşkusu olmasın; türbanlı eşi olan bir Cumhurbaşkanı, muhafazakâr/dindar kesimin çoğu için, büyük bir galibiyet hissi yaratır. Değerleri, sembolleri, 100 yıla yakın zamandır hakir görülen, her fırsatta tartaklanan insanların böyle hissetmesi anlaşılır olabilir, ancak bunun sonucu, dinsel bir sembolün iktidar gözükmesinin afyon etkisi olacaktır. Dindar kalabalıklar, nasıl 1950'lerde ezanı Arapçaya döndürülü diye DP'ye açık çek vermiş ve siyasetin önünü bu yönde tıkamışsa, aynı şey tekrarlanacaktır, hatta bu tartışmalar vesilesiyle halihazırda tıkamaktadır. Diğer taraftan, böyle bir şeyin gerçekleşme ihtimali, sağ/muhafazakâr kesimin karşısında siyaset yapmanın önünü de büyük ölçüde tıkayacaktır ve halihazırda tıkamaktadır.

Türkiye'de de, dünyada da, dinin afyon işlevi görmesinin maliyeti, bir avuç ayrıcalıklı dışında kalan kalabalıklar için çok ağır oluyor. Ancak, dini afyon olmaktan çıkarmanın yolu, din karşıtlığı değil ve olmamalı. Bunu sadece inanan biri olarak söylemiyorum. Dinin afyon işlevi görmesini, dindarlar kadar, hatta bazen onlardan çok, din karşıtlarının mümkün kıldığını düşündüğüm için söylüyorum.

(*Radikal*, 10.1.2006)

set, *Diyalog, Cogito* gibi birçok dergide yayımlandı. Bazı makaleleri ortak kitaplarda yer aldı. *Radikal* gazetesinde haftada iki gün siyaset yazıları, *Medyakronik* adlı İnternet gazetesine medya eleştirisi yazıları yazdı. Köşe yazılarıyla Türkiye Yazarlar Birliğinin 2001 Yılı Basın-Fikir Ödülünü aldı.

Nuray Mert

ESERLERİ:

Laiklik Tartışmasına Kavramsal Bir Bakış / Cumhuriyet Kurulurken Laik Düşünce (1994), *İslâm ve Demokrasi / Bir Kurt Masalı* (1998), *Civil Society in the Grip of Nationalism* (ortak kitap, 2000), *Aynı Hep Muhalif Olmak* (2001).

HAKKINDA: Gülcan Tezcan / İktidarın Kendisi Her Koşulda Kirli Bir Şey (söyleşi, Kafdağı, sayı: 57), Tankut Gökçe / Almanca Bilen Bir Eleştirmen Olarak Nuray Mert ve Bassam Tibi (Virgül, Kasım 2000), Ahmet Yıldız / Tarık Ali: "Oryantalizm ile Postmodernizm Çakışıyor..." (Virgül, Mayıs 2001), Hep Muhalif Olmak (Virgül, Ekim 2001), Akın Yücel / Sorunlu Püritenlik (Virgül, Nisan 2002).

MERT, Özcan

Tarih araştırmacısı. 1947, Kırklareli doğumlu. Kırklareli Lisesi (1965), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü (1969) mezunu. İstanbul'da Başbakanlık Arşivinde bir süre memurluk (1967-71) yaptıktan sonra, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Tarih Bölümüne asistan olarak (1971) girdi. 1979 yılında asistan olarak aynı üniversiteye bağlı Edebiyat Fakültesine, 1985 yılında doçent unvanıyla Marmara Üniversitesi Eğitim Yüksek Okuluna geçti.

Özcan Mert'in makaleleri fakülte dergileri ile *Belleten* (1984-87), *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları* (1974), *Türk Dünyası Araştırmaları* (1982), *Türk Kültürü* (1970-83), *Türk Kültürü Araştırmaları* (1976) dergilerinde yer aldı. *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları* (1980) basılı tek kitabıdır.

MERT, Özkan

Şair. 21 Ekim 1944, Erzurum doğumlu. İzmir Namık Kemal Lisesi mezunu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sinoloji Bö-

ÖZKAN MERT

GELİNCİKYA

Ben İlkokul'da, kalbimi gelinciklere yaklaştırmada birinciydim.
O zaman daha, konya olmamıştı: Siyah beyaz fotoğraflı uzayda,
danseden dervişlerin yüzü hariç: Çünkü onların yüzleri ve ayakları
gelincik yapraklarıyla ovulmuştur, daha iyi dönsünler diye.

Hangi sokağa, hangi parka çarpsam, birşey olmazdı bana:
Çünkü benimle çarpıştığında herşey, bembeyaz bulut olurdu:
Bu yüzden yumuşacıktır, İzmir'in sokakları ve parkları.
İzmir zaten her gece dünyaya dökülen yıldız tozları değil midir?

Çok meraklı bir çocuktum ilkokulda,her deliğe parmağım sokan.
Kuran kursundan bile attılar beni herşeyin anlamını sorduğum için:
-Dinozorlar artık neden uçamıyorlar hocam?
-Balıklar bizim abimiz mi?
-Gelincikler cumartesi günleri neden hep firarda?

Dünyanın en küçük camisi Bitez'de, şapka gibi asılı denize:
geceleyin gizlice çaldım onu şekerci dükkanından akide şekeri çalar gibi.
Ya yakalansaydım, allah kızar mıydı...
- Portakal bahçesi mi yapardı beni?

Ne güzel! Tüm portakal bahçeleri kardeşim olurdu:
Mandalina bahçeleri sevgilim, nar bahçeleri de kaçak aşkım.
Ama biliyorsunuz, gelincik tarlaları bahçe değil, bıçaktır
Yeryüzüne uzaydan fırlatılmış.

Ne zaman dahil oldum dünya nüfusuna bilmem.
Belki de Atlas dağlarında at sırtında dolaşırken girdim dünyaya.
Başka gezegenden çalındığım kesin.
Bir gelinciğin içinden fırlatıldım dünyaya.

Babam sarışın bir süvari başçavuşu. Yıllarca gitti geldi eve,
hiç atını ve yüzünü görmedim. Öldüğünü bile haber vermedi bana.
İki kardeşi vardı, serbest güreşte dünya şampiyonu, 50'li yıllarda.
Vurdular mı rakiplerinin sırtlarını mindere, kıvılcımlar çıkarırlardı:
Sonra seyircileri selamlarlar, kulaklarının ardında bir çift gelincik.

En çok annemi sevdim ben, incecik esmer bir kadın.
Gözleri ışıklı kahverengi, Ege ve dünyalar güzeli.
Öptü mü beni, bulutlara çarpardı saçlarım.
Elimden tutup Gelincikya'yı gösterdi bana.

Bu yüzden olsa gerek,
ışıklı kahverengi gözlü kızlar titretti beni hep.

Bir de gelincikya.

lümünde okudu, bitirmedi. Türkiye Elektrik Kurumunda topograf olarak çalıştı. 1960'lı yılların başında şiire İzmir'de başlayan şair, üniversite eğitimi için geldiği Ankara'da, 68 olaylarının sıcak günlerini yaşadı. Şiirleri üniversite gençliğinin elinde doladı. Çıkar çıkmaz yasaklanan *'Kuracağız Her Şeyi Yeniden'* (1969) adlı ilk şiir kitabıyla, 60 kuşağının protestocu öncü şairlerinden oldu. *Kuracağız Herşeyi Yeniden* adlı kitabından dolayı hüküm giyince, 1972'de Avrupa'ya çıktı. Almanya'da, Germershein kentinde bir dil okulunda öğrencilik yaparken, kaçak olarak da çalışmaya başladı. On aylık Almanya serüveninden sonra, İsveç'e geçti. Gemicilikten aşçılığa, çilek toplayıcılığından hastabakıcılığa ve öğretmenliğe kadar pek çok işte çalıştı. Lund Üniversitesinde Drama/Tiyatro/Film derslerini izledi. 1981'den sonra İsveç Devlet Radyosunda Türkçe Yayınlar Bölümünde program yapımcısı, kültür kurumlarında danışman olarak çalıştı. Sonra bu görevinden ayrılarak kendini tümüyle yazmaya verdi. 1973'ten sonra yaşamını İsveç, Türkiye ve Tayland'da sürdürdü.

İlk şiirlerini, *Demokrat İzmir* gazetesinin Atilla İlhan'ın yönettiği sanat sayfasında, diğerlerini *Evrim, Devinim, Alan 67, Soyut, Dönemeç, Militan, Halkın Dostları, Dost, Ada, Papirüs, İnsan, Varlık, Broy* dergilerinde yayımladı. 1969 yılında İkinci Yeni şiir hareketine karşı Ant dergisinde yayımlanan bildiriye; Ataol Behramoğlu, İsmet Özel ve Süreyya Berfe ile birlikte imza koyan dört şairden biriydi. Şiirleri, aralarında Feyyaz Kayacan'ın *Modern Türk Şiiri* ve Eva Dahlström'ün *İsveç'te Buluşma*'nın da bulunduğu uluslararası antolojilerde yer aldı. 1990 yılında Yunus Nadi Ödüllerinde mansiyon ve İlhan Demiraslan Şiir Ödülü ile Salihli Şiir İkindileri "Gurbetçi Ozanlar" Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği, Türk-PEN Yazarlar Derneği, İsveç Yazarlar Birliği, İsveç Gazeteciler Sendikası, İsveç PEN Tutuklu Yazarlar Komitesi üyesidir.

"Sözcükleri öpüştüren, dünyaya sataşan bir şairdir Özkan Mert. Cemal Süreya'ya göre her yönüyle gerçek bir şair; Salah Birsel'e göre kafadaki kan dolaşımını düzenleyen biri... Sıra dışı bir ezginin, düş gücü yüksek, coşkulu, içten, sıcak, cesur, çağrışımları zengin bir şiirin öncüsüdür Özkan Mert. Sözcüklerin seçimi, düzenli akışı, duyguların niteliği, şiirlerine öylesine işler ki, okurun alıştığı düşünce düzeni daha ilk dizelerden parçalanıp yok olur. Şiirlerinde ironik bir yan vardır, ancak yine de ironiyi aşan bir şeyler söz konusudur. Özkan Mert, şiirinde gülleri ve ırmakları gezdirir, onlara şarkı söylemesini öğreten ilk şairdir. Yüreği dünyanın ortasında bir menekşedir. Her üzüntüden bir anız gökyüzü çıkartır. Hayatı bir ihtilaldir. İnsanı kucaklayan, insana koşan şiiri, maviden daha mavidir. Küçücük bombalar gibi dizer sözcüklerini. Bir ipe inci taneleri gibi geçirir özlemlerini. Kimi zaman çorak bir toprak gibi parçalansa da yüreği, caz ve tango onu iyileştirir, şiir ise kurtarır yaşamını." (Orhan Tüleylioğlu)

"Bu şiirin damarında Türkçeye Attilâ İlhan'dan geçerek Apollinnaire'in Fransız dilinde yaptığı büyük devrime doğru uzandığını söyleyebiliriz. Bu şiirin çağrışımsal arka planında, başka bir tonda, Apollinaire'in Manzıbıl şiirinin çağdaş mitosu yatıyor gibidir. Böylece Özkan'ın şiiri, şiirin yapısına ilişkin mısra çekimi, aralıklar, sus-

malar, kısa ya da uzun çağrışımsal dönüşlerle belli bir geleneğin de öğelerini içine alan, zenginleşen bir bütünleşmeye kavuşur; özellikle de şairin dışlaştırdığı metinle oynamak konusunda gösterdiği cesaretle yepyeni bir kimliğe kavuşur. Onun kendi metniyle oynama cesareti, şiire kan akıtan damarları bilerek genişletiyor, yaratışın, dünyanın ve şairin içindeki renkliliğin şiire daha çok akmasına yol açıyor. Bu arka plan kuşkusuz artık bir gelenek, bir yoldur. Özkan'ın şiirinde kendi sesini bulmuştur." (Demir Özlü)

"Onun şiiri, yaratma gücü için atılmış acı bir 'çığlık'tır aynı zamanda.., Benzerine sık rastlanmayan bir çığlık. Bu çığlığı yansıtabilen edebiyat yeteneğine sahip şairleri yok değil ülkemizin, ama, acıyı bizzat kendilerinin duymamış olmalarından kaynaklanan bir donukluk var şiirlerinde. İnsanı yerinden bile kıpırdatmıyor yazdıkları. Oysa, Özkan Mert'in şiirleri 'durağan' değil, kımıldayan, 'devingen' sözcüklerle yazılmış; insana yer değiştirtiyor. Belli belirsiz bir kımıltı değil sözünü ettiğim; insanı yerinden yurdundan eder boş bulunursanız..." (A. Ertan Mısırlı)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kuracağız Her Şeyi Yeniden* (1969), *Irgatoğlu Atçalı Kel Mehmet* (destan, 1970), *Kırlangıçlar* (1978), *İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih!* (1984), *Stockholm'de Mavi Saatler* (1987), *Dünya Çarpıyor Yüzüme* (1988), *Allah ve Tango* (1990), *Mozart ve Akdeniz* (1992), *Bir Irmakla Düello Ediyorum* (1995), *Bir Dünyalının Notları* (toplu şiirleri, 1997), *Kentlerin Senfonisi* (2000), *Van Gölü Savunması* (2001), *Nehir* (toplu şiirleri, 2002), *Ben Savaşçı Değil Gül Yetiştiriciyim* (seçme şiirler, 2005), *Gelincikya* (2006).

ŞİİR KASETİ: *Diren! Ey Kalbim* (1998).

ÇOCUK KİTABI: *Sanem Okula Başlıyor* (şiir, 1981).

ÇEVİRİ: *İsveçli Kadın Şairlerin Erotik Şiirleri Antolojisi* (1997).

İSVEÇÇE: *Kämpa Mitt Hjarta / Diren Ey Kalbim,* (İsveççeye çeviri şiirler, 1981), *Tango Över Egeiska Havet* (Ege Denizinde Tango, şiir kaseti, 1990), *Exilens Blues* (Sürgün Ezgileri, 1999), *Försvarstal Över Vansjön* (Van Gölü Savunması, 2003), *Svenska Kvinnors Kärleksdikter* (İsveçli Kadınların Aşk Şiirleri Antolojisi, 1998), *Gunnar Ekelöf'ten Şiirler* (Dikter Av Gunnar Ekelöf, 2005).

HAKKINDA: Ataol Behramoğlu / Özkan Mert'in Şiirleri (Politika, Ocak 1978), Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Sennur Sezer / Hep Gurbette Bir Şair (Cumhuriyet Kitap, 18.9.1987), Mehmet Kemal / Yazdıkça Tükenmeyenler (Cumhuriyet, 18.1.1989), Behzat Ay / Özgün Bir Ozan (Türk Dili Dergisi, Eylül-Ekim 1989), Demir Özlü / Kendini Yaratan Şiir (Varlık, 1993), Feridun Andaç / Yeryüzünde Gezgin Bir Yürek - Gültekin Emre / Özkan Mert Bir Irmakla Düello Ediyor (Cumhuriyet Kitap, 17.8.1995), Okan Yüksel / İzmirli Ozan Gazeteciler (1997), O.S. Arolat / Saçı Sakalı Beyazlanmış Genç Şair (Dünya Kitap, 6.6.1997), Gültekin Emre / Bir Dünyalının Notları - Sennur Sezer / Hep Gurbette Bir Şair - M.Mahzun Doğan / Benim Anayurdum Dilimdir (Cumhuriyet Kitap, 18.9.1997), Vedat Yazıcı / Sözümüz Şairlerden Şiirlerden (1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), TDE Ansiklopedisi (c. 6, s. 275), Özkan Mert Yaşadığı Kentleri Şiirleştiriyor - Kentlerin Senfonisi (Cumhuriyet Kitap, 18.1.2001), A. Ertan Mısırlı / Özkan Mert'in Toplu Şiirleri Yeniden Yayımlandı, Dünyaya Bir Sataşma (Cumhuriyet Kitap, 6.6.2002), Orhan Tüleylioğlu / Dünyamız Şiir Değil Gülüm (Radikal Kitap, 11.7.2002), Birsen Pekçolak - Zeki Büyüktanır / Homeros'tan Günümüze Anadolu Destanları (2002).

Özkan Mert

MESİHÎ

Divan şairi (D. 1470, Priştine - Ö. 1512, Bosna). Asıl adı İsa'dır. Medrese öğrenimini genç yaşta geldiği İstanbul'da tamamladı. II. Bayezid'in sadrazamlarından Hadım Ali Paşa'nın himayesine girerek divan katipliğini yaptı. Koruyucusunun ölümü (1511) üzerine yoksulluğa düştü, bir yıl sonra öldü.

Divan edebiyatında şehrengiz (bir şehrin güzelliklerini ve güzellerini öven şiir) türünün ilk örneğini veren Mesihî, Edirne'nin güzelliklerini anlattığı 130 beyitlik *Şehrengiz*'inde halk deyişleri ile atasözlerine de yer vermişti. Kendisine büyük bir ün kazandıran *Bahar Kasidesi*'ne Bakî nazire yazmış, *Bahar Murabbası* da İngilizce, Fransızca ve Almancaya çevrilmişti. Şiirlerinde, divan şiiri geleneği dışına çıkmamakla birlikte orijinal buluşları, parlak hayal gücü ve coşkulu anlatımı, sade ve özentisiz dili ile çağının büyük şairleri arasında yer aldı. Ayrıca düzyazı kurallarını anlatan *Gül-i Sadberk* (Yüz Yapraklı Gül) adlı sade bir nesirle yazılmış bir eseri daha vardır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MESUT ADNAN

Şair. Ağustos 1965, Akseki / Antalya doğumlu. Soyadı Göksoy. İlk ve ortaöğrenimini Antalya'da tamamladı. Açık Öğretim Fakültesindeki yükseköğrenimini yarıda bıraktı. 1990'dan itibaren piyango bayiliği ve hediyelik eşya ticaretiyle uğraştı. Şiirlerini *Varlık, İzlek* ve *Göçebe* dergilerinde yayımladı. Şiir dosyası ile 1993 Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülünü aldı, *Yaseminli Mektup* ile 1999 Cemal Süreya Şiir Ödülünü Devrim Dirlikyapan ile paylaştı. Çalışmalarını Antalya'nın Serik ilçesinde sürdürdü.

ESERLERİ (Şiir):

Ebruli İlkyaz Kızı (1992), *Yaseminli Mektup* (1998).

HAKKINDA: Tarık Dursun K. / Uzun Bir Yolsun Şiir Mesut Adnan Biliyor (Gösteri, Ağustos 1992), Enver Ercan / Şiir

Doğası Dışında Belirlenmiş Hiçbir İşleve Aldırış Etmez (söyleşi, Varlık, Temmuz 1993), Yılmaz Odabaşı / 1975-2000 Son Çeyrek Yüzyıl Şiir Antolojisi (2. bas. 2001), TBE Ansiklopedisi (2001).

MESUT OSMAN

Şair ve yazar. 24 Ağustos 1950, Gönen / Balıkesir doğumlu. Asıl adı Mesut Odabaşı. Bursa Erkek Lisesi (1967), ODTÜ Ekonomi Fakültesi İstatistik Bölümü mezunu. Ankara'da Millî Prodüktivite Merkezinde çalıştı. Ankara Nâzım Kültürevi yöneticileri arasında yer aldı. Yazıları 1969'dan itibaren *Yenigün* gazetesi ile *Toplumsal Kurtuluş*, *Sosyalist İktidar* gibi dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sessiz Yürüyüş* (1995), *Geceyi Ölen Şiirler* (2000).

DENEME-İNCELEME: *Vardiya Düzeni* (1981), *Verimlilik Diye Diye* (1997), *Her Zaman Sosyalizm: Seçilmiş Yazılar 1996-1998* (2000).

ÇEVİRİ: *Marksist Felsefe Yazıları* (Marx, Engels, Lenin'den, 1976), *Üçüncü Dünya İkilemi* (T. K. Perasa'dan, 1980), *Yolumuz Ekim'in Yolu* (M. Gorbaçov'dan, 1987)

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

METE, Levent

Psikiyatrist, romancı. 28 Aralık 1958, İzmir doğumlu. Tam adı Ahmet Levent Mete. Ankara Fen Lisesi (1976), Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (1983) mezunu. Aynı fakültenin Psikiyatri Bölümünde uzman (1991) ve doçent (1996) oldu. İzmir Atatürk Eğitim Hastanesi Psikiyatri Kliniğinde görev yaptı. Yazıları *Cumhuriyet Bilim-Teknik* ekinde yayımlandı. 1993'te Türk Psikiyatri Derneği Araştırma Ödülünü, 1998'de Türk Psikiyatri Birliği Araştırma Ödülünü aldı.

Levent Mete, romanlarında insana ve var oluşa yönelik farklı bir yaklaşım sergiledi. İnsanın iç dünyasına yönelerek insan beynini deşifre etmeye çalıştı.

Levent Mete

"Levent Mete, romanında, fantastik öykü modelini aşan sıkıktaki koşutluklara, yaşadığımız toplumun yakın tarihine göndermeler yapıyor. Bireyin, güvenliğini yitirdiği süreçlerdeki seçimlerini inceliyor. Öte yandan, birçok nedenin etkisiyle sosyal dinamiklerini barış içinde harekete geçiremeyen toplumların yazgısı hakkında da düşünmemizi sağlıyor." (Hüsnü Arkan)

"Psikiyatr olan Levent Mete, edebiyatımıza yıllar öncesinde giriş yapmış bir yazar. Edebiyat içi tüm türlerde ürün sunsa da son yıllarda romana ağırlık verdi ve her yıl bir romanıyla okuruyla buluştu. Tüm çalışmalarında olan psikolojiden yararlandı." (Erdem Öztop)

ESERLERİ:

ROMAN: *Terapi* (2003), *Büyücüler* (2004), *Rika'nın Beyninde* (2005).

DENEME: *Sokaktan Geçen Dünya* (2002).

İNCELEME: *Şizofreni: En Uzak Ülke* (1998), *Depresyon: Hüzünden Melankoliye* (1999), *Aşk Romanları Yazan Adam* (2000).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 31.12.1998), Yusuf Alper / Uzun Bir Çığlık - Terapi (Radikal Kitap, 22.10.2002), Terapi (Cumhuriyet Kitap, 21.11.2002), Behçet Çelik / Terapi (Virgül, Kasım 2002), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2. bas. 2003), Yusuf Alper / Söyleşi (Varlık Kitap, Nisan 2003), Hüsnü Arkan / Büyücüler (Varlık Kitap, Şubat 2004), Birsen Ferahlı / Levent Mete'den 'Terapi' ve 'Rika'nın Beyninde' (Cumhuriyet Kitap, 17.2.2005), Erdem Öztop / Levent Mete ile 'Rika'nın Beyninde'yi Konuştuk (Cumhuriyet Kitap, 10.3.2005), İktidarsiz.com.

METE, Muhsin

Bürokrat, araştırmacı-yazar. 1949, Zonguldak doğumlu. Aslen Rizelidir. Öğrenimine Rize'nin İyiderc ilçesinde başladı, Ankara'da devam etti. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Radyo ve Televizyon Bölümü (1972) mezunu. Çalışma hayatına 1973'te reklam uzmanı olarak Sümerbankta başladı. 1976 yılında prodüktörlük sınavını kazanarak TRT Ankara Televizyonuna geçti. 1985 yılında Ankara Televizyonu Belgesel Programlar Müdürü oldu. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesinde bir dönem sinema dersi verdi. 1999'da TRT Radyo Dairesi Başkanlığı program denetçiliğine getirildi. İki yıl sonra Belgesel Programlar Müdürlüğüne geri döndü. 1993'ten itibaren TRT Dış Yayınlar Dairesi Planlama ve Değerlendirme Müdürlüğünde çalıştı. 2005 yılında TRT Genel Müdür Yardımcılığına atandı. Kültür Bakanlığı Film Değerlendirme Jürisi ve Tanıtma Fonu Alt Komitesi üyeliklerinde bulundu.

Radyo, televizyon ve kültürel konulardaki yazıları 1970'li yıllardan itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yayımlandı. *Hece* dergisinde *"Romandan Sinema ve Televizyona"* adlı bir makalesi yayımlandı. TRT için yaptığı "Dünden Bugüne Ahilik" belgeseliyle Türkiye Milli Kültür Vakfı Ödülünü, 1987'de Moskova Film Şenliği Ödülünü aldı. Haftalık *Ülke* dergisinde Abbas Abalı imzasıyla çıkan yazılarını 1997'de *Ekranın Büyüsüne Kapılmadan* adıyla kitaplaştırdı. Türkiye Yazarlar Birliği (bir süre yönetim kurulu üyesi, genel sekreter) üyesi, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı başkan yardımcılığı ve başkan vekilliği görevlerinde bulundu.

HAKKINDA: Ercüment Dursun / Ekranın Büyüsüne Kapılmadan (Zaman, 16.6.1997), Özcan Ünlü / Ekranın Büyüsü (Türkiye, 1.5.1997), Ahmet Bıyık / Ekranın Büyüsüne Kapılmadan (Zaman, 21.5.1997), Ekranın Büyüsüne Kapılmadan (Yeni Ufuk Kitap Eki, Temmuz 1997), Adnan Peşken / Ekranın Büyüsüne Kapılmadan (Yeni Ufuk, 2.7.1997).

Muhsin Mete

METE, Ömer Lütfü

Şair ve yazar. 1950, Rize doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu yerde yaparken özel olarak da dini eğitim gördü. Bir süre Kur'an kurslarında hocalık yaptıktan sonra 1970 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girdi. Aynı dönemde *Babıâli'de Sabah* gazetesiyle basın hayatına giren Mete, 1972'de fakülteden ayrıldı. 1973 yılında Atatürk Eğitim Enstitüsüne girdi, 1976'da buradan mezun oldu. Kısa bir süre edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra yeniden gazeteciliğe döndü. *Bizim Anadolu, Tercüman, Türkiye, Yeni Haber, Orta Doğu, Yeni Şafak, Ayyıldız, Yeni Binyıl* gazetelerinde editör, yönetici ve yazar olarak çalıştı. *Sabah* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı.

1980'den sonra *Türk Edebiyatı*, *Çağrışım* ve *Boğaziçi* dergilerinde şiir ve mizah hikâyelcri yayımlandı. Çeşitli senaryolar da yazan Ömer Lütfü Mete'nin pek çok eseri filme alındı.

ÖMER LÜTFİ METE

BALONYA TÜNELİ

Tatlı, şirin, küçük ve süper bir ülke olan Balonya'nın dâhi Başbakanı Bay Simith İlkson, Pornogya Cumhuriyetine yaptığı bir buçuk aylık resmî ziyaretini tamamlamış, uçakla yurduna dönüyordu. Büyük bir sıla hasreti içindeydi. Son zamanlarda hayli yorgun görünen Başbakan, bu seyahattan hem memnun, hem de üzgündü. Dalgın dalgın sadece önüne bakmaktaydı. Memnundu, çünkü Pornogya'daki bir buçuk aylık resmî ziyareti esnasında oldukça eğlenceli dakikalar yaşamıştı. Gururu, protokol imkânlarının çok çok ötesinde, başka başka imkânlarla ülâlanmıştı. Kendisi teşrifatçılığa kadar tenezzül ederek tevazu rekorları kırmış ve bu sayede de makamının azametini modern ve hümanist bir anlayışla parıldatmıştı. Ancak resmî temaslar seyahate çıkmadan önceki gece, rüyasında görmüş olduğu ekonomik neticeleri sağlamadığı için ülkesine pek keyifli olarak dönemiyordu. (Gerçi ekonomik neticeleri gene de hükmen elde etmiş sayılırdı, ama bu onun dehâsının tam hakkı değildi.)

Üstelik Balonya'da durum hiç de iç açıcı sayılmazdı. Döner dönmez çözmesi gereken acil meseleler vardı. Zorlu meseleler karşısında son derece muhteşem, son derece artistik jestler sergilemesi gerekiyordu. Dünya tarihinde her şeyi jestle çözme prensibini kendisine şiar edinen ilk Başbakan'dı. Sözün gelişi, ülkesinde iç harp çıkacak olsa, savaşan insanlara, savaşın ne kadar vahşi bir şey olduğunu parlak cümlelerle ve acıklı bir suratla veciz şekilde anlatmaktan derin zevk alır, liderliğin mesuliyet lezzeti içinde insanlığa hizmet aşkının ateşiyle erirdi. Bütün bunları son derece dirayetli bir şekilde yapardı. Zaten ülkesindeki kötü durum dolayısıyle Porgonya'daki resmî ziyaretini bir buçuk ay gibi kısa bir zamana sığdırmak zorunda kalmıştı. Bay İlkson çok nefis, çok kaliteli zig-zaglar çizebilen zengin karaktere mâlik politikacılardandı. Başbakan olalı beri dünyanın hemen bütün ülkelerini ziyaret etmiş bulunuyordu. Bütün bu ziyaretlerinde siyâsî ve iktisadî konular hariç, diğer konularda akla hayâle gelmeyecek başarılar elde etmişti.

Uçak havalanalı yarım saat oluyordu. Bay Simith İlkson bir buçuk aylık resmî ziyaretin muhasebesini tamamlamış, diplomatik bir melankoli içinde dalgınlaşarak bulutları süzmeye başlamıştı. Pencere kenarındaki Bayan İlkson ise aralıksız kitap okuyordu. Başbakan bir ara Dışişleri Bakanı'na sordu:

"— Avrupa'da ziyaret etmediğimiz ülke kaldı mı?" Dışişleri Bakanı çobinden küçük bir not defteri çıkararak uzun ve ciddî bir tetkikten sonra vakur bir hâriciye virtüözü tavrıyla:

"— Sâdece Urmanya kaldı efendim."

"— Urmanya?.. Ece, neden gözden kaçırdık acaba?"

"— Küçük bir Devlet efendim. Şu anda belki de bu ülkenin semâlarındayız."

"— Yaa. Bizim bu ülkeyle diplomatik ilişkimiz var mı?"

"— Kesin olarak bilemiyorum efendim. Fakat şu hostese bir sorayım. Görüntüşe bakılırsa buraları avucunun içi gibi tanıyor."

Dışişleri Bakanı kibar bir jestle hostesi yanına davet etti. Güzel kız, zarif bir reveransla sokuldu:

"— Buyrun efendim, bir emriniz mi vardı?"

"— Şu anda Urmanya semâlarındayız, değil mi?"

"— Evet efendim."

"— Bunlarla bizim diplomatik ilişkimiz var mı?"

"Genç kız, umumî kültürle ilgili bu hususun Balonya Dışişleri Bakanı gibi dünya barışına oynayan bir zat tarafından bilinmemekle oluşunu zerre kadar yadırgayamazdı:

"— Var sanıyorum beyefendi."

Dışişleri Bakanı Başbakanına "Evet, ne buyuruyorsunuz efendim?" der gibilerden bakındı. Bay İlkson zaten "Güzel" diyerek gerinmişti. Karısının kulağına eğilerek birşeyler fısıldadı. Sonra da kendi kulağını onun dudaklarına hizasına götürerek bir müddet dinledi. Kafasıyla kibarca tasdik ediyordu. (Bu bir şarj sahnesi olarak kavranmalıdır.) Dışişleri Bakanına döndü:

"— Hazır buralara kadar gelmek nasip olmuşken Urmanya'yı da bir ziyaret etsek?"

"Siz bilirsiniz efendim. Herhalde harikulade birşey olur."

"— Tabiî, tabiî. Bu işi de bu aradan çıkaralım."

"— Emredersiniz efendim. Ece nasıl, ece ne yapmamızı emredersiniz?"

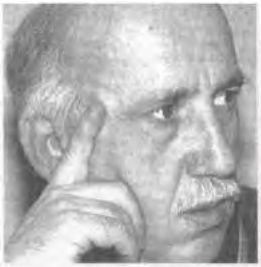
"— Başkentlerine inmek için izin istese pilot beyefendi."

"— Pekâlâ efendim. Hemen konuşayım."

"Dışişleri Bakanı hükümetinin bu arzusunu pilota bildirince ummadığı bir haberle karşılaştı: Uçak yakıt almak için zâten Urmanya'ya uğramak zorundaydı. Bunun sebebi şuydu: Her ne kadar işin başında gidiş dönüş ödemeli olarak kendilerini davet ettirmiş idiyseler de bu taahhüt iki ülke arasındaki dostluğu (Pornogya ile Balonya arasındaki) perçinleyecek şekilde çiğnenmişti. Peşin para olmadığı için uçaklarına Pornogya'da benzin verilmemişti. Gerçi Balonya ile Pornogya arasında imzalanan anlaşmanın temelini petrol konusu oluşturuyordu. Bu anlaşmaya göre Pornogya Balonya'ya on yıl bedavadan yeteri kadar (yuvarlak bir miktar) petrol verecekti. Böylesine büyük hükmî bir başarıya rağmen uçağa neden yakıt verilememişti? İşte bu sâdece bürokratik ve geçici bir pürüzden doğuyordu. Bu durum iki ülke arasındaki anlaşmanın, târihteki en büyük anlaşma olduğu gerçeğine gölge düşürmezdi. Çünkü iki ülke arasında korkunç büyüklükte bir ticâret işbirliği kurulmasının çok iyi olacağı yolunda fevkalâde veciz bir temennî ortak belgede yer almış bulunmaktaydı. Bu temennînin bir yönü de petrolle ilgiliydi. Ancak demek ki, orada petrol verilmemiş olmasının hikmeti şimdi anlaşılıyordu. Bu sayede hiç hesaptı olmadığı halde Urmanya'ya uğrama imkânına kavuşmuş olacaklardı. Ondan sonra da bir resmî ziyaret koparmak mesele değildi. Hemen çalışmaya koyuldular. Başbakan ve Dışişleri Bakanı uçağın toplantı salonunda yüksek seviyedeki teknisyenlerle birlikte tespitlere başladılar. Urmanya'da ilgililerle neleri görüşebilirlerdi? Uçak Urmanya Başkentine inene kadar Devletleri Balonya'nın Dış politikasını bir kere daha gözden geçirip, yeni duruma göre ayarladılar. Bay İlkson ve kader arkadaşları ne isteyeceklerini berrak bir şekilde tespit ettikleri sırada Uçağın tekerlekleri yere değiyordu.

Hava limanında, Urmanya hükümetini temsil eden zat , onları tek başına ve gurur verici bir şekilde karşıladı. Başbakan ve beraberindekiler uçağın burada konaklayacağını önceden bilmedikleri için karşılanacaklarını tahmin etmemişlerdi. Karşılanmak onları millî bir heyecana garketti. Teknik teferruatla ilgilenen teknisyenler hava limanı idaresine durumu bildirmiş, onlar da kendi hükümetlerini haberdar etmişlerdi. Bunun üzerine Urmanya Hükümeti de Balonya Başbakanı ve beraberindeki heyeti karşılamak için Başbakanlık kâtiplerinden Udo Birtand başkanlığında tek kişilik yüksek seviyeli bir heyeti vazifelendirmiş idi. Ancak iki ülke arasında resmî bir temas onlar için söz konusu değildi. (....)

(*Balonya Tüneli*, 1978)

Ömer Lütfi Mete

Bizim Ev dizi film olarak 1990'da tamamlandı. *Çizme* 1991'de filme çekildi ve 1992 Yazarlar Birliği En İyi Senaryo Ödülüne değer görüldü. *Bizim Yunus, Köstekli Saat Veysel Karani, Ahmed Bedevi, Evlere Şenlik* gibi senaryolara imzasını atan Mete, ayrıca çok sayıda belgesel filmde de senarist ve metin yazarı olarak görev aldı. Senaryosunu yazdığı *Deli Yürek* adlı dizi, 2000 yılından itibaren televizyonlarda gösterilerek geniş ilgi topladı. 2003'te Türkiye Yazarlar Birliğinin Basın / Fıkra dalındaki ödülünü aldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Gülce* (1989).

ROMAN: *Çığlığın Ardı Çığlık* (1989), *Çizme* (1991), *Yerden Öğe Kadar* (1993), *Asker ile Cemre* (1993).

KARA MİZAH: *Balonya Tüneli* (1978), *İtfaiye Yanıyor.*

DENEME: Derin Millet Manifestosu (gazete yazıları), *Hacıyağı ile Parfüm Arasında.*

SENARYO: TV Filmi: *Köstekli Saat, Ayrı Dünyalar, Veysel Karani, Ahmet Bedevi.* TV Dizi: *Bizim Ev, Evlere Şenlik, Ortaklar, Deliyürek, Avcı, Hayat Bağları, Ağa, Çanakkale Destanı* (Belgesel Drama).

HAKKINDA: Agâh Özgüç / Türk Filmleri Sözlüğü (c. 3, 1997), Ömer Lütfü Mete ile Sohbet / Deli Yürek'te Kim Kimdir? (Genç Alperen, Ocak-Şubat 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

METİN, Ali

Bkz. OZAN REHBERİ

METİN, Ali K.

Şair ve yazar. 8 Nisan 1964, Söğüt / Bilecik doğumlu. Ürünlerinde Metin Alper, Osman Söğüt imzalarını da kullandı. Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu (1989) mezunu. 1995'ten sonra Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığının video-film çalışmalarında yönetmen olarak görev yaptı.

On iki sayı çıkardığı *Edebiyat Ortamı* (1997-98) dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı ve *Kökler* dergisinin kurucuları arasında yer alarak

Ali K. METİN

BARBAR SENFONİ

Büyük sular büyük otlar gibi orda
Diyelim açlıkların diyelim hadi bir yalnızlığın orda
Yumrukların dört meleğin ve kabaran cesaretin
Ve diyelim yine hinliklerin diyelim ki sokakların
Çirkin adamların çirkin kadınların gittikçe çirkin
Çirkinleşen bir şeylerin
Kravatların dükkanların yasakların orda
Gittikçe evlerin gittikçe her şeyin daha çarpık
Kancık ağızlar gibi çarpık çarpılmış
Diyelim orda niyetler daha sinsi daha puşt
-Orda dediysem yani parklar yani çıtır kokan akşamlarda-
Kalabalık bir şey, bir alkol ve cünup
Bize kalırsa yani cünup yani ruhsuz
Diyelim çarpıklığın bir nikotin gibi yayıldığı orda
Ordadır atlarım şimşeklerim ellerim
Orda işte benim kılıçlarım
Orda yüzüm orda yani
İntikam gibi taşıdığım diyelim sipsivri bir şey

İtliklere ve zulme karşı taşıdığım
Kötü akan sulara namussuz düzenlere
Bir ebabil kanadında diyelim öyle diyelim kanrevan
Bu taşıdığım yüz taşıdığım barbarlık taşıdığım hınçlar
Aşkıma kargaşa için hıncıma daha bir kuvvet
Daha bir hem cesaret
İki kaş iki gözüm bir haklılıksa ancak
Diyebilirim çekinmeden böyle hınç intikam hınç intikam
Ancak o vakit sökün eden yalınkılıç bir devrim iştahı yani
Yani alkolü durdurmak
Ve bende bir hakkı tutup kaldırmak hevesi
Doğrulsun diye mi diyelim halkın yumrukları
Yumruklarım öpüşlerim ve kalbi yoran esmerlikler
Yüzümü şehre bir bıçak gibi sürte sürte
Biledisem diyelim ki niçin
Orda burda yani öyle yani durmadan
Gürül gürül otlar sular gibi büyüyüp ben
Çatlayacak bir giz mi yoksa bir umut
Kara bir şeydim sanki durup bir bomba
Yani bir besmele
-Neden olmasındı kalbimiz bir, evet bir bomba?-
Kanımda dolaşıyorken dupduru bir göğün maviliği
Benim sürü sürü benim orda burda köpürttüğüm
Ağzıma bir iman harareti gelmişse yani gelince birden
Dedim ki yani merhamet yani pislik değil
Kılıcımda siper kazan bir rahmet
Dedim çünkü bu gittikçe azgınlaşan gaflet
Arsız, killi bir haşerat mıdır, soyumuzu kırıyor
Dedim o halde ordan oraya taşısam
Bir yüz yani bir hamle bir hücum
Taşısam mı diye mi niçin yani kanlarım korkularım
Ateşten gömleklerim mi yani buralarım yani alışılmadık bir şeyler
Hışırtılı bir patika gibi bulutlara çarpa duran akışım
Dağlar gibi yahut hızlı hızlı akarsular ovalar
Orda burda yani durmadan yani muhakkak
Bir bildiri bir hamle bir ıslık gibi saçılan tohumlarım

Bu yırtıcı, bu başka başka
Saçılan yani gürül gürül yani seferber tohumlarım

yayın danışmanlığını yaptı. *Edebiyat Ortamı* ve *Kökler* dergisinin dışında, şiir ve yazıları *Kelime, İkindi Yazıları, Dergâh, Yedi İklim, Hece, Atılılar* gibi dergilerde yayımlandı. 1995-96 yıllarında *Yeni Şafak* gazetesinde düşünce yazıları yazdı. 1995'te Umut Radyoda kültür ve edebiyat içerikli programlar hazırlayıp sundu. Çalıştığı kuruma ait pek çok eğitim filmine ve belgesellere senarist, yönetmen olarak imza attı. Bu kurum tarafından yayımlanan *Türktarım* dergisinin yayın yönetmenliğini de yaptı.

Ali K. Metin

"Ali K. Metin'e göre, yazı, insanla tarih arasında bir diyalogdur. Dünyaya müdahil olmanın bir yoludur. (...) Bir namus meselesidir. Gerçekliği anlamlandırma uğraşısıdır. Yazarsa büyücü, propagandist veya eğitici değil, seçilmiş bir tavrı olan, doğrunun, iyinin ve güzelin araştırıcısı olan aydın kişidir." (Hayriye Ünal)

"Ali K. Metin düşünceleriyle ve yaşantısıyla acı çeken bir şair. Belki bu nedenle çoğunlukla kendi ben'inden sesleniyor. Zaten şiirin damarlarından biri de, insanın kendisiyle olan deneyimlerinden kaynaklanan duyguları değil mi? Kanımca, şair bu ilk kitabıyla şiirin damarlarından birini yakaladığını ve şiir sanatının biçemsel ve türk kaygılarını taşıdığını gösteriyor." (Korkut Soylu)

"Toplumsal ilgiye koşut Ali K. Metin'de 'ben'in yerine geçen bir 'biz' söylemi de gelişmeye başlamıştır. Bu söylem yahut yaklaşım Ali K. Metin'de, ilk dönem şiirlerindeki birey merkezli bakışın tavrın aksine, bir, sen-ben, ben sen karşılıklı etkileşimi, söyleşisi üzerine kurulu bir ilişki doğurmuştur. Bu ilişki Ali K. Metin'in şiirindeki konuşma formunu güçlendirmiştir. Hem varoluşunu kavrayış temelindeki kendini arayan ben, hem gelişen toplumsal ilgi artık bu hat üzerinden gövdeleşmektedir. Bu yeni durum toplumsal ilgisi sebebiyle Ali K. Metin'in şiirindeki öznenin kendini tanıma, somutlama sürecini de hızlandırmıştır.

"Ali K. Metin'in şiirinde gelişmeye başlayan toplumsal ilgi, şiiri itibariyle İsmet Özel'in sözünü ettiği ethos ağırlıklı bir damarı Sezai Karakoç'un üzerinden şiirine dahil etmek sonucunu doğurmuştur." (Osman Özbahçe)

"Yazıyla Solumak bir solukta okunacak türden bir kitap değil; dişli, çetin metinler içeriyor. İsminin ima ettiği gibi, yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkı gösteriyor." (Ceren Cevher)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sürgün ve Atlas* (1999), *Bir Yangın Tenhası* (2004).

DENEME: *Yazıyla Solumak* (2002).

HAKKINDA: Korkut Soylu / Yeni Bir Hüzün Atlası (Hece, Eylül-Ekim 1999), İcabi Akçaoğlu / Kelebek Atlasında Belleğin Gidip Gelen Sarkacı (Dergâh, 1999), Hayriye Ünal / Yazıyla Solumak - Alaaddin Özdenören / Kuşatma (Hece, Kasım 2002), M. Tarık Userin / Yazıyla Solumak (Okuntu, Kasım 2002), Ceren Cevher / Yazıyla Solumak (Virgül, Ekim 2002), Ali Bayram / Yazıyla Solumak (Kökler, Temmuz 2003), Osman Özbahçe / 2003 Yılında Şiirimiz (Kökler, sayı: 4-5, Ocak 2004).

METİN CELAL

Şair ve yazar. 13 Mart 1961, Ankara doğumlu. Soyadı Zeynioğlu'dur. Göztepe Aryamehir Lisesi mezunu. ODTÜ Petrol Mühendisliği Bölümü ile İstanbul Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksek Okulunda okudu. Yayınevi kurdu ve yönetti, yayınevlerinde

Metin Celâl

editörlük ve Türkiye Yayıncılar Birliğinde genel sekreterlik yaptı. Üç yıl Almanya'da yaşadı. Yazı, şiir ve çevirileri, yönettiği şiir dergileri *Yeryüzü Konukları* ve *Poetika* ile *Varlık, Sanat Olayı, Oluşum, Broy* vb. dergilerde yer aldı.

Başlangıçta *"günlük hayatın jargonunu kullanır: Caz yapma bana, faize hücum... Bu şiirleri canlı kılan aktörler ise şunlardır: Bankerler, oğlancılar, keşler, alkolikler, genelev kapısında görevli 'oğlumuz', bakireler, frijitler* (...)

"Günlük hayata yakın duran bu şiirlerde, günlük hayatın iki yüzü de vardır: Önüne geçilemez, kimi zaman cazibesine teslim olunan akıcılık ve bu akıcılığa set çeken, kimi zaman kesen pıhtılaşma." (Evren Erem)

METİN CELAL

WHITE LABEL

düzenleyip hayatımı
sığınırdım vakti olmayanların issizliğima
korkunun kokusu duyulurdu
ağzımda sabun tadı
sanki dilim değmiş tenine

alkol öldürdü hayatın acılarını
kimsenin anlamadığı soğuk bir şakaymışcasına
doğdum ikinci derece akraba evliliklerinde
hep düşler, düşüşlerle

o nemli ev, sıcak vanilya kokusu
muayyen günlerde öpiym ağbi muhabbetleri
o dekolte halimiz, mutluluk çubuğu anlar
ve ürpermelerin yargısız infazlarında

gereği yoktu hayatı farketmenin
gözünde sıfırdı nominal değerim
sınadım saatleri saatlerle
fosilleştim, katılaştı kimliğim

siyanür! bu muydu hayatın anlamı
kaçmağa çalıştığım kimdi
kendimden başka

"Şair olarak gelişiyle dikkat çekici bir karakterdir Metin Celâl. (...) 'Tipik ilk' özelliği gösterir. Ayrıca 1980 sonrası şairler topluluğunun önemli bir kişiliğidir, bu böyle bilinse.

"Şairimiz, bir çoğumuz gibi 1980 prizmasında kültürel kırılmaya ve politik tutmazlığa uğramıştır. Ve kuşağındaki pek çokları gibi Metin Celâl'den de bazı parçalar kanırtılarak koparılmış ve çitin gerisinde kalmıştır. Bir yarı-yaralı ve yarı-taze hücreli olarak yaşamını sürdürmüştür." (Adnan Özer)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Adım Ölüm* (1986), *Kendi Kendini Tatmin* (1989), *Konformist* (1993), *Küçük Hayat Bağları* (1999).

ROMAN: *Ne Güzel Çocuklardık Biz* (2000), *Gitmek Zamanı* (2003).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Yeni Türk Şiiri* (1999).

DERLEME: *Çocuk İsimleri Sözlüğü* (1996), *199 Şairden 199 Şiir* (Eray Canberk ile, 1998), *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (1998), *Çocuk Şiirleri Antolojisi* (1998), *Çağdaş Türk Edebiyatı Öykü Antolojisi* (2 cilt, 1998), *Türk Edebiyatının Öykü Antolojisi* (2001).

HAKKINDA: Orhan Kahyaoğlu / Söyleşi: Aşklar Hep Can Simidim Oldu – Evren Erem / Metin Celâl Üzerine - Adnan Özer / Metin Celâl ya da Bir Romantiğin Ketumluğu Üzerine – Cezmi Ersöz / Kendi Memnuniyetsiz İçi Çocuk (Sombahar, Eylül-Ekim 1991), G. Emre / Hayat Nasıl Biter? (Cumhuriyet Kitap, 23.12.1993), Cumhuriyet Kitap (29.10.1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 11.2.1999), Gültekin Emre / Metin Celâl Şiiri (Cumhuriyet Kitap, 3.6.1999), Ahmet Murat / Yeni Türk Şiir vs. (Ilıece, Şubat 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Kadir Aydemir / Metin Celâl ile Söyleşi: "Sürgün Hatırlamaktır" (Virgül, Mayıs 2003), Budala dergisi (Ocak-Şubat-Mart 2003).

METİN, Saim

Şair ve yazar. 1941, Eskitaşlı / Lüleburgaz / Kırklareli doğumlu. Lüleburgaz Celaliye İlkokulunu bitirdi. Ortaokulu Edirne Lisesi orta kısmında tamamladıktan sonra İstanbul Pertevniyal Lisesinden mezun oldu. Lise öğrenciliği yıllarında şiir yazmaya başladı. Fark ders sınavlarını vererek Edirne Erkek Öğretmen Okulundan mezun oldu. Açık Öğretim Eğitim Fakültesi Eğitim Önlisans belgesi aldı. 1966 yılında Almanya'ya gitti, 1967 İstanbul-Küçükköy Belediye Zabıtasında çalıştı. Küçükköy Belediyesi İçme Suları İşletme Şefi olarak görev yaptı. Ardından tekrar yurtdışına çıktı. 1970'te tekrar İstanbul Belediye Zabıtasında çalıştı, 1973 yılında yeniden öğretmenliğe döndü. Televizyonda "Yağmurca" adlı programlar dizisini yönetti.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Güzel Sultan.*

ROMAN: *Nurdanay.*

HAKKINDA: Özlem Ağırgan / Dünden Bugüne Edirne İsimler Sözlüğü (2004).

METİNER, Mehmet

Gazeteci-yazar. 1960, Kâhta / Adıyaman doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunu. *Milli Gazete* ve *Zaman* (1986) gazetelerinde kültür ve haber servisleri sorumlusu oldu. İstanbul Kâğıthane, Bağcılar ve Büyükşehir belediyelerinde müşavirlik görevinde bulundu. HADEP Genel Başkan Yardımcılığı (2000-2001) yaptı. Bahçeşehir Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. MTTB sürecinden, Akıncılar Derneğine, MSP'den FP'ye ve başında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın bulunduğu AKP'yi oluşturan yenilikçi tutuma değin, İslâmcı oluşum ve düşüncenin birçok aşamasında, aktivist ve teorisyen olarak yer aldı.

Mehmet Metiner

Deneme, eleştiri ve siyasi yorumları, 1983'ten itibaren çalıştığı gazete ve dergiler ile *Yeni Devir, Yeni Zemin, Mavera* ve *Kitap Dergisi, Dış Politika, Sözleşme* gazete ve dergilerinde yer aldı. Kurucularından olduğu *Girişim* (1985), *Yeni Zemin* ve *Sözleşme* dergilerinin yayın yönetmenliğini yaptı. İslâm, demokrasi, laiklik, insan hakları, sivil toplum, özgürlükler vb. konularda sıklıkla yazdı. Cüneyt Ülsever'in *Hacı* adlı romanından aynı adla TV'ye adapte edilen dizinin senaryo / konsept danışmanı olarak görev aldı.

ESERLERİ:

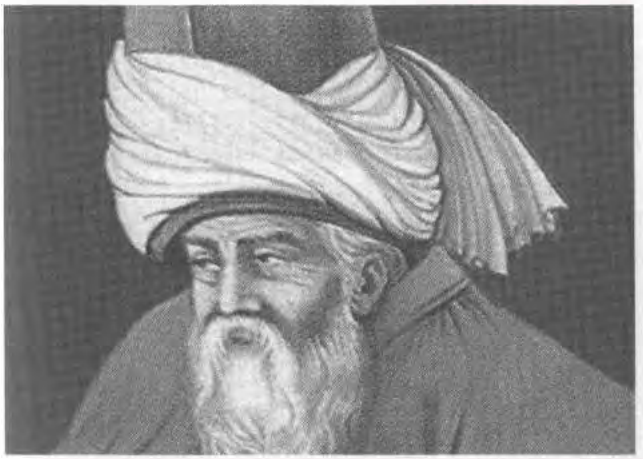
Ahmed b. Hanbel (biyografi, 1984), *Yeni Bir Dünyaya Uyanmak* (denemeler, 1987), *Şafakta 10 Gün* (İran notları, 1989), *Sorunlarımızı Konuşmak* (1990), *Kardeşlik Çağrısı* (1991), *Cennet Düşü: İdeolojik Devletten Demokratik Devlete* (1999), *Yemyeşil Şeriat Bembeyaz Demokrasi* (anı, 2004).

HAKKINDA: Hürriyet (9.3.2004).

MEVLÂNA CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ

Mutasavvıf ve şair (D. 30 Eylül 1207, Belh - Ö. 17 Aralık 1273, Konya). "Mevlâna" adı "efendimiz", "başkanımız" anlamlarına gelir ve kendisine duyulan sevgiyi ifade eder. "Rûmî" adı ise, Konya'da, yani Anadolu'da yaşamış olması dolayısıyladır. Mevlâna'nın babası, Sultanu'l Ulema (Bilginlerin Sultanı) unvanıyla tanınan bilgin ve mutasavvıf Muhammed Bahaeddin Veled (1191 -1231), Moğol istilasının başlaması nedeniyle ailesini yanına alıp Şam ve Hicaz'a uğrayarak Anadolu'ya geçti. Bir süre Malatya, Erzincan, Akşehir ve Larende'de (Karaman) kaldıktan sonra Konya'ya geldi (1229). Bahaeddin Veled, Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat tarafından saygıyla karşılandı ve iki yıl burada halkı irşat (Hak yolunu gösterme) etti. Babasının ölümü (1231) üzerine yerini alan genç bilgin Celâleddin, bir yandan babası gibi Konya halkına vaaz yolu ile faydalı olmaya çalışırken bir yandan da, Belh'te başlayıp Şam'da öğrenimini sürdürmeye, bilgilerini geliştirmeye çalıştı. Ölümünden bir yıl sonra Konya'ya gelen babasının halifelerinden Seyyid Burhaneddin'den ve bir rivayete göre de Sadreddin Konevî'den tasavvuf dersleri aldı. Bilgisini ilerletmek için gittiği Halep'te Şemsi Tebrizi (Şemseddin Muhammed Tebrizî) ile tanıştı. Konya'ya dönüşünde medreselerde ders, camilerde vaazlar vermeye devam etti.

Şems-i Tebrizi'nin Konya'ya gelişi ise (1244) Mevlâna'nın hayatında bir dönüm noktası oldu. Büyük bir sevgi ve saygı duyduğu gönül dostu Şems'e olağanüstü bir yakınlık gösterdi. Tasavvuf alanında bilmek ihtiyacını duyduğu yeni bilgileri öğrenmek için zamanının tümünü Şems'le sohbete ayırıp, halka verdiği ders ve vaazları tatil etti. Mevlâna'nın Şems'e gösterdiği sevgiyi kıskanan halkın, bir müddet sonra aleyhinde dedikodulara başlayıp şikâyetlerini arttırması üzerine Şems ansızın ortadan kayboldu (1246). Büyük dostu Şems'ten ayrılmak Mevlâna'ya büyük bir acı verdiğinden tümüyle iç dünyasına yöneldi. Şiirleri de bu dönemde doğmaya başladı. Şam'da olduğunu öğrendiği Şems'i bulup yeniden Konya'ya dönmeye ikna etmesi için oğlu Sultan Veled'i Şam'a gönderdi. Şems, Mevlâna'nın ricasını kırmayarak Konya'ya geldiyse de iki büyük gönül dostunun birbirlerine gösterdikleri sevgiyi çekemeyenlerin kıskançlığı yeniden başladı. Şems, bu defa geri dönmemek üzere Konya'dan ayrıldı (1247). Bir rivayete göre Şems,

Mevlâna

aralarında Mevlâna'nın küçük oğlu Alaeddin Çelebi'nin de bulunduğu bir grup tarafından öldürüldü, ancak olay Mevlâna'dan gizli tutuldu. Şems'in yeniden ortadan kayboluşu Mevlâna Celâleddin'i daha büyük bir üzüntüye boğdu. Onu bulmak için iki defa Şam'a gittiyse de bulamadan geri döndü. Müritlerinden kuyumcu Selahaddin Zerkûb'u kendine halife yaptı (1254). Halktan bazılarının kendisini cahil buldukları için halife olmasına tepki duyarak kendisini öldürmek istediklerini haber alınca Selahattin Zerkûb şöyle demişti: *"Hayatım Allah'ın elinde dururken, beni bir kimse nasıl öldürebilir"*. Zerkûb'un ölümü (1263) üzerine Mevlâna'nın son yılları boyunca halifeliğini Çelebi Hüsameddin yaptı. Ancak Mevleviliğin esaslarını Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled bir sistem içinde belirledi.

Düşünce ve edebiyat tarihimizin övünç kaynaklarından, dünyanın en büyük şair ve düşünürlerinden olan Mevlâna Celâleddin Rûmî, her yıl aralık ayında Konya'da düzenlenen törenlerle anılmaktadır. Eserlerinde yer yer Türkçe-Farsça karışık mülemma (dizelerden her biri farklı bir dilde yazılmış) şiirler de bulunan Mevlâna'nın her biri İslâm şark klasiği olan eserleri, o dönemin en edebî dili olduğu için Farsça yazılmıştır. Eserlerinin tümünü Türkçeye Abdülbaki Gölpınarlı kazandırdı. Başta *Mesnevi*'si olmak üzere *Divan*'ı ve diğer eserleri dünyanın pek çok diline çevrildi.

"Dünyanın felsefe çığırları arasında hiç değişmeyen bir tanesi vardır ki, Budda'dan, hattâ insanın kendi mânası üzerinde düşünmeğe başladığı tarihten bu güne kadar, neyse odur ve başka hiçbir felsefe doktrini, onun kadar kendi kendine sâdık ve eşit kalmamıştır. Bundan ötürü Philosophia Perennis (ebedi felsefe) adı ile de anılan mistik (tasavvufî) düşünce, zamanımız dünyasını da büyüsü içine almıştır.

Tasavvufî şiir yazan pek çoktur. Doğuda İkbal, Batıda Eliot gibi bu şiirin modern temsilcilerinin peşinde genç şair orduları görüyoruz. Fakat bunlardan hiçbiri, Mevlânâ kadar tam, katıksız ve gerçek bir aşkla yalnız tasavvufî değil, tasavvufun da şiirini yazmamıştır. Onun son haddinde rasyonel ve aydınlık olduğu halde, aklın hudutlarını fersah fersah aşan, baygınlık derecesinde bir aşk ve cezbe halindeki şiiri, Sünnileri olduğu kadar Şiileri de sihirlemiş ve Mevlevî tarikatinde birbirine en düşman mezhepleri birleştirmiştir.

İslâm dininde reform lâzım mı, mümkün mü diye hâlâ çatışıp duruyoruz. Mevlânâ'yı görmüyor muyuz? Müslümanlığı kuru kaidecilikten, softalıktan ve Kur'anı Askerî Ceza Kanunu şeklinde yorumlamaktan kurtaran muazzam şair, İslâm dinine fânî ve ebedî aşkı (beraber), musikîyi ve raksı, yobazların hâlâ haramdır diye terter tepindikleri bütün güzellik unsurlarını sokmuştur. Hem de 600 küsûr yıl önce. İşte İslâmın en büyük reformcusu! Hangi softa ona kâfir diyebilir? Onun adı ve hâtırası önünde eğilmeyen Müslüman yoktur. Fakat onun inkılâpçı görüşünü anlamayan Müslüman pek çoktur ve yobazlıkları da bu anlayışsızlıktan gelir.

Allah'a doğru kartal kanatlarını açan ve uçan Mevlânâ Celâleddin Rumî, yalnız mezhepleri değil, bütün dinleri de birleştiren büyük Tanrı aşkının en samimî temsilcisi olduğu için, Doğuda olduğu kadar Batıda da altıyüz küsûr yıldır, büyük hayranlar toplamağa devam eder. Eğer Konya törenini dünyaya ilan etseydik, Konya şehri değil, ovası bile her din ve mezhepten insanlarla dolup taşardı. (Turistik imkânlarımız malûm olduğuna göre, bereket ki ilân etmemişiz.)

En büyük talihsizliklerinden biri, yıllardan beri onun merkadini ziyaret etmek istediğim halde, bu mübarek günde bile emelimi gerçekleştirmeğe muvaffak olamayışımdır. Fakat yıllardan beri istisnasız her gün, onun içimden ayrılmayan ruhuna fâtihalar yollar ve korkunç sıkıntı anlarımda büyük ruhâniyetinden medet umarım. Ondan gelen imdadın beni ölümden bile kurtardığına ait hâtıralarım vardır. Şu anda içimi dolduran hudutsuz hayranlık ve minnet sıcaklığı beni ona doğru uçuruyor gibi. Sanki gözlerimi yumsam Konya'da olacağım. Törene katılanlarla birlikte fotoğrafım çekilecek kadar. Hazret-i Mevlânâ'yı hakkiyle sevenler ve anlayanlar bu hissin bir hurafe olmaması ihtimalini de anlarlar." (Peyami Safa)

ESERLERİ:

Mesnevi (tasavvuf ve tekke edebiyatımızın başlıca kaynaklarındandır. Kur'an ayetleri ve hadislerden ilhamla öğütler ve hikâyelerden oluşmuştur. 6 cilt, 1973-74), *Divan-ı Kebir* (gazellerinin çoğunda Şems-i Tebrizî imzasını kullandığı için *Divan-ı Şems-i Tebrizî* diye de adlandırılmış bu eserde 2000 kadar gazel, 1750 kadar rubai vardır Rubailerden 107'sini Hasan Ali Yücel 1923'te, 276'sını Âsaf Halet Çelebi 1944'te, 219'unu Abdülbaki Gölpınarlı 1945'te çevirmiştir. 5 cilt, 1959), *Fih-i Ma Fih* (Mevlâna'nın hayatı ve dönemi hakkında bilgiler veren önemli mensur bir eserdir. 61 bölümden oluşur. Muinuddin Pervane'nin konağında yaptığı sohbetlerden oluşmuştur; Türkçeye son tercümesi A. Gölpınarlı tar. 1959), *Mecalis-i Sab'a*

Mevlâna Türbesi

(Yedi toplantı anlamında, camilerdeki vaazlarından oluşmuş, bir bölümü Arapça, bir bölümü Farsça yedi bölümdür, 1965), *Mektûbât* (döneminin ileri gelenlerine yazdığı mektupları, 147 mektup, 1963), *Rubailer* (1964; *Mevlâna'nın Rubaileri* adıyla Âsaf Halet Çelebi çevirisi, 2002).

HAKKINDA: Tahir Olgun (Tahirül Mevlevi) / Mir'at-ı Hz. Mevlâna (manzum, 1899), Ahmet Avni Konuk / Menakıb-ı Hazret-i Mevlâna Celaleddin Rûmi (Risale-i Sipehsalar'ın çevirisi, 1912), S. Nüzhet Ergun / Mevlâna (1932), Feridun Nafiz Uzluk / Mektubât-ı Mevlâna (1937), Tahir Olgun (Tahirül Mevlevî) / Mesnevi Dersleri (1949), Abdülbaki Gölpınarlı / Mevlâna Celaleddin (1951) - Mesnevi Şerhi (6 cilt, 1974), Mevlâna'dan Sonra Mevlevilik (1953), Mehmet Önder / Mevlâna Şiirleri Antolojisi (1956-84) - Gönüller Sultanı Mevlâna (1958) - Mevlâna'nın Huzurunda (Maurice Barres'ten, çev., 1963) -Mesnevi'den Hikâyeler (1969) - Mevlâna Bibliyografyası (2 cilt, 1973, 74) - Mevlâna and Whirling Dervishes (1977)

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RUMÎ

MESNEVÎ (Başlangıç Bölümü)

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRÂHİM

Dinle ney'den duy neler söyler sana.
Sızlanır hep ayrılıklardan yana:

«Kestiler sazlık içinden, der, beni;
Dinler, ağlar: Hem kadın, hem er beni.

Göğsü, göz göz ayrılık delsin de bir,
Sen o gün benden işit özlem nedir.

Her kim aslından uzak düşsün: Arar;
«Asl»a dönmekçin bir uygun gün arar.

Dost'a kâh yoldaş olup, kâh düşmana.
İnleyip sesler duyurdum her yana.

Dost olur -zannımca- her insan bana.
Sırlarım gel gör ki meçhûldür ona.

Sırlarım olmaz inîltimden uzak.
Her göz etmez fark, işitmez her kulak.

Saklı olmaz birbirinden can ve ten,
Canı görmekçin izin yok bil ki sen!

- Bir ateştir, yel değildir ney sesi;
Kim ateşsizdir: Yok olsun böylesi.

Sevgiden ağlar eğer ağlarsa ney,
Sevgiden çağlar eğer çağlarsa mey.

Ney o şeydir: Perde yırtıp perdesi,
Dost edinmiş dosta hasret herkesi.

Hem devadır ney denen şey hem zehir,
Bir bulunmaz arkadaştır: Hemfikir.

Anlatır ney: Aşkı Mecnûn'un nedir,
Kanlı bir yoldan haber vermektedir.

Müşterî ancak kulak: Söz satsa dil,
Ancak âşık akla mahrem, böyle bil!

Derdimizden gün zamansız dolmada,
Her yanış bir günle yoldaş olmada.

«Geçti gün!» der, etmeyiz yersiz keder;
Var ol, ey sen tertemiz insan! yeter.

Kandı her varlık: Balık kanmaz suya,
Rızk eğer eksikse: Gün dolsun mu ya!

Anlamaz olgun adamdan, ham adam;
Söz hem az hem öz gerektir; vesselâm.

Kır oğul zincîri! hür gez, hür konuş!
Yok mu altından gümüşden kurtuluş?

Kaldırıp deryâyı aktarsan eğer
Bir dolumluktan çok almaz destiler.

Dolmaz «açgöz kimse»nin göz destisi.
Pek kanâatkâr sedef: Var incisi.

Gömlek aşk uğrunda yırtılsın hele,
İlgi katmaz artık azgın hırs ile.

Ey doyulmaz aşkımız sen mutlu ol!
Çünkü sensin çâresiz her derde yol.

Hastalıktır boş gurur: Dermânı sen;
Sen: Felâtun, Câlinus, Lokmân'ı sen.

Arşa sıçrar aşka düşmüş her beden;
Dağ da âşık olsa hoplar sevgiden.

Tûr'a bir gün cân olup aşk adlı nûr,
Düştü Mûsâ, kendisinden geçti Tûr.

Ben de olsam böyle sırdaş sâhibi,
Sır bırakmaz anlatırdım ney gibi.

Her kimin yoktur dilinden anlayan,
Sanki dilsizdir: Konuşsun bin lisan.

Bağ, nasıl artık gönüller eğlesin?
Soldu gül, bülbül neden bahseylesin?

Sevgilin, her şey; ey âşık! perde sen.
Bil ki cânân ölmez, âşıktır ölen.

Her kimin yok aşka dâir nesnesi,
Bir kanatsız kuştur, uçmaz böylesi.

Öncü: Dost olmazsa şâyet; ben fakir,
Ön nedir bilmem ve bilmem son nedir.

Anlatır aşk en bilinmez nesneyi;
Ayna hiç gizler mi aksetmiş şeyi?

Yâ senin aynan niçin vermez akis?
Çünkü tutmuş üstü, kat kat pas ve is.

Kurtarırsan pas ve isden aynanı,
Parlatır nûruyla aynan her yanı.»

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî / *Mesnevî*; Kendi vezniyle manzum çevirı: Abdullah Öztemiz, yeni eklerle 2. bas. 1989).

MESNEVİ (*)

Şefik Can

Hz. Mevlâna Mesnevisinde; ormanlardaki ağaçlar kalem olsa, denizler mürekkep olsa, yine Mesnevi'ye son yoktur. Dünya var oldukça, insanlar yaşadıkça, Mesnevi'nin şiiri de yaşar durur, okunur, zevk alınır, diye buyurmaktadır. "Dünya durdukça yaşayacak, okunacak olan Mesnevi'yi Hz. Mevlâna neden Türkçe söylemedi de Farsça söyledi!" diye itiraz edenler olduğu gibi, Mevlâna'yı İranlı zannedenler de vardır. Böyle düşünenler, dillerin geçirdiği safhalardan haberi olmayanlardır. Çünkü diller de insanlar gibi doğar, büyür, gelişip kemale erer. Eğer Mevlâna, Mesnevisi'ni Türkçe söyleseydi, XIII. Yüzyıldaki şairler gibi, şiirleri çok sönük olur, kendisi de eserleriyle dünyaya ışık tutan Mevlâna olamazdı. Asırlardan beri çeşitli dünya dillerine tercüme edilen Mesnevi'si de tüm zamanların ölmez şaheserleri arasına girmezdi. Hz. Mevlâna'nın Anadoluya teşrif buyurduğu XIII. asırda Anadolu Türkçesi çok zayıftı. O devirlerde yaşayan şairlerin şiirlerini okuduğumuz zaman, bunu çok açık bir şekilde görebiliriz. Mesela; XIV., XV. Asırda yetişen şairlerle, XVI. Asırda gelen Fuzuli, XVII. Asırda gelen Yahya Efendi, XVIII'inci asırda gelen Nedim'in şiirlerine baktığımızda dillerin zenginleşmiş, güzelleşmiş olduğunu görürüz.

XIII. asır Türkçe'sine göre Farsça çok zengin bir dildi. Sadece Hz. Mevlâna değil o devrin bütün âlimleri ilmi eserleri Arapça, tasavvufi eserleri de Farsça yazıyorlardı. Avrupa'da da âlimler kendi öz dilleri ile değil, Latince yazıyorlardı. Ancak XIII.Yüzyıldan sonra ilk defa Dante İtalyanca bir eser yazdı. O dönemin en tanınmış yazarları eserlerini Latince yazmışlardır. Bu hususun daha iyi anlaşılması için, çok açık bir örnek olarak XIII. Asrın zayıf Türkçesiyle edebi bir dil olan Farsça arasındaki farkı Sultan Veled Hazretlerinin şiirlerinde görmek mümkündür. Sultan Veled'in Türkçe şiirlerini okuduğumuzda çok cılız, zayıf, zevksiz bir ifade görürüz. Halbuki Farsça yazdığı şiirleri okuduğumuz zaman, Hz. Mevlâna'nın Divan-ı Kebir'inde bulunun manevi zevki hissederiz. Sultan Veled'in Farsça şiirleri derin manalı, ahenkli çok güzel şiirlerdir. O kadar güzel ki İngiliz müsteşriklerden Nicholson "Şems-i Tebrizi Divanı'ndan Seçmeler" adıyla bir kitap hazırlayarak İngilizce tercümeleriyle birlikte yayımlamıştır. Bu kitaba Sultan Veled'in Farsça bir şiirini de Mevlâna'nın sanarak yanlışlıkla almıştır. Çünkü Sultan Veled'in Farsça şiirleri Türkçe şiirleriyle kıyaslanmayacak kadar güzellikte olup babası Hz. Mevlâna'nın şiirleri gibi çok derin manalı çok güzel, mistik, tasavvufi şiirlerdir.Yakın tarihde, en büyük örnek ise Tagor olmuştur. Hint şairlerinden Tagor, şiirlerini eğer kendi Bengal diliyle yazıp neşretseydi, İngilizce dilini kullanmasaydı, bugün Tagor'u kimse tanımaz, şiirleride dünyada bilinmezdi. Akıllara şu soru gelebilir.

"Yunus Emre şiirlerini Türkçe söyledi. Yunus'un şiirleri de Hz. Mevlana'nın şiirleri gibi ölmeyerek günümüze kadar geldi. "Yunus Emre, Anadolu Türkçe'siyle, Oğuz lehçesiyle yazmıştır. Yunus Emre'nin dili çok temiz ve güzel bir Türkçe; ama zengin değil. Yunus bir dere, bir ırmak gibi çağlayarak akıp gelmiştir günümüze. Hz. Mevlâna ise, bir umman, bir deniz gibi coşmuştur. Mevlâna'nın çok genç yaşlarda babasının arkasında yürüdüğünü görenler "bir ırmağın arkasından koca bir deniz yürüyor" demişlerdir. Coşkun bir aşk deryası, koca bir umman olan Hz. Mevlâna, küçük bir dereye sığamazdı. Tekrar ediyorum ki diller çocuk gibidir asırlar geçtikçe gelişir güzelleşir, kemale erer. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u zaptettiği zaman Akşemsettin Hazretlerinin rüyasıyla Ebâ Eyyûbü-l Ensârî Hazretleri'nin kabri keşfedildi. Eba Eyyubü-l Ensari Hakkında Ak Şemsettin Hazretleri şu beyti söylemişti; Yetişmez mi bu şehrin halkına bu nimet-i bâri, Resul-i Ekrem'in yarı Eba Eyyub-el Ensari. Bendeniz de bu beyitten ilham alarak Konya halkı için şunu söyleyeceğim; Yetişmezmi bu Konya halkına, bu nimet-i bâri, Bahâeddin Veled oğlu Celâlü'd-dini'r-Rûmi...

(*) Bu yazı Şefik Can'ın III. Uluslararası Mevlâna Kongresi'ne sunmuş olduğu, "Selçuklu Kültüründe Mevlâna'nın Yeri" adlı bildiriden, ansiklopedimiz için H. Nur Artıran tarafından "Mesnevi" adıyla özetlenmiştir.

MEVLÂNÂ CELALEDDİN RÛMÎ

MESNEVİ

DUA VE YAKARIŞ

Yüce Allah, üstünlük bakımından gözyaşını, şehitlerin kanlarıyla bir tutmadadır.

Kimin gönlü illetlerden arınmışsa onun duası, ululuk sahibi Allah'a kadar varır, makbul olur.

Eğer duada güzel bir nefese sahip değilsen yürü, özü sözü doğru kardeşlerden dua iste!

Dertsiz dua soğuktur, bir işe yaramaz. Dertli dua ve niyaz, gönülden, aşktan gelir.

Dua ederken O'na kırık bir gönülle el kaldır. Çünkü Allah'ın merhamet ve ihsanı, gönlü kırık kişiye doğru uçar.

Rahmetler saçan dua kapısını kim vurdu da ona yüzlerce baharla icabet edilmedi?

Allah, yalvarıp yakaranlara ihsanda bulundu mu onlara ihsan ettiği şeylerle beraber, uzun bir ömür bağışlar.

Allah, ne alırsa onun karşılığını verir. Veliler bu sebeple O'na itiraz etmezler.

Bağını mı yaktı? Sana bir bağ dolusu üzüm ihsan eder, yas içinde neşe verir.

O, elsiz çolağa el verir. Gamlara maden olan kişiye neşeli, sarhoş bir gönül bağışlar.

Allah bize yardım etmek dilerse, bize yalvarmak ve münacatta bulunmak meylini verir.

O'nun için ağlayan göz ne mübarektir! Onun aşkıyla yanıp kavrulan yürek ne mukaddestir!

Her ağlamanın sonu gülmektir. Sonunu gören adam mübarek bir kuldur.

Akarsu nerdeyse orası yeşerir; nerde gözyaşı dökülürse oraya rahmet nazil olur.

Yusuf değilsen bari Yakub ol; onun gibi matlûbuna erişmek için ağla!

O elbiseyi elde etmek istersen cesedindeki göz çocuğunu ağlat!

Nerede bir dert varsa deva, oraya gider; neresi alçaksa, su oraya akar.

→

Bulut ağlamadıkça yeşillik nasıl güler? Çocuk ağlamadıkça süt nasıl coşar?

Gülmeler, ağlamalarda gizlidir. Ey sâf ve temiz kişi! Defineyi yıkık yerlerde ara!

Kardeş, duadan ayrılma! Kabul edilmiş, edilmemiş, bununla bir işin yok senin!

YILAN ÇALAN HIRSIZ

Hırsızın biri, bir yılan oynatıcısının yılanını çaldı. Aptallığından onu ganimet saymaktaydı.

Yılan da, hırsızı soktu, intiletek öldürdü. Yılancı ise, yılanın zehirlemesinden kurtulmuş oldu.

Yılancı, o ölü adamı görüp tanıdı: " Onu benim yılanım öldürdü, canından etti.

Hırsızı bulayım da yılanımı ondan alayım, diye dua edip duruyordum. Gönlüm, yılanımı bulmayı istiyordu.

Allah'a şükürler olsun ki, o dua kabul edilmedi. Ben duamın kabul edilmeyişini ziyan sandım ama, bana faydamış" dedi.

Nice dualar da vardır ki, helâk olmanın ve ziyanın tâ kendisidir. (Kusurlardan) münezzeh olan Allah, kereminden dolayı onları kabul etmez.

ERKEK VE KADIN

Ey yiğit kişi! Erkeklerin kadınlara üstünlüğü kuvvet, kazanç ve mal-mülk hakimından değildir.

Öyle olsaydı, aslan ve fil daha kuvvetli olduklarından dolayı insandan daha üstün, daha yüce olurdu.

Erkeklerin kadınlardan üstün olması erkeğin, kadına nazaran daha çok işin sonunu görebilmesindendir.

Erkek de, işin sonunu tahmin edip göremezse, bu becerisi olanlara karşı kadın gibi noksan sayılır.

İnsan, yiğitlikte Zaloğlu Rüstem bile olsa, Hamza'dan bile cesur olsa yine de hükmetme hususunda karısının esiridir.

Görünüşte su, ateşten üstündür ...

Fakat ikisinin arasına bir tencere (sevgi) girdi mi ateş o suyu kaynatır, buharlaştırır, yok eder.

Görünüşte su nasıl ateşten üstünse sen de kadından üstünsün; fakat hakikatte ona mağlupsun, onu istemektesin.

Kadınlar, akıllı erkeklere karşı galip gelirler, fakat cahil kişiler kadınları mağlup ederler.

Bu tür cahiller, sert ve kaba olan insanlardır.

Bunlarda acıma, lütfetme, sevme duygusu azdır; çünkü yaratılışlarında hayvanlık duygusu üstündür.

Sevgi ve acıma insanlık özelliğidir, hiddet ve şehvet ise hayvanlık.

Kadın, Hak nurudur, sevgili değil; sanki yaratıcıdır (doğurgan), yaratılmış değil!

NEFİS, HEVÂ VE HEVES

Düşman (nefsin) her ne kadar dostça söylerse de, her ne kadar taneden, yemden bahsederse de sen onu uzak say!

Sana şeker verirse sen onu zehir bil; bir lütufta bulunursa onu kahır bil!

Bu nefis cehennemdir; cehennem ise bir ejderhâdır ki harâreti denizlerle bile sönmez.

Bütün bir âlemi, bir lokma edip yutar da yine midesi "Daha fazla yok mu?" diye bağırır.

Bizim nefsimiz de cehennemin bir parçasıdır. Onun için cüzler, daima küllün tabiatındadır.

Nefsi öldürecek ayak da ancak Hakk'ın ayağıdır. Zaten nefsin yayını Hak'tan başka kim çekebilir?

Şunu bil ki; safları bozup dağıtan aslanla savaşmak kolaydır; asıl aslan ise, nefsini mağlûp edendir.

Vücudunda nefsi ölen kişinin emrine güneş de tâbidir, bulut da. Âdem Peygamber, nefis zevkine bir adım attı da cennetin baş köşesinden ayrılma zinciri, boğazına geçti.

Melek, Şeytandan kaçar gibi Adem'den kaçmaya başladı. Bir lokma ekmek için ne kadar gözyaşı döktü.

Ercesine onu savaşa çek, yiğitçe onunla vuruş ki, Allah da sana vuslatıyla karşılık versin!

Nefsin sağ elinde tespih ve Kur'ân vardır; ama yeninde de hançer ve kılıç gizlidir.

Onun Mushafına, riyasına kanma; kendini onunla sırdaş, hâldeş yapma!

Kendine gel de kargaya benzeyen nefsin ardından koşma. Çünkü o, seni mezarlığa götürür; bağa, bahçeye değil!

Sen, onun elini bağlamazsan o, senin elini bağlar. Sen, onun ayağını kırmazsan o, senin ayağını kırar.

Ey hevâ ve hevesini gizlice tazeleyen! (Sen) imanını tazele, fakat (sadece) dilinle değil!

Hevâ ve heves taze oldukça iman taze olmaz; zira hevâ, o kapının kilidinden başka bir şey değildir.

Gönlümüzdeki bütün bu gamlar, hevâ ve hevesimizin, varlığımızın tozundan, dumanından meydana gelir.

Bu kökümüzü söken gamlar, ömrümüzün orağına benzer. "Bu böyle oldu, şu şöyle oldu" demeler de kurumtulanmızdır.

Hevâ ve hevesle, nefsin isteğiyle az dost ol; zira seni Hakk'ın yolundan çıkaran, yolunu şaşırtan, odur.

Hakk'a (karşı) mest olmuş (kişilerden) başka bütün halk, çocuktur. Hevâ ve hevesinden kurtulmuş kişiden başka bülûğ yoktur.

Ey Allah'tan yalnızca "hu" ismiyle yetinen! İlâhî kadeh olmadıkça hevâ ve heveslerden nasıl geçeceksin?

Şüphe yok ki hevâ ve hevesi terk etmek acıdır; ama Allah'tan uzak olma acılığından elbette daha iyidir.

(Konulara Göre Mesnevî'den Özdeyişler, 2005).

- Güldeste (Mevlâna'dan seçmeler, 1984) - Mevlâna and the Mevlâna Museum (İngilizceye, 1993), Âsaf Halet Çelebi / Mevlâna ve Mevlevilik (1957), İsmail Ali Sarar / Mevlâna'dan Yana (biyografı, şiirler, 1961), Feyzi Halıcı / Mevlâna Güldestesi 16 Kitap (1961-76), Mehmet İsmet Binark / Mevlâna Bibliyografyası (M. Önder ve N. Sefercioğlu ile, 1973 -74), Ahmet Kabaklı / Mevlâna (1975), Peyami Safa / Mevlana (Milliyet, 1954; Objektif: 6-Yazarlar Sanatçılar Meşhurları, 1976), Feyzi Halıcı / Mevlâna ve Yaşama Sevinci (1978) - Mevlâna Sevgisi (1981) - Mevlâna (Türkçe-İngilizce, 1986) - Mevlâna Ccalettin Hayatı, Düşünceleri ve Eserleri (1986) - Nasreddin Hoca Fıkralarının Şerhi (1994) - Hünkar Hacı Bektaş Veli'den Özdeyişler (1995), Kul Sadi Yüksel / Mevlâna'yı Anlamak (1984), Yusuf İlgar / Tarih Boyunca Afyon'da Mevlevilik (1985), İsmet Zeki Eyuboğlu / Mevlâna Celaleddin (1989), Mahmut Toptaş /Mevlâna'da Cihad (1989), Lütfi Kaleli / Mevlâna Yunus ve Hacı Bektaş Gerçeği (1993), Nevin Korucuoğlu / Hoşgörü Yılında Mevlâna (1994) - Mevlâna Yolunda Torunundan Bir Nefes (1996), Vecihi Timuroğlu / Mevlâna (1996), İsmail Ali Sarar / Mevlâna'ya Saygı - Seçilmiş Rubailer - Mevlâna'ya Sesleniş (Farsça, Türkçe, İngilizce, 1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002).

MEVLÂNA CELALEDDİN RÛMÎ

YOKSUL KADIN VE KOCASI

Mevlâna, bu hikâyede iki toplumsal konuyu dikkatleri çeken bir üslupla dile getirmektedir. Birincisi, eşler arasındaki uyumdur, ikincisi, yol gösterme iddiasında olanla yolda ilerlemek isteyen samimi kişinin arasındaki ilişkidir.

Yoksul bir kadın, çektikleri sıkıntılardan dolayı kocasına sitem eder. Mevlâna durumu kadının diliyle tablolaştırır:

"Ekmeğimiz yok, katığımız, dert ve kıskançlık. Testimiz yok; suyumuz, gözümüzden akan gözyaşı.

Gündüz elbisemiz güneş ışığı, gece yatak ve yorganımız, ay ışığı."

Bey, hanımına hayatın değersizliğini anlatarak cevap verir:

"Tatlı yaşayan, acı ölür. Bedenine tapan, canını kurtaramaz.

Koyunları ovadan alırlar, daha semiz olanı öldürürler."

Devam eder:

"Bizim eşimizsin; eş, aynı özellikli olmalı ki işler güzelce sonuçlansın.

Eş birbirinin örneği üzere olmalı, ayakkabı ve çizmenin iki eşine bak.

İki ayakkabı eşinden biri ayağa dar geltirse, her iki eş de senin işine yaramaz.

Kapının eş kanatları; biri küçük, diğeri büyük? Orman aslanının eşini, hiç kurt gördün mü?

Deve üzerinde bu biri boş, diğeri malla dolu çift çuval, denk olmaz.

Ben kanaat yolunda gönlüm güçlü gidiyorum; sen niçin serzenişe doğru gidiyorsun?"

Hanımsa, yaşadığı zorlukları ve kocasının gayretsizliğini bilmektedir; onu, derdi konuşturur.

"İddia ve davet saçmalıklarını söyleme. Git, kibir ve gururdan söz etme.

Ne zamana kadar tumturaklı ve iş-güç sözü? Kendi iş ve durumuna bak da utan.

Kibir, çirkindir; ama dilencilerin kibri daha da çirkindir. Soğuk ve kar günü ve de o sırada elbise ıslak!

Ne zamana kadar iddia, söz, hava ve büyük? Ey, evi örümcek evi gibi olan sen!

Kanaatle sen, ne zaman canını aydınlattın ki? Kanaatlerden, sen, -sadece- isim öğrendin.

Peygamber dedi: Kanaat nedir? Hazine. Sense, hazineyi eziyetten ayırt etmiyorsun.

Bu kanaat, akar hazineden başka bir şey değildir. Sen laf etme. Ey akar gam ve eziyet!

Sen bana eş deme, koltuklama. İnsaf eştyim; aldatma eşi değilim.

Havada sineğin damarından kan alıyorsun, nasıl emirle, beyle adım atarsın?

Köpeklerle şu kemik yüzünden boğuşmaktasın; içi boş nev gibi inlemektesin.

Bana doğru aşağılayıcı şekilde gevşek gevşek bakma da senin damarlarında olanı söylemeyeyim.

Aklını benden fazla mı gördün? Ben az akıllıyı nasıl gördün?

Gafil kurt gibi bize saldırma. Ey, senin aklının utancındansa, akılsız olmak daha iyi!

Aklın, madem, halkın boğadır; o akıl değildir, yılan ve akreptir, o.

Senin zulmün ve hilenin hasmı, Allah olsun. Senin üstünlüğün ve aklın bizden eksik olsun."

Hanımın, kocasının ilahî takdirden ve kanaatten söz etmesi üzerine söyledikleri, toplumda herkesi ilgilendiren özelliktedir. Allah'ın adı anılarak, dualar okunarak yakalanan yılan, Hakk'ın adıyla kandırılanlara benzetilir. Hikâyede yakalanmış yılan dile gelir; herkese ibrettir sözleri:

"Sen beni, kalabalıklara rüsvâ etmek için, Hakk'ın adıyla aldattın.

Beni, Hakk'ın adı bağladı; senin görüşün değil. Hakk'ın adını tuzak yaptın; yazık sana!

Hakk'ın adı, senden benim adaletimi alır. Ben, Hakk'ın adına canımı ve bedenimi teslim ettim.

Ya, benim sokmamla canının damarını keser, ya da benim gibi seni zindana atar."

Adam cevap da sessiz kalmaz:

"Dedi: Ey kadın! Sen kadın mısın, yoksa hüzünle, babası mı? Fakirlik, benim övüncüm oldu, başıma kakma.

Mal ve altın, baş için şapka gibidir. Şapkaya sığınan kiyi, keldir."

Yoksulluğuna değer verir:

"Yoksulluk işi, senin kavrayışının ötesindedir. Fakirlik tarafına gevşek gevşek bakma.

"Yoksulluk işi, senin kavrayışının ötesinde fakirlik tarafına gevşek gevşek bakma.

Çünkü dervişler/yoksullar, mal ve mülkün ötesindedir.

Yücelik sahibi Allah'tan derin rızkları vardır."

Dinleyen de dikkatli olmalıdır:

"Dinleyici susuz ve istekli olursa, öğüt veren ölü de oha söyleyici olur.

Dinleyici canlı ve diri olursa, dilsiz söz söylemekte yüz dilli olur."

Koca, sonuçta ağır söyler:

"Ey kadın! Savaşı ve yol kesmeye terk et, etmiyorsan, beni terk et.

İyi ve kötüyle savaşmanın, benim için, ne yeri var? Çünkü gönlüm barışlardan da ürküp kaçıyor.

Susarsın, yoksa hemen şu anda evi bark terk ediyorum."

Kadın, bunun üzerine eşine eş olduğunu duyurmak ister, gözünde yaş ve gönlünde sığınma arzusu vardır:

"Kadın, yokluk yolundan girip dedi: Ben, sizin toprağınızım, hanım değilim.

Bedenim, canım ve neyim varsa senindir. Hüküm ve buyruk, bütünüyle senindir.

Yoksulluk nedeniyle gönlüm sabırdan sıyrıldıysa, kendim için değildir, bu, senin içindir.

Sen dertlerimde benim için deva idin. Ben, senin yoksul olmanı istemiyorum.

Senin canın uğruna, kendim için değildir, bu. Bu ağlamam ve inlemem senin içindir.

Şahsım, vallahi senin şahsım için her nefes önünde ölmeyi ister;...

Önüne kılıç ve kefen koyuyorum. Önüne boynumu uzatıyorum, boynumu vur.

Acı ayrılıktan mı söz ediyorsun? Her ne istersen yap, fakat bunu yapma.

Sende benim için gizli bir af dileyici vardır. Bensiz, o seninle gizli bir şefaatçi.

İçinde özrümü dileyen, senin huyundur. Ona güvenerek gönlüm suç işlemek istedi."

Sonra Mevlâna, hanımın, kocasının yanındaki yerine işaret eder:

"Ağlamasız da o, bizzat gönül alıcıydı. Ağlaması ve hayhuyu haddi aşınca,

→

O yağmurdan bir şimşek çaktı, o biricik adamın gönlüne bir kıvılcımı düştü.

Onun güzel yüzüne kul olan adam, hanımı kulluğa başlayınca nasıl olur?

Gurur'undan dolayı gönlünün titreyliği kişi, senin önünde ağlayınca nasıl olursun?

Nazıyla gönlün ve canın kanlandığı, niyaza başlarsa nasıl olur?"

Söylediklerine özlü bir söz ekler, Mevlâna:

"Sevgi ve incelik, insanlık vasfıdır; öfke ve şehvetse, hayvanlık vasfıdır."

Aynı üzüntü beyde de görünür:

"Dedi: Canının canına hasım nasıl oldum? Benim canımın başına tekmeler nasıl vurdum?

Kaza gelince, göz kapanır da bizim aklımız, ayağı başından ayırmaz.

Kaza geçince, kendini yer. Perdesi yırtılmış, yakasını yırtar.

Adam dedi: Ey hanım! Pişman oluyorum. Kafir idiysem, Müslüman oluyorum.

Senin günahkârının, merhamet et. Beni, tamamen kökten, dipten koparma."

Hikâye içerisinde yer verdiği iddiacı şeyh ile samimi mürit ilişkisine dair ifadelerine gelince, önce bu yol göstericinin özelliğini ortaya koyup ikaz da bulunur:

"Üstün değildir, seni nasıl üstün yapacak? Işık vermiyor, seni karartacak."

Ancak bu tür kişiler, halkı kendilerine çağırmaktan da geri durmaz ve gerçek acıdır:

"Yıllarca yarın vaadiyle insanlar, o kapının etrafında bulunmuş olur, -ama- yarın gelmez.

İnsanın sırrının az çok açığa çıkması için uzun zaman gerekir;

Beden duvarının altında hazine mi vardır, yoksa yılan, karınca ve ejderha mı?

Bir şey olmadığı anlaşılınca isteklinin ömrü gitmiş olur; anlamanın ne faydası olur?"

Ancak yine de yolunda samimi olan istekli kişinin samimiyeti kendini kurtarabilir; ümitsizliğe yer yoktur. Bu tür önderler, azaba uğrar. İstekli olanlarsa, kurtulurlar; iddiacı şeyhin, yani önder sandıkları kişilerin çok ilerisinde yer edinirler:

"Her ne kadar şeyhi can sandı, ama cevset çıktıysa da, o, kendi iyi niyetiyle bir yere vardı:

Gece ortasında kıbleyi araştırmak gibi; kible yok, ama onun o namazı geçerli."

(Adnan Karaismailoğlu, *Mevlâna ve Kültürümüz*, 2005)

Mevlâna

MEVLÂNA HÂLİD

Mutasavvıf-şair, İslâm bilgini (D. 1779, Karadağ / Süleymaniye – Ö. 9 Haziran 1827, Cebelikasiyün / Şam). Tam adı Ebü'l-Bahâ Ziyâeddin Hâlid b. Ahmed b. Hüseyni'l-Osmanî'dir. Nakşibendi tarikatinin Hâlidilik kolunun kurucusudur. Kadirî tarikatine mensup bir ailedcn gelen Mevlâna Hâlid, öğrenimini Bağdat'ta tamamladı. Tasavvufi arayışı sonucu Hindistan'a giti ve burada Abdullah-ı Dehlevî'nin öğrencisi oldu. Ondan aldığı hilâfetle Süleymaniye'ye döndü; önce Bağdat sonra da Şam'da irşat (Hak yolunu gösterme) çalışmaları yürüttü. Tasavvufi ve ilmî çalışmaları o derece etkili oldu ki kendisinden önce Kadiriliğin hâkim olduğu Irak ve Suriye bölgelerinde Mevlâna Hâlid'le birlikte Nakşibendilik yaygınlaştı. Yetiştirdiği çok sayıda öğrenci aracılığıyla söz konusu bölgelerle birlikte Türkiye'nin güney bölgelerinde ve halifeleri aracılığıyla tüm Türkiye'de etkili oldu.

ESERLERİ:

Divân (çev. ve şerh: Sadrettin Yüksel, 1977), *Şerh-i Akâid Hâşiyesi, Siyelkûti'ye Ta'lîkat, Risâle fi İsbâti'r-Râbıta* (haz. Mehmed Zahid Kotku, 1990), *İrâde-i Cüz'iyye Risâlesi, Cilâü'l-Ekdâr, Feraidü'l-Fevâid/ İtikadnâme* (haz. Hüseyin Hilmi Işık, 1996), *Hediyyetü'l-İhvân fi Âdâbi Zikri'l-Mennân* (haz. Mehmed Zahid Kotku), *Buğyetü'l-Vâcid fi Mektûbâti'l-Mevlâna Hâlid* (haz. Dilâver Selvi-Kemal Yıldız, 1993).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Süleyman Uludağ - Hamid Algar / "Hâlidiyye" (TDV İslâm Ansiklopedisi, c. XV), "Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî ve Talebeleri-I: Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî (k.s)" (Özlenen Fark, sayı: 24, Temmuz 1984).

MEVLÂNA İDRİS.

Bkz. İDRİS (Zengin), Mevlâna

MEVSİM, Hüseyin

Şair. 7 Temmuz 1964, Kırcaali / Bulgaristan doğumlu. Ortaöğrenimini Momçilgrat Mastanlı Lisesinde, yüksek eğitimini ve edebiyat eğitimini isc Filibe Üniversitesi Filoloji Fakültesi Bulgar Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. İki yıl öğretmen olarak çalıştıktan sonra 1991 yılında Türkiye'ye göç etti. Yüksek lisansını, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yaptı. Edebiyat ve tarih araştırmaları yayımlandı.

ESERLERİ (Şiir):

Otkrehnat Prozorets (Aralı Pencere), *Güneşin Bir Çiy Damlasında da Parıldadığı Gibi* (2004).

HAKKINDA: Hüseyin Mevsim / Otkrehnat Prozorets, Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 3.2.2005).

MEYDAN, Hilmi

Araştırmacı-yazar. 1928, Burun köyü / Bağarası bucağı / Söke / Aydın doğumlu. Kızılçullu Köy Enstitüsünü ve Çapa Yüksek Öğretmen Okulunu bitirerek (1957) çeşitli il ve ilçelerde İngilizce öğretmeni olarak görev aldı. 1969'da ABD'de yüksek lisans yaptı. 1980-85 yılı arasında Antalya Kolejinde çalıştı. Emekli olunca yerleştiği İzmir'de özel bir kuruluşta eğitim danışmanlığı yaptı.

ESERLERİ:

Didim, Milet, Priene Rehberi; Söke; Okul Şarkıları, Piyesleri; İngilizce Osman Gazi (İngilizce).

HAKKINDA: Abdülkadir Güler / Söke Şairleri Antolojisi (1990).

MEYDANÎ

Saz şairi. 1942, Küçüktuzhisar köyü / Gemerek / Sivas doğumlu. Asıl adı İdris Eroğlu'dur. Önceleri Eroğlu, daha sonra Meydânî mahlasını kullandı. Yoksulluk nedeniyle okula gidemedi. Kendi kendine okuma yazma öğrenerek ilkokul diploması

aldı. Küçük yaşta çobanlık yaptı. Üç yıl Kur'an kursu eğitimi aldıktan sonra iki yıl kadar köyünde imamlık yaptı. Askerlikten sonra Âşık Veysel'le tanışarak, saz ve söz dersi alıp onunla birlikte üç ay çeşitli yerlerde dolaştı. Çobanlık, çiftçilik, garsonluk ve fabrika işçiliği gibi işlerde çalıştı. 1982'de Kayseri'de âşıklar kahvesi açtı. Meydânî'nin sazından çok sözü kuvvetlidir. 1973 yılında katıldığı Türkiye Âşıklar Bayramında "*Okul*" şiiriyle ödül aldı. Şiirleri, Bayram Durbilmez tarafından *Âşık Meydânî: Hayatı Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler* (2000) adlı kitapta toplandı.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MIHÇI, Ali İhsan

Öykü yazarı (D. 1945 Nüfusta 1947], Tepebaşı / Elbistan / Kahramanmaraş - Ö. 26 Haziran 1993, Ankara). İlk ve ortaokulu Elbistan'da bitirdi. Erzincan Lisesi, Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1967) mezunu. 1967'de Elbistan Mükrimin Halil Lisesinde (1967-75) başlayarak, Ankara'daki çeşitli orta dereceli okullarda edebiyat öğretmeni ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Edebiyat Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Ankara'da çıkan *Türkiye Yazıları* (1977-83) dergisinin yazı kurulunda görev aldı. 1985 yılında resmi görevinden ayrılarak öğretmenlik mesleğini özel bir dershanede sürdürdü. Uzun süren kanser hastalığından kurtulamayarak genç yaşta yaşamını yitirdi.

Öykü ve denemeleri 1975'ten itibaren *Yansıma, Demokratik Eğitim, Türkiye Yazıları, Demokrat* vd. gazete ve dergilerde yayımladı. Öykülerinde halk anlatılarından esinlendi ve kimi öykülerinde mizahi dili bir altörge olarak kullandı. *İnsan Kısım Kısım Yer Damar Damar* (1982) adlı öykü kitabıyla başarı kazanan Mihçı; araştırma, inceleme, fıkra ve öykü dallarında yüzlerce yazı yazdı. *Bin Bir Resul Gelmedi* adlı öyküsüyle 1978 *Yapıt* dergisi Öykü Birincilik Ödülünü, *Ünlemdeki* adlı öyküsüyle 1978 Yarımca Kültür ve Sanat Şenliği Öykü Ödülü Üçüncülüğünü, *Düdük Davası* adlı öyküsüyle 1980 Hacıbektaş Şenliği Mizah Öyküsü Birincilik Ödülünü aldı. Yayımlanan öykü kitabından başka yardımcı ders kitapları vardır. Edebiyat Derneği üyesi idi.

"Yazar dostları da Mihçı'yı hep sevgiyle anacaklardır. Yaşamı boyunca kimseyi kırmayan, ama esprileri ile herkesin gönlünü kazanan bu değerli öykücü arkadaşımız, kendine özgü mimikleriyle gözümüzde hep canlanacaktır. (...)

ALİ İHSAN MIHÇI

BİN BİR RESUL'ÜN ÖYKÜSÜ

Ortaokul birinci sınıftan Bin Bir Resul sırasını dar aralığında doğruldu. Parmağı Türkçe ders kitabındaki şiirin ilk dizesinde titreyip duruyordu. Sınıf suspustu. Ikmiyordu Resul.

"Kokma!..." deyi gürledi öğretmen. Tombul yanakları kılcal damarlarla kaplıydı. Kır saçlarını arkaya doğru bastıra bastıra taramıştı. Soğuk bir görünümü vardı. Korktu Resul. Dili iyice dolaştı, öğürür gibi sesler çıkardı. Sonra sustu. Suçluca büküldü. Sırayla dayandı, bekledi.

"Şafak!" dedi öğretmen. Resul bildi. Söğütlü kıyılarında şafak dağları zorlar gelir. Sanki dağlar doğurur şafağı. Gök yarılır dağların üzerinde, şafak patlar. Gelip Tepebaşı'nın toprağına düşer, sulara düşer, horoz seslerinin, eşek anırtılarının, böğürtülerin, bağırtıların üzerine düşer, ısıtır. Ama bir horoz ötümü vaktinde şafak bir başkaydı. Şafağın ilk ışıkları, bir kısım köylünün bağrında hançerlenmişti.

Sıra aralığında öylece bükülü duruyordu Resul. Şafakla annaç annaca... Tepebaşı ile Akviran arasında uzanan bir bölük toprağı sahiplenen köylüler, sevinci sinsi korkularla kararak tan yerine bakıyorlardı. Tedirgindiler. Gülüyorlardı. Gözleri yoldaydı. Uzaktan uzağa Şar Dağı'nın iri gövdesi belirirken, toprak renkli adamlar basıp gelmişlerdi. Bir tüfek patlamıştı. Köylüler, mezarlarından doğrulan ölüler gibi suskun toplanıp dinele kalmışlardı. Ayak uçlarında yatan bir ölüye bakıyorlardı. Tüfeğin gümbürtüsü başına vurmuştu Resul'ün. Yüreği uzun bir çığlıkla yırtılmıştı. Ve şafak parçalanıp dağılmış, her şey bir anda olup bitmişti.

"Demek Tepebaşı'ndan... Neresi oluyor bu Tepebaşı?"

Resul, pencereye uzattı parmağını. Karşılarda Şar Dağı'nı görmeye çalışır gibi kısık kısık baktı.

"Tee orada..."

"Ailenle mi geldin?"

"Yok..."

"Bir başına mı?"

"Hee..."

Öğretmen yürüdü gitti önlere doğru.

"Tepebaşı diye bir yeri ansiklopedide bulumadım öğretmenim."

Ön sıralardan bir çocuktu konuşan. Elindeki kalın, ciltli ansiklopediyi öğretmene uzatmıştı.

"Nereye bağlı?" diye bu kez Resul'e döndü. Anlamadı Resul. Çocuk, gülümseyerek açıkladı. "Yani hangi ile, hangi ilçeye bağlı bir yer?"

Öğretmen, bugünkü dersi zamanından önce tamamlamış olmanın sıkıntısıyla geziniyor, zilin çalmasını bekliyordu. Çocuğun bu ilgisi hoşuna gitti. Resul'e baktı.

"Mezarlığın ordan ilçeye yol gider." dedi. "Elbistan derler. Bir de Söğütlü akar. Şar Dağı da vardır. Uzakta."

Çocuk hemen sayfaları karıştırmaya başladı. Bir sayfada durdu, parmağını bir arabaşlıkta tuttu. Dudakları pıtır pıtırdı. Kendini kanıtlamak ister gibi, ansiklopediyi katlayıp kalktı, gözlerini tavana dikerek okuduklarını aktarmaya durdu.

"Emm... Tepebaşı'nın bağlı olduğu ilçe öğretmenim... Emm... Yüzölçümü öğretmenim... Emm... Nüfusu öğretmenim... Emm..."

"Güzel!" dedi öğretmen.

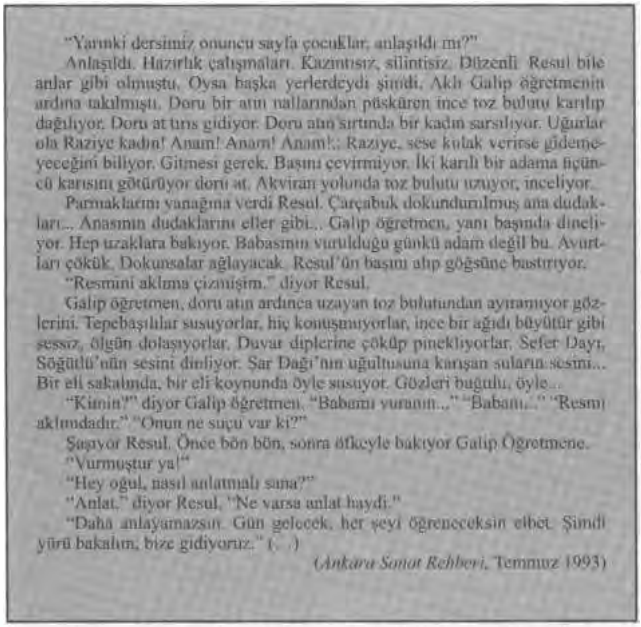
Resul'ün göğsü kalkıp indi. Çocuğun anlattıklarını bilmiyordu. Ama Tepebaşı değildi bu, Tepebaşı ise hani anası? Hani babası?

Öğretmen, Resul'ün tepesinde durmuştu. Uzun uzun baktı ona. Acıdı, kızdı, yine acıdı, yine kızdı.

"İlkokulu bitirenin okuma yazması olur be oğlum." dedi. "Ne deyim... Sana diploma veren öğretmenin elleri kırılsın e mi?"

Resul'ün yüreğinde teller gerildi, koptu. Şimdi nerede olduğunu bile bilmediği Galip öğretmeni anımsadı. Galip öğretmen, sessiz bir rüzgar gibi sınıfa girmişti sanki. Sıranın üzerinde sevecen bakışları... Biraz ötkeli, biraz hüzünlü.. Üzülme Resul! Herkes Resul'lü tanıyamaz ki!.. Anlayamaz ki!.. Ağlama Resul! Olmuyor, için için kanıyor. Gözleri bulgur bulgur, öğretmene göstermiyor gözlerini.

→

"Yarınki dersimiz onuncu sayfa çocuklar, anlaşıldı mı?"

Anlaşıldı. Hazırlık çalışmaları. Kazımtısız, silintisiz. Düzenli Resul bile anlar gibi olmuştu. Oysa başka yerlerdeydi şimdi. Akıl Galip öğretmenin ardına takılmıştı. Doru bir atın nallarından püsküren ince toz bulutu karılıp dağılıyor. Doru at tırıs gidiyor. Doru atın sırtında bir kadın sarsılıyor. Uğurlar ola Raziye kadın! Anam! Anam! Anam!.. Raziye, sese kulak verirse gidemeyeceğini biliyor. Gitmesi gerek. Başını çevirmiyor. İki karılı bir adama üçüncü karısını götürüyor doru at. Akviran yolunda toz bulutu uzuyor, inceliyor.

Parmaklarını yanağına verdi Resul. Çarçabuk dokundurulmuş ana dudakları... Anasının dudaklarını eller gibi... Galip öğretmen, yanı başında diniliyor. Hep uzaklara bakıyor. Babasının vurulduğu günkü adam değil bu. Avurtları çökük. Dokunsalar ağlayacak. Resul'ün başını alıp göğsüne bastırıyor.

"Resmini aklıma çizmişim." diyor Resul.

Galip öğretmen, doru atın ardınca uzayan toz bulutundan ayıramıyor gözlerini. Tepebaşılılar susuyorlar, hiç konuşmuyorlar, ince bir ağıdı büyütür gibi sessiz, ölgün dolaşıyorlar. Duvar diplerine çöküp pinekliyorlar. Sefer Dayı, Söğütlü'nün sesini dinliyor. Şar Dağı'nın uğultusuna karışan suların sesini... Bir eli sakalında, bir eli koynunda öyle susuyor. Gözleri buğulu, öyle...

"Kimin?" diyor Galip öğretmen. "Babamı vuranın..." "Babamı..." "Resmi aklımdadır." "Onun ne suçu var ki?"

Şaşıyor Resul. Önce bön bön, sonra öfkeyle bakıyor Galip Öğretmene.

"Vurmuştur ya!"

"Hey oğul, nasıl anlatmalı sana?"

"Anlat." diyor Resul. "Ne varsa anlat haydi."

"Daha anlayamazsın. Gün gelecek, her şeyi öğreneceksin elbet. Şimdi yürü bakalım, bize gidiyoruz." (...)

(Ankara Sanat Rehberi, Temmuz 1993)

"1980 yılının sonlarında (12 Eylül'den söz açacağımı sanmayın), bir gülmece öyküsü yarışmasında seçiciler kurulu üyesiydim. Finale kalan 12 öykü sırasıyla yüksek sesle okundu. Derken gündeme öyle bir öykü geldi ki, kötü okunsa bile, hepimizi gülmekten yere yatırıyordu. İkinci olan öykü sözgelişi 47 puan topladıysa, bu öykü 97 puanla birinci geldi. Yazarın adını ve kısa özgeçmişini açıklayan zarfı açıp baktık ki, Ali İhsan Mıhçı!" (Ahmet Say)

HAKKINDA: Ahmet Say / Mıhçı (Hürriyet Ankara, 1.7.1993), Ali İhsan Mıhçı'yı Yitirdik (Ankara Sanat Rehberi, Temmuz 1993), Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000), Ahmet Özer / Bir Uzun Ölüm (2002), TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

MINTZURİ, Hagop

Yazar (D. 1886, Armutlu / İliç / Erzincan - Ö. 1978). Galata Getronagan İlkokulu, İstanbul Robert Kolej mezunu. Dönemin gazeteci ve yazarlarından Keğam Parsehyan, Zabel Esayan, Savarş Misakyan, Ardaşeş Harutyunyan ve Rupen Zartanyan'la görüşüp onlardan etkilendi. Eserleri Türkçeye Ermeniceden Silva Kuyumcuyan tarafından çevrildi. Kitapları yaşadığı dönemin çokkültürlü toplum yapısını yansıtması açısından önem taşımaktadır.

ESERLERİ:

İstanbul Anıları 1897-1940 (1993, Necdet Sakaoğlu tarafından notlarla, 1998), *Armıdan Fırat'ın Öte Yanı* (1998), *Küği Gabri İm Meçis* (Ermcnice), *Kapandı Kirve Kapıları* (öyküler, çev.: Nurhan Büyük Kürkciyan, 2001), *Atina Tuzun Var mı?* (2001).

HAKKINDA: Bülent Topbaş / Agop Mintzuri'nin "İstanbul Anıları" Fotoğraflarla İstanbul (Cumhuriyet Kitap, 1.4.1999), Kapandı Kirve Kapıları (Kitap Rehberi, Aralık 2001).

MISIR, Mehmet

Şair. 1933, Urfa doğumlu. İlkokulu Elazığ'da okudu. Bir süre sanat okuluna devam ettiyse de öğrenimini yarıda bırakarak ticarete atıldı. Elazığ ve Adana'da uzun bir süre kaldı. 1952 yılında Urfa'ya döndü. Sonraki yıllarda önce Akçakale'ye, 1980 yılında ise Bursa'ya yerleşti. Şiirleri birçok gazete ve dergide yer aldı. 1989'da *Urfa İçin* adlı bir şiir kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: S. Ahmet Kaya / Urfa Şairleri - Cumhuriyet Dönemi (1998).

MISIR, Mustafa Bayram

Eleştirmen. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Doktorasını AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümünde ve Siyaset Bilimi alanında ABD'de yaptı. Çalışmalarını avukatlık yaparak sürdürdü. *Praksis, Siyasi Gazete* ve *Gri ve Yeşil* dergilerinin yayın kurulu üyeleri arasında yer aldı.

ESERLERİ:

Toplumcu Şiirimizde Bir Kanal: Kemal Özer, Demokrasiye Eleştirel Bakışlar, Modernizm - Postmodernizm Ve Sol (E. Bâlta ile), *Tarihsel Seyri İçinde ÖDP: Solun Yakın Kısa Tarihi* (M. Horuş ile), *Demode Denemeler / Eleştiri Yazıları* (2004).

MISIRLI, Ertan

Şair. 17 Eylül 1958, Çaycuma / Zonguldak doğumlu. Tam adı Mehmet Ertan Mısırlı. Şair ve yazar Ziya Mısırlı'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İktisat Bölümü mezunu. İstanbul'daki şirketlerde satış temsilciliği, düzeltmenlik yaptı. *Eski'Z* (2 sayı, 1992-93) dergisini çıkaranlar arasında yer aldı. İlk şiiri 1991'de *Argos* dergisinde çıkmıştı. Sonraki yıllarda şiir ve yazıları *Varlık, Bahçe, Uç* dergileri ve *Cumhuriyet Kitap* ekinde yayımlandı. *Ölüm Beyaz Gölge* adlı eseri ile 2003 TTB Behçet Aysan Şiir Ödülünde 'övgüye değer' bulundu.

"Bütün şairleri kardeşi bilir, kardeşlik duygusuyla, incitmeden kullanır sözcüklerini... Yalındır, sessizdir şiirleri fakat suyun akışıyla ilerlerken şiir bir bakmışsınız çağlayan olmuş, ne varsa sürüklemiştir yanında.

"En yakın arkadaşı Dağlarca'dır. En az Dağlarca kadar gençtir şiirleri. Saf bir dil kullanmaktan yanadır. Şair için 'hayat'la 'şiir'i arasında uçurum olmasa da; 'tutarlılık' denilen tutkunun, o şahsi esrikin kulağını çoktan bükmüş, ehlileştirdiği 'dünya görüşünü' itina ile sürekli devreye sokmuştur.

"A. Ertan Mısırlı'nın şiirleri ruhumuza merdiven, kalbimize sığınak, aşklarımıza merhem olabilir. Öyle ya; şiirin büyüsüne kapılmak kadar şairin sunduğu yeni sırlar da var hayata ilişkin. Dünya bir çöp dağı mı oldu bilemiyorum. Bildiğim bir şey vara ki, o kadar sahtekâr bir dünya oldu ki burası; iyi şiirleri gördükçe, okudukça pamuklara sarasım geliyor..." (Engin Turgut)

ESERLERİ (şiir):

Eski Islık (1999), *Ölüm Beyaz Gölge* (2003).

HAKKINDA: Haydar Ergülen / Açık Mektup / Gören Kalp Mağazası (Radikal, 18.2.1999), Engin Turgut / Eski Islık (Cumhuriyet Kitap, 17.6.1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MISIRLI, Ziya

Şair ve yazar. 5 Şubat 1926, Çaycuma / Zonguldak doğumlu. Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi ikinci sınıfta iken bir kaza sonucu gözlerini kaybetti. Körlere Yardım Derneğinde çalıştı. Müzikle uğraştı. Bazı şiirleri bestelenerek radyolarda okundu. Hayatını şiir ve hikâyelerinin geliriyle

Ziya Mısırlı

kazanmaya çalıştı. Altı Nokta Körler Derneğinin çıkardığı *Sesli Gazete*'nin düzenlediği öykü yarışmasında ödül aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

"Ziya Mısırlı'nın yapıtı, acınarak değil, değerlendirilerek okunması gereken, o içlerinde 'bir özgürlük esintisi' depreşip duran görmezlerin onurlu yaşamından kesitler vererek biz görenleri (!) bilmediğimiz bir evrene sokuyor güzel anlatımıyla." (Vedat Günyol)

"Gören Kalp Mağazası vaktiyle / bir şiir telgrafhanesi gibi çalışmış belli / Ziya Bey'in gönlüyle yazıp, / elleriyle okuduğu şu dizelerden: / 'Gurbetin sayfalarında resim gibiyim, / 'Gecemde güneş doğuyor, gündüzümde yıldızlar, / 'cesaret vermeli hatıralar insana', / açık bir mektup gibi ne pul / ne zarf istiyor Ziya Bey'in gören kalbi" (Haydar Ergülen)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kalbe Çevrilen Gözler* (1956), *Gurbette Bir Damla* (1957), *Kalbimin Sesi* (1958), *Okulda Bir Yıl* (1958), *Gönlümün Dili* (1960), *Bahçemden Bir Demet* (1963), *Dalımdaki Son Yaprak* (1964), *Gören Kalp* (1967), *Çırpınış* (1971), *Sevi de Çiçek Açar* (1991), *Gülün Kökündeki Işık* (1997), *Yürekteki Kor* (2001).

HİKÂYE: *Yaşantımdan Birkaç Yaprak* (1962), *İstiklal Madalyası* (1964), *Ben ve Öykülerim* (1965), *Anne* (1968), *Kara Çanta* (1970), *Öğretmenim* (1972), *Dost Eli* (1978), *Işıksız Yaşantılar* (1979).

ANI: *Çaba* (1968), *Gurbet Rüzgârı* (Anadolu gezi notları, 1968), *Gezilerimden Anılar* (1969).

ROMAN: *Dilenci* (1966), *Karanlığın Güneşi* (1973).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Vedat Günyol / Yaza Yaza Yaşarken ("Renkli Renksiz Düşler", 1990), Cezmi Ersöz / Son Yüzler ("Kalbe Çevrilen Gözler", 1992), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Haydar Ergülen / Haziran Tekrar ("Gören Kalp Mağazası", 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

SEVİL MISIRLIOĞLU

ANILARINI DA GÖTÜRSEYDİN

Sevdiğim ne çok üşürdün
Kumrular gibi sokulurdun koynuma
Tiftik saçlarını yelek yapar
Ihlamur kokulu nefesime sarardım seni
Güller açardı yanakların
Kor ateşlere dönerdi dudakların
Yanardın yakardın
Şimdi bilmem
Karlı buzlu toprak altında
Nasıl yatacaksın

Keşke giderken
Anılarını da götürseydin
(Devin Omzundaki Cüce, 2003)

Sevil Mısırlıoğlu

MISIRLIOĞLU, Sevil

Şair. 10 Kasım 1949, Antakya / Hatay doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Antakya'da yaptıktan sonra Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesini bitirdi. Sekiz çocuklu bir ailenin yedinci çocuğudur. 1975 yılından itibaren Hatay Valiliği Hukuk İşleri Bürosunda çalıştı. 1996'da şef iken emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra şiir çalışmalarına daha fazla yoğunlaştı.

İlk şiiri 1999 yılında *Ana* dergisinde, sonraki ürünleri *Ana, Simav Anadolu, Duygu Seli, Sevgi Yolu* dergileri ile *Belde* gazetesi gibi birçok yayın organında yayımlandı. Şiirleriyle *Simav Anadolu, Anadolu* gazete ve dergilerinin yarışmalarında birincilik, ikincilik ödülleri ile mansiyonlar aldı. İLESAM üyesi ve Antakya Korunmaya Muhtaç Çocuklar Derneği Yönetim Kurulu üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Konuşan Sessizlik (1998), *Hayallerimin Hıçkırığı* (1999), *Yüreğimden Tutun Beni* (2000), *İnsanlığın Adresi Sevgi* (2001), *Düşlerin Köpüğü* (2000), *Devin Omzundaki Cüce* (2003), *Yüreklerimiz Susmasın* (deneme, öykü, şiir, 2006)

ZİYA MISIRLI

SONBAHARIMIN SON GÜLÜ

VII

Bugün Kasımın son günü
Daha çok günler var derken
Sonbahar da gelip geçti.
Elin değdi yalnızca elime.
Söyletemedim o güzel sözcüğü dilime

Anlatamadıysam da yüreğimdeki koru,
Duyumsadığın bu sıcaklığı yadsıyamazsın,
Bugün Kasımın son günü,
Yarın kışa geçeceğim, sen baharına dön !
Fideledim, çiçek gibi gönül bahçesine sen.
Unutma, sonbaharımın son gülü.
(Sevi de Çiçek Açar, 1991)

HAKKINDA: Muharrem Kubat / Hatay'da Bir Şiir Elçisi (Çağrı, Mart 2003), Abdürrahim Karakoç / Dost Kitaplar - Şair Dostlar (Akit, 8.10.2001), Düşlerin Köpüğü (Hatay, 20.6.2002), İsa Kayacan / İnsanlığın Adresi Sevgi (Belde, 15. 8.2002), Şiirleriyle Hatay Elçisi (Antakya, 20.10.2000), Abdülkadir Güler / Fethiye'de Söylenen Maniler (Söke, 19.8.2001).

MISIROĞLU, Fatıma Mehlika

Araştırmacı-yazar. 18 Ağustos 1965, İstanbul doğumlu. İlk ve ortaokulu İstanbul'da tamamladı. Daha sonra, International School of London (Londra Uluslararası Okulu)'dan "International Baccalaurate of Geneva" diplomasını aldı. East Anglia Üniversitesinin Fizik ve Matematik Fakültesinden 1987'de mezun oldu ve önce Southampton Üniversitesinde Atomik Çarpışma Fiziği Bölümünde araştırmacı olarak, daha sonra da Londra'da özel sektörde çalıştı.

Londra'da Haringey Muslim Women's Konseyinin kurulmasında aktif rol oynadı ve Londra Haringey Belediye Meclisinde Müslüman kadınları temsil etti. Eylül 1991'de Türkiye'ye döndü. Yaşamını bir yayınevinde çalışarak sürdürdü. Şefkat Vakfı Yönetim Kurulu ve Osmanlılar İlim ve İrfan Vakfı, Aile Encümeni üyesi, Gökkuşağı İstanbul Kadın Platformu Başkan Yardımcısıdır.

ESERLERİ:

Yeşil Çevre ve İslâm (1993), *Semamızda Bir Yıldız: Şeyh Nâzım Kıbrısî* (1996).

Kadir Mısırlıoğlu

MISIROĞLU, Kadir

Tarihçi, gazeteci-yazar, şair. 1933, Akçaabat / Trabzon doğumlu. Okula başlamadan önce Kur'an dersleri aldı. İlköğrenimini Akçaabat Merkez İlkokulunda tamamladı. Akçaabat Ortaokuluna kaydolduğu yıl (1947) Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* dergisiyle tanışması hayatının önemli bir kavşağı oldu. Bu okulun ikinci sınıfında Mustafa Kemal (Atatürk) hakkında arkadaşlarıyla tartışınca bir süre okuldan uzaklaştırıldı. Trabzon Lisesi ve Trabzon Öğretmen Okulunda bazı milliyetçi arkadaşlar edindi. Bunlar vasıtasıyla *Sebilürreşad* ve *Serdengeçti* dergilerinden haberdar oldu.Bu dönemde dört milliyetçi kuruluşun birleşmesiyle oluşan Türk Milliyetçiler Derneğinin Akçaabat Şubesini kuranlar arasında yer aldı ve dernek 1953 yılında DP hükümetince kapatılıncaya kadar başkanlığını yaptı. 1953 yılında İstanbul'un Fethi'nin beş yüzüncü yıldönümü dolayısıyla yapılan kompozisyon yarışmasını kazandı. 1954 Ekimi'nde Erzurum'a gidip eksik dersinin sınavını Erzurum Lisesinde vererek lise mezunu olabildi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Hu-

KADİR MISIROĞLU

KANLI DÜĞÜN

BİR MÜJDE

Selçuklu Devleti'nin başşehri Konya'daki Hükümdarlık Sarayında büyük bir z yafet veriliyordu. Şehrin bütün ileri gelenleri çağrılmıştı. Fakat bu, ziyafetten daha ziyâde dinî bir toplantıya benziyordu. Çünkü bu toplantıya ülkenin hemen her tarafındaki din adamlarıyle bütün güzel sesli hafızlar çağrılmıştı. Gerçekten bunlar daha önce gönderilmiş habercilerle getirtilmiş ve o gün sarayda hazır edilmişlerdi. Son Selçuklu Hükümdarı, hocalardan birini "Reisülulemâ" yani âlimlerin reisi ilân etmek istiyordu. Fakat bu makama kimin getirileceğini henüz bilen yoktu. Gerçi Padişah kararını vermiş ve bu makama seçeceği kimseyi çoktan teshit etmiş bulunuyordu. Fakat bunu son dakikaya kadar gizli tutmuştu. Çünkü âlimlerin reisi ilân etmek istediği Molla Üzeyir Efendi'nin halk tarafından pek de sevilmediğini gayet iyi biliyordu. Hem bilgi ve hem de ahlâk bakımından son derecede kıymetsiz bir kimse olan bu hoca efendi, sırf dalkavukluğu sayesinde ne yapıp yapıp Padişahın gözüne girmeyi becerebilmişti.

İlk Selçuklu padişahları, kendilerini icabında acı acı tenkid etmekten bile çekinmeyen tok sözlü gerçek din adamlarına daima büyük bir hürmet gösterir ve en yüksek mevki ve vazifeleri dalkavuklara değil de onlara verirlerdi. Bu sayade de büyük hatalara düşmez ve ülkelerini gayet iyi idare ederlerdi. Fakat bu durum zamanla çok değişmiş ve bu yüzden gitgide zayıflayarak artık yıkılmaya yüz tutmuş bulunuyordu.

Merasim kuşluk vakti başlamış ve ta öğlene kadar Kur'an-ı Kerim okunmuştu. Birbirleri arkasından birer ikişer sahife okuyan hafızların yanık sesleri muhteşem sarayın geniş salonlarında ürpertici yankılar meydana getiriyordu. Set set yapılmış havuzların birinden diğerine dökülen berrak suların tatlı şırıltısı ise bu mübarek Kur'an seslerinin müşterek bestesi, ruhlara derin bir sükûn veriyordu.

Misafirler, alçak sedirlere yayılmış kadife örtülü, yumuşak minderler üzerine bağdaş kurmuş oturuyorlardı. Yeşil, eflâtun ve nar çiçeği gibi en tatlı renkli kumaşlardan dikilmiş geniş cübbelerinin eteklerini dizleri üzerine toplamış, sarıklar kavuklar ve heybetli sakallarıyla sanki bir kat daha ağırlaşmış olan başlarını, olgun başaklar gibi hafifçe kalbleri üzerine eğmiş hem dinliyor ve hem de sakin sakin kehribar teşbihlerini çekiyorlardı. Arada bir hizmetçilerin →

dağıttıkları nar şerbetinin boş kupalarının, gümüş tepsiler üzerine bırakılmasından doğan hafif, madenî bir sesden başka hiç bir çıtırtı duyulmuyordu.

Kadınlar da başlarını temiz tülbentleriyle iyice örtmüş, narin ellerine sedef teşbihlerini almış ve Harem Dairesinin Kur'an okunan salona en yakın odasında toplanmışlardı. Sükûnet ve ciddiyetle hafızların perde perde yükselen seslerine kapılmış adetâ sonsuz boşluklarda süzülen melekleri andırıyorlardı. Kur'an dinlenirken konuşulmayacağını çoktan öğrenmiş bulunan çocuklar ise, annelerinin kucaklarında büzülmüş oturuyor ve sanki nefes bile almıyorlardı.

Kur'an-ı Kerimin okunması tamamlanıp da duası yapıldığı zaman öğlen ezanı okunmuş bulunuyordu. Cemaatle edâ edilen namazı, davetliler arasında bulunan Mevlâna Hazretleri kıldırmıştı. Padişah, imamlığı kabul ederek bu namazı kıldırması için ona oldukça ısrar etmek mecburiyetinde kalmıştı. Bu suretle o-nun gönlünü almak istiyordu.- Çünkü, O dururken hiç de lâyık olmayan birini «Âlimlerin Reisi» ilân edeceği için kendisini gücendirmekten korkuyordu. Halbuki, Mevlânâ'nın hiç bir makamda gözü yoktu. Çoktanberi derin bir sevgiyle bağlandığı Tebrizli Şemseddin'le dâima beraber olmak ve sırf onunla manevî bir âleme dalmaktan başka hiç bir şeyden zevk almıyordu.

Namazdan sonra yere serilen temiz örtüler üzerinde hep birlikte yemek yenmişti. Daha sonra da çeşitli va'z ve konuşmalarla vakit bir hayli ilerlemişti. Nerede ise ikindi ezanı okunmak üzere idi. Padişah, artık asıl maksadını açıklamanın zamanı geldiğini düşünerek söze başladı. Önce, ülkesinin âlimlerini uzun uzun övdü. Onlarla iftihar ettiğini söyledi. Sonra bunlar arasından seçeceği birini "Reisülulemâ" yani âlimlerin reisi olarak tayin etmeyi düşündüğünü belirtti. En sonunda da sözü Molla Üzeyir Efendi'ye getirerek onu methetmeye başladı.

Mevlâna Hazretleri, bu konuşmanın nereye varacağını tahmin etmekte gecikmemişti. Son derecede canı sıkıldı. Kıymetsiz bir kimsenin, böylesine seçkin bir topluluk önünde Padişah tarafından aşırı bir şekilde övgülmesinden rahatsız oldu. Çünkü herkes gibi o da çok iyi biliyordu ki; Molla Üzeyir Efendi'nin dalkavukluktan başka bir meziyeti (!.) yoktu.

Padişahların dalkavuklara ehemmiyet vererek onları iş başına getirmeleri halinde devletlerinin uzun ömürlü olmayacağını düşünerek müteessir oldu.

Mevki ve memuriyetlerin ehil olmayanlara verilmesi İslâm nizamında yasak değil miydi!. Fakat ne vardı ki; O gün bu hatayı işleyen nihayet devletin başı olan Padişahtı. O bunları düşünürken, Padişah, hâlâ Molla Üzeyir Efendi'yi methetmeye devam ediyordu. Mevlâna Hazretleri, artık dinlemeye tahammül edemiyordu. Kararını vermişti. Derhal orayı terkedecekti. Öyle ya, yüce Peygamberimiz "Allah'ın en sevdiği hareket, bir kimseye, o bir padişah bile olsa, kendisinden korkmayarak haksızlığını bildirmektir!" demiyor muydu? !..(....)

(*Kanlı Düğün*, 1972)

kuk Fakültesine kaydını yaptırarak İstanbul'a yerleşti. Üniversite öğrenciliği sırasında, aralarında Vefa, Seyhan, Karadeniz ve Yıldız yurtlarının bulunduğu yedi öğrenci yurdu açıp çalıştırdı. Bu faaliyetleri hakkında Ahmed Emin Yalman, *Vatan* gazetesinde aleyhinde bir yazı yayımladı.

1961 yılında Aynur (Aydınaslan) ile evlendi. Sırasıyla Abdullah Sünüsi (1963) Fâtıma Mehlika (1965) Mehmed Selman (1973) isimli üç çocuğu oldu. Fakülte yıllarından itibâren yayıncılık yapmayı ve konferanslar vermeyi hızlandırarak hukukçuluktan çok tarihçiliğe yöneldi. Yayın dünyasına 1948 yılında, *Yeni Polathane* gazetesinde çıkan bir şiiriyle girdi. Fakülte yıllarında İlhan Darendelioğlu'nun çıkarmakta olduğu *Toprak* dergisine de Mehmed Meriçgiller müstearı ile birkaç yazı yazdı. Basılı ilk kitabı *Lozan Zafer mi, Ilezimet mi?* adlı araştırmasının çıktığı 1964 yılında Sebil Yayınevini kurdu ve bu eseri yayıncvinin ilk kitabı oldu. Kitabın 1970 yılındaki genişletilmiş ikinci baskısı 5816 sayılı "Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"na aykırı bulunarak toplattırıldı. Bu kitap nedeniyle hakkında açılan dâvâ 1974 affı ile düştü.

1970 yılı ocak ayında İstanbul Milli Türk Talebe Birliğinin İstanbul'daki genel merkezinde verdiği "Harf İnkılabı" konulu konferansı nedeniyle hakkında Eskişehir Sıkıyönetim Mahkemesince yedi yıl hapis, beş yıl amme haklarından men ve yirmi ay sürgün cezası verildi. Aldığı cezanın infazı Eskişehir Sivil Cezâevinde başlayıp İstanbul Sağmalcılar Cezaevi ve Bakırköy Akıl Hastanesi, Cerrahpaşa Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Adli Servis aşamaları ardından 1974 yılı Mayısında çıkarılan genel afla sona erdi. Ancak bu ilk tutukluluğu değildir. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nden sonra Aziz Nesin'le Nâdir Nâdi arasındaki bir kalem kavgasıyla başlayan gelişmelerden sonra Çekirge Kaplıcalarından alınıp İstanbul'a getirilmiş, İstanbul Harbiye binâsındaki hücrelerden birine hapsedilmişti.

1976 yılı başından itibaren haftalık olarak *Sebil* dergisini çıkarmaya başladı. Bu dergideki yazılarından dolayı kısa bir süre sonra hakkında Atatürk'le ilgili kanun ve 163. madde kapsamında çok sayıda dâvâ açılması üzerine yeniden hapse girmemek ümidiyle 1977 genel seçimlerinde MSP'den Trabzon milletvekili adayı oldu. Listede ikinci sıraya konulması sebebiyle kazanamadı. Ertesi yıl aynı partiden İstanbul senatörlüğü için aday oldum. Yine ikinci sırada olduğu için kazanamadı. 1978 yılında MSP Genel İdare Kurulu üyesi seçildi. Bu üyeliği döneminde 12 Eylül 1980 İhtilâli oldu ve 13 Ekim 1980 tarihinde bütün GİK üyeleri hakkında tutuklama kararı verildi. Bunun üzerine hakkında daha evvel açılmış olan dâvâların, MSP dâvâsıyla birleşmesinden doğacak psikolojik ağırlıktan kurtulmak isteyen bazı arkadaşlarının önerisiyle yurtdışına çıktı, Almanya'da oturma hakkı olduğundan Frankfurt'a yerleşti. Almanların eşi ve çocuklarına oturma izni vermemesi üzerine bir süre İngiltere'de yaşamaya başladı. Ekonomik imkânlarının yetersizliği nedeniyle zor bir dönem yaşarken, 1983 yılı başlarında gazete, radyo ve televizyon anonslarıyla yurda dönmeye davet olundu. Yurda dönmeyince Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarıldı. İngiltere'den siyâsî ilticâ hakkı istedi. Bunun için 7 Eylül 1983 tarih ve 18158 numaralı kararın yayınlandığı *Resmî Gazete*'yi göstermesi kâfi geldi. Londra'da oturmaktayken geçimini sağlayacak bir iş kuramadığından bir buçuk yıl sonra iş ve geçim zorunluluğu nedeniyle tekrar Almanya'ya döndü. 1991 yılında 163. madde TCK'dan çıkarılınca Türkiye'ye döndü. 1992'de yurda dönerek yazı ve yayın çalışmalarını sürdürdü. Yakın dönem tarihine ilişkin gayrı resmi tarih tezleri ve çeşitli incelemeleriyle tanınmıştır.

ESERLERİ

DÜŞÜNCE-ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Lozan Zafer mi, Hezimet mi? C.I* (1965), *Macar İhtilâli* (1966), *Yunan Mezâlimi* (1966), *Amerika'da Zenci*

Müslümanlık Hareketi (1967), *Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücâhidler* (1967), *Moskof Mezâlimi C. I* (1970), *Moskof Mezâlimi C. II* (1970), *Musul Mes'elesi* (1972), *Lozan Zafer mi, Hezimet mi? C. II* (1974), *Osmanoğulları'nın Dramı* (1974), *Lozan Zafer mi Hezimet mi? C. III* (1977), *İslâmcı Gençliğin El Kitabı* (1981), *Geçmişi ve Geleceği ile Hilâfet* (1993), *Bin Uydurma Kelimeyi Boykot* (1993), *İslâm Yazısına Dâir* (1993), *Âşıklar Ölmez!..* (1994), *Filistin Dramı'nın Düşündürdükleri* (2004), *Hayat Felsefesi Yahud Yaşamak Sanatı* (2005).

HÂTIRÂT-BİYOGRAFİ: *Ali Şükrü Bey* (1978), *Hicret* (1990), *Geçmiş Günü Elerken C. I* (1993), *Üstad Necip Fâzıl'a Dâir* (1993), *Geçmiş Günü Elerken C. II* (1995), *Üç Hilâfetçi Şahsiyet* (1995), *Gurbet İçinde Gurbet* (2004), *Bir Mazlûm Padişah:Sultan Vahideddin* (2005), *Bir Mazlûm Padişah:Sultan Abdülaziz* (2006).

TARİHİ ROMAN: *Kanlı Düğün* (1972), *Uzunca Sevindik* (1973), *Kırık Kılıç* (1973), *Kavuklu İhtilâlci* (2005), *Düzmece Mustafa* (2005), *Cem Sultan* (2006), *Zağanos Paşa* (2006).

FIKRA: *İthaflı Fıkralar* (2005).

ŞİİR: *Cemre* (1992).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1986), TBE Ansiklopedisi (2001).

Özcan Micalar

MİCALAR, Özcan

Şair. 7 Şubat 1965, Prizren / Kosova doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Prizren'de tamamladı. Prizren Yüksek Pedagoji Okulunu bitirdikten sonra aynı kentte öğretmenlik yaptı. Doğru Yol Kültür Sanat Derneği Nâzım Hikmet Edebiyat Kolunun etkin üyeleri arasında yer aldı. Küçük yaşlardan itibaren birçok şiirini *Tan, Birlik* gazeteleri ile *Çevren* ve *Sesler* dergilerinde yayımladı. Aşk konusunu işlediği lirik şiirler yazdı. *Mutluluk Rüzgârı* (1991) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Osman Baymak / Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1996).

LAURENT MIGNON

KUDÜS

I.
yankılanıyor
kudüs ezanları
gırnata'nın vadilerinde
II.
nasıl dirilmesin
endülüs ruhu
ölülerin bile
dirildiği şehirde
III.
asla
işgal edemezler
içimizdeki kudüs'ü
IV.
keşke
yüreğim de taştan olsa
onu da atsam
biraz yürek
biraz taştır
kudüs
V.
isyana çağrı
bu şehrin her taşı

taşla inşa
taşla isyan
isyanla inşa
kudüs

(*Hece* dergisi, Ekim 2002)

MİGNON, Laurent

Şair ve yazar. 6 Ağustos 1971, Arlon / Belçika doğumlu. Lüksemburg vatandaşıdır. Ettelbruck İlkokulu (1983), Diekirch Klasik Lisesi (1991), Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu (1998) mezunu. 1994-2002 yılları arası Londra'da çevirmenlik yaptı. *"Çağdaş Türk Aşk Şiirinde Devamlılık ve Değişim"* konulu doktora tezini mezun olduğu okulda sundu. Aynı kuruluşta çağdaş Türk edebiyatı, Tanzimat dönemi Türk edebiyatı, Osmanlıca ve çeşitli düzeylerde Türkçe dil dersleri verdi. Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Ayrıca Kültürler Meclisinin genel sekreterliği görevini yürüttü. XIX. ve XX. yüzyıl Türk edebiyatı, çağdaş Arap ve Gürcü şiiri, karşılaştırmalı edebiyat, gezi edebiyatı ve Ubıhçadan Lüksemburgcaya kadar çeşitli azınlık dilleri ile ilgili çalışmalar yaptı.

Türkçe, Fransızca, İngilizce olarak kaleme aldığı yazı ve şiirleri *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, Çuene Buri, Galerie, Hece, Kaşgar, Les Cahiers, Luxembourgeois ve Traversées* gibi dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

İNCELEME: *Çağdaş Türk Aşk Şiirinde Aşıklar Mekânlar* (2002), *Elifbalar Sevdası* (2003)

Laurent Mignon

ÇEVİRİ: *Aşkın Kitabı* (Nizar Kabbani'den şiirler, Arapçadan, 2000), *Gezginin Günlüğü* (şiirler, derleme, 2002), *Tigres de Papier et Monstres Edentés* (Kâğıttan Kaplanlar ve Dişsiz Canavarlar, antoloji; Türkçe, Arapça ve Gürcüceden Fransızcaya; Belçika, 2003).

HAKKINDA: Atıf Bedir / Nizar Kabbani: Aşkın Kitabı (Hece, Ocak 2001), Kezban Bülbül / İsyanımı Doğu ile Bastırdım (Yeni Şafak, 30.01.2003), Taha Çağlaroğlu / Gezginin Günlüğü (Zafer, Ocak 2003), Ali Galip Yener / Türk Şiirinde Aşk: Sakın, Mutsuz ya da Yırtıcı (Virgül, Mayıs 2003), Murat Kacıroğlu / Şiirin Aşkı Aşığı ve Mekânı (Kitap Haber, Nisan-Mayıs 2003).

MİHALIÇÇIKLI HACI MUSTAFA

İslâm bilgini (D. ?, Sarıyar köyü / Mihalıççık / Eskişehir - Ö. 1882). Öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İngiliz-Osmanlı ordusunda Kırım Harbinde katıldı ve dönüşte bir seyahatnâme yazdı. Beyazıt Camiinde ders okuttu. Tasavvufta Nakşibendî şeyhi Abdullah Ekmelî'ye bağlandı.

BAŞLICA ESERLERİ:

İnkişâfü'l-Ezhâr fi Meseleti'l-Izhâr, Risâle-i İstiskâ, Risâletü't-Teşbihi'l-Vâkı fi's Salât ale'n Nebiyy Aleyhis selâm, Umdetü'l-Ahkâm fi Erkâni'l-İslâm, Hayru'l-Umûr fi Ziyâreti'l-Kubûr, Şıpka Seyâhatnâmesi, Türkçe Zübdetü'l-Beyân, Sergüzeşt-i Fakîr.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

MİHNETÎ

Halk şairi. 1929, Gaziler / Şenkaya / Erzurum doğumlu. Asıl adı Vehbi Polat olan şair, köy enstitüsü çıkışlıdır. Dergi ve gazelerde şiir yayımlamadı. *71'in İnilisi* adlı ilk kitabı takma adına uygun olarak, halk edebiyatı geleneğine bağlı, biçimine uygun şiirler içerir.

"Şiirine getirdiği öz, yeni ve toplumcu. Kitabın adından da anlaşılacağı

gibi Mihnetî 12 Mart dönemini yansıtmış. Estetiğe az önem vermiş, ama bu dönemi kıyasıya yargılamış." (Hikmet Altınkaynak)

HAKKINDA: Hikmet Altınkaynak / Edebiyatımızda Yeni Kalemler (Yeni Ortam, 27.6.1975), Süleyman Yağız / Yürü Bre Hızır Paşa (1983).

MİHRİ HATUN

Divan şairi. (D. 1460 ?, Amasya - Ö. 1506, Amasya). Mehmet Çelebi b. Yahya adlı, Belayi mahlasını kullanan şair bir kadı'nın kızı, Gümüşoğullarından Pîr İlyâs Şücâeddin Halveti'nin torunudur. Âşık Çelebi'ye göre adı ve mahlası Mihri, Evliyâ Çelebi'ye göre Mihrümâh, Bursalı Mehmed Tâhir'e göre ise Fahrünnisâ ya da Mihrinnüsâ'dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir ama şiirlerinden kırk beş yaşına kadar yaşadığı anlaşılmaktadır. İyi bir öğrenim görerek yetişti. II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmet'in Amasya valiliği sırasında bu şehirde oluşan edebiyat çevresine giren Mihrî Hatun, yazdığı aşk şiirlerindeki sade ve samimi anlatımıyla kadın şairler arasında en fazla dikkate değer şair oldu.

Mihrî'nin şiirlerinin dili, dönemindeki diğer şairlerin diline göre oldukça yalındır. Aruz ölçüsünü kullanırken imale ve zihafa çokça yaslandı. Divan şiirinin kurucularından sayılan Necâtî'den etkilendi ve güncel konulara değinen şiirler kalemc aldı. Necâtî'nin ünlü "döne döne" redifli gazeline nazire yazdı. Necatî, Güvahî, Makâmî, Âfitabî, Münirî, Zeyneb Hâtûn ile arkadaşlık etti. İstanbul'a giderek sanat çevrelerinde bulundu. Ölünce Zevâdiye denilen Halveti Tekkesinde dedesinin yanına gömüldü.

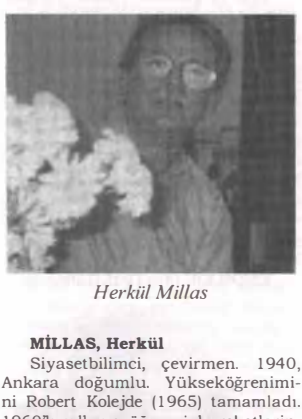
Döneminde güzelliği nedeniyle birçok erkeğin kendisine aşık olduğu söylenilen Mihrî Hatun, hiç evlenmedi. Bir söylenceye göre Müeyyetzâde Abdurrahman Çelebi'ye gönül düşürdü. Ama asıl aşkı, şehzade Ahmed'in veziri Sinan Paşa'nın oğlu İskender Çelebi'dir. Tarihçi Hammer'in deyişiyle "Osmanlıların Safo'su" Mihrî, şiirlerinde duygulu aşklarını, o günün koşullarının elverdiği ölçüde açık bir biçimde ifade etti. Gazel, kaside ve kıtalarından oluşan *Divan*'ı, (Moskova, 1967) SSCB Bilim Akademisi Asya Halkları Enstitüsünce bastırıldı. *Divan*'ın yazma nüshaları İstanbul'da çeşitli kütüphanelerdedir. *Divan*'ının başında iki tevhit ile dört yüz altmış beyitlik mesnevi tarzında bir tazarrunâme bölümü yer alır. Bu bölümün sonlarına doğru, bir kadın olarak devrindeki erkeklerin düşünce tarzlarına karşı kişiliğini savundu. II. Beyazid'e bir, şehzade Ahmed'e on bir kaside yazdı ve bunları *Divân*'ına aldı. Divanında münacaat, naat, mev'ize, iki yüz elli gazel, sekiz murabba, müstezat, muhammes, yedi müfred vardır.

HAKKINDA: Murad Uras / Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz (1957), Abdulkadir Karahan / Mihrî Hatun-İslâm Ansiklopedisi (c.8, 1957), Refik Ahmet Sevengil / Eski Şiirimizin Ustaları (1964), Bursalı Mehmet Tahir / Osmanlı Müellifleri (c. 2, 1972), Sehî Bey / Heşt Behişt - Sehi Bey Tezkiresi (yay. Günay Kut, 1978), Mübeccel Kızıltan / Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler (Sombahar, Ocak-Nisan 1994), Sennur Sezer / Türk Safosu Mihri Hatun (1996), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

MİHRÜNNİSA ABDÜLHAK

Şair (D. 1864, İstanbul - Ö. 1943, İstanbul). Şair ve yazar Abdülhak Hamid Tarhan'ın kız kardeşidir. Özel öğrenim görerek yetişti. Keçecizade Fuad Paşa'nın torunu Mustafa Hikmet'le evlendi. *Servet-i Fünun*, *Hazine-i Evrak* gibi dergilerde aşk temasını işleyen şiirleri yayımlandı. Şiirleri ölümünden sonra 1979'da Burhan Bozgeyik tarafından derlenerek, yaşamöyküsü bilgileriyle birlikte yayımlandı.

HAKKINDA: Utarid Dergisi Mihrünnisa Abdülhak Özel Sayısı (sayı: 3), Burhan Bozgeyik / Mihrünnisa Abdülhak (İÜ Edebiyat Fakültesi lisans tezi, 1979), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas.1999).

Herkül Millas

MİLLAS, Herkül

Siyasetbilimci, çevirmen. 1940, Ankara doğumlu. Yükseköğrenimini Robert Kolejde (1965) tamamladı. 1960'lı yılların öğrenci hareketlerinde yer aldı. Ankara Üniversitesi Dil ve Coğrafya Fakültesi Çağdaş Yunan Edebiyatı Bölümünde öğretim üyeliği yaptı. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde siyasetbilimi doktorasını tamamladı. Türkiye İşçi Partisi (TİP) üyesiydi. Yunancadan Türkçeye Ritsos, Seferis, Elitis vd. şairlerin yapıtlarını çevirdi. *Yunan Edebiyatında Türk İmajı* kitabında Yunanistan ve Türkiye'yi ilgilendiren kimlik ve "öteki" kavramını işledi. 1971'de Atina'ya yerleşti. Türk-Yunan ilişkileri ve karşılıklı algılamalar konusunda kitap ve makaleleri Türkçe, Yunanca ve İngilizce olarak çeşitli ülkelerde yayımlandı.

"Millas, kitabında önce Türkler ile Yunanlıların birbirilerine ne oranda benzeyip benzemediklerini sorguluyor. Birbirlerini tanımlarken kullandıkları kavramların kökenine ve bunların ifade ettiği tarihsel anlamlara, her iki ülkedeki yer isimleri üzerinden yürütülen kavgalara, paylaştığımız ortak tarihin her iki taraf için ne mana ifade ettiğine, beden dilinin kullanımındaki farklılıklara, azınlıklar çerçevesinde yürütülen tartışmalara ve hemen her konuda çifte standardın artık normalleştiği ikili ilişkilere değinilen kitapta, iki taraf arasındaki uçurumun sanılanın aksine sadece politik çevrelerle sınırlı olmadığı da gözler önüne seriliyor." (Mehmet Ali Gökaçtı)

"Herkül Millas, Yunan Ulusunun Doğuşu isimli kitabında, Yunan Bağımsızlık Savaşına kadar olan dönemde ortaya çıkan, ulusçuluk fikrini odağına almamakla birlikte nihaî olarak ulusçuluk fikrine referans olmuş, özgür, demokratik, tüm etnik-dinsel toplulukların huzur içinde birarada yaşama zeminini oluşturacak bir birliktelik "ütopyası" kuran Velestinli Rigas; Rigas'ın açtığı kapıdan geçmeye çalışanların karşısında duran dinsel otorite ile muhafazakarlığın diğer tarafında yer alan heterojen Rum topluluğu ve dinsel otoritenin karşı çıkışına, Rigas'ın hazin sonuna rağmen engellenemeyen bağımsız devlet fikrini taşıyanların nihaî zaferi izleğini takip eden bir çalışmaya girişiyor." (Kerem Ünüvar)

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Yunan Ulusunun Doğuşu* (1994), *Ayvalık ve Venesiz - Yunan Edebiyatında Türk İmajı* (1998), *Daha İyi Türk Yunan İlişkileri İçin Yap - Yapma Kılavuzu* (2002), *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri, Çağdaş Yunan Edebiyatı* (2005), *Türk ve Yunan Romanlarında "Öteki" ve "Kimlik"* (2005).

DERLEME: *Göç / Rumlar'ın Anadolu'dan Mecburi Ayrılışı* (1919-23).

ÇEVİRİ: *Yunanistan ve 'Doğudan Gelen Tehlike' Türkiye, Yunanistan'da Türk Kahvesi, Bütün Şiirleri/Konstantinos Kavafis* (1998), *İsmail Ferik Paşa'nın Hayatı* (Rea Galanaki'den, 1999).

HAKKINDA: Kerem Ünüvar / Taçlandırılan Bilinç; Ama Neyi Feda Ederek? (Virgül, Mayıs 1998), Ayvalık ve Venezis

/ Yunan Edebiyatında Türk İmajı (Virgül, Eylül 1998), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 23.7.1998 - 15.10.1998 - 10.6.1999), Türk Romanı ve Ötekı (Virgül, Eylül 2000), Mehmet Ali Gökaçtı / İronik Ama Gerçekçi (Radikal Kitap, 27.6.2002), Kerem Öncül / Daha İyi Türk Yunan İlişkileri İçin Yap Yapma Kılavuzu (Virgül, Temmuz-Ağustos 2002), Can Bahadır Yüce / Ege'nin Karşı Yakasına Edebiyat Köprüsü (Zaman, 12.6.2005).

MİLOYAN, Melkon

Bürokrat, araştırmacı-yazar (D. 1867, Balıkesir – Ö. ?). Balıkesir İdadisini (lisc) tamamladı. 1886'da girdiği Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) Yüksek Kısmı (1891) mezunu. Hazine-i Hassa İdaresinde ve bazı devlet memurluklarında çalıştı. *Seci ve Kafiye Lügati* (Ali Seydi ile, 1907) adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MİMAROĞLU, Mustafa Reşat

Bürokrat, politikacı (D. 15 Aralık 1882, Selânik – Ö. 4 Ağustos 1953, Kızılcahamam / Ankara). Soğukçeşme Askerî İdadisi (lise) orta bölümü, İstanbul İdadisi, Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) Yüksek Kısmı (1902) mezunu. II. Meşrutiyetin ilânına kadar (1908) Hazine-i Hassa'da çalıştı. Daha sonra idare mesleğinc geçerek Namervan, Kemah, Karakilise kazalarında kaymakamlık yaptı. 1912'de istifa etti. Darüşşafaka'da öğretmenlik yaptı. Sonra tekrar kaymakamlıkla görevlendirildi ve Halep'e atandı. Aydın, Çankırı ve Bolu'da mutasarrıflık (üst yönetici, mülkî amir) yaptı. İstanbul'un İtilâf Devletlerince işgâlinden iki gün sonra Sinop mutasarrıflığına atandı. Buraya gitmek üzere iken tutuklandı ve İngilizler tarafından İttihatçılarla birlikte Malta'ya sürgüne gönderildi. Yirmi sekiz ay burada esir kaldı. Kasım 1921'de döndü ve TBMM hükûmeti emrine girdi ve Tokat mutasarrıflığına atandı. 1934'te Devlet Şurası (Danıştay) Başkanlığına atandı. Buradan emekliye ayrıldı. Ocak 1939'daki seçimlerde İzmir milletvekili oldu ve 1943'e kadar milletvekilliği devam etti. Bir fıtık ameliyatının ardından gittiği Kızılcahamam'da öldü. Anılarını *Gördüklerim ve Geçirdiklerim* (1946) adıyla iki cilt olarak yayımladı.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MİMAROĞLU, Sait Kemâl

Hukukçu, yazar. 1929, Siirt doğumlu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1952) mezunu. Ayrıca Hukuk Fakültesinin ek ders sınavlarına girerek sertifika aldı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktora (1956) yaptı. Ocak 1968'de Siyasal Bilgiler Fakültesinde ticaret hukuku profesörü oldu. *Çarnâçar Mahallesi* (1969) adlı bir romanı ile ticaret hukuku konularında kitapları vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. VI, 1969).

MİNHACÎ

Saz şairi (D. 1862, Deliktaş köyü / Kangal / Sivas - Ö. 1901, Sivas). Asıl adı Ali olup Âşık Ruhsatî'nin oğludur. Bir süre medresede okudu. Babasının yolundan giderek âşıklık yolunda kısa zamanda pek çok bilgiye sahip oldu. Evlendikten sonra eşiyle altı ay gerdeğe girememesi (bağlı olması) ve bu olayın çevrede duyulması Minhacî'yi derinden etkiledi. Eşinin kendisini terk etmesi üzerine hastalanarak 1901 yılında, genç yaşta öldü. Sade bir dille yazdığı şiirlerin genel konusu kişisel acılarıdır. Şiirleri, ölümünden sonra araştırmacılar tarafından derlenip hayatı hakkında bilgilerle birlikte yayımlandı.

HAKKINDA: Kemal Gürpınar / Deliktaşlı Minhacı Hayatı ve Eserleri (1939), Eflatun Cem Güney / Âşık Mesleki (1953), Doğan Kaya / Âşık Minhacî (1994), Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MİNKARİ, Tarık

Gezi ve gülmece yazarı. 16 Mart (nüfus kaydında 5 Eylül) 1925, Bartın doğumlu. Tam adı Erol Tarık Minkari. Türkiye'nin ünlü cerrahlarındandır. İlk ve ortaokulu Ayvalık'ta okudu. İstanbul Vefa Lisesi (1942), İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi (1948) mezunu. Bitirdiği fakültede 1952'de uzman, 1957'de doçent ve 1964'te profesör oldu. 1987'den itibaren *Çağdaş Cerrahi* dergisinin editörlüğünü yaptı ve *Posta* gazetesinde haftalık yazılar yazdı. Gezi, anı ve gülmece kitaplarıyla tanındı.

ESERLERİ (Anı-Gezi-Gülmece):

Tarık Minkari

Bir Cerrahın Anıları (1993), *Anılar Portreler Tören* (1994), *Şaştım Kaldım* (1994), *Hoş ya da Boş* (1995), *Neler Gördüm Neler* (1995), *Yetmişin Bahanında* (1996), *Keyfimin Sepeti* (1996), *Coştum Koştum* (1996), *Alaska Kıyıları ve Kanada* (1997), *Norveç Kıyıları ve Cerrah Çelebinin Anıları* (1997), *İçim İçime Sığmıyor* (1998), *Seviyorum Geziyorum* (1998), *İskoçya Gezisi* (1999), *Koç Tıp Bayramı* (1994), *İnsan Dünyanın Mikrobudur* (2000), *Cerrah Çelebi'nin Boncukları* (2002), *Meraklının Anıları* (2002).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 3.12.1998), Türkiye'de Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Ceyhan Usanmaz / Meraklının Anıları (Virgül, Şubat 2003).

MİNNETOĞLU, İbrahim

Şair ve yazar. 5 Ocak 1920, Malatya doğumlu. İlköğrenimini İstanbul 7. İlkokul'da yaptı. İstanbul Erkek Lisesi (1941) mezunu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi iken *Yeni Sabah* gazetesinde (1941) muhabirliğe ve aynı yıllarda şiir yazmaya başladı. *Yeni Sabah, Hergün* ve *Dünya* gazetelerinde, sonra Yataklı Vagonlar Şirketinde çalıştı. *Dünya* ("Vagon Penceresinden" sütununda) ve *Tercüman* gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. Sanat eleştirileri yazdı ve röportajlar yaptı. Kurduğu Minnetoğlu Kitabevini (1961) yönetti. 1962'de Minnetoğlu Dağıtım Teşkilâtını ve 1965'te aynı adı taşıyan yayınevini kurdu. Gazeteciliğin yanında spor çalışmaları, Halkevi yöneticiliği, tiyatro ve dergi işleri ile de uğraştı.

Şiir, yazı ve röportajları çalıştığı gazetelerden başka; *Yedigün, Her Hafta, Kaynak, Aile, Edebiyat Dünyası, Hisar, Türk Dili, Türk Düşüncesi* dergilerinde yayımlandı. Şiirlerinde önceleri hece ölçüsünü kullandı, sonra serbest şiire yöneldi.

"Edebiyat dünyasının tanınmış romancı, şair, hikâyeci ve ozanlarının eserlerini inceleyip ve kulaktan kulağa dolaşan atasözlerini derleyen bir sözlük. Sözlük iki bölümden oluşuyor: Türkiye'nin her yanında kullanılanlar ile yöresel atasözleri. Yöresel atasözlerinin büyük bir kısmı İstanbul ağzıyla yazılı dile aktarılmış." (Pelin Taran)

ESERLERİ:

ŞİİR: *İstanbul'un Fethi* (1953), *Kıbrıs Destanı* (1959), *Ağvan* (1960), *Sevgiler* (şiirlerinden seçmeler, 1979).

GEZİ: *Vagon Penceresinden* (1959).

SÖZLÜK: *Türkçe Deyimler Sözlüğü* (M. Ertuğrul Saraçbaşı ile, 1980), *Örnekli ve Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü* (M. Ertuğrul Saraçbaşı ile).

HAKKINDA: A.R. Ergülen / Resimli Yedigün Şairleri (1947), Hisar'dan Biyog-

İBRAHİM MİNNETOĞLU

MUTLU YILLARA

Besmeleyle uçar, alaca karanlıktan;
İlk aydınlık daha bir aydınlığa.

En yeniden, bir çığ gibi kopmuş;
Yuvarlanır en yeniye.

Düşen sarı yaprak, bir ışıktır;
Sürüklenir, yol açar, eskimişten ilk yeşile.

Dün... kimbilir ne ot, ne ağaç ya da taş;
Belki de bir kıldı keçi sırtında
Bu gün... bir insandır, bu eski hücre;
Geçmişten gelir, değişe değişe gider, en geleceğe.

Bir ışıktır bu sürüklenen yaprak;
Yol gösterir eskimişten en uzak geleceğe.

Bu masmavi kubbenin ak bulutlarına;
Gider, karışır ezan sesi
Uzak yüzyıllarda yeniden yankılanmak üzre
Bir hoş sedâdır yaşamak, uyuyup uyandıkça

(*Hisar*, Şubat 1970)

rafiler (Hisar, Ocak 1967), Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83), Mehmet Kaplan / Cumhuriyet Devri Türk Şiiri (1973), İ. Minnetoğlu / Sevgiler (1979), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 3, 1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 4, 2002), Pelin Taran / Örnekli ve Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü (Virgül, Mayıs 2002).

MİRAÇ, Yaşar

Bkz. YAŞAR MİRAÇ

MİRAS, Kâmil

İslâm bilgini, şair, siyaset ve devlet adamı (D. 1874, Afyonkarahisar - Ö. 30 Nisan 1957, İstanbul). Babası müderris Ahmet Efendi'dir. İlk bilgileri babasından aldı. İlk ve ortaöğrenimini Afyonkarahisar'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Ulum-i Aliye-i Diniyye Bölümünden mezun olarak Bayezid Camiinde ders okutmaya başladı. Bu görevde iken, II. Meşrutiyet'in ilânının (1908) ardından yapılan seçimlerde Afyonkarahisar Mebusu seçilerek Osmanlı Mebusân Meclisine girdi. Sonraki yıllarda bir İslâm alimi olarak hizmetlerine devam etti. Cumhuriyet'le birlikte 1923 yılında da Afyonkarahisar Mebusu seçildi. TBMM'nin tarihî açılış töreninde Kur'an'dan ayetler okuyup dua eden Kâmil Miras, Ankara'nın başkent oluşu ile ilgili kanun teklifine ilk imzayı koyanlardandır. Prof. Miras, bu dönemden sonra politika ile ilgilenmeyerek, tüm zamanını dini ve ilmî çalışmalara ayırdı. 26 Haziran 1940 tarihinde atandığı Diyanet İşleri Başkanlığı müşavirliği görevinde üç yıl bulunduktan sonra, 24 Nisan 1943'te emekliye ayrıldı.

Cumhuriyet döneminde Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercüme ve tefsir edilmesi fikrini ilk kez ortaya koyan Prof. Miras oldu. Meclise verdiği bir kanun teklifinin oybirliğiyle kabul edilmesi sonucunda, Elmalılı Hamdi Yazır tarafından *Hak Dini Kur'an Dili* adıyla hazırlanan dokuz ciltlik tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlandı. Bunun yanı sıra Buhârî tercümesinin yayımlanması önerisi de TBMM tarafından kabul edildi. Bu önemli eserin ilk üç cildi Ahmet Naim, dokuz cildi ise Kâmil Miras tarafından tercüme edilerek basıldı. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen Miras, ülkemizin yetiştirdiği en büyük hadis âlimlerinden biridir. *Beyzavi*, *Hâzin*, *Medârik*, *İbn-i Abbas* gibi ünlü eserlerle, *Ahkâmu'Kur'ân*'ı yayına hazırladı. *Türk ve İslâm Ansiklopedisi* yazarları arasında yer aldı. Miras, aynı zamanda şairdi. Bursa'daki Yeşil Camiin içindeki şadırvanda yazılı şu mısralar onundur:

"Ey Müslüman! Şu şadırvan, sanma sâde bir çağlayan
Tanrımızın rahmeti bu, su değildir ondan coşan
Köylerinden fışkıran, hüzne bir nurdan direk
Gönülleri hoş etmede dökülürken süzülerek."

Kâmil Miras'ın Talât, Emin ve Sedat adında üç erkek çocuğu dünyaya geldi. Bunlardan Talât Miras uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı bünyesinde büyükelçilik görevlerinde bulundu. Miras, İstanbul'da Anadolu Hisarında toprağa verildi.

BAŞLICA ESERLERİ:

Din-i İslâm Tarihi'nin Emevi ve Abbasi Devirlerine Ait Kısmı, Tarih-i İlm-i Fıkıh, Kur'an ve Tefsir Tarihi, Ahlâk-ı Şer'iyye, Kur'an'ın Cem'i, İlm-i Kelâm Tarihine Ait Tetkikler, Ramazan Musahabeleri.

HAKKINDA: İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar (1971), İrfan Ünver Nasrattınoğlu - Mehmet Sarlık / 75 Yılda Yöneticilerimiz (1998), Prof. Dr. Necmi Yazıcı / Kâmil Miras - Hayatı ve Eserleri (2002).

MİRKELAMOĞLU, Necip

Şair ve yazar, besteci, siyaset adamı. 21 Mayıs 1922, Birecik / Urfa doğumlu. Tam adı Mehmet Necip Mirkelamoğlu. İlkokulu Birecik'te, ortaokulu Adana'da, liseyi İzmir İnönü Lisesinde bitirdi. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde yaptı. 1946 yılında politikaya girdi. 1961'e kadar CHP İzmir teşkilatının her kademesinde çalıştı. İzmir Halkevinin son başkanıydı. XII. Dönem (1961-65) İzmir Milletvekilliği yaptı. 1968-77 yıllarında da Cumhuriyet Senatosunda İzmir Senatörü olarak bulundu. Burada iki dönem İdare Amiri ve dört dönem Başkan Vekili olarak görev aldı.

Mirkelamoğlu'nun *9 Eylül, Kemalyolu, Mücadele* gibi gazete ve dergileri çıkararak veya çıkarılmalarında görev alarak, basın hayatında da çalışmaları oldu. *Yeni Asır, Son Havadis* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. *Demokrat İzmir* ve *Tercüman* gazetelerinde yazı dizileri yayımladı. İstanbul Eminönü Halkevi, İzmir Halkevi ve Halkodasında, Türk halk ve Türk klasik müziği dersleri verdi, korolar kurarak konserler düzenledi.

Bestekâr olarak 'Saz Eserleri' formunda on beş, şarkı formunda yüz on kadar eserin sahibidir. Necip Mirkelâmoğlu, sanat görüşünü şöyle açıklar: *"San'at hayat'ın bir ürünüdür. San'at'ın anası hayat'ın kendisidir. Hayatın her hali, ahvali, şekli, rengi, sesi, san'at'ın iç örgüsünü teşkil eder."* Şiirlerinin çoğunu "güfte" olarak yazdı ve besteledi. "Taşlama" türündeki şiirleri gazete ve dergilerde yayımlandı.

NECİP MİRKELAMOĞLU

YALAN DÜNYA

Gelen geçer, konan göçer
Misafirhanedir Dünya.
Zahirde şen gösterişler,
İçi vîrânedir Dünya.

Kim geliyor da gitmiyor,
Kimseye vefâ etmiyor,
Bir tebessüm'e yetmiyor
Bir cfsânedir Dünya.

Sarmış bizi yokuşuna,
Düşürmüş gam ateşine,
Bilmem kimlere âşina,
Bize bigânedir Dünya.

Felek elinde câm ile,
Sunar zehri ikrâm ile,
Lebâlcb derd-ü gam ile
Dolu peymânedir Dünya

Mihr-i vefâsı yalandır,
Zevk-u safası yalandır,
Aslı, esası yalandır,
Yalandır ya, nedir Dünya?..

ESERLERİ:

ŞİİR: *Bağlamanın Telinden.*

ARAŞTIRMA: *İnönü Ecevit'i Anlatıyor, Ecevit Ecevit'i Anlatıyor, Kuyruklu Yıldız, Atatürkçü Düşünce ve Uygulamada Din ve Laiklik.*

HAKKINDA: Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005).

MİROĞLU, İsmet

Tarihçi (D. 1944, Kalecik köyü / Bayburt – Ö. 23 Ekim 1997, İstanbul). İlkokulu Kalecik'te, ortaokulu Bayburt'ta, liseyi Erzincan'da okudu. İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Kürsüsünden *"Fatih Devrinde Osmanlı-Kırım Münâsebetleri"* konulu lisans teziyle (1969) mezun oldu. Altı ay sonra aynı kürsüde asistan olarak çalışmaya başladı. *"16. Yüzyılda Bayburt Sancağı"* adlı teziyle doktorasını (1974) tamamladı. 1981 yılında *"16. Yüzyılda Kemah Sancağı"* adlı teziyle doçent, 1989 yılında profesör oldu. 1987 tarihinde Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğüne tayin edildi, Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerini modern anlamda yeniden yapılandırdı. İstanbul'daki Osmanlı Arşivini eski yerinden şimdiki yerine taşıdı ve modern teçhizatla donattı.

İsmet Miroğlu

1990 tarihinde üniversitedeki görevine döndü. 1991'de Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanı oldu. Vefatına kadar bu görevine devam etti.

Mimaroğlu, 1994'te yayın hayatına giren *Tarih ve Medeniyet* (1994, 64 sayı) dergisinin kurucuları arasında yer aldı. Sohbetlerinde Türk milletinin Müslüman bir ferdi olmaktan gurur duyduğunu her yerde dile getirirdi. Uzun yıllar *Türkiye* gazetesinde "Gerçeklerin Aynası" başlığıyla yazılar yayımladı. Osmanlı paleografyası konusunda uzmandı. Mezarı, Eyüp Sultan'daki Gümüşsüyü tepesinin batı tarafındadır.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Kitabiyat* (1972), *İstanbul Rasathanesine Ait Belgeler* (1973), *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı* (1973), *XVI. Yüzyılın Başlarında Erzincan Şehri (1516-1530)* (1975), *Tevarih-i Cedid-i Mir'at-ı Cihan Adlı Eserin Müellifine Dair* (1976), *XVI. Yüzyılda Kemah Sancağı* (1981), *Tarihten Bir Yaprak* (1984), *Hindistan Hakkında XVIII. Yüzyılda Yazılmış Küçük Bir Eser* (1985), *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası 1520-1566* (1990).

YAYINA HAZIRLAMA: *Mahmud Celaleddin Paşa / Mir'at-ı Hakikat* (ortak, 1980), *Mahmud Celâleddin Paşa / Miv'ât-ı Hakikat* (Tarihî Hakikatların Aynası, 1983).

Ayrıca ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Hüdavendigar Onur / Türk Sağı Sözlüğü (2001), Türkiye gazetesi (23.10.2005).

MİRZA HABİB

Şair ve yazar. (D. 1835, İsfahan / İran – Ö. 14 Mayıs 1893, Bursa). İlköğrenimini İsfahan'da yaptı. Tahran'a giderek öğrenimine orada devam etti. Oradan Bağdat'a geçerek edebiyat ve fıkıh tahsil etti ve tekrar Tahran'a döndü. Burada yazdığı bir hicviyeden dolayı hakkında sürgün kararı çıkınca Osmanlı Devletine kaçtı ve İstanbul'a gitti. Galatasaray Lisesinin kuruluş yıllarında burada Farsça ve Arapça öğretmenliği yaptı. Daha sonra Maarif Nezareti Encümen-i Teftiş ve Muayene (Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu) üyeliğine atandı. Bir suikast teşebbüsünden son anda kurtuldu. Yine Darüşşafaka'nın ilk kuruluşunda Farsça ve Fransızca öğretmeni olarak görevlendirildi. Yakalandığı sinirsel bir rahatsızlığın tedavisi için gittiği Bursa'da öldü. Şiirleri çoğunlukla *Ahter* gazetesinde yayımlandıysa da kitap olarak basılmadı.

ESERLERİ:

Hat ve Hattâtân, Düstûr-ı Sühan, Debistân-ı Pârisî, Düstûrçe, Renhümâyı Fârisî, Merdümgiriz, Hacı Baba-yı Isfahânî, Mevlid-i Nebevî (manzum), *Târih-i Âl-i Osman.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

MİRZABEYOĞLU, Salih

Yazar ve şair. 10 Mayıs 1950, Erzincan doğumlu. Eskişehir Fatih Sultan Mehmet İlkokulu (1962), Mehmetçik Ortaokulu (1965) ve Atatürk Lisesini bitirdi (1968). İstanbul Üniversitesinde son sınıf öğrencisi iken siyasal nedenlerle okuldan çıkarıldı. Tekel İdaresinin İstanbul Kadıköy, Sirkeci ve Edirne vergisiz satış mağazalarında (1975-77) çalıştı. Daha sonra yayıncılık ve yazarlıkla uğraştı. 2000 yılında İBDA-C örgütünün lideri olduğu iddiasıyla tutuklanarak yargılandı, hapis cezasına çarptırıldı.

Yazı ve şiirlerini *Babıâlide Sabah* (1965), *Yeşilay* (1972), *Gölge* (1975-78), *Akıncı Güç* (1979), *Büyük Doğu-Rapor* (1979-80), *Tavır* (1985-86), *Karar* (1988-89) gazete ve dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Aydınlık Savaşçıları* (1979), *Önsöz* (1981), *Anafor* (1982), *Kayan Yıldız Sırrı* (1983).

DENEME-İNCELEME: *Bütün Fikrin Gerekliliği* (1979), *İdeolocya ve İhtilal* (1980), *Tarihten Bir Yaprak* (1981), *Kültür Davamız* (1982), *Necip Fazıl'la Başbaşa* (1982), *Damlaya Damlaya Göl Oldu* (1982), *İstikbal İslâmındır* (1983), *İbda Diyalektiği* (1984), *Teorik Dil Alanı* (1984), *Dil ve Anlayış* (1985),

Salih Mirzabeyoğlu

SALİH MİRZABEYOĞLU

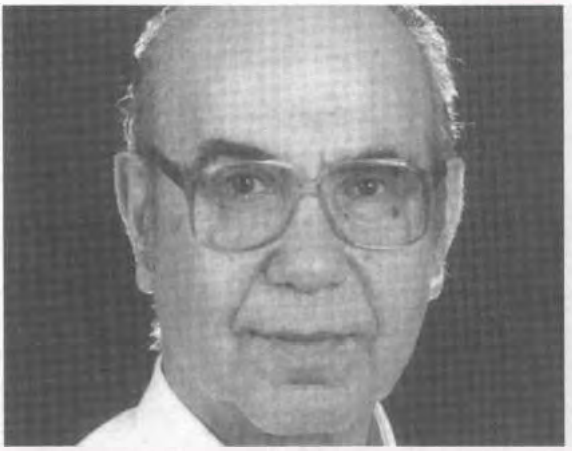
MEZAR

Eşikten geçtin mi bozulur büyü
Ölünce bir daha ölmeyeceksin
Can gözünden kalkan siyah örtüyü
Dünya diye atıp gizleneceksin.

Soran servet yığsa cevap metelik
Genç yaşlı kadın erkek fakir melik
Birkaç mevsim sonra bir torba kemik
Kimi kurşun yüküyle kimi kuştüyü!

Mahşere bakar mezar taraçası
Yastığa sen tedirgin kafatası
Kızgın kum üstünde denizanası
Misâli yakar da sır vermez gedik!

(*Kayan Yıldız Sırrı*, 1984)

Ahmet Miskioğlu

Marifetname (1986), *Kökler* (menakıb, 1986), *Kavgam* (2 cilt, 1987), *İktisat ve Ahlak* (1987), *Hikemiyat* (1988), *Şiir ve Sanat Hikemiyatı* (1988), *Ufuk ile Hafiye* (1991), *İşkence Hukuku ve Hük* (1991), *Tilki Günlüğü* (1993), *Sahabilerin Rolü ve Manası* (1994), *Hakikat-ı Ferdiyye* (1994), *Üç Işık* (2002), *Sefine* (2003).

ROMAN: *Yaşamayı Deneme* (1981), *Gölgeler* (1984).

HİKÂYE: *Müjdelerin Müjdesi* (1982).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

MİSKİOĞLU, Ahmet

Edebiyat araştırmacısı. 9 Kasım 1924, Antakya doğumlu. Öykü yazarı Bekir Sıtkı Kunt'un amcası, dönemin bağımsız Hatay devletinde Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığı yapan Ahmet Faik Türkmen'in dayısının oğlu, Hatay'ın son aruz şairi Nafi Miskioğlu'nun oğludur. Antakya Erkek Lisesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Fransız Filolojisi Bölümünden sertifika aldı. Bitlis, Tekirdağ ve İskenderun liselerinde edebiyat öğretmeni (1956-63); Konya Selçuk (1963-64), Balıkesir Necati Bey (1964-69), Bursa (1969-73) ve İstanbul Atatürk (1974-83) Eğitim Enstitülerinde öğretim üyesi ve Türkçe Bölümü başkanı olarak görev yaptı. 1987 yılından itibaren *Türk Dili Dergisi*'ni çıkarmaya başladı. Çalışmalarını bu derginin sorumlu yönetmeni ve başyazarı olarak sürdürdü.

İlk yazısı "*Arkadaşlık*", 21 Nisan 1944'te Antakya'da *Atayolu* gazetesinde çıkmıştı. Bu gazetede Nevzat Ovalı takma adını da kullanarak

AHMET MİSKİOĞLU

BU KAÇINCI GÖÇ?

Merkez Kıraathanesi kapanmış. Elif kahvesi yıkılmış. Vagon'la kötü anlaşmazlıklar var... Bir yığın yazar sanki yersiz yurtsuz...

Çarşıda, sokakta, kıyı gezi yerlerinde soruyoruz birbirimize: Nerede buluşacağız; nerede oturup söyleşeceğiz?

Bir şuraya gidiyoruz, bir buraya; olmuyor, olmuyor...

Salah Birsel, Sabahattin Kudret Aksal, Alp Kuran, Ahmet Miskioğlu, Halim Uğurlu, Behzat Ay...

Yürü, diyoruz, şu Çağlayan'a girelim.

1960'lı yıllarda sinema olarak kullanılmış, geniş mi geniş, büyük mü büyük bir yer burası. Kapısında "Çağlayan Oyun Salonu" yazıyor.

Yeşil örtülü büyük oyun masalarının birine oturuyoruz.

Ne içeceğiz? Birer çay... Çay da, kahve de bahane... Amacımız, rahat bir yerde erinç içinde söyleşebilmek.

Anılar, öyküler, geçmiş günler, yeni günlerin olayları... Sözü birimiz bırakıyoruz, öbürümüz alıyoruz. Dergiler, gazeteler, kitaplar seriliyor masanın üzerine... Şu yazı şöyle yazılmış, bu böyle, ya ötekinin içeriği ne biçim? Kahveler çaylar gelip gittikçe söylesiler koyulaşıyor...

Koca salonun da ortasındayız. Çepeçevre çevrili olduğumuz öbür masalarda oyun oynayanlar merakla bakıyor bize. Kim bu kimseye benzemeyen, kitaplar, gazeteler, dergilerle kucaklaşmış arı-duru giyimli tuhaf adamlar diye soran gözlerle bakıyorlar...

Biz; biz bize, kâğıtlar, kalemler, kitaplar, defterler, dergiler, gazeteler arasındayız...

Günler geçiyor; bir oyun masası daha çekerek iki koca masayı birleştirip oturmaya başlıyoruz. Gittikçe sayımız artmaktadır.

*

Bir gün yanımıza Hatay Restaurant'ın yöneticisi Mehmet Ali Işık ile "Emre Kültür Merkezi" yöneticisi olduğunu Mehmet Ali'nin tanıtması ile öğrendiğimiz Haluk Esin geldi. Çağlayan'da rahat olmadığımızı düşünüyorlarmış. Bize çok rahat edeceğimiz bir kültür salonu göstermek istiyorlarmış. Beğenirsek hep oraya gelmemizi diliyorlarmış. Nerede bu "Kültür Salonu"? ... İdeal Tepe'deymiş. Üstbostancı'nın minibüs yolunda, Eski Bağdat Caddesi'nde. Nasıl gideceğiz de göreceğiz?

Mehmet Ali ile Haluk Esin, bizi götürmeye kararlı. Kapıda iki araba beklettiklerini bizi hemen götüreceklerini söylüyorlar.

Olur mu, olur!

O gün, o erken saatte Çağlayan'da bulunanlar, Cumhuriyetten kalkıp Sabahattin Kudret'le birlikte gelen Sami →

Karaören'den başka Salâh Birsel, Ahmet Miskioğlu, Halim Uğurlu, Barlas Özarıkça, Müslim Çelik, Behzat Ay, Alp Kuran'dı. Hep birlikte doluştuk arabalara. Vet elim Emre Kültür Merkezi.

Doğrusu çok beğendik. O gün karar verdik. Artık Emre Kültür Merkezi'nde buluşulacak. Akşamları da Hatay Restaurant'a gidilecek. Emre'ye uğramadan Hatay'a doğrudan doğruya gelinebilir kuşkusuz, eskiden olduğu gibi...

Artık perşembelerimiz dopdolu geçiyordu. Katılan arkadaşlarımız çoğalıyordu. Salâh Birsel, Sabahattin Kudret, Ahmet Miskioğlu, Behzat Ay, Alp Kuran, Ercüment Uçarı, Barlas Özarıkça, Halim Uğurlu, Ahmet Köksal, Muzaffer Uyguner, Naim Tiralı, Sami Karaören, Sabahattin Batur, Etem Ütük, Müslim Çelik, Turhan Selen, Necati Tosuner, Ercan Özgür, Melisa Gürpınar, Halil İbrahim Bahar, Celal Algan, Mehrizat Poyraz, Nevhiz Tanyeli, Mustafa Öneş, Nevzat Odyakmaz, Osman Şahin, Mahir Ünlü, Mehmet Başaran, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Osman Numan Barınas, Nuri Ertem, Haluk Esin, Nezihi ve Mesude Gülcüoğlu, Hakkı Özkan. Kimisi Emre'de, kimisi doğrudan Hatay'da buluştuğumuz dostlar...

Hiç beklemediğimiz bir gün, Haluk Esin, Emre Kültür Merkezi'nin kapanacağını duyurdu. Yeni bir yer bulmalıydık kendimize...

Nuri Ertem: Ahmet Rasim'in 1924 ile 1929 yılları arasında Akşam, Cumhuriyet, Resimli Ay, vb. dergi ve gazetelerinde yayımlanan kitaplarına girmemiş yazılarından seçmeler yaparak ve güncel Türkçe ile "Anılar ve söyleşiler" adlı bir kitapta toplamıştır. Kitap Çağdaş Yayınları'nca yayımlanmıştır. Bu arkadaş, böyle mürekkkep yalayan bir kişi olduğu gibi, Boğaziçi Kasaplar Çarşısı'nda tanınan, sevilen bir kişilik. Çağlayan kahvesi sahibinin de çok yakın arkadaşı. İşte, bu aşamada Nuri Ertem girişim yaptı. Eski dostu Çağlayan'ın oğlu Kenan Okan'la konuştu. Ve bize Çağlayan'da özel yer ayırdılar. Daha doğrusu, bizim istediğimiz yeri bize özel olarak ayırdılar ve orada toplanmaya başladık. Garsonlar Necdet, Kenan, Dursun, Fikret, hepsi bizi sevindirmek, rahat ettirmek için ellerindeu gelen çabayı gösterdiler. Ne iyi bir olay idi bu, yazarların oturacak söyleşecek güzel bir yeri olmuştu artık. (...)

(*Türk Dili Dergisi*, sayı: 57, Kasım-Aralık 1996)

1948'e kadar yazı ve şiirleri yayımlandı. Ayrıca *Varlık* (1951), *Yula* (1957), İskenderun'da kendi çıkardığı *Gökçeyazın* (sahibi, yazı işleri müdürü, 1964, 10 sayı), *Alkım* (Bursa), *Cumhuriyet* (1978) ve *Türk Dili Dergisi*'nde (1987-) şiir ve yazılarını yayımladı. 1964'te Türk Dil Kurumu Ödülünü kazandı. *Gökçeyazın* dergisini çıkardığı için aynı yıl MEB tarafından hakkında soruşturma açıldı. Türkiye Yazarlar Sendikası ve Dil Derneği üyesidir.

"Miskioğlu, dağ suları gibi arı durulu bir dille, konuları irdeliyor. Bilgilendirici, okuyanı aydınçı, söyleşi tadında yazılar bunlar. Sürükleyici." (Mehmet Başaran)

ESERLERİ:

Ana Temleriyle Sait Faik ve Yeni Türk Edebiyatı (1979), *Sait Faik / Yaşamı - Kişiliği – Sanatı – Yapıtları - Değerlendirmeler - Şiirler* (1991), *Dost Yazarlar Yazar Dostlar* (1996), *Dilimiz-Yazınımız* (1999).

HAKKINDA: Behzat Ay/ Eleştiri Dergisi (Ağustos 1979), Mehmet Tekin / Hatay Basın Tarihi (1985), Erhan Tığlı (Nazilli Anadolu, 17.10.1991), Nadir Ezgi (Muğla Devrim, 13.12.1991), Nadir Ezgi (Muğla Devrim, 13.12.1991), Muzaffer Uyguner / Miskioğlu'nun "Sait Faik" Kitabı (Kıyı, Şubat 1992), Osman Bolulu (Abece, 1992), Oktay Akbal / Dil Devriminin Gönüllüleri... (Cumhuriyet, 14.7.1996), Şükran Kurdakul / Bir Derginin Düşündürdükleri (Cumhuriyet, 15.7.1996) - Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Muzaffer Uyguner / Miskioğlu'nun Yazınımız ve Dilimiz Konusundaki Yazıları (Çağdaş Türk Dili, Şubat 2000), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Ahmet Miskioğlu Dil-Edebiyat İlişkisini Anlatıyor - Yazınımız Dilimiz (Cumhuriyet Kitap, 15.3.2001), Osman Bolulu / Ahmet Miskioğlu Kitabı (2004), Mustafa Şerif Onaran (Cumhuriyet Kitap, 7.2.2005).

MİSKİOĞLU, Cevher İhsan

Şair. 20 Temmuz 1930, Antakya doğumlu. İnönü İlkokulu, Antakya Liscsi, Ankara DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mczunu. Adana Öğretmen Okulu sınavlarını vererek ilkokul öğretmeni oldu. Fevzi Çakmak, Gazipaşa, 23 Temmuz ve İnönü ilkokullarında öğretmenlik yaptı. İlkokul öğretmenliği yaparken Antakya ve İskenderun yerel gazetelerinde yazarlık ve başyazarlık yaptı. Çeşitli dergilerde ve sanat sayfalarında, antolojilerde yazı ve şiirleri yayınlandı. Fakültede okurken iki yıl da Tiyatro Yazarlığı Bölümüne devam ederek bu bölümü de bitirdi. 1960 yılından 1992 yılına kadar Antakya Lisesinde edebiyat öğretmenliği ve yöneticilik yaptı. Bu arada İstanbul ve Ankara Hukuk fakültelerinde okudu.

Şiir yazmaya küçük yaşlarda başladı. 1992 yılında dergi ve gazetelerde şairlik, yazarlık ve başyazarlık yaptı. 1992'den 1996'ya kadar *Zafer* gazetesinde yazı işleri müdürlüğü ve başyazarlık yaptı. *"Hatay Ağzı-Her Yönüyle Hatay"* adını taşıyan mezuniyet tezi yayına hazırladı.

ESERLERİ (Şiir):

Sırılsıklam (1966), *Gönül Dolusu* (1967), *Damla Damla* (1971), *Buram Buram* (1987), *Filizlenen Arzum-1* (1991), *Filizlenen Arzum-2* (1993), *Filizlenen Arzum-3* (1994), *Alın Yazısı* (1999).

HAKKINDA: Hüseyin Yurdabak / Şiirle Yaşayanlar Şiir Antolojisi III (2004).

MİSKİOĞLU, Nafi

Divan şairi (D. 1885, Antakya – Ö. 2 Temmuz 1947). Yazar Ahmet Miskioğlu'nun babası. "Nakli ilimler alimi" diye tanınan, Antakya Medresesinde müderrislik yaparak öğrencilerine hadis ve fıkıh okutan Miskizade Ahmet Efendi'nin beş çocuğundan dördüncüsüydü. Müderris Ahmet Efendi, babası Miskizade Muhammet Ağa ile birlikte hacca gidip orada kolera salgınında ölünce kardeşleriyle birlikte dedesinin gözetiminde büyüdü. Dedeleri, Nafi'nin eğitimine olağanüstü özen gösterdi. Nafi Miskioğlu, Antakya medreselerinde güçlü bir eğitim görerek, küçük yaşta şiirler yazmaya başladı. Topluluklar önünde okuduğu ilk şiirleri için "Kimin bu şiir?" diye sorduklarında, "Bu şiir Nabi'nindir!" diye yanıt veriyordu. Bir süre sonra, şiirlerinde "Nabiizaman" takma adını kullanmaya başladı. Divan edebiyatının ustalarına nazirceler (karşılık) yazdı, terbi (dörde çıkarma) ve tahmisler (gazel beyitlerine üçer mısra ekleme) üretti. Meşrutiyet (1908) yıllarında, Fazıl Ahmet'in *Divançe-i Fazıl*'ı ile başlayıp Anadolu'ya yayılan hiciv geleneğine uyarak çevresini eleştiren şiirler yazdı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Hatay'a yayılan Araplık propagandasına karşı çıkışını şiirleriyle gösterdi: *"Eylesin eşrâf-ı belde aslın ihfaya şitap / Ben asîlim aslımı inkar etmem irtikâp"* bunlara bir örnektir.

Nafi Miskioğlu, 1918 yılından itibaren, önce Arap devletinin ilanı ve sonra Fransız işgali üzerine, Türklük için propaganda grubu oluşturan cesur gençler arasında yer aldı. Kurtuluşa kadar süren mücadeleler içinde yanlış yolda olanları şiirleriyle eleştirdi. Bir yandan iğneleyici, cleştirici şiirlerini yazarken öbür yandan da yerine göre açık, yerine göre gizli olarak Milli Mücadeleyi sürdürdü. Antakya'nın Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı ve Antakya Belediyesi Daimi Komisyon üyesiydi.

Zübeyir Karabay, Nafi Miskioğlu'nun edebî kişiliğini açıkladığı uzun yazısında onun, Divan edebiyatının bütün inceliklerini bildiğini, çevresinin sosyal hayatından ilham alarak yazdığı şiirlerin tarihî ve bölgesel bir değer taşıdığını yazdı. Nuri Aydın Konuralp, *Hatay Kurtuluş ve Kurtarış Mücadelesi Tarihi* adlı kitabında, Nafi Miskioğlu'nun *"Propoganda Şefi"* olarak çalıştığını belirterek, aralıksız olarak Milli Mücadele'yi sürdürdüğünü açıkladı.

"Edebî şahsiyeti yanında bir de cesur, mücadeleci, vatansever [Nafi Miski]'den bahsetmemiz lazımdır. (...) *Ta birinci cihan harbinden başlayarak Hatay'ın esarete düşmesine ve nihayet kurtulmasına kadar geçen uzun bir zaman içinde, onu daima ön safta, yüreği vatan ve millet aşkıyle çarpan bir insan olarak çeşitli işler başında, parti mücadelelerinde, millî savaşlarda hep bu halkın içinde yer almış görüyor ve ölümü gününe kadar bu safta olanlarla birlikte yürümekten geri kalmamış buluyoruz.* (...)

"Nafi Miski, ekseriyetle sakin ruhaî görünümüne rağmen, haddi zatında içli, daima heyecanla kaynaşan varlığını, sadece terbiyeli bir insan olmak hasleti içinde gizlemeye muvaffak olmuş bahtiyar insanlardandır. Onu yakından tanıyanlar, bu iç gücünün, azimli ve hatta yerine göre inatçı tab'ının özelliklerini daha İyi anlamaya sık sık imkân ve fırsat bulmuşlardır.

"Mizahi şiirlerinde -eğer üslupta eskilik bir kusur sayılmazsa- cidden kuvvetli bir görüş ve söyleyiş hakim olmuştur. Fakat bunların tam tadına varabilmek için, onun yaşadığı günleri yaşamış olmak icap eder. Hadiseleri görüş ve söyleyiş kudreti hakkında fikir edinebilmemiz için bunların tamamını hem de izahlı olarak gözden geçirmemiz doğru olur." (Şükrü Balcı)

ESERLERİ:

Divançe-i Nabiizaman, Sadık Efendi (Şair Sadık Efendi ile ilgili eseridir. Bir özetini konferans olarak İskenderun Halkevinde dinleyicilere sunmuştur), *Hatay'da Düğünler* (Bu eserde en az iki yüz yıl önceki Antakya Türk halk gelenek ve görenekleri elc alınmıştır).

HAKKINDA: Zübeyir Karabay (Antakya - Yeni Mecmua, 1.3.1929), Şükrü Balcı (Atayolu, 4.7.1947).

MİYASOĞLU, Emre

Öykü ve roman yazarı. 1981, İstanbul doğumlu. Şair ve yazar Mustafa Miyasoğlu'nun oğludur. İlkokulu babasının görevli olarak bulunduğu İslâmabad'daki International Progressive School'da, ortaöğrenimini de İstanbul Adnan Menderes Anadolu Li-

EMRE MİYASOĞLU

OLMAZ HAYAL

Ufacık pencere... Dünya ne kadar da ufak görünüyor diye düşünüyorum. Oda bozması şu maltzeden insanın hiç çıkmayası geliyor. Bilmem ki neden? Aslında seviniyorum yalnızlığı, ama kalabalıktan da hoşlanmıyorum. Sanki daha bir sıkılıyorum dışarı çıkınca. Değişik yüzler... Her gördüğüm çehrede değişik hayallar hayal etmekten kendimi alamıyorum. Yaşlısı, genci, kadını, erkeği... Hepsi ayrı dertte. Kim bilir nereye, ne için koşuşturuyorlar? Ufacık zihnimde dalgalanan düşünceleri atmaya çalışsam da nafile! Gittikçe daha derinlere dalıyor, konudan konuya atlayarak kendi kendime konuşmaya, değişik yorumlar yapmaya başlıyorum. Pencereden, gökyüzü gerçekten de epey küçük görünüyor...

Neden acaba? Benim kendi muhayyilemde canlanan bir arzu mu, yoksa dünyanın kavrayamadığım büyüklüğünden doğan çaresizliğimle küçülmesi mi? Anlayamadığım çok şey var. Hem de çok!

Kendimi bir balığa benzettiğim zamanlar olmuştur. Diğer balıklardan çok farklı görüyorum kendimi. Bir okyanusta olmama rağmen, akvaryumdayım sanıyorum. Sevecek bir şeylerim bile yok. Dört tarafım cam duvar. Öteleri görüyor, ulaşamıyor ve gittikçe küçülüyorum.

Bazen kendi kendime büyük hayaller kuruyorum. En çok eğlendiğim vakitler de kendimi göklerde uçarken hayal etmek. Her şeyin küçük görünen büyüklüğünü, kuş bakışı yorumlamak hayali bana gerçekten de eğlenceli geliyor. Bazen de kendimi büyük bir aşkın kahramanı olan ediyorum. Bazen dağı delen Ferhat, bazen de aşka susayan ve Allah aşkıyla kana kana ölen Yunus oluveriyorum. Bazen krallığa isyan ederek ayaklanan, daha sonra kralın kızına âşık olan bir şövalye sanıyorum kendimi. Bir bakıma imkânsızların arayışını yaşıyorum da diyebilirim.

Her şey küçük... Büyük olan sancılarım, ıstıraplarım. İşte ancak hayal kurarak, düşüncelerden sıyrılabiliyorum.

Her yer karanlık... Bir düşteyim yine...

Yabancı bir memleket... Epey eskiler. Mesela 1950'ler, 60'lar... Paris, Viyana ya da Roma. Uzakdoğu da olabilir. Büyük ve ünlü bir yazım. Tüm dünyada okunan kitaplar yazıyorum. Romanlarımın tirajı bilmem kaç yüz bin. Her yanım hizmetçiler, uşaklar, aşçılarla çevrili. Bir dediğim iki edilmiyor. Her gün başka bir eğlence...

Hizmetçilerden biri çok güzel. Hem de hayal edilemeyecek kadar. Sarışın, mavi gözlü. Hayli çekingen tavrı beni cezbediyor. Yardım isterken hep özellikle onu çağırıyorum. Henüz genccecik bir kız. Bir ona bakıyor, bir de kendime bakıyorum. Şöhreti çok erken bulmuş yirmi beşinde şımarık bir yazar. Dediğim dedik, kibirli birisi. Omuzları dik dik yürüyüşü, etrafına küçümser bakışı onu sanki gittikçe büyüyen bir çınara benzetiyor. Evet, tam anlamıyla bir çınar. Kendini bir şey zanneden, ama sadece bir hastalıktan ibaret olan zavallı bir çınar.

O ise, öylesine mütevazi ve utangaç ki, uşak kısmında bile bulunmayacak bir ezikliği var diye düşünüyorum.

Bazen düşünüyorum da işin içinden çıkamıyorum, diye hayal ediyorum. (Bu zihin bulmacalarım beni öyle sarmış ki düşlerimde bile bu düşüncelerden kurtulamıyorum.)

Kızı sevdiğimi hayal ediyor, ama korkuyorum. Her şey bir yana, kızın beni isteyip istemeyeceğinden emin değilim. O kadar gururlu biri ki... Benim zenginliğime ve şöhretime kanmayacak kadar da akıllı. Henüz on sekizini geçmediği halde, saymdc evin baş hizmetçisi... Hatı neredeyse hanımefendi olacak! Hep benim soframda yemek yemesini istiyorum, ama kesinlikle yanaşmıyor. Ne benim soframda ne de hizmetçilerin sofrasında... Kendi odasına çekilip yemeğini yiyor. Sanki hepimizden üstünmüş de, o yüzden oturmuyormuş.

Güzel, ama hüzünlü yüzü, derin derin ışıldayan gözleri beni her gördüğümde çok üzüyor. Bazen bir anlık öyle bir bakışı oluyor ki, bütün gün aklımdan çıkmıyor. Pek de konuşkan biri değil. Sadece, "Tamam efendim!" sözcüklerini duyabiliyorum. Bu vakitlerde sesi içime yavaş yavaş dolan bir su gibi akıyor yahut da başka bir ses duymayayım diye kulaklarıma makas gibi bir duvar örüyor.

Konuşmak istiyorum, açılmak, her şeyi bir anda söylemek istiyorum. Olmuyor, yapamıyorum. Rezalet mi? Umurumda değil. İnsanın asıl rezaleti ken- →

di içindedir. Düşündüğü gibi yaşamadıktan, hayal ettiklerini, istediklerini elde edemedikten sonra insan başkasına göre yaşası ne olur ki? Asıl o zaman rezil olmaz mı?

Artık yürek sancılarım gittikçe tahammül edilemez bir hal alıyor. Gittikçe gücümü yitirdiğimi hissediyorum. Kızcağızın gözleri, saçları, inceeik sesi sanki aklıma kazınmış. Ama kendisi yavaş yavaş uzaklaşıyormuş sanıyorum. Çok korkuyorum!

Bir akşam, birden kızı kolundan sıkıca tutup kendime doğru çekiyorum. Çok yakın arkadaşlarım, birçok önemli kişi, birkaç gazeteci, tüm hizmetçiler... Hepsi gayet tabii şaşırmaktan da öte, adeta şok oluyorlar. Nefesler tutulmuş. Şımarık genç yazarın ne yapacağını bekliyorlar. Gazeteciler ertesi gün için çok güzel bir haber bulmuş, tabii ki daha ileri gitmemi bekliyorlar diye düşünüyorum.

Zavallı kızcağız neye uğradığını şaşırmış, bu beklenmedik hareketle kıpkırmızı kesilmişti. Beni hızlıca bir şey demeden itiyor. Ama bırakmıyorum. Kız ağlayacak gibi... Etrafıma bakıyorum. Kurt kapanı, meraklı gözler... Hiç bir şey söylemeden kızın önüne usulca eğiliyor, diz üstü çöküyorum. Şaşkınlık gittikçe artıyor...

Var gücümle "Seni seviyorum!" diye bağırıyorum.

Bir an sessizlik. Herkes şaşkın. Olağanüstü bir iş yaptığım için, içimi garip bir his sarmış. Biraz sevinçli, heyecanlı, biraz da endişeliyim. Kız ise sesini çıkarmıyor. Şaşkınlığı bir kat daha artmış, ama yüzünde gizli bir memnuniyet var sanki.

Sonra tekrar başımı kaldırarak; "Benimle evlenir misin?" diyorum.

Kız bu sefer o kadar şaşırıyor ki ağzı açık öylece bakakalıyor. Ardından kollarının arasına usulca sanki bile isteye uzanır gibi bayılıyor.

Bense etrafımı umursamıyor, sevinçten dört köşe olmuş, belki de şapşal şapşal kızcağıza bakıyorum. Diğer hizmetçiler hemen yardıma koşuyor. Kolonya, su...

– Beyefendi!.. Gazeteciler geldi. Salona aldım. Sizi bekliyorlar.

Kapı çalınıyor ve içeri giren hizmetçi başı önüne eğik, inceeik sesiyle bana seslenıyor. Birden hayal dünyamdan sıyrılıyorum.

Pencereden dünya ne kadar da küçük görünüyor..

– Tamam sen aşağı in, diyorum kıza.

Yine başı önde, "Tamam efendim," diyor ve gidiyor.

Hayal kurmak gerçekten de eğlenceli geliyor bana. En huzurlu olduğum anları işte hayal kurduğum zaman yaşıyorum. Biraz sonra aşağı ineceğim ve beni bekleyen kalabalığın içinde yine sıkılacağım.

Biliyorum, ben kalabalıktan pek hoşlanmam. Lüzumsuz sorular, sıkıcı cevaplar... Ben kendimi biliyordum. İyi hayal kurarım ama asla da gerçekleştiremem. Zaten aptalca bir şey yapmak tabiatıma uymaz. Gerçeğe dönmeli.

Pencereye bakıyorum... Dünya oradan ne kadar da küçük görünüyor, biliyormusunuz?

sesinde tamamladıktan sonra Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu.

Öykü ve denemeleriyle çevirileri, tiyatro ve kitap eleştirileri *Millî Gazete* ile *Dergâh, Kırklar, Yedi İklim, Eylül Öykü, Eğitim Bilim, Tarih ve Düşünce, Dergibi, Berceste* (Kayseri) gibi gazete ve dergilerde yayımlandı. *Yalnızlık Rüyası* adlı romanı ile Beyan Yayınları 2002 İlk Romanlar Yarışmasında ikinci oldu.

Emre Miyasoğlu

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Olmaz Hayal* (2003).

ROMAN: *Yalnızlık Rüyası* (2006).

ÇEVİRİ: *Demiryolu Çocukları* (roman, Edith Nesbit'ten), *Oval Portre* (seçme öyküler, Edgar Allan Poe'dan, 2006), *Mahatma Gandhi* (otobiyografi).

HAKKINDA: Metin Arif Öz / Olmazın Olmazlığı (Millî Gazete, 20.9.2003), Abdullah Harmancı (Hececöykü, Aralık-Ocak 2004).

MİYASOĞLU, Mustafa

Şair ve yazar. 14 Ağustos 1946, Kayseri (Merkez) doğumlu. Bazı yayınlarında Semih Güngör takma adını kullandı. Kayseri M. Karamancı İlkokulu (1967), Kayseri Akşam Lisesi

Mustafa Miyasoğlu

(1967), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1973) mezunu. Burada Türkoloji, felsefe, tiyatro tarihi ve İngiliz edebiyatı okudu. Öğrencilik yıllarında Kayseri Ana Tamir Fabrikasında teknisyenlik yaptı. MTTB'nin Basın-Yayın Müdürlüğünde (1968) ve Kubbealtı Cemiyetinin sözlük işlerinde (1972) çalıştı. Üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra İzmit (1974-78) ve İstanbul (1978-81) liselerinde edebiyat öğretmeni; Mimar Sinan Üniversitesinde (1985-88) Türk dili okutmanı olarak görev yaptı. 1988-92 yılları arasında, YÖK ve Millî Eğitim Bakanlığının görevlendirmesiyle Pakistan'ın İslâmabad şehrindeki Modern Diller Enstitüsünde yardımcı profesör unvanıyla yabancılara Türkçe öğretti. Yurda dönüşünde aynı üniversitedeki görevini sürdürürken 1996-98 arasında, Şehir Tiyatroları Repertuar Kurulunda çalıştı. 1998 yılında, edebî çalışmalarına yoğunlaşmak için üniversitedeki görevinden emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra bir süre Tuzla Belediyesinde kültür danışmanlığı (1998-2000) hizmeti verdi. Çalışmalarını İstanbul'da serbest yazar olarak sürdürdü.

İlk ürünleri 1966'da *Filiz* dergisinde (Kayseri) yer aldı. Daha sonra şiir ve yazılarını *Millî Gençlik* (1968-69), *Tohum* (1969-70), *Hisar* (1970-80), *Türk Edebiyatı* (1972), *Edebiyat* (1972-75), *Mavera* (1975-80), *Yeni Sanat* (1974-75), *Sedir* (1980), *Millî Gazete* (1973), *Yeni Devir* (1977-85), *Türkiye* (1985) dergi ve gazetelerinde yayımladı. *Umut Suları* adlı oyunu 1973 yılında MTTB Tiyatrosunda sahnelendi. Kültür hayatımızın gelişmesi ve önemli eserlerle şahsiyetlerin tanıtılması için yaptığı çalışmalar yanında radyo ve televizyon

programlarına katıldı, edebiyatımızın yurtdışında tanıtılabilmesi amacıyla dostluklar kurdu. *Milli Gençlik, Yeni Sanat* ve *Sedir* dergilerinin yönetimine katıldı. Suffe Yayınlarını kurarak *Suffe Kültür Sanat Yıllığı*'nı (1982-88) yayınladı. 1975'te *Kaybolmuş Günler* adlı romanı, 1981'de *Hicret Destanı* adlı şiir kitabıyla Türkiye Milli Kültür Vakfı Armağanını, *Dönemeç* romanıyla 1980'de, *Bir Aşk Serüveni* adlı eseriyle de 1995'te Türkiye Yazarlar Birliğinin Yılın Romancısı ödüllerini kazandı. Ayrıca İÜ Edebiyat Fakültesinin yarışmalarında çeşitli ödüller aldı. Edebî eserleri üzerine pek çok üniversitede tez yapıldı, bazıları da yabancı dillere çevrilerek yayımlandı. Ahmet Midhat Efendi'nin aynı adlı romanından oyunlaştırdığı *Çengi* adlı oyunu 2003'te İstanbul Şehir Tiyatroları Gaziosmanpaşa Sahnesinde Naşit Özcan yönetiminde oynandı.

Miyasoğlu, ilk şiirlerinde yalnızlığı, rüyalara sığınışı, imkânsız aşkı ve büyük şehirlerde tedirginliğe düşen insanın temel değerleriyle tarih özlemini dile getirdi. Edebiyat geleneğimizin temel motifleriyle çağdaş insanın iç dünyasındaki kırılmalara ve hüzünlere de şiirlerinde yer verdi. Romanlarında yaşadığı dönemdeki acıları derinliğine hisseden gençleri ve kuşak çatışmalarını ele aldı. Aşk acısıyla kimlik bunalımına düşen gençleri, büyük şehir kültürüne yansıyan sosyal değişimi ve geleneksel yapısı parçalanan ailelerin toparlanma çabalarıyla tarih bilincinin doğurduğu sorumluluğu romanlarında konu edindi. Anadolu insanının kendi memleketlerindeki sıkıntılarıyla büyük şehirde tutunma çabasını eserlerinin eksenine oturttu.

"Mustafa Miyasoğlu, son yıllarda kendisini daha ziyade romana ve romanlara vermek yolundadır. Aynı şekilde romana ağırlık vermesi, hikâyeden kopması değil belki, ama yavaş yavaş bu türü ihmal etmesi sonucunu da doğurmuyor değil. Güzel Ölüm'ü okuyunca anlıyorsunuz ki, yazarın zihni sürekli romanlarla, roman mevzularıyla yüklüdür. Miyasoğlu ister

MUSTAFA MİYASOĞLU

PANCUR

Ertesi gün Ekrem, tam zamanında kapının önünde bekliyordu. Kız gülümseyerek geldi, onu içeri alıp koltuğa oturttu. Hazırlığını yaptıktan sonra Ekrem'in dişlerini gözden geçirdi, trinef dedikleri ucu sivri bir çelikle dişleri temizlemeye başladı. Kız dişe dikkatle bakıyor, Ekrem de onun yüzüne... Açık kahverengi gözlerine, renkli cami pencerelerine benzeyen göz bebeklerine dalmıştı. İnsan bunlara ne kadar baksa doymazdı. Pırıl pırıl bir ses, bir su gibi kımıldanan göz bebekleri...

- Ah!...
- Affedersiniz, sinir ucunu bulmam gerek...

Yalnızca başını salladı. Dişi hiç bu kadar ağrımamıştı.

- Acıyor mu?
- Geçti sayılır...
- Bakalım, belki bir iğne yaparız.

Kız gitti asistanlardan birini çağırdı. Röntgen çektirmek gerekiyordu. Yaptırdılar. Dişin kurtarılabilmesi için Ekrem'in biraz dayanması gerekti. İğne yapılamıyacak hale gelmişti.

Asuman bir kart getirdi, çürük ve sağlam olanlarını tesbit etmeye başladı. Sonra Ekrem'in kâğıtlarını aldı, onlara da kendine göre bir şeyler yazdı. Diş hâlâ ağrıyordu.

- İsminizi bir yerden hatırlar gibiyim.
- Ben de sizinkini... Ama bir türlü çıkaramıyorum.
- Ben dişi temizlerken siz de benim kim olduğumu çıkarın...

Gülümsediler. Asuman'ın yüzü daha sevimli bir kızıllığa dönüşmüştü. Çarkın motorunu çalıştırdı, kolunu eline aldı, dişi temizlemeğe başladı. Ekrem şimdi daha çok korkuyor, oyulan dişin çıkardığı ses beynini zonklatıyordu. Bütün gücüyle koltuğun yanlarına sarıldı. Gözlerini kapamaktan utandığı için, ister istemez kızın yüzüne bakıyor, onun mimiklerinden, göz bebeklerinin kıpırdanışından bir anlam çıkarmaya çalışıyordu.

- Ah Asü...
- Evet İkram Bey...

Kafasına balyoz yemiş gibi sersemledi. Hiç bir şey düşünemiyordu. Alkollü suyla ağzını çalkalarken Asü ve İkram seslerini hatırladı. Bunlar çok derinlerinden, bir hatıra sıcaklığı içinde, tâ çocukluğuna kadar uzanıyordu. Neden sonra kendini topladı. İkram onun ilk okuldaki arkadaşlarının kendisine taktıkları isimdi. Bu da sıra arkadaşı kız olmalıydı. Hep Asü derdi ona.

- Siz Kayseri'de kaldınız mı hiç?
- Evet...
- Bahse girerim ki, Şafa İlkokulu'nu bitirdiniz!
- İşte çıkardınız... Ama ben daha sinir uçlarını çıkaramadım. Biraz daha dayanacaksınız.

Her şey iyi ama, şu beynini zonklatan çarkın sesi olmasaydı.. Asuman'ın biraz önce doldurduğu kartı alıp baktı, bir yığın işaretler vardı üzerinde.

- Sizin tabloya göre, bizim dişlerde hayır yok galiba...
- Evet.., Fakat hepsini doldurmaya vaktim yok. Pratiklerim bir kaç güne kadar bitiyor.
- Benim de vaktim yok...

Diş için vakitleri yoktu ya, hatıraları vardı. O hiç unutulmayan, insanın kişiliğini oluşturan, ölümden sonrasına bile pek değişmeden götüren çocukluk günleri. Çabuk kaynaştılar. Daha o gün birlikte yemeğe gitmeler, arkadaşlarla tanışmalar, «sen» olan «siz»ler ve hatıralar, hatıralar...

İkisi de bu yıl okulu bitireceklerdi. Ekrem hukuku, Asuman dişçiliği. Bir yıl edebiyatla okuyan Ekrem, şiiri çok seviyordu. Liseden beri yaptığı çalışmalarını halen sürdürüyordu. Öğretmen olmak istemediğinden ayrılmıştı Edebiyat'tan. Avukat, olunca daha rahat çalışabilecekti. Okul arkadaşı Faruk'un kitaplarını ve izlediği dergileri okuyarak, derslerle sanat ilgisini birlikte yürütüyordu. Şiirin özünden bir şey kaybetmeksizin ortaya konan tiyatroyu da seviyor, onda hayatın yoğun ve dinamik yanlarını buluyordu. Asuman da her genç kız gibi, —24 yaş genç sayılabilirse tabii! — edebiyatı seviyordu. Fakat kitap okumaktansa sanat değeri olan filmleri görmeyi tercih ederdi. Bu yüzden Sinematek'e üye olmuş, evleri karşıda olmasına rağmen, haftada iki üç kere gösterilere gitmeyi bir alışkanlık haline getirmişti. Dışarda gösterilenler, bir yığın abuk sabuk filmler ile bir sürü saçma sapan gangster filimleri değil miydi? Değil mi ki, değerli filimler önce orada oynatılıyor, öyleyse insan zevkini bozmamak için yalnızca Sinematek'e gitmeliydi. Tanıştıktan üç gün sonra Ekrem'i de oraya üye ettirdi. Hatırı için dışarda üç dört yerli filim görmeye razı oldu. Ustalığından söz edilen rejisörlerin filimlerini, umduğundan daha güzel buldu, Türkân Şoray'ı beğendi. Ama Ekrem bir türlü Sinematek'e ısınamadı. O sırf Asuman için gidiyordu, bütün hareketlerinde bir yabancılık, bir iğretilik seziliyordu. Bunu Anadolulu'guna vererek takılmak istedi Asuman. Fakat Ekrem buna gülümseyip geçti (...)

(*Geçmiş Zaman Aynası*, 1976)

Mustafa Miyasoğlu

istemez günlük meşgalelerini, edebi telâkkilerini, tasarılarını, daha doğrusu kendi dünyasını, romanlarına açıktan açığa yansıtmaktan geri kalmıyor. Hep bu tür mevzularla yüklüdür." (Necmettin Turinay)

"Mustafa Miyasoğlu üzerine yazanların neredeyse tümünün vurguladığı noktalar, onun çok yönlü ve velut olduğudur. Tabii ki ortadaki eserler ve bunların türleri bu hükmü tartışılmaz kılıyor. Miyasoğlu'nun lise yıllarında okuduğunu söylediği Necip Fazıl ve üniversite yıllarında tanıdığını belirttiği Tanpınar da böyledirler. Onlar da değişik türlerde eserler verirler ve çok verimlidirler. Bu, belki de 'komple sanatçı' olma arzusunun bir tezahürüdür. Ne var ki bu çok yönlülüğü bir dağınıklık olarak da algılamamak gerekir. Dikkatli bir bakış Miyasoğlu'nun şiirleri, deneme ve romanları arasında bir bağlantıyı ortaya çıkarır. O, şiir, roman, hikâye gibi edebi türlerde eserler verirken deneme ve incelemeleriyle de bir bakıma yaptığını tartışıyor; kaynaklarını irdeleyerek okuyucusuyla paylaşıyor." (A. Vahap Akbaş)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Rüya Çağrısı* (1973), *Devran* (1978), *Hicret Destanı* (1981, Dr. Muhammed Harb tarafından "Melhametü Hicre" adıyla Arapçaya çevrilip *El Belağ* dergisinde 1981'de yayımlandı), *Şiirler* (1983), *Bir Gülü Andıkça* (1997), *Kalbimin Coğrafyası* (2005).

HİKÂYE: *Geçmiş Zaman Aynası* (1976, yeni baskısı *Pancur* adıyla 1998), *Devrim Otomobili* (2003).

ROMAN: *Kaybolmuş Günler* (1975), *Dönemeç* (1980), *Güzel Ölüm* (1982), *Bir Aşk Serüveni* (1995), *Yollar ve İzler* (2002, Masud Akhtar Shaikh tarafından "Roads and Footprints" adıyla 2003 yılında İngilizceye çevrilip Konya'da yayımlandı).

OYUN: *Umut Suları* (1973, MTTB Tiyatrosunda sahnelendi, ama basılmadı), *Telefon* (radyo oyunu, *Yeni Sanat*'ta yayımlandı, Şubat 1974), *Çengi* (Ahmet Midhat Efendi'den müzikli oyun uyarlaması, 1999).

DENEME: *Edebiyat Geleneği* (1975), *Devlet ve Zihniyet* (1980), *Muhacir* (1981), *Roman Düşüncesi ve*

MİYASOĞLU'NUN GÜZEL ÖLÜM'DEKİ TASARRUFLARI

Necmettin Turinay

Mustafa Miyasoğlu, son yılların en verimli yazarları arasında yer alıyor. Şiirden deneme ve eleştiriye, oradan roman ve hikâyeye kadar değişik türlerde kendini sınıyor ve hemen her alanda eserler veriyor. Bu onun, kendi "akranı" yazarlar arasında belirgin en bariz vasfıdır. Bu vasıf, yoğun bir çalışma ve yerinde bir cesarette toplanır denilse daha da uygun düşer. Kendisiyle 1970 başlarında yazı hayatına girmiş nice arkadaşı vardır ki, hâlâ emekleme döneminde-dirler. Bu dost çevresi bütün dikkatleri, bütün meşgaleleri ile edebiyatın ve sanatın içindedirler. İçindedirler fakat, Miyasoğlu kadar piyasaya eserler sürememişler, ya da daha ihtiyatlı olmak gerektiği hususunda, kendilerini âdeta şartlandırmış gibiler. Esas üzerinde durulacak husus, telâkkilerdeki bu farklılıktan ziyade; mesailerini belli noktalara teksif edememenin ve kendilerini dağıtmanın verdiği acı bir kayıp oluyor. (...)

* * *

Güzel Ölüm, tam bir Miyasoğlu romanıdır. Ve tabii giderek gelişen ve kendini tamamlayan bir anlayışın son noktası! Hiç de gizlemeye gerek duymadan belirtmek gerekecektir: "Güzel Ölüm"ü okumaya başlayınca ve belli bir mesafe alıncaya kadar, derin bir sükûtu hayâle kapılmaktan kendimi alamamıştım. Ne yapıyordu Miyasoğlu Öyle? Kayseri'den gelmiş ve İstanbul'da Vakıflar idaresi'nde avukatlığa başlamış Şakir'in son derece dışlan, yani derinlikten yoksun duygularını ve can sıkıntılarını mı okuyacaktık? Miyasoğlu, dar bir kişi kadrosu ve hiç de gelişme istidadı taşımayan bir atmosfer içinde nereye ulaştırmak istiyordu bizi? Romanda hiçbir şey gelişmiyor, fakat önümüzdeki sayfalar bu durgunluğun aksine nasıl da hızla ilerleyebiliyordu?

Ne var ki, romanın Serpil'de yoğunlaşan bölümüne dördüncü bölüme kadar devam eden can sıkıcı hava, romancının anlatımında bir değişiklik olmadığı hâlde, nasıl birden kayboluyor ve romanın havası bizi iyiden iyiye sarıyordu? Romanın, üzerinde düşündüğüm esas problemi burası oldu. Zira burada, belirgin bir tezat yatıyor olmalıydı. Tekrar edecek olursak romancı; anlatım tarzında, zamanın sıralanışında bir değişikliğe, bizi kombinezonlarla uğraştırmak gibi hiçbir oyuna başvurmuyor, buna rağmen eserin başlarında şikâyetçi olduğumuz havası dağılıyor ve bunun yerini sıcak bir iklim dolduruveriyor.

Buna sebep olarak, ilk bakışta, Serpil'le Şakir'in temiz sevgilerine bizim de bir takipçi olarak katılmamız gösterilebilir. Bu ise, romana, roman dışı bir ilginin hâkim olmaya başlaması anlamına gelir. Yani romanın aleyhinde bir sonuca ulaşmış oluruz. Sanırım burada esas olan, romancının, şikâyetçisi olduğumuz anlatım biçimine, yavaş yavaş alışmaya başlamamız ve giderek bu anlatıma bağlı hürriyetlerimizin havada kaldığını hissetmemizden doğan bir teslimiyettir. Şakir'le Serpil'in aşklarındaki gelişme, işin asıl değil, fer'î tarafıdır. Anlaşılan, artık kendimizi romana iyice teslim etmişizdir. Aslında her roman, daha doğrusu her iyi roman;

→

okuyucusundan, başlangıçta böylesi bir teslimiyet ister. Bu, okuyucu ile gizli bir savaştan sonra hâsıl olur. Okuyucu ile roman, romanın anlatım tarzı arasında git-gel'lerle devam eden ve gizliden gizliye gelişen bir alışma devresidir bu. Bazıları buna "üslûba ısınma" da derler. Isınmadan ziyâde, yazarın dünyasına kendi şartlarımızı terkederek dâhil olma veya o dünya içinde yerimizi alma arneliyesi.

O zaman sorulacaktır: Güzel Ölüm'de Miyasoğlu nasıl bir yol tutuyor, ya da nasıl bir sitildir Güzel Ölüm 'de uygulanan? Bu soruları biraz açmak icab edecektir. Fakat ondan daha önce, bu yolda serdedilecek hükümleri taşıyacak izahlara girişmek gerekir.

Son romanında Miyasoğlu bize, çok basit bir konuyu anlatıyor: Şakir'le Serpil'in ince, temiz ve el uzanmamış sevgilerini. Elbette konuyu basitleştiren veya kompleks bir hâle koyan, yazarın kendisidir. Bizatihi olayın kendisi değildir büyük veya küçük olan. Romanda iki genç evleneceklerdir. Ancak bildiğimiz aşkların, evliliklerin dışında, bugün için "kaybolmuş bir dünya"yı taşıyorlar bize. Ne var ki, romanın sonunda Serpil ölecek ve bu evlilik gerçekleşmeyecektir. Hemen belirtelim ki romancı, bizi mutlaka gerçekleşecek bir evliliğe hazırlamıyor. Böyle bir beklentiyi, romanda, okuyucu ilgisinin merkezi hâline getirmiyor.

Bu bakımdan roman için ilk söylenebilecek husus; merakları tahrike ve alâka istismarına dayanmadığıdır. Okuyucunun, vakaların tahrikinden doğan meraklarına yaslanmak istemiyor romancı. Bildiğimiz kadarıyla romancı ve hikayeciler, okuyucunun bu zaaflarını sürekli istismar eder ve devamlı soru işaretleri ve zıtlaşmalarla eserlerini beslerler. Bunun sebebi, okuyucuyu esere daha kolay bağlamak veya kolay okunmayı sağlamaktır. Fakat daha derinlerde yatan esas sebep ise "roman ve hikâye ancak böyle yazılır, bu yollardan birini denemekten başka çıkar yol yoktur" "gibi, kendilerini, sakin bir kanaate kaptırmalarından ileri gelmektedir. Batı romanının ana geleneğinin bu olduğunu, ayrıca zikretmeye gerek var mı bilmiyorum. Ama ne olursa olsun, iktibas yoluyla, bizim yazarlarımız tarafından da aynı geleneğin sık sık kullanıldığı ortada. Kendisini bu cendereden kurtarabilen ne kadar az kişi var.

Güzel Ölüm'de dar, çok dar bir zaman dilimini işliyor yazar. Hatta, birkaç günlük bir zaman diyebilirsiniz siz buna. O zaman romancı, bu dar zamandan nasıl oluyor da, geniş bir roman çıkarabiliyor? Zira romanda hareket unsuru fazla değil, iç veya dış, bir mücadele de yok! Romanın baş kişisi Şakir, ya bir yerlere ulaşmak amacıyla, ya da can sıkıntısıyla hep yollardadır. Mekân hep İstanbul'dur. Kapalı mekânlar, odalar ne kadar azdır öyle! Bunlara karşılık Şakir'in gezerek düşünceleri geniş bir yer tutuyor romanda. Romanı besleyen diğer kaynaklar ise şunlar: Gezmeler, kısa yolculuklar, küçük yer değiştirmeler; gezme esnasında Serpil'le ilgili eski günleri hatırlamalar, Kayseri'deki avukatlık zamanları ve daha eski çocukluk dönemleri.. Yani romancı eserinde, şimdiki zamanla içiçe olmak üzere, bir "arka plân" olarak yararlanıyor. Bunları Serpil etrafında geliştirilen tasavvurlarla, edebiyat ve basın çevrelerinin aktüalitesini ve bilhassa Kıbrıs harekâtıyla beslenen geniş bir çevrenin kanaatlerini de eklemek gerekecektir. (...)

(Geleneğin Dünyası / Yeniliğin Ufukları, 1983)

MUSTAFA MİYASOĞLU

İSTANBUL

Bir yerden sonra her şey İstanbul oluyor
Sürekli İstanbul'u yaşıyoruz akşamı oluyor
Kirli paralar dolanıyor mafyalar kaçakçılar
Ne yandan baksan ağızları bıçak açmıyor
Herkes bir şeyleri saklıyor saklanıyor

Sürekli acıları yaşıyoruz sürekli ziyanda
Ötede kanlı güller açıyor şehit kanları sebil
Muhacir yüreklerde hep hüzün ve acı ve dua
Vakitlerden bir vakit huzurdayız kabul
Yanıyoruz yakıyoruz ey koca İstanbul

Muhalif rüzgârlar uysal insanları panayır
Bütün kapılar kapalı bütün renkler kirli sarı
Acıları afyonlanmış geceleri tutuklanmış
Eskitilmiş hüzünlerin bürokrat neşeleri mor
Tutulmuş güneşlerde solgun güller kanıyor

Metropol akşamları gökdelen lambaları
Aynı şarkıları söyleyen dilenciler tufeyliler
Kentli soytarılar palavracı silahşörler
Sahte renkler dizi film hastaları
Büyük puntolu konuşmalar çağdaşlık tafraları

Bir mazlum bir mazluma dert yanıyorsa
Saat başları hece taşları defterler dolusu
Kim kimin yanında kimlerin eli kanında
Sorular sorulur cevaplara durulur paydos
Uzaklara gidelim sus dostum sus

(Bir Gülü Andıkça, 1997)

Türk Romanı (1998), *Kültür Hayatımız* (1999), *Edebiyat Sohbetleri* (2003).

İNCELEME: *Dede Korkut Kitabı* (1984), *Necip Fazıl Kısakürek* (1985), *Âsaf Hâlet Çelebi* (1986), *Ziya Osman Saba* (1987), *Haldun Taner* (1988), *Bir Gönül Medeniyeti* (2005).

KONUŞMA: *Sanat ve Edebiyat Konuşmaları* (1999).

GEZİ: *Züğüdar - Babil'den Tac Mahal'e Gezi Notları* (2003).

SADELEŞTİRME: *Çengi* (Ahmet Midhat Efendi'den, 1997).

DERLEME: *Suffe Kültür Sanat Yıllığı* (Beş cilt, 1982-88), *Necip Fazıl Armağanı* (1984, ilaveli yeni baskılar 1996, 2004), *Gül Şiirleri Antolojisi* (1999).

HAKKINDA: Necip Fazıl / Babıali (1975), Muzaffer Uyguner (Türk Dili, Eylül 1975), Ruşen Hakkı (Kocaeli, 22.3.1977), Mehmet Atilla Maraş (Sedir, Nisan 1980), Alemdar Yalçın (Hisar, Aralık 1980), Muhsin İlyas Subaşı (Türk Edebiyatı 1981), Scyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Bahaettin Karakoç (Kültür ve Sanat, Kasım 1982), Necmettin Türinay / Geleneğin Dünyası Yeniliğin Ufukları (1983), Mustafa Özçelik (Mavera, Nisan 1984), Ergun Göze (Tercüman, 24.6.1985), Bekir Oğuzbaşaran (Zaman, 26.11.1987), Bekir Oğuzbaşaran (Erciyes, Mart 1988), Gürsel Aytaç / Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler (1990), Mehmet Atilla Maraş (Sedir, Nisan 1980; Mavera, Haziran 1992), Ahmet Kabaklı / Türk Edebi-

MUSTAFA MİYASOĞLU

KAYBOLMUŞ GÜNLER

Bu roman, Beşir Güner'in "Kedi Günlüğü" adını verdiği notlarının düzenlenmesiyle ortaya çıktı. Bunların bir kısmı günü gününe tutulmuş notlardan, bir kısmı da iç içe girmiş hatıralardan oluşmuştu. Bazılarında tarih de yoktu. Ben, gerekli ayıklamaları yaparken, notların başındaki tarihlerle, bütünlüğü bozan yerleri çıkardım.

Beşir Güner'i Beyazıt'taki kahvelerden birinde tanımıştım. Her şeye öfkelenen, gergin ve tedirgin bir hali vardı. İpin ucunu kaçırmış, kaybettiği şeylerin acısını çevresindekilerden çıkaran, sık sık rastladığımız gençlerden biriydi. O gün geç vakte kadar oturduk, herkes dağılırken bana yaklaştı, benim için bir şey yapar mısın? dedi. Sonra da cevabımı beklemeden konuşmasını sürdürdü. Yaparsın dedi, çünkü elinden gelir. Yarın akşam burada buluşalım.

Ertesi gün, elinde cildi parçalanmış iki defterle geldi oturduğum masaya. Bu notlar dedi, bir zaman yazdığım, şimdi de ne yapacağımı bilmediğim günlüklerim. Bunlardan bir roman çıkabilir. Ben yorgunum, hiçbir şey yapmak isteği gelmiyor içimden. Fakat sen yapabilirsin, elinden gelir. İstersen, bazı değişiklikler de yaparak yayınla. Vereceğin zamana değerse tabii. Yalnız şu parçayı atma. Hatta, kitabın ilk sayfasına koyarsan iyi olur.

Gösterdiği sayfada, A. de Musset'in "Bir Zamane Çocuğunun İtirafları" isimli romanından alınmış şu satırlar yer alıyordu:

"Hayatının hikâyesini yazmak için adamın önce yaşamış olması lâzımdır; onun içindir ki ben kendi hikâyemi yazıyorum.

Daha genç yaşta, berbat bir ruh hastalığına tutulduktan sonra üç sene içinde başımdan geçenleri anlatıyorum. Bu hastalığa tutulan yalnız ben olsaydım bahsini bile etmezdim; fakat daha pek çokları aynı illete müptelâ olduklarından, bunu onlar için yazıyorum, ama bilmem söylediklerime aldırış edecekler mi; kimse aldırış etmese de, anlattıklarım kendimin daha çok iyileşmeme yarayacak, ve kapana tutulmuş bir tilki gibi kısılmış ayağını kendi dişlerimle kemirmiş olacağım."

Musset'in kahramanıyla Beşir Güner arasında, yirmi beş yaşın gençliğinden başka hiçbir ortak yan yoktu. Bense, günümüz gençlerinden birinin hikâyesini anlatan bu romana, çok başka şartlarda yaşamış yabancı bir kahramanın sözleriyle girmenin yanlışlığını düşünerek; bunları, böyle bir açıklamanın arasına sıkıştırıp onun da isteğini gerçekleştirmeyi uygun buldum. Buna ne der, bilmiyorum.

Defterleri bana verdiği akşam, onu son görüşüm oldu. Bir daha görüşmek istemediğini, bunlara bir neslin sayıklamaları gözüyle baktığından üzerinde hiçbir hak iddia etmeyeceğini, belki kitabı da alıp bakmayacağını söyledi. Kitaplarla büsbütün ilgimi keseceğim dedi, bu notları yazmak beni daha berbat etti. Ben hayatı istiyorum, fakat pek fazla yaşayacağımı da sanmıyorum. Böyle bir his var içimde.

Buna benzer sözlerle yarım saat kadar konuştu, o gün pek anlayamadığım şeyler söyledi, içinde bir parça iyilik duygusu bulunan herkes gibi, ben de bu karamsar sözlerden telâşa düşerek teselli etmeye, gencecik bir hayatı kurtarmaya, onu umutlandırmaya çalıştım. Gülümseyerek ayağa kalktı, bu laflara karnım tok arkadaşım dedi, kendini çok önemli bulan salaklardan değilim. Ben olmasam da sürüp gider dünyanın bozuk düzeni. Hayatımızın belli bir noktasında seninle karşılaştık. Bunun pek önemi yok. Ne sen beni tanıyorsun, ne de ben seni. Şu defterlerle de ilgim kalmadı artık. İster sepete at, ister yayınla. Umurumda değil. Bana, benim hayatıma, ne yaptığıma ve ne yapacağıma da boş ver. Bunlar yarınsız günlerin notları. Bildiğim tek özelliği bu. Bunlara dikkat et ve bir daha da yoluma çıkma. Hadi eyvallah...

Bunları söyledikten sonra, beni gülümseten bir öfkeyle kapıyı çarparak çıkıp gitti kahveden.

O günden bu yana bir yıl geçti. Anladığım kadarıyla okulunu bitirmemişti henüz. Belki hâlâ öğrenci kahvelerinde oturup önüne gelene ateş püskürüyor, yapamadığı şeylerin acısını arkadaşlarından çıkarıyordur. Yahut da yabancı olduğu her halinden belli olan bir "hayat"ı yaşamaya çalışıyordur. Tabii, ömrü varsa... (...)

(*Kaybolmuş Günler*, 1975)

yatı (Şiir, Cilt: 4, 1991), Mehmet Törenek (Yedi İklim, Mart 1996), A. Vahap Akbaş / İnziva Notları (1997), Ahmet Kekeç (Akit, 20.12.1998), Hasan Yazıcı / Bahtsız Çağa Tutulan Ayna (1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), A. Vahap Akbaş / Muhtasar Bir Portre Denemesi (Seviye, Mart-Nisan 1999), Seviye Dergisi Mustafa Miyasoğlu Özel Sayısı (Mart-Nisan 1999), İbrahim Ulvi Yavuz / Türkiye'de Roman Sanatı ve Gelişimi (1999), Durdu Şahin / Mustafa Miyasoğlu ve Eserleri Üzerine... (Seviye, Mart-Nisan 1999), Mehmet Nuri Yardım / Romancılar Konuşuyor (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Gürsel Aytaç / Edebiyat Yazıları IV (2001), Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002).

MİZANCI MURAT

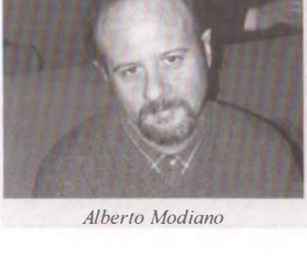
Bkz. MEHMET MURAT (Mizancı)

MİZİEV, Kanşaubiy

Bkz. TÜRK DÜNYASI YAZARLARI BÖLÜMÜ

MODİANO, Alberto

Şair ve yazar, fotoğraf sanatçısı. 20 Kasım 1960, İstanbul doğumlu. İstanbul Şişli Ondokuz Mayıs İlkokulu (1971), Özel Hürriyet Lisesi (1974), Kabataş Ticaret Lisesi (1977), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Bölümü (1992) mezunu. Çalışmalarını İstanbul'da muhasebecilik yaparak sürdürdü.

Alberto Modiano

İlk yazısı *Salım* gazetesinde, diğer yazıları *Milliyet Sanat, Fotoğraf Sanatı* ve *Tiryaki* dergilerinde yayımlandı. Fotoğraflarıyla 1985 AFAD'ın (Adana Fotoğraf Amatörleri Derneği) Ulusal Fotoğraf Yarışmasında mansiyon ile 1996 Truva Folklor Derneği Fotoğraf Ödülünü aldı. İFSAK ve SED üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yarına Ümit* (fotoğraflar Maggie Danon, 1993).

ANI: *Bulgaristanbul* (1998).

DERLEME: *Basında Fotoğraf Yazıları Kılavuzu 1960-1990* (1991), *Türkçe Fotoğraf Yayınları Kataloğu* (1993).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

MOLLA AHMED

İslam bilgini, edebiyat araştırmacısı (D. 1285/1869, Eğil / Diyarbakır - 10 Haziran 1930, Diyarbakır). Öğreniminc Eğil Medresesinde başladı.

Diyarbakır'da dönemin tanınmış hocalarından özel derslerle Arapça ve Farsça öğrendi. Özellikle, mensubu bulunduğu Hanefî mezhebi üzerindeki dinî bilgisinin derinliği ile tanındığı için "Molla" lâkabı ile anıldı. Hayatı boyunca hiçbir memurluk yapmadı, geçimini ticaret yaparak sağladı.

Geriye bıraktığı iki önemli eserden *Tezkire-i Mesayih-i Âmid*'de Diyarbakır ve çevresinde yetişip eser vermiş şeyhlerin hayat ve eserlerini tanıtmakta; *Mir'at-ı Hayatım* adlı kitabında ise anılarıyla iç içe olarak Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele dönemindeki Diyarbakır'ın durumunu, bulalarda meydana gelen olayları anlatmaktadır. Her iki eserin yazma nüshaları, merhum Şevket Beysanoğlu'nun özel kitaplığında idi.

ESERLERİ:

BİYOGRAFİ: *Tezkire-i Mesayih-i Âmid.*

ANI: *Mir'at-ı Hayatım.*

ÇEVİRİ: *Gülistan.*

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 2, 1997, s. 233).

MOLLA AKŞEMSEDDİN

Bkz. AKŞEMSEDDİN

MOLLA ÂRİF ALİ

Divan şairi (D.? – Ö. ?). 14. yüzyıl mesnevi şairlerindendir. Adı Ali, lakabı Molla Ârif'tir. Şiirlerinde Ârif mahlasını kullandı. İyi bir medrese öğrenimi gördüğü söylenebilir. Türk edebiyatı tarihinde *Dânişmendnâme*'nin ikinci versiyonunu yazmış bir şair olarak bilinir. Kaynaklarda Ârif Ali'nin *Dânişmendnâme*'yi Sultan Murad'a takdim ettiği belirtilir. Ancak bunun kaçıncı Murad olduğu belli değildir. 1360-61 yılında yazdığı bir eseri vardır.

"Vilâyet kasabalarının birindendir. Zamanında Ârif Ali ismiyle tanınmış timar sahiplerinden biridir. Sultan Murad'a, emri üzerine Dânişmendnâme'yi takdim ettiği zaman çeşitli hediyelerle birlikte Tokat Kalesi dizdarlığı da kendisine ihsan edilmişti." (Gelibolulu Âlî)

S. Nüzhet Ergun, *Silkü'l-leâli Âli Osmân*'dan Ârif Ali'yi anlatan şu beyitleri aktarır:

"Güzîn-i zümre-i ehl-i maârif Molla Ârif'dir

Ali'dir nâmı bulmuştur ulüvv-i kadr-i irfânı

Melik Ahmed fütühâtın mine'l-evvel ile'l-âhir

Murad Hân ana nazm ettirdi kıldı lutf- şâyânı".

HAKKINDA: Fuat Köprülü / Türk Edebiyatı Tarihi (1926, s. 258-260, 341), Sadeddin Nüzhet Ergun / Türk Şairleri (c. 1, 1936-45, s. 60-61), Vasfi Mahir Kocatürk / Büyük Türk Edebiyatı Tarihi (1970), Nihat Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyâtı Târihi (c. 1, 1971-79, s. 302-303, 513-514), Agâh Sırrı Levend / Türk Edebiyatı Tarihi (c. 1, 1973, s. 127), Mustafa Uzun / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 3, 1991, s. 362-363).

MOLLA CEZERÎ

Bkz. CEZERÎ (Muhammed Said Nûrullah)

MOLLA ÇELEBİ

İslâm bilgini (D. ?, Diyarbekir - Ö. 1655). Hayatı hakkında yeterli ilgi bulunmamaktadır. IV. Murad tarafından Bağdat Seferi dönüşünde İstanbul'a götürüldü. Burada çeşitli dini konuları içeren eserler yazdı.

ESERLERİ:

Es'ile, erRed ve'l-Kabûl, Çağmini Şerhi, Ecvibe.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982).

MOLLA FENÂRÎ

Osmanlı şeyhülislâmı, mutasavvıf (D. ? - Ö. 1430, Bursa). Tam adı Şemseddin Muhammed b. Hamza'dır Anadolu'da Alâaddin Esved ve Cemâleddin Aksarayî ile Mısır'da Ekmeleddin Bayburdî'den öğrenim gördü. İlk kez I. Murad döneminde şeyhülislâmlıkla görevlendirildi. Babası Mevlâna Hazma, ünlü mutasavvıf Sadreddin-i Konevî'nin halifelerindendir.

BAŞLICA ESERLERİ:

Tefsîrü Fâtiha, Enmûzecü'l-Ulûm, Esâsü't-Tasrîf, Avîsatü'l-Efkâr fî İhtiyâr-i Ulî'l-Ebsâr, Risâle fî Beyâni Vahdeti'l-Vücûd, Mühimmât-ı Fenârî, Şerh alâ Nusûs-ı Konevî, Şerh alâ Miftâhü'l-Gayb-ı Konevî, Ta'lîkat alâ Istılahâti't-Tasavvufiyye li'l-Kâşânî.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Mustafa Aşkar / Osmanlı Devletinde Alim-Mutasavvıf Prototipi Olarak Şeyhülislâm Molla Fenari ve Tasavvuf Anlayışı (Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 37).

MOLLA HALİL

Halk ozanı (D. 1767, Gülek / Tarsus / İçel – Ö. 1806 / 1811). Gülek'te büyümüş ve memuriyete başladığı yıllarda burada ikamet etmiş, daha sonra Çukurbağ köyüne taşınmıştır. Saz çalardı ve aynı zamanda da mantıkçıdır. *Şerhu'ş-Şemsiyye* adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: Halil Aksoy / Tarsuslu Halk Şairleri (Aratos dergisi, Kasım-Aralık 2004).

MOLLA HÜSREV

İslâm bilgini (D. ? - Ö. 1481, İstanbul). Tam adı Hüsrev Mehmed Efendi Sivasi'dir. Tokat civarında yaşayan Türkmen Ersaklardandır. Fatih Sultan Mehmed zamanında İstanbul kadılığı yaptı. Bu görevdeyken öldü ve Bursa'da toprağa verildi. Mezarı Zeyniler'de kendi yaptırdığı medresenin avlusundadır. Fatih tarafından "Zamanın Ebû Hanifesi" olarak anılırdı.

ESERLERİ:

Dürer ve Gurer, Telvîh, Şerh-i Miftâh, Evâil-i Tefsîr-i Kâdı, Mirkât ve Mir'ât, en-Nakdü'l-Efkâr fî Reddi'l-Enzâr.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MOLLA LÜTFÎ

İslâm bilgini (D. ?, Tokat - Ö. 1494). "Sarı Lütfî" adıyla da anıldı. Arapçayı ve edebiyat bilgilerini Sinan Paşa'dan, müsbet bilimleri Ali Kuşçu'dan tahsil etti. II. Bayezid'e çok yakın olması, dönemin bilginlerinin eserlerine tenkitler yazması gibi sebeplerle kısa sürede birçok hasım kazandı. Hasımlarından Hatibzâde'nin hakkında verdiği "dinsizlik" fetvası üzerine idam edildi. Ünlü Osmanlı Şeyhülislâmı İbn-i Kemâl'in hocalarındandır. Hem İslâmi ilimlerde hem de fen bilimlerinde eserleri vardır.

BAŞLICA ESERLERİ:

Mevzûât, es-Seb'u'ş-Şidâd, Risâle fî Tahkîki'l-İmân, Risâle fî İlmi'l-Âdâb, el-Metâlibü'l-İlâhiyye.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Orhan Şaik Gökyay / Molla Lütfî (1993).

MOLLA MEHMED EMİN

İslâm bilgini (D. ? - Ö. 1858, İstanbul). Kıraat ilmi bilginlerinden ve Nakşibendi bağlılarındandır. Mutasavvıf bilgin Abdullah Eyyûbî'nin oğludur. Bir süre Meclis-i Maârif (Eğitim Komisyonu) başkanlığı yaptı.

ESERLERİ:

Umdetü'l - Hillân fî İzâhi Zübdeti'l-İrfân, Tuhfetü'l - Emin fî Vukûfi'l-Kur'âni'l-Mübin, Silsile-i Eimme-i Kurrâ, Tercümeti'l - Erib fî İzâhi'l-Cem'i ve't - Takrîb, Tuhfetü'l - Tecvid, Tuhfetü'l - Kitâb fî İzâhi'r-Resmi ve'l - Hat, Hadikatü'r - Reyyâhin (Nakşî ve Halvetî silsileleri hakkında), *Menâkıbu'l-Hâlidiyye* (Eyüp Sultan hakkında), *Gülşen-i Meşâyih-i Selâtin, Mecmûa-yı Vefeyât.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MOLLA, Merküre Rıza

Şair. 1927, Dobriç (Hacıoğlupazarcık) / Dobruca / Bulgaristan doğumlu. Varna Fransız Koleji, Sofya Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Slav dili ve edebiyat-

ları ikinci uzmanlık dalıdır. Bir süre memurluk ve gazete yazarlığı, 1954-60 yılları arasında Sofya Üniversitesinin Türkoloji Bölümünde asistanlık yaptı. 1960'ta eşi Rıza Molla ile birlikte üniversitedeki görevinden uzaklaştırıldı ise de Bulgaristan'da Türkçenin ağız ve lehçe özellikleri üzerinde yazılar yazıp yayımlamayı sürdürdü. 1989 yılında oğlu Yıldız'la (oymacı, ressam) birlikte Fransa'ya göç etti. Türkoloji dalındaki çalışmalarını Sorbonne'da sürdürürken, Fransa ve İsviçre'de uzmanlığı alanında ilgi çekici kitapları çıktı.

Şiirleri, Türk kadınının iç dünyasını sıcak bir içtenlik ve kendine özgü bir incelikle anlatıyor olması, özellikle 1950'lerde Bulgaristan'daki Türk kadınının konumunu, içsel portresini çizmesi bakımından önemlidir. Bulgaristan'da *Şiirler* (Sofya, 1964) adlı kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Sabahattin Bayramöz / Türkçenin Sarmaşıkları (2002).

MOLLA ZAHİD

Yazar. 1935, Hazro / Diyarbakır doğumlu. Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunamadı. Ortaöğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. Özel dersler alarak yetişti. *Herdübat* adlı Kürtçe mevlidi 1990'da yayımlandı.

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997, s. 397).

MOLLOV, Rıza

Edebiyat araştırmacısı, öykü yazarı (D. 1920, Pravadi [Provadiya] / Bulgaristan - Ö. 1986, 4 Mart 1986, Sofya). Lise öğrenimini Pravadi'de tamamladıktan sonra Sofya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından mezun oldu. Sofya Radyosunda spikerlik, Halk Eğitimi Yayınevinde şube yönetmenliği yaptı. Eğitim Bakanlığında Türk okulları sorumlusu olarak görevlendirildi. 1952'de Sofya Üniversitesinde açılan Türkoloji Bölümünde asistan olarak Türk folkloru ve Türk edebiyatı dersleri okuttu. Moskova Üniversitesinde Türk edebiyatı alanında yüksek lisans yaptı. 1960 yılında görevinden uzaklaştırıldı. Üç yıl kadar işsiz kaldıktan sonra Bulgar Bilimler Akademisi Balkanoloji Enstitüsünde uzman olarak çalıştı.

Sofya Üniversitesinde Türk folkloru ve Türk edebiyatı tarihi okutan ilk Türk bilim adamı olarak tanınır. Türkoloji alanında yaptığı araştırmaların bir bölümü bilimsel dergiler ve bazı kitaplarda ön söz olarak basıldı. Türk okullarında Türk edebiyatı kitaplarının hazırlanmasında hizmeti oldu. Ancak Bulgaristan Türklerinin kültür tarihinde her şeyden önce bir bilim adamı, bir folklorcu, edebiyatçı olarak yerini aldı. Rıza Mollov, şiir, destan ve öyküler de yazdı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-DERLEME: *Edebiyat Makaleleri* (1958).

ÖYKÜ: *Olan Şeyler* (1965).

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002).

MORAL, Fazlullah

Şair ve yazar (D. 14 Mart 1876, Sivas - 23 Nisan 1942, Sivas). Mor Ali Baba'nın torunu ve Abdülkadir Gulâmi'nin oğludur. Sekiz yaşındayken dedesini, on bir yaşındayken babasını kaybetti. İyi bir öğrenim gördü. Küçük yaşta öğretmenliğe başladı. Amasya, Tokat, Mardin, Urfa, Şarkikaraağaç ve Sivas'ta otuz beş yıl öğretmenlik ve müdürlük görevlerinde bulundu. Erzurum Kongresine Sivas temsilcisi olarak katıldı. 1930 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. *Miraciye, Mevlid, Ölüm Felsefesi, Cumhuriyet Neşideleri, Atatürk Sevgisi* vb. eserleri basılmadı.

ESERLERİ:

Münâcât-ı Bedia (1327 / 1909), *El-İtidâl fi Muhabbetü'l-Âl* (1330 / 1912), *Şehâbü'l-Kudret fi Recmü'l-Fikret* (1910).

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MORALIGİL, Celadet

Anı yazarı. 1927, İstanbul doğumlu. 1949 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun oldu. Türkiye ve Almanya'da özel kuruluşlarda çalıştı. Elli yaşında İktisat Fakültesinde yüksek lisans yaptı. Takma adla da yazılar yazdı. Kendi çocuğu olmamasına rağmen çocuk sevgisi ve vatan sevgisi ile ulusun ve ülkenin gelişiminde öncelikli öneme sahip olarak gördüğü eğitim alanında birçok faaliyet gösterdi. Bunlardan en önemlileri 1993 yılında vefat eden eşi adına Şile'nin Doğancılı köyünde yaptırdığı Necda Moralıgil İlköğretim Okulu, Şile Belediyesi ile birlikte yaptırdığı Şile Belediyesi Celâdet Moralıgil Kültür Merkezi ve 75. Yıl İlköğretim Okulu Fen laboratuarıdır.

ESERLERİ:

ANI: *Bir Cumhuriyet Çocuğu Olarak Hatıralarım ve Fikirlerim 1927-1999* (1999).

ÇEVİRİ: *İslâm'la Bir Yaşam* (Nasr Hâmid Ebû Zeyd'den, 2004).

MORAN, Adli

Yazar, çevirmen (İstanbul, D. 1919, İstanbul - Ö. 1981, İstanbul). Ortaöğrenimini Saint Michel, Saint Joseph Fransız okullarıyla, Robert Kolejde tamamladı. 1945'te çalışma hayatına atılarak *Aylık Ansiklopedi* ve *Tarih Ansiklopedisi*'nde çalışmaya başladı. Ankara, İstanbul ve Kıbrıs radyolarında programlar hazırladı. *Yeni Sabah, Akşam, Tercüman, Hayat, Yeni İstanbul, Hürriyet, Yeni Gazete, İstanbul Postası* gazetelerinde yazar ve yönetici olarak çalıştı. Şiirleri *Soyut* dergisinde yer aldı. *Yeditepe, Yirminci Asır* dergilerinde yazı ve çevirileri yayımlandı. İngiliz ve Fransız sanatçılardan yaptığı çevirilerle tanındı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Aşkın Çevresindekiler* (?).

DERLEME: *İlkel Efsaneler* (1961), *Monet'den Picasso'ya: Yirmi Çağdaş Ressam ve Ötekiler* (1966), *Büyük Sanatçılar* (1968), *Dinler Tarihi* (1968), *Görgü / Adab-ı Muaşeret* (1969), *Batı'dan koparak Doğuya Yönelen Ressam: Athos Garutti* (1976).

ÇEVİRİ: *Romeo ve Juliet* (Shekespeare'den, 1959), *Suçlu Kim?* (J. Laborde'dan, 1962), *Tokyo'dan Sevgilerle OSS 117* (J. Bruc'dan, 1965), *Yeraltında Yaşayan Adam* (R. Wright'tan, 1965), *Kanlı Anlaşma* (N. Blakc'den, 1962), *Uygarlık Tarihi* (I. Lissner'den, 1973), *Bahşiş* (M. Clerc'ten, 1977).

HAKKINDA: Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962), TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), TBE Ansiklopedisi (2001).

MORAN, Berna

Eleştirmen (D. 23 Ocak 1921, İstanbul - Ö. 31 Ekim 1993). Dedesi Ali Kâmi Akyüz, İsmail Safa ile şair Ahmet Vefa'nın kardeşi, romancı Peyami Safa'nın amcasıdır. Ortaöğrenimine İngiliz High School'da başladı, Robert Kolej ve Darüşşafaka Lisesinde okudu, İstanbul Işık Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (1945) mezunu. Üniversiteyi bitirdiği yıl kendi bölümüne asistan oldu. Doktorasını mezun olduğu üniversitede kürsü başkanı Prof. Halide Edip Adıvar'la başladığı *"John Donne ve Dini Cephesi'nin Tekâmülü"* konulu teziyle (1950) tamamladı. Ford Vakfından bir yıllık bursla Cambridge Üniversitesinde (1950-51) doçentlik çalışması yaptı. 1952'de İngiliz Filolojisi Bölümünde asistan olan Tatyana Hanım ile evlendi. Doçentlik çalışmalarını Cambridge Üniversitesinde *"On Yedinci Asır İngiliz Edebiyatında Tabiat Anlayışları"* adlı tezle (1956) tamamladı. 1958'de eşiyle birlikte Atatürk Üniversitesi İngiliz Filolojisi Kürsüsünü kurmak üzere iki yıl için

BERNA MORAN

12 MART ROMANININ AMACI VE YAPISI

Türkiye'de sol 1960'lara kadar küçük bir aydınlar zümresinin ayakta tutmaya çalıştığı tabandan yoksun bir hareketti. Henüz kapitalistleşmenin emeklediği bu dönemlerde, doğal olarak, sözü edilir bir işçi sınıfı da yoktu. Ancak kapitalizmin gelişmesiyle sınıflar oluşmuş, toplumsal çelişkiler daha keskinleşmiş ve ezilen sınıflar daha bilinçli bir duruma gelmiştir.

1960'lı yıllar halk kitlelerince özgürlükleri ve hakları konusunda bir uyanışın yaşandığı yıllardır. Kuşku yok ki bu uyanışın ve buna bağlı taleplerin ileri sürülmesine olanak sağlayan (sonradan egemen güçlerin 'lüks' diye nitelendirdikleri) 27 Mayıs Anayasasıdır. Bu Anayasa, basın özgürlüğüne, yargının bağımsızlığına, sendikal haklara, üniversite özerkliğine ilişkin yasalarla en azından sosyalist teorinin geniş zümrelerce tanınması ve pratiğe geçirilebilmesi için gerekli ortamı hazırladı. Bu yıllar sosyalizm ile ilgili bir faaliyetin çığ gibi büyüdüğü, yabancı dillerden kitapların çevrildiği, sol teorinin dergilerde hararetle tartışıldığı ve Türkiye İşçi Partisi'nin Millet Meclisinde 15 sandalye kazandığı yıllardır. Sosyalist akımın bu süratli gelişimi ve 16 Haziran'daki işçi yürüyüşü finansçı katırlarını korkutmuş ve egemen güçlerin karşı saldırıya geçmeleri için bir neden daha oluşturmuştur. Bu işçi yürüyüşü bir ihtilal provası sayılmış, ama aslında devrime soyunan, artık şehir gerillasına başlamanın zamanı geldiğine inanan üniversite gençliği olmuştur. Ne ki halkın destek vermediği, halktan kopuk bu radikal devrimci gençlerin şehir gerillası romantik bir küçük burjuva girişimiydi. Gerçi yiğitçe, özveriyle, inanarak çarpıştılar ama ne işçi sınıfına ne de halka dayanan bu hareketin kendisi yanlıştı ve yenilgiyle sonuçlanmaya mahkûmdu.

Egemen güçler 1960'lardan beri gelişen solu ezmek için gençlik hareketlerini bir gerekçe olarak kullanmak hesabı içindeydiler ve hatta aralarına provokatörler yerleştirerek solu eyleme kışkırtmaktan geri kalmadılar. Sonuçta 12 Mart darbesi bu 'balyoz' gibi indi; insanlar kovalandı, tutuklandı, işkence gördü, hapse atıldı, kimi gençler asıldı.

Toplumda yaşanan böylesine büyük bir sarsıntının edebiyata yansımaması düşünülemez. Onun için 12 Mart dönemini konu edinen, etmese de, anlattığı kurmaca dünyada ona yer veren romanlar yazılmış olması doğaldır.

Şu listeye bakalım bir. Erdal Öz, Yaralısın (1974); Çetin Altan, Bir Avuç Gökyüzü (1974); Füruzan, 47'liler (1974); Tarık Dursun K., Gün Döndü (1974); Sevgi Soysal, Şafak (1975); Samim Kocagöz, Tartışma (1976); Adalet Ağaoğlu, Bir Düğün Gecesi (1979). Adını saydığımız bu yazarların hepsi o dönemi yaşamış, bir kısmı harekete katılmış bir kısmı da tutuklanmış, hapse atılmış sanatçılardı.

Neyi iletmeye çalışıyorlardı yapıtlarında? O dönemde Türkiye'nin büyük kentlerinde, özellikle Ankara'da ve İstanbul'da diyebiliriz ki iki ayrı dünya oluşmuş gibiydi. Bunlardan biri cezaevlerinin, karakolların, sıkı yönetim ve kontr-gerillanın kapalı dünyası ve orda yaşananlardı. İkincisi bu dünyanın dışında kalan halkın günlük dünyası. Yazarlar cezaevindeki yaşam koşullarını, işkenceyi, zorbalığı yazmakla okura, iyi tanımadığı acımasız bir dünyanın kapılarını aralamış oluyorlardı. Okur yabancısı olduğu bir dünyaya ait gerçekleri anlatan romana, sırf yeni bir şeyler öğrendiği için bile ilgi duyar. Kaldı ki 12 Mart romanlarının konusu okur için yalnız yeni ve ilgi çekici değil, çarpıcı ve sarsıcıydı da. Bu durum 12 Mart romanlarının kimi özelliklerini belirler. Söz konusu kapalı dünyayı okura açmak isteyen yazarın, romanın başkişisi olarak, egemen güçlerin zorbalığını, karakolları, cezaevlerini tanıyan, işkenceyi bilen birine ihtiyacı vardır. Onun için bu yapıtların hemen hepsinde baş kişi emniyet kuvvetlerince yakalanmış bir devrimcidir. Daha önceki devrimci yaşamı romanda anlatılmaz, ya da kısacası geçiştirilir.

12 Mart romanlarının bu özelliği, ortak başka bir özelliği beraberinde getirir. O da roman baş kişilerinin edilgin kişiler olmalarıdır. Bunlar sayısız kolları olan büyük bir yaratığın karşısında çaresiz durumdadırlar. Genelde roman kahramanları etkinlikleriyle olaylara yön veren, hiç değilse olay örgüsünün gelişiminde kararlarıyla rol oynayan kişilerdir. 12 Mart romanlarında ise devrimci genç, başına gelenlere katlanmak zorunda olan bir soludur. Olaylara yön veren ise karşı güçlerdir. Bu romanlarda acımasız yaratığın kollarından biri devrimcinin evinin kapısından içeri uzanır ve onu yakalar götürür. O andan itibaren devrimci genç edilgin duruma düşer.

Örneğin *Yaralısın*'da roman kahramanının evi basılır, kendisi de gözleri bağlı olarak götürülür. Nasıl bir eyleme katıldığını açıklamaz Erdal Öz. Romanın sonuna kadar bu gencin başına gelenleri izleriz: Sorgulamalar, insanlık dışı muameleler, bitmeyen işkenceler vb. Bu roman kişisinin edilgin olmaktan başka şansı yoktur. Katlanmaktır yapabildiği tek şey.

Çetin Altan'ın Bir Avuç Gökyüzü'nde cezaevinden yeni çıkmış ünlü bir solcunun evi, karpuzcu, dondurmacı kılığındaki polisler tarafından çevrilmiş sürekli gözetlenmektedir. Büyük yaratığın üst düzeydeki kolları ise korkunç bir komplo kurmaktadırlar. Amaç adamı yurt dışına kaçmaya zorlamak ve kaçarken yakalayıp onu mahvetmektir. Adamın güya dostu olan, bu komplonun mimarıyla baş savcı ve hastane baş hekimi, adamın moralini bozmak için onu bir umutlandırır bir düş kırıklığına uğratır, kedinin fareyle oynadığı gibi oynarlar onunla. Ördükleri ağın içine düşen devrimci adam çaresizlik içinde bocalar, ama kaçmaktansa yeniden uzun süre yatacağı cezaevine girmeyi yeğler. Bu romanda da adamın eylemciliği, nedeni hapse girmiş olduğu açıklanmaz.

47'liler'de Emine ile Haydar evde basılırlar ve gözleri bağlı olarak götürüldükleri kontr-gerillada Emine'ye uygulanan işkence sayfalar boyu tüm ayrıntılarıyla anlatılır. İşkencecilerin gaddarlığı iyice belirtilerek. Gerçi yakalanmadan önce İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin sağ-sol çatışmalarına katıldıkları sahneler vardır romanda ama yazar bunları kısa geçer. Ayrıntılarıyla anlatılan episod kontr-gerilladaki tüyler ürpertici işkence taslıdır. (...)

Görüldüğü gibi bir zamanlar şu ya da bu şekilde harekete karışmış olduğunu anladığımız bu devrimcilerin, romanda, yakalandıktan sonraki yaşamları ele alınmakta, etkin oldukları günler değil edilgin oldukları günler anlatılmaktadır. Çünkü yaptıkları değil, onlara yapılandır önemli olan. Başarısızlığa uğramış devrim hareketi arka plandadır, ön plana çıkarılan ise egemen güçlerin keyfi davranışları, zorbalıkları ve yaptıkları zulümdür. (...)

(*Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-3*, 1994)

Erzurum'a gitti. Burada üç dönem ders verdi. 1964'te *"Türklerle İlgili İngilizce Yayınlar Bibliyografyası"* adlı araştırmasıyla profesörlüğe yükseldi. Batı'da geliştirilen edebiyat kuramları ile eleştiri yöntemleri üzerinde çalıştı. Batı düşünce tarihiyle ilgilendiği için disiplinler arası bir yaklaşımı edebiyat araştırmalarına uyguladı. Bu çalışması sonucunda kürsüde eleştiri dersi programa alındı. Sonradan *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (1972) adıyla kitaplaşacak olan ve eleştiri tarihini bir bütün olarak tanıtıp yorumlayan kitabı, eleştiri dersi notları idi. Berna Moran, 1981'de emekliye ayrıldı.. Emekli olmadan bir yıl önce Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde başladığı On Yedinci Yüzyıl İngiliz Edebiyatı ve Eleştiri Kuramları derslerini 1984'e kadar sürdürdü. Karaciğer kanseri sonucu yaşamını yitirdi. Karacaahmet Mezarlığında toprağa verildi.

İlk olarak 1960'lı yıllarda, Batı kuram ve yöntem bilgilerini Türk edebiyatına uyguladığı eleştirilerini yayımlamaya başladı. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* adlı üç ciltlik kitabında toplanacak olan eleştiri yazılarının çoğunu, *Yeni Ufuklar, Yeni Dergi, Birikim, Çağdaş Eleştiri, Yeni Düşün, Gösteri, Adam Sanat, Çağdaş Türk Dili* dergilerinde yayımladı. Metne özgü, içsel öğeleri çözümleyici, nesnel, eleştirel ve bilimsel bir bakış açısı getirdi. Yaptığı çözümlemelerde, bir roman üzerine eleştirel bir bakışla ne söylenebilecekse, onlar mevcuttur. Zengin ve kuşatıcı eleştirel sonuçlara ulaştı. Romanın kurgusu, anlam katmanları, olay örgüsü, romanın meselesi hangi eleştirel yöntemlerle ele alınmayı gerektiriyorsa, ona uygun olan eleştiri yöntemini uyguladı. Bu anlamda kendini yöntemle sınırlamadı. Onun kendine has yöntemi, uzun ve titiz bir çalışma, sağlam bir değerlendirme, sunuşta senteze ulaşma olarak özetlenebilir. Eleştirisinde en baştan beri Batı edebiyatındaki başarılı roman tekniklerinin Türk edebiyatındaki romancıların eserlerine nasıl yansıdığını göstermeyi önemsedi.

Nazan Aksoy'un yaptığı tasnife göre, Berna Moran'ın eleştirel çözümlemelerinin temel nitelikleri ve başlıca özellikleri şunlardır: 1. Anlatı sanatının nirengi noktalarından bakış a) Türk edebiyatındaki daha eski anlatı geleneklerinin daha sonraki dönemlerin romancılarınca nasıl kullanıldığı, b) Türk romancısının Batı'daki edebiyat gelenekleri ile anlatım tekniklerinden nasıl etkilendiği, c) Aynı dönemin metinlerindeki parelellikler ile farklılıklar; 2. Romanların ana sorunsalını yaratan ideolojilerin metinlerin anlatım örgüsü içinde nasıl şekillendiği, bir başka deyişle, ideolojinin edebî söylem içinde nasıl somutlandığı; metin çözümlemesinde metin-ötesi ilişkilerin, yani tarihî, siyasî, iktisadî vb. söylemlerin göz önüne alınması, edebiyat eleştirisinin çeşitli bilim/bilgi dallarıyla alışverişe girecek biçimde uygulanması; 3. Eleştiri yöntemlerini, belirli bir kurama kuralcı bir tutumla bağlanmadan, inceleme konusu eserin belli bir yönünü aydınlatma amacıyla kullanma çabası; 4. Hem ayrıntılardan bütüne, hem de bütünden ayrıntılara doğru gelişen bir "yakın okuma" alışkanlığı.

Berna Moran; Aziz Nesin'in, *"hiç bilmediğimiz, az bildiğimiz ya da parça pürçük bildiğimiz edebiyat kuramlarını, eleştiri yöntemlerini yetkin bir sistematikle sunulmuş olarak bu kitapta buluyoruz"* diyerek övdüğü *Edebiyat Kuramları ve Eleştirileri* (1972) adlı kitabıyla 1973 TDK Ödülünü, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I* (1983) ile de deneme-tenkit dalında Türkiye Yazarlar Birliği 1984 Ödülünü aldı.

"1972'de Edebiyat Kuramları ve Eleştiri kitabı çıktı. Bu kitap çok uzun bir hazırlığın ürünüydü ve ülkemizde büyük bir boşluğu doldurdu. Eleştiri kuram ve yöntemlerini mükemmel bir sistematikle sunan bu kitap, alanında hâlâ tek kitaptır. Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış'ın üç cildine gelince bu çalışması Berna Moran'ın karşılaştırmacı yöntemi nasıl uyguladığına çok iyi bir örnektir." (Jale Parla)

"Berna Moran Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış yapıtını yazalı aradan on yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın, bugün yazılan yapıtlara baktığımızda, onun belirttiği parametrelerin geçerliliğini, dikkatimizi çektiği gelişim sürecinin, onun gösterdiği biçimde sürmekte olduğunu görürüz. Örneğin, Orhan Pamuk'un yarattığı karakterler toplumun ve gerçeğin arayışında da olsalar, kaçış yollarını ve sığınaklarını kimi zaman "durmadan giden" otobüslerde, kimi zaman küçültülmüş, tek boyuta indirgenmiş minyatürlerde, Doğu sanatında bulurlar. Berna Moran'ın Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış'ta bize sunduğu eleştirel bakış açısı ve kullandığı yöntem, evrensel ve bilimsel olduğundan, ele almadığı, alamadığı metinler için de geçerliliğini korur. Bunu yaparken de Türkiye'de romanın gelişimini, yazarların sorunsala, zamana ve koşullara koşut bir biçimde değişen eğilişlerini, kurgunun, tiplemenin, mekânın ve romanda işlenen çatışma öğesinin kullanımında oluşan değişimi ve gelişimi irdeler." (Zeynep Ergun)

"Berna Moran, Türk romanın doğuşundan 1990'lı yılların sonlarına dek, yaklaşık yüz elli yıllık serüvenini otuz beş kırk roman incelemesini esas alarak ve bu romanların konu, teknik ve sorunsalları bağlamında kendilerinden önceki, dönemlerindeki ve kendilerinden sonraki daha birçok Türk romanlarıyla da ilgilerini kurarak, yine bu romanların düşünsel, kültürel, tarihsel ve toplumsal olarak da ortaya çıkışlarını sağlayan koşulları bütün yönleriyle inceleyerek, bir edebiyat tarihi anlayışı ve yöntemiyle olmasa da, belki de çok daha yararlı bir çözümleme, inceleme ve eleştiri yöntemiyle yüzyılın sonunda topluca ortaya koydu.(...) Kuram ve eleştirinin başlangıcından beri bütün gelişmelerini izleyerek eleştirel altyapısını son

Berna Moran

BERNA MORAN: EDEBİYATA ADANMIŞ BİR YAŞAM

Murat Belge

Berna Moran'ın kariyeri üzerine sık sık düşünmüşümdür. "Kariyer" derken, ne zaman ve nasıl doçent oldu, profesör oldu gibi bir şeyi kastetmiyorum elbette. Berna Moran'ın "Kariyer"i aslında hayatıdır. Bu hayat edebiyata adanmıştı. Ama "Edebiyat" da, içine her şeyi alan, neredeyse hayatın kendisi kadar büyük bir şey. Dolayısıyla Berna Moran'ın hayatında, edebiyatta olan her şey vardı. "İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü"... Berna Bey buradan bütün Batı edebiyatına ve edebiyat (sanat) eleştirisi dünyasına girdi. Genç yaşlarındayken, bugün bize epey "didışının dışı" görünecek konularda bazı akademik yazılar yazdı ve bunları uluslararası akademik dergilerde yayımladı. Erken yaşlarında yazdığı tezler 17. yüzyıl ve John Donne üzerine idi. Berna Bey'in Donne ve çağdaşlarının akıllı duyguyu özel bir biçimde bir araya getiren şiirlerinden yalnız estetik bir zevk almadığını, bu birlikteliği kendisi için bir yaşama ilkesi haline getirdiğini düşünüyorum. Sonra tuhaf bir şey yaptı ve bir bibliyografya hazırladı: Türklerle İlgili İngilizce Yayınlar 1969'da basılan bu çalışmayla sanki Türkiye'ye doğru yola çıkıyordu. (...)

Her eserе aynı (tek) yöntemle yaklaşmaktansa, her eserin ortaya attığı sorulara en iyi uyan yöntemlerle yaklaşmayı tercih ediyordu. Bir yanda, çok "deklare" olmayan bir Marksizm vardı; I.A. Richards sonrası gelişen esere yakından bakma disiplinini hiçbir zaman elden bırakmadı. Gene Wayne Booth sonrası roman eleştirisinin vazgeçilmez avandanlığı haline gelen "anlatıcı"nın yerini, tarzını vb. tespit etmeyi de hiç ihmal etmedi. Sonunda Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış'ın üç cildi de tamamlandı. Üçüncü ciltte konuyu bugüne getirmişti. "Kariyer" derken işte bu çok dedi toplu, içinden derinlemesine tutarlı gidişatı kastediyorum. Bu üç ciltlik eserin birinci cildi 1983'de yayımlandı (ama kitabı oluşturan yazılardan bazıları, hatta birçoğu, daha yetmişlerde yazılmıştı). O yıllarda, "ulus-devlet" kavramı ve Cumhuriyet'in ya da Cumhuriyet öncesinin bu kavram çevresinde tarihi bizler için birinci derecede öncelikli bir teorik araştırma nesnesi değildi. Ulus-devletle ilgili konular Türkiye'de olduğu kadar dünyada da, şimdiki gibi ısınmamıştı. Sözgelişi, biz daha PKK sürecini hayal edecek durumda değildik ve Benedict Anderson henüz "Hayal Edilen Toplumlar"ı yazmamıştı. Ama 1989'dan sonra bunlar ve benzeri konular gündemimizi belki biraz da hoyratça değiştirdi; başka konuları kovalayarak onaya yerleşti başka sayfalar. Tarihimizin bu gerilerde kalmış sayfalarını gereğince sindirmeden çevirmiş ve başka sayfalara geçtiğimize inanmıştık. Ama 1989'da çevremizde düşen ya da yırtılan perdelerden görülen manzaralar, bizim de bütün bir on yılımız (1980-90), o sindirilmemiş sayfalara geri dönmemizi gerektirdi. Doksan ile ikibin arasını ulus-devlet, "ulusal egemenlik", "ulusal kimlik" gibi sorunları tartışarak- ama herhangi bir çözüme ulaşmaksızın- geçirdik. Halen de durduğumuz yer bu nokta. Batı'dan öğrenilen roman tarzında eser verme çabası, geçen yüzyılın sor çeyreğine girerken başlamıştı. Berna Moran, Namık Kemal ve Ahmet Mithat Efendi'den Nabizade ve Recaizade'ye bu "genç" romancı "yaşlı" Osmanlılar ele alır. Ve Batı'da romanın doğduğu kaynaklarda bu erken çabalarda görüler kaynakları karşılaştırır. "Fransız" romanının taklit ile başlayan bu yazılarımız Batı romanının tiplerini ve kalıplarını mı kullandılar?" sorusunu sorar. Cevap kullanmadıklarından çok, kullananladıklarıdır. Sorun sadece kültürlerin, toplumsal ortamların farklı olmasıyla sınırlı değildir. Taklit etmemek gibi bilinçli bir tavırda da söz konuşu değildir. Sorun bu dönemdeki Osmanlı yazarının evrensel düzeyde bir romanı henüz kurgulayabilecek bir durumda olmamasıdır. Hançerli Hanım gibi masalların ötesine geçememiştir. Onun için bütün bu "romanlar", hemen, ne kişilerin, ne de olayların gerçek olduğu bir ahlaki masala dönüşmektedir. Aynı zamanda propagandist bir özellikleri vardır. Roman, bu görüşlerim toplumu sunmak için kullanmak zorunda oldukları bir araçtır. (...)

Aydın sınıfın kendi de bu değerler arasında bir denge bulmada boealar hale gelmişti; ne tam olarak Batı değerlerini kabul edebiliyor ne de eski değerlerle yetinebiliyordu. Yakın çevremizdekiler Bu durumun bugün de değiştiğim söyleyemiyoruz. Romanın kendisi başladığı yerde durmadı. O zamandan bu zamana dünya çapında birçok yazar yetişti. Ama toplum ve bir kısım seçkinleri bu kadar çabuk davranmadı. Berna Moran, çok uzun uzadıya olmamakla birlikte, Türkiye'de başlayan romanı Batı'daki bazı arketipler veya temalarla karşılaştırır. Onun yapmadığı bir şeyi, bu konuda hepimiz aynı bilgi eksikliğinden muzdarip olduğumuz için, hâlâ yapabilmiş değiliz: kendimizi yakın çevremizdekilerle karşılaştırmak... İlk Yunan romanları nasıl şeylerdi? ilk Bulgar romanları neye benziyordu? Bunların da öyle "doğuştan Batılı" olduğunu sanmıyorum. Ayrıca, doğum tarihlerinin de bizdekinden çok eski olması için neden yok. Ulus-devlet, kendisi ve ideolojisiyle, 19. yüzyıla özgü bir fenomendir. Şimdi, yirmincidendir sonrakine geçmişten yaşamaya başladıklarımız, 1800'lerde olanları bu bilgilerin ışığında yeniden gözden geçirmeye davet ediyor. Tabii büyük güçlük dil sorunu. Bütün bu ruhsal edebiyatları kim okuyacak? Muhtemelen, bir ulusal edebiyat açısından en can alıcı sayılacak kitaplar, "kötü edebiyat" oldukları için çevrilmemişlerdir de. Bu zorluğu aşmak için ne yapılabilir, pek düşünemiyorum... Bir çare, bazı ortak çalışmalar yürütmek olabilir. İlk ağızda Balkan edebiyatlarına değindim ama şüphesiz onunla sınırlı değil bu; Ortadoğu'nun incelenmesinden de ilginç sonuçlar çıkacaktır mutlaka. Bu gibi konular, geniş anlamında "Karşılaştırmalı Edebiyatın ve "Kültürel incelemeler" gibi disiplinlerin alanı içine giriyor. Hayatı boyunca Batı, ama öncelikle İngiliz Edebiyatı ile Türkiye arasında ilginç bir ilişki kuran ve yürüten Berna Moran bu alanda da bir öncüydü.

(Cumhuriyet Kitap, sayı: 632, 28.3.2002)

derece sağlam kurmuştur. Onun kuramsal yetkinliği, metin okurluğunu da, çözümlemeciliğini ve eleştirmenliğini de yetkinleştirir. Bütün bunlarla birlikte, ulaştığı sonuçları, verdiği yargıları da bir o denli önemli kılar. Eleştirel bakışının ve çok yönlü eleştirel yaklaşımının zenginliği, eleştirmen kimliğini daha güvenilir hâle getirir."
(Hüseyin Su)

"Edebiyat kuramlarında anlattığı çeşitli yöntemlerden çıkardığı kendi yapısına uygun eleştirel yöntemle ve edebiyat bilgileriyle Türkiye'nin roman geleneğini inceler. Yöntemini bilinçli olarak biraz eklektik tutmuştu, çünkü sanat ve edebiyatın tek bir açıklama tarzına sığmayacak kadar zengin ve karışık olduğuna inanırdı. Her esere aynı (tek) yöntemle yaklaşmaktansa, her eserin ortaya attığı sorulara en iyi uyan yöntemlerle yaklaşmayı tercih ediyordu. Bir yanda çok 'deklare' olmayan bir Marksizm vardı; I.A. Richards sonrası gelişen esere yakından bakma disiplinini hiçbir zaman elden bırakmadı. Gene Wayne Booth sonrası roman eleştirisinin vazgeçilmez avandanlığı haline gelen 'anlatıcı'nın yerini, tarzını vb. tespit etmeyi de hiç ihmal etmedi." (Murat Belge)

"Hangi yöntemi kullanırsa kul-

lansın, Berna Moran için önemli olan edebiyatın kendisidir; sosyoloji de, psikoloji de, felsefe de, ideolojiler de, edebiyatla ilgili öğeleri ortaya çıkarmak için yalnızca birer araçtır onda. Roman gerçeğini ve romanın düşünsel boyutunu, kendi öznel görüşleri açısından değerlendirmez Moran; ahlâkçı değildir; toplumsal sorunlarla ilgili yol göstermez; Türk edebiyat eleştirisi geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturan 'öğretmen/eleştirmen' tipine uymaz. Berna Moran, bilimsel yöntemler çerçevesinde gerçekleştirilen, araştırmaya yönelik nesnel eleştirinin yetkin bir temsilcisidir." (Yıldız Ecevit)

"İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı kürsüsündeki eleştiri derslerinden derlenmiş olan 'Edebiyat Kuramları ve Eleştiri', yalnız bu konuyla ilgili üniversite öğrencilerinin değil, eleştirmenlerimizin de bütün edebiyatçılarımızın da okumaları gereken değerli bir el kitabıdır. Çünkü kitabın konusuna değgin bütün kuramlarla eleştiri yöntemleri birarada derli toplu verildiğinden, bildiğimizi sanıp da bütünüyle bilmediğimiz edebiyat kuramlarını, eleştiri yöntemlerini yetkin bir sistematikle sunulmuş olarak bu kitapta buluyoruz. Kitap, anlatılan konuları açıklamak için, Türk edebiyatından örnekler verildiği bölümlerde çok daha ilginç olmaktadır." (Aziz Nesin)

ESERLERİ:

İNCELEME: *Türklerle İlgili İngilizce Yayınlar Bibliyografyası* (1964), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (1972), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* (3 cilt, Ahmet Midhat'tan A.H. Tanpınar'a, 1983; Sabahattin Ali'den Yusuf Atılgan'a, 1990; Sevgi Soysal'dan Bilge Karasu'ya, 1994), *Edebiyat Üzerine* (2004).

ÇEVİRİ: *Kral II. Richard Faciası* (W. Shakespeare'den, 1947).

HAKKINDA: Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 3, 1982), Mürşit Balabanlılar / Berna Moran'la Konuşma - Jale Parla / Zenginleştiren Bir Okuma (Cumhuriyet Kitap, 7.9.1990), Doğan Hızlan / Kitaplar Kitabı (1996), N. Aksoy - B. Aksoy / Berna Moran'a Armağan-Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış (1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (6. bas. 1999), Virgül (Mart 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6, s. 400-401), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Zehra İpşiroğlu / Çağdaş Türk Yazını içinde Yıldız Ecevit / Türk Edebiyat Eleştirisi-Bir Sistemleştirme Denemesi (2001), Jale Parla - Zeynep Ergun / Kalıcılığı Yakalamış Bir Bilim Adamı Berna Moran - Cüneyt Akalın / Bu Dünyadan Berna Moran da Geçti - Orhan Pamuk / Derli Toplu Roman Değerlendirmesi - Murat Belge / Edebiyata Adanmış Bir Yaşam (Cumhuriyet Kitap, 28.3.2002), Hüseyin Su / Eleştiriye Adanmış Bir Hayat (Hece, Mayıs-Temmuz 2003), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 6.1.2005).

MORAN, Tatyana

Araştırmacı-yazar. 1910, Kerç / Kırım doğumlu. 1917 Sovyet Devrimi nedeniyle ailesiyle birlikte Rusya'dan kaçarak İstanbul'a yerleşti. Notre Dame de Sion, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu. Bir süre Belçika'ya, Belçika'da evlendiği ilk eşi Nikita ile Afrika'ya gitti. İstanbul'a döndükten sonra *Cumhuriyet* gazetesinde çalıştı. New York'taki dünya fuarında görev aldı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde önce doçent, ardından İngiliz edebiyatı profesörü oldu. Eleştirmen Berna Moran'la evlenerek Erzurum Atatürk Üniversitesinin kuruluş yıllarında onunla birlikte çalıştı. İstanbul ve Boğaziçi üniversitelerinde dersler verdi. 1981'de üniversiteden emekliye ayrıldı. Tek kitabı *Dün Bugün* (2000)'de, hayatı ile birlikte çeşitli siyasal olaylar, Füreya Koral, Mina Urgan, Halide Edip, A. H. Tanpınar, Aziz Nesin, Haldun Taner, Murat Sarıca ve Server Tanilli gibi Türk entelektüelerine ilişkin anı ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

"Tatyana Moran, yaşama tutkuyla bağlı, doğduğu toprakların izlerini üzerinde taşıyan, ama vatanına, yaşadığı İstanbul kentine başka türlü bağlı, ülkesinin ve insanlığın geleceğine duyarlığını hep koruyan, bu konularda sürekli kafa yoran, çok okuyan, eğiten, emekçilere biraz uzaktan olsa da hep sevecenlikle bakan, gericilikten, laçkalıktan, ilkesizlikten nefret eden, bu yaman aydınlanmacı, en başta dostları yakınları olmak üzere yetiştirdiği binlerce öğrencinin ve sonuçta içinde yaşadığı toplumun yaşamını inatla güzelleştirmeye, iyileştirmeye çalıştı." (Cüneyt Akalın)

HAKKINDA: Tatyana Moran / Dün Bugün (2000), Cüneyt Akalın / Geçmiş Günümüzün Parçasıdır (Cumhuriyet Kitap, 3.8.2000), Cumhuriyet Kitap (19.10.2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MORAY, Celal

Şair. 1 Ocak 1953, Çermik / Diyarbakır doğumlu. Ortaöğrenimini yatılı olarak Diyarbakır İmam Hatip Lisesinde tamamladı (1970). Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesinde bir süre okudu. Vakıfbankın İstanbul şubelerinde çalışarak emekliye (1997) ayrıldı. Şiir ve yazılarını *Çile* (Diyarbakır, 1974), *Milli Gazete, Yeni Devir, Zaman, Güney, Mavera* gazete ve dergilerinde yayımladı. Son yıllarda yazıları *Bizim Gazete* ile *Yenigün* gazetesinde yer aldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yorgun Gecenin Elleri* (1975).

CELAL MORAY

*

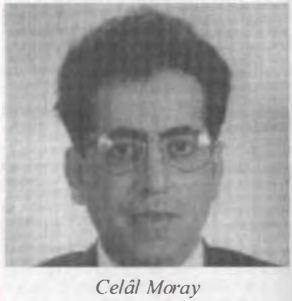
UÇUŞAN PELERİNLER

Boğazım tıkanıyor
Şehrin solumasını duyuyorum
Seni sevimsiz yapan
Faizler bankalar monopoller
Beni senden uzak tutan
Labirentler uzletler

Mezar taşları
Seni kelimelerde bile cesaretli kılan
Kalleşlikler zulüm ihtikâr
Beni senden uzak tutan
Şakak kanamasına benzer
Yağmura tutulmuş duygular

Yeşeren bir bereket gibidir
Bizde iman
Durulmuş bir sevdadır
Kurtuluşa çağrının
Ezan

(*Yorgun Gecenin Elleri*, 1978)

Celâl Moray

ARAŞTIRMA: *Türk Spor Basınının Duayeni - Edebî Spor Yazarlığının Öncüsü İslâm Çupi - Bir Fenerbahçe Sevdalısı* (2002).

HAKKINDA: Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997), TBE Ansiklopedisi (2001).

MORKAYA, Burhan Cahit

Romancı ve gazeteci (D. 1892, İstanbul - Ö. 21 Ocak 1949, İstanbul). İlk ve ortaöğrenimini özel olarak yaptıktan sonra Mercan İdadisi (Lisesi) ve Mülkiye Mektebinden (Siyasal Bilgiler Okulu, 1912) mezun oldu. Gazeteciliğe öğrencilik yıllarında başlayarak *Yeni Gazete, Millî Ajans, Servet-i Fünun, Vatan* (1924-25) gazetelerinde çalıştı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Millî Ajansında görev aldı. 1918-28 yılları arasında *Karagöz* gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü ve başyazarlığını yaptı. Bu işi, *Milliyet*'te çıkan bir yazısı yüzünden sona erdi (1928). Aynı yıl çıkardığı

BURHAN CÂHİD MORKAYA

NİŞANLILAR

"Nilüfer hanımefendi;

"İşittim ki bir hafta sonra nişanlanıyormuşsunuz. Bu nişanı ailenizin ısrariyle mi kendi muvafakatinizle mi kabul ettiğinizi bilmiyorum. Yalnız sizin saadetinizi görmek istiyen ve sizi küçükten beri, daha lisenin ilk sınıflarına gittiğiniz yaşlardan beri bilen, seven ve takdir ve sizin için iyi fikirler besliyen bir gencin bu sırada karşımıza hayatımız için vereceğiniz kararlarda sizi biraz düşündürmeğe mecbur edişini mazur görünüz. Kim olduğumu bilmemenize imkân yok... size kendimi daha evvel tanıtmak lâzımdı. Sizi yıllarca bir gölge gibi takip ettiğimi itiraf etmem lâzımdı.

"Fakat ne bileyim ki benim hayalimi dolduran bu mahlûk, bu kadar çabuk hayata karışacak. Ne kadar haksız olduğumu itiraf ederim. Çünkü senin gibi hilkatin bin bir itina ile yarattığı bir mahlûku elde etmek için etrafında dolaşanlar pek çok olacaktı. Yalnız ben seni (affedersin, bu kadar teklifsizce muhatap sığası kullanışımı samimiyetime bağışla) evet ne diyordum, ben senin o kadar benim olduğuna inanmıştım ki aramıza bir başka gölgenin girebileceğine ihtimal vermeden tarihi pek eski olan bu gönül davasını açmakta gecikiyordum.

"Fakat nişanlandığını, hem de bir yeni kılıç takımı zabite nişanlandığını haber alınca, bu gecikmede ne kadar hatâ ettiğimi anladım ve yıllarca senden habersiz için için kaynıyan bu gönül macerasını anlatmak için bu mektubu yazmağa karar verdim.

"Beni tanıdın değil mi?

"Sen lisede iken arasıra annenle bize gelirdin. Ben de o zaman fakülteye devam ederdim. Hatâ bugün nişanlandığını söyledikleri Fikret de o zaman Kuleliye giden haşarı, çapkın bir gençti. Hani şu büyük maç günleri stadyomda (yaşasın Fenerbahçe!) diye bağıran ve mektep takımında santrfor oynıyan Fikret.

"O zaman hemen hemen hepimiz çocuk sayılırdık.

"Benim, mektebin dar çerçevesine sığmıyan ruhum, kalıp, formül nazariyelerine tahammül edemedi. Terkettim ve Avrupaya gittim.

"Hayatı tanımak için Avrupaya gitmekten başka çare yoktur. Anladım ki insan, Avrupada okumasa, sadece orada bir zaman yaşasa," beş on üniversite diploması almış kadar uyanacak ve açılacak.

"Ben bunun fiili tecrübesini yaptım.

"Avrupada kaldığım müddetçe hayatı büsbütün başka buldum. Ve yaşamanın, muvaffak olmanın ne demek olduğunu ve nasıl olduğunu öğrendim.

"Zeki insanlar için kalın kitapların kapkara sayfalarından ahkâm çıkarmağa lüzum yoktur. Onlara tabiat öyle bir imtiyaz vermiştir ki hayatın esrarını ve dünyanın mechulâtını kendi kendilerine keşfederler. Keşfederler, hem de onu muvaffakiyetleri için âlet ederler, işte benim Avrupaya seyahatim böyle neticelendi.

"İstanbul'a döndüğüm zaman büsbütün başka bir insan olmuştum. Her şeyi başka görüyordum ve bizim ulema, üdeba diye tanıdığımız mankenlerin sadece hümeka olduklarını anladım. Memleket derin bir karanlıkta yüzüyor. Altın yığınları içinde aç ve sefil yaşıyor. Gözlerini hayata ve hakikate kapamış, kör değneğini beller gibi kuru ekmekten başka bir şey vermiyen mahdut işlere bağlanıp kalmış, kıvranıyor.

Babam sözde doktordu. Fakat doktorluğu bir kazanç vasıtası değil, âdeta bir sefkat vesilesi sayıp birçok müşterisine üstelik bedava ilâç bile verecek kadar dar fikirli, zavallı bir adamdı.

"Halbuki saadet ve servet zeki ve bilgili insanların tabii haklarıdır. Yeter ki bu hakkı almanın yolunu ve kolayını, bulsunlar.

"Maksattan uzaklaşmıyayım. Bunları sonra başbaşa konuşabiliriz. Çünkü senin de zeki bir kız olduğunu bildiğim için fikirlerimden uzak kalmıyacağından eminim. Çünkü senin gibi hem zeki hem güzel bir mahlûk ciddî ve mes'ut olmağa lâyıktır. Ve sen ancak seni mesut etmesini bilecek bir adama lâyıksın. Bunun için senin hayatın için verdiğim kararın şeklini ve kuvvetini öğrenmek ihtiyacındayım. Bugünkü vaziyetimi anlatmak ve maksadıma izah etmek için müsaadeni rica ederim.

"Güzel ve zarif Nilüfer

"İtiraf ederim ki bugüne kadar sana vaziyetimden ve hislerimden bahsetmemekte büyük bir hatâ işlemişimdir. Bunun acısını ve günahını gene kendim çekiyorum. Çünkü hayalimi dolduran saadetin bugün bir başkasına nasip olması tehlikesi ile karşılaşmış bulunuyorum.

"Fakat, henüz ümidimi vardır. Zamanımız vardır.

"Bunun için seninle, kabilse, konuşmak isterim Nilüfer. Yegâne arzum seni mes'ut görmektir, sana hayatın hakiki çehresini anlatmak fırsatını bana vermeni rica ederim. Hayat zannettiğimiz gibi her zaman pembe renkli değildir. Hevesler, hayaller çabuk gelir geçer, arkadan hayatın maddî ve hakiki çehresi çıkar. Kılıcını İstanbul kaldırımlarında şıkırdatmaktan başka zevki olmıyan genç mülâzımın sana çektireceği çizmesinden başka nesi olabilir?"

Yüzbaşı Fikret, mektubun bu parçasını okuyunca, gülümsedi. Fakat bu gülüşünde öyle zehir gibi bir İstihza vardı ki, bükülen dudakları bu hakarete benzer cümlenin bütün mânasını boğup öldürmüştü.

Mırıldandı:

- Züppe, kaldırım züppesi.

Ve devam etti...

"Sana lâyık olduğun yüksek hayatı vermek için hayatı anlamış ve o hayatı yaşatmağı tasarlamış bir erkek lâzımdır. Eğer bu meziyetleri hâiz bir hayat arkadaşı ayrıca seni küçüklükten beri seven bir yakın dost ise bu, kaderin en hoş bir tesadüfü telâkki edilmelidir.

"Aziz Nilüfer, Müsaade et de sana o Nilüfer rengi gözlerinin tılsımına daldığım günden beri geçmiş hayatımı anlatayım.

"Doktorluğun, yarı çenebazlık, yarı sihirbazlık olduğunu anladığım gün fakülteden ayağımı çektim. Babam beni, İsviçreye gönderdi. Orada ilk zaman gezip tozarak, sonra istidadıma göre seçeceğim bir ihtisas mektebine gidecektim.

"Altı ay bütün İsviçreyi gezdim, dolaştım. Alman, İtalyan ve Fransız dillerinin nüktelerinin bir arada kaynaştıkları bu memleket pek hoşuma gitti. İsviçre hudutları haricinde birbirinin düşmanı olan bu üç millet İsviçre hudutları içinde can ciğer kardeştirler. Ve bütün düşünceleri sadece kazanmaktır. Para kazanmak.

"Bu, bize garip gelir fakat yaşamanın ilk şartı para olduğunu anlamadığımız için garip geliyor.

"Biz bütün hayatı sadece kendi havamızın, kendi mahallemizin, kendi semtimizin, nihayet şehrimizin ve memleketimizin içindeki hayat zannediyoruz. Ne budalalık.

"Fakat bu budalalıktan kurtulmak için önce düne, maziye ait duygu ve düşüncelerden kurtulmak lâzım.

"Atalarımız, babalarımız daracık bir çerçevede yaşamışlar. Dedadımız bile Viyana kapılarına kadar kılıçla gittikleri halde kafalarını o âleme sokamamışlar. Avrupa ile her temasımız kılıç kılıca olmuş. Kafa kafaya gelmemişiz. (...)

(*Nişanlılar*, 1937)

Köroğlu gazetesini ölümüne kadar yayımladı. *Son Posta* gazetesinde de fıkra yazarlığı yaptı. Ayrıca 1936-38 yılları arasında *Ayvaz* adlı mizahî bir gazete çıkardı. 1946'da DP'den İstanbul Milletvekili seçildi, ancak mazbatası TBMM Genel Kurulunca iptal edildi. Kabri, Zincirlikuyu Asrî Mezarlığındadır.

Konusunu Birinci Dünya Savaşı ve sonrası yıllarının Türkiyesi'nde meydana gelen toplumsal değişmelerden alan popüler romanlarıyla tanındı ve geniş bir okuyucu kitlesi buldu. Tefrika romancılığın önde gelenlerindendir. Aktüel konuları işlediği eserlerinde halk kesimlerine hitap etti. Romanlarının konuları İstanbul'da geçer. Batılı bir hayata imrenen zengin ve sosyete çevrelerinin yaşam tarzını ve bu doğrultudaki insan ilişkilerini anlattı. Sanat kaygısı gütmedi. En önemli amacı halk tarafından okunmak ve böylece Cumhuriyet'ten sonra toplum hayatında ortaya çıkan değişmelerden halkı haberdar etmekti. Romanları kırka yakındır. Türk basın hayatında, doğrudan halkla ilişki kuran ve halka seslenen siyasi gazete türünün ilk başarılı örneğini ortaya koydu.

"Bazı romanlarında işlediği konular itibariyle tarihe de ışık tutmuş olan Burhan Cahit, Cumhuriyet'le başlayan değişim sürecini savunmak ve tanıtmak gibi bir misyonu yerine getirerek yeni Türkiye'nin batı ile bütünleşme gayretlerinde çok önemli rol oynayan yazarlardan biridir. En azından kendi gayesine ve yazarlık anlayışına uygun olarak gazeteciliği ve edebiyatı devrinin aynası yapmaya çalışmış, bunda da önemli ölçüde başarılı olmuştur." (Mustafa Özbalcı)

"Romanın giriş kısmında kendini realist bir yazar olarak konumlandıran ve eserinin edebî bir değer taşımadığını açıkça söyleyen Burhan Cahit 'aile hayatımızın son yıllarda geçirdiği İnkılabı'n farkında olduğunu ve kitabı belli bir amaç için yazdığını belirtir: Batıdaki ilerlemelerle Doğudaki geleneklerin duygulara değil akla dayalı bir karşılaştırmasını yaparak elde ettiği sonucu okurlarına sunmak. Morkaya, amacı kadar okur kitlesinin de farkında olan nadir şanslı yazarlardan biridir: Söz konusu giriş kısmı özellikle 'yetişen gençliğe' hitaben yazılmıştır. Böylece Morkaya'nın amacı eğitici bir boyut da kazanır; yazar, dokunulmamış, taze, dolayısıyla eğitilebilir yeni bir nesle seslenmektedir." (Tülin Kurtarıcı)

ESERLERİ:

ROMAN: *Coşkun Gönül* (1925), *Aşk Bahçesi* (1925), *Gönül Yuvası* (1936), *Kızıl Serab* (1926), *Ayten* (1927), *Harb Dönüşü* (1928), *Hizmetçi Buhranı* (1928), *Komşumuzun Romanı* (1929), *Aşk Politikası* (1930), *İzmir'in Romanı* (1931), *Şeyh Zeynullah* (1931), *Köy Hekimi* (1932), *Bir Çatı Altında* (1932), *Gazi'nin Dört Süvarisi* (1932), *Yüzbaşı Celal* (1933), *Düğün Gecesi* (1933), *Mudanya-Lozan-Ankara* (1933), *İhtiyat Zabiti* (1933), *Yalı Çapkını* (1933), *Gurbet Yolcusu* (1934), *Kır Çiçeği* (1934), *Cephe Gerisi* (1934), *Dünkülerin Romanı* (1934), *Patron* (1935), *Patron* (1935), *Kurşun Yarası* (1936), *Sevenler Yolu* (1937), *Nişanlılar* (1937), *Yaprak Aşısı* (1939), *Köydeki Dost* (1940).

Burhan Cahid Morkaya

FIKRA-HİKÂYE: *Bu Yaştan Sonra* (1919), *Bizans Akşamları* (1922), *Hüsam Efendi'nin Kızı* (uzun hikâye, 1925), *Karagöz'ün Fıkraları* (1926).

PİYES: *Adam Sarrafı* (1929), *Gâvur İmam* (1933).

TARİH-İNCELEME: *Gazi Mustafa Kemal* (1930), *Mudanya-Lozan-Ankara* (1933), *O ve İki Cephesi (Atatürk'ün İki Cephesi,* 1939).

MASAL: *Uzun-Geniş Keskingöz* (1930).

HAKKINDA: İsmail Habib (Sevük) / Tanzimattanberi I (Edebiyat Tarihi, 1942), İbrahim Alâettin Gövsa / Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1946), A. Baydar / "Morkaya, Burhan Cahit" (Aylık Ansiklopedi, c. 5, 1946), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1983), TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1986), Adalet Ergcnckon Çil / Cumhuriyetin İlk Yıllarında Toplumsal Değişim ve Burhan Cahit Morkaya (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 3, 1990), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Tülin Kurtarıcı / Modern Milli ve Popüler Bir "Aşk Politikası" (Virgül, Mart 2000), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Mustafa Özbalcı / Büyük Türk Klâsikleri (c. 13, 2002).

MOROĞLU, Şebnem

Çocuk edebiyatçısı, ressam. 3 Mayıs 1964, İzmir doğumlu. İzmir Özel Fatih Koleji ve Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller İngilizce Anabilim Dalı mezunu. İzmir'de, resim öğretmenliğinin yanı sıra ahşap boyama ve dekorasyonla uğraştı. Güzel Sanatlar Eğitim ve Kültür Vakfı (kurucu) üyesidir.

ESERLERİ (Çocuk Kitabı):

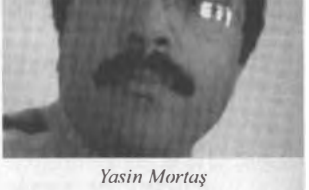
Canboy ve Prenses Şiba (1997), *Rüya Ormanı* (1997).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

MORTAŞ, Yasin

Şair. 1967, Birecik köyü / Afşin / Kahramanmaraş doğumlu. Afşin Lisesi (1986), Sağlık Meslek Lisesi, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İşletme Bölümü (1993) mezunu. Sağlık memurluğu yaparak çalışmalarını sürdürdü. Şiirlerini *Kırağı, Dolunay, İnsan Saati, Derkenar, Yalnızardıç, Güneysu, Bengisu, Genç Kalemşörler* ve *Şardağı* dergilerinde yayımladı. *Güvercin Vadisi Şiirleri* (1997) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

Yasin Mortaş

MUALLİM CEVDET

Tarihçi, dilci, arşivci, eğitimci, düşünür (D. 1883, Bolu – Ö. 3 Ekim 1935). Soyadı İnançalp'tır. Büyükbabası Said Efendi tekke şeyhi, babası Mehmed Sadi Efendi askerdi. Ailesi Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra Niş'ten göç ederek Bolu'ya yerleşti. İlk ve ortaokul öğrenimini Bolu'da, lise öğrenimini Kastamonu'da yaptı. 1901'de İstanbul'a giderek Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) Edebiyat Şubesine girdi. Burada Arapça, Farsça ve Fransızcasını pekiştirdi. İbn-i Batuta'ya Arapça zeyl (ek) yazabilecek kadar Arapça biliyordu. Darüşşafaka'da ve Bakü'de öğretmenlik yaptı. Baku'deyken Rusça öğrendi. Meşrutiyetten (1908) sonra kendi imkânlarıyla Avrupa'ya pedagoji ihtisası yapmak için gitti. Yurda döndükten sonra Robert Kolej ve daha birçok okulda öğretmenlik yaptı. Hayatı hakkında Osman Ergin'in eserinde kapsamlı bilgiler yer almaktadır.

ESERLERİ:
Şehnâme - Şark İlyada'sı, Zamanımızda Usûl-i İnşa ve Muhabere, Askeri Din Dersleri (İslâm'ı Anlamak adıyla 1993), *Ahiyyetü'l-Fityân* (İbn-i Batuta'ya zeyl, Arapça), *Müderris Ahmed Naim Bey, Spor Ruhu, Tarih Lügati, Mektep ve Medrese* (makalelerinden seçmeler, yay. haz. Erdoğan Erüz, 1978).

HAKKINDA: Osman Ergin / Muallim M. Cevdet'in Hayatı Eserleri ve Kütüphanesi (1937), Erdoğan Erüz / Mektep ve Medrese (1978).

MUALLİM FEYZİ

Yazar (D. 1842, Serâb kasabası / Tebriz / İran – Ö. 27 Şubat 1910, İstanbul). Tam adı Muallim Ahmed Feyzi Efendi'dir. Bilginlerden Esed Molla'nın oğludur. İlk bilgilerini babasından aldı, öğrenimini Necef ve Kahire'de sürdürdü. Mısır'dan İstanbul'a geçerek şair ve devlet adamı Abdurrahmanı Sâmi Paşa tarafından korundu. Türk uyruğuna girdikten sonra Amasya Tahrirat Kâtipliğine atandı. Kısa bir süre Şehremaneti Mektubi Kalemi mümeyyizliği (Belediye Özel Kalem memurluğu), çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Üsküdar'daki Seyyid Ahmed Dersi Mezarlığına gömülüdür. Eserlerinden birçoğu yayımlanmaya hazırken eviyle birlikte yandı. Yayımlanmış kitapları da vardır.

HAKKINDA: Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992).

MUALLİM İBRAHİM CÛDİ

Eğitimci, İslâm bilgini, yazar (D. 1864, Trabzon – Ö. 12 Nisan 1926, Trabzon). Küçük İbrahim Ağazade İskender Paşa müderrislerinden Yomralı Hacı Mehmed Efendinin oğludur. Hacı Kasım Mahalle Mektebinde okuduktan sonra Debbağhâne Mekteb-i İbtidâisini bitirdi. Müfti Medresesinde Hacı Faik, Hoca Durmuş gibi ünlü âlimlerden dersler aldı. Bir ara yanında ticaretle uğraştığı Kazazâde Hacı İbrahim Efendi yanında tarafından on yedi yaşlarında iken Arapça öğrenim görmesi için Hicaz'a gönderildi. Üç yıl Cidde'de ve bir yıl kadar da Mısır'da kaldıktan sonra Trabzon'a döndü. Gençlik döneminde şiire ilgi duydu, *Kur'an-ı Kerim*'i ezberledi. Sonraki yıllarda yüksek medrese derslerine devam ederek Semercizâde Hacı Mehmed Efendi'den 1900 yılında icazet (yeterlilik) aldı.

İlk görevi, Trabzon'da Ali Naki Efendi'nin özel olarak açtığı Hamidiye Mektebinin Türkçe öğretmenliği ve ilk bölümünün yöneticiliği oldu. Yirmi dokuz yaşında iken sınavla Trabzon Ticaret Mahkemesi üyeliğine atandı.

MUALLİM İBRAHİM CÜDİ

GAZEL

Güzelsin pek güzelsin şive-gersin işve-persin
Nigâr-ı Nâzenînsin dil-rübâ-yı nâzenin-tersin

Sen ey ârâm-ı rûhum rûh-ı neş'em neş'e-i ömrüm
Hayât-ı cân u dilsin cân u dil tahtında müzmersin

Nedir bu hüsn-i cân efrûz u evzâ' tahammülsüz
Meğer sen ey ferişte-zâd bir rûh-i musavversin

Açıl ey gonce-fem olsun bahâr-ı aşk nükhet-zâr
Nesîm-i cân ile perverde üşküfe-i tersin

Ser-â-pâ cân evinden sözlerin Cüdi bürûz eyler
Ne rûh-engiz bir hiss-i rakîk-i aşka mazharsın

Bir süre mahkemeye başkanlık etti. İl Jandarma Teşkilatının düzeltilmesi için açılan Efrad-ı Cedide'de din dersleri, Posta Kumandanları Mektebinde Türkçe dersleri okuttu. *Trabzon Gazetesi* başyazarlığı, Maarif Meclisi üyeliği gibi hizmetlerde bulundu. Asıl ün yaptığı ve bütün ömrünce emek verdiği yönü öğretmenliği ve yazarlığı oldu. 1898'de yeni yapılan ve kuruluşunda katkıları da bulunan Zeytinlik Mektebinin ilk müdürü oldu. Ölümünden iki yıl sonra (10 Aralık 1928) Vilâyet Encümeni kararıyla bu okulun adı onun anısına İbrahim Cüdi Bey Mektebi olarak değiştirildi. Zeytinlik Mektebinin müdürlüğü ile birlikte İranlıların Trabzon'daki Mekteb-i Nâsıri adlı okulunun müdürlüğünü de yürüttü. Ayrıca, Fransızlara ait Frerler Mektebinde, Rum ve Ermenilere ait okullarda öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Türkçe, Arapça, Farsça ve kıraat (Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun okuma) gibi dersler okuttu. Bazı okullarda Farsça, tarih, kitabet (kompozisyon), belâğat (edebiyat kuramları) ve aruz gibi dersler verdi. 1910 tarihinde yapılan sınavı kazanarak Trabzon Lisesi Arapça, Farsça ve din dersleri öğretmenliğine atandı. Ayrıca Kız Rüştiyesi (ortaokul) öğretmen ve müdürlüğü, Askeri Rüştiye tarih ve Türkçe öğretmenliği de yaptı.

Birinci Dünya Savaşı'nda Trabzon'dan gittiği Ünye'de (Ordu) bir yıl kaldı. Burada Muhcirçin Şefkat Hey'eti Başkanı olarak çalıştı. Milli Mücadele'de de Trabzon'da kurulan Muhâfaza-i Hukuk-i Milliyyc Cemiyeti Başkanı oldu. Ayrıca her Ramazan ayında, camilerde vaaz ve nasihatlerde bulundu, halkla yakın ilişki kurdu. Ankara Sultânisi Arapça ve Dârü'l-Muallimât (Kız Lisesi) din dersleri öğretmenliği yaptı. Trabzon'un işgalinin sona ermesi üzerine 1918'de Trabzon'a dönerek lisedeki Farsça öğretmenliğine devam etti. İki kere teklif edilen Trabzon milletvekilliği önerisini reddetti. Gırtlak kanserinden öldü. Hatuniye Mezarlığında toprağa verildi. Daha sonra bu mezarlık kaldırılarak park yapıldı, cenaze de Şehir Mezarlığına (Sülüklü) nakledildi. Hammâmizade İhsan, onun ölümüne şu tarihi yazdı:

"Dest-i bidad-ı zaman fevtiyle
Açdı bir safha-i, hünin-i siyâh
Çıkdı bie cevherî târîh İhsan
Gitdi Cüdi gibi fâzıl eyvâh"

Muallim İbrahim Cûdî

"Gerçekten, onun başı yastıktan çok rahlesi üzerinde dinlenmiş, onun kalbe dönük gözleri ömrünün bütün şafaklarını seyretmiştir. Tanıyanlar bilirler ki, İbrahim Cüdî merhumun narin yapısı, sessiz gösterişsiz hali ve manevi yönü, muazzam bir tezat teşkil ederdi. Kısaca, sade ve ucuz bir zarf içinde çok değerli bir mazrufun çok pahalı bir mücevherin bulunduğuna açık seçik bir örnektir o..." (Şevket Çulha)

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME-SÖZLÜK: *Teshîl-i Elifbâ-yı Osmânî* (1894), *Kıraât-ı Türkiye-Yahut Ahlâk* (1899), *el-Kenzu'l-esnâ Fî Şerhi'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ* (1907, Allah'ın 99 isminin manzum şerhi), *Ulûm-ı Diniyye Dersleri* (1909), *İmlâ ve Kıraât* (1909), *Teshîl-i Sarf-ı Osmânî* (1909), *Kıraât-ı Türkiye Yahut Ahlâk Kitabı* (1909), *İlk Talim-i Kıraât* (1909), *Târih-i Enbiyâ ve İslâm* (1910), *Küçük Tarih-i Enbiyâ* (1910), *el-Haytu'l-Ebyad Yahut Ramazan Vâizi* (1910), *Talim-i Kıraât* (1910), *Rehber-i Avâmil* (1911), *et-Tarâif ve'z-Zarâif* (1912, Arapça), *Lugat-ı Cüdî* (1913), *el-Kenzü'l-Esnâ fi Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ* (haz. Murat Yüksel).

ÇEVİRİ: *Nevâdir-i Nefise* (öykü, 1891, Arap Edebiyatından).

HAKKINDA: Mahmut Goloğlu / Eğitimciliğin Önemi Eğitim Hareketleri (1970), Abdülkadir Karahan / V. Milli Türkoloji Kongresi (Türk Edebiyatı Seksiyonuna verilen ilk bildiri, 1983), Hüseyin Albayrak / Kuruluşunun 100. Yılında Cüdibey İlkokulu (1988), Murat Yüksel / Trabzonlu Mallim İbrahim Cüdi-Hayatı İnsanî ve Edebî Kişiliği (1989) - Trabzon'daki Türk-İslâm Eserleri ve Kitabeler (1991) - Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 1: Osmanlı Dönemi (1993), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

Muallim Naci

MUALLİM NACİ

Şair ve yazar (D. 1850, Saraçhanebaşı / İstanbul - Ö. 11 Nisan 1893). Asıl adı Ömer'dir. Giritli Aziz Efendinin *Muhayyelât* adlı eserinde yer alan "Kıssa-i Naci" hikâyesinin kahramanı Naci'nin adını olarak mahlas aldı. Babası saraç ustası Ahmet Ağa'nın oğlu Saraç Ali Efendi'dir. Annesi Fatma Zehra Hanım, 1828-29 Osmanlı-Rus Harbinin çıkması üzerine Varna'dan İstanbul'a göç eden bir muhacir ailenin kızıdır. Bir süre İstanbul'da Fevziye Mektebinde okudu, *Kur'ân-ı Kerim*'i ezberledi, daha sonra babasının ölümü üzerine annesiyle birlikte gittiği dayısının memleketi Varna'da medrese öğrenimi gördü. Varna'da Müftizade Abdülhalim Efendiden Arapça ve yazı dersleri aldı. Hocasının verdiği Hulûsi mahlasıyla sülûs (bir yazı türü) levhalar ve bir *Kur'ân-ı Kerim* yazdı. Burada, rüştiyenin (ortaokul) açılması üzerine Abdülhalim Efendi bu okulun öğretmenliğine getirilirken onun referansıyla Naci de muallim-i sânî (vekil öğretmen) olarak rüştiyede (1876) görev aldı.

Varna Rüştiyesinde öğretmenlik yaparken tanıştığı mutasarrıf Kürt Sait Paşa'nın özel kâtibi (1876) olarak Rumeli ve Anadolu'nun birçok şehrini dolaştı. Sait Paşa, yeni bir görevle doğuya giderken onu da yanına aldı. Halep, Diyarbakır, Elazığ, Sivas, Erzurum, Trabzon vilayetlerinde dokuz ay süren bu yolculuktan sonra Akdeniz Adalarına vali olan paşanın yanında Mektûbî Kalemi Mümeyyizi (özel kalem görevlisi) olarak Sakız'a (1881) gitti. Buradaki görevi, Paşa'nın Hariciye Nazırlığına (bakanlık) getirildiği 1883 yılına kadar sürdü. Sait Paşa bakan olunca Naci de Dışişleri Mektûbî Kalemine girdi. Sait Paşa, Berlin'e elçi olarak tayin edilince onu da götürmek istedi, ancak Naci İstanbul'da kalmayı yeğledi.

Muallim Naci, 1883'te *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin edebiyat sayfasını yönetmeye başladı. Ahmet Midhat'ın deyişiyle "*Tercüman-ı Hakikat'in tek adamı*" oldu. 1884'te Ahmet Midhat'ın kızı Mediha Hanım'la evlendi. Bu yıllarda Fransızcasını ilerletti, çeviriler yapmaya başladı. Gazetede yayımladığı aşk şiirleri yüzünden Ahmet Midhat Efendi ile araları açıldı ve gazeteden ayrıldı (Ağustos 1885). Gazetecilik mesleğine *Saadet* ve *Mürüvvet* gazetelerinde devam etti. Şeyh Vasfî ve birkaç arkadaşı ile *İmdâdü'l-Midâd*'ı çıkardı. Daha sonra Selanikli Tevfik ile *Te'âvün-i Aklâm*'ı (1886) yayımladı. Ayrıca bu arada geçim sıkıntısı nedeniyle Galatasaray Sultanisi (Galatasaray Lisesi) ve Mekteb-i Hukuk'ta (Hukuk Fakültesi) edebiyat öğretmenliği yaptı. Bir yandan da *Mecmua-i Muallim*'i (1887) yayın hayatına soktu. Ölümünden iki yıl önce yazdığı *Ertuğrul Bey Gazi* adlı manzum eserini 1891'de Sultan II. Abdülhamid'e sundu. Padişahın takdirini kazandı ve "Tarih-nüvis-i Selâtin-i Âl-i Osman" unvanıyla ödüllendirildi. Bu güçle Osmanlı tarihini yazmaya niyet etti, ancak 13 Nisan 1893 günü gelen ani kalp krizi bu arzusunu gerçekleştirmesine fırsat tanımadı. Cenaze masrafları padişahın buyruğu ile Hazine-i Hassadan (padişah hazinesi) karşılandı. Namazı Ayasofya'da kılınarak cenazesi Sultan Mahmut Türbesi hazîresine (çevresine) defnedildi.

Muallim Naci, dili kusursuzca kullanan bir şair olarak gösterilir; ancak Tanpınar'a göre, "*muhayyile denen şeyden de hemen hemen mahrumdur.*" Eski şiirin hayal unsurları yanında hayattan kaçış, mutsuzluk, karamsar bir ruh hali onun şiirinin temel özelliğidir. *Tercüman-ı Hakikat* çevresinde oluşturduğu harabat (sefahat) havası yüzünden yenilik adımlarından uzaklaştı. En başarılı olduğu şekil aruzdur. Şiirden başka edebî eleştiri türünde yazdıkları ve gazeteciliği ile de tanındı. Edebî eleştiride, konunun estetik ve sanat yönünden ziyade dil ve üslûp yönleri ile uğraştı. Tiyatro ile de ilgilendi, ayrıca dille ilgili çalışmalar yaptı.

Döneminde yaptığı edebiyat tartışmalarında Recaizade Ekrem ve Abdülhak Hamit'e karşı Divan şiiri geleneğine bağlılığı savundu. Aruzu ustalıkla kullandığı şiirleri ve edebiyat anlayışı ile özellikle Servet-i Fünûncuları etkiledi. Türkçeyi doğru kullanmak konusuna özen gösterdi, sözlük çalışmaları yaptı. Arapça, Farsça ve Fransızcadan çevirileriyle birlikte kırk kadar eseri bulunan Muallim Naci, şiir kitaplarının yanı sıra *Demdeme* adlı eleştiri, *Istılahat-ı Edebiye* adlı edebiyat terimleri konulu kitapları ve *Lugat-ı Naci* adlı sözlüğüyle ünlüdür.

"Muallim Naci, Tanzimat sonrası yenileşen Türk edebiyatı içinde, özellikle dönemin ikinci kuşağı arasında

MUALLİM NACİ

Cemal Kurnaz

Naci'nin şairler hakkında verdiği hükümlerin birçoğu oldukça isabetli olup, günümüz edebiyat tarihlerinde aynen tekrarlanmaktadır. Bunların bir kısmını hatırlayacak olursak, ona göre Ahmed Paşa Osmanlı şiirinin kurucularındandır. Bakî devrine kadar eski tarz edebiyatın en meşhur hocası odur. Bakî, eski tarz şiiri zaman uygun olduğu ölçüde yenilemeye çalışmış, millete lisan muallimliği etmiştir. Şeyhülislâm Yahya şairlikçe Ebussuud ve İbni Kemâl'den üstündür. Onun şiiri Bakî tarzında dakik mazmunlar ihtiva eder. Seyyid Vehbî'nin şairliği Sünbülzâde nisbetinden daha iyidir. Fakat, Ziya Paşa'nın «asrında reis-i şâirândır» hükmü doğru değildir. Nev'izâde Atâyî'nin nesri nazmından kuvvetlidir. Kalemle hizmet bakımından da babasından ileridedir. Münîf, Nâbî mukallidi olmakla birlikte, kasidelerini ondan daha iyi yazmıştır. Nahîfî tabiat kuvveti cihetiyle İstanbul'un yetiştirdiği en büyük şairdir. Fransızlara göre Alfred de Musset ne ise, bize göre de Şeyh Galip odur. Neylî ve Usûlî, istidadı müsait olduğu kadar eser bırakamayan şairlerimizdendir. Sabit'in şiirlerinden güzelleri nazire kabul etmez; âdileri tanzire tenezzül edilmez. Sâbit'in takipçisi Vâsıf ise tuhaf söylemek ister, fakat bir türlü onun gibi söyleyemez. Sabit söyler ekseriya güldürür, beğendirir; Vâsıf söyler, beğendiremez, yalnız güldürür. Fıtnat'ın sözleri kusursuzdur, ama «tekârir-i mezâmin» den uzak değildir. Rağıp Paşa şiiri külfetli söyler, fakat Sâmî gibi lezzetten boş bırakmaz. Nâbî gibi irsâl-i mesele mâyildir. Bu da İran eserleriyle uğraşmasından, hususiyle Sâib'i örnek almasından kaynaklanır. Nailî-i Kadîm hem külfetli, hem âşikâne söylemeyi başaran nâdir şairlerdendir. Cevri'nin lisanındaki düzgünlük asrının hemen hiç bir şairinde görülemez. Hâletî, en mahir fâzıllarımız, en fâzıl şairlerimizin birincisi değilse ikincisidir.

Bunlar, Naci'nin kendi hükümleridir. Kitapta,-bir kısmı münakaşa edilebilecek-bunun gibi değerlendirmelere rastlanmaktadır. (Meselâ, Nev'î'yi Bâkî'den sonra zamanın en büyük şairi olarak görür. Aynı asırdaki Zâtî ve Hayalî için de benzer ifadeler kullanır.) Bununla beraber, bir kısım hükümlerin ne kadar isabetli olduğu ehlince kabul edilecektir.

Naci, bir şair hakkında hüküm verirken başka şairler ile mukayese yoluna gider. Meselâ, Nailî-i Kadîm ile Hoca Nailî, Nev'î ile Bakî, Vâsıf ile Sâbit, Hayalî Bey ile aynı mahlâslı diğer şairler, Münîf ile Nâbî, Abdullah Vassâf ile Şeyh Galib, Seyyid Vehbî ile Sünbülzâde Vehbî, Seyyid Vehbî ile Nef'î, Şeyhülislâm Yahyâ ile Ebussuud ve İbni Kemâl... Bu değerlendirmelerde şaire yazılan nazire ve övgüler de önem taşır. Meselâ, Bâkî için Nef'î, Sabit; Şeyhülislam Yahyâ için Nef'î, Sabrî; Sabit için Nâbî; Şeyh Galib için Esrar Dede; Esrar Dede için Şeyh Galib vs.

Yazar, bazı beyitlerin benzerlerini tesir ve tevârüd ihtimaline dikkat çekmek maksadı ile zikreder.

Naci, Acem mukallidi şairleri *şiddetle tenkit* eder (Meselâ, bkz. Rağıp Paşa). Fakat, hiç bir zaman ölçüyü elden bırakmaz. Klâsik şiirimizin kurucularından sayılan Ahmed Paşa'nın Hafız'ınkilerle benzerlik gösteren beyitleri için «.... durumuna göre tecrübe, deneme kabilinden olarak böyle iktibaslarda bulunması tabii olan şairi tenkitte ileri gitmek haksızlık olur» şeklinde yumuşak bir ifade kullanır. Farsçayı çok iyi bilen ve öğretenlere, hususiyle kalem erbabına karşı da hürmetkardır (bkz. Hoca Neş'et, Avnî Bey).

Yeri gelmişken Naci'nin sade Türkçeye verdiği önemden de bahsetmek lazımdır. O, Avnî Bey'in bu hususta kî fikirlerini naklederken, kendinin de aynı kanaatte olduğunu hissettirir. Burada onun Avrupa edebiyatı karşısındaki tavrını da görmek mümkündür: «Avnî Bey alafranga denilen yolda şiir tanziminin aleyhinde bulunmakla beraber, eskilerin dilimin asrın tabiatına göre ıslahını arzu edenlerden idi. Kendisine 'garp edebiyatının bazı güzellikleri inkâr olunamıyor. Bunlardan niçin iktibas etmemeli?' Böyle şeylerde taassup etmek, terakki etmeyelim demek değil midir?' denildikçe, terakki edelim, fakat gençlerimizin bazı eserlerinde olduğu üzere iktibas nâmıyle mânâsız söz söylemeye alışmayalım» cevabını verirdi.

Naci, Bakî'den bahsederken de, «Şimdi eski saydığımız bir takım kelimeleri ve tâbirleri kullandığı için kendisi tenkit edilemez. Bilakis, bunları zamanında mümkün olduğu kadar azaltmaya çalıştığı için teşekkür etmek gerekir. Bir zaman gelir ki, bizim bugün kullanmakta olduğumuz kelimeler ve tâbirlerden bazıları da bizden sonrakilere eski görünmeye başlar.» sözleriyle konuşulan Türkçeye bağlılığını dile getirir. O, aynı zamanda dilin devamlı gelişen, kendini yenileyen bir varlık olduğunun farkındadır. Bakî'yi millete lisan muallimliği yaptığı, eski tarz şiiri mümkün olduğu kadar yenilemeye çalıştığı için takdir eder. Demek ki Naci taassupla eskiye bağlı değil, eski şiirin ve dilin yenilenmesinden yana olan bir insandır.

Yazar, Hayâlî'nin şiirleri için «Eskilerin ekser-i eserleri gibi, Hayalî'nin de ekser-i şiirleri şimdiki şivemize tatbik kabul etmez. Bununla beraber, kendisini daima seçkin bir üstat olmak üzere kabul ederiz. Dilimizin Abdülhamid Han sayesinde göstermekte olduğu güzelliği Kanunî Süleyman devrinde görmek istemek hayalî bir arzudur» diyerek, kendi devrinde Türkçenin sadeleşip, güzelleşmekte olduğunu belirtir.

Yukarıdan beri naklettiğimiz fikirlerinden Naci'nin Acem taklitçiliğine karşı, konuşulan Türkçe yolunda edebiyatın kendini yenilemesini isteyen, tahsilin yaygınlaştırılmasını arzu eden, milliyetçi, ileri görüşlü bir insan olduğu anlaşılmaktadır.

Muallim Naci, imlâ ve gramer kuralları ile aruzun doğru kullanılmasına çok önem verir. Bu konulardaki hataları affetmez. Bu husus adeta tenkitlerinin merkezini meydana getirir. Kendi şiir ve yazılarında böyle kusurlar yoktur. Cevri'yi lisanındaki düzgünlük asrının hemen hiç bir şairinde görülmez diye beğenir. Bakî'yi yukarıda bahsettiğimiz gibi beğenmekle birlikte, «şiirlerinde zihaftan ziyade imâle görülür; nadiren galat, hatta rabıtasızlık dahi bulunabilir» demekten kendini alamaz. Nev'î ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın şiirlerindeki imâleleri devrin icabı olarak görür. Hoca Neş'et'in divanını «lafzî ve manevî noksanlar mecmuası»na benzetir. Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk'ını, dilimizde mesnevi tarzında yazılan eski şiirlerin en güzeli kabul ederse de, «galattan, haşiyden salim» olmadığını da belirtir. Zâtî'nin şiirlerinde gerek söz, gerekse mânâ bakımından kaba tâbirler bulunduğu kanaatindedir. Vâsıf'ın bir şiirinde geçen «nevk-i diken» terkibini kaideye uygun bulmadığı için tenkit eder. Rağıp Paşa'nın aruzda «vasl-ı ayn»ı hoş görmesini, sakin harfi hareketli okumasını, takdim-tehir hataları yapmasını affetmez. Fakat, yine de eher sözü lafzî ve manevî ayıplardan arınmış olarak söylemek kime nasip olmuş?» diyerek koca şairin hakkını teslim eder. (...)

(*Osmanlı Şairleri*, Sunuş yazısı, 2004)

edebiyat zevki, şiir telakkisi bakımından yeniyi savunanların karşısında yerini almış ve edebiyat tarihi içinde böyle değerlendirilmiştir. Aslında edebi hayatı ve yazdıkları gözden geçirilirse, onun hiç de yeniye kapalı kalmadığı görülür. Öncelikle o, yenileşen edebiyatın temel malzemesi olan gazetenin önemini kavramış ve bu mesleğe gönül vermiş bir sanatçıdır. Batı kültürünün değerini Fransızcayı öğrenerek anlamış; üstelik bu dilden yaptığı çeviriler ile bunu açıkça göstermiştir. Ayrıca tiyatroya yabancı kalmamış; tenkit türünün, zaman zaman aşırıya kaçmakla birlikte, güzel örneklerini vermiştir. Bunların da ötesinde dil konusuna verdiği önem de ayrıca gözden uzak tutulmaması gereken bir davranış ve edebi anlayıştır. (...)

"Tanzimat edebiyatının ikinci dönemi içinde yer alan Muallim Naci, Şinasi ile başlayan ve Namık Kemal ile geliştirilmeye çalışılan, Hâmit ve Ekrem tarafından savunulan yenilik edebiyatının karşısında gibi görünmekle birlikte bütünüyle de yeniden kopuk değildir. Onu böylesine bir tavır almaya götüren sebepler arasında, Ekrem'le biraz da şahsiyyata kadar uzanan gereksiz çatışmasını da göstermek mümkündür. Hatta bu durumun biraz da inatlaşmadan kaynaklandığını da gözden uzak tutmamak gerekir. Aslında o dönemde geniş bir okuyucu kitlesine seslenmesi, yeni yetişen pek çok genci yanında tutabilmesi ve bir otorite olarak kendini kabul ettirmesi hiç de küçümsenecek bir durum değildir. Öte yanda yetişme ve yaşayış tarzı ile yorumlayabileceğimiz eski edebiyat zevkini benimseme ve savunma, bir anlamda yenileşen edebiyatın içinde onun bir ölçü adamı olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır. 'Edebiyatta neye, kime ve hangi kritere göre yenileşme söz konusu olacaktır?' sorusunu çözümlemede şüphesiz Naci'nin varlığı inkâr edilemez. Üstelik bu yolda da gene onun bir denge unsuru olduğunu açıkça belirtmekte yarar vardır." (İsmail Parlatır)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Terkib-i Bend-i Muallim Naci* (Bağdatlı Ruhi ile Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'lerine nazire, 1874), *Ateşpâre* (Ateş Parçası, 1883), *Şerâre* (Kıvılcım, 1884), *Fürüzan* (Pırıltılar, 1886), *Sünbüle* (1890), *Mir'at-ı Bedayi* (1896, 54 beyti Sultan II. Abdülhamid'e medhiye olmak üzere, toplam 90 beyit), *Yadigâr-ı Naci* (vefatından sonra Şeyh Vasfi tarafından toplanan şiirleri, 1897), *Musa b. Ebü'l-Gâzân Yahut Hamiyyet* (destan denemesi. Endülüs İslâm kahramanının savaşları ve şehadetini anlatır, 1882), *Ertuğrul Bey Gazi* (destan denemesi, 1894).

ELEŞTİRİ-SÖZLÜK: *Yazmış Bulundum* (gazete yazıları, 1884), *Muallim* (gazete yazıları, 1886), *Demdeme* (Recaizade'nin *Zemzeme*'sine cevabî yazıları, 1886), *Müdafaânâme* (aleyhindeki yazılara cevapları, 1886), *Osmanlı Şairleri* (1890), *Esâmî* (İslâm dünyasının tanınmış şahsiyetlerinden 850 kadarı hakkında bilgi veren ansiklopedik bir eser, 1891), *Istılahat-ı Edebiyye* (edebiyat terimleri ve yazı kuralları hakkında, Dr. Alemdar Yalçın-Abdulkadir Heyber tar., 1891), *Lugat-ı Naci* (sözlük, 1891, bu eseri "fetva" maddesine kadar yazdı, sonra müsveddeleri Müstecabizade İsmet düzenleyerek yayımladı, 1901, 1978).

MEKTUP: *Şöyle Böyle* (Şeyh Vasfi ile yazışmalarından oluşan 6 mektup, 1886), *Mektuplarım* (muhatabı bilinmeyen 79 mektup, 1886), *İntikad* (İlk Türk Pozitivisti Beşir Fuad'la karşılıklı mektupları, 1887), *Muhaberat ve Muhaverat* (Ahmet Midhat'la karşılıklı 12 mektubu, 1894).

OKUL KİTAPLARI: *Talim-i Kıraat* (çocuklar için okuma kitabı, 1885), *Mekteb-i Edeb* (Talim-i Kıraat'a yazdığı bazı açıklamaları, 1885), *Vezaif-i Ebeveyn* (anne ve babanın görevleri anlamında, eğitim ve terbiye konusuda, 1887).

TİYATRO: *Musa bin Ebi'l-Gazan yahut Hamiyyet* (manzum dram, 1882), *Zâtü'n-Nitakayn* (Konusunu İslâm tarihinden alan manzum bir trajedi denemesi, 1889), *Heder* (trajedi, 1910).

ROMAN: *Define* (sad. Ferit Ragıp Tuncor, 2003).

DİĞER ESERLERİ: *İ'caz-ı Kur'an* (Kur'an'ın mucize olduğu hakkında, 1885), *Medrese Hatıraları* (1886), *Yâdigâr-ı Avni* (Yenişehirli Avni ile tanışma ve 15 beyitlik bir çeviri şiir hakkında, 1886), *Nevadirü'l-Ekâbir* (çeşitli eserlere ilişkin notları, 1887), *Mehmed Muzaffer Mecmuası* (A. Hamdi Tanpınar'a göre bu eser Şeyh Galib'in hayat hikâyesidir, 1889), *Sünbüle / Ömer'in Çocukluğu* (sekiz yaşına kadarki hayat hikâyesi, 1890, M. Ertuğrul Düzdağ tar.,1969), *Necm-i Saadet* (gazete yazıları, 1890).

BAZI ÇEVİRİLERİ: *Hurde-Furuş* (1885), *Muammâ-yı ilâhî* (1885), *Sâib'de Söz* (1886), *Sânihatü'l-Arab* (1886), *Emsâl-i Ali* (1887), *Hikemü'r-Rüfâî* (1887), *Hulâsatü'l-İhlâs* (1887), *Mütercem* (1887), *Sânihatü'l-Acem*

MUALLİM NACİ

TERKİB-İ BEND

Bülbüller eder âteşe düşmüş gibi nâle
Zîr-i şakkadan güller eder hande bu hâle

Ayrılmamağı câmdan eyler sana işrâb
Bir dem bırakır mı nazar et sâgarı lâle

Kilk-i ezelin ettiği taksimde düşmüş
İbrik-i vuzû' zâhide ayyâşa piyâle

İster isen olmak kalak-ı kalbden âzâd
Her kârını Rabbü'l-felâk'a eyle ihâle

Âfâkta âyâ bulunur mu aranılsa
Bir merd ki meyl eylemeğe cah ile mâle

Noksân u kemâli ile uğraşmaya halkın
Hasr eyleye evkâtını tahsîl-i kemâle

Âkillere âlemde olur akdem-i âmâl
Tedrîc ile zâtındaki noksânı izâle

Hep hâlini ıslâha çalış ehl-i şu'ûr ol
Ben şâ'ir-i vaktim diyerek dalma hayâle

Bir subh seyâhatte iken uğra nesîmâ
Arâmgeh-i Hüsrev ü iklîm-i cemâle

Hicriyle neler çektiğini Nâci-i zârın
Arz ile nihâyetçe cevâp al bu su 'âle

MUALLİM NACİ

GAZEL

Gördüm âsârın baharın oldu sahrâlar benim
Olmamak mümkün mü en şiddetli sevdâlar benim

Verdi cevlân-ı diğer feyz-i tabîat fikrime
Aldı ârâmım bu rûh-efzâ temaşalar benim

Arz eder bir başka âlem şimdi her sahrâ bana
İnşirahım şerh olunmaz, gayri dünyâlar benim

Olmasın da tab'-ı rindânem kim olsun neşvedâr
Tâze sâkîler benim, lebriz mînâlar benim

Çeşm-i âlem kimde görmüştür bu mes'ûdiyyeti
Bak bütün karşımdaki âyîne-sîmâlar benim

(1887), *Ubaydiya* (1888), *Nümûne-i Suhan* (1891), *İnşâ ve İnşâd* (1891), *Thérèse Raquin* (Zola'dan, 1891).

HAKKINDA: Recaizade Mahmud Ekrem / Takdir-i Elhan (Menemenlizade Tahir'in Elhan adlı eseri dolayısıyla Muallim Naci'nin görüşlerine eleştirileri, 1886), Salahi / Muallim Naci (1894), İsmail Hakkı / Muallim Naci Efendi (1895), Ahmet Rasim / Muharrir Şair Edib (1924), İsmail Habib / Edebî Yeniliğimiz (1932), Hüseyin Avni / Muallim Naci (1932), Fevziye Abdullah Tansel / Muallim Naci ve Tercüme (Tercüme Dergisi, sayı: 22, 19.11.1943) Muallim Naci ile Recaizade Ekrem Arasındaki Münakaşalar ve Bu Münakaşaların Sebeb Olduğu Edebî Hadiseler (Türkiyat mecmuası, sayı: 10, 1953), Ali Canip Yöntem / Muallim Naci (İstanbul dergisi, sayı: 11, 14, 16, 19, 20, 22, 1944), Mehmet Kaplan / Şiir Tahlilleri 2 (1963), Kenan Akyüz / Batı Te'siriyle Türk Şiiri Antolojisi (1970), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Celâl Tarakçı / Muallim Naci Efendi (Hayatı ve Eserlerinin Tedkiki) (Doktora tezi, Erzurum 1973), Abdullah Uçman / Muallim Naci, Hayatı Şahsiyeti-Eserleri (1974), Faruk K Timurtaş / Lügat-ı Naci (Önsöz) (1978), Cemal Kurnaz / Muallim Naci - Osmanlı Şairleri (1986), Abdülkadir Hayber / Muallim Naci'nin Şiirleri (H. Özbay ile, 1996), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Sabahattin Çağın / Muallim Naci'nin Eskiliğine Dair (Merdiven Sanat, 15 Mayıs-15 Haziran 2000), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 3, 2000), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Birsen Pekçolak - Zeki Büyüktanır / Homeros'tan Günümüze Anadolu Destanları (2002), İsmail Parlatır / "Muallim Nâci" Büyük Türk Klâsikleri (c. 8, 2004).

MUALLİMOĞLU, Nejat

Yazar (D. 1926, İstanbul - Ö. 28 Temmuz 2003, İstanbul). Ülkemizde *Güzel ve Tesirli Konuşma* adlı ilk hitabet kitabını hazırladı. Türkiye'de işadamları için ilk hitabet kursunu düzenledi. Daha sonra İngiltere'ye giderek uzun yıllar Londra'da kaldı. BBC'de spikerlik yaptı. Bir süre yaşadığı New York'ta sekiz yüz sayfalık çalışması *Deyimler Atasözleri Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler*'i hazırladı. 1972'de yurda dönerek *Ortadoğu* gazetesinde yazmaya başladı. Türk Ocağı İstanbul Şubesinde hitabet dersleri verdi. Türkiye'nin çeşitli illerinde düzenlenen seminerler, kurslar, verdiği konferanslar ve davet edildiği televizyon programlarında Türkçenin doğru kullanılması için gösterdiği duyarlılıkla da tanındı. Ölümünde, Küçükhamam'daki Odabaşı Camiinde kılınan cenaze namazının ardından İstanbul'da toprağa verildi.

Muallimoğlu, bir yazar olduğu kadar önemli bir gezgindi. 1960'ta üç yüz dolarla yola çıktı. Parası, daha Lübnan'a varmadan bitti. Altın saatini, iki fotoğraf makinesinden birini, dolma kalemini sattı. Japonya'nın en büyük gazetelerinden birinde altı yazısı çıktı. Bu gezi esnasında İngiltere, Belçika, Hollanda, Almanya, Fransa, İspanya, Fas, Tunus, Cezayir, Libya, Mısır, Kıbrıs, İsrail, Lübnan, Suriye, Ürdün, Irak, Şattül Arap, İran, Abadan, Afganistan, Pakistan, Bombay, Taç Mahal, Bangladeş, Burma, Tayland, Malaya, Singapur ve Hong Kong'u gezdi. Londra'da bulunduğu sırada *Kıbrıs Türktür* dergisini yayımladı. Bir buçuk yıl süren bir seyahat yaptıktan sonra Türkiye'ye döndü ve *Bir Türk Vatana Döndü* kitabını yazdı. Bertrant de Jauvenel'den *İktidarın Temelleri* çevirisiyle Türkiye Yazarlar Birliği 1997 Çeviri Ödülünü aldı. 2000 yılında Hasan Ferit Cansever Türk Ocakları Hizmet Ödülüne layık görüldü.

Nejat Muallimoğlu

BAŞLICA ESERLERİ:

DENEME-İNCELEME: *Bir Türk Vatana Döndü, Sovyet Emperyalizmi, Balkanlar ve Türkiye, Bütün Yönleri ile Komünizm, Bütün Yönleri ile Hitabet, Güzel ve Tesirli Konuşmak, Politikada Nükte, Medeniyetin Temelleri, Yüz Büyük Roman, Deyimler Atasözleri Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler, Dünden Bugüne Ezop, Bir Varmış Bir Yokmuş, Bütün Yönleri ile Hitabet, Düşünen İnsana Hazine, The Wit and Wisdom of Nasraddin Hodja, Turkish Delights A Treasury of Proverbs and Folk Sayings, Bütün Yönleriyle Hitabet-Konuşma Sanatı* (2005).

ÇEVİRİ: *İktidarın Temelleri* (Bertrant de Jauvenel'den, 1997), *Kütlelerin İsyanı* (Gasscttt'ten)

HAKKINDA: Yazar Muallimoğlu Öldü (Hürriyct, 29.7.2003), Mehmet Nuri Yardım / Hitabet Sanatı (Türkiye, 10.6.2001), Ahmet Turan Alkan / Nejat Muallimoğlu Kimdi? (Aksiyon, 25.8.2003), Ahmet Özdemir / Bütün Yönleriyle Hitabet (Radikal Kitap, 10.2.2005).

MUAMMER FERDİ

Şair, devlet adamı (D. 1891, İstanbul – Ö. 1915). Beşiktaş İptidai (ilkokul) ve Rüştiye (ortaokul) mekteplerinde okudu. Mekteb-i Mülkiyeyi (Siyasal Bilgiler) bitirdi. Özel hocalardan Arapça ve Farsça okudu. Harbiye Nezaretinde (Savunma Bakanlığı) memurluk yaptı. Görev başında vurularak öldürüldü.

ESERLERİ:

Şebâb-ı Nûrânî, Şebâb-ı Zulmânî.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 1, 1999).

MUAMMER LÜTFİ (Bahşi)

Şair (D. 1903, Ödemiş / İzmir - Ö. 30 Mayıs 1947). İstanbul Üniversitesi İlâhiyat (1927) ve Hukuk (1929) fakültelerini bitirdikten sonra Anadolu'nun çeşitli yerlerinde hakimlik yaptı. Memleketi Ödemiş'te serbest avukat olarak çalıştı. Yedi Meşale şairlerinden biri olan Muammer Lütfi, derginin kapanması (1928) üzerine

Varlık dergisinde toplanan arkadaşlarına katılmayarak şairliğini çeşitli dergilerde bağımsız olarak sürdürdü. Şiirlerini kitaplaştırmadı. Eserleri, *Yedi Meşale* (1928) adlı ortak kitapta yer aldı.

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MUHAMMED BAHÂEDDİN

Mutasavvıf (D. ?, Bozkır / Konya – Ö. 1903, Konya). Hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Nakşî-Hâlidî şeyhlerinden Bozkırlı Muhsin Efendinin oğludur. Öğrenim ve tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra Konya'ya yerleşti. Hacı Abdülfettah Mezarlığında gömülüdür.

ESERLERİ:

Bâisü'l-Mağfire fî Beyâni Akvâli'l-Vahde, İkâzu'n-Nâimîn ve Tenbihü'l-Mukallidîn.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUHAMMED HADİ

Şair ve yazar (D. 1852, Lice / Diyarbakır - Ö. 1912). Liceli Şeyh Sıbğatullah'ın oğludur. Babasından aldığı özel derslerin yanı sıra çeşitli medreselerde okudu. 1880 yılından itibaren Lice Rüştiyesinde (kapanış tarihi olan 1886'ya kadar) öğretmenlik yaptı. 1909 tarihinde Lice müderrisliğine atandı.

ESERLERİ:

Divan, Tecvid.

Her iki eseri de basılmıştır.

HAKKINDA: M. Şefik Korkusuz / Tezkere-i Meşayih-i Amid (1997, s. 157-161), Sadık Albayrak / Son Devir Osmanlı Ulaması (1980, c. 3, sf. 63), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997, s. 9).

MUHAMMED HEVAİ ÜSKÜFİ

Şair (D. 1601, Donja / Dobrinja / Saraybosna – Ö. 1651?). Eğitimini İstanbul'da medresede tamamladı. XVII yüzyılda Boşnakları temsil eden en önemli sanatkârlardan ve ilk dönem en ünlü Boşnak yazar ve şairlerinden biridir. Hem anadilini hem de Türkçeyi çok iyi biliyordu. Şiirlerinde her iki dili de incelikle kullandı. Türkçeyi kullanırken Arapça ve Farsçaya az yer verdi.

Onun en önemli eserlerinden biri 1631 yılında yazdığı, *Makbul-i Ârif* (1751) adlı Türkçe-Boşnakça sözlüktür. Aynı zamanda, Boşnaklara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış olan ilk sözlük olarak bilinen bu eserin ikinci basımı 2001 yılında Tuzla'da yapıldı. 1751 yılındaki basımı Hasib b. İbrahim hazırlamıştı. Bu baskı, Gazi Hüsrev Kütüphanesindedir. Eserlerinden bazıları Boşnakçadan Türkçeye ve diğer dillere de çevrildi. Boşnakça-Türkçe şarkılar da yazdı. Bu şarkılar Gazi Hüsrev Kütüphanesinde bulunan birtakım mecmualardadır. Üsküfi, son şiirini 1651'de yazmıştı. Bu tarihte de öldüğü rivayet edilir.

HAKKINDA: İslâmi Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

MUHAMMED HİLMİ

Bkz. DARENDELİ MUHAMMED HİLMİ

MUHAMMED MUHTAR HAN

Yazar, şair. 1950, Bursa doğumlu. Asıl adı Ayhan Bilgin. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisini yarıda bırakarak (1973) iş hayatına atıldı. Bir süre inşaatçılık yaptıktan sonra Kültür Bakanlığında özel danışman (1979-80) ve raportör (1980-82) olarak görev aldı. Daha sonra özel kuruluşlarda yöneticilik yaptı. Yazıları *Milli Gazete* (1985) ile *Selam* (1996-97) gazetelerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Kalın Kara İnce Beyaz* (1976).

ŞİİR: *Siyasi Siyaset* (1985).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

Muhammed Muhtar Han

MUHAMMED MUHYİDDİN ÜFTÂDE

Mutasavvıf-şair (D. 1490, Bursa - Ö. 1581, Bursa). Asıl adı Mehmet Muhiddin'dir. Babası Manyaslı Mehmed Efendi'dir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Bursa'da yaşayan büyük velilerdendi. Celveti şeyhi olup Üftâde lakabıyla tanındı. Tasavvufî eğitimini Hızır Dede'den aldı. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şeyhidir. Bursa'nın çeşitli camilerinde müezzin ve imam olarak görev yaptı. Hocası Hızır Dede'nin terbiyesinde sekiz yıl çalıştı. Onun ölümünden sonra Şeyhi Ekber Muhyiddîn-i Arabî'ye bağlandı. Hocasından sonra dergâhta ders vermeye başladı. Pek çok keramet gösterdiği anlatılır. Yaşadığı dönemde Celveti Tarikatının gelişmesine hizmet etti. Gizemciler arasında saygınlığı, ünü olan biriydi. Yunus Emre'nin izinden gidenlerin önde gelenleri arasında sayıldı.

Üftâde, 1581'de Bursa'da hastalandı. Öğrencilerini başına toplayıp onlara son nasihatlerini yaptıktan sonra vefât etti. Sağlığında kendi yaptırdığı câminin bahçesine defnedildi. Mezarının üzerine türbe yapıldı. Mezarı, Yerkapı mahallesindedir.

ESERLERİ:

Divan (yay. haz. Mustafa Bahadıroğlu, 1995), *Vâkıât* (Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından derlenmiştir).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), M. Sunullah Arısoy / Türk Halk Şiiri Antolojisi (1985), Mustafa Bahadıroğlu / Celvetiyye'nin Piri Hazret-i Üftade ve Dîvân'ı (1995).

MUHAMMED NASÛHİ

Mutasavvıf-şair. D. 1650, Üsküdar / İstanbul – Ö. 1717, Toygartepesi / Üsküdar). Halvetî-Şabânî şeyhlerin-

MUHAMMED MUHİDDİN ÜFTADE

GÖRMEZ İSEM CEMALİNİ

Görmez isem cemâlini
Güzel adın işideyim
İrmez isem visâline
Güzel adın işideşim

Bugün gördüm cemâlini
Seyreyleyim kemâlini
Kesbeyleyim visâlini
Güzel adın işiteyim

Ne dilde kim ola zikrin
İrişe gönüle fikrin
İder dâim senin şükrün
Güzel edin işideyim

Güzel adın rehber bize
Aşkın dahi server bize
Cümle adın cezbe bize
Güzel adın işideyim

Gönül bulup cilâsını
Dahi Hakk'ın rızâsını
Cemâlinin safâsını
Güzel adın işideyim

Üftâde'nin budur yolu
Hak yoluna dedi beli
Zikreyleye dâim dili
Güzel adın işideyim

dendir. Karabaş Veli'nin halifelerindendir. Şeyhi tarafından Mudurnu'ya gönderildi ve orada Sun'ullah Efendi Zaviyesinde eğitim ve irşatla (Hak yolunu gösterme) meşgul oldu. Oradan Üsküdar'a döndü ve Doğancılar Süleyman Paşa Camiinde ders verdi. Bir arsa satın alarak Cami ve dergâh yaptırdı ve oraya yerleşti. 1714'te Kastamonu'ya sürgüne gönderildi. 1718'e kadar sürgünde kaldı. Mezarı, Üsküdar Doğancılar'daki dergâhındadır.

ESERLERİ:

Dîvân-ı İlâhiyât (yay. haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), *Tefsir-i Şerif* (10 cüz), *Risâletü'r-Rüştiye*, *Risâletü'l-Fahriye*, *Risâletü'l-Velediye*, *Şuabü'l-İmân*, *Şerhu Gazel-i Mısrî Niyâzî*, *Mecmûatü'l-Ehâdis*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUHAMMED SAİD EFENDİ

Mutasavvıf (D. ?, Kayseri - Ö. 1841, İstanbul). Nakşibendi şeyhlerindendir. II. Mahmud döneminde Bektaşi tekkelerinin kapatılması yönünde faaliyet gösterdi. Yeniçeri Ocağı ortadan kaldırılıp Bektaşi tekkeleri kapatıldıktan sonra, boşalan Bektaşî tekkelerinden Hacı Bektaş-i Veli Dergâhı şeyhliğine tayin edildi. Bu görevde iken öldü. Mezarı, Hacı Bektaş Dergâhı haziresindedir.

ESERLERİ:

Künüzu'l-Hakâyık, *Tefsirü Süreti ve'l-Âdiyât*, *Tefsîrü Süreti ve'd-Duhâ*, *Risâle-i Tasavvufiye*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUHARREM HİLMİ

Mutasavvıf-şair (D. 1878, Sarılı / Elazığ - Ö. 9 Aralık 1964). Soyadı Kanunundan sonra Kösetürkmen soyadını aldı. Son dönem Kâdiri-Nakşi şeyhlerindendir. Şiirlerinde Sırrî mahlâsını kullandı. Beş yaşındayken ailesi Elâzığ'ın Gurbet mezrasına göçtü. Daha sonra Sofular köyüne yerleştiler. Burada konuk olarak bulunan Kâdirî ve Nakşi şeyhi Hacı Ömer Baba ile tanıştı. Ondan tasavvuf eğitimi aldı ve sır kâtibi oldu. 1905'te Harput'a yerleşen Muharrem Hilmî, burada Abdullah Efendi Medresesinde öğrenim gördü.

Askerî bir görevle Bitlis'e gitti ve orada Muhammed Kübrevî'ye bağlandı. Daha sonra Yemen'e gönderildi. Burada tabur imamlığının yanı sıra Türkçe öğretmenliği yaptı. İki yıl Yemen'de kaldıktan sonra Mekke ve Medine'ye tayin edildi. Sonra Erzurum'a döndü ve Birinci Dünya Savaşında burada askerlik yaptı, tabur imamlığı görevinde bulundu. Erzurum'daki askerlik yıllarında, Edib Efendi Medresesine devam ederek icazet (yeterlilik) aldı. Gittiği şehirlerde tasavvuf erbabıyla da iletişim kurdu ve Hacı Ömer Baba ile Kübrevi'nin dışında Kolağası Ali Rıza Efendi ve Vanlı Kahraman Baba'dan da tasavvuf icazeti aldı. 1926 yılında Elazığ'a döndü.

ESERLERİ:

Dîvan-ı Sırrî (yay. haz. Süleyman Ate), *Dîvân-ı Hûdâyî*, *Mev'ize-i Hilmiye*, *Menâzilü's-Sâlikin*, *Hediyyetü'z-Zâkirîn*, *Makâmât-ı Ezkâr-ı İlâhiye li-Sâlik't-Tarikati'l-Kâdiriyye* (yay. haz. Süleyman Ateş, 1976).

MUHİBBÎ (Kanunî Sultan Süleyman)

Şair, Osmanlı devletinin onuncu padişahı (D. 27 Nisan 1495, Trabzon - Ö. 7 Eylül 1556, Zigetvar / Macaristan). Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Hatun'dur. Muhibbî dışında Muhib, Meftunî mahlaslarını da kullandı. Babası Yavuz Sultan Selim, onu küçük yaşlardan itibaren özenle yetiştirmeye başladı. Benzeri görülmemiş bir terbiye ve öğrenim gördü. İlköğrenimini annesinden ve ninesi Gülbahar Hatun'dan (Yavuz Sultan Selim'in annesi) aldı. Yedi yaşına gelince öğrenim için İstanbul'a, dedesi Sultan İkinci Bayezid'in ya-

Muhibbî (Kanuni Sultan Süleyman)

MUHİBBÎ

GAZEL

Aşk mıdır cân ü dil mülkünü yağma eyleyen
Aşk mıdır sînemin içre gelip câ eyleyen

Aşk mıdır boynuma takıp belâ zincirini
Gezdirip Mecnûnleyin âlemde rüsvâ eyleyen

Aşk mıdır bî-vefâ güller elinden geceler
İnletip bülbülleri tâ subh güyâ eyleyen

Aşk mıdır eyleyen tîr-i cefâya cân-siper
Mihnet ü derd ü gamı sînemde peydâ eyleyen

Aşk mıdır Lâ kemân-ebrû nigârın yâdına
Ok gibi bu kaddimi bükûp benim yâ eyleyen

Aşk mıdır fenn-i derdi okutup âşıklara
Fasl u bâbı sînemin levhinde inşâ eyleyen

Aşk mıdır bu Muhibbî sîne sîne dâğ vurup
Âhir ânın gözleri yaşını deryâ eyleyen

İLİM VE SAN'AT HAREKETLERİ

M. Tayip Gökbilgin

Kanunî Sultan Süleyman ilim ve kültür adamlarını himaye eder ve bu çeşit hareketleri desteklerdi. Kendisi de bizzat şâirdi ve Muhibbî mahlası ile divan tertip etmişti. Onun edebî eserlere verdiği yüksek değere en açık misâl, Kelîle ve Dimne müstercimi Vasi Âlîsi [b. bk.] diye meşhur olan-Alâeddin Ali- Çelebî (Filibevî)'nin Hümâyûn-nâme adı ile yaptığı tercümeyi takdim ettiği zaman, onun bu eseri bir gecede okuyarak, müstercimini Bursa kadılığına tâyin etmesidir. Kanunî'nin büyük bir hükümdar olduğunda ittifak eden tarihçilerden bir kısmı, onun devrinin on büyük sadrâzamı olduğunu ve on mümtaz vasıflı defterdar ve nişancısı yanında, on tâne büyük âlim ile on büyük şâir bulunduğunu da bildirmektedirler. Ünlü ilim adamlarından fakih ve büyük âlim Kemal Paşazâde [b. bk.] ve Ebüssu'ûd [b. bk.] 'dan başka Celâlzâde Sâlih Çelebi, Taşköprülüzâde İsâmeddin Ahmed (*Şaka'ik al-numaniye ve Mevzuat al-ulum* müellifi), *Ahlak-ı Alai* müellifi Kınalızâde Alâeddin Ali Çelebi, Ahterî Mustafa b. Şemseddin, Abd Allah b. Şeyh İbrahim Şabistarî; Zahir al-Din Erdebili, Camâleddîn Aksarayî neslinden Hurram al-Camâli, Muhammed b. İbrahim al-Halabi (Hanbelizâde), Ahmed b. Abdal Avval al- Kazvini, Muhyi'l-Din Muhammed Karabagi, Bostan Çelebi diye meşhur Mustafa b. Muhammed ve Fevrî Ahmed bunlar arasında zikredilebilir. Kanunî devrinde, onun adına yazılan mühim eserlerden Molla Kırîmî'nin Hulâsat al-mizâc, yine bu hükümdar nâmına Abd al-Karim b. Muhammed tarafından siyâsete ve ahlâka dâir yazılan Naşa'ih al-abrar, Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebî'nin ahlâkî eseri *Anis al-salatin ve calis al- havakin*, tarihe dâir *Kasfal'gumum fi ahbar al-umam* tercübesi, kardeşi Sâlih Çelebi'nin Kanunî'nin emriyle 8 cilt üzerine tercüme ettiği *Manakib-i Bahman Şah b. Firûz Şâh* hikâyesi, kozmografya âlimi Konya'lı Mehmed b. Kâtib Sinan'ın *Mizân al- kavâkib* adlı eseri, yine hey'et âlimi Mustafa b. Ali'nin *Âlâm al-ibâd fi ahbar al- bilâd'ı*, Matrakçı Nasuh'un Sultan Süleyman nâmına *Târih-i Taharî*'den tercüme eylediği *Macma al-tavârih*'i, şehzâde Mustafa nâmına hocası Gelibolulu Mustafa Surûrî Efendi'nin şiir san'atından, arûz ve kafiyeden bahseden Bahr al-maârif adlı kitabı, ahlâkî, dinî ve idarî esaslardan bahseden Zahîrat al-mulûk tercümesi Kanunî devrine âit belli-başlı ilim ve kültür eserleridir. Kanunî, medrese tedrisatında bir çok tâdilât yaptırmış ve yeni ihtiyaçlara göre "bu tedrisata yeni bir veche verdirmişti. Osmanlı ordusunun üssünden uzaklarda savaşması ve gittikçe büyümesi, hekim ve mühendis ihtiyacını artırdığından Süleymaniye medreselerinde tıp ve riyaziye tahsiline chemmiyet verilmiş, ayrıca bir tıp medresesi ile bir de dârüşiffâ te'sis olunmuştu.

Kanunî devrinde türk edebiyatının pek- bâriz bir gelişmeye mazhar olduğuna işâret edilmelidir. Bunda Türk edebiyatının XV. asırdan itibâren muayyen bir inkişaf seyrine girmiş olması yanında, şâir ve nâsirlerin bizzat Kanunî'nin şahsında kadirşinas bir hâmî bulmuş olmalarının da hissesi bulunmaktadır. Bu devir şairleri gazel ve kasîde tarzında kendi san'at kudretlerini, en az seleflerinin fazlaca takdir ettikleri İran şâirlerinin seviyesinde hissetmişlerdir. Bu tarzın büyük mümessilleri arasında sağlam ve ölçülü dil ve sanatının yanında yetiştirici tarafı ile de meşhur Zâti [b.bk.], eserleri tasannudan ziyâde hassas ruhunun sıcak ve samimî terennümlerine istinâd eden Hayalî [b.bk], devrinde "sultânu'ş-şuarâ" unvânını almış ve birçoklarının en olgun eseri saydıkları meşhur mersiyesinde Kanunî'ye olan sevgisini ve onun vefatı üzerine duyduğu acıyı ebedileştirmiş olan Bâkî [b. bk.], ilim, zekâ ve hassasiyeti, pek az san'atkâra nasip olan bir şi'riyet ve tabiilikle terennüm edebilen Fuzûlî [b. bk.] gibi simalar vardır. Onun mesnevi tarzındaki *Leylî vü Mecnun*'u da, bilindiği gibi türk şiirinin muhalled eserlerindendir. Bu devrin, mesnevi tarzında eserler veren diğer şâirlerinden en belli başlıları, bâzı eserlerindeki mahallî unsur ve tasvirleriyle de alâkayı çeken hamse sâhibi Taşlıcalı Yahyâ, edebiyatımıza getirdiği yeni mevzûlardaki mesnevileri yanında manzum ve mensur çok sayıdaki eserleriyle hususî bir yer işgal eden Lâmi'î Çelebi [b.bk.] v.b. dir. Bu devrin ediblerinden Sehî [b.bk.], Latîfî [b.bk.,] Ahdî [b.bk.] ve bilhassa Aşık Çelebi [b.bk.]ve bunları takîben Kınalızâde Hasan Çelebî'nin te'lîf ettikleri şuarâ tezkireleri ile Âlî [b.bk.] 'nin *Kunh al-ahbâr*'ında Kanunî devri şâirlerine tahsis ettiği kısım gibi eserler bahis mevzûu olan velûd devirde yaşayan şâirlerin miktarı hakkında bir fikir verebileceği gibi. Aşık Çelebî'nin eserinde yer-yer edebî muhit ve münâkaşalara da temas edilmiştir. Nesir de, bu devrede, kudretli şahsiyetlerin elinde san'at ve ilim dili olarak gelişmiştir. Devrin pek çeşitli mevzûlardaki mensur eserleri arasında bilhassa tarihler nazar-ı dikkati celbeder. Filhakika XVI. asırda eserleri, meşgul olduğumuz devrin tarihinin kaynakları arasında bulunan Kemâl Paşazâde, Celâlzâde, Hoca Sa'deddin Efendi, Lütfî Paşa, Selânikli Mustafa Efendi ve bilhassa Âlî gibi simâlar yaşamışlardır.

(*Kanuni Sultan Süleyman*, 1992)

MUHİBBÎ

Coşkun Ak

Yaşadığı asrın ve Osmanlı Devletinin son büyük padişahı olan Kanuni Sultan Süleyman; "Muhibbî" mahlâsıyla kaleme aldığı şiirleri, bu şiirlerde gösterdiği şairlik kudreti bakımından da "muhteşem" bir şahsiyet olarak karşımıza çıkıyor. Kırk altı yıl süren saltanatı döneminde; at sırtından inme fırsatı bulamayan, seferlerle, zaferlerle, bitmez tükenmez devlet işleriyle uğraşıp didinen "Muhteşem Süleyman'ın şiire de zaman ayırabilmesi, sayısız şiirler kaleme alması, divanlar düzenlemesi, dilden dile asırlarca dolaşacak mısralar yazabilmesi, onun bu alanda da "muhteşem" oluşunu ortaya koyuyor.

Büyük şair, büyük padişah Kanunî, babası Yavuz Sultan Selim gibi her tür şiirden anlayan; âlim ve şairlere büyük önem veren, onları himayesine almaktan, onlarla dost, arkadaş olmaktan büyük bir zevk alan yüce bir yaratılışa sahipti. Şairler sultanı Bakî gibi dönemin önde gelen şairleriyle karşılıklı şiir sohbetlerinde bulunmak, beğendiği şiirlere nazireler yazmak, şiirlerinin diğer şairlerce özellikle Bakî tarafından beğenilmesi, onu son derece mutlu ediyordu.

Bakî, dostlarından birine gönderdiği bir mektupta padişahtan övgü ile bahsediyor, "ebyât-ı şerîfesi bî-mis1 ü bihemtâ vâki olduğundan gayrı hususâ,

Eğrilik olsa aceb mi kâfiri mihrâbda
beyt-i şerîfi vallahulazîm bir mertebe ser-âmed beytdür →

ki asla nazire mümkün değildir." diyordu. Ayrıca bu şiire iki nazire söylediğini; bunu da "Yenilen oyuna doymaz." sözüyle açıklayarak, daha fazla karşılık verecek kudretinin olmadığını belirtiyordu.

Padişah şairlerin ve diğer divan şairlerinin en çok şiir yazanları içerisinde ilk sırayı verebileceğimiz Kanunî Sultan Süleyman'ın 3000 civarında şiiri bulunmaktadır. Tarafımızdan hazırlanan ve 1987 yılında Kültür Bakanlığınca büyük boy kağıda basılan 875 sayfalık "Muhibbî Divânı'nı incelediğimizde, büyük padişahın büyük şairliğine de şahit olacağız.

Divanın ilk bölümü; Kanûnî'nin hayatı, sanatı, edebi kişiliği ve şiirlerinden örneklere ayrılmıştır, ikinci bölümdeki şiirleri çeşitli yazma nüshaların karşılaştırılması sonucunda tespit edilmişlerdir.Gazeller bölümünde; hayatı savaşlarla, yoğun devlet işleriyle geçen, bu arada şiir yazacak zamanı adetâ yaratan padişahın "Muhibbî" mahlâsıyla kaleme aldığı 2799 şiirini görmekteyiz. Diğer nazım şekillerine ayrılan bölümde de yine eşsiz güzellikleri içeren 59 çeşitli nazım şekli, 51 dörtlük ve 217 beytine şahit oluyoruz.

Bu şiirler içerisinde dil, duygu ve içerik açısından henüz gelişmemiş ilk şiirleri yanında; padişah olup büyük şairlere yaklaşması sonucunda ortaya çıkan olgun ve sanat zevkini ortaya koyan şiirlerine bakınca, Kanûnî'nin ne derece ince duygu ve düşünceler şairi olduğunu görüyoruz. Yazdığı aşk, heyecan, kahramanlık ve tefekkür şiirleri ve yıllarca gönüllerden silinmeyen, atasözü gibi dilden dile dolaşan şiirleri yanında, şairlik gücünü ortaya koyan ve divan şiirinin bütün inceliklerîyle söylenmiş şiirleri Muhibbî divanının büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Bunlar arasında;

Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

Beytiyle başlayan muhteşem gazeli hâlâ güncelliğini koruyan eşsiz şiirleri arasındadır. (...)

Muhibbî divanının dikkat çekici şiirleri arasında, Kanunî'nin sevgiliye yazdığı şiirlerin apayrı bir yeri vardır. Seferde iken yazdığı mektuplarında bu şiirlere yer veren padişah, savaşlardan, fetihlerden bunalan gönlünü bir nebze olsun ferahlatmanın yolunu buluyordu.

Hürrem Sultan'ın;

Ey saba sultanıma zar u perîşân diyesin
Gül yüzünsüz işi bülbül gibi efgân diyesin

beytine cevap olarak;

Nâmeler gelse koçan İstanbul-ı âbâdân
Bûy-ı zülfini seher-gah alıram Bağdâdân

Gül yüzünden dür olalı ben nice cân virmeyem
Geceler tâ subha dek hâli değil feryâdân

beyitlerini söylüyor ve ona sahip olduğu toprakların eşsiz güzellikleriyle seslendiyordu. (...)

3000 civarında şiire imzasını atan büyük padişah yıllar boyu etkisini günümüze kadar taşıdığı gibi; eşsiz beyitlerini ortaya koyarken divan şiirinin bilinen ustalarının etkilerini de şiirine yansıtmış, onlardan aldığı ilhamla bu büyük divanını oluşturmuştur. Kanûnî'yi etkileyen şairler arasında hemen hiç yanından eksik etmek istemediği şairler sultanı Bâkî ile klasik şiirin büyük ustası Fuzûlî başta gelmektedir. Ahmet Paşa, Necatî, Hayâlî gibi usta şairlerin izlerini de Muhibbî'de görmek mümkündür.

16. Asrın ve klasik edebiyatın büyük şairi Bakı'nın hayatında Kanuni Sultan Süleyman'ın apayrı bir yeri vardır. Hayattaki en büyük dayanağını kaybedince Bâkî, duyduğu derin üzüntüyü, duygu ve düşüncelerini ünlü mersiyesinde ölümsüzleştirerek edebiyatımıza eşsiz ve ebedi bir eser bırakmıştır. (....)

Kanûnî'nin bazı şiirlerinden İran şairlerinden ne derece etkilendiğini görmek mümkündür. Hafız, Câmi, Selmân, Nevâyi, Nizâmi, Şeyh Attar gibi şairleri sevip okuduğunu, yer yer onlardan söz ettiğini, hatta Farsça şiirler yazabilecek kadar onları benimsediğini, dillerini öğrendiğini biliyoruz. Zaman zaman onlara özenen şair, yeri gelince onlardan daha ilerde olduğunu, onların beğenisini kazandığını söylemekten kendini alamaz :

Husrev ü Hafız ider şi'r-i Muhibbîye pesend
Câmî tahsîn ide ger görse bu nazm-ı hasenîn

Muhibbî'nin etkilediği şairler arasında Mesîhî, Seydâyi, Ulvî, zâdî gibi şairler başta gelmektedir.

(*Şair Padişahlar*, 2001)

nına gönderildi. Şehzade Süleyman, burada Karakızoğlu Hayreddin Hızır Efendi'den tarih, fen, edebiyat ve din dersleri alırken savaş teknikleri konusunda da öğrenim gördü. On beş yaşına kadar babası Yavuz Sultan Selim'in yanında kalan Şehzade Süleyman, önce Şarki Karahisar'a, oradan Bolu'ya, kısa bir süre sonra da Kefe sancakbeyliğine (1509) tayin edildi. Yavuz Sultan Selim'in 1512'de tahta geçmesi üzerine İstanbul'a çağırılan Şehzade Sülcyman, babasının kardeşleriyle mücadeleleri sırasında İstanbul'da kalarak babasına vekâlet etti. Bu sırada Saruhan (Manisa) sancakbeyliğinde de bulundu. Babası Yavuz Sultan Selim'in ölümü üzerine, 30 Eylül 1520'de yirmi beş yaşındayken Osmanlı tahtına geçti. Kanuni, tahta çıktığı sırada Osmanlı Devleti dünyanın en zengin ve en güçlü devleti konumundaydı. Babasının ölümü ve kendisinin padişah olması, "Arslan öldü, yerine kuzu geçti" diye düşünenleri sevindirdi. Ancak böyle düşünenler çok geçmeden hayal kırıklığına uğradı. Onun devri, Türk hâkimiyetinin doruk noktasına ulaştığı bir devir oldu. Zaferden zafere koşan ve Avrupa'daki fetihlerine devam eden Kanuni, padişahlığı sırasında pek çok iç isyanla da uğraştı. 1566'da son seferine Macaristan üzerinden çıktı. Zigetvar Kalesi kuşatıldı, ancak kuşatma devam ederken yetmiş bir yaşındaki ve kırk altı yıl saltanat sürmüş olan Kanunî Sultan Süleyman vefat etti. Padişahın ölüm haberine rağmen kale yine de fethedildi.

Çok ciddi ve kendinden emin, azim ve irade sahibi, yapacağı işlerde acele etmeyen, geniş düşünen ve verdiği emirden geri dönmeyen kişiliği ile tanınan Kanunî'nin, iş başına getireceği adamlara kabiliyet derecelerine göre görev verdiği bilinmektedir. Kendisine "Kanunî" denmesi, yeni kanunlar koymasından değil, mevcut kanunları yazdırtıp çok sıkı bir şekilde tatbik etmesinden dolayıdır. Kanunî Sultan Süleyman, adaleti seven bir padişahtı. Mısır'dan gelen vergiyi haddinden fazla bulup yaptırdığı araştırma sonunda halkın zulme uğradığını düşünmesi ve Mısır valisini değiştirmesi bunun ispatı kabul edilir.

Kanunî, ilim ve kültür adamlarını himaye eder ve bu çeşit faaliyetleri desteklerdi. Onun edebî eserlere verdiği yüksek değere en açık örnek, *Hümayunname* adındaki tercüme kendisine takdim edildiğinde, bu eseri bir gecede okuyarak mütercimi (Kelile ve Dimne mütercimi olarak meşhur olan) Alaaddin Çelebi'yi Bursa kadı-

MUHİBBİ

GAZEL

Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

Ko bu ayş u işreti çünkim fenâdur âkıbet
Yâr-ı bâki ister isen olmaya tâat gibi

Olsa kumlar sayısınca ömrüne hadd ü aded
Gelmeye bu şişe-i çarh içre bir sâat gibi

Saltanat didükleri ancak cihân gavgasıdur
Olmaya baht u saâdet âlem-i vahdet gibi

Ger huzûr itmek dilesen ey Muhibbî fârig ol
Var mıdur vahdet makâmı gûşe-i uzlet gibi

lığına tayin etmesidir. İnce duygular ve düşünceler şairi olan padişahın *Divan*'ı; aşk, heyecan, kahramanlık ve tefekkür şiirleriyle doludur. Bir hükümdar tarafından söylendiği için anlamı bir kat daha büyüyen:

"Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi"

beyti Türk halk diline yerleşerek bir atasözü değeri kazanmıştır. Başta Bakî olmak üzere; Fuzuli, Ahmet Paşa, Necâti ve Hayali gibi ustalarla İranlı şairlerden etkilendi. Şiir sanatına ciddiyetle eğilerek, Osmanlı Divan edebiyatının en oylumlu divanlarından birini meydana fetirdi.

"Gazelleri inceden inceye işlenmiş hayaller ve söz oyunlarıyla doludur. Sade yazmaktan ve zaman zaman ustaca kaleme alınmış kahramanlık şiirleri nazmetmekten hoşlanan bir şairdir." (Ahmet Atilla Şentürk)

HAKKINDA: Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (Kanuni Sultan Süleyman, I, s. 567-570), Prof. Dr. M. Tayyip Gökbilgin / Kanuni Sultan Süleyman (1992), Ahmed Atilla Şentürk / Osmanlı Şiiri Antolojisi (1999), Coşkun Ak / Şair Padişahlar (2001), Ahmet Tevhid / Kanuni Sultan Süleyman'ın Şehzadeliği Devri.

Muhibbî

MUHİDDİN

Şair (D. 1426 – Ö. 1495). Dolu mahlâsını da kullandı. Asıl adı Şeyh Mehmed Dede Sultan olan şair Eğirdirlidir. Ataları Türkistan'dan gelerek burada yerleşmişlerdi. Kendisi de bu bölgede büyük bir şöhret ve nüfuz kazanmıştı. *Hıtırnâme* adlı yazma şiir kitabı Isparta kitaplığındadır.

HAKKINDA: Vasfi Mahir Kocatürk / Tekke Şiiri Antolojisi (1955).

MUHİDDİN

KAF DAĞI

Kaf dağını ben kemterin seyr eylemiş biçareyim,
Anda Hakın hikmetlerin seyr eylemiş biçareyim.

Çün vardı Derbend'e yolum seddi ayan gördü gözüm,
Yecücün eşitim sözün... Seyr eylemiş biçareyim.

Tunc u bakırdır yapısı, kurşun demirdir kapısı,
Gayet arîz ü mürtefi... Seyr eylemiş biçareyim.

Bir kare bahre erdi yol, olmuş cihan içre muhit,
Zülmetdürür, göz anlamaz... Seyr eylemiş biçareyim.

Kamu yeşildir kuşları, tesbih okumak işleri,
Yok kimseden teşvişleri...Seyr eylemiş biçareyim.

Ben ol denizden korkmuşum, kendiliğimden varmışım,
Korkunç melekler görmüşüm...Seyr eylemiş biçareyim.

Hem o kenarda bir minare görmüşüm göğe yakın,
Kur'an okunur zâhiren... Seyr eylemiş biçareyim.

Döner bir altından dolap, bilinmez ol kanden gelir,
Yahut akıp kande gider... Seyr eylemiş biçareyim.

Her koğaya hâkimdürür bir ulu heybetli melek;
Verdim selâm, aldı aleyk... Seyr eylemiş biçareyim.

MUHİTTİN MEKKİ

Şair ve yazar (D. 1874, Mekke Ö. 1 Aralık 1936, İstanbul). Tam adı Mehmet Muhittin Mekki, künyesi Arapgirlioğlu, soyadı Çağpar'dır. İlköğrenimini Mekke'de tamamladı. İstanbul'da Harp Okulunu bitirdikten sonra çeşitli askeri görevlerde bulundu. Şiir yazmaya Erkân-ı Harbiye (Genel Kurmay) Miralayı (alay komutanı) Recep Vahyi Bey'in teşvikiyle başladı. Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Ali Ekrem ve Süleyman Nazif'le mektuplaşarak edebi dostluklar kurdu.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yeşil Yaprak* (1915), *Yeni Mevlid-i Nebevi* (Süleyman Çelebi'den, 1919), *Yeni Filiz* (1930).

OYUN: *Vatan Daha Güzel* (Güzel Rumeli adlı oyunuyla birlikte, 1914), *Anîze*, (manzum, 1919), *Nahit*, (manzum, 1930).

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 1930-42), TDE Ansiklopedisi (c. II, 1976-98), TBE Ansiklopedisi (2001).

MUHTEREMOĞLU, Âfet

Bkz. ILGAZ (MUHTEREMOĞLU), Âfet

MUHYİ

Mutasavvıf-şair (D. ?, Edirne - Ö. 1605, Mısır). Tam adı Muhammed

Muhyiddin-i Gülşeni'dir. Şiirlerinde Muhyî mahlâsını kullandı. Halvetî-Gülşenî şeyhlerindendir. Memleketinde öğrenim gördükten sonra tasavvufa yöneldi. Bir ara Mısır defterdarı olan kardeşinin yanına gitti. Hac yaptıktan sonra tekrar Mısır'a döndü ve oraya yerleşti. Mısır'da Gülşenizâde Seyyid Ali Safveti'nin öğrencisi oldu ve ondan hilâfet (vekâlet) alarak ömrünü irşat (Hak yolunu gösterme) ve eser yazmakla geçirdi. Bursalı Mehmed Tâhir onu "*Kitaplarının basılmasına himmet olunmadığı için ilim ve irfanı nisbetinde şöhret kazanamayan Osmanlı şeyhlerinden*" sayar.

ESERLERİ:

Divan, Ahlâk-ı Kirâm (yay. haz. Abdullah Tümsek, 2004), *Risâle fi Beyâni Esmâi'l-Hüsnâ, Nefehâtü'l-Mesihi'l-Anberî, Şerhü'l-Müstezad, el-Muammeyât, Muammâ-yı Mersiye-i Gülşenizâde, el-Mukattaât, er-Rubâiyât, Gazelnâme, el-Mesâdirü's-Seniyye, eş-Şemsiyye, el-Ayniyye, Hüsn ü Dil, Şerhu Erbaîn, Keşfü Sırru'l-A'yân fi Hurûfi sırrı satri li Ebi'l-İhsân, Şerhu Hadîsi Cibril, Silsiletü'l-Aşk, Füyûzu'l-Mevlâ, Hakku'l-Yakîn fi'l-Hikâyâti ve'n-Nesâyih, Hedyü'harameyn, Nefehâtü'l-Eshâr, Menâkıb-ı Gülşenî, Meşâhidü'l-Vücûd, Kitâb-ı Meâb.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Abdullah Tümsek (Ahlâk-ı Kirâm'a Giriş yazısı, 2004).

MUHYİDDİN MEHMED

Bkz. BAHÂEDDİNZÂDE

MUMCU, Ahmet

Hukuk tarihçisi. 6 Ocak 1937, Bursa doğumlu. Bursa Erkek Lisesi (1955), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1959) mezunu. Bitirdiği fakültede öğretim üyesi olarak kaldı. 1962'de doktorasını verdi, 1968'de doçent, 1976'da profesör oldu. Hamburg Üniversitesinde (1964-65) okutmanlık yaptı. Döndüğü fakültede Hukuk Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı (1977-86), aynı fakülteye bağlı Adalet Yüksek Okulu Müdürlüğü (1985-87) görevlerinde bulundu.

Ahmet Mumcu

1986'dan itibaren Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı, 1983'ten sonra Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi, TBMM Başkanlık Bilim ve Kültür Danışmanı oldu. Araştırmacı ve konuk profesör olarak Almanya ve ABD üniversitelerinde ders verdi. Çalışmalarını 1997'den itibaren Başkent Üniversitesi Kamu Hukuku Bölüm Başkanı olarak sürdürdü. Ayrıca, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde dersler verdi. Atatürkçülük, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde din, hukuk, anayasa, politika konularında yazdığı makalelerini *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Silahlı Kuvvetler Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dili, TBMM, Erdem* dergilerinde yayımladı.

BAŞLICA ESERLERİ:

Türk Hukuk Bibliyografyası / 1727-1928 (yeni harflerin kabulüne kadar yayımlanmış kitap ve makaleler, Yaşar Karayalçın ile, 1972), *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun* (1976), *Ankara Adliye Hukuk Mektebinden Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine / 1925-1975* (1977), *1876 Anayasasına Değin Temel Hak ve Özgürlükler ile 1876 Anayasasının Temel Yapısı - Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı / 1876-1976* (1978), *Siyasal Tarihe Giriş* (1980), *Türkiye'de Tarih Öğrenimi Üzerinde Bazı Düşünceler* (Ahmet Şükrü Esmer'e Armağan, 1981), *Devletler Hukuku Açısından Ermeni Sorunu Var mıdır?* (1982), *Atatürk ve Anayasa* (1983), *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi* (ders kitabı, M. Kâmil Su ile, 1984), *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl* (doktora tezi, 1985), *Türk Hukuk Tarihi* (ders kitabı, Coşkun Üçok ile, 1985), *Osmanlı Devletinde Rüşvet* (1985), *Osmanlı Hukukunda Zulüm Kavramı* (1985), *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi* (1986), *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* (1986), *Atatürk'e Göre Millî Egemenlik* (1986), *Atatürk'ün Kültür Anlayışında Vicdan ve Din Özgürlüğünün Yeri* (1991), *Tarihi Objektiften 27 Mayıs İhtilali ve Yüksek Adalet Divanı Sempozyumu* (1993), *İnsan Hakları Kamu Özgürlükleri* (1994), *Adalet Kavramı* (1994).

MUMCU, Cem

Yazar, yayıncı. 26 Aralık 1966, Akçaabat / Trabzon doğumlu. Psikiyatrist Ahmet Yaşar Mumcu'nun oğludur. Samsun 19 Mayıs Lisesi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi (1989) mezunu. 1996'da uzmanlığını tamamlayarak 1999'dan itibaren psikiyatrist olarak görev yaptı. Okyanus Yayınlarını kurup yönetti. Yazılarını *Cogito, Haliç, E, Kitaplık, Yaşasın Edebiyat, Şizofreni ve Sanat* vd. dergilerde yayımladı. Dört nesil boyunca bir aileyi anlattığı *Makber* adlı romanında mutlak kötü ile iyiyi karşı karşıya getirdi.

"Masalsı anlatımı ve akıcı dili, okuru hamamın kokusu, havası, sesleri içine kolayca sokması, romanı zevkle okunur kılan özellikleriydi. Roman içinde tempoyu arttıran sonra yavaşlatan bölümler kullanmış olması, heyecanla yaşanan bölümlerin ardından kendi içine dönüp değerlendiren bölümlerin gelmesi de romanda hoş bir denge sağlamış. (...) Bir romandan bizi bilgilendirmesini, düşünmemizi sağlamasını, duygulandırmasını falan bekleyebiliriz ama en çok bize masal anlatmasını isteriz. Cem Mumcu, çocukken gece uyumadan önce dinlediğimiz masallar tadında bir roman yazmış." (Asuman Kafaoğlu-Büke)

Cem Mumcu

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Üçüncü Sayfa Güzeli / Binbir İnsan Masalları I* (2001), *Muallakta Araf'ta ve Düşlerde / Binbir İnsan Masalları 2* (2002), *Hassas Ruhlar Terazisi* (2005).

ROMAN: *Sahici Aşklar Külliyatı* (2003), *Makber* (2004).

DERLEME: *Cinsel Öyküler* (2002).

DENEME-İNCELEME: *Edebiyatta Demans* (A. Babaoğlu ile, 1998), *Desem mi Demesem mi?* (S. Demirel, Y. B. Doğan ile, 2000), *Terapi Şeysi* (M. Ulusel, Y. B. Doğan ile, 2001), *Türkiye'nin Çıplak Tarihi* (2004), *Hayal Kırıklığı* (2005).

HAKKINDA: Terapi Şeysi (Virgül, Mayıs 2001), Üçüncü Sayfa Güzeli (Virgül, Kasım 2001), Cinsel Öyküler (Virgül, Ocak 2002), H. Şarman / Masal Masal İçinde (söyleşi, Radikal Kitap, 30.7.2002), Nena Çalidis / Cem Mumcu ile "Muallakta, Araf'ta ve Düşlerde" üzerine - Düşündüğümüz ve Söyleyemediğimiz Gerçekler

(söyleşi, Cumhuriyet Kitap, 2.5.2002), TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003), Bilge Atay / Söyleşi (Varlık Kitap, Ekim 2004), Asuman Kafaoğlu-Büke / Makber (Cumhuriyet Kitap, 14.10.2004).

MUMCU, Uğur

Gazeteci, yazar, hukukçu (D. 22 Ağustos 1942, Kırşehir - Ö. 24 Ocak 1993, Ankara). Ankara'da Devrim İlkokulunda başladığı ilköğrenimini Ulubatlı Hasan İlkokulunda (1954) tamamladı. Ankara Cumhuriyet Ortaokulunu ve Ankara Deneme Lisesini bitirdikten (1961) sonra girdiği Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğrenci iken gazete ve dergilerde yazılar yazmaya (1962) başladı. 1963 yılında Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği başkanı seçildi. 1965'te fakülteyi bitirdi ve Cemal Reşit Eyüpoğlu'nun yanında bir süre avukatlık yaptı. Bu ara da dil öğrenmek için İngiltere'ye (1968) gitti. Dönüşünde bitirdiği fakülteye idare hukuku asistanı (31 Ocak 1969) oldu. 12 Mart (1971) döneminde bir süre tutuklu kaldı. Bu dönemdeki askeri yönetimin aydınlara yönelik baskıcı tutumu sürecinde gözaltına alındı, bir ay sonra serbest bırakıldı. Aynı yıl, askerliğini yapmaya hazırlandığı sırada, orduya hakaret ettiği iddiasıyla tutuklandı, pek çok aydınla birlikte Mamak Askeri Cezaevinde bir yıla yakın kaldı. Hakkında açılan davada yedi yıl hapse mahkûm edildi. Ancak kararın Yargıtayca bozulmasının üzerine serbest bırakıldı. Serbest bırakılmasının (10 Ekim 1972) hemen sonrasında askere alınarak yedek subay adayı olarak Tuzla Piyade Okuluna gönderildi. Üç aylık yedek subay eğitimden sonra, okul yönetimi tarafından "kötü hal ve düşünce sahibi" diye suçlanarak "er" çıkarıldı ve Patnos'a (Ağrı) yollandı. Askerliğini "sakıncalı piyade eri" olarak orada tamamladı (31 Ocak 1973). Yedek subaylık hakkı ve aylıkları için sadece maddi tazminat isteğiyle açtığı davayı kazandı ve yedek subaylık hakkını da elde etti.

Uğur Mumcu, 1974'te fakültedeki görevinden ayrılarak *Cumhuriyet* gazetesinde ve Anka Ajansında profesyonel olarak gazetecilik yapmaya (1975) başladı. 1984'ün Mart ayında, ülkedeki olumsuzlukların dile getirildiği, yazar Aziz Nesin öncülüğünde bir grup tarafından Cumhurbaşkanlığı ile TBMM Başkanlığına sunulan; ancak Kenan Evren'in imzalayanları "vatan hainliği" ile suçlayarak dava açtığı "Aydınlar Dilekçesi"nin hazırlanmasına da katılmıştı. Ankara'da, 24 Ocak Pazar günü arabasına yerleştirilen bomba ile öldürüldü. Bu korkunç cinayet aradan uzun yıllar geçmesine rağmen aydınlanmadı, dönemindeki faili meçhul ve karanlık eylemlerden biri olarak kaldı. Ailesi, ölümünden sonra Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfını kurarak eğitim ve kültür-sanat faaliyetlerinin yanında, Mumcu'nun eserlerinin yeni basımlarını yapmayı sürdürdü.

Mumcu, yazmaya öğrencilik yıllarında başlamıştı. Aynı yıllarda *Cumhuriyet* gazetesinde makaleleri çıktı (1962). Haziran 1965'te *Biz Anayasayı Savunuyoruz ya Siz?* başlıklı makalesiyle *Yön* dergisinde yazmaya başladı. 27 Mayıs (1960) Devriminin özgürlükçü ortamında, "İnsanlar sadece konuştuklarından değil sustuklarından da sorumludurlar" diyerek, *Yön* dergisinde yazdığı makalelerle Atatürk devrimlerini ve bu bağlamda tam bağımsız bir Türkiye'yi savundu. Yine bu dönemde *Emek, Yön, Kim, Yeni Ortam* özellikle *Devrim* dergilerinde (1968-69) çıkan yazılarıyla tanındı. 30 Haziran 1967 tarihinde *Kitap Toplatmak Anayasaya Aykırıdır* başlıklı ilk yazısıyla *Kim* dergisinde sürekli yazmaya başladı. Aynı yılın 18 Ağustos'unda *Anayasaya Saygı* başlıklı yazısıyla *Akşam* gazetesinde inceleme yazıları yayımladı. Bu gazetedeki yazılarını 25 Şubat 1968 tarihine kadar, *Kim* dergisindeki yazılarını 1 Mart tarihine kadar sürdürdü. Bundan sonra yazmayı *Türk Solu* dergisinde, inceleme yazılarını *Milliyet* gazetesinde yayımlamayı sürdürdü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi* dergisinde (1969-71) yazıları yayımlandı. Aynı yıllarda makale ve inceleme yazılarıyla *Ant* ve *Devrim* dergileri ile *Cumhuriyet* (1970) gazetesinde göründü. 1971'in Temmuz ayında *Ortam* dergisinde yazmaya başlamışken "kanun dışı baskıları protesto etmek amacıyla" yayın hayatına son verdiğini açıkladı.

Ancak askerden döndükten sonra *Cumhuriyet, Yeni Ortam*, yeniden *Cumhuriyet* gazetelerinde başladığı köşe yazıları ve araştırma eserleriyle geniş bir okur kitlesi buldu. *Cumhuriyet* gazetesindeki köşe yazılarını ve araştırmalarını ölümüne kadar sürdürdü. Terör, kaçakçılık ve vurgunculuk konularında gülmece öğelerinden de yararlanarak yazdığı gazete yazılarıyla dönemin popüler fıkra yazarlarından biri oldu. Yazılarında, hem sorunları dile getirdi hem de hukuka aykırı ve yasadışı uygulamaların üstüne gitti. 12 Mart (1971) döneminde yaşadıklarını anlattığı *Sakıncalı Piyade* (1977) adlı eserini, Rutkay Aziz ile birlikte tiyatroya uyarladı. Eser, ilk olarak Ankara Sanat Tiyatrosunca (AST) sahneye konuldu ve 700 kez sahnelendi. *Sakıncasız* adlı oyunu Nisan - Mayıs 1984 aylarında İstanbul Hodri Meydan Kültür Merkezinde ve Ankara Sanat Evinde sahnelendi. Türkiye'nin siyasal yaşamda adı duyulan, belli dönemlere damgasını vurmuş birçok ünlüsünün yaşam öykülerini, siyasal geçmişlerini, bir güldürü zenginliğiyle anlattığı *Büyüklerimiz* adlı eseri 1978'de, terörün yeniden tırmandığı, gencecik insanların sokak ortasında kurşunlandığı, kahvelere, evlere bombaların atıldığı bir ortamda, tarihin boş yere tekrar etmesini önlemek ve ders alınmasını sağlamak amacıyla, 12 Mart (1971) öncesi ve sonrası gençlik liderlerinin yaşadıklarını kendi ağızlarından yansıttığı ve silahlı eylemlerle bir yere varılamayacağına dikkat çektiği kitabı *Çıkmaz Sokak*

Uğur Mumcu

UĞUR MUMCU

SESLENİŞ...

Dağ gibi karayağız birer delikanlıydık. Babamız, sırtında yük taşıyarak getirirdi aşımızı, ekmeğimizi.

Arabalar şırıl şırıl ışıklarıyla caddelerden geçerken bizler bir mumun ışığında bitirdik kitaplarımızı. Kendimiz gibi yaşayan binlerce yoksulun yüreğini yüreğimizde yaşayarak katıldık o büyük kavgaya. Ecelsiz öldürüldük. Dövüldük, vurulduk, asıldık.

Vurulduk ey halkım, unutma bizi...

Yoksulluğun bükemediği bileklerimize çelik kelepçeler takıldı. İşkence hücrelerinde sabahladık kaç kez. İsteseydik, diplomalarımızı, mor binlikler getiren birer senet gibi kullanırdık. Mimardık, mühendistik, doktordük, avukattık. Yazlık kışlık katlarımız, arabalarımız olurdu. Yüreğimiz, işçiyle birlikte attı. Yaşamımızın en güzel yıllarını, birer taze çiçek gibi verdik topluma. Bizleri yok etmek istediler hep. Öldürüldük ey halkım, unutma bizi...

Fidan gibi genç kızlardık. Hayat, şakırdayan bir şelale gibi akardı gözbebeklerimizden. Yirmi yaşında, yirmi bir yaşında, yirmi iki yaşında, işkencecilerin acımasız ellerine terk edildik. Direndik küçücük yüreğimizle, direndik genç kızlık gururumuzla. Tükürüleşi suratlarına karşı bahar çiçekleri gibi, taptaze inançlarımızı fırlattık boş birer eldiven gibi. Utanmadılar insanlıklarından, utanmadılar erkekliklerinden. Hücrelere atıldık ey halkım, unutma bizi...

Ölümcül hastaydık. Bağırsaklarımız düğümlenmişti. Hipokrat yemini etmiş doktor kimlikli işkencecilerin elinde öldürüldük acımaksızın. Gelinliklerimizin tüllü bozulmamıştı daha. Cezaevlerine kilitlenmiş kocalarımızın taptaze duygularına, birer mezar taşı gibi savrulduk. Vicdan sustu. Hukuk sustu. İnsanlık sustu.

Göz göre göre öldürüldük ey halkım, unutma bizi...

Kanserdik. Ölüm, her gün bir sinsi yılan gibi dolaşıyordu derilerimizde. Uyduruma davalarla kapatılar hücrelere. Hastaydık. Yurtdışına gitseydik kurtulurduk belki. Bir buçuk yaşındaki kızlarımızı öksüz bırakmazdık. Önce kolumuzu, omuz başından keserek yurtseverlik borcumuzun diyeti olarak fırlattık attık önlerine. Sonra da otuz iki yaşında bırakıp gittik bu dünyayı, ecelsiz.

Öldürüldük ey halkım, unutma bizi...

Giresun'daki yoksul köylüler, sizin için öldük. Ege'deki tütün işçileri, sizin için öldük. Doğu'daki topraksız köylüler, sizin için öldük. İstanbul'daki, Ankara'daki işçiler, sizin için öldük. Adana'da, pamuparça elleriyle, ak pamuk toplayan işçiler, sizin için öldük.

Vurulduk, asıldık, öldürüldük ey halkım, unutma bizi...

Bağımsızlık, Mustafa Kemal' den armağandı bize. Emperyalizmin ahtapot kollarına teslim edilen ülkemizin bağımsızlığı için kan döktük sokaklara. Mezar taşlarımıza basa basa, devleti yönetenler, gizli emirlerle başlarımızı ezmek, kanlarımızı emmek istediler. Amerikan üsleri kaldırılsın dedik, sokak ortasında sorgusuz sualsiz vurdular.

Yirmi iki yaşlarındaydık öldürüldüğümüzde ey halkım, unutma bizi...

Yabancı petrol şirketlerine karşı devletimizi savunduk; komünist dediler. Ülkemiz bağımsız değil dedik; kelepçeyle geldiler üstümüze. Kuruluş Savaşı'nda emperyalizme karşı dalgalandırdığımız bayrağımızı daha da dik tutabilmekti bütün çabamız. Bir kez dinlemediler bizi. Bir kez anlamak istemediler. Vurulduk ey halkım, unutma bizi...

Henüz çocukluğumuzu bile yaşamamıştık. Bir kadın eline değmemişti ellerimiz. Bir sevgilinden mektup bile alamamıştık daha. Bir gece sabaha karşı, pranga vurulmuş ellerimiz ve ayaklarımızla çıkarıldık idam sehpalarına. Herkes tanıktır ki korkmadık. İçimiz titremedi hiç. Mezar toprağı gibi taptaze, mezar taşı gibi dimdik boynumuzu uzattık yağlı kementlere.

Asıldık ey halkım, unutma bizi...

Bizi öldürenler, bizi asanlar, bizi sokak ortasında vuranlar, ağabeyimiz, babamız yaşlarındaydılar. Ya bu düzenin kirli çarklarına ortak olmuşlardı ya da susmuşlardı bütün olup bitenlere. Öfkelerini bir gün bile karşısındakilere bağırmamış insanların gözleri önünde öldürüldük. Hukuk adına, özgürlük adına, demokrasi adına, Batı uygarlığı adına, bizleri, bir şafak vakti ipe çektiler.

Korkmadan öldük ey halkım, unutma bizi...

Bir gün mezarlarımızda güller açacak ey halkım, unutma bizi... Bir gün sesimiz, bepinizin kulaklarında yankılanacak ey halkım, unutma bizi.

Özgürlüğe adanmış bir top çiçek gibiyiz şimdi, hep birlikteyiz ey halkım, unutma bizi, unutma bizi, unutma bizi...

(*Cumhuriyet*, 25.8.1975)

1979'da yayımlandı. 1975 yılından başlayarak; ülkenin sorunlarını, aksayan yönlerini, açmazlarını, vurgunları, terörü, yozlaşmayı anlattığı ve eleştirdiği otuz kadar eser verdi. *Türk Sosyalizmi* başlıklı makalesiyle 1962 Yunus Nadi Ödülünü aldı, 1987 Basın Ödülünü Uğur Dündar ile paylaştı. Evli ve iki çocuk babasıydı.

"Demokrat, laik, cumhuriyetçi, Atatürkçü, emekten, insan haklarından, özgürlüklerden yana olan, vurguncuların, çıkarcıların, yobazların karşısında, 'sol'daki dik duruşunu hiç bozmayan, anti-emperyalist Uğur Mumcu'nun daha biçilmez kaftı düşünceleridir, bu düşünceleri içinde taşıyan 70'e yakın kitabıdır. Ölümünden önce yayımlanan 25, ölümünden sonra yazılarının toplandığı 40 yapıtında, ayrıca en kısa sürede yayımlanacak olan söyleşileri, kimi dizileri, kitaplar iwedi hazırlandığı için ulaşılamayan kimi yazıları da düşünüldüğünde, daha da çoğalacak kitaplarında, onun düşünce çizgisinde en küçük bir kırılma, kopukluk, zikzak ve yılgınlık görülmemektedir. Kitapları okunduğunda neden hedef seçildiğini anlamak kadar, öldürülüşünden altı yıl sonra Mumcu'ya duyulan saygı ve sevgide en küçük bir azalma olmayışını kavramak da kolaydır." (Sevgi Özel)

"Uğur Mumcu'yu yalnızca bir 'araştırmacı gazeteci' olarak nitelemek, doğrusu ya eksik kalır. O, bir yazar aynı zamanda. Çok genç yaşta yazmaya yönelişi, gazete yazarlığından önce yazarlığı usuna koyuşu bunu göstermeye yetiyor bence... Gerçekten de henüz yirmisine varmadan yazmaya yönelişi, Yunus Nadi Armağanı'na aday oluşu, bu arada durmadan okuması, onun "yazma eylemi"ni nasıl da ciddiye aldığını ele veren önemli ipuçları." (M. Sadık Aslankara)

ESERLERİ:

Suçlular ve Güçlüler (1975), *Mobilya Dosyası* (1977), *Sakıncalı Piyade* (1977, oyunlaştırılarak Ankara Sanat Tiyatrosunda sahnelendi), *Bir Pulsuz Dilekçe* (1978), *Büyüklerimiz* (1979), *Çıkmaz Sokak* (1979), *Tüfek İcat Oldu* (1980), *Söz Meclisten İçeri* (1981), *Silah Kaçakçılığı ve Terör* (1981), *Ağca Dosyası* (1982), *Terörsüz Özgürlük* (1982), *Papa-Mafya-Ağca* (1984), *Liberal Çiftlik* (1985), *Devrimci ve Demokrat* (1985), *Sosyalizm ve Bağımsızlık* (1986), *Aybar ile Söyleşi* (1986), *Rabıta* (1987), *12 Eylül Adaleti* (1987), *İnkılap Mektupları* (1987), *Tarikat-Ticaret-Siyaset* (1988), *Bir Uzun Yürüyüş* (1988), *Kâzım Karabekir Anlatıyor* (1990), *40'ların Cadı Kazanı* (1990), *Kürt, İslâm Ayaklanması* (1991), *Gazi Paşa'ya Suikast* (1992), *Kürt Dosyası* (6. bas. 1994), *Vurulduk Ey Halkım Unutmadık Seni* (anlatı, 1995), *Türk Memet Nöbete* (2004).

HAKKINDA: Hikmet Çetinkaya / Bir Güvercin Vuruldu 24 Ocak'la (Cumhuriyet, 26.1.1993), İlhan Selçuk / Mum... (Cumhuriyet, 27.1.1993), Arkadaşları Uğur Mumcu'yu Anlatıyor (Cumhuriyet, 6-18 Şubat 1993), Uğur Mumcu Cinayeti: TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (1996), Enver Değer-Tuncay Özkan / Suikast Raporu 93/96 (1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Hüseyin Atabaş / Doğru Sözün Sahibi (Özgürlüğün Geldiği Gün, 1999), Sevgi Özel / Paha Biçilmez Bir Kalıt (Cumhuriyet Kitap, 13.5.1999), Emin Çölaşan / Ertuğrul Özkök'e Yanıtımdır (Hürriyet, 3 Ocak 2003), Mustafa Çakır / Kapanmayan Dosya: Umut - Aydınlarını Koruyan Ülke (Cumhuriyet, 24 Ocak 2003), Işık Kansu / Cinayetin Ardındaki Bağlantılar Aydınlatılmalı (Cumhuriyet, 24 Ocak 2003), Emre Kongar / Uğur'la Bodrum'da Buluşmak (Cumhuriyet, 27 Ocak 2003), Muzaffer İlhan Erdost / Niçin Uğur? Niçin "Umut"? (Edebiyat ve Eleştiri, Mart-Nisan 2003), M. Sadık Aslankara / Bir Kahraman Bir Yazar... Uğur Mumcu (Cumhuriyet Kitap, 20.1.2005), Orhan Tüleylioğlu / Uğur Mumcu Aydınlanmayı Sürdürüyor (Hakimiyet-i Milliye, Şubat 2005).

DOĞRU SÖZÜN SAHİBİ: UĞUR MUMCU

Hüseyin Atabaş

Uğur Mumcu'nun yazılanlar dışında biyografisine yeni bir şey katamayacağım için, o tür bilgilere burada yer vermiyorum. Nasıl bir aile ortamında yetiştiğini, neden "Uğur Mumcu" olduğunu ise ağabeyi Ceyhan Mumcu şöyle anlatıyor:

"Bizim babamız Hakkı Mumcu, orta dereceli bir devlet memuru. Lâik bir insan, ama dindar da bir insan. Biz kendimize geldiğimizde, okumayı yazmayı öğrendiğimizde babamızın zengin bir kitaplığı da vardı. Teknik kitaplar, hukuk kitapları ama, bir de edebiyat kitapları... Edebiyat tarihimizin ünlü simalarının yaşam öyküleri, onların görgü tanıklıkları, son bölümlerde de şiirler olan kitaplar.

Okumaya başladığımız zaman onlar bizi cezbediyordu. Mehmet Âkif vardı, Namık Kemal vardı, Tevfik Fikret vardı, Ziya Paşa vardı, Şinasi vardı...

Ama hiç dikkat etmemiştim, bunu Uğur'dan ayrıldıktan sonra düşündüm ve araştırdım: Babam 1937 yılında emek vermiş, zahmet etmiş, uğraşmış, dava açmış ve adına 'Şinasi' kelimesini ekletmiş ve böylece babamız Hakkı Şinasi Mumcu oldu. Şinasi'den çok fazla bir şey de kalmamış: *'Şair Evlenmesi'* adında sanıyorum bir tiyatro eseri var, bugünlere gelmiş bazı yazılar var. Ama Şinasi'nin bir özelliği var, o da şu: Türkiye'de ilk kez Şinasi gazete çıkarmış: *Tercüman-ı Ahval* ve sonra da Agâh Efendi ile birlikte *Tasvir-i Efkâr* gazetesi. Bu gazeteleri neden, nasıl çıkarmış? Şinasi şehit bir kolağasının oğlu. Bir şehit çocuğu olduğu için, Tanzimat Edebiyatı'nın hamisi Mustafa Reşit Paşa'nın himayesinde Fransa'da eğitim yapıyor. Avrupa'yı görüyor ve Türkiye'ye geliyor. Eğitimi gereği, Milli Eğitim Nezaretinde Mümeyyiz rütbesi ile Meclis-i Maarif üyeliğine atanıyor. Fakat herkes göreviyle sarıkla, cübbeyle, sakalla geldiği yerde Şinasi değişik, papyonla ve sakalsız. Şinasi'yi önce şifahi uyarıyorlar, olmuyor. Yazılı uyarı veriyorlar ve 'Kıyafetin düzgün değil', diyorlar. Şinasi yol arıyor: 'Efendim, bende saçkıran hastalığı var, sakal bırakamıyorum, mikrop kapıyor' falan diyor ama anlamıyorlar. Şinasi, o dönem memurluğun en büyük suçu olduğu için, yani sakalsız ve papyonla göreve gelmekten Memurin İnzibat Komisyonuna veriliyor, hakkında hüküm de bu kurul tarafından oluşturuluyor: 'İkaza rağmen sakalını kesmiyor. Hüküm: Rütbesinin ve maaşının geri alınmasına, memuriyetten kovulmasına' Şimdi bazı Yeni Osmanlı özlemcilerine dönmek istiyorum: Gel de İttihatçı ve Kemalist olma!..

Fakat babam bize, ne bana, ne Uğur'a gazetecilik olmamızı empoze etmedi. Herhalde edebiyatçının, şairin ve gazetecinin, toplum için sanat yapın kesinin, kadronun neler, ne gibi çileler çektiğini gördü: 'Ben bu ismi gazeteciyi sevdiğim için aldım, siz de gazetecisi olun' diye bize bir yol göstermedi. Demek ki insanın kişiliğinde bazı böyle genler, bazı böyle istekler mi oluyormuş?.. Bilemiyorum.

Türkiye'nin ilk yenilikçisi nasıl gibi söndürülüyor. Çok az anlaşıldı. Ama o tepki ile iki kuşak, üç kuşak sonraki bir nesil olarak babam bu ismi alıyor.

Uğur öğrenciliğinde sanatla, resimle ilgilendi. Babam onun mühendis olmasını istiyordu. Bir süre sonra resmi bıraktı, sporla ilgilendi. On bir, on iki yaşlarındaydı; Dumlupınar denizaltımız battı. Uğur'u en çok etkileyen olaylardan biriydi. İlk defa gözünü topluma dikti, isyan etti kadere, neden yirmi yaşındaki, otuz yaşındaki çocuklar öyle erkenden ve bu biçimde ölüyorlar? Bu ne biçim kader, ne biçim ilâhi adalet ki birisi seksen yaşında ölüyor, bunlara niçin bu yaşa kadar ömür biçiliyor? Bunu araştırmaya, soruşturmaya, tartışmaya başladı. Doğru dürüst yanıtını da alamadı. Peki bu ölümlerin bedeli ne olacak? Bu insanların yetmiş seksen yaşına kadar yaşamak hakkı varken (ki sonradan bunlara 'ecelsiz ölüm' dedi yazılarında) neden bunlar öldü? Bir yanıtını bulamayınca, tek çare; o günlerde Ayhan Hünalp'in o olay üzerine yazdığı etkileyici *'Teğmenim'* şiirinin de güdülemesiyle Uğur'da şiirlerde arayış başladı. Çünkü şiirle, edebiyatla bir yerlere ulaşacağını düşünüyordu. Yani mübalâğa etmeyeyim, belki seksen yüz kadar şiiri belliğinde tutuyordu. O lise yılları hep öyle geçti. Lise sona doğru iken 27 Mayıs Devrimi, o günlerde bir aydınlanma hareketi, bir özgürlük vaadi programı sunduğu için, aydınların geniş desteğini gördü. Uğur; toplumun çağdaşlaşması, ileri gitmesi, gelişmesi için bir umut olarak gördü ihtiyar ve kolay zannetti. O andan itibaren, sonradan toplumsal olaylara edebiyat bilgisi ile geldi ve meslek tercihinde de mühendislik yerine hukuku seçti. Faruk Erem'in *'Ceza Hukuku Felsefesi'*ni öğrencilik yıllarında adeta ezberlemişti. Onun *'Ölüm Cezası'* kitabını tartışıyor; ölümün ceza da olmadığını, çağdışı bir şey olduğunu, Ceza Yasası'ndan çıkarılması gerektiğini savunurdu.

Onun yazarlığı ile kişiliğini oluşturan önemli bir dönüm noktası, o günlerin 'Sanat sanat için mi, sanat toplum için mi?' aktüel tartışması idi. Uğur, tercihini 'Sanat toplum için'den yana koymuştu. Çünkü, seçkinler için gelişmiş zevkler, gelişmiş gönül ve kafa yapısında olan kişiler için yapılan sanatın, yapılan edebiyatın topluma bir yarar sağlamadığı zaman, ortadaki kavramların sarkaçlar gibi boşlukta kalacağını düşünüyordu. Onun için solculuğu da yazarlığı da somut gerçeklerle soyut doğruların diyalektiğini yakalamakta görürdü. Sanatta da diğer alanlarda da toplumsa yabancılaşmayı kabul edemiyordu. Çünkü ne yapacaksak, ne için yapacaksak, bu toplum için yapacağız, bu toplum içinde yapacağız. Çünkü nihai hedef, herkes için özgürlüktür. Onun da en iyi yolu edebiyattır. Bir yazısında söylemiş; kişiler kılıçlarıyla değil, kalemleriyle yücelir."

Evet, ağabeyi Ceyhan Mumcu, kardeşi Uğur Mumcu'yu böyle ve de çok net, çok güzel anlatıyor. İşte, Uğur Mumcu kılıçların değil, kalemlerin gücüne inandığı için, 12 Martçılar, Hukuk Fakültesi öğretim görevlisi Mumcu'ya askerliğini er olarak yaptırdılar. Uğur Mumcu bu büyük haksızlığı soğuk kanlılıkla karşılamış, olaya gülmece açısından bakmıştır. *"Sakıncalı Piyade"* adlı kitabı, 12 Mart 1971 askeri döneminin ve bu olayın ürünüdür. Bu yapıtında yakın geçmişimizin kara bir lekesi olan 12 Mart dönemini tüm gülünçlükleriyle, yani imzah gücüyle irdelemiş, bizleri acı acı güldürmüştür. (...)

(Özgürlüğün Geldiği Gün, 1999)

MUNGAN, Murathan

Şair ve yazar. 21 Nisan 1955, Üsküdar / İstanbul doğumlu. Mardin Lisesini bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünden *"Türkiye Sinemasının İdeolojik ve Ekonomik Yapısı ve Yılmaz Güney Sineması"* lisans teziyle mezun oldu. Üniversite öğrenimi sırasında her biri kitap olumunda olan *Sofokles Tragedyalarına Bir Giriş Denemesi*, *Hegel'in Sanat Felsefesi*, *Tiyatro Etkinliklerinin Basındaki Yansımaları* başlıklı "dönem bitirme" çalışmaları yaptı. Aynı bölümde *"Aynı Malzemenin Üç Ayrı Türde Yazılması ve Yazarlık Tekniklerinin İncelenmesi"* yüksek lisansını tamamladı. *"Dil ve Yapı Özellikleri Açısından İki Kişilik Oyunlar ve Diyalogun Evrimi"* adlı doktora tezi, 12 Eylül (1980) sırasında doktorayı bırakmasıyla birlikte yarım kaldı. 1972'de Mardin'den ayrıldıktan sonra 1985'e kadar Ankara'da yaşadı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. 1991'de bir yıl kadar Almanya'da, Ludwigshafen'da bulundu. 2004 yılında, şiirlerine yer veren bütün antoloji düzenleyicelerini, kendisinden izin almadan şiirlerini kullandıkları için mahkemeye verdi.

Gazete ve dergilerde ilk yazıları 1975'te yayımlanmaya başladı. Ankara Devlet Tiyatrolarında altı yıl dramaturg olarak çalıştı. Sonra İstanbul Şehir Tiyatrolarında yine dramaturg olarak üç yıl görev yaptı. Şehir Tiyatrolarında çalışırken, "Gençlik Günleri" adını verdiği, daha sonra her yıl geleneksel olarak düzenlenen bir şenlik düzenledi. İlk kitabı, aynı zamanda yazdığı ilk oyun olan *Mahmud ile Yezida* 1980'de yayımlandı. Pek çok oyunu yurtdışında sahnelendi. 1984'te *Dağınık Yatak* adlı senaryosu Atıf Yılmaz tarafından filme alındı. 1987'de yönetmenlik olarak yayınlanan *Söz* gazetesinde, kültür-sanat sayfası editörlüğü yaptı. 1988'den itibaren serbest yazar olarak çalıştı. 1991'de Remzi Kitabevine "Çilek" amblemli kırk kitaplık özel bir koleksiyon dizisi hazırlayarak bu diziyi yönetti. Mayıs 1996'dan başlayarak *Öküz* dergisinde parçalı bir yapı içinde çeşitli yazılarından oluşan sayfalar yaptı, Ocak 2002'den başlayarak da *Milliyet* gazetesinin kültür-sanat ekinde tam sayfa olarak gene kendi içinde parçalı bir yapı gösteren yazılarından oluşan tam sayfa yaptı. Şehir Tiyatrolarında Lulu Menasé'nin sahneye koyduğu Richard Soudé'nin "Binbir Gece Masalları"ndan yola çıkan oyunu "Binbir Gece Masalı"nın tüm çevirisini masal diline aktardı ve bu oyunda yönetmen yardımcısı olarak çalıştı.

Şiirleri, ilk kez *Birikim* dergisinde yayımlandı. Şiirleri ve yazıları, yayın yönetmenliğini üstlendiği *Yeni İnsan*, *7 Gün* vd. dergilerde yayımlandı. Sahnelenen ilk oyunu, Orhan Veli'nin şiirlerinden kurgulayarak oyunlaştırdığı *Bir Garip Orhan Veli*'dir. İlk kez 1981'de sahnelenen bu oyun, kısa aralıklarla yirmi yıl boyunca sahnelendi ve 1993'te kitap olarak basıldı. *Mahmud ile Yezida* (1980) oyunu ile Türkiye İş Bankası 1979 Tiyatro Oyunu Yarışmasında ikincilik ödülünü kazandı. *Osmanlıya Dair Hikâyât* (1981) adlı şiir kitabıyla Akademi Kitabevi Şiir Ödülünü Turgay Fişekçi ve Ozan Telli ile paylaştı. *Sahtiyan* adlı şiiriyle *Gösteri* dergisi 1981 şiir ödülleri birinciliğini aldı. *Taziye* (1982) oyunu ile Sanat Kurumunca Mehmet Baydur ile birlikte 1984 yılının en iyi tiyatro yazarı seçildi. *Hedda Gabler Diye Bir Kadın* adlı hikâyesiyle de Nedim Gürsel ile 1987 Haldun Taner Öykü Ödülünü paylaştı. *Kasım ile Nasır* adlı öyküsü Ağustos 1994'de iki hafta süreyle İtalya'da Umbria'daki tiyatro merkezi La Mamma Umbria'da sahnelendi. 1999 yılında Ankara Devlet Tiyatroları tarafından sahnelenen *Geyikler Lanetler*, aynı yıl Berlin'de, uluslararası bir tiyatro şenliği olan "Theater der Welt"e çağrıldı ve Schaubühne'de gösterildi, 2003 yılında Yunanistan'da Selanik Devlet Tiyatrosunda sahnelendi. Şiirlerinden ve öykülerinden oluşturulan çeşitli gösteriler ve performanslar, çeşitli amatör, yarı amatör ve üniversite toplulukları tarafından sahnelenmeye devam etti.

Mungan, tamamına yakını Yeni Türkü topluluğu tarafından seslendirilmiş olan şarkı sözleri yazdı. Yazdığı bütün şarkı sözlerinin, Türkiye'nin değerli ve önemli şarkıcıları, toplulukları tarafından yeniden seslendirilmesiyle oluşan *Söz Vermiş Şarkılar* adlı "cover" albümü, 2004'te yayınlandı. Almanya, Avusturya, Hollanda, İsviçre, Fransa ve Amerika ve Yunanistan'da çeşitli söyleşi ve okuma programlarına katıldı. Yazıları, şiirleri ile kimi oyun ve kitapları İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, İsveççe, Norveççe, Yunanca, Fince, Kürtçe, Arapça ve Hollanda diline çevrilerek çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. Yazarın *Lal Masallar*'daki *"Muradhan ile Selvihan ya da Bir Billur Köşk* Masalı" adlı öyküsü, Amerika'da Penguen Books'un "Dünya Hikâyeleri Antolojisi"ne alındı. Türk öykücülerinin öykülerini içeren ve Bosna-Hersek'te yayımlanan bir seçkide bu öykünün Boşnakça çevirisi yer aldı.

"Mungan'da, şiirde olması gereken 'çok katmanlılık' ya da 'derin anlamlılık'a örnek gösterilebilecek pek çok dize bulabiliriz. Ama onun şiirini baştan sona örgüleyen bir bütünlük de var elbette. Öyle doruk dizeler, bölümler düşürmüş ki, onların üzerinde durmadan, dönüp dönüp okumadan edemiyorsunuz.

"Murathan Mungan'ın, düzyazılarında Doğu-Ortadoğu kültüründen yararlandığını, o kültürü değiştirip dönüştürerek çağımıza taşıdığını biliyoruz. Aynı birikimi şiirlerinde de tadınca, kararınca kullanıyor. Bize yabancı olmayan o sesi günümüze taşıması, onun 'çok okunan' yazarlar arasında yerini almasını sağlayan nedenlerden biridir. İnsanın binlerce yıldan beri koruduğu, insanı insan yapan özellikleri

Murathan Mungan

yeniden duyumsatıyor. Bunu okuyup araştıran, hatta o coğrafyanın kültürünü yaşayarak öğrenen ümmi birileri de yapabilir belki. Ama Mungan, edebiyat tadını vererek başarıyor taşıma işlevini. Edebiyatın asıl aracı dil olduğuna göre, demek ki Mungan dili çok yetkin, çok işlevsel, çok incelikli, duyarlıklı ve içkinleştirerek kullanıyor. O yüzden de, 'dil bir duyarlılık işidir' diyor. Onun 'çok okunur' olmasını, dili kullanma virtüözlüğü sağlıyor elbette, söylediklerini gerçekçi kılması da önemli..." (Hüseyin Atabaş)

"İçinde yeraldığı çağın ve yerin kültürel tablosunu, ana çizgileriyle çeşitli yönlerden ortaya koymakla kalmayıp, bunların karşısında aldığı tavrı, kişisel öznel bakışını, duygulanımlarını da açık, anlaşılır, duru ve içe işleyen bir Türkçeyle dile getiren Mungan'ı, Türk dilinin en değerli birkaç yazarından biri, hatta belki de günümüz Türkçesinin en etkin yazarı diye değerlendirmek yersiz olmayacaktır. Bunun temel nedenlerinden biri, Mungan'ın, Türkçe'deki anlatım olanaklarını keskin sınırlar içine hapsetmemesi: Günümüzün çağdaş bir yazarı olduğunu kolay yoldan herkese göstermek için, yalnızca yeni Türkçe sözcükleri kullanmaya çalışıp, asla bunların dışına çıkmam diye diretmiyor; geçmişin değerini bilen bir yazar olduğunu da eski Türkçe ya da Osmanlıca sözcükleri alabildiğine kullanarak kanıtlamaya çalışmıyor. Çağdaş olmanın ya da geçmişe önem vermenin, dile zorlama sınırlar çekmekle değil, içinde yer alınan çağı ve bugünü olabildiğince anlamaya çalışıp, anladığını apaçık bir dille anlatmakla gerçekleştiğini fark ettiriyor. Kısaca Mungan, duyup anladığımız, okuyup konuştuğumuz dili, o dilin belli bir biçimine sıkıştırmaktansa, olanaklı tüm görünümleri ve kullanımlarıyla işlemeye çalışıyor. Dillerin ve kültürlerin birbirleriyle olan çok yönlü bağlantısını, içten bir duyarlılıkla gören Mungan; sözcükleri, anlatımın açıklığına olanak sağlaması açısından değerlendirip, kendini eski sözcüklerden yenilerine, argo deyişlerden bilimsel terimlere, yerel dile getirişlerden atasözlerine, şiire, denemeye, tiyatroya, kısaca dilin her olanağına açık tutuyor." (Medar Atıcı)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Osmanlıya Dair Hikâyât* (1981), *Kum Saati* (1984), *Sahtiyan* (1985), *Yaz Sinemaları* (1989), *Eski 45'likler* (1989), *Mırıldandıklarım* (1990), *Yaz Geçer* (1992), *Oda Poster ve Şeylerin Kederi* (1993), *Omayra* (1993), *Metal* (1994), *Oyunlar İntiharlar Şarkılar* (1997), *Mürekkep Balığı* (1997), *Başkalarının Gecesi* (1997), *Doğduğum Yüzyıla Veda* (1999), *Erkekler İçin Divan* (2001), *13+1* (seçme şiirleri), *Li Rojhilatê Dilê Min* (1996, Kalbimin Doğusunda, Kürtçe şiirlerden seçmeler), *Timsah Sokak Şiirleri* (2003), *Eteğimdeki Taşlar* (2004).

OYUN: *Mahmud ile Yezida* (1980), *Taziye* (1982), *Geyikler Lanetler* (1992), *Bir Garip Orhan Veli* (1993).

HİKÂYE: *Son İstanbul* (1985), *Cenk Hikâyeleri* (1986), *Kırk Oda* (1987), *Lâl Masallar* (1989), *Kaf Dağının Önü* (1994), *Üç Aynalı Kırk Oda* (1999), *Çocuklar ve Büyükleri* (2001), *7 Mühür* (2002, seçme hikâyeleri), *Yüksek Topuklar* (2002), *Yabancı Hayvanlar* (2003).

DENEME: *Metinler Kitabı* (1998), *Paranın Cinleri* (1997), *Bir Kutu Daha* (2004).

ROMAN: *Yüksek Topuklar* (2002), *Beşpeşe* (2004, Bülent Erkmen, Celil Oker, Pınar Kür, Elif Şafak, Faruk Ulay'la), *Çador* (2004).

DERLEME: *Murathan '95* (1995), *Ressamın İkinci Sözleşmesi* (1996), *Meskalin* (2000), *Soğuk Büfe* (2001), *Yazıhane* (2003), *Erkeklerin Hikâyeleri* (2004), *Kadınlığın 21 Hikâyesi* (2004).

SENARYO: *Dağınık Yatak* (1997), *Dört Kişilik Bahçe* (1997), *Başkasının Hayatı* (1997).

HAKKINDA: Sennur Sezer / Akademi Edebiyat Ödülleri: Sorular, Yanıtlar (Yazko Edebiyat, Ocak 1981), Y. Türker / Murathan Mungan'la 'Bir Garip Orhan Veli' Üzerine Söyleşi (Gösteri, Haziran 1981), Y. İlksavaş / Murathan Mungan: Sahtiyan'da İyiden İyiye Geleneksel Şiirin Sesine Yaslanmaya Çalıştım (Gösteri, Ekim 1981), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Hakkı Engin Giderer / Murathan Mungan'ın Sanatı (Sombahar, Mart-Nisan 1995), N. Esen / Yaşamı Gerçek Kılan Yazı (Cumhuriyet Kitap, 26.6.1997), Medar Atıcı / 'Bitti' Denemeyecek Bir Kitap (Cumhuriyet Kitap, 9.7.1998), Ahmet Ada / Üç Kitabıyla Murathan Mungan Şiiri (Virgül, Temmuz-Ağustos 1998), Murathan Mungan'la Söyleşi: "Bu Düpedüz Hırsızlıktır!" (Virgül, Eylül 1998), A. Adnan Akçay / Korsan Kitaplar Esnaf Yazarlar - Zeynep Atbaşoğlu / Ben Korsandan Yanayım! (Virgül, Kasım 1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), R. Dara / Maskeli Balo ve Onun Müdavimleri (Kırık Amfora, 1999), Y. Türker / Aynanın Sırlı Yüzünden Öyküler (Radikal İki, 30.5.1999), Otuz İki Kısım Tekmili Birden Murathan Mungan (Öküz, Haziran 1999), Agâh Özgüç / Türk Filmleri Sözlüğü (c. 2), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), Erendiz Atasü / Benim Yazarlarım (2000), Filiz Aygündüz / Kültürel Dünyada Muhataplar Eşit Değil! (Milliyet Sanat, 1.7.2000), TBE Ansiklopedisi (2001), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Ahmet Tulgar / Erkekler İçin Divan'ı Ben Yazmasam Kim Yazacaktı? (Milliyet, 2.12.2001), Ayşe Arman / Yüksek Topuklar'la Geliyor (Hürriyet Pazar, 5.5.2002), Sema Uludağ / Kadınlar Üçlemesinin İlk Kitabı (Radikal, 9.5.2002), Ayça Atikoğlu /Yazı İktidarsa Hepimiz İktidarız (Cumhuriyet Kitap, 30.6.2002), Erkekler İçin Divan (Cumhuriyet Kitap, 11.1.2002), A. Ömer Türkeş / Kadının Gizemli Dünyası Solcu Eskileri, Müreffeh Kahramanlar: Benzeşmeler (Virgül, Temmuz-Ağustos 2002), Hüseyin Atabaş / "Erkekler İçin Divan" Bağlamında (Virgül, Ekim 2002), A. Galip / Kalem Artığı Bir Roman: Yüksek Topuklar (Edebiyat ve Eleştiri, Kasım-Aralık 2002), Fırat Caner / Bir İdeoloji Olarak Murathan Mungan Şiiri (yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü, 2002; Kanat Haber Bülteni, Kış 2003), Müjde Arslan / Canımı Çok Yakan Bir Olay Vardı (Özgür Politika, 3.1.2004), Sema Arslan / Beşi Bir Romanda! (Milliyet Sanat, Haziran 2004), Elif Tunca / 'Beşpeşe' Ciddi Bir Oyun Yazdılar (Zaman, 12.7.2004).

Kenize Murad

MURAD, Kenize

Romancı. Paris / Fransa doğumlu. Osmanlı hanedanından Sultan V. Murad'ın kızı Hatice Sultan'ın torunudur. Annesi Selma doğum sırasında öldüğünden, emektar haremağası Zeynel tarafından İsviçre konsolosuna teslim edildi ve asıl kimliği, yetiştirildiği aile tarafından, on sekiz yaşındayken kendisine açıklandı.

Paris Sorbonne Üniversitesinden mezun olduktan sonra bir süre babasını tanımak üzere Hindistan'a gittiği, dönüşünden itibaren gazetecilik yaptığı, yaşamını Paris'te sürdürdüğü bilinmektedir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Paris'te *De La Part De La Princesse Morte* (Ölü Prenses Tarafından, Paris, 1987) adlı bir romanı yayımlanmıştır.

"Annesi Selma Sultan'ın dramını yazarken, Osmanlı'nın son yıllarını da farklı bir bakışla anlatıyor" (Zeynep Kerman)

HAKKINDA: Zeynep Kerman / Kenize Murad (Hürriyet Gösteri, 1989), Ömer Nida / Kadın Romancılarımız - Başlangıcından Günümüze Kadar (1991).

MURADOĞLU, Abdullah

Gazeteci-yazar. İlk ve ortaöğrenimini Tokat'ta, liseyi Kayseri'de tamamladı. Siyasal Bigiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü bitirdi. Başta Yeni Şafak olmak üzere bir çok gazete ve dergide özel haber, araştırma ve dosyaları yayımlandı.

ESERLERİ:

Köşk'teki Hakim (2001), *Reformun Dervişleri / Halil Hamit Paşa'dan Kemal Derviş'e: Bir Ailenin Biyografisi* (2001), *Öldüren Sır: Garih: Sıradışı Bir Musevinin Portresi* (2001), *Selanik'ten İstanbul'a: İpekçi'ler ve İsmail Cem* (2002).

HAKKINDA: Abdullah Muradoğlu / Sclanik'ten İstanbul'a: İpckçi'ler ve İsmail Cem, Köşkteki Hakim (Virgül, Mayıs 2001).

MURAT, Efe

Şair. 1987, İstanbul doğumlu. Tam adı Efe Murat Balıkçıoğlu. Robert Kolejde okudu. Şiirleri ve şiir üzerine yazıları *Oda, Adam Sanat, Varlık, Kitap-lık, Yasakmeyve, Ücra, Zinhar, Heves, Akatalpa, Dize, Şarapya* dergilerinde yayımlandı. İngilizce şiirleriyle Princeton Üniversitesi 2005 Şiir Ödüllerinde ikinci oldu.

ESERLERİ (Şiir):

F'ani Atak (2005), *Madde* (Cem Kurtuluş ile, 2006).

HAKKINDA: Cem Kurtuluş – Efe Murat / Madde (2006).

MURAT, Fatma

Öykücü. 16 Şubat 1949, Ankara doğumlu. Lise mezunu. İngiltere'ye giderek bir süre dil öğrenimi gördü. 1979'da tiyatroya ilgi duyarak Ankara Halk Tiyatrosu ve bazı TRT dizilerinde oyuncu olarak yer aldı. Uzun yıllar Levent Kırca ve Oya Başar'ın *"Olacak O Kadar"* dizisinde oynadı. Çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü. Öyküleri 1996 yılından itibaren *Varlık, Adam Öykü* gibi çeşitli dergilerde yayımladı.

ESERLERİ (Öykü):

Hiç Değilse Ölüm Var (1997), *Korkuyor Aşk* (1999).

HAKKINDA: Selahattin Özpalabıyıklar / Hiç Değilse Ölüm Var (Varlık, Kasım 1997), N.T. Öztokat / Hiç Değilse Ölüm Var (Adam Öykü, Ocak-Şubat 1998), TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

MURAT, Şemsettin

Şair ve yazar. 2 Haziran 1952, Tepe / Bismil / Diyarbakır doğumlu. İlkokulu Tepe'de, ortaokul ve liseyi Diyarbakır'da okudu. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü (1977) mezunu. 1977'den itibaren Hazro, Çınar ve Gaziantep'teki orta dereceli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Sonraki yıllarda mesleğini

Murat Şemsettin

Gaziantep'te sürdürdü. Edebiyatçılar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası, Eğitim-Sen üyesidir.

Deneme ve öyküleri önce, bir süre yazı işleri müdürlüğünü de yaptığı *Millî Hakimiyet* gazetesinde (Diyarbakır), 1983'ten sonra *Yeditepe, Somut, Öğretmen Dünyası, Akdeniz Seçki, Sarat Rehberi, İmece, Alleben* (yazı kurulu üyesi), *Berfin Bahar, Damar, Aykırısanat* ve *Söylem* dergileri ile *Fırat'ta Yaşam* gazetesinde yer aldı. Gaziantep'te *Yaşam* (1983) ve *Yeni Yaşam* (1987) dergilerini çıkardı. 1981'de *Direnenler*, 1985'te *Umudum Sende Kaldı* kitapları toplatılarak haklarında dava açıldıysa da, yargılama görevsizlik ve takipsizlik kararlarıyla sonuçlandı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Direnenler* (1981).

ÖYKÜ: *Umudum Sende Kaldı* (1985), *Kanatları Kırık Kuş Resimleri* (1994).

ŞİİR: *Şafak Öncesi Vurulan* (1993).

HAKKINDA: Mustafa Gürbüz (Anadolu gazetesi Eylül Sanat Eki, 2.11.1986), Hasan Hüseyin Yalvaç (Minerva, 2.6.1995), Özgür Gündem gazetesi (28.11.1993, s. 9), Turan Altuntaş (Yeni Adana, 30.8.1986), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997).

MURATOĞLU, Zafer

Şair. 1955, Arpaçay / Kars doğumlu. İlkokulu Kars'ta, ortaöğrenimini Bursa'da, yükseköğrenimini Bursa ve Diyarbakır Eğitim enstitülerinde tamamladı. Erzincan, Tekirdağ, Kars ve Zonguldak'ta edebiyat öğretmenliği yaptı. Şiirlerinden bazıları Zonguldak'ta çıkan *Uğraş* dergisinde yayımlandı. İbrahim Yıldız'ın *Zonguldak'ta Bir Ev* adlı şiirini besteledi. Şiirlerini *Yenik Palyaço* (1993) adlı bir kitapta topladı.

HAKKINDA: Zonguldaklı Yazarlar Zonguldak'ı Yazanlar (1998).

MUSA AKYİĞİT (Akyiğitzade Musa)

Düşünür, romancı (D. 1865, Kabil köyü / Çambar bölgesi / Penza / Kazan / Rusya - Ö. 6 Eylül 1923, İstanbul). İdil-Uralllıların arasında tanınmış iki uyarıcının, Şerafettin Mercâni ile Kayyum Nâsırî'nin döneminde yetişti. Babası Mehmet Can Efendi, Davrenski Apeka adlı bir devlet kuruluşunda memur olduğu için, oğulları Musa ile Hasan'ı Penza şehrine götürdü, Penza Jimnazyumunda okuttu. 1885'te okulu bitirince Kazan'a giderek *Hüsamettin Molla* adlı romanını yayımladı. Romanında Kazan'ın muhafazakâr çevresiyle modern görüşlü bir genç arasındaki mücadeleyi anlattı. Romanı tepki görünce memleketini bırakarak öğrenimini tamamlamak üzere 1888'de İstanbul'a geldi. 'İrade-i seniyye' ile girdiği Mekteb-i Mülkiye'nin (Siyasal Bilgiler Okulu) yüksek kısmını 1891'de bitirdi. 29 Ocak 1892'de Harbiye Mektebi (Harp Okulu) Rusça öğretmenliğine atandı.

Meşrutiyet'in başında yayımladığı kitaplarda serbest pazar ekonomisine karşı korumacılık sistemini savundu. Düşüncelerini yaymak için basımevi kurarak *Metin* adlı gazeteyi çıkarmaya başladı. Yazılarının bir bölümü *Türk Yurdu* ve *Türk Dünyası* dergilerinde yayımlandı. 1910'da sık sık kapatılan gazeteler arasında yer aldığı için diğer iki gazete ile birleşerek *Üç Kardeş*'i çıkardı. Bu gazetesi de kapatılarak sivil olduğu bahanesiyle Harp Akademisi ve Harbiye Mektebindeki öğretmenliğine son verildi. Bununla da yetinmeyen İttihatçılar tarafından önce İzmir'de, sonra Hama'da müsakkafat (dükkân vb. mülkler) heyeti üyeliği ve başkanlığı görevleriyle İstanbul'dan uzaklaştırıldı. II. Meşrutiyet'in ilânından (1908) sonra açıkta bırakıldıysa da ehliyet ve liyakati göz önüne alınarak 1909'da Adilcevaz, 1910'da Mamuretü'l-Hamid kaymakamlığına atandı. Bu görevinden de alındı ve bundan sonra Osmanlı ülkesinin çeşitli bölgelerinde yine çeşitli idarî görevlere atandı. Son olarak Çapakçur kaymakamlığında bulunduğu sırada Birinci Dünya Savaşı çıkmış ve Ruslar, Sivas'a yaklaşmışlardı. Hükümet evrakını bir bavula doldurarak, yaya olarak tren geçen bir yere kadar ulaştı. Tifüse yakalandığından İstanbul'da uzun süre hasta yattı. İyileşince, Rusya'dan satınalınan, Katanof Şarkiyat Kütüphanesine müdür olarak atandı. Oradan emekliye ayrıldı. İstiklâl Savaşı'nda İstanbul'un kurtuluşunu gördü ve hasta halinde gençlerin düzenlediği fener alayına katıldı, kısa bir süre sonra da öldü. Bazı kaynaklarda, 1923'te Süleymaniye Kütüphanesi müdürlüğüne getirildiği, bu görevde iken öldüğü belirtilmiştir.

Meşrutiyet yıllarının önemli bir düşünürüdür. İttihad ve Terakki yönetiminin ünlü Maliye Nazırı (Bakanı)

Mehmet Cavit Bey'in o döneme egemen ekonomi görüşüne karşı çıktı. İlk yazılarını "İlm-i Servet" başlığı altında dizi olarak Abdülhamid zamanında *Servet-i Fünün*'da yayımladı. Sonraları Paul Leroy Beaulieu ve Charles Gide'e dayanarak bir iktisat kitabı yazdı. Sakızlı Ohannes ve Namık Kemal'den itibaren yerleşmiş olan serbest pazar veya ekonomik liberalizm görüşünü savundu. Ahmet Midhat'ın Abdülhamid zamanında savunduğu himayecilik görüşünün unutulmuş olması nedeniyle Meşrutiyet yönetiminin "Hürriyet" ilkesi gereği ekonomide bu görüşün benimsenmesi bekleniyordu. Ancak ekonomide zayıf bir ülkede gümrükleri açmanın doğuracağı zararlar vardı. Liberal anlayışın sağladığı biricik fayda yeni borçların alınabilmesiydi ki, bu da Düyunu Umumiye'nin katlanılmaz bir yük halinc gelmesine, ülkenin sömürgeleşmesine sebep olacaktı. İttihatçıların bu ekonomi politikasına sarıldıkları yıllarda, farklı tek çıkış Musa Akyiğit'ten gelmişti.

BAŞLICA ESERLERİ:

ROMAN: *Hüsameddin Molla* (1885, Kazan; 1901).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *İktisat yahut İlm-i Servet* (1. cilt, 1889; 2. cilt sonraki yıllarda), *Avrupa Medeniyeti nin Esasına Bir Nazar* (1889).

HAKKINDA: Abdullah Battal Kaymaz / Kazan Türkleri, Tarihi ve Siyasi Görüşleri (h. 1341, s.195-197), Hilmi Ziya Ülken / Çağdaş Düşünce Tarihi (1966), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MUSA CARULLAH

Bkz. TÜRK DÜNYASI YAZARLARI BÖLÜMÜ. BİGİYEF, Musa Carullah

MUSACALIZÂDE MEHMED SAİD

İslâm bilgini, şair (D. ?, Akhisar - Ö. 1902). Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. İlköğrenimini babasından dersler alarak tamamladı. Müderris olarak Akhisar'da görev yaptı. Döneminde güçlü bir şair olarak kabul edildi.

ESERLERİ:

Kıyâs-ı Mevsûa Şerhi, Minhâcü'n-Necâh ilâ Mi'râci'l-Felâh, Cevâhirü'l-Akâid (Hudâ Rabbim şerhi), *Andelibi'l-Mecâlis, Dürretü'l-Vâizîn Şerhi, Mecâmi Hâşiyesi, Vaz'iye Risâlesi Şerhi* (Dedc Cöngi'ye), *Behcetü'ş-Şühedâ, Kaside-i Tavîle* (Nefî'nin kasidesini tahmis).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSAHİPZADE CELAL

Oyun yazarı (D. 1870, İstanbul - Ö. 20 Temmuz 1959). Nümune-i Terakki İdadisi (lise) mezunu. Çocukluğunda karagöz ve orta oyunlarına duyduğu ilgi, Ahmet Vefik Paşanın Molierc'den yaptığı çevirilerle gelişerek onu oyun yazarlığına yöneltti. Tercüme Odasında başladığı çalışma

Musahipzade Celal

MUSAHİPZADE CELAL

AYNAROZ KADISI

BİRİNCİ TABLO

Aynaroz'da mahkemenin bir odası: cephede bir kapı, renkli tepe camlı pencere ; deniz görünür; sedirler. solda bir kapı, yerde kilimler, sedirin üzerinde çekmece, kadının kitapları. Duvarda kavukluk, uzaktan ve yakından kilise kampanaları.

MECLİS : I.

Eda — Yakup Efendi

Yakup — (*Sedire oturmuş, kitap okur*)

Eda — (*Kapıdan seslenir*) kimse yok mu ?!..

Yakup - (Can sıkıntısıyla) gel... Kimse yok.. mahkemede sicek avlıyoruz.. gel !

Eda — (*Elinde gergef gelir*) sabahtan beri çan sesinden kafam kazana döndü.Yine kâfirlerin günleri var galiba !?.. (*Pencerenin önüne oturur, gergefle meşgul*) hay... İnsanın beyninde çınlıyor; memleket değil... Allahın gazabı !..

Yakup — (*İstihza ile*) enişten Şeyhülislâm Kehkeşanizade Lem'i Molla Hazretleri iftihar etsinler.

Eda — Aman Efendi... yine başlama!.

Yakup — Hakkım yok mu ?.. Bu diyarı küfrü dalâlette; Aynaroz dedikleri bu berzahı duzahmümunu mezellette sadayı nâ-kusu fiskufücur ile leylü nehar huzuru rahattan mehcur olarak ömrü azizimi mürür edecek...

Eda — Hakkın var.. hakkın var ama... ne yapalım?.

Yakup — Ne yapalım , ne demek ?... (*Kin ve istihza ile*) Mesnednişini makamı ulyayı meşihat, lâbisi libası fervei beyzai izzü rif'at, devletlû, inayetlû, semahatlû veliyinimetim Kehkeşanizade Lem'i Molla Hazretlerinin sihriyeti semahatpenahilerile mübahi; kadı Aynaroz, müctenibüzzünub Divrikî Yakup dâilerinin ahvali pürmelâline ne zaman atfı lihazai nazarı pürmerhamet buyuracaklar., ha !?...

Eda — Eniştem ne yapsın ?...

Yakup — Ne yapsın ne demek !?.. İlmim mi yok?.. Yirmi beş sene medreselerde tahsili ulûm ile imrarı ömreyledim. Herhangi bir davanın define kadir mi değilim?. Her hangi bir hakkın ıskatı için mes'elesini bulup, hileyi şer'e uydurup hallü fasla kadir mi değilim ha?...

Eda — Ah efendiciğim... ne diyeyim !..

Yakup — Enişten Kehkeşanizade Lem'i Molla Hazretleri gibi beşik uleması değilim. Zati semuhîlerine «kale» aslında ne idi, deseler... «kaval »ın müennesi olduğunu iddia buyururlar.

Eda — Ah, ne diyeceksin !...

Yakup — Veliyinimetim efendilerimiz rahmi mâderde iken sahibi rüus olurlar... Doğdukları gün tafralanır, memeden kesildikleri gün tafralanır, âkil ve baliğ oldukları gün tafralanırlar...Tafralanırlar.. tafralanırlar... Arpalıklar; sahanlıklar... Edirne mevleviyeti, İzmir payei mücerredi derken suduru izam mesleğine irtika buyururlar. Son merhalei ikbal olan makamı meşiyhate namzet oluverirler.

Eda — Ah, ah., iş zadegânlıkta...

Yakup — Evet... zadegânlık.. Zümrei cübelâ.

Eda — A !. Efendiciğim öyle ama ?.. Eniştem elinden ne geldi ise yaptı.

Yakup — Ne yaptı !?...

→

Eda — Al.. Öyle deme canım.. Seni medreseden çekti aldı. Beni zadegândan o kadar isteyenler varken vermedi, sana verdi.

Yakup — (*içini çeker*) öyle !...

Eda — Koskoca Kehkeşanizade Lem'i Molla ailesine damat oldun.

Yakup — Öyle.. öyle!... Ne devlet, ne saadet...

Eda — Sağ olsun ablacığım, (eliyle tarif eder) eniştemle pençe pençeye kavga etti. İllâ ki vermem, medreseden çıkmış bir yobaza inci tanesi kardeşimi vermem, diye ayak diredi.

Yakup — Ablanın tevecchühüne teşekkür ederim.

Eda — E, ne diyeceksin çöp çatan çatmış... kader kısmet.

Yakup — (*Kitapla meşgul, içini çeker*) evet... Kader, kısmet.

Eda — Enişteim, ablamı dinlemeden çatır çatır nikâh etti. Gözlerimden belâ bârânı gibi yaşlar akarak gelin geldim efendiciğim.

Yakup — (*Kitapla meşgul içini çeker*) ah, ah.

Eda — Meğer doğru imiş, nikâhta keramet var, derler.

Yakup — (*İçini çeker*) hı... hı!..

Eda — Koltuktan sonra duvağımı açtığın zaman yüzünü görür görmez hikmeti Huda öyle kanım kaynadı ki!..

Yakup — (*İçini çeker*) benim de o anda öyle kanım oynadı ki...

Eda — Rabbim kem gözden esirgesin, o zamandan beri bir çift kümru gibiyiz.. Rabbim ayırmasın.

Yakup — (*İçini çeker*) âmin Edacığım.. âmin. Ah!..

Eda — Enişteme atıp tutuyorsun ama, seni yekten Serez'e kadı yaptı. Ah, iki gözümün bebeği tek durmadın.

Yakup — Bırak sen de...

Eda — Ah, söyletme... elâlemin nikâhlı karısile baskın verdin'?

Yakup — Eda.., hâlâ o tezvirata inanıyor musun?..

Eda — İlâhi Efendi, ay aydın, gün belli, dertlerimi tazeletme

Yakup — Hâlâ o kanaat yahu !.. Herif karısını talâkı selâse ile boşamıştı. Hülle lâzım geldi.

Eda — (*Müteessirane*) ah...

Yakup — Adamcağız Serez'de benden emniyetli adam bulamadığı için yalvardı. Ben de ecrü mesûbata nail olmak için hulleyi kabul ettim.

Eda — (*İçini çeker*).

Yakup — Tamam gerdeğe girdiğim sırada bir hengâmedir koptu.

Eda — Hay Efendi sus... vücuduma ateşler bastı. Ah... ah

Yakup — Serez'in ne kadar eli sopalı lâyüfühunu varsa hanenin etrafını sardılar. Bu cehelenin mes'elenin künhünü anlatamadık.

Eda — Ah sus Efendi.. Sus.. Aklıma getirme.. Serez'den taşlanarak çıktık.

Yakup — Eğer bu hulle meselesine inanmıyorsan şaşarım Eda.

Eda — Bırak geçmiş şeyleri dedim a... tek durmadın... Nereye gittikse kovulduk.

Yakup — Amma yaptın ha..

Eda — Yine enişteim eksik olmasın. Nüfuzu ile örtbas etti. Onu bilir, onu söylerim. Tek durmadın.

Yakup — Bir memleket ahalisi ile nasıl başa çıkardım ?..

Eda — Aman sen de... Harput kadılığında adamcağız sağ iken, ölmüş diye ilâm verdin... mahmı tereke ettirdin.

Yakup — Ölmüş diye ilâmı cebimden çıkarmadım ya.. Mahkemeye müteaddit şahitler geldi. O herifin vefatına şehadet ettiler.

Eda — Ah sen... ah sen... Adamcağız memleket ahalisi ile ölmediğini ispat etti de dinlemedin.

Yakup — O meseleye senin aklın ermez. Bir adamın vefatına dair hükmü şer'î verilir, ilâm sâdir olduktan sonra nasıl olur da o adam için sağdır, berhayattır diye hükmü sabıkı nakzederim. Bilbayyine sabit olan davanın hilâfına hüküm caiz olmaz.

Eda — Aman., bıktım....Caiz olurundan da bıktım... caiz olmazından da

Yakup — Sus, kâfir olursun Eda...

Eda — Aman... Gittiğimiz memlekelleri ayağa kaldırdık. Sopalarla... taşlarla kovulduk.. Ömrüm diyarı gurbetlerde geçti. Senin uğruna saçımı süpürge ettim. Ne civanlığımı, ne gençliğimi, ne güzelliğimi anladım. Ah senin derdini benden başka hangi kadın çeker, efendi.

Yakup — Ah Edacığım.. ne yapalım, âbû dane gezdiriyor,

Eda — Koskoca Kehkeşanilerin bir tanecik nazlı naim Edacığı, Aynaroz'larda çile dolduruyor.

Yakup — Üzülme, müddetim bitmek üzere... İnşallah yakında İstanbul'a gider, münasip bir memuriyet elde ederiz.

Eda — İnşallah ama, burada da bir şey kazanamadın. Mahkemenin kapısını örümcekler sarmış. Ne iş var, ne güç. İstanbul'a gidince adamdan para isterler, hediye isterler.

Yakup — Öşür tahsili için yarın civardaki adaları devre çıkacağım üzülme. (...)

(*Aynaroz Kadısı*, 1936).

yaşamını Evkaf (Vakıflar) Müzesinde ve ölümüne kadar da Şehir Tiyatrosu kitaplığında devam ettirdi.

Tiyatro tekniği bakımından oldukça zayıf oyunlarında yetkin olmayan bir dil kullanmasına rağmen yerli konuları seçmesi ve alt kültür düzeyine seslenmesi nedeniyle yazdığı komediler ilgi gördü. Eserlerinde daha çok XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi aile hayatını işledi. Oyunlarının önemli bir bölümü Minakyan, Ferah, Benliyan, Odeon gibi Ermeni tiyatroları ile çalıştığı Şehir Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrolarında sahnelendi.

ESERLERİ:

KOMEDİ (oynanış tarihi sırasıyla): *Köprülüler* (1912), *İstanbul Efendisi* (1913), *Lale Devri* (1914), *Macun Hokkası* (1916), *Yedekçi* (1919), *Kaşıkçılar* (1920), *Atlı Ases* (1921), *Demirbaş Şarl* (1921), *Fermanlı Deli Hazretleri* (1924), *Aynaroz Kadısı* (1927, filme de alındı, 1938), *Kafes Arkasında* (1928), *Bir Kavuk Devrildi* (1930, filme de çekildi, 1939), *Mum Söndü* (1930), *Pazartesi-Perşembe* (1931), *Gül ve Gönül* (1932), *Balaban Ağa* (1933), *Genç Osman* (1937).

İNCELEME: *Eski İstanbul Hayatı* (1946).

HAKKINDA: Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi - Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İnci Enginün / TDE Ansiklopedisi (c. 6), TBE Ansiklopedisi (2001), Büyük Türk Klasikleri (c. 10, 2004).

MUSAHİPZADE CELÂL'İN OYUNLARINDA TARİHİ GERÇEKLER

Sevda Şener

Musahipzade Celâl oyunlarında tarihî gerçeklerden faydalanmış tarihî olayları çok kere ustaca kullanarak oyunlarına renk ve çekicilik kazandırmıştır.

Bir tiyatro yazarı oyunlarında tarihi gerçeklerden faydalanıyor, sahnelerini geçmişte yaşamış kişiler arasından seçiyorsa yazdıklarının hepsinin gerçeğe uygunluğundan sorumlu tutulabilir mi? Sorumlu tutulacak olursa piyesinde hataya düşerek, ya da kasten değiştirdiği olay ve karakter ayrıntıları için onu tarih adına mı suçlayacağız? O zaman yazarı bir sanatçı değil, bir tarih yazarı kabul etmiş olmuyor muyuz? Ya yazarın asıl sorumlu olması gereken sanat kuralları, tiyatronun özel kuralları ne olacak? Bir tiyatro yazarı iyi bir piyes yazabilmek için tasarladığı malzeme içinden en ilgi çekici olanlarını, sebep ve netice bağları en inandırıcı olanları seçmek, kişilerine psikolojik incelikler katmak, hayal gücünden, yaratma gücünden biz almak zorundadır. Malzemesini tarihten de alsa bu zorunluktan kurtulamaz. Bunun için de oyununu oturttuğu tarihî çerçeve içinde tiyatro sanatının gerektirdiği değişikhikleri yapmakta serbest bırakılmalıdır. Ancak o zaman başarılı bir tiyatro eseri yazabilme imkânına sahip olur.

Musahipzade Celâl komedilerin de bu başarıya eriştiği, tarihî gerçeklerden bir tiyatrocu gözü ile faydalanabildiği halde dramlarında kuru ve renksiz bir tarihçi olmaktan ileri gidememiştir. *Genç Osman* gibi, *Demirbaş Şarl* gibi oyunlarında ele aldığı çok renkli çok çekici tarihî malzemenin tiyatroya yeteceğini sanmış, bu oyunlarına kendinden pek az şey katmıştır. Musahipzade Celâl Osmanlı tarihine sıkı sıkıya sadık kaldığı bu piyeslerinde beşerî gerçeklere de uzak kalıyor, şahıslarını derinliğine incelemiyor. Turhan Sultan, Mimar Kasım Ağa, Köprülü Mehmet Paşa, Cem Sultan, İsveç Kralı XII- Şarl gibi işlenmeye çok müsait olan kişiler muhteşem bir dekor içinde hareket eden ruhsuz kuklalar olmaktan ileri gidemiyorlar. Seyirci de psikolojik derinlikten mahrum olan bu kişilerin korkunç kaderlerine karşı ilgisiz kalıyor. Olaylar çeşitli ve zengin olmalarına rağmen belli bir seçime ve düzenlenmeğe tabi tutulmadıkları için oyunda gereken gerilimi sağlayamıyorlar.

Bununla beraber Musahipzade Celâl'in tarihî dramlarında övülmeğe değer özellikleri de yok değildir. Bu özelliklerin en anılmağa değer olanı da yazarın ucuz ve kolay etki sağlamaktan kaçınmış olması, istismara en elverişli konularda bile gerçek bir sanatçı vekarını muhafaza etmiş olmasıdır.

Musahipzade Celâl tarihî piyes yazmağa gençliğinde gördüğü eserlerden heveslenmiş. Celâl Esat ve Selâh Cimcoz Beylerin *Selim-i Salis*, Celâl Nuri'nin *Kundiya Burcunda*, Galip Bahtiyar Bey'in *Son Darbe* adlı eserleri onda tarihî bir piyes yazma isteği uyandırmış ve böylece 1912 yılında *Köprülüler* adlı dramını yazmış. Fakat ne kadar mânâdâr ki ilk eserinin o zamanın ünlü tiyatro adamı Manakyan Efendi tarafından beğenilip oynatılmasına ve iyi bir rol taksimi ile başarıya ulaşmasına rağmen Musahipzade Celâl, bu yirmi iki yaşındaki toy, tecrübesiz, mahcup delikanlı, tarihi olduğu gibi sahneye aktarmanın tiyatroya yetmeyeceğini sezmiş ve ileriki çalışmaları için "Tarih sahifelerini sahnede tekrar etmek değil, gölgesi altında hayal meyal seçilen halk hayatını piyese sokmak istiyordum" demiştir.

Genç yazar artık kendi hayal ve yaratma gücünü rahatça kullanabileceği ulam sanatçı iç güdüsü ile bulmuştur. Bundan sonraki eserlerinde Musahipzade tarihten bol bol faydalanmakla beraber, sadece tarihe bağlı kalmamış, tarihi gerçeklerin yanı sıra kendi fantazisine de yer vermiştir.

Dostu Mehmet Şükrü Erden, Musahipzade'nin tarihi iyi bildiğini, durmadan araştırmalar yaptığını fakat eserlerinde tarihe sadık kalmayarak, kendinden ilâveler yaptığını söylüyor, örnek olarak da *Bir Kavuk Devrildi*'deki aşık kemiğinin "cük" oturup oturmamasına göre karar verme fikrinin tamamen hayal mahsulü olduğunu — biraz da yerinerek — gösteriyor.

Mehmet Şükrü Erden gibi, Refi Cevat Ulunay gibi Osmanlı tarihini, toplum özelliklerini iyi bilen, geleneklerimize samimî olarak gönül vermiş olan gelenekçi yazarlara göre Musahipzade Celâl "zamane hatırı için tarihi tezyif" etmiştir.

Bir çok Cumhuriyet sonrası yazarlarında görülen bu Osmanlı devrini kıyasıya kötüleme, kıyasıya taşlama eğilimini mutlaka zamanın tâviz olarak mı açıklamalı? Yaşadıkları zamanın ilerisinde veya gerisinde değil de, ortasında yaşayan bir halk sanatçısının içinde yaşadığı toplumda genel olarak duyulan tepkileri samimî olarak paylaşması gerekmez mi? Üstelik Musahipzade usta bir komedi yazarıdır da. Onun tutumunu her şeyden önce temaşa sanatını iyi anlayan halis bir tiyatro yazarı, bir komedi ustası olması ile açıklamak gerçeğe en uygun yol olacaktır. O, bir komedi ustası olarak ele aldığı toplumsal aksaklıkları, kişisel kusurları, denge bozukluklarını dev aynasında göstermesi gerektiğini iyi biliyordu. Elinin altındaki zengin ham maddeyi, renkli gelenekleri, dağdağalı olayları ile kaç yüzyıllık Osmanlı hayalini bu açıdan değerlendirdi. O millî duyguları coşturmayı amaç edinmiş bir yazar değil, güldürmeyi gözeten, güldürürken de düşündürmesini bilen bir komedi yazarı idi. Nitekim komedilerinde gösterdiği başarıya dramlarında ulaşamamış, *Köprülüler*, *Demirbaş Şarl*, *Gülsüm*, *Cem Sultan*, hattâ *Selma* gibi ciddî oyunları didaktik, kuru, okul piyesi niteliğinde kalmışlardır.

Beğenilmek, alkışlanmak her sanatçının istediğidir. Musahipzade Celâl buna daha hayattayken ulaştı ise bunu onun zamanının ilerisinde veya gerisinde değil, tam içinde yaşamış olması ile ve yaşadığı zamanın düşünce ve duygularını komedi açısından ustaca aksettirebilmiş olması ile açıklamalıyız.

Şurası da gerçektir ki, yazıldıklarından bu yana çeyrek yüzyıldan fazla geçmiş olan bu eskinin totulmuş oyunları bu gün, bu hayli değişik ortam içinde hâlâ ilgimizi çekiyor, sahnelerimizde hâlâ alkışlanıyor. O halde yazarımız ne belli peşin yargılarla hareket eden sahte bir tarih tefsircisi, ne opportunist bir alkış avcısı değil beşer zaaflarını ve bazen onlar kadar kalıcı olan toplum sıkıntılarını iyi bilen ve bunları komedi açısından sahneye aksettirebilen bir tiyatro yazarıdır.

Musahipzade Celâl'in eserlerindeki tarihî gerçeklere göz atalım: İlk eseri olan *Köprülüler* yazarın tarihî olayları olduğu gibi aldığı, kendi hayal gücünden pek az şey katarak sahneye aktardığı ciddî oyunlarından biridir. Dialoglar millî duyguları körükleyecek, millî hasletlerimize olan inancı destekleyecek şekilde düzenlenmiştir. Her fırsatta Türk cesareti, civanmertliği, olgunluğu övülür. Saraylarda dönen entrikalar, rüşvet, hırsızlık gibi aksaklıklar da tarihte olduğu gibi alınmıştır. (...)

(*Musahipzade Celâl ve Tiyatrosu*, 1963).

MUSAOĞLU, Ahmet

Araştırmacı-yazar. 1950, Trabzon doğumlu. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Jeoloji Bölümünden mezun oldu. Ankara'da Maden Tetkik ve Araştırma Enstitüsünde çalıştı. Daha sonra bu kurumun Trabzon Bölge Müdürlüğünde görev aldı. Çeşitli projeleri Kamp (Proje) Şefi olarak gerçekleştirdikten sonra aynı kurumda Maden Hakları ve Ruhsat Servis Şefliği ve Araştırma Plan Koordinasyon Başmühendisliği görevlerini yürüttü. 1998 yılında bu görevinden istfa etti ve 2002 yılında emekliye ayrıldı.

Yazıları çeşitli gazete ve dergilerde yayımladı. Trabzon'da çeşitli sivil toplum örgütlerinde görev aldı. "Bilimsel yaratılışçılık" adını verdiği araştırma konularını, yerel bölgesel yayın yapan televizyon kuruluşlarında kendisinin hazırlayıp sunduğu programlarda anlattı.

ESERLERİ:

Tarihsel Bir Gerçek: Nuh (a.s.) Tufanı (1998), *İnsanoğluna Biçilen Yazgı: Uygarlığın Tarihi, Yaratılışın Altı Günü* (2002), *Kıyamet* (2004).

HAKKINDA: Ahmet Musaoğlu / Yaratılışın Altı Günü (2002).

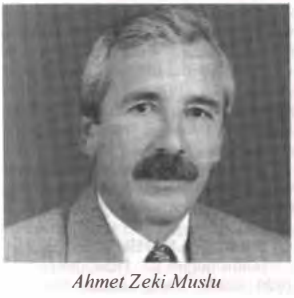
MUSLİHÜDDİN VAHYÎ

Tasavvufçu-şair (D.?, Kastamonu - Ö. ?, Kastamonu). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. XVI. yüzyılın ikinci yarısıyla XVII. yüzyılın ilk yarısında Kastamonu'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Halvetiyye'nin Şabaniyye koluna mensuptur. *Mi'râcü'l-Beyân-Mi'râcın Tasavvufî Boyutu* (yay. haz. Mustafa Tatcı-Cemâl Kurnaz, 2000) adlı manzum bir eseri vardır.

HAKKINDA: Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz / "Muslihüddin Vahyî ve Mi'râcü'l-Beyân'ı" (Mi'racü'l-Beyân, 2000).

MUSLU, Ahmet Zeki

Şair. 12 Şubat 1952, Akçaova / Çine / Aydın doğumlu. Babasının görevi nedeniyle ilkokulu Aydın'ın değişik köylerinde okudu. Parasız yatılı

Ahmet Zeki Muslu

AHMET ZEKİ MUSLU

MİRAS

her bahar
dağları yeniden gezmek
ve bir asker kaputuna
sarınıp yatmak
yedi düvele meydan okuyan
dedemden mirastır bana

tabakasına ve filintasına
dokunmayı yasakladılar bana
tabakasının ay yıldızı
"çanakkale geçilmez" yazılı
filintası dokuz eylül'den bu yana
ateşlenmedi bir daha

oltu taşı teşbihi elimde
çekerim kaç yıldır
işte Muğla, işte aydın
işte Halep, işte arşın
bağdat görünmedi daha
yar sabır, yar sabır

sınavlarını kazanarak Aydın Lisesi orta kısmında başladığı ortaöğrenimini Çine Lisesinde tamamladı. Buca Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümünde başladığı yükseköğrenimini ise Isparta Eğitim Enstitüsünde tamamladı. Daha sonra Anadolu Üniversitesi Tarih Fakültesinden lisans diploması ile Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Eğitim yöneticiliği sertifikası aldı. Ergani Lisesinde başladığı öğretmenlik görevini uzun yıllar Çine Ticaret Lisesi ve Çine Lisesinde sürdürdükten sonra Aydın Lisesinde öğretmen iken emekliye ayrıldı.

İlk şiirleri *Demokrat İzmir* gazetesinin sanat-edebiyat sayfasında (1975) yayımlandı. Ege'nin en uzun ömürlü edebiyat dergisi olan *Dönemeç*'in yazı ve yönetim kadrosu içinde yer aldı. Daha sonra *Hakimiyet Sanat, Somut, Agora, Dönem, Türkiye Yazıları, Eylül, Kıyı, Küçücük, Ayrım, Aydınca, Beşparmak, Çağdaş Türk Dili* gibi dergilerde şiirleri ve yazıları yayımlandı. Şiirlerinde değişik biçimlerle, değişik özleri tarihsel sürece yaslanan, toplumcu-gerçekçi bir bireşim ve imgelem ile kaynaştırarak yaşadığı dönemin tanıklığını yaptı. 1997 yılında iki arkadaşıyla birlikte yayımlamaya başladığı *Aydınca* (16 sayı, 1997-99) dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı. Aydın'da *Aydın!. Aydın...* adlı bir tarih kültür bülteni çıkardı. Eğitim-İş Sendikası Çine Şube Başkanlığı yaptı. Edebiyatçılar Derneği, BESAM, Aydın Yazarlar ve Şairler Derneği üyeliklerinde bulundu.

ESERLERİ (Şiir):

Önce Ozanlar Çıktı Gurbete (1986), *Ülkem Dört Mevsim Sonbahar* (1990), *Adı Sevda Olan Kadınlar* (2000), *Aşkın Anayurdu* (2000).

HAKKINDA: Sema Taştan / Ahmet Zeki Muslu Hayatı ve Şiirleri. Ayrıca Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde bitirme tezine konu oldu (2001).

MUSTAFA ÇELEBİ (Koca Nişancı)

Şair, tarihçi, hattat (D. 1491, Tosya / Kastamonu - Ö. 1567). Nişani mahlâsını kullandı. İlköğrenimini Tosya'da, medrese öğrenimini Sahn-ı-Semân Danişmendliğine kadar İstanbul'da yaptı. 1516'da Dîvân-ı Hümayun kâtipliğine tayin edilerek devlet hizmetine girdi. Yavuz Sultan Selim'in, vezirlerinden gizli tutmak istediği işlere ait, yazılarını kaleme aldı. Piri Paşa'nın altı yıl süreyle tezkireciliğini (özel kalem görevlisi) yaptı. Piri Paşa'nın 1523'te emekliye ayrılmasından sonra da bu görevine devam etti. 1525'te reisü'l küttap (baş kâtip) oldu ve on yıl bu görevi sürdürdü. Reisü'l küttap olarak Kanuni'nin Irakeyn seferine katıldı. Bağdat'a girildikten üç gün sonra nişancılığa (padişahın tuğrasını çeken görevli) tayin edildi. Yirmi üç yıl aralıksız olarak nişancılık hizmetinde bulunan Mustafa Çelebi'nin ferman, menşur (rütbe verildiğini bilider ferman), name (mektup) gibi yazılarda kullandığı hitaplar ve ifade biçimleri en az XVII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı bürokrasisinde örnek tutuldu. Aynı zamanda Osmanlı örfi (geleneksel) hukukunu oluşturan kanunların yalnız birbiriyle değil, aynı zamanda şeriatla bağdaşmaları yolunda Şeyhülislâm Ebussuud Efendi ile işbirliği yaptı. 1557'de emekli olduğunda Kanunî, onu mükâfatlandırdı ve bir lütuf olarak nişancılık rutbelerinin tamamını üstünde bıraktığı gibi, törenler ve seferlerde padişahın maiyetinde bulunma şerefini bahşeden müteferrikalık (özel görevli) rütbesine kavuşturdu.

Kaynaklarda Celâlzade Mustafa'nın cömert (eli açık) ve şefkâtli (hoş görülü, sevecen) bir kişi olduğundan söz edilir. Eyüp'te evinin yakınında bir cami, bir Halveti tekkesi ve Mimar Sinan'ın eseri olan bir hamam yaptırmışsa da bunlardan yalnızca Nişancı Camii ayakta kaldı. Mezarı bu caminin bahçesinde, kendisinden önce ölen kardeşi Celâlzade Salih Çelebi'nin mezarının yanındadır.

ESERLERİ:

Tabakatü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik (Kanuni döneminin 1555'e

kadarki olayları), *Meâsir-i Selîm Hânî* (Selimnâme adıyla da anılır), *Mevâhibü'l-Hallâk fi Merâtibi'l-Ahlâk, Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, Hediyyetü'l-Müminin, Cevâhirü'l-Ahbâr fi Hasâili'l-Ahyâr, Kanunname, Tuhfetü'l Mülûk*

HAKKINDA: Osmanlılar Ansiklopedisi (c. 2, 1999, s. 293-294), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululular IV (2005), Mustafa Bektaşoğlu / Hat Sanatı ve Tosyalı Hattatlar (2005).

MUSTAFA ÇERKEŞÎ

Mutasavvıf (D. 1743, Çerkeş / Çankırı - Ö. 1814, Çerkeş / Çankırı). Halvetiyyenin Şabaniye kolu şeyhlerindendir. Safranbolulu Şeyh Mehmed Zoravi'nin öğrencisi ve Şabaniyyenin ikinci piridir. *Risâle fi Tahkîki't-Tasavvuf* adlı bir eseri vardır. Mezarı, Çerkeş'te Kadınşah Camiinin yanındadır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri I (1972), Muhammed İhsan Oğuz / Hazret-i Şa'bân-ı Veli ve Mustafa Çerkeşi (1995).

MUSTAFA EDİB

Bürokrat, siyaset adamı, şair (D. 1859 - Ö. ?, Kayseri). Yozgat İptidai (ilkokul) ve Rüştiye (ortaokul) mekteplerinde okudu. Yozgat'ta Demirli Medresesinden icazet (diploma) aldı. Tahrirat Kalemine devam etti. Çeşitli ilçelerde kaymakamlık, Nablus ve İçel mutasarrıflıklarında (üst yönetici, mülki amir) bulundu. Meşrutiyet'in ilânından (1908) sonra Yozgat mebusluğuna seçildi. 1920'deki Yozgat isyanı nedeniyle zorunlu ikamete gönderildiği Kayseri'de öldü. *Mecmûa-yı Eş'âr* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MUSTAFA ENVER

Mutasavvıf-şair (D. ? - Ö. 1872, İstanbul). Halvetî-Şabanî şeyhlerindendir. Reşid Ahmed Efendi'nin halifelerinden (vekil) iken sonradan Bosnalı Mehmed Tevfik el-Halveti'ye bağlandı. Bu zâtın ölümünden sonra onun yerine geçti. Üsküdar İnâdiye civarında Nalçacı Dergâhının şeyhliği yaptı. Mezarı da buradadır.

ESERLERİ:

Mecmûa-i İlâhiyat, Terceme-i Usûl-i Aşere, Terceme-i Kelimât-ı Kümeyl b. Ziyâd, Terceme-i Bâbü's-Şuyûh min Fütûhâti'l-Mekkiyye.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSTAFA EŞREF PAŞA

Devlet adamı, şair (D. Ekim 1820, Bursa - Ö. 7 Aralık 1894, İstanbul). Kardeşinden ve Bursa Müftüsü Ankaralı Abdurrahman Efendi'den medrese usulünde ders aldı. Mekteb-i Harbiyede (Harp Okulu) okudu. 1844'te tabur kâtibi, 1853'te binbaşı, 1863'te miralay (albay), 1867'de mirliva (tuğgeneral) oldu. Bir müddet Dâr-ı Şûrayı Askeride bulundu. 1876'da Trabzon Valiliğine atandıysa da buraya gidemeden Tuna ciheti komutanlığına atandı. 1876'da başlayan Osmanlı-Rus Savaşı'nda alınan yenilgiden sorumlu tutularak Limni'ye sürüldü. Daha sonra İstanbul'a dönerek birtakım resmî görevlere atandı. Şiirlerinin bir araya geldiği *Dîvân-ı Eş'âr'ı* (1861) basıldı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MUSTAFA FETHÎ

Mutasavvıf, bilgin. (D. 1794, Bozdoğan / Aydın - Ö. 28 Aralık 1925, Bozdoğan / Aydın). Nakşibendî-Hâlidî şeyhidir. Önceleri Uşşakî şeyhi Müftî Mehmed Tevfik Efendi'den feyiz (manevi aydınlanma) aldı. Memleketinde öğrenimini tamamladıktan sonra Kula ve Bozdoğan'da müftülük yaptı. Basılmamış divanından başka çeşitli manzum eserleri ve tasavvuf yolu hakkında *Bir Âşıkın Seyrânı* adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MUSTAFA FEVZÎ (Eğinli)

Mutasavvıf-şair (D. 1871, Eğin [Kemaliye] / Erzincan - Ö. 2 Ağustos 1924, Çarşamba / İstanbul). Çocukluk çağında İstanbul'a gitti. İptidai (ilkokul) öğreniminden sonra Vaiz Kasapzâde'nin derslerine devam etti. Bahriye Dairesine girdi. Kalyon Kâtipliği ve Kolağalığa terfi ettikten sonra emekliye ayrıldı. Tasavvufi eğitimini Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Ahmed Ziyâüddin-i Gümüşhânevî'den aldı. Gümüşhanevî'nin ölümünden sonra halifesi Hasan Hilmi Efendi tarafından kendisine icazet (yeterlilik) verildi. Eserlerinin çoğu manzumdur. *Cerîde-i Sûfiyye*'de tasavvufî makaleleri yayımlandı. Mezarı, Edernekapı-Eyüp arasındaki Mustafa Paşa Tekkesi yakınındadır.

ESERLERİ:

Mir'âtü's-Şuhûd fi Mes'eleti Vahdeti'l-Vücûd (haz. Mahmut Kanık-Fatma Zehra Kavukçu, 2003), *Menâkıb-ı Ziyâiyye, Menâkıb-ı Haseniyye, İsbâtü'l-Mesâlik fi Râbıtati's-Sâlik, Mizânü'l-İrfân, Şümûsü's-Safâ fi Evsafi'l-Mustafa, İzhâr-ı Hakîkat* (Abdullah Cevdet'e reddiye), *Rehber-i Zâkir* (Basılmamış), *Orduya Arz-ı Hâl.*

HAKKINDA: Mehmet Akkuş / "Feryadnâme" (İslâm, sayı: 63, 1988), İrfan Pak / "Mustafa Fevzi Efendi ve Mizânü'l-İrfân'ı" (Özlenen Fark, sayı: 12, Temmuz 1997), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

MUSTAFA HİLMİ (Elmastıraşzâde)

Şair ve yazar, besteci (D. 18 Eylül 1840, İstanbul - Ö. 1881, Kuzguncuk / İstanbul). Tam adı Elmastıraşzâde Mustafa Hilmi Bey'dir. Divân-ı Hümâyûn Kalemi memurlarından Elmastraş Ahmed Bey'in oğludur. Dârülmaârif ve Mahrec-i Aklâm okullarında okudu. Daha sonra özel öğretmenlerden çeşitli dersler aldı. Rüsûmat Emaneti, Tütün Müskirat ve Evrak-ı Sahiha Müsevvidliğinde çeşitli görevlerde bulundu.

Müzikle de ilgilenen ve besteleri olan Hilmi'nin Osmanlı müelliflerine göre, biri basılmış, diğeri basılmamış iki divanı vardı. "*Dîvân-ı Belâgat Unvân-ı Hilmî*" başlığı ile 1857'de Tabhane-i Âmirede taşbasması ile çoğaltılan büyük kıtada, altmış iki sayfalık divanın ona ait olduğu düşünülmektedir. Doğum tarihinde bir yanlışlık yoksa, bu divan, şair on sekiz yaşında iken düzenlenmiştir. Mustafa Hilmi'nin mezarı, Kuzguncuk Nakkaş Mezarlığındadır.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Dîvân-ı Eş'âr* (2 adet).

TİYATRO: *Tesir-i Aşk yahut Zahmetsiz Ölüm* (Nesir), *Bahtiyar yahut Son Gürlüğü* (Manzum).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri (c. 2, 1971-75), İbnülemin Mahmut Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 2, 2000), TDE Ansiklopedisi (c. 4, 1971-79), Nail Tuman / Tuhfe-i Naili (c. I, 1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), TDOE -TDE Ansiklopedisi (c. 5, 2004).

MUSTAFA KABÛLÎ

Sûfî, şair (D. ?, Edirne - Ö. 1473, Edirne). Rifaî şeyhlerindendir. Edirne'de yetişti. Tasavvufa yönelmeden önce mahkeme başkâtipliği yaptı. Sonra mesleğini terk ederek evini dergâha dönüştürdü. Edirne'de kendi adıyla anılan bu dergâhta gömülüdür.

ESERLERİ:

Mürettep Dîvan, Kenzü'l-Esrâr (yay. haz. Mehmet Bayrak, 2001), *Mevsletü'l-Hidâye, Müşkil-güşâ* (20 cüzlük Farsça Lugat).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Mehmet Bayrak (Kenzü'l-Esrâr, 2001).

MUSTAFA KÂMİL EFENDİ

İslâm bilgini (D. 1857, Maraş - Ö. 1924, İzmir). İlköğrenimini Maraş ve

Kilis'te tamamladı. Manisa'da Hacı Evliyazâde Ali Rıza Efendi'nin derslerine devam etti. İzmir'de Yozgatlı Hoca Mustafa Keşfî Efendi'den icazetnâme (diploma, yeterlilik) aldı. Morali ve Kurşunlu medreselerinde müderrislik, Sanayi Mektebinde öğretmenlik görevlerinde bulundu. İzmir ve İstanbul gazetelerinde edebi ürünleri yayımlandı. Şair Eşref'le tartışmaları oldu. Uluyol Mezarlığında toprağa verildi.

BAŞLICA ESERLERİ:

İbn-i Sina (1307), *Usul-i Ekyise* (1307), *Sarf-i Osmani, Güfte-i Kâmil, Mer'aşi* (Adâb'dan Abdülvehhab'ın haşiyesi, Arapça), *Dini ve Tarihi Menakıb-ı İmam-ı Azam* (Muhaddislerden Şeyh Muhammed b. Ahmed El-Dımışki'nin Ukûdü'l-Cihaz adındaki eserinin tercümesi), *Kavâid-i Arabiyye* (1313, 71 sayfalık bir risale), *Manzume-i Harb, İbn-i Sina'nın Kaside-i Ruhiyye Tercümesi* (İzmir'de Hizmet gazetesinde yayımlandı)

Ayrıca basılmamış eserleri vardır.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

MUSTAFA MANTIKÎ

Mantıkçı (D. ?, Florina / Manastır - Ö. 1828). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Öğrenimini tamamladıktan sonra memleketine döndü ve müderrislik yaptı. Memleketinde öldü.

ESERLERİ:

Şerhu Şifâi Şerif (4 cilt), *Hâşiyetü'l-Beyzavi, Nazîre-i Şemsiye, Tebşirü'l-Mülük fi Ahseni's-Sülük, Tefsîru "İnna'llâhe Ye'muru bi'l-Adli ve'l-İhsân", binukaT Kaside-i Na'tiyye, Risâle fi Hajkki'ş-Şuûn, Risâle fi Hakki'l-İctihad, Risâle fi Sünneti'l-Asr, Şerhu Avâmil, Risâle mine'l-Akâid, Risâle-i Vebâ ve Tâûn, Mufassal Hlyei Şerîfe.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

MUSTAFA MUHARREM

Şair. 1968, İstanbul doğumlu. Tam adı Mustafa Muharrem Tüfekçi'dir. Mustafa Muharrem, Talha Bedirhan imzalarını da kullandı. İlk ve ortaöğrenimini Bursa'da tamamladı. GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. Bursa'da öğretmen olarak görev yaptı. İlk defa *Haftalık Ülke Dergisi*'nde siyasî yazılarla göründü. Şiirleri ve yazıları ayrıca *Aylık Dergi, Dolunay, Mavera, İlkyaz, Mim, Hece* ve *İpek Dili* dergilerinde; *Marmara* gazetesinin sanat ekinde yer aldı. Şiiri, başlangıçtaki saflığın insana el koyması olarak niteledi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *İsa'dan Önce Gül* (1999), *Öç Terimleri* (2002), *Kemansız Kare* (2006).

DENEME-İNCELEME: *Şiirin Fülleri Hakkında* (2002).

HAKKINDA: Mehmet Çetin / Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (c.4, 2002), Hüseyin Su / İçrek Çcri'nin Kargıları (Hece, Ağustos 2002), Mustafa Muharrem / Kemansız Kare (2006).

MUSTAFA MUHARREM

SARIŞIN UYKU

Ben ağacın
kendini ağaç sanmasından ibaretim:
Bu,
kaplumbağalarla
üzümlerin mutsuzluğundan
bir tehlike bana.
Bu tenha karmaşada -tuhaf-
pörsüyorum kuledeki saat geçerken gözlerini
zifiri bir oyalama ve dişi bir ısrarla
hırkama ters düşüyor dünya
Şakaklarıma
şer gösteriyor beni
mevsimlerden başka günah işlememiş saçlarıma.
Umursamam da linç edileyim diye
verilsem elmanın nefsani dansı
veya çınlayan taylara.

Ama bir kuğunun boynu yoktur yağmurda
senin ellerin, senin gidişin kadar kesin bu
tüylerime sorarsan
bu sebeple küsülmez mızıkaya.
Ben oysa bir geyik çıkını
ve dervişlerin kopyası bile olsa
bunun görüntüsünden dağ
tırpan gibi tutuyorum tanı;
hiç bitirmiyorum ayrıca
şarkılara has birer nükte değilse kediler
sayfaları arasına hançerimi koyduğum
o yanılgısı epik
tarzı yakuttan romanı.

Kaçmış vapurlar ve kalkmayan trenler
götürüyor ya
kanatların kılavuzluğunda yüzümü hayata
namluma kanıp soyunuyor temmuz.
İnanılıyor
kibritim kemanı endişesi
ve bir kalbi daha düşlüyor katil zambak
attığım her adımda;
kravat bağlarken zenci hatalardan
tamamlamak için akşamı
bir dostum daha.
Ey menekşenin son hükmü gök!
Ey birden üstüme sıçrayan ince patika!
Kaç kız öpüyorsak ölürken
o kadar melek iade ediyoruz
o kadar sıla sana, o kadar rüya.

(*Kemansız Kare*, 2006)

MUSTAFA NAİL

Devlet adamı, siyasetçi (D. 1861, İstanbul – Ö. 2 Şubat 1921, İstanbul). İstanbul / Çiçekpazarı Rüştiyesi (Ortaokulu), Galatasaray Sultanisi (Lisesi), Mülkiye Mektebi yüksek kısmı (Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1884) mezunu. Okulu bitirince Galatasaray Sultanîsinc Türkçe öğretmeni olarak atandı. Döneminin Ticaret ve Tarım bakanlıklarının çeşitli birimlerde çalıştı. Yirmi bir yıl Mekteb-i Mülkiye'de usûl-i maliye dersi verdi. 1910 seçimlerinde Saruhan (Manisa) sancağından milletvekili seçildi. Hüseyin Hilmi Paşa Kabinesinde Milli Eğitim Bakan-

lığı yaptı. 1911'de Ayan Üyesi (senatör) oldu. II. Meşrutiyet döneminde 8. Mehmed Said Paşa Kabinesinde de Maliye Bakanlığı görevinde bulundu. *Hayat-ı Düvel* (Mehmed Rakım ile, 1890, 1891, 1894), adlı üç ciltlik eseri dışında maliye ile ilgili kitapları da vardır.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975).

MUSTAFA NİYAZİ.

Bkz. ISPARTALİ, Mustafa Niyazi

MUSTAFA NURİ PAŞA

Tarihçi, devlet adamı (D. 1824, İzmir - Ö. 1890, İstanbul). Özel öğrenim görerek yetişti. İstanbul'da Babıâli Tercüme Kaleminde memurluğa başladı. Mabeyn Başkâtipliği (1867), Divan-ı Muhasebat (1873) ve Temyiz Mahkemesi Reisliği (1877), Defter-i Hâkâni (1877) ve Maarif (1881) nazırlıklarında (bakanlık) bulundu. Son görevi Evkaf (Vakıflar) Nazırlığıydı (1885). Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan 1841 yılına kadarki dönemini anlatan *Netâyic-i Vukuât* adlı tarihi, Osmanlı tarih yazarlığının en önemli örneklerindendir. Eser, 1979 yılında Neşet Çağatay tarafından yayımlandı.

Mustafa Nuri Paşa

MUSTAFA REFİK

Eğitimci, yazar (D. 1866, İstanbul – Ö. 22 Eylül 1913, Viyana / Avusturya). Ünlü romancı Ahmet Midhat Efendi dayısıdır. Rodos Süleymaniye Medresesindeki öğreniminden sonra, İstanbul Toptaşı Askeri Rüştiyesi (ortaokul), Mülkiye Mektebi idadi (lise) ve yüksek kısımlarını bitirerek İçişleri Bakanlığının çeşitli birimlerinde çalıştı. Daha sonra Eğitim Bakanlığına geçerek çeşitli okul ve liselerde yöneticilik, din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretmenliği yaptı. Darülmuallimat (Erkek Öğretmen Okulu) müdürü iken tedavi için gittiği Viyana'da öldü. Cenazesi İstanbul'da toprağa verildi.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Müntehabât-ı Mustafa Refik* (8 cilt, 1889-1892), *Menâkıb-ı Seyyâhîn* (8 cilt, 1894), *Tercümân-ı Hakîkat'in Garâib Cüzdanı* (1909).

ÇEVİRİ: *İnsan ve Hayvanat Üzerinde Musikinin Tesiri* (1892), *Meş'um Çiftlik* (Tiedman'dan, 1893), *Hayal İçinde Hakikat yahut Bin Sene Sonra Amerika'da Bir Gazetecinin Derece-i Meşguliyeti* (Jules Verne'den, 1893), *Lord Byron'ın İlk Muâşakası* (Elie Forres'tan, 1893), *Tunçtan Kızlar* (Xavier de Montepin'den, 1893), *Madam Narman'ın Hatası* (Theodore Cahu'dan, 1896), *Kalb-i Cerihadâr* (Jules Mary'den, 1896), *Gaston'ın Muâşakası yahut Cesur Kız* (Panson de Terrail'den, 1897), *Bir Sırr-ı Acib yahut Kaptanın Kızı* (Wilki Kolens'ten, 1897), *Rakâbet-i Âşıkâne yahut Gençleşmiş Gönül* (Jean Rameau'dan, 1898), *Para Kuvveti* (2 cilt, X. de Montepin'den, 1898), *İkizler* (Albert Delpit'den, 1898), *Sevda Facialarî - Para Kuvvetinin Zeyli* (3 cilt, Montepin'den, 1899, 1900), *Laridu'nun Sergüzeşti* (Paul de Koc'tan, 1902), *Çavuş Reno* (Pierre Sales'ten, 1903), *Matmazel Jozet* (J. Rameau'dan, 1904), *Tibet Dağlarında* (Sven Hedin'den, 1906), *Deniz Feneri* (J. Verne'den, 1907), *Hâli Ada* (Daniel Arnauld'dan, 1907), *Puware'nin Serveti* (1909), *Haramon Gönüllüleri* (Alexandre Dumas'dan, 1912), *Saray Entrikaları* (Michel Zevaco'dan, 1912), *Zümrüt Madeni* (1908), *Kara Değirmen Cinayeti yahut İngiltere Polisleri* (2 cilt, 1895, 1896), *Aşk ve Para* (1892).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

MUSTAFA REŞİD

Şair ve yazar (D. 1861, Edirne – Ö. 6 Ekim 1936). Kadirî şeyhi Ahmed Niyâzi Efendi'nin oğludur. Öğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra İstanbul'da Maarif Nezaretinde (Eğitim Bakanlığı) mümeyyiz (yazıları düzelten kâtip) olarak memurluk yaptı. Namık Kemal ve arkadaşlarının yazılarını yayımladığı *Şah* ve *Envar-ı Zekâ* dergilerini çıkardı, *Tarik* gazetesinin başyazarlığını yaptı. *Basiret* gazetesinde önce fıkralar, daha sonra makaleler yazdı. Döneminin edebiyatçılarını tanıtan antolojiler hazırladı. Hikâye ve şiirleri yaşadığı dönemde ilgi görmüşse de aşırı duygusallığı ve teknik yönden zayıflığı nedeniyle eserleri kalıcı olamadı.

ESERLERİ:

HİKÂYE-ROMAN: *Bir Çiçek Demeti* (1885), *Tezkir-i Mazi* (1885), *Yeis yahut Cürm-i Meşhut* (1885), *Flora* (1885), *Hayf* (1886), *Gözyaşları* (1886), *Cüzdanımdan Birkaç Yaprak* (1886), *Hayal-i Şebab* (1887), *Neyyir* (1889), *Ressam* (1889), *Pembe Ferace* (1892), *Lorans* (1892), *Defter-i Âmâlim* (1892), *İzdivaç-İmtizaç* (1893), *Tesir-i Edebiye* (1893), *Bir Kızın Babası* (1894), *Küfran-ı Nimet* (1896), *Son Salon ve Aşk* (1899).

ANTOLOJİ: *Müntehâbât-ı Cedide* (2 cilt, 1884), *Asâr-ı Meşâhir* (1885).

ŞİİR: *Medfun Emeller* (2 cilt).

HAKKINDA: Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992), E. Özarslan / Mustafa Reşid Bey: Hayatı ve Eserleri (Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış yüksek lisans tezi, 1994), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), TBE Ansiklopedisi (2001), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MUSTAFA SÂFÎ

Şair ve yazar (D. 1862, Yanya – Ö. 1901, Halep). Üsküdarlı Sâfî olarak da tanındı. Abdürrahim İlmî ve Köysancaklı Abdülkadir Efendi gibi bilginlerden edebî bilgiler ve Farsça öğrendi. 1880'de Üsküdar Bidayet Mahkemesinde çalışma hayatına başladı. Trablusgarp Fırka-i Askeriyesi mühimme kâtipliğine atandı. Burada dört yıl çalıştıktan sonra istifa etti ve İstanbul'a döndü. Mahmud Celâleddin Paşa'nın nedimi (sohbet arkadaşı) oldu. Bir ara Üsküdar'da attar dükkânı açtı. Hakkında yapılan ihbarlar sonucunda dükkânını kapatılarak Halep'e Mektubi Muavini (özel kalem yardımcısı) olarak gönderildi, orada öldü.

ESERLERİ:

Şi'r-i Sâfî, İslâm-ı Hazret-i Ömer, Cidâl-i Sadî bâ Müddei.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002),

MUSTAFA SAİT BEY

Anı yazarı (D. 1871 – Ö. ? İstanbul). Abdülaziz'in Levazımat-ı Umumiye Reisi, Sivas Valisi Vezir Divriğili Hafız Hasan Paşa'nın oğludur. İdadiyi (lise) bitirir bitirmez Rüsumat Müdiriyet-i Umumiyesine (Gümrükler Genel Müdürlüğü) girdi, bu teşkilatta çeşitli kademelerde ve müfettiş olarak görev yaptıktan sonra Mersin Rüsumat (Gümrük) Müdürlüğüne atandı. Bu son görevi sırasında gümrük mevzuatını ve uygulanışını açıklayan *Gümrük ve Gümrükçülük* (1915) adlı bir kitap yazdı. Yakınlarının söylediğine göre çok okuyan, kütüphanesi zengin bir kişiydi. Yağlıboya ve suluboya resim yapardı. *Avrupa Seyâhatnâme*'sinde yer alan suluboya resimleri Eşref Üren'in beğenisini kazandı. II. Abdülhamit zamanında birkaç kez tutuk-

landı, sorgulamalardan sonra serbest bırakıldı. Kesin tarihi bilinmese de İstanbul işgal altındayken ve Kurtuluş Savaşı başlamadan önce İstanbul'da zatürreeden öldüğü ve Sahrayı Cedit Mezarlığına annesinin yanına gömüldüğü bilinmektedir. *Avrupa Seyâhatnâmesi* (1898) edebi anlamda tek eseridir.

MUSTAFA SÂMÎ

Şair, yazar ve diplomat (D. ?, İstanbul - Ö. 1855, İstanbul). Defterdar Mektûbî Kalemine girdi. Viyana Sefareti kâtipliğine atandı. Posta ve Takvimhane Nezaretinde çalıştı. 1850'de Tahran sefirliğine gönderildi. 1852'de İstanbul'a döndü ve ölünceye kadar burada yaşadı. *Avrupa Risâlesi* adlı eseriyle ünlüdür. Şiirleri kitaplaşmadı.

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. IV, 2002).

MUSTAFA SELÂMÎ

Mutasavvıf-şair (D. ?, İzmir – Ö. 1813, İstanbul). Hakkında daha fazla bilgiye ulaşılamadı.

Nakşibendî şeyhlerindendir. Eyüp'te Baba Haydar Mahallesindeki dergâhında şeyhlik yaptı ve burada öldü.

ESERLERİ:

Divan, Mevlid Manzûmesi.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSTAFA SUPHİ

Şair ve yazar. 18 Mart 1968, Fatköy / İstanbul (nüfusta 29 Aralık 1969, Ordu [Merkez]) doğumlu. Dergilerde çıkan bazı ürünlerinde Suna Yurt, Orhan Gökçe imzalarını da kullandı. Akyazı İlköğretim Okulu orta birinci sınıfından ayrılarak (1980) öğrenimini yarım bıraktı. Gazeteci-yazar olarak *Cumhuriyet* (1990), *Özgür Gündem* (1991), editör olarak E Yayınlarında (1991-97) çalıştı. Doku Filmde yapım müdürlüğü yaptı. Bir süre sinema-tv sektöründe çalıştıktan sonra İstanbul – Çengelköy'de ikici el kitap alım satımıyla uğraşıp yazı çalışmalarını sürdürdü. Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği, BESAM üyesidir.

"Açım" adlı ilk şiirini *Trübün* gazetesinde (Ordu, 1987), sonraki ürünlerini *İnsancıl* yanı sıra *Damar, Varlık, Gösteri, Milliyet Sanat, Adam Sanat, Hürriyet Gösteri, İnzivo, Yazıt, Dergi, Lişt, Yaba, Dem, Berfin Bahar* vd. dergilerde yayımladı. *İnsancıl* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. Merkezi Duisburg da bulunan Kiebitz kültür merkezinin çıkarmış olduğu *Dergi* adlı derginin Türkiye bölümünü yönetti. *Zanpara Seyfi* adlı senaryosu 1997'de Ünal Küpeli tarafından filme çekilerek Star TV'de gösterildi. Bir dönem özel bir radyoda sanat ve edebiyat programı yaptı. İlk şiir kitabı, yayımlandığı yıl Ordu'da toplatıldı, sonra serbest bırakıldı.

"Mustafa Suphi'nin şiiri son derece yalın bir şiir, kapalı simgelerin ardına gizlenmiş değil, ağır örtülerin altında kendini saklıyor değil.

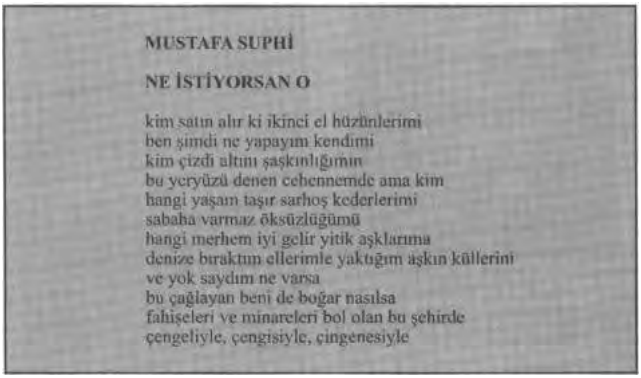
"Mustafa Suphi, sözü dosdoğru söyleyerek şiiri bulma yolunda kararlı. Bir bakıma en zor şiir yolunu seçmiş görünüyor. Onun şiirinde kent yaşamı, direnişler, aşklar, kırgınlıklar birbirini öncelemeksizin yer alıyor. Gizlisi saklısı olmayan estetiğiyle pek sevdim. Şiir yazıyorum diye bilgiçce hokus pokus yapanların şiirine ders olsun." (Afşar Timuçin)

"Mustafa Suphi iyi şiir yazabilen başarılı ozanlarımızdandır. Kendisini kutluyorum." (Faik Baysal)

"Mustafa Suphi de toplum sorunlarını, haksızlıkları, çekilen acıları, bunlara karşı direnmeyi konu edinmiştir." (Konur Ertop)

ESERLERİ

ŞİİR: *Mavi Kalsın Gökyüzü* (1990), *Dudağımda Tekrarlayıp Durduğum* (1991), *Yalnız Ve Sonsuz* (1997).

MUSTAFA SUPHİ

NE İSTİYORSAN O

kim satın alır ki ikinci el hüzünlerimi
ben şimdi ne yapayım kendimi
kim çizdi altını şaşkınlığımın
bu yeryüzü denen cehennemde ama kim
hangi yaşam taşır sarhoş kederlerimi
sabaha varmaz öksüzlüğümü
hangi merhem iyi gelir yitik aşklarıma
denize bıraktım ellerimle yaktığım aşkın küllerini
ve yok saydım ne varsa
bu çağlayan beni de boğar nasılsa
fahişeleri ve minareleri bol olan bu şehirde
çengeliyle, çengisiyle, çingenesiyle

Mustafa Suphi

ROMAN: *Bir Yaşamın Güncesi* (1992), *Sonbahar Düşü* (1994).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 26.11.1998), TBE Ansiklopedisi (2001).

MUSTAFA, Şahin

Şair. 1938, Ercek (Ahransko) köyü / Eğridere (Ardino) / Kırcaali / Bulgaristan doğumlu. Şahin Mustafov imzasını da kullandı. İlk ve ortaöğrenciminden sonra Kırcaali Türk Öğretmen Okulunu bitirdi. Uzun yıllar öğretmenlik yaptı. 1968'de serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelerek İstanbul'a yerleşti. Çalışmalarına İstanbul Kartal'da devam etti.

Şiirlerinde Rodopların güzelliklerini anlattı. Yalın ve içli bir anlatış biçimi, insan sevgisinin ağır bastığı şiirleri ile Bulgaristan Türk şiirinde sanatsal düzeyi o dönemin beğenisine göre önemsendi. 1965 yılında *Vatan Toprağı* adlı bir şiir kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (2002), Sabahattin Bayramöz / Türkçenin Sarmaşıkları (2002).

MUSTAFA TAKÎ

Mutasavvıf, alim, şair (D. 1873, Sivas - Ö. 1925, Sivas). Meslek hayatına sorgu hakimi olarak başladı. Mahkeme üyeliği, medresede fıkıh ve tefsir hocalığı, dilekçe encümen başkâtipliği görevlerinde bulundu. TBMM I. Dönem Sivas Milletvekili olarak görev yapan Mustafa Taki Efendi, kelam ilminde uzman bir alim ve mutasavvıf bir şairdir. Tokatlı Mustafa Hakî Efendi'nin ölümünden sonra irşat (Hak yolunu gösterme) görevini devralarak, ölünceye kadar bu görevi sürdürdü. Makaleleri *Sebîlü'r-Reşad* ve *Sırât-ı Müstakîm* dergilerinde yayımlandı. *Ağaç Dikmenin Fazi-*

leti isimli bir diğer eseri daha olduğu söylenmesine rağmen bu eser henüz bulunamamıştır. Mezarı Abdülvahab Gazi Türbesi yakınlarındadır.

ESERLERİ:

Târîh-i Nûr-ı Muhammedî ve *Kırk Hadis.*

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

MUSTAFA TEVFİK

İslâm bilgini (D. ?, Mişcli köyü / Köprü / Kayseri - Ö. 1854). İğcizâde namıyla da tanındı. Öğrenimini Kayseri ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra memleketine döndü ve ölünceye kadar müderrislik ve müftülük yaptı.

ESERLERİ:

Umdetü'l-Akâid alâ Bür'eti'l-Kasâid (Kaside-i Bürde şerhi), *İzhâr Şerhi İmtihân, Arzuhâli'l-Kuzât.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSTAFA TÛSİ ÇELEBİ

Şair, bilgin (D. Tosya – Ö. 10 Haziran 1596). Küçük Mustafa Efendi olarak da tanındı. Şiirlerinde bazen Tüsi mahlâsını da kullandı. Şam ve Mekke Mollası oldu. Semaniye medreselerinde müderrislik yaptı. *Selciye Risalesi* ve birçok şiiri vardır. Döneminin tanınmış şairlerindendi. İlginç ve az bilinen ilmi olayları ve latifeleri bir kitapta topladı. Arapzade Efendi'den ders görerek icazet (yeterlilik) aldı. Hoca Efendi'ye sunduğu bir kasidesi çok ünlüdür. *Ahlâku's-Sultan* isimli ahlâk ilmine dair bir eseri ile *Selciye* adlı manzumesi ve birçok şiiri vardır.

HAKKINDA: Bursalı Mehmet Tahir / Osmanlı Müellifleri (1971-75, c.2, s. 414), Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi (c. 6, s. 459), Halûk İpekten ve diğerleri / Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü (1988), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

MUSTAFA VAHYÎ

Mutasavvıf (D. ?, İstanbul – Ö. 1878, Medine). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Nakşibendî şeyhlerindendir. Hoca Hüsam Efendi'nin oğluve öğrencisidir. Mezarı, Medine'de Dağıstanlı Şeyh Şâmil'in mezarının yanındadır.

ESERLERİ:

Subhatü'z-Zâkirin, Dürretü'l-Aziziyye, Hazzu'z-Zâkirîn (Hadis-i Erbain Şerhi).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSTAFA ZEKÂÎ

Mutasavvıf-şair (D. ? - Ö 1812). Halveti-Şabani şeyhlerindendir. Tasavvuf eğitimini Simavlı Hasan Efendi'den aldı. Pir Ümmî Sinan Dergâhında şeyhlik yaptı. Hakkında daha fazla bilgi yoktur.

ESERLERİ:

Dîvan, Risâletü'l-Velediyye Şerhi (Nasûhi Efendi'ye).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

MUSTUL, Nihat

Eğitimci, şair. 1953, Mut / Mersin doğumlu. Mersin Öğretmen Okulu mezunu. Öğretmenlik yaptı ve çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri yayımlandı.

ESERLERİ (Şiir):

Bize Ne, Sanki Yürür Gibiyiz.

HAKKINDA: İçel Şairler ve Yazarlar Antolojisi (2001).

Ayten Mutlu

MUTLU, Ayten

Şair. 6 Ekim 1952, Bandırma / Balıkesir doğumlu. Bandırma Lisesinden sonra başladığı Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesindeki öğrenimini üçüncü sınıfından ayrılarak yarım bıraktı. Daha sonra İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesini (1975) bitirdi. 1977'den itibaren Merkez Bankası İstanbul Şubesinde çalışarak 1998 yılında emekliye ayrıldı.

İlk deneme, öykü ve şiirleri, ortaokul yıllarından başlayarak yerel gazetelerde yayımlandı. Şiir, deneme ve çevirileri sonraki yıllarda *İmece, İnsancıl, Evrensel Kültür, Edebiyat 81, Varlık, Atika, Milliyet Sanat, Gösteri, Sombahar, Yeni Biçem, Düşlem, Şiirlik, Yazko Edebiyat, Oluşum, Pen Edebiyat Seçkisi, Edebiyat ve Eleştiri, Başka, Islık, Bahçe, Şiir Oku, Güzel Yazılar, Ludingirra, Öteki-Siz, Papirüs* dergilerinde yer aldı. Lirik, akıcı, çarpıcı metaforlarla zenginleştirdiği bir dille yazdığı şiirlerle tanındı. İçli, kırılgan, ama kararlı ve tutkulu bir kadın imgesini şiirinin özüne koymaya çalıştı. Orhan Koçak, onun için "post-romantik bir düşbozumu deneyiminin tadını çıkaran şairlerden" yorumunu yaptı.

"Yaşanmışlıklar, yaşan(a)mamışlıklar, düşlenmişlikler çizgisinde gelişen; kesişmeler, paylaşmalar, kopmalar, yükseliş ve inişler, örtüşmeler ve ayrı düşmeler ekseninde hazların, doyumsuzlukların, düşkınlıklarının, hüzünlerin, iç sorgulamalarının, anlamlandırmaların inişli-çıkışlı tansiyon ritmiyle seyreden bir serüvenin ışığında Ayten Mutlu ve şiiri için söylenebilecek şey: Dünyaya, yaşama ve yaşadıklarına bakışı, onları anlamlandırışı, lirik, akıcı, çarpıcı metaforlarla bezeli bir dille şiirleşiyor. Coşkusu ve hüznü son derecede yalçınlıklar yaratan bir seyir izliyor. Doruklar, fay kırılmaları, çöküntüler... Şiddet birimi çok yüksek bir seyir ve dil. Ama, hep kadınsı bir seçimle. Yumuşak, içli, lirik, olgulara, iç fırtınaları ve kanamalarıyla getirdiği yorumlar; içli, kırılgan, ama kararlı ve tutkulu kadın imgesinin, iç ve dış gözleriyle bakışı, tutkunun, hazzın ve acının yüksek titreşim dozu...onun şiirinin özünü oluşturuyor." (Fikret Demirağ)

ESERLERİ (Şiir):

Dayan Ey Sevdam (1984), *Vaktolur* (1986), *Seni Özledim* (1990), *Kül İzi* (1993), *Denize Doğru* (1996), *Çocuk ve Akşam* (1999), *Taş Ayna* (2004), *Yitik Anlam Peşinde* (2004), *Ateş Külleri* (seçme şiirler, 2006).

HAKKINDA: Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (1994), Mehmet Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Oğuz Özdem / Ölümün Dolayında Gezinen Şair (söyleşi) - Gültekin Emre / Rüzgârın Bekleme Odasındaki Şair - Metin Cengiz / 'Çocuk ve Akşam' Üzerine Notlar - Fikret Demirağ / Sükûnet Denizinde Hüzünlü Bir 'Sappho' İzleği... (Cumhuriyet Kitap, 8.7.1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Serdar Koçak (Radikal Kitap, Mayıs 2002), Orhan Koçak / Taş Ayna (Virgül, Nisan 2002), Betül Tarıman / Ayten Mutlu'nun Yeni Şiirleri Taş Ayna - "Aşk Henüz Gidilmemiş Bir Ülkedir" (Cumhuriyet Kitap, 18.7.2002), Budala (Kasım-Aralık 2002), Yavuz Özdem / Ayten Mutlu - Taş Ayna (Varlık, Ocak 2003), Hilal Karahan (Kül Elçştiri, Aralık 2004).

MUTLU, Bekir

Şair. 1931, Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu. Anestezi ve reanimasyon uzmanı olarak Ankara Numune Hastanesinde yirmi beş yıl Anestezi Klinik Şefi olarak görev yaparak 1995 yılında emekliye ayrıldı. Meslek hayatı boyunca yurtiçi ve yurtdışında pek çok tıp kongresine katılarak bu kongrelerde bildiriler sundu.

Şiirlerinden yüz kırk bir tanesi bestelenerek radyo ve televizyonlarda seslendirildi. Yılın en sevilen on şarkısı yarışmasında *Milliyet* gazetesi tarafından pek çok kez ödüle layık

BEKİR MUTLU

POSTACI

Kulağımda çınlıyor düdüğü o trenin
Sallanan beyaz mendil hala kalbimde acı
Gönülden beklediğim geleceğimi diyenin
Gurbetteki resmiyle bir mektubu postacı.

Kimi elbet gülecek kimi müjde alacak
Gönüllere kimbilir ne sevinçler dolacak
Belki de beklediğim bu son mektup olacak
Acı haber olsa da çal kapımı postacı.

Gitti gideli beri yüreğimde umuttu
Çoktandır bir haber yok belki beni unuttu
Ellerin mi titriyor gözlerin yaş mı dolu
Yoksa mektup bana mı uzat zarfı postacı.

Bana aldığı yüzük başkasına kısmetmiş
Yine de unutmamış düğüne davet etmiş
Benim sevdiğim gibi demek beni sevmemiş
Beklediğim haberi işte aldım postacı.

(*Yine de Beklerim*, 2002)

Bekir Mutlu

görüldü. *Bir İlkbahar Sabahı* ile başta *Hürriyet* gazetesinin "Altın Kelebek" ödülü olmak üzere çok sayıda ödül aldı. Diğer ödül alan şarkılarından bazıları şunlardır: *Yudum Yudum Sevda, Sevgi Bağlarım, Bir Peri Masalı, Sen Nisansın, Sensiz Geçen Günler.*

ESERLERİ (Şiir):

Bir İlkbahar Sabahı, Yine de Beklerim, Yudum Yudum Sevda.

HAKKINDA: Feyzi Halıcı - Hüseyin Yurdabak - Abdullah Satoğlu / Gönül Sohbetleri IV (2000), Hüseyin Yurdabak / Şiirle Yaşayanlar Antolojisi (2003).

MUTLU, İsmail

Yazar. 1962, Kangal / Sivas doğumlu. Dokuz yaşına kadar Kur'ân kursunda okudu. Türkçe okuyup yazmayı kendi kendine öğrenerek ilkokula üçüncü sınıftan başladı. İlk ve ortaokulu Kangal'da, liseyi parasız yatılı olarak Sivas Lisesinde tamamladı (1980). Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi (1985) mezunu. Fakülteyi bitirdikten sonra iş hayatına Yeni Asya Yayınları araştırma merkezinde başladı. Aynı zamanda *Yeni Asya* gazetesinde çeşitli aralıklarla "Meşveret"

BEKİR MUTLU

KORKUYORUM

Güllerden korkuyorum, güzel ki öylesine
Kalbime dikenleri sanki batacak gibi
Sevmekten korkuyorum, ateş ki öylesine
Ömrümce yüreğimi sanki yakacak gibi.

Gözünden korkuyorum, yeşil ki öylesine
Yeşiller sanki bana küskün bakacak gibi
Aşkından korkuyorum, pınar ki öylesine
Ömrümce yüreğime sanki akacak gibi.

İsmail Mutlu

köşesini hazırladı. 1992 yılında Mutlu Yayıncılık adıyla bir yayınevi kurdu. 1994 yılında Yeni Asya gazetedeki köşe yazılarına ve işine son verildi. Bundan sonra yayın hayatına Mutlu Yayıncılıkta devam etti. Kendi kitaplarının yanı sıra Bediüzzaman Said Nursî'nin "Risale-i Nur Külliyatı"ndan birçok eserini de günümüz Türkçesine aktararak yayımladı.

İlk makalesi, lise son sınıfta iken, Din Görevlileri Federasyonu tarafından çıkarılan *Hakses* dergisinde, sonraki yıllarda *Hakses, Diyanet, Diyanet Çocuk, Davet*, 1997- 2000 yıllarında kendi çıkardığı *Kur'ân'a ve Sünnete Ayna* dergileri *Yeni Asya, Yeni Nesil* ve *Tasvir* gazetelerinde yayımlandı. Üsküdar FM radyosunda uzun zaman dinî konularda programlar yaptı.

BAŞLICA ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *İslâm'da Tesettür* (1982, kitapçık), *İslâm'da İlkler, Teaddü-ü Zevcat ve İslâm Dini, Kader Nedir, Tevhid Öncüleri* (1986), *Peygamberimizin Hanımları* (1987), *Örnek Hanımlar* (1987), *Hz. Fatıma* (1987), *Dua Kitabı* (1987), *Açıklamalı Meâl ve Sahabiler Ansiklopedisi* (heyet ile, 1987), *Sünneti İnkar Fitnesi* (1999), *Hanımlara Fetvalar* (2002), *Geleneksel İslâm Anlayışına Aykırı Görüşlerim* (2002), *Osmanlı'da İlk Meclis Denemesi ve Baskı Rejimine Giden Yol* (Abdülhamid Gerçeği-1, 2002), *İslâm'da Örtünme* (2002), *Tarikatlar 2* (2003), *Sıddık-ı Ekber Hz. Ebû Bekir, Hadislerle Evlilik Aile, Peygamberimizden Dualar, İlahî Program Kader, Faiz Ticâret, Evlilik Âile Boşanma, Yeni İslâm İlmihali, Dört Halife Devri, Tarih Aynasında Yahudiler, Hanım Sahabîler, Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Milliyetçilik, Hz. Aişe, Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Hürriyet, Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Hilafet, Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Parti ve Siyaset, Bediüzzaman'ın Yorumları Işığında Kıyâmet Alâmetleri, Risale-i Nur Külliyatı Fihrist ve İndeksi.*

SADELEŞTİRME (Bediüzzaman Said-i Nursi'den): *Hakikat Çekirdek-*

leri (2005), *İktisat-Şükür Risalesi* (2005), *Şualar -1* (2005), *Tarikat Risalesi* (2005).

MUTLU, M. Avni

Eğitimci, şair ve yazar (D. 1912, Mersin – Ö. 1988, Mersin). *İçel Halkevi* dergisi ile yerel gazetelerde hikâyeleri, şiirleri yayımlandı.

ESERLERİ (Araştırma):

Arpaçsakarlar (1974), *Türk Tarihinin Büyük ve Şanlı Savaşları* (1975).

HAKKINDA: İçel Şairler ve Yazarlar Antolojisi (2001).

MUTLU, Mustafa

Şair (D. 1935, Gorsko Slivovo [eskiden Dağ Slivova] köyü / Bulgaristan - Ö. 1997, Sofya / Bulgaristan). Mustafa Mutkov imzasını da kullandı. İlk ve ortaokulu köyünde bitirdi. Bir süre Sofya Türk Öğretmen Okulunda okudu. Razgrat Öğretmen Okulunu bitirerek öğretmenlik yaptı. Sonraki yıllarda Sofya Üniversitesinin Türkoloji Anabilim Dalında bir süre öğrenim gördü. *Halk Gençliği* ve *Yeni Işık* gazetelerinde çalıştı. Madencilik, şoförlük, vatmanlık yaptı. Birkaç yıl Sovyeteler Birliğinde inşaat işçisi olarak çalıştı. Bulgaristan'a döndükten sonra yine gazetecilik yaptı. 1991'den itibaren *Hak ve Özgürlük* gazetesinin edebiyat bölümü editörlüğünü yaptı.

Şiirlerinde içtenlik ve sıcaklık görülen şairin, Mustafa Mutkov adıyla ilk şiiri 1953'te *Eylülcü Çocuk* gazetesinde basıldı.1965'te *Sabah Yolcusu* adlı şiir kitabı yayımlandı.

"Yaşamı boyunca şiirden kopmamış ama şiir yazmak için de pek vakit bulamamış, şiirini daha yüksek düzeylere bu yüzden çıkaramamıştır. En mutsuz anlarda bir kurtuluş adası olmuştur onun için şiir. Mustafa Mutkov, ya da Muti, ya da Mutlu için." (Sabahattin Bayramöz)

HAKKINDA: Hayriyc Sülcymanoğlu Ycnisoy / Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnckler (2002), Sabahattin Bayramöz / Türkçenin Sarmaşıkları (2002).

MUTLU, Mustafa (Ankaralı)

Araştırmacı-yazar, halkbilimci. 1944, Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünden mezun oldu. Halk Tiyatrosu alanında yüksek lisans yaptı. Milli Folklor Araştırma Dairesinde araştırmacılık, Devlet Tiyatrolarında Karagöz ve kukla sanatçılığı görevlerinde bulundu. Uluslararası festivallere katılarak Karagöz ve kukla sanatlarını tanıttı. Bilimsel toplantılarda bu konuda bildiriler sundu, Karagöz programları hazırladı. "Karagöz Tasvirleri" konulu sergiler açtı. *Karagöz Turkish Shadow Theatre* adlı bir eseri vardır.

MUTLU, Nazım

Şair. 1960, Tatlıpınar köyü / Taşova / Amasya doğumlu. Ankara'da, edebiyat öğretmenliği yaparken, eğitim alanındaki çalışmalarıyla da ilgi çekti. *Öğretmen Dünyası* dergisinin yazı kurulunda görev aldı.

"Ozan, devrimci bir davranış içinde, yaşadıklarını özenle döker dizelerine. 'Ekmeği kan ter içinde' olanları, doğadaki bozulmaları da anlatır. Mavi, balık, yosun, martı, deniz, liman vb. özelliklerini yitirmişse, ozana hak verneli. Su değirmenlerinin şarkılarını unutmak olur mu çocukluktan kalan?" (Hasan Akarsu)

ESERLERİ:

Geceyi Kuşatır El Yazıları (1993), *Yaşadığım* (2003).

HAKKINDA: Hasan Akarsu / Şiirler-Den / İzler (2004).

MUTLU, Şamil

Edebiyat araştırmacısı. 1966, Gümüşhane doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Gümüşhane'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (1989) mezunu. 1989-92 yılları arasında İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde *"Mehmed Dâniş Bey Hayatı ve Eserleri"* adlı tez çalışma ile yüksek lisans yaptı. Aynı enstitüde *"II. Meşrutiyet Devri'nde Eğitim ve Okullar"* adlı doktora (2000) çalışmasını tamamladı. 2003 yılında İÜ Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. Çalışmalarını XIX. yüzyıl Osmanlı tarihi alanında sürdürdü. Makalelerini; *Belgeler, Türk Tarih Belgeleri* dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ:

Mehmed Dâniş Bey ve Eserleri: Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati (1995), *Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları* (2005).

MUTLUAY, Rauf

Edebiyat araştırmacısı (D. 1925, Eskişehir - Ö. 14 Mayıs 1995, İstanbul). İlk ve ortaokulu Kütahya'da okudu. 1939'da İstanbul'a gitti. İstanbul Erkek Lisesi (1942), İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak okuduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1947) mezunu. Edebiyat öğretmeni olarak Antalya, Kastamonu, Edirne, İstanbul Fatih Kız, Atatürk Erkek ve Levent liselerinde çalıştı. Emekli olduktan (1974) sonra danışmanlık yaptığı Gerçek Yayınevinin "100 Soruda" dizisine yardımcı edebiyat kitapları, antoloji ve incelemeler hazırladı. İÜ Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü ile Devlet Tatbiki Sanatlar Yüksek Okulunda dersler verdi. İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığında, çeşitli yayınevi ve ansiklopedilerde çalıştı.

İlk yazısı *"Bir Selam"*, *Gün* dergisinde (1946) çıkan bir hikâyedir. Kitap tanıtma yazıları ve eleştirileri 1958 yılından itibaren *Hür Vatan, Dünya, Kim, Yön, Cumhuriyet, Dostluk, Varlık, Türk Dili, Yeni Ufuklar, Papirüs, Yeditepe, Milliyet Sanat* vd. dergi ve gazetelerde yayımlandı. 1969-78 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinde "Kitaplar" ve "Edebiyat Sohbetleri"

Rauf Mutluay

RAUF MUTLUAY

ŞİİR YAĞMURLARI

İkidebir kulak veriyordum yağmura
Gorki'nin Ana'sından kaldırıp kaldırıp başını...
Bayağ hoşuma da gitmişti ilkin
İri iri damlalar
Elli mumluk elektriğinde bahçenin
Vurdukça betonların üstüne üstüne.
Işıltılı bir koşuşmadır gidiyordu...
Yine de bir eksiği vardı, ama ne?..

Kokusu yoktu, kokusu!
Toprağı yoktu,
Yaprağı yoktu
Bir işe yaradığı yoktu!
Mübarek, yarı karanlık bir hapisane avlusuna yağan
Tam bir yarı-aydın yağmuruydu.

Can Yücel

Nâzım Hikmetin yağmuru, "Serez-in esnaf çarşısında, / bir bakırcı dükkânının kapısında / Bedreddin'im bir ağaca asılı" iken yağar. "Gecenin geç ve yıldızsız bir saatidir. / Ve yağmurda ıslanan / yapraksız bir dakla sallanan şeyhimin çırılçıplak etidir." Şiirde bir doğa olayının sürekliliği, doğallığa uygun niteliğiyle (herhalde çiseleyen yağmurlar sağ-naklara göre daha devamlıdır) altı kez tekrarlanarak söylenmekte, bütün toplumsal çalkantılara karşın yaşamın ve zamanın akışını duyurmaktadır. "Serez çarşısı dilsiz"dir. "Serez çarşısı kör. / Havada konuşmamanın, görmemenin kahrolası hüznü, / ve Serez çarşısı kapatmış teriyle yüzünü, / Yağmur çiseliyor; / beyaz ve çıplak mürted ayaklarının / ıslak ve karanlık toprağın üstünde koşması gibi."

Tevfik Fikret'inki bir ev içi şiiridir. Yağmur önce sesiyle duyulur: "Küçük, muttarid, multeriz darbeler / Kafeslerde, camlarda pür ihtiraz; Olur dembedem nevha-ger, nağme-saz". Sonra sokağa bakılır camın ardından. Aslında Servetifünun şiirindeki doğanın bir kartpostal görünümü olduğu hep söylenmiştir. Agoradan uzaklaştığı, yalnızlık köşesine çekilmeyi sevdiği bilinen Tevfik Fikret, şiirinde ufkun yaklaşmasını, bulutların kararışını, alaca karanlığın gelişini, boş sokaktan koşarak küçük bir çocuğun geçişini... sırayla anlatır: "Saçaklarda kuşlar / hazındır bu pek! / Susarlar, uzaktan ulur bir köpek."

Bilirsiniz Divan edebiyatında da, Halk edebiyatımızda da şiirlerin adları yoktur, konu bütünlükleri bulunmadığı gibi. Bu yüzden örneğin yağmuru arayacaksanız, bunun hiçbir kolaylığı da yoktur. Baştan sona bütün beyitleri, dörtlükleri taramak gerekir. Bir ad taşıyan şiirlere son yüzyılda kavuştuk biz. Sanatçıların, belli birimlerle belli kompozisyonlar sağlamaları, şiirlerine taktıkları adlarla dünyalarının kapılarını aralamaları düşünülebilir. Yıllardır ezbere bildiğim Nâzım şiirini Ruhi Su'nun yeni plağından tekrar tekrar dinlerken elimdeki küçük kâğıda "Üç Yağmur" yazmışım. İlk niyetim Nâzım'ın, Tevfik Fikret'in, Necip Fazıl Kısakürek'in, o an aklıma gelivcren, aynı konudaki birer şiirlerini karşılaştırmaktı. Sonra daha büyük bir fiş aldım elime; önce belleğimin verdiği çağrışımlarla bak diye yazıp sıraladım hatırladıklarımı: Yaşar Kemal'de Çukurova yağmurları, Necati Cumalı'da "Türkün Zamanı" Urfa yağmurları, Kemal Tahir'de "Rahmet Yolları Kesti" Şolohof'da "Don Kıyısında Hasat" yağmurları, Külebi'de "Batı Yağmuru". Ardından çeşitli şiir kitaplarının "İçindekiler" bölümlerinin gözden geçirilişi geldi. Hepsi bir yazıya sığamıyacağı için de şiir yağmurlarını öne aldım şimdilik.

Yahya Kemal Beyatlı, güzel havalar şairidir; Onda sayısız bahar aşkı ve yaz mutluluğu bulabilirsiniz: "Biten yazla başlar keder müsikisi". Sonbahar, daha ilk ayıyla hüzün ve korku getirir. Çünkü "Adalardan yaza ettik de veda / Sızlıyor bağrımız üstündeki dağ." Rüya gibi akşamlar, gönül aydınlıkları, şafak vakitleri, "Sis'te Söyleniş" altın gün batımları, bir de "Kar Musikileri" vardır da hiç yağmur yoktur şiirinde.

Ahmet Haşim'in kan rengi süvarileri bakır zirvelerin ardından sık sık gelir; gün biter, ağaçta neşe söner. "O Belde" de olduğu gibi sürüp giden bir zamandır akşam. "Bu sönen, gölgelenen dünyada / Bize bir zevk-i tahattur" kalmışsa da mehtabı, Şir'i Kamer'i pek çok olan şiir dünyasında hemen tek yağmur damlasına rastlamadan nice sayfa dolaşırsınız. Bir de siz bakın istersenız.

"Islak bir yorgan gibi iyice bürüneyim / Örtün üstüme örtün, serin karanlıkları" diye "Kaldırımlar" da dolaşan Necip Fazıl Kısakürek'de yağmuru bulmak doğaldır. Ve "Bu gece yarısında iki kişi uyanık / Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar" olduğu sürece "Bu Yağmur" yepyeni bir etkidedir artık:

Bu yağmur.. bu yağmur... bu kıldan ince
Öpüşten yumuşak yağan bu yağmur...
Bu yağmur... bu yağmur... bir gün dininee
Aynalar yüzümü tanımaz olur.

Bu yağmur kanımı boğan bir iplik,
Karnımda acısız yatan bir bıçak.
Bu yağmur, yerde tay ve bende kemik
Dayandıkça çisil çisil yağacak..

Bu yağmur.. Bu yağmur... cinnetten üstün;
Karanlık kovalmaz düşüncelerden.
Cinlerin beynimde yaptığı düğün
Sulardan, seslerden ve gecelerden... (...)

(*Bende Yaşayanlar*, 1977)

üst başlıklarıyla düzenli olarak haftalık yazılar yazdı.

"Mutluay, ocak ayı içinde ölen şair ve yazarları anmak için doğum-ölüm yıllarını çizelgesini açtığında kendisini çok etkilemiş, yetişmesinde büyük katkısı olmuş kimi edebiyat değerlerine rastladığını belirtir 'Talih Olan Hocalar' adlı denemesinde. Yazının başında belirttiğim gibi kendisi de öyle 'talih olan hoca'lardan biriydi. Mutluay'a yol açmış son hoca Tanpınar'dır. (...)

"Mutluay kısa denemelerinde zaman zaman temel kuramsal sorunlara değinip geçer. Ayrıntılı çözümlemeler ne yazık ki hiçbir yazıda yer almaz. (...)

"Fethi Naci Dönüp Baktığımda başlığı altında yayımladığı anılarında bir yazıyı Mutluay'a ayırır. Mutluay'ı tek sözcükle tanımlar Naci: Dürüst! Çalışkan, saygılı, vefalı sözcükleri de geçerlidir ama, Naci'ye göre dürüst sözcüğü tek başına pek yakışır Mutluay'ın hayat karşısındaki duruşuna. Mutluay'ı artık pek anımsayan ve hatta okuyan yoksa bunun nedenini açıklamada Naci'nin anılarına başvurabiliriz:

"Terörün tırmandırıldığı 1979 yazında bir bomba atıldı Rauf'un evine; o sırada evde olan küçük oğul (Emre), bu bombayı tutup sokağa fırlatınca anlaşıldı bombanın tahrip gücü! (...) 1979'daki bomba, Rauf'un yaşamını allak bullak etti. İlişkilerini daralttı. İçine kapandı. Yazı yazmaz oldu. Ken-

dini unutturmaya çalışıyordu. Unutturdu da. Edebiyat okurlarının bellekleri pek güçlü değildir. Ve unutmaya hazırdırlar. Kimi insanların 'tek' ölümü olmuyor; 1979, Rauf'un 'ik' ölüm yılı oldu. (Dönüp Baktığımda, Adam Yayınları, 3. baskı, 1999, s. 164)

"Sonraki yıllarda Mutluay ansiklopedi çalışmalarına katılır, gazete ve dergilerde aralıklarla yazılar kaleme alır. Naci, onun ölümünden çok ölüm koşullarına, yoğun yalnızlık, bırakılmışlık ve küskünlüğüne, bir de maddi sıkıntılarına yazıklanır ve elli yıllık arkadaşı için sözü şöyle noktalar:

"Edip'i, Rauf'u düşünüyorum, Külebi'nin bir dizesi geliyor aklıma: 'Bir ben kaldım buralarda...'" (Ali Galip Yener)

ESERLERİ:

İNCELEME-DERLEME: *100 Soruda Türk Edebiyatı* (1970), *100 Soruda 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970), *100 Soruda Edebiyat Bilgileri* (1972), *Türk Halk Şiiri Antolojisi* (1972), *100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı* (1973), *50 Yılın Türk Edebiyatı* (1973), *Tanzimattan Günümüze Kadar Türk Şiiri* (1973).

DENEME: *Pas Demiri Yiyor* (1974), *Bende Yaşayanlar* (1977), *Yaz Dersleri* (1985-88 yılları arasında yayımlanmış denemeleri, 1997), *Sebiller Su Vermiyor* (1969-78 arası Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazıları, 2002).

HAKKINDA: Mehmet Seyda / Edebiyat Dostları (1970), Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (2. bas. 1982), Doğan Hızlan / Yaşayan Eleştirmenlerimiz II (Gösteri, Kasım 1982), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Ali Galip Yener / Mutluay Okunuyor mu Hâlâ? (Virgül, Nisan 2001), TDE Ansiklopedisi (c. 6), Murat Batmankaya / Son Yüzyılın Edebiyatı (Radikal Kitap, 11.7.2002), Cemal Süreya / 99 Yüz (2004).

MUTMAN, Mahmut

Araştırmacı. 1955, Bursa doğumlu. Eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve ABD'de Kaliforniya Üniversitesinde tamamladı. Türkiye'de ODTÜ, ABD'de San Jose Devlet Üniversitesi ve Tufts Üniversitesinde ders verdi. Ayrıca Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. Yerli ve yabancı dilde çeşitli yayımları ve *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark* (1996) adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: Mahmut Mutman / Oryantalizm Hegemonya ve Kültürel Fark (1996).

MUZ, Burhanettin

Şair. 1939, Anamur / Mersin doğumlu. Bozyazı İlkokulu, Anamur Ortaokulu, Ankara Atatürk Lisesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. 1961'de Dışişleri Bakanlığında görev alarak Avusturya, Tayvan, Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, Yunanistan, İran ve Tunus'ta görev yaptı. Bir ara Kültür Bakanlığı Dış İlişkiler Daire Başkanı oldu. 1980'de Dışişleri Bakanlığına dönerek başmüşavir olarak çalıştı. *Hisar* dergisinde yayımlanan şiirleriyle tanındı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Güneş Doğacaktı* (1977), *Şairin Duası* (1978).

ANTOLOJİ: *Der Neuemensch in der Türkei* (Türkiye'de Yeni İnsan, öykü antolojisi, 1976).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MUZBEĞ, Esin

Şair. 25 Aralık 1975, Prizren / Kosova doğumlu. Prizren Mustafa Baki İlkokulu, Y.R. Kiça Lisesi, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü mezunu. Şiirlerini Priştine'de çıkan *Tan* gazetesi; *Kuş, Çığ, Esin, Filiz* ve *Bay* dergileri; Üsküp'te çıkan Türkçe dergi ve gazeteler ile Ankara'da çıkan bazı dergilerde yayımladı. *Karışık Duygular* adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Osman Baymak / Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1996).

MUZBEĞ, İskender

Şair ve yazar. 19 Aralık 1947, Prizren / Makedonya doğumlu. Prizren'de ilkokulu ve öğretmen okulunu, Priştine'de hukuk fakültesini bitirdi. *Tan* gazetesinin (Priştine, 1969) kurucularından biri olarak dört yıl bu gazetenin kültür, eğitim ve sanat sayfalarını (1969-74) yönetti. Prizren Belediye Mahkemesinde yargıç olarak görev yaptı.

İskender Muzbeğ

Şiir, öykü, roman, deneme, eleştiri alanlarında çalışmalar yaparak birçok güldestede yer aldı. Bir yandan Yugoslavya ulus ve halklarının dillerinde çıkan birçok sanat dergilerinde Türk halk şiirinden örnekleri tercüme edip yayımladı, diğer yandan da Yugoslavya edebiyatından çeşitli örnekleri Türkçeye çevirdi. Uluslararası dil, folklor ve bilim kongrelerine katılarak bildiriler sundu. Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneği üyesi ve edebiyat kolu başkanı (1968, 1988), 1994 yılında kurulan Yugoslavya Türk Yazarlar Derneğinin de kurucularından ve derneğin ilk başkanıdır.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kaynak* (çocuk şiirleri, 1972), *Yaşamak* (1975), *Gerçek* (1983), *Taşa Türküler* (1987), *Sülo* (1998).

ÖYKÜ: *Sevil* (1974).

ROMAN: *Yanan Sevgiler* (Tan'da tefrika, 1970), *Güneş Isıt Beni* (1996).

MONOGRAFİ: *30 Yıl Doğru Yıl KGSD 1951* (1981), *Doğru Yol KGSD Nazım Hikmet Yazın Kolu 1968-1988* (1988).

ANTOLOJİ: *Tople Ruke* (Bayram İbrahim'i birlikte, Kosova Türk şiirinden örnekler, Sırpça, 1974).

ÇEVİRİ: *Prica Kojaleti Ka Breskvi* (Bayram İbrahim'den, Sırpça, 1977), *IV. Murat* (Priştine TV'sinde yayımlandı), *Prizren-Yenilgiye Doğru* (Miodrag Nikoliç'ten, 1984), *Fetva* (Murat Baliç'ten, 1996). Ayrıca ders kitapları vardır.

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000).

MÜDERRİS EMRULLAH

Bkz. EMRULLAH EFENDİ

MÜDERRİS H. RAGIB

İslâm bilgini. (D. 1786, Diyarbekir – Ö. 1884). Medrese öğreniminden sonra çeşitli memurluklarda bulundu. Diyarbakır'daki Hüsrev Paşa Medresesinde müderrislik yaptı. Daha sonra kendi medresesinde ders verdi. İslâmî ilimlerin çeşitli alanlarında otuzu aşkın eseri vardır.

BAŞLICA ESERLERİ:

Risâle-i Siyâsiye, Risâle fi Lafzi'l-Müfehham, Vesiletü'l-Vahy, Kaside-i Şeceriyye, Kasidetü'r-Ramazâniyye, Münâcât.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. IV, 1982).

MÜDERRİSOĞLU, Kemal

Yazar. 1925, Larnaka / Kıbrıs doğumlu. Larnaka American Academy (1945) mezunu. Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Müdürlüğü (1948-85), Kıbrıs Türk-İslâm Cemiyeti Başkanlığı (1981-83) görevlerinde bulundu, emekliye ayrıldı.

Yazıları Kıbrıs'ta *Söz* ve *Halkın Sesi* gazetelerinde (1940-45), Türkiye'de *Büyük Doğu* (1945) dergisi ile *Yeni Nesil* (1986) gazetesinde yayımlandı. Kıbrıs Bayrak Televizyonunda dinî ve ahlâkî programlar hazırlayıp sundu (1986).

ESERLERİ:

Gençliğin Vahşiliği (oyun, Larnaka, 1945), *İç Dünyamız* (TV konuşmaları, 1986).

MÜEYYEDZÂDE

Bkz. AMASYEVÎ (Abdurrahman)

MÜFİT, Mehmet

Bkz. MEHMET MÜFİT

MÜFİT RATİP

Oyun yazarı, çevirmen (D. 1887, İstanbul - Ö. 1917). Galatasaray Lisesi (1908) mezunu. Matbaacılık, Evkaf Nezaretinde (Vakıflar Bakanlığı) çevirmenlik, Evkaf Müzesinde başkâtiplik yaptı. Edebiyata mensur şiirler yazarak girdi. Fecr-i Âti topluluğu (1909-14) içinde yer aldı. Sonra oyun yazarlığına yöneldi. Batılı yazarlardan oyunlar çevirdi, uyarlamalar yaptı.

ESERLERİ:

OYUN: *Sayfiye'de* (Resimli Kitap, s. 1, 1908), *Kanije Müdafaası ve Tiryaki Hasan Paşa* (Refik Halit Karay ile, 1910), *Zincir* (1920).

ÇEVİRİ: *Güzel Dost* (roman, Bel Ami, Guy de Maupassant'dan, 1910). Oyun çevirileri (sahnelendi). *Namus, Büyük Gece, Hücum.*

HAKKINDA: Nevsal-i Millî (s. 125, 1914), Metin And / Tanzimat ve Meşrutiyet'te Tiyatro Yazarlığı (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c. 6, 1986), Metin And / Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1971), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TDE Ansiklopedisi (c. 6), TBE Ansiklopedisi (2001).

Müfit Ratip

MÜFTÜLER, Ömer Lütfü

Hekim, yazar. 1900, Denizli doğumlu. Denizli İdadisi (Liscsi, 1916), Eczacılık Âli Mektebi (1919), İstanbul Tıp Fakültesi (1924) mezunu. Gülhane, Geyve, Buldan/Sarayköy, Denizli, Gaziantep, Maraş, Sivas ve Balıkesir hastanelerinde göz hastalıkları uzmanı olarak çalıştı. *Denizli Harekât-ı Milliyesi* adlı bir eseri vardır.

HAKKINDA: Afşin Oktay Kemal Bağlum, Biyografiler Ansiklopedisi (1959), Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. II, 1968).

MÜFTÜOĞLU, Ahmet Hikmet

Hikâye ve roman yazarı, diplomat (D. 1870, İstanbul - Ö. 19 Mayıs 1927). Alparslan, Sezaizade Abdülhakim Hikmet, Yavuz imzalarını da kullandı. Basılmamış bir *Divan*'a sahip olan şair Yahya Sezai Efendinin oğludur. Süleymaniye Mahalle Mektebinde, Dökmeciler'deki Taş Mekteptc, Aksaray'daki Mahmudiye Vakıf Rüştiycsinde (ortaokul) ve Soğukçeşme Askeri Rüştiyesinde okuduktan sonra girdiği Mekteb-i Sultani (Galatasaray

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU

BAHAR

-Pencereleri açın! Hava girsin! Akan rüzgâr, bu odanın kokusunu, hayalâtını, hatıratını, sürsün götürsün! Güneş girsin! Yağan ışık, köşelerin gölgelerini bozsun silsin! Pencereler açıldı. Hava bürüdü. Güneş yürüdü. Hayalât, hatırat, siyah düşünceler sürüldü, silindi. Ve ben de beraber..

Yesim bükülmüş, boynum bükülmüş, boyun bağım bükülmüş, belim bükülmüş. Ölü küçük dalgalar gibi gayrı muntazam mavi, tümsek kaldırım taşları üstünde, batıp çıkan bir çürük sandal acziyle, sallana sallana ilerlemek istiyordum, yürüdüm. Sahile kadar geldim. Haraptım. Issız viranedeydim. Mavi deniz önümde, mavi gök üstünde idi. Taze baharın serin, serptiği ışıklara sarılmıştım.

Deniz kenarındaidim. Arzın kenarındaidim. Dalgalar taşlara çarparak sinelerini yırttıkça ipliği kopan inci gerdanlık gibi göz yaşlarım göğsüme dökülüyordu. Bugün hava pek tatlı, güneş şakrak, gök pek açık, saçıktı. Fakat ben kahrolmuş, ben mahvolmuş, ben bitmiştim. Bir taşın üstüne yığıldım. Şakaklarını avuçlarımın içine aldım. Nazarlarımın siyah nuru, denizin mavi atlası üzerinde kara lekeler bıraka bıraka uzanıyor. Karşı sahilin minarelerini kucaklıyor, kubbelerini öpüyor. Onlara gizli gizli veda ediyor ve "Sizi Allaha ısmarladım! Sizi Allaha ısmarladım!" diyordu.

Biraz ötede, döne döne, ağır ağır kalkan tozların arasından zayıf dermansız bir genç hayali koltuk değneğine dayanarak ağlıyordu.

→

Uzaktan bir ses kaynaşan güneşin arasında süzülerek bize doğru eriştı:
-Bahar kokuları, bahar kokuları!..
Bir sepetin içinde sünbüller, fulyalar, zerrinler, menekşeler, şebboylar dalga dalga renkler, damla, damla rayihalar sıralanmıştı.
Çiçekçi tâ yanımızdan geçiyordu. Dikkat ettim; genç hasta da gözlerini kapamış, başını arkaya bırakmıştı. Vatanın bu tatlı kokularını titreyen ûdûklarıyle emmek, öpmek istiyordu. Bu kokular bana ve ona ne müdebdep ve muhteşem tarih sahifeleri, ne mutantan ve muazzam zafer levhaları gösteriyor ve ne rakik ve ulvî ve hayat neşideleri okuyordu. Mevkim Sarayburnunun en muallâ bir noktası idi. Sinan Paşanın Muradı Salis için yaptırdığı "İncili Köşk"ün viranei zaili üstünde idik. Sanıyordum ki bugün baştan başa vatan, evlâtlarının kan ve yaşlariyle yakut ve incili bir kâşanedir. İkimiz de içinde iki ufak bürkân gibi tutuşan kalplerimizi örten sinemizi Kâbetullaha çevirdik. Bu rayihalara bürünen ruhlarımız sanki güneşten kanatlar takınarak sahibi Kur'an'ın eşiğine çarpa çarpa erimek için bizden ayrıldı.
O dakika o da, ben de o mertebe masivadan ayrılmış, o mertebe fenafillaha ermiş.. Ben bir tayf, o bir zıl olmuştuk. İkimiz de birbirimize yaklaştık.
-Ey genç adın nedir?
-Mazlum!
-Bak bahar nefhaları, güneş renkleri, nesim rayihaları bütün önüne dökülmüş. Daha ne istiyorsun? Neden mahzunsun?
Sepette ne kadar çiçek varsa aldım. Gencin kucağına, etrafına yığdım.
-Bak! Bu kokular, senin harîm rayihalarındır. Saraylarının, pınarlarının, kulübelerinin, minarelerinin, mihraplarının kokularıdır. Münkesir kalbini bu çiçeklerin özleriyle peçinle! Mazlûm önünde bir sahife gibi açılan Topkapı sarayının etrafına solgun bakışlarını gezdirdi. İçini çekti, kolları, birer kırık dal gibi, kıvrıldı ve yanına düştü.
-Hayır, dedi, bütün kokuları bir siyah tül ile örtülü sanıyordum. Lâle bir açık yara, konca bir kan pıhtısı, sünbül çitişmiş bir hasta saçı, menekşe, mavi gözlerin damla damla yaşı..
-Bütün bir senenin feeri bahar! Bak, sana ne neş'eli dakikalar vadediyor.
-Bende şimdi bir zevk kaldı. Ağlamak zevki!.. Bir ümit kaldı: mahşer ümidi.
-Baharın minesi yağmurdur. Babası güneş. Bütün bunlar aile efradını sana, senin saadetine hasretiller.
-Nesim esarcti, kuşlar cnini, kokular buhuru matemi telkin ediyor. Bence şimdi gök bir türbe, güneş bir kandil.
-Görüyorum ki hem hastasın, hem meyus. Benden gizleme, söyle niçin meyus? Neden hastasın?
-Peki dinle: benim bir sevgilim, sevgili zevcem vardı. Güzel, gürbüz çocuklarım vardı. Babam ve üvey anam sevgilimin kıymetini bilmediler. Onu sevmesini bilmediler. Biçâre kadın bu ihmale dayanamadı, öldü. Sonra çocuklarım da öldü. Sonra evim de yandı. Servetim de mahvoldu. Sonra işte ben de bittim. Bahar! Bahar! Ben baharımı mezarımda açılacak dikenlerde görüyorum.

(*Çağlayanlar*, 1968)

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

Lisesi)'den 1888'de mezun oldu. Hariciye Nezareti (Dışişleri Bakanlığı)nde görev alarak Pire, Marsilya, Poti ve Kreç'te konsolos kâtipliği (1889-96) yaptı. Yurda dönüşünden sonra Dışişlerindeki görevini sürdürürken Galatasaray Lisesinde Türk edebiyatı, Darülfünün (İstanbul Üniversitesi)'da Alman ve Fransız edebiyatı dersleri okuttu. Bir süre Nafia Nezareti Ticaret Müdiriyeti Umumisi (Bayındırlık Bakanlığı Ticaret Genel Müdürlüğü)'de çalıştıktan sonra yeniden Hariciye Nezaretine döndü ve Peşte Başkonsolosluğu (1912-18) yaptı. 1918'de İstanbul'a döndü ve önce Abdülmecit Efendinin Serkâtipliğine (başkâtatip) atandı. 1926'da Ankara'da Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk Hizmetleri ve Ticaret Genel Müdürlüğüne getirildi ve aynı yıl içinde Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığına atandı. Anadolu - Bağdat Demiryolları ile Elektrik Şirketi İdare Meclisi üyeliklerinde bulundu. Karaciğer kanserinden öldü ve Maçka Şeyhler Mezarlığında toprağa verildi.

Müftüoğlu, edebiyat dünyasına *Servet-i Fünün* dergisinde yayımladığı bir hikâye ile girdi. İlk hikâyelerinde Servet-i Fünün topluluğunun dil ve edebiyat anlayışını benimsedi. Daha sonra Türkçülük ve Yeni Lisan akımlarını benimseyerek hikâyelerini millî konularda ve sade bir dil kullanarak yazdı. *Türk Derneği* ve *Türk Yurdu* (1911) dergilerinin kurucuları arasında yer aldı.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Leyla yahut Bir Mecnunun İntikamı* (1891), *Haristan ve Gülistan* (Dikenlikler ve Gül Bahçesi, 1901-1900 ekte), *Çağlayanlar* (1922).

ROMAN: *Gönül Hanım* (tefrika, 1920, bas. 1971).

HAKKINDA. İsmail Hikmet Ertaylan / Ahmed Hikmet, İsmail Safa, Koca Ragıp Paşa ve Fitnat (1933), Fethi Tevetoğlu / Müftüoğlu Ahmet Hikmet (1951), Cevdet Kudret / Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman (1971), Fethi Tevetoğlu / Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Enis Behiç Koryürek, Ömer Naci (1987), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 1 (1997), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

MÜFTÜOĞLU, Atasoy

Yazar. 26 Aralık 1942, Çaykara / Trabzon doğumlu. Lise mezunu. Eskişehir Belediyesinde Yazı İşleri Başkâtibi (1967-80) olarak çalıştı. 12 Eylül (1980) sonrasında çalışmalarını serbest yazar olarak sürdürüyor. Türkiye ve dünya Müslümanlarının günümüzdeki sorunlarını irdelediği düşünce yazıları ve bu yazılardan oluşan kitaplarıyla büyük bir ilgi topladı. 2000 yılında evinde yasak kitap bulundurduğu gerekçesiyle gözaltına alınıp işkence gördü.

Denemeleri, 1960 yılından başlayarak sırasıyla; *Yeni İstanbul*, *Yeni İstiklal*, *Bugün*, *Babıâli'de Sabah*, *Büyük Doğu*, *Deneme* (Eskişehir), *Edebiyat*, *Yeni Devir*, *Mavera*, *Girişim*, *Yeni Zemin*, *Selam*, *Sözleşme*, *Şehadet*, *Aylık Dergi*'de yayımlandı. *Vakti Kuşanmak* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliğinin 1982 Deneme Ödülünü kazandı.

ESERLERİ (Deneme):

Firak (1978), *Vakti Kuşanmak* (1982), *Furkan Günleri* (1985), *Tevhid Gerçekliğin Işığında* (1986), *Vahyin Ki*

ATASOY MÜFTÜOĞLU

YIKIM VE ZORBALIK

Günümüzde imparatorluk siyasetleri, kanlı siyaseller ve kanlı oyunlar biçiminde uygulamaya konuluyor. Amerikanın ve İsrailin kanlı tarihi, sınırsız bir faşizm ve sınırsız bir katliam tarihi halini almıştır. Askeri güvenlik politikaları, küstah ve vahşi politikalar sonuçlaşıyor. Siyonist ceflatlarin, haydutların, planlanmış katliamları sıradanlaştırıyor, yargısız infazlar, keyfi tutuklamalar olağan hale geliyor. Filistin halkı teslim olmaya zorlanıyor. Filistin'de İslami hareketin, İslami siyasetin, İslami yönetimin kesin bir şekilde başarısızlığa uğratılması için küresel ölçekte çok kirli bir dayanışma sergileniyor. Bu dönemde, maalesef, Filistin'de toplumsal bütünlük bozuluyor ve ortak bir strateji geliştirilemiyor. Siyonist faşizm insanlık vicdanına, insanlık değerlerine meydan okumaya devam edebiliyor.

Filistin, Irak, Afganistan, Çeçenistan kendi kaderlerine terkedilmiş bulunuyor. Bu ülkelerde hayat, tam anlamıyla bir kabusa dönüşmüştür. Bu ülkelerde silahsız, eylemsiz siviller, çocuklar, kadınlar sistematik bir katliama tabi tutulmaktadır. Bütün bu olup bitenler karşısında İslam toplumları sessizliğini koruyor. Bu durum, İslam dünyası siyasal rejimlerinin köleleştirilmiş olduğunu gösteriyor. İslam dünyası ülkelerinde siyasetin dışarıdan yapılandırıldığını, belirlendiğini, çok açık olarak görebiliyoruz. Küresel karşılıklı bağımlılıklar yeni gerçeklikleri ortaya çıkarıyor. Bu sürecin en tahripkar yanı, bütün toplumları yoğun bir şekilde dünyevileştirmesidir. Dünyevileşen toplumlar hızla çözülüyor, her alanda yapısal çözülmeler yaşanıyor. Bu çözülmenin boyutlarını öğrenerek kitle televizyonculuğunda görebiliyoruz. Kitle televizyonculuğu kitlesel bayağılığı, kitlesel bayağılık da kitle televizyonculuğunu besliyor. Müptezellik toplumların yeni kültürü haline geliyor. Gençlik üzerinde toplumsal denetim yok artık.

Bugünün mücadelesi, petrol, doğal gaz ve su kaynaklarına el koyma mücadelesiyle birlikte bir hayat tarzı mücadelesidir. "Terörle savaş" modern zamanların en büyük kandırmacasıdır, aldatmacasıdır, yalanıdır, en sahte maskedir. Bugünün tarihi, teknolojinin, imha'ya, yıkım ve zorbalığa yönelik iradesinin tarihidir. Bugünün tarihi dokunulmazlık kazandırılmış modern kavramların, keyfi türediğim tarihidir. İslam dünyası toplumları yerel tiranların zulmünden çektikleri yetmiyormuş gibi, şimdi de küresel tiranların zulümleriyle karşı karşıyadır. Müslüman halklar, halkı, toplumu koruyup gözetmeyi değil de; devleti gözetmeyi esas alan otoriter bir zihniyetin, devlet güdümlü düşüncelerin, devlet güdümlü kaygıların baskısı altındadır. Toplumlarımıza mitselleştirilmiş bir devlet anlayışı egemendir. Bu anlayış kesinlikle sorgulanmamakta, aşılamamaktadır. Devletlerin kimi kaygıları adına gerektiğinde utanç verici milliyetçilikler icat edilebilmektedir. Bu durum toplumlarımızda kimi dramatik süreçlere, kriminal siyasal maceralara yol açabilmektedir. Toplumlarımıza, tarihten, kültür ve uygarlık birikiminden kopmuş, devlet tarafından üretilen köksüz ve temelsiz kimlikler dayatılmaktadır.

Batı dünyası toplumlarımıza yönelik olarak, her zaman tehditkar bir dil kullanmaktadır. Toplumlarımızda Batı'nın çıkarları ve mukaddesleri adına hareket eden, sömürgeci zihniyet ve kadrolar, tüm İslami yönelişleri marjinalleştirmeye, toplumsal planda etiketlemeye ve yalnızlaştırmaya çalışıyor. Bu çabaların bir sonucu olarak, İslami ilgi, kişisel dindarlık biçimlerine dönüşüyor. İslam'ın, İslami hareketlerin, İslami mücadelelerin tanımı Evangelist ideolojilerin temsilcileri Theo-con'lar tarafından yapılabiliyor. ebedi değerler bu doğrultuda değersizleştirilmeye çalışılıyor. Batı'lı kavramsal çerçevelerin/tanımların, tarihsel kültürel bağlamları, kökenleri dikkate alınmadan, bu çerçeveler, toplumlarımızda tahakküm aracı olarak kullanılabiliyor. Entelektüel dünyamız, sömürgeci zihniyetin kalıplarını kıramıyor, ideolojik fanatizmin takıntılarını sorgulayamıyor, putlaştırılan ideolojik imgelerle gereği gibi savaşamıyor. Amerikan kültürü küresel ölçekte bütün değerlerin yozlaşmasına neden oluyor. Derin dejenerasyon hayatın kendisi oluyor. Para için her türlü hayasızlık sergilenebiliyor. İçerisinde yaşadığımız süreçler kültürleri türdeşleştiren süreçler olarak yayılıyor.

Küresel fanatizm ve zulme direnebilmek için, küresel bir cemaat olmanın bilincine varmak gerekir. İşgal altında bulunan toplumlarımızın maruz kaldığı büyük/sınırsız trajediler insanlık vicdanında gereği gibi yankılanmıyor. Faşizme ve zulme doğrudan maruz kalan toplumlarımızla, faşizme ve zulme kültürel bağlamda maruz kalan toplumlarımızda birbirinden çok farklı hayatlar, ilgiler, etkinlikler yaşanıyor. Askeri anlamda işgal altında yaşayanların gündemleri arasında uçurumlar var. Bizler, kültürel anlamda köleleştirildiğimizi, işgal altında tutulduğumuzu fark etmeyecek ölçüde duyarsız hale geldik/getirildik. Her şeyin gülük-gülistanlık olduğunu düşünenler gibi, dayanılmaz tekdüzelikler, dayanılmaz tekrarlar, dayanılmaz ilgisizlikler içerisinde yaşıyoruz. Hesap kültürü hepimizi kuşatıyor. Dar ufuklu yerelliklerle sınırlanmış durumdayız. Düşünce dünyasında temel kaygı, büyük satış kaygısı haline gelmiştir. Dostluklarımız ve arkadaşlıklarımız maalesef gündelik tanıdıklıklara dönüşmüştür. Ahlaki kayıtsızlıklar çoğalmaktadır. Kötülükler ve haksızlıklar karşısında düşünce hayatı, sanat ve edebiyat hayatı da bir kayıtsızlık sergiliyor. Entelektüel tepkiler çok yetersiz tepkiler. Anlaşılamaz, çok tuhaf bir susukmuk içerisindeyiz. Hemen her gün bir yerlerde bütünüyle estetik nihilizmi yansıtan şiir günleri düzenleniyor, ancak, daha çok şuur günleri düzenlemeye ihtiyacımız olduğunu aklımıza bile getirmiyoruz. Büyük bir tıkanma durumu yaşadığımızı itiraf etmeli, yeni çözümlemeler için, yeni çabalar üretmeli, farklı tarzlar, yöntemler üzerinde çalışmalıyız. Her geçen gün daha çok büyüyen çürümeler ve yetersizlikler karşısında sorumluluklarımızın farkına ve bilincine vararak, sorumluluk alarak yaşamaya özen göstermeliyiz. Her alanda sorumluluk alarak yeni bir başlangıç yapılmadığı takdirde, hiçbir alanda yeni bir iyileşme sağlanamaz.

Hayatımızı, aklın, hikmetin, vicdanın, cesaretin bütünlüğü içerisinde sürdürmeliyiz.

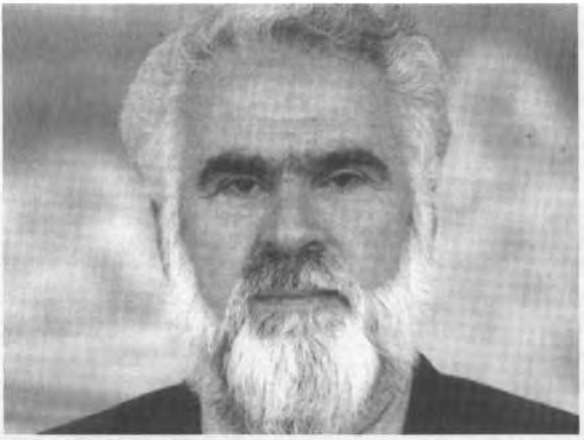
Değişimi dış etkenler dayatmamalı, değişimi kendimiz düşünmeliyiz.

Gerçekliklerimizi yeniden tanımlayacak bir dile ve çözümlemeye ihtiyacımız var.

Her konuda İslam dünyası çapında öncelikle bir entelektüel dayanışmaya ve alışverişe yönelmeliyiz.

Her durumda, hepimizin ufku evrensel İslam ailesini içerisine alan bir ufuk olmalıdır.

(Bilgi ve Hikmet dergisinden)

Atasoy Müftüoğlu

lavuzluğu Altında (1988), *Rahman'ın Ayetleri Karşısında* (1988), *Bunca Tuğyan Bunca Issızlık* (1989), *Söyleşiler* (1989), *Ümmet Bilinci* (1994), *Yeni Bir Tarih Şafağı* (1992), *Bilinç Işıklarını Yakmak* (1994), *Göklerin ve Yerin Dili, İlâhi Şiarları Özgürleştirmek, Evrensel Vicdanın Sesi olmak, Küresel Kuşatma ve Küresel İhtiraslar* (2002).

HAKKINDA: İnsan dergisi (sayı: 13, Ekim 1986), Rasim Özdenören (Aylık Dergi; Söyleşiler, 1989), Sevinç Katmer (Söyleşiler, 1989), Hüseyin Okçu (Girişim dergisi, Nisan 1987), Kitap dergisi (Temmuz-Ağustos 1987), İslâm Kültüründe Hacc (soruşturma, Mavera, 28 Ağustos 1987), Amerikancı İslâmın Sorgulanması Soruşturması (Şehadet dergisi; Söyleşiler, 1989), Türkiye'deki İslâm Düşüncesi Üzerine Soruşturma (Mavera, Ağustos 1988), Hasan Erbay (Adımlar dergisi, Şubat 1989), Söyleşi (Yeni Zemin, Ekim 1993).

MÜFTÜOĞLU, Ferruh

Araştırmacı-yazar. 1942, Akseki / Antalya doğumlu. İlk ve ortaokulu Beyşehir'de, liseyi Konya'da bitirdi. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi (1965) mezunu. Aynı fakültenin Su Yapıları Kürsüsüne asistan oldu. 1970-73 yıllarında Londra Üniversitesi Chelsea College'de Sibernetik Modeller alanında doktora yaptı ve Haziran 1973'te İTÜ'ye döndü. 1979 yılında doçent, 1991'de profesör oldu. İTÜ dışında Yıldız, Sakarya ve Uludağ üniversitelerinde de okutmanlık yaptı. 2000 yılında ağır bir açık kalp ameliyatı geçirerek emekliye ayrıldı.

Müftüoğlu, havza modelleri konusundaki çalışmaları ile dikkat çekti. 1986 yılında American Institute Of Hydrology tarafından üye seçildi ve Profesyonal Hydrologist unvanına lâyık görüldü. Bazı gazete ve dergilerde siyaset, kültür, güzel sanatlar ve şehircilik konularında araştırma yazıları yayımlandı.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme): *Ortadoğu Su Meseleleri ve Türkiye* (1997), *Maarif Meseleleri* (2004), *Sınır Aşan Sularımız* (Zekai Şen ile).

MÜFTÜOĞLU, Güneş

Siyaset ve devlet adamı. 1945, Çaycuma / Zonguldak doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Çaycuma'da tamamladı. Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Yükseköğrenimi sırasında Üsküdar Musiki Cemiyetine devam etti. Bir süre Çaycuma'da avukatlık yaptı. Siyasete atılarak 1987 ve 1991 seçimlerinde Zonguldak'tan milletvekili seçildi. DYP Grup Başkan Vekilliği ve Devlet Bakanlığı görevlerinde bulundu. Radyo Televizyon Üst Kurulunda üyelik ve bir dönem de başkanlık yaptı. Ayni zamanda bir kanun sanatçısı da olan Müftüoğlu'nun, Türk Sanat Müziği formunda bestelenmiş, "Zonguldak Şarkısı" ve "Mavi Dilekler" adlı şarkıları vardır.

Güneş Müftüoğlu

ESERLERİ (Araştırma):
Meclisin İçinden (1991), *Sosyal Devlet ve Hukuk Devleti* (1995).

HAKKINDA: Zonguldaklı Yazarlar Zonguldak'lı Yazanlar (1998).

MÜFTÜOĞLU, Mustafa

Tarihçi (D. 1925, Eskişehir – Ö. 7 Mart 2006, İstanbul). Gerçek adı Mustafa Hayreddin Tatlısu'dur. Eserlerinde Mustafa Müftüoğlu takma adını kullandı. Eskişehir ve Beyoğlu müftülüğü görevlerinde bulunan Ali Osman Tatlısu'nun oğlu. 18 yaşında ise İstanbul'da ikamet etmeye başladı. Burada,. 1944-1950 yılları arasında Volkan ve Kızılelma mecmualarını çıkardı, bir de yayınevi kurdu. Sonraki yıllarda ise Büyük Doğu'yu çıkaran Necip Fazıl Kısakürek'in en yakınındaki kişi oldu. Kitaplarının yanı sıra birçok tarihi olaya da şahitlik etmiştir. Volkan Mecmuası'nı çıkardığı yıllarda posta yoluyla bir mektup gelir. Zarfı açtığında Bediüzzaman'ın kaleme aldığı Gençlik Rehberi ile karşılaşır. Bunu dergide "Risale-i Nur ve Hapishanedekiler" diye yayımlar. Ancak yasak matbuattan iktibas yaparak

Mustafa Müftüoğlu

kanuna muhalefet ettiği gerekçesiyle Mustafa Müftüoğlu da Bediüzzaman ile birlikte Eminönü'ndeki Büyük Postane'nin üstündeki mahkemeye çıkar. Hâkim yazıyı nereden aldığını sorduğunda "Posta yoluyla geldiğini" söyler. Bediüzzaman'ı tanımadığını anlatır, o da bunları doğrular. Bunun üzerine Bediüzzaman hâkime dönerek, "Bunu yayımlayandan Allah razı olsun." der.

Mustafa Müftüoğlu'nun en uzun süre yazarlık yaptığı kurum Milli Gazete oldu. Bu gazetede kuruluşundan itibaren, 34 yıldır yazarlık yaptı. Bu süre içinde farklı gazetelerden birçok iş teklifi alır. Ancak Mustafa Müftüoğlu, "Ben şu an bir gazetede yazıyorum. Beni kovuncaya kadar orada yazacağım." cevabını verip gelenleri geri çevirdi. Kozlu Mezarlığı'nda, babası Ali Osman Tatlısu'nun mezarının yanına defnedildi.

"Okullarda okutulan kitaplarda, 'resmî tarih' tezi işlenir genelde. Akademik çevrelerce pek kabul görmese de halk gayri resmî tarihi benimser öteden beri. Resmî tarihin anlattıklarının dışına çıkan kitapların başında Mustafa Müftüoğlu'nun 'Yalan Söyleyen Tarih Utansın' kitabı geliyor. Osmanlı adının ağza alınmadığı bir dönemde bildiklerini cesaretle dile getiren Müftüoğlu, onlarca kitap yazdı, birçoğunu da yazamadan 7 Mart'ta hayata gözlerini yumdu." (İbrahim Doğan)

BAŞLICA ESERLERİ: Yalan Söyleyen Tarih Utansın, Abdülhamid, Çankaya'da Kabus, Yakın Tarihimizde Siyasi Cinayetler, Tarihi Gerçekler, Menemen Vakası, 31 Mart Vakası, Yüz Küçük Adam.

HAKKINDA: İbrahim Doğan / Onu Unutan Tarih Utansın (Aksiyon dergisi, - sayı: 588, 13.03.2006).

MÜFTÜOĞLU, Rıza

Bürokrat, siyaset adamı. 1949, Ardeşen / Erzurum doğumlu. Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi (1972) mezunu. Etibank Genel Müdürlüğü, Etibank Küre Bakır İşletmeleri ve Keban Kurşun İşletmelerinde görev yaptı (1972-77). Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdür yardımcılığında bulundu (1977-79). Daha sonra Çelik-İş AŞ Genel Müdürlüğü yaptı. Ticaret hayatına atıldı. 1987'de *Yeni Düşünce* gazetesini satın aldı. 1978 yılında Ümid-Bir (Ülkücü Maliyeci ve İktisatçılar Derneği) Genel Başkan Yardımcısı ve ardından Genel Başkanı oldu. 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra MHP ve Ülkücü kuruluşlar davasında yargılandı. Bir müddet Mamak Cezaevinde tutuklu kaldı. MÇP ve MHP Genel Başkan Yardımcılığı görevlerini yürüttü. Türkiye Büyük Millet Meclisinde on dokuzuncu dönemde, Milliyetçi Hareket Partisini Erzurum milletvekili olarak temsil etti.

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme): *TBMM 19. Dönem Meclis Faaliyetleri 1, Meclis Faaliyetleri 2, Siyasette Yeni Boyut Milliyetçilik, Küreselleşme ve Türkiye, Copların Askerleri* (2000), *Ekonomik Milliyetçilik* (1997).

HAKKINDA: Rıza Müftüoğlu / Ekonomik Milliyetçilik (1997).

Gani Müjde

MÜJDE, Gani

Mizah yazarı. 1 Ocak 1959, İstanbul doğumlu. Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-Televizyon Bölümü mezunu. Yugoslavya göçmeni bir ailenin dördüncü ve son çocuğudur. Lise yıllarında karikatüre olan ilgisi nedeni ile *Girgir* dergisine gidip gelirken zamanla dergide çalışmaya başladı. Sekiz yıla yakın bir süre *Girgir* ve *Fırt* dergilerinde çalıştı. *Laklak* adlı dergide bir süre editörlük yaptı. Son-

GANİ MÜJDE

BİR DÜNYA YARATTIM KARTONDAN, YALNIZ İKİMİZ İÇİN...

– Zihniiii.

– Ne var ? Kartondan bir dünya yaratıyorum ikimize. Beni azıcık rahat bırak demedim mi?

– Ama korkuyorum. Zilliyet gazetesinin verdiği kartondan evleri kesip yapıştırıp salona koymuştuk ya

– Eveeet.

– Oradan garip sesler geliyor

– Vay anasını. Dübeş gazetesinin verdiği kartondan silahı uzatsana bana.

Hey kim var orada? Çıkın yoksa ateş ederim.

– Bokunu yiyem ağa ateş etme. – Bak biri konuştu Zihni. Korkuyorum.

– Korkma yinge. Urfe'den geleli iki ay olmuştur, ev bulamamışızdır. Nah bu kartondan evi boş bulunca yirleşiverdik he vallah...

– Nasıl sığdımız bilmiyorum ama çıkın o evden çabuk. Almanya'dan oğlum gelecek.

– Çıkartma bizi evden ağam. Al sana iki milyonluk pangnot.

– Sen kimi kandırıyorsun. O banknotlar Ekonomik Bülten gazetesinin verdiği kartondan banknotlardan değil mi? Çık çabuk...

Çıkmam...

– İyi sen bilirsin. Alo polis mi?:

–.....?

– Bu telefondan ses filan gelmiyor yahu.

– Olmaz tabii hayatım. O telefon kartondan. Güneyden gazetesi vermişti unuttun mu?

Başımıza ne geldiyse şu gazetelerin verdiği karton ilaveler yüzünden geldi zaten. Şeytan diyor in aşağı Yeni Hasır gazetesinin verdiği kartondan otomobile atla, çek git buralardan.

– Baba makası gördün mü?

– Naapican makası gece vakti?

– Duymadınız mı? Hürriyet gazetesi kartondan çeyiz veriyor. Aplikler, danteller, fistolar, masa örtüleri. Kes yapıştır...

Off. Çıldırtırsınız adamı be. Ter bastı valla. Şu dolapta içecek bir şeyler yok mu?

– Şangırtı. Gümbürtüttüü.

– Bu kartondan buzdolabını hangi Allahın cezası gazete verdi gene?

– Ne kartonu, ne gazetesi Zihni? Onu Darçelik'ten 750 bin lira sayıp aldık ya.

– Ama bu da kartondan!

Zamkı oğlan almıştı. Gidip getireyim de yapıştıralım şu dolabı.

– Aaaaa, aaaa, aaa.

– Nooldu Sabahat?

– Bizim oğlanı odasında bir kadınla yakaladım.

– Vay be... Aptal oğlum kadını nerede buldu acaba?

– Tüm gazetesi verdi ya baba. Karton kadın bul Her şeyi var. Kes yapıştır. Hooop yatağa.

– Ay bana bir şeyler oluyor.

– Zihni Zihni. Kendine gel.

– Anne bir doktor lazım.

– Cumhuriyet gazetesinin verdiği kartondan doktor var. Olur mu?

– Olmaz. Harbi doktor lazım.

– Maalesef kocanızı kurtaramadık hanfendi. Tıpik bir kroner kalp yetmezliği vakası. Gelişim Yama Tıp dergisinin verdiği kartondan kalp bile onu kurtaramadı. Başınız sağolsun.

– Kartonlar sağolsun Doktor Bey. Bir gazete de kartondan koca verir İnşallah...

(*Peynir Gemisi*, 1990)

ra bir grup arkadaşı ile birlikte *Limon* dergisini kurdu. Bu dergide "Peynir Gemisi" başlığı altında sürekli yazılar yazmaya başladı.

Gani Müjde, ayrıca *Nankör*, *Deli*, *Politika*, *Şenola*, *Günaydın*, *Güneş*, *Cumhuriyet*, *Aktüel*, *Sabah*, *Milliyet* dergi ve gazetelerinde çalıştı. Daha sonra "Tükenmezkalem" adlı bir yazım ve prodüksiyon şirketi kurarak, NTV'de "Gündem Dışı" başlığı altında günlük söyleşi programları yaptı. *Aktüel* ve *Marine Aktüel* dergilerinde köşe yazarlığı yaptı. Gösterildiği yıllarda en çok izlenen iki sinema filminden *Arabesk*'in senaryosunu yazdı, *Kahpe Bizans*'ın (2001) hem senaryosunu yazdı, hem yönetmenliğini yaptı.

ESERLERİ:

MİZAH ÖYKÜSÜ: *Ayaküstü* (1996), *Peynir Gemisi* (1996), *Burası T.Ö.RKİYE* (1996), *Aramızda Kalsın* (1999), *Seni Sevdiğimi Kimseye Söyleme, Çünkü Ben Herkese Söyledim* (1999), *Ahmak Islatan* (1999), *Beraber ve Solo Kaygılar* (1999), *Üç Yanlış Bir Doğruyu Getirir* (1999), *İsim Şehir Hayvan Bitki* (1999), *Ya Benimsin Ya Toprağın Ya da Arasını Bulalım* (2000), *Bendeki Kulak Van Gogh'ta Yok* (2002).

FİLM SENARYOSU: *Kahpe Bizans* (Kemal Kenan Ergen ile, 2000).

SENARYOSUNU YAZDIĞI - KATKIDA BULUNDUĞU TV PROGRAMLARI: *Uğur Yücel Aile Planlaması Skeçleri* (Aile Planlaması Vakfı), *Biraz Düş Biraz Gülüş* (TRT), *Eğrisiyle Doğrusuyla* (TRT), *Bir Başka Gece* (TRT), *Şamata* (Show TV), *Bir Yaz Gecesi Rüyası* (TRT), *Eller Yukarı* (İnterstar), *Turgutlu Sultanlığı* (Çizgi Film-Show TV), *Laf Lafı Açıyor* (Show TV-Kanal D), *Kaygısızlar* (Kanal D- İnterstar - Kanal 6), *İnce İnce Yasemince* (Kanal D - İnterstar), *Baskül Ailesi* (İnterstar - Kanal D), *Şafak Vakti* (Kanal D), *Akasya Pasajı* (Kanal D), *Dostlar Pasajı* (TRT), *Ruhsar* (Kanal D), *Şans Direksiyonu* (Kanal D), *Ayrılsak da Beraberiz* (TRT), *Vay Anam Vay* (Kanal D), *Dikkat Bebek Var* (TRT), *Zor Baba* (TGRT), *Ceyhun Yılmaz Show* (ATV), *Kibar Ana* (Kanal D - Star), *Yarım Elma* (Kanal D), *İki Arada* (Kanal D), *Bayanlar Baylar* (Kanal D).

YAZDIĞI VEYA KATKIDA BULUNDUĞU SAHNE GÖSTERİLERİ: Uğur Yücel - Müjde Ar Show; Uğur Yücel - Sezen Aksu Show; Müzikomedi (Nükhet Duru - Demet Akbağ - Rasim Öztekin); Mega Show; Ve Cem Özer ve...; Beyaz stand-up Yazdığı Tiyatro Oyunları: Burası T.Ö.rkiye (Ercan Yazgan - Cihat Tamer), 2071 Türkiye (Demet Akbağ - Rasim Öztekin - Cenk Koray).

HAKKINDA: Cem Erciyes / Bendeki Kulak Van Gogh'ta Yok (Radikal Kitap, 15.10.2002), Sunay Akın / yeni Bir Gökkuşağı - Bendeki Kulak Van Gogh'ta Yok (Radikal Kitap, 22.10.2002), Bendeki Ku-lak Van Gogh'ta Yok / Gani Müjde / (Cumhuriyet Kitap, 31.10.2002).

MÜLAYİM, Selçuk

Sanat tarihçisi. 12 Eylül 1946, Denizli doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı (1966). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü (1972) mezunu. 1968-69 yıllarında Chicago Üniversitesinden Prof. Dr. J. Braidwood (Chicago Üniversitesi) yönetiminde Keban Projesi ve Çayönü (Diyarbakır),

Selçuk Mülayim

Ord. Prof. Dr. Arif Mansel yönetiminde Perge (Antalya) kazılarına katıldı. 1970 yılında Londra Müzesinde araştırma ve incelemelerde bulundu.

1977'de Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümüne asistan olarak atandı. Ertesi yıl aynı yerde doktorasını tamamladı. 1979 yılında yardımcı doçent olarak Ankara Üniversitesi DTCF Sanat Tarihi Bölümüne geçti, bu görevini 1983 yılına kadar sürdürdü. 1983'te atandığı Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde, doçent (1984) ve profesör (1991) unvanlarını aldı.

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi olarak görev aldı. Burada bölüm başkanlığının yanı sıra Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Başkanlığını yürüttü. Türk Tarih Kurumu asli üyesi ve Sanat Tarihi Derneği üyesidir.

Makalelerini; *İşletme Dergisi*, *Bilim ve Teknik*, *Oluşum*, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, *Yarın*, *Plastik Sanatlar Dergisi*, *Türk Dünyası Araştırmaları*, *Folklor ve Etnografya Araştırmaları*, *Türk Edebiyatı*, *Sanat Çevresi*, *Ankara Sanat*, *Halk Kültürü*, *Gösteri*, *Vakıflar Dergisi*, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *Türkiye'de Sanat*, *Karizma*, *Sanatsal Mozaik* dergileri ile *Türk Ansiklopedisi*; *Sanat Tarihi Yıllığı*, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı* yıllıkları; *İstanbul Armağanı*, *Dr. Mehmet Önder'e Armağan* (1888) adlı armağan kitaplarında yayımladı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Geometrik Süslemeler - Selçuklu Çağı* (1982), *Sanat Tarihi Metodu* (1983), *Sinan ve Çağı* (1989), *Sanata Giriş* (1989), *Cumhuriyet'in Kültür ve Sanat Kronolojisi* (1988), *Yüzyılın Kültür ve Sanat Kronolojisi* (1999), *Değişimin Tanıkları* (1999), *Ters Lâle-Osmanlı Mimarisinde Sinan Çağı ve Süleymaniye* (2001).

ÇEVİRİ: *Sanat ve Toplum* (Herbert Read'den, 1981).

HAKKINDA: Kitap Rehberi (Aralık 2001).

MÜLDÜR, Lale

Şair. 21 Şubat 1956, Aydın doğumlu. Tam adı Lale Zehra Müldür. Teşvikiye Nilüfer Hatun İlkokulu (1967), Arnavutköy Amerikan Kız Koleji (1972), Robert Koleji (1975) bitirdikten sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektronik ve Ekonomi Bölümlerinde birer yıl okudu, İngiltere'de Manchester Üniversitesi Ekonomi Bölümünden (1980) mezun oldu. Yüksek lisans çalışmasını Essex Üniversitesinde edebiyat sosyolojisi alanında yaptı (1983). Bir süre de Belçika'da doktora çalışmasını sürdürerek 1986 yılında yurda döndü. TRT'de "Yarım Elma" adlı programda çalıştı.

İlk şiiri "*Kadın Portreleri*" *Yeni İnsan* dergisinde (Mart 1980); yazıları 1999'dan itibaren *Radikal 2*'de, diğer şiir, yazı ve çevirileri *Yeni İnsan*, *Gösteri*, *Defter*, *Şiir Atı*, *Oluşum*, *Mor Köpük*, *Yönelişler*, *Yedi İklim*, *İzlenim*, *Öküz*, *Kaşgar*, *Sombahar* vd. dergilerde yayımlandı. Bazı şiirleri bestelendi. Şiirlerinden bir seçki *Water Music* adıyla Dublin'de yayımlandı (Poetry Ireland, 1998). Fransız ressam Colette Deblé'nin resimleri üzerine yazdığı şiirlerse Fransız Enstitüsünden *Yağmur Kızı Böyle Diyor* adıyla Fransızca olarak yayımlandı. Bir dönem *Radikal* gazetesinde yazdı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Uzak Fırtına* (1988), *Voyacır 2* (Ahmet Güntan'la ortak kitap, 1990), *Seriler Kitabı* (1991), *Kuzey Defterleri* (1992), *Buhurumeryem* (1995), *Divanü lügat-it-Türk* (1998), *Anemon -Toplu Şiirler 1988-1998* (2001), *Saatler/ Geyikler* (2001).

YAZILAR: *Anne, Ben Barbar mıyım?* (1998), *Haller Leyla* (2006).

ÇEVİRİ: *Pale Fire* (V. Nabokov'dan, F. Özgüven ile).

HAKKINDA: Söyleşi – Mazhar Candan / Lâle Müldür'le – Haydar Ergülen / Yağmur Ormanları Cumhuriyeti'nin En İyi

Şairi - Turgay Kantürk / PS? - Kubilay Ünsal (Sombahar, Ocak-Şubat 1993), Can Kurultay / Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar (1993), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (1994), Orhan Kahyaoğlu / Lale Müldür Şiiri Üzerine Çizilen Bir Harita (Sombahar, Ocak-Nisan 1994), Mehmet Aydın / Ne Yazıyor Bu Kadınlar (1995), Güven Turan / Giz Şairi: Lale Müldür (Yazıyla Yaşamak, 1996), Bâki Asiltürk / Sombahar (Ocak-Şubat 1996), Erol Çatal / Lale Müldür: "Türkiye'de Şiir Önemini Koruyor" (Merdiven Sanat, Ekim 1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Mustafa Aydoğan / Albüm ve Çerçeve (Hece, Aralık 2001), M. Zeki Dursun / Lale Müldür... 'Fatih'e Uzak, 'Cihangir'e Küskün (Viva dergisi, Şubat-Mart 2003), Lale Müldür Portresi: Mazhar Candan - Perihan Mağden - Enis Batur - Ahmet Güntan - Seyhan Erözçelik - Balkan Naci İslimyeli (Kitap-lık, Şubat 2003), Leyla İpekçi / Perilerin Dili (Virgül, Nisan 2003).

MÜLHEMÎ

Tarihçi ve şair (D. 1592 – Ö. 1650, İstanbul). Asıl adı İbrahim'dir. Canbolatzâde Hocası lakabıyla tanındı. Şiirlerinde Mülhemî mahlasını kullandı. "Matematik'e vukufiyeti" olduğu rivayet edilmektedir. XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Nef'i ile beraber İstanbul'a geldi. Şair olmasının yanı sıra bir tarihçi ve âlimdir. Müderrislik yaptı. Birçok eser yazdıysa da bunlardan hiçbiri basılmadı. Bir *Divân*'ı olduğu rivayet edilmektedir; ancak esere bugüne dek rastlanamadı.

ESERLERİ:

Tarih-i Mülûk-i Rûm u Efrenc, Şehname fi-Hakk-ı Sultan Murâd-ı Rabi'.

HAKKINDA: Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu / Erzurum Şairleri (1927), Hasan Ali Kasır / Erzurum Şairleri (1999).

MÜNCÎ BABA

Bkz. MEHMED SÜREYYA (Şeyh Baba)

MÜNECCİMBAŞI (Derviş Ahmed Dede)

Tarihçi (D. 1631, Selânik - Ö. 1702, Mekke). İstanbul'a gelerek döneminin ünlü bilginlerinden ders aldı. Medrese öğrenimi dışında ilgi duyduğu tıp ve astronomi alanlarında da bilgilerini geliştirerek müneccim başılığına getirildi (1665) ve IV. Mehmed'in musahibi oldu. Bu padişahın tahttan indirilmesinden sonra Kahire'ye sürgün edildi (1687). O da Hacc vesilesiyle gittiği Mekke Mevlevihanesine şeyh oldu (1691). Yeniden eski görevine çağrıldıysa da kabul etmedi. Ömrünün geri kalanını Mekke'de tamamladı.

Müneccimbaşı diye anılan Derviş Ahmed Dede Efendi, din, tıp, astronomi, ahlak ve musiki alanlarında çeşitli eserler vermişse de daha çok *Müneccimbaşı Tarihi* adıyla bilinen *Camiü'd-Düvel* adlı Arapça dünya tarihiyle ünlüdür. Başlangıçtan 1671 yılına kadarki dünya ve Osmanlı tarihini kapsayan bu ünlü eserin Anadolu Selçukluları bölümü Hasan Fehmi Turgal (1935), Karahanlılar bölümü Necati Lugal (1940), Osmanlılar bölümü Erünsal (1935) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975).

MÜNİF

RABBİME HİTABIM

Asarın içinde Hak, bu bende
Bir gölgeyim öyle hisli zinde
Hiçlik bu tecessüm etti bende
Sensin o seven de sevdiren de

MÜNİF

Şair (D. 1873, Tarsus – Ö. 1930, Tarsus). Mülkiye Mektebinde (Siyasal Bilgiler Okulu) okurken siyasi muhalifler arasında yer alarak Avrupa'ya kaçtı. Cenevre'de *Hakikat* gazetesini çıkardı (1896). Mısır'da gazetelere yazılar ve şiirler yazdı. Meşrutiyet'ten sonra Tarsus'a döndü.

ESERLERİ:

Zafer (şiir, 1903), *Validem, Şeref* (1915), *Hâle* (1923), *Vatan, Nur.*

HAKKINDA: İçel Şairler ve Yazarlar Antolojisi (2001).

MÜNİF FEHİM

Bkz. ÖZARMAN, Münif Fehim

MÜNİF PAŞA

Yazar, devlet adamı (D. 1824-30?, Gaziantep - Ö. 6 Şubat 1910). Asıl adı Mehmed Tahir'dir. Yazılarında çoğunlukla Münif, Münif Efendi, Münif Paşa, zaman zaman Mehmed Tahir Münif adlarını kullandı. Babası Ayıntab (Antep) alim ve şairlerinden Hoca Abdünnafi Efendi'dir. İlköğrenimini Gaziantep'te Nurıosmaniye Medresesinde tamamladı. Bir süre bir hattatın yanında çıraklık, Antep havalisinden Battal Bey'in yanında kâtiplik yaptı. Daha sonra Mısır'a gitti. Farsça ve Arapça öğrendi. Kahire'de Kasr-i Âli Medresesinde coğrafya, tarih ve edebiyat okudu. Kahire'nin o yıllardaki genel anlamda Batılı etkisindeki havasını soludu. Bu arada Fransızca öğrendi. 1849'da ailesiyle birlikte Şam'a gitti. Şam Dımışk'ta bir yıl Emeviyye Medresesine devam etti. 1850'de Şam Eyaleti Meclis-i Kebir Kalemine memur olarak atandı. 1852'de görevinden istifa etti ve Şam'dan ayrılarak İstanbul'a geldi. 1853'te İstanbul Babıâlî Tercüme Odasında Arapça ve Farsça çevirmeni olarak göreve başladı. 1854'te Gelibolu Asâkir-i Muavine Komisyonu Başkâtipliğine atandı. Bu görevinde bir yılını doldurmadan elçilik ikinci kâtibi olarak Berlin'e (1855) gönderildi. Berlin elçisi Kemal Paşa'nın yardımıyla Berlin Üniversitesinde felsefe, tabii bilimler, uluslararası hukuk, ekonomi okudu ve Almancayı öğrendi. 1857'de Kemal Paşa'nın yurda dönüşüyle birlikte o da Türkiye'ye döndü. İki ay Tercüme Odasında çalıştıktan sonra Hersek Sancağı Başkâtipliğine (1857) atandı. 1859'da yeniden Tercüme Odasına döndü. Bu yıllarda İngilizceyi öğrendi, Rumcayı da bilmekteydi. Son günlerinde Çince öğrenmeye başlayanca, çok dil biliyor olması nedeniyle kendisine "Ebu'l Lisan" lakabı takıldı.

Münif Paşa 1861'de Ticaret Mahkemesi İkinci Başkanlığına, 1862'de Babıâlî Tercüme Odası Birinci Mütercimliğine atandı. Daha sonra Zabtiye Nezareti Müsteşarlığı (1867), Divan-ı Temyiz Reisliği (Yargıtay Başkanlığı, 1868), Meclis-i Kebir-i Maarif Reisliği (1869-71), Tahran elçiliği (1872-77), Ticaret Nazırlığı (1877), Maarif Nazırlığı (1877, 1878-80) görevlerinde bulundu. 1880'de vezir olarak Paşa unvanını aldı. Daha sonra Meclis-i Fevkalâde-i Sıhhiye Reisliğine (1881) getirildi. 1885'te Maarif Nazırlığına yeniden atandı. Üçüncü kez Maarif Nazırlığından da alındıktan sonra dört yıl resmi görev yapmadı. 1895'te yeniden Tahran Sefaretine atandı. Ancak bu atama onun için bir sürgün anlamı taşımaktaydı. Tahran'da bir yıl dolmadan kızının ölüm habe-

MÜLHEMÎ

Libâs-ı müsteâr olmaz mahabbet ehline lâyık
Kaba-yı atlas-ı çarha tenezzül mü eder âşık
Bu cisr-i mâsivâdan geçmeyince menzile ermez
Göze göstermek olmaz cûy-i eşki âşık-ı sâdık

rini alması üzerine İstanbul'a (1898) döndü ve bir daha devlet hizmetinde görev almadı. Görevinin ilk yıllarında II. Abdülhamid'e ekonomi-politik dersleri verdi. Mekteb-i Hukuk (Hukuk Fakültesi) ve ticaret okullarında öğretmenlik yaptı. Son günlerini yatalak geçirdi. Ölünce Erenköy'de Sahrayı Cedid Mezarlığına gömüldü.

Münif Paşa dört defa evlendi. Biri Fransız, biri Türk, biri Acem ve biri de Çerkez asıllı olan eşlerinden beşi erkek, dördü kız olmak üzere dokuz çocuk babası oldu. Biri Nuruosmaniye'de, diğeri Süleymaniye'de olmak üzere iki konağı vardı. Süleymaniye'deki konağı, yüzyılın son çeyreğinde birbirinden ilgi çekici konukları ve bu konakta yapılan sohbetlerle İstanbul'un en gözde mekânlarından biri oldu.

Münif Paşa'nın ilk eseri, 1859'da yayımladığı *Muhâverât-ı Hikemiyye*, bazı kaynaklarda Türkiye'de düşünce tarihinin ilk önemli eseri olarak gösterildi. Bu çeviri eserle, aydınlanma sürecinin geleceği biçimlendiren düşünceleri, yüzyıllık gecikmeyle de olsa imparatorluk sınırları içine girmiş oldu. Bu eseri eleştirenlerin başında Ali Suavi vardı. Suavi, liberal düşüncelerinden dolayı Paşa'ya muhalif oldu. Ancak eserin, özellikle Ahmet Midhat Efendi üzerinde etkileri oldu. Felsefî konuları işlemiş olmasına rağmen dilinin yalınlığı ve üslûbunun sadeliğiyle başarılı bir tercüme kabul edildi. Münif Paşa 1860'ta, yani söz konusu eserin yayımlanmasından bir yıl sonra *Ceride-i Havâdis*'te yayımladığı yazılarla gazeteciliğe başladı. Ardından *Ceride-i Havâdis*'in sahibinin desteği ile (Cuma günleri hariç) bizde yayımlanan ilk günlük gazete olan iki sayfalık *Ruznâme*'yi (122. sayıdan itibaren dört sayfa ve adı *Rûznâme-i Ceride-i Havadis*) yayımlamaya başladı. Burada iktisat ve yurtdışı ağırlıklı haberlerle, kısa fıkralarla, günlük hayata, bilime ve eğitime değinen yazılarla sadık ve meraklı bir okuyucu kitlesi yaratmayı başardı. Ayrıca birçok sosyal ve iktisadî kavramı Türk düşünce dünyasına kazandırdı ve ansiklopedik yayıncılığın ilk örneklerini verdi. 1863'te Fuad Paşa'nın desteğiyle, Darülfünûn (İstanbul Üniversitesi) konferansları, ücretsiz halk dersleri düzenleyen ilk özel bilim kurumu (bir tür özel akademi) olan Cemiyyet-i İlmiyye-i Osmaniyyenin (Osmanlı Bilim Derneği) kuruluşuna öncülük etti. Bu cemiyet, Türk kültür hayatına yeni bir kütüphanecilik anlayışı getirdi. Münif Paşa, bu cemiyetin yayın organı olan aylık *Mecmua-ı Fünûn*'u çıkardı (ilk sayı Haziran 1862). Döneminin en önemli düşünce dergisi kabul edilen *Mecmua-i Fünûn*'da (toplam üç dönem, son olarak 47. sayı Haziran 1867) sosyal bilimler ve fen bilimlerine ilişkin çeşitli bilimsel ve felsefî konular tartışmaya açıldı. Ana ilkesi "her zaman mesâil-i diniyye ve zaman-ı hâl politikası mebâhisinden" uzak durulmasıydı. Ahmet Hamdı Tanpınar'ın "belki o zamanların en faydalı teşebbüsüydü" dediği dergi, Münif Paşa'yı kültür tarihimizin yol açıcılarından biri yaptı.

Münif Paşa, kültürel anlamda pek çok ayrı yerden beslendi. Mısır'da Batılılaşmanın ilk deneyleriyle karşılaştı. Aydınlanma çağı felsefesinden etkilendi. Jeoloji konularından Cengiz Han konusuna, sanayiden ticarete değin çok çeşitli konularda kırk dokuz makalesi *Mecmua-i Fünûn*'un birinci döneminde, sekiz makalesi de derginin ikinci döneminde yayımlandı. Ayrıca *Hazine-i Evrâk* dergisinde on beş, *Rûznâme-i Cerîde-i Havadis*'te on bir makale yayımladı. Münif Paşa'nın gazeteciliği yanında cemiyetçiliği, bilim önderliği yönleri de önemlidir. Öğrencisi Ali Fuad'ın deyişiyle "hayat-ı edebiyyesi, hayat-ı resmiyyesinden daha ziyade bahse şâyândır." Tanpınar ise, onu "yeniliğin üç büyük muharririnden biri" saydı. Özellikle dilini, gazeteciliğini ve çevirmenliğini ön plana çıkardı. Tanpınar'ın gözünde, "ilk felsefî ve ilmî kımıldanış" olan Münif Efendi'nin, gazeteciliği de bir tür hocalıktı. Bütün bu özelliklerine rağmen, Münif Efendi'nin gölgede kalmış olması da Tanpınar'a göre büyük haksızlıktır: *"Bunu, Şinasi ile Namık Kemal'in karşısına behemehal adam çıkarmak için söylemiyoruz; sadece unutulmuş bir borcu ödüyoruz. Paşa (Münif Efendi) ilk başlarda Şinasi ile atbaşı yürür. Fakat Muhaverat-i Hikemiyye'nin daha ehemmiyetli tarafı vardır. Münif Paşa'nın üslûbu, bu kitabın çıktığı senelerde en ileri üslûptur."*

Eserlerinin bir kısmı basılmadı. Bunlardan ve basılı eserlerinden bir kısmının el yazmaları çeşitli yerlerde bulunmaktadır. Dalında ilk olan *Hikmet-i Hukuk, İlm-i Servet* ve *İlm-i Belâgat* adlı eserlerinin yer aldığı defter, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları arasında K 219 numarasıyla; tercüme makalelerden oluşan eseri *Âdât-ı Ümem*, Bayazıt Devlet Kütüphanesi Ali Emiri Yazmaları arasında 404 numarasıyla; *İngiltere Tarihi*, aynı yerde 65 numarasıyla; *Münif Paşa Lâyihâsı*, aynı yerde Lâyihâlar Bölümünde 85 numarasıyla kayıtlıdır. Paşa'nın Victor Hugo'dan çevirdiği *Mağdûrin Hikâyesi* (Sefiller), 1862'de bir ay boyunca *Ruznâme-i Ceride-i Havâdis*'te yirmi dört bölüm olarak tefrika edildi.

Kitap olarak basılmayan eserlerinden *Istılahât-ı Türkiyye*, Hikmet Turhan Dağlıoğlu tarafından "Halk Tabirleri" başlığıyla Eminönü Halkevinin *Halk Bilgisi Haberleri* dergisinde dizi olarak yayımlandı. Münif Paşa'nın aynı kişi tarafından ortaya çıkarılan bir başka çalışması *Lisân-ı Hâl* adlı etimolojik eseridir. Paşa'nın Tahran'dan yola çıkıp Tiflis üzerindeki İstanbul'a dönüşü sırasında tuttuğu günlük *İran Hâtırâtı (Ruznâmesi)* adını taşır ve basılmamıştır. Paşa'nın ilk Tahran sefirliği sırasında Feth Ali Şah zamanında İran'a gitmiş Osmanlı devlet adamlarını tanıtan risalesi *İran Risalesi* adını taşır ve iki yazma örneği vardır.

Münif Paşa

MÜNİF PAŞA

GAZEL

Bülbül-i câna verir neş'e o gülzâr-ı vatan
Mest eder âşıka bûy-ı gül-i bî-hâr-ı vatan

Heme ahcârına reşk-âvar-ı yâkut denir
Nahl- Tûbâ görünür dîdeye eşcâr-ı vatan

Nice meyi eyliyelim nevber-i gün-â-gâna
Mânevî vâye verir lezzet-i esmâr-ı vatan

Dîdeye mihr gerekmez çü sipihr-i dilde
Tâ tulû' eyledi ol mihr-i pür envâr-ı vatan

Gam-ı endûh-i derûnum kime izhâr edeyim
Göremem âlem-i eşbâhda gam-hâr-ı vatan

Sırr-ı hubbü'l vatana kesb-i vukûf eylemiyen
Olamaz mâlik-i gencîne-i esrâr-ı vatan

Bâdemâ Câm-ı Cem'e atf-ı nigâh eylemezem
Olalı mest-i mey sâgar-ı ser-şâr-ı vatan

Şadiyâ nazm-ı kerem cezm-i cenâb-ı tevfik
Silk-i ma'nâdâ ne a'lâ dürr-i şehvâr-ı vatan

Münif Paşa'nın şiirleri toplam on altı adet olup iki kitapta toplanmıştır. *Terkib-i Bend*'de yer alan on beş manzumede daima toplumsallığı hedeflemiştir. Eski tarz şiirlerinde büyük oranda Divan şiirinin dilini kullanırken toplumsal ve düşünce ağırlıklı şiirlerinde kendine has bir sözcük dağarcığı oluşturdu.

"Münif Paşa, az sayıdaki şiirleriyle büyük yankılar uyandırmayı başarmış, duygularını ve düşüncelerini ustalıkla dile getirmeyi başarmış bir şairdir. Şiirleri, onun kullandığı ifade vasıtalarına son derece hakim bir sanatçı olduğunu, özellikle sade bir Türkçeye ve sağlam bir düşünce yapısına sahip bulunduğunu şüpheye yer bırakmayacak ölçüde ortaya koymaktadır." (Ali Budak)

ESERLERİ:

ÇEVİRİ: *Muhâverât-ı Hikemiyye* (Fénelon, Fontenelle ve Voltaire'den seçilmiş on bir diyalog, 1859).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Medhal-i İlm-i Hukuk* (1881), *Telhis-i Hikmet-i Hukuk* (1883-84), *İlm-i Servet* (1884-85), *Hikmet-i Hukuk* (1884-85).

ŞİİR: *Dâstân-ı Âl-i Osman* (manzum tarihçe, 1882), *Terkîb-i Bend* (1893).

HAKKINDA: Ebuzziya Tevfik / Münif Paşa (Yeni Tasvir-i Efkâr, 10-12.2.1910), Ali Fuad Türkgeldi / Münif Paşa (Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, yeni seri c. 4, Mayıs 1930), Ali Nuri Dilmeç / Une Maison Historique qui Disparait, L'ancien Konak de Feu Münif Paşa, Premier siege du Parti 'Union et Progrcs' (Beyoğlu Mecmuası, 29.12.1935), Adil Dai / Münif Paşa (Hayatı ve Escrleri) (İÜ Yeni Türk Edebiyatı lisans tezi, 1951), Ahmet Hamdi Tanpınar / XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (2. bas. 1956, s. 181), Şakir Sabri Yener / Gaziantep Hattatları II, Münif Paşa (Gaziantep Kültür Dergisi, sayı: 40, Haziran 1961), Müjgan Cunbur / Münif Paşa Layihası ve Değerlendirilmesi (Tarih Araştırmaları, c. 2, sayı: 2-3, 1964), F. Orhan Köprülü / Münif Paşa'nın Hayatı ve Tahran Sefirlikleri Münasebetiyle İran Hakkında Bazı Vesikalar (İran Şehinşahlığının 2500. Kuruluş Yıldönümüne Armağan, 1971, s. 277-291), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1976-98), Niyazi Berkes / Türkiye'de Çağdaşlaşma (1978, s. 232), Dündar Akünal / Münif Paşa'ya Dair (Tarih ve Toplum, c. 2, 1984) - İlk Türk Dergisi Mecmua-i Fünûn (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c. 1, s. 118), Ekrem Işın / Osmanlı Bilim Tarihi: Münif Paşa ve Mecmua-i Fünûn (Tarih ve Toplum, c. 2, 1984, s. 351-354), D. Akünal / İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünun (TCT Ansiklopedisi, c. 1, 1985), Recep Duran / Mehmet Tahir Münif Paşa, Hayatı, Felsefesi (Erdem, sayı: 6, Eylül 1986), E. İhsanoğlu / Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri, 1987, s. 200-220), İsmail Doğan / Türk Kültür ve Eğitimine Katkıları Açısından Mehmet Tahir Münif Paşa ve Ali Suavi Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma (AÜ SBE doktora tezi, 1989) - Tanzimat'ın İki Ucu: Münif Paşa ve Ali Suavi (1991), Hüseyin Çelik / Tanzimat'ın İki Ucu: Münif Paşa ve Ali Suavi (Birikim, Mart 1992), İsmail Doğan / Tanzimat'ın İki Ucuna Takılanlar (Yedi İklim, Şubat 1993), Münif Paşa ve Türk Kültür Tarihindeki Yeri (1999), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2.bas. 1999), A. Uçman / Münif Paşa (Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 2, 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Ali Budak / Münif Paşa (2004).

MÜNİR, Metin

Gazetecci-yazar. 1944, Yağmuralan köyü / Kıbrıs doğumlu. İngiliz Lisesini bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine girdi. Kıbrıs olayları sırasında, üçüncü sınıftayken öğrenimine ara vererek Kıbrıs'a gitti. İki yıl sonra okuluna geri döndü ve mezun oldu. Kendi ifadesiyle "tesadüfen" gazeteciliğe başladı. İlk görev yeri *Turkish Daily News*'te beş yıl çalıştı. *BBC*, *London Times*, *Financial Times* ve *Sunday Times*'ın Türkiye temsilciliğini yaptı. *Güneş* gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. *Yeni Yüzyıl*, *Sabah* ve *Vatan* gazetelerinde çalıştı. CNBC-e televizyon kanalında danışmanlık yaptı. Yazılarını *Milliyet* gazetesinde yayımlamayı sürdürdü.

Metin Münir

ESERLERİ:

Sabah Olayı (1993), *Ölümden Sonraki Hayatım* (2004).

HAKKINDA: Fatih Türkmenoğlu / Ölümden Sonraki Yaşamım Çok Daha Güzel Oldu (Milliyet, 5.2.2006).

MÜNİR SÜLEYMAN.

Bkz. ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman

MÜREN, Zeki

Müzisyen, aktör, şair (D. 6 Aralık 1931, Bursa - Ö. 24 Eylül 1996, İzmir). Şerif İçli ve Refik Fersan'dan Türk müziği dersleri aldı. 1950-54 yılları arasında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar Bölü-

ZEKİ MÜREN

DİLENCİ

Sen her gün köşe başında
Yırtık urban, kirli ellerle
Avuç açan sefil insan...
Emin ol farkımız yok
birbirimizden.
Sen istediğin beş kuruşu
Biri vermezse diğerinden
isteyeceksin...
Ama ben
ömrümde bir defa dilendim.
Bir zalimin kalbi, sevdasıyla derdim
öyle boş, öyle açık kaldı ki elim
Yemin ettim
Bir daha dilenmeyeceğim.

Zeki Müren

münde okudu. 1950'de ilk şarkı plağını doldurdu. Aynı yıl İstanbul Radyosunda solo programlar yapmaya başladı. Doldurduğu ikiyüzden fazla plağın kimilerinde kendi bestelerini okudu. 1954'te çevirdiği *Beklenen Şarkı* filminin kazandığı ticari başarı üzerine çok sayıda filmde başrol oynadı. Bu filmlerin bazılarının müzikleri de kendisine aittir. 1960'lı yılların başında Arena Tiyatrosunda *Çay ve Sempati* oyununda başrole çıktı. Hayatını konu alan *Batmayan Güneş* adlı belgeselinin çekimi için gittiği İzmir'de bir kalp yetmezliği sonucunda öldü. 27 Eylül 1996'da Bursa Emir Sultan Mezarlığında toprağa verildi. *Manolya* adlı çalışmasıyla ile 1955'te Türkiye'de ilk kez Altın Plak ödülünü aldı. *Bıldırcın Yağmuru* (1965) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962), TBE Ansiklopedisi (2001).

MÜRSEL, Safa

Araştırmacı-yazar. 1949, Tavas / Denizli doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Tavas'ta yaptı. Denizli Lisesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1973) mezunu. Lisansüstü çalışma yaptı. 1975'ten itibaren serbest avukat olarak çalıştı. *Yeni Nesil* gazetesinde başyazarlık yaptı. Günlük gazete ve bazı dergilerde birçok makale yayımladı. Kendi eserlerinin yanında; eğitim, kültür ve siyasi konularda ortak çalışmalar olarak da yayınlanmış eserleri vardır.

ESERLERİ (Araştırma):

Laikliğin Neresindeyiz? (1982), *Siyasi Düşünce Tarihi Işığında Bediüzzaman Said Nursî* (1989), *Bediüzzaman Said Nursi ve Devlet Felsefesi* (1995).

MÜRTEZA BÜŞRA

Şair. 1946, Priştine / Kosova doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu kentte tamamladıktan sonra Yüksek Pedagoji Okulundan mezun oldu. Priştine Radyosu Türkçe Bölümünde çocuk programları hazırladı, ayrıca tiyatro etkinlikleri düzenledi. *Sevgiler* (1978) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000).

MÜSTAKİMZADE SÜLEYMAN SÂDEDDİN EFENDİ

Tarihçi, şair, hattat (D. 1719, İstanbul – Ö. 28 Nisan 1788, Fatih / İstanbul). Değerli bilginler yetiştirmiş olan Kastamonulu Müstakimzade ailesine mensuptur. Nakşibendi şeyhlerinden ve döneminin önemli biyografi yazarlarındandır. Büyük dedesi Şeyh Muzaffer Müstakim Efendi'dir ve Mehmed Emin-i Tokadi'nin halifelerindendir. Asıl adı Şeyh Süleyman Sadettin Efendi, künyesi Ebü'l-Mevâhip'tir. Sâdettin Efendi'nin babası Müderris Hacı Mehmet Efendi, annesi ise Ümmü Gülsüm Hanım'dır. Aile mesleği olan bilim adamlığı yolunda öğrenimine babasının yanında başladı. Daha sonra Şeyh Abbas Vesim Efendi, Hayatizade Mustafa Efendi, Fındıkzade İbrahim Efendi ve Eğrikapılı Mehmet Rasim Efendi gibi döneminin birçok hocasından edebiyat, hat (yazı), müzik, fıkıh (İslâm hukuku), Kur'an bilimleri, tasavvuf gibi birçok alanda eğitim gördü. Devlet dairelerinde görev almak için birkaç imtihana girdiyse de başarısız kabul edildi. Geçimini hattatlıkla ve çeşitli eserleri istinsah (kopya) etmekle sağladı.

Sâdeddin Efendi önce Halvetiye sonra Nakşibendi tarikatına girerek Mehmet Emin Tokadi'den icazet (yeterlilik) aldı. 1745'te şeyhinin ölümünden sonra onun yerine geçti. Ömrü yokluklar içinde süren Müstakimzade'ye elli altı yaşındayken Şeyhülislâm Salihzade Mehmet Emin Efendi, Bolu Çağa kazasının gelirini verdi. Ölümüne yakın bir zamanda ayaklarından rahatsızlanarak uzun süre kötürüm kaldı. Mezarı Zeyrek civarında, halifelerinden olduğu Mehmed Emin-i Tokadi'nin yanındadır.

Eserlerinin büyük bir kısmı, binlerce kişinin adının, künyesinin ve eserlerinin doğru ve tam olarak anlatıldığı biyografik türden eserler ve tarihlerdir. Şiirle de meşgul olan Müstakimzade, şiirlerini bir divân hâlinde toplamadı. Eserlerinde sade bir dil kullandı, uzun cümlelerden kaçındı. Ömrünün kırk yılını eser yazmakla geçiren Müstakimzade'nin kaynaklarda elli ile yüz elli arasında eserinin olduğu belirtildi. Ayrıca tercüme eserleri de vardır.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Şerhu Divân-ı Alî, Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Niseb ve'l-Künâ ve'l-Elkâb, Mecelletü'l-A'yân (Şuarâ Tezkiresi), Devhatü'l-Meşâyih, Tuhfetü'l-Hattâtîn, Meşâyihnâme-i İslâm, Terâcimü Ahvâli'ş-Şuyûhi Ayasofya, Şerhu Kaside-i Mudariyye, Şerhu Vird-i Settâr, Tarîkat Ehlinin Serpuşlarına Dair Risâle, Şerhu Hadîs-i Men Arafe Nefseh, Şerhu Hizbi'l-Hıfz, Risâle fî İmâni Ebeveyi Resûlillâh, Şerhu Evrâd-ı Kâdiriyye, Cevâhir-i Hamse, Istılahât-ı Şi'riyye, Şerhu Ukûdi'l-Lü'lüiyye fi Tarikati'l-Mevleviyye li'n-Nâblusî, Şerhu Ba'zi Ebyâti Mesnevi, Tarhu'l-Ma'nâ fî Şerhi Esmâi'l-Hüsnâ, Tefsirü'l-Fâtiha.*

ÇEVİRİ: *Terceme-i Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî ve Muhammed Mâsûm* (6 cilt), *Terceme-i Lugat-i Kânûnu'l-Edeb li'z-Zemahşerî, Terceme-i Fıkh-ı Ekber, Terceme-i Mürşidü'l-Müteehhilîn.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), İsmet Parmaksızoğlu / Türk Ansiklopedisi (c. 28, s. 8), Cemal Toksoy / Osmanlılar Ansiklopedisi (c. 2, 1999, s. 568-569), Nail Tan - Özdemir Tan / Gurur Kaynağımız Kastamonululer IV (2005).

MÜSTECÂBÎZÂDE İBRAHİM İSMET

Şair ve yazar (D. 1868, Balıkesir - Ö. 1917, Isparta). Karesi İdadîsi (Lisesi, 1891), İstanbul Hukuk Mektebi (Hukuk Fakültesi, 1897) mezunu. Bir süre Ahmet Celalettin Paşa'nın özel kâtipliğini yaptı. Avrupa'da sürgünde olan Genç Osmanlılar Cemiyetinin üyeleriyle ilişkisi nedeniyle Midilli adasında beş yıl zorunlu ikamete (1901) mahkum edildi. Cezası bitince İzmir'deki Reji İdaresi Umûr-ı Hukukiye ((Tekel İdaresi Hukuk İşleri) Müdürlüğüne tayin edildi. O dönemde yazıları çeşitli gazete ve dergilerde yer aldığı gibi kendisi de İzmir'de *Hıyâbân* adlı bir edebiyat dergisi (5 sayı) çıkardı. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra bir süre İstanbul'a yerleştiyse

Müstecâbizâde İbrahim İsmet

de yeniden İzmir'e döndü. Son görevi Isparta İstinaf Hukuk Reisliği (1916) oldu. Şiirlerinin, Muallim Naci'nin etkisinde olduğu belirtildi.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *Fürük-ı Elfâz* (anlam ve kullanım farkı bulunan kelimeler, 1893), *Terâne* (nazım-nesir karışık, 1893), *Dâsitan ı Zafer* (1896), *Nâili-i Kadim* (1900), *Şükûfeçin* (gazete yazıları, 1911), *Tetimme-i Lügat-ı Naci* (Muallim Naci'nin lugatine F harfinden sonra ilaveler, 1890).

ÇEVİRİ: *Rubailer* (Ömer Hayyam'dan), *Rafael* (Lamartinc'den).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Arslan Tekin / Edebiyatımızda İsimler ve Terimler (2. bas. 1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

MÜSTECAPLIOĞLU, Barış

Öykü yazarı. 1977, İzmit doğumlu. Üniversite eğitimini Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümünde tamamladı. Daha sonra Yapı ve Kredi Bankası İnsan Kaynakları Bölümünde uzman olarak çalışmaya başladı.

Hikâyeleri; *Yaşasın Edebiyat* (Kasım 1998), *Varlık* (Haziran 2000) ve *Bizler* (Eylül 2000) dergilerinde yayımlandı. Çeşitli yarışmalarda mansiyon aldı. 1995'te İstek Vakfı Mezunları İffet Esen Öykü Ödülünü kazandı. *Korkak ve Canavar*, yazarın fantastik edebiyat örneği olarak yazdığı ilk eseridir.

"Barış Müstecaplıoğlu'nun Korkak ve Canavar'ı Türkçe yazılan fantezi romana ilk örnek. Halk masalları ve efsanelerindeki devler, cinler, periler yaşadığımız coğrafyanın fantastik dünyasının geleneksel aktörleriydi. Müstecaplıoğlu, yaratısını onlarla sınırlamıyor; yeni ırklar, yeni canavarlar yaratmış, canlılar dünyası ile ölüler evrenini aynı hikâyede buluşturmuş...

"Kendisini baştan sona sıkılmadan okutturabilecek bir edebî metnin iyi bir roman olduğunu kabul edersek, Korkak ve Canavar'ın iyi bir roman olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz." (A. Ömer Türkeş)

ESERLERİ (Öykü):

Merdera'nın Sırrı, Perg Efsaneleri II (2002), *Korkak ve Canavar* (2002).

HAKKINDA: Barış Müstecaplıoğlu / Korkak ve Canavar (2002), A. Ömer Türkeş / Korkak ve Canavar (Virgül, Mayıs 2002).

MÜŞTAK BABA

Mutasavvıf-şair (D. 1759, Bitlis – Ö. 1832, Muş) Asıl adı Muhammed Mustafa'dır. On beş yaşındayken Şems-i Bitlisî'den zahiri (pozitif) ilimler konusunda dersler aldı. Yirmi yaşına girince maneviyat yoluna girerek Hacı Hasan-ı Şirvani'yc bağlandı. Bağdat'ta Nâkibül-eşraf Hasan Efendi ve İstanbul'da Mesnevihan Hoca Neşet Efendi'den yararlandı. Sonra nail-i hilafet (vekâlet almak) olarak irşat (Hak yolunu gösterme) görevine başladı. Bağlı olduğu Kadiri tarikatında bir ekol haline gelen Müştakiyye Şubesi, Müştak Baba'ya izafeten (dayanarak) gelişti. Nesimi, Eşrefoğlu Rumi gibi o da Hz. Ali soyundandır. Avrupa'dan Hindistan'a kadar çok yer gezdi. Uzun yıllar İstanbul'da Eyüp Selâmi Efendi dergâhında kaldı ve II. Mahmud'un has nedimi (sohbet arkadaşı) oldu. Şirvani'den musiki eğitimini aldı.Yetmiş beş yaşındayken İstanbul'dan Bitlis'e dönerken Yezidiler tarafından boğularak öldürüldü.

Divan'ı edebî ve tasavvufî inceliklerle doludur. Dili yer yer ağır ve ağdalı, yer yer sadedir. Zaman zaman şiirlerinde mahallî şiveye yer verdi, aruzu ustaca kullandı. Çoğunlukla Türkçe, diğer ikisi Arapça ve Farsça olmak üzere üç dilde şiir yazdı. Şiirlerinin bir kısmında Mevlâna'da olduğu gibi mülemma (mısralarî farklı dillerde yazma) vardır. Münacaat, naat, kaside, gazel, müstezat, müfredat, kıt'a, terci-i bend gibi şekil ve türlerde şiirler yazdı. Şiirlerinde tasavvufî remizler (işaret, ima) çoktur. *Divan*'ı 1847 yılında basıldı. Ayrıca *Asarü'l Müştak Esrarü'l-Uşşak* adlı biyografisi, *Mektubat-ı Kimya-yı Müştak* adlı kitabı ve *Baharname* adlı Farsça divanı da basıldı.

Vahdet-i vücud (varlığın birliği) anlayışıyla Hakk'ı insanda aradı. Mevlâna hayranıydı. Edebî yönü ve hitabeti güçlüdür. Aruzla yazdığı şiirlerinde sembolik dil kullandı. İcralara udu ve sesiyle katılacak kadar musikiye aşinaydı. Bu niteliği dolayısıyla, postnişin (tekke şeyhi) olduğu Kadiriye tarikati içinde, musiki ve semaya özel önem veren Müştâkiye şubesi kendi ekolü olarak kurulmuştu.

HAKKINDA: Hüseyin Kazım Kadri / Büyük Türk Lügati (1928), Vasfi Mahir Kocatürk / Tekke Şiiri Antolojisi (1955), Ferit Devellioğlu / Ansiklopedik Lügat (1970), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Abdülbaki Gölpınarlı / Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi (1972), Mustafa Özkul / Divân-ı Müştâk Baba-Hayatı ve Eserleri (1972), Tahir-ül Mevlevi / Edebiyat Lügati (1973), Orhan Hançerlioğlu / İslâm İnançları Sözlüğü (1984), Nurbaki Halûk / Anadolu Mücizesi (1986), Süleyman Uludağ / Tasavvuf Terimleri Sözlüğü (1995), Ahmet Necdet Sözer / Tekke Şiiri (1997), Ethem Cebccioğlu / Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü (1997), Mehmet Kemal Gündoğdu / Müştâk Baba-Divân (1997), Safer (Dal) Baba / Tasavvuf Terimleri (1998), Murat Bardakçı / İthal Mal Nostradamus'u Bırak Yerli Malı Müştak Baba'ya Bak (Hürriyet, 17.4.2005).

MÜTERCİM ASIM

Dilci (D. 1755, Ayntab (Gaziantep) - Ö. 27 Kasım 1819, İstanbul). İlköğrenimini memleketinin bilginlerinden Ömerzâde Hafız ve Hacı Hasanzâde'den, dinî ilimleri ise Hoca Necip Efendi'den, edebiyat ve şiir bilgilerini babasından aldı. Divan kâtipliğini yapmaya başladığı Battalzade Nuri Paşa'nın idama mahkûm edilmesi üzerine Kilis üzerinden İstanbul'a (1789) gitti. Bir bölümünü çevirdiği *Burhân-ı Kâtı* adlı Farsça sözlüğü III. Selim'e sunarak yardım gördü ve eserlerini tamamladı. 1802 yılında gittiği hac dönüşünde memleketine uğrayarak ailesini İstanbul'a götürdü. Kendisine bir ev verildi ve maaş bağlandı. Bu defa *Kamus* adlı Arapça sözlüğün tercümesine başladı (1805). Atandığı vakanüvislik (resmi tarihçi) görevi devam etmesine rağmen, III. Selim'in tahttan indirilmesinden sonra bir süre geçim sıkıntısı çekti. *Kamus* çevirisini bitirip II. Mahmud'a sununca Süleymaniye Müderrisliğine (1810), ardından Selanik Kadılığına (1814) atandı. Görevinden azledildiğinde Üsküdar Nuhkuyusu'ndaki evine çekilerek hayatının geri kalan bölümünü inziva hayatı biçiminde geçirdi. Ayan Nuri Paşa olayında kitapları ve mal varlığı telef oldu. Mezarı Karacaahmet'tedir.

Mütercim Asım olarak anılmasının nedeni, sözü geçen iki ünlü sözlüğü çevirmiş olması dolayısıyladır. Sözlüklerinde kullandığı dil, Ziya Paşa ve Namık Kemal tarafından Tanzimat nesrine örnek gösterilmiştir. Zistavi Antlaşması'ndan II. Mahmud'un tahta çıkışına (1791-1808) kadarki olayları anlattığı *Tarih*'i de bir diğer önemli eseridir. Mütercim Asım, Batı uygarlığından yararlanma yanlısı, ancak Fransız hayranlığına karşıydı.

ESERLERİ:

Tibyân-ı Nâfi der Terceme-i Burhân-ı Kâtı (Tebrizli Hüseyin b. Halef'in Farsçadan Farsçaya sözlüğünün çevirisi, ilk bas. 1799), *Kâmus Tercüme-*

Mütercim Asım

si (Firuzâbâdi'nin Arapça sözlüğünün çevirisi, ilk bas. 1814-17), *Tuhfe-i Asım* (Arapça-Türkçe manzum sözlük, Bulak, 1838), *Târîh-i Osmanî* (1791-1808 yıllarını kapsar, 2 cilt, tsz.), *Kamus-ül Muhît* (bilimsel terimler sözlüğü, 1814), *Terceme-i Siyer-i Halebî* (Halepli İbrahim'in siyerinin manzum çevirisi, Mısır, 1832), *Merahü'l-Maali fi Şerh-i Kasideti'l-Emâli* (akaidle ilgili bir kasidenin çeviri ve açıklaması), *Mazharü'l-Takdis bi Buruçi Taifeti'l-Fransis* (Mısır'ın Fransızlar tarafından işgali hakkında, Hasan el-Cebarti'den çeviri), *Tuhfe-i Lügat-ı Arabiyye*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), Şakir Sabri / Gaziantep Büyükleri (1999).

MÜTERCİMLER, Erol

Yazar. 1954, Kars doğumlu. Öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümünden mezun oldu. Ardından İÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora yaptı. Deniz Kuvvetlerinde bir süre fizik öğretim üyeliği yaptı, Avustralya'ya giderek çok kültürlülük üzerine araştırmalar yaptı. Avustralya'nın SBS radyosunda siyasi analiz programları sundu.

Türkiye'ye dönüşünde çeşitli gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yaptı. Deniz tarihi çalışmalarıyla tanındı. TRT radyosu ve çeşitli tv kanallarında programcı ve yönetici olarak çalıştı. Belgeseller hazırladı. Üç ayrı üniversitede strateji ve devrim tarihi dersleri verdi. Habertürk kanalında "Aynanın Arkası" adlı haber programı yaptı. Stratejik Araştırmalar Merkezi (STAM) ve Türk Gelecek Araştırmaları Vakfı (TGAV) Genel Koordinatörlüğünü yaptı. *"Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkileri Modeli"* adlı çalışmasıyla Milliyet Siyasal Bilimler Ödülünü kazandı.

Erol Mütercimler

"Mütercimler'in kitabı, sadece konuyla ilgilenenler, uluslararası ilişkiler eğitimi alanlar, askeri öğrenciler, uzmanlar, akademisyenler, gazeteciler, işletmeciler ve politikacılar için değil, bu konularda her gün, hemen hemen her kanaldan bilgi ve yorum bombardımanı altında kalan yurttaşlar için de başvuru kaynağı ve başucu kitabı olma özelliği taşıyor." (Barış Doster)

ESERLERİ (Araştırma-İnceleme): *Destanlaşan Gemiler* (1988), *21. Yüzyılın Başında Türkiye Türk Cumhuriyetleri İlişkiler Modeli* (1992), *Ertuğrul Faciası* (1993), *Demokrat Parti'nin Dış Politikası* (1950-60) (1998), *Destanlaşan Gemiler* (1999), *İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış* (2003), *Düşler ve Entrikalar / Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası* (2004), *Kadınlar Gemiler Otomobiller* (2004), *Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek ve Kuvayı Milliye Donanması* (2004), *Bu Vatan Böyle Kurtuldu / Onlar Bizim İçin Öldüler* (2005), *Gelibolu 1915* (2005), *Komplo Teorileri* (2005), *Geleceği Yönetmek* (2006), *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı, 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye-Japonya İlişkisi Ertuğrul Faciası, 21. Yüzyıl ve Türkiye "Yüksek Strateji"*.

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 3.9.1998), Barış Doster / 21. Yüzyıl ve Türkiye (Cumhuriyet Kitap, 4.5.2000), Kenan Mendekli (Cumhuriyet Kitap, 12.5.2005).

MÜTEVELLİZÂDE ÖMER İHYÂ

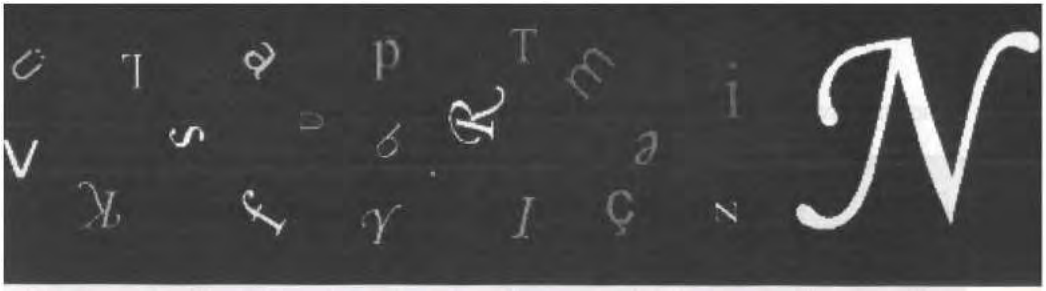
Şair (D. 1860 ?, Tokat - Ö. 1908, Sivas). Sivas kökenli bir ailedendir. Babasının geçim darlığı sebebiyle göçtüğü Tokat'ta dünyaya gelmekle birlikte ömrünün olgunluk dönemlerini Sivas'ta geçirdi. Vali Reşit Akif Paşa'nın takdirini kazanarak himayesini gördü. Bidayet (Sorgu) Mahkemesinde üyelik ve ayrıca Türkçe öğretmenliği görevlerinde bulundu. 1904 yılında eğitim için İstanbul'a gitti ve iki yıl orada kaldı. Kendisini evinin bahçesinde bulunan kuyunun ipine asmak suretiyle, hayatına son verdi.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Darabât-ı Aşk* (İstanbul, 1323)

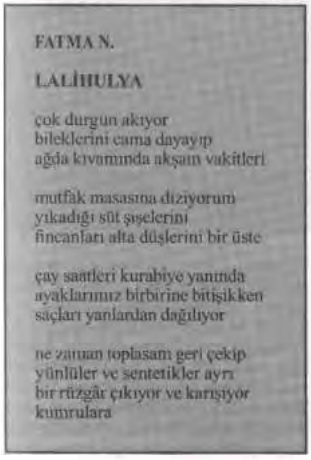
ÇEVİRİ: *Bâkûra* (Sadi'nin Bostan'ından; Sivas, 1317).

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

N., Fatma

Şair, öykü yazarı. 1958, Sürmene / Trabzon doğumlu. İlk (1970), orta (1973) ve lise (1976) öğrenimini Sürmene'de tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1979) mezunu. 1979 yılında Uluğbey Ortaokulunda (Isparta) başladığı Türkçe-edebiyat öğretmenliği mesleğini Çandır Ortaokulu (Isparta), Ünye İmam Hatip Lisesi (Ordu), Ünye Merkez Ortaokulunda sürdürerek emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra Ankara'ya yerleşti ve eğitimcilik mesleğini özel dershanelerde sürdürdü. Ünye'de öğretmenlik yaptığı yıllarda sivil toplum kuruluşlarında da çalışarak Toplumsal ve Ekonomi Tarih Vakfının "Yerel Tarih Deneyimi Projesi"nde görev aldı.

FATMA N.

LALİHULYA

çok durgun akıyor
bileklerini cama dayayıp
ağda kıvamında akşam vakitleri

mutfak masasına diziyorum
yıkadığı süt şişelerini
fincanları alta düşlerini bir üste

çay saatleri kurabiye yanında
ayaklarımız birbirine bitişik ken
saçları yanlardan dağılıyor

ne zaman toplasam geri çekip
yünlüler ve sentetikler ayrı
bir rüzgâr çıkıyor ve karışıyor
kumrulara

Fatma N.

İlk şiirleri *Varlık* ve *Çağdaş Türk Dili* dergilerinde (1995) yayımlandı. Daha sonra öykü ve şiirleriyle *Son Yeni Biçem* (Bursa), *Göçebe, Uzak* (Ünye) *E* dergisi, *Yasakmeyve, Kül Öykü* dergilerinde yer aldı. 2002 KASİD Kadın Öyküleri Yarışmasında *"Eylem Çekimi"* adlı öyküsüyle mansiyona değer görüldü. Tarih Vakfı, TEMA, Ulusal Eğitim Derneği ve Yardımsevenler Derneği üyesidir.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Heyelan* (2006).

GÜNLÜK: *Dersane Günlüğü* (2006).

NABEDİD, Ahmet Cemâl

Eğitimci, şair (D. 1867, Selânik – Ö. ?). Ortaöğrenimini Selânik Rüştiyesinde (ortaokul) yaptı ve bir süre medrese eğitimi gördü. Sonra Mülkiye Mektebinin (Siyasal Bilgiler Okulu) idadi (lise) ve yüksek kısmını (1890) bitirdi. 17 Ekim 1890'den itibaren Selânik İdadisinde öğretmenlik ve müdürlük yaptı. Daha sonra İstanbul'a geldi ve Darülmuallimin-i Âliye (Yüksek Öğretmen Okulu)'ye öğretmen olarak atandı. Maarif (Eğitim) ve Maliye Nezaretleri (Bakanlığı)'nin çeşitli birimlerinde çalıştı. İstanbul Hükümetinin ortadan kalkması üzerine 1 Kasım 1922'den itibaren açığa alındı. Daha sonra hakkında atanma izni kararı çıktı ve 1925'te Ankara'da kurulan Dîvân-ı Muhasebât (Sayıştay)'a genel sekreter olarak tayin edildiyse de bu görevi kabul etmedi ve emekliye ayrıldı.

ESERLERİ (Şiir):

Arabadan Şiirler (1933), *Çiçekler Arasında* (1933).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. I, 1999).

NÂBÎ

Divan şairi (D. 1642, Urfa - Ö. 1712, İstanbul). Asıl adı Yusuf'tur. Hacı Gaffarzadeler diye bilinen ve âlimler yetiştirmiş bir ailedendir. Babasının adı Seyyid Mustafa'dır. Urfa'da iyi bir öğrenim görerek Arapça ve Farsçayı şiir yazacak derecede öğrendi. Arzuhalcilik (dava vekili) yaptı. Yirmi dört yaşlarında İstanbul'a (1665) giderek Musahib Mustafa Paşa'ya sunduğu medhiye üzerine onun divan kâtibi oldu. 1671'de yapılan Lehistan seferine IV. Mehmed'le birlikte katıldı. Kamaniçe Kalesinin fethi üzerine yazdığı Fetihnâme ile padişahın büyük ilgisini gördü. 1678 yılında hacca gitti. Dönüşünde kethüdalığa (kâhya) tayin edildi. Mustafa Paşa'nın Kaptanı Derya (Deniz Kuvvetleri Komutanı) göreviyle saraydan uzaklaştırılarak Mora'ya gönderilmesi sırasında onun yanında bulundu. Paşa'nın ölümünden sonra da Halep'e gitti. Devletçe sağlanan özel imkânlardan yararlanarak yirmi beş yıl rahat bir hayat yaşadığı Halep'te evlendi ve eserlerinin büyük bölümünü orada yazdı. Ayrıca bu dönemde İstanbul, Manisa

DİVAN ŞİİRİNDE TAŞRA VE KENÂR

Süreyya Beyzadeoğlu

XVII. yy'ın büyük şâirlerinden Nâbî, özel derslerle tahsilini Urfa'da tamamlamış, 23 yaşında İstanbul'a gelmiş, saltanatın nimetlerinden faydalanarak el üstünde tutulmuştur. Ancak gerileme devrinin çalkantılarının doğurduğu sıkıntılara dayanamayarak 22 yıl sonra İstanbul'dan ayrılıp Haleb'e gitmiştir. 25 yıl sonra tekrar İstanbul'a dönüşündeki ömrünün son bir yılıyla birlikte 70 yıllık uzun hayatının sadece 23 yılını İstanbul'da geçirmiştir. Buna rağmen İstanbul onun için herşeydir. Kendisi bir taşra çocuğu olarak taşrayı, taşralıyı, kenar muhitleri beğenmez. İstanbul'un güzelleriyle taşra güzellerini karşılaştırdığı şu beytinde:

Bilen hâk-i Sitânbuldur rüsûm-ı şîve vü nâzı
Kenârın dilberi nâzik de olsa nâzenîn olmaz

Nâz ve edânın usulünü İstanbul güzellerinin bildiğini, kenârın güzellerinin nâzik de olsalar nârin ve cilveli olamayacaklarını söyler. Yine Dîvânında geçen başka bir beytinde de ilmin, irfânın ve bütün güzelliklerin merkezinin İstanbul olduğunu, kendi kendisine, İstanbul'da yaşamasını ve bu güzellikleri bırakıp kenâra meyletmemesini öğütler.

Merkezle âşinâ ol etme muhîte rağbet
Müstağrik-ı hakîkat meyl-i kenârı neyler

Aşağıdaki beytinde de Nâbî, kenar yerlerde bulunan dilberlerin tatsız, tuzsuz olduğunu, İstanbul'da ise gerçek güzellerin bolca bulunduğunu söyler.

Hüsn-i nemek be-dûş bulunmaz kenârda
İstanbul içre Nâbî o da rây-gân olur

Nâbî, bu konuya Hayriyye'sinde de yer vermiştir. Aşağıdaki beyitlerde İstanbul'u anlatırken hünerin, marifetin değerinin anlaşıldığı yerin İstanbul olduğunu, taşralarda okuyanın, anlayanın bulunmadığını, taşralıların hünerinin sadece para kazanmak olduğunu, sanat ve marifetin kökünün kazındığını zenginliklerinin ziraat, ticaret ve faizciliğe dayandığını, gerçek zenginlik olan, marifet ve kültürden ise hiç eser bulunmadığını söyler.

Andadur mâ-hasal-ı kadr ü hüner
Taşralarda kim okur kim dinler

Akçedir taşranın ancak hüneri
Hakk olunmuş hünerin sanki yeri
Taşrada evlemeğe kesb-i günâ
Ya tıcâret ya zirâ'at ya ribâ

Kalmamış şimdi hele zerre kadar
Taşra yerlerde ma'ârifden eser

Nâbî devamla, taşra insanının ne mal olduğunu, İstanbul'u görenlerin anlayacağını, taşrada asrın âlemâsı geçinenlerin İstanbul'da bir meclise girmeleri hâlinde dillerinin tutulup sessiz kalacaklarını ve bir hiç olduklarını anlayacaklarını, yine taşrada makam sahibi olan ve aziz sayılan kişilerin İstanbul'da sıradan âlimlerin toplantılarına bile katılamayacaklarını, taşradaki şan ve şöhretlerinin onlara İstanbul'da etek öpmeye yetemeyeceğini, taşrada baş köşede oturan makam ve mevki sahiplerinin belki kapı eşiğinde bile yer bulamayacaklarını, taşrada herkese çatık kaşlı davrananların İstanbul'da kapıcılara bile yüz suyu dökmek mecburiyetinde kalacaklarını söyler.

Olduğun halk-ı kenârın alçak
Gören İstanbulu anlar ancak

Olur erdikde kemîn meclise hasr
Geçinen taşrada 'allâme-i 'asr

Mütefennin geçinen serserm olur
Mütekellim geçinen ebkem olur

Bulmaz ednâlarının bezmine râh
Taşra yerlerde satan rif'at ü câh

Gösteren taşrada çîn-i ebrû
Bunda der-bânlara eyler tek ü pû

Olamaz nâ'il-i bûs-ı dâmân
Geçinen taşrada sâhib-'unvân

Taşrada cây'ı olan sadr-ı celâl
Girmez anda elüne saff-ı nî'âl

Uzun yıllar İstanbul'dan ayrı kalan Nâbî, Haleb'de de bu görüşlerini değiştirmemiştir. Yine Dîvânından alınan şu beyitlerinde;

Nâbî aceb mi sözlerimiz olsa bî-nemek
İstanbulun lisânın unuttuk kenârda

Olduk remîde bî-nemekân-ı kenârda
İstanbulun gözünde uçar mâh-rûları

şiirlerinin tatsız tuzsuz oluşunun tuhaf karşılanmamasını çünkü kenarda İstanbul lisanını unuttuğunu, kenârın tatsız tuzsuz ortamına tutsak olduğunu, İstanbul'un ay yüzlü dilberlerinin, gözünde uçuştuğunu söyler. (...)

ve Erzurum'daki dostlarıyla yazışarak onlara şiirler ve tebrik kasideleri gönderdi. Halep'e vali olarak gelen Baltacı Mehmet Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesi üzerine onunla birlikte İstanbul'a (1710) döndü. İstanbul'da üstad bir şair olarak büyük saygı gördü. Şeyhü'ş-şuara (şairlerin en büyüğü) sayılmaya başlandı. Ömrünün son yıllarında Darphane Eminliği görevinde bulundu. Ağır hasta iken yazdığı ve ölüm tarihini belirttiği kıta mezar taşına işlendi. Karacaahmet Mezarlığında gömülüdür.

Osmanlı hükümdarlarının altısını gören Nâbî'nin devri, yeniçerilerin başkaldırdığı, vezirlerin mal ve mülkünün gasp edildiği, devletin siyasi ve sosyal durumunun bozulmaya başladığı, Osmanlının duraklama dönemidir. Bu dönemde saraydan ve devlet büyüklerinden yardım umarak onlara nazireler yazan pek çok şair türedi. Nâbî, bu şairler arasında farklı bir tarz geliştirmeyi başardı. Kendisini takip edenlerle birlikte bir "Nâbî mektebi" kurdu. Bu mektebin başlıca özelliği, bilgi ve düşünce unsurlarını didaktik (öğretici) bir zihniyetle ifade etmekti. Nâbî'nin oğluna da sade,

NABİ

GAZEL

Sipihrün gerdişin yad eyleyüp ahterden el çekdük
Yemün çin-i cebinin seyr idüp gevherden el çekdük

Bu bezmün talib olduk biz dahi sahbasına amma
Görüp sâkide rûy-i itminan sâgardan el çekdük

Tuyup meylin hazâna şâhid-i gül-zâr-ı terk itdük
Görüp destâr-ı ağyar üzre verd-i terden el çekdük

Olup dil bûte gibi tâb-ı hicrân ile germ-i ülfet
Temennâ-yı visâl-i yâr-i sîmin-berden el çekdük

Safâ-yı hâtır üzre olmayan ihsanı neylerler
Görüp süz-i derünüm micmerün anberden el çekdük

Virüp ser-rişte-i gavgaya faysal baht u tâli'le
Feragat eyledük şemşirden hançerden el çekdük

Gelü-yı şîşe ile pây-ı humla eğlenüp Nâbî
Giribân-ı hevesden dâmen-i dil-berden el çekdük

NABİ

GAZEL

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Bir neşâtın da gamın da rüzgârın görmüşüz

Çok da mağrûr olma kim mey-hâne-i ikbâlde
Biz hezârân mest-i mağrûrun humârın görmüşüz

Top-ı âh-ı inkisâra pây-dâr olmaz yine
Kişver-i câhın nice sengin hisârın görmüşüz

Bir hurûşiyle eder bin hâne-i ikbâli pest
Ehl-i derdin seyl-i eşk-i inkisârın görmüşüz

Bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır ser-mâyesi
Biz bu meydânın nice çâbük-süvârın görmüşüz

Bir gün eyler dest-beste pây-gâhı cây-gâh
Bî-aded mağrûr-ı sadr-ı i'tibârın görmüşüz

Kâse-i deryüzeye tebdîl olur câm-ı murâd
Biz bu bezmin Nâbiyâ çok bâde-hârın görmüşüz

mütevazı bir hayat sürmesini, felsefe hariç bütün ilimleri, özellikle dinî ilimleri öğrenmesini, hayatını her zaman "orta tabaka" içinde sürdürmesini önerdiği bilinmektedir. Şiirlerinde sık kullandığı "terazi" imgesi, hayatının sürekli bir denge arayışı içinde olduğunu ortaya koyar.

Şeyhî'nin kaydettiğine göre; "*sohbeti leziz, külfetsiz, seriü'l intikal, bediü'l-irtical, gayet güzel ve tatlı konuşan*" bir kimsedir. Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi onun güzel besteler yaptığını, musikîde de üstat olduğunu belirtir. Bu yönünün eserlerine gizli bir lirizm kazandırdığı söylenmektedir. Doğu dillerini ve İslâm ilimlerini iyi bilen, İslâm medeniyeti edebiyatına vakıf olan şair, divan şiirinde konu olarak hep aynı temaların seçilmesini ilk eleştiren şairdi. Didaktik şiire büyük önem veren Nabi, devrinin bozulan sosyal, siyasi, ahlâkî durumu karşısında insanları dine, ahlâk ve fazilete çağırdı. Şiirlerinde, özellikle mesnevi tarzında yazdıklarında, tasavvuf ve hikmet konularına geniş yer verdi. Eserlerinde Osmanlı toplum düzeni hakkında görüşlerini de ayrıntılı olarak dile getiren Nabi; para, mevki ve eğlence ihtirasını da eleştirir. O, bu yönüyle devrinin sosyal ve tarihi olaylarının bir aynası olarak görülmektedir. Elli yıldan fazla süren sanat hayatı süresince, devrinin ihtiyaçlarına uygun eserler vererek çevresinin düşünüş ve sanat anlayışı üzerinde önemli bir tesir ortaya koydu. Divan şiirinde bir yenilik gibi görünen bu tarz, daha sonraki yüzyıllarda daha büyük bir önem kazandığı için şairin etkisinin de uzun süreli olduğu değerlendirmesi yapılmıştır.

Gazelde açık bir dille yazmanın gerekliliğini öne sürmüşse de kimi gazellerinde bu kurala uymadığı, karmaşık, bol sanatlı ve ağdalı bir dil kullandığı görülür. Ancak didaktik şiirlerinde fikrini söz sanatlarıyla süslemeden, doğrudan anlatma yolunu seçtiği ve sade bir dil kullandığı için beyitleri birer vecize gibi günümüze kadar ezberlenerek gelmiştir. Bu yönüyle Divan edebiyatında Bağdatlı Ruhî'den sonra bu tarz şiirin en büyük temsilcilerinden sayılır. Kusursuz dili ve sağlam tekniğiyle de edebiyatımızın en büyük şairleri arasında yer alan Nabi, şiirlerinde İstanbul Türkçesini kullanır. Sözlüklerden kelime taramak suretiyle gazel yazanlarla da şu beyitte olduğu gibi alay eder:

"Ey şi'r meyânında satan lafz-ı garibi
Divan-ı gazel nüsha-i kâmus değildir"

Devrin önemli şairlerinden olan Sâbit, Râmî Mehmed Paşa, Sâmî, Seyyid Vehbî, Koca Ragıp Paşa gibi şairler, "Nabi mektebi"ne mensup olup şiirlerini onun etkisi altında yazmışlardır. Nabi'nin Türkçe *Divan*'ı hacim bakımından eski edebiyatın en büyük divanları arasındadır. Ayrıca,

NABİ

GAZEL

Bir devlet içün çehre temennâdan usandık
Bir vasl içün ağyâra müdârâdan usandık

Hicrân çekerek zevk-ı mülâkaatı unutduk
Mahmûr olarak lezzet-i sahbâdan usandık

Düşdük katı çokdan heves-i devlete ammâ
Ol dâiye-i dağdağa-fermâdan usandık

Dil gamla dahi dest ü giribândan usanmaz
Bir yâr için ağyâr ile gavgaadan usandık

Nâbi ol âfetin ahvâlini nakl it
Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık

yaşadığı devrin özelliklerini yansıtması bakımından önemi büyüktür. Eserdeki şiirlerin çoğunluğunu hikmet ve tasavvuf unsurları oluşturur. *Tercüme-i Hadis-i Erbain,* Cami'nin kırk hadis tercümesinden yapılmış nakillerdir (Gen. bilgi için bkz. Abdülkadir Karahan, İslâmi Türk Edebiyatında kırk hadis toplama, tercüme ve şerhleri, 1954 ve Kırk Hadis Çevirisi, Necip Âsım tar. *Millî Tetabbular Mecmuası,* s. 4. 1912). *Hayriyye* adlı eseri, şairin oğlu Ebulhayr için Halep'te yazdığı mesnevi şeklinde bir nasihatnamedir. *Hayrabad,* Feridüddin Attar'ın eserinin genişletilerek yapılmış bir tercümesi olup mesnevi şeklindedir ve Fransızcaya da çevrilmiştir (1887). *Surname,* 1675'te Edirne'de IV. Mehmed'in şehzadeleri için yapılan sünnet düğününü tasvir eden manzum bir eserdir (Geniş bilgi için bkz. Âgah Sırrı Levend, Nabi'nin Surnamesi, 1944). *Fetihname-i Kamaniçe,* içinde manzum parçalar da bulunan bir eser olup, Lehistan seferine dair bir gazavatnâmedir (*Tarih-i Kameniçe* adıyla basıldı, 1864). *Tuhfetü'l-Harameyn* (1849) şairin hac seyahatinin izlenimlerini dile getiren mensur bir eserdir. *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eser, Veysi'nin Hz. Peygamber'in doğumundan Bedir Savaşına kadar gelen hayatını içine alan siyer (Hz. Peygamber'in hayat hikâyesi) kitabına zeyl (ek) olarak yazılmıştır ve Mekke'nin fethine kadar dönemi içine alır (Bulak, 1832). *Münşeat* adlı eser ise şairin özel ve resmî mektuplarını içine alan bir mecmua olup devrinin sosyal hayatıyla ilgili örnekler içermektedir.

"Nabi'nin ekol sahibi oluşu, onun düşünmeye ve düşündürmeye ağırlık veren sanat anlayışıyla yakından ilgilidir. İnsan, hayat ve toplumla ilgili görüşlerini, çağının huzur ve sükundan yoksun insanına doğru yolu göstermeyi, öğüt vermeyi amaç edinmiş düşüncelerini, Nabi şiirinde vermeye çalışmıştır." (Mine Mengi)

ESERLERİ:

Divan (1841, 1875), *Divançe* (Farsça), *Terceme-i Hadis-i Erbain* (kırk hadis çevirisi, Necip Asım tar. Milli Tetabbular Mecmuası, s. 4. 1912), *Hayriyye* (Halep'te iken oğlu Ebulhayr için yazdığı ahlâk öğütleri veren mesnevisi, 1889. Fransızcaya da çevrilmiştir. 1887), *Hayrabad* (mesnevi, yaz. 1705), *Surnâme* (1675 yılında IV. Mehmed'in şehzadeleri için Edirne'de yaptırdığı sünnet düğünlerini anlatır. Agâh Sırrı Levend tar. Nâbi'nin Surnamesi adıyla, 1944), *Fetihnâme-i Kameniçe* (düz yazı, Lehistan seferini anlatır, Tarih-i Kameniçe adıyla, 1864), *Tuhfetü'l-Harameyn* (Hac yolculuğunu anlatan gezi notları, düzyazı, 1849), *Zeyl-i Siyer-i Veysî* (Veysi'nin Siyer kitabına zeyl, Bulak, 1832), *Münşeât -ı Nâbi* (özel ve resmi mektupları).

HAKKINDA: Mehmed Sürcyya / Sicil-i Osmani (1887), Fuad Köprülü / Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi (1931), Âgah Sırrı Levend / Nabi'nin Surnamesi (İnceleme-Metin, 1944), Abdülkadir Karahan / Nabi (1953, gen. bas. 1987), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Mehmet Kaplan / Nabi ve Orta İnsan Tipi (Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-I, 1976), Haluk İpekten / Eski Türk Edebiyatı –Nazım Şekilleri- (1985), Samim Kocagöz / Nabi'nin Park Kahvesi (Bir Şehrin İki Kapısı, Kasım 1985), Ferit Namık Tuncer-Selahattin Arıkan / Nabi-Viktor Hugo-Jul Sezar-Ziya Paşa (1987), Minc Mengi / Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nabi (1987), Atilla Maraş / Nabi'nin Tanımı (İlim ve Sanat, sayı: 20, 1988), Şcyma Güngör / Nabi'nin Çağı ve Bazı Olaylarla Durumlar Karşısındaki Tutumu (Şanlıurfa ve GAP Sempozyum Tebliğleri, 1988), İskender Pala / Nabi-Hayriye (1989), Mahmut Kaplan / Hayriye-i Nabi (AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı, doktora tezi, 1990), Mahmut Kaplan / Hayriyye-i Nabi (İnceleme-Metin, 1995), Ali Fuat Bilkan / Nabi-Hikmet-Şair-Tarih (1998) - Nabî Hayatı-Sanatı-Eserleri (1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Menderes Coşkun / Manzum ve Mensur Osmanlı Hac Seyahatnameleri ve Nabi'nin Tuhfetü'l-Haremeyn'i (2002).

NÂBİZADE NÂZIM

Hikâye ve roman yazarı (D. 1862, Nişantaşı / İstanbul - Ö. 6 Ağustos 1893). Tam adı Ahmet Nâzım'dır. Babası İstanbullu Nâbi Bey'dir. Annesini küçük yaşta kaybetti, üvey anne ve dadısının elinde büyüdü. İlköğrenimine Tophane'de Defterdar Mahalle Mektebinde başladı ve Fevziye Rüştiyesinde (ortaokul) devam etti. 1876'da Beşiktaş Askeri Rüştiyesine verildi, 1878'de Mühendishane-i Bern İdadisine (lise) geçti ve buradan topçu mülâzım-ı sânisi (teğmen) olarak (1884) mezun oldu. Erkân-ı Harbiyye (Harp Akademisi)'ye girdi. Bu okuldan erkân-ı harb yüzbaşısı (kurmay yüzbaşı) olarak (1886) diploma aldı. Askeri okullarda matematik, istihkâm ve topoğrafya öğretmenliği yaptı. 1889'da kolağalığına (önyüzbaşı) yükseldi. Genelkurmay Başkanlığın-

NÂBİZADE NÂZIM

KARABİBİK

Karabibik bugün erken kalkmıştı. Tarlasına harım çevirmek için dün Matarlı tepelerinden kestiği pırnal fidanı dalları harman yerinde koca bir yığın halinde durmaktaydı. Sağ elinde ağzı çentikli bir tahra bulunmakta olup geçen seneden beri nadaslı duran tarla içinde ağır adımlarla bu yığına doğru yürümekteydi. Ayağında iri, kalın pençeli, sökük yemenileri kemâl-i zahmetle sürüklemekte, liyme liyme, rengi cinsi belirsiz, muhtelif renkte yamalı dizliğinin deliklerinden iç donunun toprak rengine mail olan rengi görünmekte, bir eski istibdal neferinin kim bilir kaç sene evvel hediyesi olmak üzere malik olduğu ceketi tutar giyilir yeri kalmadığı halde ve bedenini ihâtadan âciz kalmakla beraber yine sırtında bulunmakta; bu ceketin altında kirli gömleğinin göğsü, yakası büsbütün açık kalarak kayış gibi sert ve siyah olan vücudunun göğüs ve bağır kısımlarını hep açıkta bırakmaktaydı. Çenesinde beyazlı siyahlı olmak üzere isbât-ı vücut eden tek tük kıllar dik ve seyrek biyıkların da inzimâmiyle müdevver gayet esmer, ufarak gözlü olan çehresinin heybetini artırmakta ve bu hey'et-i acîbe insanda tuhaf bir korku uyandırmaktaydı.

Tarlayı otlar bürümüştü. Karabibik burasını babası Koca Osman'ın mirası olmak üzere ele geçirmişti. Tarla o zaman on iki dönümken dört dönümünü Kara Durmuş'a satarak vaktiyle bedel-i nakdî vermişti. Şimdiki halde sekiz dönümden ibaret kalan bu toprak parçasına bile tarla komşusu olan Yosturoğlu göz dikmekte ve bu sebeple aralarında ara sıra münazaât vukua gelmekteydi. Otuz iki dönüm tarlası olanların da el ayası kadar toprağa göz dikmesi münasebetsiz değil mi ya? Kendisi şu kadarcık tarla sayesinde ancak akşamları bir kaşık çorba içecek kadar mal kaldırabiliyor, elinden bu da çıksın da açlıktan mı ölsün? Zaten Yosturoğlu'nun babası da bu toprak hırsından ölmemiş miydi? O vaktin behrinde de babası, himdi kendisi gibi ötekinin berikinin damına tarlasına göz koya koya herkesin canını yakmıştı.

Karabibik yaprakları budanmış fidanlardan bir kucak alarak tarlasının Yosturoğlu tarafındaki an'ına doğru yürüdü, hâlâ tahrayı sağ elinde tutmaktaydı.

→

Güneş ufk-i şarkîyi teşkil eden tarafta, güya denizden çıkıyormuş gibi bahr-i sefîdin donuk, durgun sathından doğru yükselmekteydi. Temre ovası gecenin ayazı içinde uyuşmuş, çiğlenmiş kalmışken güneşin henüz mail ve zaif olarak intişar eden şuââtının tesirâtı sayesinde ısınmaya başlamıştır. Arkada Mira silsile-i cibâlinin sekiz yüz metre rakımı bile tecavüz eden sivri, çıplak tepeleri karla mestûr bulunmaktaydı. Mevsim şubat ibtidâları olup Karabibik'ten evvel davranmış olanların tarlalarında yarım karış kadar yemyeşil ekinler başkaldırmıştı. Karabibik her sene şimdiye kadar tarlasını sürmüş, harımını kaldırmış da bir karış da ekin atmış bulunurdu. Fakat bu sene kör olası hastalıktan göz açabilmiş miydi ya? Sol böğrüne doğru bir tarafına kim bilir nasıl bir kurt musallat olmuştu da İnhal'deki hekim kendisine üç ay, tam üç ay damdan dışarı çıkmaya izin vermemişti. Üç ay bu! Dört duvar içinde tam üç ay oturduğun var mı senin? Hem de acı macı, tuhaf tuhaf ilâçlar da yutmalı. Hekim haa! Seni üç ay dört taş arasında hapsetmekten başka elinden ne gelir! İşte o kurt hâlâ hu tarafta mah! Huracıkta durup oturur.

Karabibik'tidan dallarından bir tanesini sol eline aldı; ortasından avuçladı, sol kolunu uzatıp dalı şakuli bir vaziyette tuttu. Bir kere şöyle yukarıdan aşağıya baktıktan sonra sağ elinde tutmakta olduğu çentikli kör tahra ile dalın aşağıya gelen kalın tarafını sivrilttı. Tepesinin de fazla kısmını uçurdu. Tuttu dalın sivri tarafını tarlanın ani üzerinde dün açmış olduğu deliklerden birisine sokarak ayağıyle bastı; dalın budağına tahranın tersiyle de hızlıca vurdu. İkinci bir dalı da bu suretle yontup düzelttikten sonra bir adım kadar ötede olan deliğe yerleştirdi. Harımın direklerini teşkil edecek olan bu parmaklığı uzatıp gitmeye başladı.

Bu sırada çiftçiler birer ikişer tarlalarına gelmekteydi. İki tarla ötede Çetecioğlu Mustafa bu sene mahsulünü kaldırdığı tarlayı nadas etmekle meşguldü: çiftini koşmuş, öküzlerin gayet batı olan yürüyüşlerini süratlendirmek, hayvanları doğru yürütmek için kaba, çatallı sesiyle arada sırada garip garip emirler vermekteydi. Daha öte tarafta Boduroğlu Ahmet, harımının dün kim bilir hangi yezit tarafından bozulan tarafını yapraklı dallarla örtmekteydi. Sol tarafta Hatib'in yemyeşil duran tarlasına Kara Ömer'in eşeği girmiş, nazik yaprakcıkları yolmaktaydı. Kara Ömer ise beri tarafta Koca İmam'ın tarlasını nadas eden Deli Ali ile lakırdıya dalmıştı.

Hatib'in ekin ortağı olan Karakâhyaoğlu Ali Çavuş öteden seğirterek elindeki kalın boynuz dalıyle eşeğe bir âlâ sopa atmaya, eşek de bu dayağın tesirinden can acısıyle tarla içinde koşmaya başladı. Ali Çavuş'un hiddeti daha ziyadeleşti. Küfürün bini bir paraya. Kabahat eşekte değil sahibi olan eşekte. Herkesin bir sene üstüne alın teri döktüğü ekinleri bir saat içinde eşeğine yedirmek isteyen adam tembel tembel gezmemeli, rast geldiği ağaca masal söylememeli oğlum.

Kara Ömer atıldı. Eşeğini öldürmek mi istiyor? Ekinini çok seven adam tarlasına harımı etmeli. Hayvan bu! Aklı mı var? Ali Çavuş hâlâ bağırıyordu:

— Seni gidi kafir hayvan! Mah hoyrat olana hoyratlık!

Kara Ömer koşup Ali Çavuş'un karşısına dikildi. İki adam soluk soluğa bir müddet birbirinin yüzüne baktılar. Kara Ömer bir müddet sonra dedi ki:

—Tarlana ni şekil harım etmiyon?

Ali Çavuş, Kara Ömer'in yüzüne doğru bağırarak dedi ki:

—Nihal edelim? Mah! Alan hoykada durup oturur.

Kara Ömer temashur ederek:

— Nihal edelim? Alan hoykada durup oturur. Hele bunun kubatlığına bak.Deli Ali aralarına girdi. Kara Ömer burnundan soluyarak merkebine doğru gitti. Merkep bu sefer Yosturoğlu'nun ekinlerine dalmıştı.

Karabibik tarlasının bir anını bitirmişti. Teşkil ettiği harım direklerinin aralarına aşağıdan yukarıya doğru yapraklı zeytin, pırnal dallarından, dikenler, falanlar örgü yapmaktaydı. Hele bak! Eşeklerini, hayvanlarını salarlar da ümmet-i Muhammed'in ekinlerini çiğnetiverirler. Na böyle üç gün harım etmeye uğraşmalı. Bu hayvanları hergele etseler yavuz değil mi? Mah! Aygır gibi kızanı da alanda durup oturur. Hey Rabbim hey! (...)

da görev alıp iki yıl kadar Suriye'de bulundu. 1891'de evlendi. İstanbul'a dönüşünden bir süre sonra evliliğinin ilk yıllarında kemik veremi teşhisiyle Haydarpaşa Askeri Hastanesine yatırıldı. Bir yıl tedavi gördüyse de kurtulamadı, aynı hastanede öldü. Üsküdar Karacaahmet Mezarlığında Miskinler Tekkesi'nden Saraçlar Çeşmesi'ne inen yol üzerinde toprağa verildi.

İlk edebiyat zevkini, Beşiktaş Askeri Rüştiyesinde Arapça, Farsça ve Fransızcayı iyi bilen, ayrıca divan şiir geleneği içinde yetişmiş bir şair olan edebiyat öğretmeni Muallim İbrahim Cudi Efendi'den aldı. İlk yazısı, 1880'de "Mühendishane Mektebi şakirdanından A. Nâzım" imzasıyla *Vakit* gazetesinde çıktı. Bir yıl sonra *Ceride-i Havadis* gazetesinde *"Hoşnişin veya Cihanda Safa Bu mu?"* adlı manzum piyesi yayımlandı. Daha sonra şiir, yazı ve öykülerini; *Hazine-i Evrak*, *Mirat-ı Âlem*, *Rehber-i Fünun*,

Nâbizâde Nâzım

Afâk, *Berk* ve *Servet-i Fünun* gibi dönemin önde gelen edebiyat dergileriyle *Servet*, *Mürüvvet* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde yayımladı. Nâbizade Nâzım, edebiyata şiirle başladı denebilir, bu ilk denemelerini *Heves Ettim* (1885) adlı şiir kitabında yayımladı. Bu ilk şiirlerde İsmail Safa, Menemenlizade Tahir ve Muallim Naci'nin etkisi vardır. Öğretmenliği sırasında kimya ve cebir kitapları da yazan Nâzım, sonradan hikâye yazmaya başladı ve o yıllarda edebi çevredeki tartışmalara da Râvî takma adıyla katıldı. Dil ve edebiyat üzerine özellikle 1891'den sonra *Servet-i Fünun* dergisinin "Tahlilat-ı Edebiye" (Edebiyat Çözümlemeleri) sütununda Fuzulî ve Nedim gibi önde gelen Divan şairleri hakkında yayımladığı incelemeleriyle dikkat çekti. Yine buradaki sütununda, "resim altı şiir"in ilk örneklerini de o verdi.

Özellikle V. Hugo, A. de Musset, Chateaubriand, A. Dumas ve L. Büchner gibi tanınmış Batılı yazarlardan yaptığı çevirilerle Türk okuyucusuna Batı edebiyatını tanıtma yolunda hizmet etti. Daha çok hikâye ve roman türünde eserler verdi. Özellikle bu türlerin Batıdaki durumu ve gelişmesi ile yakından ilgilendi, o yıllarda Avrupa'da geniş yankılar uyandırmaya başlamış olan realizm (gerçekçilik)

ve natüralizm (doğalcılık) akımlarını tanıdı ve benimsedi.

Zehra romanı ve köy hayatının ilk kez anlatıldığı *Karabibik* adlı uzun hikâyesiyle Türk edebiyatında gerçekçilik akımının öncüleri arasında yer aldı. *Karabibik* için yazdığı mukaddime (önsöz, giriş) ile edebiyatımızda gerçekçilik ve doğalcılık akımını haber veren bir yazar olarak belirginleşti. Söz konusu mukaddimede: "E. Zola, A. Daudet gibi realistlerin, yani hakikiyyunun romanları hep fuhşiyat ile mâlidir zannında bulunanlar Karabibik'i okuduktan sonra zanlarını tashih edeceklerdir sanırım." diycrek amacını açıkladı. Yenilcşen Türk edebiyatının 1880 sonrası yetişen temsilcilerinden sayıldı. *Servet-i Fünun* dergisinin ilk yazarlarından olup ilk hikâyesi *"Seyyie-i Tesamüh"* bu dergide yayımlandı. Edebiyatımızda gerçekçi romanın ilk örneği sayılan *Zehra* da ölümünden sonra bu dergide (1895) tefrika edildi. Bu romanda; Şehzadebaşı'ndaki tiyatrolar, İstanbul tulumbacılarının hayatı, cinayet

NÂBİZÂDE NÂZIM'IN ÖYKÜLERİ

Ömer Lekesiz

Nâbizâde Nâzım, Tanzimat edebiyatına dahil olmayan, erken ölümü nedeniyle Edebiyat-ı Cedide'ye yetişemeyen bir yazar olarak "ara nesil"de yer almasına rağmen, Batı edebiyatını, Emin Nihat ve Ahmet Mithat Efendi gibi bir halet-i ruhiye olmaktan çok bir sistem olarak benimseyişiyle Servet-i Fünun yazarlarının çoğundan daha yenilikçi bir çizgide yer almaktadır; *Yâdigârlarım*, *Karabibik* ve *Hasbahçe*'sine yazdığı önsözler onun, edebiyata şiirle başladığı ve ilkin şiir kitaplarını yayımladığı halde asıl nesir planında araştıran, sorgulayan ve uygulamalarını Batılı bulgularla, kendi bulguları (kuramı) üstüne yapılandırmaya çalışan bir öykücü, romancı olduğunu göstermektedir. (...)

Nâbizâde, *Yâdigârlarım* daki (...) önsözünde, estetik terbiye olarak da isimlendirebileceğimiz, yeni bir okuma, anlama ve değerlendirme terbiyesinin ana hatlarını çizmekte ve buna uygun (esâtîrî olmayan, tabiî ve sade olan) bir yazma eylemini öncelemektedir. (...)

Karabibik'in (...) önsözünde, Emil Zola, Alfons Daudet gibi romancıların eserleri hakkındaki yanlış kanaatleri, onların eserlerinden bir tür yansıma olan kendi "gerçekçi" örneğiyle gidermeye çalışan Nâbizâde, yine burada da öncelikle, estetik terbiyeye (olaylara renkli gözlüklerle bakmak yerine kendi çıplak gözleriyle bakmaya, âdetleri ve tabiatı izlemeye, mâkul olmaya) vurgu yapmaktadır. Yine burada, Anadolu'daki mevcut yaşayışa dikkat çekerek, onların hem yaşayışlarının hem de dillerinin keşfini talep etmekte ve bugün yazarın metne mesafesi şeklinde deyimleştirdiğimiz önemli edebî olguyu daha o zamanda öne çıkarmakta ve ayrıca, dille ilgili sözleriyle dil, söyleyiş, yerellik, sadelik konularına dikkat çekmektedir. (...)

Hasbahçe'nin bu önsözünde ise, romanla hikâyenin "tafsilât" açısından farklı türler olduklarını belirterek, kendi zamanının en cesur tanımlamasını yapmış olmaktadır.

Nâbizâde, zikredilen edebî anlayışına ve kuram oluşturma çabasına rağmen bunları *Yâdigârlarım*, *Zavallı Kız*, *Bir Hâtıra*, *Sevdâ*, *Hâlâ Güzel*, *Hasbahçe*, *Seyyie-i Tesâmüh* öykülerine yansıtma konusunda tümüyle başarılı olamamış; kimi biçimsel denemelerine (günlük tarzı), ironik yaklaşımlarına, insanî hasletleri yer yer ustalıkla işlemesine rağmen, genelde romantizmden, hissiliktcn ve ağdalı dilden kurtulamamıştır. Karabibik'inde ise modern hikâyenin, diğer bir söyleyişle "öykü" türünün, geçerliliğini bugün de koruyan birçok özelliğini mükemmel bir şekilde uygulamış, dolayısıyla hikâyeden öyküye geçişte mihenk taşı, "Türk öykücülüğünün ilk yazarı" olma şanını elde etmiştir.

Karabibik, bir çift öküz edinmeye çalışan, tek çocuklu, dul bir çiftçinin öyküsüdür. Mekan, Antalya'nın Kaş İlçesine bağlı Beymelek Köyü ile geçici bir süre için uğranılan ya da şöyle bir zikredilip geçilen Matarlı, Temre (Demre), İthal, Köşker, Kadıkum, Kum, Körse, Karabucak (Manavgat), Akdam (Alanya), Çayağzı, Benlikuyu, Dalyan köy ya da beldeleridir.

Nabızâde Nâzım, dilsel oyunlara, diğer bir ifadeyle edebiyat yapmaya kalkışmadan, Karabibik'in evi başta olmak üzere, çevre, mekan ve nesne belirlemelerini de sade bir dille yapmıştır.

Nâbizâde Nâzım, yazar olarak öyküsüyle kendi arasında belli bir mesafeyi muhafaza etmiş, Karabibik ve onun kızı Huri başta olmak üzere, öykünün diğer kişilerini (Yosturoğlu, Anderya, Yani, Eftelya, Linardi ve Hüseyin) yönetmemiş, onları kendi doğal eylemleri, tutumları ve düşünüşleriyle yansıtmaya çalışmıştır.

Fakir Karabibik, görünüşte sönük bir hayatı sürdürmesine rağmen, içinde kendisini hayata bağlayan bir kıvılcım taşır. Tarla komşusu Yosturoğlu'yla tarla yüzünden olan çekişmeleri, kızı Huri'yi maddi durumu iyi olanlarla evlendirmek istemesi, bir çift öküz alarak Koca İmam'a muhtaç olmaktan kurtulmaya çalışması, Eftalya'nın kışkırtıcı davranışlarından hoşlanması, borç alırken kurnaz davranmak daha iyi şartlarla tüccar Yani'den para alması onun bu yönüyle ilgilidir. Karabibik'te fakirlikten sonra, ona bağlı olarak ortaya çıkan en belirgin problemlerden ikisi hastalık ve bilgisizliktir. Karabibik "sol böğrüne doğru bir tarafına" yerleşen bir kurttan rahatsızdır. Hekim kendisine ilâçlar vermiş, üç ay evde dinlenmesini söylemiş fakat bunlar bir şeye yaramamıştır. Karısı da tifodan ölmüştür. Karabibik, "Hekim ha! Seni üç dört ay taş arasında hapsetmekten başka ne gelir! İşte o kurt hâlâ bu tarafta" diye söylenirken özellikle köy insanının, her şeyden mutlaka pratik faydalar bekleyen mizacını da açığa çıkarır. O, doktordan bunu beklediği gibi, okul da pek konuda işine yarayacağından köylü için bir değer ifade eder. Karabibik'in okulu ve okumayı hatırladığı anlar, çaresiz kaldığı anlardır. Anderya'ya olan borçlarını bilmek istemesine rağmen bir türlü hesap edememesi ve borcunun ne kadar olduğunu bilememesi gibi. Karabibik hikâyesinde, en az yukarıdaki konular kadar önemli başka bir sosyal mesele köylünün devlet daireleri karşısındaki korkaklığı, çekingenliğidir. Buna "yılgınlık" da denilebilir."

Karabibik'i bir öykü olarak değerli kılan yazıldığı (yayımlandığı) zamanın hakim tahkiye anlayışında meydana getirdiği yeniliktir. Buna göre:

1-Realist tarz esas alınmış ve adaptasyon yerine özgün telif bir çalışma ortaya konmuştur. Bu yanıyla Namık Kemal ve Ahmet Mithat Efendi'nin adaptasyona dayalı anlatımından, realist bir bakış açısıyla yerli ürün ve yerel konuya, bilinçli bir geçiş yapılmıştır.

2-Edebiyatımızda, asıl karşılığını Refik Halid'in Memleket Hikayeleri'nde bulan, memleket hikayeciliğine Karabibik'le ilk kez el atılmış, yani Anadoluya ait yer ve kişiler anlatılmıştır.

3-Herkesçe okunabilir, anlaşılabilir, edebiyat yapma kaygısından uzak bir tahkiye dilinin önemli bir örneği verilmiştir.

On üç yıllık kısa ama yoğun yazı hayatından, "ara nesil"den olup da arada kalmayan, edebiyat kubbesinde hoş bir seda bırakabilen Nâbizâde Ahmed Nâzım, daha uzun yıllar Türk öykücülük tarihi için "müsmir" bir lener olmaya devam edecektir.

(Kuramdan Yarıma Öykü Yazıları, 2006)

kovuşturması gibi konularda birtakım araştırmalara, yer yer psikolojik inceleme ve gözlemlere de başvurdu. *Zehra*'nın, içerdiği psikolojik çözümlemeler dolayısıyla Namık Kemal'in *İntibah*'ı ile Servet-i Fünün dönemi romanları arasında bir aşama oluşturduğu ileri sürüldü. Roman, dönemin yaygın eğilimi dolayısıyla entrika öğesine çok yer verilmesi ve trajik bir biçimde sona ermesi nedeniyle eleştirilse bile, devrine göre modern bir eserdir.

"On üç yıllık kısa ama yoğun yazı hayatından, 'ara nesil'den olup da arada kalmayan, edebiyat kubbesinde hoş bir seda bırakabilen Nâbizâde Ahmed Nâzım, daha uzun yıllar Türk öykücülük tarihi için 'müsmir' bir fener olmaya devam edecektir." (Ömer Lekesiz)

"O dönemde bu edebi türleri yeni yeni tanımaya başlayan ve romantizmin büyüsü ile beslenen Türk okuyucusunun durumunu göz önüne alarak, yer yer hikâyelerinde romantik unsurları da işleyen yazarlar, Seyyie-i Tesâmüh adlı hikâyesi ile Zehra romanında realizmi uygulama çabasına girmiştir. Hele Zehra, bu yolda yazarı bazı gözlemlere götürmüştür. Tulumbacıların hayatı, Şehzadebaşı tiyatrosu, cinayet kovuşturması bu gözlemlerin ürünleri olarak nitelenebilir. Ayrıca vakanın "kıskançlık" gibi karmaşık bir psikolojik unsur üzerine kurulması, yazarı psikoloji incelemelerine götürmüş ve bu yoldaki çözümlemeler okuyucuyu sıkmadan sonuca ulaştırılmıştır. Bu da yazarın ne kadar realist bir tavır içinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır." (İsmail Parlatır)

"Karabibik (1893), köy hayatını ve sorunlarını doğrudan ele alan ilk eserimizdir. Gerçi değişimin kendisi yoktur Karabibik'te, ama toplumun değişim eşiğine geldiğini galiba görmüştür Nâbizâde Nâzım, gördüklerini de sakin bir dille anlatır. (...) Hristiyanların güç sahibi oluşları, kadınlarındaki serbestlik milli iktisat politikalarının ve kadın merkezli modernleşmenin yakında başlayacağını haber verir gibidir." (Necati Mert)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hatıra-i Şebâb* (1880), *Heves Ettim* (1885), *Mini Mini Yahut Yine Heves Ettim* (1886).

HİKÂYE: *Yadigârlarım* (uzun hikâye, 1886), *Zavallı Kız* (1889), *Bir Hatıra* (1889), *Karabibik* (1890, sad. Hakkı Tarık Us, 1944), *Sevda* (1890), *Hâlâ Güzel* (1890), *Hasba* (1891), *Seyyie-i Tesamüh* (hoşgörünün kötülüğü, 1891, Aziz Behiç Serengil tar., diğer hikâyeleriyle birlikte, 1961).

ROMAN: *Zehra* (1896; *Servet-i Fünün*'da tefrikası 1895; yeni basımı M. N. Özön haz. 1952).

OKUL KİTABI: *Hanım Kızlar* (1886), *Mini Mini Mektepli* (okuma ve yazma parçaları, 1891).

DİĞER: *Katre* (fenni lügat, Mehmet Rüşdi ile, 1888), *Mesâil-i Riyâziyeden Cebir* (1889), *Muhtasar Yeni Kimya* (1899), *Esatir* (mitolojik eser, 1891), *Aynalar* (fizik kitabı, 1892).

HAKKINDA: Ahmet İhsan / Nabizade Nâzım (Servet-i Fünün, sayı: 127, 17 Ağustos 1893), İbrahim Necmi / Tarih-i Edebiyat Dersleri (1922), Ahmet Rasim / Muharrir Şair Edip (1924, s. 87-88), İsmail Hikmet Ertaylan / Nabizade Nâzım (1932), Aytekin Yakar / Nâbizâde Nâzım'ın Hayatı-Roman ve Hikâyeciliği-Şairliği (lisans tezi, DTCF, 1949), Gündüz Akıncı / Türk Romanında Köye Doğru (1961), Cevdet Kudret / Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman (1965), Mustafa Nihat Özön / Nâbizâde Nâzım-Zehra (2. bas. 1969), Kenan Akyüz / Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1969), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Tahir Alangu / 100 Ünlü Türk Eseri (1974, c 1, s. 704-714), Mehmet Kaplan / Karabibik (Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, c. 1, 1976, s. 384-391), Zeynep Kerman / Zehra (Şükrü Elçin Armağanı, 1983, s. 211-220), R.P. Finn / Türk Romanı-İlk Dönem: 1872-1900 (çev. Tomris Uyar, 1984), Necat Birinci / Nâbizâde Nâzım (1987), Ömer Lekesiz / Yeni Türk Edebiyatında Öykü - 1 (1997), Yılmaz Çongar / Asker Yazarlarımız ve Ozanlarımız (1998), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. 3, 2000), TBE Ansiklopedisi (c. 2, 2001), Murat Batmankaya / O Âlemler Hakkında Bir Fikir (Radikal Kitap, 10.1.2002), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 3, 11. bas. 2002), Hayriye Ünal / Leş Kargaları (Dergâh 161, Temmuz 2003), Ömer Lekesiz / Ara Nesilin Arada Kalmayan Yazarı: Nâbizâde Nâzım (Heceöyküı, Haziran-Temmuz 2004), Firdevs Canbaz / Edebiyat Dünyasına Bir Eleştiri: Seyyie-i Tesâmüh (Heceöyküı, Ekim-Kasım 2004), İsmail Parlatır / Büyük Türk Klâsikleri (c. 9, 2004).

NACAR, İsmail

Araştırmacı, gazeteci, yazar. 1952 (nüfusta 1 Ağustos 1950), Akçadağ / Malatya doğumlu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Darende'de okudu. Malatya'da başladığı lise öğrenimini Adıyaman Lisesinde tamamladı (1971). Bursa Eğitim Enstitüsünden ayrılarak girdiği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Tarihi Bölümünden 1979 yılında mezun oldu. 1973 yılında çıkarmaya başladığı aylık *Yeni Atılım* dergisini, aralıklarla 1980'lerin sonuna kadar sürdürdü. 1982-90 yılları arasında, ticaret ve inşaatçılık yaptı. Fikir mücadelesini hizipler ve partilerüstü bir konumda ısrarla sürdürse de, 1988 yılında bir siyasî parti kurma girişimi oldu. 29 Ekim 1993 tarihinde, başta Kürt sorunu olmak üzere tüm iç gerginliklerin sona erdirilmesi için bazı eski parlamenter ve aydınlarla birlikte, "Barış Kardeşlik ve Dayanışma Komitesi" adını taşıyan bir barış inisiyatifi kurulmasına öncülük etti.

İsmail Nacar

Nacar'ın yazıları 1973'ten itibaren; *Radikal, Cumhuriyet, Millî Gazete, Adalet* (Ankara) gazeteleri ile *Kriter* vd. dergilerde yayımlandı. Pek çok gazete ve dergide çıkan yazıları, röportaj ve demeçlerinin yanında, katıldığı radyo ve televizyon programlarında da hararetli açıklama ve tartışmaları oldu. İsmail Nacar, 1996'dan itibaren medyanın en renkli kişileri arasında yer aldı. Yaşar Nuri Öztürk, Zekeriya Beyaz gibi adlarla birlikte ATV, Show TV, Kanal D, Kanal 6 gibi çeşitli televizyon kanallarında Kadir Çelik'in "Objektif", Fatih Altaylı'nın "Teke Tek", Reha Muhtar'ın "Ateş Hattı", Savaş Ay'ın "A Takımı", Hulki Cevizoğlu'nun "Ceviz Kabuğu" programlarına katılarak din ve siyaset konularında tartışmalar yaptı. Bu tartışma programları ilgiyle izlendi, kamuoyunda geniş yankılar buldu. 2004 yılında *Bir İslâm Rönesansına Doğru* adlı ilk kitabı yayımlandı.

HAKKINDA: Emin Çölaşan / Tarikatların ANAP'a Destek Çağrısı (Hürriyet, 26.2.1989), İsmail Nacar / Bir İslâm Rönesansına Doğru (2004).

NACAROĞLU, Ali Kemal

Öykücü. 1950, Yenicekale / Kahramanmaraş doğumlu. İlköğrenimini Yenicekale'de tamamladı. Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesi ile Gaziantep Lisesini (1974) bitirdi. Hacettepe Üniversitesi İşletme Fakültesi Teknik Meslek Yüksek Okulu (1978) mezunu. Çalışmalarını Kahramanmaraş'ta memurluk yaparak sürdürdü.

İmam Hatip Lisesi öğrenciliği döneminde okulun çıkardığı *Gonca* dergisini, yükseköğrenim yıllarında *Çağa Kıyam* dergisini (Ankara) yönetti. Öykü ve şiirleri çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. *Alaz* (1978) adlı bir öykü kitabı vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

NACAROĞLU, Arif

Mühendis, anı yazarı. 1958, Fatih / İstanbul doğumlu. Fatih İlkokulu, Bakırköy Ortaokulu ve Tekstil Meslek Lisesi, ODTÜ Gaziantep Mühendislik Fakültesi Elektrik Mühendisliği Bölümü (1981) mezunu. Aynı üniversiteye araştırma görevlisi olarak atandı. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını bitirerek 1993 yılında doçent, 1999 yılında profesör oldu. Akademik görevlerinin yanı sıra Elektrik Mühendisleri Odası Gaziantep Şubesi başkan yardımcılığı görevini sürdürdü. Öğretim Elemanları Sendikasının şube sekreterliğini yaptı. Üniversite içerisinde öğrencilerle birlikte çeşitli dergilerin çıkartılmasında görev aldı. *Deniz Bitti* (2002) adlı bir anı kitabı vardır.

HAKKINDA: Arif Nacaroğlu / Deniz Bitti (2002).

NACİ ÇELİK (Berksoy)

Yazar, film yönetmeni. 4 Eylül 1947, Zonguldak doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Bursa, Konya ve İstanbul'da tamamladı. İstanbul Erkek Lisesi (1968) mezunu. İstanbul Gazetecilik Yüksek Okulundaki öğrenimini tamamlamadı. *Milliyet* ve *Akşam* gazetelerinde muhabirlik, sanat sayfası yönetmenliği (1970-71) yaptı. Taylan Altuğ ve Hulki Aktunç'la birlikte *Türkiye Defteri* (1971-75, 20 sayı) adlı bir edebiyat ve siyaset dergisi çıkardı. 1975'te TRT İstanbul Televizyonunda yönetmen olarak görev yaptı. Televizyonda sanat edebiyat programları hazırladı. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*nde maddeler, *Yeni Ufuklar* (1969), *Yeni Dergi, Papirüs, Soyut, Yeni Edebiyat, Dost, Türkiye Defteri* dergilerinde Türk hikâye ve romanı üstüne yazılar yazdı. *Romanda Hesaplaşma* (1971) adlı kitabında Türk romanları üzerine görüşlerini dile getirdi.

ESERLERİ:

Romanda Hesaplaşma (inceleme, 1971), *Çocuklara Hikâyeler* (antoloji, 1970), *Kitaplar, Mahalle Kahvesi* (1977), *Hayatım Roman* (1978), *Ünlü Türk Romanları* (1980-83), *Gönülişi, Uyku, Süslen Berberi Akif Bey* (1986-87).

HAKKINDA: Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (5. bas. 1989), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001).

NACİ, Fethi

Bkz. FETHİ NACİ

NÂCİ, Hasan

Bkz. ALAYBEYİZÂDE HASAN NÂCİ

NACİ SADULLAH

Bkz. DANİŞ, Naci Sadullah

NADİR NADİ (Abalıoğlu)

Gazeteci, yazar, siyaset adamı (D. 23 Haziran 1908, Fethiye / Muğla - Ö. 20 Ağustos 1991, İstanbul). Yazar ve gazeteci Yunus Nadi Abalıoğlu'nun oğludur. Galatasaray Lisesini bitirdikten (1929) sonra Viyana ve Lozan Üniversitelerinde sosyal bilimler öğrenimi

NADİR NADİ (Abalıoğlu)

UYAN ŞU UYKUDAN

İç sorunlarımız gittikçe altından kalkılamaz boyutlara doğru uzanırken uluslararası alanda bize ayakbağı olan güçleri nasıl zararsız kılacağımızı bir türlü bilemiyoruz. Bilemiyoruz değil, bunların üstesinden nasıl geleceğimizi düşünemiyoruz bile.

Türkiye bugün yalnız kalmak, daha kötüsü, giderek bilinçsizce uyduluşmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Tehlikeyi olanca çıplaklığı ile göremez, vakit yitirmeden gerekli önlemleri alamazsak yarın belki de iş işten geçmiş olacaktır.

Komşumuz Yunanistan'ın bize karşı başarı ile yürüttüğü uluslararası propagandayı yeterince değerlendirip harekete geçebiliyor muyuz? Harekete geçmeyi bir yana bırakalım, komşumuzun başarı ile sürdürdüğü politik savaşımın sınırlarını ölçmeyi aklımıza getiriyor muyuz?

Nedir Yunanistan'ın bize karşı uyguladığı politika: İçeride Türk düşmanlığını körükleyerek, Yunan halkını her türlü olasılıklara hazırlamak, dışarıda ise bizi saldırgan göstermek suretiyle dünya kamuoyunu aleyhimize çevirmek, böylece aramızdaki tüm sorunları Yunan çıkarları doğrultusunda çözümlemek.

Biz istediğimiz kadar barıştan, uluslararası anlaşmalardan, haktan, hakkaniyetten söz edelim, sesimizi hiçbir yere ulaştıramazsak ne elde ederiz? Üstelik aramızdaki kimi ağızlarda gümbür gümbür patlayan çağdışı cengâverlik türkülerinin daha kıstığı bizim sesimize kim kulak verir?

Komşumuz ise iktidarı ve muhalefeti de uyumlu bir dayanış içindedir. Aşırı sağdan, aşırı sola değin tüm Yunan basını Türkiye'ye karşı tek cephe halinde birleşmiştir.

1974 Kıbrıs Harekâtının ne maksatla yapıldığı ustalıkla dünya kamuoyuna unutturulmuştur. Bunda Washington'daki Yunan lobisinin olduğu kadar uluslararası başlıca haber ajanslarında söz sahibi bulunan Yunan asıllı yöneticilerin de rolü büyük olmuştur. Ayrıca bizim Selametçilerin olumsuz etkisini de unutmayalım. Barış Harekatı dediğimiz Kıbrıs çıkarması, orada yaşayan soydaşlarımızın uluslararası antlaşmalardan doğan haklarının savunmak, adanın bir darbe ile Yunanistan'a katılmasını önlemek amaciyle gerçekleştirilmişti. Oysa Ecevit hükümetinin ortağı bulunan Milli Selamet Partisi adayı tümden fethetmedi diye CHP'ye eleştiriler yağdırmış, böylece Enosiscilere dolaylı yoldan değeri ölçülemez bir silah sağlamıştı.

Şimdi hiçbir önerimizi kabul etmiyorlar. İki toplumlu federasyona hayır diyorlar. Maraş bölgesinin tümü Rumlara verilsin istiyorlar, adada serbest dolaşım ve yerleşim olanaklarının sağlanması gereğini savunuyorlar, hepsinden önce de soydaşlarımızı yeni saldırılara karşı korumakla görevli askerlerimizi geri çekmemizi öneriyorlar. Asıl maksatları 1974 Barış Harekatı ile elde etmeye çalıştığımız hakça bir düzeni geçersiz kılmak, Kıbrıs'ta Samsun darbesinden önceki durumu hortlatmaktır. Bunu başarmadıkça herhangi bir anlaşmaya yanaşacaklarını ummak bizce çocukluk olur.

Son görüşmemizde Başbakan Ecevit'e şöyle demiştim: Yunanistan'la başbaşa kalırsak aramızdaki bütün sorunları çözebiliriz, iyi komşuluk ilişkileri içinde kardeş gibi geçinebiliriz. Ama Yunanistan, sırtını bir büyük devlete dayar da karşımıza çıkarsa, tarihte görüldüğü gibi bizim için her zaman büyük tehlikedir.

Bugün bu tehlikeyi yadsıma olanağı var mı? Amerika Birleşik Devletleri Ortadoğu'daki iki şımarık çocuğundan biri olan Yunanistan'ın arkasına geçmiş, bize açıkça baskı yapmaktadır. Kendimizi boşu boşuna avutacak yerde, gerçeği olduğu gibi görüp ona göre gereğini düşünelim.

Ama bugünkü parlamento aritmetiği elvermiyor, diyeceksiniz. Parlamento aritmetiği elvermiyorsa, ulusal bilincimizi de ekmek peynirle mi yedik?

Yakın tarihimizi böylesine unutmaya, kendi kendimize bu denli yabancılaşmaya hakkımız var mı?

(*Cumhuriyet*, 30 Haziran 1979)

Nadir Nadi (Abalıoğlu)

(1935) gördü. Viyana'daki öğrenciliği sırasında *Cumhuriyet* gazetesinin özel muhabirliğini yaptı. Türkiye'ye dönüşünde *Cumhuriyet*'in yazı işleri müdür yardımcılığına atandı. Habercilik dalında çalıştı. Galatasaray Lisesinde sosyoloji öğretmenliği (1938-41) yaptı. Muğla'dan milletvekili (1950-54) seçildi, Cumhurbaşkanlığı kontenjanından senatörlük (1964-68) yaptı. Babası Yunus Nadi'nin ölümünden sonra (1945) *Cumhuriyet* gazetesinin sahipliğini ve başyazarlığını üstlendi.

Yazıları 1936'dan itibaren *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlandı. Müzikle de ilgilenen Nadir Nadi, bu alanda da eser verdi ve kemen çalardı. *Ben Atatürkçü Değilim* (1982) kitabıyla 1983 Burhan Felek Basın Hizmet Ödülünü Hikmet Feridun Es'le paylaştı. Aynı yıl Çağdaş Gazeteciler Derneğince verilen Özel Onur Ödülünü aldı.

"Atatürkçülüğün köşebendi, hatta, kendisi. Bir noktaya kadar Nadir Nadi'yi Cumhuriyet gazetesinden, Cumhuriyet'i ondan ayırarak tek tek düşünebiliriz. Yine de düşünebiliriz. Ama Atatürkçülüğü onsuz düşünmek olanaksız gibi. Ülkemizde Atatürkçü tavrın en gerçek temsilcisi odur. Atatürkçülükle, çıkış noktasında da, geldiği gibi gelmesi gereken noktalarda da tüm çakışan adam. Atatürk'süz Atatürkçülük değil onunki. Atatürk'ten Atatürkçülük. Kişiliğiyle Atatürkçülüğe ayrı bir saygınlık katmıştır.

"Yazısına benzer; açık, yalın, kunt. Sözcükler cüretsiz, ama sağlam. Yaş aldıkça daha demokrat, daha eşitlikçi, daha sosyal adaletçi, daha özgürlükçü. Beynindeki vitaminler hiç erememiş. Bir de Falih Rıfkı'nın son günlerini anımsayalım... Ama Nadir Nadi zaten kendisinden bir ve iki sonraki kuşakla bir arada yaşadı. Baştan beri onu her zaman genç bir adam olarak düşündüm. 'Oğul' olmasından ötürü, belki de." (Cemal Süreya)

ESERLERİ:

FIKRA: *Sokakta Gürültü Var* (1943).

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Atatürk İlkeleri Işığında Uyarmalar* (1961), *27 Mayıs'tan 12 Mart'ta* (1971).

ANI: *Perde Aralığından* (1965).

GEZİ: *İki Sovyet Rusya / 1935-65* (1967).

DENEME-İNCELEME: *Sil Baştan* (1975), *Olur Şey Değil* (deneme-anı, 1981), *Ben Atatürkçü Değilim* (1982), *Dostum Mozart* (1985).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83), Alpay Kabacalı / 80. Yaşında Nadir Nadi (1988), Düşün Adamı (Cumhuriyet Kitap, 20.8.1998), Alpay Kabacalı / Nadir Nadi'nin Kitapları - Cemal Süreya / Nadir Nadi (Cumhuriyet Kitap, 20.8.1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), Mehmet Nuri Yardım / Yazar Olacak Çocuklar (2004).

NAHÇİVÂNÎ (Baba Nimetullah)

Mutasavvıf (D. ? - Ö. 1496, Nahçıvan). Nakşibendî ârîflerindendir. Zahiri (müsbet) ve manevi öğrenimini tamamladıktan sonra Anadolu'ya gelerek Akşehir'e yerleşti. Burada öldü. Mezarı Akşehir'in dışındadır. Tasavvufî tefsirler arasında önemli bir yeri olan tefsirini başka hiçbir tefsire başvurmadan yazmasıyla ünlüdür.

ESERLERİ:

Fevâtihü'l-İlâhiyye ve'l-Mefâtihü'l-Gaybiyye (2 cilt), *Gülşen-i Râz Şerhi*, *Fusûsu'l-Hikem Hâşiyesi*, *Tefsîr-i Kâdî Hâşiyesi*, *Hidâyetü'l-İhvân*, *Risâletü'l-Vücûd*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NAHİFÎ

Divan şairi, hattat (D. ?, İstanbul - Ö. 1738). İyi bir öğrenim görerek yetişti, Farsça ve Arapça öğrendi. Ünlü hattat Hafız Osman'dan hat (yazı) dersleri aldı. Bir yandan çeşitli devlet görevlerinde bulunurken, öbür yandan da hattatlık yaptı. İki defa İran'a (1697 ve 1700) ve bir kez de Macaristan'a (1719) elçi olarak gitti. Dönüşünde Şıkk-ı Sânî Defterdarı (Maliye Bakanı) oldu. Hamzavî tarikatına bağlandığı söylenen şairin eserleri tasavvuf etkisindedir.

Sahibi olduğu iki *Divan*'ından birincisi, Hazret-i Peygamber'e yazdığı naatlar, gazeller ve kasidelerden; diğeri aşk şiirlerinden oluşur. Mevlâna'nın ve Yunus Emre'nin etkisinde görülen şiirleri, dilinin güzelliği, yalınlığı ve söyleyişindeki rahatlığıyla usta bir lirik şair olarak dikkat çekti. Ona asıl ününü kazandıran ise günümüze kadar okunagelen *Mesnevi* tercümesinde gösterdiği başarıdır.

ESERLERİ:

Tercüme-i Mesnevi (Kahire, 1852, Amil Çelcbioğlu tar. İstanbul, 1962), *Tahmis-i Kaside-i Bürde* (El-Busiri'den çeviri ve üç dilde tahmis, 1880).

Basılmamış ve yazma nüshaları çeşitli kütüphanelerde bulunan eserlerinden bazıları: *Divan*, *Hilyetü'l-Envar*, *Mevlid*, *Tevhid-i Hak*, *Fazilet-i Savm*, *Âdâb-ı Tarikat ve Kavâid-i Hakikat*, *Risale-i Hıdriyye* vd.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

NAHMEDOV, Ahmet

Bkz. TÜRK DÜNYASI YAZARLARI BÖLÜMÜ

NAİLÎ (Nailî-i Cedid)

Divan şairi (D. 1823, Manastır / Yunanistan - Ö. 1876, Mısır). Asıl adı Salih'tir. Memleketinde başladığı öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Kur'an-ı Kerim'i ezberleyip hafız olduktan sonra hat (yazı) dersleri aldı. Özel ders vererek ve isteyenlere *Kur'an-ı Kerim* yazarak geçimini sağladı. Hat dersleri vermek üzere gidip yerleştiği Mısır'da öldü. Nailî-i Kadim'in başarısına ulaşamamış şiirleri daha çok hiciv türünde dikkat çekti. Basılı tek eseri, Attar'ın *Pendname*'sinden her bir beyti beş beyitle şerh ederek yazdığı *Kenz-i Nesayih*, ölümünden bir yıl sonra Mısır'da yayımlandı.

NAİLÎ-İ KADİM

Divan şairi (D. 1608?, İstanbul - Ö. 1666). Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Halvetî şeyhi Saçlı İbrahim Efendi için düşürdüğü tarihten ve Bağdat fethi için IV. Murad'a sunduğu kasideden XVII. yüzyılın başlarında doğmuş olduğu sanılıyor. Asıl adı Mustafa Çelebi'dir. Manastırlı Salih Nailî'den ayırt edilmesi için Nailî-i Kadim diye adlandırıldı. Babası Piri Halife diye bilindiği için Nailî bazı şuara tezkirelerinde (şair biyografileri) Piri-zade diye tanıtılır. İyi bir öğrenim görerek Farsça öğrendi ve Divan-ı Hümayunda ve Maden Kaleminde kâtiplik yaptı. Başhalifeliğe yükseldi. Döneminin ileri gelenlerine kasidcler sunduysa da iltifat görmedi. Sıkıntı içinde geçen ömrünün sonuna doğru Sadrazam Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa'nın hışmına uğrayarak Edirne'ye sürüldü. Ölünce Fındıklı'da Sünbül Dergâhı haziresine (çevre) gömüldü. Naaşı daha sonra Beyoğlu Mezarlığına nakledildi.

Divan'ından edinilen kanıya göre; Nailî-i Kadim içli, duygulu bir şair, ancak gereğinden fazla kuşkucu bir kişiliğe sahipti. Tasavvuf felsefesini, şiirini bu felsefenin incelikleriyle donatacak kadar kavramıştı. Tasavvufla ilgisi Halveti tarikatına girmesine ve Edirne'de Gülşenî dergâhına sığınmasına yol açacak kadar derindi. Daha çok gazel türünde başarı kazanarak ünlü Divan şairlerinin arasında sayılan Nailî-i Kadim, şiirlerinde Sebk-i

NAİLÎ-İ KADİM

GAZEL

Mâruz ki asâ-yı kef-i Mûsâda nihânuz
Mâr anlama mûruz ki teh-i pâda nihânuz

Görmez bizi âyinede ger aksi de olsak
Pîş-i nazar-i akl-i hôd-ârada nihânuz

Güncâyişimüz dîde-i Mecnûnadır ancak
Nûreng-i cemâlüz ruh-i Leylâda nihânuz

Elmâs ise de kâr-ger olmaz bize merhem
Ol dâg-i cünûnuz ki süveydâda nihânuz

Mûsâ göremez Tûr u şecerde bizi billâh
Biz şu'le-i sîmâ-yı tecellâda nihânuz

Derdüz ki devâ şifte-i sıhhatümüzdür
Işkuz ki nihân-hâne-i sevdâda nihânuz

Destûnde dagal mühreyüz ey çarh-ı müşa'biz
Her lahzada biñ çeşm-i temâşada nihânuz

Biz Nâ'iliyâ sözde füsûnkâr-i hayâlüz
Elfâzda peydâ dil-i ma'nâda nihânuz

(*Ahmet Atilla Şentürk-Osmanlı Şiiri Antolojisi*, 1999)

NAİLÎ-İ KADİM

GAZEL

Bigâne-i mahabbetün olmaz gam-âşinâ
Ey dağ-ı derdün eylemeyen merhem âşinâ

Rûyun ki Kâ'be-i dil ü cândur olur mi hiç
Leb-teşne-i zülâl-i gamun zemzem-âşinâ

Sûr-ı, safâ-yı vuslata olmaz firifte
Halvet-güzîn-i hecrün olan mâtem-âşinâ

Bigânedir nigahı gibi lutfı da dile
Olmış o şûh ile tutalım âlem âşinâ

Ermez mi Nâ'ili dem-i subh-ı hidâyete
Olmaz mı gonce-zâr-ı emel şebnem-âşinâ

Hindî tarzını başarıyla kullandı. Kasidelerinde yüzyılının kaside üstadı Nefi'nin etkisinde, gazellerinde İran şiir anlayışı ve kısmen Hint üslûbu etkisindedir. Gazellerinin çoğu tasavvufidir. Fakat, tasavvuf onun şiirinde hiçbir zaman esas unsur olmadı. Farsça terkip ve tamlamalara çok yer vermesi nedeniyle dili ağırdır.

Etkisi, çağdaşlarından itibaren Yahya Kemal'e kadar devam etti. Düzenli, uyumlu ve süslü söyleme ilkelerine bağlı kalarak yazdığı, anlam derinliğine önem verdiği şiirleri, Tanzimat dönemi şairlerinden Namık Kemal, Leskofçalı Galip, Yenişehirli Avnî tarafından da örnek alınmıştır. Sağlığında düzenlediği *Divan*'ın çeşitli kütüphanelerde otuz kadar yazma örneği vardır. Ayrıca 1838'de Bulak'ta basıldı. Edisyon kritiği Haluk İpekten tarafından *Nailî-i Kadim Divanı* (1970) adıyla yayımlandı.

Nailî hakkında Yahya Kemal şu beyti söylemişti:

"Böyle beş beyti bu güyende redif üzre Kemâl
Nâilî söylese bir âlem-i ma'nâ söyler."

HAKKINDA: Naci / Naili'i Kadim (Mecmua-i Muallim, yıl: 2, sayı: 217, 1890), Faik Reşad / Eslaf (1896), Müstecabzade İsmet / Naili-i Kadim (1902), Sadeddin Nüzhet Ergun / Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı (1931), İbrahim Kutluk / Naili'i Kadim Hayatı ve Karakteri (Ülkü Mecmuası, sayı: 34, 1949), Abdülbaki Gölpınarlı / Naili-i Kadim (1953), M. Kemal Özergin (Hisar, sayı: 74, Şubat 1970), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Haluk İpekten / Naili-i Kadim Divanı (1970) - Naili-i Kadim Hayatı ve Edebî Kişiliği (1973), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 2, 11. bas. 2002), Büyük Türk Klasikleri (c. 5, s. 202, 2004).

NAİM ŞABAN
Bkz. ŞABAN, Naim

NAÎMA

Tarihçi (D. 1655, Halep - Ö. 1716, Palyo Patras / Mora). Gençliğinde İstanbul'a gelerek Saray'da teberdâr (haberci) oldu. Bu görevi sırasında tarih ve edebiyat kâtipliği de yaptı. İlim ve sanat adamlarını korumasıyla tanınmış Amcazade Hüseyin Paşa'nın sadrazamlığı sırasında (1677-1702) getirildiği divan kâtipliğinde iken Menarizade Ahmet Efendi'nin tarihini esas alarak bir tarih yazmakla görevlendirildi. Eski koruyucusu Ahmet Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Anadolu Muhasebecisi (1704), Kalyonlar Defterdarı ve Teşrifat Nazırı (1709), ikinci defa Anadolu Muhasebecisi (1712), Defter Emini (1713), Başmuhasebeci (1714) olarak üst kademelerde görev yaptı. Zaman zaman kendisini çekemeyenlerin çabasıyla görevden alınıp sürgüne gönderilen, yeniden başka görevlere atanan Naima, son olarak Damat Ali Paşa ile gittiği Mora Savaşı sonrası Defter Emini göreviyle Mora'da kaldı ve orada öldü.

Naima Tarihi adıyla ünlü tarihinin orijinal adı *Ravzatü'l Hüseyin fi Hülasâ-i Ahbarü'l-Hâfikeyn* (Hüseyin'in

Naîma

NAÎMÂ

NAİMA TARİHİ

Câhil dostdan, akıllı düşman yeğdir dedikleri gerçektir. Câhil dost dostluk zannedip mahz-ı düşmanlıkdan eşed bir fi'il-i kabîh işler. Ol eşkıyâlar Padişah Hazretlerine bu mertebe sefahat ü vekâhat ile kelimât-ı bâtıla etmeleriyle Hüsrev Paşa'nın katline sebep olmuşlar iken yine kabahat-ı nâ-fehm olmalarıyla Şehzadelerin cürm ü günâhı yoğ iken anların vücudlarıyla izhâr-ı istihzâr edip dahi Müfti Hüseyin Efendi ve Reçep Paşa'yı ıstikfal etmeleriyle kasrın kendi kabahatlerine şerik menzilesine tenzil edip, cümlenin hatara uğramalarına bâ'is ü bâdi oldular. Erâzilin taleb etdiklerinden Hasan Halife ki Yeniçeri Ağası idi. Nefsinde bir âkil ü âlim ve hünermend-i nâzik ü nâhifü'l-beden civan idi. Harekât ü sekenâtı Padişah Hazretlerine matbu' düşmekle hakkında evâtıf-ı hüsrevâne zuhûra getirip, mukaddema beyan olduğu üzere Yeniçeri Ağalığı Hafız Paşa vezâretinde Hattat Hasan Ağa'ya verilip vezir ile imtizâç etmemekle Bosna Eyaletine gönderilip Yeniçeri Ağalığı merkûm Hasan Halifeye verilmiş idi. Rumeli Hisarı civarında Akıntı Burnu nam mahalde leb-i deryada Bebek Bahçesi demekle mu'rûf bahçeyi temlîk edip, ol dahi anda deryaya nazır bir Saray-ı zîbâ ve kasr-ı bihemtâ tarh ü tertib eyledi ki ol asrın ricali beyninde müşârûn bi'l-benân olmuş idi ve İstanbul'da dahi âlât-ı mülûkâne ve inâyât-ı hüsrevânеyle müretteb saray temlik olunup kuvvet-i zuhur ile merâtib-i devletden zirve-i âlâya irtikâsı ve izz ü sa'âdet ile zu'mı üzre rüzgâr-ı bi-vefâda bekası muhall-i şübhe değil idi.

Hasan Halife'nin bu mertebe izz ü ikbâl ile zuhûrı kalb-i hüssâde keder ü fütûr verip zevâline sa'y ederler idi. Biçarenin izz ü ikbâline aynü'l-kemâl isâbet eyleyip devleti izmihlale yüz tuttu. Fitne-i sâbıkada Hafız Paşa pârelendiğinde beyân-ı sâbık üzere Hasan Halife dahi firar edip Yeniçeri Ocağına düşüp anlar dahi saklamışlar idi. Ba'dehu andan dahi şâyed Sultan Osman'a etdikleri gadr gibi hıyânet ihtimalin verip, ocakdan dahi gıybet eyleyip Defterdâr Mustafa Paşa gibi İstanbul içinde muhteşî olmuş idi. Leşker ise cem'iyetin bozmayıp her gün bab-ı hümâyuna gulüvv edip malûbları olan kimesneleri isteyip Hasan Halifeyi ve Defterdarı şeh u rûz güşe-be-güşe arayıp, menzillerin basıp, yağma ve gâret edip, her kim bulursa ihsanlar ve ulufeler va'd edip cidd ü cehd ile cüst ü cûydan hali değiller idi. Bilahere evahir-i Şa'bânü'l-muazzama ol Ağayı matlûbu mehterhanede bulup tutdular. Bir ata bindirip etrafını alıp Atmeydanına getirdiklerinde leşker derya gibi mevc urup çağrışırlar idi. Hasan Halife bargir üzerinden cem'iyet içine gelirken sağ ve sola nigâh-ı huşu ile bakıp "bana kıyman vallah ben umûr-ı devlete mütealliik huzurı hümâyunda söz söylemiş değilim, beni azad eylen başım alıp âhar diyara gideyim beni nâ-hak yere katl etmekden size ne hâsıl olur" diye niyaz ederdi. Ol sengdil-i nabekârlar ana şütûm u galiza edip "bre sefih oğlan mülûkâne saray ve padişâhâne yalılar yapıp arz-ı ihtizâm etmeyi bilirsin. O kadar devlete senin gibi oğlan neden lâyıkdır" diye garaz-ı cibillî ve hased-i derûnîlerin izhar edip bilâ şafaka nacak ve kılıç ve hançer üşürüp atmdan bi-can yıkdılar ve ayağından sürüyüp Atmeydanında olan dırahtlardan birine baş aşağı asdılar ve yeri Köse Mehmed Ağa'ya tevcih olundu. Ol zaman idi ki üç gün esvak ü dekâkîn açılmayıp ibâdullahe havf-ı azîm müstevlî olmuş idi.

Ba'dehu arayıp Defterdar Mustafa Paşa'nın katli çün hatt-ı hümâyûn tahsîl edip mevkib-i sadaret ile saray-ı Hümâyundan gelip kendi sarayı muhâzâtında meydana geldikde at başın çekip buyurdu. Mustafa Paşa'ya destbeste ve piyade meydan-ı siyasete getirdiler. Hasbe'l-işare cellad-ı hûnî-nihâd ol Defterdâr-ı âli nejadı çökerdip darb-ı tîğ ile katl eyledi. Sipahi anın dahi lâşesin sürüyüp ayağına ip takıp ol dırahta anı dahi ser-ni-gün âvizân etdiler ve cümle mameleki mîriyye kabz olunup Süleymaniye kurbunda sarayı oğluna verildi. Fezlekede der ki: "Mah-ı Şa'banın yirmi ikinci günü idi ki leşker cem'iyet edip Defterdar Mustafa Paşa ve Hasan Halife ve Musa Çelebi'yi istediler ve bunlar has bahçede muhtefîdir. Elbette verilsin dediler ve münâdilere nidâ ettirdiler. Ertesi geri cem' olup geldiler. Ol gün azîm kar yağıp halk nâçâr Camî'-i cedide ve dükkânlara yerleşdiler. Bir bölük erâzil vezir sarayına varıp Şeyhü'l-islâm ve ulemâ ve sair a'yan gelsin diye cümlesin ihzar edip huzûr-ı hümâyunda söyledikleri sözleri ve da'vaları tekrar i'âdeden sonra nice kîl ü kâl olup taleb etdikleri mezbûrların dem ü diyetleri heder olmak üzere bir hüccet yazılıp Şeyhü'l-İslâm ve sâir ulemâya imzâ etdirdiler. Reçep Paşa dönüp erâzile dedi ki "Defterdâr ve Hasan Halife bunlar içeride yokdur ve anları buldurmağa Padişahın ziyâde ikdamı vardır" diye yemin eyledi. Ol gün Musa Çelebi namı lisanda yoğidi. Menkûldür ki Reçep Paşa Padişah'a varıp "Şevketli Padişahım Musa Çelebi'yi bu kulunuzun sarayına gönderin, kullarımıza nasihat edip işte Padişahımızım sizlerden dirîği yokdur. Makbûl u mergûbu olan Musa Çelebi'yi gönderdiler. Bundadır, Defterdar ve Hasan Halife sarayda olaydı anları dahi verir idi size de lâyık olan budur ki Padişahımızın hatırına rıâyet edip Musa Çelebi'den ferâgat edesiz diyelim, inşallah ümiddir ki Musa Çelebi'yi ellerinden halâs ederiz" diye ibram eyledi. Padişah rızâ vermeyip vâfir imtina' eyledi.

Bilâhere Reçep Paşa Canpolad oğlu Mustafa Paşa'yı dahi kendüye uydurup Musa'yı almak hususunda (taslît eyledi. Canpolad-zâde dahi Padişah-ı âlem-penâha niyâz edip "Padişahım Reçep Paşa Lalanın bu sözü müveccehdir. Musa Çelebi'yi kul amın sarayında görüp bu vechile kavl-i leyyin ile yalvardıkda bir zarar etmeyecekleri mukarrerdir ve hem vezirin sarayından zor ile almağa kâdir değillerdir. Hâsılı bir zarar olmayacağına ben de kefilim" dedi. Padişah-ı gayyûr ne desin, bunların ittifak ile ibrâmına ne cevap versin, hoş "imdi Musa size Allah emaneti olsun, eğer bir kılına hata gelirse sizden bilirim" deyip giryân olarak Musa Çelebi'yi Reçep Paşa sarayına gönderdiler. Ertesi yine erâzil ü eclâf Atmeydanından Reçep Paşa sarayına yürüyüp "Musa Çelebi gelmiş elbette isteriz" diye hücûm etdiler. Musa Çelebi Reçep Paşa yanına girip "ya Sultanım şefa'at etmeyi ta'ahhüd etmiş idiniz. Bana kıymak revâ mıdır" dedikde Reçep Paşa: "Ya oğul ne işleyelim Padişah-ı âlem-penâhın vücûdunu muhafaza için senin ve benim gibi hezâr hüddâm feda olsun, hele görelim belki def'i mümkün olur" diye kendisi içeriye girdi. Musa Çelebi'yi nerdübân başına çağırdılar. Reçep Paşa İç Ağalarına ta'lîm eylemiş, biçareye bir omuz urup nerdübândan aşağı düşdükde haviliı sarayda olan rüesâ-yı eşkıya hançer üşürüp katle mübâşeret etdikde Reçep Paşa sade mest ile seyirdip "bire elinizi çekin, taraf-ı Padişahiden benim kefaletim ile gelmiştir, bu ne olmaz işdir" diye ca'li bir iki feryâd eyledi. Lakin Musa Çelebi'nin işi bitmiş idi. Vücûdu hançer zahmından sürah sürah olmuş idi. Ol mahalde çünkü hâl böyle oldu bari meytin taşra bırakalım ki cem'iyet dağılsın deyip henüz ramak-ı bakî iken Musa Çelebi'yi vezir sarayı divanından Atmeydanı cânibine pertâb etdiler. Erâzil dahi hançer üşürüp şehîd eylediler. Padişah-ı cihan kahraman-ı zaman Sultan Murad Han Musa'nın katlini işitdikde bir ah-ı şerâr-efşan çekip "Yarabbi mazluma kıyan zalimlerin haklarından gelmeye sen iktidar eyle" deyip zarı zarı ağladı. Ve bu vaz'-ı ciğergâh atîşi ile yanıp yakılıp ciğerin dağladı. Âkıbet bu intikâmı komayıp Reçep Paşa'yı ve kefil olan Canpoladzâdeyi ve ol erâzil ü eşkıyâdan ele girenleri katl eyledi. (...)

(*Naîmâ Tarihi*, 1967-69)

Doğu ve Batı Haberlerini Özetleyen Bahçesi)'dir. Amcazade Hüseyin Paşa'ya ithaf ederek oldukça sade bir dil ve olabildiğince tarafsız bir üslûpla yazdığı bu ünlü tarihinde, Osmanlı tarihinin 1591-1659 yılları arasının (III. Murad - IV. Mehmed dönemlerine rastlayan) olaylarını anlatır. *Naîma Tarihi*, önce İbrahim Müteferrika tarafından iki cilt olarak 1734'te, son olarak Zuhuri Danışman tarafından altı cilt olarak 1967'de bastırıldı.

HAKKINDA: Ali Canip Yöntem / Naima Tarihi (tsz.), Âsaf Halet Çelebi / Naimâ (monografi, 1953), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1975).

NAİMZADE HACI AHMEDİ NAZİF EFENDİ

İslâm alimi, şair (D. 1859, Beypazarı / Ankara – Ö. Ağustos 1931). Sultan Alâaddin Camiinin imamlığını ve hatipliğini yaptı. Basılmış ve basılmamış birçok eser veren saygıdeğer bir alimdi. Şair olarak manzum eserleri ile de ün yapmıştı. Dumlupınar Zaferi dolayısıyla yazdığı manzum kaside için TBMM tarafından 16.10.1338 gün ve 1786- 4848 sayılı yazı ile Türk ordusunun zaferini gayet güzel bir şekilde dile getirmesinden dolayı teşekkürname ile ödüllendirildi.

ESERLERİ:

Selavatün Nariye (Selavat- Şerife hakkında, 1337), *Hayru'l Enba-i fi Muaşerel Enbiya* (Kur'anda zikredilen Peygamberler hakkında, 1335), *Besmeletü'l Risale* (Neticetü'l Akbal Emmetü'l Fi'l Mescülül, 1341).

HAKKINDA: Yaşar Şener / Beypazarı Tarihte ve Bugün (1970), Hüseyin Yurdabak / Beypazarı Şairleri (2004).

NAKİB, Bülent

Araştırmacı-yazar. 14 Kasım 1937, Antakya doğumlu. Hakbilen Yurdal, Hakbilen Nakib imzalarını da kullandı. Gazi Paşa İlkokulu (1949), Antakya Lisesi (1960), Ankara Üniversitesi DTCF (1964) mezunu. İskenderun İlçe Halk Kütüphancsi (1968-75) ve Adana İl Halk Kütüphanesi (1975-77) müdürlükleri görevlerinde bulunduktan sonra bir süre serbest ticaretle uğraştı (1977-79). Yeniden mesleğine dönerek, Antakya İl Halk Kütüphanesi Müdürü iken 1991'de emekliye ayrıldı. 1974'te Kültür Bakanlığınca İngiltere'ye göndcrilerek bir yıl süreyle Londra, Oxford, Cambridge ve Brighton'daki kütüphanelerde incelemeler yaptı. Meslek hayatı boyunca çeşitli ulusal ve uluslararası kongre, konferans ve seminerlere katıldı. Türk Kütüphaneciler Derneği, Hatay Folklor Araştırmaları Derneği ve İLESAM üyesidir.

"Nurculuk ve Devrimci Gençlik" başlıklı ilk makalesi *Sabah* gazetesinde (Antakya, 14.1.1960); diğer yazıları *Güneyde Kültür*, *Hatay Güney Rüzgârı*, *Hatay Cevher* gazete ve dergilerinde yer aldı. 1994 yılında Hatay Folklor Araştırmaları Derneğinin Hatay'a Hizmet Ödülünü aldı.

Bülent Nakib

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Alfabetik Dewey* (1985), *İngiltere'de The British Library Örgütü, Üniversite ve Halk Kütüphaneleri* (1988), *Antakya Basınında Kütüphanecilik / 1982-1987* (1988), *Kuruluşunun 50 Yılında Hatay İl Halk Kütüphanesi* (1991), *Antakya Ağzı- Dilbilgisi ve Sözlük* (2004).

BİYOGRAFİ: *Ölümünün 100. Yılında Namık Kemal* (Ramazan Sever ile, 1988), *Bekir Sıtkı Kunt* (Mehmet Tekin ile, 1990).

DERLEME: *Sıtkı Nakib'in Derlediği ve Bestelediği Antakya Türküleri* (1987), *Dr. Edip Kızıldağlı'dan Hatay Masalları* (Mehmet Tekin ile, 1988), *13. Antakya Festivali Şölen 97* (M. Tekin ile, şiir güldestesi, 1997), *16. Antakya Festivali* (M. Tekin ile, 2000), *Şölen 2004* (M. Tekin ile, 2004).

HAKKINDA: Tekin ile Nakib'den Müşterek Bir Eser: Her Yönü İle Bekir Sıtkı Kunt (Zafer, 3.8.1990), Zafer (sayı: 1084, 3.7.1990), Hatay (sayı: 14000, 8.8.1990), Hedef (sayı: 99, 30.7.1991), Unutulmuş Bir Hikâyeci: Bekir Sıtkı Kunt (Dergâh, Şubat 1991), Bülent Nakib'in Kitabı Satışa Çıkarılıyor (Hedef, 30.7.1991), Özyurt (sayı: 760, 30.7.1991), Hatay Kütüphanesinin 50. Kuruluş Yılı Anısına Bir Kitap Bastırıldı (Özyurt, 30.7.1991), Türk Kütüphaneciliği (c. 7, sayı: 3, Yaz 1993), Tekin ve Nakib Kitap Tanıttı (Atayurt, 26.11.2004).

NAKİBOĞLU, Osman Ocak

Şair, siyaset adamı (D. 1901, Diyarbakır - Ö. 1984, Diyarbakır). Bilginleriyle ünlü Diyarbakırlı bir ailesindendir. Önceleri kadılık, I. Meşrutiyet'te de mebusluk yapmış olan Hacı Mesut Bey'in oğludur. Ağabeyi Bekir Sıtkı Bey de (1886-1936) şairdi. İlkokulu memleketinde bitirdi. Diyarbakır Lisesi (1925), Diyarbakır Muallim Mektebi (1926), Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Şubesi (1930) mezunu. Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Diyarbakır Lisesinde öğretmenlik yapmaya başladı. Bir süre de Çankırı ve Denizli liselerinde öğretmenlik yaparak 1936'da Diyarbakır'a döndü.

Sanat Okulu öğretmeni iken Halkevi Başkanlığını da üstlendi. 1943'te Diyarbakır'dan milletvekili seçildi. 7. ve 8. dönemlerde TBMM'de (1943-50) görev yaptıysa da 1950'den sonra politikayı bıraktı ve 1952'de emekliye ayrıldı. Sonradan, görülen ihtiyaç üzerine Ziya Gökalp Lisesinde ve 1969-72 yılları arasında da Sağlık Kolejinde edebiyat derslerini okuttu.

ESERLERİ (Şiir):

Orhan'ın Mektubu (1926), *Ağlarım* (1936), *Kendime Dair* (1969).

HAKKINDA: Afşin Oktay-Kemal Bağlum, Biyografiler Ansiklopedisi (1959), TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. II, 1997, s. 248, 439-441, 443), TBE Ansiklopedisi (2001).

NAKİPLER, Sabri Galip

Şair. 27 Kasım 1940, Adıyaman doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Darende, Kiğı ve Adıyaman'da tamamladı. Ankara Üniversitesi DTCF mezunu. Babasının çıkardığı *Demokrat Adıyaman*'da gazeteciliğe başladı. Öğrencilik yıllarında *Ulus* gazetesinde çalıştı. *Zafer* ve *Yeni Ortam* gazetelerinde düzeltmenlik, muhabirlik ve gece sekreterliği yaptı. 1959 yılından itibaren İstanbul'daki çeşitli liselerde, uzun yıllar Şişli Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak çalışarak emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra da özel öğretim kurumlarında mesleğini devam ettirdi. Çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü.

Anama Mektup adlı şiiriyle tanındı. *Adam 3* adlı şiirinde hükümetin manevi şahsına hakaret ettiği gerekçesiyle yargılandı. Şiirleri, *Kubbealtı* dergisinde yayımlandı. Aruz, hece ve serbest ölçüyü başarıyla kullandığı usta işi lirik şiirlerinde ön plana çıkan zengin imgelerin yanı sıra biçim titizliğiyle de dikkat çekti.

Sabri Galip Nakibler

SABRİ GALİP NAKİPLER

GÜLÜM

Gülüm söyle gülüm böyle demektir yâre mütâdım
Seni her kim sever cânım ki cânâna hitâbımsın.
Nedim

Geçersin kapımdan selam vermezsin;
Bu kibir, bu gurur nedir be gülüm?
Gönlünden rica et al da bir izin
Bir "Günaydın!", bir "Nasılsın?" de gülüm.

Arardın sorardın beni eskiden,
Şimdi kaçıyorsun nerede görsen.
İnsan nasıl olur böyle değişken
Sözlerin hallerin bilmece gülüm.

"Gelirim!" demiştin geç gece hani,
Hiç gece, hiç gece beklettin beni.
Aradım çok gece, çok gece seni,
Ağladım kaç gece kaç gece gülüm.

"Hayır"ında zerresi yok erdemin,
"Evet" dediğin şey kaypak bir zemin.
Sakızdır ağzında yalanla yemin,
Saniyen dakikan düzmece gülüm.

Baksan da bu güne dününden farklı
Yaşam gergefinde bin anı saklı,
Çektirdiklerine diyemez haklı
Hiç bir mantık, hiç bir düşünce gülüm.

Senin için çarpar, bilmez öfke naz,
Tek derdi aşkındır, o da onulmaz.
Tarlada yetişmez, manavda olmaz,
Kesmece bu yürek kesmece gülüm.

Gözyaşını gül, başım dumanlı gene,
Ruhum nakış nakış işli fermene.
Sevmeyi ibadet gibi bilene
Reva mı bu kadar işkence gülüm...

SABRİ GALİP NAKİPLER

AYRICALIK

Yanağın misk, dudağın gül deseni,
Kokun sinmiş ayva narın üstüne.
Koklarım hep yaprakta gülde seni,
Hasretimi tül tül sarın üstüne.

Seni her sevenle beni bir tutma,
Herkesi unut da beni unutma.
Gökyüzünde ipi kopmuş uçurtma
Gibi salma bulutların üstüne.

Sevmiyorsan beni artık ne derim,
Alır da başımı burdan giderim,
Ama sevdiğime yemin ederim,
Şerefin üstüne arın üstüne.

"Nakipler'in şiirlerinde, şiir geleneğimizi tüm görkemiyle ve kendine özgü biçimiyle görürüz." (H. Hüseyin Yalvaç)

ESERLERİ (Şiir):

Dünyam (1994), *Sağanak Altında* (1996), *Sırılsıklam Yapayalnız Çırılçıplak* (2000), *Hasret Kapımda Gardiyan* (2005).

HAKKINDA: Hüseyin Erkan / Gerçek Daima Yalandır (Kitap Katalogu, Ekim 1996, sayı: 86), Yusuf Özbay / Sabri Galip Nakipler'in "Dünya"sı (Katılım gazetesi, Adıyaman, 1996), Sadettin Kaplan / Sırılsıklam, Yapayalnız, Çırılçıplak (Size dergisi, Eylül 2001, sayı: 335), Muhsin Durucan / Çarpıcı Duygu Demeti (Önder gazetesi, Keşan, 1.2.2002), Sırılsıklam, Yapayalnız, Çırılçıplak (Bizim Gazete, 6.3.2002, sayı: 2097).

NAKİYE HANIM

Bkz. HATİCE NAKİYE HANIM

NAKŞİBENDÎ (Mehmed Nuri Şemseddin)

Mutasavvıf (D. 1808, İstanbul – Ö. 1863, İstanbul). Nakşibendi şeyhlerindendir. Ailesi Taşköprü'nün Ayvalı köyündendir. Beşiktaşlı Yahya Efendi dergâhında şeyhlik yaptı. Tasavvufî eğitimini Bektaşî tekkelerinin kapatıldığı sıralarda Hacı Bektaş Tekkesi şeyhliğine atanan Mehmed Saîd Efendi'den aldı. Mehmed Nuri Efendi de şeyhiyle beraber Kırşehir'e gitti ve orada üç ay kaldı. Daha sonra irşat (Hak yolunu gösterme) vazifesiyle görevlendirilerek İstanbul'a gönderildi. Nusretiye Camiinde Şifa-i Şerif dersleri verdi. Otuz yıl irşat makamında bulundu. Mezarı İstanbul Yahya Efendi dergâhının güney yönündedir.

ESERLERİ:

Miftâhü'l-Kulûb, Risâle-i Murâkabe, Risâle-i Vasiyetnâme, Pendnâme (Hepsi birden yeni harflerle, 1983).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Abdülhay Sadık / "Miftâhü'l-Kulûb'da İnsan Anlayışı" (Özlenen Fark, sayı: 55, Şubat 2001).

NAKŞİBENDÎ (Muhammed Murâd)

Mutasavvıf, şair (D.? – Ö. 1847). İstanbul'daki Çarşamba Murad Molla Dergâhında irşat (Hak yolunu gösterme) ve Mesnevî dersleri verdi. Dergâhının yakınlarında bir Mevlevîhâne yaptırdı.

ESERLERİ:

Dîvan, Hülâsatü'ş-Şurûh (6 cilt, Mesnevi Şerhi), Şerhu Tuhfe-i Şâhidîn, Risaletü's-Sakaleyn, Muînü'l-Vâizîn, Mâ Hazar (Pend-i Attâr Şerhi).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NALBANTOĞLU, Fazıl

Siyaset adamı (D. 1912, Eyüp / İstanbul – Ö. 12 Ağustos 1966, İstanbul). Siyasal Bilgiler Okulu (1937) mezunu. Maliye Bakanlığının çeşitli birimlerinde çalıştıktan sonra CHP Halkevleri bürosu muamelât şefliğine getirildi. Daha sonra CHP'nin çeşitli kademelerinde görev aldı ve bu partide genel sekreterken öldü.

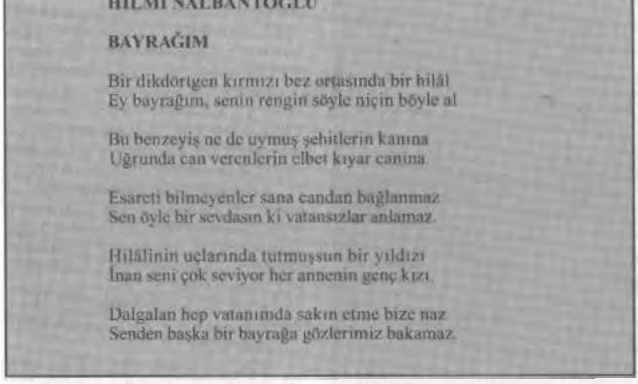
ESERLERİ:

Demokrasi ve Rejimler Politikası (1950), *CHP'nin 39. Yıldönümü* (1962), *Kırk Yıl Millet Hizmetinde CHP* (1963).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. V, 1968).

NALBANTOĞLU, Hilmi

Şair, siyaset adamı (D. 1921 Oltu / Erzurum - Ö. 12 Mart 2005 Ankara). İlkokulu Oltu'da, ortaokulu Erzurum'da okudu. Lise öğrenimini İstanbul Haydarpaşa Lisesinde tamamladı. 1950 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden İnşaat Yüksek

HİLMİ NALBANTOĞLU

BAYRAĞIM

Bir dikdörtgen kırmızı bez ortasında bir hilâl
Ey bayrağım, senin rengin söyle niçin böyle al

Bu benzeyiş ne de uymuş şehitlerin kanına
Uğrunda can verenlerin elbet kıyar canına.

Esareti bilmeyenler sana candan bağlanmaz
Sen öyle bir sevdasın ki vatansızlar anlamaz.

Hilâlinin uçlarında tutmuşsun bir yıldızı
İnan seni çok seviyor her annenin genç kızı.

Dalgalan hep vatanımda sakın etme bize naz
Senden başka bir bayrağa gözlerimiz bakamaz.

Mühendisi olarak mezun oldu. 1950-61 yılları arasında Karayolları Genel Müdürlüğünde Elazığ ve Konya Bölge Müdürü olarak hizmet yaptı. 1964-68 yılları arasında Erzurum Belediye Başkanlığı, daha sonra Erzurum Senatörlüğü (1973- 79), XVII. Dönemde (1983-87) Erzurum Milletvekilliği görevlerinde bulundu.

Hilmi Nalbantoğlu, genç yaşlarından itibaren sanata yakın ilgi duymasına rağmen şiir yazmaya genç değil, geç yaşlarda başladı. Bu konuya, *"İlk şiir denemelerime senatörken, 1977 yılında başladım"* sözleriyle açıklık getirdi. Hiciv ve esprili şiirlerinin yanı sıra, romantik şiirlerinde "saf şiiri" yakalamaya çaba gösterdi. Şiirlerinde toplumsal ve ülke sorunlarını dile getirirken, zaman zaman gurbet, hasret ve aşk konularını işleyen şiirler de yazdı. Gurbet şiirlerinden birisi olan *Gurbette Olduğum Günlerden Beri* adlı şiiri, Ziya Taşkent tarafından hicaz makamında bestelendi. Şiirlerinin bir bölümünü *Kızgın Topraklar* (1980) adlı kitapta topladı.

HAKKINDA: Feyzi Halıcı / Parlamenter Şairler (1990), Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-1991 (1994), Mehmet Atilla Maraş / Şair Milletvekilleri 1 - 22. Dönem 1920-2005 (2005), M. Zeki. Kurnuç / Erzurum ve Türk Müsikisi (2005).

NALBANTOĞLU, İlhami

Araştırmacı-yazar, ressam, hattat. 3 Kasım 1946, Ahlat / Bitlis doğumlu. Ahlat Ergezen İlkokulu, Bitlis Lisesi, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunu. 1969'da Başbakanlıkta göreve başladı. 1985 yılında grup başkanı iken hazırladığı *"1980 İstikrar Tedbirleri"* konulu tezi ile uzman oldu. Çalışmalarını Başbakanlıkta daire başkanı olarak sürdürdü.

İlk yazısı *"Tapu Senedimiz Ahlat"*, 29 Nisan 1988 tarihli *Güneş* gazetesinde yayımlanmıştı. *Ahlat* gazetesi ve *Betav* dergisine sürekli yazdı. 1984 yılından itibaren yurtiçi ve yurtdışında sekiz resim sergisi açtı. Türkiye Yazarlar Birliği, GESAM ve İLESAM üyesidir.

ESERLERİ (Araştırma):

Kültürel Mirasımızın Korunması ve Ahlat (1992), *Anadolu'da Türk Mührü* (1993), *GAP ve DAP Projeleri Çerçevesinde Van Gölü Havzası* (1993), *Kasım Küfrevi'nin Ardından* (1994), *Anadolu'nun Kapısı Türkiye'nin Tapusu Ahlat* (1994).

NALBANTOĞLU, Muhittin

Yazar, yayıncı. 1935, Gümüşhane doğumlu. Çocuk kitaplarında Ertuğrul Özbahadır adını kullandı. Davut Paşa İlkokulu, Gelenbevi Ortaokulu ve Pertevniyal Lisesi mezunu. Bir süre çiftçilik ve kitapçılık yaptı, ardından Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalıştı. Sonraki yıllarda tümüyle yayıncılığa yönelerek Ak Yayınlarını (1961-64) yönetti. Ayrıca Arkın Kitabevinde çalıştı, Uğur Kitabevi ve Muhit Yayınlarını kurdu. Çalışmalarını İstanbul'da sürdürdü.

Edebiyat incelemeleri ve bibliyografya çalışmaları ile tanındı. Öykü, şiir, eleştiri, bibliyografya, biyografi ve tarih üzerine yazıları *İstanbul, Yelpaze, Düşünen Adam, Sanat Dünyası, Kalem, Hareket, Millî Hareket, Tercüman, Gençliğin Sesi, Anadolu, Ülkücü Öğretmen, Bilgi, Düşün, Millî Ziraat* ve *Ekonomi* dergi ve gazeteleri başta olmak üzere pek çok yayın organında yer aldı. Sakarya'da yayımlanan günlük *Yenidoğu* gazetesinin iki yıl başyazarlığını yaptı ve kültür sanat sayfasını hazırladı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Akdeniz Fatihleri* (2004).

ARAŞTIRMA-DERLEME: *İstiklâl Marşımızın Tarihi* (1964), *Kurtuluş Savaşının Kahraman Çocukları* (öykü antolojisi, 1972), *Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı* (1981), *İnmeyen Bayrak* (1981), *Vatan Şiirleri* (1984), *Alparslan Türkeş ile Tarihi Konuşmalar* (1986), *Yüz Seçme Piyes* (1988), *Yahudilerin Nazi Avı* (2004).

ÇOCUK KİTABI: *Akıncı Doğan Bey* (1981), *Altın Dere: Okul Hikâyeleri* (1981), *Anne Kalbi: Aile Hikâyeleri* (1981), *Aya Yolculuk* (1981), *Cengâver Kadı* (1981), *Ayşegül'ün Aklı: Millî Hikâyeler* (1981), *Barbaros Kardeşler: Türk Kahramanları* (1981), *Batu Han* (1981), *Çanakkale Aslanları* (1981), *Estergon Kalesi* (1981), *Çocuksuz Ülke* (1981), *Denizlerin Çocuğu Turgut Reis* (1981), *Doğruluk Armağanı* (1981), *Fatih'in Fedaisi* (1981), *Fedai Çocuklar* (1981), *Fedâkar Öğretmen* (1981), *Hakan'ın Rüyası* (1981), *Hilal ile Yıldız* (1981), *Anayurttan Destanlar* (1981), *Hükümdar ile Soyguncu* (1981), *Issız Ada* (1981), *İstiklâl Madalyası* (1981), *İzcilik Hatırası* (1981), *Kahraman Kız* (1981), *Kahraman Ayşe Nine* (1981), *Kardeş Sevgisi* (1981), *Kezban Nine* (1981), *Kuşun Öğüdü* (1981), *Küçük Şehit* (1981), *Küçük Mehmetçik* (1981), *Küçük Şehzade* (1981), *Küçük Avcı* (1981), *Mareşal Fevzi Çakmak* (1981), *Mimar Sinan* (1981), *Oğuz Han: Osmancık* (1981), *Örnek Çocuk* (1981), *Perili Köşk* (1981), *Rüyalar Ülkesinde* (1981), *Sakarya'nın Kızı* (1981), *Sarı Efe* (1981), *Serhatlerin Çocuğu* (1981), *Sihirli Takke* (1981), *Şehit Öğretmen* (1981), *Timuçin* (1981), *Türkistan Hikâyeleri* (1981), *Vatan Uğruna* (1981), *Vatan Fedaisi* (1981), *Yıldırım Kemal* (1981), *Yiğit Çocuk* (1981), *Yüzbaşının Oğlu* (1981), *Zafer Sancağı* (1981), *İstanbul: Seçme Masallar* (1981), *Fareli Köyün Kavalcısı: Dünyadan Masallar* (1981), *İstanbul'u Nasıl Aldık: Tarihimizden Destanlar* (1981), *Vatanımızın Hikâyesi* (1982), *Resimli Türk Tarihi* (1982), *Resimli İlk Kurşunun Hikâyesi* (1982), *Resimli Türk Tarihi* (1982), *Küçük Postacı* (1981), *Atatürk Haftası-10 Kasım* (1982), *Çocuk Fıkraları* (1984), *Çocuk Şiirleri* (1984), *Fatih Sultan Mehmet: Çocukluğu, Gençliği, Zaferleri* (1987), *Kağnı Seslerinden Zafer Marşlarına* (1992), *Küçük Efe* (1992), *Şehit Fadime* (1992), *Şehidin Yavrusu* (1992), *Şehidin Armağanı* (1992).

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), S. Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), TBF Ansiklopedisi (2001).

NALDÖVEN, Filiz

Şair. 1953, Limasol / Kıbrıs doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu kentte tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. 1977'den itibaren Lapta Yavuzlar Lisesinde felsefe öğretmenliği yaptı.

Şiirleri; *Varlık, Türk Bankası Kültür-Sanat, Yasemin* gibi dergilerle çeşitli gazetelerde yayımlandı. Şiirinde felsefe ve şiiri imgesel olarak örtüştürmekle birlikte, yerel renklerden de yararlandı.

"Kadın duyarlılığı Filiz Naldöven'in şiirlerinde de kendi sesini aramaktır. Sert sesli harflerin sert sesli militarizmin her dokusuna sindiği bir toplumda, 'ben hiçbir rengi siyahsız düşünemem' diyen savaşın ahı tutmuş birinin -hele de kadınsa- sözcüğün bütün anlamlarında kimlik çiçeğini araması ve bulması, bir şarkının nardan buluta evrimleşmesidir belki de kimlik denen şey. Kimlik yerine 'şarkısı yarım' sesini gösterir zaptiyelere." (Sezai Sarıoğlu)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Başlayarak Mermerin Yarasından* (1975), *Sevgiden Doğma* (1987), *Kon...Gü...* (1993), *Öl Beni* (1994), *Mağma Mavera* (ilk 4 kitap bir arada, çeviri şiirler ekli, 1994), *Aşk Beni Yıka* (1998).

ARAŞTIRMA: *Edebiyatta Kıbrıslı Türk Kimliği* (Niyazi Kızılyürek ile, 1988).

HAKKINDA: Zübeyir Yılmaz – Ramazan Okumuş / Kıbrıs Türk Şiiri (1992), Sezai Sarıoğlu / Ada Sahillerinde Kendini Bekleyen Şiirler (Sombahar, sayı: 35, Mayıs-Haziran 1996).

NALINCI, Ayşe Nur

Araştırmacı-yazar. 20 Şubat 1953, Ankara doğumlu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünden mezun (1975) oldu. ABD'de (1978-79) finans alanında, bilgisayar operatörü (1979-82), uluslararası taşıma şirketlerinde proje müdür yardımcısı ve müdür (1983-89), bir danışma merkezinde proje müdürü (1989-) olarak çalıştı. 1982 yılında San Francisco Golden Gate Üniversitesinden yüksek lisans derecesi aldı. *Transtekno* (1990-92), *Sevgim Dünyası* (1993-94) dergilerinin editörlüğü, *Arena* dergisi (1992-93) genel müdürlüğü yaptı. Çeşitli projelerde koordinatörlük yaptı.

ESERLERİ:

İnsan Mühendisliği: Bireysel Kalite Yönetiminden Toplumsal Kalite Yönetimine Yolculuk (1997), *Avrupa Birliğine Tam Üyelik Yolunda Başarının Anahtarı Yeniden Yapılanma* (2000).

HAKKINDA: A. Nur Nalıncı / Avrupa Birliğine Tam Üyelik Yolunda Başarının Anahtarı Yeniden Yapılanma (2000).

OSMAN NAMDAR

SUYA EĞİLİMLİ KUŞ SESLERİ

gide gele yıkık hanlar bıraktım geride, kirli yataklar;
hüdamın göl avuntusuydu sakalı ve kendine
engebeydi yüzü: kendine zemheri

doru kısraklar geçerdi düşümden:

yana yakıla
yol çatlarından geçerdim ben de
kendime çıkıp kederimden.

yatağını genişleterek akan
suları yürümek çabasıydı benimki

Papatya kokusuyla dönerdim dağlardan
ardında suya eğilimli kuş sesleri...

Osman Namdar

NAMDAR, Osman

Şair. 13 Haziran 1965, Anamur / İçel doğumlu. Mersin Bozyazı Karaisalı İlkokulunu bitirdi. 1974-79 yılları arasında Antalya Aksu Öğretmen Okulunda (Meslek Lisesi) öğrenim gördü. 1979 ve 1980 yıllarında değişik işlerde çalıştıktan sonra Antalya Çağlayan Lisesini (1981) ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesini (1986) bitirdi. Veteriner hekim olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Mardin (1988-92) ve Ankara (1992-) Tarım İl Müdürlüklerinde görev yaptı. Şiirleri, 1993'ten itibaren *Pencere, Dize, Kül, Düşlem, Damar, Patika, İmece* ve *Karşı* dergilerinde, yazıları *Cumhuriyet* ve *Birgün* gazetelerinde yer aldı. Edebiyatçılar Derneği, Veteriner Hekimler Derneği (genel sekreter) üyesidir.

ESERLERİ (Şiir):

Sukuşu Beklemeleri (1997), *Suya Eğilimli Kuş Sesleri* (2002).

NAMIK EKREM (Âyanzade)

Şair ve yazar (D. 1878, Birecik / Şanlıurfa - Ö. 1917, Kerkük). Birecik Rüştiyesi (ortaokul), Halep İdadisi (lise), İstanbul Mühendishane Mektebi ve Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) mezunu. Makriköy, Mercan vd. liselerde matematik öğretmeni olarak çalıştı. Erzurum, Van, Bitlis çevresinde maarif müfettişi olarak görev yaptı. Kerkük Sultanisi (Lisesi) Müdürü iken tifodan öldü.

İstanbul'da yayımlanan *Avam* gazetesinin bir dönem başyazarlığını yaptı. Arapça ve Farsça biliyordu, hatipliği ile de tanınmıştı. Şiirlerinde Fuzuli, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Recaizade Mahmut Ekrem'in etkisi dikkat çekici bulunmuştur.

ESERLERİ:

Dibace-i Aşkımdan (1903), *Bahar-ı Edep* (1905), *Zevhir-i Pejmürde* (1905), *Japonlar* (1906), *Nasayih* (1906), *Fevaid* (1906), *Marifet* (1907), *İnkılap* (1908), *On Temmuz Hatırası* (1909), *Zafer-i Hürriyet* (1909), *Makalat-ı Güzide* (1909), *Mebahis-i Müfide* (1909), *Maskat-ı Re'sim yahut Birecik* (1909), *Hicran* (1910), *Layiha: Devr-i İstibdadda Atese-i Şahaneye* (1910), *Maarif* (1910), *Anadolu'da Bir Cevelan* (1911), *Şi'ri Hakikat* (1914), *Ah Vatan, Nuhbe-i Kuvaid, Faideli Türkçe Sarf.*

HAKKINDA: TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1976-98), TBE Ansiklopedisi (2001).

NAMIK İSMAİL

Ressam, fikir ve siyaset adamı (D. 1890, Samsun - Ö. 30.8.1935, İstanbul). Kafkasya'nın Vubıh (şimdiki Soçi) yöresinden sürülmüş olan Zeşo (Zecsu) adlı bir Çerkez ailesindendir. Babası İsmail Zühtü Bey'in görevli olarak bulunduğu Samsun'da doğdu. Ailenin daha sonra yerleştiği İstanbul'da Saint Pulcherie, Saint Benoit ve Galatasaray Lisesinde okudu. Resim yeteneği de bu yıllarda ortaya çıkan Namık İsmail, ilk yağlıboya tablosunu zamanın ünlü mutasarrıflarından Dugumko Berzeg Bekir Paşa

için yaptı ve karşılığında da kendisine bir taşı armağan edildi. 1911-14 yıllarında Paris'te Julian Akademisinde ve Fernand Cormon'un atölyesinde resim çalışmaları yaparak sanatını geliştirdi. Birinci Dünya Savaşı çıkınca İstanbul'a döndü ve savaşa, Kafkas Cephesi'nde yedek subay olarak katıldı. Cephede tifüse yakalanınca (1917) İstanbul'a dönmek zorunda kaldı.

Harbiye Nezareti (Genelkurmay Başkanlığı) tarafından kurulan atölyede, başka ressamlarla birlikte savaş resimleri yaptı. Bunların sergilenmesi için gittiği Berlin'de iken silah bırakışmasının imzalanması üzerine geri dönmeyerek bir süre Lovis Corinth ve Max Liebermann'ın atölyelerinde çalıştı. Burada Spartakist'lerin başını çektiği sosyalist akımın etkisinde kalarak Türkiyeli bazı gençlerle birlikte *Kurtuluş* (Berlin, 1919)

Namık İsmail

dergisini çıkarmaya başladı. 1919'da İstanbul'a döndükten sonra da bu derginin yayınını sürdürdü. Namık İsmail, bu dergide sanat üzerine yazılar yazıyor ve desenler yayımlıyordu. 1919'da İstanbul'da arkadaşlarıyla birlikte Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkasını kurdu ve bir süre partinin genel başkanı oldu. Bu arada atandığı Gazi Osman Paşa Okulunun resim öğretmenliği yaparken bir yandan da Beşiktaş'taki Çerkes Okulunda ücretsiz olarak resim ve Fransızca dersleri verdi.

1920'de evlenerek gittiği İtalya'da kısa bir süre kaldı. Dönüşünde İstanbul'da yayımlanan *İleri* gazetesinde ressam ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1922 yılında yeniden gittiği Paris'te katıldığı bir yarışmayı kazanarak Pierre Loti'nin *Les Desenchantee* (Mutsuz Kadınlar) isimli romanını resimledi. Yurda dönüşünde, önce resim eğitimini denetlemekle görevli müfettiş (1926), sonra da Sanayi-i Nefise Mektebine (Güzel Sanatlar Akademisi) müdür olarak atandı (1927). Bu görevini ölümüne kadar sürdürdü.

Türk resim sanatının ünlü ve ilginç temsilcilerinden olan Namık İsmail, aynı zamanda tanınmış bir Kafkas yurtseveri idi. Şimali Kafkas Cemiyeti, Türkiye'de Şimali Kafkasya Siyasi Göçmenleri Komitesi, Kafkasya İstiklâl Komitesi gibi Çerkez göçmen teşkilatlarında aktif olarak görevler almış, İstanbul ve Berlin'de bu kuruluşlar adına çeşitli çalışmalarda bulunmuştu. Bunun dışında sosyalist düşüncelere yakınlık duyan bir fikir adamı, gazeteci ve yazardır.

Namık İsmail, gençliğinden itibaren edebiyatla yakından ilgilenerek *Dergâh, Yeni Mecmua, Kurtuluş, İleri, Akşam* gibi dergi ve gazetelerde güzel sanatlarla ilgili ve halkı ilgilendiren konularda çok sayıda yazı ve hikâyeler yayımladı, desenler çizdi. Ülkemizdeki sanat hareketlerini özendirme ve sanatçıları koruma amacıyla inşa edilecek devlet binalarına, resim ve heykel gibi plastik sanat ürünlerinin konulmasını sağlayacak ilk kanun teklifi de onun çalışmalarıyla gerçekleşti. Bu konuda dönemin hükümetine sunduğu raporlardan birisi olan *Güzel Sanatların Memleketimizde İnkişafına Dair Proje ve Kanun Layihaları Esbab-ı Mucibe Raporu, Arkitekt Dergisi*nde (1933, sayı: 7-11) yayımlandı. *Mikel Anj* adlı eseri 1931 yılında Milli Eğitim Bakanlığının Büyük Adamlar Serisinde yayımlandı. Namık İsmail ile ilgili olarak Av. Sefer E. Berzeg Özdemir Özbay, Zeynep Rona, Elif Naci, Tarık Zafer Tunaya ve İ. Safa Günay tarafından hazırlanmış biyografik bazı eserler de vardır.

"Bütün ruh kudretlerini benliğinin sapasağlam dinamosu içinde saklıyarak boşuna harcamayan, ancak hedeflerine yollayan Namık İsmail, dışarının hiç bir baskısına muhtaç olmadan, disiplinini kendi kendine yapmış ve yerinde, zamanında koşturmak için bütün ilcalarına ve ihtiraslarına gem vurmuştu. (...)

"Bizde meczup derviş tipini andıran san'atkar örneklerinin tam zıddı idi. Bu itibarla şark gibi saçı başı dağınık, pejmürde, iradesiz, yılışık ve laubali san'at muhitimize ve san'at mektebine Namık İsmail, mazbut ve derli toplu şahsiyetiyle kwam vererek bir Avrupa nizamı getirdi." (Peyami Safa)

HAKKINDA: Elif Naci / 10 Yılda Resim 1923-1933 (1933), Peyami Safa / Yazarlar Sanatçılar Meşhurlar (1976), Feroz Ahmad / İttihatçılıktan Kemalizme (1985), Tarık Zafer Tunaya / Türkiye'de Siyasi Partiler (1952, yeni bas., 3 cilt, 1986), Sefer E. Berzeg / Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası (1996), Ali Kayıkçı / Mahalleden Bölgeye (c. 1, 2000).

NAMIK KEMAL

Şair ve yazar (D. 21 Aralık 1840, Tekirdağ – Ö. 2 Aralık 1888). Dedesi Koniçeli Abdüllâtif Paşa'nın konağında doğdu. Asıl adı Mehmed Kemal'dir. "Namık", dönemin şairlerinden Eşref Paşa'nın, şiirlerinde kullanması için ona verdiği mahlastır. Bazı şiirlerinde Namık, bazılarında Kemal mahlasını kullandı. Ailesi Osmanlı Devleti'nin seyfiyye ve kalemiyye (askeri-sivil bürokrasi) sınıflarına mensup ailelerdendir. Babası Mustafa Asım Bey, II. Abdülhamit'in müneccimbaşısıydı (Astronomi bilginlerinin başkanı). Dedeleri arasında sadrazam, kaptan-ı derya, mabeyinci gibi önemli mevkilerde bulunmuş insanlar vardır.

Sekiz yaşındayken annesi Fatma Zehra Hanım'ın ölmesi üzerine, Namık Kemal çocukluğunu ve ilk gençliğini paşa dedesiyle birlikte geçirdi. Dedesiyle geçirdiği yılların onun üzerinde etkisi büyüktür. Abdüllâtif Paşa öksüz torununun iyi yetişmesi için elinden geleni yaparak, onun çeşitli konularda özel eğitim almasını sağladı. Bu eğitimin dikkat çeken tarafı; şiir, tasavvuf ve Farsça ile birlikte Kars'tayken binicilik, cirit ve av dersleri de almış olmasıdır. Buna bakarak Namık Kemal'in serbest bir mizacı olduğunu veya serbest yetiştirilmiş bir insan olduğunu söyleyebiliriz. Bu serbestliğin tamamlayıcısı hamasettir. Yani sonradan ortaya atacağı hürriyet kavramının birbirinden ayrılmaz iki yönü: Hürriyet ve liberalizm. Aslında Namık Kemal'in hürriyet anlayışı Batılının liberalizmini pek yansıtmaz. Onunki daha çok, kurtarıcı bir hürriyet anlayışıdır ve "istiklâl ve iktidar" anlamlarını da içerir. Temelini ekonomide değil iman ve gayrette bulur.

Kars'ta hocasının yönlendirmesi ile şiire başlayan Namık Kemal, dokuz - on yıl süreyle klâsik şiir vadisinde şiirler yazdı. Bu şiirlerin özel bir önemi olmadığı tartışmasızdır. Sonraki ustalık şiirlerinin bile saf estetik gözle bakıldığında düzeyi çok yüksek değildir. Namık Kemal'i şair yapan asıl özelliği, incelik ve zevk değil, akıl ve

Namık Kemal

NAMIK KEMAL

HÜRRİYET KASİDESİ

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selametten
Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükûmetten

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten
Mürüvvet-mend olan mazluma el çekmez ianetten

Hakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten

Vücudun kim hamir-i mâyesi hâk-i vatandandır
Ne gam rah-ı vatanda hak olursa cevr ü mihnetten

Muini zalimin dünyada erbab-ı denaettir
Köpektir zevk alan sayyad-ı bi-insafa hizmetten

Hemen bir teyz-i baki terk eder bir zevk-i faniye
Hayatın kadrini âlî bilenler hüsn-i şöhretten

Nedendir halkta tul-i hayata bunca rağbetler
Nedir insana bilmem menfaat hıfz-ı emanetten

Cihanda kendini her ferdden alçak görür ol kim
Utanmaz kendi nefsinden de ar eyler melametten

Felekten intikam almak demektir ehl-i idrake
Edip tezyid-i gayret müstefid olmak nedametten

Durup ahkam-ı nusret ittihad-ı kalb-i millette
Çıkar asar-ı rahmet ihtilal-ı rey-i ümmetten

Eder tedvir-i alem bir mekînin kuvve-i azmi
Cihan titrer sebat-ı pay-ı erbab-ı metanetten

Kaza her feyzini her lutfunu bir vakt için saklar
Fütur etme sakın milletteki za'f u betaetten

Değildir şir-i der-zencire töhmet acz-i akdamı
Felekte baht utansın bi-nasib- erbab-ı himmetten

Ziya dûr ise evc-i rif'atinden izterârıdır
Hicâb etsin tabiat yerde kalmış kabiliyetten

Biz ol nesl-i kerîm-i dûde-i Osmaniyânız kim
Muhammerdir serâpâ mâyemiz hûn-ı hamiyetten

Biz ol âl-i himem erbâb-ı cidd ü içtihâdız kim
Cihangiráne bir devlet çıkardık bir aşiretten

Biz ol ulvi-nihâdânız ki meydân-ı hamiyette
Bize hâk-i mezar ehven gelir hâk-i mezelletten

Ne gam pür âteş-i hevl olsa da gavgâ-yı hürriyet
Kaçar mı merd olan bir can için meydân-ı gayretten

Kemend-i can-güdâz-ı ejder-i kahr olsa cellâdım
Mürecahtır yine bin kerre zencîr-i esâretten

Felek her türlü esbâb-ı cefasın toplasın gelsin
Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azîmetten

Anlasın mesleğimde çektiğim cevr ü meşakkatler
Ki ednâ zevki aladır vezâretten sadâretten

Vatan bir bî-vefâ nâzende-i tannâza dönmüş kim
Ayırmaz sâdıkân-ı aşkını âlâm-ı gurbetten

Müberrâyım recâ vü havfden indimde âlidir
Vazifem menfaatten hakkını agrâz-ı hükûmetten

Civânmerdân-ı milletle hazer gavgâdan ye bîdâd
Erir şemşîr-i zulmün âteş-i hûn-i hamiyetten

Ne mümkün zulm ile bîdâd ile imhâ-yı hürriyet
Çalış idrâki kaldır muktedirsen âdemiyetten

Gönülde cevher-i elmâsa benzer cevher-i gayret
Ezilmez şiddet-i tazyikten te'sîr-i sıkletten

Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet
Fesîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten

Senindir şimdi cezb-i kalbe kudret setr-i hüsn etme
Cemâlin ta ebed dûr olmasın enzâr-ı ümmetten

Ne yâr-ı cân imişsin ah ey ümmîd-i istikbâl
Cihanı sensin azad eyleyen bin ye's ü mihnetten

Senindir devr-i devlet hükmünü dünyaya infâz et
Hudâ ikbâlini hıfzeylesin hûr türlü âfetten

Kılâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende subrâlar
Uyan ey yüreli şîr-i jeyân bu hâb-ı gafletten

inançtır. Şiirlerinde kullandığı kendine has pek çok kelime ve özellikle de terkiplere yüklediği bu azim ve güç tür. Bu ise soyutlamadan değil somutlamadan alınan güçtür. Acemilik zamanlarından sonra Namık Kemal, biraz da devlete mensup bir ailenin çocuğu olması nedeniyle kendisini dönemin seçkin şairleri ile münasebette buldu. Özellikle Leskofçalı Galip Bey'in etkisi altında kaldı. Daha sonra, Hersekli Arif Hikmet tarafından kurulan Encümen-i Şuara (şairler topluluğu) toplantılarına katıldı. Bir yıl kadar sürebilen bu toplantılar, Osmanlı şiirinin modernleşme deneyinin hemen öncesine denk geldiği ve ilk büyük modern olan Namık Kemal bu sırada henüz yirmi yaşında olduğu hâlde bu toplantılara katıldığı için dikkate değerdir. Toplantıların, şiirin yürüyüşünde fazla bir etkisi olmamışsa da, Osmanlı Devleti'nde Batılaşma, yani cemiyetleşme, her konuda örgütlenme eğilimleri bu toplantılarda şiire yansımış olarak görülebilir. Bu özellik Namık Kemal'in birkaç yıl sonra katılacağı Yeni Osmanlılar Cemiyetinde daha belirgindir.

Namık Kemal'in kişiliğinin oluşmasında asıl büyük etki ise Şinasi'ye aittir. Şinasi, fazla bir eser ortaya koymamış; ama yepyeni bir fikir yaratmış, bir tür fikir hürriyetini ve mutlak Batılılaşmayı denemiş bir yazardır. Diğer Osmanlılar gibi Şinasi de esasen devletin kurtuluşunu isteyen ve fikirlerinde bunu arayan biriydi. Fakat bunu arama yöntemi devletin başına nasihatte veya ikazda bulunmak değil, kütleyi bilinçlendirmek ve kendi fikirlerinin serbest bir tarzda yayılmasını sağlamaktı. *Tasvir-i Efkâr* gazetesi bu amaçla çıktı. Namık Kemal'in de bu gazeteye katılmasıyla Türkiye ve Türkçe, ilk yerli fikir gazetesine kavuşmuş oldu.

Devlete mensup bir ailenin serbest ve özel yetiştirilmiş çocuğu olarak Namık Kemal de genç yaşında kendisini memuriyetin içinde buldu. Memuri-

Namık Kemal

yet demek Osmanlı'da ikbal demekti; düşünülebilecek en büyük ekonomik ve sosyal imkândı. Fakat Namık Kemal'in memuriyette yükselme gibi ciddi bir istek ve hevesi ya da gayreti yoktu. Çağdaşı olan fikir adamlarının beylik, paşalık hırsları Namık Kemal'e hiç bulaşmamış gibidir. Memuriyetin hep içinde oldu ve fikirleri yüzünden kovuşturmalar yapılırken bile, bunlar şuraya buraya vali yardımcısı veya kaymakam olarak atanması şeklinde gelişti. Yoldaşı Ziya Paşa'yı da ihmal etmemek koşuluyla Namık Kemal, bir anlamda Mülkiyeli şairlerin de ilki sayılabilir.

Namık Kemal, Şinasi'nin de etkisi ile vatanın elden gitmesine dur demenin tek yolunun katı gerçekçilikten geçtiğini kavradı: Sadelik, anlaşılırlık, bilgi ve bilgelikle arzu ve inancın bir karışımı olan kasıtlılık veya amaçlılık, yazı ve şiiri amacın aracı gibi görme gibi bölümleri olan bir gerçekçilik. Namık Kemal eğitimi ve kişiliği itibariyle hikmet ve sırra yakın bir şairdir. Tasavvuf, felsefe, tarih gibi disiplinlere içten bir yakınlığı vardır. Şinasi'nin, Namık Kemal'in bakışını gökten gerçekliğe çevirmesi, Türk düşüncesi ve edebiyatı adına büyük bir kazanç olmuştur.

Namık Kemal'i, Encümen-i Şuara'dan sonra 1865'te kurulan ve Türkiye'de kurulmuş en ilginç siyasi, düşünsel örgütlerden biri olan Yeni Osmanlılar Cemiyetinde görüyoruz. Yeni Osmanlılar, bir yandan Koçi Bey geleneğini, yani devletin başını; padişahı devletin devamı konusunda ikaz etme geleneğini sürdürdükleri için eski, öte yandan çok daha kişisel olmayan bir tarzda, yani teşkilatlanmış aydın bürokratlar olarak ortaya çıktıkları için de yepyeni gibi duran bir topluluktur. Namık Kemal'in bu topluluğun en etkili ve parlak üyelerinden biri olması şaşırtıcı değildir. Problemsiz kişiliği, inandığını hemen uygulamaya geçirmede çekincesiz davranışı ve seçkin kişiliği onu öne çıkarmaya yetiyordu. Fakat asıl sorun, Namık Kemal'in bu işten ne çıkaracağıydı.

Encümen-i Şuara (şairler topluluğu) gibi Yeni Osmanlılar da orta sınıftan insanlardı aslında. Devleti yıkmak veya yeniden yapmak gibi ağır denebilecek düşünceleri yoktu. Namık Kemal, muhtemeldir ki, cemiyetin diğer üyelerinden çok daha ciddiydi. Ne Midhat Paşa gibi devletin başına oynuyordu, ne Ali Suavi gibi elitist ve anarşist fikirlerle devletin merkezine hücum etme niyetine sahipti, ne de Ziya Paşa gibi eksantirik; çünkü en sonuçta şair bir Osmanlı memuru idi. Namık Kemal, bu anlamda kolayca bir yere yerleştirilebilecek bir yazar, eylem adamı veya mümin değildir. O, tek bir soyut amaç (vatan ve hürriyet) uğrunda her türden somut etkiye açık, düşünce ve eylem mayasıyla dolup taşan özel bir kişidir. Hem kafa, hem kalem, hem de bir tavırdır. Düşünceleri uğrunda yaşadığı gibi, hiç yaşamamışçasına sürgünde

NAMIK KEMAL

MURABBA

Sıdk ile terk edelim her emeli, her hevesi,
Kıralım bail ise azmimize ten kafesi;
İnledikçe elemimden vatanın her nefesi,
Gelin imdada diyor, bak budur Allah sesi!

Bize gayret yakışır merhamet Allah'ındır;
Hükm-ü âti ne fakirin ne şehinşahındır;
Dinle feryadını kim tereeme-i âhındır;
İnledikçe ne diyor bak vatanın her nefesi...

Mahveder kendini bülbül bile hürriyet için;
Çekilir mi bu bela âlem-i pürmihnet için?
Din için, devlet için, can çekişen millet için
Azme hail mi olurmuş bu çürük ten kafesi?

Memleket bitti, yeni bitmedi hâlâ sen, ben
Bize bu hâl ile bizden büyük olmaz düşman;
Dest-i âdâyız Allah için, ey ehl-i vatan,
Yetişir, terk edelim gayrı heva vü hevesi!..

NAMIK KEMAL

VATAN ŞARKISI

Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır
Serhadimize kal'a bizim hâk-i bendedir
Osmanlılarız ziynetimiz kanlı kefendir
Gavgâda şehdetle bütün kâm alırız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırız biz

Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda
Can korkusu geçmez ovamızda dağımızda
Her güşede bir şir yatar toprağımızda
Gavgâda şehdetle bütün kâm alırız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırız biz

Top patlasın ateşleri etrafa saçılsın
Cennet kapusu can veren ihvâna açılsın
Dünyada ne bulduk ki ölümden de kaçılsın
Gavgâda şehdetle bütün kâm alırız biz
Osmanlılarız can verir nâm alırız biz

KARANLIKTA YILDIZ GİBİ...

Ali Budak

Toplumların hayatını büyük ölçüde politikacıların yönlendirdiğini sanırız. Doğru değildir bu. Sadece görünüşte böyledir. Aslında geleceğin mimarları, kamuoylarını derinden derine etkileyerek politik hareketlere zemin hazırlayan büyük düşünce adamları ve sanatçılardır. Onlar devirlerinde pek farkedilmezler, ancak aradan zaman geçip olaylar serinkanlılıkla değerlendirilmeye başlandığında, karanlıkta yıldız gibi, ışıl ışıl parlarlar.

Tarihimiz böyle zengin parıltılarla doludur. Bunlardan biri; geçen yüzyılın ikinci yarısına damgasını vurmuş, fikirleri ve faaliyetleriyle bugünümüze temel olmuş Namık Kemal'dir. Cumhuriyetin bir önceki aşaması olan Meşrutiyet rejimini, o ve arkadaşları kafalara sokmuş ve büyük bedeller ödeyerek ülkemize getirmişlerdir.

Yeni düşünceler yeni kavramlar ister. Namık Kemal büyük bir yenilikçi olarak, bugün yokluklarını hayal bile edemeyeceğimiz kavramlara babalık etmiştir. Mesela *hürriyet*... Ona gelinceye kadar ne Türkçe, ne de Arapça'da böyle bir kelime yoktu. Çünkü, hürriyet, Fransız ihtilali'nden sonra esmeye başlayan milliyetçilik rüzgarlarının büyülü kavramı olarak Avrupa'da ortaya çıkmıştı. İmparatorluk Türkiyesi'nin tanımadığı bir mefhumdu. Namık Kemal, zamanla ferdî hakların ağırlıklı olacağı yeni bir dünya düzenine kapı açacak bu kelimeyi *hür* sıfatından türetti. Şaşırtıcı ama, bugün Arapça'da ve Türkçe'de başlangıçtan beri var olduğunu sandığımız *hürriyet* kelimesi onun eseridir.

Aynı şekilde *vatan* kelimesine de bugünkü anlamı yükleyen Namık Kemal'dir. Vatan sevgisini şiirleri ve gazete yazılarının yanında *Vatan Yahut Silistre* isimli tiyatro eserinde de yoğun bir şekilde işlemiştir. Bu eser oynandığı Gedikpaşa'daki küçük tiyatroda çevreye öyle büyük bir heyecan yaymıştır ki, Namık Kemal'e birkaç gün içinde sürgün yolu görünmüştür.

Namık Kemal'i hem devrinde, hem de daha sonraki dönemlerde halkla bütünleştiren ve *vatan şairi* unvanını kazandıran asıl önemli ve ilgi çekici yanı ise, takındığı *yiğit tavrı*dır. Gür sesi ve kudretli nefesiyle Türkçe'ye ateşli bir hava ve heyecan getiren Namık Kemal, yeni bir ahlâk anlayışının da sahibi olmuştur. Şark'ın edebî mahsullerinde pek örneği bulunmayan *yüksek vatandaş ahlâkı*dır bu. Halkı niteliksiz bir sürü gibi gören zihniyete savaş açan Namık Kemal, cesaretle, toplumları fertlerin meydana getirdiğini ve bu fertlerin mutlaka hür olmaları gerektiğini savunmuştur. Hür, vazifelerinin ve haklarının idrakinde olan bu vatandaşlar, kutsal değerleri ve vatanları uğrunda gerektiğinde ölümü göze alabileceklerdir. Bunlar o kadar yeni ve heyecan uyandırıcı görüşlerdir ki.. Halk,

Bâis-i şekvâ bize hûzn-i umumîdir Kemâl
Kendi derdi gönlümün billâh gelmez yâdına

diyen ve kendisine farklı nazarlar atfederek Yahya Kemal'in deyişiyle, bir nevi *isyan ahlâkı* aşılayan bu erkek tavırlı adamı çok sevmiştir.

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükûmetten

mısralarıyla devletle yolunu ayıran,

Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten

yaklaşımıyla zalim avcılara savaş açan ve devrin yaygın *köle ruhu*nu yerin dibine geçiren Namık Kemal, el etek öperek yaşamaktansa ölmenin yeğ olduğunu vurgulamıştır.

Kendisini, tuttuğu yoldan hiçbir güçlüğün döndüremeyeceğini de; yukarıya iki beytini aldığımız *Hürriyet Kasidesi*'nde kahraman bir edâ ile şöyle dile getirmişti.

Felek her türlü eshâb-ı cefâsın toplasın gelsin
Dönersem kahbeyim millet yolunda bir âzimetten

Gerçekten de sözünü tutmuş, ömrü boyunca millet yolundan ayrılmamıştır ve biç eğilmemiştir Namık Kemal.

(*Edebiyat ve Hayat*, 2005, s. 3-6.)

ve nispeten genç yaşta bu dünyadan ayrıldı.

Yeni Osmanlılar hareketi dönemin en önemli yöneticileri olan Ali ve Fuat paşaların gadrine uğrayınca Mısırlı Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın maddi ve diplomatik himayesi altında gönüllü olarak Avrupa sürgününe gitti. Hükümet af ilân edince yurda dönebildi. Otuz yaşındaydı ve azmine gölge düşmemişti. Düşünsel ve edebî açıdan daha da olgunlaşmıştı. Onun en önemli dönemi, Avrupa dönüşüyle sürgünde vefat edişi arasında geçen yaklaşık on sekiz yıldır. Bu on sekiz yıllık dönemde kendi çıkardığı *İbret* gazetesindeki siyasî ve edebî makale ve fıkraları, düşüncelerini popülerleştirmede bir numaralı etkiyi gerçekleştiren ve daha tiyatroda oynanırken tutuklanıp sürgün edilmesine sebep olan *Vatan yahut Silistre* piyesi, genel olarak özel önem verdiği ve milletin ahlâkça yetiştirilmesine yarayacağına inandığı tiyatro oyunları, romanları ve modern Türk şiirinin ilk etkili; fakat ham örnekleri kabul edilen ve hayalden çok gerçeğe, estetikten çok fikre, üslûptan çok amaca yaslanan hürriyet ve vatan temalı şiirler ile özellikle sürgün yıllarında tarih eserleri ve kendisine büyük ilgi duyan genç yazarlara hitap eden mektuplar kaleme aldı. Etkisi çok geniş kesimlere yayıldı, ünü arttıkça arttı; uğrunda hayatını verdiği vatan, millet ve hürriyet kavramları, içerikleri çok fazla belirlenemese de sayısız insanın, özellikle gençlerin âmentüsü haline geldi. Bu yüzden de devletin gözünde tehlikeli birine dönüştü ve sürgünden sürgüne dolaştırıldıktan sonra vefat etti.

Namık Kemal edebiyatta olduğu gibi siyasette de yerli ve yerlici bir yazardır. Realist bir anlayışa sahiptir ve siyasî teoriyle pratik arasında sonraki kuşakların açıkça gördüğü veya tecrübe ettiği mesafe onun için geçerli değildir. *Hürriyet*, *vatan*, *millet* gibi soyut ve içeriği o dönem için henüz belirli olmayan kavramları öne çıkaran bir müellif de olsa, yani romantik bir görünümü de olsa, Kemal edebiyatta olduğu gibi siyasette de duygu ile düşünceyi, bilinç ile vicdanı hayati denilebilecek yeni bir ilişki biçimi üzerinde yeniden düzenlemeye çalışmıştır.

"*Kemal'in mukallitliği yalnız şekilde ve mevzuda kalmıştır. O, okuduğu birçok şairlerin üslûbunu büyük bir iktidarla meczedebilmiştir. Bu itibarladır ki Namık Kemal, Nefi'ye benzer; fakat Nefi değildir. Naili ve Fehim'i taklit etmiştir; fakat onların tamamı tamamına aynı olarak kalmamıştır.*

Kemal'in kendine mahsus bir üslûbu vardır. Onun en büyük muvaffakiyeti de müteaddit üslûpları kendi şahsiyetinde kaynatmış olmasıdır." (Sadettin Nüzhet Ergun)

"*Kendi şiirinde yaptığı muhteva değişikliğine rağmen, Namık Kemal'in bir şekil yeniliği kaygısına düşmemiş olması; gene saf şair cephesinin zaafına; ve şiire soktuğu yeni muhtevayı şiir zemini içinde idrak etmediğine, riyazi bir şekilde delâlet eder. Buna rağmen fikir yazıcısı ve münekkit şahsiyetiyle Namık Kemal, eski divan edebiyatının hem şekil hem de muhteviyatına karşı canlı mücadelelere girişmiş; fakat daima satıh plânında kaldığı için kendi ameli fikirlerinden gene kendisini faydalandıramamıştır. O, fikir yazıcısı ve münekkit cephesiyle belki en şahsiyetli işi yaparken kendi öz işinden şair cephesini feyizlendirememiştir.*" (Necip Fazıl Kısakürek)

"*Namık Kemal'in siyasî akidelerinin teşekkülünde vatan endişesinin ilk amil olduğunu unutmamalıdır; her an inkıraz tehlikesi içinde yaşayan, siyasî birliği ve iktisadi sistemi bozulmuş bir imparatorluğun çocuğu elbette ki hayat hakkı dünyaca kabul edilmiş bir siyasî varlığın içinde sırf ferde ait hakların peşinden koşan bir mücadeleyi açamazdı. Onun mensup olduğu nesil, bir inkıraz felâketinin karşısında idi ve onu menedecek çareleri arıyordu. Her şeyden evvel ve derhal lâzım olan bu idi.*" (...)

"*İlk münekkidimiz odur. Zaten bugünkü fikir ve sanat hayatımızın her*

NAMIK KEMAL MAĞUSA'DA

Nevzat Yalçın

Vatan şairi Namık Kemal'in, Mağusa'da geçen sürgün hayatı hakkında, bugüne kadar bâzı edebiyat tarihlerinde ve biyografilerde verilen hükümler, ya haddinden fazla mübalağalı, yahud da büsbütün hayâl mahsulü olmuştur. Bu arada, vatan şairinin Mağusa'ya nefyinin ilk günlerinde büyük bir yer'e içinde, hatta hiddetle yazdığı mektuplara dayanılarak, tamamen karakuşî hükümler verildiği vâkidir.

Mağusa'da geçen otuz sekiz aylık zaman, belki otuz sekiz yıla sığdırılamayacak kadar geniş ve dağdağalıdır. Edebiyat tarihçisi, bilhassa bu otuz sekiz aylık muhasebesini yaparken, tarafsızlığı su götürmeyen bir yol takip etmelidir. Aksi halde, verilecek hükmün ilmî değeri, daima şüphe ile karşılanmaya mahkûmdur. Nitekim, bütün yazılanlara ve çizilenlere rağmen, Mağusa'daki Namık Kemal, bir 'gölge adam' gibi, daima meçhulümüz olarak kaldı.

Biz, bu karanlıktan aydınlığa çıkabilmek için mahallinde araştırmalar yaptık: vesikalar, resimler ve esaslı rivayetlerle, hakikatleri tespite çalıştık. Bu mevzudaki yazılarımızla, okuyucularımızı zaman zaman aydınlatmağa gayret edeceğiz. Bunun için de, ilk iş olarak, yukarıda bahsettiğimiz karakuşî hükümlerden bir kaç misâl verelim:

Rıza Nur bey, Namık Kemal adlı eserinde (S.557) o zaman Mağusa'da yiyeceğin kıt ve kötü olduğunu, bu yüzden Kemal'in büyük meşakkatlere katlandığını ileri sürer. Halbuki, Kemal, bütün sürgün müddetince mükemmel surette yiyip içmiş, hattâ bir çok geceler arkadaşları ile, ötede, bende sofra âlemleri tertip etmiştir.

Aynı eserde 'Kemal, kalebend değil, zindan hayatı yaşamıştır' denilmektedir. Bu ifade, hakikatten uzak olup, sırf bir hüküm vermiş olmak gayreti ile kullanılmıştır. Yoksa, Kemal'in sık sık kaleden çıkarak, Maraş'a (Mağusa'nın varoşu sayılan Maraş), hattâ Lefkoşa'ya gitmesine müsaade edildiği bir hakikattir. Bir çok rivayetler, onun, bu iki kasabada bazı dostlar edindiğini gösteriyor. Böyle bir şey, ancak halk ile yakından temasın mahsulü olabileceğine göre, Kemal'in Kıbrıs'ı zindan hayatı yaşadığını iddia etmek hatâdır. Daha ilk zamanlarda, irade-i seniye ile verilen kalebendbendilik cezâsını hafifleterek, Kemal'in kale dışına çıkmasını temin eden, e zamanki Kıbrıs mutasarrıfı Veysi Paşadır. Paşanın, bu hususta gösterdiği kadirşinaslık, her zaman anılmağa değer büyüklüktedir.

Dört yıl önce, Mağusa'daki araştırmalarım esnasında, vaktiyle Namık Kemal'in hizmetine verilen Mustafa Şükrü Efendiyi tanımak büyük bir şans eseri oldu. Artık, doksan yaşını geçmiş olan bu temiz yüzlü ihtiyar, zindanın kapısının önünde, bana hâtıralarını anlatırken, Kemal'in kaleye getirildiği akşamı şöyle nakletti:

'On beş, on altı yaşlarında idim. Bugün bile iyi hatırlıyorum. Bir akşam, kalenin arkasındaki kemerli kahvelerde bir kaynaşma oldu. Herkes dışarıya dökülmüştü. Biraz sonra arka taraftaki ince yoldan beş, altı kişilik bir kafilenin geldiğini gördüm. Şair Namık Kemal Beyin Mağusa'ya getirildiğini haber verdiler. Yanında bir kaç neferle kaymakam Ârif Bey vardı. Ahâli toplanıyordu. Kemal Beyle kışlaya giren kalabalığa ben de katıldım. Kemal Beyin üzüntü içerisinde olduğu halinden anlaşılıyordu. Sırtında siyah bir uruba vardı. Zindanı gösterdiler. Arif Beye gülümsedi ve içeriye girdi. Kalabalık da biraz sonra istemeyerek dağıldı. Kaymakam bana dönerek: 'Şükrü, Kemal Beyin hizmetine sen bakacaksın, dedi ve gitti.'

Kemal Bey, ilk geceyi geçirdiği oda için 'tamam mezar kadar bir yer' diyor. Araştırmalarım esnasında bu odanın büyüklüğünü ölçtüm. Boyu 3,75; eni 3,30; yüksekliği 3 metredir. Mezar kadar küçük değilse de, biraz karanlıktır. Geniş avluya bakan duvarın tâ yukarısında küçük bir pencere... Rutubetli duvarlar ve insana iç sıkıntısı veren bir kubbe... Resimde de görüldüğü gibi, zindanın kapısı daima açıktır. İçeride bir kaç kum torbası v.s, vardır.

Yine Şükrü Efendinin anlattığına göre, Kemal Bey, bir gün sonra zindandan alınarak daha ferah bir odaya yerleştirilmiş. Şükrü Efendi odayı dışarıdan gösterdi. Ambar olarak kullanıldığı için kilitli tutuluyormuş. Bu yüzden içeriyi görmek mümkün olmadı.

Kemal orada bir kaç ay kalmış; sonra eski zindanın üzerine, kendi arzusu ile yaptırılan yeni bir odaya naklolunmuş. İstanbul'a dönünceye kadar da bu odada kalmış.

Sürgünün ikamet yerine, yetmiş beş yılın aşındırdığı taş basamaklarla çıkılıyor. Kemal, sonradan resimde görülen dar selâmlıkla, arka taraftan caddeye bakan bir balkon yaptırtmış. Bugün, balkondan eser kalmamışsa da, odanın balkon kapısı hâla duruyor. Esasen burası da Kıbrıs hükûmeti tarafından ambar hâline getirilmiş bir durumda...

1873'ten bugüne kadar vuku bulan idarî değişiklikler olmasa, o odayı, Kemal'in her gün kullandığı eşya ile birlikte, küçük bir müze hâlinde muhafaza etmek belki mümkün olurdu. Ne yazık ki, bugün o eşyadan eser yoktur ve bina da gün geçtikçe harap olmaktadır.

İlk sürgün günlerinin Kemal için çok üzücü geçtiği muhakkaktır. Bunu, onun İstanbul'a yazdığı mektuplardan da anlıyoruz. Şükrü Efendinin ifadesine göre, Kemal, akşamları taş merdivende biraz oturduktan sonra odasına çekilir, kitap okurmuş. (...)

(*Hisar*, Mart 1951 - Nisan 1951 - Mayıs 1951)

şubesi biraz da onunla başlar. Tenkidi memleketimize getiren, romanı, tiyatroyu cemiyetimiz içinde yayan odur. Mesele, filân kitabın daha evvel yazılmasında değildir. Mesele, nev'in büyük mânâda ve cemiyet hayatıyle temas halinde numunesini vermektir." (Ahmet Hamdi Tanpınar)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Namık Kemal'in Şiirleri* (ölümünden sonra ilk kez Sadettin Nüzhet Ergun tarafından derlendi, 1941).

ROMAN: *İntibah* (1876), *Cezmi* (1880).

OYUN: *Vatan Yahut Silistre* (1873), *Zavallı Çocuk* (1873), *Akif Bey* (1874), *Gülnihal* (1875), *Celalettin Harzemşah* (1885), *Karabela* (1910).

ELEŞTİRİ: *Tahrib-i Harâbat* (1885), *Takip* (1885, Ziya Paşa'nın *Harabat* adlı antolojisinin önsözünde belirttiği görüşler dolayısıyla divan şiirine yönelttiği eleştiriler), *Mes Prizon Muahazenamesi* (Recaizade Ekrem'in bir çevirisi dolayısıyla kendisiyle İtalyan şairi Silviyo Pellica arasında benzerlik kurması üzerine belirttiği görüşler, *Mecmua-ı Ebuzziya'da* tefrika, 1885 ve 1912), *Renan Müdafaanâmesi: İslâmiyet ve Maarif* (Ernest Renan'ın görüşlerine karşı İslâm'ı savunduğu eser, 1908).

TARİH: *Devr-i İstila* (Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesi, 1867), *Barika-i Zafer* (İstanbul'un Fethi, 1872), *Evrak-ı Perişan* (Dağınık Yapraklar anlamında, Selahattin Eyyubi, Fatih ve Yavuz'un hayatları, 1872), *Kanije* (1874), *Silistre Muhasarası* (1874), *Osmanlı Tarihi* (yeni bas. 3 cilt, 1971-74), *Büyük İslâm Tarihi* (İhsan Ilgar tarafından 1975).

HAKKINDA: Süleyman Nazif / Namık Kemal (1897, Namık Kemal ile ilgili bir konferansı aynı adla, 1922), Ebüzziya Tevfik / Kemal Bey'in Tercüme-i Hâli (1908), Ali Ekrem Bolayır / Ruh-i Kemal (1909)-Namık Kemal (1930), Süleyman Nazif / İki Dost (Ziya Paşa ve Namık Kemal, (1925), İsmail Hikmet Ertaylan / Namık Kemal (1932), S. Nüzhet Ergun / Namık Kemal (1933) - Namık Kemal'in Şiirleri (1941), Rıza Nur / Namık Kemal (1936), Necip Fazıl Kısakürek / Eseri ve Tesiriyle Namık Kemal (1940) - Vatan Şairi Namık Kemal (senaryo, 1944), Baha Dürder / Namık Kemal'in Romanları (inceleme; 1940), Mithat Cemal Kuntay / Namık Kemal: Devrinin Olayları ve İnsanları Arasında (2 cilt, 1944-59), Mehmet Kaplan / Namık Kemal (doktora tezi, 1948), Fevziye Abdullah Tansel / Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamid (1949) - Namık Kemal'in Hususi Mektupları (2 cilt, 1967-69), Kerim Sadi / Namık Kemal (1952), Hikmet Dizdaroğlu / Namık Kemal (1952), H. Fethi Gözler / Namık Kemal Ruhu (1953), Vasfi Mahir Kocatürk / Namık Kemal (1955), Ali Ertem / Namık Kemal'in Şiirleri (1957), Vasfi Mahir Kocatürk / Namık Kemal'in Şiirleri (1959), Burhanettin Batıman / Schiller ve Namık Kemal (1959), Halkın Dostları (sayı: 1, 5.6.1970), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), İhsan Ilgar / Namık Kemal'in Osmanlı Tarihi (1975), Ömer Faruk Akün / Namık Kemal'in Mektupları (1972), Yusuf Sıtkı Mardin / Namık Kemal'in Londra Yılları (1976), Şükran Kurdakul / Namık Kemal (1977), Seyit Kemal Karaalioğlu / Namık Kemal Hayatı ve Eserleri (1984), Mustafa Canclli / Namık Kemal: Hayatı Sanatı Mücadelesi (1985), Önder Göçgün / Namık Kemal (1987) - Namık Kemal ve İslâmiyet (1996) - Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri (1999), Türkiye Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi-Bir Çağdaş Öncü: Namık Kemal 1888-1988 (1988; Yazarlar: İlhan Selçuk, Fakir Baykurt, Server Tanilli, Nermin Menemencioğlu, İrene Melikoff, Paul Dumont, Serol Teber, Demir Özlü), İskender Pala / Namık Kemal'in Tarihi Biyografileri (1989), Kâzım Yetiş / Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları (1996), Bülent Nakib / Ölümünün 100. Yılında Namık Kemal (Ramazan Sever ile, 1988), Doğumunun Yüzellinci Yılında Namık Kemal (1993), Mustafa Nihat Özön / Namık Kemal ve İbret Gazetesi (1997), Taha Toros / Türk Edebiyatından Altı Renkli Portre (1998), İsa Kocakaplan / Namık Kemal (1999), Memet Fuat / Namık Kemal (1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000), Nergiz Yılmaz Aydoğdu - İsmail Kara / Namık Kemal'in Bütün Makaleleri 1: Osmanlı Modernleşmesinin Meseleleri (2005).

NAMLI, Abdulkadir
Bkz. AŞIK İSMETİ

NAR, Ali

Şair ve yazar. 15 Mayıs 1941, İssisu / Sarıkamış / Kars doğumlu. Kâtip Sezer, Halis Emin, Yusuf Tercüman ve Ali Gülşehri takma adlarını kullandı. Köyünde başladığı ilköğrenimini Yozgat'ın Karahallı köyünde, Kayseri'de başladığı İmam Hatip Okulunu Erzurum'da tamamladı. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünü bitirdikten (1964) sonra Diyarbakır İmam Hatip Okulunda başlayarak, Erzincan, İzmit ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. Emekli olduktan sonra da çalışmalarını İstanbul'da sürdürerek İslami Edebiyat Vakfını kurdu, aylık *İslami Edebiyat* dergisini çıkardı. Necip Kiylâni başta olmak üzere eserlerini çevirdiği Arap yazarlarını ülkemiz okuyucularına tanıttı. Velid el-Azami, Ö. Baha'üddin el-Emiri, Nizâr Kabbâni'den şiirler çevirdi. 1989, 1991, 1994, 1996 yıllarında Dünya İslâmî Edebiyat Konferanslarını düzenledi. 1997'de Dünya İslâmi Edebiyat Birliğinin Türkiye şubesini kurdu. Türk yazarlarını Arap dünyasına, Müslüman Arap yazarları Türk okurlara tanıtıcı çeviri ve antoloji çalışmalarıyla da büyük takdir topladı.

Şiir, deneme, makale ve incelemeleri *İslâm* (1961), *Yeni İstanbul* (1982), *Hakses, Hilal, Diyanet* (1964-70), *Türkçesi, Yeni Sanat, Sedir, Mavera, Büyük Doğu* (1975-80), *Bugün, Millî Gazete, Yeni Devir, İslâmî Edebiyat* (1987-89), kendi çıkardığı *Dönüş, İslami Edebiyat* vd. gazete ve dergilerde yer aldı. İstanbul'un fethini anlatan *Fetih*, demokrasi tecrübesinin çarpık görüntülerini eleştirdiği *Muhtar Kafası* adlı oyunları birçok il ve ilçede özel tiyatrolar ve okullarda sahnelendi. Şiir ve hikâyelcriyle *Arılar Ülkesi* adlı ütopik romanında, Ortadoğu Müslümanları ve Anadolu insanının yaşadığı acıları konu aldı. *Muhtar Kafası*'yla (1975) MTTB Piyes Yarışmasında ikincilik ödülünü aldı.

Bakanlık bursuyla bir yıl kadar Ortadoğu ülkelerinde bulundu. İzle-

Ali Nar

ALİ NAR

DAĞ PINARI

Yeşil düzlükleri, boz yarları, kevenli bayırları aşıp geçerek bu yamaçta durmuştu. Bu her türü bağrında sergileyen yamaçta... Nemli toprağı kaplıyan koyu yeşil otlar, siyah-beyaz taşlar, boz su yarıkları, kaygan yumuşak topraklı meyiller, tozlu yollar sürülmüş tarlalar... Bütün bir hayatın ortasıydı sanki bu durak yeri. Şuursuzca durmuştu belki, belki de bunca yoldan, yorulmuşlugunun duygusu durdurmuştu. Gerçi o hep yorgundu, hep dinçti aynı zamanda. "Yorulmak borcum" demişti. Dini enin ekse, o bir iş ve ödevden çok, akışın yön veya hız değişim noktasıydı... İşte böyle bir duruşla durmuştu yol kenarında. Gözüne, oturmuş bir kara taş, birikmiş berrak su, dalbudak salmış otlar, minnacık bahar çiçekleri, karınca yolları ilişmişti...

Taş bir iskemle yüksekliği, bir manda iriliği bir kahraman iradesi sertliğindeydi. Oturur gibi dayandı elleriyle soğukluğunu, kayganlığını algılarken; kulakları bayırın yan arkasından akan çayın, sesler alemine hakim hışırtısına bağlanmıştı. Öbür sesler çıtırdılar, fısıltılar, bu sürekli ve yaygın ahengin çatısında oynaşa dursun; gözleri de dayandığı kara taşın dar çevresiyle meşguldü. Uzaklardan toz kaldırarak dönen boz şerit gibi tepeleri saran yollar, tepelerde uçuşan bulutlarla kartallar görüş alanının dışında ama hayal ufkunda canlı varlıklardı... Yeşil yaprakta, çiğnenen kok ve dallarda hayatı ve direnişi algıladı. Karıncalar yorulmadan ve nizam içinde koşarken, toprak bağrını bu hayata açmış şefkatli ana gibi göründü.

"Toprak diridir. Su diridir. Şu taş diridir" diyesi geldi. Elini yumruk yapıp hırsla oturduğu taşa indirdi. Hafif acı duysa da tasarımına devam etti. Zihninde bir cümlenin siyah satırı, toprak yolu upuzun yazılı gibi gözüne yansıdı. "Bu dağ, biz onu severiz, o da bizi sever".

Belleğini zorladı, bu sözü yorumlamaya, ondan önce söyleyenini anımsamaya uğraştı. Satırın altında silik harflerle "Hadis" kelimesini okur gibi oldu. Tamam dedi hafif sesle, Hak kelamıdır. Dağ severse canlı ve şuurlu demektir. Kâinatın şuurundan bir tür şuur. Sevgi de şuurun uzantısı... Bütün bunlar canlılığın, bize yabancı bir canlılığın ihtarıdır. Yumruğunu tekrar kara taşa vuracakken gözüne soluyan kertenkele takılmıştı. Yürüyen-sürünen bu canlı, ateşli gözlerle zıpzıp koşuşturmaktaydı. Ağzında bir böcek ölüsü, karataşın altına süzülüp sığındı. Tekrar yumruğuna kaydı aklı ve duyduğu basit acının sebebini anlamak için bakınca, kırmızılık çarptı, güneşte yansıdı. Sıktı yumruğunu, bir damla kan düştü karataşın düz ve kaygan sırtına. Damla kan damlası çok köşeli bir yıldız oluşturmuştu. Kızıl yıldız anımsatı verdi. Buna razı olamazdı. Kızılaya çevirmek istedi. Ancak bu kan damlasının karatasta yayılışı yıldızdan daha çok, patlayan güllenin toprakta açtığı çukuru andırıyordu. Kimi kısa kimi uzun çıkıntılı bomba çukuru. Her damla kan bir bombadır diye tasarladı...

Bir insan, bir yiğit savaşçı, bir milyon bombadır öyleyse. Bilinçli ve planlı bir milyon hassas ve etkili bomba... Bu tanımlamanın uzantısı gide gide "inanıyorsanız üstünsünüz" evrensel ilkesine uğradı ve "On inanan, yüz inkarcıya bedel" ilkesinde durdu:

- Hayat savaştan ibaretti. Duran yerinde sayardı. Bu güneşli bayırda kurulan geleceğe doğru eylemi sürdürmeliydi. Güneş kayalıklar ardında kaybolmadan önce, berrak sular bulanmadan önce, kan kuruyup silinmeden önce, yeşiller bozarıp çiçekler solmadan önce, tozlu yollar çamura dönüşmeden önce, karıncalar yuvasına çekilmeden, kertenkele avını bitirmeden önce, yumruktaki sızı dinmeden önce, çayın çağıltısı boğulmadan önce... Daha bir gür sesle kayalardan yansımah hakkı temsil eden, hayatı ve evrensel nizamı tebliğ eden ses...

Gözü su birikintisine bir kat daha ısrarla bakıyor. Onda birşeyler algiliyordu. Kepçe gibi böcekler derinde, su örümcekleri yüzeyde oynaştıkça su ürperiyor; iplik iplik helezonlar yayıyordu. Konup kalkan sinekler ve sarı arılar da bir emel peşindeydi. Su bir okyanus, hayvancıklar ise: deniz altıları, savaş gemisi, uçak ve ötekileri sembolize etmeye başlamıştı. Yerinden fırladı ve savaşa kumanda edecek gibi bu su birikintisinin başına dikildi. Onunla birlikte suyun derinliğinde ters yönde dikilen olmuştu: Orta boylu, orta semizlikte, genç biri. Kara kalın kaslı iri ela gözlü, kırmızımtırak beyaz yüzlü, uzunca saçlı, siyah sakallı yiğit...

Bu kendi suretiydi, Suyun aynasında, gökler yerde olurdu. Gözlerinin ateşi suyun billurunda kırılmış, içinin ateşine bir serinletici istemi doğmuştu. Birden, suyun akıntısını farketti. Otları hafifçe titreştirerek süzülüyordu, gümüş damlası gibi. Çevresini gözetleyince uyanabildi. Bu su birikintisi değil düpedüz bir kaynaktı. Bir dağ pınarıydı...

- Ah dağ pınarı, demiş oldu. Nice yanıkları serinletmiştir diye düşündü. Bu uzun ve dolaşık yollardan döne döne gelen nice yayalar bu tasa oturup soluklanmış, bu dağ pınarından serinlemiştir. Nice atlılar, bu taşa basıp atından inmiş, dağ pınarına abanıp içmiştir...

Bana evet bana gelince; içimdeki ateşi söndürmek değil, içimi içindeki ateşle buluşturmak, yangını tekrar yakmak yaraşır... Bu sakin dağ yamacında, bu dağ pınarının başında, bu karataşın sırtındaki kan damlası bana ne diyorsa o...

Gölgelerin iki mislı olduğu saatte abdest uzuvlarını dağ pınarında serinleten genç; önce karataşı arkasına aldı, yüzünü karadonlu Beytullah tarafına çevirdi ve kuralına uygun olarak alemleri tanzim eden, canlıyı cansızdan çıkaran kudret adına yüzünü toprağa koydu. Dönüp oturdu ve bir gürültü ile hayatta kalma boğuşması sürdüren şehir halklarını hayalledi. Topyekün insanlığın bir boğucu kalabalıktan ibaret tek kent haline geleceği günü tasarladı. İnsan için rahmet olacak, kıyametten önce bir geçici kurtuluş olsun(...) diledi ve azmini bildi.

(*Dağ Pınarı*, 1991)

nimlerini *Ortadoğu Günlüğü* (1978) adlı kitapta topladı. Ali Nar, ayrıca okul kitapları hazırladı.

"Ben bilim-kurgu romanları okumaktan sıkılırım. Çünkü bunların, insanı muhayyilesiyle, sınırlanarak hayal kurduklarını iddia etmeleri bana yapmacık gelir. Ama itiraf edeyim ki korka korka başladığım Uzay Çiftçileri'ni büyük bir zevkle, elimden düşürmeden okuyorum. Bütün kitapları, konuşmaları, sohbetleri ve hatta hayatı zevkli, çekilir ve cazip kılan tasavvufi kokular var çünkü kitapta. Öyle uyduruk bir uzay macerası değil. (...) Evet, bu kitap ilk Türk Bilim-kurgu romanı... Hem de en iyisinden..." (Afet Ilgaz)

"Dikkat! Bu bir kurgubilimi yazınıdır." Ali Nar'ın yazdığı ütopik romanın tanıtım yazısı böyle başlıyor. Kitap, *"Anlar Ülkesi"* adını taşıyan ve Türk *edebiyatında türünün tek örneği olan yapıtın yaşarma ait. Roman 2038 yılında oluşacak zihin ve görgü düzeyine ulaşılarak yazılmış. Ali Nar, yapıtın nasıl oluştuğunu kendi ifadesiyle şöyle dile getiriyor: "Zaman Tüneli, ileriye doğru yürütüldü. Yazarın o halindeki anı ve bilgileri kompütüre aktarıldı. Bu böylece bilinmeli ve o günleri yaşamış bir uzay muhabirinin anılan olarak okunmalıdır."* (Nuh Köklü)

ARILAR ÜLKESİ

Cahit Zarifoğlu

Çocuklar da dahil herkesin rahatlıkla, zevkle ve ibretle okuyacağı bir romandan söz açalım bugün. Yazarın gazetelerdeki yazılarından da tanıyorsunuz. Bu defa bir romanıyla karşımıza çıkıyor. Zannederim Ali Nar'ın bu ilk romanı. Çok yönlü bir kitap: İsterseniz çocuklar için bir masal kitabı, dilerseniz bir edebiyat eseri, dilerseniz bir siyaset analizi.. deyin. Hepsini de karşılayabilecek bir çok yönlülüğe sahip.

Konusu üç cümle ile şöyle:

Çalışkan ve dürüst bir arı cemaatının yaşadığı bir küçük ülkeyi, civar ülkelerden birinde yaşayan yılanlar istila ediyor. Nice ızdıraplardan ve maceralardan sonra arılar akıllarını başlarına topluyorlar ve ülkelerini kurtarıyorlar.

Konunun dikkat çeken en büyük özelliği, adı geçen istilanın kuvvet yoluyla değil, hileyle gerçekleştirilmiş olması. Yılanlar hile yapmakla kalmıyor, aynı zamanda arılar içinde kendilerini tasvip eden ve istilanın sürmesini temin eden arılar bulmayı ve bazı arıları zararlı fiillerine ve fikirlerine imale etmeyi başarıyorlar.

Romancı böylece, "Çok özlü bir bilgiyi bütün Ortadoğu çocukları için hikayeleştirir." ve eseri "Çağımızdaki kendi öz kültüründen koparılan insanları" itihaf eder.

Arıların bir düzeni, bir nizamı, bir hayat anlayışları ve yaşayışları vardır. "Kavgasız sürtüşmeğiz, herkes dost, herkes ödevinde, herkes hayatından memnun ve içinde kin, husumet, nefret olmadan hep neşe, hep gayret ve her eylemden faydalı sonuçlar alarak" yaşamaktadırlar. "Dahilde emniyeti tam olan bu adaya taşradan da sızma olamıyor, huzur bozulmuyordu."

Ama zamanla bazı bidatlar ortaya çıkar. Yani bozulma başlar, işte bu bozulmalar arı topluluğunu zayıflatır, surlarda gedikler açılır ve işte o zayıf noktalardan düşman içeri sızar. Civarda bir iblis adası vardır. Burası yılanların ülkesidir. Ve bir gün arıların bu zayıf tarafından faydalanarak civardan gelen teknelerin kenarlarına tutunarak arıların yurduna ayak basar ve orayı istila ederler. Fakat bu istila kuvvet yoluyla olmaz. Yılanlar başlarına arı başları takarak, yani arılara arı gibi görünerek ve gittikçe sayılarını artırarak orayı egemenlikleri altına alır ve arıların nizamını yavaş yavaş dilledikleri yönde değiştirerek meşum planlarını iyicene yerleştirmek aşamalarına gelirler. Niyetleri yan gelip yatmak ve arıların ürettikleri balları bol bol yemektir.

Fakat arıların yaşlılarından alınan bilgileri değerlendiren bazı genç arılar sık sık durum muhasebesi yaparak meseleyi anlamaya başlarlar. Bu arada yılanlar da bazı açıklar verir. Ama yılanlar arıların çoğuna da sevimli görünmeyi başarmışlardır. Bu nedenle yılanları sevimli görenlerin bu gafletlerinden uyanmaları gerekmektedir. Bilinçli arılar buna gayret ederler. Bunda başarılı olmaları son derece zordur. Neticede yılanların bütün arıları yok etmek konusundaki planları ortaya çıkar da gafil arılar ancak o zaman ayılırlar.

Ve yılanların bütün arıları imha planları ile durumu anlayan arıların karşı tedbirleri günün birinde kesin hesaplaşma noktasına geliverir. Ve bütün arılar kahramanca savaşarak yılanlara saldırır, onları sokarak davul gibi şişirirler ve denize dökerler. İğnesini bir kere kullanan arı da yaşamadığı için bu harpte arılar da çok telef olur. Ama sonuçta ülke kurtulur ve her türlü mutlu yaşayışı ile birlikte yeniden arılar düzeni kurulur. Bu kitabı çocuklarımız için de alın. Kendiniz de okuyun, seveceğinizden emin olarak.

(*Milli Gazete*, 3 Mart 1980)

ALİ NAR

HİCRAN GAZELİ

Arayan yol bulur elbet, önü feerün görünür.
Arayışsız geçen ömrün sonu hicran görünür.

İnanan Hakk'ı tanır, sabrı bilir, hayra koşar...
Kurtulan insan olur, gayrisi hüsran görünür.

Aşıkın sabrı sarartır o güzel gülce yüzü;
Dizde derman tükenir, her yanı safran görünür.

Seven olsun, sevilenden selam olsun sevene;
Aşıkın uğru açılsın, nice devran görünür.

Hamdedip girdiğin uz yolda yürü durma yürü,
Bu gidişle dönüşün; nimete kûfrân görünür.

Ümidin Hakk'a yönelsin ve Habibullah'a uy,
Derde derman erişir, Rahmet-i Rahman görünür.

Bizi isyanımız ulmış, ümid imanımıza;
Kuludur, narına yakmaz, yüce Gufrân görünür.

Görünür Hicri'ye hicran, önü gündür, sonu ay...
Doğudan ve batıdan ufkuna feerân görünür.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Ezan Donanması* (1983), *Sığamadığım Dünya.*

HİKÂYE: *Muhtar Nâme* (mizahi hikâyeler, 1989), *Kan Denizi* (1990), *Dağ Pınarı* (1991).

ROMAN: *Arılar Ülkesi* (ütopik roman, 1980), *Uzay Çiftçileri* (ütopik roman, 1988).

GEZİ: *Ortadoğu Günlüğü* (1977), *Anadolu Günlüğü* (1998), *Yedi İklim Dört Kıta -1- [Uzakdoğu-Avrupa]* (2005), *Yedi İklim Dört Kıta -2- [Ortadoğu-Afrika]* (2005).

PİYES: *Fetih* (1974), *Koro / ya da Devrimci Öğretmen* (1978), *Muhtar Kafası* (1979), *Nasreddin Hoca'dan Öğüt* (1985), *S. Bin Müseyyebin Hayır Dediği Gün* (1985), *Ruh Paraziti / ya da Porselen Dişli Bürokrat* (1991).

ÇOCUK HİKÂYESİ: *Bir Demet Yasemin* (1991).

DENEME-ARAŞTIRMA-İNCELEME: *İslâmî Düşünüş-Yaşayış* (1979), *Hicret* (1979), *Kırk Hadiste Müslümanın Hüviyeti* (1981), *Nusayrilik* (ortak kitap, 1982), *İlm-i Kelam Dersleri* (1985), *Kur'an Dersleri* (1986), *İslâmî Edebiyata Giriş* (1988), *İki Sonsuzda Gerilim* (1988), *Müslümanın Gökku-*

şağı (1993), *Mizah Edebiyatı* (1989), *Dinde Yenilikçiler ve Buluşma Noktaları* (2001), *Ehl-i Kitap Cennetlik mi?* (2002), *Cep İlmihali* (2003), *Edebiyat Yazıları* (2005), *Kitaplara ve İnsanlara Dair* (2005).

DERLEME: *Hicret Yürüyüşü* (tsz.), *Akaid Risaleleri* (1984), *Çağdaş Arap Edebiyatından 33 Şair* (2004), *Çağdaş Arap Hikâyesinden Seçmeler* (2005).

GÜNLÜK: *Anadolu Müslümanının Direniş Günlüğü* (1996).

ÇEVİRİ: *Çakartalı Kız* (roman, Necip Kiylani'den 1979), *Fikhussiyre / Peygamberimizin Uygulamasıyla İslâm* (Dr. Said Ramazan el-Buti'den ortak çev., 1981), *Mezhepsizler* (Dr. Hasib Es Samarrai'den ortak çev., ts), *İçtihat ve Müçtehitler* (Halepli İzzüddin el-Beyanuni'den, S. Şerzad ile, 1981), *Kuzey Kahramanları* (roman, 1980), *İlahi Nur* (N. Kiylani'den, S. Şerzad ve S. Özel ile, 1981), *İman Yolu* (A. A. Ez-Zendani'den, 1984), *Fıkhu's-siyre* (M. S. R. El-Buti'den, 1985), *Kutsal Direniş* (roman, A. Ahmed Bakesir'den, 1988), *Kara Gölge* (roman, 1988), *Yahudinin Kanlı Böreği* (roman, 1990), *İmam Yolu* (ts), *Oğluma Kızıma Nasihatlar* (Tantavi'den tsz.), *Müslüman Kadının Kimliği* (A. Et-Telidi'den, 1996), *Medine-i Münevvere Tarihi* (Ahmed Şaban Halebi'den, 2002), *Kara Gölge* (Necip el Kiylani'den, 2003), *İslâmi Edebiyata Giriş* (N. Kiylani'den).

Ayrıca edebî çevirileri ve hazırladığı posterler vardır.

HAKKINDA: M. Akif İnan / Milli Gazete (1980), Ali Nar / Anadolu Müslümanının Direniş Günlüğü (1996), Ahmet Sağlam (Cahit Zarifoğlu) / Arılar Ülkesi (Milli Gazete, 3.3.1980), Bu Hikâyede Asimov da Var, Türkiye'nin İlk İslâmcı Bilim-Kurgusu (Matbuat, sayı: 3-4-5, Temmuz-Ağustos-Eylül 1994), Türkiye'nin İlk İslâmi Bilim Kurgusu Feza'da Cihad! (Yön dergisi, 16 Kasım 1994), Ruşen Çakır / "Uzayda Cihad" Tutmadı (Milliyet, 14.5.1995), Nuh Köklü / İslâmî Bilim Kurgu Romanı (Nokta, 26.11.1995), Üstün İnanç / Kayıtsızlık (Gündüz gazetesi, 4.12.1995), Afet Ilgaz / Kitaplar ve Yazarlar (Yeni Şafak, 21.11.1996), TBE Ansiklopedisi (2001), Ahmet Gün / Milli Gazete (12.6.2004), Ali Nar / Yedi İklim Dört Kıta 2 [Ortadoğu-Afrika] (2005).

NAR, Cemal

Eğitimci, yazar. 1955, Hartlap (Elmacık) köyü / Kahramanmaraş doğumlu. İlköğrenimini Kahramanmaraş Dumlupınar İlkokulunda tamamladı. Parasız yatılı olarak okuduğu Diyarbakır İmam Hatip Lisesinden (1973) sonra Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsünden (1977) mezun oldu. 1980 yılından itibaren Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde öğretmen olarak görev yaptı. Öğretmenliğe başladığı yıllarda Kahramanmaraş'a yerleşen Muşlu, Ahmet Arda'dan ve öğrencisi Ömer Faruk Paksu'dan Arap dili, fıkıh ve tefsir okudu. Maraşlı Abdullah Edip Güvenen'in fıkıh usulü derslerini takip etti. Makaleleri çeşitli gazete ve dergilerde yayımlandı. Yayıma hazır olanlar dışında *Anılar ve İbreler* (1994) adlı bir basılı eseri vardır.

HAKKINDA: Cemil Çiftçi / Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler (2000).

Mehmet Nar

NAR, Mehmet

Şair, yazar. 1939, Sarıkamış / Kars doğumlu. İlköğrenimini köyünde tamamladı. 1953'te Kayseri İmam Hatip Lisesinde başladığı ortaöğrenimini 1960'ta Erzurum İmam Hatip Lisesinde tamamladı. Öğrencilik yıllarında hece ölçüsü ile yazdığı şiirleri Ozani mahlasıyla yerel gazete ve dergilerde yayımlandı. Öğretmen okulunu bitirdi ve öğretmen olarak çalışmaya başladı. 1977'de Yalova'ya nakledildi. 1984'te (iki yıllık) Eğitim Enstitüsünü bitirdi. 1989'da emekliye ayrıldı. Meslek yaşamının büyük bölümünü yöneticilik yaparak geçirdi. Karşılaştığı ilginç olayları da usta bir üslûpla hikâyeleştirdi.

Milli Gazete, Yeni Devir ve *Vakit* gazetesinde makale ve fıkraları yayımlandı. İstanbul Valiliğinin 1986'da açtığı Anı Yarışmasında İstanbul öğretmenleri arasında *Kıl Aba* adlı anısı ile birinci oldu. Daha sonra hikâyelerini bu adla (1990) yayımladı. 1990'da Türkiye Diyanet Vakfının açtığı Na't Yarışmasında *Muhammed Mustafa İçin* şiiriyle jüri özel ödülü aldı. 2002 yılında ise İETT'nin açtığı yarışmada *Şehir ve Yollar* şiiriyle birinci oldu.

ESERLERİ:

HİKÂYE: *Kıl Aba* (1990).

ŞİİR: *Çağrı* (2006).

NAR, Turgay

Şair, oyun yazarı. 4 Aralık 1961, Van doğumlu. 1979'da Van Ticaret Lisesini bitirdikten sonra annesiyle Bursa'ya göç etti. 1984 yılına kadar tarla, inşaat, fabrika, benzinlik gibi yerlerde işçilik ve hamallık yaptı. 1984'te bir bankaya memur olarak girdi. Bu arada birkaç üniversiteye girip, çıktıysa da sonunda Anadolu Üniversitesinde iktisat okudu. On üç yıl süren banka memurluğundan 1996'da istifa etti ve tümüyle yazarlığa yöneldi. Bir süre yayınevlerinde düzeltmenlik ve basın koordinatörlüğü yaptı. 2000'den sonra TRT İstanbul Televizyonunda dramaturg olarak çalıştı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Repertuar Kurulu üyesidir.

Oyunlarıyla çeşitli tiyatro festivallerine katıldı. 1979 Kültür Bakanlığı Gençlik ve Spor Bakanlığı Öykü Ödülünü, 1980 İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Şiir Ödülünü, 1987 Güneş Gazetesi Şiir Birincilik Ödülünü, 1989 Cahit Sıtkı Tarancı Şiir Ödülünü, 1989 Gazete Gazetesi Şiir Birinciliği, *Terzi Makası* ile 1993 Diyarbakır Devlet Tiyatrosu 1. Kısa Oyun Yazım Yarışması Birinciliği, *Sabrın Denize İndirildiği Gün* ile Tariş 80. Yıl Kültür Sanat Ödülleri Kısa Oyun Birincilik Ödülünü (1993), Tariş 80. Yıl Kültür Sanat Ödülleri Şiir Üçüncülük Ödülünü (1993), 7. Altın Koza Kültür Sanat Festivali Şiir Üçüncülük Ödülünü (1993), *Tepegöz* ile Salihli Belediyesi Oyun Yazma Yarışması İkincilik Ödülünü (1993), 1993 Altın Koza Kültür Sanat Festivali Asım Bezirci Anma Ödülünü, 1993 Sabri Altınel Şiir İkincilik Ödülünü, *Ölümsüzlük Ardında Anadolu* ile Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tiyatro Oyunu Yarışması Mansiyon Ödülü (1995), *Çöplük* ile 1994-95 İsmet Küntay Tiyatro Ödülleri En İyi Oyun Yazarı (1995), *Negatif* dergisi (Okur Anketi) Yılın En Başarılı Oyunu (1995), 118-Y Lions Yönetimi Çevre Korumasına Sanat Katkısı (1997) ve 1995 Lebon Sinema Kulübü Asaf Çiyiltepe Yılın En İyi Yazarı ödüllerini, *Can Ateşinde Kanatlar* ile 2004 Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Tiyatro Yazarı Ödülünü aldı.

"Turgay Nar, şiirini, neredeyse bir Rönesans doğabilimcisi gibi, onun söylemiyle kurmaktadır. Onun şiirini

Turgay Nar

TURGAY NAR

YILGILARDA DİRİLEN ŞER

Ve yüzümü benim yüzüme benzettiler,
sesimi benim sesime,
kanlı bir mendil gibi açtılar gözlerimi
ölümün atlarda boğulan gölgesine...

Bir ırmağın gözlerinde göversin
çarmıhı güllere geren ellerim,
kanına susayan hançer!

Bir cenindim kendi rahminde büyüyen,
yılgılarda dirilen şer!

büyülü ve yabanıl bir bütünsellik olarak alımlamam da, sanırım, bundan dolayıdır. Doğaya ve insana ilişkin ne giriyorsa şiirine, ayrışmamış bir bütünsellik içindedir. Doğanın neredeyse bir büyü nesnesi gibi imlendiği, Dil'le Doğa'nın birbirinden kopmadığı yabanıl bir söylemdir bu. Sanki çok eski çağlarda belirsiz bir ayin sırasında mırıldanılmış bir tılsım-şiirdir onunkisi..." (Hilmi Yavuz)

TURGAY NAR

NEFES

İzini izler içinde aradım
Gözümü gözler içinde aradım
Ağzını ağzım içinde aradım
İki can ki bir bedenden uçar
Yükümüzü saran kervandır ölüm
Alıp götürse geri getirmeye
Göçümüzü saran kervandır ölüm

Ne zeytunam ne de derviş
Nefes dudağımda ziyane
Özüm deniz cismim divane
Ecel çiçeğiyle bezenmiş

Ataştan üreyen kış gibi
Ali'nin evinde düş gibi
Kanadı kanayan kuş gibi
Bu can tende virane

"Turgay Nar şiirlerinde, geçmişin soruları ile günümüzün sorunları arasında bir koşutluk kurar. Zaman örtüsünün aralığından günümüz insanının yanlışlarına, doğrularına yargılayan bir sesle seslenir. Geçmişle şimdikinin ve yarının hiç değişmeyecek olan sınırları üstünde yürütür şiirinin ayaklarını. Sözcüklerinin sinir liflerini, eski Mezopotamya, Ön Asya söylenceleri ile destanların köklerine daldırır." (Osman Şahin)

"Turgay Nar -gerçek anlamda- Mezopotamya'da gezinen belki de tek oyun yazarımızdır. Turgay Nar'ın oyunlarındaki anlamların ardına gizlendiği kapı her önüne gelene açmaz kendini; Doğu kültüründen, yazınından "parola" sorar. Turgay Nar, metinlerini birbiriyle konuşturma, örtüştürme yolunu seçer.

"Turgay Nar'ın oyunlarını anlamak, anlamlandırmak için yoğun çaba kaçınılmazdır. Her iyi metni olduğu gibi Turgay Nar'ın oyunlarını da açımlama düzleminde bütünüyle kuşatmak olanaklı değildir. Dili alışılagelenden, bilinegelenden farklıdır. Kendi deyimiyle "şiiri bir başka disipline, tiyatroya uyarlar", başarıyla, her oyun metni gibi Turgay Nar'ın oyunları da birer edebi metindir, dili de edebiyat dili." (Cezmi Koca)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Hatıra Foturafi* (1988), *Yüz Yapraklı Ateş* (1991), *Kuzgun ve Gölgesi* (1995).

OYUNLARI: *Tepegöz* (yaz. 1992; bas. 1994, oyn., 1994), *Toplu Oyunlar I* (Çöplük, yaz., 1993, oyn., 1995; Şehrazat'ın Oyunu, yaz. 1996; Kuyu, yaz. 1994, oyn., 1999; Terzi Makası, yaz. 1993, oyn., 1993; 1997), *Toplu Oyunlar II* (Hitit Güncşi, yaz. 1995, oyn., 1997; Gizler Çarşısı, yaz. 1997; 2004), *Can Ateşinde Kanatlar - (Mevlâna)* (yaz. 2000; bas. 2004, oyn., 2000).

BASILMAMIŞ OYUNLAR: *Sabrın Denize İndirildiği Gün* (1993), *Kurt Kanunu* (1995; Kemal Tahir'in aynı adlı romanından), *Ceza Sömürgesi* (1995; Franz Kafka'nın *In der Strafkoloni* öyküsünden), *Ölümsüzlük Ardında Anadolu* (1995), *Yaban* (1996; Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun aynı adlı romanından), *Güz Bitiminde Molière ya da Kibarlık Budalası* (oyn., 1998), *Divâne Ağaç* (*Yunus Emre*) (2004), *Çeşm-i Şarâbât'ta Yıldızlar* (*Ömer Hayyam*) (2004).

HAKKINDA: Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Osman Şahin / Turgay Nar - Cezmi Koca / Turgay Nar – Ahmet Levendoğlu / Dehşetin Şiiriyle Yoğrulan Tiyatro - Hilmi Yavuz'un 'Hatıra Foturafı'na Yazdığı 'Sunuş' (Cumhuriyet Kitap, 9.9.1999).

NARLI, Mehmet

Şair. 3 Mart 1963, Ç. Hasanağa köyü / Türkoğlu / Kahramanmaraş doğumlu. Endüstri Meslek Lisesi (Kahramanmaraş, 1981) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü *"1950 Sonrası Türk Şiirinde Bahattin Karakoç"* (1989) lisans tezi ile bitirdi. Kahramanmaraş liselerinde edebiyat öğretmenliği (1989-93), Sütçü İmam Üniversitesinde Türk Dili okutmanlığı yaptı.

Şiirleri; *Dolunay*, *Türk Edebiyatı*, *Kardelen*, *Kırağı*, *Dergâh*, *Yedi İklim*, *Güneysu* dergilerinde yayımlandı.

Mehmet Narlı

MEHMET NARLI

MAHÇUP

"nice yıl isyan durdun, gurbet kaldın"
(Cahit Zarifoğlu)

mahçupsun kalbim
korkarak çalıyorsun kapısını sevgilinin
ateşi kül müdür parmaklarının
hayatın kesret, mazmunun vahdet midir?
(*Ruhumun Evvelyazıları*, 1999)

Güneysu dergisinin şiir yarışmasında Jüri Özel Ödülünü aldı. *Çiçekler Satılmasın* (1988) adlı bir şiir kitabı vardır. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

NAS, Recep

Eğitimci, yazar. 1944, Çorlu / Tekirdağ doğumlu. 1962'de Kepirtepe İlköğretmen Okulunu bitirdi. Sınıf öğretmenliği yaptı. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünü bitirdikten sonra ilköğretim müfettişliği görevinde bulundu. Necatibey Yüksek Öğretmen Okulunda görev yaptı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Yüksek Okulunda, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. *Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (2002) adlı bir kitabı vardır.

HAKKINDA: Tacettin Şimşek / Çocuk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Hecc, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005).

NASKALİ, Emine Gürsoy

Dilbilimci, edebiyat araştırmacısı. Liseyi İngiltere'de Cheltenham Ladies College'de (1965-69) okudu. Oxford Üniversitesi St. Anne's Collcge'e (1973) mezunu. Bir süre Tahran Üniversitesinde araştırma (1973-74) yaptı. Türkoloji alanına geçerek, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde *"Sinan Paşa'nın Tezkiretü'l-Evliyası"* başlıklı tezi ile doktora çalışmasını (1981) tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi (1974-75) ile Helsinki Üniversitesi Altay Dilleri Bölümünde (1977-84) ders verdi. Helsinki'de bulunan Mannerheim ve Ramstedt koleksiyonları üzerinde çalıştı ve bazı belgeleri yayımladı. 1984 yılında Marmara Üniversitesinde çalışmaya başladı. 1987'de Türk Dili doçenti oldu. Aynı yıl Oxford Üniversitesinde Mustafa Kemal Atatürk Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünü kurdu ve 1987-89 yılları arasında Oxford Üniversitesinde (St. Antony's College) öğretim üyeliği yaptı. 1991'de profesör oldu. Marmara Üniversitesi Rektör Yardımcılığı, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü, Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü gibi idari görevlerde bulundu.

Prof. Naskali, 1971'den itibaren İran, Sovyetler Birliği (Rusya, Ukrayna), Özbekistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tataristan, Başkurdistan, Sibirya (Altaylar, Hakasya, Tuva, Yakutistan)'da birçok incelemc gezisi yaptı, buralarda çeşitli seminer ve toplantılara katıldı. Bonn, Berlin, Kopenhag, Oxford, Cambridge, Londra, Budapeşte, Bolonya, Şumnu (Bulgaristan) ve Haarlem'e çeşitli vesilelerle konuşmacı olarak davet edildi. İtalya Bolonya Üniversitesinde bir ay süreyle konferanslar verdi (1997). Manas'ın 1000. yıl kutlamalarının yapıldığı 1995'te Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev tarafından Manas ile ilgili çalışmaları nedeniyle kendisine Manas Madalyası verildi. Manas ve Kazak şairi Abay Yılı dolayısıyla TSK ve çeşitli kurumlardan teşekkür plaketi aldı. 1999'da İstanbul Valiliğinin Türk Kültürüne Hizmet plaketine, 2001'de TÜRKSOY'un üstün hizmet plaketine, 2002'de Türk Ocakları Türk Dünyası Araştırmaları Ödülüne ve 2002'de TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdarcsi)'nın Türk Dünyasına hizmet ödülüne layık görüldü.

Emine Gürsoy Naskali

Makaleleri *Türk Dünyası İncelemeleri, Türk Dünyası Dil ve Edebiyatı, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Türk Dünyası Tarih, Türklük Araştırmaları, Boğaziçi Üniversitesi* adlı dergilerde yayımlandı.

ESERLERİ:

YAYINAHAZIRLAMA-ARAŞTIRMA: *Sinan Paşa - Tezkiretü'l-Evliya* (haz., 1987), *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık* (haz., 1995), *Bozkırdan Bağımsızlığa Manas* (haz., 1995), *18.-19. Yüzyıl Türkmen Şiiri Antolojisi* (haz., Gülden Sağol ile, 1995), *Manas* (Wilhelm Radloff'tan, haz., 1995), *Sibirya Araştırmaları* (haz., 1997), *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu* (haz., 1997), *Altay Destanı Maaday Kara* (haz., 1999), *Altayca Türkçe Sözlük* (Muzaffer Duranlı, N.A. Baskakov ile; T. M. Toşçakova'nın Oyrotsko-Russkiy Slovar'ından Genişletilmiş, 1999), *Bağımsız Kırgızistan - Düğümler ve Çözümler* (der., 2001), *Bağımsızlıklarının 10. Yılında Türk Cumhuriyetleri - Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan* (ed., Erdal Şahin ile, 2002), *Ayakkabı Kitabı* (ed., 2003), *Savaş Çocukları: Öksüzler ve Yetimler* (ed., Aylin Koç ile, 2003), *Tütün Kitabı* (ed., 2003), *Türk Kültüründe Argo* (ed., Gülden Sağol ile, 2003), *Saç Kitabı* (ed. 2004), *Tuz Kitabı* (ed. Mesut Şen ile, 2004),

ÇEVİRİ: *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi Mançuca ve Çince Sözlüğü* (E. Denison Ross'tan, 1995).

NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver

Folklor araştırmacısı, gazeteci. 18 Aralık 1937, Afyonkarahisar doğumlu. Hava Astsubay Okulu (1955) mezunu. Yirmi yıl Hava Kuvvetlerinde çalıştıktan sonra kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 1976'dan itibaren çeşitli gazetelerde çalıştı. Sonraki yıllarında folklor araştırmalarında yoğunlaştı, bu alanda faaliyet gösteren kuruluşlarda çeşitli görevler üstlendi. 1981 yılından itibaren Folklor Araştırmaları Kurumunun başkanlığını yaptı.

İlk yazısı, 1954 yılında *Türkeli* gazetesinde (Afyonkarahisar) çıktı. Sonraki yıllarda makaleleri *Türkeli, Afyon, Zafer, Mücadele* (Diyarbakır), *Anadolu, Güney, Orta Doğu* gazeteleri ile *Türk Folklor Araştırmaları, Sivas Folklor, Türk Folkloru, Erciyes, Hisar, Ilgaz, Gülpınar, Size, Güneyde Kültür, İçel Kültürü, Ses, Yeni Defne* dergilerinde yayımlandı. Türkiye içinde ve dışında çok sayıda, ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve seminerlere katılarak bildiriler sundu. Folklor araştırmalarına hizmetleri yurtiçi ve yurtdışından çok sayıda ödül aldı. Azerbaycan Mehmet Emin Resulzâde adına Devlet Üniversitesi tarafından ve Moldova-Komrat Devlet Üniversitesi tarafından İkiz fahri doktora beratı ve fahri profesör payesi (1999) verildi. Yine çeşitli ülkelerde akademi üyelikleri vardır. Hakkında üniversitelerde tezler hazırlandı. Türk Basın Konscyi, Azerbaycan Yazarlar Birliği, Afyonkarahisar Gazeteciler Cemiyeti, İLESAM, Moldova Yazarlar Birliği, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Yazarlar Birliği gibi birçok derneğin üyesidir.

"Folklor araştırmacısı, yazar İrfan Ünver Nasrattınoğlu faydalı hizmetler veriyor. Geçen yıl "Çağdaş Kuzey Azerbaycan Şiiri" antolojisini yayınlamıştı. Bu defa elimizde, İrfan Ünver'in derlediği "Çağdaş Uygur Şiiri Antolo-

İrfan Ünver Nasrattınoğlu

jisi" var. Türkiye dışındaki Türk edebiyatının Türkiye'de tanınması, yayılması, Türk edebiyatının, dışardaki kardeşlerimize tanıtılması yönünde yıllar yılı yazdık, ısrarla durduk. Görüşlerimiz zaman zaman hafife alındı. Bakışlar büyük yerlerdeydi." (Tahir Kutsi Makal)

ESERLERİ (Araştırma-İncelemе-Derleme):

Afyonkarahisarlı Şâirler Yazarlar Hattatlar (1971), *Afyonkarahisar Şiirleri Antolojisi* (1972), *Afyonkarahisar Efsaneleri* (1973), *Anamın Afyonkarahisar Yemekleri* (1974), *Afyankarahisar'da Evlenme Töreleri* (1974), *Bütün Yönleriyle Afyonkarahisar* (1975), *Afyonkarahisar Folklorundan Damlalar I* (1976), *Gürünlü Âşık Gülhani* (1976), *Samsunlu Âşık Kemali Bülbül* (1976), *Âşıkların Diliyle Atatürk* (1976), *Afyonkarahisar Folklorundan Damlalar II* (1977), *Ali Çetinkaya* (1977), *Fahriye Tufan Hikâyesi* (Güngör Özmen'le, 1977), *H. Cahit Öztelli Kaynakçası* (Nail Tan'la, 1979), *Kardeş Libya-Gezi Notları* (1980), *Âşık Veysel* (1981), *Destan Atatürk* (Ayhan İnal'la, 1981), *Afyonkarahisarlı Şâir Çizmecioğlu Vehbi* (1981), *Makedonya ve Struga '81 / Gezi Notları* (1981), *Kooperatifçi Atatürk* (1981), *Yunus Emre Şiirleri Antolojisi* (1981), *Macar Müzikolog Bela Bartok* (1981), *Azerbaycan Cumhuriyeti Gezi Notları* (1982), *Volgograd Dün-Bugün, Gezi Notları* (1983), *Urumçi'den Pekin'e / Çin Gezi Notları* (1983), *Kapı Komşumuz Bulgaristan / Gezi Notları* (1983), *Âşık Veysel'e Deyişler* (H. İvgin'le, 1983), *Çağdaş Kuzey Azerbaycan Şiiri Antolojisi* (1984), *Karınca Dergisi Bibliyografyası* (N. Tan ve H. İvgin'le, 1984), *Çağdaş Uygur Şiiri Antolojisi* (1985), *Dost Romanya / Gezi Notları* (1985), *Afyonkarahisar Ağzı* (Mehmet Ünver'le, 1986), *Posoflu Âşık Zülâli* (1987), *Dünkü-Bugünkü Polonya / Gezi Notları* (1987), *Azerbaycanlı Şâir Refik Zekâ Handan* (1987), *Azerbaycanlı Şâir Nebi Hazri* (1988), *Barışçı Başkan Ceauşescu* (1988), *Çağdaş Özbekistan Şiiri Antolojisi* (1988), *Kazakistan Çağdaş Uygur Şiir Antolojisi* (Şekür Turan'la, 1989), *Ölümünün 100. Yıldönümü Nedeniyle Şâir Eminescu* (1989), *Görkemli Türkmen Ozanı Mahdumkulu* (1990), *Makedonyalı Şair Trajan Petrovski ve Şiirleri* (Nusret Dişo ile, 1990), *Mevlâna'nın Torunu Sultan Divani ve Afyonkarahisar Mevlevi Dergâhı* (1990), *Yunus Emre Şiirleri Güldeste* (Tahir Kutsi ile, 1991), *Sevelim-Sevilelim / Yunus Emre Şiirleri Güldestesi* (Güven Tanyeri ile, 1991), *Çağdaş Moldovya Şiiri Antolojisi* (1992), *Çağdaş Gagauz Şiiri Antolojisi* (1992), *Doğumunun 110. Yıldönümü Dolayısıyle Âşıklardan Yüce Atatürk'e Deyişler / Güldeste* (1992), *Görkemli Türkmen Ozanı Kemine* (1993), *Atatürk İçin Türkiye Dışında Yazılan Şiirler / Güldeste* (1994), *Görkemli Türkmen Ozanı Zelili* (1995), *Karakaipak Halk Ozanı Berdak* (1995), *Nasreddin Hoca'nın Dünyası* (1996), *75 Yılda Yöneticilerimiz* (M. Sarlık ile, 1998), *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yıldönümünde Türk Kooperatifçilik Kurumu* (Nail Tan ve İsa Kayacan'la, 1998), *Polonya Tatarları ve Müslümanları Tarihi Kültürü ve Gelenekleri* (Dr. Marzena Godzinska ile, 1999), *Görkemli Türkmen Ozanı Nazar Seydi* (2000), *Doğumunun 150. Yıldönümünde Mihai Eminescu* (2000), *Bulgaristan Türk Folkloru* (Metin Turan'la, 2001), *Lehistan'dan Bugünkü Polonya'ya* (Kollektif, 2001), *Afyonkarahisar Folklor-Edebiyat-Tarih Araştırmaları* (2003), *Afyonkarahisarlı Çağdaş Halk Ozanları* (2005), *Adım Adım Balkanlar* (2005).

HAKKINDA: İlhan Geçer (Çağrı, sayı: 98, Şubat 1972), Vehbi Cem Aşkun (Kemalist Ülkü, sayı: 45, Temmuz 1972), Yahya Akengin (Hisar, Şubat 1974), Özdemir Çelik / Şairler ve Yazarlar (1982), TDE Ansiklopedisi (1986), Ferhat Koç (Milli Gazete, 28.3.1989), Kim Kimdir Ansiklopedisi (1992), İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Görkemli Türkmen Ozanı Kemine (1993), Prof. Dr. Şükrü Elçin (Türk Kültürü, sayı: 369, Ocak 1994), K. Nezih Demirtepe (Tarla, Şubat 1996), İsmail Ali Sarar / Cumhuriyet Dönemi Şiirimiz Üzerine Konuşmalar / 1923 - 1997 (1997), Hasan Mercan (Tam Gaz – Priştine / Kosova, 3.10.1998), Meydan-Larousse, TBE Ansiklopedisi (2001), İsa Kayacan (24 Saat, 23.2.2003).

NASREDDİN HOCA

Hocaefendi (D. 1208, Hortu köyü / Sivrihisar / Eskişehir - Ö. 1284, Akşehir / Konya). Hayatı hakkında çeşitli rivayetler vardır. Akla en yatkın söylentilere göre Nasrettin Hoca, nüktedan kişiliğiyle halk arasında çok sevilip sayılan bir hocaefendidir. Medrese öğrenimini tamamlayıp babasının ölümü üzerine onun yerine geçerek Hortu köyünde imamlık yaptı. Daha sonra mutasavvıf Seyyid Mahmud-ı Hayrani'ye bağlanarak imamlığı bıraktı ve Akşehir'e (1237) yerleşti. Akşehir'de müderrislik ve kadılık görevlerinde bulundu.

Akşehir'deki dört yanı açık türbesinin kapısında büyük bir asma kilit bulunan Nasrettin Hoca, güldürürken düşündüren fıkralarıyla tüm dünyada tanınmaktadır. Açık saçık, kaba, çirkin sözlerin yer almadığı, bu öğüt verici ve eğitici fıkralara zamanla halkın hayal gücü ürünü olan benzetme fıkralar da eklenmiştir. Tümüyle Nasrettin Hoca'nın esprilerine dayanan fıkraların üç yüz kadar olduğu sanılmaktadır. Parlak bir zekâ, olgun kişilik ve hazır cevaplığın ürünü bu fıkralar, 1837'den itibaren çeşitli araştırmacılar tarafından derlenmiş ve pek çok dünya diline çevrilmiştir. Yazarı bilinen ilk derleme, Çaylak Tevfik'in *Letâif-i Nasreddin*'idir (1885).

HAKKINDA: M. Fuat Köprülü / Nasrettin Hoca (manzum hikâyeler, 1918), Abdülbaki Gölpınarlı / Nasreddin Hoca (1961), Cahit Öztelli / Nasrettin Hoca (Şakir Ülkütaşır ile, 1964), Samim Kocagöz / Nasrettin Hoca (1981), Nurer Uğurlu / Nasrettin Hoca (1984), Mevlüt Kaplan / Nasrettin Hoca (1985), Müjdat Karayerli / Dünyayı Güldüren Türk: Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca

NASREDDİN HOCA

KIRK AKÇELİK BALTA

Nasreddin Hoca evine sık sık ciğer getirdiği halde bir türlü onları yemek kendisine nasip olmaz. Her seferinde hanımı:

- Kahrolası kedi ciğeri yedi.
- Hınzır hayvan ciğeri yemiş.
- Canı çıkasıca sarman kedi ciğeri aşırmış, diye bahaneler uydurup duruyormuş.

Bir gün dayanamamış Hoca. Hemen bir kenarda duran baltayı kapıp, mutfak dolabına yerleştirmiş. Hanımı:

- Ne yapıyorsun Hoca demiş, baltanın dolapta işi ne? Hoca cevap vermiş:

- Hanım hanım, sen bizim kediyi hâlâ tanıyamamışsın. Üç akçelik ciğere tenezzül eden hayvan kırk akçelik baltayı bırakır mı sanıyorsun?

SİZ DIŞARI ÇIKIN

Nasreddin Hoca'nın kadılık yaptığı zamanlarda, bir adam tarafından bir köpek öldürülmüş. Bu suçundan dolayı o şahsı mahkemeye vermişler. Gün gelince mahkeme salonu tıka-basa dolmuş tabiî. Salonu dolduranların gürültü yapmaları dolayısıyla rahatsız olan Nasreddin Hoca, sinirlenerek şöyle demiş:

- "Bu kalabalık da neyin nesi? Yahu! Siz dışarı çıkın da ölenin akrabalarından kimler varsa onlar gelsin içeri."

SAĞLIKLA GİY

Nasreddin Hoca bir gün bağlarda yanında arkadaşları ile dolaşırken, Akşehir kadısına rastlamış. Kadı efendi keyfine düşkün bir adammış. Akşehir'de halkın yanında içemeyeceği için, canı içmek isteyince, şarap şişesini alır, bağlara gider, kendisini kimsenin görmeyeceği bir yere varınca şarabı orada içip sarhoş olmuş, sonra cübbesini, sarığını bir yere fırlatıp atmış kendisi de sızıp kalmış. Hoca'nın da bir cübbeye ihtiyacı varmış. Üstündeki epey eskiymiş. Yerdeki atılmış cübbeyi görünce hemen alıp sırtına giymiş. Kadı akşama doğru ayılmış, bir baksa cübbe yok. Biraz arar bulamaz. Çalındığını sanır. O halde evine gelir. Ertesi sabahta adamlarına kimin sırtında cübbesini görürlerse yakalayıp getirmelerini emretmiş. Adamlar da hemen çarşıyı pazarı dolaşırlar, bir baksalar Nasreddin Hoca'nın sırtında kadı efendinin cübbesini görürler. Hocayı aldıkları gibi kadının huzuruna çıkartırlar. Kadı cübbeyi tanıyınca sormuş:

- "Bu cübbeyi nerden buldun?" Hoca cevap vermiş:

- "Dün bazı arkadaşlarla bağda dolaşıyorduk. Bir de ne görelim. Saçı sakalı ağarmış, şöyle sizin gibi kelli felli bir adam, zil zurna sarhoş olmuş yatmıyor mu? Yanında da içilmesi haram olan koca bir şarap şişesi var. Cübbesini sarığını çıkartıp atmış. Bu halde oralardan bir hırsız geçecek olsa cübbeyi çalacak. Buna meydan vermemek için cübbeyi aldım. Sahibi çıkınca hemen çıkarıp vereceğim. Şahitlerim de var, demiş. Kadı şöyle sakalını bir sıvazlamış. Biraz düşünmüş. Sonra:

- "Sen hele onu sağlıkla giymeğe devam et Hoca! Bu cübbenin sahibi çıkmaz"

YELPAZE

Nasreddin Hoca, geçim sıkıntısından tavuk tüyünden yelpaze yapıp satmaya başlamış. Müşteriler yelpazeyi kullanıp denemiş, tüyler hemen dağılmaya başlamış.

- "Bu nasıl yelpaze, saller sallamaz tüyleri dökülmeye başladı," demişler. Hoca :

- "Kullanmasını bilmek lazım, yelpazeyi sıkı tutarak, başınızı iki tarafa sallarsanız olur"

GÜLDÜREN EVLİYA ARAMIZDA

Mustafa Miyasoğlu

Nasreddin Hoca'nın hayatı kadar "letâif" adı verilerek yazıya geçirilen fıkralarının ilk nüshaları da tuhaf bir belirsizlik içinde. Folklor ve edebiyat araştırmacıları, onun da Yunus Emre ve Dede Korkut gibi çeşitli belgelerle yazılı rivayetlerdeki farklılığı karşısında şaşkındır. Ama tevatür halindeki rivayetlere ve Türklerin yaşadığı bölgelerdeki yaygınlığına bakarak, onun da bu topraklarda yerleşen Müslüman Türk kültürünün aslî şahsiyetlerinden biri olduğu söylenebilir.

Dede Korkut, Tepegöz gibi bir masal kahramanının sembolik hikâyesini anlatırken de gözlemci gerçekçilikten vazgeçmezken, Mevlâna kendi zamanında yaşanmış olayları bile uzak bir rivayet gibi aktarıyor ve onları iş'âri tefsirleri için örnek olarak kullanıyor. Aisopos masallarını bile hayatına sokmaya çalışan Nasreddin Hoca'nın hikâye anlatan benzeri şahsiyetlerden farkının da şu olduğu görülüyor: Günlük hayatın her alanında yaşanabilecek tuhaf durumların bilgece mizahını yapmak...

Mevlâna gibi bu ilk dönem Türk büyükleri de Osmanlı'dan önce bu topraklarda yaşayan insanların temel değerlerini ifade ederler. Yunus Emre, Dede Korkut ve Nasreddin Hoca'nın Türk dili ve duyarlığıyla ortaya koyduğu değerleri, o dönemde aydınların diliyle ortaya koyan Mevlâna bütün eserlerinde toplamış gibidir. Bunlardan Yunus lirik, Dede Korkut epik ve Nasreddin Hoca da satirik ifadeye öncelik vermiş ve sanki aynı çağlarda yaşayan bu insanlar, kendi aralarında söz sanatlarının her birine daha çok önem vererek iş bölümü yapmışlar. Bunu ancak tasavvuf kültürüyle anlayabiliriz.

İslâm kültürünün tasavvuf geleneğinden beslenen yanını Dede Korkut gibi Nasreddin Hoca'da da görüyoruz. Mevlâna ve Yunus Emre'de açıkça görülen bu özellik, Dede Korkut'la Nasreddin Hoca'da biraz gerilerde, alttan alta süren bir geleneğin yansıması gibidir. Fakat onlara en yakın kaynaklarda bu arka plan veya kültürel alt yapı açıkça belirtilir. Şecere-i Terâkime'de Dede Korkut'tan söz edilirken Selmân-ı Fârisî Hazretlerinin onu Oğuzlara şeyh tâyin ettiği belirtilir. Manas destanının anlatıcıları gibi Dede Korkut da bir birine "el veren" ve o yüzden de aynı adı taşıyan ortak bir kişilik olarak 295 yıllık bir ömür sürdüğü kabul edilen ve pek çok bölgede görülebilen bir şahsiyettir. Nasreddin Hoca'nın benzerlerine de böyle bakmalıyız, en azından onun esprisi aranmalı...

Dede Korkut ve Yunus Emre gibi pek çok yerde mezarı veya makamı bulunan insanları yetiştiren kültürün, bu kadar renkli ve esprili hikâyeleri bilgece bir mizahla

→

ortaya koyan Nasreddin Hoca'yı aynı kaynaklardan besleyerek benimsemesini anlamak gerekir. O yüzden, Yunus Emre gibi Sivrihisarlı olan, Konya ve Karaman'da yaptığı tahsilden sonra şeyhi Seyyid Muhmud Hayran Efendinin emriyle Akşehir'e yerleştiği rivayet edilen ve buradaki mezarında bulunan kitabeye göre de 683/1284-85 tarihinde vefat eden Hoca'ya "Güldüren Evliya" demeyi doğru buluyorum.

İslâm kültürünün her bölgesinde görülen mizahî hikâyelerin en inceliklisi kabul edilen Nasreddin Hoca'nın fıkraları, Aisopos masalları gibi yaşadığı dönemde yazıya geçirilememiştir. Ondan 300 yıl sonra yazıldığı söylenen, bulunabilen en eski yazmada 43 letâifi var. Ondan 100 yıl sonra yazılan Letâif-i Nasreddin Hoca adlı yazma nüshada 112 fıkrasının olduğu görülüyor. Bunların sayısı bugünkü derlemecilere göre ilk yazmanın on katından fazladır. Böyle olunca, çeşitli çevrelerdeki hoş sohbet insanların Nasreddin Hoca'ya atfederek anlattığı fıkralardan başka, farklı dünya görüşünü ve din anlayışını yansıtan Aisopos masallarıyla Bektaşi fıkralarının da bunların arasına karışmaması mümkün değil. Bu türden farklı rivayetler, sözlü gelenekteki karışıklıktan ayrılarak yayınlanması gerekir. Kitaplarda doğrusu olmalı ve ilâveler de onun esprisini taşımalı tabii.

O yüzden ben ona atfen anlatılan veya yazıya geçirilen fıkraların, en eski yazma nüshalar esas alınarak, onlarda belirtilen örnekler ve Nasreddin Hoca'nın şahsiyet özellikleri dikkate alınarak süzgeçten geçirilmesinden ve böyle hazırlanan metinlerin yayınlanmasından yanayım. Başka türlü kültürümüzün ulaşabildiği her yerde bizi ve kimliğimizi temsil eden şahsiyetler gibi Nasreddin Hoca da doğru anlaşılamaz.

Bu yüzyılın başında Akşehir'de kaymakamlık yapmış olan Bereketzâde İsmail Hakkı Bey, Nasreddin Hoca'nın fıkralarını "zâhirî hande-feżâ, bâtını hikmetnümâ" olarak değerlendirirken, sanki Fuat Köprülü ve Abdülbâki Gölpınarlı gibi ilim adamlarına yol gösterir gibidir. Nasreddin Hoca'nın kişiliğini bir çeşit "halk filozofu" gibi değerlendirerek fıkralarındaki hikmetleri bilgece yorumlayan Necip Fazıl yanında, onun fıkralarını nazma çekerek La Fontaine gibi değerlendiren Orhan Veli de Akşehir kaymakamına hak verir gibidirler.

Yaşadığı dönemden bugüne kadar, dünyanın her yerinde bilgece fıkralarıyla her milletten insana gülümseterek hikmetli dersler veren Nasreddin Hoca'nın UNESCO tarafından da anılmaya değer olması, onun hakkında doğru yayınların yapılmasını maalesef hâlâ mümkün kılamamıştır. Bu bakımdan Dede Korkut'la Nasreddin Hoca, aynı talihsizliği yaşamaktadırlar.

Edebiyat geleneğimizin şiirde yoğunlaşmış olması, bu kadar önemli şahsiyetlerin yeterince değerlendirilememesinin belki de en önemli sebebidir. Yunus Emre'yi 20. yüzyılın başında keşfeden edebiyatımız, Dede Korkut ile Nasreddin Hoca'yı da 21. yüzyılda anlar ve değerlendirir umarız...

(*Sarmaşık Kültür*, sayı: 4, Temmuz-Ağustos 2005)

(1990), Alpay Kabacalı / Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca (1991), Saim Sakaoğlu / Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca (1992), Pertev Naili Boratav / Nasreddin Hoca (1996), M. Sabri Koz / Nasrettin Hoca'ya Armağan (1996), Vecihi Timuroğlu / Nasrettin Hoca'nın Düşünce Dünyası (1998), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Sarmaşık Kültür dergisi-Nasreddin Hoca dosyası (sayı: 4, Temmuz-Ağustos 2005).

NASUH AKHİSARÎ

İslâm bilgini (Ö. 1882). Tam adı Nasuh Tevâli-i Akhisarî'dir. Öğrenimini Manisa ve İstanbul'da tamamladı. Bir müddet tezkirecilik (yazı işleri) göreviyle Şark hizmetinde bulundu. İstanbul'a döndükten sonra medreselerde müderrislik yaptı.

ESERLERİ:

Kimyâ-yı Saâdet Tercümesi (Gazâlî'den), *Ferahnâme-i Ahlâk-ı Tevâlî* (Aristo'dan *Kitâbü'r-Riyâset ve's-Siyâset* çevirisi), *Ahlâk-ı Muhsinî Tercümesi.*

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NASUH EFENDİ

Mutasavvıf (D. ? – Ö. 1517-18, Tosya). Eğitimini Şeyh Taceddin Karamani'nin yanında tamamlayıp hilafet (vekâlet) alan âlimlerdendir. Aynı zamanda hattat ve şairdir. *Risâletü'l-Edviyye fi Tarikati's-Sûfiyye* ile müritin mürşidine karşı davranışları ve tarikat adabından bahseden küçük *Risâletü'l-Edebiyye* isimli eserleri kaleme aldı. Adı geçen tekkede üç yıl kadar faaliyet gösterdikten sonra makamını halifesi Muallimzade Mustafa Efendi'ye bırakarak memleketine gitti ve orada vefat etti.

ESERLERİ:

Risâletü'l-Edviyye fi Tarikati's-Sûfiyye, Risâletü'l-Edebiyye.

HAKKINDA: Mustafa Bektaşoğlu / Hat Sanatı ve Tosyalı Hattatlar (2005).

NASUHİOĞLU, İbrahim Rüknettin

Devlet adamı (D. 1894, Üsküdar – Ö. ?). Üsküdar Toptaşı Askerî Rüştiyesi (ortaokul), Üsküdar İdadisi (lise), Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) İdadi ve Yüksek kısımları (1913) mezunu. Bir süre Maliye Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevler aldı ve bu arada İstanbul Mekteb-i Hukuku (Hukuk Fakültesi) da bitirdi. Sonraki yıllarında kaymakamlık, mülkiye müfettişliği gibi görevlerde bulundu. 1943'ten itibaren Samsun, Kocaeli, Aydın ve Edirne'de valilik yaptı. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Partiden Edirne Milletvekili seçildi. 23 Mayıs 1950'de Birinci Adnan Menderes kabinesine İçişleri Bakanı olarak, 10 Mart 1951'de İkinci Menderes kabinesine Adalet Bakanı olarak girdi. 27 Mayıs 1960'ta milletvekilliği sona erdi. 1949'da *Düşüncelerim* adlı, vecizelerini topladığı bir eseri basıldı.

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

NAVARO, Leyla

Yazar. 7 Mart 1943, İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Boğaziçi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık Bölümü (1979) mezunu. Yüksek lisansını 1986'da aynı bölümde tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi "Çok Yönlü Anne Eğitimi" projesinde "Yardımcı Eğitim" programını hazırlayarak uygulamalarına katıldı. Çalışmalarını İstanbul'da bir kişisel danışmanlık merkezinde sürdürdü. Eserlerinde kadın ve erkek gelişimindeki bağlılık ve bağımlılık kavramlarını ele aldı.

ESERLERİ:

Beni Duyuyor musun (1987, yeni bas. *Gerçekten Beni Duyuyor musun?* Adıyla, 2001), *Tapınağın Öbür Yüzü* (1996), *Bir Cadı Masalı* (1999), *İki Boy Ufak Pabuç* (1999).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 9.9.1999), Bağlılık ve Bağımlılık (Virgül, sayı: 24, Kasım 1999).

NAVDAR, Ramiz

Şair, yazar. 1944, Doğanay / Ardeşen / Rize doğumlu. Doğanay İlkokulu (1955), Ardeşen Ortaokulu (1958), Rize İlköğretmen Okulu (1962), Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü (1965) mezunu.

1965 yılından itibaren Ağrı, Trabzon, Yomra, Rize, Giresun ve Akçaabat'ta öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. 1979 yılında Trabzon Kültür Müdürlüğüne atandı. 1985 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığında şube müdürlüğü yaparak emekli oldu.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA: *100. Yılda Atatürk ve Dilimiz* (1981).

OYUN: *Huzura Doğru, Yanlış Yanlış Üstüne, Özgürce Uçmak İçin.*

ŞİİR: *Dünden Bugüne, Bayramlar Haftalar Milli Günler, Bu Dünya, Şahlanış.*

HAKKINDA: Murat Yüksel / Geçmişten Günümüze Trabzon Şairleri 3-Cumhuriyet Dönemi (1993), Yunus dergisi (sayı: 1, Ocak-Şubat-Mart 1993), Birlik Karadeniz Yazarlar Birliği Yayın Organı (sayı: 3-4-5, Ocak-Şubat-Mart 1993).

NAVRUZ, Ali Rıza

Şair. 1 Ocak 1954, Burhaniye köyü / Bünyan / Kayseri doğumlu. İlköğrenimini köyündeki Fevzi Çakmak İlkokulunda (1965), orta ve lise öğrenimini Kayseri İmam Hatip Lisesinde (1974) tamamladı. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu (1981) mezunu. Kayseri Köy Hizmetleri 4. Bölge Müdürlüğünde Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü sorumlu saymanı olarak görev yaptı.

Halk, divan ve modern Türk şiirinin şekil ve konu özelliklerinden yararlandı. Arayış döneminde, şiirin bütün unsurlarının birlikte bulunacağı düşüncesiyle her şiirinde yeni bir ses bulmaya ve yeni bir yapı kurmaya çalıştı. Bu dönemde özellikle öz ve biçimi dengede tutmaya çalışırken ritme daha fazla önem verdi.

Ali Rıza Navruz

"İlk şiir kitabından itibaren 'mor' rengin yansımalarını, duygusunu daha etkili kılmak amacıyla alışılmışın dışına çıkarak kullanır. Şiirine değişik yollar ararken, dış dünyayı algılaması ile iç dünyasının görünümü arasında mor bir köprü kurar." (Nurkal Kumsuz)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sızı* (1990), *Kozmik Rüzgâr* (1991), *Sınırsız Düşlerin İdamlık Yüreği* (1994), *Ve Aynı Rüzgârla Savrulduk* (ortak kitap, 1996), *Âmir Hükmüne Rağmen* (1998), *Öksüz Uykular Bıraktım Yatağıma* (2000).

DENEME: *Benden Bana Mektuplar* (2003), *Mısralarda Doğan* (2004).

ARAŞTIRMA: *Hasan Aşık-Hayatı ve Şiirleri* (2002), *Edebiyat Harcı* (2003).

HAKKINDA: Abdullah Satoğlu / Kayseri Ansiklopedisi (2002), Nurkal Kumsuz / Şair Ali Rıza Navruz'un Şiirlerinden Mor Yansımalar (Yeniden Diriliş Dergisi, sayı: 10, 2004), Aydemir Doğan / Şiir Üzerine Yarenlik (Yeniden Diriliş Dergisi, sayı: 8, 2004).

NAYIR, Muhammed

Son dönem mutasavvıflarından. 1930, Çayırardı köyü / Gümüşhane doğumlu. Ailesi 1934 yılında Çayırlı ilçesinin Çaykent köyüne yerleştirildi. Beş yaşlarında iken Oflu Fikri Hoca'dan hafızlık eğitimi almaya başladı. Gözlerindeki bir rahatsızlıktan dolayı bu eğitimi yarım bıraktı. Çiftçilikle uğraştı. Daha sonra tekrar ilimle meşgul olmaya başladı. Arapça dersleri aldı. 1952'de İstanbul'a yerleşti. İstanbul'da Abdullah Efendi'den *Nûru'l-İzah*, Kesikbacak İsmail Efendi'den Kur'an talimi dersi aldı. Tasavvufi eğitimini önce İstanbul'da Hacı Süleyman Efendi'den aldı. 1955'e kadar yazın vaizlik yapıp kışın İstanbul'da ilim tahsil etti. Askerlik sonrası Bayırbağ köyünde imamlık göreviyle bulundu. Hocası Süleyman Efendi'nin ölümünden sonra Muhammed Maşuk Efendi'ye bağlandı. Bu kişiden icazet (yeterlilik) aldı. Şiirleri ve tasavvufi sohbetleri Abdurrahman Tariktaroğlu tarafından *Erzincanlı Muhammed Nayır: Hayatı ve Fikirleri* adlı bir eserde toplandı (1994).

NAYIR, Yaşar Nabi

Şair, yazar ve yayıncı (D. 25 Aralık 1908, Üsküp / Makedonya - Ö. 15 Mart 1981, İstanbul). Üsküp'te başladığı öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Kadıköy'de Osman Gazi İlkokulu, Torosyan Ermeni Okulu, Üsküp İrfan Mektebi ve Üsküp Fransız Okulunda okudu. Galatasaray Lisesinin Ticaret ve Bankacılık Bölümünü (1929) bitirdi. Ziraat ve Merkez Bankaları, *Hakimiyet-i Milliye* (Ulus) gazetesi (1934-40), Türk Dil Kurumu (1940-43) ve Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda (1943-46) çalıştı. 1933'te Nahit Sırrı Örik ve Sabri Esat Siyavuşgil ile birlikte Ankara'da çıkarmaya başladığı *Varlık* dergisini 1946'da İstanbul'a taşıdı ve Varlık Yayınevini kurdu. Varlık Yayınları arasında büyük çoğunluğu Batı düşüncesi ve edebiyatı çevirilerinden oluşan iki bin civarında kitap yayımladı. Ayrıca *Cep Dergisi* (1966-69) ve Varlık Yıllıklarını çıkardı. Yayın çalışmaları dolayısıyla kendisine Kültür Bakanlığı Büyük Hizmet Ödülü (1979) verildi. Ölümünden sonra anısına Yaşar Nabi Nayır Edebiyat Ödülü düzenlendi.

İlk şiirleri *Servet-i Fünün* dergisinde (1920) çıkan Yaşar Nabi, daha sonra Cevdet Kudret, Vasfi Mahir, Salih Esat, Kenan Hulusi, Ziya Osman ve Muammer Lütfi ile *Yedi Meşale* (1928) adlı ortak şiir kitabını ve *Meşale* der-

ALİ RIZA NAVRUZ

BİR AĞLAMA ARZUSU

Yarım kalmış şiirlerimin ritmine dans eder
Gece!
Ben pazarlık gücümü çoktan yitiririm...
En nemlisi düşerken şebnemlerin /
Ellerim kurur bir yerde.

Mısralar boyu onsuzluklara katlanırken
Bile;
Azarlanırım / Tokatlanırım!
Yine de isyan edemem işte!..

Ben pazarlık gücümü çoktan yitiririm!..
Çıplak atın
Sırtına kurulurum /
Ayışığı kamçı olur elime.
Bir can demez ki;
-"Gitme!.."

YAŞAR NABİ NAYIR

GELENEK VE GELECEK

Büyük Fransız romancısı Duhamel, memleketimizde bulunduğu sıralarda fırsat düştükçe bize öğütler vermekten geri durmadı. Bunlar arasında "Geleneklere önem vermek, geçmişle bağları koparmamak" da var.

Bize devrimlerimizin bütün kazancını kaybettirip memleketimizi, içinden güç yakayı sıyırdığı Ortaçağa tekrar döndürmeyi hayal edenlerin ekmeğine yağ sürmüş oldu bu sözler. Fırsatı ganimet bilerek hemen: "Bakın büyük bir Batılı yazar da bize neyi tavsiye ediyor" diye böbürlenmeye başladılar. Halbuki böyle bir zailer teranesine hak verdirecek bir şey görmüyoruz ortada. Duhamel'in o sözünü, hakkımızdaki düşüncelerinin bütününden ayırıp öne sürmek bir sahtekârlıktan başka bir şey olmaz. Çünkü Georges Duhamel, Batı'yı örnek alışımızdaki isabeti, devrimlerimizin büyük değerini, uygarlaşma ve kültürleşme yolundaki çalışmalarımızı her gittiği ve her konuştuğu yerde dilinin döndüğü kadar öğrenmekten geri durmamış, Türkiye'nin bu devrimci hareketiyle bütün Doğulu milletlere örneklik ve önderlik ettiğini önemle belirtmiştir. Bizimkiler gibi Atatürk düşmanı değildir. "Atatürk'ün sesini samimi olarak alkışladığımı" söylemiyor mu?

Duhamel'in ağzında "gelenek" sözünün bizim gelenekçilerimizin ona vermeye çalıştıkları anlamdan çok ayrı bir niteliği vardır. Mesela bizde gerilik yandaşlarının, korunması ve devam ettirilmesi gerekliliğine inandıkları gelenekler arasında "Arap yazısı" da vardır. Halbuki Duhamel, bu yazı devriminin Türk kültürüne bir hizmet olduğuna inanır. Nitekim Çinliler, Latin harflerini kabul edip etmemek konusunda düşüncesini sordukları zaman memleketimizi örnek göstererek isabetli bir iş yaptığımızı söylemiş.

Duhamel'in bugünkü Fransız sanat ve fikir dünyasının en muhafazakar kutbuna bağlı olduğunu göz önünde tutarsak, muhafazakarlığın bir ileri Batı memleketiyle bizde ne kadar değişik kılıklara büründüğünü ibretle görürüz.

Duhamel, savaşları ortadan kaldıracak yerde daha da vahşileştiren makine uygarlığının insanlığa mutluluk getirmemiş olduğuna inanır. Fazla makineleşmiş memleketlerden pek hoşlanmaz. Moskova dönüşünde Sovyetleri nasıl yermişse, Amerika dönüşü de Yeni Dünyadan hayal kırıklığı ile söz açmıştır. Avrupa kültürünün bireyci, yerleşik, huzurlu geleneklerine bağlıdır o. Bu düşünceye onun yaşındaki pek çok Fransız yazarında rastlamak mümkündür. Avrupa'nın altın devri sayılan bir çağda, 1900'de on altı yaşındaydı. İlk Dünya Savaşı felaketinden önceki mutlu yıllara rastlamıştı gençliği. Gelenekler dendi mi, o çağlar gelir onun neslinden onların aklına.

Denizaltı ile uçak daha birer oyuncaktı. İdeoloji kavgaları ise, bir gün dünyamızı sonu gelmez felaketlere sürükleyen bir tehlike olabileceğinden habersiz gençlerin elinde heyecanlı bir kafa sporundan fazla bir şey ifade etmiyordu. Hayatta bir oturmuşluk, bir huzur vardı. Bilimin zaferine, güzel sanatların üstünlüğüne inanılıyor. İşte bugün yetmişine yaklaşan Fransız aydınları için gelenekler deyince hatıra gelen manzara budur.

Bir de kendimize bakalım: Bugün en yaşlılarımızın Cumhuriyete kadar hatırlayacakları yıllar böyle bir saadet havası içinde mi geçmiştir? Ne gezer? Belki zengin aileler içinde, memleket ve dünya işlerine kulaklarını tıkamış beyzadeler arasında çocukluk yıllarını bir saadet çağı diye hatırlayanlarımız vardır. Ama memleketimizin o yıllardaki hali yürekler acısıdır. Birbirini kovalayan bozgunlar, iktisadi sıkıntılar, iç ve dış huzursuzluklar, türlü felaketler ve bütün bu acıların kaynattığı kötümser, yarından umutsuz, karanlık bir edebiyat...

O günleri gözleriyle görmüş veya babalarından dinlemiş olan Türk nesilleri elbette ki geleneklerimiz içinde yurdun o hazin durumunu hazırlamakta rol oynamış olanları hayırla anacak değillerdir.

Gelenek diye ataların manevi mirasına deniyorsa bunların arasında fes de var, çarşaf da var. Mecelle de var, Arap harfleri de var, medrese de var, hatta saltanat da, hilafet de var, hasılı bizi son yüzyıllar boyunca bozgundan bozguna uğratıp perişan eden bütün gerilikler var. Daha doğrusu muhafazakârlarımız "gelenekler" deyince bütün bunları, her şeyden önce bunları anlıyorlar. Ama bir Batılı milliyetçi, ne kadar muhafazakâr olursa olsun milleti ilerlemekten, kuvvetlenmekten alıkoyan engelleri hiçbir zaman milli gelenekleri arasında saymaya razı olmaz.

Gerçi biliyorum, mesela Fransa'da da, Maurras gibi memleketi Hitler ordularının istilasına uğradığı zaman "İşte Fransa şimdi gerçek kurtuluşa kavuştu" diye haykıracak kadar gözleri kararan sözde milliyetçiler yetişmemiş değildir. Ama ne de olsa, onların bu çeşit sapıkları bile bütün ilerlemelere perde çekilmesini isteyecek kadar ileri gitmemişlerdir.

Gelenek, gelenek diyoruz ya, asıl milli geleneklerimize ancak Cumhuriyetten sonra değer vermeye başladığımızı hiç düşünmüyor muyuz? Serüat rejiminde "gelenek", Arabın bize getirip kabul ettirdiği dünya görüşü demekti. Ama Anadolu'nun halk inanışları, şiirleri, türküleri, nakışları, bütünüyle unutulmuş, hor görülmüştü. Bu sözde gelenekçi rejimde gerçek milli geleneklerimiz, ancak halkın o eşsiz sağduyusu sayesinde bir dereceye kadar varlığını devam ettirebilmiştir.

Milli geleneklerimizin, folklor değerlerimizin, antlarımızın ve eski eserlerimizin sevgisini ve saygısını biz ancak Batı düşüncesini benimsemeye başladıktan sonra edinebildik. Bu alanda ne yapılmışsa Cumhuriyet çağında Batılı aydınlarımızca yapılmıştır. (...)

(*Varlık*, 1 Mayıs 1954)

gisini (1928, sekiz sayı) çıkardı. *Yedi Meşale* dışında diğer şiir ve yazılarını *Servet-i Fünün, Yeni Kitap, Hayat, Muhit, Çığır* (1926-23) ve kendi çıkardığı *Varlık* (1933-81) dergilerinde yayımladı. Edebiyata şiirle başlamışsa da sonra diğer türlere yönelerek hikâye, roman, oyun ve makale türlerinde, Panait İstrati ve Balzac gibi Batı yazarlarından çevirileri dahil, altmışa yakın eser verdi.

"Şiirin konusu hayatın türlü kesimlerine inmiştir; ayrıntılarda bir genişleme vardır. Yaşar Nabi'deki konu genişliği yeni bir şiirin olanaklarına bitişmez. Düşünce şiiri ile izlenimci diye adlandırabileceğimiz bir şiir arasında kararsızdır. Serserinin, arabacının, madencinin, bekçinin, dilencinin, ateşçinin, balıkçının, lanetlinin şiirini yazmayı dener; gülen adamı, asılmış adamı, kürek mahkumunu, açları anlatır. Zamanında 'sosyal şiir' olarak anılmış bu yapıtları Yaşar Nabi'nin başka bir şiirinin şu mısrasındaki espriedir: 'Haykır şairim, haykır ellerin kederini." (Cemal Süreya)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Yedi Meşale* (ortak, 1928), *Kahraman* (1929), *Onar Mısra* (1932, Mesafeler bölümü eklenerek iki kitabın yeni basımı Kahramanlar adıyla, 1970).

Yaşar Nabi Nayır

ROMAN: *Bir Kadın Söylüyor* (1931), *Adem ve Havva* (1932).

HİKÂYE: *İnkılâp Çocukları* (1933), *Bu da Bir Hikâyedir* (1935), *Sevi Çıkmazı* (1935).

OYUN: *Mete* (1933), *İnkılâp Çocukları* (1933), *Beş Devir* (1933), *Köyün Namusu* (1933), *Radyofonik Öyküler* (radyo oyunları, 1979).

İNCELEME-MAKALE: *Balkanlar ve Türklük* (1936), *Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri* (1937), *Nereye Gidiyoruz* (1948), *Yıllar Boyunca* (1959), *Atatürkçülük Nedir?* (1963), *Atatürk Yolu* (1966), *Edebiyat Dünyamız* (1971), *Dost Mektupları* (ölmüş yazarların mektupları, 1972), *Değişen Dünyamız* (1973), *Çağımıza Ters Düşenler* (1975).

DERLEME: *Edebiyatçılarımız Konuşuyor* (1976), *Şiir Sanatı* (ed. 3. bas., 1969; gen. bas. Salih Bolat 2004).

ÇEVİRİ: *Monna Vanna* (Maurica Maeterlinck'ten, 1930), *Ariane'la Mavi Sakal* (Maurica Maeterlinck'ten, 1945), *Zadig ve Başka Hikâyeler* (Voltaire'den, 1946).

HAKKINDA: Osman Nebioğlu / Türkiye'de Kim Kimdir (1962), Mehmet Seyda / Edebiyat Dostları (29 Yazarla Röportaj, 1970), Cemal Süreya / Şapkam Dolu Çiçekle (1976), TDE Ansiklopedisi (c. 6, 1976-98), Türker Acaroğlu / Ozanlar ve Yazarlar (1981), Doğan Hızlan / Yaşar Nabi Nayır'ın Ardından (Gösteri, Nisan 1981), Yaşar Nabi'ye Saygı (1982), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), Atilla Özkırımlı / Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1982), Tuncer Uçarol / Varlık Dergisinin İlk Yılları: 1933-1945 (Varlık, sayı: 910, Temmuz 1983) -1933-1945 Yılları "Varlık" Dergisinde Neler Var Neler Yok? (Yazko Somut, sayı: 54, 12 Ağustos 1983) – Yaşar Nabi'nin Şiirleri ve 1930'lar (Varlık, sayı: 930, Mart 1985), İsmail Parlatır / Türk Ansiklopedisi-"Yaşar Nabi Nayır" (c. 25), Ahmet Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), Gündüz Artan / Takma Ad – Soyadı – Rumuz Dizinleri (1994), Adnan Binyazar / Yaşar Nabi'nin Büyüklüğü - Varlık 50 Yaşında (Ozanlar Yazarlar Kitaplar, 1998), Mehmet Behçet Yazar / Edebiyatçılar Alemi Edebiyatımızın Unutulan Simaları (yay. haz. Mustafa Everdi, 1999), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), TBE Ansiklopedisi (2001), Ülkü Tamer / Yaşamak Hatırlamaktır (2002), Emin Özdemir / Yaşar Nabi'nin Dilsel Söylemi (Varlık, Temmuz 2003).

NAZIM EFENDİ

Şair. 1839, Şeyh köyü / Hatay doğumlu. Medrese öğreniminin yanı sıra özel öğrenim görerek Arapça ve Farsça öğrendi. Divan edebiyatını inceledi. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazdı. Fuzuli'yi andıran lirik şiirleri, gazelleri ile ünlüdür. *Divan*'ı basılmadı.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982).

NÂZIM HİKMET

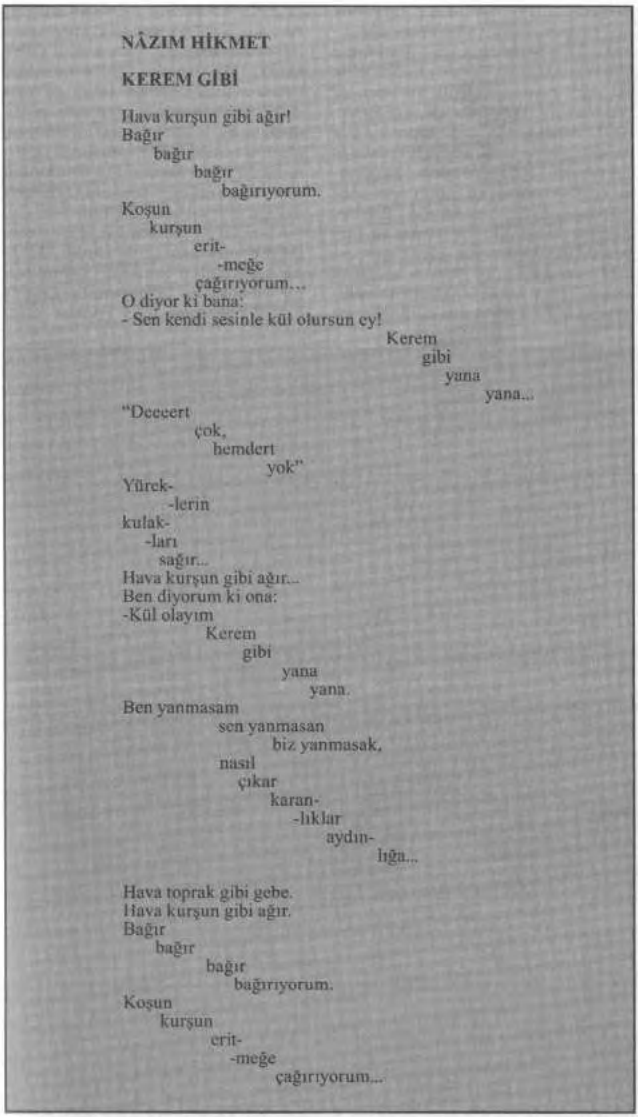
Şair ve yazar (D. 20 Kasım 1901 [Nüfus kaydında 15 Ocak 1902], Selanik - Ö. 3 Haziran 1963, Moskova / SSCB). Tam adı Nâzım Hikmet Ran. Gazete yazılarının bir bölümünde Orhan Selim imzasını kullandı. Baba tarafından valiliklerde bulunmuş ve Mevlevî tarikatından olan şair Mehmet Nâzım Paşa'nın torunudur. Anne tarafından büyük dedesi, Karadağ Savaşında şehit olan Osmanlı Komutanı Mustafa Celaleddin Paşa (asıl adıyla Kont Konstantin Borjenski) Polonya'dan gelmişti, Gagauz Türklerindendir. Babası Hikmet Bey isc Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) mezunu, Kalem-i Ecnebiye'ye bağlı bir memurdu. Enver Paşa'nın kızı olan annesi Celile Hanım; Fransızca bilen, piyano çalan ve ressam olan bir hanımdı. Kurtuluş Savaşı döneminin Moskova Büyükelçisi Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Nâzım Hikmet'in büyük dayısıdır. Nâzım, aynı zamanda şair Oktay Rifat'ın teyze çocuğudur.

Nâzım Hikmet, ilkokulu Göztepe Taş Mektep'tc bitirdikten sonra, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi)'nin hazırlık sınıfına yazıldı. Bir yıl sonra ailesinin ekonomik sıkıntıya düşmesi yüzünden bu okuldan alınarak Nişantaşı Sultanisine verildi. Bu arada, dedesi Nazım Paşa'nın etkisiyle şiirler yazmaya başlamıştı. 1917'de girdiği Heybeliada Bahriye Mektebini 1919'da bitirip Hamidiye kruvazöründe güverte subayı olarak göreve başladı. Aynı yılın kış aylarında, son sınıftayken geçirdiği zatülcenp hastalığı yeniden başladı. Uzun süren bir tedavi ve dinlenme döneminden sonra kendisini toparlayamadığı görülünce sağlık kurulu raporuyla, 17 Mayıs 1920'de askerlikten çıkarıldı. Bu arada 'Hececi' şairler arasında genç bir ses olarak oldukça ünlenmişti. Bahriye Mektebinde tarih ve edebiyat öğretmeni olan, ayrıca aile dostu olarak evlerine de gelip giden Yahya Kemal'e büyük hayranlık duyuyor, yazdığı şiirleri ona gösterip eleştirilerini alıyordu. 1920'de *Alemdar* gazetesinin açtığı bir yarışmada, ünlü şairlerden oluşan seçici kurul, birincilik ödülünü Nâzım Hikmet'e vermişti. Bu arada Faruk Nafiz (Çamlıbel), Yusuf Ziya (Ortaç), Orhan Seyfi (Orhon) gibi genç ustalar ondan sevgiyle söz etmeye başlamışlardı.

İstanbul'un işgal altında olduğu günlerde vatan sevgisini yansıtan coşkulu direniş şiirleri yazıyordu. 1920 yılının son günlerinde yazdığı *Gençlik* başlıklı şiiri, gençleri ülkenin kurtuluşu için savaşmaya çağırmaktaydı. 1 Ocak 1921'de ise Mustafa Kemal'in öncülüğündeki güçlere silâh ve cephane kaçıran gizli bir örgütün yardımı ve üç şair arkadaşı (Faruk

Nazım Hikmet

NÂZIM HİKMET

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...
O diyor ki bana:
- Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
"Deeeert
çok,
hemdert
yok"
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki ona:
-Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
lığa...

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

Nafiz, Yusuf Ziya ve Vâlâ Nurettin) ile Sirkeci'den kalkan Yeni Dünya vapuruna gizlice bindiler. İnebolu'ya varınca Ankara'ya geçebilmek için beş altı gün izin beklediler. İnebolu'da geçirdikleri günlerde, Almanya'dan gelip Anadolu'ya geçmek üzere, onlar gibi izin bekleyen öğrencilerle tanıştılar. Aralarında Sadık Ahi (sonradan Mehmet Eti adıyla CHP milletvekili), Vehbi (Prof. Vehbi Sandal), Nafi Atuf (Kansu, sonradan CHP Genel Sekreteri) gibi kişilerin de bulunduğu bu öğrenciler "Türk Spartaküsler" olarak anılıyor, sosyalizmi savunuyor, Türkiye'nin Misak-ı Millî sınırlarını ilk tanıyan ülke olarak Sovyetler Birliğinden övgüyle söz ediyorlardı. Onların anlattıkları Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nurettin için yepyeni bilgilerdi.

Ankara'ya vardıklarında kendilerine verilen ilk görev, İstanbul gençliğini Milli Mücadele'ye çağıran bir şiir yazmak oldu. Vâlâ Nurettin'le üç gün içinde yazıp bitirdikleri bu üç sayfadan uzun şiir Matbuat Müdürlüğünce, 1921'in Mart ayında on bin adet bastırılarak dağıtıldı. Şiirin yankıları o kadar büyük oldu ki Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri böyle güçlü bir çağrının doğurabileceği sorunların nasıl çözülebileceğini tartışma gereğini duydular. Bu arada, Celile Hanım'ın uzaktan akrabası olan İsmail Fazıl Paşa, yazdıkları şiirle ortalığı karıştıran bu iki yetenekli şairi Meclis'e çağırarak Mustafa Kemal Paşa'ya takdim etti. Kısa bir süre sonra da ikisi birlikte öğretmen olarak Bolu'ya atandılar. Buradaki kısa öğretmenlik dönemlerinde Ağır Ceza Mahkemesi Reis Vekili olan Ziya Hilmi Bey, bu iki gence Fransız Devrimini anlattı, Lenin'den ve Kautsky'den söz etti, sosyalist devrimi gerçekleştirmiş olan Sovyetler Birliğini görmek istediğini söyledi.

Bolu'da halktan bir kesimin baskısına, gizli polis örgütünün güvensizlik belirten davranışları da eklenince orada barınamayacaklarını anlayan Nâzım Hikmet'le Vâlâ Nurettin, Ziya Hilmi Bey'in de etkisiyle Moskova'ya gitmeye karar verdiler. Bolu'dan Trabzon'a, oradan da Batum üzerinden Moskova'ya geçtiler. Moskova'da Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi (Kutv)'ne girdiler. Nâzım burada ekonomi ve toplumbilim okudu.

Nâzım Hikmet, Divan şiiri geleneğinden serbest müstezatı ve Tanzimat'tan sonra Batı şiiri ile girilen ilişki nedeniyle de Fransız şiirinin serbest ölçüsünü biliyordu. Batum'da *İzvestiya* gazetesinde gördüğü bir şiirin uzunlu kısalı dizeleri, merdivenli istifi ilgisini çekmişti. Moskova'ya giderken geçtikleri bölgelerde gördüğü aç insanların üzerinde bıraktığı etkiyle yazmaya başladığı *Açların Gözbebekleri* şiirini hece ölçüsüne sığdıramadığını anlayınca *İzvestiya*'daki şiirin biçimsel çağrışımlarından esinlenerek serbest tarzda yazmayı denedi. Şiir, yer yer hece kalıplarıyla kurulmuş olsa da ortaya tümüyle Türk şiir kurallarına uymayan serbest bir ölçü çıktı. Nâzım'ın içine girdiği yeni dünyanın düşünce ve duygu yükü altında, bu serbest ölçüyle yazdığı şiirler birbirini izledi.

"Bilindiği gibi, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en büyük çıkışını Nâzım Hikmet yaptı. Bu şiirin yeniliği, ilk kez bilinçli olarak sosyalist gerçekçiliğin Türkiye şiirinde konu edilmesi ve bu izleğe uygun 'serbest şiirin' biçim olarak seçilmesindedir. Ancak, 'serbest şiir', şiirden yalnızca ölçünün (vezin)

Nâzım Hikmet

atılması değil, uyak (kafiye) düzeninin de büyük ölçüde kırılması ile, estetik anlamda her şiirin az çok kendine özgü bir yapı yeniliği kazanır olmasındadır. Bu çıkışla sözcük, şiirde temel birim olmaktan çıkarılmış, sözün bütünsel anlatım olanağı özgürlüğüne kavuşmuştur. Ne ki Nâzım Hikmet'in şiirleri edebiyat derslerine konu edilmediği, hatta bir dönem tümüyle yasaklandığı için, 'serbest nazım' Orhan Veli'nin şiirimize getirdiği yıllarca yazıldı ve söylendi. Gerçeğin böyle olmadığını ise sanırım 1970'li yıllarda, ilk kez Memet Fuat yazabildi. Kuşkusuz 'ölçüsüz şiiri' Nâzım Hikmet bulmadı ama, bilinen hiçbir kalıp ve uyakla onun coşkusunu yansıtabilmek olanaklı değildi. Gerek Ulusal Kurtuluş Savaşımız, gerekse dünyanın kimi yerlerinde başarıya ulaşan sosyalist devrimlerden duyduğu heyecanı ve mutluluğu ne aruz ölçüsünün kalıpları içinde ne de hece şiirinin tek boyutluluğunda ifade edebilmesi olanaklıydı." (Hüseyin Atabaş)

Nâzım Hikmet bu dönemde yazdığı şiirlerinin kimilerini 1923'te *Yeni Hayat* ve *Aydınlık* gibi dergilere göndererek yayımlatmıştı. Moskova'da üniversiteyi bitirince de Ekim 1924'te gizlice sınırdan geçerek Türkiye'ye döndü, *Aydınlık* dergisinde çalışmaya başladı. Sonra bir basımevi kurmak üzere İzmir'e gitti. Ancak 4 Mart 1925 tarihinde çıkan Takrir-i Sükûn Kanununa dayanılarak, 1 Mayıs 1925'te yayımladığı bir bildirge dolayısıyla *Aydınlık* dergisinin çevresindeki yazarlar tutuklanmıştı. Ankara'da, içinde bu olayın da bulunduğu İstiklal Mahkemesindeki dava 12 Ağustos 1925 tarihinde sonuçlandığında, Nâzım Hikmet'e de kendisi bulunmadan, on beş yıl hapis cezası verildiği görüldü. Bunun üzerine, saklanmakta olduğu İzmir'den İstanbul'a geçerek gizlice yurtdışına çıktı ve yeniden Sovyetler Birliğine gitti. 1926 yılında Cumhuriyet Bayramı nedeniyle çıkartılan af kapsamına girdiğini öğrenince resmi yoldan yurda dönebilmek için başvurduysa da pasaport alamadı. Bu arada, 28 Eylül 1927 tarihinde İstanbul'da dağıtılan bildiriler yüzünden açılan bir davada, gizli parti üyesi olmakla suçlanarak yine gıyabında üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Aynı yıl Bakü'de ilk şiir kitabı *Güneşi İçenlerin Türküsü* yayımlandı. Ekim ayında da yine gizlice sınırı geçerek Kafkasya üzerinden Türkiye'ye girdi. Yakalandı ve olay yerine en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu Rize'de, tutuklu olarak, dört ay süren bir yargılama sonucunda üç gün hapis cezası aldı. 14 Ekim 1928'de kelepçeli olarak götürüldüğü Ankara'da yeniden tutuklanarak *Aydınlık* dergisinde yayımlanan şiirleri nedeniyle hakkında yeni bir dava açıldı. Duruşmaları 23 Aralık 1928'de sona erdi. Verilen karar; söz konusu şiirlerinde suç unsuru bulunmadığı, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinin gıyabında verdiği üç aylık ve Rize Mahkemesinin üç günlük cezaların birleştirilerek uygulanması yolundaydı. Ama tutukluluk süresi bu cezaların toplamından fazla olduğu için serbest bırakıldı.

İstanbul'a giderek *Resimli Ay* dergisinin yazı kadrosuna katıldı. Burada bir yandan şiirlerini yayımlıyor, bir yandan da edebiyatın yerleşmiş değerlerine karşı sert çıkışlar yapı-

NÂZIM HİKMET

SALKIMSÖĞÜT

Akıyordu su
gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!
Birden
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!
Ah ne yazık!
Ne yazık ki ona
dörtnal giden atların köpüklü boynuna bir daha yatmayacak,
beyaz orduların ardında kılıç oynatmayacak!

Nal sesleri sönüyor perde perde,
Atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!

Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat..
Atları rüzgâr...
Atları...
At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!

Akar suyun sesi dindi.
Gölgeler gölgelendi
renkler silindi
Siyah örtüler indi
mavi gözlerine,
sarktı salkımsöğütler
sarı saçlarının
üzerine!
Ağlama salkımsöğüt
ağlama,
kara suyun aynasında el bağlama!
el bağlama!
ağlama!

yordu. 1930 yılının Temmuz ayında çıkan şiir plağının kahveler, lokantalar gibi halka açık yerlerde çalınması yasaklandı. 1931 yılının mayıs ayında, İçişleri Bakanlığının emriyle Nâzım Hikmet, ilk beş kitabındaki şiirlerinde, "Bir zümrenin başka zümreler üzerinde hakimiyetini temin etmek gayesiyle halkı suça teşvik ettiği" savıyla mahkemeye verildi. Mahkeme beraatle sonuçlandı. Bu arada yazdığı bir yergi şiiri ile *Gece Gelen Telgraf* kitabı için hakkında iki ayrı dava açıldıysa da, Cumhuriyetin onuncu yılında çıkarılan af yasasıyla bu davalar düştü. Aralık 1932'de ise İstanbul'da dağıtılan birtakım bildiriler nedeniyle girişilen toplu tutuklama sırasında Nâzım Hikmet de tutuklandı, Haziran 1933 ayında Bursa'ya gönderildi. Orada idam istemiyle açılan dava 31 Ocak 1934 tarihinde beş yıl hapis cezası kararıyla sonuçlandı. Bir buçuk

Nâzım Hikmet

NÂZIM HİKMET

KUVAYİ MİLLİYE

Saat 2.30.

Kocatepe yanık ve ihtiyar bir buyırdır,
ne ağaç, ne kuş sesi,
ne toprak kokusu vardır.
Gündüz güneşin,
gece yıldızların altında kayalardır.
Ve şimdi gece olduğu için
ve dünya karanlıkta daha bizim,
daha yakın,
daha küçük kaldığı için
ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten
evimize, aşkımıza ve kendimize dair
sesler geldiği için
kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi
okşayarak gülümseyen bıyığını
seyrediyordu Kocatepe'den
dünyanın en yıldızlı kuranlığını.
Düşman üç saatlik yerdedir
ve Hıdırlık-tepesi olmasa
Afyonkarahisar şehrinin ışıkları gözükecek.
Kuzeydoğuda güzelim dağları
ve dağlarda tek tek
ateşler yanıyor.
Ovada Akarçay bir pırıltı halinde
ve şayak kalpaklı nöbetçinin hayalinde
şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var:
Akarçay belki bir akar su,
belki bir ırmak,
belki küçücük bir nehirdir
Akarçay Dereboğazı'nda değirmenleri çevirip
ve kılçıksız yılan balıklarıyla
Yedişehitler kayasının gölgesine girip
çıkar.
Ve kocaman çiçekleri eflâtun
kırmızı
beyaz
ve sapları bir, bir buçuk adam boyundaki
haşhaşların arasından akar.
Ve Afyon önünde
Altıgözler köprüsünün altından
gündoğuya dönerek
ve Konya tiren hattına rastlayıp yolda
Büyükçobanlar köyünü solda
ve Kızılkilise'yi sağda bırakıp gider.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam
kaynakları ve yolları düşman elinde kalan bütün
nehirleri.
Kim bilir onlar ne kadar büyük,
ne kadar uzundular?

Birçoğunun adını bilmiyordu,
yalnız, Yunan'dan önce ve Seferberlik'ten evvel
Selimşahlar Çiftliği'nde ırgatlık ederken Manisa'da
geçerdi Gediz'in sularını başı dönerek.

Dağlarda tek
tek
ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mevzerinin yanında,
birdenbire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar: "Üç", dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
eğildi, durdu.
Bıraksalar
ince, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon ovasına atlıyacaktı.
(...) (*Kuvayi Milliye/Destan*, 1997)

NÂZIM HİKMET

BAHRİ HAZER

Ufuklardan ufuklara
ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;
Hazer rüzgârların dilini konuşuyordu balam,
konuşup coşuyordu!
Kim demiş "çört vazmi!"
Hazer ölü bir göle benzer!
Uçsuz bucaksız başıboş tuzlu bir sudur Hazer!
Hazerde dost gezer, e...y!..
düşman gezer!
Dalga bir dağdır
kayık bir geyik!
Dalga bir kuyu
kayık bir kova!
Çıkıyor kayık
iniyor kayık,
devrilen
bir atın
sırtından inip,
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!
Ve türkmen kayıkçı
dümenin yanında bağdaş kurup oturmuş.
Başında kocaman kara bir papak;
bu papak değil:
tüylü bir koyunu karnından yarıp
geçirmiş başına!
Koyunun tüyleri düşmüş kaşına!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık

Ve kayıkçı
"Türkmenistanlı bir Buda heykeli" gibi
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş,
fakat, sanma ki Hazerin karşısında elpençe divan durmuş!

O bir Buda heykelinin
taştan sükûnu gibi kendinden emin
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş.

Bakmıyor
kayığa
sarılan
sulara!
Bakmıyor
çatlayıp
yarılan
sulara!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık
devrilen
bir atın
sırtından inip
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!

- Yaman esiyor be karayel yaman!
Sakın özünü Hazerin hilesinden aman!
Aman oyun oynamasın sana rüzgâr!

- Aldırma anam ne çıkar
ne çıkar
kudurtsun
karayel
suları,
Hazerde doğanın
Hazerdir mezarı!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık
Çıkıyor ka...
iniyor ka...
Çık...
in...
çık...

(*853 Satır*, 1997)

yıl yatmış olarak hapisten çıktı. Geçimini sağlamak için *Akşam* gazetesinde Orhan Selim takma adıyla fıkralar yazmaya başladı. Genç takma adlarla gazetelere romanlar, tiyatrolara operetler yazdı.

17 Ocak 1938 tarihinde tutuklanıp kısa bir süre İstanbul Tevkifhanesinde bekletildikten sonra Ankara'ya götürülerek, özel olarak kurulan Harp Okulu Askerî Mahkemesine çıkarıldı. Bu dava, 29 Mart 1938'de, "Askerî kişileri üstlerine karşı isyana teşvik" suçundan on beş yıl ağır hapse mahkum edilmesiyle sonuçlandı. 28 Mayıs 1938 tarihinde Yargıtay cezayı onaylandıktan sonra, İstanbul'da Sultanahmet Cezaevine, oradan da Silivri önlerinde demirli bulunan Erkin gemisine götürüldü. Bu sırada, askeri birliklerde yapılan aramalarda kimi askerlerin dolaplarında kitaplarının bulunması sebebiyle, Donanma Komutanlığı Askerî Mahkemesinin açtığı davada yargılanarak, 29 Ağustos 1938'de, "Donanmayı isyana teşvik" suçlamasıyla yirmi yıl ağır hapse mahkum edildi. Bu son mahkemenin sürdüğü günlerde, mahkemenin savcı yardımcısı Hakim Teğmen Halûk Şehsuvaroğlu özel bir görüşmede, bir isteğinin olup olmadığını sorduğunda, Nâzım Hikmet, Mustafa Kemal Atatürk'e ulaştırılması ricasıyla kendisine bir mektup verdi. Şchsuvaroğlu bir surctini çıkararak, mektubu Beşiktaş postanesinden taahhütlü olarak gönderdi. Kemal Sülker'in yazdığına göre, *"Ata'nın yanına girebilenlerden İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya teslim edilen mektup, bir müsait zaman bulunarak Atatürk'e teslim edilememiş."* Çünkü Atatürk ağır hastadır.

Nâzım Hikmet'in, toplam 35 yıla ulaşan hapis cezalarını, mahkeme çeşitli gerekçelerle 28 yıl 4 aya indirerek karara bağlandı. Nâzım, 1 Eylül 1938 tarihinde İstanbul Tevkifhanesine, Şubat 1940'ta Çankırı Cezaevine, Aralık 1940'ta Bursa Cezaevine gönderildi. Bu cezaevlerinde on yılı aşkın bir süre kalan şair, yayımlama olanağı bulamasa da sürekli şiir yazdı.

1949 yılı ortalarına doğru, Ahmet Emin Yalman'ın *Vatan* gazetesinde yazdığı bir dizi yazı ve gazetenin avukatı Mehmet Ali Sebük'e yaptırdığı ve sekiz yazıdan oluşan bir inceleme sonucunda; kamuoyunda, Nâzım Hikmet'in bir "adli hata" yüzünden cezaevinde olduğu görüşü ağırlık kazanmaya başladı. Ankara'da avukatlar, İstanbul'da aydınlar imzaladıkları toplu dilekçelerle Cumhurbaşkanı'na başvurdular. Yurtdışında da benzer

NÂZIM HİKMET'İN BİR MEKTUBU

Cumhurreisi Atatürk'ün Yüksek Katına,

Türk Ordusunu 'isyana teşvik' ettiğim iddiasıyla 'on beş yıl ağır hapis cezası' giydim. Şimdi de Türk donanmasını 'isyana teşvik etmekle' ithamlendiriliyorum.

Türk inkılâbının ve senin adına and içerim ki suçsuzum.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Kör değilim ve senin yaptığın her ileri dev hamleyi anlayabilen bir kafam, yurdumu seven bir yüreğim var.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Yurdumun ve inkılâpçı senin karşında alnım açıktır.

Yüksek askeri makamlar, devlet ve adalet, küçük bürokrat, gizli rejim düşmanlarınca aldatılıyorlar.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Deli, serseri, mürteci, satılmış, inkılâp ve yurt hainî değilim ki, bunu bir an olsun düşünebileyim.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Senin eserin ve sana aziz olan Türk dilinin inanmış bir şairiyim. Sırtıma yüklenen ve yüklетilecek hapis yıllarını taşıyabilecek kadar sabırlı olabilirdim. Büyük işlerinin arasında seni bir Türk şairinin felaketi ile alâkalandırmak istemezdim.

Bağışla beni. Seni bir an kendimle meşgul ettimse, alnıma vurulmak istenen bu 'inkılap askerini isyana teşvik' damgasının ancak senin ellerinle silinebileceğine inandığımdandır.

Başvurabileceğim en inkılâpçı baş sensin.

Kemalizmden ve senden adalet istiyorum.

Türk inkılâbının ve senin başına and içerim ki suçsuzum.

Nâzım Hikmet Ran

girişimlerde bulunuldu. Bu arada Birleşmiş Milletlerin danışma organlarından olan Uluslararası Hukukçular Birliği, Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması dileğiyle 9 Şubat 1950 tarihinde TBMM Başkanlığına, Milli Savunma ve Adalet bakanlıklarına birer mektup gönderdi. Bütün bu girişimlerden sonuç alınamadığını gören Nâzım, 8 Nisan 1950'de açlık grevine başladı. Kalbinden ve karaciğerinden rahatsız olduğu için, ertesi gün hemen İstanbul'a götürülerek hastaneye yatırıldı. 14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanan Demokrat Partinin çıkardığı ve 15 Temmuz 1950 tarihinde yürürlüğe giren genel af yasası ile cezaevinden çıktı, yeniden İpek Film'de çalışmaya başladı. Hapisten çıktıktan sonra da sürekli ve açıkça polis tarafından izleniyordu. Bu nedenle kitaplarını yayımlatma, oyunlarını sahneletme imkânı bulamayacağı anlaşılıyordu.

Bahriye Mektebinden mezun olduğu, güverte subaylığı yaptığı, hastalığı sebebiyle askerlikten çıkarıldığı halde, yeniden askere alınması için karar çıkarılınca önce Romanya'ya oradan da Moskova'ya geçmiş olması nedeniyle 25 Temmuz 1951 tarihli bir Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarıldı.

Dışarıda birçok uluslararası kongreye katılan, çeşitli ülkelere yolculuklar yapan Nâzım Hikmet dün-

NÂZIM HİKMET'İN ŞİİRİNDE YERGİ ÖĞESİ

Türkân Yeşilyurt

Asıl adı *Mehmet Nâzım Ran* olan *Nâzım Hikmet*, şiirin yanı sıra roman, öykü, masal, tiyatro, senaryo ve çeşitli gazetelerde yazdığı köşe yazılarıyla edebiyatın hemen hemen her dalında ürün vermiş çok yönlü bir edebiyatçıdır. İlk şiiri 10 Ekim 1918 tarihli *Yeni Mecmua*'da yer alan *'Hâlâ Servilerde Ağlıyorlar mı?'*, *Mehmet Nâzım* imzasını taşır. *'Güneşi İçenlerin Türküsü'* adlı ilk şiir kitabı 1928 yılında Bakü'de yayımlanmıştır. Türkiye'de basılan ilk şiir kitabı ise 1929 yılında çıkan *'835 Satır'*dır. Nâzım Hikmet, daha bu ilk yapıtında *'Orkestra'*, *'Piyer Loti'*, *'Berkley'*, *'Gövdemdeki Kurt'* adlı şiirlerinde geleneksel şiir anlayışını, Fransız yazar *Pierre Loti*'yi, idealist düşünür *George Berkeley*'i ve ilk eşi *Nâzmiye Hanım*'ı yerer. Daha sonraki kitaplarında da fantazi, mizah, alayla birlikte yergi öğesine rastlanır.

Nâzım Hikmet'in gelenekten yararlanan bir şair olduğu sık sık vurgulanır. Ancak şairin Türk şiirinin yergi geleneğinden yararlanıp yararlanmadığı, yararlandıysa nasıl yararlandığı, bu geleneğe bir katkı sağlayıp sağlamadığı tam olarak açığa çıkarılmış değildir. Örneğin *Nedim Gürsel*, *'Doğumunun Yüzüncü Yılında Dünya Şairi Nâzım Hikmet'* adlı kitabında şairin gelenekten nasıl yararlandığını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyduğu halde, geleneksel yergi şiiriyle ilişkisine yeterince değinmemiştir. Oysa *Kemal Tahir*'e 20 Ocak 1942 tarihinde yazdığı mektubunda önemli bir yergi şairi olan *Eşref* için övücü sözler söyleyen Nâzım Hikmet'in yergi geleneğimizdeki yerini belirlemek önemlidir.

Kendisiyle ilgili birçok yayın olduğu için Nâzım Hikmet'le ilgili çalışma yapmak ilk bakışta kolay gibi görünse de bu yayınların nesnelliği tartışmalıdır. "Siyasî kimliği"ni "şair kimliği"nin önüne geçirenler, çarpıtan aynalar gibi onu bazen "dev"e, bazen "cüce"ye dönüştürmektedir. Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinde okumuş, komünist olmakla övünmüş, şiir, yazı ve söyleşilerinde komünist olduğunu belirtmiş Nâzım Hikmet'in bu yönünü gizlemeye çalışanlarsa onu eksik yansıtmaktadırlar. Öte yandan giyimi-kuşamı, boyu-bosu ve aşkları etrafında çıkarılan söylentiler şiirini gölgede bırakabilmektedir. *Vera Tulyakova Hikmet de Nâzımla Söyleşi* adlı kitabında şairin şu sözlerini aktarır: "Benimle ilgili yazılanlarda o kadar çok uydurma şey var ki!" (s.88) Hakkındaki anı, tanıklık ve biyografiler birincil kaynaklarla doğrulanmadıkça tek başlarına yeterli ve güvenli görünmemektedirler. Bu duruma şairin yergi şiirleri üzerinde pek durulmaması, daha doğrusu bu konunun teğet geçilmesi eklenince işin güçlüğü daha açık bir biçimde görülür. Bu bakımdan "ön yargısız ve tarafsız" bir çalışma yapabilmek için şairin özellikle yazı, mektup ve söyleşilerinden yararlanılmıştır.

→

Nâzım Hikmet, diyalektik maddeci dünya görüşünü temel alan sanat ve yazın anlayışıyla kaleme aldığı yergi şiirlerinde insan bilincinin nesnel gerçekliği yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda yarattığını da ortaya koyar. Bu yüzden şairi dünyayı dönüştürebilir, etkin bir kişi olarak görür. Yalnız "olan"ı değil; "olması gereken"i de gösterir. Örneğin *'Berkley'* şiirinde idealist felsefeyi eleştirmekle kalmaz, bu felsefeye karşı maddeci felsefeyi önerir ve savunur.

Nâzım Hikmet, yergi şiirlerinde egemen sınıfların ideolojisine karşı alt sınıfların yanında yer alarak, dünyayı devrimci yoldan dönüştürme sürecine katıldığını düşünür, Örneğin *'Ahmet Emin Yalman'* şiirinde Amerikan yanlısı anlayışa karşı halkçı bir anlayış sergiler.

Nâzım Hikmet, şiirsel anlatım araçlarının, şiir dilinin bir başka deyişle şiirin semiyotik yönünün içeriğe bağımlı olduğunu, başlı başına bir "yapı" olmadığını, yergi şiirleriyle toplumsal eleştiri yaparak ortaya koyar. *'Ayağa Kalkın Efendiler'* şiirinde de biçimci şairleri iğneler.

Nâzım Hikmet, yergi şiirlerinde yapıtın yapısal ve semiyotik yönü yanında bildirimsel yönünü de öne çıkarır. Şair, şiirin "toplumsal işlevselliği"ne, "yaşamla bağı"na ve "halkla ilişkisi"ne dikkat çeker. Örneğin *'Cevap', 'Cevap No: 2'* ve *'Cevap No: 3, Bir Komik Âdem'* başlıklı şiirlerinde halka karşı, iktidardan yana tavır alan aydınları sorgular.

Nâzım Hikmet, yergi şiirlerinde "toplumsal eleştiri" yaparak *Ziya Paşa'dan Şair Eşref'e* dek sürüp giden "toplumsal yerginin yazınsal kalıtı"na sahip çıkar. Ancak bu kalıta sahip çıkmakla kalmaz, şiirlerinde kendi sesini de duyurur.

Nâzım Hikmet, yalnız kendi yergi mirasına sahip çıkmaz, aynı zamanda Batı kültür sanat ve ideolojisine karşı Doğu kültür sanat ve ideolojisini savunur. Örneğin *'Piyer Loti'* şiirinde Batı'nın Doğu'ya oryantalist bakışını eleştirir.

Sonuç olarak; Nâzım Hikmet'in, yergi şiirlerinde kişiye yönelik geleneksel yergi öğelerini kullanarak diyalektik maddeci bakış açısıyla toplumsal eleştiri yaptığı ileri sürülebilir. (...)

(Hürriyet Gösteri, Haziran, 2006)

yada büyük bir ün kazandı. Özellikle uluslararası barış kongrelerine katılması ve bu doğrultuda mücadele etmesi nedeniyle eserleri çeşitli dillere çevrildi ve yayımlandı, Sovyetler Birliğinde oyunları sahnelendi. 1963 yılının başlarında yaşlandığını, ölümü düşündüğünü dile getiren şiirler yazmaya başladı. 3 Haziran 1963 günü bir kalp yetmezliği sonucunda Moskova'da öldü, Novodeviçiy Mezarlığında toprağa verildi. Ölümünden sonra mezarının Türkiye'ye getirilmesi ve yurttaşlık hakkının iadesi için girişimlerde bulunulduysa da, bu girişimler sonuç vermedi.

Nâzım Hikmet'in doğa sevgisini, Mevlâna hayranlığını dile getirdiği ve hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri *Yeni Mecmua* (1918), *Birinci Kitap* ve *İkinci Kitap* (1919-20) dergilerinde çıkmıştı. Bu şiirleri *İlk Şiirleri* adlı kitabında toplanmıştır. Rusya'da öğrenim gördüğü yıllarda benimsediği fütürizm anlayışına uygun serbest ölçüyle, çoğunluğu ideolojik konularda yazdığı şiirleri ise *Aydınlık*, *Resimli Ay*, *Hareket*, *Her Ay* (1924-37); İbrahim Sabri, Mazhar Lütfi gibi imzalarla *Yeni Edebiyat*, *Ses*, *Yürüyüş*, *Gün*, *Yığın*, *Baştan*, *Barış* gibi dergilerde (1940-50) yayımlandı. Toplumcu gerçekçi şiirin öncüsü olarak kendisinden sonra gelen çok sayıda şairi etkiledi. 2002 yılı doğumunun yüzüncü yılı olması nedeniyle UNESCO tarafından Nâzım Yılı olarak ilân edildi.

"Nâzım, Batıdan aldığı bütün etkilere karşın, başlangıçta, yüzde yüz bir halk ozanıdır. Şiiri, entelektüel bir etkinliğin dışında düşünmüştür. Düşünmemiştir bile. Şiir onun için, bulduğu

Nâzım Hikmet

gibi vardır. Sadece kendi adını, bağlılığını ve büyük dirimini koyar bulduğuna. Mayakovski bir bahanedir duyarlığına, ilk hüzünlerini, ilk isyanını, Anadolu'dan almıştır çünkü. Başkaldırması önce çok yerel, çok duygusal, çok beşeridir. Bu özelliklerini sonuna kadar da yitirmemiştir. Demek istediğim şudur ki, Nazım, Mayakovski ve bütün öbür fütüristler olmasaydı da, yazdıklarından başka bir şey yazmayacaktı yine. Çünkü çıkışını büyük bir kaynaktan, dilden, halktan, halkın kolay ve özentisiz, yaşamaya bağlı dilinden almaktadır. Savrukluğu biraz da bu güvenden gelmektedir. Son şiirlerindeki hâtta 'İnsan Manzaralarında'ki değişme, oluşma, onu Mayakovski'ye bağlamanın yanlışlığını gösterir. Nitekim son şiirlerinde akılalmaz bir isabetle Türk şiir dilinin oluşup gelişme grafiğine uymaktadır.

"Çok sağlam bir gövde, çok sağlam bir ruh yapısı, çok iyi bilinen sorunlar, çok iyi çıkarılan bir izdüşüm ve çok derinden bir insanilik, ödünsüzlük. İşte belli başlı özellikleri Nâzım'ın. Bunlara şiirine güveni de ekleyebiliriz. Bu özellikleri yüzünden zaman zaman, inandığı, baş koyduğu öğretinin bile dışına düşer." (Turgut Uyar)

"Şiirindeki ses bakımından, Nâzım'ın şiiri, herhalde Arapçanın 20. yüzyıl başında idrak ettiği bir gelişmenin ifadesidir. Bu gelişmeyle sosyal hayattaki gelişme arasında ilişki kurulabilir. Bu ses ile, memleket edebiyatı yapılabilirdi. Belli oranda yapılmıştır da. Bu sesle Anadolu kendi imkanlarını ve şartlarıyla terennüm edilebilirdi. Edilmiştir de. Ancak sosyal şartlar, siyasî şartlar acaba bir şiir cevherine yazık mı etmiştir? Bu suale cevap vermek birkaç satırla olacak iş değildir." (Prof. Dr. Şerif Aktaş)

"Şimdilerde Nâzım Hikmet'i değerlendiren iki aşırı uç belirmiş bulunuyor: kimi yazar onu dünyanın en büyük şairi olarak anarken, kimi yazar da sadece siyasal bir bildirinin taşıyıcısı olarak görmek istiyor. Kuşkusuz bu iki ucun ikisi de siyasal bir tavırdan çıkıyor. Hele sosyalizme karşı olanların Nazım Hikmet'in üstünü çizerken ileri sürdükleri kanıtlar bütünüyle şiir dışı şeyler. Bununla birlikte Nazım Hikmet'i tapınılacak bir şair olarak görmeyi istemek de, sanırım, önce gerçekçilik açısından, onun anısına hayınlık etmek olacaktır." (Cemal Süreya)

"Evet, Nâzım Hikmet, bir hükümet kararnamesiyle yurttaşlıktan çıkarılmıştı. Öldükten sonra bile, bu hakkın iadesi ona çok görüldü. Ama bilinmeli ki; bir yazar, bir şair hangi dilde yazıyorsa, hangi dille insanlığa hizmet

ediyorsa o dilin yurttaşıdır. Bu hakkı, yani Türkçenin yurttaşı olma hakkını Nâzım Hikmet'in elinden almaya hiç kimsenin gücü yetmez... Üstelik o; 'bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl seversе, ben de Türkçeyi öyle seviyorum...' diyordu." (Hüseyin Atabaş).

ESERLERİ:

ŞİİR: *Güneşi İçenlerin Türküsü* (1927), *835 Satır* (1929), *Jokond ile Sİ-YA-U* (1929), *Varan 3* (1930), *1+1=1* (1930), *Sesini Kaybeden Şehir* (1931), *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* (1931), *Gece Gelen Telgraf* (1932), *Taranta Babu'ya Mektuplar* (1935), *Portreler* (1935), *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin* (1936), *Kurtuluş Savaşı Destanı* (1965, *Kuvayi Milliye adıyla*, 1968), *Saat 21-22 Şiirleri* (1965), *Memleketimden İnsan Manzaraları (Şu 1941 Yılında,* 1965), *Rubailer* (1966), *Yeni Şiirler* (1966), *Dört Hapisaneden* (1966), *Son Şiirleri* (1970), *İlk Şiirleri* (1971).

OYUN: *Kafatası* (1932), *Bir Ölü Evi Yahut Merhumun Hanesi* (1932), *Unutulan Adam* (1935), *İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu* (1956), *Sabahat* (1965), *İnek* (1965), *Ferhad ile Şirin* (1965), *Bir Aşk Masalı* (1966), *Ocak Başmda / Yolcu* (1966), *Yusuf ile Menofis* (1967), *Demokles'in Kılıcı* (1974).

ROMAN: *Kan Konuşmaz* (1965), *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* (1967).

MEKTUP: *Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar* (1968), *Oğlum Canım Evladım Memedim* (1968), *Bursa Cezaevi'nden Vâ-Nû'lara Mektuplar* (1970), *Nâzım ile Piraye* (1975).

'NÂZIM HİKMET'İN HAPİSHANESİ!..'

Mustafa Şerif Onaran

Bir ozan; dünyanın gidişine bakıp, ülkesinin içinde bulunduğu durumu görüp, insanın yazgısını değiştireceğine inanıp şiirler yazan büyük bir ozan; istediği kadar yasal koşulları düşünerek yazdığına inansın, içeri düşmekten kendini kurtaramayabilir. Yargıçların yasayı yorumlama biçimiyle ilgisi yoktur bunun. Bir ozan, hele Nâzım Hikmet gibi şiirleriyle toplumu etkileyen bir ozan, sakıncalı görünmeye başlanmışsa, biçimine getirip onu içeri sokmak gerekecektir!..

Ama yaşamayı sorgulamak bir ozanın sorumluluğunu gösterir.

Hangi felsefe dizgesi içinde yorumlanırsa yorumlansın; üretimin verimli olması için araçları ortak kullanıp birlikte çalışmak, insanın sömürülmesine engel olmak, insanları eşit tutup özgür kılmak, her türlü gereksinimini yerine getirme özlemini duymak, baskıcı yönetimlere karşı çıkmak suç mu sayılmalıdır?

Belki gerçek suçlular insanın kurtuluşunu göz ardı edip kendi çıkarını kurtarmaya bakanlardır.

Şu yeryüzü kuruldu kurulalı acımasız bir savaşımdır sürüyor. İnsanın kurtuluşu adına nice hazırlıklar yapılıyor. Ancak bilge kişilerin düşlem gücünde yeşeren bir düşünce olarak kalacak insanın kurtuluşu. Öylede sürüp gideceğe benziyor ne yazık ki!..

Bir siyaset örgütü bu görüşleri izlencesinde koruyabilir mi? Siyaset çabuk kirlenir. Siyasette duygusallığın yeri yoktur. Siyaset örgütünün düzencesi içinde bilge kişiler silinir gider. Halkçısı siyasetçiler öne çıkar.

İnsandan umudunu kesmeyen ozan siyaset tuzaklarına aldırmayacaktır. Artık içeri düşmek onun için sorun değildir.

Nâzım Hikmet diyor ki:

"Dünyadan memleketinden insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
anlırsan içeriye
yatarsan on yıl on beş yıl
daha da yatacağından başka
sallansaydım ipin ucunda
bir hayrak gibi keşke
demeyeceksin
yaşamakta ayak direyeceksin"

İnsanın kurtuluşu için özgür olması gerektiğine inanırken, özgürlüğün değerini bilmeyenler, bir lokma ekmekle açlığını bastırmanın özlemini çekiyorlar. Oysa insanın kurtuluşu; sömürüden, baskıcı yönetimlerden uzak, özgürlüğün tadını çıkarmasına bağlıdır.

Yaşamasının önemli bir bölümü hapislerde, sürekli izlenir olmanın baskısı altında, özellikle kendi sürgününden geçen Nâzım Hikmet gibi bir ozan için özgürlüğün anlamı küçümsenemez.

Tasavvuf ehli kendi isteğiyle "riyazet"e çekilir, iç aydınlığına erişmenin erinci içinde, çile doldurur. Bu onun seçimidir. Ama düzmece bir yargılamayla suçsuz insanların içerde tutulmasına katlanılabilir mi?

Nâzım Hikmet, "Harp Okulu" ile "Donanma" olaylarından toplam 35 yıl hüküm giydi. İndirimleriyle 28 küsur yıl. Hep bir umut vardı; bu yanlışın düzeltileceği umudu. Hiçbir kanıt olmadan uydurulan, orduyu ayaklandırmaya girişmek suçu, insanı güldürecek kadar saçmaydı.

Ama savcı kararlıydı; "Bu davada kanıt arayacak kadar saf değiliz" demek aldırmazlığı içindeydi.

Giderek toplumu sindiren bir baskı ortamı oluşuyor, kimselerin de sesi çıkmıyordu.

Mareşal'in önyargılı tutumuna hiç kimse karşı koymayı göze alamıyordu. Ağır hasta olan Atatürk Dolmabahçe Sarayında yatıyordu. Nâzım Hikmet'in dayısı Ali Fuat Cebesoy'u bile Atatürk'ün yanına yaklaştırmıyorlardı.

Hep umut verile verile umutlar kararttırıldı. Nâzım Hikmet hapishanenin yalnızlığına bırakıldı.

Düşünce suçuna inanmasanız bile, yasaların suç saydığı bir durum varsa, o insana yakınlık duyanlar görmezden gelmemeli. Suçsuz insanın içeri düşmesine, o insanın düşmanı bile tepki göstermeli. Kişisel ödeşmenin başka yolları da var.

İçerdeki insan kuyunun dibindeki taş gibi yapyalnızdır, iç aydınlığına erişme kendi kararlığına gömülmekle olmaz. Kendini aşabilmelidir insan, dünyanın kalabalığına karışmalıdır.

Nâzım Hikmet, "Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler" verirken bir yanının hep özgür kalmasından yanadır;

"İçerde bir tarafınla yapyalnız kalabilirsin
kuyunun dibindeki taş gibi
fakat öbür tarafın
öylesine karışmalı ki dünyanın kalabalığına
sen ürpermeliksin içerde
dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa"

Bu özgürlük tutkusu olmasa, zaman öylece durur içerde.

(*Doğumunun 100. Yılında Türkçenin Yurttaşı Nâzım Hikmet*, yay. haz. Hüseyin Atabaş, 2002)

FIKRA: *İt Ürür Kervan Yürür* (Orhan Selim imzasıyla, gazete yazıları, 1936).

İNCELEME: *Sovyet Demokrasisi* (1936).

MASAL: *Sevdalı Bulut* (1968).

Daha önce 7 cilt olarak Bulgaristan'da Türkçe olarak yayımlanan bütün şiirleri, Türkiye'de Asım Bezirci'nin düzenlemesi ve *Tüm Eserleri* adı altında 8 cilt olarak Cem Yayınevi tarafından (1975-80), çeviri şiirleri ile birlikte Memet Fuat düzenlemesiyle *Toplu Şiirler* adı altında 9 cilt olarak Adam Yayınlarınca (1988-89), düzyazı kitapları ile birlikte YKY tarafından *Bütün Eserleri* adı altında (2002) yayımlandı.

HAKKINDA: Vâ-Nû / Bu Dünyadan Nâzım Geçti (1965), Orhan Kemal / Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl (1965), A. Kadir / 1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet (1966), Zühtü Bayar / Nâzım Hikmet Üzerine (1967), Nâzım Hikmet'in Suçsuzluğu Özel Sayısı (Yeni Dergi, sayı: 29, Şubat 1967), Kemal Sülker / Nâzım Hikmet'in Polemikleri (1968), Kerim Sadi / Nâzım Hikmet'in İlk Şiirleri (1969), Zühtü Bayar / Yazdık Nâzım Diye Diye (derleme, Günel Altıntaş ile, 1974), Mehmet Kaplan / Cumhuriyet Devri Türk Şiiri (1973, s. 343-362), Asım Bezirci / Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri (1975), Şevket Süreyya Aydemir / Suyu Arayan Adam (1976, 6. bas.), Türkkaya Ataöv / Nâzım Hikmet'in Hasreti (1976), Cemal Süreya / Şapkam Dolu Çiçekle (1976), Kemal Sülker / Şair Nâzım Hikmet'in Gerçek Yaşamı (2 cilt, 1976-77), Abidin Nesimi Fatinoğlu / Nâzım Hikmet mi Benerci mi? (1977), Fahri Erdinç / Nâzım Hikmet ve Bulgaristan (1977), Afşar Timuçin / Nâzım Hikmet'in Şiiri (1978); Kemal Sülker / Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları (1978), Zekeriya Sertel / Nâzım Hikmet'in Son Yılları (1979), Kemal Sülker / Nâzım Hikmet'in Bilinmeyen İki Şiir Defteri (1980), Turgut Uyar / Bir Şiirden (1982), Şükran Kurdakul / Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları (derleme, 1986), Fahri Erdinç / Kalkın Nâzım'a Gidelim (1987), Öner Yağcı / Nâzım'dan Armağan (Ş. Kurdakul ve K. Coşkun ile, 1989), Nedim Gürsel / Nâzım Hikmet ve Geleneksel Türk Yazını (1992), Ahmet Oktay / Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 (1993), Muzaffer İlhan Erdost / Üç Şair (1994), Hüseyin Atabaş / Türk Şiir Sanatının Cumhuriyeti (Kale ve Bozkır, 1994), Zühtü Bayar / Nâzım Hikmet'in Oyun Yazarlığı (1995), Memet Fuat Bengü / Nâzım Hikmet (derleme, 1997), Refik Durbaş / Güneşli Rüzgârı Nâzım'ın (1997), Memet Fuat / Nâzım Hikmet: Yaşamı / Ruhsal Yapısı / Davaları / Tartışmaları / Dünya Görüşü / Şiirinin Gelişmeleri (2000), Memet Fuat / Nâzım Hikmet: Portreler (2001), Emin Karaca / Sintinenin Dibinde TC'nin Hukuksal Öyküsü (2001), Türk Şiiri'nden Portreler (Haz. Mehmet Nuri Yardım, 2001), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Orhan Karaveli / Tanıdığım Nâzım Hikmet (2002), Vera Tulyakova

NÂZIM HİKMET

ŞEYH BEDRETTİN DESTANI

1.
Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi,
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler,
gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi.
Öz kardeşi Musayı ok kirişiyle boğup
yani bir altın leğende kardeş kanıyla aptest alarak
Çelebi Sultan Memet tahta çıkmış hünkâr idi,
Çelebi hünkâr idi amma
Âl Osman ülkesinde esen
bir kısırlık çığlığı, bir ölüm türküsü rüzgâr idi.
Köylünün göz nuru zeamet
alın teri timar idi.
Kırık testiler susuz
su başlarında biyik buran sipahiler var idi.
Yolcu, yollarda topraksız insanın
ve insansız toprağın feryadını duyar idi.
Ve yolların sonu kale kapısında kılıçlar şakırdar
köpüklü atlar kişner iken
çarşıda her lonca kesmiş kendi pirinden ümidi
tarumar idi.
Velhasıl hünkar idi, timar idi, rüzgâr idi,
ahûzar idi.
(...)

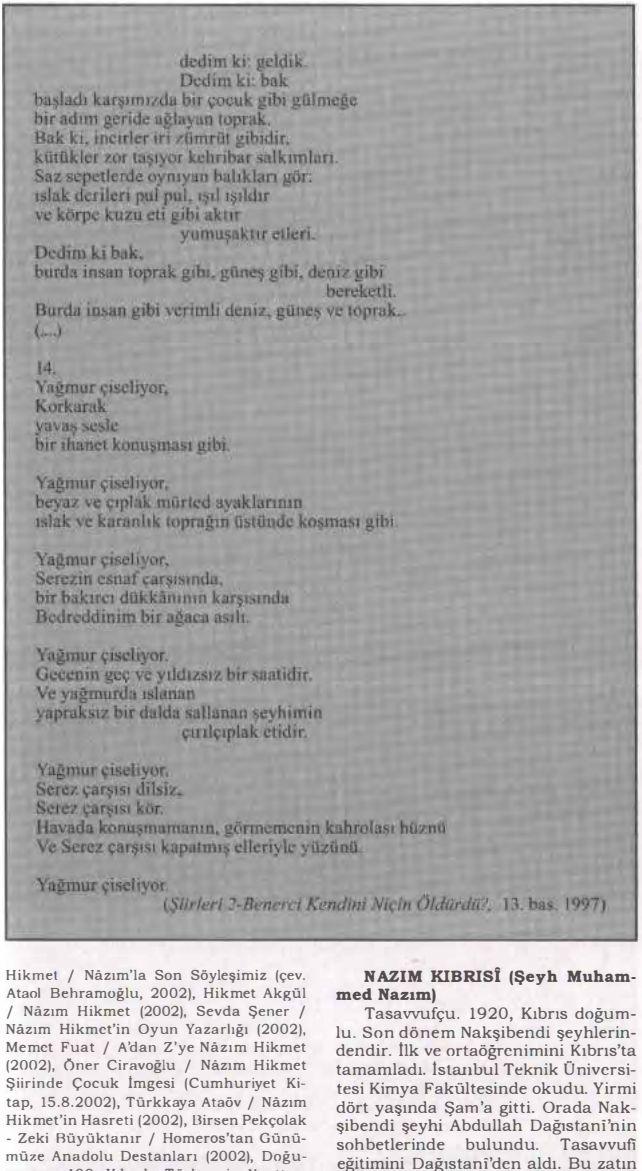
4.
Börklüce Mustafa ile Torlak Kemâl, Bedreddinin elini öpüp atlarına binerek biri Aydın, biri Manisa taraflarına gittikten sonra ben de rehberimle Konya ellerine doğru yola çıktım ve bir gün Haymana ovasına ulaştığımızda

Duyduk ki Mustafa huruç eylemiş
Aydın elinde Karaburunda.
Bedreddinin kelâmını söylemiş
köylünün huzurunda.

Duyduk ki; "cümle derdinden kurtulup
piri pâk olsun diye,
on beş yaşında bir civan teni gibi, toprağın eti,
ağalar topyekûn kılıçtan geçirilip
verilmiş ortaya hünkâr beylerinin timarı zeameti."

Duyduk ki...
Bu işler duyulur da durmak olur mu?
Bir sabah erken,
Haymana ovasında bir garip kuş öterken,
sıska bir söğüt altında zeytin danesi yedik.
"Varalım,
dedik.
Görelim,
dedik.
Yapışıp
sapanın
sapına
şol kardeş toprağını biz de bir yol
sürelim, dedik."
Düştük dağlara dağlara,
aştık dağları dağları...

Dostlar,
ben yolculuk etmem bir başıma.
Bir ikindi vakti can yoldaşıma
(...)

dedim ki: geldik.
Dedim ki: bak
başladı karşımızda bir çocuk gibi gülmeğe
bir adım geride ağlayan toprak.
Bak ki, incirler iri zümrüt gibidir,
kütükler zor taşıyor kehribar salkımları.
Saz sepetlerde oynıyan balıkları gör:
ıslak derileri pul pul, ışıl ışıldır
ve körpe kuzu eti gibi aktır
yumuşaktır etleri.
Dedim ki bak,
burda insan toprak gibi, güneş gibi, deniz gibi
bereketli.
Burda insan gibi verimli deniz, güneş ve toprak..
(...)

14.
Yağmur çiseliyor,
Korkarak
yavaş sesle
bir ihanet konuşması gibi.

Yağmur çiseliyor,
beyaz ve çıplak mürted ayaklarının
ıslak ve karanlık toprağın üstünde koşması gibi.

Yağmur çiseliyor,
Serezin esnaf çarşısında,
bir bakırcı dükkânının karşısında
Bedreddinim bir ağaca asılı.

Yağmur çiseliyor.
Gecenin geç ve yıldızsız bir saatidir.
Ve yağmurda ıslanan
yapraksız bir dalda sallanan şeyhimin
çırılçıplak etidir.

Yağmur çiseliyor.
Serez çarşısı dilsiz,
Serez çarşısı kör.
Havada konuşmamanın, görmemenin kahrolası hüznü
Ve Serez çarşısı kapatmış elleriyle yüzünü.

Yağmur çiseliyor.

(*Şiirleri 2-Benerci Kendini Niçin Öldürdü?*, 13. bas. 1997)

Hikmet / Nâzım'la Son Söyleşimiz (çev. Ataol Behramoğlu, 2002), Hikmet Akgül / Nâzım Hikmet (2002), Sevda Şener / Nâzım Hikmet'in Oyun Yazarlığı (2002), Memet Fuat / A'dan Z'ye Nâzım Hikmet (2002), Öner Ciravoğlu / Nâzım Hikmet Şiirinde Çocuk İmgesi (Cumhuriyet Kitap, 15.8.2002), Türkkaya Ataöv / Nâzım Hikmet'in Hasreti (2002), Birsen Pekçolak - Zeki Büyüktanır / Homeros'tan Günümüze Anadolu Destanları (2002), Doğumunun 100. Yılında Türkçenin Yurttaşı Nâzım Hikmet (Haz: Hüseyin Atabaş, Mart 2003), Alattin Bilgi / Nâzım'ın "Stalin Hayranlığı ve Vurgunluğu" (Edebiyat ve Eleştiri, Mart-Nisan 2003), Erhan Üstündağ / Başı Dik Bir Türk (Radikal Kitap, 24.1.2003), Osman Özbahçe / Nâzım Hikmet'in Şiiri (Kökler, sayı:2, 2003), Can Dündar / Nâzım (2005), Taha Toros / Nâzım Hikmet (2006).

NAZIM KIBRISÎ (Şeyh Muhammed Nazım)

Tasavvufçu. 1920, Kıbrıs doğumlu. Son dönem Nakşibendi şeyhlerindendir. İlk ve ortaöğrenimini Kıbrıs'ta tamamladı. İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya Fakültesinde okudu. Yirmi dört yaşında Şam'a gitti. Orada Nakşibendi şeyhi Abdullah Dağıstanî'nin sohbetlerinde bulundu. Tasavvufî eğitimini Dağıstanî'den aldı. Bu zatın 1972'de ölümüyle yerine geçti. Kıbrıs ve İngiltere'de tasavvufî irşad (Hak yolunu gösterme) çalışmaları yaptı. *Tasavvufî Sohbetler* adlı eseri basıldı (1986).

NAZİF HASAN DEDE

Mutasavvıf, şair (D. 1794, Yenişehir – Ö. 1861, İstanbul). Mevlevi şeyhlerindendir. Öğrenimini tamamladıktan sonra hacca gitti. Mevleviliğe girerek hilâfet (yeterlilik) aldı. Yenişehir'de bir mevlevîhâne yaptırdı. Hemdem Çelebi tarafından postnişinliğe (tekke şeyhi) getirildi. On iki yıl tasavvufî alanda çalışmalar yaptı. 1854'te Beşiktaş Mevlevîhânesine nakledildi ve ölünce de buraya gömüldü. Bu mevlevîhânenin yerine Çırağan Sarayı yaptırıldığından 1870'te kemikleri yeni yaptırılan Maçka Mevlevîhanesine, 1877'de ise Bahariye Mevlevîhanesine nakledildi. Bursalı Mehmed Tahir onu, "Meşrep itibariyle laubali bir zat" olarak nitelendirdi. Şiirleri ârifane değil, renkli ve anlam yüklüdür.

ESERLERİ:

Divançe, Ta'rifü's-Sülûk, Bahr-i Hakîkat.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. III, 2000).

NAZİKİOĞLU, Mehmet Hilmi

Eğitimci, yazar (D. 1868, İstanbul – Ö. 26 Temmuz 1951, İstanbul). Şeyh Ahmed Naziki dergâhı postnişini (şeyhi) Mehmed Hamdi Efendi'nin oğludur. Beşiktaş Askerî Rüştiyesi (Ortaokul), Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) İdadî ve Yüksek kısımları (1893) mezunu. Maliye Bakanlığının çeşitli birimlerinde çalıştı. 1914-18 yılları arasında Üsküdar / Toptaşı Askerî Rüştiyesinde Türkçe öğretmenliği yaptı. Kasım 1924'te emekliye ayrıldı. *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başyazarlık ve idare müdürlüğü yaptı.

ESERLERİ:

Tercüman-ı Hakikat'in Garâib Cüzdanı (1909), *Kolonel Rober yahut Belvil'deki Şahs-ı Meçhul* (çeviri, 1891).

HAKKINDA: Mücellidoğlu Ali Çankaya / Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (c. III, 1968).

NAZİM

Besteci, şair (D. 1649, İstanbul – Ö. 1726-27, İstanbul). Tam adı Yahya Nazim Çelebi'dir. Enderun (görevlilerin yetiştirildiği saray okulu)'da yetişti, Mevlevî tarikatına girdi. Gördüğü bir rüya üzerine yazdığı na'tlarla ün kazandı. Klasik Türk müziğinin ünlü bestecilerinden biridir. Basılı bir *Divan*'ı vardır.

HAKKINDA: Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992).

NEBİOĞLU, Osman

Yazar, yayıncı (D. 1912, Güneyköy / Afyon - Ö. ?). Osman Nebi imzasını da kullandı. Babası Tüccar Mehmet Efendi'dir. Babasının işini

İzmir'e nakletmesi nedeniyle 1921 yılında İzmir'e gitti. İzmir Atatürk Lisesinde başladığı öğrenimini İstanbul Işık Lisesinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten (1936) sonra Berlin ve Göttingen üniversitelerinde okuyarak iktisat doktorası (1940) yaptı. Aynı yıl yurda dönerek İÜ İktisat Fakültesinc sosyoloji asistanı oldu. Ankara'da Basın Yayın Genel Müdürlüğü Propaganda Dairesi Şefliğine getirildi. 1943'te yayıncılık hayatına başlayarak Nebioğlu Yayınevini kurdu. Avrupa, Amerika ve Asya'daki birçok ülkeyi gezip gördü.

Lise öğrenciliği döneminde yazıları; *Ahenk, Hizmet* (İzmir), *Halkın Sesi, Fikirler, Çiçek* vd. gazete ve dergilerde; sonraki yıllarda makale, öykü ve araştırmaları *Ulus, Tasvir-i Efkâr, Cumhuriyet* gazetelerinde yayımlandı. Yayıncılığı döneminde yayıncılık hayatına yenilikler getirdi; *Nebioğlu Takvimi, Haftalık Yirminci Asır, Bütün Dünya* (aylık), *Resimli Roman* (iki haftalık), *Arkadaş* (çocuk dergisi) ve *Anahtar*'ı (mizah dergisi) çıkardı.

ESERLERİ:

ÇOCUK EDEBİYATI: *Anne, Yurt ve Toprak Kokusu* (kardeşi Ziya Nebioğlu ile, 1936).

DENEME: *Sihirli Bahçe* (1975).

DERLEME-ANSİKLOPEDİ: *Güzel Sözler* (1944), *Çocuk Ansiklopedisi* (1946), *Yüz Meşhur Türk* (1950), *Yüz Meşhur Adam, Türkiye'de Kim Kimdir* (1958-62), *Tarihin Meşhur Olayları* (1963).

ARAŞTIRMA: *Die Auswirkungen der Kapitulationen auf die Türkische Wirschatt, Jena* (Kapitülasyonların Türk İktisadi Hayatına Tesirleri, 1941, Leipzig), *Hürriyet ve Politika* (1960), *Kölelik ve Hürriyet* (Bülent Nuri Esen ile, 1960), *Soljenitsin'in Hayatı* (1974).

MİZAH: *Dam Üstünde Saksağan: Girgır Fıkra ve Karikatürler* (1976), *Matrak Fıkra ve Karikatürler ve Daha Neler Neler* (1977), *Seksi Karikatürler ve Daha Neler Neler* (1979).

ÇEVİRİ-MEAL: *Garip Bir Tanrı Misafiri* (hikâye), *Türkçe Kur'an-ı Kerim.*

HAKKINDA: İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar (1971), S. Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), TDE Ansiklopedisi (c. VI, 1986), TBE Ansiklopedisi (2001).

NEBİOĞLU, Ziya

Şair ve yazar. 1915, Güney Köy / Afyonkarahisar doğumlu. Yazar Osman Nebioğlu'nun kardeşidir. Ortaöğrenimini Türkiye'de yaptıktan sonra ABD'ye giderek Florida Üniversitesi Mimarlık Fakültesini (1945) bitirdi. Aynı üniversitede doçent olarak öğretim üyeliği yaptı. Bu arada şehircilik alanında çalışmalar yaptı. Edebiyata olan tutkusunu sürdürerek ve kendisini geliştirerek; Türk edebiyatını Amerika'da tanıtma çabası gösterdi. Sonraki yıllarda İzmir'e yerleşerek Nebioğlu Tatil Köyünü kurdu.

Nebioğlu, Halkevleri döneminin ünlü dergisi *Taşpınar*'da yayımladığı şiirlerini bir kitapta topladı. Ayrıca düzyazılarından oluşan *Anne Yurt ve Toprak* adlı bir kitabı vardır.

HAKKINDA: İrfan Ünver Nasrattınoğlu / Afyonkarahisarlı Şairler Yazarlar Hattatlar (1971).

NECATİ

Divan şairi (D. ? Edirne - Ö. 17 Mart 1509, İstanbul). Asıl adı İsa'dır. Âşık Çelebi'nin belirttiğine göre, Edirne'de bir hanımın kölesiydi. Bu hanımın yardımıyla iyi bir öğrenim gördü. Şiirleri ve hattatlığıyla tanındı. Şöhreti Saray'a ulaşınca, İstanbul'a gitti ve divan katipliğine atandı. Fatih Sultan Mehmet'ten sonra yeni padişah II. Bayezid'in de takdirini kazandı ve Bayezid'in büyük oğlu Şehzade Abdullah, Karaman Sancağına gönderilirken onun divan kâtibi oldu. Şehzade Abdullah'ın ölümü üzerine yeniden İstanbul'a (1483) döndü. Kazasker Müeyyetzade Abdurrahman Çelebi'nin himayesine girerek *Divan*'ını onun adına düzenledi. Manisa Sancağına atanan Şehzade Mahmud'un nişancılığına getirildiyse de bu görevi kısa sürdü. Şehzade ölünce İstanbul'a dönerek Vefa semtindeki evine çekildi ve yeni bir resmi görev almadı.

NECATİ

Dime kim yârda yok cevr ü cefâdan gayrı
Ne dilersen bulunur mihr ü vefâdan gayrı

Beni ağlan beni kim üstüme gelmez ölicek
Bir avuç toprağ atar bâd-ı sabâdan gayrı

Ne belâdur bu ki hâl ü hatun âşüfteleri
Çeke hecr âteşini bunca belâdan gayrı

Düd-ı âhum ne aceb göklere tutsa yüzini
Âşıkun kimisi var ola Hûda'dan gayrı

Ne garaz eyleye uşşâk visâlün var iken
Ne murâd idine bîmâr devâdan gayrı

Ol elif kaametün ile kaşuna râ diyeli
Gönlümi eğleyimez kimse buradan gayrı

Yüzine tutsa Necatî ne aceb haclet elin
Nesi var yüze gelür dest-i duâdan gayrı

NECATİ

GAZEL

Bir yüzü gül gonca-leb dil-dâr dersen işte sen
Sen güle bülbül gibi kim zâr dersen işte ben

Zülfü anber boyu ar'ar serv-kadd ü lâle-had
Bir semen-ber gonca-leb dil-dâr dersen işte sen

Mihnet ü derd ü gam-ı aşkınla olmış haste dil
Bir belâ-keş âşık-ı didâr dersen işte ben

Hecr ile cân ü gönül mülkünü yağmalar kılur
Bir kaşı yâ gözleri mekkâr dersen işte sen

Her zamânda der Necâti hây ömrüm hâsılı
Zülfümün dârına kim ber-dâr dersen işte ben

NECATÎ

E. J. Wilkinson Gibb

Gerçekte Necati'nin tek eseri bir divandan ibarettir ve bu eser ona Osmanlı edebiyatında seçkin bir yer sağlamakta yeterli olmuştur. Necati'nin Nesimî gibi bir ilhama sahip olmadığı doğrudur. Oldukça sıkılgan bir şairdir ve bir an bile kendi mevkiinin ne olduğunu aklından çıkarmaz. Buna rağmen dönemin umûmî hükmüne göre, o güne kadar görülen Türk şairlerinin en büyüğüdür. Seleflerinden daha sanâtkar, daha mahir ve daha orjinaldir. Ahmed Paşa'nın izinden gitmekle birlikte onun eseri bu yol açıcı şairin eseri gibi bir adaptasyonlar ve tercümeler yumağı değildir. Eğer şiirleri Cem'in şiirlerinde bulunan mertlikten yoksunsa bu, mısralar üzerinde inceden inceye durulmasından ve zarifleştirilmesindendir. Cem'in şiirlerinde kendi şahsiyetinden kaynaklanan bir orjinallik vardır; Necati'nin eserinin orjinalliği ise şairin yaratıcı hayal gücünden kaynaklanmaktadır. Şiirlerinde çok bulunan mecazlar İrânî tarzda olmakla birlikte herhangi bir divandan alınmış değildir; şairin kendi kabiliyetinin tathiki ve müşahedeleri sonucudur.

Bütün tezkireciler Necati'yi, zamanına kadar Anadolu'da yetişen şairlerin en büyüğü olarak tanımakta birleşmektedirler. Dostu Sehi ayrıntılara girmemekle beraber tabiatıyla şairin medhi konusunda oldukça gayretlidir. Baki gibi bir dehadan ve Fuzûlî gibi bir şairin henüz İstanbul'da ismen bilinmediği sıralarda eserini yazan Latifi, Necati'nin en büyük Türk şairi olduğunu açıkça ifade eder ve onun şiirleri durdukça bir divan düzenlemeye kalkışmanın gereksiz olduğunu söyler. Aynı yazar, şairin baştan sona sürdürdüğü ve başkalarıyla kıyaslandığında şiirini üstün kılan usta işi muvazene ve ahengin oldukça mükemmel olduğunu belirtir. Şairin orjinalliğini de medhederek tamamıyla kendisinin olan ve başka hiçbir şaire benzemeyen bir üslubu olduğunu söyler: "Bol mecazlı mısralarında dil, ruhunu bulur ve kendisinden sonra gelen şairler bu ifade yolunda onu izler." Şiir hakkında hüküm verebilecek durumda olanlar da Latifi'yi izleyerek mecazlardaki hüneri dolayısıyla ona Tûsi-i Rum (Firdevsi) ve Sultanu'ş-Şuara unvanını verirler; bu meslekte daha sonra gelenlerin takdirini göstermek için tezkirecimiz, meşhur şairlerden İshak Çelebi tarafından yazılmış bir beyti nakleder:

Şi'rün dilersen okuna makbul-i halk ola
Safî Necâtî' şi'ri gibi pür mesel gerek

Latifi'nin naklettiği diğer şiir daha aşağı derecede şairlerden Tâlii adında birine aittir.

Latifi, yukarıdaki sözlerine devam ederek Necati'nin, üslubundaki güzellik dolayısıyla kendisinden önce gelen bütün şairlerin eserlerini ilga olunmuş kitaplar derekesine (inen basamak, inen derece) düşürdüğünü söyler. Herkesin, Necati'nin şiirine neden bu kadar itibar ettiğinin sebebi olarak da bir aşığın kalbinin samimî ifadeleriyle birleşmiş mükemmel tatlılığı ve çok bol mecazlarındaki uygunluğu gösterir.

Aşık, bu konuda biraz daha sakindir; Necati'nin Anadolu'yu bülbül bahçesine ve papağanların şeker koruluklarına çevirdiğini; memleketinin şairlerini, İran şairlerinin atmayı âdet haline getirdikleri kınama taşlarıyla yaralanmaktan koruduğunu söyler. Necâtî'yi selefi Ahmed Paşa'yla kıyaslarken Ahmed Paşa'nın sanatkârlıkta üstün olduğunu söylemekle birlikte aralarındaki farkın büyü ile mucize arasındaki fark ya da mum ışığı ile güneş ışığı arasındaki fark gibi olduğunu belirtir. Aynı münekkit şairin eserinin, halefi Zâtî'nin eserinden farkını izah ederken Zâtî'nin şiirlerinde ince bir çalışmanın neticesi olarak bir zorlamanın bulunduğunu, Necati'nin şiirlerinde ise herhangi bir gayrete girilmeden tabî bir hünerle ifadelerin yerini bulduğunu söyler. Latifi gibi Âşık Çelebi de Necati'nin bütün şiirlerini baştan sona varolan aynı derecedeki mükemmelliği, etkili mecazları ve birçok kavramlardaki orjinalliği dolayısıyla medheder. Necâtî'yi Anadolu şairlerinin ilk büyük üstadı sayar ve mısralarının çoğunun atasözü gibi kullanıldığını ifade eder. Bu asırda çok parlak bir şairin yetişmiş olmasının da şaşırtıcı olduğunu ilave eder.

Hasan Çelebi de her zamanki üslubuyla Necati'nin şiirlerini özellikle gazellerdeki ve mecazlarındaki hüner dolayısıyla medheder; bu medhin bir delili olarak da babası Kınalızâde Alî'nin şu beytini nakleder:

Haşre dek her şair ü kâmil dise yi'r ü güzel
Gelmiye kimse Necâtî gibi mahir fi'l-mesel

Âlî, önceki münekkitlerin hükümlerini, Necati'nin eserinin tamamında eşit derecede var olan mükemmellik hakkındaki görüş müstesna olmak üzere onaylamaktadır. Bu şairin Hâfız-ı Rum şeklinde anlatılmasının doğru olmadığını söyler. *Heşt-behişt* ismiyle ilk sekiz Osmanlı sultanının Farsça *Vekâyi'name*'sini yazan tarihçi İdris, Necâtî hakkında oldukça yüksek bir üslup kullanır ve ona Hüsrev-i Rum der. Âlî bu unvana karşı çıkar; ancak bunun, kendisinden önce gelen Türk şairleriyle kıyaslandığında onların en büyüğü anlamına geliyorsa o takdirde uygun olacağını, aksi halde gazelleri gibi mesnevileri de aynı ölçüde meşhur olan İran şairi Hüsrev-i Delhî arasında bir kıyaslama yapma gayesinin beyhude bir gayret olacağını ifade eder.

Latifi, Necati'nin şiirlerinin çoğunun, büyüyüp yetiştiği Kastamonu'da yazılmış olması dolayısıyla şiirlerinde bu bölgeye garip gelen kelimeler olduğu kadar mahallî âdetlere yabancı olabilecek kinayelerin de bulunduğunu söyler. (...)

(*Osmanlı Şiir Tarihi*, c. 1, çev. Ali Çavuşoğlu, 1999).

XV. yüzyılın, Ahmed Paşa'dan sonra en büyük şairi sayılan Necati'nin önemi, gerek gazel ve gerekse kasidelerinde Türkçe kavramlar, atasözleri ve halk deyimlerinin geniş yer tutmasından dolayıdır. Şeyhî ve Ahmed Paşa, İran şairlerinin etkisinde kalmışken, onun şiirlerinde yerli motiflere ağırlık vermesi, yeni konuları arı ve duru bir dille işlemiş olması her dönemde sevilen, beğenilerek okunan şairler arasına girmesini sağladı. Necatî, bu nedenlerle de Türk divan şiirinin kurucularından sayılır. Alışılmış mazmunların dışına çıkmayı başardığı şiirleriyle kendisinden sonra gelen Baki, Yahya, Neşatî, Nailî, Nedim, Enderunlu Fazıl ve Fuzuli gibi çok sayıda ünlü şairi etkiledi. Örneğin Fuzuli'nin bir gazelindeki ünlü:

"Ne yanar kimse bana ateş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bad-ı sabadan gayri"

biçimideki beyti açık olarak Necati'nin:

"Beni ağlan beni kim üstüme gelmez ölücek
Bir avuç toprak atan bad-ı sabadan gayri"

NECATÎ

DÖNE DÖNE

Çıkalı göklere âhım şereri döne döne
Yandı kandili-i sipihrün ciğeri döne döne

Ayağı yer mi basar zülfüne ber-dâr olanın
Zevk u şevk ile verir cân ü seri döne döne

Şâm-ı zülfünle gönül Mısr-ı harâb oldu deyu
Sana iletti kebûter haberi döne döne

Sen durub raks edesen karşuna ben boyun eğem
İne zülfün koça sen sim-beri döne döne

Kâbe olmasa kapın ay ile gün leyl ü nehâr
Eylemezlerdi tavâf ol güzeri döne döne

Sen olasan deyu yer yer asılub âyineler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne

Ey Necâti yaraşır mutribi şeh meclisinin
Raks urub okuya bu şi'ri-teri döne döne

beytinin etkisini taşımaktadır. *Necati Bey Divanı* (1963), Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan tarafından bastırıldı.

HAKKINDA: Latîfî / Tezkire (1896-7) - Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (haz. Rıdvan Canım, 2000), E.J. Gibb / A History of Ottoman Poetry (1902), Bursalı Tâhir / Osmanlı Müellifleri (c. II, s. 435), Ali Nihad Tarlan / Necâti Beğ Divanı (1963), Fevziye Abdullah Tansel / "Necâti Bey" (İslâm Ansiklopedisi, c. IX, 1964), Mehmet Çavuşoğlu / Necati Bey Divanı'nın Tahlili (1971), Sehi Bey / Heşt Bihişt-Sehi Beğ Tezkiresi (haz. Günay Kut, 1978), Hüseyin Atabaş / Kale ve Bozkır (s.58, 1994), Büyük Türk Klasikleri (c. 2, 2002).

NECATİ ZEKERİYA
Bkz. ZEKERİYA, Necati

NECATİGİL, Behçet

Şair ve yazar, çevirmen (D. 16 Nisan 1916, İstanbul - Ö. 13 Aralık 1979, İstanbul). Öykü yazarı Ayşe Sarısayın'ın babasıdır. 1943 yılına kadar Behçet Necati, Necati Gönül, 1943'ten sonra Behçet Necatigil imzasını kullandı. Necatigil soyadını almasında divan şairi Necati'ye hayranlığı ve babasına duyduğu saygı etkili oldu. Ayrıca Küçük Muharrir, Bedri Tezgit ve İzzet Geyve takma adlarıyla da yazdı. Gönül olan soyadını, 1951 yılında mahkeme kararıyla Necatigil olarak değiştirdi. Kastamonulu bir ailedendir. Babası Hacı Mehmet Necati Gönül, Kastamonu'da hafız olarak yetişip İstanbul'a giderek medresede okumuş; vaizlik müderrisliği, Singer müfettişliği, Beşiktaş ve Sarıyer müftülüğü görevlerinde bulunmuştu. Annesi Fatma Bedriye Hanım, Necatigil doğduktan iki yıl sonra öldü. Babasının ikinci evliliğinden Sıdıka Sebahat (1921) ile Ayşe Fehamet (1923) adlarında iki kız kardeşi dünyaya geldi.

1923 yılında başladığı Beşiktaş Cevri Usta İlkokulunda dört yıl okudu. Babası, işi gereği evini Kastamonu'ya taşıyınca ilkokulu Kastamonu Erkek Muallim Mektebinde (1927) tamamladı. Ancak aynı yıl tüberküloz hastalığına yakalandı ve iki yıl okula devam edemedi. 1930 yılında babası evini tekrar İstanbul'a taşıdı. Bu nedenle ortaokul ikinci sınıfa 1931 yılında Kabataş Lisesinde başladı. 1936 yılında Kabataş Lisesi Edebiyat Kolunu birincilikle bitirdi. Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 1940 yılında tamamladı. Fakülte yıllarında

Behçet Necatigil

Almanca öğrendi. Almancasını ilerletmek için birkaç kez Almanya'ya gitti. Fakültede, tanınmış edebiyatçılardan Cahit Külebi, Mehmet Kaplan, Tahir Alangu, Ahmet Ateş, Fahir İz, Samim Kocagöz, Salah Birsel ve Sabahattin Kudret Aksal'la birlikte öğrenim gördü.

1940 yılında edebiyat öğretmeni olarak Kars Lisesine atandı. Bu şehrin sert ve soğuk iklimi nedeniyle hastalanınca Zonguldak Çelikel Lisesine nakledildi. Burada Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu gibi şair ve yazarlarla tanıştı. *Karaelmas* dergisinde şiir ve yazıları yayımlanmaya başladı. Ancak Zonguldak'ın kirli ve nemli havası nedeniyle adenit tüberkülozu yeniden baş gösterince, tayinini istedi ve 1943 yılında İstanbul Pertevniyal Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. Pertevniyal Lisesinde iki ay çalıştıktan sonra askere alındı. Askerlik görevini yedek subay olarak Ankara ve İstanbul'da (1943-45) tamamladıktan sonra, 1945 yılında Kabataş Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. Aynı yıl ilk şiir kitabı *Kapalı Çarşı* yayımlandı. Öğretmenliğini sürdürürken İÜ Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi Bölümüne (1945) girdi. Buradaki öğrenimini iki yıl sonra modern Almanca sertifikası alarak yarıda bıraktı. 1948'de tanıştığı Huriye Korkut ile 1949'da evlendi. Bu evlilikten Selma (1951), Ayşe (Sarısayın, 1957) adlarında iki kız çocuğu dünyaya geldi.

Behçet Necatigil, sonraki yıllarda İstanbul'daki çeşitli ortaokul ve liselerde, 1960-72 yılları arasında İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünde edebiyat öğretmenliği yaparak 1972'de emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra bir süre de İÜ İktisat Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü ile Yıldız Teknik Yüksek Okulunda görev yaptı. 1979 yılı sonbaharında akciğer kanseri teşhisiyle yatırıldığı Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesinde vefat etti ve Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi.

Behçet Necatigil'in edebiyata ilgisi 1927 yılında Kastamonu'da ortaokul öğrencisi iken başladı. O yıl el yazısı ile *Küçük Muharrir* dergisini çıkardı. Böylece ilk okuyucuları arkadaşları ve akrabaları oldu. Türkçe öğretmeni şair Zeki Ömer Defne'den teşvik gördü. 1931-32'de *Akşam* gazetesinin çocuk sayfalarında yayımladığı şiir, fıkra ve hikâyelerde de Küçük Muharrir imzasını kullandı. İlk şiiri "*Gece ve Yas*", lise öğrencisiyken *Varlık* dergisinde (1 Ekim 1935), sonraki yıllarda şiir ve çevirileri *Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Oluş, Gençlik, Yeni Dergi, Yeni*

Behçet Necatigil

Edebiyat, Yelken, Ataç, Yenilikler, Yeni İnsan vb. gibi tanınmış dergilerde, yazıları *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlandı.

Necatigil'in şiiri başlangıçta, günlük nefakasının peşinde olan halktan insanların şiiridir. Halk için şiir yazmadı; ama, bir anlamda halktan insanın günlük dertlerinin, duygulanmalarının, duyarlıklarının şiirini yazdı, kentsoylu insanın sorunlarını dert edindi. Bunu yaparken de halk ve divan şiirinden edindiği sesi modern şiire aktardı. Hatta bu şiir anlayışını 1960'lı yılların ortalarına kadar taşıdı. Bu dönemden sonra yeni şiir arayışlarına girerek, şiirin biçimsel yönünü öne çıkarmaya başladı. Bu arayışın ilk örnekleri de *Divançe* kitabında görülebilir. Divan şiiri biçimlerini kullanarak girdiği arayış dönemini bir anlamda *Kareler Aklar* kitabında doruğa ulaştırdı. Bu kitaptaki şiirlerin sağdan sola, soldan sağa, yukarıdan aşağıya ve çapraz olarak okunmasıyla farklı şiir tatları, farklı anlam katmanları elde etmeyi amaçladı. Sözcük ve biçim deformasyonlarıyla, simgesel anlatımlarla şiirinin önünü açmayı denedi.

Necatigil, şairliğinin yanı sıra radyo oyunu, biyografi yazarı olarak da tanındı. Yerli ve yabancı yazarlardan yirmi iki roman ve hikâyeyi radyoya uyarladı. Şüphesiz ki ona şairliğinden sonra büyük bir ün kazandıran, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* ve *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* adlı eserleri oldu. Türlerinin ilk titiz örnekleri olan bu kitaplar, eksiklerine rağmen edebiyat araştırmacılarının ilk kaynak kitapları arasında yer alarak büyük ilgi ve işlev gördü.

Almanca ve Türkçeyi çok iyi bildiğinden, mükemmel çeviriler yaptı. Eserlerini en çok çevirdiği yazarlar, K. Hamsun, M. de Unamuno, H. Heine, T. Dorst, S. Zweig, R.M. Rilke, H. Hesse oldu. *Eski Toprak* adlı eseriyle 1956 Yeditepe Şiir Armağanını, *Yaz Dönemi* kitabıyla 1964 TDK Şiir Ödülünü, Carl Zuetmayer'den çevirdiği *Kurtlar* adlı şiiriyle de Türk - Alman Derneğinin Çeviri dalında birincilik ödülünü kazandı. Ölümünden sonra adına her yıl bir şiir kitabına verilen "Behçet Necatigil Şiir Ödülü" konuldu. Bu ödül her yıl şairin doğum yıldönümü olan 16 Nisan tarihinde açıklanmaktadır. Bütün eserleri, ölümünden sonra Hilmi Yavuz - Ali Tanyeri tarafından bir araya getirilerek 1981-89 yılları arasında basıldı. Yapı Kredi Yayınları da bütün eserlerini 1993 yılından itibaren yayımladı.

"'Evi dinlenmiş buldum.' Tatilden erken dönen Necatigil böyle yazmış

BEHÇET NECATİGİL

SOLGUN BİR GÜL DOKUNUNCA

Çoklarından düşüyor da bunca
Görmüyor gelip geçenler
Eğilip alıyorum
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya büyük şehirlerin birinde
Geziniyor kalabalık duraklarda
Ya yurdun uzak bir yerinde
Kahve, otel köşesinde
Nereye gitse bu akşam vakti
Ellerini ceplerine sokuyor
Sigaralar, kâğıtlar
Arasından kayıyor usulca
Eğilip alıyorum, kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya da yalnız bir kızın
Sildiği dudak boyasında
Eşiğinde yine yorgun gecenin
Başını yaslıklara koyunca.

Kimi de gün ortası yanıma sokuluyor
En çok güz ayları ve yağmur yağınca
Alçalır ya bir bulut, o hüzün bulutunda.
Uzanıp alıyorum, kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ellerde, dudaklarda, ıssız yazılarda
Akşamlara gerili ağlara takılıyor
Yaralı hayvanlar gibi soluyor
Bunalıyor, kaçıp gitmek istiyor
Yollar ya da anılar boyunca

Alıp alıp geliyorum, uyumuyor bütün gece
Kımıldıyor karanlıkta, ne zaman dokunsam
Solgun bir gül oluyor dokununca.

BEHÇET NECATİGİL

Mustafa Aydoğan

Şiirlerini başkalarına gösterirken yüzü kızaran, mahcubiyetine engel olamayan bu adamın şiirleri de hayatın mahcup anlarından alır ilhamını. Dokununca örselenecek kadar narin, açığa çıkınca dağılıp yok olacak kadar saklı olan, bu nedenle olduğu gibi gerilerde, gizlilerde kalması gereken, yalın haliyle yeterince anlamlı olan her şey Necatigil'in pusulası, şiir evreni olarak belirginleşir. Bu mahcubiyet, zamanla çevresindeki her şeye sirayet eder ve 'varlığa' bir süs ve içlilik kazandırır. Ama bu kazanım, onun şiirlerinde, çoğu defa dramatik bir öğe olarak kendini dışa vurur. İnsanın, kendisine ve başkalarına karşı aldığı konum dramın mekanı olarak tezahür eder.

Ben oraya kaymuştum almışlar,
Arasına sıkışık saatlerin.
Çıkarır bakardım kimseler yokken;
Beni bana göstermezek aynamdı, almışlar

Necatigil şiirini okura 'götüren' şey nedir acaba? Bu şiirin gücü belki de sıradanlığın o kemiksiz ve kassız gücüdür. Yani şöyle bir şey; müritleri, bir veliye, bize bir keramet göster demişler. Tamam demiş veli ve kalkmış yürümeye başlamış. 'Bakın demiş, yürüyebiliyorum işte'. Sıradanlık, varlığın tabii halidir. Ve mahlûklar 'tabii hallerinde ilâhi özdeki hallerinin örnekleridir'. (Coomaraswamy- Sanatın Tabiatındaki Buşkalaşım)

Ne yazık ki sıradanın bu güçlü sesini hemen duyamayız Necatigil'de. Onun zamanla olan irtibatında da bir sıradanlık vardır. Şiiri, acemilik, olgunluk ve ustalık dönemlerinden geçer. Necatigil şiire Şeyh Galip gibi, Rimbaud gibi genç yaşta zirveden başlayan şairlerden değildir. Şiiri ağır ağır kendi mecrasını bulur. Bir insan hayatının artık ihtiyarlığa dönüştüğü ve bütün benliğiyle kendi dönüşümünü tamamladığı yaş olan kırk yaşına geldiğinde, önceki şiirlerini inkar eder. İnkar mı ediyorsunuz sorusuna hiç çekinmeden "evet" der. Asıl şiirlerinin bu yıllardan sonra yazdığı şiirleri olduğunu söyler. Yani Eski Toprak (1956) ve sonraki şiirleri... Bu kitap yayınlandığında tam kırk yaşındadır. Necatigil'in bu 'evet' sözüne katılmak da zorlanmasak da, 'iyi bir kumaşın ilk metresinden belli olduğu'nu, onun başından beri şair olduğunu hiç çekinmeden söyleyebiliriz. Ama bugün Necatigil'in bir şair olarak varoluş nedenlerini ortaya koyan kitap ya da ona asıl şair kimliğini veren kitabı ne Eski Toprak'dır ne de daha sonra yayınladığı Arada'dır. O soruya cevap verirken söylediği 'evet' sözünün altında yatan nedenler Eski Toprak'ta da onu takıp eden Arada da mevcudiyetlerini az çok korurlar. Yani bu şiirler hala 'hikaye etmektedir'ler. 'Hikaye etme'yi bırakıp kelimenin imgesel yoğunluğuna geçiş yaptığı, kelimeyi merkeze aldığı şiirleri Dar Çağ'la (1960) başlar. Dar Çağ'dan önce yayınlanan Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak ve Arada adlı kitaplarında yer alan şiirlerle Dar Çağ, Yaz Dönemi, Divançe, İki Başına Yürümek, En/Cem, Zebra, Kareler Aklar, Beyler ve Söyleriz adlı kitaplarında yer alan şiirleri birbirlerinde ayıran farklılık, merkezde bulunmayla, çevrede bulunma arasındaki açı farklılığıdır. Necatigil çevreden merkeze doğru ilerleyen bir kavrayışla bulur şiirini. Gözleyen algı, içerden serazat konuşan algıya dönüşür. Hikâye eden 'gözler', imgeye açılan ise 'farkeder'. Gözleyen, 'çevre' nin dağınıklığı toparlamaya çalışırken yalpalar, farkeden ise "merkezin" kaynağından belli belirsiz 'alıp getirir'. 'Gözlenen' anlaşılırlığın yorgunluğuna kucak açmaya müsaitken, alıp getirilen şey 'olduğu gibi anlaşılmak' durumunda olduğundan devamlı olarak 'dağılıp - toparlanma' çevriminde zenginleşir, kalıcılaşır. Necatigil'in Dar Çağ ve sonraki şiirleri bu zengin duruşun dayanıklılığını içeritler. Bu nedenle de onların anlamlarına varmada epey zorlanır okur.

Necatigil, bulunduğu odaktan soyutun ritmine bir biçim vermeye çalışırken, eldeki ilk verilerin, ilk görüntülerin ötesindeki cıvıltılı berraklığı açığa çıkarmaya çalışır. Yani onun şiiri, her iyi şiirin yaptığını yapar. Ama ikinci dönem diyebileceğimiz Dar Çağ ve sonrasındaki şiirleri, okurunu çetrefilli alanlara çeker, onları sıkı sınavlardan geçirir. Bu şiirlerinde, açığa çıkardığını, biraz gölgeler, biraz karanlığın boyasıyla boyar. Okuru bir 'dikkat aralığı'nda bir müddet tutmak ister. Algının sivrilmesini bekler. Anlamı kabartır ya da epeyce daraltır, sıkıştırır. Bunun için de şiiri kolay yoldan elde edilemez. Bu, bir uslup olmaktan başka, "herkesin bir yeri olduğu yerde bir otel olmak"tır. Kelimenin çok anlamlılığı ya da ses benzerliği kurallarından elde ettiği yoğunluk, zihnin çabuklaşmasını önler ve ona derinleşmesi için molalar vermesini zorunlu kılar. Yani 'dikkat aralığı', sık sık bir çaba talebi olarak okurun önüne serilir ve bir bakıma okur kontrol edilir. Belki zaman zaman başvurduğu kendine özgü biçim yenilikleri de bu yönde bir işlev görürler. Ama bu biçim yeniliği şairin kendini aşma ya da yeniden bulma deneyimlerinin zorunlu bir sonucudur da. Hem kelimelerin çok anlamlılığı, hem de biçimsel denemelerle Necatigil, parçaları yerlerine konduğunda ortaya çıkacak resmin bu parçalarını dağıtarak bir nevi bir karmaşıklık yaratır. 'Sıradan olan'ın özünde bulunan anlamlı bir karmaşıklıktır bu. 'Sıradanın şiiri'nin sıradan olan kadar karmaşık olmasını da doğal karşılamak gerekir. Çünkü, ilk elde kendini ele veren, kolaya kaçı aralayan, karmaşık izlenimi yaratmayan bir şiir, sıradan olanı elde ederken çoğu defa saçmanın bulanıklığına ya da yapaylığına düşmekten kurtulamaz. Garip şiirinin sonuç olarak vardığı yere çarpar ve orada kalır. Ya da daha aşağılarda...Necatigil, kelimenin çok anlamlılığı, biçimin kışkırtıcı gücü ve sıradan olanın gerisindeki sonsuzluğun anlam katmanlarının zorlayıcılığı ile saçmanın bu bulanıklığını üzerinden atmayı becerir, 'Ben düşündürücü yanlarını çoğaltmış, yatırım ve çabaları çokca, çokgen bir şiirden yanayım.'

Ne dersek diyelim, bir şairin kendini bütün şiirlerine az çok yayarak varoluşunu tamamlayacağını düşünürsek, Necatigil ilk şiirinden son şiirine kadar bir şair, bir sanatkardır.

Necatigil şiirinin, Türk şiiri içindeki yeri, paydası nedir acaba ? Bütün has şiirler için söylenebilecek olanı onun şiirleri için de söyleyebiliriz; gerçek şiirin peşinde olanların hiçbir zaman vazgeçemeyeceği, hem bir ölçü hem de bir tat kaynağı olarak her zaman müracaat edeceği kalıcı, soylu bir şiirdir. Toplumun veya genel şiir okurunun ulaşacağı mesafeler, kat edeceği yollar onun şiirlerinin etki alanının ne olacağını da büyük oranda belirleyecektir.

(*Hece*, Aralık 2000)

eşine. Evlerin, ev içlerinin şairinin elinden çıktığı ilk bakışta anlaşılan bir cümle bu. Necatigil'in şiirlerini farklı kılan yanlardan birisi de ondaki bu 'ev' tutkusu belki de. İçe dönüklüğün simgesi olarak görebiliriz 'ev' tutkusunu. Bu nedenle, belki de o nahif ve muzip cümleyi yazarken şairin aklından geçmemiş de olsa, şunu iddia edebiliriz: Belki de bu cümle hayatı boyunca çalışan, tatillerinden söz ederken bile yazacağı şiirleri, yapacağı tercümeleri düşünen Necatigil'in, kısacık tatilinden bir parça dinlenmiş olarak dönmüş olmasının ifadesidir.

"İçe dönüklük çoğu kez edilgenlik olarak anlaşılır. Oysa içine döndüğü anda insan çıkılabilecek en zor ve yorucu yolculuğun başındadır. Hele ki bu yolculuğa ilk kez çıkılan yaşlarda, gençlikte umutsuzluklarla, imkânsızlıklarla doludur. Necatigil'in Mektuplar'ı arasında en ilgi çekici olanları gençlik yıllarında Tahir Alangu'ya yazdıkları. Sonraki yıllarda yazacağı şiirleri duyuran pek çok şey var bu satırlarda. (...)

"İlk gençliğinden yaşlılığına dek çalışmış, 'yu ellerini sularda' dediği dünyaya, anlayışsızlıklara, yoksulluklara, haksızlıklara 'katlanmış' şairin mektuplarını okuduktan sonra, 'katlanma' sözcüğünü bambaşka bir bağlamda okuyabileceğimizi düşünmek de mümkün. İnsan kendi içine bakmak üzere eğildiğinde de 'katlanmaz' mı biraz? (Behçet Çelik)

BEHÇET NECATİGİL

SEVGİLERDE

Sevgileri yarınlara bıraktınız
Çekingen, tutuk, saygılı.
Bütün yakınlarınız
Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden
(Siz böyle olsun istemezdiniz)
Bir bakış bile yeterken anlatmaya
her şeyi
Kalbinizi dolduran duygular
Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz.
Çirkindi dar vakitlerde bir
sevgiyi söylemek.
Yılların telaşlarda bu kadar çabuk
Geçeceği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde
Açan çiçekler vardı,
Gecelerde ve yalnız.
Vermeye az buldunuz
Yahut vakit olmadı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951), *Evler* (1953), *Eski Toprak* (1956), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960), *Yaz Dönemi* (1963), *Divançe* (1965), *İki Başına Yürümek* (1968), *En / Cam* (1970), *Zebra* (1973), *Kareler Aklar* (1975), *Sevgilerde* (şiirlerinden seçmeler, 1976), *Beyler* (1978), *Söyleriz* (1980), *Yalnızlık Bir Yağmura Benzer* (çeviri şiirleri, yay.haz. Ayşe Sarısayın ve Selma Esemen, 1984).

SÖZLÜK: *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1960, 13. bas. 1989), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1979, 3. Bas. 1989).

DENEME-İNCELEME: *Bile / Yazdı* (1979), *Konuşmalar/ Konferanslar* (1983), *Ertuğrul Faciası* (1995), *100 Soruda Mitolojya* (yay.haz. Hilmi Yavuz, yeni bas. 2002).

ANTOLOJİ: *Atatürk Şiirleri* (1963).

MEKTUP: *Mektuplar* (haz. A. Tanyeri H. Yavuz, 1989), *Serin Mavi* (Eşine Mektuplar, 1999).

RADYO OYUNU: *Yıldızlara Bakmak* (*Kadın ve Kedi* ile birlikte, iki oyun, 1965), *Gece Aşevi* (*Son Tren, Emekli, Araştırma Salonunda, Kutularda Sinek* ile beş oyun, 1967), *Üç Turunçlar* (*Yol, Uzak Yol Kaptanı, Hayal Hanım, Süslü Karakol Durağı, İki Çapraz Çizgi* ile altı oyun, 1970), *Pencere* (dört oyun, 1975), *Ertuğrul Faciası* (1995).

SADELEŞTİRME: *Musullu Süleyman* (Ahmet Midhat Efendi'den, 1971).

ÇEVİRİ: *Malte Laurids Brigge'in Notları* (Rainer Maria Rilke'den, Andreas Tietze ile, 1948; tek başına 1966), *Bir Haylazın Hayatı* (J. Von Eichendorf'tan, 1949), *Dünya Nimeti I-II* (1949) - *Victoria* (1952) - *Serserilik Günleri* (1955) - *Pan* (1955) - *Açlık* (1956) - *Benoni* (1960) - *Göçebe* (1968) - *Rosa* (1968) - *Son Bölüm* (1980) - *Üç Kitap: Sonbahar Yıldızları Altında Hüzünlü Havalar Son Mutluluk* (1983) - *Uçan* (199●) (Knut Hamsun'dan), *Açık Deniz Kenarında* (A. Strinberg'den, 1951), *Venedik'te Ölüm* (T. Mann'dan, 1952), *Tarihte Garip Vakalar* (M. Kemmerich'ten, 1952), *Morbaçka* (Salah Birsel ile, Selma Lagerlöf'ten, 1952), *Yaman Adam* (M. de Unamuno'dan, 1954), *Tedirgin Gece* (A. Goes'ten, 1954), *Garp Cephesi'nde Yeni Bir Şey Yok* (Erich Maria Remarque'tan, 1956), *Küçük Mitolojya Sözlüğü* (D. Hitbrunner'den, 1957), *Kapıların Dışında* (W. Borchert'ten, 1962), *Fareler* (G. Hauptmann'dan, 1962), *Martı* (A. Çehov'dan, 1963), *Gençlik Güzel Şey* (H. Hesse'ten, 1963), *Vanya Dayı* (A. Çehov'dan, 1964), *Dönemeç* (T. Dorst'tan, 1964), *Kara Kız* (T. Dorst'tan, 1965), *Ve O Hiçbir Şey Demedi* (H. Böll'den, 1966), *İtiraz* (W. von Schoz'dan, 1966), *Gondolda* (H. Bender'den, K. Şipal ve T. Noyan ile, 1966), *Şarkılar Kitabı* (H. Heine'den, 1972), *Andersen Masalları* (C. Andersen'den, 1977), *Yalnızlık Bir Yağmura Benzer* (109 çeviri şiir, 1984),

Hilmi Yavuz ve Ali Tanyeri tarafından hazırlanan *Bütün Eserleri* Cem Yayınevince basıldı: I-II: Yayımlanmış şiir kitapları (1981, 1982); III-IV: Yayımlanmamış şiirleri (1985), V-VI: Düzyazıları, 1984), VII: Radyo Oyunları, 1985), *Şiirler-Bütün Yapıtları* (2001). Çeviri şiirleri *Yalnızlık Bir Yağmura Benzer* (1984) adlı kitapta toplandı.

HAKKINDA: Doğan Hızlan / Uygarlık Eleştirisi (Yeni Dergi, sayı: 2, Kasım 1964), Tahir Alangu / Necatigil'in Şiirlerinde Masal Temleri ve Motifleri (Yeni Dergi, sayı: 23, Ağustos 1966), Tuncer Uçarol / Edebiyat Sosyolojisi (Yeni Edebiyat, sayı: 2, Aralık 1970) – Edebiyat Sosyolojisi ve Behçet Necatigil'in Sözlükleri (Yeni Edebiyat, sayı: 9, Temmuz 1971) - Behçet Necatigil'in Sözlükleri (Türk Dili, sayı: 342, Mart 1980) - Behçet Necatigil'in Kareleri (Saçak, sayı: 29, Mart 1980) – Behçet Necatigil Ödülü (Yeditepe, sayı: 420, Ocak 1981) - Behçet Necatigil'in İlk Yılları (Sanat Eki, Aralık 1983) - Adlarına Ödül Konan Edebiyatçılarımızın Eşleri ile Konuşmalar (Yazko Somut, 16.12.1983), Yüksel Pazarkaya / Behçet Necatigil Gedichte (1972), Mehmet Kaplan / Cumhuriyet Devri Türk Şiiri (1973, s. 191-206),

BEHÇET NECATİGİL

KİTAPLARDA ÖLMEK

Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır parantez.

O şimdi kitaplarda bir isim, bir
soyadı
Bir parantez içinde doğum, ölüm
yılları.

Ya sayfa altında, ya da az ilerde
Eserleri, ne zaman basıldığı
Kısa, uzun bir liste

Kitap adları
Can çekişen kuşlar gibi elinizde.

Parantezin içindeki çizgi
Ne varsa orda
Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci
Ne varsa orda.

O şimdi kitaplarda
Bir çizgilik yerde hapis.
Hâlâ mı yaşıyor, korunamaz ki,
Öldürebilirsiniz.

İsmail Parlatır / Türk Ansiklopedisi-"Behçet Necatigil" (c.25, s.167-168), Vedat Yazıcı / Sözümüz Şairlerden Şiirlerden (1997), Nurullah Çetin / Behçet Necatigil: Hayatı Sanatı Eserleri (1997), Ali Galip Yener / Hayatın Dar Geometrisini Kurmak (Virgül, Aralık 1998) - Serin Mavi'de Soluk Almak (Virgül, Haziran 1999), M. Sadık Aslankara / Ölümü Yazmak (Cumhuriyet Kitap, 18.3.1999), Arife Kalender / Behçet Necatigil (Cumhuriyet Kitap, 15.4.1999), Selim İleri / Kırık İnceliklerin Şairi: Behçet Necatigil (2000), İlk Elestiri (Cumhuriyet Kitap, 18.5.2000), Mustafa Aydoğan / Albüm ve Çerçeve Behçet Necatigil (Hece, Aralık 2000), Ayşe Sarısayın / Çok Şey Yarım Hâlâ (2001), Behçet Çelik / "Mistik Şiir Emekçisi"nin Mektupları (Virgül, Eylül 2001), Rahim Tarım / Kültür Dil Kimlik Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası (2002), Varlık Dergisi (Ekim 2002), Nail Tan / Kastamonulu İki Ünlü Şair ve Yazar Orhan Şaik Gökyay-M. Behçet Necatigil ve Yaşayan Şairlerimizden Bir Bölümü (2002), Nail Tan / Kastamonulu İki Şair ve Yazar (2002), Şehnaz Şişmanoğlu / Behçet Necatigil Şiirinde Kültür, Dil ve Kimlik (Kanat Haber Bülteni, Kış 2003), Rahim Tarım / Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası (2003), Tansu Açık / Yüz Soruda Mitologya (Virgül, Mart 2003), Hasan Efe / Behçet Necatigil'in Çocuklar'ı (Günümüz Şairlerinden Şiir Çözümlemeleri, 2004).

NECCÂRZÂDE RÎZA

Besteci, şair (D. 1679, Şebinkarahisar / Giresun – Ö. 1746, İstanbul). Tam adı Neccârzâde Mustafa Rızâ'dır. Zamanın âlimlerinden dersler alarak kısa zamanda kendini yetiştirdi. Çeşitli hocalardan yararlanarak çok küçük yaşta tasavvufa yöneldi. On yedi yaşında Beşiktaş'taki Sinân Paşa Câmiinin yanındaki medresede ders vermeye başladı. Üsküdar'da Azîz Mahmûd Hüdâi'nin dergâhında insanları irşât (Hak yolunu gösterme) ve eğitmekle meşgûl olan Yâkûb Efendi'nin babası Odabaşı Şeyhi diye tanınan Şeyh Fenâî Efendi'nin derslerine ve sohbetlerine devâm etti. Bu hocasından Celvetiyye yolunun âdâbını öğrendi ve icâzet (yeterlilik) aldı. Nakşibendî tarikatına girdi, Beşiktaş'taki Sinan Paşa Tekkesi şeyhliğine kadar yükseldi. Beşiktaş Mevlevîhâne Şeyhi Memiş Efendi'nin sohbetlerine katıldı. Ondan Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî*'sinin incelikleri ile anlam derinliklerini öğrendi. Geçimini kitap yazmakla sağladı. Sinan Paşa Câmiinde imâmlık, müezzinlik yaptı ve vaazlar verdi. Bu hizmetlerinden sonra o sıralarda Rusya üzerine açılan sefere katıldı. Savaştan dönüşünde Edirne'de Arabzâde Hacı Muhammed İlmî Efendi'nin sohbetlerinde bulundu. Ondan Müceddidiyye yolunda icâzet aldı. Neccârzâde Edirne'de bir yıl kaldıktan sonra İstanbul'a döndü. Beşiktaş'ta Sinân Paşa Câmiinin yanında bir arsa satın alıp buraya bir mescid yaptırdı. Sadrâzam Hekimbaşı Nûh Efendi'nin oğlu Ali Paşa'nın Altımermer'de Cerrah Paşa Hastahânesi karşısındaki câmi yapılınca (1734), buranın ilk vâizi oldu. 1740 yılında hacca gitti. İstanbul'a döndükten sonra yine Beşiktaş'ta ikâmet edip vefâtına kadar nasihatlerine ve sohbetlerine devâm etti. Mezarı Beşiktaş'ta Sinan Paşa Câmiinin yanındadır.

Neccârzâde Rîza; şâir, âlim, yazar ve musikişinas olarak sayılıp sevildi. *Tuhfetü'l-İrşâd* adlı divanı, ölümünden yüz yıl sonra yayımlandı. Ebû Abdullah Semerkandi'nin *Muhtasarü'l-Vilâye* kitabını Farsçadan Türkçeye tercüme etti.

HAKKINDA: Mehmet Turan Yarar / Doruktan Doruğa - Güfte Şairleri (1992).

NECİB ABDULLAH

İslâm bilgini (D. ?, Ayntab - Ö. 1834, Medine). Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Mütercim Âsım'ın hocasıdır. Ömrünün sonlarına doğru Medîne'ye göçtü ve orada öldü.

ESERLERİ:

Kenzü'l-Vefâ fî Şerhi'ş-Şifâ (Şifâ-i Şerîf şerhi), *Şerhu Şemâil-i Şerîf*, *Şerhü Devri'l-A'lâ li'ş-Şeyhi'l-Ekber*, *Şerhu Mefâtihü'd-Dürriyye*, *Şerhu Arâisi'l-Hâdimî*, *Şerhu Risâleti'l-Vaz'iyye*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NECİP ASIM (Yazıksız)

Dilci ve tarihçi (D. 1861, Kilis - Ö. 1935, İstanbul). Harbiye Mektebini (Harp Okulu) bitirdikten (1880) sonra askeri okullarda Türkçe ve Fransızca, Meşrutiyetten (1908) sonra Darülfünün'da (İstanbul Üniversitesi) Türk dili ve tarihi dersleri okuttu. III. Dönemde Erzurum milletvekili seçilerek (1927) parlamentoya girdi. Türkçülük düşüncesini savunan Necip Asım, dil ve tarih konularında yaptığı araştırmalarla tanındı.

Yazılarını 1890'dan sonra *İkdam*, *Musavver*, *Malûmat*, *Servet-i Fünûn*, *Türk Yurdu*, *Bilgi*, *Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, *Milli Tetebbular* vd. gazete ve dergilerde yayımladı. Paris'te bulunan Societe Asiatigue üyeliğine seçilmişti (1965).

Necip Asım

ESERLERİ:

Yeni Tertiple Muhtasar Osmanlı Sarfı (1890), *Pek Eski Türk Yazısı* (1890), *Muhtasar Osmanlı Nahvi* (1892), *Kitap* (1893, yeni bas. 2001), *Osmanlı Tarihi* (c. 1, 1914), *İlmi Lisan* (1917), *Orhun Abideleri* (1924), *Eski Savlar* (1924).

HAKKINDA: Mehmet Zeki / Türkiye Teracimi Ahval Ansiklopedisi (c. II, 1929), Yılmaz Çongar / Asker Yazarlarımız ve Ozanlarımız (1998), Türcy Kösc / Necip Asım Yazıksız'dan Alberto Manguel'e "Okumanın Tarihi" 'Sevgili' Kitaplar, 'Kahramanlaşan' Okurlar (Cumhuriyet Kitap, 3.1.2002).

NECİP FAZIL

Bkz. KISAKÜREK, Necip Fazıl

NEDİM

Divan şairi (D. 1681?, İstanbul - Ö. 1730). Asıl adı Ahmed. Soyunun Mevlâna'ya kadar uzandığı söylenir. Sultan III. Ahmed döneminde iyi bir öğrenim görerek yetişti, müderris oldu. Gençliğini alimlerin arasında geçirdi. Sadrazam Şehid Ali Paşa ve sonra Nevşehirli Damad İbrahim Paşa tarafından korundu. Padişah III. Ahmed'in huzurunda yapılan tefsir (Kur'an-ı Kerim'i anlama ve açıklama) derslerine katıldı, şiirleriyle de takdirini kazandı. Mahmud Paşa'nın mahkemesinde kadılık (1725); Molla Kırimî, Sadi Efendi, Sahn-ı Seman medreselerinde müderrislik (1721-30) yaptı. Damat İbrahim Paşa'nın özel kütüphanesinin memurluğunu da yapan şair, Müneccimbaşı Ahmet Efendi'nin *Sahaifü'l Ahbar* (çev. bas. 3 cilt, 1868) ve Bedreddin Ayni'nin *İkdü'l Cüman fi Tarihi Ehli'z-Zaman* adlı tarihlerini çeviren kurullarda çalıştı (1719-25). Genç yaşta tarikata girdiği de bilinen şairin bunu, yaşadığı devre uyum sağlama niyetiyle yaptığı düşünülmektedir. Kimi şiirlerinde, geride bıraktığı "manevî sohbet" meclisleri ile içki âlemleri arasında bocaladığına dair beyitleri de vardır. Hayatının büyük bir kısmını devlet büyüklerinin yanında, Çırağan eğlencelerinde, içki meclislerinde, gül ve lâle bahçelerinde geçiren Nedim'in, son yıllarında cinnet belirtileri gösterdiği, Patrona Halil İsyanı (1730) sırasında korkarak çıktığı Beşiktaş'taki evinin damından düşerek öldüğü söylenir. Mezarı Karacaahmet'te, Çiçekçi durağının karşısındadır.

Lâle Devri diye anılan zevk ve eğlence dönemini şiirlerinde büyük bir

Nedim

başarıyla yansıtan Nedim'in şiirleri, döneminin İstanbul'unu; eğlence anlayışı, eğlence yerleri, gelenek ve giyiniş biçimlerini tanıtması bakımından tarihi bir önem de taşır. Lâle Devri'nin; lâle adlarına, sürülen kokulara, kürklere, kumaşlara, sarayların, çeşmelerin mimarî üslûplarına varıncaya kadar bütün özellikleri Nedim'in şiirlerinde vardır. Nedim, genellikle Divan şiiri formlarına sadık kalırken yenilikler denemekten de çekinmedi. Klâsik kalıplardan ayrılmadığı ve sadece geleneksel mazmunları kullandığı halde çağdaşlarından farklı olarak rahat, açık, yalın, basitliğe düşmeyen, samimi ve sade bir İstanbul Türkçesi kullanmış olduğu için divan şiirinin ufuklarını genişlettiği söylenmektedir. Kaside türüne de yenilikler katan şair, gazel ve şarkılarda görülen kolay ve coşkulu söyleyişi kasidelere de yerleştirmiştir. Şiirlerinde halk dilinden ve deyimlerinden de yararlandı.

NEDİM

ŞARKI

Bir safâ bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Gülelim oynayalım kâm alalım dünyâdan
Mâ'-i Tesnîm içelim Çeşme-i Nev-peydâdan
Görelim âb-ı hayât akdığın ejderhâdan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Geh varub havz kenârında hırâmân olalım
Geh gelüb Kasr-ı Cinân seyrine hayrân olalım
Gah şarkî okuyub gâh gazel-hân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

İzn alub Cum'a namâzına deyu mâderden
Bir gün uğrulayalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşub iskeleye doğru nihân yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Bir sen ü bir ben ü bir murib-i pâkîze-edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayrı yârâm bugünlük edib ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

NEDİM

MÜSTEZÂD

Ey şûh-i kerem-pîşe dil-i zâr senindir
Yok minnetin aslâ
Ey kân-ı güher anda ne kim var senindir
Pinhân ü hüveydâ

Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
Baş üzre yerin var
Gül goncesisin güşe-i destar senindir
Gel ey gül-i ra'nâ

Neylersin edip bir iki gün bâr-ı cefâya
Sabreyle de sonra
Peymâne senin hâne senin yâr senindir
Ey dil tek ü tenha

Bir büse-i can bahşına ver nakd-i hayâtı
Gel kaail olursa
Senden yanadır söz yine bâzâr senindir
Ey âşık-ı şeydâ

Çeşmâni siyeh-mest-i sitem kâkülü pür-ham
Ebrûları pür-çîn
Benzer ki bu dil-dâr-ı cefâ-kâr senindir
Bî-çâre Nedîmâ

Nedim'in şiirlerinde sergilediği yüksek lirizm, mistik bir görünüm arz etmez. O, tasavvuf ve din konularına yönelmeden insanî duyarlıkları dile getirdiği şiirlerinde aşk, şarap, sevgilinin güzelliğinin övgüsü gibi temaları işledi. Şiirlerinde başarılı ve gerçekçi doğa tasvirleri de önemli bir yer tutar. Devlet büyükleri için yazdığı kasidelerin methiye bölümlerinde ise pek samimi olmadığı, dikkatli okununca bahsettiği kişiyi altan alta iğnelediği görülür. Yaşamış olduğu eğlenceli hayat dolayısıyla trajediye yaklaşmamış, münacat ve mersiye de yazmamıştır. Hece ölçüsüyle yazılmış bir türküsü bulunan Nedim, Arap ve Fars şairlerini de okumuş olduğunu, yeri geldikçe onların adlarını zikrederek anlatır. İran şairi Enverî'nin bir beytini de tazmin (kendi şiirine alma) etmiştir. Kendisinden önceki Türk şairlerinden beğendiklerine nazireler (aynı konuda ve aynı vezinle yazılan şiir) yazan şair, onlardan bazılarını da eleştirmekten geri kalmadı. Kendisinden sonra etkilediği yüzlerce şair arasında Yahya Kemal, en başarılı izleyicisi sayılır. Ahmet Haşim ve hatta Şeyh Galib'in bile onun şiirlerindeki bakış ve görüşten etkilendikleri değerlendirmesi yapılmıştır.

Nedim'in *Divan*'ında Farsça ve Arapça şiirleri, rubai ve gazelleri de

NEDİM'E DAİR BAZI DÜŞÜNCELER

Ahmet Hamdi Tanpınar

Nedim'de bir bakıma göre her şey an'aneden gelir. Neş'esi, humour'u, hayat karşısındaki rindâne durumu kendinden evvelki şâirlerde, Bâkî'de, Yahya Efendi'de, nizaç ayrılığına rağmen o kadar çok sevdiği ve eserini yakından takip ettiği Nef'î'de ve diğer XVII nci asır şâirlerimizde bol örnekleri bulunan vasıflardır. İstihzası, yine onlar gibi fikir hayatımızın belli başlı hareket kaynağı olan medrese-tekke mücadelesinden doğmuştur. Gündelik hayat ve mahallî renkler aşkı ise şiirimizin birkaç asırlık bir an'anesiydi. Kısaca sıkı tahlilin bulabileceği her şey an'anede Nedim'den önce vardır. Bununla beraber böyle umumî bir tahlilden vazgeçip de bu şâiri kendi içinde ele alacak olursak, onda kendisinden önce gelenlerden hattâ çağdaşlarından ayrılan, realite ile hepsinden başka ve çok daha sıcak bir şekilde kaynaşmış bir tarafın da bulunduğu görülür.

Nedim alelâde pitoreskte kalmadan yüksek resme erişmiş, lirizmine o zamana kadar tatmadığımız hususîlikler katmış ve zaman zaman eski sanatlarımıza has olan o çok bilgili ve hesaplı safderunluktan (ki bütün orta zaman sanatlarında ilk bakışta göze çarpan müştereklik vasıftır) ayrılmanın yolunu bulmuş, hattâ daha ileriye giderek bazı rönesans adamları gibi bu örtülü safderunluğun bir köşesini açarak ona hususî bir cazibe vermiştir. Nedim ile iç âlemini ve duygularının verimlerini kitaptan gelen modaya göre nizamlayan şâirlerin arasından, hiç olmazsa bir def'a çıkarız. Bu büyük duygucu, duyduklarını olduğunu gibi vermeği tercih eder. Gözün, kulağın, derinin verimlerini mücerretleşmiş bir süsleme motifi olarak kullanmaz. Onları yaşar, görür, işitir, duyar. Bize bir nevi modern ruh gibi görünmesi bu yüzdendir.

Eski hayatın şiirimize giren akislerini, ki tahminimizden çok fazladır, Nedim'den evvelki şâirlerde bazen bir minyatürde ve çok defa bir halı desininde seyreder gibi beğeniriz. Nedim'de ise geniş tabiata bir pencere açılmış gibi, kısa bir an için olsa da, yer yer büyük resmin hususiliğini veren şeylere, mesafeye, genişlik hissine, üç buut vehmine çıkarız. Onun bahsettiği güzeller, bir derinliğin ortasında ve bir zemin üzerinde, güneş ışığında kımıldanırlar. Gölgenin yerini, gölgesini beraberinde taşıyan yaratık alır. O kadar ki, bazı mısra ve beyitler, zihnimize resim veya heykeltraşlıktaki kardeşleriyle beraber gelirler. Nedim :

Ayağın sakınarak basma aman sultânım
Dökülen mey kırılan şîşe-i rindân olsun

derken Watteau'nun *L'indifférent*'nını düşünmemek,

Mest kendi güler altîndaki rahş oynardı
Gördüm ol âfeti dün bir düğün alayında

beytiyle karşılaşınca, Panteon'un firizlerindeki süvarileri hatırlamamak kabil midir? Meğer ki, hâfızamız bize resmi tercih ettirsin ve biz ihtiyarsız Velasquez'in *Genç Prens*'ini düşünelim.

Mest kendi güler altındaki rahş oynardı

atla süvarisi, mısraın imkânsız çömbüşünde âdeta bir tek vücut olmuştu.

Bu cinsten mısraları Nedim'de istediğimiz kadar bulabiliriz. Bana çok defa Eflâtun'un *Lysis*'inin baş taraflarını hatırlatan İbrahim Paşa vasfındaki kasidede Nedim, şiirinin harikalarından birini verir :

Gümüşten âyineler gibi sâf iken sînen

sade bir "ler" edatının ilâvesiyle mısra, ilk önce nasıl bin donuk inci parıltısıyle doludur ve sonra birdenbire, tıpkı bir perde sıyrılmış gibi bu donuk parıltının yerini taze ve plâstikten ve onun formu alıyor. Halbuki her şeyin yepyeni göründüğü bu mısradaki hayal ne kadar eskidir; bizim şâirlerimize geçmeden önce kaç medeniyetin zevki, kaç kültür ondan bikmıştır? Nedim, mısraının bütün sihrini iki edattan alıyor : Gümüş âyine demiyor, gümüşten âyineler diyor ve sadece bu buluşuyle birdenbire mısraına güneşte yaldızlı akisler saçan, salâbeti bir meyve nesnine doğru yumuşayan bir mermer parıltısı ve cazibesi veriyor.

Nedim'in sırrı hayatın, tabiatın, arzu ve heveslerin karşısında kendisini serbest bırakmaktan hoşlanmasında, "an" ın ifritine her şeyi terkedebilmesindedir. Zaman zaman duygularını "mazmun" a tercih etti. Eski gazelin hendesî arabeskinde birdenbire bir bahar uyanır gibi, kısa bir an için her türlü moda ve an'anenin dışında kalmış bir canlılıkla fışkırışı buradan gelir.

Gazellerinde, şarkılarında, kasidelerinde hep bu kendi teni ve sınır cihazı ile yaşamak arzusu vardır. Onun eski "mısra" ı, Neşatî'nin, Nâilî'nin bazen o kadar çok benzediği Nedim-i Kadîm'in âdeta kendisi için hazırlamış oldukları diyeceğimiz "mısra" ı girift mazmunların yükünden nasıl hafifllettiğine bakın. Bazen mısra onda, sadece ses taşıyan sihirli bir mahfaza olur :

Eyvah o üç çifte kayık aldı karârım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

derken ilk def'a olarak Türk şiirinde, mahiyetinde "kaçıp kaybolmak" bulunan şeyleri yakalamağa cehdeden bir sanatı görürüz.

(*Edebiyat Üzerine Makaleler*, 1969)

vardır. Bir gazelini de Çağatayca yazmıştır. *Divan*'ı, önce Halil Nihat (1922), sonra Abdülbaki Gölpınarlı (1951) tarafından bastırıldı. Hayatı, Halit Fahri Ozansoy'un *Nedim* (1932), Faik Ali Ozansoy'un *Nedim ve Lâle Devri* (1950) adlı oyunlarına konu oldu.

"Nedim, çevresini gören ve anlatan ilk şairdir. Yaşadığı şehri, İstanbul'u şiire sokmuştur. Kâğıthane, Göksu, Çubuklu, Hisar, Haliç, Boğaziçi gibi o devrin gezinti ve eğlence yerleriyle, sarayları, köşkleri, çeşmeleri, köprüleriyle, ramazanı ve bayramı, baharı, yazı ve kışıyla ve pürüzsüz diliyle şiirlerinde İstanbul'u yaşatmıştır. İstanbul halkının konuştuğu dili, mahallî kelimeleri, atasözleri ve deyimleriyle en iyi kullanan Nedim'dir." (Haluk İpekten)

ESERLERİ:

Divân, Sahâifü'l-Ahbâr'ın ve Ayni Tarihi'nin Bazı Kısımlarının Tercümeleri, Şehit Ali Paşa'ya Yazdığı Dilekçe (Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Fuat Köprülü Armağanı içinde, İstanbul, 1953), *Safâi Tezkiresi İçin Yazdığı Takriz, İzzet Paşa'nın Nigârnamesine Verdiği Cevap.*

HAKKINDA: Ali Canip Yöntem / Nedim'in Hayatı (Türkiyat Mecmuası, c.I,

NEDİM

GAZEL

Hadden geçmiş nezaket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şişeden ruhsâr-ı âl olmuş sana

Büy-i gül taktir olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

Sihr ü efsûn ile dolmuştur derûnun ey kalem
Zülfü Hârut'un demek mümkin ki nâl olmuş sana

Şöyle gird olmuş Fireng-istân birikmiş bir yere
Sonra gelmiş göçe-i ebrûda hâl olmuş sana

Leblerin mecrûh olur dendân-ı sin-i bûseden
Lâ'lin öptürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedim
Bir peri-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

1925), Fuat Köprülü / Nedim (1934), Ahmet Hamdi Tanpınar / 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (1942), Necmettin Halil Onan / İzahlı Divan Şiiri Antolojisi (1946), Faik Ali Ozansoy / Nedim ve Lale Devri (1950), Abdülbaki Gölpınarlı / Nedim Divanı (1951), Nevzat Yesirgil / Nedim (1953), Fahir İz / Eski Türk Edebiyatında Nazım (c.1, 1966), Hilmi Soykut / Unutulmaz Mısralar (1968), Ahmet Hamdi Tanpınar / Edebiyat Üzerine Makaleler (1969), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Atilla Özkırımlı / Nedim (1974), Şevket Kutkan / Nedim Divanından Seçmeler (1981), Metin Akar / Nedim (1985), Ahmet Kabaklı / Şair-i Cihan Nedim (1996), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002).

NEDİM-İ KADİM

Divan şairi (D. ?, İstanbul - Ö. 1670). Asıl adı Mehmed Nedim Efendi'dir. Lâle Devri'nin ünlü şairi Nedim'den ayırdetmek için Nedim-i Kadim diye adlandırıldı. Müderrislik yaptı. Nedim tarzındaki şuh edalı şiirleriyle adaşınca da takdir edildi. *Divan*'ı, *Nedim Divanı*'yla birlikte Halil Boztepe tarafından yayımlandı (1922).

NEDİMOĞLU, Ruhi

Hukukçu, yazar. 1926, Diyarbakır doğumlu. Gazi İlkokulu (1938), Diyarbakır Lisesi (1944), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1948) mezunu. Şırnak'ta hâkim yardımcılığı, Mudanya'da cumhuriyet savcılığı, Gemlik'te hakimliği görevlerinde bulundu. Sonra memurluktan istifa ederek Diyarbakır'da serbest avukatlığa başladı. Buradaki birçok sivil toplum kuruluşunda görev aldı.

Bir ara Diyarbakır Halkevi başkanlığı yaptı. Bu ara *Tarancı* dergisini çıkardı. 1970 yılında Ankara'ya yerleşti. Ankara'da Diyarbakır Tanıtma Kültür ve Yardımlaşma Vakfının üyesi olarak bu vakfın çalışmalarına önemli katkılarda bulundu, onur kurulu üyeliğine seçildi. Ziya Gökalp Derneği Yönetim Kurulu üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü. Ankara Barosunca kendisine, savunma mesleğinin güç koşullarına inançla ve yılmadan görev yaparak otuz yılını vermiş olması nedeniyle hizmet anısı plaketi verildi. Şiirleri çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı.

"Ruhi Nedimoğlu'nun bu kitaptaki (Bir Kültür Yumağı) yazılarını okudukça karamsarlığımız, aydınlığa ve yarına ümitle bakmaya götürüyor bizi. Diyarbakır'ın gelecek günlerinin aydınlık olacağına inancımız daha da pekişiyor." (Selahattin Önerli)

"Yazar, her ne kadar yumağı Diyarbakır'a bağlı kılmak istemiş ise de içeriği itibari ile ülke genelinde bir kapsamı olduğunu gözlemlemek mümkün oluyor. Kitapta yazarın çeşitli tarihlerde çeşitli konularla ilgili makaleleri bir arada toplanmış bulunuyor.

RUHİ NEDİMOĞLU

KAR

Gökler senin
Yer senin
Güzelsin
Fakirin düşmanı
Zenginin dostusun
Düşersen ne olur.
İncitme beni.

Ruhi Nedimoğlu

"Eserde Türk Edebiyat tarihinin en seçkin simalarından olan Cahit Sıtkı Tarancı hakkındaki yazıları her aydın Türk vatandaşını enterese eder niteliktedir. Bu, büyük şairimiz hakkında, akademik ve tarihsel inceleme ve araştırma yapacak olanlara Nedimoğlu kitabında çok önemli bilgiler sunmuştur. Şairin annesiyle yaptığı özel mülakatta, elde ettiği ve o tarihte henüz yayınlanmamış bir mektubu yazı konusu yapması ciddi ve güzel bir araştırmanın elde edilmiş başarılı bir sonucunu vermektedir." (Reşit İskenderoğlu)

ESERLERİ:

Bir Kültür Yumağı Diyarbakır'dan (yazılar ve şiirler, 1995), *Diyarbakır'dan Esintiler* (2000).

HAKKINDA: Enver Yorulmaz / Söyleşi (Çaba dergisi, sayı: 2, Eylül 1989), Reşit İskenderoğlu / Çaba dergisi (sayı: 16, 1995), Şevket Beysanoğlu / Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (c. 3, 1997, s. 191-192), Reşit İskenderoğlu / Üç Seçkin Diyarbakırlı (Diyarbakır'dan Esintiler içinde, 2002).

NEF'Î

Divan şairi (D. 1572, Hasankale/ Erzurum – Ö. 27 Ocak 1635). Asıl adı Ömer olup, Sipahi Mehmed Bey'in oğludur. Dedesi Mirza Ali Paşa, Pasin Sancakbeyliği görevinde bulunmuştu. İyi bir öğrenim görerek, Arapça ve Farsça öğrenerek yetişti. Zarrî (zararlı) olan mahlasını, dostu şair Gelibolulu Ali, Nef'î (faydalı) olarak değiştirdi. I. Ahmed'in tahta çıkmasından (1603) sonra gittiği İstanbul'da önce kâtiplik yaptı. Padişaha ve döneminin ileri gelenlerine sunduğu gazeller ve kasidelerle kendini tanıttı. Yaklaşık otuz yıl yaşadığı İstanbul'da dört padişahın dönemine tanıklık etti (I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad). I. Ahmed'in 1611'de Edirne'ye yaptığı seyahati sırasında yanında bulunan Nef'î, asıl ününe IV. Murad devrinde ulaştı. Sert ve gözü pek karakterini kendisine benzeten ve hicivlerini beğenen padişah tarafından korunarak onun meclislerinde bulundu.

Nef'i

IV. Murad'ın, Nef'i'ye ilgisini abartılı bulanların çokluğu üzerine padişah onun kabiliyetini herkese göstermek istedi. Aynalı Kavak Köşkünde bulunduğu bir sırada şairi yanına çağırtarak yeni bir şiir okumasını istedi. Nef'i'nin koynundan kâğıdını çıkararak; *"Esdi nesîm-i nevbahar açıldı güller subh-dem"* diye başlayan, sonradan çok ünlü olan *Bahariyye*'sini okuduğu bilinmektedir. Rivayete göre şiir bitince padişah, Nef'i'nin elindeki kâğıdın boş olduğunu görmüş; şiirini irticalen, o anda söylediğini anlayarak çok memnun olmuş ve şairin ağzını türlü mücevherlerle doldurmuştu. Özellikle bu olayla padişahın yakınlığını kazanan şair, daha sonra, yüksek mevkilerdeki kişiler hakkında yazdığı hicivleri ile pek çok kişinin düşmanlığını da kazandı. IV. Murad, onun hicivlerini topladığı *Siham-ı Kaza* (Kaza Okları) adlı eserini okurken, sarayın yakınlarına düşen bir yıldırımı uğursuzluk şeklinde yorumlayanların etkisinde kalarak, ondan sonra şaire hiciv yazmayı yasakladı. Daha sonra da onu Edirne'ye sürgüne yolladı. Burada Muradiye mütevellisi olan Nef'i, Sultan'ın Edirne ziyareti sırasında ona sunduğu kaside ile affını istedi ve tekrar İstanbul'a döndü. Cizye (Müslüman olmayanlardan alınan vergi) muhasebeciliği yapmaya başlayan şairin verdiği sözü tutamaması hayatına mal oldu. Vezir Bayram Paşa hakkında yazdığı bir hicviye nedeniyle, Paşa tarafından sarayın odunluğunda boğdurularak cesedi denize attırıldı. Ölüm tarihi ebcedle şöyle düşürülmüştür:

"Gökten nazire indi Sihâm-ı Kazası'na
Nef'i diliyle uğradı Hakk'ın belâsına."

Edebiyatımızın en usta övgü ve yergi şairi sayılan Nef'i, başarılı kasideleri ve özellikle hicivlerindeki sağlam tekniği, samimi ve cesurca söyleyişiyle bu alanda zirveye çıktı. Padişahlar ile diğer devlet büyüklerine sunduğu kasidelerde de büyük başarı göstermiş, yerinde kullanmayı çok iyi bildiği sözcüklerle ustaca tasvirler yapmıştır. Şiirlerinin kendisine özgü ve etkili bir ses tonu, yüksek perdeden bir hitap tarzı, güçlü bir âhenk, mistik bir hava, şiirlerinin konusuna uygun bir müzik vardır. Onun savaş tasvirlerini okuyanlar, top seslerini ve kılıç şakırtılarını duyar gibi olmuşlardır. Meydan okuyan yiğitçe ifadeleri Namık Kemal'i etkilemiş, kendisine nazireler yazmasına sebep olmuştur. Dîvan şairlerinin çoğunda görülen gizli ve karışık edebî sanatlar Nef'i'de yoktur. Mübalağayı sever, sürekli kendini ön plana çıkararak yazar. Bu, kendi sanatına ve şahsiyetine saygısının, güveninin ve kimseden geri kalmaya dayanamayan gururlu benliğinin ifadesi olarak görülür. IV. Murad'a, *"Sen ne büyük bir hükümdarsın ki benim gibi bir şair tarafından methediliyorsun"* diyebilecek bir özgüvene sahiptir. *Siham-ı Kaza*'sında başta babası olmak üzere, devrinin bütün ileri gelenlerini ağır ve alaycı biçimde hicvetmektedir. Babası Mehmet Bey'in de şair olduğu, Kırım Hanı'nın nedimi (sohbet arkadaşı) olarak genellikle rahat bir hayat sürdüğü, bazen de yeterince yardımı göremediği bu eserinden anlaşılmaktadır. Nef'i'nin, bahar tasvirlerinde de çok başarılı olduğu, mevsimin canlılık

NEF'İ

BEYİT

Derdim nice bir sînede pinhân ederim ben
Bir âh ile bu âlemi vîrân ederim ben

NEF'İ

GAZEL

Ârif ol ehl-i dil ol rind-i kalender-meşreb ol
Ne Müselmân-ı kavî ne mülhid-i bî-mezheb ol

Akla mağrûr olma Eflâtûn-i vakt olsan eger
Bir edîb-i kâmili gördükde tıfl-i mekteb ol

Âf-tâb-ı âlem-ârâ gibi sür hâke yüzün
Kevkebe basdır cihânı hem yine bî-kevkeb ol

Lâ-mekân ol hem mahallinde yerin bekle yine
Gâh mihr-i âlem-ârâ gâh Mâh-ı Nahşeb ol

Âşık ol amma alâikden beri it gönlünü
Ne ham-ı gîsûya meftûn ne esîr-i gabgab ol

Hızr'a minnet çekme var sonra dil-i Nef'î gibi
Lûle-i âb-ı hayât-ı feyz ile leb-ber-leb ol

NEF'İ

Ahmet Kabaklı

Nef'i'nin şiirinde göze çarpan ilk özellik ihtişamlı bir âhenktir. Şair bu âhengi sağlamak için, Türk, İran ve Fars dillerinin sonsuz kelime kaynaklarından faydalanmıştır. Bu yüzden, Nef'i'nin kasidelerindeki üslûbun, divan şiirindeki en ağdalı üsluplardan olduğu söylenebilir. Öteki şairler gibi rindâne ve âşıkane yazdığı gazelleri ile, kasidelerinin nesîb bölümlerinde biraz daha sade olabilmiştir.

Şu var ki, kelime hazinesi ne kadar zengin olursa olsun, şair, asıl kudretini, bunları yan yana getirirken sağladığı musiki ile göstermiştir. Onun şiirini okurken meselâ bir savaş tasviri yapıldığında, kılıçların birbirine çarpışını duyar gibi oluyoruz:

Saflar dizip hücûm edicek hayl-i düşmene
Dehşetle âsümân u zemîn pür-figân olur.

Eyc-i havâda, sıyt-ı çekücak-ı tîğden
Âvâz-ı ra'd ü sâika reh-gümkünân olur.

Nef'i'nin başka bir özelliği mecazlarındaki zenginlik, genişlik ve yüceliktir. Denebilir ki, hayallerindeki ihtişam bakımından, ona denk bir başka şairimiz gelmemiştir.

Şu iki özelliği dolayısıyle Nef'i, bilhassa kaside tarzını seçmiş ve en büyük kaside şairimiz olduğunu herkese kabul ettirmiştir. Kasidede onun dengi olanları ancak **Urfî** ve **Enverî** gibi büyük Arap kaside şairleri arasında bulabiliriz.

Nef'i, coşkun ilhamı ile dolu dizgin yazan bir şairdir. Bakî'deki biçim kaygısı ve hesaplı söyleyiş onda yoktur. Anlam ve söz sanatlarından pek hoşlanmadığı velhasıl bir kelime kuyumcusu gibi çalışmadığı görülür. Hattâ mısralarında birçok imâlelere rastlanır.

Nef'i'de Fuzulî gibi ilâhî bir aşkın veya Yunusvarî tasavvufun izleri görülmez. Sade Mevlâna'ya hayran olduğu ona yaptığı övgülerden anlaşılmaktadır. (Bu hayranlığı dolayısiyle 1965 te Konya'da Mevlâna'nın Yeşil Türbesi yanına Nef'i ve Pakistanlı şair İkbâl için birer makam yapılmıştır.) Nef'i'nin şiirinde **aşk** da oldukça silik ve gölgede kalmıştır. Hırçın ve mağrur tabiatının sevgilinin cefasını bile çekmeğe elverişli olmadığı şu mısramdan da anlaşılabilir:

Dilde sabr olmayacak nâza tahammül ne belâ

Övgü, yergi ve fahriyelerinde en aşırı hayallerin, akla gelmez buluşları içinde olan Nef'i, kaside nesiplerinde ve bilhassa gazellerinde tam bir lirik şair edasına bürünür. Bu şairde, hikmet ve felsefeye de yakınlık vardır. Bazı kaside ve gazellerinde ve bilhassa rubâîlerinde, düşünce âleminin derinliklerinden ilhamlar sunmuştur. Şu iki beyit, onun hikmet yolundaki üstünlüğünü gösteriyor:

Bir düş gibidir hak bu ki, ma'nide bu âlem
Kim, göz yumup açınca zamanı gözer

Bir yerde ki ârâma bu miktar ola mühlet
Erbâbı nice kesb-i kemâl ü hüner eyler?

(*Türk Edebiyatı II*, 2002)

NEF'İ

Abdulkadir Karahan

Nef'i edebiyatımızın en gür sesli, en atak, en tok, en taze dilli ve en mağrur şairidir. Sanatında müşahede edilen ilk nokta: şiir tekniğine olan hâkimiyettir. Onun derecesinde vezni ve kafiyeyi, kendi duygu ve hasseten düşüncesi emrinde kullanan, tasarruf eden sanatkâr pek az yetişmiştir. Lügatçesi çokça zengindir. Hiç işitilmemiş, hiç ellenmemiş, hiç örselenmemiş kelimeler, tamlamalar, deyimler kullandığı vakitlerde bile, zannedilir ki, bunlar eski âşinalardır, yadırganmaz. Onun dilindeki selislik ve cezalete hemen hiçbir şairde tesadüf edilmez. Dili öylesine süslemiştir ki: bu zinetleri normal ihtiyaçlar haline getirmek, onun derecesinde başkasına nâdiren nasip olmuştur. Bu sihirbazlığı sayesindedir ki, kelimelere yeniden âdeta hayat, hayallere emsalsiz bir genişlik ve zenginlik sirayet eder. Muhayyelesi âslında da gayet renkli ve kudretlidir. Yalnız aşırı mübalâğalara, iğrak (aklen mümkün, âdeten muhal mübalâğa)a hayli mütemayildir. Sesinin tonu daima yüksek olmakla beraber mevzua uygundur. Başarısını sağlayan hususlardan biri de bu erkek tondur. Mevzuu istediği gibi işler ve arzuladığı tarafa sürüklemeğe muktedirdir.

Nef'i'nin sanatında iki ana vasıf müşahede olunur. Mübalâğa ve beyan âhengi. Sanatkârımızın fikirdeki mübalâğa ve şekildeki âhenk kudretine ısrarla dikkati çeken Ali Ekrem (Bolayır, 1867-1937), Nef'i'nin ruhunu mübalâğada bulur. Onun bu mübalâğaları bâkir hayallerle süsleyerek, tasannuu bir sanat derecesinden bir halis şiir mertebesine çıkarmakta biricik olduğunu belirtir. Daha sonra da Nef'i'nin coşkun âhenk bakımından gök gürültüsü sesli bir erganunu andıran hüviyetine temas eder. Yalnız onun bu mübalâğa merakı, mübalâğadaki irfanı, iğrak semtine teveccühü...hususiyle methiyelerinde biraz yeknesaklığa düşmesine, kendini bazen tekrar etmesine de sebep olmuştur.

1940'da Erzurum Halkevinde verdiği bir konferansta Dr. Ali Nihat Tarlan, Nef'i'nin şiir anlayışına temas ederken şu cümleleri kullanmıştır:

"Şiir vahy veya ilham gibi şaire manzum olarak nazil olmalıdır. Şair onun üzerinde fazla uğraşıp ma'nayı müğlak bir hâle getirmemelidir. Selis, akıcı ve mümkün olduğu kadar tesannudan âri olmalıdır. Nef'i bu telâkkisi ile Divan Edebiyatı içinde yegâne şahsiyettir. Dikkat edilirse, İran'dan ziyade Arap estetiğine yaklaşır. Ve bu telâkkisi eserlerinde vazıhan görülür. Nef'i'nin ne kasidelerinde, ne gazellerinde içiçe sanatlar ve tekellüfler vardır. Bu, onun heyecanlı ruhunun açıklığına delâlet eder".

Nef'i mâna ile ilgili sanatlara iltifat göstermekle beraber, öyle çağdaşı diğer şairler misali, lâfız oyunlarına fazlaca kapılmamış, hüner ve marifet göstermek merakına düşmemiştir. Onda, hiçbir zaman tesannu, bir iptilâ mertebesine yükselmemiştir. Şairimizin sevdiği kelimeler arasında fazlaca dikkati çekenlerden: Söz, endîşe, gamze, tig, mest, bahar, meyhane, fitne, mey, rüzgâr, felek... v.b. ilk hatırlananlardır denebilir.

Nef'i'nin karakteristik hususiyetlerinden bir başlıcası da: övmek, sövmek ve övünmekteki samimî, önüne geçilmez meyildir. O, överken de, söverken de normal ölçülerin

→

çok üstündedir. Bir başkasında gülünçlük halini alabilecek olan bu beşeri zaaf, onda, sumiriyet ve heyecanın kanatları gölgesinde, bilâkis, hoşa gider, yumuşak görünür. İnsanın aklı değil gönlü harekete gelir ve yadırgamaz da. Buna rağmen gerek methiyelerinde, gerekse hiciyelerinde ölçüyü kaçırdığı ve şiirin birdenbire düşen bir tayyare gibi yüksekliğini kaybettiği de vâkidir.

Burada ilk defa olmak üzere, hemen hemen cumhurun birleştiği bir noktaya muhalefetimizi de yazacağız. Nef'i, Türk Edebiyatının en büyük kasidecisi değildir. Görüşümüze göre Kaside alanında da Fuzuli, Nef'i'den üstün ve ileridir. Bir kere Fuzuli'nin kasidelerindeki o dört başı mamur, o gönle ve dimağa aynı kudrette nüfuz ve tesir eden, o ölçüsü ve duygusu müstesna, o her beyti üzerinde dakikalarca durup düşünmek ve tantanalı kelimelerin, şaşaalı tamlamaların, velveleli deyimlerin ötesinde de ruhu doyuran ve ürperten derin iç sezgisi...Nef'i'de gevşektir. Bir "su", bir "hançer", bir "gül", bir "Bağdat", bir "kalem"... kasidesindeki ince, emsalsiz dikkatle işlenmiş güzelliğe Nef'i'de zor tesadüf edilebilir. Ancak bu hiçbir zaman demek değildir ki: Nef'i'deki bir "sözüm" na'tı, bir "cihad", bir "bahar" kasidesinin, yahut bir "rahşiyye"nin veya bir "felek" bir "olur", bir "üzre" redifli kasidenin güzellik ve ihtişamı eksiktir. Söylemek istediğimiz şudur:

"En büyük Türk kasidecisi" gibi vasıfların hangi kriteryüma göre tevcih edildiğini edebiyat tarihçileri, münekkitler tâyin etmek mevkiindedir. Hele bu büyüklüğün neye göre, kimle ve ne ile mukayeseden sonra sabit olduğu vâzih olarak bilinmelidir. Beylik sözler, yuvarlak kelimeler ve bol keseden bahşişlere benzeyen sıfatlı hükümler artık demodedir. Yoksa, bizim aklımızdan Nef'i'nin kudretini azımsamak geçmediği gibi, sanatına hayranlığımız da eksilmemiştir. Biz de söz gelimi:

Gamzen ne dem ki ilg çekâb hun-feşan olur
Uşşak-ı dil-fığâra vecl mihribân olur

Matla'lı kasidede, bir harp tasvirini gerçekten çok canlı ve eşine az rastlanır mükemmeliyette bulduğumuzu, tereddütsüz söylemek mecburiyetindeyiz.

(*Nef'i Hayatı Sanatı Şiirleri*, 1967).

ve hareketliliğini mısraların akışında güçlü biçimde hissettirdiği görülür.

Türkçe divanında elli dokuz kaside bulunan Nef'i'nin ilk kasidesi Hz. Peygamber'i öven "sözüm" redifli bir naat, ikincisi Mevlâna Celaleddin'i öven bir kasidedir. Bu kaside dolayısıyla şairin Mevlevi olduğu tahmin edilmektedir. Divanda ayrıca yüz on dokuz gazel, kıtalar, matlalar ve rubailer gibi daha başka şiirler de vardır. Şairin Farsça divanında Türkçe divanından daha az sayıda şiir vardır. Naatlarla başlayan bu divanda peygamber sevgisiyle söylenmiş yedi naat vardır. Naatları, Mevlâna Celaleddin Rumi'yi öven dört kaside takip eder. Bu kasidelerdeki tasavvufi söylemin, şiiri süsleyen bir unsur olarak ele alınmış olmadığı, hepsinin duyarak ve yaşayarak yazılan tasavvuf şiirleri olduğu görüşü hakimdir. Gençliğinde İranlı Sadî ve Hafız-ı Şirazi'yi okuyarak yetişen Nef'i, Arap şairlerinden Urfi ve Enveri'nin de etkisinde kalmıştır. Kendisinin bu iki şaire nazireleri vardır.

"Yaratılışındaki övmek ve övünmek özelliğinden dolayı kasideciliğe yönelmiş olan Nef'i, gazellerinde rind ve âşık bir şair olarak görünür. Nef'i'nin kasidelerinde iğrak ve gulüv derecesine varan mübalağaya gazellerinde de rastlanır. Süslü, sanatlı ve yer yer tamlamalarla yüklü bir dil, anlamda ve hayallerde incelik, güçlü bir ahenk Nef'i'nin gazellerinin özelliğidir." (Cem Dilçin)

"Divan Edebiyatının kaside, gazel, rubai, kıta gibi değişik türlerinde ürün veren Nef'i en çok kaside türünde başarı sağlamış, kasidelerinin giriş bölümünde ses uyumu, coşkun söyleyişler ve bir değiş özelliği görülür. Dili çok akıcı ve sadedir. Zaman zaman şiirlerinde tasavvuf konularını da işlemiştir. Bir Türkçe ve bir de Farsça Divanı vardır. Şiirlerinden çoğu devrin ünlü bestekârları ve ölümünden sonra diğer bestekârlar tarafından Türk sanat müziğinin çeşitli formlarında bestelenmiştir." (M. Zeki Kurnuç)

ESERLERİ:

Türkçe Divan (1836-53), *Farsça Divan* (Türkçe çevirisi Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan tar. 1945), *Siham-ı Kaza* (Kaza Okları anlamında, hicivleri, Saffet Sıtkı tar. 1943), *Tuhfetü'l-Uşşak* (Farsça uzun bir kasidesi, Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan tar. 1964).

HAKKINDA: Fahri Fındıkoğlu / Erzurum Şairleri (1927), Fuat Köprülü / Nef'i (1934), Âgah Sırrı Levend / Edebiyat Tarihi Dersleri (1939), Abdülkadir Karahan

NEF'Î

GAZEL

Tûti-i mu'cize-gûyem ne desem lâf değil
Çerh ile söyleşemem âyinesi sâf değil

Ehli dildir diyemem sinesi sâf olmayana
Ehli dil birbirini bilmemek insâf değil

Yine endişe bilir kadr-i dür-i gûftârın
Rûzgâr ise deni dehr ise sarrâf değil

Girdi miftâh-i der-i genc-i ma'nâ elime
Âleme bezl-i güher eylesem itlâf değil

Levh-i Mahfûz-i sühândır dil-i pâk-i Nef'i
Tab'i yâran gibi dükkânçe-i sahhâf değil

NEF'Î

GAZEL

O şeh cân û dile rahm eyleyip dâd ettiğin görsek
Bir iki zâr û nâ-şâdı felek şâd ettiğin görsek

Gönül ma'mûresin eeyr ile viran etti ol zâlim
Gelip insâfa bir gün yine âbâd ettiğin görsek

Kul etti âlemi reftârıma ol serv-i âzâdım
Ne var bir bendesin lûtfundan âzâd ettiğin görsek

Nice bin hânümânı bâda vermiş bir felektir bu
Anı âh ile bir âşık da ber-bâd ettiğin görsek

Ne mazmûnlar ne vâdiler bulur seyr eylesek Nef'i
Yine bir tarz-ı hâs û tâze icâd ettiğin görsek

/ Nef'i Divanından Seçmeler (1971) - Nef'i (1954, gen. bas. 1986), M. Fahrettin Kırzıoğlu / Şair Ömer Nef'i'nin Sekiz Arka Atası (Türk Dili, Eylül 1961), Fahir İz / Eski Türk Edebiyatında Nazım (1966-67), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Nihat Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (c. 2, 1987), Mehmet Atalay / Şair Nefî Farsça Divanının Edisyon Kritiği ve Üslûbu (basılmamış doktora tezi, 1988), Mehmet Atalay / Nefî'nin Şiiri (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c. 1-2, 1994), Mehmet Atalay / Nefî-Farsça Divanı (2000), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), M. Zeki Kurnuç / Erzurum ve Türk Müsikisi (2005), Ali Nihat Tarlan / Nef'i'nin Farsça Divanı.

NERGİSÎ

Şair ve yazar (D. 1585'ten önce, Saraybosna - Ö. 1635, Gebze / İzmit). Asıl adı Mehmed'dir. Kendisine Nergizâde (bazen Nergisî-zâde) denilmesi ve Nergisî mahlasını kullanması, babasının Bosnalı Kadı Nergis Ahmed Efendi olmasındandır. İlköğrenimini memleketinde yaptı. İstanbul'a gelerek Kadızade Feyzullah Efendi'den özel dersler aldı. Bir süre müderrislik yaptıktan sonra Gabela, Çaniçe (1614), Mostar (1629), Yeni Pazar 1921), Elbasan (1624-1625), Banaluka (1628), Manastır (1632) gibi birçok yerin kadılığında bulundu. IV. Murad'la birlikte Vakanüvis olarak Revan seferine giderken Gebze yakınlarında attan düşerek öldü. İstanbul'a götürülen cenazesinin Eyüp'e veya Üsküdar'a gömüldüğü söylenir. *"Ah bin kırk dörtde göçdi Nergisî"* mısraı ölüm tarihini bildirir.

Divan nesrinin en süslü örneklerini veren iki ünlü Osmanlı yazarından biridir. Nesirlerinde Arapça ve Farsçanın kullanılmamış ya da az kullanıldığı için pek bilinmeyen kelimelerini kullanarak karmaşık bir nesir meydana getirdi. Nesri, yüzyılındaki düzyazının girdiği açmaz bakımından ilginçtir. Nesri erişilmez bir örnek olarak tanınıp yüzyıllar boyunca taklide çalışılmış olan Nergisî, Tanzimat'tan sonra girilen yeni edebiyat döneminde, üslûbunun doğal olmayışı ve Acem taklitçiliği yüzünden şiddetle eleştirildi. Eserlerinin giriş bölümleri ile nesirlerinde gösterdiği sanatlı ve külfetli söyleyişe karşılık, hikâyelerinde yer yer daha anlaşılır bir ifade kullandı. Devlet büyükleri ve yetkililerine gönderilen mektup ve tebriklerde hangi klişe ifadelerin yer alacağını gösterdiği *Münşeat Mecmuası*'nda bulunan elli kadar mektup örneği ise tarihî belge olarak önem taşır. Nergisî'nin belki de asıl önemi, yüzyılına kadar klasik mesnevi biçiminde yazılan hamse (beşli mesnevi) yazımını nesre yaklaştırmış olmasıdır.

Nergisî, güzel ifade imkânlarına sahip olduğu halde Türk dilinde o zamana kadar *Gülistan* düzeyinde bir eserin mevcut olmamasından üzüntü duyarak, bu düşünceyle yeni bir tarz geliştirme gayretine girdi. Klâsik edebiyatlardan eser ve konu seçme yolunda da ciddî bir zevk sahibiydi. *Meşakku'l-Uşşâk*'ta, o zamana kadar işlenmemiş bir alanda eser vermek istediğini söyler. *Nihalistân* ile de, Türkçede, edebiyata başladığından beri arzusu olan *Gülistan* ve *Baharistân*'a bir nazire yazmak istediğini belirtir. Mesnevi beşlisinde (hamse) efsanevi ve olağanüstü maceralar ya da soyut olaylar yerine yaşadığı çevreden aldığı gerçek konulara yer verdi. Kendi maceralarını da hikâyelerinc konu etti. Aynı zamanda şiir söyleyen ve şiirlerini nesirlerine göre daha sâde bir dille yazan Nergisî'nin şâir olarak şöhreti nesirdeki kadar geniş ve devamlı olmadı.

ESERLERİ:

Hamse (5 kitap, *El-Kavlü'l-Müsellemefi-Gazavat il-Meseleme:* Muhyiddin İbnü'l-Arâbî'den aktarma; *Kânunu'r-Reşâd:* İran hükümdarı Hudâbende Şah için yazılmış *Ahlâku's-Sultân* adlı eserden IV. Murad namına Osmanlı tarihinden kendisinin de tanık olduğu bazı olayları katarak aktarılmış siyasetname; *Meşâkku'l-Uşşâk:* on aşk hikâyesi; *İksir-i Saadet:* Gazzâlî'nin *Kimyâ-yı Saadet* adlı eserinin "Rüknı muâmmel" faslının Türkçe çevirisi; *Nihalistân:* Aşk hikâyeleri ve ahlâk'a, tövbeye dâir yirmi beş hikâye ve fıkralar), *Münşeât* (yaz. 1622), *El-Vasfü'l Kâmil fi Ahvali'l Veziri'l Âdil* (Budin Valisi Murtaza Paşa'nın hayatı ve Macaristan savaşlarını anlatır), *Horosname* (düzyazı).

HAKKINDA: Ömer Faruk Akün / İslâm Ansiklopedisi (1971), Riyazî / Tezkire (Üniversite Kütüphanesi, No: 4098), Kafzâde Faizi / Zübdet ül-Es'âr (Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 3722), Ş.B. Nergisi (Yeni Mecmua, sayı: 15-19, 1917), İ. Necmi / Târih-i Edebiyat Dersleri (1919), Asım / Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr (Üniversite Kütüphanesi, No: 2401-2406), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Büyük Türk Klâsikleri (c. 5, 2004).

NERGİZ, Ahmet

Şair. 9 Kasım 1946 Gerze / Sinop doğumlu. İlköğrenimini dördüncü sınıfa kadar İstanbul'da okudu, sonrasını Gerze'de tamamladı. Öğretmen okulunu yatılı olarak Çorum Öğretmen Okulunda okudu. 1968 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümüne girdi. Burada öğrenimini tamamladıktan sonra da Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünü bitirdi. Nevşehir ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. 1981'de öğretmenlikten ayrıldıktan

Ahmet Nergiz

sonra kendi atölyesini kurdu. 12 Mart'ta (1971) tutuklandı, 1974 affıyla serbest kaldı. Bir dönemi 68'liler Birliği adına olmak üzere çok sayıda kişisel resim sergisi açtı.

"Ahmet Nergiz, Mor Sancının Rengidir Sevdalım adlı kitabındaki şiirleriyle iz sürücülüğünü sürdürürken yaşanan, acıların şiirleriyle kanamış, yaşanacak acılara da şiiriyle direnecek bir duruşu imlemiştir. Çünkü o 68 kuşağının sorumluluğunu sürdürmek sevdasını o günlerdeki gibi içinde barındırmaktadır. Ressam ve şair olarak sürdüğü yaşam, sürdüreceği yaşamın göstergesidir." (Hüseyin Yalvaç)

ESERLERİ:

Yürüyeceğiz Türküler Söyleyerek (şiir ve resimler, 2003), *Sonsuza Rüzgârdı 68* (Ö. Yağcı, B. Yıldız, H.H. Yalvaç'la, 2004), *Mor Sancının Rengidir Sevdalım* (desen şiir, 2005).

HAKKINDA: Radikal Kitap (21.1.2005), Berfin Bahar (Kasım 2004), Dünya Kitap (24.10.2003).

NERİMAN HİKMET

Şair, gazeteci, yazar (D. 22 Aralık 1912, İstanbul - Ö. 31 Ekim 1987, İstanbul). Soyadı Öztekin'dir. İlkokulu Hereke'de, ortaokulu Erenköy Kız Lisesinde bitirdi. İstanbul İstiklal Lisesi mezunu. Çeşitli fakültelerde sürdürdüğü yükseköğrenimini tamamlamadı. Gazetecilik mesleğini seçti. *Haber, Vatan, İkdam, Son Saat, Ankara Telgraf* vd. gazetelerde çalışarak 1968 yılında emekliye ayrıldı. Şiirleri 1937-38 yılları arasında *Servetifünun* dergisinde yer aldı. Bir arkadaşıyla birlikte *Doğuş* (1936) dergisini ve on beş günde bir yayımlanan *Yeni Edebiyat* (11 sayı, 1937) gazetesini çıkardı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Konya Yolunda Tahassüsler* (1931), *Tren* (1935).

ROMAN: *Köyün Dulları* (1944).

RÖPORTAJ: *Ankara Kabristanında Açan Güller* (1966).

İNCELEME: *Gazetelerin Yazmadığı, Partilerin Konuşmadığı Hakikatler* (1948), *Mevlâna : Bilimsel Gerçeklik Açısından Varoluş Felsefesi* (1975).

HAKKINDA: Murat Uraz / Edebiyat Antolojisi, c. V, 1940), TDE Ansiklopedisi (c. VII, 1990), TBE Ansiklopedisi (2. bas. c. 2, 2003).

NESİM, Ali

Yazar, araştırmacı. 1941, Zeytinli köyü / Girne / Kıbrıs doğumlu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde tamamladı. Memleketine dönünce öğretmenlik mesleğini seçti. Talim Terbiye Kurulu üyeliği görevinde bulundu. Kıbrıs Türk düşün ve edebiyatına yönelik çalışmaları ile tanındı. *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular* (1968) adlı yapıtında Müftü Hasan Hilmi, Kaytazzade Nazım, Ahmet Tevfik gibi öncü sayılan şair ve yazarlarla kırkı aşkın günümüz edebiyatçısının yaşamları, kişilikleri, yaratıları, beğeni ve eğilimleri üzerine değerlendirmeler vardır.

HAKKINDA: Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999).

NESİM ESKİN

Bkz. ESKİN, Nesim

NESİMÎ

Tasavvuf şairi (D. 1339/1344?, Nesim / Bağdat – Ö. 1418?, Halep). Asıl adı İmamüddin'dir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bağdat'ın Nesim nahiyesinde doğmuş olduğu tahmin edilen şairin Tebrizli, Şirazlı, Şirvanlı, Diyarbakırlı olduğu da iddia edilmiştir. Esnaf teşkilatı içinde yetiştiği, ilköğrenimini o zamanın büyük kültür ve ticaret merkezi olan Şirvan'da yaptığı sanılmaktadır.

Gençlik yıllarında şiire ve tasavvufa büyük ilgi gösterdi. Hallac-ı Mansur'a duyduğu sevgi ve ilgi dolayısıyla Hallac'ın asıl adıyla ilgili olarak Hüseynî mahlasını kullandı. İlk şiirlerinden Şii-Caferi görüşlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Rivayetlerin birleştiği bilgilere göre Hurufiliğe bağlıdır. Hurufiliği benimseyişi ve bu düşünce sistemini şiirlerinde başarıy-

Nesimî

NESİMÎ

GAZEL

Senden ırağ ey sanem şâm u seher yanaram
Vaslını arzûlaram dahi beter yanaram

Aşk ile şevkın odu cânuma kâr eyledi
Gör nice tâbende uş şems ü kamer yanaram

Senden ırağ olduğum bağrımı kan eyledi
Oldı gözümden revân hûn-ı ciğer yanaram

Şem-i ruhun sûreti karşuma gelmişdürür
Şa'şaasından bana şule düşer yanaram

Sabr ile ârâm-ı dil kapdı elimden gamın
Bâd-ı hevâdan değil gamdan eğer yanaram

Çıkdı içimden tütün çerhi boyadı bütün
Gör ki ne âteşdeyem gör ne kadar yanaram

Yandığımı kâr içün gizlü değil ben dahi
Her ne kadar kim anın gönlü diler yanaram

Müdde'i yanar dimiş gamda Nesîmî belî
Gamda yanan yârı yâr çünkü sever yanaram

NESİMÎ

GAZEL

Gerçek hadîs imiş bu ki hûbun vefâsı yoh
Kim sevdi hûbı kim didi hûbun cefâsı yoh

Aşk un belâsı yoh diyüben aşka düşme kim
Kim âşık oldı kim didi aşkun belâsı yoh

Anun ki hacc-ı ekberi ey cân sen olmadun
Beytü'l-Harâma varmamış anun Safâsı yoh

Şeytândur ol ki sûretine kılmadı sücûd
Bir renc ü derde düşdi ki hergiz devâsı yoh

Ol cân ki senden özge taleb itmedi murâd
Hecründe yahmağun anı her dem revâsı yoh

Yâ Rab ne şem'imiş bu mehün yüzi kim anun
Nûrı katında şems-i duhânun ziyâsı yoh

Bîmâr-ı aşka cân verür ey cân lebün müdâm
Münkir sanur ki lâ'l-i lebünün şifâsı yoh

Gel gel berü ki savm u salâtun kazâsı var
Sensüz geçen sabâh u mesânun kazâsı yoh

Aynun hatâsuz ey büt-i Çin dökdi kanumı
Türk-i Hıtâdur aslına varur hatâsı yoh

Fânî cihâna bahma geçen ömri sevme kim
Ömrün zevâli var u cihânun bekaası yoh

Yârun gelür hemîşe cefâsı Nesîmîye
Sen sanma kim Nesîmîye yârun atâsı yoh

NESÎMÎ

E. J. Wilkinson Gibb

Nesîmî'nin şiirinde iki unsurun, Sufilikle Hurufiliğin birleşip kaynaşması bakımından onun divanı Türk edebiyatında tektir. Tasavvufî unsuru, yüzlerce şair dostuyla ortak olarak kullanır; burada onu, diğerlerinden ayıran husus Mansur'a çok fazla imalar ve atıflarda bulunmasıdır; Allah'ın mazharı olduğu iddiasıdır; sonuncusu bütün mutasavvıf şiirinin temelini teşkil eder, ancak nadiren bu kadar küstahça ve açık bir biçimde ifade edilmiştir.

Bununla birlikte Nesîmî'ye edebiyattaki müstesna yerini sağlayan, eserindeki Hurufilik öğesidir. Gerçek bir şair olarak şiirinde yalnızca Hurufiliğini göstermekte ve bunu işlemekte ısrar etmekle kalmaz. 28 ve 32 ile ilgili tasavvufî açıklamalarda bulunduğu birkaç mısra özellikle de kıtaları hariç batınî tarafı tamamen ihmal etmiştir. Nesîmî'nin hayal dünyasını zapteden ve eserindeki her şiirde büyük bir aşkla kendisini verdiği yönü daha önce sıralamasını yaptığımız Hurufilik prensiplerinin üçüncü ve dördüncü maddesindeki görüşlerle ilgilidir. Bu fikrin kökü, yani Allah'ın insanda tezahürü meşhur bir tasavvufî görüştür. Fakat mutasavvıfa göre insan ilâhî güzelliğin aksettiği bir aynadır, bu sebeple böyle bir aynanın ilham ettiği aşk mecazî bir aşktır; aynı zamanda hakiki aşka bir köprüdür. Diğer yandan Hurufiye göre insan sadece bir ayna değil, Allah'ın insan suretinde tezahürüdür. Bu sebeple o, hakiki aşka bir köprü değil bir hedeftir.

Burada Nesîmî'nin şiirin n temel düşüncesi bulunmaktadır. Allah'ı aynaya nüfuz etmiş, yerleşmiş olarak görür; bu itibarla aşkın hedefi olan bu obje sadece Allah'ın tezahür ettiği bir yer değil bizzat kendisidir.

"Sana kimdir diyen kim Hak değilsin
Seni Hak bilmeyen haktan cüdadır" diye avaz avaz bağırır ve bu çığlıklar baştan sona divanında yankılanır.

Bu şekilde sevgili tarafından böyle telkin edilen, ilham edilen aşk, ondan daha yüce ve daha ilerde bir şey olmadığı için bir sondur ve bir gayedir. Ayrıca sevgili olan Allah sadece aşığın aşkına hedef değil aynı zamanda mabududur. Bütün insanların taptığı da O'dur. Onun önünde secde etmeyi inkar eden kişi şeytandır, zira Allah'ın, Adem'in önünde secde edin emrine itaat etmeyen şeytan değil midir?

Bu bizi, Nesîmî'nin şiirindeki bir başka hususiyete getirir: Kur'an'dan ve Hadis-i Şeriflerden sık sık nakillerde bulunarak bunların güya kendi yargılarını teyit ettiğini göstermeye çalışmaktaki ince ustalığıdır. Mesela az önce zikrettiğimiz İblis'in Adem'e secdeyi reddetmesi meselesi Kur'an'da yaratılışla ilgili olarak geçer ve bu hadise Hurufilerce insanın önünde secde edilmesi gerektiği şeklindeki esaslarına dayanak olarak sık sık kullanılır; bunu kabul etmeyen şeytan gibi isyankar olacaktır. Yine Kur'an'daki: "...Allah'ın vechinden başka her şey helak olur..." mealindeki ifadeyi Nesîmî ve diğer Hurufiler insan yüzüne işaret ettiği şeklinde yorumlarlar ve buradan da ebcdiyyeti, netice olarak beşerin ilahlığı fikrini istihraç ederler. (...)

Nesîmî'yi Batı Türk edebiyatının bu ilk dönemlerinin sadık ve doğru tek şairi yapan da onun akkor haline gelmiş aşkıyla samimiyetinin birleşmiş olmasıdır. Âlî, onun Türk edebiyatına ilk parlaklığı, ihtişamı getiren kişi olduğundan bahsederken boşuna söylememiştir. Onun şiirinde, şimdiye kadar incelediğimiz şairlerin şiirlerinde olduğundan daha fazla bir biçimde ilhamının sesini duyar gibi oluruz. Onlar, başkalarında gördükleri mevzuları kendi şiirlerine aktarma başarısını göstermişler; Nesîmî ise kendisinden bir şeyler katmıştır; çünkü söyleyecek, tebliğ edecek bir mesajı vardır. Aşk da onun dilindeki belagata uygundur. İfadesi zarif ve dili de selefleri ninkinden ve çağdaşlarınınkinden daha mükemmeldir. Bu sebeple onun aşk dolu ve veced heyecanıyla titreyen hoş ahenkli gazellerini okuduğumuz zaman Hurufilik esaslarıyla ilgili fantastik özelliklerini unuturuz ve bu kadim şairin kendi tarzında hakikaten Allah'a iltizar ettiği hissine kapılırız.

Nesîmî'nin şiirlerinde elbette Hurufilik esaslarının resmî bir açıklanması, izahı bulunmaz; bunlar kabul edilmiş olarak görülür ve okuyucunun bunlarla ilgili önceden edindiği bir bilgisi vardır ya da olmalıdır. Bu olmadan şiirlerin büyük çoğunluğunu anlamak mümkün olmayacaktır ve esasların doğruluk derecesiyle ilgili açıklamalardan çok Hurufiliğin umumi mahiyeti üzerinde durmuş olmamdan dolayı da mazur görülmeliyim sanıyorum. Nesîmî, Hurufî terimini ne kendisi için ne de aynı fırkaya mensup yoldaşları için kullanır; diğer mutasavvıflar gibi onlar da sadece birer aşıktır. Bununla birlikte Hurufiliğin kurucusu Fazlullah'tan sık sık söz eder, ancak Arapça Fazlullah yerine Farsça karşılığı olan Fazl-ı Yezdan ya da Fazl-ı Huda'yı istimal eder. Böyle kullanmasının muhtemelen iki sebebi vardır: Birincisi bu Farsça tabirler "Fazlullah" tabiri gibi yaygın olarak kullanılmadığı için doğulu şairlerin çok sevdiği kelime oyunlarıyla iki anlama gelecek şekilde bir etki bırakmak; ikincisi Fazlullah'ın görüşlerine karşı olan sünnîlerin, onun Fazlullah'ı sena ettiği şeklindeki itirazlarına kaçamak bir cevap temin edebilmektir. Bu son özellik doğulu şairlerin özellikle de Hurufilerin çok kullandıkları bir ifade şekli olduğundan unutulmamalıdır; zira kelimeler onlar için yüzeysel anlamlarından daha derin şeyler ihtiva etmektedir. Bu itibarla Fazlullah'tan bahsederken bu kişinin şahsında Allah'ın tezahür etmiş olduğu görüşünün de ifade edildiğini gözden uzak tutmamak gerekmektedir. (...)

Hurufiliğin en parlak şahsiyeti olarak görülen Nesîmî'nin şöhreti mensup olduğu ekolden daha uzun yaşamıştır. Uzun yıllar Hurufî ismini bile duymayan vatandaşları onu bir aziz ve bir şehit olarak görmüşlerdir. Yüzyıllarca onun bir şöhret olduğunu farklı kaynaklarda görmemiz mümkündür. Eski Avrupalı seyyahlardan Nicholay ve Rycaut, birçok karışıklıklar ve yanlışlıklar bulunmakla birlikte oldukça ilginç bilgiler verirler. Türkiye'deki tarikatlardan bahsederken zamanın dervişlerinin Nesîmî'ye büyük saygı ve itibar gösterdiğini kaydederler. (...)

(*Osmanlı Şiir Tarihi*, c. I, çev. Ali Çavuşoğlu, 1999).

la temsil edişi dolayısıyla Hurufiliğin kurucusu Fazlullah tarafından halife (vekil) olarak ilan edildi. Kaynaklardan, Fazlullah'ın idam edilmeden önce kızının Nesîmî ile evlenmesini vasiyet ettiği bilinmekte, şairin de bu vasiyete uyarak onun kızıyla evlendiği tahmin edilmektedir.

Ünlü bir Hurufî şair olan Nesîmî'nin bir süre Bağdat'ta bulunduğu, daha sonra Türkiye'ye geçtiği, birçok yeri dolaşarak düşüncelerini yaymaya başladığı da bilinmektedir. Hakkında verilen ölüm hükmünden anlaşıldığına göre Dulkadir beylerinden Ali Bey'i ve Akkoyunlu Osman Bey'i etkisi altına almıştır. Şair Şeyhi ile görüştüğü *Meşairü'ş-Şuara*'da zikredilmiştir. Kaynaklarda Hacı Bayram Veli ile de görüşmek istediği; fakat bu isteğin şeyh tarafından kabul edilmediği kaydedilmektedir. Nesîmî, şeriata aykırı olduğu söylenen şiir ve görüşleri nedeniyle Halep'te derisi yüzülerek öldürüldü; Şirvan (Şamahı)'da toprağa verildi.

Arapça ve Farsça şiirler de yazmış olan Nesîmî, Türk edebiyatında vahdet-i vücût (varlığın birliği) düşüncesini savunduğu ve Azerî lehçesiyle

yazdığı şiirleriyle tanındı. Tezkirelerde (şair biyografileri) belirtildiğine göre, Anadolu'da Türkçe şiirleriyle şöhrete ulaşmış ilk şairlerdendir. Şiir yazmaya âşıkane gazeller yazmakla başlayan Nesimî, daha sonra Caferîlik mezhebinin düşünce tarzına uygun olarak Hz. Muhammed, Hz. Ali ve On İki İmam ile ilgili methiyeler kaleme almıştır. Şiirlerinde samimi ve lirik heyecanlar, vahdet-i vücut inancına dayanan coşku, insan ve hayat sevgisi önemli yer tutar. Didaktik (öğretici) ve ahlâkî yazıları, Sünnî muhitlerde de etkili olmuştur. Kendisinden sonraki yüzyıllarda Nesimî, yolundan dönmeyen bir idealist ve ilâhî aşk kurbanı olarak değerlendirilmiştir.

Şiirlerinde dünyadan şikâyet önemli bir yer tutar. İnsanoğlunu yüceltirken zalim hükümdarlar ve adaletsiz yöneticileri şiddetle eleştirir. Vezin ve kafiyeye çok önem veren şairin, halk şiiri geleneğinden etkilenerek cinaslı kafiye kullanma alışkanlığı kazandığı söylenir. Arap harflerinin alfabetik sırayla ve yukarıdan aşağıya mısra başlarında dizilmesiyle oluşan "elifname"leriyle tanınan Nesimi, Azerbaycan'da âşıklar tarafından sürdürülen bu gelenceğin kurucusu oldu. Mülemma, müstezat, murabba, terci-i bend gibi tarzları deneyen şair, rubai ve tuyuğlarında daha başarılıdır. Rubailerinde daha çok, Hurufîliğin hayat hakkındaki görüşlerini anlatmıştır.

Nesimî hakkında ilk bilimsel araştırmalarıyapan kişi Fuad Köprülü'dür. İsmail Hikmet, Abdülbaki Gölpınarlı ve İbrahim Olgun da onunla ilgili önemli araştırmalar yapmıştır. Nesimî hakkında ilk ayrıntılı bilgiye ise *Latîfî Tezkiresi*'nde rastlanır. Emir Kemaleddin Hüseyin'in *Mecalü'l-Uşşak* adlı eserinde de öldürülüşü ile ilgili geniş bilgi yer almaktadır. Nesimî hakkında değerli bilimsel çalışmalar yapan Hüseyin Ayan, şairin gazellerine yazılan nazirelerin çokluğuna dikkat çekmiştir. Türkçe şiir söyleyen Ermeni âşıklarının, Türkmen şairi Andelib, Çağatay-Özbek şairi Esiri ve yine Çağatay şairleri Lütfî ve Nevaî'nin etkilediği Nesimî'den Fuzulî de etkilendi, fakat onu taklide düşmedi. Nesimî için, İsa Hüseynof *"Mahşer"* adlı bir roman, Bahtiyar Vahapzade de *"Feryad"* adlı bir manzum dram yazdı.

Farsça Divan'ı birkaç kez basılan Nesimî'nin *Türkçe Divan*'ı da 1841-81 yılları arasında dört defa basıldı. Hemid Mehemmedzâde tarafından yayımlanan *Farsça Divan*'daki şiirler, farklı kişiler tarafından Âzeri Türkçesine de çevrildi. Nesimî'nin şiirlerinden seçmeler, Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun *Seyyid Nesimî Divanı'ndan Seçmeler* (1973) kitabında yer aldı. Şiirleri ayrıca Azerbaycan SSCB İlimler Akademisi tarafından da üç cilt olarak (Bakü, 1973) yayımlandı. 1973'te UNESCO'nun kararıyla Nesimî'nin ölüm yıldönümü uluslararası etkinliklerle kutlandı, hakkında bilimsel toplantılar yapıldı ve hayat hikâyesi filme alındı.

"Daha sağlığında Türkiye, Azerbaycan, Irak ve İran'da şöhret kazanmış, namı Orta Asya Türklerine kadar uzanmıştı. Hatta Doğu Türkistan'daki Uygurlar arasında tanınmış olduğu biliniyor. Bu bakımdan Fuzulî'den önce bütün Türk muhitlerine tesir eden, ulaşan ilk Azerî şairi Nesimî'dir. Türkiye ve Azerbaycan'daki tesiri daha sürekli ve canlı olmuştur. Türkiye'de Sünnî muhitlerde lirik bir şair olarak takdir edilip şiirleri tanzir edilmiş, Alevî-Bektaşî zümrelerinde ise kendisine büyük bir mürşid, tarikatlerin en büyük müessislerinden ve şehitlerinden biri olarak bakılmıştır." (Yavuz Akpınar)

HAKKINDA: Hüseyin Ayan / Nesimî Divanı, Cahit Öztelli / Kul Nesimî (1969), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Ahmet Kabaklı / Türk Edebiyatı (c. 2, 1978), Seyit Kemal Karaalioğlu / Türk Edebiyatçılar Sözlüğü (1982), Kemal Edip Kürkçüoğlu / Seyyid Nesimî Divanı'ndan Seçmeler (1985), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I (1987).

NESİMÎ, Abidin
Bkz. FATİNOĞLU, Abidin Nesimî

NESİN, Ali
Matematikçi, yazar. 1956, İstanbul doğumlu. Mizah yazarı Aziz Nesin'in oğludur. İlkokuldan sonra ortaokulu İstanbul'da Saint Joseph Lisesinde (1973), liseyi İsviçre'nin Lozan kentinde prensler ve düklerle birlikte okuyarak (1977) bitirdi. Ali Nesin, 1977-81 yılları arasında Paris VII Üniversitesinde matematik öğrenimi gördü. Daha sonra ABD'de Yale Üniversitesinde matematiksel mantık ve cebir konularında doktora yaptı (1981-85). Sırasıyla Berkeley'de, Notre Dame Üniversitesinde (yardımcı doçent, 1987-89) ve California Üniversitesinde (Irvine, 1899-95) çalışarak profesör oldu.

1986'da Berkeley'deki işini bırakıp dört aylık askerliğini yapmak üzere Türkiye'ye geldi. Üç ay sonra "orduyu isyana teşvik" suçlamasıyla Sevan Nişanyan'la birlikte tutuklanarak yargılandı. Yargılama sonunda beraat ettiği halde kendisine pasaport verilmediği için işine dönemedi. Çalışmalarını Lyon I Üniversitesinde ziyaretçi öğretim üyesi, Bilkent Üniversitesinde konuk öğretim üyesi ve Nesin Vakfı Yöneticisi olarak sürdürdü. Çalıştığı kimi yerlerde Matematik Bölümü Başkanı olarak görev yaptı.

Ali Nesin'in yazı hayatı, Ankara'da yayımlanan *Bilim ve Sanat* dergisinin isteği üzerine yazdığı popüler bilim ve matematik yazılarıyla başladı. İlerleyen yıllar boyunca yazılarını sürdürerek belli aralıklarla kitaplaştırdı. Türkçe kitaplarının yanı sıra iki de İngilizce eseri vardır.

"Ali Nesin'in beşinci popüler matematik kitabı olan 'Develerle Eşekler' dama, satranç, tavla, loto gibi çok basit ve herkesin bildiği oyunlardan yola çıkarak derin matematiği anlatıyor. Matematiğin okullarda anlatıldığı kadar sevimsiz bir ders olmadığını ve eğlenceli bulunabileceğini göstermeye çalışan kitapta okur, öncelikle çözülmemiş problemlerle karşılaşıyor. Paris ve Yale üniversitelerinde matematik eğitimi gören, Berkeley'de öğretim üyeliği yapan Ali Nesin'in bu kitabında da oyunlar kuramından geometriye, geometriden cebire, cebirden kümeler kuramına kadar birçok konu herkesin anlayabileceği bir dille aktarılmış. Özellikle matematikten korkan okurlara tavsiye edilir." (Erhan Üstündağ)

"Ali Nesin soruları sorup, arka sayfalarda cevapları ters olarak vermek yerine çözümleri okurla tartışma yolunu seçmiş. Ama tartışmanın tek hakimi yazar değil! Ali Nesin dikkatli okurun 'neden böyle?' sorusuna 'bilmem, kanıtlayamadım,' diyor. Kitap satranç sorularıyla başlıyor. Satrançtan anlamayanlar tavla, zar ve iskambil oyunlarıyla ilgili sorulara cevap arayabilirler..." (Ceyhan Usanmaz)

ESERLERİ:

Gömüyü Arayan Adam - Fotoğraflarla Aziz Nesin'in Yaşam Öyküsü (1998), *Önermeler Mantığı* (2001), *Matematik ve Oyun* (2001), *Matematik ve Sonsuz* (2001), *Matematik ve Doğa* (2001), *Matematik ve Korku* (2001), *Develerle Eşekler* (2002), *Canım Oğlum Sevgili Babacığım Aziz Nesin Ali Nesin Mektuplaşmaları 1966-1981* (2002).

Ali Nesin

HAKKINDA: Gömüyü Arayan Adam (Cumhuriyet Kitap, 19.6.1998), Gömüyü Arayan Adam (Virgül, sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1998), Haluk Oral / Ali Nesin - Matematiği Toplumla Paylaşan Bir Bilim Adamı - Tayfun Akgül / Matematik ve Korku ve Doğa ve Oyun ve Sonsuz... - Osman Karakök / Popüler Matematik Kitapları Üzerine Notlar (Cumhuriyet Kitap, 8.11.2001), Canım Oğlum Sevgili Babacığım Aziz Nesin Ali Nesin Mektuplaşmaları 1966-1981 (2002), Erhan Üstündağ / Develerle Eşekler (Radikal Kitap, 29.11.2002), Ceyhan Usanmaz / Develerle Eşekler (Virgül, sayı: 57, Aralık 2002).

NESİN, Aziz

Yazar (D. 10 Aralık 1915 [Nüfusta 20 Kânun-i Evvel 1331], İstanbul - Ö. 5 Temmuz 1995, Çeşme / İzmir). Asıl adı Mehmet Nusret Nesin'dir. Aziz, babasının adıdır. Kanuni Sultan Süleyman İptidai Mektebinde (İstanbul 7. İlkokulu, 1925), Darüşşafaka Lisesinin ilkokul bölümünde (1926),

Aziz Nesin

AZİZ NESİN

ERKEKLİK YÜZÜNDEN

Galata'daki "Banyolu Otel"in üst katında, on altı kişiyle beraber bir odada geceliği "bir teklik"e kalıyordu. Otelin kahvesinde daha bir saat önce tanıştığı Yamuk İhsan, Tophaneli diye tanınır ama, kimlik belgesi olmadığından nereli olduğu belli değil, kendini bildi bileli Tophane kaldırımlarında... Bir saatin içinde canciğer oluverdiler. Kafayı çekmek için kahveden çıktılar. Rizeli Pestil Hüseyin'le karşılaştılar.

- Merhaba ulan Yamuk...
- Merhaba abi...
- Nereye böyle?
- Arkadaşla şöyle çıktık.

Öteki hiç tanımadığı Pestil Hüseyin'e,

- Birez eğlenek içek didik hani... dedi.

Hemen kaynaştılar. Beraber yürüdüler.

Tophaneli Yamuk İhsan'ın müdüriyetteki "Müteferrika" duvarlarında, Sultanahmet, Paşakapısı, Toptaşı cezaevlerinin bütün koğuşlarının duvarlarında imzasını taşıyan beyitleri, serbest yazılmış şiirleri, hatıraları vardı. Bundan başka, İstanbul'un büttün umumi helalarının duvarlarını da, alçakgönüllülüğünden imzasını atmadığı aşk üstüne yazılmış şiirleri, günlük anıları, taşlama ve yergileri süslerdi.

Yüzüne yayılmış basık burnundan ötürü kendisine "Pestil" denilen Rizeli Hüseyin, vücudunda taşıdığı bıçak, şiş, falçata yaralarına yaraşır bir kabadayılıkla adımları raconlu, bir omzu düşük, yampiri yampiri yürüyordu.

İstanbul'a yeni gelen ötekini, şimdi tanıştıkları bu iki arkadaşın havası birden sarıvermişti. Adımlarını, Pestil Hüseyin'in yampiri temposuna uydurmaya çalışıyordu. Yamuk İhsan gibi sol omzunu az aşağı indirmişti...

Pestil Hüseyin, camında "Sarı Gül, İçkili Lokanta" yazılı kapıyı, topa dış vurur gibi bir tekme ile açtı. Arkasından Yamuk İhsan kapıyı omzuyla iterek içeri girdi. Öteki de onlar gibi yaptı.

Yamuk, masaya yumruğunu vurdu, bağırdı:

- Baksana Koço... Ulan Koço!..
- Koço oğlum, bizi yan geçme!.. Biz geldik mi, tık damlayacaksın... Bize bir yeni rakı... Üst yanını sen bilirsin.

Şerefe kalkan kadehler tokuşturuldu. İkinci şişede muhabbet koyulaştı. Konuşma erkeklik üstüneydi. Bir ara Yamuk İhsan, Tahtakaleli Cemal'i nasıl vurduğunu anlattı. Pestil Hüseyin,

-Bırak ulan, dedi. Dört kişi bir olup, delikanlıyı uyurken kancıkçasına vurduruz...

-Kim, biz mi? Biz erkek...

Pestil Hüseyin, İkinci Şube'de, dokuz aylık gebe bir kadın kadar şişkin bir dosyası olan sabıkalılardan olduğu için, anlatmaya başladı.

Bir tarihte iki arkadaş demirden bir Meryem Ana, bir de bakırdan çarmıhta İsa "Aleyhisselam"ın heykeliyle, tunçtan da iki haç yaptırıp, altın suyuna batırmışlar, sonra İzmir'de toprağa gömmüşler. Zengin bir köylüyü, define bulduk diye kandırıp, demir, bakır parçalarını, Bizans'tan, Ceneviz'den kalma antika diye yirmi bin papele yuttırmuşlar. Sonra, Pestil Hüseyin bu işten yakayı ele vermiş de, müdüriyette bir hafta, hiç paydossuz, hiç molasız bir araba sopa yemiş. Hem ne sopa... Ama yine de arkadaşını ele vermemiş. İşte erkeklik buna derim ben.

Tophaneli Yamuk İhsan atıldı:

-Sen Galatalı Recep'i demiyor musun? Aynasızlara kamış koyup onu ele veren senmişsin be!..

-Kim! Ben mi? Ulan ben, erkeklik için ölürüm be!.. Ölürüm... Erkeklik...

Öteki altta kalmak istemedi.

Beş candan arkadaş, bir kârı satın almışlar, Dağa kaldırıp oynatmışlar. Üç gün üç gece durmamasıya içmişler de yine sarhoş olmamışlar. Hatta kârıyı, yüz kayme kârla başka köy delikanlılarına satmışlardı.

- Yani, diyordu, ben öyle üç şişeyle, beş şişeyle "sarhoş" olmam...

- Koço, ulan!.. Masa yangın yerine döndü. Bir şişe daha getir.

Şimdi Tophaneli Yamuk İhsan anlatıyordu. Göğsünü açtı,

→

- Görün ulan! dedi... Erkeklik dediğin böyle olur, nişaneleri meydanda...

Göğsü, bıçak, jilet, cam kırığı yaralarından çeteleye dönmüştü. Dövme ile, "Ah ulan ah Sarı Melahat" yazılı kolunu sıvadı, boydan boya bıçak yarası. Her yerinde birkaç yara. Ötekinin de sol böğründe bir yara vardı ama... Öyle bıçak, kurşun yarası değil, manda süsmüş, böğrünü boynuzlamıştı.

Pestil Hüseyin, Yamuk İhsan'a,

- Ulan, kıçını aç da göster, dedi. Kürt Cumanın önünden dörtnala kaçarken, nasıl şişlemişti mabadından...

-Kim? Ben mi? Ben... Erkeklik... Ulan Koço... Bir şişe daha getir...

Hayır, ötekinin anlatacağı hiçbir erkeklik hikâyesi yoktu. Yamuk İhsan,

- Bu dünyada erkek kalmamış be!., diye bağırdı. Anam avradım olsun erkek yok...

Bu söze alınan Rizeli,

- Erçeçlik öldü mü ulan, diye bağırdı, Koço!.. Bir şişe daha getir.

Kadehi susuz yuvarlayan ötekinin gözlerinde şimşek çaktı. Yamuk İhsan,

- Erkek dediğin muhabbet yerinde belli olur, dedi.

O zamana kadar hiç sesini çıkarmayan, yalnız üstün bir hayranlıkla anlatılanları dinleyen öteki, erkeklik üstüne bir laf söylemiş olmak için,

- Di heydi içek, irçek kimse görek, bahak!.. dedi.

Pestil Hüseyin,

- Arkadaş, yani sen ne demek istiyorsun? dedi.

Elinin tersiyle bıyıklarına bulaşmış rakıları silen öteki,

- Heç!.. dedi.

- Nasıl hiç?

Yamuk da,

- Sen şimdi gıcık kodun, dedi. Ne demeğe getiriyorsun? Aramızda karı mı var?

- Yooo... Demem o deme değel...

Allah Allah... Ne oluyordu şimdi bu adamlara? Onlar boyuna anlatmışlar, o gık demeden dinlemişti. Kendisi bir laf söyleyince...

Öteki,

- Nirde garı varsa... diye bir sunturlu savurdu...

- Söyle arkadaş, erkeksen söyle, ne demek istiyorsun sen?

Yamuk İhsan, onun yakasına yapışmıştı.

- Heç... Vallaha heç... Lafın gelişi didik işte...

- Ulan, lafını tart da söyle... Kantarın topuzunu kaçırma...

Pestil Hüseyin sordu:

- Sen erkek misin len?

- İrçeğim!..

- Kak len!..

- Yörü dışarı...

- İrkekliğini göstert!..

Yamuk İhsan'la Pestil Hüseyin,

- Erkeksen, çık dışarı, sokakta bekliyoruz, diye meyhaneden fırladılar. Arkalarından çıksa bitürlü, çıkmasa bitürlü. Koço hesap pusulasını uzattı, başına dikildi:

-Elliiki lira...

Buraya iş aramaya geldiğini, on parası olmadığını, arkadaşlarının zorla meyhaneye soktuklarını anlatmaya çalıştı. Ama kurtuluş yoktu. Meyhanenin üç dört garsonu, komisî birden yakasına yapışınca,

-Peki, peki, virek... dedi. Hele sen bir şişe daha getir.

İstanbul'a iş bulup çalışmaya gelmişti. Cebinde bıkaç kuruş bozuk parayla, bir de ceketinin kol astarı içine dikili, canından "kıymatlı" ölümlük, dirimlik bir yüz lirası vardı. Parayı vermeden çıkmak için aklına bir kurnazlık geldi. O da, arkadaşları gibi yapacaktı. Yandaki masada içen adama,

- Yani sen kendini irçekten mi sayıyosun? dedi.

Adam cevap vermedi.

- Şuna bak, şuna hele!.. Ulan sen irçek misin be!..

Yine cevap yok. Öbür masadakine döndü:

- Sende irçeklik var mı?

Herif sağır mı ne?

-Sen irçek değel misin?

Arkasındaki masada oturan birine bağırdı:

- İrçeksen çık dışarı!

Ses yok... Öndekine seslendi:

- İrçeklik öldü mü be!..

Hiçbiri aldırış etmiyordu. Sallanarak ayağa kalktı:

- Topunuz garısınız. Şu goca meyhanede ortaya çıkacak bir irçek yok mu be!..

Meyhaneci,

-Gördün ya, dedi. Koca meyhanede senden başka erkek yok. Paraları ver de erkekliğini göster.

Kollarına yapışıp tezgâhın arkasına çektiler. Yine parayı vermeyecekti ama, burnunun üstüne iki yumruk yiyip yere çökünce, ceketinin astarını söktü. Parayı verirken,

-Gene irçeklik bende kalsın! dedi.

(*İstanbul'un Halleri*, 2005)

Vefa Ortaokulunda (1928), Davutpaşa Ortaokulunda (1929), Çengelköy Askerî Ortaokulunda (1930) okudu. Kuleli Askerî Lisesini bitirip Kara Harp Okuluna (1935) girdi, oradan asteğmen rütbesiyle (1937) mezun oldu. İstanbul'da Askerî Fen Tatbikat Okulunda okurken (1939) bir yandan da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Doğu Süsleme Bölümüne devam etti. Burada minyatür, tezhip, hat, çinicilik ve ciltçilik dersleri aldı. Askerî Fen Tatbikat Okulundan teğmen rütbesiyle (1939) mezun oldu. İlk görev yeri olan 3. Kolordu İstihkâm Taburu 2. Bölük takım subaylığına atandı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında iki yıl (1940-41) Trakya'da çadırlı ordugâhta görev yaptı. Oradan Erzurum Müstahkem Mevkii İstihkâm Taburunda Bölük Komutanlığına atandı. Arkasından Erzincan depremi sırasında yıkılmış olan ordu cephaneliğinin boşaltılmasıyla görevlendirildi (1942), burada bir bomba kazasında yaralandı. Aynı yıl içinde Kars Müstahkem Mevkii İstihkâm Taburuna atandı ve üsteğmenliğe yükseldi, Birinci Şube Müdür Yardımcısı olarak görev yaptı. Ankara'da Harp Okulunda açılan ilk tank kursuna katıldı. 1944 yılında Safranbolu / Karabük'te bulunan 23. Tümen Bağımsız İstihkâm Bölük Komutanlığına atandı. Zonguldak'ta uçaksavar top mevzileri yaptırmakla görevlendirildi. Aynı yıl bağlı olduğu tümenin bütün birlikleri yaya olarak Safranbolu'dan İstanbul gidip Rami Kışlasına yerleşti. Yine aynı yıl "görevini ve yetkisini kötüye kullanmak" suçlamasıyla üç ay on gün hapse mahkum edildi ve ordudan çıkarıldı. Ordudan ayrıldıktan sonra geçimini sağlamak için Nuruosmaniye / İstanbul'da bakkallık (1945) yaptı.

Aziz Nesin, sanat hayatına *Millet* dergisinde yayımladığı şiir ve hikâyelerle başlamıştı. 1945 yılında *Karagöz* gazetesi ile *Yedigün* dergisinde redaktörlük ve yazarlık yaptı. *Tan* gazetesinde köşe yazarlığına başladı. *Parti Kurmak Parti Vurmak* adlı on altı sayfalık broşürü yayımlanan ilk eseri oldu. *Cumartesi* adlı haftalık bir magazin

dergisi çıkarmaya başladı. 1946 yılında Türkiyc Sosyalist Partisine girdi, iki ay sonra parti üyeliğinden ayrıldı, ömrünün sonuna kadar bir daha herhangi bir siyasi partiye üyc olmadı. Rıfat Ilgaz'la birlikte *Marko Paşa* adlı mizah dergisini çıkardı (1946-47). Birkaç defa kapatılan bu dergiyi *Malum Paşa, Merhum Paşa, Ali Baba, Bizim Paşa, Hür Marko Paşa* gibi adlarla devam ettirdi. 16 Aralık 1946 tarihindeki büyük tutuklamada İstanbul Emniyet Müdürlüğünde (Sansaryan Han) gözaltına alınarak on yedi gün hücrede tutularak sorgulandı. Amerikan emperyalizmine ve Türkiye'ye uygulanmaya başlanılan "Truman Doktrini"ne karşı yazıp yayımladığı bir broşürden dolayı sıkıyönetimce tutuklandı (1946), askerî mahkemece yapılan yargılama sonucunda on ay hapse mahkum edildi. 1947 yılında Bursa'ya sürgün edilerek güvenlikçe gözaltında tutuldu. Yayımlanan ikinci kitabı olan *Aziziname* için İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinde hakkında dava açıldı (1948), dört ay tutuklu olarak süren yargılama sonunda beraat etti. 1949 yılında İngiltere Prensesi Elizabeth, İran Şahı Rıza Pehlevi, Mısır Kralı Faruk (üçü birden olmak üzere) Ankara'daki elçilikleri aracılığıyla Türkiyc Dışişleri Bakanlığına başvurarak, bir yazısında kendilerini aşağıladığı iddiasıyla aleyhine dava açtırdılar. Bu davadan dolayı altı ay hapse mahkum edildi. 1950 yılında *Baştan* dergisini, bu dergi kapatılınca *Yeni Baştan* dergisini çıkardı. Fransızcadan çevrilerek bu dergide yayımlanan bir yazı nedeniylc, Fransızca bilmediği halde, yazıyı kendisinin çevirdiği varsayılarak mahkemeye verildi (1950). Bu yazı yüzünden Türk Ceza Yasasının 142. maddesi gereğince on altı ay hapis, on altı ay da gözetim altında bulundurulma cezası aldı. Üsküdar Paşakapısı Cezaevindeyken cezasının bitmesine kırk gün kala Nevşehir Cezaevine gönderildi ve oradan salıverildi.

İstanbul'a döndükten sonra yeni kurulmaya başlayan Levent semtinde Oluş Kitabevini açtı (1952), sabahları evlere gazete dağıttı. Ancak kitabevinden ailesinin geçimini sağlayamayınca Beyoğlu'nda bir han odasında ortağıyla Paradi Fotoğraf Stüdyosunu kurdu. Bu işle de geçinemeyince, Yusuf Ziya Ortaç'ın önerisiyle 1954 yılında *Akbaba* dergisinde yazmaya başladı. Yakın tarihimize "6-7 Eylül faciası" olarak geçen İstanbul'daki azınlıkların ev ve iş yerlerinin talan ve yıkımına suçlu aranmaya başlanınca (1955) Aziz Nesin de suçlu olarak sıkıyönctimce tutuklananlar arasında yer aldı. Altı ay tutuklu kaldıktan sonra sorgulamaya bile gerek görülmeden salıverildi. Aynı yıl *Yeni Gazete*'de köşe yazarlığına başladı. İtalya / Bordighera'da yapılan uluslararsı gülmcce yarışmasında *Kazan Töreni* adlı öyküsüyle 1956 yılında, *Fil Hamdi* öyküsüylc 1957 yılında olmak üzere iki defa Altın Palmiye ödülünü aldı. Bir ara Kemal Tahir'le Düşün Yayınevini kurdu (1956), *Zübük* (1961) adlı mizah dergisini çıkardı. Bundan sonra tek uğraş alanı olarak yazarlığı seçti ve 1959 yılında *Akşam* gazetesinde köşe yazarlığına başladı. 1956 yılında aldığı ilk Altın Palmiye ödülünü devlet hazinesine bağışladı. 1961 yılında *Tanin* gazetesinde köşe yazarlığına başladı, bu gazetedeki yazılarından ötürü Türk Ceza Yasasının 142. maddesi çerçevesinde tutuklanıp Balmumcu Cezacvinc konuldu, dört ay tutuklu olarak yargılandıktan sonra suçsuz bulundu. Aynı yıl sahibi olduğu Düşün Yayınevi bir gece anlaşılmayan bir sebeple yandı. 1965 yılında ilk defa pasaport alabildi,

Aziz Nesin

yurtdışına çıktı. Çağrılı olduğu Berlin ve Weimar'daki Antifaşist Yazarlar Toplantısına katıldı. Altı ay süren bu yurtdışı gezisinde Polonya, Sovyetler Birliği, Romanya ve Bulgaristan'a gitti. *Vatan Vazifesi* adlı öyküsüyle, 1966 yılında Bulgaristan'da yapılan gülmece yarışmasında birincilik ödülü olan Altın Kirpi'yi kazandı. 1968 yılında *Milliyet* gazetesinin açtığı Karagöz oyunu yarışmasında, *Üç Karagöz* oyunuyla birincilik ödülünü aldı. 1969 yılında Moskova'da yapılan uluslararası gülmecc yarışmasında *İnsanlar Uyanıyor* adlı öyküsüyle Krokodil birincilik ödülünü kazandı. 1970 yılında Türk Dil Kurumunun oyun ödülünü *Çiçu* adlı oyunuyla aldı.

1972 yılında, kimsesiz çocukları yetiştirmek için Nesin Vakfını kurdu. 1974 yılında Asya-Afrika Yazarlar Birliğinin Lotus ödülüne değer görüldü, ödülü almak için 1975'te Filipinler'in başkenti Manila'ya gitti. 1976 yılından itibaren *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*'nı çıkarmaya başladı. 1977 yılında seçildiği Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanlığı görevini 1988 yılına kadar sürdürdü. 1978'de *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı romanıyla Madaralı Roman Ödülünü aldı. 1982'de Vietnam'daki Asya-Afrika Yazarlar Birliği toplantısına katıldı. 1983'te Amerika Birleşik Devletleri Indiana Üniversitesinin düzenlediği uluslararası bir toplantıya çağrılı olduğu halde pasaportu geri alındığı için katılamadı. Aynı yıl sağ yanına felç indi, uzunca bir süre tedavi gördükten sonra sağlığına kavuşabildi. 1984 yılında "Aydınlar Dilekçesi" girişimini başlattı ve bu eylcminden dolayı arkadaşlarıyla birlikte yargılandı. 1985 yılında Ekin A.Ş.'yi kurdu, İngiltere PEN Kulüp, Federal Almanya PEN Kulüp onur üyeliklerine seçildi. TÜYAP'ın düzenlediği "Halkın Seçtiği Yılın Yazarı" ödülünü iki defa (1985-86) kazandı. 1989 yılında Demokrasi Kurultayının toplanmasında etkin görev aldı, bu toplantıda oluşturulan Demokrasiyi İzleme Komitesinin iki başkanından biri oldu. Aynı yıl Sovyet Çocuk Fonunca ilk defa verilen Tolstoy Altın Madalyasına değer görüldü. 1992 yılında, *"Türk toplumunun aydın bilinci ve vicdanı olarak Türk ve Dünya gülmece edebiyatına, yayın yaşamına ve özgür düşünceye yaptığı olağanüstü katkılar ve bir demokrasi savaşçısı olarak sıra neferliğinden önderliğe enerjisini hiçbir zaman sakınmaması nedeniyle"* Edebiyatçılar Derneği tarafından kendisine Onur Ödülü Altın Madalyası verildi. 1991-95 yılları arasında yoğun sivil toplum çalışmalarında yer aldı. 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta çıkartılan ve otuz yedi kişinin ölümüyle sonuçlanan Sivas / Madımak Oteli yangınından yaralı olarak kurtuldu. İzmir / Çeşme'deki bir imza günü sonrasında kalp yetmezliğinden öldü. Nesin Vakfı arazisinde, vasiyeti üzerine açılan dört mezar yerinden hangisine gömüldüğü belli değildir.

Mizah yazıları ile şiirlerini, birçoğunu kendi yayımladığı ya da yönctimini üstlendiği dergilerde, zaman zaman takma adlar kullanarak yayımladı. *Yeni Gazete* (1957), *Akşam* (1958), *Tanin* (1960), *Öncü, Yeni Tanin, Günaydın* ve *Aydınlık* gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. Toplum hayatında gördüğü çarpıklıkları, dikkatli bir gözlemci olarak yansıttığı mizah hikâyeleriyle ününü yurtiçinde ve yurtdışında pekiştirdi, eserleri dünyanın pek çok diline çevrildi ve birçok baskısı yapıldı.

"Nesingil zekânın on temel öğesi var, en azından. Bu zekâ, onun içinden çıktığı aile ortamından, okuduğu okullardan, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarındaki çocukluğundan, yaşam boyu çektiği sıkıntılardan, kolayca tükenmeyen bir yaşama enerjisinden besleniyor.

"Zekâyı oluşturan ilk temel öğe, onun geniş halk kitleleriyle ilişkisinden, Türkiyeli insanı keskin bir gözlemci olarak tanıma gücünden kaynaklanan yaşam deneyimi.

"Nesingil zekâ, eleştirel bakışla bütünlenmiştir. Zekânın ikinci temel öğesi olarak eleştirel bakış, Aziz Nesin'in yaşam duyarlılığından, içtenliğinden, dobra dobra konuşma cesaretinden gelir.

"Eleştirel duyarlılık, adalet duygusunu geliştirdiği için, yaşadığı toplumun kokuşmuş değerlerine cesurca başkaldırmıştır. Başkaldırı, Nesingil zekânın üçüncü temel öğesidir." (Ahmet İnam)

"Aziz Nesin'in, dünyayı düzeltme ve güzelleştirme umuduyla; 'Yaşadığımız toplum ve bu toplumsal yapı adaletli değildir ve içinde bulunduğumuz koşullar da güzel değildir. Adaletsizlikten, çirkinliklerden kurtulmak için, başta kendimiz olmak üzere, çevremizi, toplumumuzu, dünyayı değiştirme özlem ve isteği yaratmak...' düşüncesiyle oluşturduğu gülmece ürünlerinin temelini ülke gerçekleri oluşturur. Ürettikleriyle ülkemizin toplumsal yapısını çıkarmaya çalışır. Yazdıklarını okuma yazma bilen herkes anlasın ister; herkes bilincine, kültürüne, duyarlılığına, ilgisine göre sonuçlar çıkarsın. Anlaşılmayan şeyler yazmayı bir yazara yakıştırmaz hiç. Okurların kendilerini anlamak için çaba göstermesi gerektiğini söyleyen yazarlara kızar, bunun kendini beğenmişlik ve kolaycılık olduğunu savunur. Asıl zor olanın, herkesin anlayabileceği biçimde yazmak olduğunu, bunun için yazarın kendisini zorlayıp çaba göstermesi gerektiğini ve kendisinin hep bunu yapmaya çalıştığını söyler. Yüzyılımızın gerçeğini kavramıştır ve bugünü geleceğe aktaran yaratıcılığının gıda kaynağı kendi halkıdır. Toplumsal tarihimizin yazı savaşçısıdır; bunun içindir ki günümüzün en çok okunan yazarıdır." (Öncr Yağcı)

"Yazarın, halkın olan değil olması gereken vicdanı olduğunu" söyleyen Aziz Nesin hakkında yapılan araştırma ve incelemelerin az olmasına karşın çok okunan bir yazardı. Türk halkı tarafından çok okunmasının ve sevilmesinin sebeplerini Semih Gümüş'ün sözünü ettiği halk masallarından yararlanma olgusuna bağlamak mümkün:

"Aziz Nesin, halk masallarının anlatım biçimlerinden yararlandıktan sonra, konularını ve dile getirdiği sorunları da onda alışageldiklerimizden seçiyor. Biçime değgin yenilikleri, içeriğe değgin alışılmış olanla birleştiriyor. Şu var ki, burada da içeriği öne çı-

AZİZ NESİN

ACININ DUVARI AŞILINCA

Kendisi çatlamadan
Toprağı çatlatamaz tohum
Asmışım sinirini mutsuzluğun
Ayrımsayamıyorum bile öyle
mutsuzum
Acısını artık duyamıyorum
Ki kendim öyle bir acı olmuşum
Nasıl görmezse göz kendini
Kendimi arıyor bulamıyorum.

karıp halk masallarından aldığı biçimi ikincil kılıyor. Gene yararcı olmak için geleneği yararcı biçimde değerlendirme anlayışı... Kendisi de Tahir Alangu ile yaptığı bir söyleşide, 'Memleketin Birinde' ve 'Hoptirinam'daki masallardan söz ederken, 'Bazısında masalı yalnız biçim olarak aldım. Bazılarında ise motif olarak aldım,' diyor. Aslında bu iki kitabındaki masalları da masal olarak değil, öykü olarak görmektedir Aziz Nesin. Öyle de görülmelidir. Tahir Alangu'nun, 'Bir yazar olarak masallara yönelmenin gereğini neden duyunuz?' sorusuna da şu karşılıkları veriyordu:

"Ben halk masallarında ve hikâyelerinde, fıkralarında, 'baskıya karşı direnme' eğilimi gördüm. Bu masal alışkanlığından yararlanarak kanunla, ya da kanunsuz baskıya karşı 'bilinçli' olarak, o iki kitabımı yazdım. Onları o günlerde halkın bildiği masal biçiminde vermek gereğini duydum.'

"Halk masallarından yararlanmanın onun öykü anlayışına katkıları üstünde daha durulabilir. Sözgelimi masalın gerçeklikle arasında bıraktığı boşlukların okur üstünde olumlu katkıları olduğunu görmüştür. Masal biçimleri, okurda soyutlama eğilimlerini güçlendirmektedir. Dolayısıyla soyutlama düzeyleri yazarın da yaratma biçimlerini belirleyecek kertede oluşmaktadır. Alegoriler, simgeler ve imgelerin bu soyutlama düzeyleri arasında Aziz Nesin'in yazınsal yaratım sürecine olumlu katkılar yaptıkları belirtilebilir.

"Aziz Nesin'in geleneksel anlatılarımızdan yararlanma yoluna gitmiş olması, aslında ondan önceki öykümeci mizah anlayışlarının da büsbütün dışında bir mizah anlayışı kurmasında etkin olmuştur. Onun yarattığı mizah anlayışı gerçekçidir, kendi yaşadığı toplumun gerçeklerinden doğar. Kimileri onun yerelliğini aynı zamanda evrenselliğinin de göstergesi olarak değerlendirmiştir; anlattıklarının her ülkeye özgü ol duğunu, anlattığı insanın her ülkenin insanı olduğunu söylemişlerdir, ama buna katılmak güçtür." (Semih Gümüş)

Hüseyin Atabaş, kendi tanıklıklarına dayanarak Aziz Nesin'in uluslararası ününe vurgu yapar ve Türkiye'deki yaygın söylentinin tersine, cimri değil, dünya görüşünün gereği olarak tutumlu bir insan olduğunu söyler.

ESERLERİ:

ÖYKÜ: *Parti Kurmak Parti Vurmak* (1945), *Geriye Kalan* (1948), *İt Kuyruğu* (1955), *Yedek Parça* (1955), *Fil Hamdi* (1955), *Damda Deli Var* (1956), *Koltuk* (1957), *Kazan Töreni* (1957), *Toros Canavarı* (1957), *Deliler Boşandı* (1957), *Mahallenin Kısmeti* (1957), *Ölmüş Eşek* (1957), *Hangi Parti Kazanacak* (1957), *Havadan Sudan* (1958), *Bay Düdük* (1958), *Nazik Alet* (1958), *Gıdıgıdı* (1959), *Aferin* (1959), *Kördöğüşü* (1959), *Mahmut ile Nigar* (1959), *Gözüne Gözlük* (1960), *Ah Biz Eşekler* (1960), *Yüz Liraya Bir Deli* (1961), *Biz Adam Olmayız* (1962), *Bir Koltuk Nasıl Devrilir* (1961), *Sosyalizm Geliyor Savulun* (1965), *İhtilali Nasıl Yaptık* (1965), *Rıfat Bey Neden Kaşınıyor* (1965), *Yeşil Renkli Namus Gazı* (1965), *Bülbül Yuvası Evler* (1968), *Vatan Sağolsun* (1968), *Yaşasın Memleket* (1969), *Büyük Grev* (1978), *Şimdiki Çocuklar Harika* (1967), *Hayvan Deyip Geçme* (1980), *70 Yaşım Merhaba* (1984), *Kalpazanlık Bile Yapılamıyor* (1984), *Maçinli Kız İçin Ev* (1987), *Gülmece Öyküleri* (13 cilt, bütün öyküleri, 2001), *İstanbul'un Halleri – Seçilmiş Öyküler* (2005).

ROMAN: *Kadın Olan Erkek* (1955), *Gol Kralı Sait Hop Sait* (1957), *Erkek Sabahat* (1957), *Saçkıran* (1959), *Zübük* (1961), *Surname* (1976), *Tek Yol* (1978).

ANI: *Bir Sürgünün Hatıraları* (1957), *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* (2 bölüm, 1966-76), *Poliste* (1967), *Yokuşun Başı* (1982), *Benim Delilerim* (1984), *Çağımızın Nasrettin Hocası Aziz Nesin* (Demirtaş Ceyhun tar, 1984), *Salkım Salkım Asılacak Adamlar* (1987), *Ben de Çocuktum* (1989), *Rüyalarım Ziyan Olmasın* (1990), *Mum Hala* (1994).

MASAL: *Memleketin Birinde* (1953), *Hoptirinam* (1960), *Uyusana Tosunum* (1971), *Aziz Dededen Masallar* (1978).

FIKRA: *Nutuk Makinası* (1958), *Az Gittik Uz Gittik* (1959), *Merhaba* (1971), *Suçlanan ve Aklanan Yazılar* (1982), *Ah Biz Ödlek Aydınlar* (1985), *Soruşturmada* (soruşturma cevapları, konuşmalar, 1986), *Korkudan Korkmak* (1988), *Bulgaristan'da Türkler, Türkiye'de Kürtler* (1989), *Nah Kalkınız* (1989).

TAŞLAMA: *Azizname* (1979).

GEZİ: *Duyduk Duymadık Demeyin* (1976), *Dünya Kazan Ben Kepçe* (1977).

OYUN: *Biraz Gelir misiniz* (1958), *Bir Şey Yap Met* (1959), *Toros Canavarı* (1963), *Düdükçülerle Fırçacıların Savaşı* (1968), *Çiçu* (1979), *Tut Elimden Rovni* (1970), *Hadi Öldürsene Canıkom* (1970), *Beş Kısa Oyun* (1979), *Bütün Oyunlar* (2 cilt, 1982). *Barbaros'un Torunu, Hakkı mı Ver Hakkı, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* oyunları basılmadı.

ŞİİR: *Sondan Başa* (1984), *Sevgiye On Ölüme Beş Kala* (1986), *Kendini Yakalamak* (1988), *Hoşçakalın* (1990), *Sivas Acısı* (1995).

ANTOLOJİ: *Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı* (1973, Turgut Çeviker tarafından genişletilmiş basımı, 2001).

KONUŞMA: *İnsanlar Konuşa Konuşa* (1988).

DENEME: *Sivas Acısı* (1995), *Çuvala Doldurulmuş Kediler* (1995), *Sizin Memlekette Eşek Yok mu?* (1995), *Okuduğum Kitaplar* (2001).

MEKTUP: *Mektuplaşmalar 1 / Aziz Nesin Ali Nesin* (1994), *Aziz Nesin-Saliha Scheinhardt: Mektuplar* (Mart 1999), *Canım Oğlum Sevgili Babacığım Aziz Nesin Ali Nesin Mektuplaşmaları 1966-1981* (2002).

BİYOGRAFİ: *Türkiye Şarkısı Nâzım* (1998).

ÇEVİRİ: *Konuşan Katır* (D. Stern'den, 1957), *Leyla ile Mecnun* (Fuzuli'den, 1972).

HAKKINDA: N.S. Yekovleva / Aziz Nesin Yergisinin Kimi Özellikleri Üzerine (Leningrad Üniversitesi Bellcteni, sayı: 14, 1965), Tahir Alangu / Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman (c. 3, 1965) - Aziz Nesin ve Halk Masalları (Yeni Dergi, Ağustos 1966), N. S. Yekovleva / Mizah Yazarı Aziz Nesin Üzerine (Leningrad Üniversitesi Doğubilimleri Fakültesi Bülteni, 1966), Tuncer Uçarol / Üzüntülü Ölüm Konusu (Soyut, sayı: 91, Mayıs 1976) - Edebiyatçılık Mesleği Emeklilik ve Ölüm (Soyut, sayı: 106, Ağustos 1977) –Büyük Grev (1978, s. 243-251) - Aziz Nesin Dosyası içinde Aziz Nesin'in Şiirleri: "Sondan Başa" (Patika, sayı: 52, Ocak-Mart 2006), Türker Acaroğlu / Ozanlar ve Yazarlar (1981), Seyit Kemal Karaalioğlu / Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü (1982), Demirtaş Ceyhun / Çağımızın Nasrettin Hocası Aziz Nesin (1984), Alpay Kabacalı / Aziz Nesin (1990), Demirtaş Ceyhun / Yaşasın Aziz Nesin, (1995), Alpay Kabacalı / Gözyaşından Gülmeceye: Aziz Nesin (1995), Alpay Kabacalı / Kültürümüzden İnsan Adaları (1995), Tersine Tebbet (1995), Cumhuriyet gazetesi Aziz Nesin Özel Eki (11.7.1995), Aziz Nesin 80 Yıl Boyunca En Ağır Suç Aletlerini Üretmişti / Samih Emre (Rauf Mutluay) - Cemal Süreya - Svetlana Uturgauri - Feridun - Ayhan Yetkiner - Adnan Binyazar - Tarık Dursun - Fakir Baykurt (Cumhuriyet Kitap Eki, 20.7.1995), Edebiyatçılar Derneği / Aziz Nesin Günleri (haz. Hüseyin Atabaş, 1996), Sennur Sezer / Aziz Nesin - Hüseyin Atabaş / Aziz Nesin'siz Türkiye (Cumhuriyet Kitap Eki, 11.7.1996), Öncr Yağcı / Aziz Nesin Aydınlığı (1997), Behçet Necatigil / Edebi-

AZİZ NESİN'SİZ TÜRKİYE

Hüseyin Atabaş

(...) Yetmiş beşinci yaşını kutlamak üzere Ankara'da kendisi için yapılan bir toplantıda şöyle diyordu Aziz Nesin: "Beni yetiştiren bu ülkeye borcumu ödeyebilmem için beş yüz yıl daha yaşamam gerek." Aynı konuşmasında emperyalizm tehlikesine de dikkat çekerek: "Şu anda beni buraya getirip konuşturanın emperyalizm olmadığından doğrusu pek emin değilim." Çağdaş sömürgecilik anlamına gelen emperyalizme bu biçimde dikkat çekmesi onun yurtseverliğinin göstergesidir.

1950'li yıllarda okuduğum bir öyküsünde, yedek parça bulunamayışı nedeniyle, öküz koşularak traktörle tarla sürülüşünü anlatıyordu. Çocuk aklımla komik bulduğum bu olaya kahkahalarla gülüyordum. Sonraları anladım ki, böyle bir şeyi biz gülelim diye uydurmuş değildi. Dışa bağımlı sanayileşmenin, daha doğrusu sanayileşememenin gülünçlüğüydü sergilemek istediği. Gülünçlüğü bile değil, dışa bağımlılığın günün birinde ülkeyi kıskıvrak yakalayarak, sömürgeleştirme tehlikesine dikkat çekiyordu. Ama bunlar iktidarlarca hoş karşılanmıyor, hemen komünistlikle suçlanarak mahkemelerde süründürülüyor, hapislerde çürütülüyordu. Tüm bu çirkin çabalamalara karşın, Aziz Nesin gözden düşürülememiş; tersine, gerek Türkiye, gerek dünya halklarının sevgilisi olmuştu. Nedense, yüzde altmışının aptal olduğunu söylediği Türk halkı onu bağrına bastı.

1987 yılında, Mirbet Şiir Festivali için çağrılı olarak gittiğim Irak'ta, Türkiyeli olduğumu öğrenen İtalyalı'dan Polanyalı'ya, Afganistanlı'dan Hindistanlı'ya edebiyatçı dostlar Aziz Nesin'i sordular bana. Sağlığının yerinde olduğunu öğrenince sevindiler. Bütün uluslardan, bütün dinlerden insanların sevgisini, saygısını kazanmak ne büyük mutluluktur. Yalnız Aziz Nesin için değil, onu yetiştiren Türkiye için de böyledir. Bu saygınlığa ulaşmanın ülkemiz için ne demek olduğunu algılıyoruzdur umarım... Ve umarım ki, Aziz Nesin'in kazandırdığı bu saygın yere köşe dönme beklentisi içinde değil de, elinin altıncı parmağı saydığı kaleminin çalışkanlığı ile ulaştığını genç insanlarımız kavrıyordur.

Tüketim toplumu, dışa bağımlılık konularına değinmişken, hep söylenegelen Aziz Nesin'in "cimri"liğine de değinmek istiyorum. Aslında bu söylentiyi kimi insanlarla birlikte, oğlu Sayın Ali Nesin de dile getirdi. Çılgınca bir tüketme ortamına sürüklenilen günümüzde, bunun da önemli olduğunu sanıyorum. Evet, aynı giysiyi belki on yıldan fazla üzerinde görmüş biri olarak, ben de bu söylentiye inanmışımdır. Ne ki, insanın cimriliğinin ya da eli açıklığının kimseye zararı yoksa üzerinde durulmayabilinir, düşüncesiyle onu bu yanıyla hiç değerlendirmedim... Pilav tabağında kalan dört pirinç tanesi yüzünden adam dövebileceği söylentisine de gülüp geçmişimdir. Ama onun, birkaç pirinç tanesini tabakta bırakmanın emeğe saygısızlık olduğu değerlendirmesini duyduktan sonra, yaşamının otuz yılında emeği savunmak için savaşım verdiğini sanan biri olarak, kendimden utanmasam da bilinçsizliğime hayıflandım... Aziz Nesin, yalnız yazdıklarıyla değil, yaşamı ile de yaşamın içinde kalan örnek bir insandı. Hem olduğu gibi görünen, hem göründüğü gibi olan bir örnek insan.

Aziz Nesin'in ölümünden önce çıkan son kitabı *"Çuvala Doldurulmuş Kediler"*in önsözü, onun kendi yaşamından kesitler içeren bir yaşam dersi, bir yaşam felsefesi örneğidir. Çocukluğu ve ilk gençlik yılları yoksunluklar içinde geçmiş bir yazarın, bu yoksunluk olgusunu sosyalist dünya görüşü ile birleştirdiğimizde, Aziz Nesin gibi bir yazarın, bir aydının, bir uygarlık ve çağdaşlık savaşımcısının nasıl ortaya çıktığı kolaylıkla anlaşılabilir, anlaşılmalıdır da. Yoksa hiç yararlanmadan onu yitirmiş oluruz. Aziz Nesin'in en çok üzüleceği olay da bu olur. Çünkü o cimri değil, tersine, tüm varsıllığını insanlık için sebil etmiş bir yazar, bir düşün adamıydı, İnsanları mutlu kılmak için onun kadar çalışan kaç kişi gelip geçti ki bu dünyadan? (...)

(*Aziz Nesin Günleri: 29-30 Haziran 1996*. 1996)

yatımızda Eserler Sözlüğü (7. bas. 1997), Behzat Ay / Türkiye Şarkısı Nâzım (Cumhuriyet Kitap, 8.10.1998), Öner Yağcı / Aziz Nesin Kitaplığı-1998 (Cumhuriyet Kitap, 24.12.1998), Yılmaz Çongar / Asker Yazarlarımız ve Ozanlarımız (1998), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999), Şükran Kurdakul / Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999), Mehmet H. Doğan / Şimdi Uzaklardasın (1999), Mektup Edebiyatımıza Katkı (Cumhuriyet Kitap, 29.4.1999), Tatyana Moran / Dün, Bugün (2000), Feridun Andaç / Edebiyatımızın Yol Haritası (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Kamuran Semra Eren (Cumhuriyet Kitap, 26.4.2001), Öner Yağcı (Cumhuriyet Kitap, 1.11.2001), Ataol Behramoğlu / Aziz Nesin'li Anılar (2001), Kemal Şahingözlü (Varlık, Ekim 2002), Celal İnal - Cevat Geray - Mustafa Coşturoğlu - Ahmet Özer - Vecihi Timuroğlu - Ahmet İnam - Münevver Oğan - Klaus Liebe-Harkort - Remzi İnanç - Özgen Seçkin - Burhan Günel - Nazım Mutlu (Damar, Aralık 2004).

NESTORİOS

Din adamı (D. 381, Hatay – Ö. 451). Nasturilik mezhebinin kurucusu. Pers asıllıdır. Önce Antakya'da bir manastırda keşişlik yaptı. Daha sonra Bizans İmparatorunca patrik olarak İstanbul'a çağrıldı. Hristoloji konusunda Efes Konsülüyle anlaşmazlığa düştü. İskenderiye Piskoposu Kyrill tarafından sapkınlıkla suçlanarak Libya'ya sürüldü. Hristolojik düşüncelerini burada kaleme aldı. Latince, Ermenice ve yerel Suriye dillerinde yazılmış eserleri günümüze ulaşmadı. Öğretisi yıllar sonra Kadıköy Konsülünde aklandı.

BAŞLICA ESERLERİ:

Tragedya, Liber Heraclidis.

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. V, 1982).

NEŞATÎ (Ahmet Dede)

Divan şairi (D.? Edirne - Ö. 1624). Asıl adı Ahmed. Gelibolu Mevlevihanesi şeyhi Ağazade Mehemmed Dede Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin ölümü (1654) üzerine Konya ve çeşitli şehirlere seyahat etti. 1670'te Edirne'ye gelerek Muradiye Mevlevihanesi şeyhi oldu. Ölümüne kadar burada kaldı. Mevlevihanenin avlusuna gömülüdür.

Döneminin usta şairleri arasında yer alarak ilgi ve saygı gören Neşati Ahmed Dede'ye, Nailî ve Nedim gibi ünlü şairler nazireler ve tahmisler yazdılar. *Divan*'ı basılmamış olan Neşati'nin şiirlerinden seçmeler, Saadettin Nüzhet Ergun'un çıkardığı tanıtma kitabında yer aldı (1933). Ayrıca Urfi'nin şiirlerini şerhettiği *Hilye-i Ebiyâ* (1894) adlı manzum bir eseri ile *Kavâid-i Deriyye* adlı bir Farsça gramer kitabı vardır.

HAKKINDA: S. Nüzhet Ergün / Neşatî (1933), M. Kemal Özergin / Neşatî Dede'nin Bir Mektubu (Hisar, sayı: 74, 1970), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

NEŞE YAŞIN

Bkz. YAŞIN, Neşe

NEV'Î

Divan şairi (D. 1553, Malkara - Ö. 24 Haziran 1599, İstanbul). Asıl adı Yahya'dır. İlköğrenimini Halveti şeyhlerinden babası Pir Ali'den özel dersler alarak tamamladıktan sonra İstanbul'a giderek (1550) medrese öğrenimi gördü. Gelibolu ve İstanbul'daki medreselerde müderrislik (1572-90) yaptı. Kendisiyle danışmalardâ bulunan III. Murad'ın oğlu Şehzade Mustafa ile diğer şehzadelerin öğretmenliğini yaptı. Şairliğinin yanında döneminin ürfî bilginlerinden olan Nev'î; tasavvuf, kelam (İslâm felsefesi), tefsir (Kur'an-ı Kerim'i açıklama), fıkıh (İslâm hukuku), mantık alanlarında üç dilde yazılmış otuzdan fazla eser vermişse de bazıları henüz bulunmamıştır. Edebî sanatlar ve mazmunlara fazla yer vermeyip yalın bir dille yazdığı şiirleri tasavvuf felsefesinin etkisindedir. Şiirlerinde halk şiirinin klâsik konularına da göndermelerde bulundu.

BAŞLICA ESERLERİ:

Divan (Mertol Tulum - M. Ali Tanyeri tar. bilimsel bas. 1977), *Füsusü'l-Hikem Tercümesi* (Muhyiddin Arabi'den çeviri ve şerhi), *Keşfü'l-Hicab, Netaicü'l-Vüzera ve Hasailü'l Ümera* (siyasetname), *Leyla ve Mecnun* (mesnevi), *Hasbihal* (mesnevi), *Hadis-i Erbain Tercümesi* (manzum, 40 hadis çevirisi).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

NEV'İZADE ATAYÎ

Divan şairi (D. 1583, İstanbul - Ö. 10 Ocak 1635). Asıl adı Ataullah'tır. Döneminin ünlü bilginleri Kafzade Feyzullah ve Ahizade Abdülhalim Efendi'den özel dersler alarak yetişti. İcazetnamesini (diploma) aldıktan (1603) sonra müderrisliğe yükseldi. Lofça (1608), Babaeski (1610), Var-

NEŞÂTÎ

GAZEL

Şevkız ki dem-i bülbül-i şeydâda nihânız
Hünuz ki dil-i gonce-i hamrâda nihânız

Biz cism-i nizâr üzre döküp dâne-i eşki
Çün rişte-i cân gevher-i ma'nâda nihânız

Olsak n'ola bî-nâm û nişân şöhre-i âlem
Biz dil gibi bir turfa muammâda nihânız

Mahrem yine her hâlimize bâd-ı sabâdır
Dâim şiken-i zülf-i dilârâda nihânız

Hem gül gibi rengîni-i ma'nâ ile zahir
Hem neş'e gibi hâlet-i sahbâda nihânız

Geh hâme gibi şekve-türâz-ı gam-ı aşkız
Geh nâfe gibi hâme-i şekvâda nihânız

İtdik o kadar ref'-i taayyün ki Neşâtî
Âyîne-i pür-tâb-ı mücellâda nihânız

(Eski Türk Edebiyatında Nazım I)

NEŞÂTÎ

GAZEL

Ne seyr-i gülşene ne cûybâre dek gideriz
Sirişk-i çeşm ile biz kûy-i yâre dek gideriz

Yem-i mahabbete saldık ten-i şikestemizi
Bu tahta-pâre ile bir kenâre dek gideriz

Bu yolda peyrev olup biz de rûh-i Ferhâda
Hevâ-yı şevk be-ser kûhsâre dek gideriz

Çemende sünbül ile gönlümüz küşâd olmaz
Sebû be-düş-i safâ lâlezâre dek gideriz

Teveccüh-i dili pûyân-i feyz edip şimdi
Cenâb-i pâk-i Hudâvendgâre dek gideriz

Sudâ'-i nâliş-i dil tâ-be-key Neşâtî-veş
Şikâyet eyleyerek kûy-i yâre dek gideriz

(Ahmet Atilla Şentürk / *Osmanlı Şiiri Antolojisi*,1999).

NEV'İZADE ATAYÎ

HAMSE MUKADDİMESİ

Hâbda göz, kalb ise bîdâr idi
Şevki ile dilde veleh var idi

Gafil olunca beden-i hâksâr
Perdeyi ref'itdi dil-i perde-dâr

Kıldı bizi kâfile-bend-i hayâl
Dâhil-i ma'mûre-i şehr-i misâl

Tayy-ı reh-i mescid ü deyr eyledüm
Görmediğüm yerleri seyr eyledüm

Oldı o dem cân gözüne aşikâr
Harkada bir pîr-i fütüvvet-şi'âr

Nazil olup rahmet-i Mevlâ gibi
Virdi selâm ol şefekat sâhibi

Eyledi ben bendesine lütfü
Lütf ile sundı elüme bir devât

Çekdi hemân şu'le-i şevküm alem
Kâlbuma sığmadı kalbüm o dem

na, Rusçuk, Silistre, Tekirdağ, Tırnova, Manastır ve Üsküp'te kadılık yaptı. Üsküp kadılığından azledilince İstanbul'a (1632) döndü. Üsküdarlı Aziz Mahmud Hüdaî Efendi'nin bağlılarındandı. Şeyh Vefa Camii Mezarlığında babası Nev'î'nin yanında gömülüdür.

Benzerleri arasında en üstünü sayılan *Hamse*'sinde yer alan hikâyelerde İran örneklerini taklide düşmediğinden manzum hikâye alanında çağının en başarılı temsilcisi oldu. *Divan*'ında yer alan şiirlerinde babasının ve Bâkî'nin etkisinde görülen Nev'izade'nin bir diğer önemli eseri Taşköprülüzade'nin *Şakaik-i Numaniye*'sine yazdığı *Zeyl* (ek)'dir. Taşköprülüzade, eserinde Osman Gazi'den Kanuni Sultan Süleyman zamanına kadar yaşamış bilgin ve şeyhlerin hayatları hakkında bilgi vermişti. Atayi, yazdığı iki ciltlik Türkçe zeylinde, bu eseri kaldığı yerden sürdürerek 1557-1635 tarihleri arasında yaşayanların hayatlarını da esere ekledi.

ESERLERİ:

Divan, Hamse (beş mesnevi Sâkinâme, Nefhatü'l-Ezhar, Sohbetü'l-Efkâr, Heft Hân, Hilyetü'l Efkâr. Son iki mesnevisi Âgah Sırrı Levend tar. yayımlandı, 1948), *Hezliyat* (Hamse'sinin sonunda), *Şakâik-i Nizamiye Zeyli* (2 cilt, 1852), *Siyer-i Veysi Zeyli*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri III (1972).

NEVRES (Abdürrezzak)

Şair ve yazar (D. ? Kerkük - Ö. 1762, Bursa). Osman Nevres'ten ayırt etmek için Nevres-i Kadim adıyla da anıldı. Divan kâtipliğini yaptığı Hekimoğlu Ali Paşa'yla Tebriz Seferine (1731) katıldı. Dönüşünde müderrislik yaptı (1734). Bosna, Tokat kadılıklarında bulundu. Hicivleri nedeniyle görevinden sık sık alınarak Resmo (1749-55) ve Bursa'da (1755-57) sürgün hayatı yaşadı. Kütahya kadısıyken (1758) azledilerek sürüldüğü Bursa'da öldü.

Edebiyat, tarih ve tasavvuf alanında verdiği eserlerle düzyazı ustası da sayılan Nevres'in, şiirleriyle Divan edebiyatının büyük şairleri arasında yer alarak, Namık Kemal dahil, kendisinden sonra gelen birçok şairi etkilediği kabul edildi.

ESERLERİ:

Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Gazve-i Bedr (Bedir Savaşını anlatan mesnevisi), *Vakayi-i Tebriz* (Hekimoğlu Ali Paşa'nın Tebriz Seferini anlatır), *Tarihi Cihangir Şah* (Cihangirnâme çevirisi), *Lugaz Risalesi* (Türkçe ve Farsça Lugatlar), *Münşeât* (çoğu sürgünde iken yazdığı 59 mektup), *Mebâliğü'l-Hikem* (İranlı Mutasavvıf Abdülvahhabü'l-Ensarinin Nesayih adlı eserinden seçme parçaların çeviri ve açıklamaları, 1886).

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972).

NEVRES, Salah

Şair ve yazar. 1941, Kerkük / Irak doğumlu. İlk ve ortaokulu tamamladıktan sonra, Kerkük Öğretmen Okulundan 1961 yılında beden eğitimi öğretmeni olarak mezun oldu. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1970 yılında sanatçı arkadaşlarının katkısı ile Türkmen Milli Ekibinin kuruluşuna öncülük etti. Öğretmenlik görevini, 1987 yılında emekliye ayrılıncaya kadar sürdürdü.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Aynada Zaman* (şiirler, Kerkük, 1972); *Uzaktan Geliyorum* (şiirler, Bağdat, 1980); *Pencere*, (şiirler, Bağdat, 1989).

OYUN: *Üç Yerli Piyes* (piyesler, Bağdat, 1987).

HAKKINDA: Şaban Mahmudoğlu Kalkan - Atila Er / Şiir Gecesi (1999).

NEVŞEHRÎ (Reşid Ahmed)

İslâm bilgini, tasavvufçu (D.?, Nevşehir - Ö. 1865, İstanbul). Hakkında yeterli bilgi yoktur. Nakşibendi şeyhlerinden olduğu biliniyor. Müderrislik yaptı. Evkâf-ı Hümâyûn müfettişi iken öldü.

ESERLERİ:

Keşkülü's-Safiyye ale'l-Vâridâti's-Sa'diyye (Sa'deddin-i Cibavi'nin Arapça bir kasidesinin Türkçe şerhi), *Füyüzâti'l-Ceybiyye ale's-Salâti'l-Meşîşiyye*.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NEVZAT SUDİ

Bkz. ODYAKMAZ, A. Nevzad

NEYDİM, Necdet

Şair ve yazar. 18 Haziran 1955, Ödemiş / İzmir doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Ödemiş'te tamamladı. İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Bölümü mezunudur. Yüksek lisans çalışmasını İÜ Edebiyat Fakültesi Çeviri Kuramları ve Uygulamaları Anabilim Da-

NEV'İZADE ATAYÎ

GAZEL

Gül-i gülzâr-ı görüp ârızını yâd idelim
Uyalım biz dahı bülbüllere feryâd idelim

Eskimişdir güzelim kıssa-i Kays u Ferhâd
Kendimizden yeni efsâneler îcâd idelim

Harem-i vaslına yol bulmağ içün san'at ile
Dil-i sergeştemizi pey-rev-i Ferhâd idelim

Dil değil mi bizi vâdî-i cünûna düşüren
Anın itdiklerini yâra mı isnâd idelim

Umarız kim ola feyz-i nazara işti'dâd
Ey Atâyî varalım hıdmet-i üstâd idelim
(Fahir İz-Eski Türk Edebiyatında Nazım I)

(Muallim Naci-Osmanlı Şairleri, 2. bas. 2004)

lında yaptı. Çalışmalarını, 1980'den itibaren bitirdiği bölümde okutman olarak sürdürdü. Çocuk ve İlkgençlik Kültürü ve Edebiyatı Araştırmacıları Derneği ile Çocuk Yayınları Derneği kurucu başkanıdır. Makaleleri *Cumhuriyet Kitap* ve *Dünya Kitap* eklerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

ROMAN: *İsmail ve Babamın 68 Kuşağı* (1997).

ŞİİR: *Sen Islık Çalmayı Bilir misin?* (1998).

DENEME-İNCELEME: *Çocuk ve Edebiyat* (1998), *Düşler Teknesi* (1998), *Annem Öyle Söylüyor* (1998).

ÇEVİRİ: *Benjamin Anna'yı Seviyor* (1991) - *Büyükanne* (1993) - *Aslanlarını Arayan Çocuk* (1993) - *İhtiyar John* (1994) (P. Haertling'den), *Lolipop* (C. Nöstlinger'den, 1993), *Sen Bir Kızılderilisin* (Hannes-Janosch'tan, 1996).

HAKKINDA: TBE Ansiklopedisi (2001).

Neyzen Tevfik

NEYZEN TEVFİK

Şair, neyzen (D. 24 Mart 1879, Bodrum / Muğla - Ö. 28 Ocak 1953, İstanbul). Soyadı kanunundan sonra Kolaylı soyadını aldı. Kolay (Bafra / Samsun) nâhiyesinden ve Bodrum Rüştiyesinin kurucusu Hafız Hasan Fehmi Efendi ile Müstahkimler (Bolu) nâhiyesinden Hatipoğulları'nın kızı Emine Hanım'ın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Bodrum'da yaptı. Öğretmen olan babasının tayini üzerine ailesi Urla'ya taşındı. Neyzen Tevfik burada bir sinir hastalığına yakalanarak İzmir İdadisindeki (lise) öğrenimini yarım bıraktı. İzmir'de ünlü hiciv ustası Şair Eşref ve Tokadizade Şekip'le tanıştıktan sonra şiire yöneldi. Urla'da bir berber dükkânından işittiği ney sesi hayatına yön verdi. Gönül ehli ve mevlevi olan berber Kâzım Efendi, Tevfik'e ilk ney derslerini verdi. Ney üflemesindeki yeteneği keşfeden Kazım Efendi onu İzmir Mevlevihanesi neyzenbaşısı Cemâl Bey'e gönderdi. Tevfik, kendisini birdenbire bir sanat çevresinde buldu. İzmir Mevlevihanesinde ney üfleme becerisini geliştirdi. Böylece, şiir ve merakı merakı, onun disipline sığmayan ruhuna elverişli bir zemin hazırlamış oldu. Mevlevihane'de Tevfik Nevzad, Abdülhalim Memduh, Bıçakçızâde Hakkı'yla tanıştı. Öğrenimini tamamlamak için gönderildiği İstanbul'da (1899) Fatih civarındaki Fethiye Medresesine girdi. Bu çevrede de Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi, Hersekli Arif Hikmet, Halil Edib ve İbnülemin Mahmut Kemâl'le tanıştı. Mehmet Akif Ersoy'la bir süre dostluk etti ve ondan yararlandıysa da derbeder hayatını düzene sokamadı. Âkif'ten Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi, Âkif'e de ney üflemesini gösterdi.

Mehmed Âkif'in aracılığıyla gelişen müzik yeteneği, musikî âlemlerinin yapıldığı konaklara, hattâ saraya kadar girdi. Ney çalmadaki ünü gittikçe genişledi. Ahmed Rasim, Tanburî Cemil, Hacı Ârif Bey, Udî Nevres gibi daha rindmeşreb insanlarla tanıştı. O zamanın siyaset toplantılarının yapıldığı Güneş Kıraathanesindeki bir dost sohbetinde sarf ettiği sözler nedeniyle, arkadaşı olan Ziya Şakir tarafından saraya ihbar edildi. Bahriye Nazırı için yazdığı hicivler ile Zaptiye Nazırının yüzüne karşı istibdat yönetimine sövünce tutuklandı. Hapishanede esrar kullanmaya başladı. Bu durum, onun hayatını daha da disiplinsiz bir duruma getirdi. Sonra kendisini içkiye verdi.

"Aksedince gönlüme şems-i hakikat pertevi

Meyde Bektâşî göründüm, neyde oldum Mevlevî"

beytiyle özetlenebilecek bir hayat felsefesi geliştirdi. Cübbe ile şalvar giymemesi ve disiplinsiz tutumları yüzünden medreseden, namaz kılmadığı için Yenikapı Mevlevihanesinden kovuldu. 1903'te gittiği Mısır'da beş yıl kaldı. Burada zengin konaklarında da bulundu, rastgele bir yaşam sürdü. Camiü'l-Ezher'de derslere devam etti. Mısır'ın zengin müzikseverlerine ney dersleri verdi. Meşrutiyet'in ilanı üzerine (1908) İstanbul'a döndü. Ney çalarak geçimini sağlamaya çalıştıysa da, hayatını sonuna kadar derbeder bir biçimde geçirdi. Düzenli bir işi hiç olmadı. *Sabah-ı Hürriyet* adlı bir tiyatro eserini yasaklayan İttihadçılara doğaçlama söylediği bir şiir yüzünden tekrar hapse girdi. 1910'da kısa süren bir evlilikten Leman adında bir kızı dünyaya geldi. 1920'den 1925'e kadar sürekli olarak alkol komasına girip ardından beş altı ay ağzına içki koymadığı dönemler geçirdi. 1927'den itibaren Toptaşı Tımarhanesi ve Zey-

NEYZEN TEVFİK

RUBAİLER

Derd-i firakın ile düşeli sevdaya mey'e
Müptelayım silmişim esrar-ı ney'e
Feleğin kahpe başında paralansın parası
Ben güzel sevmeye geldim, değil ekmek yemeye

***

Kime sordumsa seni doğru cevap vermediler;
Kimi alçak, kimi hırsız, kimi deyyus! dediler...
Künyeni almak için, partiye ettim telefon;
Bizdeki kayda göre, şimdi o mebus dediler!..

nep Kâmil Hastanesi ile Beyoğlu'ndaki evi arasında sürüp giden bir yaşamı oldu. 1940'ta Fatih semtine yerleşti. Daha sonra Dr. Mazhar Osman'ın girişimi ve valiliğin emriyle Bakırköy Akıl Hastanesinin 21 nolu koğuşu ona tahsis edildi. 1930'lardan sonra İstanbul Belediyesi himaye amaçlı olarak kendisini aylığa bağladı. 1951 yılında *O'nu Affettim* isimli bir filmde rol aldı. Müzmin bronşitten kurtulamayarak vefat etti. Kartal'daki aile mezarlığına gömülüdür. Mezarı başında hem Mevlevî hem de Bektaşî ayini yapıldı.

İlk şiiri, *Muktebes* dergisinin 13 Mayıs 1898 tarihli sayısında İbn-ül Fehmi Mehmed Tevfik adıyla yayımlandı. 1913 yılında *Eşek* gazetesinde düzenli olarak "Azgın" mahlasıyla şiirleri yayımlandı. Edebiyat tarihimizin en büyük hiciv şairlerinden olan Neyzen Tevfik, aynı zamanda değerli bir besteciydi. Çok renkli geçen hayatı ile ilgili fıkralar yaygındır. Hastalığı ve mizacı nedeniyle hep çevresinin ilgisini çektiyse de bundan memnun olmadı. Hayatı gibi, müzisyenliği ve şairliği de hayatın akışı içinde hiçbir disipline girmeyen bir gelişme gösterdi. Neyzenliği, bütün müzikseverler arasında her zaman büyük takdir ve ilgi gördü. Şiirlerinde yer yer halk şiirinin izleri vardır. Bektaşi nefeslerinden esinlenmeler taşıyan şiirleri başarılı örneklerdir. Zamanla şiirde hicvi tercih etti ve müstehcen bir tarza kaydı. Kelime ve zekâ oyunlarına dayanan başarılı kıtaları vardır. Ney icraları kasedc alınarak yayımlandı.

NEYZEN TEVFİK

GEÇER

Izdırabın sonu yok sanma, bu alemde geçer,
Ömr-i fani gibidir, gün de geçer, dem de geçer.
Gam karar eyliyemez hande-i hurrem de geçer,
Devr-i şadi de geçer, gussa-i matem de geçer,
Gece gündüz yok olur, an-ı dem adem de geçer.

Bu tecelli-i hayat aşk ile büktü belimi,
Çağlıyan göz yaşı mı, yoksa ki hicran seli mi?
İnleyen saz-ı kazanın acaba bam teli mi?
Çevrilir dest-i kaderle bu şu'unun filimi,
Ney susar, mey dökülür, gulgule-i Cem de geçer.

İbret aldın, okudunsa şu yaman dünyadan,
Nefsini kurtara gör musyad-ı mafihadan.
Niyyet-i hilkatı bul aşk-ı cihan aradan,
Önü yokdan, sonu boktan, bu kuru da'vadan
Utanır gayret-i gufranla cehennem de geçer.

Ne şeriat, ne tariykat, ne hakiykat, ne türe,
Süremez hükmünü bunlar yaşadıkça bu küre
Cahilin korku kokan defterini Tanrı düre!
Ma'rifet mahkemesinde verilen hükme göre,
Cennet iflas eder, efsane-i Adem de geçer.

Serseri Neyzen'in aşkınla kulak ver sözüne,
Girmemiştir bu avalim, bu bedyi' gözüne.
Cehlinin kudreti baktırmadı kendi özüne.
Pir olur sakiy-i gül çehre bakılmaz yüzüne,
Hak olur pir-i mugan, sohbet-i hemdem de geçer.

NEYZEN TEVFİK

AY DEDE

Takdirin, tasvîbin bollaşır oldu,
Hüsufe uğrama, aman Ay Dede!
Nimetler, hizmetler kapalı geçsin,
Şüpheye düşmesin zaman, Ay Dede!

Saptın mı acaba tuttuğun yoldan,
Dualar almışsın yetimden, duldan,
İşaret feneri görünmez oldu,
Şu dümen kırışın yaman, Ay Dede!

Yetişir gurbetten aldığın öğüt,
Kim sola yanaştıysa kalmıştır zûğürt;
Sen suya yular tak, altından yürüt;
Sesini çıkarmaz saman, Ay Dede!

Neyzen Tevfik

"Şiirini de ilhâmın tesadüflerine bırakmış, bulduğu zayıf bir teknikle, dehâsının zaman zaman fışkıran hârikulâde hikmetleri yanında, çok defa siyasî-didaktik bir yol tutturmuştur. Devrinde, bilhassa Akif'le, çok rahat bir şiir dili tekniğini kazanmış olan aruz, Neyzen'in şiirinde hâlâ bir yığın ârıza gösterir. Şekilde, gazel ve kıtalardan başka bir form denemeye gerek görmemiştir. Servet-i Fünûn'un getirdiği sanat endişeleri onu ilgilendirmemiştir, denilebilir. Hece veznini kullanışında da aynı itinâsızlık dikkati çeker.(...)

"Asıl şiir değeri taşıyan manzumeleri, bütün bu şiirler arasında, bazen bütün bir kıta hâlinde bazen sadece bir tek mısra olarak rastlayacağımız mistik temâyülleridir. Bunların bir kısmı, Mevlevîlik'in tesiriyle yazdığı, İslâmî âdâbı takip edenlerdir. Daha Bektaşîce olanlarında ise Neyzen'in serâzâd temayülleri hissedilir. Kadere isyan ettiği bâzı manzumelerinde ise tıpkı siyasî hicivlerinde olduğu gibi, rindliğinde üzerinde, bedbin ruh halinin küfre varan tezahürleri görülür." (Orhan Okay)

NEYZEN TEVFİK

Mehmet Cemil Ozansü

Mustafa Kemal'e olan güvenini ve derin saygısını her zaman muhafaza etmiş olmasına rağmen, bazen onu eleştirmeden de duramaz. Bir gün kendisini çağırtan Atatürk'e bir sorusu üzerine "hiçbir şey değişmedi, saz söz aynı, yalnız artistler değişti" deyince Atatürk fena sinirlenir; bir zaman sonra yine çağrılır ve bu sefer şu cevabı verir: "Yine öyle, eskiden sormadan asarlardı, şimdi önce soruyorlar, sonra asıyorlar..."

Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü cumhurbaşkanlığına gelince, Neyzen Tevfik'in aşağıdaki ikilikle durum değerlendirmesi yaptığı söylenir:

Türkü yine o türkü, sazlarda tel değişti
Yumruk yine o yumruk, bir varsa el değişti.
Dünyanın hali de ilgilendirir Neyzen'i.
Çobanın ismi Führer'dir, kasabın ismi Duçe.
Defter-i zulmünü garbın yed-i kudret dürüyor.

Asgari on yedi milyon sığırı bir sığıra,
Rabbimin kudretine bak ki nasıl, güttürüyor!

II. Dünya Savaşında ülkede uygulanan karne usulü için de şöyle söylüyor:

Şu vesikayla sana verdiği zeytin yağını al!
Yine sal kendini rah-ı hayatın dikine.
Bir kilo zeytin yağıyla geçinmek mümkün mü iki ay?
Verenin geçmişini s... için sür g... !

O zamanlar Neyzen'in ikinci büyük hedefi "öksüz İstanbul"u katletmeye gelen barbar" Lütfü Kırdar'dır.

Sıçdın İstanbul'a Lütfü'yü vali diye.
Bir tüy tak da uçur âleme karşı bokunu.

Milletin huşunu teskin edemezsin, teresin.
G...e soksan eğer parlının alu okunu!

Ama artık Neyzen'in bir dokunulmazlık hakkı vardır. Kendi tabiriyle sencleree uğraşmış ve "delilik hakkı"nı kazanmıştır. Onun için pek değişen bir şey yoktur siyaset sahnesinde, nasıl olsa "dolab-ı devleti bir hâr da olsa döndürür". Ben bu milleti tanırım, der:

Şahid-i şevk-u safâ etmez tevecc0h bizlere,
Yâver-i bahtı ezelde gırtlağından boğmuşuz.
Safha-i mâzi mülevves, hâl bok, âti kenef,
Müder-i hürriyetin güyâ götünden doğmuşuz.

Bu hayattan bir Neyzen geçmiş, birçok dost, birçok düşman bırakmış arkasında. Yeri geldiğinde en yakın dostu Mehmet Âkif'e bile "şaka" yapmış, onun asıl mesleği baytarlığını hicvetmiş:

Fikrinde varsa eğer millete hizmet
Hemcinsini kurtar şu vebâ-yı bakariden.

Yani sözünü esirgememiş, gün gelmiş rakısı ve neyinden başka hiçbir dostu kalmamış ama kendince saadeti yakalamış, çünkü o bu dünyaya "... güzel sevmeye geldi, değil ekmek yemeğe ..."

Bu berduşluğu yüzünden kendine sitem ettiği de olmuş:

Bazı gençler seni taklid ediyormuş duydum,
Pek fena bir çığır açtın Neyzen.
Serserilik denilen mahbûbu,
Alamaz kaynuna her boşta gezen.

Neyzen Tevfik çapraşık gözüken görüşlerine rağmen, sağlam bir felsefeye sahiptir. Bu olgun "nüktedan"ın tanınması ve incelenmesi, hayattan lezzet almak isteyen herkesin birinci zorunluluğudur. Ne sadece Neyzen, ne hecaay, ne düşünür...

(*Virgül*, sayı: 32, Temmuz-Ağustos 2000)

"Neyzen Osmanlının son döneminden Cumhuriyete kök salmış bir klasik Türk edebiyatı tasavvufçusudur. Şiirleri ilk defa okunduğunda, fikirsel olarak çok çeşitli yalpalamalar olduğu zannedilebilir. Halbuki bu tasavvuf felsefesinin Neyzence yorumudur. (...) Çoğu zaman dergâhlarına ters düşse de, o kapıların yetiştirdiği ender ve değerli örneklerdendir. Bir yandan 'sırr-ı vâhidim', 'sıfır-ı mutlak olmuşum', 'yokluğunda aşikârım' gibi sözlerle ağır tasavvuf edebiyatının kendi üzerindeki etkisini gösterirken, kendi yetiştiği dergâhlara ve tekkelere hakaret etmeden de duramaz. (...) Devirden devre değişen görüşlerinde bazen İslâmiyeti 'Arap açmazı' diye niteler, bazense derin bir Tanrı inancına kapılır. (...) Her zaman memnun olduğu içkili, neyli berduş hayat onun için felsefi bir tercihtir." (Mehmet Cemil Ozansü)

ESERLERİ (Hiciv şiirleri):

Hiç (1919), *Azâb-ı Mukaddes* (1924; yeni bas. 1949).

HAKKINDA: Hilmi Yücebaş / Neyzen Tevfik: Hayatı Hatıraları Şiirleri (1958), K. Onan / Hiciv Üstadları Neyzen Tevfik Şair Eşref (1961), Ergün / Neyzen Tevfik ve Azab-ı Mukaddes (1983), Seyit Kemal Karaalioğlu / Neyzen Tevfik, Hayatı ve Şiirleri (1984), Mehmet Alpay Kabacalı / Çeşitli Yönleriyle Neyzen Tevfik (1987), Muzaffer Uyguner / Neyzen Tevfik (2000), Mehmet Cemil Ozansü / Neyzen Tevfik (Virgül, sayı: 32, Temmuz-Ağustos 2000), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002), Yüksel Baştunç / Yangın Adam: Neyzen Tevfik (2001), Orhan Okay / Büyük Türk Klâsikleri (c. 11, 2004).

NEYZİ, Ali H.

Yazar. 14 Mart 1927, İstanbul doğumlu. Tam adı Ali Halim Neyzi'dir. Yazar Mehmet Ali Ayni'nin torunu, antropolog-yazar Leyla Neyzi'nin babasıdır. Robert Kolej Erkek Lisesi (1946) mezunu. Burslu olarak Harvard Üniversitesi İşletme Bölümünde okudu (1955). Amsterdam'da işçilik, BBC Radyosunda Türkçe çevirmenliği ve sunuculuk, TRT Ankara Radyosunda İngilizce çevirmenliği ve sunuculuk yaptı. 1950'den itibaren sigortacılıkla uğraştı. Çalışmalarını Antalya'da sürdürdü.

İlkokulu bitirdiğinde yazdığı ilk romanını, dedesi tarafından kendisinden habersiz olarak yayımlandı. *Pazar Postası* dergisi ve *Vatan* gazetesinde tiyatro eleştirileri yazdı. D. Mamet'den *Çıkmaz Sokak Çocukları* çevirisi ile Ankara Sanat Sevenler Derneği Ödülünü, *Damdakiler* adlı oyunu ile İnönü Vakfı Ödülünü aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir.

ESERLERİ:

ROMAN: *Sibirya Ormanlarında* (1939), *Hüseyin Paşa Çıkmazı No. 4* (1983), *Meyzi ile Neyzi* (1983), *Dadı* (1984), *Pafe* (1985), *Işık* (1986), *Uzatmalı Sevgiliye Mektuplar* (1986), *Dost Mektupları* (1988), *Beyzade/Paşazade* (1991), *Çoban* (1992), *Gökdelen* (?), *Gönüllü Sürgün* (?), *Benim Sigortacılarım* (1998).

ANI: *Alma Mater* (1984, İngilizce bas., 1997), *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar* (2003).

OYUN: *Damdakiler* (1987).

HAKKINDA: Türkiye'de Kim Kimdir (2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Sefa Kaplan / Lara Feneri - Nostalji Trenleri (Hürriyet Keyif Eki, 20.7.2003).

Leyla Neyzi

NEYZİ, Leyla

Antropolog, yazar. Stanford Üniversitesi Antropoloji Bölümü (1982) mezunu. Gelişme Sosyolojisi üzerine doktorasını Cornell Üniversitesinde (ABD, 1991) yaptı. Boğaziçi Üniversitesinde öğretim üyesi (1992-94), Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Sözlü Tarih Projesi yöneticisi (1995-96) olarak görev yaptı. Population Council Orta Doğu Araştırmaları Programı tarafından desteklenen Araştırma Projesinde yöneticilik yaptı (1998-99), Oxford Üniversitesi Çağdaş Türkiye Programı ve St. Antony's College'de misafir öğretim üyesi olarak çalıştı.

Araştırma alanları; kültürel kimlik, milliyetçilik ve azınlıklar, bellek, öznellik, gençlik kültürü, Ortadoğu ve Güneydoğu Avrupa'da etnografi ve sözlü tarihtir. İngilizce makaleleri, *Turcica, Comparative Studies in Society and History, Middle Eastern Studies, International Journal of Middle East Studies* dergilerinde ve *National Identities and National Memories in the Balkans* kitabında yayımlandı. ABD Ortadoğu Çalışmaları Derneğinden Malcolm H. Kerr Doktora Ödülü (1992) aldı.

"İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, uçlara dayalı imparatorluktan sınırlara dayalı ulus-devlete geçişin bu topraklardaki hikâyelerini anlatırken, bir yandan bu tarihselliği gözler önüne seriyor, bir yandan da bireylerin hayatlarının bu coğrafi bedene sığmayışını... (...) Bu kitap aracılığıyla yaşamöyküleri bizlerle paylaşan kişilerin zamanlarıyla, ulusal zaman arasındaki çelişkiler; bu kişilerin tekil (veya aile) masallarıyla, ulusal masal arasındaki ilişki (veya ilişkisizlik); ve onların hareketliliğiyle ulusal sınırların ifade ettiği katı ve değişmeyen Türkiye 'coğrafi bedeni' arasındaki kopukluk, bizi kanıksadığımız 20. Yüzyıl masallarını sorgulamaya zorluyor. Aynı zamanda, 21. Yüzyıla geçişi simgeleyen 'küreselleşme' masallarını da..." (Ayşegül Altınay, *İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak* üzerine)

"Bu kitap on sekiz yaşında bir liselinin ya da yirmilerinde bir üniversite öğrencisinin eline geçse, öyle tesadüflere bağlı olarak da değil, tavsiye edilen yardımcı kitap olarak... Kim bilir böyle bir genci nasıl çarpar, içinde nasıl tatlı bir karmaşaya yol açar, belki de yaşamına yön verir. Her şeyin ötesinde ona kendi topraklarında bulunan o eşsiz zenginliği, bu zenginlik adına bireysel yaşamlarda ödenen bedelleri öğretir..." (Karin Karakaşlı, *İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak* üzerine)

ESERLERİ:

İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak, Birey, Bellek, Aidiyet: Sözlü Tarih Çalışmaları (1999), *Küçük Hanım'dan Rubu Asırlık Adama: Nezihe Neyzi'den Oğlu Nezih Neyzi'ye Mektuplar 1947-48* (1999).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 9.12.1999), Esra Özyürek / Tarihle Kişisel Bir İlişkiye Girmek (Virgül, Mart 2000), Ayşegül Altınay / Tarihle Masal Arasında İstanbul'un 20. Yüzyılı (Cumhuriyet Kitap, 4.5.2000), Karin Karakaşlı / Nefes Alan Kitap (Virgül, Eylül 2000).

NEZİHE MUHİTTİN

Romancı (D. ?, İstanbul - Ö. 1958). Nezihe Muhlis imzasını da kullandı. Tam adı Nezihe Muhittin Tepedelenlioğlu'dur. Kandilli'de mahalle mektebinde başladığı öğrenimini özel dersler alarak sürdürdü. Bir süre Kumkapı Rahibe Okuluna, altı ay kadar da Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu)'a devam etti. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra İttihad ve Terakki Sanayi Mektebinde öğretmenliğe başladı. Çeşitli okullarda yöneticilik ve öğretmenlik yaptı. Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneğinin genel sekreterliğini yaptı, Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesinin kurucuları arasında yer aldı. Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Heyetinde çalıştı.

Döneminin dergi ve gazetelerinde kadının toplumsal hayattaki yerine ilişkin yazılar yayımladı. Kadınların toplum yaşamında daha fazla yer almaları için çaba gösterdi. Haziran 1923'te kuruluşuna izin verilmeyen Kadınlar Halk Fırkasının, 1924'te Türk Kadınlar Birliğinin kuruluşuna öncülük etti ve 1927'ye kadar başkanlığını yaptı. Bu arada Kadınlar Birliği adına *Kadın Yolu* (4. sayıdan itibaren *Türk Kadın Yolu*, 1925-27) dergisini çıkardı. *Türk Kadını* adlı incelemesinde anıları ve deneyimlerinin ışığında Türkiye'deki kadın hareketinin tarihini ele aldı.

ESERLERİ:

ROMAN: *Şebab-ı Tebah* (1911), *Benliğim Benimdir* (1929), *Güzellik Kraliçesi* (1933), *Bozkurt-Küçük Mehmedin Romanı* (1934), *Haydudun Sonu* (1934), *İstanbul'da Bir Landro* (1934), *Kevser Nine* (1934), *Ateş Böcekleri* (1936), *Bir Aşk Böyle Söndü* (1939, 1943'te *Bir Aşk Böyle Bitti* adıyla), *İzmir Çocuğu: Geçen Cihan Harbi Mütareke Seneleri Romanı* (1943), *Bir Yaz Gecesiydi* (1943), *Avare Kadın* (1943), *Kalbim Senindir* (1943), *Çıngıraklı Yılan* (1943), *Gene Geleceksin* (1944), *Sus Kalbim Sus!* (1944), *Sabah Oluyor* (1944).

İNCELEME: *Türk Kadını* (1931).

HAKKINDA: A. Beykan-B. Ötüş-Baskett / Nezihe Muhittin ve Türk Kadını (1999), Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 5.8.1999), TDE Ansiklopedisi (c. VIII, s. 314), TBE Ansiklopedisi (2001).

NEZİR, Seyit

Bkz. SEYYİT NEZİR

NİDA, Ömer

Bkz. ÖMER NİDA

NİDÂÎ-Yİ KAŞGARÎ

Bkz. KAŞGARÎ (Abdullah Nidâî)

NİGÂR HANIM

Şair (D. 1856, İstanbul - Ö. 1 Nisan 1918). 1849 Macar İhtilalinden sonra Türkiye'ye sığınıp Harbiye Mektebinde (Harp Okulu) uzun yıllar hocalık yapan Macar Osman Paşa'nın (Farkos Sandor) kızıdır. Babası, Kırım Savaşı sırasında Osmanlı ordusunda yaverlik (emir subayı) yapmış, sonra Müslüman olmuş ve Osman Nihali adını almıştı. Bundan dolayı Nigâr Hanım, yazılarını babasının adını kullanarak Nigâr Binti Osman (Osman Kızı Nigâr) imzasıyla yazdı. Kadıköy'deki Madam Garos'un Fransız okulunda yatılı olarak okudu, ayrıca özel hocalardan Türkçe, Farsça, Arapça, Almanca, Rumca dersleri aldı. On dört yaşında İhsan Bey adlı bir kişi ile evlendi, kısa zamanda boşandı. Bu evlilikten Münir, Feridun, Kerâmet adlı üç oğlu dünyaya geldi. Çocuklarının hatırı için İhsan Bey'le ikinci kez evlendiyse de evlilikleri yine yürümedi.

Nigâr Hanım; Berlin, Macaristan, Mısır, İtalya, Fransa, Avusturyaya git-

ti. Köstence'de, Carmen Sylva adıyla şiirler de yazdı. Romanya Kraliçesi Elizabeth ile görüştü. Ayrıca birçok yabancı soylu kişiyle tanışma fırsatı buldu. Osmanlı Hanedanından da Sultan Reşâd, Şehzade Vahdettin gibi birçok sultan ve şehzade tarafından kabul edildi, iltifat gördü. Hanedan mensuplarının evlerinde sanat konuşulan davetlere katıldı. Şişli'deki evi edebiyatçıların uğrak yeri haline geldi. Savaş yıllarında geçim sıkıntısı çekti, Nâile Sultan aracılığıyla Osmanlı Ordusuna hizmet etmiş bir paşa kızı olarak Enver Paşa'dan yardım gördü. Ancak kendisine teklif edilen okul müdireliği görevini kabul etmedi.

Nigâr Hanım şiir yazmaya erken yaşlarda başlamıştı. İlk şiiri, küçük yaşta bir araba kazasında ölen erkek kardeşi için yazdığı bir mersiyedir. "Uryan Kalp" takma adıyla, *Hanımlara Mahsus Gazete* ve *Servet-i Fünûn*'da çıkan şiirleriyle döneminin en güçlü kadın şairlerinden oldu. Ayrıca Selanik'te çıkan *Kadın* dergisi ile *Mürüvvet*, *Parça Bohçası* adlı kadın dergilerinde de yazdı. Selanik'te çıkan *Mütâlaa* gazetesinde de şiirleri yayımlandı. Biçim ve dilde her zaman eskiye bağlı kaldığı şiirlerinde genellikle hüzün ve acı vardır. Özel yaşamındaki mutsuzluğu, eşinden ayrılmak zorunda kalması şiirlerindeki lirizmi öne çıkaran nedenlerdendir. Aruz veznini kullandığı şiirlerinde vezin kusurları görülür. *Niran*'daki şiirlerin anlatımı öncekilere göre daha gelişmiştir. *Aks-i Sadâ*'daki şiirleri tema, duyuş ve anlatış açısından öncekilerden daha da ustacadır. Şiirlerinde genellikle yalnızlık, üzüntü ve hüzün hakimdir. Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Recaizade Mahmut Ekrem, Tevfik Fikret, Cenap Şehabeddin etkilendiği şair ve yazarlardır. Üretken bir kadın olan Nigâr Hanım; makaleler, şarkılar, oyunlar yazmış ve şiir çevirileri de yaptı. Nigâr Hanım'ın en ünlü eseri olan *Aks-i Sadâ*'daki şiirleri; konu seçimi, anlatım ve şiir tekniği açısından önceki şiirlerinden daha iyidir. Şiirleri, ünlü besteciler tarafından bestelendi. Sanat yaşamı göz önüne alınınca Nigâr Hanım, Divân edebiyatı ile Tanzimat hareketi arasında köprü kuran şair ve yazarlardan biri kabul edilebilir. Tifüsten öldü, Rumelihisarı Kayalar Mezarlığında, annesi ile babasının yanına gömüldü.

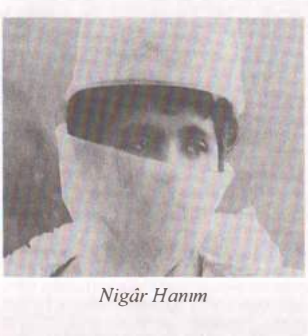
NİGÂR HANIM

BİR DAHA SÖYLE

Yegâne sevdiğin âlemde ben miyim şimdi?
Sahîh ben miyim artık muhâtab-î aşkın?
Bütün o hiss-i amîki fuâd-ı pür-şevkın,
O ibtilâ-yı ezel, o alâik-i ebedî
Benim mi şahsıma mahsur?.. Bir daha söyle.

O sânihât-ı hazînin, o beyyinât-ı gamın,
Sahîh, mülhimi hep ben miyim, bugün, söyle;
Tahassüsâtını, efkârını bütün söyle.
Getir şu kalbime dök varsa, sevdiğim, elemin
Eden nedir seni rencûr?.. Bir daha söyle.

(*Aks-i Sadâ*, 1900)

Nigâr Hanım

NİGÂR HANIM

GÜCENME

Gücenme, muztaribim, nâ-şekîb-i hicranım,
Gücenme, münkesirül hâtırım, perîşânım,
Gücenme, merhamet et bî-nasîb-i vuslatına,
Gücenme yâreliyim aslı iştiyaakınla,
Gücenme, aslı harâbım senin firâkınla...

Düşün... kaçar mıyım ey yâr, ibtivârımla?
Mücâhid olmadayım kalb-i bî-karârımla
Tahammül etmek için ıztırâb-ı firkatine.
Bu hasta kalbime dünyâda tesliyet yokken
Gücenme, kırma beni bir de iğbirâr ile sen.

Tavahhuşumla müsebbib benim bu hicrâna;
Bu ıztırâb müşâbih azâb-ı vicdâna,
Tahatturuyle bunun sızlıyor cerîhalarım.
Niçin bu yâreleri açtın iltifâtınla,
Mürüvvetinle, o gösterdiğin sebâtınla?

Amîk hüzn ile perverde kalb-i rencîdem,
Hayâl ü hâtıram artık siyâh-reng-i elem.
Bütün cevânibe nâfiz gibi bugün kederim:
Senin görünmediğin yerler, âh, pek mağmûm...
Gücenme, aslı yetişti bu tâli'-î meş'ûm.

(*Aks-i Sadâ*, 1900)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Efsûs* (Yazık, 2 cilt, 1886, 1890), *Nirân* (Ateşli Şiirler, 1896), *Aks-i Sada* (Yankı, 1900).

DÜZYAZI: *Safahât-ı Kalb* (Gönül Safhaları, aşk mektupları, 1901), *Elhân-ı Vatan* (1916).

OYUN: *Girive* (Tepe, 3 perde, bas. 1910, oyn. 1912), *Tasvir-i Aşk* (basılmadı).

ANI: *Nigâr binti Osman: Hayatımın Hikâyesi* (elli yıl sonra açılmasını vasiyet ettiği yirmi defter oylumundaki anılarının bir bölümü oğlu Salih Keramet Nigâr tar., 1959).

HAKKINDA: Ruşen Eşref (Ünaydın) / Diyorlar ki (s. 21-31, 1918), Ali Naci / İkdam (2.4.1918), Muhiddin / Nigâr Binti Osman (Tanin, 4.4.1918), Köprülüzâde Mehmet Fuad / Nigâr Hanım (Yeni Mecmuâ, 11.4.1918), Ruşen Eşref / Nigâr Binti Osman Hanımefendi (Vakit, 16.4.1918), Emine Semiyc / Muhterem Nigâr'ın Mezarı (Âtî, 3.5.1918), Murat Uraz / Kadın

Şair ve Muharrirlerimiz (s. 98-107, 1940), Kenan Akyüz / Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (1958), Salih Keramet Nigâr / Nigâr Binti Osman: Hayatımın Hikâyesi (yay. haz. Salih Keramet Nigâr, Nigâr Hanım'ın günlüklerinden derleme, 1959), Refik Ahmet Sevengil / Eski Şiirimizin Ustaları (1964), Yahya Kemal / Edebiyata Dair (s. 207-208, 1971), TDE Ansiklopedisi (c. 7), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri II (1972), Bedihan Tamsöz / Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi (s. 86-87, 1994), Mübeccel Kızıltan / Divân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler (Sombahar, Ocak-Nisan 1994), Nazan Bekiroğlu / Şair Nigâr Hanım (1998), Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi (c. 2, 1999), İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. III, 2000), TBE Ansiklopedisi (2001), Mehmet Nuri Yardım / Edebiyatımızın Güleryüzü (2002).

NİKBAY, Ulaş

Şair. 3 Ocak 1976, İstanbul doğumlu. Kıbrıs Lefke Üniversitesi Bilgisayar Bilimlerinde (1992-94) öğrenim gördü. 1994-97 yılları arasında Trakya Üniversitesi İşletme Bölümündeki öğrenciminin ardından, yatay geçişle İstanbul Üniversitesi İşletme Bölümünde öğrenimine devam etti ve 1998 yılında mezun oldu. 1999 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi İşletme Yönetimi Bölümünde yüksek lisans çalışmasına başladı.

Şiirleri; *Edirne'den Esintiler Şiir Kitabı, Dünya Kitap, Kuzeyyıldızı, Anafilya, Bengisu* gibi dergilerde yayımlandı. "Bir Garip Mavi" adlı şiir sitesinin yürütücülüğünü, *Kuzey Yıldızı* dergisinin (5 sayı) yazı işleri müdürlüğünü yaptı. *"Gülüşlerinin Sonbaharında Ağlardım"* adlı şiir dosyasıyla 9. Dünya Kitap Şiir Ödülünü (2001) aldı. Şiirleri, aynı adla 2002 yılında kitap olarak yayımlandı.

HAKKINDA: Budala dergisi (Ocak-Şubat-Mart 2003).

NİKSARÎ (Mehmed Muhyiddin)

İslâm bilgini, matematikçi (D. Niksar / Tokat - Ö. 1495, İstanbul). Tam adı Mehmed b. İbrahim'dir. Hüsameddin-i Tokadî, Yusuf Bâlî, Molla Fenârî ve Molla Yegân gibi ünlü bilginlerden dersler aldı. Kadızade-i Rûmî'nin öğrencilerinden Fethullah Şirvânî'den matematik bilimlerini öğrendi. II. Bayezid'in daveti üzerine İstanbul'a geldi. Burada vaaz vermek ve ders okutmakla meşgul oldu.

ESERLERİ:

Talikât alâ Tefsîr-i Beyzavî, Tefsîr-i Sûre-i Duhân, Türkçe Tefsîr-i Sûre-i İhlâs, Şerhu Kasîdeti'l-Emâli.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NİKSARLI, Mehmet Zeki

Romancı. 1951, Niksar / Tokat doğumlu. İzmir'de Hava Lisesini bitirdikten sonra sağlık yetersizliği nedeniyle Hava Harp Okuluna alınmadı. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümünden mezun oldu. Yayınlanmış tek eseri *Türkoğlu Cıbır Salih ile Acemoğlu Gaffar* (1976) romanıyla 1975 Milliyet Yayınları Roman Yarışmasında ikinci mansiyona değer görüldü.

NİL, Ayşe (Tahralı)

Şair, yazar. 1942, Konya doğumlu. Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Çocukluğu çok sıkıntılı bir ortamda geçen sanatçı, kavgalı bir ailenin bitmeyen sorunlarına tanık oldu. Çocuğunun ölümü, onu akıl hastanesine düşürdü. Oradan sağlığına kavuşarak çıktı ve kendini edebiyata verdi. Yapıtlarında dili işlek ve anlatımı güçlüdür. Türkçede deliliği konu edinen bir yazılı edebiyat geleneği oluşturdu.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Erik Çamda Çiçek Açtı.*

ROMAN: *Kaçıklık Diploması* (1993), *Diploma Töreni* (1993), *Değişim Vurgunları* (1996), *Gece Tutsakları* (2005).

İNCELEME: *Yanılgılarımız* (1994).

HAKKINDA: Vitrindekiler (Cumhuriyet Kitap, 10.12.1998), Mehmet Aydın / Edebiyatımızda Kadın Şair ve Yazarlar Sözlüğü (2001).

NİMETÎ

Şair (D. Denizli – Ö. ?). XVI. yüzyılda Denizli'de yaşadı. Aslen Honaz ilçesinden olan şairin asıl adı Ni'metullah'tır. Ana ve baba tarafından mutasavvıf bir aileden gelen şair, Denizli'de yetişti. Hakkında ayrıntılı bilgi, Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü'ş-Şuarâ* adlı tezkiresinde bulunmaktadır.

ESERLERİ:

Risale-i Kalemiyye, Yusuf ile Züleyha.

HAKKINDA: Âşık Çelebi / Meşâ'irü'ş-Şuarâ, Şükrü Tekin Kaptan / Denizlili Meşhurlar (2002).

NİMETULLAH HAFIZ

Bkz. HAFIZ, Nimetullah

NİŞANCI ABDİ PAŞA

Devlet adamı ve tarihçi (D. ?, Anadoluhisarı / İstanbul - Ö. 1692). Asıl adı Abdurrahman'dır. Enderûn-ı Hümâyun'da (Saray görevlilerinin yetiştirildiği okul) eğitim gördü. 1648'de Sarây-ı Hümâyun'da "Büyük Oda"da göreve başladı. 1650'de "Seferli Koğuşu"na geçti. 1659'da da "Has Oda"ya alındı. 1665'te kendisine Tuğra Çekme yetkisi verildi. 1668'de sır kâtibi oldu. 1669'da vezâret (bakan) rütbesi ile nişancılığa tayin edildi. Ordunun Çehrin seferine hareketinde (15 Mart 1678) İstanbul kaymakamlığına getirildi. Bir yıl sonra dördüncü vezirliğe terfi etti. Ekim 1680'de yeniden İstanbul kaymakamı oldu. 1682'de ikinci vezir iken Basra valiliğine tayin edildi. On yıl kadar çeşitli eyaletlerde valilik yaptıktan sonra ikinci defa Basra valiliğine, 1690'da da Kandiye muhafızlığına nakledildi. Buradan gönderildiği Sakız muhafızlığı görevinde iken öldü.

"Has Oda" hizmetinde iken (1659-65) IV. Mehmed'in emriyle Osmanlı tarihini yazmaya başladı. Devlet hizmetlerindeki başarıları dışında, edebî alandaki çalışmaları ile de kendisini kabul ettirdi. *Vekâyi'nâme* eseri 1648-78 arasındaki olayları içerir. İstanbul kaymakamı olarak padişah maiyetinden uzak kaldığı dönem olan 1678-82 yılları arasını özet halinde kaleme aldı. *Vekâyi'nâme*'nin dili yalın, üslûbu güzeldir, IV. Mehmed devri için birinci derecede kaynaktır. Bu eser daha sonraki tarihçilerden Naîmâ, Silâhtar Mehmed Ağa, Defterdar Mehmed Paşa ve Râşid tarafından da kullanıldı. Henüz yayımlanmadı, bir yazma nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesindedir. Abdi mahlası ile yazdığı şiirlerini bir divanda topladı. Ayrıca Attar'ın *Pendnâme*'si ile Kâ'b b. Züheyr'in *Kaşîde-i Lâmiyye*'sine (*Kaşîde-i Bürde*) ve Dîvân-ı Urfî'deki bazı şiirlere şerhler (açıklamalar) yazdı.

HAKKINDA: Sâlim / Tezkire (1898), Mehmet Süreyya / Sicil-i Osmânî (c. 3, 1890-97, s. 408), Bursalı Mehmet Tahir / Osmanlı Müellifleri (c. 3, 1914-24, s. 98), Fahri Çetin Derin / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 1, 1988, s. 74-75).

NİŞANCI CELÂLZÂDE MUSTAFA ÇELEBİ

Tarihçi (D. 1490-91 ? - ?). "Koca Nişancı" lâkabı ile şöhret buldu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, kendisi *Selimnâme* adlı eserinde 1557'de nişancılıktan emekli olduğunda yaşının yetmişe yaklaştığını belirttiğine göre, 1490-91 yıllarında doğduğu kabul edilebilir. Gerek tarihî ve ilmî eserleriyle gerek Osmanlı kanunlarının düzenlenmesi ile ilgili hizmetleriyle tanındı. Memleketinde bir süre öğrenim gördükten sonra İstanbul'a gelerek Sahn-ı Seman Medresesini bitirdi. Divanî (bir yazı türü) yazısının güzelliği ve yazı yazmadaki maharetinden dolayı Yavuz Sultan Selim zamanında Dîvân-ı Hümâyun kâtipliğine tayin edildi. 1524'te incelemeler ve yeni düzenlemeler yapmak üzere Mısır'a gönderildi. Bu çalışmaların sonunda çıkarılan yeni Mısır kanunnamesinin düzenlenmesinde önemli bir rol oynadı. Mısır'dan döndükten hemen sonra reisülküttap (başkâtip, 1525) oldu ve

on yıl bu görevi sürdürdü. Yirmi üç yıl aralıksız olarak nişancılık (padişahın tuğrasını çeken görevli) hizmetinde bulundu. Ferman, menşur, nâme gibi padişah adına çıkarılan yazılarda, kullandığı hitaplar ve ifade biçimleri, en az XVII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı bürokrasisinde örnek oldu. Osmanlı kanunlarının tutarlı ve kullanışlı bir hukuk sistemi olarak geliştirilmesinde, nişancıya "müftî-i kânûn" denilecek kadar bu hukukun itibarının artmasında, hatta Sultan Süleyman'a "Kânûnî" lakabının verilmesinde Celâlzâde Mustafa'nın büyük payı oldu.

ESERLERİ:

Tabakâtü'l-Memâlik, Mohaçname, Fetihname-i Rodos, Fetihnâme-i Karaboğdan, Selimnâme (Meâsir-i Selim Hânî), Mevâhibü'l-Hallâk fi Merâtibi'l-Ahlâk, Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, Hediyyetü'l-Mü'minîn, Cevâhirü'l-Ahbâr fi Hasâili'l-Ahyâr, Kanunnâme, Tarih-i Kale-i İstanbul ve Mâbed-i Ayasofya (Tuhfetü'l-Mülûk).

Sevan Nişanyan

NİŞANYAN, Sevan

Gezi yazarı. 1956, İstanbul doğumlu. Ortaöğrenimini Işık Lisesi ve Robert Kolejinde tamamlayarak ABD'ye gitti. Bu ülkede Yale ve Columbia üniversitelerinde tarih, felsefe ve Güney Amerika siyasal tarihi üzerine eğitim gördü. Çalışma hayatına büyük şirketlerde genel müdürlükler yaparak başladı. Daha sonra rutin çalışma hayatından sıkılarak özgürce yaşamanın yollarını aradı. Dünyanın birçok farklı bölgesini gezerek seyahat kitapları yazma yolunu seçti. Böylece çağdaş bir gezgin olmaya soyunan Sevan Nişanyan, İngiliz ve Amerikan şirketleri için gezi kitapları kaleme almaya başladı.

Türkiye'de yayımlanan ilk kitabı 1998'de *Küçük Oteller* oldu. Bunu kısa zamanda diğerleri izledi. Daha sonra Şirince köyüne yerleşerek otelcilik ve inşaatçılık yapmaya başladı. Özellikle eski ev restorasyonunda uzmanlaştı. Çalışmalarını, gezi kitapları yazarak ve sözlük çalışmaları yaparak köyünde sürdürdü.

ESERLERİ:

GEZİ NOTLARI: *Küçük Oteller Kitabı* (1998), *Meraklısı İçin Karadeniz Rehberi, Herkesin Bilmediği Olağanüstü Yerler, Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü, Herkesin Bilmediği Olağanüstü Yerler - The Undiscovered Places of Turkey* (Müjde Nişanyan ile, 2000), *Ankara'nın Doğusundaki Türkiye - Meraklısı İçin Gezi Rehberi - Eastern Turkey A Travellers Handbook* (Müjde Nişanyan ile, 2006).

ÖYKÜ: *Sözlerin Soyağacı: Elifin Öküzü ya da Sürprizler Kitabı.*

HAKKINDA: Necmiye Alpay / İki Kökenbilim Kitabı (Radikal Kitap, 10.1.2003), Emel Armutçu / Siyasete Bulaşan Gezi Kitabının Yazarı Sevan Nişanyan (söyleşi, Hürriyet Pazar, 21.5.2006).

NİYAZİ, Mehmet

Şair (D. 1878, Aşçılar köyü / Mangayla / Romanya – Ö. 1931, Mecidiye / Romanya). İlkokulu doğduğu köyde tamamladıktan sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. Dârü'l-Muallimde (Erkek Öğretmen Okulu) eğitim gördü. 1904'te, İstanbul'dan Romanya'ya döndü. Ömrünün son yıllarında Köstence Türk Rüştiyesi (ortaokul) ve Mecidiye Müslüman Seminerinde öğretmenlik ve müdürlük yaptı. *Dobruca Sadası, Teşvik, Işık* gazeteleriyle *Mektep ve Aile* dergisini çıkardı. Başlıca amacı, Dobruca Türklerini, bilim, uygarlık ve eğitim yönünden kalkındırmaktı. Mezarı Mecidiye'dedir.

Şiirlerinde üzerinde en çok durduğu konu vatan özlemidir. Şiirlerinde ayrıca Osmanlı'nın geçmiş günlerine duyduğu özlemi dile getirmiştir. Şiir ve nesirlerinin bir kısmı, *İthâfât* (1912), *Sagış* (1931) adı altında yayımlandı. *Kök Kitap* (1919) adlı bir şiir kitabının daha olduğu sanılmaktadır. Ölümünden sonra, Kırım'la ilgili şiirleri *Kırım Şiirleri* (1935) adıyla basıldı. *İthâfât*, 1905-11 yılları arasında İstanbul Türkçesiyle yazdığı, Romanya ve Türk dünyasının bazı önemli şahsiyetlerine ithaf ettiği şiirleriyle bazı nesirlerini bir araya getirir. Özlem anlamındaki *Sagış* ise Tatar Türkçesiyle yazılmış on beş şiirden oluşmaktadır. Kırım Tatarca şiirlerini genellikle hece ölçüsü ve dörtlüklerle yazdı. Şiirlerinde düşünceyi öne çıkardı. Lirizm yönünden zayıf olan şiirlerde, güçlü bir hitabet üslûbu görülür. Gazi Giray Han'ın bir koşmasına yazdığı nazireşiyle Kırım Tatar lehçesiyle yazdığı dörtlüğü, onun dile olan hakimiyetini gösterir.

ESERLERİ:

İthâfât (1912), *Kök Kitap* (1919), *Sagış* (1931), *Kırım Şiirleri* (1935).

HAKKINDA: İslâmî Edebiyat dergisi (sayı: 40, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004).

NİYAZÎ-İ MISRÎ

Tasavvuf şairi (D. 8 Şubat 1618, Soğanlı köyü / Malatya - Ö. 16 Mart 1694, Limni Adası [şimdi Yunanistan yönetiminde]). Nakşibendi olan Soğancıoğlu Ali Çelebi'nin oğludur. Asıl adı Mehmet'tir. Sonradan Niyazi adını ve Mısır'dan da Mısrî takma adını aldı. Okula Malatya'da başladı.

NİYAZÎ-İ MISRÎ

GAZEL

Ey çarh-ı dün n'ittim sana hiç vermedin râhat bana
Güldürmedin önden sona âh mihnetâ vah mihnetâ

Bendinden âzâd etmedin feryâdıma dâd etmedin
Bir dem beni şâd etmedin âh veyletâ vah veyletâ

Erişmedi dosta elim Rahmân'a varmadı yolum
Çıkmadı başa menzilim âh veyletâ vah veyletâ

Kârım dürür derd ile gam gitmez başımdan hiç elem
Gülden cüdâ bir bülbülüm âh veyletâ vah veyletâ

Mecnûn-veş âh edeyim Ferhâd-veş vah edeyim
Bu virdi her gâh edeyim âh veyletâ vah veyletâ

Varmazsa yolum şeyhime sarmazsa merhem yâreme
Olmazsa çâre derdime âh veyletâ vah veyletâ

Yanar Niyûzî derd ile hiç kimse yok hâlin bile
Nâlân olup girdi yola âh veyletâ vah veyletâ

NİYAZÎ-İ MISRÎ HAKKINDA

M. Lütfî Akman

Niyazi sağlığında nerede bulunmuşsa orada halkın kendisini aradığını ve peşinden geldiklerini görmek zevkine ermiş, vaizlerinde pek çok dinleyici bulmuştur. Göçtükten sonra da layık olduğu şöhreti muhafaza etmiş ve hatta garp memleketlerinde de aranılır ve sorulur olmuştur. Şark müsteşriklerinden «Masinyon» ara sıra Limni'ye gidiyor, Niyazi'nin kabrini ziyaret ediyor; kurban kesiyor.

Niyazi'nin intisap silsilesinden Seyyit Yahya Şirvani Halveti tarikatının kurucusu; Sinan Ümmî Elmalı Halveti Sinaniye kolunun ve Niyazi de Halveti Mısriyye kolunun kurucusu olmuşlardır. Fakat bu kollar devam etmemiştir.

Mısriyye kolu da, Melamet gibi, bir tarikat değildir. Yaşama, tatma ve aşk yoludur.

Melamet; tarikatların hiçbir karakterini taşımamaktadır. Usul ve kuralları da yoktur. İmandan gıdasını alan gönül nuru ile hakka aşık olmanın zevk ve huzuru içinde bulunma ve yaşama imkânına sahip olabilmektir. Bu inanışlarından dolayı Niyazi'yi en çok okuyan ve anlayanlar Melamiler olmuştur. Muhammet Nur-ul Arabi'nin Halifesi Ali Urfî Efendi;

Mekteb-i İrfana girip
«Yedullahi» gördün ise
Hazret-i Hızrı bulup
sen keştini deldirdin ise
Katl-i gulâm edâp
divarın yaptırdın ise
oku Niyazi Divanın
pek asan olur sana

demekle intisabtan sonra Niyazi Divanı sana açık açık aradıklarını haber verir demek istemektedir.

Bazen Niyazi ve bazen da Mısrî takma adıyla divan yazan, tasavvufa ait kıymetli eserleri ve muhtelif makamlarda bestelenmiş ilâhileri ve gazelleri bulunan Niyazi'nin divanı; Üçüncü Devre Melamî Piri Muhammet Nur-ul Arabi tarafından takrir suretinde açıklanmıştır. Ali Urfî Efendi tarafından da açıklandığı söylenilmektedir.

Çok kuvvetli 'Varlık Birliği' ve ilâhî aşkla mest olduğu görülen büyük mutasavvıf Nizayi için Şakayik-i Numaniye zeyli; «Cezbe-i İlâhiye ile meşhur, ilm-i cifre ait kelimatı vafir, nizam ve ahvali nadir, şarab-ı aşkla mest-i laya'kıl» diyor. (...)

(İbrahim Yurtören, *Kaybolan Gölgeler: Niyazi Divanı Açıklaması*, 1966)

On sekiz yaşında medresden icazet (diploma) aldı. Önce Malatya'da Halveti şeyhlerinden Hüseyin Efendi'ye bağlandı, onun gözetiminde halvete (bir hücreye kapanıp zikretmek) girdi. Yirmi bir yaşında Malatya'dan ayrıldı. Diyarbekir (1638), Mardin, Bağdat ve Kerbela'da bulundu. 1642'de Kahire'ye gitti; bir Kadirî şeyhinin hizmetine girdi. Camilerde vaazlar verdi. Camiü'l-Ezher'de öğrenim gördü. Bir gece rüyasında gördüğü Abdülkadir Geylânî, *"Diyar-ı Rum'a git! Sana istediğini öğretecek zat oradadır"* emrini verdi. Rüyasını şeyhine anlatınca, şeyhi onu yolcu etti. İstanbul'a giderek bir süre müderrislik (1646) yaptı. Aynı sene yirmi dokuz yaşında İstanbul'da Sokullu Mehmet Paşa Medresesinde halvete çekildi. Tefsir (Kur'an-ı Kerim'i açıklama), hadis, fıkıh (İslâm hukuku) ve tasavvuf konularındaki derin bilgisi ile İstanbul'da zamanın en ileri bilginlerini etrafında topladı.

Halvetiye Tarikatının Sinaniye kolunun kurucusu Elmalılı Sinan Ümmi'ye bağlandı. Onunla birlikte Elmalı'ya gittiler. Dokuz yıl burada kaldı (1655) ve tasavvufta yükselişini tamamladı. Hilafet (vekalet) aldı, irşada (Hak yolunu gösterme) memur edilerek Uşak'a gönderildi. Halvetiliğin Mısriyye kolunu kurarak Burşa, Uşak, Elmalı ve Kütahya'da irşat faaliyetinde bulundu. Bursa'da (1660) kırk yedi yaşında iken Hacı Mustafa Efendi'nin kızıyla (1662) evlendi. Geçimini sağlamak üzere mum yapıp satmaya başladı. Yoksullara, düşkünlere yardım etti. Ali adlı bir oğlu oldu. Veziri-Azam (Başbakan) Fazıl Ahmet Paşa onu Edirne'ye (1666) davet ederek, kendisini bir aydan fazla orada ağırladı.

Niyazi-i Mısrî, Bursa'da, Abdal Çelebi adlı bir tüccarın kendisi için yaptırdığı dergâha şeyh oldu (1670) ve oraya yerleşti. Niyazi'yi seven IV. Mehmet, Lehistan seferine katılmasını ve vaazleri ile askerlerin moral lerini yükseltmesini istedi. Fakat hitabetteki kudreti, dinleyenlerin iç duyularını sezişi ve onlara o yolda seslenişi hayranlarını çoğaltınca, kendisini kıskananlar padişahı etkilediler ve Niyazi, dervişleriyle Bursa'daki dergâhına dönmek zorunda kaldı. Düşmanları bununla yetinmeyerek onu, kimi sözlerinin şeriata aykırı bulunduğu gerekçesiyle (1673) Rodos'a sürdürdüler. Dokuz ay sonra padişahın emriyle serbest bırakılarak Bursa'ya döndü. 1674'te Avusturya seferine katılmak üzere iki yüz kadar müridi ile Edirne'ye gitti. Yine hakkında ihbarlar başlayınca (1676) Limni'ye sürüldü. Limni'de 1691'e kadar on beş yıl kaldı. Padişah İkinci Ahmet zamanında Vezir-i Azam (Başbakan) Merzifonlu Hacı Ali Paşa (Çalık Ali Paşa) tarafından affedilerek sürgünden döndü. Bursa kadısı ile aralarında bir mesele yüzünden, kadı onu Baltacı Mehmet Paşa'ya şikâyet ederek ikinci defa Limni'ye sürdürdü. Limni'ye gidişinin ikinci ayının sonlarında yetmiş sekiz yaşında vefat etti ve adada toprağa verildi. Türbesi ziyaretgâh oldu.

Türkçe ve Arapça, mensur ve manzum on ciltten fazla eseri bulunan Niyâzî-i Mısrî, daha çok mutasavvıf bir şair olarak tanındı. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde Nesimi ve Fuzuli'nin, hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde Yunus Emre'nin etkisinde görüldü. Hafızası güçlü, zekâsı kuvvetli idi. Basılmış Türkçe eserlerinden biri olan *Risale-i Haseneyn* ölümünden sonra toplattırılmak istenildi. Fakat zamanının otoritesi Üçüncü Devre Melâmileri piri Muhammet Nur-ul Arabi sayesinde eserin toplattırılmasından vazgeçildi.

"Kabına sığmayan coşkun iç aleme, akıcı gürlek hitabet gücüne sahip olduğu, vaazlarında kalabalık dinleyiciyi etrafında toplayışı, kendisine haklı bir şöhret sağlıyordu. Dinleyenleri etkisi altında bulunduruyor, şöhreti çevresinden daha ilerilere ve daha uzaklara yayılıyordu.

NİYAZÎ-İ MISRÎ

GAZEL

Devr edip geldin cihâna yine bir devrân ola
Ben gidem bu ten sarayı yıkıla vîrân ola

Cûş edip ummân-ı can cismim gemisin dağıda
Yerler altında tenim toprak ile yeksan ola

Bu vücûdun dağı kalka atıla yünler gibi
Şeş cihâtım açıla bir haddi yok meydân ola

Dört yanımdan nâr u bâd u âb u hâk ede hücum
Benliğim anlar alıp bu varlığım tâlân ola

Dağıla terkîbim otuz iki harf ola tamâm
Nokta-i sırrım kamunun cevherine kân ola

Cümle efkâr-ı havâssım haşr ola bu arsada
Halkalar hep yeniden sankim bahâristân ola

Yevm-i tûbîdir o gün her ma'nî bir suret giyer
Kimi nebât kimi hayvân kimisi insân ola

Kabrime dostlar gelip fikr edeler ahvâlimi
Her biri bilmekte âciz vâlih ü hayrân ola

Her kim ister bu Niyâzî derdimendi ol zamân
Sözlerini okusun kim sırrına mihmân ola

"Niyazi; zahirî medrese ilminin kendisini tatmin etmediğini ve içinden gelen dürtünün yatışmadığını ve durgunluğa kavuşmadığını anlıyor, başka, bambaşka şeyler arıyordu. İç âleminin kükrediğini, şahlandığını, birlik deryasında kulaçlar attığını seziyordu. (...)

"Sinan Ümmî'ye; neden Bursa'ya gönderilmedi de Uşak'a gönderildi diye sorulunca;

"-Bizler göremezsek sizler görürsünüz. Bizim Mısrî derviş ne Uşak'a ne de Bursa'ya sığar. Calis-i mensab-ı kutb-u kibar ve mürşid-i pür iştihar olsa gerektir; diye cevap veriyor.

"Bu sözleri ile Niyazi'nin zamanının en büyük mürşidi olacağını da haber vermiş oluyor." (M. Lütfi Akman)

BAŞLICA ESERLERİ:

Divan (ilk basımı: Bulak, 1843. Tam ve Tekmil Niyazi Divanı adıyla son bas. 1974; İbrahim Turdören, Niyazi Divanı'nın Açıklaması, 1966), *Risaletü'l-Tevhid* (Tevhid Risalesi, düzyazı), *Mevaidü'l-İrfan* (İrfan Sofraları, çev. Süleyman Ateş, 1971), *Şerh-i Esmai'l-Hüsna* (düzyazı), *Es'ile Ecvibe-i Mutasavvifâne* (tasavvuf hakkında sorular ve cevapları, düzyazı), *Şerh-i Nutk-i Yunus Emre* (Yunus Emre'ye ait olduğu şüpheli "Çıktım Erik Dalına Anda Yedim Üzümü" dizesiyle başlayan şathiyyenin şerhi), *Risale-i Eşref Saat* (kıyamet konusunda), *Sûre-i Yûsuf Tefsiri, Ta'birnâme, Risâle-i Haseneyn, Divân-ı İlâhiyat, Mektubât, Risâle-i Hızriyye, Fatiha Tefsiri, Risâle-i Hilye-i Hazret-i Hüseyn, Sûre-i Nûr Tefsiri, Risale-i Belgrat, Risale-i Vahdet-i Vücud.*

HAKKINDA: İbrahim Yurtören / Kaybolan Gölgeler: Niyazi Divanı Açıklaması (M. Lütfi Akman önsözü ile, 1966), Abdülbaki Gölpınarlı / İslâm Ansiklopedisi (c. 9, 1970) - Şarkiyat Mecmuası (c. 7, 1972), Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Nihad Sami Banarlı / Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (c. 2, 2. bas. 1976), Seyyid Muhammed Nur-Hacı Maksud Hulûsi / Mısrî Niyazi Divanı Şerhi (haz. M. Sadettin Bilginer, 1976), Mustafa Tatçı / Niyazî-i Mısrî Hayatı Eserleri ve Fikirleri-Bir Risalesinin Tenkitli Metni (1983), Mustafa Kara / Niyazî-i Mısrî (1994), Abdullah Uçman / Büyük Türk Klâsikleri (c. 6, 2004, s. 66-67).

NİZÂMÎ

Şair (D. 1435-40 – Ö. 1469-73, Konya). İlk eğitimini müderris olan babasından aldı. Fakat babası bu eğitimi yeterli görmeycrek onu çok genç yaşında İran'a gönderdi. Kardeşlerini yenerek Karaman Bcyi olan Pîr Ahmed Bey'e bir "cülûsiye" ve ardından kasideler sunarak aldığı yardımlarla geçimini sağladı. Latîfî'nin bildirdiğine göre; Sadrazam Mahmud Paşa tarafından padişaha *"Hûb tabi'at-i nazmiyyesi ve şi'rden fazla niçe ma'rifet-i zâ'idesi vardur... Ahmed Paşa'dan yegdür..."* diye tanıtıldı. Padişah, onun hakkındaki övgüleri duyunca kendisini İstanbul'a çağırdı.

Nizâmî, şiirdeki ustalığını göstermek ve Ahmed Paşa ile kıyaslansın diye Paşa'nın *Kasr, La'l* ve *Güneş* kasidelerine ve bazı gazellerine (Fatih Mehmet'e övgü niteliğinde) nazireler ve bir *Nergis* kasidesi yazarak gönderdi. İstanbul'a gelmek ve Fatih'in huzuruna çıkmak için yola çıktı ve yolda hastalanarak vefat etti. *Sehî Tezkiresi*'nde Konya'da öldüğü yazılıdır. Zamanın şairleri arasında ustaca yazılmış eserleriyle seçkin bir yere sahipti. Keskin bir hiciv yeteneği vardı.

HAKKINDA: Haluk İpekten / Karamanlı Nizâmî – Hayatı Edebi Kişiliği ve Divanı (1974), Ahmet Atillâ Şentürk / Osmanlı Şiiri Antolojisi (1999), Mahzen-i Esrar (Virgül, sayı: 24, Kasım 1999), A. Azmi Bilgin / TDV İslâm Ansiklopedisi (c. 24, 2001).

NİYAZÎ-İ MISRÎ

GAZEL

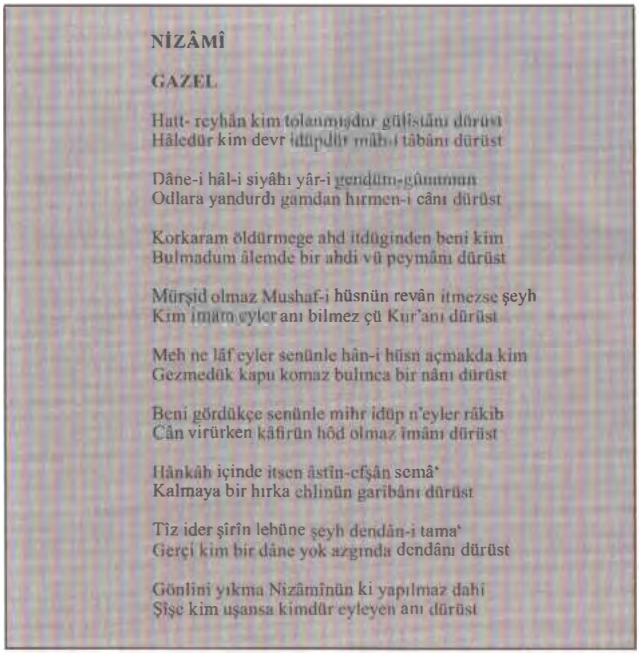
Esselâ her kim gelir bâzâr-ı aşka esselâ
Esselâ her kim yanarsa nâr-ı aşka esselâ

Esselâ dâr-ı Enelhak'ta bugün Mansûr olup
Cân ü başından geçen berdâr-ı aşka esselâ

İbn-i Edhem gibi tâc ü tahtını terk eyleyen
Soyunub abdal olan hünkâr-ı aşka esselâ

Kendini odlara atan şol Halîlullah gibi
Cân ü dilden bülbül-i gülzâr-ı aşka esselâ

Varlığı dağın delip Şîrîn İline yol eder
Ey Niyâzî söyle ol mi'mâr-ı aşka esselâ

NİZÂMÎ

GAZEL

Hatt- reyhân kim tolanmışdır gülistânı dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst

Dâne-i hâl-i siyâhı yâr-i gerdûn-gûnunun
Odlara yandurdı gamdan hırmen-i cânı dürüst

Korkaram öldürmege ahd itdüginden beni kim
Bulmadum âlemde bir ahdi vü peymânı dürüst

Mürşid olmaz Mushaf-i hüsnün revân itmezse şeyh
Kim imâm eyler anı bilmez çü Kur'ânı dürüst

Meh ne lâf eyler senünle hân-i hüsn açmakda kim
Gezmedük kapu komaz bulınca bir nânı dürüst

Beni gördükçe senünle mihr idüp n'eyler rakîb
Cân virürken kâfirün hôd olmaz îmânı dürüst

Hânkâh içinde itsen âstîn-efşân semâ'
Kalmaya bir hırka ehlinün garîbânı dürüst

Tîz ider şîrîn lehüne şeyh dendân-i tama'
Gerçi kim bir dâne yok azgında dendânı dürüst

Gönlini yıkma Nizâmînün ki yapılmaz dahi
Şîşe kim uşansa kimdür eyleyen anı dürüst

NİZAMOĞLU, Meltem

Şair. Yozgat (merkez) doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Yozgat'ta tamamladı. Şiir çalışmalarının yanında hikâye denemeleri de vardır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde terör örgütü PKK'ya karşı mücadelede şehit düşen Yozgatlı askerlerin hayatını anlattığı *Mehmetçik'e Ağıt* adlı şiir kitabını 1999 yılında yayımladı.

HAKKINDA: Meltem Nizamoğlu / Mehmetçik'e Ağıt (1999), Durali Doğan / Yozgatlı Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi (2005).

NOKSANÎ

Halk ozanı. 1917, Savcun köyü / Sivas doğumlu. Asıl adı Ahmet Turan Ünal'dır. Kendisi altı yaşındayken, seferberlikte şehit düşen amcasının eşiyle evlendirildi. Daha sonra iki kez daha evlendi. Fakat üç evliliğinden de çocuğu olmadığı için, çocuğu olmasının noksanlığını kendisinde bulacak Noksanî mahlasını aldı. Çocukluğunda medresede okudu. Harf devriminden sonra iki yıl daha okula devam etti. Yedi yıl kadar köy kâtipliği, iki dönem köy muhtarlığı, on iki yıl vekil imamlık yapmasına rağmen emeklilik hakkı kazanamadı. Saz çalmayı bilmeyen ve irticâli söyleyemeyen Noksanî'nin şiirleri, Ali Şahin Canozan tarafından, *Âşık Noksanî: Hayatı ve Şiirlerinden Seçmeler* (1992) adlı bir kitapta toplandı.

HAKKINDA: Alim Yıldız / Sivaslı Şairler Antolojisi (2003).

NOM, İbrahim

Şair (D. 1878, İstanbul - Ö. 30 Kasım 1947, İstanbul). Asıl adı Avram Naon ya da Avram Naum'dur. Hasköy Şule-i Maarif Rüştiyesi (ortaokul), Vefa İdadisi (lise), Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Hukuk Fakültesi mezunu. Şiirlerini *Malumat*, *Mektep* ve *Servet-i Fünun* dergilerinde yayımladı. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra, o dönemdeki Musevi aydınların yazdığı *Mirat* dergisini (1908), sonra da Türkçeyi öğretme amacını güden *Ceride-i Lisan* dergisini çıkardı. *Kalb-i Şikeste* (1899) adlı bir şiir kitabı vardır.

HAKKINDA: Moiz Mizrahi / Macstro Avram Naon (Şalom, 20.5.1959), Albert Cohen / "El abogado Poeta İbrehim Nom Murio", la Boz de Türkiye (1940), R.N. Bali / "Naon, Abraham (İbrahim Nom)"-Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi (c. 2, 1999), TBE Ansiklopedisi (2001).

NOMER KARAMAN, Nihal

Araştırmacı-yazar. 1958, İstanbul doğumlu. İstanbul Kız Lisesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yüksek lisans ve doktora (1989) yaptı. Çalışmalarını İÜ Yabancı Diller Bölümü Türk Dili Bölümünde okutman olarak sürdürdü.

ESERLERİ:

Temel Edebiyat Bilgileri (Nermin S. Pekin'le, 1982), *Yabancılar İçin Türkçe Metinler* (1988), *Türkçe Öğrenelim* (1991), *Türkçe Konuşalım –Metinler ve Alıştırmalar* (2000), *Cemâli Divanı* (yay. haz. 2002).

NORŞİNLİ ŞEYH MUHAMMED ZİYAEDDDİN EFENDİ

Mutasavvıf, İslâm bilgini (D. 1856, Üsb köyü / İsbayerd nahiyesi / Hizan / Norşin / Bitlis – Ö. Şubat 1925, Norşin). Nakşibendî-Halidî Meşâyihinin ünlülerinden Şeyh Abdurrahman et-Tahi'nin soyundandır. Öğrenimini babasının ve diğer bazı ünlü ulemânın yanında yaptı. Aynı zamanda Nakşi-Halidi usulü üzerine tarikat terbiyesi aldı. Daha sonra babası Bitlis'in Norşin nahiyesine gidince orada yaşamaya başladı. Babasının h. 1304 tarihinde ölümünden sonra tasavvuf eğitimini babasının Halifesi Şeyh Fethullah el-Werkanesî'nin yanında tamamlayarak hilâfet (yeterlilik) aldı. Nakşibendiliğin Halidiyye şubesini bu bölgede en fazla yayanlardan oldu. Bu yüzden, çevresinde ve bölgede "Hazret" lakabıyla tanındı. Birinci Dünya Savaşı başladığında gönüllü birlikler oluşturarak savaşa katıldı. Bu savaşta kendisi sol kolunu kaybetti, Muhammed Said ve Muhammed Eşref adlı iki kardeşi de şehit düştü. Savaşın ardından Sultan V. Mehmed Reşad tarafından kendisine beratla (11 Ramazan 1334 tarihli) birlikte Gümüş Liyakat Muharebe Madalyası ve bir protez kol verildi. Daha önce de yine Sultan Reşad tarafından kendisine Mecidi Nişanının Beşinci Rütbesi (13 Cemaziye'l-Ahire 1332 tarihli) bir beratla verilmişti. Mustafa Kemal Atatürk tarafından da 13 Ağustos 1335 (1919) tarihinde kendisine Erzurum'dan bir mektup gönderilmişti (Nutuk, Vesika 52). Bu mektupta Mustafa Kemal Paşa, Şeyh Ziyaeddin Efendi'den Müdafaa-yı Hukuk cemiyetleri için destek istemiş; ancak, Şeyh Ziyaeddin Efendi, bilinmeyen bir nedenle destek vermeyi reddetmişti.

Şeyh Ziyaeddin Efendi, sağlığında birçok kimseye medrese ve tarikat icazeti vermişti. Halifeleri (vekil) arasında; Zokaydlı Şeyh Mahmud, Karaköylü Şeyh Mahmud, Ohinli Şeyh Alaaddin (ölümü1949), Şeyh Ahmed el-Haznevi (ölümü 1950), Hezanlı Şeyh Selim Efendi gibi Nakşibendi-Halidî tarikatının ünlü şeyhleri vardı.

Ayrıca, Şeyh Ziyaeddin Efendi'nin yüz on üç mektuptan oluşan basılı *Mektubat* adlı bir eseri vardır. Bu eserdeki mektuplar arasında, kendi müridi ve Bediüzzaman Said Nursi'nin ağabeyi Molla Abdullah'a gönderilmiş mektuplar bulunmaktadır. *Mektubat*, eski Kozluk Müftüsü Molla Hasip Seven tarafından Türkçeye çevrildi ve 1977'de İstanbul'da basıldı. Ayrıca, Bitlisli Molla Hüseyin Efendi'ye verdiği bir icâzetnâme, İstanbul Müftülüğünde bulunan Şeyhülislâmlık arşivindedir. Şeyh Muahmmed Ziyaeddin'den Bediüzzaman'ın çeşitli risalelerinde söz edilmektedir. Ölünce, Norşin'de babasının yanında toprağa verilmiştir.

NOYAN, Abbas Erdoğan

Psikolog, yazar. Münip Engin Noyan'ın babasıdır. 1950'li yıllarda İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı olan Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın asistanlığını yaptı. Eğitim için İETT tarafından Fransa'ya gönderildi. Burada psikoteknik alanında altı aylık bir eğitim aldı. İETT'de bu konuyla ilgili hizmetiçi eğitim seminerleri düzenledi. Türkiye'nin ilk psikoteknik laboratuarını 1951 yılında İETT bünyesinde kurdu. İETT Genel Müdürlüğü bünyesinde özel bir sözleşmeyle yedi yıl hizmet veren Noyan, bu süre içinde iki kez uluslararası kongreye katılarak bildiriler sundu. Psikoteknikle ilgili birçok yayını mevcuttur.

ESERLERİ:

Prizren-Dersaadet (öykü, 1999), *İnsan Kurtuluşu Nerede Arıyor* (2002), *Beyazıt'ın Sabah Kuşları* (2003).

HAKKINDA: Abbas Erdoğan Noyan / Prizren-Dersaadet (1999).

NOYAN, Abdülkadir

Hekim, yazar (D. 1886, Sivas – Ö. 1977). Kuleli Askerî Lisesini, Tıbbiye İdadisini (lise), Askerî Tıbbiye Mektebi (Tıp Fakültesi)'ni bitirdi. 1911'de Gülhane Askerî Tıp Akademisinde asistan olarak çalışmaya başladı. Burada İç Hastalıkları Kliniği profesörü oldu. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kürsüsünden emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Gönülden Damlalar* (1960).

TARİH: *Ankara Tıp Fakültesinin Kuruluş Tarihçesi* (1959).

MESLEKİ: *Askerî Hıfzıssıhha* (1926), *İç Hastalıkları* (1943).

HAKKINDA: Yurt Ansiklopedisi (c. VIII, 1982-83).

NOYAN, Bedri

Bkz. DEDEBABA, Bedri Noyan

Erdal Noyan

NOYAN, Erdal

Şair ve yazar. 1961, Kırklareli doğumlu. Yazılarında Halil Burak, Halil Canân imzalarını da kullandı. Kocahıdır İlkokulu (1972), Edirne Erkek Öğretmen Lisesi (1978) ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1982) mezunu. Hakimlik stajını Kırklareli Adliyesinde tamamladıktan sonra, 1986'dan itibaren Yüksekova, Dazkırı ve Beypazarı Cumhuriyet Savcılığı, Yargıtay'da Tetkik Hakimliği (1994-99) görevlerinde bulundu. Çalışmalarını aynı kurumda Cumhuriyet Savcısı olarak sürdürdü.

İlk yazısı, *Güneysu* dergisinde yayımlandı (Mart-Nisan 1991). Aynı yıldan itibaren yazı ve şiirleri; *Güneysu, Sabır, Kırağı, Çınar, Kurçiçeği, Palandöken, Bizim Dergâh, Endülüs, Harman, Martı, İkindi Yazıları, Sedir, Yedi İklim, Taşra Edebiyat, Ay Vakti, Yitik Düşler, Virgül* dergileri ile *Yeni Hafta* ve *Yeni Dönem* gazetelerinde yer aldı.

ESERLERİ:

DENEME: *Gülü Dikenleriyle Sevmek* (1993), *Zaman Irmağı* (2002).

ŞİİR: *Muhacir* (1997).

ANLATI: *Göç Vakitleri* (2000), *Zaman Irmağı* (2002).

Ayrıca bir mesleki eseri yayımlanmıştır.

HAKKINDA: Gülü Dikenleriyle Sevmek (Zaman, 15.3.1993), Gülü Dikenleriyle Sevmek (Genç Dost, Mart-Nisan 1993, sayı:7-8), Erdal Noyan'dan Bir Kitap: Gülü Dikenleriyle Sevmek (Çınar, Mayıs 1993), Sıddık Elbistanlı / Gülü Dikenleriyle Sevmek (Ozan, Temmuz 1993, sayı: 16), Osman Gazi Turaç / Gülü Dikenleriyle Sevmek ve Erdal Noyan (Güneysu, Temmuz-Ağustos 1993, sayı: 46), Gülü Dikenleriyle Sevmek (TYB Kültür ve Sanat Bülteni, Ekim 1993), Durdu Şahin / Günümüz Şairleriyle Gülşende Hasbihal – Mülakatlar (1995), Göç Edelim Noyan'la (Çınar, Şubat 2001, sayı: 75), Abdurrahim Karakoç / Göç Vakitleri (Akit, 28.5.2001), A. Vahap Akbaş / Göç Vakitleri (Taşra Edebiyat, Ağustos-Eylül 2001, sayı: 4), Yusuf Dursun / Göç Vakitleri (Türk Edebiyatı, Ocak 2002, sayı: 399), Veysel Gültaş / Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (2003).

NUMANOĞLU, Cengiz

Asker, yazar. 1941, Serik / Antalya doğumlu. İlk ve ortaokulu Serik'te tamamladı. Daha sonra subay hazırlama okulunu bitirerek orduya katıldı. 1982 yılında kendi isteğiyle Kıdemli Binbaşı rütbesinden emekliye ayrıldı.

ESERLERİ:

DENEME: *Ölüden Mektuplar, Sana Yöneldim Farkında mısın?, En Güzel İsimler O'nundur, Hazret-i Muhammed (S.A.V), Sabır Sınavıdır Ömür Dediğin, İnsan Doğduk Ama...Olabildik mi?, Kur'ân-ı Kerim'e Sor da Söylesin, Kur'ân-ı Andıkça, Bütün Şiirleri, Nesine Güvenir Şu İnsanoğlu*

ERDAL NOYAN

YÜREĞİ HIRPALANMIŞ ADAM

Karıncaları ürkütmeyen adamdır. Baltasını toprağa gömmüştü.

Bir görünen, bir kaybolan takımındandır. Uzun süre gündeminden düşer; umulmadık bir vakitte ve yerde karşına çıkıverir, enine geliştirdiği kocaman cüssesiyle.

Dışı gamsız adamın içine sıkıştır dertler. Bu yüzden gamsızlığına özenmezdim hiç. İçi dışına taşmış buldum onu bu kez. Neşeli adam keder haykırıyor! Kökünü böcekler kemirmiş sevgi ağacının. Aşırı hırpalanmış yüreği.

Bir sen misin damarlarında öfke dolaştıran! Uyumsuz yanyanalıklara birliktelik denilen çağdayız. En yakını anlamıyor insanı, en yakını vurmuyor. Acı bir tebessüm sızıyor vurulanın dudaklarından.

Her çehrede en az bir gizli yara. Milyonlarca insan içinde herkes kendi bunalımında takılıyor. Kahkahalar sahte. Yüzler kireçli. Çoğu hayat biter ağıt.

Adına bakma sen. Senin gücün sevmekte. Sen yenilirsen barış kaybedecek. Gönlünün şarkısını sustурma.

Vaktin birinde memleketin bir yerinde yine rastlaşmak üzere bırakıyorum seni. Kedersiz olsun yolun!

(*Göç Vakitleri*, 2000).

(1984), *Cehalet Yangını Kur'ân'la Söner, Ne Kadar da Sabırlısın Ya Rabbi, Beytullah'ta Ben* (2002).

ŞİİR: *Bir Daha Düşün* (1997), *Kur'ân Olmasaydı Ne Yapardım Ben* (1999), *O Büyük Mahkemede* (1998).

HAKKINDA: Cengiz Numanoğlu / Beytullah'ta Ben (2002).

NUR

Bkz. BULUM, Nur

NUR ELMAS

Bkz. YAYCIOĞLU, Nur

NUR, Rıza

Bkz. RIZA NUR

NURBAKİ, Haluk

Hekim, yazar, siyaset adamı (D. 2 Şubat 1924, Nevşehir - Ö. 1996, İstanbul). Çocukluk ve gençlik yılları Afyonkarahisar'da geçti. Afyonkarahisar Kadınana İlkokulu (1936), Afyonkarahisar Lisesi (1942), Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi (1948) mezunu. Hekim olarak çeşitli hükümet tabipliklerinde çalıştı. 27 Mayıs 1960 İhtilâlinden sonra yeniden çok partili siyasal hayata geçilirken Ragıp Gümüşpala tarafından kurulan Adalet Partisinin Afyonkarahisar'daki örgütlenmesini üstlendi ve İl Başkanlığını yaptı. 1961 genel seçimlerde Afyonkarahisar'dan milletvekili seçildi. Bir süre sonra AP'nin üst düzey yöneticileriyle ters düşerek partisinden ayrıldı. 1965'te mesleğine dönerek önce Ankara Numune Hastanesinde uzman hekim, sonra Onkoloji Hastanesinde kanser uzmanı, 1980'den itibaren başhekim olarak görev yaptı.

Hemen her konuda yazdığı makaleleri çeşitli gazetelerde yayımlandı. Bir ara CHP'ye girdi ve bu partinin İzmir'den kontenjan adayı olduysa da seçilemedi. Mesleğinin yanı sıra İslâmî ilimler alanında yaptığı araştırmalarla tanındı. Televizyonlarda dinî, ahlâkî ve tıbbî konularda konuşmalar da yaptı.

BAŞLICA ESERLERİ:

İnsan Bilinmez, Anadolu Mücizesi (1986), *Kur'an Ayetleri ve Bilimsel Gerçekler* (5 cilt), *Tek Nur, Amme Cüz'ü Yorumu, Nur Dolu Geceler* (2002), *Yüce İslâm Büyükleri* (2003) vd.

HAKKINDA: İrfan Ünver Nasrattınoğlu - Mehmet Sarlık / 75 Yılda Yöneticilerimiz (1998), Yavuz Bahadıroğlu / Bir Ebedi Dost (Vakit, 2.6.2003), Haluk Nurbaki'yi Rahmetle Anıyoruz (Vakit, 2.6.2003).

NURCİHAN

Bilimkurgu romancısı. 8 Şubat 1960, Osmaniye doğumlu. Tam adı Nurcihan Doğuç'tur. İlk ve ortaöğrenimini Elbistan'da yaptı. İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi (1982) mezunu. Lisansüstü eğitimini aynı fakültede tamamladı (1983). Hollanda Groningen'de kültürlerarası işletmecilik, Amsterdam'da pedagoji eğitimi gördü. Çalışmalarını Amsterdam'da sürdürdü.

Nurcihan'ın ilk yazısı *"Kadın ve Spor"*, 1984'te *Sanat Olayı* dergisinde çıkmıştı. Çeşitli dergilerde şiirleri de yayımlandı. 1992 Örsan Öymen Röportaj Ödülünde üçüncülük aldı. *Yollar Nereye Düşer* (1997) adlı bir romanı vardır.

HAKKINDA: Ö. Potuoğlu / Az Gittim Uz Gittim (Yeni Yüzyıl, 6.7.1997), Muzaffer Uyguner / Gelecceği Düşleyen Bir Roman (Cumhuriyet Kitap, 9.10.1997), TBE Ansiklopedisi (2001).

NÛREDDİN CERRAHİ

Mutasavvıf (D. ? İstanbul - Ö. 1720, İstanbul). Tam adı Nureddin Mehmed Cerrâhi'dir. Halvetilik içinde yer alan Cerrahilik kolunun kurucusudur. Cerrahi lakabı Cerrahpaşa semtinde doğduğu içindir. Tasavvufi eğitimini Alâeddin Ali Köstendili'den aldı. Mezarı, İstanbul'da Karagümrük civarındadır. Hayatı hakkında geniş bilgi Harîrizâde Kemâleddin Efendi'nin *el-Kavlu'l-Mübin fi Ahvâl-i Şeyh Nûreddin* adlı eserindedir.

ESERLERİ:

Mürşid-i Dervişân, Vird-i Kebîr, Vird i Sağîr.

HAKKINDA: Harîrizâde Kemâleddin Efendi / el-Kavlu'l-Mübin fi Ahvâl-i Şeyh Nûreddin, Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972), Mustafa Özdamar / Gönül Cerrahı Nûreddin Cerrâhi ve Cerrâhiler (1995).

NURİ MEHMED ŞEMSEDDİN EFENDİ

İslâm bilgini (D. İstanbul – Ö. 1280). Babası Taşköprü ilçesinin Ayvalı köyündendir. Uzun zaman Beşiktaşlı Yahya Efendi'den ders alarak yetişti. Yahya Efendi türbesi yanında toprağa verildi.

ESERLERİ :

Miftâhu'l-Kulûb Risalesi, Risâle-i Murakabe, Risâle-i Vusiyetnâme, Pendname Risalesi, Zübdetü'l-Ulûm ve Hülâsatü'l-Fünûn.

NURİ MUHAMMED

Mutasavvıf (D. ? - Ö. 1856). Rufâî şeyhlerinden olup kürsü şeyhi Osman Efendi'nin oğludur. Fatih Medreselerinde zahirî (pozitif) ilimler öğrenimi gördü. Şeyhülislâm Mekki Efendi'nin aracılığıyla III. Selim'in şehzade ve sultanlarının öğretmenliğine atandı. Yirmi iki yıl bu görevi yürüttü. Daha sonra Rufâi şeyhlerinden "Karasarıklı" namıyla şöhret bulan İbrâhim Efendi'ye bağlandı. Tasavvufi eğitimini tamamlayıp Kurban Baba Nasuh Dergâhı Şeyhliğine tayin edildi. Kırk beş yıl bu dergâhta şeyhlik yaptı.

ESERLERİ:

Tâbirnâme-i Muhibbân, Terbiyetü't-Tâlibîn, Miftâhü'l-Havâss, Hadîka-i Tevhîd, Ravzatü'l-Ezkâr, Risâle-i Bîât, Risâle-i Mi'râc, Âdâb-ı Tarîkat, Sülûknâme, Risâle-i Mahabbet-i Âl-i Abâ, Tereceme-i Makâmât-ı Seyyid Ahmed er-Rufâî.

HAKKINDA: Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı Müellifleri I (1972).

NURİ ŞEYDA

Şair, yazar ve çevirmen (D. 1866, İstanbul – Ö. 1901, İstanbul). Tam adı Mehmed Nuri Şeyda Bey'dir. Soğukçeşme Askerî Rüştiyesinde (ortaokul) okudu. Hariciye (Dışişleri) ve Adliye nezaretlerinde (bakanlık) Ticaret İcrâ Dairesi başkan yardımcılığı görevlerinde bulundu. Dönemin müzik ustalarından Klâsik Türk Müziği eğitimi aldı, besteler yaptı.

ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: *Tarih-i Enbiya, Mukabele, Mükemmel Sarf-ı Fransevî*

ROMAN: *İhsas-ı Kalb, Âyine-i Dil, Kızlar Mektebi.*

ÇEVİRİ: *Manon Lesko, Rafael, Terane, Hamlet.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. III, 2000).

NURSÎ, Bediüzzaman Said

İslâm âlimi ve mütefekkiri (D. 1876 [Rumî 1293], Nurs köyü/ İsparit - Hizan / Bitlis - Ö. 23 Mart 1960, Urfa). Resmi bir okulda öğrenim görmedi. Eğitim ve öğreniminc dokuz yaşında iken çevredeki medreselerde başladı. Ağabeyi Molla Abdullah, Tağ Medresesinde Molla Mehmed Emin Efendi, Hizan Şeyhi Seyyid Nur Mehmed Efendi, Bitlis'te Şeyh Emin Efendi, Bayezid Medresesinde Şeyh Mehmed Celali Efendi'den dersler aldı. İcazetini (yeterlilik) bu son hocasından üç ay ders görerek alma başarısını gösterdi. Doğu Anadolu medreselerinde birçok âlimle tanıştı, bazılarıyla ünlü tartışmaları oldu. Medrese öğreniminin yanı sıra ülke ve dünya sorunlarıyla yakından ilgilendi. Doğu Anadolu'da büyük bir İslâm Üniversitesi kurmak, önem verdiği idealleriden biriydi. Bu amaçla, ilk girişimi olarak 1907 yılında (II. Abdülhamid dönemi) İstanbul'a gidip mabeyne (sarayda halkın işlerini gören daire) başvurdu. Ancak red cevabı alarak önce timarhaneye, sonra hapishaneye gönderildi. Çünkü üniversitenin açılması yerine kendisine maaş bağlanması biçimindeki sarayın karşı teklifini geri çevirme cesaretini göstermişti. Hapishaneden çıkınca İttihad Terakki Fırkasının ileri gelenleriyle görüştü. II. Meşrutiyet'in ilanında Selanik'in

Hürriyet Meydanında istibdadı sert biçimde eleştiren, özgürlüğü öven bir konuşma yaptı (1908). İttihadçıların İslâmiyet'e ilişkin soğuk bulduğu tavrından rahatsızlık duyarak 1909'da kurulan İttihad-ı Muhammedî Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. 31 Mart Olayında (14 Nisan 1909) isyancıları yatıştırmaya çalıştığı halde kışkırtıcılar arasında sayılarak yargılandı ve beraat etti (1910). Bir yıl sonra Şam'a giderek Emeviye Camiinde İslâm dünyasının sorunlarına değinen ünlü hutbesini okudu. Dönüşünde Şam'dan Beyrut'a, oradan da İstanbul'a geldi. Sultan Reşad'ın Üsküp-Kosova gezisine katıldı. Sultan Reşat'a "Medresetü'z-Zehra" projesini kabul ettirdi. Bir miktar da tahsisat alarak medresenin temelini attı. Ancak Birinci Dünya Savaşının çıkmasıyla inşaat temel aşamasında kaldı.

Birinci Dünya Savaşı'nda öğrencileriyle birlikte Rus ve Ermeni ordularına karşı savaştı. Esir düşerek Sibirya'ya sürüldü (1916). Kaçıp İstanbul'a geldikten sonra yazdığı on yedi eserini yayımladı. Ordunun önerisiyle kendisine "Mahreç" payesi verildi. "Darül Hikmeti'l İslâmî" üyeliğine seçildi (1919). İngiliz ve Yunanlıların İstanbul'u işgalini *Hutuvat-ı Sitte* risalesiyle protesto etti (1920), Osmanlı Şeyhülislâmının "Kuva-i Milliye" aleyhindeki fetvasına da karşı çıktı. Mustafa Kemal Paşa tarafından Ankara'ya davet edilip karşılanan Said Nursi'ye "Hoşamedî" (Hoş geldin) töreni yapıldı. Nursî, mecliste yaptığı ünlü konuşmada İstiklâl Savaşı gazilerini kutladı, milletvekillerini İslâmiyet'e uygun hareket etmeye çağırdı. Bir yıl sonra yine bu yolda isteklerini tekrarlayan on maddelik bildirisini yayımlayınca Mustafa Kemal'le arası açıldı. Bu olaydan sonra Said-i Nursi'nin hayatında, kendisinin "Yeni Said" adını verdiği ikinci dönem başladı. Ömrünün sonuna kadar süren bu dönem boyunca devamlı olarak hapishane ve sürgün hayatı yaşadı. Şeyh Said isyanıyla ilgisi olmadığı halde Burdur'da yedi ay sürgün hayatı yaşadı, oradan da Barla'ya sürgün edildi (1927). Barla'da sekiz yıl sürgün hayatı yaşadıktan sonra Isparta'ya getirilip tutuklandı (1934).

Barla'da geçen yıllar Bediüzzaman'ın en verimli yılları oldu. Burada, genel olarak "Risale-i Nur Külliyatı" adı verilen çalışmalarının büyük bölümünü oluşturan *Sözler, Lem'alar, Mektubat* adlı ünlü eserlerini yazdı. Bu eserler toplumda yankısını bulmaya başlayınca da yeni mahkemeler, sürgünler, zehirlemeler, tutuk-

Bediüzzaman Said Nursî

SAİD NUR VE TALEBELERİ

Osman Yüksel Serdengeçti

"Bahtiyar bir ihtiyar var. Etrafı, sekiz yaşından seksen yaşına kadar bütün nesiller tarafından sarılmış. Yaşlar ayrı, başlar ayrı, işler ayrı... Fakat bu ayrılıkta gayrılık yok! Hepsi bir şeye inanmış... Allah'a!.. Alemlerin Rabb'i olan Allah'a...O'nun ulu Peygamberine.. Onun büyük kitabına... Kur'ân henüz yeni nâzil olmuş gibi, herkes aradığını bulmuş gibi bir hal var onlarda. Said Nur ve talebelerini seyrederken, insan kendini âdeta Asr-ı Saadette hissediyor. Yüzleri nur, içleri nur, dışları nur... Hepsi huzur içindeler. Temiz, ulvî, sonsuz bir şeye bağlanmak, her yerde hazır nazır olana, âlemlerin yaratıcısına bağlanmak, o yolda yürümek, o yolun karu sevdalısı olmak... Evet!... Ne büyük saadet!

Said Nur, üç devir yaşamış bir ihtiyar. Gün görmüş bir ihtiyar. Üç devir; Meşrutiyet, İttihat ve Terakki, Cumhuriyet. Bu üç devir büyük devrilişler, yıkılışlar, çöküşlerle doludur. Yıkılmayan kalmamış! Yalnız bir adam var. O ayakta.. Şark yaylalarından, güneşin doğduğu yerden İstanbul'a kadar gelen bir adam. İmanı, sıradağlar gibi muhkem. Bu adam, üç devrin şerirlerine karşı imanlı bağrını siper etmiş. Allah! demiş, Peygamber demiş, başka bir şey dememiş; başı Ağrı Dağı kadar dik ve mağrur. Hiçbir zalim onu eğememiş, hiçbir âlim onu yenememiş... Kayalar gibi çetin, müthiş bir irade... Şimşekler gibi bir zekâ... İşte Said Nur!... Divan-ı Harbler, mahkemeler, ihtilâller, inkılâblar... onun için kurulan idam sehpaları... Sürgünler... Bu müthiş adamı, bu maneviyat adamını yolundan çevirememiş! O, bunlara imanından gelen sonsuz bir kuvvet ve cesaretle karşı koymuş. Kur'ân-ı Kerim'de "İnanıyorsanız muhakkak üstünsünüz." (Al-i İmran süresi âyet 139) buyuruluyor. Bu Allah kelâmı, sanki Said Nur'da tecelli etmiş!

Mahkemelerdeki müdafaalarını okuduk. Bu müdafaalar bir nefs müdafaası değildir; büyük bir davanın müdafaasıdır. Celâdet, cesaret, zekâ eseri, şaheseri...

Niçin Sokrat bu kadar büyüktür? Bir fikir uğruna hayatı hakir gördüğü için değil mi? Said Nursi en az bir Sokrattır; fakat İslâm düşmanları tarafından bir mürteci, bir softa diye takdim olundu. Onlara göre büyük olabilmek için ecnebi olmak gerek. O, mahkemelerden mahkemelere sürüklendi. Mahkûmken bile hükmediyordu. O, hapishanelerden hapishanelere atıldı; Hapishâneler, zindanlar onun sayesinde Medrese-i Yusufiye oldu. Said Nur zindanları nur, gönülleri nur eyledi. Nice azılı katiller, nice nizam ve ırz düşmanları, bu iman âbidesinin karşısında eridiler; sanki yeniden yaratıldılar. Hepsi halim-selim mü'minler hâline, hayırlı vatandaşlar hâline geldiler... Sizin hangi mektebleriniz, hangi terbiye sistemleriniz bunu yapabildi, yapabilir?

→

Onu diyar diyar sürdüler. Her sürgün yeri, onun öz vatanı oldu Nereye gitse, nereye sürülse, etrafı saf, temiz mü'minler tarafından sarılıyordu. Kanunlar, yasaklar, polisler, jandarmalar, kalın hapishane duvarları onu mü'min kardeşlerinden bir an bile ayıramadı. Büyük mürşidin, talebeleriyle arasına yığılan bu maddi kesafetler; din, aşk, iman sayesinde letafetler haline geldiler. Kör kuvvetin, ölü maddenin bu tahdit ve tehditleri, ruh âleminin ummanlarında büyük dalgalar meydana getirdi. Bu dalgalar, köy odalarından başlayarak, yer yer her tarafı sardı; üniversitelerin kapılarına kadar dayandı.

Yıllardır mukaddesatları çiğnenmiş vatan çocukları, mahvedilen nesiller, imana susayanlar; onun yoluna, onun nuruna koştular. Üstadın Nur Risaleleri elden ele, dilden dile, ilden ile ulaştı, dolaştı. Genç-ihtiyar, cahil-münevver, sekizinden seksenine kadar herkes ondan bir şey aldı, onun nuruyla nurlandı. Her talebe, bir makine, bir matbaa oldu. İman, tekniğe meydan okudu. Nur Risaleleri binlerce defa yazıldı, teksir edildi.

Gözlerinin nuru sönmüş, iç âlemlerinin ışığı sönmüş, harabeye dönmüş olan körler; bu nurdan, bu ışıktan korktular. Bu aziz adamı, dillerden hiç eksik etmedikleri "İnkılâba - laikliğe aykırı hareket ediyor." diye, tekrar tekrar mahkemeye verdiler; tekrar tekrar hapishanelere attılar. Kaç kere zehirlemek istediler. Ona zehirler, panzehir oldu. Zindanlar dershane... O'nun nuru, Kur'an'ın nuru, Allah'ın nuru vatan sınırlarını da aştı. Bütün Alem-i İslâmı dolaştı. Şimdi Türkiye'de, her teşekkülün, vatanını seven herkesin, önünde hürmetle dur ası lâzım gelen bir kuvvet vardır. Said Nur ve talebeleri. Bunların derneği yoktur, lokali yoktur, yeri yoktur, yurdu yoktur, partisi, patırdısı, nutku alâyişi, nümayişi yoktur. Bu, bilinmezlerin, ermişlerin, kendini büyük bir dâvaya vermişlerin şuurlu, imanlı, inançlı kalabalığıdır."

(Tarihçe-i Hayat, 1958)

lamalar, yeni hapis cezaları birbirini izledi. 1934'te Barla'dan Isparta'ya nakledildi. 1935'te tutuklanarak Eskişehir'e getirildi. Tahliye edilince Kastamonu'ya gönderildi (1936). Kastamonu'da yedi yıl sürgün hayatından sonra 1943'te yine tutuklanarak Ankara'ya, aynı yıl Denizli Hapishanesine gönderildi, dokuz ay sonra beraat edince Emirdağ'a sürgün edildi. Emirdağ'da eziyet içinde geçen dört yıllık sürgün hayatı bitince (1948) yine tutuklanarak Afyon Hapishanesine konuldu Afyon hapsi yirmi ay sürdü.

1950'den sonra 3. Said dönemi başladı. Son mahkemeleri sırasında, iktidara Demokrat Parti (DP) gelmişti. DP iktidarından sonra gördüğü zulüm nispeten yumuşadı. Son yıllarını Isparta ve Emirdağ'da Risale-i Nur Külliyatını tamamlama ve yayma çalışmalarıyla geçirdi. 1960 yılında kendi arzusuyla gittiği Urfa'da rahatsızlandı, 23 Mart 1960 (25 Ramazan) Çarşamba günü bu şehirde vefat etti. 27 Mayıs 1960 İhtilali ile işbaşına gelen askerî yönetim, 12 Temmuz 1960 akşamı mezarına askerî bir baskın

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'YE GÖRE

İSLAM ve BATI MEDENİYETİ

İhsan Işık

Bediüzzaman Said Nursi, yaşadığı toplumda gelişen batılılaşma yönelişini dikkatle gözlemleyerek, bu yönelişin beslendiği düşünce kaynaklarını çözümlemeye büyük önem verir. Bu iki uygarlığın temelde hangi farklı prensiplere dayandığı konusuna özellikle dikkat çeker. Said Nursi'ye göre bu iki medeniyet arasındaki farklar özellikle beş maddede toplanabilir:

"1 - Batı medeniyeti kuvvete dayanmaktadır, İslâm medeniyeti ise hakka dayanır. Bu hak duygusu adaleti netice vermesine karşı, kuvvet zulmü netice veren bir mahiyete sahiptir.

2 - Batı medeniyeti menfaati gaye almıştır. İslâmiyet ise fazileti ve Allah'ın rızasını esas almıştır. Menfaat menfi rekabeti; çekişme ve boğuşmaları davet ederken. İslâmın gösterdiği gaye cemiyette dayanışmayı netice verir.

3 - Batı medeniyeti, hayatın mücadeleden ve yaşama kavgasından ibaret olduğu prensibine dayanır. İslâm medeniyeti ise, hayatta yardımlaşma düsturunu esas alan bir tesanüd, bir dayanışma ve birbirinin imdadına yetişme anlayışını netice verir.

4 - Batı medeniyeti kitleler arasındaki bağlayıcılık faktörünü, tecavüzü davet eden unsuriyet (ırkçılık) ve menfi-milliyet olarak kabul etmesine karşılık, İslâmiyet, din, sınıf ve vatan müştereklığini kitleler arasındaki rabıtada temel unsur olarak kabul eder.

5 – Batı medeniyeti, nefsin bütün gayr-ı meşru heveslerinin tatminini ve beşerin zaruri olmayan ihtiraslarının arttırılmasını gaye almasına karşılık, İslâmiyet nefsin meşru olmayan arzularına set çekip, ruhu yüksek hislere ve kemâlâta teşvik ve ulvi duyguları temin eder."

Batı toplumlarında sosyal ilişkilerin çıkar dengesini temel almasına karşılık, İslâm toplumunda inanca dayalı bir sosyal dayanışmanın sağlanabildiğine dikkat çeker:

"Hayat-ı içtimaiye-i insaniyenin, hususen millet-i İslâmiye'nin üssül-esası, akrabalar içinde samimane muhabbet ve kabileler ve taifeler içinde alakadarane irtibat ve İslâmiyet milliyetiyle mümin kardeşlerine karşı manevi muavenetkârane bir uhuvvet (kardeşlik) ve kendi cinsi ve milliyetine karşı fedakârane bir alaka ancak İslâmiyet dairesinde temin edilebilmekte ve toplum, İslâmın bu konudaki değerleri etrafında birleşme imkânına kavuşmaktadır. Böylece temin edilen içtimai birlik, her türlü hödücü niyet ve faaliyetler karşısında teminata kavuşmaktadır."

Bediüzzaman, iki medeniyet arasındaki farkı bir başka eserinde açıklarken şu hususları vurgular:

"Birincisi, medeniyet libasını giymiş korkunç bir vahşettir. Zâhiri parlıyor, batını da yakıyor. Dışı süslü, içi pis, süreti me'nus süreti maküs bir şeytandır...

İkincisi, batını nur, zahiri rahmet, içi muhabbet, dışı uhuvvet, süreti muavenet, sireti şefkat cazibedar bir melektir.

Evet mümin olan kimse, iman ve tevhid ihtisasıyla, kâinata bir mehd-i uhuvvet nazarıyla baktığı gibi; bütün mahlukatı, bilhassa insanları, bilhassa İslâmları birbiriyle bağlayan ip de, ancak uhuvvettir. Çünkü, iman bütün müminleri bir babanın cenah-ı şefkati altında yaşıyan kardeşler gibi kardeş addediyor.

Küfür ise, öyle bir bürudettir ki kardeşleri, bile kardeşlikden çıkarır. Ve bütün eşyada bir nevi ecnebilik tohumunu ekiyor. Ve her şeyi herşeye düşman yapıyor.

→

Evet, hamiyyet-i milliyelerinde bir uhuvvet varsa da, muvakkattır. Ve ezeli, ebedî iftirak ve firak ile mutasıl ve mahduttur. Amma kâfirlerin, medeniyetinde görünen mehasin ve yüksek terakkiyat-ı sanayi, (bunlar) tamamen medeniyet-i İslâmiyeden,

Kuran'ın irşadatından, edyan-ı semaviyeden inikas ve iktibas edildiği "Lemeat" ile "Sünûhat" eserlerimde istenildiği gibi izah ve isbat edilmiştir."

Bediüzzaman, Batı medeniyetinin iki yüzlü bir medeniyet olduğuna, gerçekte insanoğlunun huzurlu bir hayata sahip olmasını engellediği görüşündedir. Sosyal dengenin büyük önem taşıdığına inanır. Batı uygarlığının sömürüye izin veren bir yapıyı öngörmesine dikkat çeker. Bediüzzaman'a göre, eski Roma ve Yunan felsefeleriyle Hıristiyanlığın sentezinden oluşan Batı'nın uygarlık anlayışıyla İslâmiyetin hiç bir zaman uyum sağlaması mümkün değildir.

Bediüzzaman, Batı medeniyeti hakkındaki görüşlerini açıklarken, bu medeniyetin gerek birey ve gerekse toplum hayatı açısından çeşitli zararlar veren hastalıklı bir medeniyet olduğunu savunur. Batı medeniyetine uyum sağlama eğilimine girenleri, batı medeniyetinin hastalıklarına dikkat çekerek uyarır:

"Ey fâsık! Bil ki medeniyet-i sefihe öyle müdhiş bir riyayı ibraz etmiş ve meydana çıkarmış ki: Ehl-i medeniyetin ondan kurtulması mümkün değildir. Çünkü Ehl-i medeniyet o riyaya şan, ve şeref namını vermiş. İnsanı şahıslara karşı riyakârlığa bedel unsurlara ve milletlere ve devletlere karşı riyakârlığa teşvik etmiş ve tarihi onlara müşevvik alkışçı ve cerideleri de yani gazeteleri de dellâl yapmış. Ölümü unutturup (güya) unsurları içinde bir hayatları var diye zaman-ı cahiliyetteki gaddar zalimlerin desiseleri nevinden bir desise ile beşeri tasannu ve riyakârlığa, sevk etmiştir."

"Fısk çamuriyle mülevves olan medeniyet, insanları da o çamur ile telvis ediyor. Ezcümle: riyayı, şan ve şeref ile telvis etmiş, insanları da o pis ahlâka sevkediyor. Hakikaten insanlar o riyaya öyle alışmışlar ki, şahıslara yaptıktan gibi milletlere alkışçı yapmışlardır. Bu yüzden şahsî hayatlar "Hamiyet-i cahiliye" ünvanı altında unsurî hayatlara feda edilmektedir."

Bediüzzaman, 1918'de kaleme aldığı ünlü "Rüya"sında İslâm ve Batı medeniyetlerini karşılaştırırken, şimdiki durumda İslâm dünyasının daha geride olmasına rağmen, ilerde Batı medeniyetinin İslâmiyete muhtaç olacağını ileri sürer. Bediüzzaman'a göre İslâm medeniyetinin yeniden doğuşu çağdaş uygarlığının "parlaması" sayesinde olacak; bununla birlikte İslâm, bu medeniyetin olumsuz ilkeleri yerine olumlu prensiplerini getirecektir. Batılı değer yargıları, mesela kuvvet yerine hak, menfaat yerine fazilet, milliyetçilik yerine din bağı, saldırganlık yerine savunma, mücadele yerine yardımlaşma, çirkin arzu ve isteklerin yerine ruhsal doygunluk geçecektir. (...)

Bediüzzaman "bir gün Ayasofya Camii'nde onbinlerce insana hitap eder. Namazdan sonra Ezher Üniversitesi hocalarından meşhur Şeyh Bahid Efendi ile bir sohbette bulunurlar. Şeyh Bahid, Bediüzzaman'a:" Osmanlı ve Avrupa hakkında fikrin nedir? diye sorar. Bediüzzaman cevaben: *"Osmanlı Avrupa'ya hamiledir, günün birinde bir Avrupa devleti doğuracaktır. Avrupa da İslâma hamiledir. Hem Şarkda hem Garbda İslâm devletlerini doğuracaktır"* der. Bu cevap karşısında Şeyh Bahid: "Ben de böyle düşünüyorum. Fakat bu kadar veciz keskin ifade ancak Bediüzzaman'a hastır" der.

Bediüzzaman, toplumda gelişen batılılaşma eğilimini endişe ile karşılar, bu konuda gençleri uyarma ihtiyacı duyar:

"Ecnebilerin tağutlariyle ve fünûn-u tabiiyeleriyle dalalete gidenlere ve onları körükörüne taklid edip ittiba edenlere binler nefrin ve teessüfler!

Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız!. Ayâ, Avrupanın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefahat ve bâtıl-efkârlarına ittiba edip emniyet ediyorsunuz? Yok, yok! Sefihane taklid edenler, ittiba değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak edip kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Agâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittiba ettikçe hamiyet dâvasında yalancılık ediyorsunuz. Çünkü şu surette ittibanız milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadır!"

"Ey uykuda iken kendilerini uyanık zannedenler! Umûr-u diniyede (dini emirlerde) müsamaha veya teşebbühle (benzemekle) medenilere yanaşmayınız. Çünkü aramızdaki dere pek derindir. Doldurup hatt-ı muvasalayı (birleşme çizgisini) temin edemezsiniz. Ya siz de onlara iltihak edersiniz veya dalalete düşer boğulursunuz."

"Evet, millet-i İslâmiyenin sebeb-i saadeti yalnız ve yalnız hakaik-i İslâmiye ile olabilir. Ve hayat-ı içtimaiyesi ve saadet-i dünyeviyesi şeriat-i İslamiye ile olabilir. Yoksa adalet mahvolur. Emniyet zir-ü zeber olur, ahlâksızlık, pis hasletler galebe eder.

"Zaaf-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'an'ın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydane ve ihmalkârane müsbet bir iş görülmez. Menfice, tahribkârane iş ise, bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zaten muhtaç değildir."

Bediüzzaman, toplum hayatında görülen düzensizlik ve sapmaların temel kaynağı olarak inançsızlık ve inanç zayıflığına işaret eder. Toplumda fertlerin faziletlere sahip olarak mutluluğa kavuşması için önce ahirete imanın gerektiği görüşündedir:

"Memleket dahi bir hanedir. Ve vatan dahi bir milli ailenin hanesidir. Eğer iman-ı ahiret bu geniş hanelerde hükmetse, birden samimi hürmet, ve hâlesiz hizmet ve muâşeret ve riyasız ihsan ve fazilet ve enaniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayata inkişafa başlarlar. Çocuklara der: 'Cennet var, haylazlığı bırak!' Kur'an dersiyle temkin verir. Gençlere der: 'Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!', adalete başını eğdirir. İhtiyarlara der: 'Senin elinden çıkmış bütün saadetlerden çok yüksek ve daimî bir uhrevî saadet ve taze, baki bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış!', ağlamasını gülmeye çevirir."

Toplum hayatında düzenin sağlanması için imana dayalı ahlak prensiplerine yönelmesinin gereklilik olduğunu söyler:

"(Çünkü) hayatımızın bekâsı, imanın ve sıdkın, tesanüdün devamiyledir. Bize lazım olan doğruluk, yalan söylememek, ihlas, sadakat, sebat ve tesanüddür."

Nursi, toplumsal dengenin ancak adaletle kurulabileceğini, adaletin gerçekleşmesi için ilahi iradeye, "külli akıla" muhtaç olunduğunu kabul eder.

"İnsandaki kuvvet-i şeheviye ve kuvve-t gadabiye, Sani' (Allah) tarafından tahdit edilmediğinden ve insanın cüz'i ihtiyarisiyle terakkisini temin etmek için bu kuvvetler başıboş bırakıldığından, muamelatta zulüm ve tecavüzler vukua gelir. Bu tecavüzleri önlemek için cemaat-i insaniye, çalışmalarının semerelerini mübadele etmekte adalete muhtaçtır. Lakin her ferdin aklı, adaleti idrakten aciz olduğundan, külli bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler o küllî akıldan istifade etsinler."

(Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk, 1990)

Bediüzzaman Said Nursî

düzenledi ve mezarı parçalanarak çıkarılan naaşı Isparta'ya nakledilip bilinmeyen bir yere gömüldü, bir söylentiye göre ise denize atıldı.

Latin harfleriyle ilk kitabı 1956'da çıkan *Tarihçe-i Hayat*'ı, o dönemdeki Ankara gezici vaizlerinden M. Said Özdemir ile Demokrat Parti Isparta Milletvekili Dr. Tahsin Tola yayımladılar. Hayatı hakkında geniş bilgi *Tarihçe-i Hayat: Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî* adlı bu kitaptadır. Bediüzzaman Said Nursî'nin eserleri defalarca pek çok dile çevrilerek yayımlandı. 2006'da eserlerinin çevilerek yayımlandığı dünya dili sayısı otuz dörde yükseldi. Hakkında hemen her yıl çok sayıda sempozyum ve anma toplantıları düzenlendi.

ESERLERİ:

Nutuk (1910), *Divân-ı Harb-ı Örfî* (1910), *Münâzarât* (1910), *Hutbe-i Şamiye* (1911), *Muhâkemât* (1911), *İşârât-ül İ'caz* (Arapça, 1918, Latin harfleriyle 1959), *Sünuhât* (1920), *Hakikat Çekirdekleri* (2 cilt, 1920), *Şuaât* (1920), *Rümuz* (1920), *Tulûât* (1920), *Mesnevi-i Nuriye* (1920), *Lemaât* (1929), *Sikke-i Tasdik-i Gaybi* (1957), *Sözler* (1957), *Lemalar* (1957), *Mektubât* (1958), *Âsâ-yı Musa* (1958), *Kastamonu Lâhikası* (1958), *Emirdağ Lâhikası* (1957), *Tarihçe-i Hayat* (1958), *Şualar* (1959), *İçtihad Risalesi* (1961), *Barla Lâhikası* (1980).

AYRI BASIM RİSALELERİ: *Gençlik Rehberi* (1947), *Nur Âleminin Bir Anahtarı* (1958), *Yirmiüçüncü Söz* (1958), *Otuzüç Pencere* (1958), *Tabiat Risalesi* (1958), *İman Hakikatleri* (1958), *Gençlik Rehberi* (1958), *Hanımlar Rehberi* (1958), *İhtiyarlar Risalesi* (1958), *Meyve Risalesi* (1958), *Haşir Risalesi* (1958), *Küçük Sözler* (1958), *Miftâhü'l İman* (1958), *Uhuvvet Risalesi* (1958), *İhlâs Risalesi* (1958), *Sünnet-i Seniye Risalesi* (1958), *Zühretü'n Nur* (1958), *Hastalar Risalesi* (1958), *Nurun İlk Kapısı* (1958), *Hizmet Rehberi* (1958), *Ramazan - İktisat - Şükür Risaleleri* (1958), *Hakikat Nurları* (1958), *el*

SAİD NURSÎ

Cemil Meriç

Said'in müridi, bir havariler ormanı. Yekpare ve kesif. Ağaçlar kaynaşmış birbiriyle. Ve bağrından adsız bir uğultu yükseliyor... Bir fırtına rüzgârına benzeyen Nur risalelerinin zaman zaman boğuk, zaman zaman heybetli yankısı.

Said, dağbaşında va'z eden bir mürşit. Hor görülenler, her şeyini kaybedenler, mukaddesleri çiğnenenler ona koştu akın akın.

Nass'ların yalçın duvarları arkasından geliyordu bu ses, tarihin içinden geliyordu: kabuğuna çekilmiş yüz binlerce insanı uyandırdı. Bu hayali insanlar o konuştukça gerçekleşti. Yani, Nurculardan önce kelâm var.

O konuştukça, laikliğin kartondan setleri yıkıldı birer birer. Kentle köy, çağdaş uygarlık düzeyi (!) ile Anadolu, tereddütle inanç... karşı karşıya geldi.

Nurculuk, bir tepkidir. Kısır ve yapma bir üniversiteye karşı medresenin, küfre karşı imanın, Batı'ya karşı Doğu'nun isyanı. Her risale bir çığlık, şuurallı'nın çığlığı. Zulmün ahmakça taarruzu olmasa, bu münzevî ses böyle sayhalaşır mıydı?

Tanzimat'tan beri her hisarı deviren teceddüt dalgası ilk defa olarak Nur kalesi önünde geriler. Bu emekleyen, bu kekeleyen yığın, devrim yobazları için bir yüz karasıdır. Düşünmezler ki kendi yüz karaları bu. Nurcuları yok farzetmek, gaflet. Nurcular adalarında kendi hayatlarına devam edebilirler. Ama kökünden kopmak kimseye mutluluk getirmez. Aydının görevi, fildişi kulesini yıkarak bu mazlum kitleyi muhabbetle bağrına basmak, acısını anlamağa çalışmak.

Said Nursî, bir kavga adamı. Yalçın bir irade, taviz vermeyen bir mizaç, tefekkürden çok iman. Said'in kavgası, Yogi ile komiserin kavgası.

(*Bu Ülke*, 1974, s.216-217)

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ

ALTINCI MEKTUB

1- Her türlü noksandan beri olan Allah'ın adıyla.

2- Hiçbir şey yoktur ki, Onu övgü ile tesbih ediyor olmasın. (İsra Suresi: 44)

3- Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam birbirini izledikçe, ay ve güneş devam ettikçe, forkadan denilen iki kutup yıldızı doğdukça, ikinizin ve kardeşlerimizin üzerine olsun.

Gayretli kardeşlerim, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyar-ı gurbette medar-ı tesellilerim,

Madem Cenab-ı Hak sizleri, fikrime ihsan ettiği mânalara hissedar etmiştir; elbette hissiyatıma da hissedar olmak hakkınızdır. Sizleri ziyade müteessir etmemek için, gurbetdeki firkatimin ziyade elim kısmını tayyedip, bir kısmını sizlere hikâye edeceğim. Şöyle ki:

Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen on beş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sair vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır dağcılar (da) yakınımda yok, dağıldılar.

İşte gece vakti, şu garibane dağlarda, sessiz sadasız, yalnız, ağaçların hazinane hemhemeleri içinde, kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm.

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akaribimden (akrabalarımdan) yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neşet eden hazin bir gurbeti hissettim.

İşte, şu gurbet içinde ayrı, diğer bir daire-i gurbet açıldı. O da, geçen bahar gibi, alâkadar olduğum ekser mevcudat beni bırakıp gittiklerinden hasıl olan firkatli bir gurbeti hissettim. Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki, vatanımdan ve akaribimden (akrabalarımdan) ayrı düşüp yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbet hissettim. Ve şu gurbet içinde, gecenin ve dağların garibane vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha his-

→

settirdi. Ve şu gurbetten dahi, şu fânî misafirhaneden ebedü'l-âbad tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm. Birden, "fesübhanallah" dedim! Bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır? Düşündüm, kalbim feryad ile dedi:

Yâ Rab! Garîbem, bikesem, zaîfem, natüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem,
Bi-ihtiyarem, el-aman-güyem, afv-cüyem, meded-hahem zîdergâhet ilâhî! (1)

Birden nur-u iman, feyz-i Kur'an, lütf-u Rahman imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nuranî ünsiyet dairelerine çevirdiler. Lisanım, "Allah bize yeter, o ne güzel vekildir" (Al-i İmran:173) söyledi. Kalbim de):

Eğer onlar senden yüz çevirirlerse de ki, Allah bana yeter. Ondan başka ilâh yoktur. Ona tevekkül ettim. Yüce arşın sahibi odur (Tevbe: 129) ayetini okudu. Aklım dahi ızdırabından ve dehşetinden feryad eden nefsime hitaben (şöyle) dedi:

Bırak bîçare feryâdı, belâdan kıl tevekkül. Zira feryad belâ-ender, hata-ender belâdır bil.
Belâ vereni bulursa eğer, safâ-ender vefa-ender, atâ-ender belâdır bil!
Madem öyle, bırak şekvâyı, şükret; çün belâbîl, demâ keyfinden güler hep gül mül.
Ger bulmazsan, bütün dünya cefa-ender, fenâ-ender, heba-ender belâdır bil.
Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl.
Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem üstadlarımdan Mevlâna Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

"O 'Ben senin Rabbin değil miyim?' dedi. Sen: 'Evet, rabbimsin' dedin. Evet demenin şükrü nedir bilir misin? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? Allah'a karşı hiçliğini ve fakrını bilmen, dergâhının kapısının halkasını çalan benim, demektir." (Mevlâna Celaleddin-i Rumi, Divan-ı Kebir, Gazel. 251).

O vakit nefsim dahi: "Evet, evet! Acz ve tevekkül ile fakr ve iltica ile nur kapısı açılır zulmetler dağılır. İman ve İslâm nurundan dolayı Allah'a hamdolsun. dedi

Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin şu fıkrası, *"Cenab-ı Hakkı bulan neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden neyi kazanır?"* (Şeyh Ataullah el-İskenderi, Şerhu Hikemi'l-Atâiyye: 208)

Yani *"Onu bulan her şeyi bulur. Onu bulmayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur"*

"Ne derece âli bir hakikat olduğunu gördüm ve "Gariplere ne mutlu!" (Müslim, iman: 232; Tirmizî, iman: 13. İbn Mâce, Fiten: 15) hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte, kardeşlerim, karanlıklı bu gurbetler çendân nur-u imanla nurlandılar; fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve şöyle bir düşünceyi verdiler:" Madem ben garibim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim; acaba şu misafirhanedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözleri tevkil etsem ve bütün bütün alâkamı kessem" fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki, "Acaba yazılan Sözler kâfi midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalble kendimi nurlu, zevkli, hakiki bir gurbete atıp, dünyayı unutup Mevlâna Celâleddin'in dediği gibi,

"Semâ (Mevlevilerin zikir ve musiki eşliğinde dönmeleri) nedir, bilir misin? Varlıktan vazgeçip mutlak fanilik makamında ebedilik zevkini tatmaktır." deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?" diye sizi o sualler ile tasdi' etmiştim.

El Bâkî, hüvel Bâkî (2)

(*Mektubat*'tan)

---

(1)- Yâ Rab! Garibim, kimsesizim, zayıfım, çaresizim, hastayım, âcizim, ihtiyarım.
İradem kullanamıyorum; aman diliyorum, bağışlanmak istiyorum, katından yardım talep ediyorum ey Allah'ım.
(2)- Baki olan Yalnızca Allah'tır

Bediüzzaman Said Nursî

Hüccetü'l Zehra (1958), *Beyânât ve Tenvirler* (1958), *Latif Nükteler* (1985), *Münâcât* (1958), *Hüve Nüktesi* (1958), *Tiryak* (1958).

HAKKINDA: Eşref Edib / İslâm Düşmanlarının Tertibini Ortaya Çıkarmak Vazifemizdir - Ahmet Yıldız'a Cevap (Yeni İstiklal'de tefrika-1963-64), Eşref Edib / Risâle-i Nur Müellifi Bediüzzaman Said Nur (hayatı, eserleri, mesleği, 1950), Eşref Edib / Bediüzzaman Said Nur ve Nurculuk (inceleme, 1963), Eşref Edib / Risale-i Nur Muarızı Yazarların İsnadları Hakkında İlmi Bir Tahlil (1965), Bekir Berk / Kanunsuz Suç Olmaz - İlmi ve Hukukî Açıdan Nurculuk Davası (1971), Bekir Berk / Kararlar I – II - İthamları Reddediyorum (1972), Bekir Berk / Hakkın Zaferi İçin (1972), Bekir Berk / Türkiye'de Nurculuk Davası (1973), Necmeddin Şahiner / Nur Çocuklar (arkadaşlarıyla, 1970), Necmeddin Şahiner / Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzeman Said Nursi (1974), Necmeddin Şahiner / Nurs Yolu (1975), Necmeddin Şahiner / Said Nursi ve Nurculuk Hakkında Aydınlar Konuşuyor (anket, araştırma, röportaj, 2 cilt, 1976, 1986), Necip Fazıl Kısakürek / Son Devrin Din Mazlumları (1977), Osman Tunç / Bediüzzaman Said Nursî (Abdurrahman Nursi'nin eserini yayıma haz., 1979), Sadık Albayrak / Türkiye'de Din Kavgası (1980), İhsan Işık / Cemil Meriç'le Bir Konuşma (Yeni Devir gazetesi, 1981), Safa Mürsel / Laikliğin Neresindeyiz? (1982), Bahattin Sağlam / Said Nursi'nin Fikirlerinin Kısa bir Fihristi (Girişim dergisi, sayı: 11, Ağustos 1986), Ahmet Güner / Tarikatler (1986), Muhammed Şeyhanzade / Vefatının 26. Yılında Bediüzaman Said Nursi (Girişim dergisi, sayı: 7, Nisan 1986), Mehmed Kırkıncı / Dar'ül Harb Nedir? (1986), Ali Bulaç / Bediüzzaman Said Nursi Üstüne (Girişim dergisi, sayı: 7, Nisan 1986), Hayri Birler / Nurcu Liderlerden Bekir Berk'le Konuştuk (Güneş gazetesi, 23 Mart 1987), Bediüzzaman Said Nursi / Tarihçe-i Hayat (1987), Necmeddin Şahiner / Bilinmeyen Taraflariyle Said Nursi (1988, 50. bas. 2006), Necmeddin Şahiner / Son Şahitler Bediüzzaman Said Nursi'yi Anlatıyor (5 cilt, 2. bas., 1989), Sadık Albayrak / Siyasi Boyutlarıyla Türkiye'de İslâmcılığın Doğuşu (1989), İhsan Işık / Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk (1990), Şerif Mardin / Bedizzaman Said Nursi Olayı (1991), Necmeddin Şahiner / Nurculuk Nedir? (1991), Necmeddin Şahiner / Bediüzzaman'dan Hapishane Mektupları

SAİD NURSİ VE ESERLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLER

"Risale-i Nurlar Kur'an tefsirleridir. Bu eserlerde İslâma aykırı bir husus yoktur. Bunlardan "Sözler" isimli eseri okudum. Faydalı bir kitap. Halkın anlayacağı dille yazılmış. Basit temsilî hikâyelerle İslâmın meselelerini anlatıyor."

İbrahim Elmalı (Diyanet İşleri Eski Başkanı)

"Milyonlarca insanın okuduğu Risale-i Nur, hem akla hitap eder, hem ruha. Yani hem aklı tatmin eder, hem de insanın ruhî ve manevî ihtiyaçlarını karşılar. Demek Nurculuk hareketinin yayılma sırrı burdadır. Yani Risale-i Nur'un mezkur bu iki duyguya hakkıyla hitap edebilmesindedir. Said Nursi, dinlerin en büyüğü olan İslâm dinini, cemiyet hayatına hâkim kılmak suretiyle bütün manevî buhranlara son vermek istemiştir. Onun en büyük gayesi budur. Hayatı boyunca bu kudsî gayeyi gerçekleştirmek için de çalışmıştır."

Sadreddin Yüksel

"Nurcular denilen zümre, politika ile asla ilgisi olmayan, sadece Kur'an'ı ve onun tefsirlerini okumakla yetinen kişilerdir. Bunların vatan ve millet aleyhine çalıştıklarına dair şimdiye kadar hiç bir belge ele geçmemiş olacak ki, Türk hakimleri "oturup kitap okurken" yakalanan bütün "Nurcuları beraat ettirmiştir."

Ahmet Kabaklı

"Said-i Nursi bir havaridir. Bir mücahiddir. Bir dünya görüşünün yayıcısıdır. Bu dünya görüşüne katılsın katılmasın, her namuslu insanın vazifesi; bu toprağın bağrından fışkıran, metanet, ciddiyet ve samimiyetini asırların imtihanından geçerek isbat etmiş bulunan İslâmî düşünceleri tamim ve neşr etmektir. Kanaatlarından emin olanlar, başka kanaatlardan nasıl endişe edebilirler. Hristiyanları arslanlara parçalatmak, Roma'nın ne işine yaradı. Zulüm her samimî düşünceyi kanatlandırır. Said-i Nursi'den niçin korkuluyor? Işığa çıkan her düşünce isabetsizse başka bir düşünce ile cerh edilir. Tenkidin yerini cerhe terk etmesi, acizimizin inkâr kabul etmez burhanı olur."

Cemil Meriç

(1992), Şerif Mardin / Panel - B. Said Nursi (1994), Osman Tunç / Bediüzzaman'ın Volkan Yazıları (sadeleştirme, yay. haz., 1994), M. Şefik Korkusuz / Risale-i Nurda Tasavvuf veya Üstad Bediüzzaman'ın Tasavvuf Görüşü (1995), Necmeddin Şahiner / Resimlerle Bediüzzaman Albümü (1996), Necmeddin Şahiner / Bilgelerle Bediüzzaman'ın Kabir Olayı (1996), Veli Sırım / Bediüzzaman Said Nursi (Muhsin Abdülhamid'den, 1997), Nevzat Köseoğlu / Bediüzzaman Said Nursi (1999), Niyazi Beki / Bediüzzaman Said Nursi'nin Eserleri (1999), Selim Çoraklı / Bediüzzaman Modernist mi Postmodernist mi? (1999), 31 Mart İsyanı ve Bediüzzaman (Sur dergisi, Mart 2003), Muhammed S. Şeyhanzade / Nurculuğun Tarihçesi-Medeniyet-i İslâmiyye (2003).

NÛRU'L-ARABÎ (Seyyid Muhammed)

Mutasavvıf (D. 1810, Mısır – Ö. 1889, Istrumça). Üçüncü Devre Melâmîliğinin kurucusu ve Nakşi-Melâmi şeyhlerindendir. Yedi yaşında Câmiü'l-Ezher'de Şeyh Hasan Kuveysi'den ilk eğitimini aldı. 1830'da Ezher Üniversitesindeki öğrenimini tamamladı. Yanyalı Şeyh Ahmed Efendi ile birlikte Yanya'ya gitti. Burada Nakşibendî şeyhi Yusuf Efendi'ye bağlandı. Daha sonra Mekke'ye gitti. Buradaki tasavvufî çevrelerle tanıştı ve Şeyh Ömer Abdürresul'den hadis öğrenimi gördü. Mekke'de Şeyh İbrahim Şemeragi ile tanışarak Helavetî-Üveysi, Yesevî, Ekberî ve Bayramî tarikatlarından icazet (yeterlilik) aldı. Buradan Mısır'a döndü ve ilk hocası Kuveysî ile görüştü. Onun tavsiyesiyle Anadolu'ya döndü ve tasavvufî irşat (Hak yolunu gösterme) çalışmalarına başladı. Antalya'dan başlayarak Anadolu'nun birçok beldesini gezdi. Daha sonra Rumeli'ye giderek Gelibolu, Selânik ve Serez'e uğradı. Serez'de kendisine teklif edilen müderrislik görevini kabul ederek bir müddet burada kaldı. Daha sonra Üsküp / Koçana Medresesinde müderrislik göreve devam etti. 1843 yılına kadar Üsküp ve Koçana'da kaldı. Üsküp'te Nakşibendî şeyhi Kazanlı Abdülhalik Efendi'ye bağlandı. 1850'de ziyaret ettiği İstanbul'dan dönüşünde Prizren'e yerleşti. Bu tarihten itibaren Melâmî neşvesi üzere tasavvuf dersleri verdi. 1886 yılında kalabalık bir kafileyle hacca gitti. Ölünceye kadar Rumeli'de yaşadı.

ESERLERİ:

Vâridât Şerhi (yay. haz. M. Fazlı Güvenç, 1982; Mahmut S. Bilginer-H. Mustafa Varlı, 1994), *Notkâtatü'l Beyân* (yay. haz. Baki Yaşa Altınok, 2000), *Ezan ı Muhammedî Şerhi, Mürşidü'l-Uşşâk, Risâle i Sâlihiy ye* (Son üç eser M. S. Bilginer-H. M. Varlı'nın hazırladığı Vâridat Şerhi'yle).

HAKKINDA: Hasan Afşın Can / "Noktatü'l-Beyan" (Özlenen Fank, sayı: 54, 2001).

NUSRET ALİ HAN

Şair (D. 1848, Delhi – Ö ?). Tam adı Seyyid Mehmed Nusret Ali İlhan'dır. "Han Efendi" namıyla tanındı. Hindistanlı bir ailenin çocuğudur. Öğrenimini memleketinde tamamladı. Babasıyla birlikte kurduğu basımevinde *Nusretü'l-Ahbâr* adlı bir gazete çıkardı ve Hindistan'ın Müslüman halkını uyaracak makaleler yazdı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Maarif Nezareti Encümen-i Teftişinde (Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu) görev aldı. Meşrutiyet'in ilânından (1908) sonra açıkta kaldı. Türkçe, Farsça ve İngilizce bazı şiirleri ile Hindistan'daki gazetesinde yayımladığı makaleleri kitaplaştırdı.

ESERLERİ:

ŞİİR: *Sühan-ı Devletî* (Türkçe, Farsça ve İngilizce,1910).

ARAŞTIRMA: *Hakku's-Sultân.*

HAKKINDA: İbnülemin Mahmud Kemal İnal / Son Asır Türk Şairleri (c. II, 2000).

NUSRET DİŞO (Ülkü)

Bkz. DİŞO (Ülkü), Nusret

Aluş Nuş

NUŞ, Aluş

Şair. 1947, Prizren / Kosova doğumlu. Priştine Hukuk Fakültesindeki öğrenimini yarıda bırakarak 1972 yılında Prizren Belediyesine memur olarak girdi. 1995 yılında Prizren'deki Türk öğrencilerine Türk Sanat Müziği öğretmek üzere Türk Müziği Konservatuarı kurdu. Öğrenciler yetiştirir-

ken kendisi de icracı oldu. Rumeli türkülerini derledi. Bu çalışmalarını topladığı *Rumeli Türküleri* adlı kitabı ile 1988'de *Tan* gazetesinin Süreyya Yusuf Ödülüne layık görüldü.

ESERLERİ:

DERLEME: *Rumeli Türküleri* (1988).

ŞİİR: *Taşlamalar* (1997).

HAKKINDA: Osman Baymak / Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1996), Hasan Mercan / Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (2000).

NUTKİ, Hamid

Bkz. EK BÖLÜM

NUTKU, Hülya

Tiyatro araştırmacısı. 1953 doğumlu. Prof. Dr. Özdemir Nutku ile evlidir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesini *"İşçi Tiyatroları ve İsmet Küntay'ın 403. Kilometre Oyunu"* (1974) adlı lisans tezi ile bitirdi. *"Ankara Devlet Konservatuvarında Tiyatro Eğitimi"* (1976) adlı tezi ile yüksek lisans, *"Tarihsel Dram ve Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunda Tarihsel Dram Modelleri"* (1983) adlı tezi ile doktora yaptı. Çalışmalarını, Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümünden sonra, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tiyatro Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak sürdürdü. 2001 yılında Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi Sahne Sanatları Fakültesinde ders vermek, araştırma ve incelemelerde bulunmak üzere bir yıl süreyle görevlendirildi. Makaleleri 1973'ten itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yer aldı.

ESERLERİ:

Güneşe Tırmanmazsan Ayı Göremezsin (1992), *Oyun Yazarlığı* (1999), *Oyun Sanatbilimi - Dramaturji* (2001).

HAKKINDA: Oyun Sanatbilimi - Dramaturji (Kitap Rehberi, Aralık 2001).

NUTKU, Mustafa Yalçın

Araştırmacı-yazar. 1940, Ezine / Çanakkale doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı (1958). İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi mezunu. Mezun olduğu fakültede doktorasını verdi (1971), doçent (1978) ve profesör (1991) oldu. İstanbul'da öğretmen, Karadeniz Teknik Üniversitesi ile Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Yazıları *İttihad, Yeni Asya, Zafer, Köprü* gazete ve dergilerinde yayımlandı.

ESERLERİ:

Harika Sistemler Alemi / İnsan Vücudu, İnsan Kâinat ve Hakikat Üzerine Sohbetler (2003).

NUTKU, Özdemir

Şair ve yazar, çevirmen. 12 Ocak 1931, İstanbul doğumlu. Tiyatro

Özdemir Nutku

araştırmacısı. Hülya Nutku ile evlidir. Robert Kolej (1950), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1952), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Filolojisi Bölümü (1956), Georg-August Üniversität (Göttingen / Almanya, 1959) mezunu. *"The Stagnation and Revival of Verse Drama in England"* (1961) adlı tezi ile doktora yaptı, *"Darülbedayi'nin Elli Yılı"* (1967) çalışmasıyla doçent, *"Tiyatro Yönetmeninin Çalışmanı"* (1974) araştırmasıyla profesör oldu. ABD Büyükelçiliğinde çevirmen (1952-54), Bayındırlık Bakanlığı Limanlar Dairesinde başçevirmen (1954-56); Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Enstitüsünde öğretim üyesi (1959-62) olarak çalıştı. Askerlik sonrası aynı fakültenin Tiyatro Kürsüsü (1964-76), Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü (1972-75), Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tiyatro Bölümü (197-83) ile Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümünde bölüm başkanı; kurucusu olduğu İzmir Şehir Tiyatrolarında genel sanat yönetmeni (1991-92) olarak görev yaptı. Güzel Sanatlar Fakültesinde dekan yardımcılığı ve dekanlık da yapan Nutku, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü ve aynı fakültenin Sahne Sanatları Bölümü Başkanıyken 12 Ocak 1998 tarihinde yaş haddinden emekli oldu. Aynı fakültede iki yıl ders verdikten sonra, 2000 yılı başında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki Yakın Doğu Üniversitesinde Sahne Sanatları Fakültesini kurmak üzere davet aldı.

İlk şiiri, 1950'de *Kaynak* (Ankara) dergisinde, ilk yazısı 1955'te *Mavi* (Ankara) dergisinde, ilk eleştirisi Ekim 1959'da *Yenigün* gazetesinde yer aldı. Bu türlerdeki diğer ürünlerini; *Pazar Postası, Yeni Gün, Öncü, Vatan, Meydan, Hürgün, Milliyet, Cumhuriyet* ve *Hürriyet* gazetelerinde; *Seçilmiş Hikâyeler, Mavi, Şairler Yaprağı, Dost, Varlık, Yeditepe, Oyun, Tiyatro 70-80, Değişim, Milliyet, Sanat, Gösteri, Sanat Olayı, Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Ulusal Kültür Milli Kültür, Tiyatro-Tiyatro* gibi çok sayıda dergide yayımladı. 1965'te Erlangen'de (Almanya) düzenlenen Uluslararası Tiyatro Şenliğinde *Savaş Oyunu*'nu sergilemesindeki başarısı için En İyi Yönetmen Ödülünü, 1965'te Nancy (Fransa) Uluslararası Tiyatro Şenliğinde *Pabuççu Ahmet'in Maceraları*'nı sahnelemesindeki başarısı için Özel Mansiyon, 1967 Nancy Uluslararası Tiyatro Şenliği G. Dilmen'in *Midas'ın Kulakları* oyun düzeni için Özel Bröve, 1979'da *Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri* adlı kitabı için Milli Kültür Vakfı Büyük Edebiyat Ödülünü, 1984'te Ulvi Uraz Tiyatro Ödüllerinde En İyi Yönetmen Ödülünü, 1989'da Tiyatro ve TV dalında Türkiye Yazarlar Birliğinin Tiyatroya Katkı Ödülünü, 1991'de Salihli Belediyesinin Dionsos Büyük Ödülünü, 1993'te Kültür Bakanlığının Tiyatro Araştırma-İnceleme Ödülünü aldı. 1954'ten itibaren çeşitli defalar Avrupa ve Amerika'nın birçok şehrinde düzenlenen festival, konferans ve seminerlere katıldı. Tiyatro ve Televizyon Yazarları Derneği, Türk Dil Kurumu (1959), Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü, Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dil Derneği, İstanbul Amerikan Kolejliler Derneği, İstanbul Amerikan Kolejliler Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, PEN Yazarlar Derneği gibi çok sayıda sivil toplum kuruluşunun üyesidir.

"Bugün, Özdemir Nutku'yu anlatmak, onu tanıtmak, tiyatro tarihimizin 40 yıllık bir tarihini, yeniden gözden geçirmek, ele almak demek... 1958'de Tiyatro Enstitüsünde başlayan akademik yaşamını (12 Ocak 1998'de yaş sınırından emekli olsa da) bugün de ilk günün coşkusuyla sürdüren Nutku'yla, acı, tatlı anılarla dolu 18 yıldan geriye kalan, benim için anlamlı olan üç sözcük var: Çalışmak ve çalışkan olmak... Çalışmak eylemi Ö. Nutku'yla anlam kazanıyor... Çalışmak eylemini Özdemir Nutku'yla bütünleştirmek, bu sözcüklerin anlamını güçlendiriyor, benim için daha bir anlamlı kılıyor...

"Şiirle başlayan sanat yaşamını, gazetelerde, dergilerde yayımlanan eleştirileriyle, denemeleriyle, okurlarını "çoğaltarak" bugünlere getiren Özdemir Nutku, çocuksu heyecanlarıyla yaşamını anlamlandırırken mutlu olan, yazdıklarının büyüsüyle büyüyen, "kendine özgü"lüğünü farmat yaşamındaki alışkanlıklarında, piposunda, otomobil sevgisinde, piyanosunda, bilgisayar, -pardon- Machintosh tutkusunda sürdüren, kin tutmayan, kolay kolay öfkelenmeyen, makalelerin ve kitapların güzel insanıdır..." (Efdal Sevinçli)

RESİMLİ VE METİN ÖRNEKLİ

TÜRKİYE EDEBİYATÇILAR VE KÜLTÜR ADAMLARI ANSİKLOPEDİSİ

İHSAN IŞIK

Türkiye tarihi boyunca yazar biyografisi alanında yayımlanmış en kapsamlı çalışma olan bu ansiklopedi, Türk edebiyatı ve sosyal bilimlerin tüm dallarında Türkçe ürün veren 10.350 yazarın hayatları ve eserleri hakkında yeni bilgileri, seçilmiş metin örnekleri ile 5000 civarında yazar fotoğrafını içermektedir.

• Edebiyatçılar (şiir, hikâye, roman, oyun, deneme, eleştiri, fıkra, makale, anı, gezi, röportaj vd. türlerde eser verenler),

• Kültür ve bilim adamları (tarih, felsefe, sosyoloji, din, dil, müzik, resim, siyaset, ekonomi, folklor, edebiyat tarihi, sanat tarihi, siyaset tarihi, ekonomi tarihi vd. alanlarda eser verenler),

• Resmî ve özel ilköğretim okulları, liseler, meslek okulları, askerî okullar ve üniversitelerde ders kitapları okutulan edebiyatçılar ve akademisyenler,

• Türkiye ve dünya siyaseti hakkında eser veren siyaset ve devlet adamları (cumhurbaşkanları, başbakanlar, bakanlar, milletvekilleri, diplomatlar),

• Gezi, gözlem, röportaj ve düşüncelerini kitaplaştıran gazeteci-yazarlar,

• Anadolu'nun dört bir köşesinde kıymetli eserler verdikleri hâlde, bugüne kadar isimlerini duyuramamış edebiyatçılar ve serbest araştırmacı yazarlar.

EK BÖLÜMLER:

• **TÜRK DÜNYASI YAZARLARI BÖLÜMÜ**
• (Türkiye Türkçesi Dışındaki Lehçelerde Eser Verenler)

• **DOĞUM-ÖLÜM GÜNLERİ**
• (Yazarların Aylara Göre Doğum ve Ölüm Günleri Listesi)

• **EDEBİYAT, SANAT VE BİLİM ÖDÜLLERİ**
• (Cumhuriyet Tarihi Boyunca 197 Kuruluşun Ödül Verdiği Yazarlar ve Eserleri)

• **YAZAR ADLARI İNDEKSİ**
(Yazarlarımızla ilgili şimdiye kadar yayımlanmış en geniş kaynak taraması)

• **YER ADLARI İNDEKSİ**
(Türkçenin hinterlandında bulunan, yurtiçi ve yurtdışındaki yüzlerce şehirle ilgili ilk ve kapsamlı kaynak taraması)

ISBN 975-00315-2-0 (Takım)
ISBN 975-00315-8-X (6. Cilt)
ISBN 975-00315-8-X
9 789750 031588